«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ»
АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫНЫҢ ФИЛИАЛЫ
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

Mentor
әдістемелік орталық

ӨRLEU
БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

“XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ ҰСТАЗДЫҢ ПРОФИЛІ”

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

М А Т Е РИА Л Д А Р Ы

М А ТЕРИ А Л Ы

МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

“ПЕДАГОГ В XXI ВЕКЕ: КАРЬЕРНЫЙ РОСТ И УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ УЧИТЕЛЯ”

Ақтөбе
2025

«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ»
АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫНЫҢ ФИЛИАЛЫ
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

"XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ ҰСТАЗДЫҢ ПРОФИЛІ "

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

М А Т Е Р И А Л Д А Р Ы

М А Т Е Р И А Л Ы

МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

"ПЕДАГОГ В XXI ВЕКЕ: КАРЬЕРНЫЙ РОСТ И УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ УЧИТЕЛЯ"

Ақтөбе
2025

УДК 37.0
ББК 74.00
Ж66

Редакциялық алқа
Нурбергенова С.Т., Давлеткалиева Е.С., Кадирова З.К., Сулекенова Г.У., Рысбекова А.М., Муханбедин А.А.

Ж66 «XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы.// «Mentor» Әдістемелік орталығы.-Ақтөбе:2025ж.- 410б.

ISBN 978-601-7358-29-7

Жинаққа Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысушы педагогтардың кәсіби дамуының заманауи аспектілеріне арналған ғылыми және тәжірибеге бағытталған мақалалары енгізілген.

Мақала авторлары педагогтың жеке оқыту стилін қалыптастыру, XXI ғасырдағы білім берудің мансаптық өсуін, білім үрдісіне инновациялық технологияларды енгізу, сонымен қатар мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен көшбасшылық қасиеттерін дамыту мәселелерін қарастырады.

Материалы сборника адресованы исследователям, преподавателям, руководителям образовательных учреждений и студентам педагогических направлений.

Жинақ материалдары ғылыми қызметкерлерге, педагогтарға, оқу орындарының басшыларына және педагогикалық оқу орнының студенттеріне арналған.

Сборник включает научные и практико-ориентированные статьи участников Международной научно-практической конференции, посвящённой современным аспектам профессионального развития педагога. Авторы рассматривают вопросы формирования индивидуального педагогического стиля, карьерного роста в образовательной среде XXI века, внедрения инновационных технологий в обучение, а также развития профессиональных компетенций и лидерских качеств учителя. Материалы сборника адресованы исследователям, преподавателям, руководителям образовательных учреждений и студентам педагогических направлений.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-7358-29-7 «Mentor» Әдістемелік орталығы

АЛҒЫ СӨЗ

Қарқынды дамып жатқан ақпараттық қоғам, цифрлық трансформация және жаһандық әлеуметтік өзгерістер жағдайында білім беру жүйесі педагогтың рөлін қайта қарастыру қажеттілігін талап етіп отыр.

XXI ғасыр педагогы білімді жеткізіп қана қоймайды, сонымен қатар тәлімгер, стратег, жаңа құндылықтар мен технологияларды жеткізуші және әр оқушының жеке білім беру траекториясын құра алады.

Педагогикалық ұжымның кәсіби әлеуетін дамытуға бағытталған пәнаралық ғылыми диалог, тәжірибе алмасу, озық идеялар мен тәжірибелерді талқылау алаңы ретінде «XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция ұйымдастырылды.

Конференцияның негізгі бағыты педагогтың мансаптық өсу тетіктерін зерделеуге, ерекше кәсіби профильді жобалауға және білім беру ортасында сұранысқа ие заманауи құзыреттіліктерді дамытуға бағытталған.

Бұл электронды жинаққа Қазақстан Республикасының әртүрлі елдері мен аймақтарынан келген конференцияға қатысушылар – зерттеушілер, оқытушылар, менеджерлер және жас ғалымдардың мақалалары енгізілген.

Материалдар тақырыптары педагогикалық қызметтің теориялық және әдістемелік негіздерінен бастап инновациялық білім беру технологияларын және мансапты қолдау стратегияларын енгізу тәжірибесін қамтиды.

Сборник представляет интерес для широкой аудитории — научных сотрудников, преподавателей вузов, руководителей образовательных организаций, студентов и аспирантов, докторантов педагогических направлений. Публикации могут быть использованы в научной, учебной и методической деятельности, а также при разработке программ повышения квалификации педагогов.

Жинақ– ғылыми қызметкерлердің, университет оқытушыларының, білім беру ұйымдары басшыларының, студенттер мен аспиранттардың, педагогикалық саладағы докторанттардың кең аудиториясын қамтиды. Жарияланымдар ғылыми, оқу және әдістемелік қызметте, сондай-ақ пеадгогтардың біліктілігін арттыру бағдарламаларын әзірлеуде пайдаланылуына кеңес береді.

Ұйымдастыру комитеті ұсынылған жұмыстардың жоғары ғылымилық деңгейіне, педагогтардың белсенді қатысқаны және қазіргі педагогика ғылымының дамуына қосқан үлесі үшін барлық авторларға алғысын білдіреді.

Ұйымдастыру алқасы
Халықаралық ғылыми-практикалық конференция
«XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі»

ПРЕДИСЛОВИЕ

В условиях стремительно развивающегося информационного общества, цифровой трансформации и глобальных социальных изменений система образования сталкивается с необходимостью переосмысления роли педагога. Учитель XXI века — не только передает знания, но является наставником, стратегом, носителем новых ценностей и технологий, способен выстраивать индивидуальную образовательную траекторию каждого обучающегося.

Международная научно-практическая конференция «Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя» была организована как платформа для междисциплинарного научного диалога, обмена опытом, обсуждения передовых идей и практик, направленных на развитие профессионального потенциала педагогических кадров. Основной акцент конференции сделан на изучение механизмов карьерного роста педагога, проектирование уникального профессионального профиля и формирование современных компетенций, востребованных в образовательной среде.

В настоящий электронный сборник, вошли статьи участников конференции — исследователей, педагогов, управленцев и молодых учёных из различных стран и регионов Республики Казахстан. Материалы охватывают широкий круг тем: от теоретико-методологических основ педагогической деятельности до описания практик внедрения инновационных образовательных технологий и стратегий карьерного сопровождения.

Сборник представляет интерес для широкой аудитории — научных сотрудников, преподавателей вузов, руководителей образовательных организаций, студентов и аспирантов, докторантов педагогических направлений. Публикации могут быть использованы в научной, учебной и методической деятельности, а также при разработке программ повышения квалификации педагогов.

Оргкомитет выражает благодарность всем авторам за высокий научный уровень представленных работ, активное участие в конференции и вклад в развитие современной педагогической науки.

Оргкомитет конференции
Международная научно-практическая конференция
«Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя»

ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ В ОБРАЗОВАНИИ И ВЫЗОВЫ ДЛЯ УЧИТЕЛЯ XXI ВЕКА

Давлеткалиева Е.С.
кандидат педагогических наук, доцент,
тренер кафедры естественных и математических наук
Филиала АО НЦПК Өрлеу» ИПР по Актюбинской области

Аннотация: В статье рассматриваются ключевые глобальные тенденции в сфере образования, оказывающие влияние на профессию учителя в XXI веке. Анализируются вызовы, связанные с цифровизацией, изменением ролей педагога, необходимостью формирования новых компетенций и устойчивостью к профессиональному выгоранию. Автор подчеркивает необходимость пересмотра подходов к профессиональному развитию учителей и выстраиванию гибкой, индивидуализированной траектории карьерного роста в условиях нестабильности и быстрой трансформации образовательной среды.

Ключевые слова: цифровизация образования, педагог XXI века, глобальные тренды, педагогические вызовы, профессиональное развитие, образовательная трансформация.

Введение. Современная система образования находится в постоянном процессе изменений, обусловленных глобальными вызовами — от стремительного технологического прогресса до социокультурных сдвигов, происходящих под влиянием урбанизации, миграции и изменения ценностных установок. Эти изменения напрямую влияют на профессию учителя, трансформируя его роль, задачи, формат взаимодействия с обучающимися и требования к профессиональной компетентности. В контексте международного образовательного пространства особое значение приобретает понимание глобальных трендов и готовность педагогов отвечать на вызовы времени.

1. Глобальные тренды в образовании.

Среди наиболее значимых мировых тенденций, оказывающих влияние на развитие образовательных систем, можно выделить следующие:

1) **Цифровизация и гибридные форматы обучения.** Внедрение цифровых платформ, развитие онлайн-курсов, применение искусственного интеллекта и виртуальной реальности радикально изменяют формат преподавания. Учитель теперь становится не единственным источником знаний, а модератором образовательного процесса, сопровождающим обучающегося в цифровой среде.

Цифровизация и гибридные форматы обучения – это две взаимосвязанные тенденции в образовании, которые активно внедряются в различные учебные заведения. Цифровизация означает внедрение цифровых технологий в учебный процесс, такие как онлайн-курсы, системы управления обучением, электронные библиотеки и виртуальная реальность. Гибридное обучение, в свою очередь, предполагает сочетание очного и дистанционного обучения, где одна ч**асть студентов участвует в занятиях лично, а другая – удаленно.**

Цифровизация стремится к оптимизации учебного процесса, повышению его эффективности и доступности.

К цифровым инструментам относятся онлайн-курсы, электронные библиотеки, платформы управления обучением, программное обеспечение для преподавания, виртуальная реальность и другие цифровые сервисы.

Преимущества цифровизации. Цифровизация может сделать образование более гибким и доступным, позволить ученикам получать знания в удобное время и в любом месте, а также повысить качество обучения благодаря интерактивным и персонализированным подходам.

Гибридное обучение сочетает очные занятия и дистанционное взаимодействие. Пример гибридного формата – это занятие, где часть учеников находится в аудитории, а

другая подключается к трансляции онлайн, взаимодействуя с преподавателем и другими учениками удаленно.

Гибридное обучение может быть полезно для студентов, которые не могут присутствовать на занятиях лично, для тех, кто предпочитает разные способы обучения, а также для преподавателей, которые могут использовать разные инструменты и технологии для достижения лучших результатов.

Для гибридного обучения необходима соответствующая инфраструктура, включая аудитории, оснащенные техникой для трансляции и онлайн-взаимодействия.

Цифровизация является основой для гибридного обучения, так как онлайн-платформы и инструменты позволяют организовать дистанционную часть обучения. Гибридное обучение, в свою очередь, является примером эффективного использования цифровых технологий в образовании.

В целом, как цифровизация, так и гибридное обучение представляют собой важные тренды в образовании, которые помогают сделать его более современным, доступным и эффективным.

2) **Персонализация образования.** Мировые подходы к обучению всё чаще ориентированы на индивидуальные образовательные траектории, что требует от педагога высокой гибкости, умения адаптировать содержание и методы под особенности каждого ученика. Персонализированное образование всё чаще внедряется в учебные процессы по всему миру. Данное направление, направленное на развитие личности учащегося, его потенциала и возможностей, позволяет выстроить подходящее обучение с учётом предпочтительных способов и темпов освоения знаний для конкретного школьника.

3) **Компетентностный подход.** Сдвиг от усвоения знаний к формированию ключевых компетенций (критическое мышление, креативность, коммуникативные навыки, цифровая грамотность) означает переосмысление целей и содержания обучения, а также методов оценки результатов.

Ключевые принципы, на которых основан компетентностный подход в образовании:

- *Междисциплинарность.* Учащийся осваивает разные предметные знания и умения не по отдельности, а в связке друг с другом, то есть в комплексе. Это помогает ему сформировать целостное представление о мире, развить системное мышление. Он сможет лучше ориентироваться в сложных ситуациях, замечать неочевидные взаимосвязи и применять широкий спектр методов для решения практических задач.
- *Развитие креативного начала личности.* Этот принцип предполагает формирование умения мыслить нестандартно, придумывать новые идеи и подходы, находить решения задач без готовых ответов.
- *Формирование коммуникативных навыков***.** Умение находить контакт с людьми, вести переговоры, разрешать конфликты и работать в команде — о важности этих навыков много говорят и пишут. Действительно, они необходимы любому современному специалисту, если речь идёт не о смотрителе маяка на изолированном острове.
- *Непрерывное образование и профессиональная мобильность.* Человек, готовый и способный быстро осваивать новые методы и технологии, постоянно учиться и переучиваться, может не опасаться того, что не сможет найти применение своим навыкам.
- *Профессиональная (то есть прикладная) направленность обучения. Освоение* академических дисциплин в компетентностном подходе всегда связано с реальной практикой. То есть перечень компетенций, которыми нужно овладеть учащимся, определяется в соответствии с запросами работодателей и социологических исследований. При этом содержание образования должно адаптироваться к изменяющимся условиям рынка и потребностям общества.
- *Индивидуализация.* Для каждого учащегося важно разработать такой образовательный маршрут, который учитывает его свойства личности, интересы и возможности. Принцип индивидуализации сталкивается с принципом профессиональной направленности. Потому что далеко не всегда та область, в которой интересно развиваться

самому человеку, будет востребована в рыночной экономике. Здесь приходится искать баланс.

- *Формирование универсальных компетенций.* Это ещё один принцип, который во многом проистекает из приведённых выше тезисов называют основополагающим для компетентностного подхода. То есть учащегося надо подготовить к активной профессиональной деятельности в любой области — в соответствии с его личными интересами, потребностями общества и рынка труда.

4) **Рост значимости непрерывного образования (lifelong learning).** Педагог сам становится активным участником непрерывного обучения: быстро меняющийся контекст требует регулярного обновления знаний, навыков и подходов.

5) **Этические и социокультурные вызовы.** Инклюзивность, мультикультурность, проблемы психологического здоровья, кибербезопасность и устойчивость — всё это сегодня входит в круг задач, которые учителю необходимо учитывать в своей профессиональной практике.

2. Вызовы для педагога XXI века:

1) *Новые профессиональные роли.* Педагог теперь — не только преподаватель, но и наставник, фасилитатор, тьютор, медиатор. Возрастает значение мягких навыков (soft skills), особенно эмоционального интеллекта, эмпатии, умения выстраивать доверительные отношения.

2) *Цифровой разрыв и необходимость постоянного апгрейда.* Не все педагоги успевают за развитием EdTech-инструментов, что может порождать сопротивление нововведениям и снижать эффективность образовательного процесса.

3) *Эмоциональное выгорание.* Увеличение нагрузки, требование к постоянной доступности, низкий уровень поддержки и высокий уровень ответственности приводят к профессиональному выгоранию, что особенно актуально в условиях постпандемической реальности.

4) *Отсутствие единой стратегии профессионального развития.* Во многих странах и регионах до сих пор не выстроены системные механизмы поддержки педагогической карьеры и сопровождения на разных этапах развития учителя.

3. Векторы поддержки и развития педагога.

Для эффективного ответа на современные вызовы необходимы следующие меры:

- Разработка гибких моделей повышения квалификации, интегрирующих онлайн и оффлайн форматы, основанных на принципах персонализации и профессиональной рефлексии.
- Создание цифровой образовательной среды, в которой учитель чувствует себя уверенно и безопасно.
- Внедрение наставничества и профессионального коучинга как формы поддержки на всех этапах педагогической карьеры.
- Разработка программ профилактики профессионального выгорания и систем психолого-педагогической поддержки.
- Повышение престижа педагогической профессии через медийные проекты, государственные инициативы и международное сотрудничество.

Заключение. Учитель XXI века — это ключевая фигура в условиях глобальной трансформации образования. Его профессиональная устойчивость, гибкость, готовность к обучению и инновациям определяют качество образования и его способность адаптироваться к вызовам времени. Понимание глобальных трендов, поддержка и сопровождение педагогов, а также развитие их уникального профессионального профиля — неотъемлемые условия построения эффективной и справедливой образовательной системы будущего.

Список литературы:

1. Алиева, Л. Б. (2020). Компетентностный подход в обновлённом образовании РК: теоретические и практические аспекты. // Образование и наука.

2. Асанова Д. Б. (2021). Цифровизация образования в Казахстане: перспективы и барьеры. // Вестник педагогики и психологии Центральной Азии.
3. Darling-Hammond, L. et al. (2017). Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World.
4. OECD. *Trends Shaping Education 2024*. — Paris: OECD Publishing.
5. UNESCO. *Futures of Education: Learning to Become*. — Paris, 2021.
6. UNESCO (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707
7. Fullan, M. (2020). The Deep Learning: Engage the World Change the World.
8. Fullan M. *The New Meaning of Educational Change*. — New York: Teachers College Press, 2020.

ЕВРОПЕЙСКИЕ КЛЮЧЕВЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Васич Бибигуль Келесовна
кандидат педагогических наук, доцент,
Ассоциация по академической мобильности, Ниш, Сербия

Европейские ключевые компетенции в образовании играют важнейшую роль в формировании образовательных систем стран Европейского Союза, обеспечивая стандартизированный подход к подготовке учеников и студентов к вызовам современного общества. Эти компетенции были определены Европейской комиссией и охватывают восемь основных направлений, направленных на развитие у человека способности эффективно функционировать и адаптироваться в быстро меняющемся мире.

В последние два десятилетия значительное внимание в отечественной и зарубежной научной литературе уделяется проблеме формирования ключевых компетенций, однако сами подходы и интерпретации понятий «компетенция» и «компетентность» заметно различаются.

В педагогическом контексте термин «формирование» понимается как процесс целенаправленного развития явлений, процессов или систем под воздействием педагогических методов. Это любые изменения, появление новых качеств и усложнение индивидуальных особенностей личности, социальных групп или образовательного сообщества в целом.

Понятие «компетенция» (от латинского competentia – достигаю, соответствую, подхожу) определяется как интегральная характеристика личности, выражающаяся в способности эффективно достигать поставленных целей. Она включает осознание человеком собственных потребностей и постановку целей, владение знаниями как инструментом изменения ситуаций, а также практическое умение действовать, контролировать и корректировать свою деятельность. Компетенция представляет собой синтез знаний, навыков и накопленного опыта, адаптированный к конкретной социально-профессиональной ситуации. Компетенции широкого применения принято относить к категории ключевых [1].

Согласно документу «Ключевые компетенции для Европы», основанному на материалах симпозиума в Берне (1996 г.), в структуру компетенции входят:

- учебный процесс, предполагающий способность трансформировать знания в практический опыт и опыт в конкретные действия, систематизировать и обобщать полученные знания, организовывать собственную познавательную деятельность, решать разнообразные проблемы и брать ответственность за личное обучение и саморазвитие;
- навыки исследовательской деятельности и поиска информации;
- умение организовывать мыслительную деятельность;
- коммуникативные навыки;

- навыки эффективного сотрудничества и взаимодействия с другими людьми.

Многие исследователи (Н. И. Шевандрин, М. С. Каган, Л. Д. Столяренко и другие) отмечают, что личность человека характеризуется пятью ключевыми потенциалами: познавательным, морально-нравственным, творческим, коммуникативным и эстетическим [2].

В педагогической практике выделяют пять основных групп ключевых компетенций, формирование которых играет важную роль в образовательном процессе молодежи (Таблица 1).

Таблица 1. Пять основных групп ключевых компетенций

Название компетенции	Характеристики компетенции
Политическая и социальная	Ответственность, совместное принятие решений, толерантность, участие в демократических процессах, согласование личных и общественных интересов.
Межкультурная	Понимание и уважение культурного, национального и религиозного многообразия, позитивное межкультурное взаимодействие.
Коммуникативная	Владение технологиями устного и письменного общения на различных языках, включая программирование.
Социально-информационная	Владение информационными технологиями, критическое восприятие информации из СМИ.
Персональная	Готовность постоянно повышать образовательный уровень, реализация личностного потенциала, способность к самообучению и саморазвитию.

В зарубежной и отечественной литературе встречаются понятия, сходные по смыслу с термином «ключевые компетенции». Одним из таких понятий является термин «базовые навыки (умения)», используемый рядом исследователей. Например, в докладе, подготовленном Европейскому фонду подготовки кадров, Саймон Шоу выделяет восемь категорий таких базовых навыков [3]:

- Основные навыки, связанные с грамотностью и счетом.
- Жизненные навыки, включая навыки самоуправления и взаимодействия с окружающими людьми.
- Коммуникативные навыки, охватывающие решение проблем, взаимодействие и командную работу.
- Социальные и гражданские навыки, подразумевающие моральные нормы и социальную активность.
- Навыки, необходимые для занятости, такие как работа с информацией, принятие решений и адаптация.
- Предпринимательские навыки.
- Управленческие навыки.
- Широкие навыки, включающие в себя анализ, планирование и контроль.

Таблица 2. Классификация базовых навыков по Саймону Шоу

Группа навыков	Содержание группы навыков
Основные навыки	Грамотность, владение математикой и счётом
Жизненные навыки	Самоуправление, взаимодействие с людьми
Коммуникативные навыки	Решение проблем, общение, коллективная работа
Социальные и гражданские навыки	Соблюдение моральных норм, участие в социальной жизни
Навыки для получения занятости	Работа с информацией, принятие решений, адаптация к условиям
Предпринимательские навыки	Инициативность, креативность, ведение собственного дела
Управленческие навыки	Управление людьми и процессами
Широкие навыки	Аналитические способности, планирование, контроль

В рамках Лиссабонской стратегии Евросоюза ключевые компетенции признаны одним из приоритетных направлений, поскольку именно они способствуют реализации экономических и социальных задач общества знаний и влияют на конкурентоспособность граждан на рынке труда. Эти компетенции представляют собой многофункциональный набор знаний, умений и навыков, необходимых каждому человеку для успешной самореализации, социальной интеграции и трудоустройства. В таблице ниже представлены восемь ключевых компетенций, выделенных в Европейском союзе как базовые ориентиры для современного образовательного процесса и профессиональной подготовки на протяжении всей жизни [4].

Таблица 3. Восемь ключевых компетенций, необходимых каждому человеку

Компетенция	Определение
Общение на родном языке	Способность ясно выражать и интерпретировать мысли, чувства и факты как устно, так и письменно, взаимодействуя эффективно в различных социальных ситуациях (дома, на работе, в свободное время).
Общение на иностранных языках	Владение навыками устного восприятия, разговорной речи, чтения и письма на иностранных языках, а также способность выступать посредником в общении и межкультурном понимании.
Математическая, естественно-научная и технологическая компетенции	Применение математических вычислений для решения практических задач повседневной жизни; понимание научных концепций и методов, используемых для объяснения окружающего мира, а также способность применять технологии для удовлетворения человеческих потребностей.
Компетенция в области цифровых технологий	Уверенное и критическое использование информационно-коммуникационных технологий для поиска, оценки, хранения и обмена информацией, а также для коммуникации и участия в сетевом взаимодействии.

Компетенция	Определение
Умение учиться	Способность эффективно организовывать и регулировать собственный образовательный процесс, управлять временем, решать возникающие проблемы, приобретать и применять новые знания и навыки.
Межличностные, межкультурные, социальные и гражданские компетенции	Владение навыками эффективного социального и трудового взаимодействия, умение конструктивно решать конфликты, а также способность активно участвовать в гражданском обществе, опираясь на понимание социальных и политических реалий.
Предпринимательская инициатива	Умение преобразовывать идеи в конкретные действия, проявлять креативность и инновационность, принимать рискованные решения, а также способность планировать и управлять проектами.
Понимание культуры	Осознание и способность к творческому выражению идей, эмоций и опыта посредством различных форм искусства и коммуникации, таких как музыка, литература и визуальные искусства.

В рамках реализации Лиссабонской стратегии Европейского Союза были определены ключевые компетенции, формирование которых является важнейшим условием успешной адаптации человека к экономическим, социальным и культурным изменениям современного общества. Для эффективного внедрения компетентностного подхода Европейской комиссией разработаны базовые положения, определяющие основные принципы и условия формирования компетенций на всех уровнях образования [5]. Эти положения обеспечивают непрерывность образовательного процесса, учитывают индивидуальные потребности различных социальных групп и ориентированы на развитие навыков, необходимых каждому человеку для активного участия в жизни общества и успешной профессиональной деятельности. К ним относятся:

1.Ключевые компетенции должны быть сформированы к моменту завершения общего среднего образования.

2.Ключевые компетенции рассматриваются в контексте непрерывного образования и служат фундаментом для обучения в течение всей жизни.

3.Формирование ключевых компетенций происходит как в рамках обязательного, так и дополнительного образования, и результаты обоих видов образования должны признаваться в равной степени.

4.При формировании ключевых компетенций необходимо учитывать особые потребности и возможности групп риска социального отчуждения.

5.Средства оценки уровня сформированности компетенций ограничены, поэтому существует необходимость дальнейшей разработки таких механизмов.

Подчеркивается, что выделенные восемь ключевых компетенций взаимодополняемы, обладают междисциплинарными аспектами, такими как критическое мышление, инициатива, умение решать проблемы и принимать решения [6].

Таким образом, европейские ключевые компетенции представляют собой важный ориентир в развитии современных образовательных систем стран Европейского союза. Их формирование обеспечивает стандартизированный подход, необходимый для успешной интеграции личности в общественную и профессиональную среду. Компетенции, определенные Европейской комиссией, охватывают различные области знаний и навыков, от коммуникации и цифровых технологий до социальной активности и культурной

осведомленности, формируя личность, способную эффективно действовать в быстро изменяющемся мире.

Внедрение компетентностного подхода требует комплексного и системного подхода на всех уровнях образования. Важно учитывать принципы непрерывности обучения и доступности образования для разных социальных групп, включая представителей, находящихся в зоне риска социального отчуждения. Вместе с тем, существует необходимость дальнейшего развития методик оценки уровня сформированности компетенций и совершенствования образовательных программ, что позволит более эффективно использовать потенциал каждого человека и обеспечить его конкурентоспособность на рынке труда.

Литература:

1. Бобиенко О. М. Ключевые компетенции профессионала: проблемы развития и оценки. / О. М. Бобиенко. – Казань: Казанский государственный университет им. В. И. Ульянова–Ленина, 2006.

2. Зеер Э. Ф., Павлов А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. Учеб. Пособие. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2005.

3. Лебедева Н. М., Лунева О. В., Стефаненко Т. Г. Межкультурный диалог: Тренинг этнокультурной компетентности. – М.: РУДН, 2003.

4. Литвиненко В. В. Повышение профессиональной компетентности мастера производственного обучения на основе требований образовательной среды: дис. … канд. пед. наук., Курганский гос. университет. – Курган, 2002.

5. Прутченков А. С. Тренинг коммуникативных умений. - М.: «Новая школа», 1993.

6. Shaw S. Development of Core Skills training in the Partner Countries. – ETF, 1998.

КАРЬЕРНЫЙ РОСТ УЧИТЕЛЯ И КОРПОРАТИВНАЯ КУЛЬТУРА ШКОЛЫ

Хает Леонид Григорьевич
доктор PhD, пофессор, консультант Службы психологической помощи,
г.Берлин, Германия

Аннотация. Описана взаимосвязь карьерного роста учителя и корпоративной культуры школы, два пути карьерного роста учителя – в тесной связи с определённым учебным заведением, где воплощаются принципы его педагогической системы, и без такой связи, изложена ключевая роль корпоративной культуры школы в развитии личности учителя и формировании личности учащегося, описана корпоративная культура образовательного учреждения.

Ключевые слова: личность учителя, личность учащегося, корпоративная культура, карьерный рост, развитие личности

В настоящее время изменяющиеся внешние условия развития страны детерминируют важность сегодняшнего этапа планирования, определяющего траекторию дальнейшего пути на годы вперёд. Среди важных принимаемых решений ключевым является решение о направлении развития школы. В 1717 году в Пруссии, а затем, и во всей Германии было введено всеобщее школьное обучение. Через некоторое время разразилась война, о которой было сказано: «эту войну выиграл школьный учитель». И сегодня, в наши дни выигрывают те, кто гордится своими школьными учителями.

Личность учителя XXI века условно можно представить себе как состоящую из двух компонентов: индивидуального, персонального, личностного (карьерный рост и уникальный профиль учителя) и коллективного, группового, социального (корпоративная культура школы). Карьера учителя и корпоративная культура школы - взаимосвязанные аспекты,

определяющие эффективность образовательного процесса и профессиональное развитие педагогов. Понимание этой взаимосвязи необходимо для разработки стратегий управления персоналом в образовательных учреждениях.

Отсюда развитие личности учителя, его индивидуальное совершенствование возможно или с использованием школ (организаций) или с их созданием. В духовном смысле это карьера, ориентированная на потребление или на созидание духовных, профессиональных ценностей. Аналогично, в научной области возможны отечественный путь, характерный созданием и многолетним функционированием научных школ, и западный, где научных школ нет, а развитие науки осуществляется через разовые гранты [4].

Карьерные ориентации учителей отражают их стремления и цели в профессиональной деятельности. Согласно теории карьерных якорей Эдгара Шейна, учителя могут ориентироваться на различные аспекты своей профессии, такие как профессиональная компетентность, управленческие амбиции, стабильность или служение обществу. Тип корпоративной культуры школы может влиять на преобладание тех или иных карьерных ориентаций у педагогов.

Недаром имена великих педагогов неразрывно связаны с созданными ими школами.

Константин Дмитриевич Ушинский (1823-1871), один из основоположников научной педагогики, был преследуем в лицее за свои либеральные взгляды, в Смольном институте благородных девиц добился значительных прогрессивных изменения, но и оттуда был удалён за вольнодумство.

Станислав Теофилович Шацкий (1878-1934) создал первые в России детские клубы для подростков рабочих окраин Москвы. Его общество было закрыто полицией за пропаганду социализма, а сам Шацкий арестован. Впоследствии он основал летнюю детскую колонию «Бодрая жизнь», руководил трудами первой опытной станции по народному образованию и Центральной педагогической лаборатории.

Виктор Николаевич Сорока-Росиинский (1882-1960) создал знаменитую Школу-коммуну для трудновоспитуемых подростков имени Ф. М. Достоевского (Республика ШКИД), в одноимённой повести был выведен под прозвищем «Викниксор».

Антон Семенович Макаренко (1888–1939) в значительной мере определил развитие педагогики XX века, особое внимание его системе уделяют в Германии. Он разработал и успешно опробовал в созданной им трудовой колонии собственную воспитательно-педагогическую систему. Затем в Коммуне им. Ф.Э. Дзержинского им были достигнуты ещё более впечатляющие успехи.

Милица Васильевна Нечкина (1901–1985) предложила модель перевернутого урока, в основе которой лежит самостоятельное изучение школьного материала и его дальнейшее обсуждение с преподавателем. Эту модель необоснованно приписывают американским педагогам Джонатану Бергману и Аарону Сэмсу.

Василий Александрович Сухомлинский (1918-1970), фронтовик, создал педагогическую систему, основанную на признании личности ребёнка высшей ценностью, бессменный директор Павлышской средней школы с 1948 по 1970 год.

Живая связь выдающихся педагогов с их учебными заведениями заставляет предположить существование связывающего их социального феномена, которым является корпоративная культура.

В настоящее время наблюдается бум как теоретических, так и прикладных работ в области корпоративной культуры. В литературе имеются многочисленные определения понятия культуры вообще и культуры организации, в частности. Достаточно полным и системным можно считать такое определение: «Культура организации или её подразделения – это целостная, относительно устойчивая система ценностей, символов, требований к качеству труда и взаимоотношениям людей, концепций управления, и других, часто скрытых, взаимосвязанных составляющих и аспектов, сложившаяся к рассматриваемому периоду времени и принятая большинством сотрудников, которая характеризует смысл деятельности: показывает во имя чего, как и для чего работает организация» [1].

Лучшей является та культура, которая в наибольшей степени выявляет, реализует и передает новым сотрудникам названный смысл деятельности. Позитивной корпоративной культурой считается культура, которая способствует реализации таких соответствующих определенным условиям функционирования (месту, времени, ситуации) целей организации: гуманизации деятельности, высокому качеству деятельности, соответствие актуальным запросам общества.

При условной структуризации корпоративной культуры выделяют ценностную подсистему, символьную подсистему, подсистему взаимоотношений, технологическую культуру, управленческую культуру, качество труда, социальную культуру, экологическую культуру, образовательную культуру [1].

Корпоративная культура образовательной организации представляет собой совокупность ценностей, норм, традиций, ритуалов и символов, которые разделяются всеми участниками образовательного процесса. Она оказывает влияние на стиль руководства, взаимодействие между педагогами и учащимися, общую атмосферу в школе, мотивацию, удовлетворённость работой и карьерные ориентиры учителей. Исследования показывают, что корпоративная культура может быть как поддерживающим, так и ограничивающим фактором для профессионального роста учителей [2].

Корпоративная культура школы является одним из ведущих факторов развития личности как учителя, так и ученика. Воспитание активной, творчески мыслящей и самостоятельно действующей личности - главное устремление современной педагогики и в области дидактики, и при решении вопросов воспитания школьников. Методы и приемы активизации познавательной самостоятельности будущего гражданина, пробуждение его интеллектуальных и нравственных сил, полного использования резервов его индивидуальности - вот верный путь развития личности [3].

Интересы быстрого и гармоничного развития экономики и культуры страны, всех её социальных и духовных структур требуют стимулирования и всемерного развития потенциальных возможностей каждой личности, в чем особая роль принадлежит школе. Школа должна обеспечить новый подход к обучению и воспитанию, коренное улучшение подготовки подрастающего поколения к жизни, формирование личности нового типа.

Для этого необходимо, чтобы стратегия педагогического руководства опиралась на использование современных технологий обучения, предусматривающих применение разнообразных стимулов. Педагогу необходимо строить свою деятельность на гармоническом сочетании элементов убеждения и внушения, конструировать в процессе обучения систему взаимодействующих позитивных побудителей внешнего и внутреннего характера, имея в виду не только непосредственный результат воздействия, но и развитие потенциальных возможностей личности ученика.

В процессе становления личностно-значимого отношения учащихся к самостоятельной учебно-познавательной деятельности происходит интенсивное формирование таких характеристик деятельности школьника как мотивированность, ответственность, самостоятельность, результативность, самоконтроль, самооценка.

Основные принципы (девизы) корпоративной культуры общеобразовательной школы могут быть такими: «Мы открываем себя миру, чтобы мир открылся нам» или «Мы любим свою семью, свою школу, свой город, свою страну, свою планету».

Согласно модели К. Камерона и Р. Куинна, выделяют четыре типа организационной культуры: клановую, адхократическую, рыночную и иерархическую [6]. Исследования показывают, что в клановой культуре, ориентированной на сотрудничество и поддержку, учителя чаще всего ориентируются на стабильность и служение, в то время как в рыночной культуре, акцентирующей внимание на результатах и конкуренции, преобладают ориентации на карьерный рост и предпринимательскую деятельность [5].

Понимание влияния корпоративной культуры на карьерные ориентации учителей позволяет руководству образовательных учреждений разрабатывать стратегии, направленные на создание поддерживающей и развивающей среды для педагогов. Такая

благоприятная среда может включать в себя программы профессионального развития, системы поддержки и признания достижений, а также создание условий для карьерного роста.

Карьера учителя и корпоративная культура школы - взаимосвязанные элементы, которые влияют друг на друга. Создание благоприятной корпоративной культуры в образовательной организации способствует профессиональному росту педагогов и повышению качества образовательного процесса. Для эффективного управления образованием необходимо учитывать тип корпоративной культуры и её влияние на карьерные ориентации учителей.

Список литературы

1. Корпоративная культура: аспекты управления / Г. Л. Хает, А. Л. Еськов, Л. Г. Хает и др. – Донецк: Донбасс, 2003. – 400 с.

2. Пестерева О. А., Будаева Э. В. Функции и особенности корпоративной культуры образовательной организации // Вестник Бурятского государственного университета. Образование. Личность. Общество. – 2019. - № 4. – С.72-76.

3. Тихонова Т. М. Корпоративная культура педагога профессиональной школы как фактор реализации её профессионального и личностного саморазвития // Екатеринбург: РГППУ, 2007. - С. 60–63.

4. Хает Л. Г., Медведева О. А., Борозенцева Т. В. Научная школа в структуре современного общества // Материалы IV Международной научно-практической конференции «Анализ и оценка основных тенденций развития современной науки и техники» 15-17.06.2013. – Донецк: Цифровая типография, 2013. - С.75-87.

5. Щербинин Н. И. Влияние организационной культуры школы на карьерные ориентации учителей. - Санкт-Петербург: НИУ ВШЭ, 2022. – URL: https://www.hse.ru/edu/vkr/540804954.

6. Cameron, K. S., Quinn, R. E. Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework. - San Francisco: Jossey-Bass, 2011. – 259 p.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ К ПРОВЕДЕНИЮ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ЗАНЯТИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД

Тесля Елена Владимировна
руководитель Международной школы по научным коммуникациям, кандидат педагогических наук, Омск, Россия

Сугирбекова Акмарал Куандыковна
докторант, Казахский национальный педагогический университет им.Абая, г.Алматы, Казахстан

Вызовы современного общества диктуют новые требования к развитию системы образования в целом, а также к организации процесса обучения в школе. Одновременно с этим происходит смена модели сознания и оценки учебных достижений обучающихся, формируются новые стандарты содержания и формата школьного образования. В данном контексте необходим поиск новых путей формирования и развития функциональной грамотности обучающихся и составляющих ее компонентов. Одним из приоритетных направлений в современном российском образовании стало развитие естественно-научной грамотности школьников. В статье представлен анализ публикаций отечественных и зарубежных исследователей по проблемам понимания сущности естественно-научной

грамотности обучающихся, ее формирования и развития в системе образования. Цель статьи выявить на основе изучения и анализа отечественного и зарубежного опыта оптимальные условия и наиболее эффективные подходы в формировании естественно-научного компонента функциональных возможностей учебного эксперимента обучающихся при реализации образовательных программ основного общего образования. Раскрывается роль учебного эксперимента как инновационной образовательной среды с точки зрения формирования естественно-научной грамотности через развитие знаний, умений и навыков проектной деятельности школьников в области естественных наук. Выявлены практические результаты, которые могут быть использованы в процессе формирования и развития компетенций естественно-научной грамотности обучающихся.

Ключевые слова: *учебный эксперимент, формы проектной деятельности, образовательные технологии, естественно-научные дисциплины и учебный эксперимент, модель учебного эксперимента.*

Введение

Подход развивает их наблюдательность, критическое мышление и способность к самостоятельной работе. Учебный эксперимент в образовательной деятельности является важным фактором в концептуальном развитии естественнонаучных дисциплин. Он позволяет получить непосредственный опыт и осуществить практическую работу, что играет ключевую роль в понимании и усвоении сложных научных концепций. Эксперименты в учебной среде способствуют формированию строгости мышления и аналитических навыков у студентов, а также развивают их творческий потенциал и способность к инновациям. Субъекты, участвующие в учебных экспериментах, должны постоянно анализировать полученные данные и искать новые подходы для решения стоящих перед ними задач. Одним из основных достоинств учебного эксперимента является возможность практической проверки и применения полученных теоретических знаний. Обучающиеся (от учеников средней школы до студентов) имеют возможность непосредственно участвовать во всех этапах эксперимента - от планирования и проведения до анализа результатов. Это помогает им не только понять, каким образом научные исследования осуществляются, но и на практике приобрести навыки работы с современным оборудованием, программным обеспечением и методами анализа данных. Учебный эксперимент также способствует развитию навыков коллективной работы и коммуникации. Студенты объединяются в группы для выполнения задач, распределения ролей и обмена информацией. Это помогает им научиться эффективно работать в коллективе, обсуждать и аргументировать свои идеи, а также принимать компромиссные решения. Кроме того, учебный эксперимент позволяет студентам развить интерес к науке и углубить свои знания в конкретных дисциплинах. Большинство экспериментов проводится в рамках предметов, которые студенты обсуждают на лекциях и изучают в теоретической части курса. Это помогает им увидеть связь между теорией и практикой, а также осознать важность изучаемых наук для повседневной жизни и современного общества.

Таким образом, учебный эксперимент является важным фактором в концептуальном развитии естественнонаучных дисциплин. Он помогает студентам развивать критическое мышление, аналитические и творческие навыки, а также способствует формированию практического опыта и интереса к науке. Внедрение учебных экспериментов в образовательную программу является одним из важных шагов на пути к успешному и качественному обучению.

Проблемы преподавания естествознания в России и за рубежом

Естественно-научные знания и умения в реальных жизненных ситуациях, включая вопросы, имеющие большое общественное значение; умение применять достижения естественных наук на практике. Основными компонентами стандартов зарубежного естественно-научного образования являются: научные и инженерные навыки, основные предметные знания, «сквозные» понятия (технологии). В большинстве зарубежных стран естественно-научная грамотность определена как основная цель естественно-научного школьного образования [1,2] и рассматривается как способность человека применять их на практике.

Соответственно указанным компонентам у обучающихся должны формироваться такие умения и навыки, как планирование и проведение научного исследования; анализ и интерпретация научных данных; построение объяснений и проектирование решений. Современное естественно-научное образование за рубежом ориентировано на предоставление обучающимся общеобразовательной подготовки в области науки и техники и профориентацию на естественно-научную и инженерную области. В зарубежной литературе, рамочных документах (и национальных учебных планах (США, Великобритания, Канада) широко распространено понятие «научная грамотность». В определении данного понятия основной акцент сделан на взаимосвязь знания о науке и способовполучения этого знания (исследовательские умения). Также в состав научной грамотности вход и понимание научных концепций и их практическое применение в повседневной жизни. Несколько лет назад в данное понятие был введен элемент знания технологий, которые основаны на современных достижениях науки [3]. В указанных выше источниках описаны три вида знания: содержательное, процедурное и эпистемологическое, а также составляющие их элементы. Кроме того, предъявляются требования к содержанию всех трех видов знания у обучающихся.

Понятие естественно-научной грамотности трактуется довольно широко, и в публикациях последних лет встречаются различные его определения. В работах Л.М.Перминовой естественно-научная грамотность характеризуется знаниями о природе и технологиях, методах получения научных знаний, пониманием обоснованности этих методов и их использованием [1]. Автор отмечает, что естественно-научная грамотность имеет элементарный, функциональный и общекультурный уровни. Также под естественно-научной грамотностью понимается способность человека занимать активную гражданскую позицию по вопросам, связанным с естественными науками, и его готовность интересоваться современными естественно-научными идеями.На данную трактовку указывают в своих работах А.Ю. Пентин, О. В.Попова, Р. М.Беликова, Е. Г. Новолодская [2]. Естественно-научная грамотность должна отражать уровень гражданского сознания общества, включая его готовность к поддержке научной и инновационной деятельности, а также способность критически оценивать последствия реализации научно-технических проектов [3].

В отечественной литературе, посвященной исследованиям учебного эксперимента, как формы преподавания в образовательных организациях, присутствуют только два вида знания из трех (содержательное и процедурное) и научная грамотность трактуется как грамотность естественно-научная. В отечественных изданиях опубликовано большое количество научных и методических работ, посвященных проблематике повышения уровня естественно-научной грамотности обучающихся в рамках изучения отдельных предметов, а также оценки качества естественно-научного образования в целом. публикации российских

исследователей посвящены анализу заданий и подходов, предлагаемых для оценки качества сформированности естественно-научной грамотности на основе анализа методик обучения с применением учебного эксперимента, как части урока. Г.С. Ковалева и М.Ю. Демидова дают развернутое определение данному понятию,
трактуя его как способность к освоению и использованию естественно-научного знания для освоения новых знаний и объяснения естественно-научных явлений, формулировки выводов, связанных с задачами и проблемами естественной науки; способность понимать основные особенности естествознания как одной из форм познания; демонстрировать осведомленность о значении естественных наук и технологий в жизни общества [4].Однако она не ограничивается только знаниями и компетентностями, важным является и отношение, мотивация к научному познанию, интерес к научному изучению различных вопросов и проблем. Демонстрация обучающимися компетенций в определенном контексте показывает неразрывную связь знаний и умений, в рамках естественно-научной грамотности, с реальными жизненными ситуациями, простыми и понятными школьникам.

Учебный эксперимент в физике в кванториумах и технопарках в Казахстане

Физика – это один из фундаментальных предметов, который не только является основой для понимания мира, но и поддерживает развитие науки и технологий, где учебный эксперимент имеет широкое применеие в условиях проектной работы. В связи с этим, в Казахстане был проведен учебный эксперимент в образовательных центрах – кванториумах и технопарках – с целью подготовки нового поколения ученых и инженеров. Кванториумы являются инновационно-образовательными центрами, где школьники могут погрузиться в захватывающий мир науки и технологий. Благодаря современным лабораториям и оборудованию, здесь дети могут применять теоретические знания на практике, проводить эксперименты и исследования в различных областях науки. Кванториумы в Казахстане известны своей инновационностью и постоянным совершенствованием учебных программ. Технопарки, в свою очередь, являются местом, где студенты и молодые специалисты могут реализовать свои стартапы, работать над промышленными проектами и применять передовые технологии. В технопарках сосредоточены инженерно-технические компании, научные лаборатории и инфраструктура, создающая все условия для успешного осуществления инновационных проектов. В рамках учебного эксперимента в физике, проводимого в кванториумах и технопарках Казахстана, ученики и студенты имеют возможность познакомиться с основами физических явлений и их применением. Программа обучения включает в себя как теоретические знания, так и практические навыки, позволяющие участникам эксперимента быть на вершине современных достижений в физике. Одним из ключевых элементов учебного эксперимента является работа в лабораториях с современным оборудованием. Под руководством опытных научных сотрудников, участники эксперимента проводят различные измерения, эксперименты и исследования. Такой практический подход позволяет учащимся лучше понять и усвоить основы физики и развить свои научные навыки.

Важным аспектом учебного эксперимента является создание благоприятной образовательной среды, в которой ученики и студенты могут свободно выражать свои мысли, делиться идеями и сотрудничать друг с другом. Во время эксперимента они получают возможность работать в команде, разрабатывать проекты и находить инновационные решения.

Учебный эксперимент в физике, проводимый в кванториумах и технопарках Казахстана, стимулирует рост научного потенциала страны и подготовку новых поколений специалистов в области физики и технологий. Благодаря такому подходу, учащиеся и студенты получают возможность не только узнать больше о физических процессах, но и вдохновиться на дальнейшую научную исследовательскую деятельность. Это способствует развитию инновационной сферы в Казахстане и повышению качества образования в стране.

Выводы

В современной системе отечественного естественно-научного образования необходимо новое построение процесса обучения, основанного на научном методе познания, межпредметных и метапредметных принципах взаимосвязи дисциплин естественно-научного цикла. Когда процесс обучения будет организован таким образом, это приведет не только к пониманию школьниками теоретического материала, но и к формированию компетенций, необходимых для связи этих знаний с практикой и реальной жизнью. Повышение уровня естественно-научного образования и успех формирования и развития естественно-научной грамотности российских школьников могут быть обеспечены за счет достижения в процессе обучения планируемых предметных, метапредметных и личностных результатов, реализации комплексного системно-деятельностного подхода. Формирование естественно-научной грамотности обучающихся будет успешным при соблюдении ряда условий:

–интегративность, непрерывность и преемственность в формировании
естественно-научной грамотности на всех этапах общего образования, когда естественно-научные предметы изучаются в комплексе и неразрывно связаны на всех ступенях школьного образования;

–расширение образовательного пространства обучающихся, включение в образовательный процесс системы дополнительного образования (технопарки, кванториумы);

– активное внедрение в преподавание естественно-научных предметов такой формы как учебный эксперимент, направленного на освоение проектных и исследовательских компетенций обучающихся;

–подготовка педагогических кадров новыми компетенциями и высокой мотивацией к профессиональной деятельности. Данная концепция подразумевает и изменения в содержании предметов естественнонаучного цикла, учебно-методических комплексов и методах преподавания данных дисциплин.

Литература и Интернет источники

1. Перминова Л.М. Дидактическое обоснование формирования естественно-научной грамотности // Отечественная и зарубежная педагогика. 2017. Т. 1. No 4 (41). С. 162-171.
2. Пентин А.Ю., Ковалева Г.С., Давыдова Е.И. Состояние естественно-научного образования российской школе по результатам международных исследований TIMSS и PISA // Вопросы образования. 2018. No 1. С. 79-109.
3. Завальцева О.А., Мишина О.С. Естественно-научная грамотность как аксиологический ориентир современного школьного биологического образования // Проблемы современного педагогического образования. 2020. No 69. С. 119-122.
4. Breiner J. et al. What is STEM. A discussion of conceptions of STEM education and partnerships
   //School Science and Mathematics. 2020.№ 112 (1) P. 3-11.

Для цитирования: *Сугирбекова А.К.* Учебный эксперимент в образовательной деятельности как фактор концептуального развития естественнонаучных дисциплин//

Preparing Future Physics Teachers to Conduct Experimental Classes in an Educational Institution: A Conceptual Approach

Teslya E.V., candidate of Pedagogical Sciences
head of
International School of Scientific Communications
(Omsk, Russia)

Sugirbekova Akmaral Kuandykovna,
doctoral student, Abay Kazakh National Pedagogical University
(Almaty, Kazakhstan)

Abstract. The challenges of modern society dictate new requirements for the development of the education system as a whole, as well as for the organization of the learning process at school. At the same time, there is a change in the model of consciousness and assessment of students' educational achievements, and new standards for the content and format of school education are being formed. In this context, it is necessary to search for new ways to form and develop functional literacy of students and its components. One of the priority areas in modern Russian education has become the development of natural science literacy among schoolchildren. The article presents an analysis of publications by domestic and foreign researchers on the problems of understanding the essence of natural science literacy of students, its formation and development in the education system. The purpose of the article is to identify, based on the study and analysis of domestic and foreign experience, the optimal conditions and the most effective approaches in the formation of the natural science component of the functional capabilities of the educational experiment of students in the implementation of educational programs of basic general education. The role of the educational experiment as an innovative educational environment is revealed from the point of view of the formation of natural science literacy through the development of knowledge, skills and project activities of schoolchildren in the field of natural sciences. Practical results have been identified that can be used in the process of forming and developing students' natural science literacy competencies.

Keywords: educational experiment, forms of project activity, educational technologies, natural science disciplines and educational experiment, model of educational experiment.

Literature and Internet sources

1. Perminova L.M. Didactic rationale for the formation of natural science literacy // Domestic and foreign pedagogy. 2017. T. 1. No. 4 (41). pp. 162-171.
2. Pentin A.Yu., Kovaleva G.S., Davydova E.I. The state of natural science education in Russian schools based on the results of international studies TIMSS and PISA // Issues of Education. 2018. No. 1. pp. 79-109.
3. Zavaltseva O.A., Mishina O.S. Natural science literacy as an axiological reference point for modern school biological education // Problems of modern pedagogical education. 2020. No. 69. pp. 119-122.
4. Breiner J. et al. What is STEM? A discussion of conceptions of STEM education and partnerships
//School Science and Mathematics. 2020.No. 112 (1) R. 3-11.

Information about authors:
Sugirbekova Akmaral Kuandykovna,
doctoral student, Abay Kazakh National Pedagogical University
Contact information: e-mail: *sugirbekovaakmaral51@gmail.com*

УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ ПЕДАГОГА XXI ВЕКА: СОЧЕТАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА, КРЕАТИВНОСТИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Мурзабекова Келбет Бирмаганбетовна
заместиетль директора учебной работы КГУ "Общеобразовательная школа имени Абая отдела образования акимата города Костанай" Управления образования Костанайской области

1. Профессионализм: фундамент педагогической деятельности

Современный педагог — это не только носитель знаний, но и умелый модератор образовательного процесса. Он:

- Владение современными педагогическими технологиями (в том числе цифровыми);
- Умение выстраивать индивидуальные образовательные траектории;
- Постоянное саморазвитие и участие в профессиональных сообществах;
- Компетентность в области междисциплинарных знаний;
- Владение методиками критического мышления и рефлексии.

2. Креативность: двигатель инновационного мышления

Креативный педагог:

- Использует нестандартные подходы в обучении;
- Внедряет игровые и проектные методы;
- Развивает у обучающихся гибкость мышления;
- Адаптирует образовательный процесс под изменения внешней среды;
- Стимулирует инициативу и самостоятельность учеников.

🌱 **Пример:** проведение уроков в формате сторителлинга, применение виртуальной и дополненной реальности, творческие задания, связанные с реальной жизнью.

3. Эмоциональный интеллект: основа здоровых отношений

Эмоциональный интеллект (EQ) педагога становится ключевым фактором успеха в XXI веке:

- Способность к эмпатии и пониманию эмоционального состояния учеников;
- Навыки эффективного общения и разрешения конфликтов;
- Саморегуляция и управление стрессом;
- Создание поддерживающей и безопасной атмосферы в классе;
- Мотивация через личностно-ориентированный подход.

📌 **Важно:** ученик XXI века нуждается не только в знаниях, но и в поддержке, понимании, вдохновении.

Педагог XXI века — это синтез профессионала, творца и эмпатийного наставника. Такой специалист:

- Создает условия для глубокого, осознанного и мотивированного обучения;
- Вдохновляет учеников на поиск, открытие и саморазвитие;
- Формирует образовательную среду, ориентированную на будущее.

Современные компетенции педагога: от классического учителя к наставнику и коучу

1. Эволюция роли педагога

Переход от традиционного учителя к многогранной роли наставника и коуча обусловлен изменением образовательной парадигмы:

- Ранее: передача знаний, дисциплина, контроль.
- Сегодня: сопровождение, поддержка, развитие потенциала учащегося.

🎯 Главная цель — не просто обучить, а **вдохновить на самообразование** и развитие личностных компетенций.

2. Ключевые компетенции современного педагога

а) Педагог как эксперт

- Знание предмета и методики преподавания;

• Владение цифровыми инструментами и EdTech-решениями;
• Постоянное повышение квалификации.

б) Педагог как наставник

• Помогает ученику раскрыть способности и осознать цели;
• Поддерживает в выборе образовательной и жизненной траектории;
• Развивает мотивацию и ответственность за обучение.

в) Педагог как коуч

• Использует коучинговые техники (открытые вопросы, активное слушание, рефлексию);
• Стимулирует самостоятельность мышления и принятие решений;
• Не навязывает решения, а создает пространство для их поиска.

💡 **Пример коуч-вопроса** на уроке: *«Что тебе помогает лучше понять эту тему? Какие шаги ты можешь предпринять, чтобы разобраться глубже?»*

3. Универсальные навыки педагога XXI века

• Эмоциональный интеллект;
• Критическое мышление;
• Коммуникация и умение работать в команде;
• Гибкость и адаптивность;
• Культурная и цифровая грамотность;
• Навыки фасилитации и тьюторского сопровождения.

4. Изменение подходов в обучении

• От монолога к диалогу;
• От контроля к сопровождению;
• От оценки как наказания — к оценке как инструменту развития;
• От единой траектории — к персонализированному обучению.

Заключение

Современный педагог — это не просто учитель, это **фасилитатор, наставник и коуч**, который помогает ученику не только получить знания, но и научиться учиться, развиваться, ставить цели и достигать их.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ПЕДАГОГ XXI ВЕКА: ОТ ТРАДИЦИИ К ЦИФРОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ

Кухмазова Юлизана Шафиевна
Дирижёр-хормейстер Государственной хоровой капеллы,
Заслуженная артистка Азербайджана, доктор философии по искусствоведению,
доцент кафедры хорового дирижирования
Бакинской музыкальной академии им. У. Гаджибейли

Музыкальный педагог XXI века стоит на пересечении двух миров – мира традиционного академического образования и стремительно развивающейся цифровой реальности. Эта двойственность задаёт новый вектор профессионального развития, требующий гибкости, открытости и глубокого осознания своей миссии. Мы, воспитанные в системе классического музыкального мышления, не только не теряем связи с этими корнями, но и продолжаем работать над собой, осваивая новые формы, чтобы идти в ногу со временем, сохраняя главное – музыкальную суть, художественное мышление и вкус.

Современный педагог в музыкальной сфере сталкивается с рядом новых вызовов. Один из них – рост популярности программной музыки, создаваемой с помощью цифровых платформ, зачастую без участия профессионального композитора или исполнителя. Такие программы, как FL Studio, Ableton Live, Logic Pro, и даже генеративные модели

искусственного интеллекта AI-генераторы, открыли широкие возможности для музыкального самовыражения. Но при этом они часто обходят стороной фундаментальные категории музыкальной грамотности: ладовую организацию, гармонию, форму, тембр, фактуру.

Это приводит к тому, что часть молодого поколения воспринимает музыку как быстро производимый и так же быстро потребляемый продукт, где важен не смысл, а эффект. Без внутренней музыкальной базы исчезает глубина, теряется уважение к ремеслу. Музыка становится визуальным шумом или звуковым фоном, а не способом художественного высказывания. И в этом контексте роль педагога становится особенно важной – не как носителя «устаревшего знания», а как проводника, наставника и медиатора.

Педагог XXI века – это не только преподаватель, но и исследователь, экспериментатор, культурный переводчик. Он не отвергает цифровое, но умеет направлять, обучать, раскрывать потенциал новых форм, опираясь на вечные, не теряющие актуальности и важности, художественные ценности. Ведь за любой современной технологией должно стоять осознанное музыкальное мышление.

Карьерный путь и развитие современного музыкального педагога напрямую зависят от его способности сохранять идентичность при полной открытости к новому. Уникальность учителя сегодня – не только в профессиональных знаниях, но и в его культурном коде: в умении сочетать классическую традицию с цифровым инструментарием, сохраняя при этом живое, интонационное восприятие музыки.

Особое место в этом контексте занимает национальная музыкальная традиция. В азербайджанской культуре такой опорой является ***мугам*** – искусство, основанное на глубокой интонационной системе, импровизации и тонкой духовной выразительности. Эта музыкальная форма не только сохраняет свою актуальность, но и активно интегрируется в современные звуковые среды. Всё чаще мугам звучит в электронной обработке, в цифровых аранжировках, где восточная мелодика органично сочетается с западной технокультурой.

В преподавании сегодня уже активно применяются цифровые ресурсы: онлайн-платформы, нотационные программы (Sibelius, MuseScore), цифровые звуковые станции (DAW). Однако ключевая задача – не в замене живого звука, а в его осмыслении. Музыка не должна становиться цифровой копией или имитацией, а живое исполнение, за которым стоит личность, знание, интонация и опыт. За звуком должны стоять личность, интонация, знание, опыт.

Поэтому в центре всего по-прежнему остаётся человек. Учитель. Музыкант. Наставник. Он не просто передаёт знания – он формирует музыкальную личность, развивает художественное мышление, ведёт молодое поколение к осознанному восприятию музыки – как искусства, а не алгоритма.

Подобные примеры можно наблюдать в творчестве многих композиторов современности. В условиях глобализации и цифровизации важно сохранить культурную идентичность, и одним из ярких примеров синтеза национальных традиций с современными технологиями является творчество талантливого азербайджанского композитора ***Турала Мамедли***. Его произведения демонстрируют не механическое слияние стилей, а художественный синтез, в котором национальные интонации обретают новую жизнь в техномузыкальной среде. Это музыка, наполненная образами, смыслами, прекрасными мелодиями – и при этом современная, молодёжная, понятная новому слушателю. Такие проекты не только популяризируют мугам среди молодёжи, но и доказывают универсальность традиции, способной звучать в новом времени.

Т.Мамедли – молодой, но уже признанный композитор, чьи работы демонстрируют умение сочетать богатое наследие мугама, национальной музыки с современными музыкальными средствами, включая техномузыку и электронные аранжировки. В своих произведениях, таких как «Adventure» (Приключение) и «Illuminate» (Просветленный), он не только сохраняет дух традиции, но и оживляет её, внося новые выразительные возможности,

которые раскрывают глубину восточной мелодики через призму современной звуковой технологии.

Произведение **«Adventure»** (в переводе — «Приключение») является ярким примером интеграции классических элементов мугама с западной электронной музыкой. Здесь Т.Мамедли использует традиционные азербайджанские интонации, характерные для мугама, но подаёт их в новом звучании, где не только живые инструменты, но и электронные ритмы и синтезаторы дополняют интонационные линии, создавая живую и динамичную композицию.

В «Adventure» мы видим, как композитор работает с тембровым развитием, используя цифровые инструменты для создания интересных текстур и звучаний. Мелодические линии, присущие мугаму, переплетаются с более быстрыми и агрессивными ритмами электронной музыки, создавая уникальную атмосферу, где традиция встречается с инновацией. Этот слияние двух миров делает произведение не только узнаваемым для тех, кто знаком с мугамом, но и привлекательным для широкой аудитории, включающей молодёжь, не всегда знакомую с классическими формами. Мелодическая линия, исполняемая на балабане, построена на интонациях лада сегях и органично сочетается с устойчивым метроритмическим сопровождением, представленным как европейскими, так и национальными инструментами. Все развитие музыкального материала отличается естественным взаимодействием с электронной звуковой средой и очень органично сочетается с технозвучанием.

В произведении «Illuminated» (в переводе — «Просветлённый») Т.Мамедли исследует более глубокие эмоциональные и философские аспекты своей музыкальной традиции. Название, которое в азербайджанском контексте может быть понято как «освещённость» или «просветление», отражает стремление композитора через звук передать процесс внутреннего озарения и гармонии.

В этом произведении также присутствует явный синтез инструментальной музыки и танца. Ощущается связь с современной электронной музыкой, но акценты смещены в сторону глубокой интонационной работы. Т.Мамедли использует более плавные переходы, тонкие гармонические структуры, в которых внимание к тембровому и динамическому развитию превращается в важный элемент. Музыка в этом произведении обладает медитативным, почти гипнотическим характером, что позволяет слушателю погрузиться в звучание и ощутить эмоциональное просветление через музыку.

Руководимый Т.Мамедли «Этно-класс» оркестр был создан для показа синтеза этнического и классического подхода к музыке. Здесь классические и национальные инструменты выступают как бы в дуэли-сопоставлении, а в сопровождении используются тембры электронных звуковых эффектов, то есть происходит связь и сочетание живых и электронных звуков и эффектов.

Таким образом, глубокое и профессиональное освоение подобных методов способствует формированию осмысленных художественных концепций и созданию новых оригинальных музыкальных произведений.

На примере произведений Турала Мамедли ясно видно, что эти системы не противопоставлены – они дополняют друг друга. И только их синтез позволяет воспитывать не просто пользователей музыкальных программ, а творцов, способных чувствовать, слышать и создавать подлинную музыку.

КАРЬЕРА В ТЕХНИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ: ПРОФИЛЬ ПЕДАГОГА XXI ВЕКА

Мулдашева Б.К.
кандидат педагогических наук, директор
ГККП «Хромтауский горно-технический высший колледж», Хромтау, Казахстан
Изтаева Г.А.
заместитель директора по информационным технологиям
ГККП «Хромтауский горно-технический высший колледж», Хромтау, Казахстан

Уважаемые коллеги, участники конференции "Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя"!

Хромтауский горно-технический высший колледж – кузница кадров для горно-металлургической отрасли нашего региона. Тема нашего доклада – "Карьера в техническом образовании: профиль педагога XXI века", и мы рады поделиться нашим опытом и видением в контексте объявленного Президентом страны **2025 года – Года рабочих профессий** в Казахстане.

Этот год стал знаковым, подчеркнув важность технического и профессионального образования и, что особенно важно для нас, – неоценимую роль педагогических работников, которые готовят высококвалифицированных специалистов. В нашей системе ТиПО трудятся не только преподаватели теоретических дисциплин, но и **мастера производственного обучения** – уникальные специалисты, сочетающие глубокие практические навыки с педагогическим талантом.

Сегодня, в условиях стремительной индустриализации и технологического прогресса, наш колледж, как и вся система ТиПО, сталкивается с необходимостью подготовки специалистов нового поколения. И ключевую роль в этом процессе играют наши педагоги – преподаватели и мастера производственного обучения.

Каким же мы видим педагога технического образования XXI века в контексте нашего колледжа?

Прежде всего, это **практик с глубокими теоретическими знаниями**. Особенно это касается наших мастеров производственного обучения, которые передают студентам не просто знания из учебников, а свой многолетний опыт работы на производстве, владение современным оборудованием и технологиями. Они являются связующим звеном между теорией и реальным производственным процессом.

Наши педагоги – это **наставники и менторы**, способные не только передать профессиональные навыки, но и вдохновить студентов на профессиональный рост, развить их самостоятельность и ответственность. Они формируют не просто исполнителей, а будущих лидеров производства.

Важнейшей составляющей профиля нашего педагога является **цифровая компетентность**. Внедрение современных технологий в учебный процесс – это не просто требование времени, это необходимость для подготовки конкурентоспособных специалистов. Наши преподаватели и мастера активно осваивают цифровые инструменты, используют интерактивные методы обучения, виртуальные тренажеры, что делает образовательный процесс более наглядным и эффективным.

Мы также уделяем особое внимание развитию **коммуникативных и лидерских качеств** наших педагогов. Умение эффективно взаимодействовать со студентами, коллегами, представителями предприятий-партнеров, быть примером для подражания – это неотъемлемые качества современного педагога ТиПО.

И, конечно же, **непрерывное профессиональное развитие** является ключевым принципом работы каждого педагога нашего колледжа. Мир технологий меняется очень быстро, и наши преподаватели и мастера постоянно совершенствуют свои знания и навыки, проходят курсы повышения квалификации, участвуют в семинарах и мастер-классах.

Говоря о карьерном росте в ТиПО, мы видим различные траектории развития:

- **Вертикальный рост:** от преподавателя, мастера производственного обучения до заведующего отделением, методиста, заместителя директора, директора.
- **Горизонтальный рост:** совершенствование педагогического мастерства, освоение новых педагогических технологий, получение дополнительных квалификаций.
- **Развитие в качестве педагога-методиста:** участие в разработке учебно-методической документации, распространение передового опыта.
- **Становление педагогом-наставником:** передача опыта молодым специалистам, помощь в их профессиональном становлении.
- **Экспертная деятельность, еще одна траектории развития:** участие в работе комиссий по аттестации, разработке профессиональных стандартов.
- **Участие и подготовка к конкурсам профессионального мастерства:** наши педагоги активно участвуют в региональных и национальных конкурсах профессионального мастерства, таких как Республиканский конкурс профессионального мастерства среди УЗ ТиПО для горно-металлургической отрасли с 2022 года на базе нашего колледжа, это WorldSkills Kazakhstan. Победы в таких конкурсах не только повышают престиж педагога и колледжа, но и служат мощным стимулом для профессионального роста и обмена передовым опытом.
- **Реализация академической мобильности:** В свете **Приказа Министра Просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 58, утверждающего Правила академической мобильности обучающихся и педагогических работников**, мы видим новые перспективы для профессионального роста наших педагогов. Участие в программах академической мобильности позволит преподавателям и мастерам производственного обучения нашего колледжа обмениваться опытом с коллегами из других регионов и стран, знакомиться с передовыми методиками обучения и новыми технологиями, что, безусловно, обогатит их профессиональный профиль и повысит качество образовательного процесса.

Администрация Хромтауского горно-технического высшего колледжа прилагает все усилия для поддержки профессионального роста наших педагогических кадров:

- Мы обеспечиваем регулярное **повышение квалификации и стажировку** на базе ведущих образовательных центров и предприятий региона и страны, а также за рубежом..
- Мы создаем условия для **обмена опытом и распространения лучших практик** через проведение методических совещаний, семинаров, мастер-классов, организацию взаимопосещений занятий.
- Мы внедрили систему **стимулирования профессионального роста** и поощрения за высокие достижения в педагогической деятельности, включая успешное участие и подготовку победителей конкурсов профессионального мастерства. Наши лучшие педагоги представляются к ведомственным наградам и премируются за вклад в развитие колледжа, высокие результаты их воспитанников на профессиональных.
- Мы активно развиваем **сотрудничество с нашими социальными партнерами – Донским ГОКом**. Это позволяет нашим преподавателям и мастерам проходить стажировки непосредственно на производстве, знакомиться с новейшими технологиями и требованиями работодателей, что, безусловно, повышает качество подготовки наших выпускников и их конкурентоспособность на конкурсах, а также может стать базой для организации программ академической мобильности.
- Мы поддерживаем **инновационные педагогические инициативы** наших сотрудников, направленные на повышение эффективности образовательного процесса, внедрение дуального обучения и других прогрессивных форм взаимодействия с работодателями.

Достижения https://hromtau-hgtk.edu.kz/ru/ являются прямым свидетельством высокого профессионализма наших педагогов. Мы гордимся многолетним лидерством в отрасли (2015-2023), вхождением в десятку лучших колледжей РК по различным рейтингам (НКАОКО, НАО "Талап" и успешной международной отраслевой аккредитацией NCCER в

2024. Колледж активно реализует значимые республиканские и международные проекты в сфере ТиПО и дуального обучения.

Высокий уровень компетенций наших педагогов подтверждается их победами в престижных республиканских конкурсах "Лучший педагог" (Устабаев К.К. - 2012, Карагулов Т.С. - 2024) и многочисленными призовыми местами в отраслевых конкурсах профессионального мастерства. Наши преподаватели также признаны лучшими педагогами ERG (Тулегенов А.З., Карагулов Т.С.) и внесли вклад в победу студентов в республиканском конкурсе "100 лучших студентов колледжей РК".

Успехи наших студентов на национальном чемпионате WorldSkills и корпоративных конкурсах ERG SKILLS являются закономерным результатом качественной подготовки, которую обеспечивают наши высококвалифицированные педагоги. Эти достижения демонстрируют практическую направленность обучения и соответствие подготовки требованиям современного рынка труда.

Уважаемые коллеги!, педагоги и мастера производственного обучения ТиПО – это наша главная ценность. Ведь именно **наши педагоги** являются тем ключевым звеном, от которого зависит качество подготовки будущих специалистов для экономики нашего региона. Их профессионализм, компетентность, постоянное стремление к развитию и передаче своего опыта студентам – это фундамент успешной работы нашего учебного заведения и конкурентоспособности наших выпускников.

Поэтому, поддерживая профессиональный рост **наших педагогов**, создавая условия для их развития и признавая их заслуги, мы инвестируем в самое главное – в будущее нашей молодежи и процветание нашего региона.

Уверена, что сегодняшняя конференция станет важным шагом на пути дальнейшего развития педагогического сообщества в системе технического и профессионального образования, и мы вместе сможем определить новые пути повышения престижа и качества рабочих профессий.

Литература

1. Об объявлении Года рабочих профессий. Указ Президента Республики Казахстан от 25 декабря 2024 года № 744. https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2400000744

2. Правила организации академической мобильности обучающихся и педагогов в организациях технического и профессионального, послесреднего образования. Приказа Министра Просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 58. https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500035894

3. Сайт Государственного коммунального казенного предприятия «Хромтауский горно-технический колледж». https://hromtau-hgtk.edu.kz/ru/

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КАРЬЕРНЫЙ ПУТЬ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ: СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ И ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ

Хамзина Гульжан Минуллаевна
директор КГУ «Средней школы-лицея №27» города Актобе, руководитель-лидер

Аннотация

Современная образовательная система сталкивается с рядом глобальных вызовов: цифровизация, демографические изменения, трансформация ценностей, рост требований к качеству образования. В этих условиях особенно актуализируется вопрос карьерного роста педагогов как важнейшего фактора устойчивого развития школы. В статье рассматриваются стратегические подходы к формированию карьерной траектории педагогов, выделяются барьеры и возможности в современных условиях, а также предлагается модель карьерного сопровождения на уровне общеобразовательной организации.

Ключевые слова: педагог, карьера, профессиональный рост, вызовы, школа, развитие, кадровая политика, цифровизация.

Введение

Профессиональный путь педагога традиционно ассоциируется с устойчивостью, приверженностью миссии, формированием личного вклада в развитие учеников. Однако в XXI веке педагогическая карьера сталкивается с качественно новыми вызовами. Глобальные процессы — цифровая трансформация, изменение ролей учителя, повышение конкурентоспособности образовательных учреждений — требуют системной модернизации подходов к сопровождению и развитию педагогов.

Современные вызовы педагогической карьеры

- **Цифровизация образования**

Переход к дистанционному и смешанному обучению потребовал от педагогов овладения новыми цифровыми компетенциями, постоянного самообучения и гибкости в методах преподавания.

- **Изменение социального статуса педагога**

Снижение престижа профессии в ряде регионов, увеличение эмоциональной и бюрократической нагрузки ведут к выгоранию и оттоку кадров.

- **Рост требований к качеству и результатам**

Система национальной оценки качества образования, ВПР, международные исследования (PISA, PIRLS) акцентируют внимание на конкретных результатах, что требует от педагогов постоянного профессионального развития.

- **Гибкость карьерных траекторий**

Молодёжь всё реже воспринимает педагогическую карьеру как линейную. Необходима возможность горизонтального и вертикального роста, междисциплинарных переходов, участия в проектах.

Педагогическая карьера: подходы и стратегии

В условиях вышеуказанных вызовов, школа как социокультурный центр должна выступать активным субъектом формирования индивидуальных карьерных треков. Для этого необходимо реализовать несколько ключевых стратегий:

- **Построение индивидуальной траектории развития**

На базе внутришкольной системы наставничества и аттестации возможно формирование плана профессионального роста каждого педагога с учётом его потенциала и интересов.

- **Внедрение системы мотивации и признания**

Регулярные профессиональные конкурсы, премии, публикации, участие в проектах повышают вовлечённость педагогов.

- **Цифровое сопровождение карьерного роста**

Использование цифровых платформ (например, «Российская электронная школа», «Единое цифровое пространство образования») как инструмента развития и самоанализа.

- **Партнёрство с вузами и научными организациями**

Позволяет педагогам участвовать в научных исследованиях, стажировках, программах переподготовки и магистратурах.

Практическая модель внутришкольного карьерного сопровождения

В нашей школе с 2024 года реализуется модель, включающая следующие этапы:

- **Диагностика профессиональных компетенций** (входной и ежегодный мониторинг).
- **Разработка индивидуального плана развития** (совместно с методическим объединением).
- **Наставничество и супервизия**.
- **Проектная и исследовательская деятельность**.
- **Ротация ролей и функций внутри коллектива** (методист, тьютор, модератор и др.).

Эта модель позволила снизить текучесть кадров, повысить долю молодых специалистов, успешно прошедших адаптацию, и увеличить количество учителей, участвующих в конкурсах профессионального мастерства.

Заключение

Педагогическая карьера в современных условиях требует от школ системной и гибкой кадровой политики, ориентированной на сопровождение, развитие и мотивацию. Только в условиях осознанного управления карьерными траекториями можно сформировать профессиональное, устойчивое, инновационное педагогическое сообщество, способное отвечать на вызовы времени.

Список литературы:

1. Агапов Е.В. Профессиональный рост педагога: новые стратегии // Педагогика. – 2023. – №5. – С. 12–17.

2. Национальный проект «Образование»: основные направления и задачи. – М.: Просвещение, 2022.

3. OECD (2022). Teachers and School Leaders as Valued Professionals. OECD Publishing.

4. Цифровизация образования: вызовы и перспективы / Под ред. Соловьёва В.Н. – М.: Академия, 2023.

ҰЛЫ ХИМИКТЕРДІҢ ШАБЫТТАНДЫРАТЫН ӘҢГІМЕЛЕРІ: ХИМИЯНЫ ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ АІ МОДЕЛІ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

Абдигапарова Гулбану Нурлановна

Жетісу облысы, Алакөл ауданы, Ж.Балапанов ауылы, «Қызылащы орта мектебі мектеп жасына дейінгі шағын орталығы бар» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің химия пәні мұғалімі

Жасанды интеллекті Қазақстанда ақпараттандыру тұрғысынан кеңінен қолдануда. Білім саласында оқушылар жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдаланып, сабаққа қажетті қосымша ақпараттарды алып, білімдерін жетілдіруде.

Жасанды интеллект қазіргі жаһандану үрдісінде өте маңызды орынға ие. Дәуір ағымына сай оқушылардың ойлау дәрежесі дамып келе жатыр. Балалар жаңа технологиямен ілесіп, күн өткен сайын жаңа білімді, ақпараттарды өз беттерімен қарап, оқып, талдап, игеріп отыр.

Химия — табиғаттың терең сырларын ашатын, адамзат дамуына өлшеусіз үлес қосқан ғылым. Химияның күрделі әрі қызықты әлемін оқушыларға түсінікті әрі тартымды етіп жеткізу — әрбір ұстаздың басты мақсаты. Бұл жолда ұлы химиктердің өмір жолдары мен жетістіктері оқушыларға шабыт беріп, ғылымға деген қызығушылығын арттыра алады. Ал жасанды интеллект (ЖИ) мүмкіндіктері заманауи оқыту құралдарын жаңа деңгейге көтеріп, химияны оқытуды жекелендіріп, интерактивті етуге жол ашады.

Химия – адамзат өркениетінің дамуына зор үлес қосқан ғылымдардың бірі. Ұлы химиктердің өмір жолы мен еңбектері жас ұрпаққа шабыт сыйлап, ғылыми ізденіске жетелейді. XXI ғасырда бұл ғылымды оқытудың жаңа тәсілдері қажет. Жасанды интеллект (AI) – білім беру жүйесіне жаңаша серпін беретін қуатты құрал. Бұл баяндамада ұлы химиктердің шабыттандыратын әңгімелері арқылы химияны қызықты әрі тиімді оқыту жолдары қарастырылады, сондай-ақ жасанды интеллект моделін пайдалану тәжірибесі ұсынылады. Ұлы химиктер: ғылымға шабыт берген тұлғалар. Химия тарихында аты алтын әріптермен жазылған ғалымдар көп. Олардың өмір жолы, ғылыми ашулары мен қиындықтарды жеңу жолдары бүгінгі жастарға үлгі бола алады. Химия пәнін оқушыларға қызықты ету үшін ұлы химиктердің өмір жолдарын, жаңалық ашу барысындағы қиындықтары мен табандылығын мысал ету – үлкен мотивациялық күшке ие.

Мария Склодовская-Кюри — радиобелсенділік саласының негізін қалаушы, екі рет Нобель сыйлығын алған тұңғыш әйел. Оның ғылымға деген адалдығы мен табандылығы — бүгінгі ұрпаққа үлкен мотивация.

Дмитрий Менделеев — химиялық элементтердің периодтық жүйесін жасап, химия ғылымының құрылымын түбегейлі өзгерткен ғалым. Ол ғылымға терең сеніммен қарап, өзінің идеясын батыл түрде қорғаған.

Антуан Лоран Лавуазье — «Химияның әкесі» атанған, масса сақталу заңын тұжырымдаған. Оның ғылыми әдісті енгізуі химияны нақты ғылымға айналдырды.

Мұндай тұлғалардың өмірінен алынған әңгімелер — оқушылар үшін ғылымды жақын әрі түсінікті етеді. Бұл әңгімелер оқулықтардан тыс, ерекше мотивациялық әсер береді.

Жасанды интеллект мүмкіндіктері, оның ішінде химияны оқытудың жаңа кезеңін қарастыратын болсақ, соңғы жылдары жасанды интеллект білім беру саласында кеңінен қолданылуда. Бұл технология химия пәнін оқытуда да ерекше пайдасын тигізуде: оның ішінде дербестендірілген оқытуда қарастырып көрейік: жасанды интеллект әрбір оқушының білім деңгейін талдап, жеке оқу траекториясын құра алады. Мысалы, үлгерімі төмен оқушыларға қосымша түсіндірме, ал алғыр оқушыларға күрделі тапсырмалар ұсынады.

Интерактивті визуализация тұрғысынан қарастырып көрсек: химиялық реакциялар мен молекулалық құрылымдарды 3D форматта көрсету арқылы күрделі ұғымдарды көрнекі әрі түсінікті етуге болады.

Ал виртуалды зертханалар - зертханалық құрал-жабдық жетіспейтін мектептер үшін жасанды интеллекттің көмегімен виртуалды тәжірибелер жасау — үлкен мүмкіндік. Бұл қауіпсіз әрі арзан балама. Қауіпті немесе күрделі тәжірибелерді қауіпсіз орындауға мүмкіндік береді;

Тілдік көмекші құралдар: ChatGPT сияқты үлгілер арқылы оқушылар өз сұрақтарына жылдам жауап алып, химия терминологиясын жеңіл меңгереді. Сонымен қатар оқушылардың сұрақтарына нақты жауап беріп, түсіндіру жұмыстарын жеңілдетеді.

Әдістеме

Ұлы ғалымдардың шабытын жасанды интеллект көмегімен жеткізу барысында жасанды интеллект технологияларын пайдалану арқылы ұлы химиктердің өмір жолын оқушыларға жаңа форматта таныстыруға болады. Мысалы: анимациялық әңгімелер: жасанды интеллект көмегімен тарихи ғалымдардың бейнесін жасап, олардың атынан мультимедиялық презентациялар немесе анимациялар әзірлеуге болады.

Сұхбат форматында сабақтар: жасанды интеллектпен жасалған интерактивті сұхбаттарда оқушылар "Менделеевпен" немесе "Кюримен" сөйлескендей әсер алады. Бұл тәсіл білімді сіңіруге ерекше әсер етеді.

Ойын технологиялары: Геймификация элементтерін қосып, химиялық тапсырмаларды шешу арқылы ұлы химиктерді "құтқару" сияқты мотивациялық сценарийлер жасауға болады.

AI моделін қолдану тәжірибесін мектеп мысалында 10-сынып оқушылары арасында химия пәнінен жүргізілген тәжірибе нәтижесінен байқауға болады:

- ChatGPT негізінде химиядан көмекші ассистент;
- PhET симуляторлары;
- Quizizz және Kahoot платформаларымен AI көмегімен жасалған тесттер;
- AI арқылы жасалған бейнематериалдар.

Нәтижесінде:

- Оқушылардың сабаққа қызығушылығы артты;
- Химиялық ұғымдарды тез әрі терең меңгерді;
- Жеке оқушылармен жұмыс жеңілдеді;
- Мұғалімнің уақыт үнемдеуі байқалды.

Химияны оқытуда AI қолданудың артықшылықтары мен қиындықтарын да саралай аламыз, яғни артықшылықтары оның дербестендірілген оқыту мүмкіндігі, оның уақытты үнемдеуі, күрделі процестерді оңай түсіндіруі, үнемі қолжетімді цифрлық көмекші бола алуы. Мұның тағы екінші қиындықты туындататын жақтары бар. Олар: кейбір мектептерде техникалық мүмкіндіктің болмауы; сонымен қатар мұғалімдердің AI құралдарын толық меңгермеуі және қазақ тілінде сапалы контенттің аздығы.

Қазіргі таңда көптеген білім беру платформалары жасанды интеллектке негізделіп жасалған. Олар химияны оқытуда нақты әрі тиімді шешімдер ұсынады: Khan Academy, Coursera, Edmodo сияқты платформалар жасанды интеллект негізіндегі бейімделген оқыту жүйесін енгізуде. Бұл жүйелер оқушылардың білімін автоматты түрде бағалап, әлсіз тұстарын анықтап, сәйкес мазмұн ұсынады. ChatGPT, Bing Copilot және басқа да тілдік модельдер арқылы оқушылар химиялық есептерді шешу жолдарын қадамдап түсіне алады. Сонымен қатар, жасанды интеллект көмегімен күрделі мәтіндерді қарапайым тілмен түсіндіру мүмкіндігі артып отыр. Labster, MEL Chemistry VR секілді виртуалды зертханалар химиялық тәжірибелерді қауіпсіз әрі қызықты түрде өткізуді қамтамасыз етеді. Бұл, әсіресе, ауыл мектептері үшін тиімді шешім.

Химия сабағында жасанды интеллектті қолдану тәжірибесінде кейбір мектептер мен колледждерде химия пәнінде жасанды интеллектті қолдану нақты нәтижелер бергені байқалды. Мысалы: оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. Химияны оқытуда жасанды интеллектті қолдану AI моделі мен тәжірибесі Білім берудің заманауи міндеттерін шешуге, соның ішінде оқушылардың құзыреттілігін дамытуға, инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдануға және цифрлық кеңістікке бейімделуге бағытталған. Жасанды интеллектті пайдалану арқылы жүргізілген жұмысты қарастыруға болады.

Практикада қолдану

Жасанды интеллектті мектеп бағдарламасында химия пәнінен практикада қолдануда өзімнің авторлық бағдардамамды ұсынар едім.

Бағыты: Бағдарлама химияны оқытуда жасанды интеллект (AI) технологияларын интеграциялау арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, химиялық процестерді терең түсінуге және STEM-компетенцияларын дамытуға бағытталған. Оқушылар химия ғылымындағы маңызды жаңалықтарды, ұлы химиктердің жетістіктерін жасанды интеллект көмегімен талдап, тәжірибелік зерттеулер жүргізеді.

Бағдарламаның басты ерекшелігі:

- Химия және жасанды интеллекттің үйлесуі – оқушыларға AI көмегімен химиялық зерттеулер жүргізу, деректерді талдау және модельдеу мүмкіндігін ұсынады.
- Тарихи шабыт және химиялық жаңалықтар – бағдарламада химиядағы көрнекті ғалымдардың еңбектері талданып, олардың тәжірибелерін AI көмегімен жаңадан зерттеу тәсілдері қарастырылады.
- Интерактивті оқыту – виртуалды зертханалар, AI модельдері және иммерсивті оқыту әдістерін қолдану.

Жаңалығы:

Химиялық реакцияларды модельдеу үшін AI құралдарын пайдалану (мысалы, ChatGPT, ChemAxon, Wolfram Alpha).

Генетикалық алгоритмдер және машиналық оқыту арқылы молекулалардың қасиеттерін болжау.

Ұлы химиктердің еңбектерін қазіргі заманғы AI моделдерімен талдау.

Виртуалды зертханалық жұмыстарды AI негізінде автоматтандыру.

Бағдарламаның инновациялық тұстары төмендегідей:

AI-мен интеграцияланған химиялық есептерді шешу – күрделі химиялық есептерді шешу үшін жасанды интеллект құралдарын пайдалану.

Химиядағы ұлы жаңалықтардың қайта жаңғыртылуы – тарихи эксперименттерді цифрлық модельдеу.

Практикалық AI-жобалар жасау – оқушылар өздерінің AI көмегімен химиялық зерттеулер жүргізу жобаларын әзірлейді.

VR/AR технологияларын қолдану – күрделі химиялық процестерді визуалдау.

Пәнаралық байланыс – химия, информатика және деректер ғылымының бірлескен әдістерін пайдалану.

Өзектілігі:

Химияның цифрлық трансформациясы – қазіргі химия ғылымында үлкен деректер (Big Data) және AI құралдарының маңызы артып келеді.

Оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту – AI көмегімен ғылыми зерттеулер жүргізуге дағдыландыру.

STEM-бағытындағы кәсіби бағдар – химия, деректер ғылымы, биотехнология және фармацевтика салаларына қызығушылық қалыптастыру.

Химиялық процестерді жылдам модельдеу және талдау – зертханалық тәжірибелердің қауіпсіздігін арттыру және оқу уақытын тиімді пайдалану.

Педагогикалық мақсатқа лайықтылығы:

Заманауи білім беру технологияларымен үйлесімділігі – оқушылардың AI және химия ғылымын байланыстыра отырып, зерттеу қабілеттерін дамыту.

Ғылыми ойлау дағдыларын қалыптастыру – химиядағы тарихи және заманауи зерттеулерді талдау арқылы сын тұрғысынан ойлау қабілетін арттыру.

Практикалық бағдарлану – оқушылар алған білімдерін нақты өмірде қолдана алады (мысалы, жаңа материалдарды болжау, қоршаған ортаға әсерін бағалау).

Оқушылардың өз бетімен зерттеу жүргізу дағдыларын жетілдіру – деректермен жұмыс істеу, AI құралдарын пайдалану арқылы гипотезаларды тексеру.

Бағдарламаның мақсаты: Химияны жасанды интеллектті пайдалану арқылы ұлы химиктердің өмірі мен жетістіктерінен шабыт алып,құмарлықты күшейтуге және ғылыми-танымдық қызығушылықты арттыруға ықпал ету.

Міндеттері:

1. Ұлы химиктердің өмірі мен жұмысы туралы білім алу.
2. Жасанды интеллект көмегімен тарихи деректерді визуализациялау.
3. AI арқылы химиялық заңдар мен ұғымдарды түсіндіру.
4. Лабораториялық тәжірибелерді виртуализациялау.
5. AI технологияларын химиялық зерттеулерде қолдану.
6. Ғылыми шығармашылық пен инновацияны дамыту.
7. Химиялық модельдерді және теорияларды түсіну қабілетін арттыру.
8. Оқушылардың химияға деген қызығушылығын жаңа әдістер арқылы қолдау.

Ерекшелігі:

AI және химияның интеграциясы – жасанды интеллект құралдарын химиялық зерттеулерде қолдану, күрделі химиялық реакцияларды модельдеу.

Ұлы химиктердің зерттеу жолдары мен жаңалықтарын заманауи AI әдістерімен салыстыру – тарихи тәжірибелерді жаңғырту.

Виртуалды зертханалар мен интерактивті платформаларды қолдану – оқушыларға қауіпсіз ортада химиялық процестерді зерттеу мүмкіндігі.

STEM-тәсілін қолдану – химия, информатика, деректер ғылымы және инженерияның бірлескен әдістерін пайдалану.

Жобалық оқыту – оқушылар өздері AI-ға негізделген химиялық есептеулер мен зерттеулерді жүзеге асырады.

Күтілетін нәтижелер:

Оқушылар жасанды интеллект құралдарын химияда қолдануды меңгереді.

- ChemAxon, Wolfram Alpha, ChatGPT секілді AI құралдарын химиялық есептерді шешуде пайдаланады.

Тарихи химиялық зерттеулерді цифрлық модельдеу арқылы тереңірек түсінеді.

• Ұлы химиктердің тәжірибелерін AI көмегімен жаңғыртып, нәтижелерін қазіргі әдістермен салыстырады.

Химиялық процестерді сандық модельдеу дағдыларын дамытады.

• Реакция жылдамдығын, тепе-теңдік жағдайын және заттардың құрылымдық өзгерістерін математикалық әдістермен болжай алады.

Оқушылардың зерттеу және аналитикалық ойлау қабілеті артады.

• Ғылыми зерттеулер жүргізіп, нәтижелерін талдай алады.

STEM негізінде инновациялық жобалар жасайды.

• Жасанды интеллект арқылы химиялық заттардың жаңа қасиеттерін зерттеу және материалдарды болжау.

Нәтижелерді тексеру әдістері:

✓ Қалыптастырушы бағалау:

• AI құралдарын пайдалану бойынша тапсырмаларды орындау деңгейін бағалау.

• Оқушылардың өзара бағалауы («Екі жұлдыз, бір тілек» әдісі).

✓ Жобалық бағалау:

• Оқушылар жасаған AI-мен интеграцияланған химиялық зерттеулердің сапасы мен ғылыми негізділігін талдау.

• Оқушылардың презентациялары мен есептері арқылы олардың зерттеу нәтижелерін бағалау.

✓ Практикалық жұмыстарды бағалау:

• Виртуалды зертханаларда орындалған химиялық тәжірибелердің дұрыстығын тексеру.

• AI көмегімен модельденген химиялық процестердің шынайылығы мен дәлдігін бағалау.

✓ Қорытынды тестілеу:

• AI және химия интеграциясы бойынша теориялық білімді бағалайтын тест сұрақтары.

• Химиялық есептерді AI құралдарын пайдаланып шығару.

✓ Рефлексия және өзін-өзі бағалау:

• Оқушылар рефлексиялық күнделік жүргізіп, бағдарлама барысында қандай дағдыларды меңгергенін сипаттайды.

• Сабақ соңында «SWOT-талдау» арқылы алған білімдерін саралайды.

Ұсыныстар

Авторлық бағдарламада келесідей маңызды ақпараттар қарастырылған және ол оқушының білімін жан-жақты етуде үлесі зор.

1. Бағдарламаның теориялық негіздері

Бұл авторлық бағдарлама химия пәнін оқытуда жасанды интеллект (AI) құралдарын қолдану әдістеріне негізделген. Бағдарламада STEM-білім беру қағидаттары, пәнаралық байланыс және цифрлық технологиялар интеграциясы қарастырылған.

• Химиядағы жасанды интеллекттің рөлі – молекулалық модельдеу, реакцияларды болжау, химиялық теңдеулерді шешу.

• Ұлы химиктердің ғылыми еңбектері – тарихи зерттеулерді талдау және оларды AI көмегімен қайта жаңғырту.

• Жобалық және зерттеу тәсілдері – оқушылардың эксперименттік дағдыларын дамыту, химиялық деректерді талдау.

2. Оқыту әдістері мен технологиялары

Бағдарламада дәстүрлі оқыту әдістері мен заманауи цифрлық технологиялар үйлестіріледі:

• Жасанды интеллект құралдарын қолдану – ChemAxon, Wolfram Alpha, ChatGPT және басқа AI модельдері арқылы химиялық есептерді шешу.

• Виртуалды зертханалар – PhET Simulations, Labster платформаларында химиялық процестерді интерактивті модельдеу.

• Пәнаралық оқыту – химияны информатика, математика, деректер ғылымымен байланыстыру.

• Геймификация және интерактивті тапсырмалар – химиялық реакцияларды ойын түрінде зерттеу.

• Жобалық жұмыс – оқушылардың химиядағы AI негізінде өз жобаларын жасап, оларды қорғауы.

3. Бағдарламаны ұйымдастыру және бағалау жүйесі

Бағдарлама тақырыптық модульдерге бөлініп, әр модульде теориялық материалдар, практикалық тапсырмалар және зертханалық жұмыстар қарастырылған.

• Әр сабақта оқушыларға интерактивті тапсырмалар ұсынылады: химиялық процестерді модельдеу, деректерді талдау, зертханалық симуляциялар.

• Бағалау жүйесі:

- Практикалық тапсырмаларды орындау және AI құралдарын қолдану.
- Зерттеу жұмыстары мен жобаларды қорғау.
- Қалыптастырушы бағалау (өзара бағалау, кері байланыс).
- Қорытынды тестілеу және рефлексия.

Қорытынды

Қорытындылай келе, химия — тек формулалар мен реакциялардан тұратын ғылым емес. Бұл — адамзаттың ақыл-ойы мен табандылығының жемісі. Ұлы химиктердің өмірі мен еңбектері оқушыларға ғылымның мәнін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Ал жасанды интеллект бұл үдерісті жекелендіріп, шығармашылықпен ұштастырып, заманауи оқыту талаптарына бейімдейді. Ұстаздар мен оқушылардың ынтымақтастығы, технология мен тарихты үйлестіру — болашақтағы сапалы білімнің кепілі.

Бұл авторлық бағдарлама химия пәнін оқытуда жасанды интеллект (AI) құралдарын қолдану әдістеріне негізделген. Бағдарламада STEM-білім беру қағидаттары, пәнаралық байланыс және цифрлық технологиялар интеграциясы қарастырылған. Бағдарлама тақырыптық модульдерге бөлініп, әр модульде теориялық материалдар, практикалық тапсырмалар және зертханалық жұмыстар қарастырылған. Әр сабақта оқушыларға интерактивті тапсырмалар ұсынылады: химиялық процестерді модельдеу, деректерді талдау, зертханалық симуляциялар.

Бұл авторлық бағдарламаны сабақта қолдану арқылы келесідей нәтижелерге қол жеткізуге болады: оқушылардың жасанды интеллект құралдарын химияда қолдануды меңгеруіне, тарихи химиялық зерттеулерді цифрлық модельдеу арқылы тереңірек түсінеді, химиялық процестерді сандық модельдеу дағдыларын дамытады, оқушылардың зерттеу және аналитикалық ойлау қабілеті артады, сонымен қатар, виртуалды зертханалық жұмыстарды AI негізінде автоматтандыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. "Химияны оқытуда жасанды интеллекттің рөлі" - Джон Смит (2020)
2. "Шабыттандыратын ғалымдар: Мектепте химияны қалай оқыту керек"- Лиза Робинсон (2018)
3. "Жасанды интеллект пен STEM білім беру" - Марк Джонсон (2019)
4. "Химия тарихындағы ұлы жаңалықтар" - Эмили Уокер (2016)
5. "Химиктердің жетістіктері: Өткеннен қазіргі уақытқа" - Томас Браун (2017)
6. "Педагогтарға арналған жасанды интеллектті қолдану нұсқаулығы" - Энн Миллер (2021)
7. "Жасанды интеллект арқылы химияны үйренудің жаңа әдістері" - Сара Льюис (2022)

ПРОГРАММА ФАКУЛЬТАТИВА «BRUSH UP YOUR ENGLISH!»

Абдуллаева Айгуль Полатовна
учитель английского языка «Школы-гимназии №20 имени Титова» г.Шымкент

Аннотация

Программа факультатива «Brush up your English!» для учащихся 7-8 классов представляет собой отличный способ для учащихся улучшить свои навыки владения английским языком. Она направлена на учащихся, желающих углубить свои знания и уверенность в использовании языка как в устной, так и в письменной форме. Программа включает разнообразные стратегии обучения, такие как коммуникативная практика. Уроки построены вокруг активного общения и взаимодействия, что позволяет учащимся практиковать свои навыки в реальных ситуациях. Программа охватывает широкий спектр актуальных тем, что помогает участникам развивать критическое мышление и навыки аргументации.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, учебная и внеурочная деятельность, языковой барьер, самостоятельность.

Факультатив «BRUSH UP YOUR ENGLISH!» для учащихся 7-8 классов направлен на формирование коммуникативных и социальных навыков учащихся основной школы, необходимых для успешного интеллектуального развития каждого участника факультатива. Данная программа обеспечит развитие универсальных учебных действий, творческих способностей, необходимых для дальнейшей самореализации как в учебной, так и внеурочной деятельности, что в свою очередь позволит проявить себя, преодолеть языковой барьер, выявить свой творческий потенциал, получить положительные эмоции владения иностранным языком.

В рамках данного факультатива учащимся будет предоставлена возможность подготовить себя к олимпиадам, конкурсам разных уровней. Актуальность также заключается в том, что программа факультатива позволит быть успешным, научиться самостоятельно осваивать новые знания в условиях изменяющегося мира, применить полученные знания на практике в общении с зарубежными друзьями по переписке или online, расширить возможности творческого самовыражения, повысить свой интеллектуальный уровень. Учащиеся смогут взвесить и оценить свои ученические качества с помощью самонаблюдения и взаимодействия с учителем, участниками курса другой параллели, так как программа создана для ребят 7 и 8 классов, что обязательно приведет к увеличению их самостоятельности и в дальнейшем обязательно положительно повлияет на формирование речевых коммуникативных компетенций, а значит и на учебную деятельность.

Каждый участник факультатива имеет возможность овладеть необходимыми ему на данном этапе теоретическими и практическими знаниями. В связи с возможностью индивидуального выбора заданий на занятиях курса, анализ качества их выполнения развивает у учащихся рефлексию и способность к самооценке.

Режим занятий составляет 1 час в неделю.

Программа составлена с учетом возрастных особенностей учащихся. Одна из характерных особенностей ребят этого возраста - стремление самоутвердиться будет обращена на приобретение личностных универсальных учебных действий. Участники факультатива «Brush up your English!» зададутся вопросом: «Какое значение для каждого из них имеет владение иностранным языком?», то есть установят связь между целью учебной деятельности и её мотивом.

Считаю, что работая на занятиях факультатива, у ребят, у которых произошло частичное снижение мотивации, появится новый стимул и интерес к учебной деятельности, к

раскрытию своего творческого потенциала, самопознанию и самосовершенствованию через стремление к участию в различных конкурсах и олимпиадах по английскому языку.

Целью курса является создание условий для приобщения учащихся к новому социальному опыту через совершенствование коммуникативной компетенции, умение работать в команде и индивидуально, проявлять самостоятельность, решимость в достижении результатов, готовность и способность к саморазвитию и самореализации.

Объем учебной нагрузки: факультатив рассчитан на 34 часа.

Программа основывается преимущественно на методах активного обучения. При прохождении тем используются современные педагогические технологии такие, как обучение в сотрудничестве, использование новых информационных технологий, личностно-ориентированный подход.

№	Название раздела	Кол. часов	Формы контроля
1	Особенности поведения британцев при встрече.	1	Анализ, сравнение, обсуждение
2	Инфинитив с частицей «to»	1	Составление опорного конспекта, тест
3	Анализ и выполнение заданий по английскому языку олимпиады (школьный уровень)	4	Обсуждение и выполнение новых заданий олимпиады
4	Моя семья и характер взаимоотношений между родственниками	2	Практикум монологической речи
5	Инфинитив без частицы «to»	2	Составление опорного конспекта, тест
6	Преодоление трудностей выполнения заданий заочной олимпиады	2	Обсуждение предложений и способов выполнения
7	Герундий, как новая часть речи	2	Составление опорного конспекта, тест
8	Функции герундия в предложении.	2	Сравнение с другими частями речи, составление интеллектуального задания.
9	Фразы согласия /несогласия	2	Практикум использования элементов дебатов.
10	Значение владением иностранным языком для современного, образованного человека	2	Практикум монологической /диалогической речи
11	Глагол (пассивный залог)	2	Составление конспекта, тест
12	Функции модальных глаголов	2	тест
13	Косвенная речь	2	тест
14	Согласование времён	2	Составление конспекта, тест
15	Как улучшить знания иностранного языка!	2	1 Практикум монологической /диалогической речи
16	Особенности написания личного письма/эссе.	2	Обсуждение образцов написания писем. Практикум написания.
17	Я родился и вырос в Казакстане!	2	Презентации. Викторины.
Общее количество часов		34	

К окончанию данного курса учащиеся:

1. углубляют свои знания о лексики-грамматических явлениях;
2. умеют распознавать и употреблять изученный грамматический материал в устной и письменной речи;
3. осуществляют прирост продуктивного и рецептивного словаря;
4. умеют перефразировать предложения;
5. улучшают качества написания писем личного характера и эссе;
6. уверенно практикуют монологическую/диалогическую речь по темам факультатива

Список литературы

1. Анлийский язык для школьников, поступающих в Вузы и студентов/ Цветвова И.В., Клепальченко И.А., Мальцева Н.А.//М.,Глосса, 1995

2. Справочник школьника 5-11 классов//АСТ-Пресс,2000

3. Сайты ВУЗОВ г.Томска / www.tuur/ru

4. Подготовка к ГИА-2014/ Фоменко Е.А.// Легион, Ростов-на-Дону, 2014

МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІРЕГЕЙ ПРОФИЛЬДЕРІ: ДАҒДЫЛАР МЕН БІЛІМДЕРДІҢ ӘРТҮРЛІЛІГІ БІЛІМ САПАСЫНА ӘСЕР ЕТУІ

Абилова Раушан Конлимкосовна

Маңғыстау облысы Ақтау қаласы №20 Мұхтар Әуезов атындағы жалпы білім беретін мектепің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Білім беру жүйесінің негізгі тірегі — мұғалім. Қоғам дамып, жаңа талаптар туындаған сайын мұғалімнен де үздіксіз дамуды, кәсіби жетілуді талап етуде. Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар зерттеуші, жаңашыл, технологияны меңгерген көшбасшы тұлға болуы тиіс. Мұғалімнің кәсіби бірегейлігі — оның білімі, тәжірибесі, тұлғалық қасиеті, құндылықтары мен дағдыларының жиынтығы. Бұл факторлар оқушылардың білім сапасына тікелей ықпал етеді.

Мұғалімнің бірегей профилі дегеніміз не?

Мұғалімнің бірегей профилі — бұл оның кәсіби қабілеттері мен тұлғалық қасиеттерінің үйлесімді жиынтығы. Ол мұғалімнің оқу үдерісін ұйымдастырудағы стилінен бастап, оқушылармен қарым-қатынасындағы ерекшелігіне дейін көрініс табады. Бірегейлік — стандарттан тыс ойлау, өз жолы мен әдісін таба білу қабілеті. Мысалы, бір мұғалім технологияға бейім болса, екіншісі оқушының ішкі жан дүниесін түсінуге икемді болуы мүмкін. Бұл әртүрліліктің өзі білім беру сапасына оң әсер ете алады.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеті – тұлғаның жан-жақты дамуына, оның бойында тілдік, мәдени, коммуникативтік құзыреттіліктің қалыптасуына ықпал ету. Осы мақсатта әдебиет пәні – оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, тіл байлығын дамытып, сөйлеу мәдениетін қалыптастыратын маңызды құрал болып саналады. Әдебиет сабағы – оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға зор мүмкіндік беретін пән. Бұл сабақта оқушылар тек көркем мәтінді оқумен шектелмей, өмірлік мәні бар сұрақтарға жауап іздеп, өз ойын еркін жеткізуді үйренеді. Мұғалімнің әдістемелік шеберлігі мен қолданатын тиімді технологиялары арқылы оқушы тұлғасы жан-жақты дамиды.Өз тәжірибеммен бөлісу мақсатында осы жылы «Әдебиет сабағында оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту»атты авторлық бағдарлама дайындаған болатынмын. Бағдарлама мектепішілік,қалалық білім бөлімінің отырысында қаралып,бекітіліп, облыстық деңгейге ұсынылды.Әдеби мәтіндер арқылы оқушылар тек көркем шығармамен ғана танысып қоймай, авторлық ойды талдау, кейіпкерлерге баға беру, өз пікірін дәлелдеу сияқты маңызды сөйлеу дағдыларын меңгереді.

1. Сөйлеу дағдысы – коммуникативтік құзыреттіліктің негізі

Сөйлеу дағдысы – оқушылардың өз ойын жүйелі, нақты, дәлелді жеткізе білу қабілеті. Әдебиет сабағында бұл қабілетті дамыту шығарманы оқыту мен талдау арқылы жүзеге асады. Мәтінді түсініп оқыған оқушы кейіпкерлер әрекетіне баға бере алады, авторлық идеяны тануға ұмтылады, өз көзқарасын жеткізе біледі. Бұл – ауызша және жазбаша сөйлеудің дамуына тікелей әсер етеді

2. Әдебиет сабағындағы сөйлеу әрекеті түрлері

Оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастыруда келесі сөйлеу әрекеті түрлері жиі қолданылады:

- Мәтінге байланысты сұрақ-жауап әдісі – диалогтік сөйлеуді дамытады.
- Мазмұндау – оқушының логикалық ойлау мен есте сақтау қабілетін жетілдіреді.
- Эссе жазу – жазбаша сөйлеу, ойды жүйелеу, дәлелдеу дағдысын дамытады.
- Пікірталас, сұхбат ұйымдастыру – монологтық және диалогтық сөйлеу мәдениетін жетілдіреді.
- Шығармашылық тапсырмалар (кейіпкерге немесе авторға хат жазу, сахналау, т.б.) – оқушыны еркін сөйлеуге үйретеді. 6-сыныпта А.Байтұрсыновтың « Егіннің бастары» мысал-өлеңінің соңғы бөлімінде оқушылар авторға, яғни Ахмет атаға хат жазу тапсырмасын орындау барысында, оқушылардың өз ойларын, шығармадан алған әсерін тап-таза шынайы сезіммен жазғаны соның дәлелі деуге болады.

3. Мұғалімнің рөлі. Зерттеулер көрсеткендей, оқушының үлгерімі мен мотивациясына мұғалімнің тұлғалық қасиеттері мен кәсіби дағдысы тікелей әсер етеді. Оқушы мұғалімді тек білім көзі ретінде емес, тұлға ретінде қабылдайды. Мұғалім өзіне сенімді, іскер, әділ болған сайын оқушы да белсенді, жауапты болуға ұмтылады.Мұғалім – оқушының сөйлеу мәдениетін қалыптастырушы жетекші тұлға. Сабақ барысында мұғалім оқушыларды белсенді тыңдауға, өз ойын ашық айтуға, дәлелмен сөйлеуге ынталандыруы қажет. Ол үшін оқушыны еркін ой айтуға жетелейтін, сенімді орта қалыптастыру маңызды. Ашық сұрақтар қою, оқушы жауабына рефлексия жасау – мұғалімнің басты әдістерінің бірі.

4. Сөйлеу дағдысын дамытудағы заманауи әдістер мен технологиялар

Бүгінгі білім беру жүйесінде оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуда заманауи әдістер мен цифрлық технологиялардың алатын орны ерекше. Соның ішінде жобалау технологиясы, «Блум» таксономиясына негізделген тапсырмалар, деңгейлік саралау әдісі, ой қозғау, критериалды бағалау жүйесі сияқты тәсілдер тиімді нәтиже береді.Мысалы, «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы оқушылар өз ойларын нақты, жүйелі жеткізуге дағдыланады. Цифрлық платформалар (Kahoot, Quizizz, Padlet) арқылы оқушылардың сөйлеу белсенділігін арттыруға болады. Бұл сервистер топтық жұмыс, сұрақ-жауап, рефлексия кезеңінде тиімді.

5. Дәстүрлі емес сабақ түрлерінде сөйлеу дағдысын дамыту

Әдебиет сабағында дәстүрлі емес сабақ түрлерін қолдану – оқушының шығармашылық ойлауын және еркін сөйлеуін дамытудың тиімді жолы. Оларға: инсценировка (сахналық қойылым), рөлдік ойындар, әдеби кеш, пікірсайыс сабақтары жатады. Мысалы:өзім сабақ беретін сыныптарда, мысалы, 8-сыныптың әдебиет сабағында Дулат Исабековтің « Әпке» драмасының соңғы бөлімінде сахналық қойылым арқылы(отбасылық құндылықтарға баға беруде) кейіпкерлер бейнесін шебер сомдап, сабақ мақсатын ашуға қол жеткізгенін мысал етуге болады.Шығарма кейіпкерлері арасында сұхбат құру немесе оларды қазіргі заман тұрғысынан сипаттау – оқушылардың елестету, сөйлеу, тыңдай білу, тыңдалған ақпаратқа жауап беру дағдысын қалыптастырады. Сонымен қатар, дебат пен пікірталас ұйымдастыру да оқушының өз пікірін қорғау, қарсы дәлел келтіру қабілетін дамытады.

6. Бағалау мен кері байланыс – сөйлеу дағдысын қалыптастыру тетігі

Бағалау – оқушы жетістігін айқындайтын маңызды құрал. Сөйлеу дағдысын бағалауда критериалды бағалау жүйесін қолдану оқушыларға нақты мақсаттар қоя отырып, өз ойын құрылымды түрде жеткізуге көмектеседі.Кері байланыс та маңызды. Мұғалім тарапынан берілетін рефлексия, бағыттаушы сұрақтар мен ұсыныстар оқушының сөйлеу әрекетін жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, оқушылардың бір-біріне кері байланыс беруі де олардың тыңдай білу, талдай білу дағдыларын арттырады. Әдебиет сабағында сөйлеу

дағдысын дамыту – тек пәндік білім берумен шектелмей, оқушының болашақ тұлға ретінде еркін, сауатты сөйлеу мәдениетін қалыптастырумен тікелей байланысты. Бұл үрдісте мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен оқыту стратегиясы шешуші рөл атқарады. Әдеби шығармалар – оқушының рухани-адамгершілік, тілдік және коммуникативтік дамуының қайнар көзі. Сондықтан әдебиетті оқыту арқылы оқушыны тыңдай білетін, сөйлей білетін, ойлай білетін азамат ретінде тәрбиелеуге мүмкіндік мол.

Қорыта айтқанда, мұғалімнің бірегейлігі — білім беру сапасының негізгі факторларының бірі. Мұғалімнің әртүрлі дағдылары мен білім салаларындағы құзыреттілігі білім берудің мазмұнын байытып, оқушының жан-жақты дамуына жағдай жасайды. Қазіргі білім беру жүйесі дәл осындай жаңашыл, бейімделгіш, кәсіби бірегейлігі қалыптасқан ұстаздарды қажет етеді. Сондықтан әр мұғалім өзін үнемі жетілдіріп, заманауи талаптарға сай болуға ұмтылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2021). Орта білім берудің жаңартылған мазмұны бағдарламасы.
2. Құдайбергенова К. «Құзыреттілік – білім сапасының көрсеткіші». // Білім-Образование, 2006.
3. Ысқақов А. «Тіл дамыту әдістемесі». – Алматы: Рауан, 1994.
4. Тұрғанбаева Б. «Дамыта оқыту технологиясы». – Алматы: Альта Пресс, 2000.
5. Серікбаева, Г. (2020). Мұғалімнің кәсіби дамуы және оның білім сапасына әсері. Педагогика және психология журналы.
6. OECD (2019). Teaching and Learning International Survey (TALIS).

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОЗИЦИЯ ПЕДАГОГА

Алина Жанар Балтабековна
КГУ «Областная специальная школа-интернат №2» педагог дефектологы,
г.Талдыкорган, Республика Казахстан

Профессиональная позиция педагога представляет собой сложное личностное образование, выражающее систему его отношений к своему месту и своей роли в образовательном процессе, к своим ученикам и коллегам как к субъектам совместной деятельности. В позиции отражается вся сложная совокупность ценностного отношения человека к миру, система взглядов и установок личности педагога, определяющая выбор линий поведения в обществе и в школе, а также способов организации взаимодействия с учениками и всеми, кто имеет отношение к его профессиональной деятельности.

При определении своей профессиональной позиции педагог должен задуматься над такими вопросами: кем я являюсь для своих учеников и воспитанников? Для чего я иду к ним? Кем мои ученики и воспитанники являются для меня? Иначе говоря, профессиональная позиция - это, прежде всего, отношение педагога-профессионала к своей миссии в учебном учреждении, к своим ученикам и воспитанникам, которая предопределяет его действия и операции в общении с ними. Основываясь на выделенных в работе педагога приоритетах, можно определить основные виды его профессиональной позиции.

Педагог может видеть свою основную задачу в том, чтобы быть **источником нужной и полезной информации** для своих учеников. Занимая такую позицию, педагог акцентирует свое внимание главным образом на источниках, откуда эту информацию можно почерпнуть, а также на способах ее изложения учащимся. Как правило, он сосредоточивает свои действия и операции на том, чтобы выстроить подачу учебной информации в определенной логике, красочно оформить ее изложение, использовать при объяснении различные технические средства, наглядные пособия, интересные опыты и эксперименты.

Порой педагог бывает настолько увлечен самим процессом работы с информацией, что ученики для него как бы уходят на второй план. Он понимает, что все, что он говорит и показывает, предназначено для учащихся, однако его захватывает роль интересного рассказчика, эдакого сказочника или даже волшебника. Сам процесс подачи учебного материала интересует его больше, чем те, для кого этот материал предназначен.

Следствием такой позиции часто бывает то, что педагог не соизмеряет особенности изложения своей информации с особенностями ее восприятия учениками. Ему кажется, что данная информация должна быть интересна для учащихся так же, как для него самого, что она несложна для понимания, что все ученики способны ее усвоить, а затем успешно применять в учебной работе. Но поскольку педагог акцентирует свое внимание на изложении учебного материала, т.е. на своей работе, на себе, то он практически не обращает внимания на то, как этот материал воспринимается учениками. А те, в свою очередь, могут совершенно иначе относиться к этому материалу. Он может быть для них абстрактен и непонятен, сложен для понимания в изложении педагогом или просто неинтересен. Поэтому при такой позиции возможны "потери" учителем некоторой части своих учеников.

Педагог может предстать перед учениками **в роли человека, бдительно следящего за порядком в классе, в роли своеобразного надзирателя**. С первых минут урока он подчиняет свои действия и операции дисциплинарным моментам. По его мнению, все ученики должны четко встать при появлении педагога в классе, у каждого на парте должны быть все необходимые для урока учебные принадлежности. Главная задача учеников - не отвлекаться и внимательно следить за действиями педагога, быстро реагировать на все его требования и вопросы. Учитель работает прежде всего на себя, а не на учеников. Во-первых, он отводит учащимся пассивную роль своеобразных марионеток, которые должны главным образом послушно реагировать на его действия. Инициатива учащихся, как правило, им не очень-то приветствуется, так как это может нарушить привычный ход урока, создать помехи дисциплине. Во-вторых, ориентируясь на дисциплинарные моменты, педагог отодвигает на второй план вопросы организации познавательной и практической деятельности учащихся: как создать интеллектуальное напряжение в классе? Как включить учащихся в поиски ответов на вопросы, возникающие в ходе исследования той или иной научной проблемы? Именно подобные вопросы должны стоять в центре процесса обучения. Поэтому такая позиция учителя также не создает благоприятных условий для плодотворного общения на уроке.

Позиция невмешательства также характерна для некоторой категории учителей. Придерживаясь такой позиции, учитель не очень-то обременяет себя лишними заботами. При подготовке к урокам он не утруждает себя поисками дополнительных источников информации и стремлением расширить свой методический арсенал: ему вполне хватает школьного учебника и методических рекомендаций, содержащихся в пособии по методике преподавания соответствующего предмета, либо им используются конспекты уроков прошлых лет. Педагог порой смотрит на своих учеников как на обузу, как на досадную помеху в решении собственных проблем. Находясь "рядом, но не вместе" с учениками, он стремится не брать на себя лишней работы, дополнительной ответственности за все то, за что могут спросить. Он не любит дополнительных занятий со школьниками, не стремится к их участию в предметных олимпиадах, не заботится о проведении внеурочной работы по своему предмету. Его вполне устраивает "мирное сосуществование" с учащимися, работа по принципу: "Вы мне не мешайте, и я вам не помешаю".

Таким образом, профессиональная позиция педагога изначально предрешает характер его общения с учащимися, определенным образом программирует его взаимодействие с классом. Как же должен вести себя педагог? Какое обращение использовать в общении с учениками и коллегами? Существуют ли какие-то рекомендации на этот счет?

Интересный подход к решению данной проблемы предлагает Н.Е.Щуркова, которая использует для в этих целей такие понятия, как "дистанционная позиция", "уровневая позиция" и "кинетическая позиция".

Дистанционная позиция отражает то расстояние по горизонтали, на котором могут находиться учитель и ученик. Эта позиция может быть далекой, близкой и "рядом".

При *далекой позиции* учитель обращается к ученикам и коллегам довольно официально: "Уважаемые господа учащиеся!" или "Милостивый Асхат Кокенович!", "Товарищ директор!". Когда педагог выходит на *близкую позицию*, то он использует более теплые обращения: "Мои дорогие!", "Мои любимые!". О *позиции "рядом"* могут свидетельствовать обращения типа: "Друзья!", "Коллеги!".

Уровневая позиция отражает положение педагога и воспитанника по вертикали. Учитель может находиться "сверху", "снизу" и "наравне" с учеником. Очевидно, в начале урока, когда предстоит поставить цель и наметить задачи, педагог находится "сверху", так как владеет инициативой, задает ритм урока, включает учащихся в учебную деятельность. В ходе урока учитель может предоставить инициативу ученикам, дать им возможность проявить себя, показать свои способности. Здесь педагог как бы отступает на задний план и находится "снизу". Однако этот "низ" не унижает учителя, не умаляет его педагогической роли. Напротив, раз учитель способен создать условия для возвышения ученика и при этом порадоваться его успеху, то, следовательно, он верно понимает и реализует свою педагогическую миссию - способствовать развитию инициативы, самостоятельности и субъектности у своих подопечных. Когда же учитель анализирует отдельные моменты совместной с учащимися деятельности и использует выражения "Мы с вами...", он занимает позицию "наравне" со своими учениками.

Кинетическая позиция характеризует местонахождение педагога в различные моменты совместного движения со своими воспитанниками. Здесь педагог может находиться "впереди", "сзади" или "вместе" с учениками. Например, когда учитель ведет свой класс в поход, то в начале пути, а также на самых ответственных участках (при переходе реки вброд) он находится "впереди". Педагог ведет школьников, задавая им направление, темп, показывая личный пример. В ходе движения учитель может выдвинуть на роль лидера кого-то из учеников и тем самым сделать его направляющим. Заняв позицию "сзади", педагог получает возможность понаблюдать, как чувствуют себя менее сильные и менее подготовленные к походу ученики. На привале, у костра, учитель занимает позицию "вместе", т.е. наравне с учащимися участвует в разбивке лагеря, в приготовлении обеда, в различных конкурсах.

Позиция педагога может быть открытой и скрытой. При *открытой позиции* учитель не скрывает своих намерений, открыто заявляет о них, а порой специально сообщает партнерам по общению свои взгляды, убеждения и задумки. Например, учитель, ориентированный на поддержание порядка в классе, порой подчеркивает это в разговорах со своими коллегами и родителями учащихся: "Для меня главное - дисциплина!", "Может детям и не нравятся мои требования, но я считаю, что только так можно заставить их работать!"

Занимая *скрытую позицию*, педагог предпочитает не говорить о своих истинных намерениях либо сознательно упоминает о каких-то иных, второстепенных в данный момент деталях. В частности, позиция старшего товарища и заботливого друга учащихся многими учителями не рекламируется, ибо дружба проявляется не в словах, а во взаимоотношениях, поступках.

Таким образом, позиция педагога - это не что-то раз и навсегда установленное и неизменное. Напротив, позиция - это нечто динамичное и подвижное. Очевидно, задача педагога заключается в том, чтобы умело занимать ту позицию, которая наиболее целесообразна в конкретной ситуации общения с учениками.

Заключение

В образовательном пространстве можно использовать разные подходы. Все методы имеют свои преимущества и недостатки, и выбор между ними зависит от целей и задач обучения, возраста учеников и других факторов.

Рекомендации по выбору оптимальных методов обучения для детей

• Учитывайте возрастные и индивидуальные особенности учащихся. Методы, подходящие начальным классам, могут не подойти для подростков.

• Включайте активные формы, но используйте их умеренно. Это помогает поддерживать баланс между получением новой информации и её применением.

• Давайте детям возможность использовать полученные знания — решение задач, практических проблем, создание продуктов, моделирование ситуаций. Это закрепляет усвоение материала и повышает его ценность.

• Создавайте ситуации успеха, поощряйте за достижения. Это повышает мотивацию и уверенность детей в своих силах.

Следование этим рекомендациям поможет подобрать оптимальные методы, которые сделают обучение более эффективным и интересным для детей.

Использованная литература

1. Бадмаева С.В. – Профессиональная позиция руководителя//Альманах современной науки, 2008 г., №10

2. ПЕДАГОГИКА: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. — М.: Школа-Пресс, 1997. — 512 с.

3. Щуркова Н.Е. – Прикладная педагогика воспитания – СПБ, Питер, 2005 г.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ХИМИЯ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ.

Алпысбаева Гульнар Кальниязовна

Ақтөбе қаласының №10 Жалпы білім беретін орта мектебі" Коммуналдық Мемлекеттік Мекемесінің химия пәні мұғалімі

Көптеген жаңа технологиялармен қатар соңғы кездері химия пәні сабақтарында ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда. Заттардың құрамы мен құрылымын, қасиеттерінің құрылымына тәуелділігін, қасиеттері белгілі жаңа заттар мен материалдар алуды, химиялық өзгерістердің заңдылықтары мен оларды басқарудың жолдарын зерделеу─мектепте химия пәнін оқытудағы негізгі мәселелер. Заттар әлемін (олардың құрамын, құрылымын, бір заттың басқа затқа айналуын) зерделей отырып, оқушылар практикалық қызмет үшін тиянақты білім алуы тиіс. Осыған байланысты күнделікті сабақта:

-мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

-зертханалық тәжірибелер;

-компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта);

-анықтамалық мәліметтер (сөздік, энциклопедия, карта, деректер қоры);

-интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді. Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді.

Өзінің дамуының әр кезеңінде қоғам оқу процесін ұйымдастыруға белгілі бір талаптар қояды. Қазіргі жағдайда мектеп білімі оқушылардың дамуы мен өзін-өзі тануына, білім мен дағдыларды нәтижелі игеруге, қажеттіліктерді дамытуға және өмір бойы оқуды жалғастыруға жағдай жасауы керек [1]. Мектептегі оқу процесінің сәтті жұмыс істеуінің шарттарының бірі-ақпараттық технологияларды қолдану. Ақпараттық технология деп объектінің, процестің немесе құбылыстың (ақпараттық өнімнің) жай-күйі туралы жаңа сапалы ақпарат алу үшін деректерді (бастапқы ақпаратты) жинау, өңдеу және беру құралдары мен әдістерінің жиынтығын пайдаланатын процесс түсініледі. Көбінесе «Ақпараттық технологиялар» термині «компьютерлік технологиялар"терминінің синонимі ретінде қарастырылады. Мұның себебі, қазіргі уақытта қолданылатын барлық ақпараттық

технологиялар компьютерді қолданумен байланысты. Бірақ «Ақпараттық технологиялар» термині кеңірек, ол компоненттердің бірі ретінде компьютерлік технологияларды қамтиды. Барлық педагогикалық технологиялар оқытушы мен оқушы арасында ақпарат алмасумен қатар жүреді, яғни бұл тұрғыда барлық технологиялар ақпараттық болып табылады. Оқытудың ақпараттық технологиясы – бұл «ақпаратпен жұмыс істеу үшін арнайы әдістерді, бағдарламалық және техникалық құралдарды (кино, аудио және бейне құралдар, компьютерлер, телекоммуникациялық желілер) пайдаланатын педагогикалық технология» [2]. Ақпараттық технологияларда пайдаланылатын бағдарламалық қамтамасыз ету бірнеше түрлерден тұрады:

- оқыту, бақылау және жаттықтыру жүйелері;
- ақпаратты іздеуге арналған жүйелер;
- моделдеу бағдарламалары;
- микромирлер;
- танымдық сипаттағы аспаптық құралдар;
- әмбебап сипаттағы аспаптық құралдар;
- коммуникацияларды қамтамасыз етуге арналған аспаптық құралдар. Барлық бағдарламалық құралдар оқу материалымен оңай және табиғи түрде өзара әрекеттесуі керек.

Соңғы кездері мұғалімдер сабаққа дайындалып, Microsoft PowerPoint бағдарламасында презентациялар жасайтын болған. Оқыту процессін мультимедиялық презентацияларды қолдану, суреттер, диаграммалар, кестелер көмегімен нақты көрсетуге мүмкіндік береді. Мысалы, «кристалл торларының түрлері» (8-сынып) сабағында әртүрлі типтегі кристалл торларының көрнекі бейнелері мен осы заттардың үлгілері бар презентацияны қолдануға болады (сурет.1). Сондай-ақ, сабақтың басында оқушыларға жаңа материалды түсіндіру кезінде толтыру кестесін ұсынуға болады. Мұғалім материалды ұсынған кезде оқушылар оны толтырады. Тапсырманың дұрыстығын сабақтың соңында тексеруге болады. Мұндай жазбаларға кез-келген уақытта және оларды бірнеше рет қайталай отырып оралуға болады [3].

Сондай-ақ, презентацияға химиялық эксперименттің бейнеклипін қосуға болады, бұл сізге қалыпты жағдайда жасырылған динамикалық процестер мен құбылыстарды ұсынуға мүмкіндік береді. Экспериментті орындау қиын, ұзақ немесе қауіпті болған жағдайда бейнеклиптерді қолдану ұсынылады. Қазіргі уақытта оқу процесінде «виртуалды зертханаларды» пайдалану мүмкіндігі пайда болды. Виртуалды реагенттер мен жабдықтарды қолдана отырып, сіз нақты зертханадағыдай тәжірибелер жасай аласыз. Оқу материалының көрнекі қанықтылығы оны жарқын, сенімді етеді және зерттелетін пәнге деген қызығушылықты арттыруға көмектеседі. Ақпараттық технологиялар оқушылардың білімін тексеру мен бақылауды ұйымдастыруға мүмкіндік береді [4].

Бұл арнайы бағдарламалық өнімдер де, мультимедиялық презентациялар да болуы мүмкін. Сіз жай ғана «тапсырма мен суретті» көрсете аласыз, интерактивті тесттерді қолдана аласыз. Презентацияда анимациялық эффектілерді қолдану оқушылардың білімін тәуелсіз тексеруді динамикалық және жылдам ете алады: тексеру аяқталғаннан кейін жауаптар «ерекшеленеді». Сабақ уақыты үнемделеді және тиімдірек қолданылады. Әр түрлі бағдарламалық өнімдерді пайдалану оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға мүмкіндік береді: интерактивті жаттығулар жасау, химиялық модельдер құру, тесттер мен тренажерларды шешу. Кестелік процестерді, мәліметтер базасын пайдалану білімгерлерге ең бастысын анықтауға, объектінің немесе құбылыстың ерекшеліктерін табуға үйретеді, ақпараттық мәдениеттің қалыптасуына ықпал етеді. Әр түрлі химиялық заттар мен құбылыстар туралы көптеген ақпарат Интернет - ресурстардан тұрады. Ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға ықпал етіп қана қоймай, оқушылардың ғылыми пәнге деген қызығушылығын арттырады, оларды химияны игерудің белсенді процесіне тартады [5].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.12 жылдық оқыту жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаратылыстану-ғылыми цикл пәндерін интеграциялау. Әдістемелік құрал. - Астана: ұлттық білім академиясы. Ы. Алтынсарин, 2013. - 72 б.2.

2.Захарова И. г. білім берудегі ақпараттық технологиялар. - М.: «Академия» баспа орталығы, - 2008. - 192 б.

3.Абдурахманова з.к. білім беру жүйесіндегі компьютерлік модельдеу. Даггоспедуниверситет. - Махачкала. 2014. – 3 б.

4.Балагина Е.А. Microsoft Excel бағдарламалық өнімін пайдалану дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру құралы ретінде электрондық кестелердегі практикалық жұмыстар жүйесі. – Архангельск. 2014.

5.Дьяконов В.Д., Круглов в. п. «кеңейтудің математикалық пакеттері». – М., БИНОМ, 2011.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Алуадинова Гульмира Тулегеновна
учитель русского языка и литературы КГУ "Саздинской средней школы"

В современном образовании информационно-коммуникационные технологии на уроках русского языка и литературы являются неотъемлемой частью учебного процесса,средством активизации познавательной деятельности учащихся, способствуют совершенствованию практических умений и навыков, позволяют эффективнее организовать работу, увеличивают её темп. И без них, конечно, не обойтись. Относительная новинка информационных технологий – искусственный интеллект, использование которогостремительно входит во все сферы нашейжизни, в том числе и в образование. Следует ли включить искусственный интеллект в школьные уроки? Конечно, в первую очередь мы, учителя русского языка и литературы, думаем о новых возможностях, которые появляются у наших учеников, для списывания сочинений. И это нас расстраивает. Но не стоит зацикливаться на минусах. Прогресс невозможно остановить, поэтому нужно подумать, как искусственный интеллект может помочь в нашей работе.

Стоит понимать, что мудрое слово учителя, живое общение с ним ничто не заменит, но, соединив его, например, с использованием нейросети, мы, возможно,сможем что-то изменить в отношении детей к учебе, в их мотивации, и это даст нам только плюсы.

Роль искусственного интеллекта в обучении русскому языку Искусственный интеллект (ИИ) в обучении русскому языку используется для автоматизации и оптимизации процесса изучения языка, улучшения качества обучения и упрощения процесса проверки знаний.

Цели использования ИИ в обучении русскому языку могут быть разными, например:

1. Повышение эффективности обучения за счет активизации самостоятельной работы учащегося или использования новых, более продуктивных форм организации обучения.

2. Ускорение обучения путем создания особых образовательных траекторий на основе анализа и оценки уровня подготовки каждого учащегося.

3. Индивидуализация обучения за счет создания особого подхода к каждому ученику.

4. Создание современных технологических средств обучения и развитие лингвометодики.

Преимущества использования искусственного интеллекта в обучении русскому языку заключаются в следующем:

1. ИИ предоставляет возможности для создания персонализированных программ обучения, где каждый ученик получает индивидуальные задания и упражнения на основе его собственного прогресса и стартового уровня подготовки.

2. ИИ ускоряет процесс обучения, в частности получение обратно связи, за счет быстрой автоматической проверки заданий.

3. ИИ повышает прочность усвоения материала за счет возможности многократного повторения заданий для закрепления материала. Однако очевидны и недостатки такого обучения, которые могут включать низкую гибкость и адаптивность обучения, отсутствие межличностной коммуникации и взаимодействия в процессе обучения, а также возможное ограничение диапазона умений и навыков, которые связаны с развитием языковых компетенций.

Какие нейросетии для чего можно использовать в работе учителя русского языка и литературы? На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениямипри помощи нейросетиMidjourney. Она же поможет при создании портретов героев и писателей. Для создания ментальных карт можно использоватьMindMeister, для скрайб-презентаций – Vyond.Соотнесение понятия и его визуального отображения предлагает нам нейросетьKandinsky.Можно предложить детям ресурс Akinator, способный угадывать героев литературных произведений. Создавать тексты поможет ChatGpt, НейроТекстер.

А теперь немного практики

Если говорить об отечественных нейросетях, то стоит обратить вниманием на нейросеть Kandinsky 2.1, модель семейства генеративных моделей от SberDevices и Sber AI, способную всего за несколько секунд создавать высококачественные изображения по их текстовому описанию на естественном языке. На уроках используем при создании иллюстративного материала к изучаемому (визуализация стихотворений русской классики, продуцирование уникальных изображений для презентаций без нарушения авторских прав). Однако тексты XX века хоть и поддаются визуальной иллюстрации нейросетью без проблем, то произведения XVIII-XIX веков, к сожалению, многое искажают. Нейросеть обрабатывает контент современного гораздо больше в объемном соотношении, нежели того, классического, ушедшего в пассивный словарный запас, а по этой причине и ее визуальные интерпретации произведений классиков «золотого» века выглядят зачастую нелепо:

(Иллюстрация лермонтовских строк нейросетью Kandinsky)

В чем проблема? В детализации текстового запроса.

Чтобы он был качественно интерпретирован, потребуется подробно прописать каждый образ/объект из произведения, но это уже вторичный текст, созданный интерпретатором. Неудачный опыт можно применить как «образовательный потенциал», показывая, как важно иметь представление об объекте (предмете, образе) и его визуальной составляющей, а это целое направление работы на уроках литературы, на практических заданиях по изучению устаревшей лексики или фразеологизмов на уроках русского языка. Сама модель Kandinsky 2.1 позволяет выбрать масштаб изображения и его стиль от цифровой живописи до имитации «кисти» известных художников. В любом случае в качестве мотивирующего элемента урока подобная нейросеть заслуживает внимание.

(Иллюстрация блоковских строк нейросетью Kandinsky 2.1.)

На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениями (https://discord.com/channels/662267976984297473/@home Midjourney)

- Голова не варит
- Делить шкуру неубитого медведя
- Картофель в мундире
- Ясен пень

Соотнесение понятий и его визуального отображения предлагает нам еще (https://quickdraw.withgoogle.com/?locale=ru) «Quick, Draw!» от Google, предлагая игрокам нарисовать изображение объекта или идеи и используя уже искусственный интеллект в виде нейронной сети, чтобы угадать, что представляют собой рисунки.

Можно предложить детям ресурс (https://ru.akinator.com/")«Загадки Акинатора», способный угадывать героев литературных произведений. Популярность у детей очевидна. Программа обучается, прощает ошибки, умеет подбирать вопросы, одним словом - модель искусственного интеллекта. Ресурс можно использовать в качестве мотивационного элемента на любых уроках.

(Пример работ «Акинатора»)

Говоря об искусственном интеллекте, следует обратить внимание на инструмент (https://www.myheritage.com/deep-nostalgia?lang=RU) «Deep Nostalgia» от «MyHeritage». Это технология создания видео с анимацией лиц на фотографиях и просмотра реалистичного видеоролика - превосходный ресурс для уроков. Мы можем «оживить» портреты классиков литературы и любых других известных личностей.

Искусственный интеллект способен стать помощником учителя - без самого педагога даже великий и могучий искусственный интеллект перестает быть таковым, работая только вместе с учителем.

ТАРИХ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Амангелдиев Норсултан Джумабаевич
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі коммуналдық мемлекеттік мектебі тарих пәні мұғалімі

«Талант,- деп жазды Х.Әбжанов, – жұмбаққа толы құбылыс. Біреуіміз оны табиғаттың сыйы деп білеміз. Екіншіміз Құдайдың құдіретімен адамға біткен қасиет ретінде қарастырамыз. Басқа да себептерін тұқым қуалау, ортаның әсері, ұстаздың шарапаты сынды бастау - бұлағын ұлықтайтындар бар. Қалай болғанда да, талантты жанға сегіз қырлылық, жаңашылдық тән». Бала оқыта білу, өз мамандығың мен пәніңе деген сүйіспеншілік оны терең игеру, новатор һәм замана ағымына сай мұғалім болу, ұстаздық міндетін арыңдай таза ұстау меніңше нағыз талант. Мектеп қабырғасында оқып жүргенде тарих пәніне арналған сыныптағы көрнекілікте: «Сөздің ең ұлысы, ең сипаттысы - тарих» - деген, ұлт ұстазы А.Байтұрсынұлының қанатты сөзі және ол кісінің ұлтқа жасаған қызметі, тұлғалық қасиеттері тұла бойымда үлкен өзгерістер әкелді және тарих пәнінің мұғалімі болуыма үлкен септігін тигізді. Бүгінгі таңда білім ошағы - мектепте тарих пәнінің мұғалімі бола жүріп, түрлі инновациялық әдіс – тәсілдерімді қолданып, оны басқа да әріптестеріме өз тәжірибем негізіне сүйене отырып таратып жүрмін. Солардың қатарында:

Білім алушылардың білімін шынайы анықтау мақсатында төменде берілген **«Тәуелсіз Қазақстан»** авторлық бағалау тақтасын жасадым.

Бағалау тақтасына түсіндірме жазба

Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберінде жасалған бағалау тақтасында критериалды бағалау шарттарына сәйкес ұлттық құндылықтар негізге алынған. Отандық білім беруді жаңғырту жолында жасалған қалыптастырушы бағалау тақтасы жүзден астам білім алушылармен эксперимент жасалып, білім алушылардың қызығушылығын арттырды. Сабақ қызық болмаса, білім алушылардың зор ынтамен оқуы екіталай. Аталған қалыптастырушы бағалау тақтасының басты ерекшелігі білім алушылардың қызығушылығын арттырумен қатар болашақтағы өмірлік - кәсіби патенциалын дамытуға септігін тигізеді және бағалау барысында білім алушылардың әр қайсысының сабақ барысындағы білім деңгейін және әрбір топтың сабақ барысында көрсеткен нәтижесін нақты анықтауға болады. «Бәйге десе делебесі қозыған қазаққа осы керек» - демекші, осы бағалау тақтасы арқылы сабақ кезіндегі топтар арасында болған білім бәсекесіндегі нақты қол жеткізген ұпай сандарын дәл анықтап, қай топтың жеңімпаз екенін шынайы анықтау барлық мұғалімнің басты міндеті болғандықтан, осы бағалау тақтасының мұғалім үшін тигізер пайдасы өте зор. Авторлық бағалау тақтамды мектеп білім алушыларының ұлттық тәрбиесі

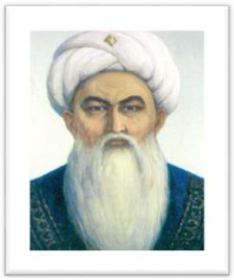
және білім сапасын арттыруда мұғалімдерге көмекші құрал ретінде ұсынамын. «Тәуелсіз Қазақстан» бағалау тақтасында қазақ халқының біртуар тұлғалары мен олардың бойға рух бітірер сөздерімен бірге қойылды. Кері байланыс алу үшін де дәл осындай тұлғалар қазіргі таңдағы смайлик түрінде бейнесі еш өзгеріссіз қанатты сөздерімен бірге берілді. Бағалау тақтасының ортасындағы сатылы үш баған қазақтың ұлттық баспанасы киіз үйі стилінде жасалынды.

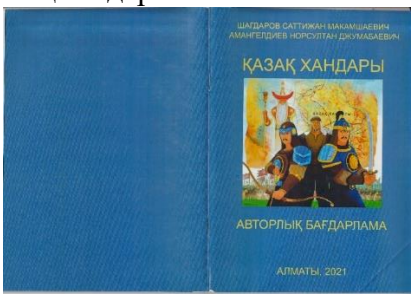
Келесі өз тәжірибемде қолданып жүрген авторлық әдісімнің бірі исі қазаққа танымал ұлы тұлғалар арқылы білім алушыларға сабақ барысында қалыптастырушы баға қойып жүрмін. Ханның суреті- үздік жауап үшін, бидің суреті- жақсы жауап үшін, батырдың суреті- орташа жауап үшін оқушыларға беріледі. Білім алушыларға қатаң ескертілетін жайт, тұлғаларды белгілі бір сандармен олардың қадір –қасиеті бір-бірінен жоғары - төмен өлшенбейтінін, тек қана хандық дәуірдегі олардың статусын айқындаушы құрал ретінде бағаланып жатқанын түсіндіру. «Тұлғалар» арқылы бағалау Білім алушыларға не береді:

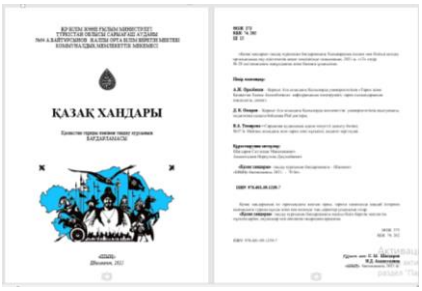
- *әдісі оқушы бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырады;*
- *хандық дәуіріндегі қоғамдық құрылым туралы жіті біледі;*
- *пәнге деген қызығушылығын арттырады.*

«Тұлғалар арқылы бағалау» *әдісі*

Келесі авторлық бағдарлама

Түсіндірме жазба:

- «Қазақ хандары» таңдау курсының кітабын мұғалім және оқушыларға бірдей қолдануға болады;
- Бір кітапта КТЖ, Мәтін, Оқушының жұмыс дәптері қамтылған;
- Оқулық арқылы оқушылардың танымдық дағдыларын арттыру көзделген.

Осы аталған жоғарыдағы менің тәжірибелік тұрғыда жасаған әдістерім білім алушылардың яғни еліміздің болашағы жастардың ұлы тұлғалар мен ұлттық құндылықтарды дәріптеп оны халық арасында насихаттап, құрмет тұтып қастерлеуіне өз септігін аз да болса

тигізуіне сенімдімін. Қазақ руханиятын жаңғырту мен ұлттық сана биігінде қызмет ету әр бір тарих пәнінің мұғаліміне артылған зор міндет. Қорыта айтқанда «Тарихтың қызметі, - деп жазады А.Байтұрсынұлы, - бүтін адам баласының яки бүтін бір жұрттың, я таптың өткен өмірін болған күйінде айнытпай айту», ал «Тарихшылар халық басынан кешкен түрлі уақиғалардың мағлұматын сымға тартқандай сынға салып мінсіз етіп, дұрыстап өткізеді, рас - өтірігін тексеріп, расын ғана алады».

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН БАСҚАРУДЫҢ ҰТЫМДАНДЫРУ ЖОЛДАРЫ

Амангосова Эленора Мухтаровна
«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны меңгерушісі

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі оқыту мен тәрбие деңгейі ерекше маңызға ие болып отыр, өйткені республиканың қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық өміріндегі түпкілікті өзгерістер, біздің мемлекетіміздің әлемдік білім кеңістігімен ықпалдасуы, бәсекеге қабілетті қоғамда өмір сүріп еңбек ете алатын өскелең ұрпақтың білім алуының дайындық сапасына жоғары талаптар қояды. Сондықтан, біздің міндетіміз балалардың толыққанды білім алуын қамтамасыз ету.

Қазақстандағы қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім жүйесі қоғамның қажеттілігіне сәйкес сұраныс есебінен құрылады. Осыған байланысты, ол балаларға арналған мектепке дейінгі ұйымдар үлгісімен және жаңа формалы ұйымдардың пайда болуымен, білім беру қызметінің әр-түрлілігімен сипатталады. Бүгінгі күні ата-аналарға әрбір баланың жеке бас қабілеттерін дамытуға сай келетін балабақшаны таңдау мүмкіндігі пайда болды. Бұл аз уақыттық болу топтары, шағын-орталықтар, жеке меншік балабақшалар, оқу-тәрбие және сауықтыру орталықтары, мектеп-балабақшалар, және т. б.

Балаларды оқыту мен тәрбиелеу, дамыту мәселелері тек қана еңбекті басқару қағидалары мен мектепке дейінгі мекеме басшысының жоғары кәсібилігіне негізделіп, дұрыс ұйымдастырылғанда ғана табысты болатыны анық.

Мені, жас басшы ретінде қызметке алғаш келгенімде, орта мектеп ұжымында, оқушылармен жұмыс істеудегі 30 жылдан аса еңбек өтілім бола тұра, сан сұрақ қаумалады, олардың қатарында:

- мен бүлдіршіндермен тез тіл табысып кете аламын ба?
- қызметкерлерді ынтымағы жарасқан ұжым ету, олардың арасында мейірімді қарым-қатынас орнату үшін істі қалай ұйымдастырғаным жөн?
- педагогтардың жұмысына білікті бақылау жүргізу үшін мекеме қызметін қалай жоспарласам екен? Осы және басқа да сұрақтарды мектепке дейінгі мекеме басшысы шеше білуі тиіс.

Мектепке дейінгі тәрбие мекемесінің тыныс-тіршілігін демократияландыру және ізгіліктендіру, оны балаға бағыттау тек мекеме басшысының жаңа басқару қағидалары мен кәсіби деңгейінің жоғарылығының арқасында ғана жүзеге асырылуы мүмкін.

Балабақшаны, меншік нысанына қарамастан, басқару – тәрбиешілер, қызмет көрсетуші қызметкерлер, балалар, ата-аналар мен қоғамдастыққа мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту мәселелерін ұтымды шешу мақсатында ғылыми негізделген іс-әрекет.

Мектепке дейінгі мекемені басқару **мақсаты** аталған жүйелердің ұтымды қызметін қамтамасыз ету, балалармен жүргізілетін тәрбие жұмыстарының жоғары нәтижелеріне аз уақыт және күш-қайрат шығынымен қол жеткізуден тұрады.

Қазіргі заманғы балабақшаны басқару – мақсаттар мен міндеттерді дұрыс қоя білудің, тәрбие жұмысында қол жеткізген деңгейді зерделеу мен терең талдаудың, озат тәжірибені

анықтау және тарату мен тәрбиешілерді балалармен жұмысқа дайындауда педагогика ғылымдарының жетістектерін қолданудан тұратын ұтымды жоспарлау жүйесінің, балаларды сабақ үстінде және күнделікті өмірде оқыту мен тәрбиелеудің үйлесімді бірлігін жүзеге асыру, тиімді басқару және орындалуын жүйелі тексеру нәтижесінде қалыптасатын күрделі үдеріс.

Аталған міндеттерді шешуде балабақшаны басқаруды терең демократияландыру маңызды орын алады. Мектепке дейінгі мекемені басқаруда бір адамның басқаруы мен алқалылық ұдайы үндесіп отыратын факторлар болып табылады.

Өйткені мектепке дейінгі мекеменің тынысы мен қызметінің аса маңызды мәселелері алқалық деңгейде қарастырылады. Бір адамның басқаруы мен алқалылықтың өзарақатынасы мәселелерді педкеңесте, жұмысты ұжымдық талқылауда, өндірістік отырыстар мен ұжымның жалпы жиналысынан көрінеді.

Алқалылық – шешімдерді талқылау мен жасауда, бір адамның басқаруы – басшының өкімдерінде көрініс табады.

Айтарлықтай маңызды мәселелерді іріктеу және оларды педкеңесте, ұжымның жалпы жиналысында талқылауға дайындаудың жан-жақтылығы, ұжымда іскерлік ахуал орнату, ұжымдағы ынтымақ көбінде басшыға байланысты.

Әкімшілік басқару сатыларының үйлесімді қызметі, олардың алқалық басқару органдарымен өзарабайланысы мекеме қызметкерлерінің алдына қойылған мақсаттарға қолжеткізудің жоғары нәтижесін қамтамасыз етеді.

Педагогикалық үдерісті басқару меңгерушіден терең ақыл-парасатты талап етеді; ол білімін, білігін және тәжірибесін кез келген өмірлік ситуацияларда қолдана білуі, педагогикалық құбылыстың мәніне жете білуі тиіс.

Меңгеруші үнемі өзін-өзі тәрбиелеумен айналысуы керек. Төменде өзіме үнемі жол бастаушы ретінде ұстанатын, психологиядағы өзін-өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі басқарудың барынша кең тараған әдістерін әріптестеріме ұсыныс ретінде келтірсем:

- еске салу әдісі. Өзінің кемшілігін білетін басшы, ол туралы өзіне үнемі ескертіп отырады. Кейде жазбаша да болады. Мысалы, стол үстіне «Өзіңді өзің ұстай біл!», «Ызаланба!», «Ақылыңды ашуыңа жеңдірме!» деген ескертпелер жазылған қағазды қоюға болады.

- стоп-кран - «шұғыл тоқта» әдісі. Қатты қызып, мәселе ушыға бастағанда, басшы өзіне: «Жоқ, бұдан ары олай етуге болмайды! Өзіңді басқаша ұста, мұнан да нәзік тәсіл тап!» деп ескерте білу тиіс. Бұл тасқынды тоқтатып, өзіне, адамдарға, орын алған жағдайға басқаша қарауға мәжбүрлейді.

- өзін-өзі ұстау әдісі. Өткір, өзекті жағдайларда басшы өзін «арадағы араздықты одан ары өршіту» жақсылыққа апармайтынына сендіре бастайды. Өзін-өзі ұстау қиын, соққыға соққымен жауап бергің келеді, дегенмен ол өзін саналы түрде басады, жағдайдан басқа істерге көңіл бөлу, басқа жерде шерін тарқату және т. б. арқылы алшақтайды.

- әрекетке дейінгі түсініктеме әдісі. Түсініктеме екі жақтың өткірсезімтал қарым-қатынастардың себептерін түсінуге мүмкіндік береді.

Басқару үдерісіндегі маңызды орынды басқару шешімі алады. Басқарушылық шешім - әміршіл нысанда берілген іс-әрекет бағдарламасы болып табылады. Кез келген шешім басшы немесе ұжым қол жеткізуге ұмтылған мақсатты айқындайды. Шешім:

- істің қажетті және қолданыстағы жайы арасындағы айырмашылықпен сипатталатын проблемалық ситуация болғанда қабылданады;

- басқару шешімдері бір-бірімен мазмұны жағынан ерекшеленеді. Кез келген басқару шешімінде мәселенің шешілуі туралы сұраққа жауап болуы керек;

- басқару шешімі ғылыми негізделген, өкілетті, дер кезінде, мақсатты болуы және орындалу айқындығымен, нақтылығымен, реттілігімен, қысқалығымен, түсініктілігімен және нысанының қатаңдығымен ерекшеленуі тиіс;

- шешім шынайы ақпарат негізінде қабылданады. Нысанына қарамастан шешімнің мәтіні мәселенің мәнін аша білуі тиіс;

- мектепке дейінгі мекемені басқарудың тиімділігі қабылданатын шешімдердің сапасына ғана емес санына да байланысты. Бұйрықтарды кез келген мәселе бойынша шығару, оның маңыздылығын төмендетеді;

- меңгерушінің бұйрықтың орындалуына жауаптылардың арасындағы өзараәрекетті орната білгені, олардың әрқайсысының міндетін анықтай білгені жөн. Бір қызметкер шешімнің қабылдану қажеттігін бірден көрсе, екіншісі мүлдем шешім қабылдамайды, ал үшіншісі проблеманы мүлде көрмейді.

- міндетті ұғынудың тиімді тәсілінің бірі – оның тілдік берілімі, атқарушыға бере білу ұстанымында. Меңгерушінің бағынысындағы қызметкерге сөйлеу мәнері қабылданған шешімді орындауға деген ұмтылысты шектеуі немесе ынталандыруы мүмкін. Мәні – дұрыс сөйлеу білу білігі. Ол көбіне, басшының тәрбиелілігіне байланысты.

«Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда да, ауыр өнер, тек бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Баланы дұрыс тәрбие қылу үшін әркімнің өз тәжірибесі жетіспейді. Басқа адамдардың тәжірбиесімен танысу керек» - деп ұлы ақын Мағжан Жұмабаев айтқандай, мен де жас басшы ретінде өз тәжірибеммен әріптестеріммен бөліскім келді. Тілге тиек болған ұстанымдар, тек мемлекеттік ғана емес, қоғамдық маңызы артып отырған жас, жаңа жеке меншік нысанындағы бала бақша басшыларына да қажетті деп ойлаймын.

Балалар - еліміздің бүгіні мен ертеңі. Отанымыздың басты байлығы, болашақ тірегі де осы - балалар. Балаға қамқор болып, тиісті жағдай жасап, денсаулығын жақсартып, өмірін гүлдендіріп, саналы тәрбие мен сапалы білім беру - біздің басты мақсатымыз.

Кішкентай бөбегіміздің алғашқы даму кезеңі, біліммен тәрбие берудің алғашқы сатысы - балабақшадан басталады. Балалардың білім алуға, еңбекке, қоршаған ортаға деген көзқарасы, адамдармен қарым-қатынасы, ойлау қабілетінің дамуы мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Кішкентай бүлдіршіндердің бала-бақшаға барамын деп, таңды асыға күтуін ұйымдастырсақ біз отанымыздың алдында педагогикалық парызымызды өтедік деуімізге болады.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНФОРМАТИКИ В 5 КЛАССЕ

Амандыкова Гульжан Хаббасовна
учитель информатики КГУ «Пригородной средней школы» г. Актобе

Статья анализирует роль инновационных методов в процессе обучения информатике в 5 классе общеобразовательной школы. Рассматриваются теоретические основы и практические аспекты применения интерактивных технологий, геймификации и проектного обучения. Обосновывается влияние инновационных подходов на повышение качества усвоения знаний, формирование метапредметных компетенций и развитие цифровой грамотности. Делается акцент на необходимости интеграции современных образовательных инструментов в учебный процесс.

Ключевые слова: обучение информатике, инновации в образовании, 5 класс, геймификация, образовательные платформы

Введение

Преподавание информатики в 5 классе закладывает фундамент для дальнейшего изучения этой важной дисциплины. В этом возрасте учащиеся обладают пытливым умом и большой любознательностью, что делает инновационные методы особенно эффективными для вовлечения их в процесс обучения и развития интереса к предмету. Отход от традиционных лекций и переход к активным формам работы позволяет сделать уроки информатики не только познавательными, но и увлекательными.

Повышение качества образования — ключевая задача современной школы. Одним из эффективных инструментов является краткосрочное планирование (КСП), которое позволяет

организовать образовательный процесс с учётом индивидуальных особенностей учащихся и требований обновлённой программы. Особенно актуальна его роль в 5 классе — периоде адаптации учеников к новым требованиям и предметной системе обучения.

Использование инновационных методов на уроках, включая этапы рефлексии и физкультминутки, усиливает образовательный эффект, вовлекает учащихся в активное познание и способствует развитию ключевых компетенций.

«Учащиеся знакомы с основами цифровой грамотности с 1 класса, однако в 5 классе углубляется понимание работы с текстами, графикой и алгоритмами. Основная задача учителя — развивать навыки программирования, логического мышления и показать практическую значимость этих знаний.»

Особенности преподавания информатики в 5 классе

В этом возрасте учащиеся только начинают осваивать базовые цифровые навыки: работа с текстами, графикой, алгоритмами. Основная задача учителя — пробудить интерес и показать практическую значимость знаний. Поэтому структура уроков по КСП должна быть гибкой, интерактивной и включать разнообразные виды деятельности.

Геймификация: Использование элементов игры в образовательном процессе значительно повышает мотивацию учащихся. Это могут быть квесты, викторины, ролевые игры, соревнования с использованием баллов и наград. Например, изучение алгоритмов можно представить как прохождение лабиринта, где каждое действие является шагом алгоритма. Создание собственных небольших игр или головоломок на компьютере также способствует лучшему пониманию основ программирования.

Проектная деятельность: Работа над учебными проектами позволяет учащимся применить полученные знания на практике и развивает навыки самостоятельного исследования, планирования и сотрудничества. В 5 классе это могут быть простые проекты, такие как создание поздравительной открытки в графическом редакторе, разработка небольшой презентации на заданную тему или создание мультфильма с использованием блочного программирования.

Инновационные методы на уроке информатики Смешанное обучение (Blended Learning): Комбинирование традиционных уроков с онлайн-ресурсами и активностями позволяет обеспечить индивидуальный подход к обучению и предоставить учащимся больше возможностей для самостоятельного изучения материала в удобном для них темпе. Онлайн-платформы могут использоваться для дополнительной практики, выполнения интерактивных заданий и получения обратной связи.

На уроках информатики можно внедрять:

- Элементы робототехники и моделирования (LEGO Education, Scratch).
- Программирование с помощью визуальных языков (Scratch, Code.org).
- Геймификацию (создание обучающих игр, онлайн-квизы Kahoot, Quizizz).
- Использование ИИ-инструментов: генерация идей с помощью ChatGPT, создание алгоритмов и анализ кода.
- Совместные проекты в Google Workspace, Canva, Tinkercad.
- Работа в облачных платформах для кодинга — Replit, Trinket.

Рефлексия в цифровом формате

Цифровая рефлексия помогает учащимся осмыслить результаты своей деятельности и развивает критическое мышление. Возможные формы:

- Онлайн-анкеты (Google Forms) с мгновенным анализом.
- Padlet-доски для обмена мнениями.
- Цифровые облака слов (Mentimeter, WordArt).
- Видеорефлексия — ученики записывают короткие видеообзоры.
- Использование ChatGPT для составления персональных обратных связей и подсказок.

Физминутки с цифровыми технологиями

Физминутки в компьютерном классе необходимы для снятия напряжения. Современные варианты:

- Интерактивные упражнения с видео (GoNoodle, YouTube).
- Танцевальные игры (Just Dance, Toca Boca).
- VR-зарядка — упражнения в очках виртуальной реальности.
- Упражнения с AI-ассистентом (виртуальный тренер под музыку).
- Кибер-флешмобы: дети синхронно повторяют движения под цифровую музыку.

Использование интерактивных технологий: Интерактивные доски, образовательные платформы, онлайн-сервисы и приложения делают уроки более динамичными и наглядными. Тесты и опросы в режиме реального времени, совместное редактирование документов, использование виртуальных лабораторий для моделирования процессов – все это способствует активному вовлечению учащихся и лучшему усвоению материала.

Проблемно-ориентированное обучение (PBL): Этот подход предполагает постановку перед учащимися реальных или смоделированных проблем, для решения которых им необходимо применить знания и навыки из курса информатики. Например, можно предложить задачу разработать удобную структуру папок для хранения школьных файлов или придумать способ безопасного поиска информации в интернете.

Визуализация и моделирование: Использование схем, диаграмм, инфографики, ментальных карт и других визуальных средств помогает учащимся лучше понять сложные концепции и взаимосвязи. Создание собственных моделей и визуализаций позволяет им глубже осмыслить изучаемый материал. Например, принципы работы компьютера можно объяснить с помощью простой модели с блоками, отвечающими за процессор, память и устройства ввода-вывода.

Преимущества использования инновационных методов:

- **Повышение мотивации и интереса к предмету:** Игровые элементы и интерактивные задания делают процесс обучения более увлекательным.
- **Развитие критического мышления и творческих способностей:** Решение проблем и работа над проектами стимулируют мыслительную деятельность учащихся.
- **Формирование ключевых компетенций XXI века:** Умение сотрудничать, общаться, критически мыслить и использовать информационные технологии становится неотъемлемой частью образовательного процесса.
- **Улучшение усвоения материала:** Активное участие в процессе обучения способствует более глубокому и прочному запоминанию информации.
- **Индивидуализация обучения:** Использование различных методов и технологий позволяет учитывать индивидуальные особенности и темп обучения каждого ученика.

Внедрение инновационных методов в преподавание информатики в 5 классе является важным шагом на пути к формированию у учащихся устойчивого интереса к предмету и развитию необходимых навыков для успешной жизни в информационном обществе. Комбинирование различных подходов и технологий, учет возрастных особенностей и потребностей учащихся позволит сделать уроки информатики эффективными, интересными и по-настоящему полезными. Использование КСП в сочетании с ИИ, цифровыми платформами и интерактивной обратной связью делает процесс обучения современным, эффективным и результативным.

Список использованной литературы

1. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 2021.
2. Методические рекомендации МОН РК по составлению КСП, 2022.
3. Code.org, Scratch, Kahoot — платформы для преподавания информатики.
4. Цифровые ресурсы: Canva, ChatGPT, Google Workspace, Mentimeter.
5. Инновационные технологии в образовании: сборник статей. — Алматы, 2023.

ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИМ УПРАЖНЕНИЯМ

Амиров Анвар Попович
учитель физической культуры КГУ “Школы-центра дополнительного образования №5”,
Караганда, Казахстан

Аннотация

Статья указывает на принципы обучения физическими упражнениями, и решает проблему поэтапном обучении физическим упражнениям. Раскрывает и содержит информацию подхода учителя к урокам физической культуры. Систематизированные принципы помогут учителю правильно построить структуру обучения.

Ключевые слова: принцип, двигательные умения, навыки, наглядность, обучение.

Педагогика вооружает преподавателей рядом основополагающих, руководящих положений, которые определяют систему требований к организации, содержанию и методике обучения. Это дидактические принципы, сформулированные на основе закономерностей обучения и воспитания. Они носят абсолютный характер, всеобъемлющи и общезначимы для обучения любой дисциплине.

Обучение двигательным действиям - педагогический процесс. Поэтому дидактические принципы применимы к обучению на занятиях по физической культуре. Вместе с тем, руководствуясь этими принципами, следует учитывать специфику «физкультурного образования», как его назвал П. Ф. Лесгафт. Необходимо конкретизировать дидактические принципы применительно к процессу обучения двигательным действиям, в частности, в средней школе.

Проблема дидактики в физическом воспитании появилась тогда, когда стало невозможным учить по принципу «Делай, как я.».

Многообразие движений в физической культуре и спорте в наше время таково, что научить занимающихся выполнять каждое из них только с помощью описания и показа практически невозможно. Знание и соблюдение законов дидактики помогают сделать обучение всесторонним, а всесторонняя двигательная подготовка позволяет школьнику выполнять различные упражнения, даже те, которые не изучались на занятиях, а также применять свои умения в жизни. Особенно актуально это в настоящее время, так как реформа школы требует значительно улучшить психолого-педагогическую и методическую подготовку всех преподавателей, в том числе учителей физической культуры.

Принципы обучения двигательным действиям определяют процесс преподавания в соответствии с целями воспитания и образования и закономерностями усвоения знаний, умений и навыков.

1. Принцип воспитывающего обучения.

В процессе обучения школьники не только овладевают знаниями, двигательными умениями и навыками. Обучение неразрывно связано с воспитанием у них морально-волевых качеств.

Это еще заметили педагоги далекого прошлого. Уже Я. Коменский считал задачей обучения - воспитание у занимающихся комплекса моральных качеств, в том числе справедливости, мужества, дисциплины. Хорошо понимали взаимосвязь обучения и воспитания.

Обучение — важный фактор воспитания. Оно прививает школьникам материалистическое мировоззрение, знакомит с объективной картиной окружающего мира.

2. Сознательное усвоение двигательных умений и навыков.

Неосознанное выполнение упражнений — одна из основных причин, которая не позволяет добиться успехов в физическом воспитании, а главное, сделать физическую культуру спутником жизни, сформировать привычку к ежедневной двигательной деятельности. К сожалению, обнаруживается этот пробел в физическом воспитании много позднее, через несколько лет после окончания школы. В годы же обучения все выглядит

благополучно. Засидевшись на занятиях, застоявшись на рабочих местах, ребята с удовольствием бегают, прыгают, играют, участвуют в соревнованиях.

Опрос школьников показывает, что о методике обучения, цели и значении физических упражнений, влиянии их на внутренние органы и системы организма, учащиеся имеют довольно смутное представление. Обучение двигательным навыкам часто проводится формально. Школьники механически выполняют указания преподавателя. Занятия настолько регламентированы, что не требуют работы мысли, решения мыслительных задач. Между тем школьники должны уметь самостоятельно проводить физкультурные занятия и спортивные тренировки, помочь советом товарищу, указать на ошибки в выполнении упражнения и подсказать, как их исправить.

Каждый школьник в соответствии с возрастом, прежним опытом, подготовкой, способностями может усвоить знания и двигательные навыки лишь определенной степени трудности и объема.

3.Принцип доступности.

Принцип доступности предполагает такую организацию обучения, при которой учебный материал по содержанию и объему, методам преподавания соответствует возрасту занимающихся и уровню их общего развития. Ведь только в этом случае знания, умения и двигательные навыки могут быть сознательно и прочно усвоены.

4.Прочность в обучении.

Задача воспитания всесторонне развитого, сильного и здорового молодого человека требует такой организации учебного процесса, при которой школьники усваивают учебный материал основательно и надолго. Если они забывают то, чему их учат, само обучение является пустой тратой времени, оно бесполезно, а может быть, и вредно, так как вырабатывает привычку несерьезно относиться к занятиям и быстро все забывать.

Как же построить обучение, чтобы основные знания и навыки усваивались прочно? Обычно на этот вопрос отвечают так: «Надо чаще повторять учебный материал. Повторение — мать учения».

Это правильно. Но начинать надо не с этого. Первое, на что следует обратить внимание педагогу, заботящемуся о формировании глубоких знаний, прочных умений и навыков, - установка на запоминание, второе - положительные эмоции.

В физическом воспитании прочность играет не меньшую роль, чем при обучении гуманитарным или точным наукам. Доведенная до прочности навыка техника позволяет успешно выполнять спортивное упражнение в самых неблагоприятных условиях, а ведь это чрезвычайно важно в жизни и на производстве, особенно если упражнение имеет прикладное значение. Это важно и в спорте, так как соревнования нередко проходят в плохую погоду, при большом стечении зрителей, на незнакомых снарядах Оптимизация процесса обучения, теория обучения, в том числе и физической культуры, постоянно развивается. В последние годы получили теоретическое обоснование и успешно применялись на практике методы и приемы повышения эффективности урока: увеличение пропускной способности снарядов, программированное обучение и др.

В современных условиях учитель должен уметь реализовать все принципы дидактики, знать новые педагогические теории, эффективные формы и методы обучения и использовать их в своей педагогической практике.

Список литературы:

1. И. Станкин “Основы физического воспитания”
2. Ю.К. Бабанский “Оптимизация процесса физического обучения”
3. А.М Воеводин “Двигательные качества учащихся”
4. К.Д. Ушинский “Методика повторения учебного материала”

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕРІ

Апекова Гулим Жусупбековна
№34 орта мектебінің тарих пәні мұғалімі, Жамбыл облысы, Тараз қаласы.

Кіріспе бөлім

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде орын алып жатқан түбегейлі өзгерістер мұғалім мамандығына деген талаптарды жаңа деңгейге көтерді. Ғылым мен технология дамыған, ақпарат легі үздіксіз ағылып жатқан заманда мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен үнемі дамуға деген ұмтылысы басты құндылықтардың біріне айналып отыр. Білім алушылардың қажеттіліктері, заманауи оқыту әдістері мен цифрлық ресурстарды тиімді қолдану педагогикалық қызметтің мазмұнын түбегейлі өзгертуде. Осы орайда педагогтың білімі мен кәсіби дамуының басты трендтерін анықтап, оларды тереңірек қарастыру — уақыт талабы.

1. Цифрлық педагогика және IT құзыреттілік

Цифрлық дәуір мұғалімнің IT саласындағы білімін кеңейтуді қажет етеді. Бүгінгі педагог тек кітаппен емес, түрлі электронды платформалармен, LMS (Learning Management Systems), интерактивті ресурстармен жұмыс істей білуі керек. Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Kahoot, Padlet сияқты құралдар оқытудың ажырамас бөлігіне айналды. Сонымен қатар, мұғалім білім алушыларды цифрлық сауаттылыққа да үйретуге тиіс. Бұл бағыттағы трендтер:

- Онлайн оқыту құралдарын игеру;
- Геймификация элементтерін қолдану;
- Цифрлық қауіпсіздік және этика.

2. Педагогтің рефлексивті және зерттеушілік дағдысын дамыту

Қазіргі мұғалім — зерттеуші. Өз тәжірибесін үнемі саралап, жетілдіріп отыратын педагог білім сапасының артуына елеулі үлес қосады. Lesson Study, action research, кәсіби даму журналдары арқылы мұғалім өз әрекетіне сын көзімен қарап, даму жолдарын белгілейді. Бұл — кәсіби өсу мен үздіксіз жетілуге жол ашатын негізгі трендтердің бірі.

Педагогтың **рефлексивті және зерттеушілік дағдысын дамыту** дегеніміз — мұғалімнің өзінің кәсіби қызметіне үнемі талдау жасап, оны жақсартуға ұмтылуы және ғылыми-зерттеу тәсілдерін қолдану арқылы білім беру үдерісін тиімді ұйымдастыру қабілетін дамыту.

. Рефлексивті дағдыны дамыту:

Бұл – педагогтың өзінің іс-әрекетіне сыни көзбен қарап, оны талдап, нәтижелерін бағалап, болашақта оны жақсарту жолдарын іздестіруі. Мұнда:

- Өзінің сабақ беру стилін, әдістерін талдау;
- Оқушылардың жетістіктері мен қиындықтарын бағалау;
- Өзінің эмоциялық күйі мен кәсіби өсуін түсіну;
- Кері байланысты тыңдай алу және қабылдай білу кіреді.

2. Зерттеушілік дағдыны дамыту:

Педагогтың білім беру саласындағы мәселелерді зерттеу арқылы шешуге тырысуы. Бұл үшін мұғалім:

- Мәселелерді анықтайды;
- Зерттеу сұрағын қояды;
- Деректер жинайды (бақылау, сауалнама, тест т.б.);
- Алынған мәліметтерге талдау жасайды;
- Нәтижеге сүйене отырып, оқыту үдерісін жетілдіреді

3. Инклюзивті және әлеуметтік-эмоционалдық оқыту

Білім беру инклюзивті және тұлғаға бағытталған сипатқа ие болып келеді. Мұғалім ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылармен тиімді жұмыс істей білуі қажет. Сонымен бірге оқушылардың психо-эмоционалдық жағдайына назар аударып, олардың мектепте

өздерін қауіпсіз, жайлы сезінуіне жағдай жасау педагог кәсібінің ажырамас бөлігіне айналды.

- Әлеуметтік-эмоционалдық оқытудың негіздерін меңгеру;
- Эмпатия мен қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру;
- Мектеп ортасындағы буллингпен күрес тәсілдері

4. Кәсіби дамудың дербестендірілген траекториясы

Педагогтің кәсіби дамуы енді тек мектеп деңгейінде ғана емес, әр мұғалімнің өз қызығушылығы мен қажеттілігіне сай жоспарланады. Мұғалім өзіндік даму жолын таңдап, онлайн курстарға, семинарларға, конференцияларға, педагогикалық марафондарға еркін қатыса алады.

- Open University, Coursera, edX, Bilimland секілді платформалар арқылы білім алу;
- Сертификатталған бағдарламаларға қатысу;
- Жеке даму жоспарын құру.

5. Кәсіби қауымдастықтар мен коллаборация

Педагогикалық қауымдастықтар — тәжірибе алмасудың, кәсіби қолдаудың, бірлескен жобалар мен зерттеулер жүргізудің тиімді алаңы. Бұл желілер педагогты жалғыздық күйінен арылтып, шығармашылық ортада жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

- Пәндік бірлестіктер, кәсіби форумдар;
- Мұғалімдер арасындағы менторлық жүйе;
- Бірлескен әдістемелік жобалар.

6. Life-long learning қағидаты — өмір бойы оқу

Педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз үрдіс екені белгілі. "Мектеп бітті — оқу бітті" деген түсінік қазіргі қоғамда өз маңызын жоғалтты. Жаңа білім, жаңа әдістер, жаңа технологиялар — бұлардың барлығын меңгеру педагогтің өмірлік міндетіне айналды.

Қорытынды

Педагогтың кәсіби дамуы — бұл білім сапасының негізі, болашақ ұрпақтың сапалы тәрбиесі мен бәсекеге қабілеттілігінің кепілі. Білім беру саласындағы заманауи трендтерді терең меңгеру және оларды тәжірибеде тиімді қолдану — әрбір мұғалімнің басты міндеті. Осы жолда әр педагог үнемі ізденіп, дамуға ұмтылып отыруы

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбенова З. Ә., Елеусізова С. Қ. **Педагогикалық инновациялар және мұғалімнің кәсіби дамуы**. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Сағындыкова Р.Е. **Мұғалімнің кәсіби дамуының заманауи бағыттары** // Білім берудегі менеджмент. – 2022. – №3. – Б. 45-50.
3. Қазақстан Республикасының "Педагог мәртебесі туралы" Заңы. – 2019.
4. Тұрғынбаева Б.Ә. **Оқытудың инновациялық технологиялары**. – Алматы: “Білім” баспасы, 2018.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН МАНСАПҚА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ СТУДЕНТТЕРДІ КӘСІБИ ӨМІРГЕ ДАЙЫНДАУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Аяпбергенова Орынгүл Асқарқызы

«APEC PetroTechnic жоғары колледжі» ЖШС-інің ағылшын тілі пәні аға оқытушысы, Атырау қ., Казақстан.

Аңдатпа. Берілген мақалада «Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасын колледждің оқу үдерісіне енгізу тәжірибесі берілген. Студенттердің кәсіби және коммуникативті дағдыларын дамытуға бағытталған курстың тәжірибелік бағыты ерекше атап өтіледі. Сабақтарды құру принциптері, оқыту әдістері, сабақ үлгілері қарастырылып, бағдарламаны қолданудың артықшылықтары баяндалады. Кәсіптік білім берудегі курстың жоғары тиімділігі мен әмбебаптығы туралы қорытындылар жасалады.

Abstract. The article presents the experience of implementing the program «Мансапқа арналған ағылшын тілі» into the educational process of the college. Conclusions are drawn about the high effectiveness and universality of the course in vocational education.

Кілт сөздер: іскерлік хат, түйіндеме, ілеспе хат, мансап, кәсіп, сұхбат және қызмет.

Қазіргі еңбек нарығы түлектерден кәсіби білімді ғана емес, іскерлік қарым-қатынас дағдыларын да талап етеді. Түйіндеме жазу арқылы өзін дұрыс көрсете білу, сұхбаттасу, презентациялар өткізу жас мамандарға қойылатын міндетті талаптарға айналды. Сол себепті колледжде студенттерді нақты кәсіби іс-әрекетке практикалық дайындауға бағытталған «Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасы әзірленіп, енгізілді.

Бағдалама 42 академиялық сағатқа есептелген және бес негізгі модульді қамтиды. Олар: **Модуль 1: Кәсіби тұрғыда өзін-өзін таныстыру**

Модуль 2: Іскерлік хаттар мен құжаттама

Модуль 3: Топтық қарым-қатынас пен келіссөздер жүргізу

Модуль 4: Презентациялар мен көпшілік алдында сөйлеу

Модуль 5: Кәсіби ортадағы ағылшын тілі (мамандық бойынша терминология)

Бағдаламаның мақсаты:

- Студенттердің ағылшын тілінде іскерлік хат алмасу дағдыларын дамыту;
- Түйіндеме және ілеспе хаттарды рәсімдеуді үйрету;
- Ағылшын тілінде сұхбаттасу дағдыларын дамыту;
- Презентация құрылымы мен келіссөздер жүргізу принциптерін үйрету;
- Мұнай-газ және инженерлік сала бойынша кәсіби терминологияны орынды пайдалануды қалыптастыру;
- Кәсіби салада ауызша сөйлеуге деген сенімділікті дамытуға ықпал ету .

Бағдарламаның міндеттері:

- Кәсіби бағытталған қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру. Студенттерге ағылшын тілін кәсіби жағдайларда: корреспонденцияларда, ауызша қарым-қатынаста, презентациялар мен келіссөздерде тиімді пайдалануды үйрету;
- Жазба іскерлік қарым-қатынас дағдыларын дамыту. Студенттерге түйіндеме, ілеспе хат жазу, іскерлік хат алмасу ережелерін үйрету;
- Ағылшын тілінде сұхбатқа дайындалу. Студенттердің өзіне деген сенімділігін дамыту үшін оларға әдеттегі сұхбат сұрақтарына жауап беруге, олардың мықты жақтары мен мансаптық мақсаттарын ағылшын тілінде дұрыс жеткізуге үйрету;
- Іскерлік презентация және көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын дамыту. Студенттерге іскерлік презентацияның құрылымы мен тілдік ерекшеліктерін үйрету, көрнекі құралдар мен сөйлеу әсерінің элементтерін пайдалана отырып, сөйлеу дағдыларын үйрету;
- Кәсіби лексикамен таныстыру. Оқыту барысында мамандығына қатысты терминологияны енгізу арқылы студенттердің сөздік қорын молайту;
- Топтық қарым-қатынас және келіссөздер жүргізу дағдыларын дамыту. Студенттерді әріптестермен қарым-қатынас жасауға, өз ұстанымдарын дәлелдеуге, келіссөздер жүргізуге және ымыраға келуге үйрету;
- Студенттерді кәсіби ортада ағылшын тілін белсенді қолдануға ынталандыру. Дербестік пен өзіндігінен білім алу дағдыларын дамыту;
- Студенттердің мансаптық өсу және кәсіби қарым-қатынас үшін заманауи цифрлық платформалармен жұмыс істеу дағдыларын дамыту;

Бағдарламаның жаңашылдығы тәжірибеге бағытталған бағдардан,материалдарды еңбек нарығының ағымдағы қажеттіліктеріне бейімдеуден, мұнай-газ және инженерлік салалардың кәсіби лексикасын біріктіруден тұрады. Курс TBLT әдістемесіне негізделген, ол нақты коммуникативті тапсырмаларды белсенді орындауды көздейді, бұл оқытуды кәсіби қызметке барынша жақын етеді.

Бағдарламаның өзектілігі:

Халықаралық қарым-қатынастың дамуы жағдайында ағылшын тілін білу табысты кәсіби дамудың қажетті шартына айналуда. Қазіргі еңбек нарығы, әсіресе техникалық салада

ағылшын тілін білуге талап қояды. Жұмыс берушілер мамандардан базалық ағылшын тілімен қатар іскерлік тіл дағдыларын да күтеді.

Ағылшын тілі бағдаламаларының көпшілігі техникалық және іскерлік қарым-қатынас бағыттарын жеткілікті деңгейде қамти бермейді. Осы тұрғыда студенттердің мансаптық өсуінің нақты мақсаттары мен міндеттеріне бейімделген мамандандырылған курстарды құру қажеттілігі туындайды.

«Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасы академиялық тілдік дайындық пен болашақ мамандардың практикалық қажеттіліктері арасындағы осы алшақтықты жоюға бағытталған. Ол заманауи білім беру үдерістерін, соның ішінде коммуникативтік және тапсырмаға бағытталған тәсілдерді негізге алады, цифрлық технологиялар мен платформаларды белсенді пайдаланады, сонымен қатар нақты өмірден алынған кәсіби жағдайларға сүйенеді.

Осылайша, бағдарлама уақыт талабына сай және студенттердің ағылшын тілін меңгеру саласында бәсекеге қабілетті кәсіби және іскерлік дағдыларды дамытуға көмектесетіндіктен өте өзекті болып табылады.

Бағдарламаны енгізу нәтижесінде 90% астам студенттер өздерінің жазбаша және ауызша кәсіби қарым қатынас жасау дағдыларын жақсартты. Аталмыш бағдарламаны енгізу тәжірибесі студенттерді шынайы кәсіби жағдайларға дайындауда жоғары тиімділігін дәлелдеді.

Пайдаланылған әдеьиеттер тізімі:

1. Жаркова Е.М. *Подготовка к собеседованию на английском языке.* — М.: Айрис-пресс, 2022.

2. Хомякова Т.В. *Английский для технических специальностей.* — М.: Флинта, 2020.

3. Mackenzie, I. *English for Business Studies: A Course for Business Studies and Economics Students.* — Cambridge University Press, 2018.

4. Cotton, D., Falvey, D., Kent, S. *Market Leader. Business English Course Book (Intermediate–Advanced).* — Pearson Education, 2019.

5. Emmerson, P. *Email English.* — Macmillan Education, 2018.

6. Powell, M. *Presenting in English.* — Heinle ELT, 2016.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

Баймурзина Айнур Оразбаевна
Ақтөбе қаласы "Сазды орта мектебі" КММ

Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірінде оны қолдана білу, отан сүйгіштік қасиетін одан әрі дамытуға бағыттау ұстаздың басты міндеті деп білемін.

Қазіргі заманда білім әр халықтың, әрбір жеке тұлғаның болашағын айқындайтын негізгі факторлардың біріне айналды. Білімнің жоғары деңгейін ұстап тұру – әрбір қоғамның өзінің ғылыми-техникалық прогресін, экономикалық дамуын және азаматтардың әл-ауқатын қамтамасыз етуге ұмтыла отырып, алдына қоятын міндеті.

«Жасанды интеллект» сөзі алғаш рет 1956 жылы Дартмут университетінде өткен конференциясының преамбуласында Джон Маккарти қолданған. Маккартиге сәйкес «жасанды интеллектіні» зерттеушілер нақты проблеманы шешу үшін адамдарда байқалмайтын интеллектіні зерттеуіне болады. Жасанды интеллект жүйелері арнайы логикалық жүйелер арқылы компьтерлік бағдарламада жүзеге асырылған адам интеллектің жеке аспектісін ұдайы өндіретін техниалық жүйелер.

Жасанды интеллект осы салаға қандай технологиялық компоненттер кіретінін анықтайық. Көптеген зерттеушілер әртүрлі аспектілерге, соның ішінде машиналық оқытуға,

нейрондық желілерге және деректерді өндіруге, олардың оқушылардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын интеллектуалды жүйелерді құрудағы рөліне назар аударды.

Білім берудегі жасанды интеллект анықтамасы оқу процесін жақсарту және білім беру мүмкіндіктерін байыту үшін адамның интеллектіне еліктеп, арттыруға арналған технологиялық әдістер мен жүйелерді пайдалануды қамтиды. Білім берудегі жасанды интеллект әдетте келесі аспектілерді қамтиды.

Нейрондық желілер: Жасанды интеллектідегі нейрондық желілер мидың құрылымы мен қызметін модельдейді, жүйелерге үлгілерді тануға, мәтінді талдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Білім беруде оларды дауысты, мәтінді және кескінді тану үшін қосымшаларды жасау үшін, сондай-ақ жекелендірілген оқыту үшін пайдалануға болады.

Деректерді талдау: Жасанды интеллект үлгілер мен трендтерді анықтау үшін деректердің үлкен көлемін талдау жолдарын қамтиды. Білім беруде деректерді талдау оқушылардың үлгерімін бағалау, оқу қажеттіліктерін болжау және оқу бағдарламасын оңтайландыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Виртуалды көмекшілер және білім беру қолданбалары: Жасанды интеллект ақпаратты, оқу материалдарын және тапсырмаларды қамтамасыз ету арқылы студенттерге оқу процесінде көмектесетін виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбаларын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Білім берудегі жасанды интеллект оқу процесін қол жетімді, жекелендірілген, интерактивті және тиімді ету арқылы жақсартуға бағытталған. Ол мұғалімдерге, оқушыларға және оқу орындарына жылдам өзгеретін цифрлық дәуірге бейімделуге көмектеседі және білім сапасын келесі деңгейге көтереді.

Мектептерде жасанды интеллектті қолдану мұғалімдер үшін оңтайлы шешім болып келеді. Өйткені жасанды интеллект мұғаілімнің жұмысын жеңілдетеді.Сабақ жоспарын құрудан бастап , кезкелген құжатты өңдеуге дейін.

Құжаттарды және сұхбаттарды автоматтандырылған сканерлеуді және талдауды қоса, қабылдау және оқушыларды іріктеу процесін жеңілдету үшін жасанды интеллект пайдалану.

Білім беру үдерістерін автоматтандыру мұғалімдер мен әкімшілерге мектеп ресурстарын тиімдірек басқаруға және сапалы білім беруге көңіл бөлуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ автоматтандырудың артықшылықтары мен міндеттерін талқылау және оқу процесінде адамдардың өзара әрекетін сақтауға назар аудару маңызды.

Жасанды интеллектоқушыларға өздерінің күшті және әлсіз жақтарын жақсы түсінуге көмектеседі.

1. Білімге қол жеткізу:

Виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбалары қашықтан оқытуда әсіресе пайдалы болуы мүмкін көптеген білім мен оқу материалдарына қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

оқушылар әр түрлі пәндер мен дағдыларды өз уақытында меңгере алады.

2. Интерактивті оқыту орталары:

Виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбалары интерактивті оқу орталарын жасайды, бұл білім беруді оқушылар үшін тартымды әрі қызықты етеді.

Олар белсенді қатысуға және білімді іс жүзінде қолдануға ықпал етеді.

Виртуалды мұғалімдерді және жасанды интеллекткенегізделген білім беру қосымшаларын енгізу оқыту үшін қосымша құралдар мен ресурстарды қамтамасыз ету арқылы дәстүрлі мұғалімдердің рөлін толықтырады. Бұл сонымен қатар оқушыларға білім беру тәжірибесін жекелендіруге және өз қажеттіліктеріне сәйкес дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Білім берудегі ЖИ дамуының өзекті мәселелері мен тенденциялары.

Білім беруде жасанды интеллектті дамыту мен пайдаланудың қазіргі қиындықтары мен тенденцияларын талқылау бұл технологияның білім беру үдерісіне қалай әсер ететінін және оны жүзеге асыру барысында қандай қиындықтар туындайтынын түсіну үшін маңызды. Міне, осы саладағы кейбір негізгі қиындықтар мен тенденциялар:

Дербес оқыту: Жасанды интеллект әрбір оқушының қажеттіліктері мен деңгейіне сәйкес келетін жекелендірілген оқу жоспарлары мен материалдарын жасауға мүмкіндік береді.

Оқыту процестерін автоматтандыру: Жасанды интеллект мұғалімдерге баға қою сияқты күнделікті тапсырмаларды азайтып, олардың уақытын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Кері байланыс және бағалау: Жасанды интеллектоқушылар мен мұғалімдерге жылдам және егжей-тегжейлі кері байланыс беріп, олардың жұмысын жақсартуға көмектеседі.

Осы қиындықтар мен тенденцияларды талқылау Жасанды интеллект білім беруді қалай өзгертетінін және оның пайдасын барынша арттыру және тәуекелдерді азайту үшін қандай шаралар қабылдауға болатынын түсінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды. Жасанды интеллект біздің өміріміздің барлық саласына еніп жатқан керемет қуатты құрал және білім де артта қалмайды. Біз Жасанды интеллектқазірдің өзінде білім беру процесіне қалай оң өзгерістер енгізіп жатқанын және оқушылар мен мұғалімдерге жаңа мүмкіндіктер беріп жатқанын қарастырдық. Дербес оқыту, процестерді автоматтандыру, деректерді жинау және талдау, виртуалды мұғалімдер мен білім беру қосымшаларын жасау білім беру сапасын арттырады және пайда әкеледі.

Жасанды интеллект білім беру жүйесіне енгізілсе, оқушылар цифрлық дәуірде қажетті дағдыларды дамыта алады және жекелендірілген оқу тәжірибесіне ие болады. Дегенмен, деректердің қолжетімділігі мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондай-ақ мұғалімдерді оқыту әділ білім беру мүмкіндіктерін жасау үшін басымдық болып қала береді.

Дегенмен, білім беру саласына Жасанды интеллект енгізу бірқатар қиындықтарды да тудырады. Сандық теңсіздік, этикалық мәселелер және деректердің құпиялылығы мәселелері назар аударуды және шешімдерді қажет етеді. Мұғалімдерді оқыту және білім беру ұйымдарында ЖИ-ті тиімді пайдалану үшін негіз құру да бірдей маңызды.

Жасанды интеллект білім берудің ажырамас бөлігіне айналуда, біздің оқу және табысқа жету жолын өзгертеді. Қиындықтарға қарамастан, осы саладағы ілгерілеудің келешегі жігерлендіреді, қазіргі заманғы әлемнің қажеттіліктерін көрсететін неғұрлым қолжетімді, жекелендірілген және сапалы білім беруге жол ашады.

Болашақта бұл технологияны білім беруде одан әрі дамытудың болашағын көріп отырмыз. Жекелендірілген оқыту қолжетімді және тиімді болады, қашықтықтан оқыту дамиды және білім беру зерттеулері Жасанды интеллектұсынатын деректер мен талдау арқылы қолдау табады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Смит, Дж. (2020). «Жасанды интеллекттің білімге әсері». Білім беру технологиясы журналы, 25(3), 123-136.
2. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегі оқыту қолданбалары: ағымдағы тенденцияларға шолу». International Journal of Educational Technology, 7(1), 32-45.
3. Ұлттық білім беру зерттеулері орталығы. (2017). «Оқытудың болашағы: ЖИ және білім». Зерттеу есебі, 42.

DEVELOPING FUNCTIONAL LITERACY THROUGH READING AND LISTENING: A SCHOOL-BASED ACTION RESEARCH

Bauyrzhanov Bakytzhan Bauyrzhanuly
Teacher of English, "JOS" Financial Lyceum, Almaty city

Abstract:
This article presents the results of action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" in Almaty, Kazakhstan. The aim was to investigate how strategies from the methodological guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* could enhance students' proficiency and engagement. The research focused on the use of active learning methods such as PBL, CLIL, gamification, and differentiation. Quantitative and qualitative findings confirmed the positive impact of the applied strategies on students' CEFR levels, motivation, and autonomy. The study offers a scalable model for promoting functional literacy in mixed-ability EFL classrooms.

Keywords: functional literacy, reading, listening, active learning, CEFR

Introduction

In recent years, the education system in Kazakhstan has increasingly emphasized the development of functional literacy, particularly within the domain of English language instruction. Functional literacy involves more than mere recognition of vocabulary or grammatical accuracy; it refers to the students' ability to actively use language skills—specifically reading and listening—to solve real-world problems, critically analyze information, and successfully engage in social, academic, and professional environments. This shift aligns closely with international assessment standards such as PISA (Programme for International Student Assessment), IELTS (International English Language Testing System), and CEFR (Common European Framework of Reference for Languages).

Despite this emphasis, classroom implementation often remains challenging, particularly in secondary schools with mixed-ability groups, where teachers must bridge theory and practice. Recognizing this gap, a school-based action research project was initiated at the Financial Lyceum "JOS" in Almaty, Kazakhstan. The primary objective was to evaluate and enhance the effectiveness of teaching strategies designed to foster functional literacy in reading and listening among students in grades 7–9.

Central to this research was the methodological guide *«Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9»* authored by Bauyrzhanov B.B. and Kenzhebayev A.Y. (2024). This guide integrates active learning methodologies such as Project-Based Learning (PBL), Content and Language Integrated Learning (CLIL), Gamification, and differentiated instruction approaches. The current study aimed to systematically assess the impact of these methodologies on students' functional literacy and overall language competence.

Through this article, we present the findings of our action research, detailing how specific strategies from the methodological guide were practically implemented, analyzed, and refined based on classroom observations, assessments, and feedback from both students and teachers. The study's outcomes are intended not only to contribute to local pedagogical practices but also to provide practical insights for educators across Kazakhstan and similar contexts globally.

Literature Review

Functional literacy, broadly defined as the ability to effectively apply reading and listening skills in various real-life contexts, is a concept that has gained significant traction in global educational discourse. At its core, functional literacy refers not merely to decoding words or understanding isolated sentences, but rather to the learner's capability to interpret, analyze, and apply information critically and creatively (OECD, 2018). This concept aligns closely with international assessment frameworks, notably the Programme for International Student Assessment (PISA) and the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), both of which emphasize students' abilities to use their language skills in practical, real-world scenarios.

Research conducted by the OECD (2018) underlines the importance of functional literacy in contemporary education, noting that students who effectively apply reading and listening skills are better equipped for lifelong learning, critical thinking, and active citizenship. Similarly, the CEFR (Council of Europe, 2020) clearly delineates levels of proficiency from basic comprehension to advanced analysis, highlighting that the transition between levels requires targeted instructional strategies and authentic practice.

In Kazakhstan, recent educational reforms reflect a conscious effort to align local curricula with international standards, particularly the CEFR and PISA frameworks. Studies have identified a persistent gap, however, between the ambitious curricular goals and actual classroom practice (Министерство просвещения Республики Казахстан, 2022). Key challenges documented include limited instructional methodologies, overemphasis on rote learning, and inadequate differentiation strategies, particularly in English language classrooms with mixed proficiency levels.

Educational researchers emphasize active learning methodologies—such as Project-Based Learning (PBL), Content and Language Integrated Learning (CLIL), Inquiry-Based Learning (IBL), and Gamification—as highly effective in bridging theory and practice (Nation, 2009; Field, 2008). These approaches not only improve student engagement but also foster deeper comprehension, critical reflection, and the practical application of skills. Despite evidence supporting their effectiveness globally, systematic research into the application of these methodologies within the Kazakhstani educational context remains limited.

The methodological guide developed by Bauyrzhanov and Kenzhebayev (2024), which served as the foundation for the present study, synthesizes international best practices with locally relevant strategies. Their guide emphasizes a structured integration of active learning methods and differentiated instruction to support functional literacy among diverse student populations. However, empirical investigation into the impact of these methods within Kazakhstan's secondary school classrooms has yet to be widely disseminated.

This article seeks to address this research gap by presenting findings from action research conducted at the Financial Lyceum “JOS” in Almaty, thus contributing valuable insights into effective, practical strategies for fostering functional literacy in English language classrooms across the nation and beyond.

Research Methodology

The current study utilized an action research approach, defined as systematic, reflective inquiry aimed at improving educational practices within specific classroom contexts. Conducted at the Financial Lyceum “JOS” in Almaty, Kazakhstan, this research involved students in grades 7–9, who represented diverse proficiency levels (CEFR levels ranging from A2 to B1+). The primary aim was to evaluate the impact of methodological strategies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* by Bauyrzhanov and Kenzhebayev (2024).

Participants included a total of 120 students, evenly distributed across three grade levels (40 students per grade). The research was implemented over a six-month period, divided into three distinct phases:

In the initial diagnostic phase, baseline data on students' reading and listening skills were collected through standardized pre-tests aligned with CEFR descriptors and PISA-style tasks. Additionally, student motivation and attitudes toward reading and listening were assessed using questionnaires and structured interviews.

During the intervention phase, strategies from the methodological guide were systematically integrated into regular English lessons. Key approaches included Project-Based Learning (e.g., creating podcasts), Content and Language Integrated Learning (e.g., using history or science texts in English), Gamification (interactive listening quizzes, escape-room activities), differentiated reading tasks (jigsaw reading, literature circles), and dictogloss listening exercises. Classroom observations were conducted regularly, and teachers kept reflective journals documenting implementation details, student responses, and adjustments to the methodologies.

The concluding evaluation phase involved a post-intervention assessment, again using CEFR- and PISA-aligned tests to measure improvements in functional literacy. Student and teacher

reflections were gathered through follow-up interviews and focus groups to gain qualitative insights into their experiences with the implemented strategies.

Quantitative data from pre- and post-intervention tests were statistically analyzed using paired-sample t-tests to determine the significance of changes in student performance. Qualitative data from reflections, interviews, and journals underwent thematic content analysis, aimed at identifying recurring patterns related to student engagement, motivation, and perceptions of effectiveness.

This comprehensive methodology was chosen to ensure triangulation and validity, offering both statistical evidence and detailed qualitative insights into the effectiveness and adaptability of the methodological guide's recommended strategies within the context of Kazakhstan's secondary English language education.

Implementation of Methodological Guide in Practice

The practical implementation of the methodological guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024) at the Financial Lyceum "JOS" involved structured integration of several active learning strategies designed to enhance students' functional literacy in English language lessons.

Initially, a careful analysis of baseline assessment results allowed teachers to identify specific needs and proficiency gaps among students. Based on these findings, targeted strategies were selected from the methodological guide, focusing primarily on active, cooperative, and differentiated instructional methods.

One key strategy was **Project-Based Learning (PBL)**. Students created thematic podcasts, conducting independent research through reading and listening to authentic English-language materials, followed by scripting and recording their episodes. This process enhanced students' ability to interpret information critically and creatively, as evidenced by both observed engagement and improved comprehension scores.

Another central component was the use of **Content and Language Integrated Learning (CLIL)** techniques. For example, Grade 8 students explored scientific texts and listened to science-related podcasts. Afterward, students summarized main points orally and in writing, demonstrating improved integration of listening and reading skills.

Gamification was introduced to address motivational challenges and maintain sustained engagement. Interactive listening challenges, such as escape-room activities and timed quizzes, led to notably higher levels of student participation and enthusiasm. Teachers reported in reflective journals that these activities significantly increased attentiveness, particularly among students previously identified as less motivated.

Moreover, to address **mixed-ability levels** within classrooms, differentiated tasks such as **jigsaw reading** and **literature circles** were employed. Students worked in carefully structured groups, allowing lower-proficiency students to benefit from peer support, while higher-proficiency learners took on leadership roles, reinforcing their own skills through peer-teaching opportunities.

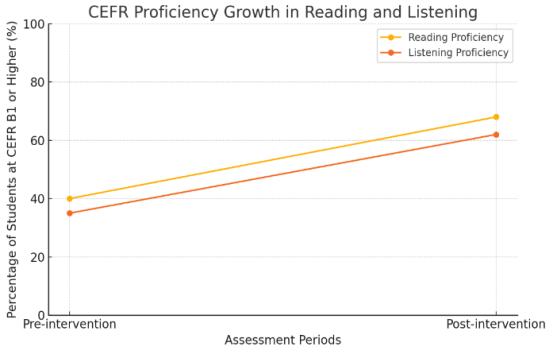
Throughout the implementation phase, classroom observations consistently indicated a high degree of student collaboration, increased use of English in authentic contexts, and greater overall participation. Teachers documented significant improvements not only in skill development but also in students' confidence and autonomy in applying reading and listening skills to real-world contexts.

Research Findings and Discussion

The results obtained from the action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" clearly demonstrated the positive impact of the methodological strategies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024).

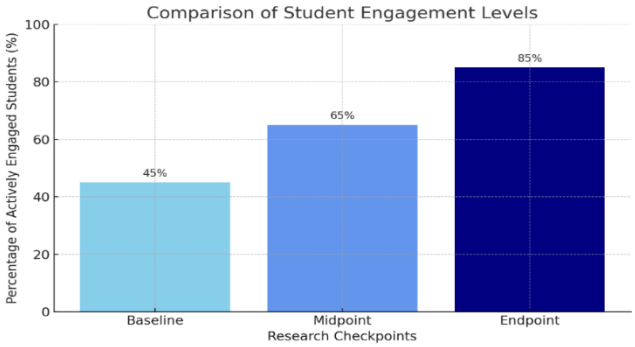
Quantitative analysis of pre- and post-intervention assessments showed significant improvement in students' functional literacy. Initially, only 40% of students demonstrated proficiency at CEFR B1 or higher in reading, and just 35% reached this level in listening. After six

months of intervention, these figures rose substantially: 68% of students attained CEFR B1 or above in reading, and 62% in listening (*see the Graph below*).

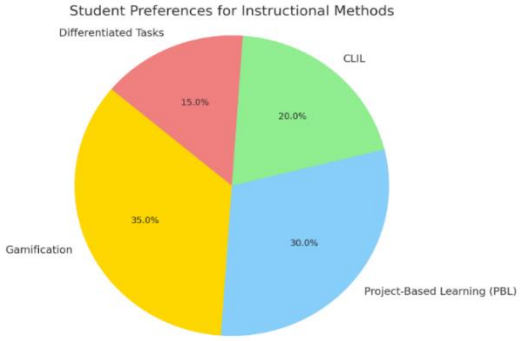
Picture 1. Graph: A line graph depicting CEFR proficiency growth.

Analysis of student engagement, as measured through structured classroom observations, revealed a remarkable increase. Before the intervention, approximately 45% of students were regularly engaged in reading and listening tasks. Post-intervention data demonstrated that active engagement had increased to 85%, with particularly noticeable gains during gamified and cooperative learning activities (*see the Bar Chart*).

Picture 2. *Bar Chart: Comparison of Student Engagement Levels*

Student preference surveys conducted at the conclusion of the study indicated a clear preference for specific methodologies. Among all strategies, gamification (35%) and project-based learning (30%) emerged as the most popular methods among students. CLIL (20%) and differentiated collaborative tasks such as jigsaw reading and literature circles (15%) also received positive feedback, particularly for supporting lower-performing students (*see the Pie Chart below*).

Picture 3. Pie Chart: Student Preferences for Instructional Methods

The qualitative analysis of teacher reflective journals and student feedback highlighted key benefits of each method. Teachers noted that Project-Based Learning and CLIL significantly improved students' ability to synthesize and present information, skills highly relevant to international assessments such as PISA and IELTS. Additionally, gamified tasks clearly enhanced

motivation, positively affecting retention of vocabulary and engagement in listening exercises. Differentiated activities effectively bridged the gaps among learners, improving both confidence and proficiency, especially in heterogeneous classes.

However, the implementation was not without challenges. Teachers reported initial difficulties with classroom management during cooperative activities and gamification due to excitement and high energy levels. Additionally, selecting appropriately leveled authentic materials for CLIL tasks required considerable planning and adaptation.

Overall, findings strongly suggest that integrating active, student-centered strategies not only significantly enhances functional literacy but also positively influences student motivation, autonomy, and engagement in learning. The structured, varied approach provided by the methodological guide proved both adaptable and effective, underscoring its practical value within Kazakhstan's educational context.

Conclusion and Recommendations

The action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" has provided clear evidence that structured, active, and differentiated instructional strategies significantly enhance functional literacy in reading and listening among secondary school students. Through the systematic application of methodologies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024), students demonstrated measurable improvement in their language competencies, engagement levels, and ability to apply skills in authentic, real-world contexts.

Quantitative results from CEFR-aligned assessments indicated substantial growth, with notable increases in the percentage of students achieving B1-level proficiency or higher. Qualitative feedback further emphasized the positive impact on student motivation, autonomy, and classroom dynamics, confirming the effectiveness of strategies such as gamification, project-based learning, CLIL, and cooperative, differentiated tasks.

However, successful implementation required careful planning and ongoing reflection. Challenges included managing active classrooms, adapting authentic materials, and ensuring suitable differentiation in mixed-ability groups. Addressing these challenges was essential for maximizing the positive outcomes observed.

Based on these findings, several recommendations can be proposed:

- **Broader Implementation:** The demonstrated effectiveness of these methods suggests their potential applicability beyond the research setting. Schools throughout Kazakhstan are encouraged to adopt similar methodological approaches to develop functional literacy systematically.
- **Professional Development:** Continuous professional support and training programs should be provided for teachers to effectively implement active learning strategies and manage classroom dynamics successfully.
- **Resource Development:** Further efforts should focus on creating or adapting authentic, leveled instructional materials tailored specifically to the Kazakhstani educational context.
- **Continuous Reflection and Research:** Regular action research cycles within schools should be encouraged to consistently assess instructional effectiveness, foster reflective practice among teachers, and adapt strategies to evolving student needs.

In conclusion, developing functional literacy through targeted methodological approaches is not merely beneficial but essential in preparing students for academic success, lifelong learning, and active participation in global communities. The experience of Financial Lyceum "JOS" highlights the practical viability of such methodologies and offers a valuable framework for schools aiming to elevate their instructional practices and student outcomes.

References

1. Bauyrzhanov B. B., Kenzhebayev A. Y. *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9: Methodological Guide*. – Almaty: Financial Lyceum "JOS", 2024. – 172 p.

2. Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan. *Updated Educational Content. English Language Curriculum for Lower Secondary Education (Grades 5–9).* – Astana, 2022. – 45 p.

3. OECD. *PISA 2018 Results: What Students Know and Can Do (Volume I)*. – Paris: OECD Publishing, 2018. – URL: https://www.oecd.org/pisa (accessed: 01.05.2025).

4. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. – Strasbourg: Council of Europe, 2020. – 235 p.

5. Nation I. S. P. *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. – New York: Routledge, 2009. – 224 p.

6. Field J. *Listening in the Language Classroom*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 366 p.

XXI ҒАСЫРДА ТАРИХ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ

Бейсебаева Райхан Ауелбековна,
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Дербісек ауылы «№11 М.П.Окороков атындағы жалпы білім беру мектебі» КММ тарих пәні мұғалімі

Аннотация. Баяндамада XXI ғасырда тарих пәні мұғалімінің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын жаңа талаптар мен олардың маңыздылығы жан-жақты қарастырылады. Қазіргі жаһандану мен цифрлану үдерісі, білім беру жүйесінің жаңғыруы мұғалім мамандығына деген көзқарасты түбегейлі өзгертті. Осы орайда, тарих пәні мұғалімінің рөлі тек білім беруші ғана емес, тұлға қалыптастырушы, ұлттық сана мен тарихи жадыны нығайтушы ретінде айқындалады.

Баяндамада мұғалімнің пәндік-әдістемелік құзыреттілігімен қатар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеру қабілеті, цифрлық сауаттылығы, оқушылардың сыни және тарихи ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолдануы, сондай-ақ эмоционалды интеллект, педагогикалық әдеп пен инклюзивті білім беру талаптарына икемделуі секілді маңызды аспектілер сараланады.

Сондай-ақ, этномәдени және ұлттық құндылықтарды оқушы бойына сіңіре отырып, патриоттық тәрбие беру, көптілді ортада кәсіби қарым-қатынас жасау, медиасауаттылықты қалыптастыру және үздіксіз кәсіби даму сынды заманауи мұғалімнің міндеттері мен құзыреттері сипатталады. Бұл баяндама тарих пәні мұғалімдері мен болашақ педагог мамандарға, сондай-ақ білім беру саласындағы зерттеушілер мен әдіскерлерге арналған тәжірибелік және ғылыми-теориялық маңызы бар материал ретінде ұсынылады.

Түйінді сөздер: тарих пәні, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, цифрлық сауаттылық, сыни ойлау, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, тарихи сана, этномәдени тәрбие, педагогикалық шеберлік, инклюзивті білім, білім беру жаңғыруы, үздіксіз кәсіби даму, медиасауаттылық, коммуникативтік құзыреттілік, XXI ғасыр мұғалімі, ұлттық құндылықтар.

Қазіргі заман – терең өзгерістер мен жаһандық жаңғыру кезеңі. Ақпараттық қоғамның қалыптасуы, цифрлық технологиялардың білім беру процесіне енуі, жас ұрпақтың ойлау жүйесінің өзгеруі – мұғалімдердің кәсіби бейнесіне жаңаша талаптар қойып отыр. Әсіресе, тарихи білім – ел болашағының негізі саналатын ұлттық сана мен рухани құндылықтарды қалыптастырудың басты құралы болғандықтан, тарих пәні мұғалімінің рөлі бұрынғыдан да маңызды бола түсті.

Осыған орай, XXI ғасырда тарих пәнінің мұғаліміне қойылатын басты талап – тек пәндік біліммен шектелмей, жан-жақты кәсіби құзыреттіліктерді меңгеру. Бұл баяндамада қазіргі заманда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктерге тереңірек тоқталамыз.

1. Пәндік-әдістемелік құзыреттілік. Тарих пәнінің мазмұны тек деректер тізбегі ғана емес, ол – логикаға, себеп-салдарға, дәлел мен тұжырымға негізделетін ғылым. Осыған байланысты мұғалім:

- тарихи оқиғаларды терең әрі жүйелі түсіндіре білуі;
- ғылыми деректерге негізделіп, тарихи пайым жасай алуы;
- жаңартылған білім беру мазмұнына сай сабақ құрылымын жобалап, белсенді әдіс-тәсілдерді (дебат, зерттеу, проблемалық оқыту, жобалық жұмыс) тиімді қолдана білуі тиіс.

Бұл құзыреттілік тарих пәнінің оқушылар үшін тек қызықты ғана емес, танымдық тұрғыдан мағыналы болуына жағдай жасайды.

2. Цифрлық және ақпараттық құзыреттілік. XXI ғасыр – цифрлық сауаттылық ғасыры. Мұғалім технологиямен жұмыс істей алмаса, оқушы үшін өзектілігін жоғалтады. Тарих мұғалімі үшін бұл құзыреттілік:

- электронды ресурстарды, тарихи дереккөздер мен цифрлы архивтерді қолдану;
- мультимедиялық құралдармен сабақ өткізу (бейнероликтер, виртуалды карталар, онлайн музейлер);
- оқушылармен онлайн форматта өзара әрекеттесу (Google Classroom, Moodle, Teams);
- цифрлық тесттер, сауалнамалар, викториналар (Kahoot, Quizizz, Socrative) әзірлеу және қолдану арқылы көрініс табады.

3. Сыни ойлау және медиа сауаттылықты дамыту құзыреттілігі. Тарих пәні – сыни ойлауды қалыптастырудың тамаша алаңы. Мұғалім оқушыларды:

- тарихи дерек пен пікірді ажыратуға;
- әртүрлі көзқарастарды салыстырып, өзіндік пікір қалыптастыруға;
- ақпаратты талдау, сұрыптау және қолдану дағдыларын игеруге бағыттауы тиіс.

Сонымен қатар, медиасауаттылықты қалыптастыру – қазіргі тарихи білімнің ажырамас бөлігі. Бұл оқушыны жалған ақпараттардан қорғайды және өз көзқарасын дәлелдеуге үйретеді.

4. Коммуникативтік және тілдік құзыреттілік. Тарих – әңгімелеу, түсіндіру, пікірталас пен дәлелдеу өнері. Сондықтан мұғалім:

- өз ойын сауатты, нақты әрі логикалық жүйемен жеткізе білуі;
- көптілді ортада жұмыс істеуге қабілетті (қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде жұмыс істеу мүмкіндігі);
- оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен тиімді қарым-қатынас орната алуы қажет.

Бұл құзыреттілік оқушыға білімді түсінікті тілмен жеткізуге, әрі мұғалімнің кәсіби беделін арттыруға сеп болады.

5. Эмоционалды интеллект және педагогикалық әдеп. Бүгінгі мұғалім – тек білім беруші емес, оқушының сенімді серігі, бағыттаушысы, кеңесшісі. Ол үшін:

- оқушылардың мінез-құлқы мен психологиялық жағдайын түсіну;
- сабырлылық танытып, әр оқушының ерекшелігін ескере отырып жеке тәсіл қолдану;
- инклюзивті білім беру талаптарына бейімделу маңызды.

Эмоционалды интеллект – оқушымен сенімді қарым-қатынас құрудың, сыныптағы психологиялық ахуалды жақсартудың негізі.

6. Этномәдени және ұлттық-рухани құзыреттілік. Қазіргі Қазақстан қоғамы үшін ұлттық бірегейлік пен тарихи жадыны сақтау – маңызды міндет. Осы орайда тарих мұғалімі:

- ұлттық құндылықтарды сіңіру;
- тарихи тұлғалар мен оқиғалар арқылы патриотизмге тәрбиелеу;
- әр халықтың тарихына құрметпен қарауға үйрету міндетін атқарады.

Бұл құзыреттілік арқылы оқушының рухани дүниесі қалыптасып, Отанға деген сүйіспеншілігі артады.

7. Үздіксіз кәсіби даму және өзін-өзі жетілдіру құзыреттілігі. XXI ғасыр мұғалімі – өмір бойы білім алушы. Білім беру үдерісінде табысты болу үшін мұғалім:

- кәсіби даму курстарына қатысу;

- ғылыми-әдістемелік ізденіс жүргізу;
- педагогикалық жаңалықтарды меңгеру;
- халықаралық тәжірибемен танысуы қажет.

Мұғалімнің үздіксіз дамуы – оның бәсекеге қабілеттілігін арттырып, білім сапасына тікелей әсер етеді.

Қазіргі оқушы – ақпараттық қоғамның белсенді мүшесі. Олар сандық технологиямен еркін жұмыс істеп, ақпаратты тез қабылдайды және саралай біледі. Сондықтан тарих пәні мұғалімі дәстүрлі оқыту әдістерімен шектеліп қалмай, оқушының танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған интерактивті, проблемалық және жобалық оқыту тәсілдерін ұтымды қолдануы қажет. Бұл оқушының тарихи оқиғаларға қатысты өзіндік көзқарасын қалыптастырып, өз ойын дәлелдей алатын тұлға болып өсуіне ықпал етеді.

Сонымен қатар, тарих мұғалімі қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, мәдени және саяси үдерістерді түсіне отырып, оқушыға бейтарап, ғылыми негіздегі тарихи білім беруге ұмтылуы тиіс. Қоғамда орын алып жатқан түрлі идеологиялық ықпалдар мен ақпараттық манипуляциялар жағдайында, мұғалім тарихи шындықты бұрмаламай, дәйекті әрі дәлелді ақпарат ұсынуы арқылы оқушыда сыни көзқарас қалыптастырады. Бұл – білімнің ғана емес, азаматтық ұстанымның да қалыптасуына негіз болады.

Бұған қоса, тарих пәні мұғалімі кәсіби рефлексия жасауға қабілетті болуы шарт. Өз тәжірибесіне талдау жасап, сабақ беру стилін жетілдіру, білім беру нәтижелерін бағамдау және кәсіби қиындықтарды анықтау арқылы мұғалім өзін-өзі дамыту жолында тұрақты жұмыс жүргізе алады. Бұл бағытта педагогикалық кеңестер, кәсіби қауымдастықтармен байланыс, онлайн курс пен вебинарларға қатысу – мұғалімнің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін маңызды факторлар саналады.

Тарих пәні мұғалімі – бұл өткеннің шежіресін бүгінмен сабақтастырып, болашақ ұрпақтың тарихи санасын қалыптастыратын ерекше маман. XXI ғасырдағы мұғалім – жан-жақты дамыған, заманауи технологияны меңгерген, ұлттық құндылықты дәріптей алатын, шығармашыл тұлға болуы тиіс. Жоғары кәсіби құзыреттілік – мұғалімнің табысты жұмыс істеуінің кепілі ғана емес, білімді ұрпақ тәрбиелеудің басты шарты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбділдина С. Т. (2020). Цифрлық білім беру жағдайында мұғалімдердің ақпараттық құзыреттілігін дамыту. – Астана: Ұлттық білім академиясы, 96 б.
2. Аманжолова Л. Қ. (2021). Жаңартылған білім мазмұны жағдайында тарих пәні мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру жолдары. – Алматы: Қазақ университеті, 112 б.
3. Есжанова З. А. (2022). Инклюзивті білім беруде мұғалімнің кәсіби шеберлігін жетілдіру. – Шымкент: Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, 104 б.
4. Ибраева Г. Б. (2021). «Тарих пәні мұғалімінің этномәдени құзыреттілігін дамытудың педагогикалық шарттары». – Қазақстан мектебі журналы. – №4, – Б. 23–29.
5. Кенжебекова Р. М. (2023). Сыни ойлау және медиасауаттылық: тарих пәні мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал. – Қарағанды: Болашақ-Баспа, 88 б.
6. Мұқамбетова Д. Т. (2020). «Білім беру процесіндегі цифрлық ресурстардың рөлі» // Педагогика және психология журналы. – №2, – Б. 15–22.
7. Омарова С. Қ. (2022). XXI ғасыр мұғалімі: кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық-әдістемелік негіздері. – Алматы: Мектеп, 120 б.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В 6 КЛАССАХ

Бердибекова Алтынай Мамырхановна
учитель русского языка и литературы КГУ «Средней школы имени Л.Н.Толстого»,
Казахстан, Алматинская область, Карасайский район

Аннотация: В статье рассматриваются актуальные проблемы преподавания русского языка в 6 классах средней школы в контексте современных образовательных тенденций. Особое внимание уделяется инновационным методам обучения, направленным на повышение мотивации учащихся, развитие их познавательной активности и формирование ключевых компетенций. Представлены примеры эффективного использования интерактивных технологий, игровых методик и проектной деятельности на уроках русского языка.

Ключевые слова: инновационные методы обучения, русский язык, 6 класс, интерактивные технологии, игровые методики, проектная деятельность, мотивация, познавательная активность.

Введение

В условиях модернизации системы образования особое значение приобретает поиск и внедрение эффективных педагогических технологий, способствующих повышению качества обучения. Русский язык, являясь одним из ключевых предметов школьной программы, играет важную роль в формировании языковой культуры, развитии коммуникативных навыков и интеллектуальных способностей учащихся. Однако, традиционные методы обучения не всегда в полной мере отвечают современным требованиям и могут не стимулировать достаточный интерес у школьников, особенно в подростковом возрасте. В связи с этим, актуальным становится изучение и применение инновационных методов обучения на уроках русского языка, в частности в 6 классах, учитывая их возрастные особенности и познавательные потребности.

Анализ существующих подходов к обучению русскому языку в 6 классах

Традиционная методика преподавания русского языка в 6 классах часто базируется на объяснительно-иллюстративном подходе, предполагающем пассивное восприятие информации учащимися. Уроки могут быть перегружены теоретическим материалом и однообразными упражнениями, что снижает мотивацию и познавательный интерес школьников. Вместе с тем, современные образовательные стандарты ориентированы на развитие у учащихся способности к самостоятельному поиску знаний, критическому мышлению и практическому применению полученных навыков. Это обусловливает необходимость пересмотра традиционных подходов и активное внедрение инновационных методов обучения.

Инновационные методы обучения на уроках русского языка в 6 классах

Инновационные методы обучения представляют собой совокупность педагогических технологий и приемов, направленных на активизацию познавательной деятельности учащихся, развитие их творческих способностей и формирование коммуникативной компетентности. В контексте уроков русского языка в 6 классах, особое внимание следует уделить следующим методам:

1. **Интерактивные технологии:** Использование мультимедийных презентаций, образовательных платформ, онлайн-тестов и интерактивных досок позволяет сделать урок более наглядным, динамичным и увлекательным. Например, применение интерактивных упражнений на закрепление грамматических правил или лексических единиц способствует лучшему усвоению материала и повышает вовлеченность учащихся.

2. **Игровые методики:** Дидактические игры, ролевые игры и квесты создают на уроке атмосферу сотрудничества и соревнования, стимулируют познавательный интерес и способствуют развитию коммуникативных навыков. Например, проведение лингвистических

игр, направленных на отработку орфографических правил или расширение словарного запаса, делает процесс обучения более занимательным и эффективным.

3. **Проектная деятельность:** Выполнение индивидуальных или групповых проектов позволяет учащимся самостоятельно исследовать языковые явления, применять полученные знания на практике и развивать навыки самоорганизации и работы в команде. Например, создание презентаций, лингвистических газет или небольших исследовательских работ по темам, связанным с русским языком и культурой, способствует углублению знаний и развитию творческого потенциала учащихся.

4. **Технология проблемного обучения:** Создание проблемных ситуаций и организация самостоятельного поиска решений способствуют развитию критического мышления и познавательной активности учащихся. Например, анализ языковых ошибок в текстах или обсуждение спорных грамматических явлений побуждают школьников к активному мыслительному процессу и формированию собственного мнения.

5. **Метод "перевернутого класса":** Предварительное ознакомление учащихся с теоретическим материалом дома с помощью видеолекций или других ресурсов позволяет использовать время урока для более активных форм работы: дискуссий, практических упражнений, выполнения творческих заданий и индивидуальной работы с учителем.

Практическое применение инновационных методов на уроках русского языка

Внедрение инновационных методов обучения требует от учителя не только знания теоретических основ, но и умения адаптировать их к конкретным условиям и потребностям учащихся. Важно создавать на уроке благоприятную атмосферу сотрудничества и взаимоуважения, стимулировать инициативу и самостоятельность школьников, а также использовать разнообразные формы организации учебной деятельности.

Примером эффективного использования интерактивных технологий может служить применение онлайн-платформ для проведения викторин и конкурсов по русскому языку, что позволяет в игровой форме проверить знания учащихся и повысить их мотивацию. Игровые методики могут быть реализованы через организацию лингвистических эстафет или создание ролевых ситуаций, моделирующих реальные коммуникативные ситуации. Проектная деятельность может включать создание учащимися мультимедийных презентаций по изученным темам, написание творческих работ или разработку собственных дидактических материалов.

Заключение

Применение инновационных методов обучения на уроках русского языка в 6 классах является важным условием повышения качества образования и развития ключевых компетенций учащихся. Интерактивные технологии, игровые методики, проектная деятельность и другие современные педагогические подходы способствуют активизации познавательной деятельности школьников, повышению их мотивации и формированию устойчивого интереса к изучению русского языка. Дальнейшее исследование и внедрение эффективных инновационных методов позволит сделать процесс обучения более интересным, результативным и соответствующим современным образовательным стандартам Республики Казахстан.

Список литературы:

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Русский язык, 2009. – 448 с.

2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2000. – 272 с.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

4. Закон Республики Казахстан "Об образовании" от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями).

5. Петрова, О. Д. (2020). *Игровые технологии в преподавании русского языка*. Волгоград: Учитель.

ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Берикова Бақытгул
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы "Қарауылкелді орта мектебі" КММ
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қазіргі таңда тәрбие, білім беру, шәкіртті қалыптастырудағы ең үлкен міндет ұстаздардың мойнында. Сонымен қатар,оқушылардың сөйлеуін дамыту қазіргі тіл білімінің маңызды мәселесі болып табылады. Бала өміріндегі ерекше кезең ретінде әрекет ететін бастауыш мектеп оның іс-әрекетінің өзгеруімен, жаңа әлеуметтік рөлдің дамуымен және коммуникациялық байланыстардың кеңеюімен байланысты. Балалардың кең лингвистикалық көзқарасын қалыптастыру, орыс тілін пайдалана білу, олардағы сөздерді дұрыс және ұтымды қолдану, шығармашылық әлеует пен коммуникативті құзыреттіліктерді дамыту шешуші мәнге ие.

Бастауыш мектепте баланың негізгі даму бағыттары:

1. баланың оқу-танымдық іс-әрекетін қалыптастыру желісі;
2. оқу материалын игеру желісі қалыптасады.
3. әр түрлі оқу және өмірлік мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін білім жүйесін иемдену; қосымша білім алуға дайындық;
4. қоршаған ортаның әртүрлі жағдайларына, коммуникацияға, әлеуметтік қатынастарға бейімделу мүмкіндігі;
5. әлеуметтік құндылықтарға сәйкес әрекет ету, өз үміттерін жүзеге асыру тілегі мен қабілеті;
6. өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту мүмкіндігі;
7. алынған білімді қоршаған әлемде дұрыс жұмыс жасау үшін пайдалану мүмкіндігі.

Осы орайда Елбасының халыққа Жолдауында қазақ тілін - мемлекеттік тіл, орыс тілін- ресми тіл, ағылшын тілін - жаһандық экономикаға кірігу тілі ретінде қарастырып, бәсекеге қабилетті болудың ең негізгі шарты көп тілді білуде екендігін айтқан болатын. Орыс тілі қазіргі таңда қоғамда қолданыстағы негізгі тілдердің бірі. Бастауыш сынып оқушыларының тілді дамыту, тілді меңгеру арқылы ой-өрісі кеңейіп, шығармашылық қабілеттерін танып, өзге мәдениетпен танысып, көптеген мүмкіндіктер, үлкен жетістіктерге жете алады. Орыс тілінде сөздерді толықтай түсініп, дұрыс сөйлеу үшін оқу үдерісінде мынадай іс-әрекеттер жасалуы керек:

1. Ең алдымен оқушылардың сөздік қорын молайту;
2. Орыс тілінде сөйлемдер құрай алатындай деңгейге жеткізу;
3. Дұрыс оқу мен жазуға бейімдеу;
4. Сөйлеу дағдысын меңгеру;
5. Күнделікті сөйлеу жаттығулары.

Қазақ тілінде оқытатын мектептерде орыс тілі кіріктірілген, әсіресе бастауыш сыныптарда. Өйткені бұл жастағы балаларда ойлау процесі бірінші тілде жүреді. Топтық жұмыс бірқатар оқу мәселелерін шешуге көмектеседі. Дегенмен, сабақты жоспарлау кезінде сараланған тәсілді ұмытпау керек. Мұғалім білімнің көптеген салаларында дамып келе жатқан тенденцияларды ұстануы, заман талабына сай болуы, жаңа буын оқушыларының қызығушылықтарын қанағаттандыру үшін сабақта заманауи технологиялар мен оқыту әдістерін қолдануы қажет.

Бастауыш сынып оқушыларына орыс тілін оқытуда мынадай тиімді әдістерді қолданамын:

1. «***Тақырыптық теннис» әдісі.*** Оқушыларды топқа бөліп, тақырып бойынша білетін сөздерін кезекпен айтуы сұралады. Кім тоқтамай айтады, сол жеңіске жетеді. Бұл әдіс оқушылардың сөздік қорын молайтады.
2. ***«Соңғы сөзді мен айтайын»*** әдісі

1-қадам: Мәтіннен үзінді оқу барысында оқушылар түсінік беруге лайықты бір немесе бірнеше дәйексөз табады.

2-қадам: Оқушылар дәйексөзді кеспеқағазға жазып, қай беттен, қайдан алғанын белгілеп қояды.

3-қадам: Кеспеқағаздың артқы жағына дәйексөзге берген өз түсінігін жазады. Оқушылар онымен келіспеуіне де болады, оны қалай өзгертем десе де өз еріктері.

4-қадам: Мұғалім дәйексөзді дауыстап оқуға оқушылардың бірін шақырады.

5-қадам: Ол оқып болған соң, мұғалім басқа оқушылардан осы дәйексөзге өз көзқарастарын білдіруін сұрайды. Ең бастысы – пікірталастың бағытын ұстап тұру және пікірге, ащы мысқылға жол бермеу. Сондай-ақ, бұл уақытта мұғалім де өз түсінігін беруіне болады.

1. ***«Сұрақтары бар қорап» әдісі.*** Кабинетте қорап қойылып, оған оқушылар сабақтың соңында өз сұрақтарын қалдыра алады. Бұл сұрақтар келесі сабақтың басында талқыланады.

2. ***«Жұптасып сурет салу» әдісі*** – бұл әдісте әр топ, сөйлемей сурет салулары керек. Жұмыс барысында мынадай әрекеттерге назар аударылып, жұмыс аяқталғанда сұрақтар қойылады:

Ойлар қайдан келді, қаламды кім ұстады?

Суретті кезекпен салдыңыз ба?

Кімнің кезегі келгені қалай шешілді?

Қалай келісімге келдіңіз?

Бұл әдістің мақсаты, жұптағы адамдар бірін-бірі түсініп, ынтымақтасып жұмыс жасай білу керек. Әр топтың көшбасшысы сұрақтарға жауап береді. Әр топ суретті тақтаға іліп қортындылайды.

Қорыта келе, орыс тілі пәні мұғалімдері қазіргі кезде оқыту сапасын жақсарту мақсатында тіл үйретуде әлемдік озық тәжірибелерді, жаңа технологиялар мен әдістерді барынша қолдануда. Мен сабақ барысында жұмыс формалары мен әдістерін жиі өзгертемін. Мен өз сабағымды заманауи технологиясыз, АКТ-сыз елестете алмаймын. Орыс тілі сабағында бастауыш сынып оқушыларына ойын технологияларын, жұптық, топтық жұмыстарды көбірек қолданамын. Дұрыс таңдалған әдіс – нәтижелі білімге апарар төте жол. Ыбырай Алтынсариннің сөзімен айтқанда «Егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиісті емес, оларға түсіндіре алмай отырған өзін кінәлауға тиіс.». Демек, оқушының сапалы білімді игерулері үшін тиімді әдіс-тәсілдерді қолданып, олардың сабаққа деген қызығушылығын ояту маңызды деген пікірдемін.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Елбасы Н.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» СТРАТЕГИЯСЫ» Қазақстан халқына Жолдауы. Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». – Астана, 2014 ж

2. Алтынсарин І. Таңдамалы шығармалар. - Алматы: Қазақ КСР Ғылым академиясының баспасы. -1957 ж. 168-бет

3. Қазақ мектебінің бастауыш сыныптарында орыс тілін оқыту әдістемесі / Г.Бадамбаеваның редакциясымен – Алматы, 2000 ж.

4. Майгелдиева Ш.М. Орыс тілі мен әдебиеті сабақтарындағы заманауи оқыту әдістемесі.- Қызылорда, 2011.

5. Майгелдиева Ж.М. Қазақ аудиториясында орыс тілін оқытудағы кейс-әдіс // IV Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары (1-15 сәуір, 2008 ж.). Ғылыми күндер

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Бисенгалиева Шынар Жаугаштыевна
учитель начальных классов КГУ «Средней общеобразовательной школы №12 имени Ф. Е. Досымовой», г.Атырау Казахстан

Аннотация

Формирование читательской грамотности у младших школьников представляет собой одно из ключевых направлений современной образовательной практики. В условиях быстро развивающегося информационного общества способность понимать, анализировать и использовать текстовую информацию становится необходимым условием успешной учебной и социальной деятельности. В статье рассматриваются теоретико-методологические основы понятия «читательская грамотность», особенности её развития в младшем школьном возрасте, а также эффективные педагогические стратегии, направленные на развитие навыков осмысленного чтения. Особое внимание уделено практическим аспектам: представлены методы, приемы, формы работы, дидактические средства и цифровые ресурсы, способствующие успешному овладению учащимися базовыми и углублёнными читательскими компетенциями. Предлагается комплекс рекомендаций для учителей начальных классов, направленных на активизацию интереса к чтению, развитие критического мышления и повышение читательской мотивации. Материалы статьи могут быть полезны педагогам, методистам, родителям и исследователям, занимающимся проблемами начального образования. Практическая направленность статьи позволяет использовать предложенные методики в реальной педагогической деятельности, а также адаптировать их в соответствии с индивидуальными особенностями учеников.

Ключевые слова: читательская грамотность, начальная школа, младшие школьники, текст, чтение, методика, критическое мышление, понимание, мотивация.

Введение

Современное образование предъявляет высокие требования к уровню сформированности функциональной грамотности учащихся, в том числе — читательской. В условиях глобальной информационной среды умение работать с текстом становится не просто учебной задачей, а важнейшим навыком, необходимым для успешной социализации личности. В младшем школьном возрасте закладываются основы таких умений, как осмысленное чтение, понимание смысла текста, интерпретация информации, её оценка и использование в различных контекстах.

Читательская грамотность определяется как способность учащегося понимать, использовать, анализировать и рефлексировать над письменными текстами для достижения своих целей, расширения знаний и участия в социальной жизни (определение по исследованию PISA). В младшем школьном возрасте развитие этой способности особенно важно, поскольку именно на этом этапе формируются базовые навыки работы с текстом, мотивация к чтению и общее отношение к учебному процессу.

Особенности когнитивного развития младших школьников — высокая обучаемость, активное развитие речи, формирование логического мышления — создают благоприятные условия для формирования читательских умений. Однако успешное развитие читательской грамотности возможно только при целенаправленном и систематическом педагогическом воздействии. Важно не только обучить ребёнка читать, но и научить его понимать прочитанное, задавать вопросы к тексту, рассуждать, высказывать мнение, делать выводы, а также использовать прочитанное для решения реальных учебных задач.

Также необходимо учитывать социальные и психологические аспекты. Уровень читательской активности, наличие мотивации к чтению, читательская среда в семье — всё это влияет на формирование грамотного читателя. Школьная система должна стать не только источником знаний, но и пространством, где ребёнок научится думать, читая, — анализировать, сопереживать, соотносить прочитанное с собственным опытом. Таким

образом, формирование читательской грамотности у младших школьников — это многоуровневая педагогическая задача, требующая комплексного подхода, учитывающего как возрастные особенности, так и современные реалии информационного общества. В рамках данной статьи рассматриваются методические основы и практические пути её успешной реализации.

Методика формирования читательской грамотности

Методика формирования читательской грамотности у младших школьников представляет собой систему педагогических действий, направленных на поэтапное развитие всех компонентов читательской компетентности. Эта методика должна учитывать возрастные особенности учащихся, их уровень развития, мотивацию, а также современные требования к результатам образования.

Этапы формирования читательской грамотности

Условно можно выделить три основных этапа:

- I этап – Обучение технике чтения: на этом этапе формируется навык правильного, плавного и выразительного чтения. Важно использовать приёмы, направленные на развитие фонематического слуха, артикуляционной базы, увеличение скорости чтения.
- II этап – Формирование понимания текста: сюда входят задания на нахождение явной информации, пересказ, ответы на простые вопросы, деление текста на смысловые части, определение темы.
- III этап – Развитие аналитико-интерпретативных умений: учащиеся учатся делать выводы, интерпретировать поведение героев, находить скрытый смысл, высказывать собственное мнение по поводу текста.

Принципы методики

- Принцип доступности — задания подбираются в соответствии с уровнем подготовки детей;
- Принцип мотивации — необходимо создать интерес к чтению через сюжеты, героев, игровые приёмы;
- Принцип активности — работа с текстом предполагает активное участие ребёнка (вопросы, обсуждения, создание продуктов: рисунков, схем, мини-сочинений);
- Принцип системности — чтение и работа с текстами должны быть регулярными, включёнными во все виды учебной деятельности.

Формы и методы работы

- Фронтальная работа с текстом: чтение вслух, обсуждение, словарная работа.
- Групповая работа: распределение ролей при чтении (читатель, аналитик, художник, докладчик).
- Индивидуальные задания: работа с текстами разного уровня сложности.
- Игровые методы: чтение по ролям, «ожившие» книги, викторины, интерактивные упражнения.
- Проектная деятельность: создание книжек-самоделок, театрализация, иллюстрирование, литературные календари.

Средства обучения

- Художественная литература, подобранная с учётом возраста (А. Линдгрен, Н. Носов, С. Лагерлёф, В. Драгунский и др.);
- Учебники и рабочие тетради с заданиями на развитие смыслового чтения;
- Цифровые ресурсы и платформы (например, «Яндекс.Учебник», «Учи.ру», электронные библиотеки);
- Личностно-ориентированные технологии (портфолио, маршрутные листы, читательские дневники).

Оценка достижений

Для контроля уровня сформированности читательской грамотности применяются:

- тесты PISA-подобного формата;
- творческие задания (написание отзыва, иллюстрации, инсценировки);

- методика «Чтение с остановками»;
- диагностические материалы учителя.

Эффективная методика требует постоянного обновления и индивидуализации. Необходимо не просто применять готовые шаблоны, а гибко выстраивать траекторию обучения каждого ребёнка, формируя у него позитивное отношение к чтению и уверенность в своих силах.

Практическое применение

Практическое применение методик формирования читательской грамотности в начальной школе требует не только знания теоретических основ, но и готовности учителя адаптировать подходы под реальных учеников: с разным уровнем подготовки, интересами, мотивацией. Для этого необходимо выстраивать разнообразные формы работы с текстом, использовать современные дидактические средства, а главное — формировать у детей устойчивый интерес к чтению как к процессу познания, исследования и размышления.

Работа на уроках литературного чтения

Анализ текста через вопросы:

- Вопросы по содержанию: Кто герой? Что произошло?
- Вопросы на причинно-следственные связи: Почему герой поступил именно так?
- Вопросы на интерпретацию: Как ты думаешь, что хотел сказать автор?
- Оценочные вопросы: Нравится ли тебе герой? Почему?

Примеры заданий:

- Найди слова, которые описывают героя.
- Раздели текст на части и озаглавь каждую.
- Составь план рассказа.
- Нарисуй иллюстрацию к прочитанному.
- Подготовь инсценировку или озвучивание.

Чтение с остановками: Этот метод позволяет учащимся предсказывать развитие сюжета, делать выводы, формировать гипотезы. Учитель останавливает чтение в ключевых моментах, задаёт вопросы, и дети размышляют, прежде чем узнать «официальный» финал.

Межпредметное применение

Читательская грамотность должна формироваться не только на уроках чтения. Работа с текстом активно используется:

- На уроках познания мира: чтение познавательных текстов, выделение фактов, составление таблиц.
- На уроках математики: работа с задачами, формулировка условий, понимание текста задач.
- На уроках русского языка: анализ структуры предложения, работа с контекстом.
- **На уроках художественного труда и ИЗО**: чтение инструкций, пересказ алгоритмов.

Пример: урок познания мира по теме «Животные Арктики». Дети читают небольшой познавательный текст. Задания:

- Найти главную мысль.
- Подчеркнуть ключевые слова.
- Ответить на вопросы: «Какие животные живут в Арктике и как они приспособились к холоду?»
- Нарисовать иллюстрации.
- Составить мини-доклад.

Работа с разными видами текстов

Формирование читательской грамотности невозможно без разнообразия типов и жанров текста:

- Художественные тексты: рассказы, сказки, повести.
- Познавательные: энциклопедии, научно-популярные статьи.
- Инструктивные: правила, инструкции, схемы.
- Мультимодальные: комиксы, инфографика, презентации.

Задание с инструкцией: прочитай инструкцию по сборке модели самолёта. Ответь:

- Какие действия нужно выполнить первыми?
- Что произойдёт, если нарушить порядок?

Использование цифровых ресурсов

Цифровые технологии сегодня играют важную роль в образовательной среде. Они позволяют:

- Увеличить интерес детей за счёт интерактивности;
- Предложить тексты разного уровня сложности;
- Организовать самопроверку и обратную связь.

Полезные платформы:

- **Яндекс.Учебник** — адаптированные задания по чтению и смысловому восприятию;
- **Учи.ру** — игровые задания, работа с короткими текстами;
- **ЛитРес: Школа** — электронная библиотека с художественными и познавательными книгами.

Проектная и творческая деятельность

Читательский дневник: Ведение дневника помогает ребёнку осмыслить прочитанное, выработать привычку к рефлексии. Формат может быть как традиционным (в тетради), так и электронным.

Примеры заданий:

- Название книги, автор;
- Главные герои;
- Что мне понравилось/не понравилось;
- Чему я научился;
- Иллюстрация.

Создание собственной книги: Ученики создают коллективную или индивидуальную книгу: пишут сказку, рисуют иллюстрации, составляют обложку.

Инсценировка текста: После чтения рассказа класс делится на группы: кто-то пишет диалоги, кто-то готовит декорации, кто-то выступает. Такой подход развивает не только грамотность, но и креативность, коммуникативные навыки.

Индивидуализация и поддержка учащихся

Дифференцированный подход:

- Ученикам с высоким уровнем — тексты с более сложными задачами на интерпретацию.
- Ученикам, испытывающим трудности — тексты с опорами: подстрочные иллюстрации, словари, ключевые вопросы.

Тьюторская поддержка: организация мини-групп, где учитель или ассистент помогает детям с трудностями: работает над техникой чтения, пониманием текста.

Чтение с родителями: вовлечение семьи в читательскую практику — важный фактор. Домашние чтения, участие в конкурсах, семейные книжные полки создают мотивационную среду.

Рекомендации

На основе анализа теоретических основ и практического опыта можно выделить ряд рекомендаций для эффективного формирования читательской грамотности у младших школьников:

1. Создавайте читательскую среду в классе. Уголки чтения, библиотека, книжные выставки и тематические полки стимулируют интерес детей.

2. Разнообразьте тексты. Не ограничивайтесь только учебной литературой — используйте рассказы, стихи, комиксы, инструкции, энциклопедии.

3. Вовлекайте семью. Рекомендуйте родителям совместное чтение, ведение читательского дневника, участие в литературных конкурсах.

4. Развивайте навыки работы с информацией. Учите детей искать ответы в тексте, формулировать вопросы, делать выводы и высказывать собственное мнение.

5. Используйте технологии. Интерактивные платформы, электронные книги, презентации повышают вовлечённость учеников.

6. Интегрируйте чтение в другие предметы. Формируйте у детей понимание, что чтение — универсальный инструмент познания.

7. Развивайте критическое мышление. Учите детей различать факты и мнения, находить скрытые смыслы, анализировать поведение героев.

8. Оценивайте прогресс формативно. Не только итоговые отметки, но и самооценка, читательские портфолио, обратная связь — важные элементы оценки.

9. Не забывайте о радости чтения. Делайте процесс эмоционально привлекательным, создавайте атмосферу волшебства, игры и открытия.

Заключение

Читательская грамотность — это не просто умение читать, это способность взаимодействовать с текстом как с источником знаний, эмоций, размышлений. В начальной школе закладываются основы этой способности, и от того, насколько эффективно организован процесс её формирования, зависит не только успех ребёнка в учёбе, но и его будущее развитие как личности.

Формирование читательской грамотности требует системной, продуманной работы. Оно должно охватывать все стороны образовательного процесса: уроки, внеурочную деятельность, домашнее чтение, работу с родителями, внедрение современных технологий. Особенно важно, чтобы ребёнок хотел читать, а не должен. Именно интерес, поддержка и осмысленное включение делают процесс чтения живым и эффективным.

Представленные в статье методики, приёмы и практические подходы могут быть использованы учителями в реальной педагогической практике. Они направлены не только на развитие навыков, но и на формирование культуры чтения, любознательности, критического мышления — тех качеств, которые так необходимы современному ученику

Список литературы:

1. Колесова О.В., Касимова А.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Мир педагогики и психологии: международный научно-практический журнал. 2022. № 11 (76).

2. Арская А.А. Приемы формирования читательской грамотности у младших школьников // Электронная библиотека Сибирского федерального университета. 2022.

3. Бессмертная Н.В. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Образовательная социальная сеть "Учительская газета". 2024.

4. Зенькович Т.А. Формирование читательской компетенции у младших школьников (на материале учебного предмета «Литературное чтение») // Репозиторий Брестского государственного педагогического университета. 2018.

5. Серикова А.С. Формирование читательской грамотности как условие повышения качества образования младших школьников // Казахстанский педагогический журнал «Мектеп». 2025.

6. Будаева З.Н., Збоева Е.И., Золотарёва О.В., Мишина В.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Инфоурок. 2024.

7. Конодакова Е.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников с помощью современных технологий: методы и приёмы смыслового чтения // Международный педагогический портал. 2025.

МҰҒАЛІМНІҢ ЗАМАНАУИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ – ОҚУШЫНЫҢ БОЛАШАҒЫНА ЖОЛ

Боранбаева Афуза Алпысбаевна
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы А.Пушкин атындағы ақпараттық технологиялар мектеп- лицейі, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің заманауи құзыреттіліктері мен олардың оқушы тұлғасын қалыптастырудағы рөлі қарастырылады. XXI ғасыр мұғаліміне қойылатын кәсіби талаптар мен құзыреттілік бағыттары – пәндік, цифрлық, коммуникативтік, мәдени-рухани және зерттеушілік құзыреттер жүйелі түрде сипатталады. Автор құзыретті мұғалім моделін ұсына отырып, нақты әдістемелік мысалдар арқылы өзекті практикалық ұсыныстар береді. Баяндама мұғалімнің кәсіби дамуы мен білім беру сапасын арттыруда құзыреттіліктерді жетілдірудің маңыздылығын айқындайды және оқушының болашағына сапалы жол салудың негізі ретінде мұғалімнің рөлін ашады.

Түйінді сөздер: заманауи мұғалім, құзыреттілік, кәсіби даму, қазақ тілі мен әдебиеті, цифрлық құзыреттілік, пәндік құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттілік, ұлттық тәрбие, жобалық оқыту, білім сапасы

XXI ғасыр – адам капиталы мен шығармашылық әлеуетке негізделген білім қоғамының ғасыры. Бұл дәуірде білім беру жүйесіне қойылатын талаптар да өзгерді: енді білімнің өзі ғана емес, оны **қолдану тәсілі, өмірмен байланыстыра білу, өз бетінше ой түю, талдау және шешім қабылдау** қабілеттері маңызды. Мұндай қабілеттерді дамытуда шешуші рөл атқаратын – **заманауи құзыреттілікке ие мұғалім**.

Әсіресе, **қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі** – ұлттық болмысты сақтайтын, тілді үйретіп қана қоймай, рухани-адамгершілік, эстетикалық тәрбие беретін, сөз өнерін түсіндіріп, ойлауға үйрететін тұлға. Сондықтан осы пәннің мұғаліміне қойылатын талаптар ерекше. Оның құзыреттілігі – оқушы бойына тіл мен әдебиетті сіңірумен қатар, өмірлік бағыт-бағдар беретін, болашағына жол ашатын кілт іспетті.

1. Құзыреттілік ұғымының мәні және заманауи талаптар. Құзыреттілік – бұл мұғалімнің теориялық білімін тәжірибеде қолдана алу қабілеті мен кәсіби әрекетке дайындығы. Педагогтің құзыреттілігі оның оқушыға қандай білім беретінін емес, сол білімді қалай меңгертетінін**,** қалай шабыттандыратынын**,** оқушы бойында қандай қасиеттер қалыптастыратынын көрсетеді.

ҚР «Білім туралы» Заңында, Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында, мұғалімдердің кәсіби стандарты мен жаңартылған білім беру бағдарламаларында педагогке қойылатын негізгі құзыреттіліктер анықталған:

- **Пәндік және әдістемелік құзыреттілік**
- **Педагогикалық-психологиялық құзыреттілік**
- **Ақпараттық (цифрлық) құзыреттілік**
- **Коммуникативтік және көшбасшылық құзыреттілік**
- **Мәдени және ұлттық-рухани құндылықтар жүйесін меңгерту құзыреттілігі**
- **Зерттеушілік және рефлексивтік құзыреттілік**

2. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің құзыреттілік моделі

2.1 Пәндік және әдістемелік құзыреттілік. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі:

- Қазақ тілінің құрылымы мен әдеби тіл нормаларын жетік меңгереді;
- Әдебиет теориясын, көркем шығарманы талдаудың әдіс-тәсілдерін меңгерген;
- Жаңартылған бағдарламаларға сай сараланған, деңгейлік, тілдік бағыттағы тапсырмалармен жұмыс жүргізе алады;
- Сабақта **интербелсенді әдістер, сын тұрғысынан ойлау, пәнаралық байланыс, жобалық оқыту** тәсілдерін қолдана отырып, оқушының белсенділігін арттырады.

Мысал: Қазақ әдебиеті сабағында «Қазақ хандығы дәуіріндегі әдебиет» тақырыбында шығармаларды оқыта отырып, тарих пәнімен байланыс орнатып, оқушыларға тарихи-әдеби контекст арқылы талдау жүргізуге мүмкіндік беру.

2.2 Цифрлық құзыреттілік. Қазіргі мұғалім цифрлық ортада еркін жұмыс істей білуі керек. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі үшін бұл:

- Google Forms, Kahoot, Quizizz платформаларында тілдік және әдеби тапсырмалар дайындау;
- Электрондық сөздік, жазба жұмысқа арналған шаблондар әзірлеу;
- Padlet, Canva, Jamboard арқылы оқушы жобаларын визуализациялау;
- TikTok, Instagram форматында оқушылармен әдеби челленджер ұйымдастыру.

Мысал: Оқушылармен бірге «Менің туған өлкем – поэзия тілімен» атты бейнежоба жасау. Онда оқушылар өз ауылын сипаттайтын өлең жазып, оны мәнерлеп оқып, бейнеформатта ұсынады.

2.3 Коммуникативтік және көшбасшылық құзыреттілік. Мұғалім – тек білім көзі емес, **қарым-қатынастың үлгісі**. Коммуникативтік құзыретті мұғалім:

- Әр оқушымен сенімді байланыс орната алады;
- Жеке тұлғалық ерекшеліктерді ескере отырып оқушыны ынталандырады;
- Топтық, жобалық жұмыстарда көшбасшылық рөл атқарады;
- Ата-анамен, әріптестермен серіктестікте жұмыс істейді.

Мысал: «Абай және мен» тақырыбындағы дебат-сабақта оқушылар өз көзқарастарын еркін білдіріп, әдеби шығармадан мысалдар келтіре отырып пікірталасқа қатысады.

2.4 Мәдени-ұлттық құндылықтар құзыреттілігі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – ұлттық сана мен рухани тәрбиенің негізі. Мұғалім:

- Оқушыларға әдеби мұра арқылы қазақ халқының тарихын, дүниетанымын түсіндіреді;
- Ұлы тұлғалардың шығармашылығын оқыту арқылы елге деген сүйіспеншілікке баулиды;
- Тіл арқылы ұлттық болмысты сезіндіреді.

Мысал: Әдебиет сабағында «Мұхтар Әуезов – ұлттық рухтың жыршысы» тақырыбында көркем шығармаларды тарихи контексте талдай отырып, ұлттық идеямен байланыстыру.

2.5 Зерттеушілік және рефлексивтік құзыреттілік. Заманауи мұғалім үнемі **өз тәжірибесіне сыни көзбен қарап, өзін жетілдіруге тырысатын**, **зерттеуші ұстаз** болуы тиіс. Бұл құзыреттілік мыналарды қамтиды:

- Сабақ үрдісін талдау, тиімділігін анықтау;
- Оқушылармен рефлексия жүргізу (кері байланыс, сұхбат, сауалнама);
- Әдістемелік зерттеулерге қатысу, кәсіби блог немесе портфолио жүргізу.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі – тіл мен рухтың қорғаушысы ғана емес, оқушының **рухани серігі, ақылшысы, жол сілтеушісі**. Құзыретті мұғалім – жай ғана оқытушы емес, **оқушының өмірлік бағыт-бағдарын қалыптастырушы**, оның болашағына **сенім мен шабыт** ұялатушы тұлға.

Бүгінгі оқушы – ертеңгі ел тірегі. Сондықтан ұстаздың әрбір сөзі, әрбір іс-әрекеті шәкірттің болашағына жол салады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбілқасымова А.Қ., Қалиева Л.Қ. «Тілдік дағдыларды дамыту әдістемесі: теория мен тәжірибе». – Алматы: Қазақ университеті, 2020. Б.38
2. Жақыпова А.Ш. «Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудың жаңа әдістері». – Алматы: Рауан, 2021. Б.71
3. Күзембаева А.Қ., Тұрғынбаева Қ. «Қазақ әдебиеті әдістемесі». – Алматы: 2020. Б.49
4. Мұхамедқали А.Ә. «Жаңартылған білім беру бағдарламасының теориялық негіздері». – Астана: 2021. Б.84
5. Наурызбаева Ә.Н. «Мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігі: теория мен практика». – Алматы: Білім, 2021. Б.63

6. Омарова Г.Н. «Цифрлық білім беру және инновациялар». – Алматы: 2020. Б.108
7. Сәбден О. «Білім беру жүйесін жаңғырту: заманауи талаптар». – Алматы: 2020. Б.97
8. Сүлейменова А.Қ., Иманқұлова А.Қ. «Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жобалық оқытуды қолдану әдістемесі». – Алматы: 2022. Б.55
9. Шәкірова М.Ж. «Мұғалімдердің кәсіби дамуында инновациялық әдіс-тәсілдердің қолданылуы». – Алматы: Ғылым, 2020. Б.73

ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨШБАСШЫЛЫҚ: БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ МАҢЫЗДЫ ДАҒДЫЛАРЫ

Ботабек Сәбира Ілиясқызы
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбар ауылы «Д.А.Қонаев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігін дамытуда маңызды рөл атқаратын екі негізгі дағды - эмоционалдық интеллект (ЭИ) және педагогикалық көшбасшылық талқыланады. Эмоционалдық интеллект мұғалімнің өз эмоцияларын түсіну және басқару қабілетімен қатар, оқушылардың эмоционалдық жағдайларын анықтап, оларға сәйкес әрекет ету дағдыларын қамтиды. Ал педагогикалық көшбасшылық мұғалімнің оқыту үдерісін тиімді басқару, оқушыларды дамыту және олардың мотивациясын арттыру қабілетін білдіреді. Бұл екі қасиет бір-бірімен тығыз байланысты болып, мұғалімнің оқушылармен сапалы қарым-қатынас орнатуына, топтық жұмыс пен шығармашылықты ынталандыруға көмектеседі. Баяндамада ЭИ мен педагогикалық көшбасшылықтың маңызы және оларды дамыту жолдары қарастырылады, сондай-ақ мұғалімдерге бұл дағдыларды жетілдіру арқылы оқушылардың тұлғалық және академиялық дамуына қалай ықпал ететіні көрсетіледі.

Түйінді сөздер: эмоционалдық интеллект, педагогикалық көшбасшылық, бастауыш сынып мұғалімі, оқу үдерісі, мұғалімнің дағдылары, оқушылардың дамуы, әлеуметтік дағдылар, эмоциялық басқару, тұлғалық даму, мотивация, қарым-қатынас, көшбасшылық қабілеттер.

Қазіргі білім беру жүйесі мен оның даму бағыттары мұғалімдердің кәсіби шеберлігіне, тұлғалық қасиеттеріне және өзара әрекеттесу дағдыларына үлкен талаптар қояды. Бастауыш сынып мұғалімдері тек білім берумен ғана шектелмей, балалардың психологиялық, әлеуметтік және тұлғалық дамуына да жауапты. Осы тұрғыдан алғанда, мұғалімдердің эмоционалдық интеллекті мен педагогикалық көшбасшылық дағдыларының маңызы ерекше. Бұл екі қасиет педагогикалық үдерісті тиімді жүргізуге, оқушылардың бойында шығармашылық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға, олардың тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылық арасындағы тығыз байланыс мұғалімнің балалармен қарым-қатынас жасауында, оқу үдерісін ұйымдастыруында және оқушыларды мотивациялауында айқын көрінеді. Осы дағдыларды меңгерген мұғалімдер балалардың жүрегіне жол тауып, оларды білімге деген құштарлықпен тәрбиелейді. Осы баяндамада ЭИ мен педагогикалық көшбасшылықтың бастауыш сынып мұғаліміне қажеттілігін, олардың бір-бірімен байланысын және осы дағдыларды дамыту жолдарын талқылаймыз.

Эмоционалдық интеллект түсінігі және оның маңызы. Эмоционалдық интеллект– бұл адамның өз эмоцияларын дұрыс тану, түсіну, реттеу, сондай-ақ басқалардың эмоцияларын қабылдап, оларға сәйкес әрекет ету қабілеті. ЭИ адамның қарым-қатынас қабілетіне, өзін-өзі басқаруына, қоғамдағы әлеуметтік жағдайларға жауап беруіне үлкен әсер етеді. Эмоционалдық интеллекттің негізгі құрамдас бөліктері:

• **Өзін-өзі тану**: Өз эмоцияларын түсіну және оларды дұрыс қабылдау.

• **Өзін-өзі реттеу**: Эмоцияларды басқару, тұрақтылықты сақтау, стресске қарсы тұру.

• **Әлеуметтік түсінік**: Басқа адамдардың эмоцияларын түсіну, олармен дұрыс қарым-қатынас орнату.

• **Әлеуметтік дағдылар**: Қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істеу, эмоциялық интеллектіні қолдану арқылы қоғамда өз орнын табу.

Бастауыш сынып мұғалімі үшін ЭИ өте маңызды, себебі ол оқушылардың эмоциялық күйін түсіну, олардың қажеттіліктеріне сай әрекет ету, ұжымда жағымды психологиялық ахуал қалыптастыруға мүмкіндік береді. Эмоционалдық интеллектінің жоғары деңгейі бар мұғалім балалармен ашық және жылы қарым-қатынас орнатуда, олардың қорқыныштары мен алаңдауларын жеңуде, күрделі жағдайларда да сабыр сақтауда тиімді болады.

Педагогикалық көшбасшылық және оның маңызы. Педагогикалық көшбасшылық – мұғалімнің білім беру процесін ұйымдастыру, оқушыларды дамыту және олардың әлеуметтік, психологиялық тұрғыда қалыптасуына ықпал ету қабілеті. Мұғалімдердің көшбасшылық қасиеттері олардың оқушыларды алға тартуда, топты үйлестіруде, сабақтың нәтижелілігін арттыруда ерекше орын алады.

Көшбасшы мұғалім:

• Оқушыларға оқу материалын тиімді жеткізіп, олардың қызығушылықтарын оятады.

• Оқушыларды жеке тұлға ретінде құрметтеп, олардың дамуына қолдау көрсетеді.

• Топтық жұмысты ұйымдастырып, балаларды бірлескен әрекеттерге бағыттайды.

• Өз білімін үздіксіз жетілдіріп, жаңа педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді қолдануға дайын болады.

Бастауыш сынып мұғалімінің көшбасшылық дағдылары оқу ортасын динамикалы, шығармашыл және ынталандыратын етуге көмектеседі. Мұғалімдер өз оқушыларына тек академиялық білім берумен шектелмей, олардың өмірлік дағдыларын, моральдық құндылықтарын және әлеуметтік жауапкершіліктерін қалыптастыруға да ықпал етеді.

Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылықтың байланысы. Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық бір-бірімен тығыз байланысты. Эмоционалдық интеллект мұғалімнің педагогикалық көшбасшылық дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді, себебі мұғалімдер оқушылардың көңіл-күйін, эмоцияларын түсініп, олардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес әрекет ету арқылы көшбасшылық қабілеттерін дамытуы мүмкін.

Мұғалімнің ЭИ деңгейі жоғары болған сайын:

• Ол оқушылардың эмоцияларын түсініп, оларды сабақ барысында мотивациялауда тиімді болады;

• Оқушылардың әлеуметтік және психологиялық күйін бақылап, дұрыс шешімдер қабылдайды;

• Мұғалім оқушыларға қолдау көрсетіп, олардың қиыншылықтарын жеңуге көмектеседі;

• Оқушылардың өзін-өзі тану, эмоциялық реакцияларды реттеу және өзара қарым-қатынастарын қалыптастыру дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Педагогикалық көшбасшылық пен ЭИ тығыз байланысты болғандықтан, жоғары эмоционалдық интеллектке ие мұғалімдердің сабақтары баланы жан-жақты дамытуға, оның қабілеттерін толық ашуға көмектеседі. Мұғалімдердің эмоционалдық жағдайы мен олардың көшбасшылық қабілеттері бір-бірін толықтырып, оқу процесінің сапасын арттырады.

Бастауыш сынып мұғалімінің ЭИ және педагогикалық көшбасшылықты дамыту жолдары. Бастауыш сынып мұғалімдеріне эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық дағдыларын дамыту үшін бірнеше маңызды қадамдарды жүзеге асыру қажет:

1. **Өзін-өзі тану және өзін-өзі реттеу**: Мұғалім өзінің эмоцияларын түсініп, оларды басқаруға үйренуі керек. Бұл өзін-өзі бақылауды, сабырлы болуды, стресс пен қысымға төзімділікті дамытуға көмектеседі.

2. **Эмпатия мен әлеуметтік түсінік**: Оқушылардың эмоцияларын түсініп, олармен ашық әрі сенімді қарым-қатынас орнату маңызды. Мұғалімдер өз оқушыларының қажетсінуіне сәйкес олармен тиімді әрекет етуі керек.

3. **Көшбасшылық дағдыларын дамыту**: Мұғалім оқушыларды бағыттап, оларды өз мақсаттарына жетуге ынталандыру үшін көшбасшылық қабілеттерін жетілдіруі керек. Бұл өз кезегінде оқушылардың академиялық жетістіктеріне және әлеуметтік даму барысына оң әсер етеді.

4. **Әлеуметтік дағдылар мен топтық жұмысты ұйымдастыру**: Мұғалім оқушыларды бір-бірімен тиімді жұмыс жасауға, топта ынтымақтасуға, ұжымда көмек көрсетуге үйретуі тиіс.

5. **Үздіксіз кәсіби даму**: Мұғалімдер өздерінің білімдерін жетілдіріп, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді үйреніп, оқыту тәсілдерін жаңарту арқылы өздерінің кәсіби деңгейін арттыра алады.

Топтық жұмыс пен эмоциялық қолдау. Бастауыш сынып мұғалімі үшін топтық жұмыс пен эмоциялық қолдау көрсету – бұл маңызды педагогикалық тәсілдер. Мұғалімдер оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы мен топтық тапсырмаларды орындау барысында олардың арасында ынтымақтастықты және түсіністік қалыптастыруға атсалысады. Эмоционалдық интеллект мұғалімдерге оқушылар арасындағы келіспеушіліктерді шешуге, оқушылардың өзара қарым-қатынасындағы қиындықтарды анықтауға және оларды конструктивті жолмен шешуге мүмкіндік береді. Топтық жұмыстар оқушылардың әлеуметтік дағдыларын, ынтымақтастықты және жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді. Мұғалімнің педагогикалық көшбасшылық қасиеттері оқушыларды дұрыс бағыттап, топ ішінде тиімді жұмыс істеуге бағыттайды, нәтижесінде әрбір оқушының өзін-өзі көрсетуіне және өзіндік ойлау қабілетін дамытуға жол ашылады.

Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық – бұл бастауыш сынып мұғалімінің табысты қызметінің негізі. Оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнату, олардың эмоциялық және әлеуметтік дамуына ықпал ету үшін мұғалімдер осы дағдыларды дамытуы қажет. Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылықты үйлестіру мұғалімнің сабақ жүргізу тәсілін ғана емес, оның оқушыларға деген көзқарасын да өзгертіп, олардың тұлғалық және академиялық дамуына оң әсер етеді. Бұл мұғалімдерге ғана емес, бүкіл білім беру жүйесіне үлкен пайда әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова Г. (2021). Бастауыш сынып мұғалімінің эмоциялық интеллекті және оның педагогикалық әсері. Білім беру психологиясы. (б. 59)

2. Баймұхаметова Ж. (2021). **Педагогикалық көшбасшылық және оның бастауыш білім беру жүйесіндегі рөлі**. Алматы: ҚазҰПУ баспасы. (б. 55–56)

3. Жанмұхамбетова Н. (2020). **Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық тиімділік: бастауыш білім беру контексіндегі зерттеулер**. Білім және ғылым журналы. (б. 115)

4. Жұмағалиева Д. (2023). Мұғалімдердің эмоционалдық интеллектін дамыту арқылы сыныпта жақсы психологиялық ахуал қалыптастыру. Мұғалімдер үшін оқу құралдары. (б. 82)

5. Мусабекова Н. (2020). Педагогикалық көшбасшылықтың тиімділігі мен оның оқушылардың дамуына ықпалы. Қазіргі заманғы педагогика. (б. 38)

6. Сейдахметова Б. (2022). Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылықтың байланысы: теория мен тәжірибе. ҚазМҰПУ хабаршысы. (б. 104)

7. Сүлейменова М. (2022). **Мұғалімнің кәсіби дамуы: эмоционалдық интеллектті дамыту жолдары**. Астана: АТУ баспасы. (б. 78-80)

8. Оразбекова Л. (2023). **Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық көшбасшылық дағдылары**. Қазіргі педагогика. (б. 45)

РОСТ УЧИТЕЛЯ В XXI ВЕКЕ:РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ И ЛИЧНОСТНОГО РОСТА

Гусейнова Саодат
учитель русского языка и литературы «КГУ средней школы имени Бауыржана Момышулы» отдела образования Шуского района Жамбылской области

Аннотация : Счастлив человек, который утром с радостью идет на работу, а вечером с радостью возвращается домой. Надо ли говорить, какое важное место в жизни каждого из нас занимает профессиональная деятельность. В ней – источник достоинства, возможность реализовать свои разнообразные способности, личностный потенциал, она дает широкий круг общения. Главным достижением в своей работе с детьми - призвание.

Ключевые слова: профессиональная,компетентность,педагог,будущее

В последние годы одной из актуальных тем развития образования в нашей стране становится повышение профессиональной компетентности педагога. Это обусловлено, прежде всего, тем, что в условиях рыночной экономики возрастают требования к профессиональной подготовке специалистов во всех сферах трудовой деятельности человека.

Что определяет степень уникальность творческого «Я»? Только постоянно развиваясь, он может соответствовать требованиям времени и профессии, а в чем-то даже опережать их.

Древнекитайский мыслитель Конфуций (551-479) говорил: «Тот, кто, обращаясь к старому, способен открывать новое, способен быть учителем».

Деятельность педагога во многом ориентирована на будущее. Для совершенствования профессионализма, как и совершенствования личности, возможны разные пути.

Начнем с раскрытия содержаний основных понятий, ибо, как говорил Рене Декарт: «Верно определите слова, и вы освободите мир от половины недоразумений».

Под профессионализмом понимается особое свойство людей систематически, эффективно и надежно выполнять сложную деятельность в самых разнообразных условиях. В понятии «профессионализм» отражается такая степень овладения человеком психологической структурой профессиональной деятельности, которая соответствует существующим в обществе стандартам и объективным требованиям. Для приобретения профессионализма необходимы соответствующие способности, желание и характер, готовность постоянно учиться и совершенствовать свое мастерство. Понятие профессионализма не ограничивается характеристиками высококвалифицированного труда; это и особое мировоззрение человека. Необходимой составляющей профессионализма человека является профессиональная компетентность. Чаще всего это понятие употребляется интуитивно для выражения высокого уровня квалификации. Профессиональная компетентность рассматривается как характеристика качества подготовки специалиста, потенциала эффективности трудовой деятельности. Профессиональная компетентность педагога – это многофакторное явление, включающее в себя систему теоретических знаний педагога и способов их применения в конкретных педагогических ситуациях, ценностные ориентации педагога, а также интегративные показатели его культуры (речь, стиль общения, отношение к себе и своей деятельности, к смежным областям знания и др.).

В соответствии с определением понятия «профессиональная компетентность» оценивание уровня профессиональной компетентности педагогических работников предлагается осуществлять с использованием критериев:

1. Владение современными педагогическими технологиями и их применение в профессиональной деятельности.

2. Готовность решать профессиональные предметные задачи.
3. Способность контролировать свою деятельность в соответствии с принятыми правилами и нормами.

В качестве одной из важнейших составляющих профкомпетентности является способность самостоятельно приобретать новые знания и умения, а также использовать их в практической деятельности. Сегодня общество испытывает самые глубокие и стремительные перемены за всю свою историю. На смену прежнему стилю жизни, когда одного образования хватало на всю жизнь, приходит новый жизненный стандарт: «ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ ВСЕХ, ОБРАЗОВАНИЕ ЧЕРЕЗ ВСЮ ЖИЗНЬ…». Одним из показателей профессиональной компетентности воспитателя является его способность к самообразованию, которое проявляется в неудовлетворенности, осознании несовершенства настоящего положения образовательного процесса и стремлении к росту,самосовершенствованию.

Воспитатель XXI века – это:
- Гармонично развитая, внутренне богатая личность, стремящаяся к духовному, профессиональному, общекультурному и физическому совершенству;
- Умеющий отбирать наиболее эффективные приемы, средства и технологии обучения и воспитания для реализации поставленных задач;
-Умеющий организовать рефлексивную деятельность;
- Обладающий высокой степенью профессиональной компетентности, педагог должен постоянно совершенствовать свои знания и умения, заниматься самообразованием, обладать многогранностью интересов.

Современная система образования требует от воспитателя постоянного совершенствования знаний. Знания можно получать разными способами. На сегодняшний день педагогам предлагается огромный спектр услуг повышения квалификации: в учебных заведениях - очное обучение, очно-заочное обучение, заочное обучение, на курсах повышения квалификации, семинары. Но, не для кого не секрет, что большинство новых знаний и технологий утрачивает свою актуальность в среднем уже через пять лет. Наиболее эффективный способ повышения педагогического мастерства педагогов – это самообразование. Постоянное самообразование - вот тот определяющий актив жизни современного человека, который поможет не «отстать от поезда современности».

Условия профессионального роста:
1.Самообразовательная работа;
2.Чтение методической, педагогической и предметной литературы;
3.Обзор в Интернете;
4.Посещение семинаров, конференций, образовательной деятельности;
5.Дискуссии, совещания, обмен опытом с коллегами;
6.Систематическое прохождение курсов повышения квалификации;
7.Проведение открытых занятий для анализа со стороны коллег;
8.Изучение информационно-компьютерных технологий;
9.Общение с коллегами в Интернете;
10.Участие в конкурсах;
11.Помещение своих разработок на сайтах в Интернете.

Главным достижением в своей работе с детьми считаю призвание. Это значит – хотеть и уметь снова и снова проживать детство с каждым ребёнком, видеть мир его глазами, удивляться и познавать вместе с ним; быть незаметным, когда малыш занят своим делом, и незаменимым, когда ему нужна помощь и поддержка, быть интересным для него постоянно и принимать его таким, какой он есть. Беречь его и стараться делать всё, чтобы его детство было содержательным и радостным, потому что от того, как пройдёт детство ребёнка, зависит и его дальнейшая взрослая жизнь.

В наше сложное время нам, воспитателям XXI века, приходится жить в новых условиях, когда компетентность, профессионализм, творчество, инициативность, готовность

брать ответственность на себя являются главными качествами воспитателя XXI века. Как говорится в русской поговорке «Я и жнец, и жрец, и на дуде игрец». К чему я и стремлюсь.

Список литературы:

1. Захараш Т. Б. Современное обновление содержания подготовки воспитателя/ Т.Б. Захараш // Дошкольное воспитание – 2011. -№ 12;
2. Сваталова Т.А. Инструментарий оценивания профессиональной компетентности педагогов/ Т. Сваталова// Дошкольное воспитание – 2011. -№1;
3. Хохлова О.А. Формирование профессиональной компетентности педагогов/ О.А. Хохлова// Справочник старшего воспитателя – 2010. - №3.
4. Андреев, А. А. _Цифровая дидактика: теория и практика принципов обучения._ — М.: Просвещение, 2021.
5. Бим-Бад, Б. М. _Педагогический энциклопедический словарь._ — М.: Большая Российская энциклопедия, 2002.
6. Иванова, С. Н. _Цифровы и возможности._ — // Педагогика, №4, 2022. 4. Комарова, Т. С. _Интерактивные технологии и знания

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ДАМЫТУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЫҚПАЛЫ

Достаева Жанагул Галимжановна
Ақтөбе облысы, Хромтау ауданы, Дөң ауылы, «Дөң мектеп - гимназиячы» КММ

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Цифрлық технологиялардың дамуы, жаһандану және білім беру жүйесіне қойылатын талаптардың артуы мұғалімдердің кәсіби рөлін түбегейлі өзгертіп отыр. Сонымен қатар, қоғамда әртүрлі қажеттіліктері бар балалардың сапалы білімге қол жеткізуін қамтамасыз ету міндеті өзекті болуда. Осы жағдайларда **инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасы** басты бағыттардың біріне айналды.

Мұндай ортада мұғалім тек оқытушы ғана емес, әрбір баланың мүмкіндігін ашатын, технологияны тиімді қолданатын және әртүрлілікке бейімделе алатын көшбасшы тұлға ретінде көрінеді. Осы баяндамада инклюзивті және технологиялық ортада мұғалімнің рөлі мен оның атқаратын негізгі міндеттері жан-жақты талданады.

1. Инклюзивті білім беру: мәні және қажеттілігі

Инклюзивті білім беру – барлық балалардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ерекше қажеттіліктері бар – ЕБҚ) оқушылардың білім алуына тең мүмкіндік жасайтын жүйе.

Инклюзивті білім берудің негізгі қағидаттары:

- Барлық бала – маңызды және қоғамның толыққанды мүшесі;
- Білім – баршаға қолжетімді болуы тиіс;
- Әртүрлілікті байлық ретінде қабылдау;
- Оқушыға бейімделген оқыту әдістерін қолдану.

Инклюзия жағдайындағы мұғалімнің рөлі:

- Ерекше қажеттілігі бар балалардың ерекшелігін түсіну және құрметтеу;
- Жеке оқу траекторияларын құру;
- Психологиялық қолдау көрсету;
- Арнайы педагогтермен, логопедтермен, психологтармен бірлесіп жұмыс істеу;
- Оқушының әлеуметтенуіне жағдай жасау.

2. Технологиялық білім беру ортасы: жаңа мүмкіндіктер

XXI ғасырдың балалары – **цифрлық буын өкілдері**. Олар үшін ақпаратты қабылдау мен өңдеудің дәстүрлі тәсілдері қызықсыз болуы мүмкін. Сондықтан **технологиялық**

дамыған білім беру ортасы – оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу мотивациясын арттырудың басты құралына айналуда.

Мұғалімнің цифрлық ортадағы негізгі міндеттері:

- Цифрлық құралдарды (интерактивті тақта, онлайн платформалар, білім беру қосымшалары) меңгеру;
- Ақпараттық қауіпсіздікті сақтау және оқушыларды да соған үйрету;
- Оқу процесін геймификациялау, яғни ойын элементтерімен байыту;
- Аралас және қашықтықтан оқыту форматтарын қолдану;
- Электронды портфолио, LMS (Learning Management System) платформаларын пайдалану.

3. Инклюзивті және технологиялық білім беру: біртұтас модель

Инклюзия мен технологияны ұштастыра отырып, мұғалім:

- **Жеке бағытталған** оқыту жүргізеді;
- **Кері байланысты жедел** алады;
- **Арнайы бағдарламалық құралдармен** (мысалы, экран оқитын бағдарламалар, мәтінді дыбыстау құралдары) жұмыс істейді;
- Оқушының **қабілетіне сай тапсырмалар** мен ресурстарды ұсына алады;
- **Қолжетімді білім** моделін жүзеге асырады (мобильді құрылғылар, аудио-видео түсіндірмелер арқылы).

Мысалы, сөйлеу қабілеті шектеулі оқушы үшін мұғалім мәтінді дыбыстандыру құралын қолдана алады. Ал есту қабілеті төмен оқушыға субтитрлер қосылған бейнематериал ұсынып, тапсырмаларды визуалды түрде ұсынады.

4. Мұғалімге қойылатын заманауи талаптар

Инклюзивті және технологиялық ортада мұғалім келесі құзыреттерге ие болуы тиіс:

Құзыреттілік түрі	**Мазмұны**
Педагогикалық	Пәндік және әдістемелік білім, саралап оқыту
Психологиялық	Эмоциялық тұрақтылық, инклюзивтілікке бейімділік
Цифрлық	АКТ құралдарын меңгеру, онлайн оқыту платформаларын пайдалану
Коммуникативтік	Ата-анамен, әріптеспен және оқушымен тиімді байланыс
Әлеуметтік	Қоғамдық белсенділік, ұжыммен бірлесіп жұмыс істеу

5. Тиімді білім беру ортасын құру жолдары

Мұғалім төмендегілер арқылы сапалы инклюзивті-технологиялық білім беру ортасын қалыптастыра алады:

1. **Қолжетімді оқу материалдарын дайындау**;
2. **Сабақ құрылымына АКТ-ны кіріктіру**;
3. **Мектепішілік инклюзивті саясатқа белсенді араласу**;
4. **Әр баланың ерекшелігіне сай әдістерді қолдану**;
5. **Тәжірибе алмасу және үздіксіз оқып-үйрену**.

Қорытынды

Инклюзивті және технологиялық дамыған білім беру ортасы – бұл тек білім алудың жай ғана тәсілі емес, бұл – баланың жеке тұлға ретінде дамуына мүмкіндік беретін, тең құқылы және қауіпсіз орта. Мұндай ортаны қалыптастырудағы басты тұлға – **мұғалім**. Ол – білім беруші ғана емес, әр бала үшін сенімді серік, бағыт-бағдар беруші, технология мен жүректі ұштастыра алатын жан.

Сондықтан мұғалім өзінің кәсіби құзыреттілігін арттырып, әр балаға тең мүмкіндік жасауға ұмтылуы тиіс. Заманауи білім беру – бұл тек сабақ беру емес, бұл – қоғамды өзгерту жолындағы үлкен миссия.

Ұсыныстар:

1. Мұғалімдердің цифрлық және инклюзивті құзыреттілігін арттыруға арналған тұрақты курстар ұйымдастыру.

2. Білім беру мекемелерінде инклюзивті орта құруға бағытталған материалдық және әдістемелік қолдауды күшейту.

3. Инновациялық тәжірибе алмасу үшін педагогтер қауымдастығы арасында кәсіби алаңдар (вебинар, шеберлік сағаттары) құру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Инклюзивті білім беру

- Оспанбаева, М.П. – Инклюзивті білім беру мазмұны және әдістемесі (2019).
- Сатибалды, Ж.О. – Инклюзивті білім беру жүйесіндегі бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігі (2024)

2. Цифрлық білім беру және технологиялар

- Нұрбекова, А.Ж.; Нұрбекова, Б.Ж.– Цифрлық технологиялардың оқыту әдістемесіндегі тиімділігі (2024).
- Ерманқызы, Ж.– Жоғары мектепте білім беру процесінде цифрлық технологияларды қолданудың педагогикалық аспектілері (2024).
- Толеубекова, Р.К.; Маусумбаев, Р.С. – Білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдалану әдістері (2021).

3. Мұғалімдердің кәсіби дамуы мен рөлі

- Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті– Инклюзивті білім берудегі педагог рөлі.
- М.Ж. Көпжасарова – Цифрлық білім беру ресурстары және олардың оқу үрдісіне ықпалы.

ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ӘЛЕМ ӨРКЕНИЕТКЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Дуйсебаев Абдимуталип Айдаралиевич
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №7 Төле би атындағы жалпы білім беретін мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Тарих – халықтың жады, ал өркениет – сол халықтың бүкіл адамзат дамуына қосқан үлесі. Ұлы дала — бүгінгі Қазақстан аумағында орын тепкен, көне дәуірден бастап сан түрлі мемлекеттер мен мәдениеттердің тоғысқан мекені. Бұл кең-байтақ өңір – тек географиялық атау ғана емес, ол ежелгі өркениеттің алтын бесігі ретінде әлем тарихында ерекше орын алады. Ұлы дала – Еуразия кеңістігіндегі тарихи-мәдени феномен ретінде әлем өркениетінің дамуына елеулі ықпал еткен аймақ. Бұл кең байтақ жер тек көшпелі тұрмыстың ғана емес, рухани және материалдық мәдениеттің де алтын бесігі саналады. Ұлы дала тарихында көптеген тайпалар мен мемлекеттер өмір сүріп, олардың өркениетке қосқан үлесі адамзат дамуы үшін аса маңызды болды Көшпелілердің әскери тактикалары, саяси ұйымдастыру модельдері, халықаралық сауда желілері мен мәдени интеграция үдерістері әлем тарихында терең із қалдырды.

Ұзақ жылдар бойы Кеңес дәуірінде даламыздың әлем өркениетіне қосқан үлесін бағалауға келгенде көптеген зерттеушілер еуроөктемдік саясаттың жетегінде кетіп, түркі халықтарының ондаған мыңжылдар бойы жасаған мәдени-рухани құндылықтарын жоққа шығарып, тарихи қате қалыптасқан көзқарастарды алға тартқан болатын . Нақты ғылыми деректердің негізінде қазақ тарихының бүкіләлемдік тарихтағы өзіндік ерекше орны бар екенін мақтанышпен айта аламыз. Ұлы Дала көшпелілері адамзат тарихы мен мәдениетінде парсылар мен гректерден немесе римдіктерден кем рөл атқарған жоқ. Олардың дүниежүзі тарихындағы рөлі әрбір халық секілді ерекше болды. Кейінгі жылдары табылған тарихи жәдігерлер біздің бабаларымыздың өз заманындағы ең озық, ең үздік технологиялық жаңалықтарға тікелей қатысы бар екенін айғақтайды. Бұл жәдігерлер Ұлы даланың жаһандық тарихтағы орнына тың көзқараспен қарауға мүмкіндік береді

Тарих — халықтың жүріп өткен жолы ғана емес, болашаққа бағыт берер шамшырағы. Осы шамшырақты оқушының санасына сіңіру — әр ұстаздың ұлы мұраты. Ұстаз ретінде мен үшін «Ұлы даланың әлем өркениетіне қосқан үлесі» тақырыбы жай ғана тарихи мазмұн емес, оқушылардың ұлттық рухын оятатын, олардың ой-өрісі мен дүниетанымын кеңейтетін құрал. Сондықтан бұл тақырыпты жай ғана сабақ шеңберінде емес, жобалық жұмыс аясында жүргізуді жөн көрдім. Жобаның мақсаты ретінде оқушыларды Ұлы даланың материалдық және рухани жетістіктерімен таныстырып,оның әлем өркениетіне қосқан үлесін жан-жақты зерттеуді, даламызда орын алған өзгерістерді жаңа көзқараспен қарастырып,тарихи-мәдени білімін кеңейту арқылы олардың тарихи санасын, өзіндік көзқарасын қалыптастыруды, ұлттық құндылықтарды дәріптей отырып оқушылардың патриоттық сезімін арттыруды көздедім.

Бастапқыда бұл идеяны 5-сынып оқушыларына ұсынып, олардың қызығушылығын байқадым. Балалардың көзінен от ұшқыны байқалды — олар өз тарихына, өз тамырына үңілуге дайын екенін көрсетті. Осы сәттен бастап мен үшін бұл жоба — тек оқыту емес, бірге іздену, бірге шабыттану жолына айналды.

Жобаны жүзеге асыру барысында біз Ұлы даланың адамзат өркениетіне қосқан нақты үлестері туралы кеңінен сөз қозғадық. Жылқыны қолға үйрету — жаһандық көлік революциясы . Қазіргі Солтүстік Қазақстандағы Ботай қонысында жылқы алғаш рет қолға үйретілген (б.з.д. 3500 жылдар шамасы). Бұл жаңалық адамзаттың қатынасы мен шаруашылығын түбегейлі өзгертті. Жылқыны көлік, әскери күш, егіншілік құралы ретінде пайдалану бүкіл әлемге тарады. Бұл мәдени жетістік Еуразия халықтарының өркениеттік дамуын жылдамдатты. Ботай мәдениеті мен жылқыны қолға үйрету — тек қазақстандық жетістік емес, бүкіл адамзат тарихындағы бетбұрыс екендігін балалар нақты деректер арқылы түсінді. Жылқы тек көлік құралы ғана емес, көшпенділердің өмір салты, жауынгерлік рухы, тіпті сауда жолдарының қалыптасуындағы негізгі фактор болғанын ұғыну — оқушылар үшін жаңалық болды.

Көшпелірдің әскери инновациялары және олардың әлемдік әскери өнерге әсері ерекше сөзге тиек болатын тақырып. Ұлы дала халықтары (сақтар, гундар, түркітер, моңғолдар) әскери іс-әрекеттердің жаңа үлгілерін енгізді. Атты әскердің маневрлік тактикасы, қашықтан атуға арналған құрамды садақтар, жеңіл қару-жарақтардың табысты қолданылуы көшпелілердің әскери үстемдігін қамтамасыз етті. Моңғол әскерлерінің тактикалық үдерістері (мысалы, "төтенше шегіну" әдісі) кейінгі ғасырлардағы Еуропа және Азия әскери стратегияларына үлкен әсер етті. Сонымен қатар, көшпелілердің әскери ұйымдастыру жүйесі (ондық жүйе, дисциплина) қазіргі заманғы әскери құрылымдардың дамуына үлгі болды.

Ұлы дала империялары (Түрік қағанаты, Моңғол империясы) кезеңінде әлемдік саясатта жаңа стандарттар қалыптасты. Моңғолдардың "Ям" желісі – бұл тарихтағы алғашқы жылдам байланыс жүйесінің бірі болды. Бұл желі арқылы хабарлар тез таратылып, империяның үлкен аумағында басқару тиімді болды.

Ерекше назар аудартатын мұраның бірі сақ, ғұн, үйсін, қаңлы тайпаларының мәдениеті мен өнері.Тарих қойнауына назар салсақ бұл тайпалардың мәдениеті жоғары деңгейде дамығанын көреміз. Мәселен, Есік қорғанынан табылған « Екінші Тутанхамон» атанған «Алтын адам» тек сәндік бұйым ғана емес, сол заманның озық технологиясы мен дүниетанымының айғағы. Бұл жәдігер адамзат тарихындағы металды өңдеу, зергерлік өнер және билік нышандарын қолданудың жоғары үлгісін көрсетеді. Осындай мұралар әлемдік музейлерде ең құнды экспонаттардың қатарында тұр.

Ұлы дала арқылы өз заманында ең ірі сауда жолы болған Ұлы Жибек жолы өткен. Ұлы Жібек жолы тек Шығыс пен Батысты байланыстырып қойған жоқ, сонымен қатар буддизм, ислам, христиандық секілді діндердің, қағаз, жібек, медицина, математикалық идеялар сияқты білімдердің таралуына себеп болды. Бұл жолдағы қалалар (Отырар, Тараз, Сайрам) мәдениеттер тоғысқан орталықтар болды.Ұлы Жібек жолы жайлы сөз қозғағанда, оқушылардың назары картаға, жол бағытына ғана емес, мәдениеттер тоғысы мен өркениеттер ықпалдастығына ауысты. Олар үшін Қазақстан аумағы – көне өркениеттердің

алтын көпірі екені айқындала түсті. Бұл дерек олардың туған жерге деген көзқарасын түбегейлі өзгертті. Олар өз елінің жай ғана кең жазира емес, адамзат тарихының күретамырына айналған аймақ екенін жүрегімен түсінді.

Көшпелілер тек соғыс пен саясатпен ғана емес, мәдениет пен ғылымды дамытуға да үлес қосты. Түркі және моңғол тілдері Еуразияда кең таралып, көптеген халықтардың тілдеріне ықпал етті. Астрономиялық бақылаулар (мысалы, түркітердің күнтізбесі), дәрі-дәрмек білімі (қуырылған емдер, дәстүрлі медицина) көшпелілердің ғылыми білімінің дамуына ықпал етті. Ұлы далада қалыптасқан көне түркі жазбалары да — әлемдік жазу мәдениетінің бір тармағы. Орхон-Енисей жазбаларында ел басқару, билік құрылымы, тәртіп, мораль мен адамгершілік құндылықтары көрініс тапқан. Бұл жазбалар — түркі халықтарының тарихи санасының көрінісі әрі қазіргі білім жүйесінде ұлттық мақтаныш ретінде қолданылатын аса құнды дереккөздер.

Жоба барысында оқушылар тек ақпарат жинап, баяндама жасаумен шектелмеді. Олар креативті тапсырмалар орындады: макет жасап, тарихи тұлғалар рөлінде сахналық көрініс қойып, эссе мен презентациялар әзірледі. Осы процесте мен бір нәрсеге анық көз жеткіздім: оқушыны тарихпен "қызықтыру" үшін оның қолына ұшқын беру керек, ал сол ұшқынды жоба барысында тұтатуға болады.

Жобаның тағы бір артықшылығы — тарихи тұлғаларды оқушылар өз деңгейінде, өз сезімімен түсіне бастады. Солардың бірі Отырардан шыққан Әбу Насыр әл-Фараби — Екінші ұстаз атанған ғұлама. Оның логика, математика, музыка, саясат, этика, метафизика саласындағы еңбектері тек ислам әлеміне ғана емес, Батыс Еуропаға да әсер етті. Оның философиялық идеялары Аристотель еңбектерін түсіндіру арқылы Батыс Ренессансына жол ашты. Әл-Фарабиді оқушылар жай философ ретінде емес, ғылым мен адамгершілікті қатар ұстанған тұлға ретінде таныды. Күллі шығыс елдеріні ортақ тұлға Қожа Ахмет Ясауи – олар үшін өткеннің аңыз кейіпкері емес, руханияттың тірегі ретінде танылды. Балалар тарихи тұлғаларға қарап бой түзей бастады. Осы сәтте мен ұстаз ретінде үлкен тәрбие құралының бір тетігін тапқанымды түсіндім.

Бұл жобалық жұмыс барысында мен сабақ беруден гөрі, баламен бірге ізденудің, бірге ойланудың қаншалықты маңызды екенін сезіндім. Олардың әрбір ашқан жаңалығы — менің де ішкі сенімімді бекіте түсті: ұлттық тарихты заманауи тәсілмен, жобалық әдіспен беру — нағыз тиімді жол. Бүгінде жиі айтылатын "тарихи сана" ұғымы — тек оқулықтан алынған деректер тізбегі емес. Ол — баланың өткенге құрметпен қарап, болашаққа сеніммен қарауы. Бұл сенім жобалық жұмыстағы әр сәтте байқалды, баланың көзі жанып тұрса, оның санасында ұлттық рух оянғаны. Ал мұғалім үшін одан артық қуаныш жоқ.

Қорыта келгенде, Ұлы дала — біздің ғана емес, бүкіл адамзаттың қазынасы. Бұл қазынаны бала бойына сіңіру үшін біздің басты мақсатымыз болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Ұлы даланың жеті қыры. – Астана, 2018.
2. Қозыбаев М.Қ. Тарих және тағылым. – Алматы: Қазақстан, 1993.
3. Тұрлығұл Т.Х. Тарихты оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.
4. Мектеп оқулықтары (5-сынып, Ежелгі Қазақстан тарихы), Алматыкітап, 2022.
5. Бартольд В.В. Түркі халықтары тарихы. – Алматы: Ғылым, 1998. – 345 б.
6. Гумилев Л.Н. Ескі түркітер. – Мәскеу: Наука, 2002. – 412 б.
7. Садықов Т. Көшпелілердің әлемдік мәдениетке үлесі. – Астана: Фолиант, 2010. – 278 б.
8. Халел Д. Моңғол империясы: тарих және мұра. – Алматы: Дайк-Пресс, 2015. – 194 б.
9. Қазақ мәдениеті: энциклопедиялық анықтамалық. – Алматы: Ана тілі, 2005.
10. Марғұлан Ә.Х. Ежелгі жыр, аңыздар. – Алматы: Жазушы, 1985.
11. Ақышев К.А. Қазақстанның көне қалалары. – Алматы: Рауан, 1993.

ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ

Дуйсебаева Маржан Балтабековна
Жетісу облысы Сарқан ауданы Қарабөгет ауылы «Мектепке дейінгі шағын орталығы бар Әл-Фараби атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі кезде үздіксіз білім беру/алу барлық елдерде өзекті мәселе болып отыр. Үздіксіз білім алу мәселесі осы заманғы ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың, саяси және әлеуметтік экономикалық өзгерістердің әсерінен туындаған мәселе. «Халықпен халықты, адаммен адамды теңестіретін нәрсе білім», - деп ұлы жазушымыз М.Әуезов айтқандай, республикамыздың басқа мемлекеттермен экономика, мәдениет саясат жағынантең дәрежеде тұрып, олармен бәсекеге түсе алуы адамдардың білімді де білікті болуын талап етеді. «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталға айналуда, ол өз мазмұны жөнінен стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады және солай болуға тиіс. Елдің даму деңгейі осы арқылы бағаланатын болады»,- деп, Елбасымыз өзінің жолдауында үздіксіз білім алуға ерекше мән беруі, оның даму үрдісін үнемі қадағалап отыруы, оның нақты дәлелі[1].

«Үздіксіз білім» туралы ұғым өткен ғасырда-ақ атақты француз, поляк, ағылшын, орыс педагогтарының еңбектерінде айтылған болатын. А.Л.Смиттің айтуынша, «...ағарту ісін тек таңдаулыларға ғана арналған институт деп және тек адамның толысу кезеңіндегі қысқа уақытқа қатысты жұмыс деп санамай, білім алуды барлық жандарға арналған іс деп және ол өмір бойы атқарылатын шаруа деп қарастыру қажет»[2]- деген орамды пікірі білім алу өмір бойы екенін аңғартып түрғандай. Тұлға бойында іскерлік пен біліктіліктің қалыптасуы оның барлық өмірін қамтуы тиіс. Қалыптасу – экологиялық, әлеуметтік, экономикалық, идеологиялық, психологиялық, педагогикалық және т.с.с. факторлардың әсер етуі нәтижесінде әлеуметтік мәнге ие тұлғаның жетілу үдерісі. Қалыптасу түсінігіне келетін болсақ, ол жеке адам дамуының нәтижесі ретінде оның кемелденуі мен тұрақты сапалар мен қасиеттерді иемденуін білдіреді [3].

Адамның ақыл-ойын, қабілеттерін дамыту арқылы оны бақыт жолына жеткізу мәселесіне бірнеше еңбектер арнаған шығыстың әйгілі ойшылы Әл Фараби, қабілеттер өзінен-өзі табиғат тудырған қалпында табысқа жеткізе алмайтындығына, оларды бағыттау, тәрбиелеу, дамыту керек екендігіне тоқталған [4]. Ғалымдардың «үздіксіз білім беру – ол адамның бүкіл ғұмыр жолында жеке тұлға ретінде дамып отыруы» деген қағидасы қазіргі кезде өз жалғасын табуда. Үздіксіз білім беру бұл үздіксіз оқыту мен тәрбиелеу емес немесе бекітілген оқу мерзімімен және оқу орнының қабырғасымен шектелмейді, ол – адамға білімнің белгілі бір көлемін беруге, бағытталған білім түріне ауысу болып табылады. Тек жеке тұлғаға, субьектіге бағытталған білім ғана адамның жылдам өзгеріп жатқан қоғамдық және экономикалық өмір талаптарына сай жауап бере алуын қамтамасыз ете алады. Бүгіні таңда заман талабына сай ұлттық білім беру жүйелерінде көптеген өзгерістер болып жатыр, оқу тәсілдерімен құралдарының бүкіл әлемдегі білім жүйесіне ортақ жалпы элементтері қарастырылуда. Осыған орай үздіксіз білім беруде ақпараттық технологияларды тиімді қолдану арқылы оқытудың маңызы зор. Бұрынғы дәстүрлі білім жүйесінде білім мазмұны, көбіне оқушының сұранысына және қоғамның қажеттілігіне керек емес фактологиялық материалдармен ақпараттардың басымдылығымен сипатталатын болса, үздіксіз білім беру жүйесінде білім мазмұны қоғамның даму мәселелерін алдын ала бейнелеуге және жеке адамның жан-жақты дамуына бағытталған. Бұл оқу жүйесі оқытушы рөлінің өзгеруіне себепші болып отыр. Дәстүрлі білім жүйесінде оқытушының міндеті білім алушыға ақпаратты түсінікті түрде жеткізіп, ақпараттық-репродуктивті оқыту тәсілін пайдалану болса, ал үздіксіз білім беруде барлық топ үшін ендігі оқытушы жұмысы - білім алушылармен бірігіп әрекет ету тәсілімен оқыту үрдісін ұйымдастыру, кеңес беру, білім алу ісін тікелей басқаруға көмектесу болып табылады. Ал, білім алушы өзінің өмірлік

жоспарларымен мақсаттарын іске асыру үшін қандай ақпарат қажет екенін және сол ақпаратты қайдан, қалай алу керектігін өзі шешеді де, оқытушы оған тек көмек көрсетіп, бағыт - бағдар беріп отырады.

Мектеп қабырғасындағы оқушылардың алған білімдері жоғарғы оқу орындарындағы кәсіптік дайындық – маманның өз жұмысына деген шеберлігін қалыптастыруға үлкен ықпалын тигізеді. Жоғарғы оқу орындарында студенттердің өзіндік ізденістері үздіксіз білімнің бір бөлігі. Кәсіптік білім – әрбір жанның қызмет саласында өз шеберлігін жетілдіруі, білімін шыңдап отыруы, сондықтан ол өмір бойы үздіксіз жүргізілуі тиіс. Егер білім жүйесін жобалау барысында, адамзаттың мәдени байлықтарына әрбір жеке тұлға 6 өзінің субьективті қажеттілігі ретінде қарайтын болса, сонда ғана білімнің үздіксіздігі қамтамасыз етіледі. Ендеше үздіксіз білім жеке адамның қабілетіне, бұрынғы алған мамандығына, білім деңгейіне қарамай-ақ жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жан-жақты толық дамуына ұмтылуы деп бағаласақ, онда жеке тұлға үшін білім алу процесі тоқталуы мүмкін емес.

Үздіксіз білім алу нәтижесінде білім алушы бірқатар мүмкіндіктерге ие бола алады: педагогикалық:- өз бетімен білім алу мүмкіндігі;- сапалы білімге қол жеткізуі;- білім алушының танымдық ой-өрісінің дамуы;- қызмет саласында әрбір жанның өз шеберлігін жетілдіруі,- өз мамандықтарын қайта өзгерте алатындай жағдай жасауы; психологиялық:- жеке адамның қабілет ерекшеліктерін ескере отырып, жан-жақты толық дамуына;- психологиялық кедергілер мен проблемаларды ашу;- ауызша сөйлеу кемшіліктерін жою; экономикалық:- уақытты тиімді пайдалану;- шығыс көздерін азайту(оқу материалдарына кететін шығын, көлік шығындары, қағаздармен жұмыс жүргізу т.с.с); Үздіксіз білім беру жүйесінің негізгі құралы - виртуалды білім кеңістігін құруға мүмкіндік беріп отырған Интернет жүйесі. Қазіргі кезде көптеген аналитиктердің айтуынша Интернет – ең арзан оқыту құралы болып табылады. Мектептерде, жоғарғы оқу орындарында оқушылар, студенттер телекоммуникациялық жүйені қолдана отырып, электронды пошта арқылы түрлі конференцияларға қатыса алады. Тыңдаушылар мен білім алушылар үздіксіз білім алуда білім беру прцесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында өз бетінше Интернет желісінің көмегімен ала алады. Сонымен бірге сапалы білім алу үшін жаңа ақпараттық технологияның құралдарымен жұмыс істей білуі тиіс. Қоғамды ақпараттандыру жағдайында, қоғамның әрбір мүшесінің ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда, үздіксіз білім беру жүйесінің маңызы зор. Үздіксіз білім алу нәтижесінде әр салада әмбебап қызмет ете алатын, білікті, білімді, рухани бай, өз мүмкіндігін жан-жақты көрсете алатын тұлға қалыптасады. «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталына айналуда, ол өз мазмұны жөнінен стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады және солай болуға тиіс. Елдің даму деңгейі осы арқылы бағаланатын болады», – деп Н.Назарбаев үздіксіз білім алуға ерекше мән беруі, оның даму үрдісін үнемі қадағалап отыруы, оның нақты дәлелі. Педагогикалық сөздікте өз бетімен білім алу – белгіленген тұлғалық және елеулі білім беру мақсаттарына бағытталған арнайы ұйымдастырылған өзіндік іс – әрекеті мен жүйелі танымдық іс – әрекетінің мәнін анықтайды. Олай болса, біздің зерттеу мәселемізге байланысты оқушыларға үздіксіз білім беру жұмысын ұйымдастыру барысында ақпарттық технологияларды пайдалану біліктілігін қалыптастыруда, танымдық қызығушылықты қанағаттандыру, кәсіби-педагогикалық сұраныстарды есепке алу, аудио – бейнелік тәсілдерді қолдану тетіктерін меңгеру міндеттері қойылады. Қазіргі білім беру саласына ақпараттық технологиялардың енгізілуі жыл сайын кешенді сипат алуда. Оқушыларға үздіксіз білім беру жұмысын ұйымдастыру барысында ақпараттық технологияларды пайдалану басты мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. «Үздіксіз білім» туралы ұғым өткен ғасырда – ақ атақты француз, поляк, ағылшын, орыс педагогтарының еңбектерінде айтылған болатын. А.Л. Смиттің айтуынша, «…ағарту ісін тек таңдаулыларға ғана арналған институт деп және тек адамның толысу кезеңіндегі қысқа уақытқа қатысты жұмыс деп санамай, білім алуды барлық жандарға арналған іс деп және ол өмір бойы атқарылатын шаруа деп қарастыру қажет». Шынымен де тұлға бойында іскерлік пен біліктіліктің қалыптасуы оның барлық өмірін

қамтуы тиіс. Қалыптасу – экологиялық, әлеуметтік, экономикалық, идеологиялық, психологиялық, педагогикалық және факторлардың әсер етуі нәтижесінде әлеуметтік мәнге ие тұлғаның жетілу үдерісі. Қалыптасу түсінігіне келетін болсақ, ол жеке адам дамуының нәтижесі ретінде оның кемелденуі мен тұрақты сапалар мен қасиеттерді иемденуін білдіреді.

Адамның ақыл – ойын, қабілеттерін дамыту арқылы оны бақыт жолына жеткізу мәселесіне бірнеше еңбектер арнаған шығыстың әйгілі ойшылы Әл-Фараби, қабілеттер өзінен – өзі табиғат тудырған қалпында табысқа жеткізе 7 алмайтындығына, оларды бағыттау, тәрбиелеу, дамыту керек екендігіне тоқталған. Ғалымдардың «үздіксіз білім беру – ол адамның бүкіл ғұмыр жолында жеке тұлға ретінде дамып отыруы» деген қағидасы қазіргі кезде өз жалғасын табуда. Үздіксіз білім беру бұл үздіксіз оқыту мен тәрбиелеу емес, немесе бекітілген оқу мерзімімен және оқу орнының қабырғасымен шектелмейді, ол – адамға білімнің белгілі бір көлемін беруге, бағытталған білім түріне ауысу болып табылады. Тек жеке тұлғаға, субьектіге бағытталған білім ғана адамның жылдам өзгеріп жатқан қоғамдық және экономикалық өмір талаптарына сай жауап бере алуын қамтамасыз ете алады. Бүгінгі таңда заман талабына сай ұлттық білім беру жүйелерінде көптеген өзгерістер болып жатыр, оқу тәсілдерімен құралдарының бүкіл әлемдегі білім жүйесіне ортақ жалпы элементтері қарастырылуда. Осыған орай үздіксіз білім беруде ақпараттық технологияларды тиімді қолдану арқылы оқытудың маңызы зор. Мұндағы мұғалімнің рөлі тек қана адамгершілігі мол, сана сезімі, бәсекелестік қабілеті бар баланы тәрбиелеп оқытумен қатар жеке тұлғаны қалыптастыру маңызды болып отыр. Оқыту процесі психология – педагогика тұжырымдамаларына сүйенеді, оларды дидактикалық жүйе не оқыту моделі деп атайды. XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры.

Қазіргі таңда заман талабына сай оқу орындары компьютермен қамтамасыз етілді. Үздіксіз білім беру жүйесінің негізгі құралы – виртуалды білім кеңістігін құруға мүмкіндік беріп отырған интернет жүйесі. Қазіргі кезде көптеген аналитиктердің айтуынша интернет – ең арзан оқыту құралы болып табылады. Мектептерде, жоғарғы оқу орындарында оқушылар, студенттер телекоммуникациялық жүйені қолдана отырып, электронды пошта арқылы түрлі конференцияларға, жарыстарға қатыса алады. Қазіргі заманның адамдары үздіксіз білім алуда білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында өз бетінше интернет желісінің көмегімен ала алады. Қоғамды ақпараттандыру жағдайында, қоғамның әрбір мүшесінің ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда, үздіксіз білім беру жүйесінің маңызы зор. Үздіксіз білім алу нәтижесінде әр салада әмбебап қызмет ете алатын, білікті, білімді, рухани бай, өз мүмкіндігін жан-жақты көрсете алатын, бәсекелестік қабілеті бар тұлға қалыптасады. Қорытындылай келе, біздің еліміздің барлық азаматтары үздіксіз білім алып, өз деңгейлерін көтере берсе біздің еліміз тек қана дамыған елдердің қатарына қосылып қана қоймай, көптеген ұлы жетістіктерге жетеді. Біз – еліміздің болашағымыз. Мен де дипломымды алғаннан кейін, мектеп қабырғасында жұмысымды бастап, оқушыларды тәрбиелеп оларға білім берумен қатар, үздіксіз білім алуды көздеймін. Өйткені мұғалім тұлғаны қалыптастыруда, өз – өзін жетілдіріп, күнделікті педагогикалық тәжірибеден тыс шығып, мұғалімдік іс-әрекетпен байланысты түрлі шығармашылық іс-шараларға: мұғалімдердің біліктілігін арттырып, мектеп және аудандық әдістемелік бірлестіктерге қатысып, шығармашылық есеп беріп, семинар – практикумдарға, конференцияларға қатысып жүруі тиіс. Ұстаз болу барлығының қолынан келе бермейді. Ұстаз сөзінің екі сипаты бар: бірі – белгілі бір пәннен сабақ беретін мұғалім болса, екіншісі – жол сілтеуші, тұлға қалыптастырушы адам. Ұстаздардың барлығы үздіксіз білім алуға міндетті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әуезов М. Абай. Энциклопедия. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, «Атамұра» баспасы. 1998.-546 б.
2. Смит А. «Исследование о природе и причинах богатства народов». Издательсто: Эксмо. 2017. – с 1056.
3. Әл-Фараби. Әлеуметтік-этикалық трактаттар.– Алматы: «Ғылым», -1975–419 б.
4. Гербарт И. Ф. Избранные педагогические сочинения, т. I. М., Учпедгиз, 1994, стр. 95-104.

5. Қазақстан Республикасы орта білім жүйесін ақпараттандыру жөніндегі Мемлекеттік бағдарла масы. –Алматы, -22 қыркүйек 1997ж. 3645 б.

КОЛЛЕДЖ ІШІНДЕГІ ОҚУ ҮДЕРІСІНІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚОЛДАУЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Дюсенбаева Гульжан Амангазиевна
КМҚК «Аягөз қаласының политехникалық колледжі» директорының оқу жұмысы жөніндегі орынбасары

Қазіргі таңда техникалық және кәсіптік білім беру саласында сапалы білім беру мен бәсекеге қабілетті мамандар даярлау – басты басымдықтардың бірі болып отыр. Қазақстан Республикасы білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында колледж ішіндегі оқу үдерісін ұйымдастыру мен оны әдістемелік қолдаудың тиімділігі оқу орнының жалпы жетістігінің негізгі факторы ретінде танылады. Әдістемелік жұмысты ғылыми-әдістемелік тұрғыдан ұйымдастыру – білім алушылардың білім сапасын арттыруға, оқытушылардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға және оқу үдерісінің тиімділігін қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Сонымен қатар, цифрландыру дәуірінде оқыту технологиялары күн санап өзгеруде. Бұл – оқу үдерісін басқару мен әдістемелік сүйемелдеуді жетілдіру қажеттілігін арттыра түседі. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының рөлі осы орайда айрықша: ол оқу үдерісінің сапасын бақылау, әдістемелік қызметті үйлестіру және инновациялық технологияларды енгізуде негізгі тұлға болып табылады.

Міндеттері:

- Колледж ішіндегі оқу үдерісін басқарудың ғылыми-теориялық негіздерін сипаттау;
- Әдістемелік қызметтің құрылымы мен мазмұнын жүйелеу;
- Оқу үдерісіне жаңа цифрлық технологиялар мен инновациялық әдістерді енгізудің тиімді жолдарын көрсету;
- Оқу жұмысы жөніндегі директор орынбасарының қызметін жоспарлау, мониторинг жасау және бағалауға қажетті құжаттық үлгілер мен практикалық құралдар ұсыну;
- Қазақстан және шетелдік үздік тәжірибелер негізінде тиімді әдістемелік модельдер көрсету.

1. Жұмыс объектісі мен бағыты

- **Объектісі:** техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарындағы оқу-әдістемелік жұмыс.
- **Бағыты:** колледж ішіндегі оқу үдерісін әдістемелік қолдау қызметінің мазмұны, ұйымдастырылуы және басқару тетіктері.

Қолдану әдістері

Бұл құралды дайындауда теориялық талдау, педагогикалық бақылау, салыстырмалы талдау, контент-талдау, сұхбаттасу және практикадан алынған мысалдарды жинақтау әдістері қолданылды.

Негізгі әдіс-тәсілдер

Колледж ішіндегі оқу үдерісінің әдістемелік қолдауын ұйымдастыру барысында педагогикалық менеджмент пен оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа әдіс-тәсілдері қолданылады. Олар:

1. **Цифрлық технологияларды қолдану:** Оқу үдерісінің тиімділігін арттыру үшін ақпараттық технологиялар, онлайн платформалар мен құралдар қолданылды. Google Drive, Trello, Microsoft Teams, Notion сияқты платформаларды пайдалану арқылы оқу үдерісін жүйелендіруге және оңтайландыруға болады.
2. **Құжаттамалық қамтамасыз ету:** Оқу үдерісінің құжаттарын электронды түрде жүргізу мен сақтау колледждерде оқу жұмысын жеңілдетеді. Бұл құжаттар ішкі тәртіп, бақылау және сапа менеджментін қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

3. **Мониторинг және бағалау жүйесі:** Студенттердің оқу үлгерімін және педагогикалық жұмыс сапасын бақылау үшін тиімді мониторинг жүйесі енгізу ұсынылады. Әр студенттің білім деңгейін жүйелі түрде бақылау арқылы оқытушы білім беру үдерісін уақытында түзетіп, оқушылардың нәтижелерін жақсарта алады.

4. **Педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді жаңарту:** Колледждерде оқыту үдерісінде дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық педагогикалық технологиялар мен әдістерді пайдалану қажет. Бұл студенттердің өздігінен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Бұл оқу-әдістемелік құрал техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарына, әдіскерлерге, педагогикалық ұжымға, сонымен қатар білім беру ұйымдарын басқаруды үйреніп жатқан магистранттар мен жас мамандарға арналған.

2. Колледждегі оқу үдерісін басқарудың практикалық негіздері

Оқу үдерісін басқару дегеніміз не?

Оқу үдерісін басқару – бұл оқу орнының оқу-тәрбие жұмысының сапасын қамтамасыз етуге бағытталған жүйелі, жоспарлы іс-әрекет. Колледжде бұл жұмысқа ең алдымен директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары жауапты.

Практикалық ескерту:
Әр оқу жылының басында оқу үдерісін басқаруға арналған **жылдық жоспар** әзірленеді. Бұл жоспар ҚР БҒМ нормативтік құжаттарына, колледждің даму стратегиясына, әдістемелік кеңес шешімдеріне сүйеніп құрылуы тиіс.

3. Басқарудың негізгі бағыттары

Басқарудың негізгі бағыттарына сипаттама

1. Стратегиялық басқару

Колледждің дамуын ұзақ мерзімге жоспарлап, мақсаттар мен міндеттерді нақтылау. Бұл бағытта даму стратегиясы, миссия, құндылықтар және басым бағыттар анықталады.

2. Академиялық басқару

Білім беру мазмұнын басқару, оқу бағдарламаларын жоспарлау, оқу-әдістемелік құжаттарды үйлестіру. Бұл салада оқу сапасын арттыру, оқу процесінің тиімділігін қамтамасыз ету көзделеді.

3. Педагогикалық кадрларды басқару

Оқытушылар құрамын іріктеу, олардың біліктілігін арттыру, мотивациялау және аттестаттау жүйесін ұйымдастыру. Сондай-ақ жас мамандарды бейімдеу мен тәлімгерлік жұмыс жүргізу де осы бағытқа жатады.

4. Әдістемелік басқару

Әдістемелік кеңес, пәндік-циклдік комиссиялар жұмысын ұйымдастыру, оқытушылардың әдістемелік қызметін бақылау және қолдау. Сабаққа қатысу, ашық сабақ өткізу, әдістемелік семинарлар осы бағытта жүзеге асырылады.

5. Қаржылық және материалдық-техникалық басқару

Колледждің бюджетін тиімді пайдалану, оқу базасын жабдықтау, құрал-жабдықтарды жаңарту, оқу кабинеттері мен зертханаларды заманауи талаптарға сай ету.

6. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды басқару

Цифрлық ресурстар мен платформаларды енгізу, онлайн оқыту жүйелерін қолдану, оқытушылар мен студенттердің цифрлық құзыретін дамыту.

7. Мониторинг және сапаны бағалау

Оқу процесіне бақылау жүргізу, ішкі бағалау құралдарын енгізу, сапа көрсеткіштерін талдау. Бұл бағыт оқу нәтижелерінің ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз етеді.

8. Тәрбие және әлеуметтік-психологиялық жұмыс

Студенттермен тәрбиелік іс-шаралар ұйымдастыру, әлеуметтік-психологиялық қолдау көрсету, жастардың белсенділігін арттыру.

	Басқару бағыты	Негізгі мазмұны
	Оқу үдерісін жоспарлау	Оқу жұмыс жоспары, академиялық күнтізбе, сабақ кестесі, ПЦК жоспарлары
	Оқу процесін ұйымдастыру	Сабақтардың өткізілуі, өндірістік тәжірибе, факультатив курстар
	Бақылау және талдау	Сабақтарға қатысу, рейтингтер, үлгерім, білім сапасы мониторингі
	Әдістемелік жұмыс	Оқытушылармен әдістемелік семинарлар, пән апталықтары, ПЦК отырыстары
	Құжаттамалық қамтамасыз ету	Оқу жоспарлары, есептер, актілер, бұйрықтар, хаттамалар

3. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының күнделікті жұмысы

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары – оқу үдерісін сапалы ұйымдастыру мен басқаруға жауапты негізгі әкімшілік қызметкер.

ОІЖО-ның күнделікті жұмысы жүйелі, мақсатты және кәсіби деңгейде ұйымдастырылған. Ол оқу процесін жоспарлау, бақылау және талдау жұмыстарын атқара отырып, колледждің стратегиялық даму мақсаттарын жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады.

Оның басты қызмет бағыттары:

- Оқу кестесінің орындалуын қадағалау және оқу үдерісін үйлестіру;
- Оқытушылардың сабақ жоспарларын, әдістемелік материалдарын бақылау;
- Оқу жетістіктерін бағалау жүйесінің орындалуын тексеру;
- Ашық сабақтар, педагогикалық кеңестер, әдістемелік семинарлар ұйымдастыру;
- Жас мамандарға әдістемелік қолдау көрсету және бейімдеу жұмыстарын жүргізу;
- Үлгерім, сабаққа қатысу, білім сапасына мониторинг жасау;
- Ішкі құжат айналымын жүйелеу (академиялық күнтізбе, есептер, бұйрықтар т.б.).

ОІЖО оқу орны ұжымында беделге ие, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, жаңашылдыққа бейім, кәсіби және этикалық нормаларды қатаң ұстанатын маман ретінде сипатталады.

Уақыт кезеңі	Негізгі әрекеттер
Күн сайын	Сабақ барысын бақылау, оқытушылармен кеңес, оқу журналдарын тексеру
Апта сайын	Оқытушылар отырысына қатысу, есеп дайындау, үлгерім талдауы
Ай сайын	ПЦК жұмыстарын талдау, сабақтарға қатысу актілерін жинау
Семестр сайын	Мониторинг есебін әзірлеу, оқу үдерісінің сапасын бағалау
Жыл сайын	Жылдық есеп, әдістемелік жұмыс нәтижелерін қорытындылау

Кеңес:

Барлық іс-әрекет **электрондық түрде** құжатталып, Google Drive немесе Microsoft Teams секілді бұлттық платформалар арқылы мұрағатталып отырғаны жөн. Бұл ашықтық пен қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

4. Жиі кездесетін мәселелер және шешу жолдары

Мәселе	Себебі	Шешу жолы
Сабаққа оқытушылардың кешігуі	Бақылаудың әлсіздігі	Сабақ кестесін нақты бақылау, тәртіпті қадағалау
Оқу құжаттарының уақытылы толтырылмауы	Жауапкершілік жетіспеуі	Жеке нұсқаулықтар беру, ішкі бақылау кестесін жасау
Әдістемелік жұмыстар формалды түрде өтуі	Мотивацияның болмауы	Белсенді әдіскерлерді қолдау, марапаттау жүйесін енгізу

5. Әдістемелік жұмысты ұйымдастыру

Бұл бөлімде колледж ішіндегі әдістемелік жұмыстың нақты құрылымы, ұйымдастыру жолдары, құжаттары және практикалық іс-шаралары қарастырылады. Мақсат – әдістемелік жұмысты формальды емес, **нақты нәтижеге бағытталған, жүйелі** түрде жүргізу.

Әдістемелік жұмыстың мақсаты мен міндеттері

Мақсаты: Оқу үдерісінің сапасын арттыру үшін оқытушылардың кәсіби құзыреттілігін дамыту, инновациялық педагогикалық технологияларды енгізу және оқытуды жетілдіру.

Негізгі міндеттері:

- Оқытушылардың әдістемелік деңгейін арттыру;
- Оқу материалдарын жаңарту, цифрландыру;
- Жаңа білім беру технологияларын енгізу;
- Сабақтардың әдістемелік сапасын бақылау;
- Озық тәжірибені тарату.

Әдістемелік қызмет құрылымы

Әдістемелік жұмыстың құрылымы төмендегідей ұйымдастырылады:

Қызмет түрі	Жауапты тұлға	Жиілігі
Әдістемелік кеңес	Директордың орынбасары, әдіскер	Айына 1 рет
Пәндік-циклдік комиссиялар (ПЦК)	ПЦК төрағасы	Айына 1-2 рет
Жеке әдістемелік жұмыс	Әр оқытушы	Үнемі
Ашық сабақтар	ПЦК мүшелері	Ай сайын
Семинар-тренингтер	Әдіскерлер, сырттан шақырылған мамандар	Тоқсан сайын

Әдістемелік кеңестің жұмысын ұйымдастыру

Әдістемелік кеңес – оқу үдерісін жетілдіруге бағытталған шешімдер қабылдайтын алқалы орган.

Жылдық жұмыс жоспары үлгісі:

Ай	Тақырып	Мазмұны	Жауапты
Қыркүйек	Жаңа оқу жылындағы міндеттер	Оқу жоспарларын бекіту, әдістемелік тақырыптар анықтау	Оқу ісі жөніндегі орынбасар
Қараша	Ашық сабақтардың тиімділігі	Ашық сабақтарға сараптама жасау	ПЦК жетекшілері
Ақпан	Инновациялық технологиялар	Жаңа әдістерді енгізу тәжірибесі	Әдіскер
Мамыр	Жыл қорытындысы	Үздік педагогтерді анықтау, ұсыныс енгізу	Кеңес мүшелері

Неліктен жаңа технологиялар қажет?

Бүгінгі студент – **сандық буын** өкілі. Ақпаратты тез қабылдайды, визуалды және интерактивті форматты ұнатады. Сондықтан колледждер дәстүрлі оқыту тәсілдерін **инновациялық әдістермен толықтыруы тиіс**.

Мақсат: білім беру процесін жаңғыртып, оқушылардың қызығушылығы мен білім сапасын арттыру.

Қазіргі заманда жаңа технологиялар – тек даму құралы ғана емес, өмір сүру мен жұмыс істеудің негізгі талабы. Цифрлық дәуірдің қарқынды дамуы білім беру, медицина, өндіріс, басқару сияқты барлық салаға тың серпін берді. Технологиялардың енгізілуі – уақыт үнемдеу, сапаны арттыру және адамның шығармашылық әлеуетін дамыту жолы.

Білім беру саласында жаңа технологиялар оқытуды интерактивті, қызықты әрі тиімді етеді. Мұғалім мен студент арасындағы қарым-қатынас жаңаша сипат алып, оқыту процесі

жекелендірілген және цифрлы құралдармен толыққан ортада өтеді. Google Classroom, Zoom, Kahoot, BilimLand сынды платформалар оқытуды қолжетімді, икемді және заманауи етеді.

Жаңа технологиялардың артықшылықтары:

- ақпаратқа тез әрі оңай қол жеткізу;
- тиімді коммуникация мен қашықтықтан жұмыс жасау мүмкіндігі;
- уақыт пен ресурс үнемдеу;
- автоматтандыру арқылы қателіктерді азайту;
- шығармашылық, зерттеушілік қабілеттерді дамыту.

Қорытындылай келе, жаңа технологиялар – жаһандық бәсекеге қабілетті болудың, инновациялық ойлауды дамытудың, әрі қоғам сұранысына жауап беретін сапалы қызмет ұсынудың негізгі кілті. Оларсыз бүгінгі заманның талабына сай өмір сүру мүмкін емес.

6. Оқыту платформалары және оларды қолдану

Платформа	Қолдану мақсаты	Артықшылықтары
Google Classroom	Сабақ материалдарын тарату, тапсырма жинау	Қарапайым интерфейс, Google Drive-пен интеграция
Moodle	Толық LMS жүйесі, қашықтықтан оқыту	Кешенді басқару, тест, форум, чат
Quizizz / Kahoot!	Тест және ойын форматында тексеру	Интерактивті, қызықты, жылдам нәтиже
Zoom / MS Teams	Онлайн сабақтар, вебинарлар	Видео, чат, экран көрсету мүмкіндігі
Padlet / Jamboard	Интерактивті қабырға, пікір жазу	Бірлескен жұмыс, визуалды формат

Практикадан кеңес:

Оқытушыларға жыл басында 2 апталық **"Цифрлық сауаттылық" курсын** өткізу ұсынылады.

Электрондық сабақ жоспарын әзірлеу

Электрондық сабақ жоспары – бұл Word не Google Docs форматындағы құрылымды, визуалды, сілтемелері бар құжат.

✓ **Электрондық сабақ жоспары құрылымы:**

1. Сабақтың тақырыбы
2. Мақсаты мен міндеттері
3. Қолданылатын цифрлық құралдар
4. Сабақ барысы (кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды)
5. Онлайн ресурстар сілтемесі (видео, тапсырма)
6. Бейнежазба немесе слайд
7. Қалыптастырушы бағалау түрі (Google Form, Kahoot)

Симуляторлар, AR/VR және интерактивті құралдар

Практикалық қолдану мысалдары:

Сала	Цифрлық құрал	Мақсаты
Медицина	**Visible Body**	Анатомияны 3D зерттеу
Электротехника	**Phet simulations**	Электр тізбегін модельдеу
Аспаздық	**YouTube + Canva**	Видеорецепт жасау, инфографика
Автокөлік жөндеу	**VR симуляторлар (VR Lab)**	Қозғалтқыш бөлшектерін көру

⊙ Қосымша құрал: **Nearpod, Edpuzzle** – бейнероликке сұрақ енгізуге мүмкіндік береді.

Оқытушыларға арналған идеялар тізімі

Идея	Қолдану мысалы
QR-кодпен сабақ	Презентация, бейне, тапсырма – бір QR-код ішінде
Google Sites	Пән мұғалімінің жеке сайты, барлық материал бірге
Электрондық күнделік	Студенттердің портфолиосын Google Docs арқылы жүргізу
Сұрақ-жауап сессиясы	Padlet арқылы жасырын сұрақ қою мүмкіндігі

Студент белсенділігін арттыратын әдістер

Әдіс	Қалай қолдануға болады
"Жылдам сұрақ"	Сабақтың басында Kahoot викторина
"Сен – мұғалімсің"	Студент бір бөлімді өзі түсіндіреді
"Цифрлық плакат"	Canva-мен тақырып бойынша плакат жасау
"Мини жобалар"	Апталық жобалық жұмыс, Google Slides-та қорғау

Сандық білім беру ресурстары (СБР)

Қазақстанда қолдануға болатын ресурстар:

- **www.sabak.kz** – колледжге арналған сабақ жоспарлары
- **www.bilimland.kz** – анимация, видео, тапсырма (интеграция бар)
- **opiq.kz** – цифрлық оқулықтар
- **edu.gov.kz** – ҚР БҒМ платформасы

Кеңес: әдіскер бұл ресурстарды әр пән бойынша жүйелеп, **ортақ база** жасайды.

7. Оқу үдерісін талдау және мониторинг жүргізу

Мониторинг дегеніміз не?

Мониторинг – оқу процесінің тиімділігін анықтау мақсатында **жүйелі түрде ақпарат жинау, талдау және бағалау**. Ол оқу үлгерімімен қатар, оқыту әдістерінің, сабақ сапасының, құжат жүргізудің, студент белсенділігінің деңгейін де қамтиды.

Мақсаты: Колледждегі оқу сапасына әсер ететін барлық факторларды анықтап, оларды оңтайландыруға мүмкіндік беру.

Оқу-әдістемелік жұмыстағы негізгі құжаттар тізімі

Құжат атауы	Мазмұны	Жаңарту жиілігі
Колледждің оқу жұмыс жоспары	Барлық мамандықтар мен пәндер бойынша сағаттар, пәндер тізімі	Жыл сайын
Академиялық күнтізбе	Сабақтың басталуы, демалыс, сынақ-емтихан кезеңі	Жыл сайын
ПЦК жоспары	Әр циклдік комиссия жұмысы, ашық сабақтар, әдістемелік шаралар	Ай сайын/тоқсан сайын
Ашық сабақ кестесі	Педагогтердің тәжірибе алмасу жоспары	Ай сайын
Мониторинг және бақылау жоспары	Үлгерім, сабақ сапасы, қатысу, бағалау	Тоқсан сайын
Оқу сабақтарының кестесі	Апталық сабақ кестесі	Қажетіне қарай
Сабақ журналдары	Теориялық және өндірістік сабақтарға қатысым, бағалар	Үнемі
ОӘК (оқу-әдістемелік кешен)	Силлабус, сабақ жоспары, тапсырмалар	Жыл сайын

📎 **Ескерту:** Құжаттардың электрондық нұсқасын Google Drive, OneDrive немесе колледждің IT-серверінде жүйелі түрде сақтап отырған жөн.

Колледж ішінде әзірленетін маңызды құжаттарға сипаттама:

1. Оқу жұмыс жоспары

Жалпы білім беру және мамандықтар бойынша оқу үрдісін ұйымдастырудың басты құжаты. Ол пәндер тізбесін, сағат санын, практиканың түрлерін және қорытынды аттестация тәртібін қамтиды. Жыл сайын жаңартылып, білім беру стандартына сай бекітіледі.

2. Академиялық күнтізбе

Оқу жылының басталуы, аяқталуы, демалыс кезеңдері, аралық және қорытынды бақылау мерзімдері көрсетілетін ресми құжат. Бұл құжат оқу процесінің реттілігін қамтамасыз етеді.

3. Сабақ кестесі

Әр семестрге арналған, оқу пәндерінің өткізілу уақытын белгілейтін құжат. Студенттер мен оқытушылар үшін күнделікті жұмыстың негізі.

4. Әдістемелік кеңес шешімдері мен отырыс хаттамалары

Колледждегі оқу-әдістемелік жұмысты басқару мақсатында қабылданған шешімдердің ресми жазбасы. Мұнда ашық сабақтар, оқытушылардың біліктілігін арттыру, оқу материалдарын сараптау мәселелері қарастырылады.

5. Ашық сабақ өткізу және талдау актілері

Оқытушылардың педагогикалық шеберлігін бағалау мақсатында жүргізілетін ашық сабақтардан кейін жасалатын құжаттар. Онда сабақ құрылымы, қолданылған әдістер, кері байланыс, ұсыныстар беріледі.

6. Сабаққа қатысу парағы (чек-лист)

Басшылық немесе әдіскер сабаққа қатысқанда толтыратын бақылау парағы. Мұнда сабақ мақсатының нақты болуы, әдіс-тәсілдер, бағалау жүйесі, АКТ қолдану сияқты критерийлер қамтылады.

7. ПЦК жұмыс жоспары және есебі

Пәндік-циклдік комиссиялар өз жұмысын жоспарлап, жыл соңында оның орындалуына талдау жасайды. Бұл құжат ПЦК-ның белсенділігі мен сапалы жұмысын бақылауға мүмкіндік береді.

8. Жылдық әдістемелік есеп

Оқу жылы бойы жүргізілген әдістемелік жұмыстардың қорытындысы. Мұнда ашық сабақтар, семинарлар, шеберлік сыныптары, әдістемелік өнімдер, мониторинг нәтижелері қамтылады.

9. Мониторинг қорытындысы мен аналитикалық есептер

Сабақ сапасын, үлгерімді, оқу үрдісінің тиімділігін бақылау нәтижелері. Мұндай есептер шешім қабылдау мен алдағы жұмыс жоспарларын жетілдіруге бағыт береді.

10. Тәрбие жұмысының жоспары мен есебі

Студенттердің тұлғалық дамуы мен құндылық қалыптастыру бағытындағы іс-шараларды жүйелейтін құжат.

Құжат айналымын басқару алгоритмі

1. **Қыркүйек** – Оқу жылының құжаттарын бекіту: жұмыс жоспары, күнтізбе, оқу бағдарламалары.
2. **Қазан-желтоқсан** – Ашық сабақтар мониторингі, ПЦК жұмысын бақылау.
3. **Қаңтар-наурыз** – Сауалнама, білім сапасын талдау, әдістемелік көмек.
4. **Сәуір-мамыр** – Жылдық есеп, қорытынды мониторинг, құжаттарды мұрағаттау.
5. **Маусым** – Келесі жылға жоспар, ішкі нормативтік құжаттарды жаңарту.

Ұсыныстар:

1. **Цифрлық технологиялар мен инновацияларды енгізу**
Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде **цифрлық технологиялар** ерекше орын алады. Сондықтан, колледждерге барлық оқу құжаттарын электронды форматқа көшіруді, **онлайн**

оқыту платформаларын тиімді қолдануды ұсынамын. Бұл студенттердің білім алу мүмкіндігін арттырып, оқытушылардың жұмысын жеңілдетеді.

2. **Оқытушылардың кәсіби дамуын қамтамасыз ету**

Оқытушылардың **кәсіби деңгейін арттыру** үшін үнемі **біліктілігін арттыру курстарын** ұйымдастыру қажет. Әсіресе, жаңа әдістемелер мен технологияларды енгізу бойынша тренингтер өткізу өте маңызды.

3. **Студенттердің оқу үлгерімін жүйелі бақылау**

Студенттердің оқу үлгерімін тексеру мен бағалау үшін **мониторинг жүйесін** енгізу керек. Бұл жүйе оқытушыларға оқу нәтижелерін уақытында бағалауға және оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

4. **Құжаттамалық жұмыс жүйесін дамыту**

Барлық оқу құжаттары жүйеленіп, **электрондық форматта сақталуы тиіс**. Сонымен қатар, құжаттардың сақталуы мен айналымын қадағалау үшін **біртұтас ақпараттық жүйе** қолдану ұсынылады.

5. **Кері байланыс жүйесін жетілдіру**

Оқытушылар мен студенттер арасындағы кері байланысты тиімді жүргізу үшін сауалнамалар, пікірталастар және **кері байланыс алаңдарын** ұйымдастыру қажет. Бұл студенттердің оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырып, оқытушыларға сабақ сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Осы әдістемелік құралдың мақсаты – колледждердегі оқу үдерісін әдістемелік тұрғыда жетілдіру, жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді енгізу арқылы оқу сапасын арттыру болып табылады.

Бұл құралда ұсынылған әрбір бөлім колледждегі оқу жұмысының әртүрлі аспектілерін қамтиды: оқу жоспарын ұйымдастыру, цифрлық технологияларды қолдану, мониторинг пен бағалау жүйесі, практикалық әдістер және құжаттамалық қамтамасыз ету. Әр бөлім колледждің оқу процесін тиімді басқару үшін қажетті ақпараттар мен құралдарды ұсынады.

Құралда көрсетілген жаңа әдіс-тәсілдер мен технологиялар оқу процесін оңтайландыруға, оқытушылар мен студенттердің арасындағы өзара қарым-қатынасты жақсартуға және білім сапасын арттыруға бағытталған.

Құрал колледждерде оқу үдерісін әдістемелік тұрғыдан ұйымдастыруды жақсартуға, оқу сапасын арттыруға және оқытушылар мен студенттер арасында тиімді байланыс орнатуға арналған. Әдістемелік нұсқаулық оқу үдерісінің әртүрлі аспектілерін қамтитын ұсыныстар мен құралдарды ұсыну арқылы колледж басшыларына оқу жұмысын дұрыс ұйымдастыруға көмек көрсетеді.

Бұл құралды қолдану арқылы колледждер оқу сапасын жақсартып, білім беру үдерісін үздіксіз дамытуға қадам жасай алады. Жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді пайдалану оқу процесін жақсартуға, колледждерде білім беру қызметінің жоғары деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Оқу үдерісін басқару – нақты құрылымы, күнделікті бақылауы және сапа көрсеткіштерін жүйелі бағалауға негізделген үдеріс. Практикалық құралдар мен цифрлық шешімдер бұл жұмысты айтарлықтай жеңілдетеді. Ең бастысы – жүйелілік пен ашықтық.

Әдістемелік жұмысты нақты құрылыммен, жоспармен және практикалық мақсатпен ұйымдастырса, ол колледждің оқу сапасын арттырып қана қоймай, педагогтердің кәсіби дамуына да үлкен серпін береді.

Жаңа технологиялар – бұл оқытушының орнын баспайды, бірақ оны күшейтеді. Дұрыс қолданылған цифрлық құралдар оқыту сапасын бірнеше есе арттырады. Ең бастысы – **біртіндеп енгізіп**, оқытушыларды қолдап отыру.

Мониторинг – формалдық емес, **түйінді шешімдер қабылдауға көмектесетін нақты құрал**. Оны дұрыс жоспарлап, жүйелі қолдансаңыз – колледждің даму деңгейі айқын көрінеді. Және бұл жұмыс оқытушыларға қолдау көрсету мақсатында жүргізілуі керек.

Үздік тәжірибе – үлгі емес, **шабыт көзі**. Әр колледж өз жағдайына бейімдеп, бұл идеяларды сәтті енгізе алады. Бастысы – **іске асыруға батыл қадам жасау** және әр жетістікпен бөлісу!

Құжат – оқу сапасының **айнасы**. Дұрыс жүргізілген құжаттамалар оқу орнының ішкі мәдениетін, жүйелілігін және сапа менеджментін дәлелдейді. Сондықтан оқу ісі жөніндегі орынбасар бұл бағытта **цифрлық жүйе мен нақты ережелерге сүйеніп жұмыс істеуі қажет.**

Бұл оқу әдістемелік құрал колледждердің оқу үдерісін басқару, оқу сапасын арттыру және оқытушылар мен студенттердің кәсіби дамуына ықпал ету мақсатында құрастырылды. Әрбір бөлім оқу жұмысының тиімділігін арттыруға бағытталған және колледждердің білім беру саласындағы ең үздік тәжірибелерін пайдалану үшін қажетті ақпараттар мен құралдарды ұсынады.

Оқытушылар мен колледж басшыларының тығыз ынтымақтастығы мен бірлескен жұмысы оқу үдерісін жақсартудың кепілі болып табылады. Жаңа әдістемелер мен технологияларды тиімді қолдану арқылы біз студенттерге сапалы білім беру және олардың кәсіби дағдыларын қалыптастыру жолында маңызды қадамдар жасай аламыз.

Әдістемелік құралдың нәтижелері колледждерде оқу сапасын арттыру үшін қажетті қадамдар мен стратегияларды ұсынады. Оны іске асыру арқылы колледждер өз оқыту үдерістерін жаңартып, білім беру саласында сапалы өзгерістерге қол жеткізе алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (2011). – Алматы: «Юрист», 2011. – 56 б.
2. ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2020 жылғы № 416 бұйрығы. «Техникалық және кәсіптік білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары». – Астана: ҚР БҒМ, 2020.
3. Қазақстан Республикасындағы техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі: Ұлттық есеп / ҚР Білім және ғылым министрлігі. – Алматы: ҚР БҒМ, 2019.
4. Жұмамұратова М., Тұрғанбаева З. «Цифрлық оқыту платформаларын қолдану» / Ғылыми мақала. – Журнал «Білім берудегі жаңа тәсілдер», 2018, № 2.
5. Ерғалиева Б.Ә. «Оқу үдерісін басқарудағы әдістемелік тәсілдер» / Оқу құралы. – Астана: Ұлттық білім академиясы, 2020. – 125 б.
6. Колледждердегі оқу үдерісін ұйымдастыру және басқару / Әдістемелік құрал. – Алматы: Алматы университеті, 2018.
7. Тан Ши, Сюй Ли. «Жобалық оқыту және оның заманауи білім беру жүйесінде қолданылуы» / Ғылыми мақала. – Пекин, 2020.
8. Барретт К. «Мектеп және колледждерде басқару жүйесі» / Оқу құралы. – Лондон: Routledge, 2017.
9. Мамырбекова А.Б. «Оқу мен оқытудағы инновациялар және жаңа әдістер» / Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.

«ЗАМАНАУИ ҮРДІСТЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ТИІМДІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ДАМЫТУ»

Егізова Нұрлыгүл Мыңбаевна
«№29орта мектебі» КММ Ақтөбе қаласы

XXI ғасырдың заманауи педагог, заман талабына сай, сабақ барысында оқушылардың қызығушылығын оятуда тиімді тәсілдерді ұтымды қолдану арқылы нәтижелі мақсатқа қол жеткізу керек. Бұл тақырып қазіргі заманғы білім беру үрдісінде қазақ тілін және әдебиетін оқытудың тиімді инновациялық технологияларын енгізу қажеттілігін білдіреді. Оқытудың заманауи әдістері мен құралдары арқылы білім сапасын арттыру, оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту және шығармашылық қабілеттерін жетілдіру мақсатында қолданылатын технологиялар маңызды. Қазіргі заман талабына сай оқушы өзін-өзі жетелеуші, зерттеуші, жаңалық енгізуші. Ең бастысы оқушы өзін-өзі бағалаушы. Әр оқушы жеке тұлға болып табылады. Әр жеке тұлғаның басты құндылығы бағыттылық болып табылады. Ал бағыттылық оның өмірлік ұстанымдары, бағдарлы еңбекке, адамдарға деген қарым - қатынасы сияқты тұтас қондырғы. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуальды, кәсіптік -адамгершілік, рухани азаматтық және басқа адами келбетінің қалыптасуына әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үлгісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Заман талабына сай «Ақпараттық технология», «СТО», «ЫІнтымақтастық», «Дамыта оқыту», «Сындарлы оқыту», «Модульдік» технологиялар қолданылуда. Соның ішінде дамыта оқытуға тоқталсам, ғылыми негіздері Л.С.Выготскийдің еңбегінде жарық көрді. Кейінірек бұл теория Л.В.Занков, Д..Эльконин, В.В.Давыдовтың экспериментінде әрі қарай өзіндік жалғасын тапты. «Дамыта оқыту» жүйесінің негізі-мұғалімнің оқушыларға көп материал беру емес, нақтыны меңгерте отырып, нақты білімді тірек сигнал есебінде өз білімін одан әрі дамытып, әр құбылыстың мәнін, ерекшелігін, сапалық деңгейін анықтауға үйрету. Ойлау арқылы оқушылар өздері шығармашылыққа ұмтылады. Материалды дайын күйінде қабылдамай, оны жеке зерттеу немесе топтық зерттеулер жүргізе отырып, көзімен көріп, өз сұрағына жауап бере алады. Дамыта оқыту технологиясы балаға сыртқы ортамен қарым-қатынас жасауға да ықпал етеді. Қарым-қатынас жасау барысында жоспарлауға, мақсат қоя білуге, қорытындылап талдай білуге дағдыланады. Міне, осындай жүйе арқылы «Өзіндік даму» жүзеге асады. Соның негізінде өзіндік талдау, жинақтау, өзіндік бағыт беру, өзіндік тәрбие, білім алу жүйелері қалыптасады.

Жаһандану мен цифрландырудың білім беру жүйесіне әсері мол. Қазіргі кезең озық идеяларды, тың шешімдерді, үлкен еңбек пен білімнің мол қорын қажет етеді. Бой түзейтін емес, ой түзейтін заманда оқушылардың білім сапасын көтеруде цифрлық білім ресурстарын тиімді қолдану керек. Сол үшін де заман ағымынан қалмау, ашылып жатқан жаңалықтарға ілесу, жаңа заман көшбасшыларының қатарынан болу, бәсекеге қабілетті болу үлкен білімді талап етеді. Бүгінгі күнде басты назарда тұрған мәселе – ол білімді, ой өрісі кең, жан-жақты тұлғаларды дамыту. Себебі тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш – білім және білімді ұрпақ. Келер ұрпақты білімді ету үшін ең алдымен цифрлық сауаттылығын жетілдіріп, білім сапасын арттыру қажет. Осы орайда мұғалімнің алар жауапкершілігі зор. Ол оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыра отырып, білім сапасын арттыруды көздеуі тиіс. Бұл көп ізденісті, жаңа технологияларды пайдалану шеберлігі мен жаңашылдықтың болуын талап етеді. Қазіргі цифрлық даму кезеңінде цифрлық ресурстарды пайдалану қажеттілігі де осыдан келіп туындайды. Сабақтың қызықты, сапалы өтуі тікелей оқытушының шеберлігіне байланысты болады. Қызығушылықты арттыруға арналған қазіргі кезде көптеген технологиялар бар. Қазіргі кезде тілді коммуникативтік оқыту мәселесіне ерекше назар аударуда.

Үстіміздегі ғасыр жеке тұлғаны қалыптастыру, ізгілендіру, дамыту ғасыры. Олай болса, мұғалімнің алдында тұрған бірден-бір мақсаты- оқушылар алған білімін пайдаға асырып, өздігінен әрекет ете алатын, оларды түрлі өмірлік жағдайда қолдана алатын, жалпы

адамзаттық және ұлттық құндылықтарды қатар меңгерген, өзіндік көзқарасы бар жеке тұлға, азамат болып жетілуіне ықпал ету. Оқу материалдарын қарапайым тілдік құбылыстардан күрделіге қарай, дарадан жалпыға, жекеден тұтасқа, нақтыдан дерексізге қарай, сондай-ақ дедукциялық бағытта құру, жалпыға түсінікті ету мақсатында мәтіндерді ықшамдау, өзгерту, түрлендіру, екшеп сұрыптау. Оқушыларды техника дамыған сайын қызықтыру оңай емес, оқытудың ақпараттық технологияларын тиімді пайдаланып нәтижеге жетуге болады. Аудио құралдарын қолданудың мақсаты – қазақ тіліндегі дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді айтылымдарды дұрыс дыбыстап айтуға, дұрыс жазуға төселдіру. Қазақ тіліндегі мәтіндерді түсініп тыңдау. Осыған байланысты аудиокешенде мына міндеттер шешіледі:

- қазақ тілінің үндестік заңын сақтай отырып, дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді дұрыс айтуға дағдыландыру, үйрету;
- сөйлеу модельдері арқылы қазақша сөйлеу дағдысын қалыптастыру;

Қазақ тілін интерактивті-мультимедиалық оқу құралдары арқылы оқыту. Квест жобаға тоқталатын болсам**,** білім алушыларға квест-жобаны орындау туралы түсіндірме жұмысы жүргізіледі. Одан соң оқушылар тарапынан мыналар жасалады:

- жасалатын жұмыстар бөлінеді;
- дайындалатын презентацияның жоспарын жасайды;
- ақпараттық ресурстарды зерттейді, қажет материалдарды жинақтап, тақырып бойынша презентациялық слайдтар әзірлейді;
- уақытты есепке алып презентация жасайды.

Мысалға 8-сыныпқа жүргізілген қазақ тілінен квест-жоба үлгісі беріліп отыр.

Сабақ тақырыбы: Жаһандық энергетикалық дағдарыс

Оқу мақсаты: 8.2.7.1 Ғаламтор, энциклопедия, газет-журналдар, оқулықтар, ғылыми еңбектерден алынған деректерді дәлел ретінде қолдану, авторына сілтеме жасау

Оқылым алды тапсырмасы. «Менен сұрақ – сенен жауап!»

Оқылым тапсырмасы:

Оқушылар шағын топтарда жұмыс жасайды. Мұғалім топтарға балаларға арналған газет-журналдар, энциклопедия ұсынады. Оқушылар басылымдарды қарап, танысып, ішінен жаһандық энергетикалық дағдарыс туралы ақпараттарды табады. Оқылымнан кейінгі тапсырма. Оқушылар төрт топқа бөлініп, жаһандық энергетикалық дағдарыс тақырыбы бойынша мәліметті ғаламтордан жинастырып презентация әзірлейді, авторына сілтеме жасайды. Оқушылар қазақ тілін үйренумен қатар, цифрлық сауаттылықты та меңгереді. Қазақ тілін оқытуда радионы пайдалану. Радио таралым аясы кең және қолдануға ең ыңғайлы ақпараттық-коммуникациялық құрал болып табылады. Радиосабақтар әдістері мен амал-тәсілдері бүгінгі күні әртүрлі бағытта дамып келе жатыр. Радио бағдарламаларды көбіне қоғамдық-саяси лексика қалыптастыру мақсатында қолданады. Қазірде көптеген радиоарналар ғаламтор желісіне қосылып, көптеген тыңдаушылар өздерінің сүйікті радиоларын ғаламтор желісі арқылы тыңдауға және де ғаламтор желісі арқылы көптеген радиолардың Қазақстан аумағынан тысқары жерлерге де таратылатын мүмкіндіктері туып отыр. Техника мен технологияның дамуына байланысты қазіргі кезде радиолар өздерінің тыңдаушыларымен ғаламтор арқылы қатынас жасайтын бағдарламаларды көптеп енгізуде. Олар түрлі елеулі оқиғаларға, мерекелерге арналған құттықтау бағдарламалары, түрлі интерактивті ойындар, әртүрлі тақырыптар төңірегінде тыңдаушымен әңгімелесу тағы да сол сияқты интерактивті бағдарламалар желісі дамып келе жатыр. Радиотыңдаушылардың қазіргі кезде ондай бағдарламалардың қатысушысы болуына да көптеген мүмкіншілктер бар. Тыңдаушылар тіпті радио арналарды ұялы байланыс телефондарына да қосып тыңдап, интерактивті бағдарламаларға барлық нүктелерден қосылып қатысып жатады. Біз радиосабақтардың «Дұрыс сөйлейік!» радио арқылы қазақ тілін үйрету сабақтарының жобасын қорынан таңдап, сабақтарға қолданылды. Бағдарлама мақсаты – қазақ тілінің ауызша және жазбаша сөйлеу нормаларын тыңдарманға түсіндіру. Сабақта бір сарынды презентациялар мен бейне материалдарды көрсете беру оқушының қызығушылығын төмендетіп, ынтасын түсіреді. Сондықтан сабақта canva, animoto, animaker сияқты цифрлық

ресурстарды қолданудың пайдасы зор. Мәселен қазақ тілі сабағында жаңа тақырыпты түсіндіруде де, түсінідіріп болған соң кері байланыс алуда да «canva» платформасын пайдалану ұтымды болады. Ондағы әр санат, мысалы, «жаттығу парағы» немесе» «диаграмма» ондаған тақырыптық үлгілерден тұрады. Мұғалімге тиімділігі де осыдан көрінеді.

Оқушылардың сабаққа белсенді қатысуы, сабақты түсінуі олардың сол сабаққа деген ынтасын, қызығушылығын арттырумен тығыз байланыста. Түрлі әдіс-тәсілдер мен ресуртарды қолданып, оқушылардың сабаққа деген назарын аударып алу маңызды. Егер оқушы үшін сабақ қызықсыз әрі түсінуге қиындық туғызса, оқушының тақырыпты түсінуі де, тақырыпқа енуі де қиын болады. Осы үшін мұғалімге жаңашылдық, шығармашылық ізденіс пен жаңа технологияларды меңгеру шеберлігі қажет. Ол түрлі сипаттағы жаңа цифрлық білім беру ресурстарын ұтымды пайдалана алуы керек. Сондай сипаттағы қазақ тілі сабағында қолдануға болатын және өзім де жиі қолданатын, тәжірибемде зерделеп жүрген ресурс – animaker. Ол бейнені анимациялық сипатта жасап, оқушылардың назарын бірден аударады. Қазақ тілі сабағында жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, грамматикалық жаңа ережені өткенде осы ресурс арқылы жаңа анимациялық бейнені жасап, сол бейне арқылы түсіндіру өте тиімді. Бұл жерде жаңа тақырыпты, ережені мұғалім емес, мұғалім жасаған анимациялық бейне түсіндіреді. Ал бұл оқушы үшін бірден қызықты болатыны сөзсіз. Оқушы жасалған бейнеге қызыға отырып, сабақтың тақырыбына да ене бастайды. Әсіресе төменгі сынып оқушылары үшін бұл ресурсты пайдалану тиімдірек деп ойлаймын. Мәтінмен жұмыс кезінде де мәтінді осы арқылы оқытып, жұмыс жасатқан пайдалы болады. Сонымен жоғарыда цифрлық білім беру ресурстарын қарастырып, олардың ішінен қазақ тілі сабағында қолдану тиімді болатындарына тоқталып, зерделедік. Байқағанымыздай, оларды көп жағдайда мәтінмен жұмыс жасау кезінде пайдалану ұтымды болады. Ал қазақ тілі пәнінің негізі де сол мәтін екені анық. Қорыта келе, жахандану дәуірінде цифрлық білім беру ресуртарын қазақ тілі пәнінде қолдану тиімді екенін көреміз. Цифрлық білім беру ресурсы мұғалімге қосымша материалдар ұсынып, сабақты шығармашылық бағытта жүргізуге жағдай жасайды. Тапсырманы тиімді ұйымдастырып, оқу мақсатына жетуге мүмкіндік береді. Сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мүмкіндіктерімен толықтыруға, оқушылардың назарын аударуға, ақпараттарды көрнекі түрде көрсетуге бағыттайды. Қазіргі кездегі білім беру мен тілді оқытуда цифрлық технологиялардың мына мүмкіншіліктерін толығымен енгізіп, қолдануға болады:
Қажет әдебиетті іздестіру үшін:а) оқу орнындағы кітапханалардағы электронды каталогтар;
ә) Internet Explorer, Mozilla Firefox браузелерін және өзге де іздестіру машиналарын пайдалану арқылы ғаламтор желісіне шығу.
2. Реферат, конспект, аннотация дайындау барысында әдебиеттермен жұмыс істеу;
3. Зерттеу үдерісін жоспарлау үшін ақпаратты жинақтау және сақтау (Microsoft Outlook басқару жүйесі).

Ұстаз әрқашан іздену үстінде жүреді, білімді де білікті ұстаздан шәкірт оза шығады. Іздене жүріп тиімді әдіс-тәсілдерін пайдалана отырып, алға қадам басайық. Біздің халқымыздың да тәрбиеге тұнып тұрған алуан түрлі үлгі-өнегесін тиімді пайдаланайық.

Әдебиеттер:

1.Жаңа мазмұнды білім беру ісін жүзеге асырудағы біліктілікті арттыру жүйесінің рөлі Б. А. Әлмұхамбетов // Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы //Справочник образовательного учреждения. - 2007-№1. - С. 23
2.Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту Алматы – 2005, 208б.
3.Өмірбаева К. Оқыту процесіндегі инновациялық ізденістер. Болашақтың іргесін бірге қалаймыз атты Қазақстан халқына жолдауы. Жусанбаева Г. М. 2.Білім берудегі инновациялық технологиялар. Бөрібекова Ф. Б., Жанатбекова Н. Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар

ОҚЫТУ МЕН ОҚУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ҮШІН КЕРІ БАЙЛАНЫСТЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Ербакиева Марьяна Машырыковна
№7 Қ.Сыпатаев атындағы IT мектеп-лицейінің химия пәні мұғалімі

• Мақалада білім алушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамыта отырып, өзінің жетістіктерін сезіну, оқудағы кемшіліктерін байқау және оны жетілдіруге негізделген рефлексия және кері байланыстарды жүргізу жолдары қарастырылған

• В статье рассмотрены способы восприятия обучающимися своих достижений, наблюдения за недостатками в обучении и проведения рефлексии и обратной связи, основанной на его совершенствовании, с развитием навыков критического мышления

Түйінді сөздер: Кері байланыс, рефлексия, тұлға, ұстаным, дамыта оқыту,ойлау дағдысының деңгейі

Ключевые слова: Обратная связь, рефлексия, личность, позиция, развивающие обучение, уровень навыков мышления

Оқушы үшін – өзінің жетістіктерін сезінуіне, оқудағы кемшіліктерін байқауға және алға жылжу үшін нақты нұсқаулармен көмектесетін ақпараттарды алу,сапалы да терең білім беруге, олардың сыни ойлау қабілеттерін жетелеуге, уақытты тиімді пайдалануға, сабақты қызықты да мазмұнды өткізуге, мұғалімнің оқу іс–әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білу жаңа технологиялық әдістерді қолданатын ұстаздар қолында. Мұғалім үшін ең маңызды нәрсе - қоғам үшін пайдасы зор тұлға тәрбиелеу. Мұғалім берген түсініктемелердің көбін оқушылар бағаламайды және назарына алмайды. Демек, өз ұстанымдарын жеткізе алатын және еркін, ынталы, өзіне және өз идеяларына сенімді, сыни көзқарасы жүйелі дамыған, ғылым мен техниканың белгілі салаларында құзырлығын көрсете алатын «Мен» деген тұлғаны тәрбиелеуде мұғалімнің сіңірер еңбегі зор. Оқыту үрдісіне дамыта оқыту идеясының енуіне сәйкес рефлексияның білім берудегі алатын орнының мәні арта түсіп, білімді дамытудың шарттарының бірі болып отыр. Білім саласындағы көкейтесті мәселелер қатарына жатқызуға болады. Ойлау деңгейі дамыған оқушылар кері байланысты құптайды және оны өздерінің оқу үлгерімін жақсарту үшін қолданады. Мұғалімнің рефлексиялық қызметінің мақсаты: оқытудағы іс-әрекеттің негізгі компонентерін есіне түсіріп, олардың мәнін, алынған нәтиженің мақсатқа сәйкестігін не сәйкес орындалмағанын дәлелдей алу, қолданылған әдіс пен құралдардың тиімді не тиімсіз болғанына байланысты өзіндік көзқарасын білдіру, орындалып өткен әрекеттің нәтижесін зерттеу. Тек сонда ғана алдағы жұмыстарда дұрыс мақсат қойып, алға қарай шығармашылықпен жылжудың жобасын жасау мүмкін болады. Рефлексияның мәні– адамның өзінің білімін, білімінің негізін,оларды меңгерудің жолдарын анықтау.

Кері байланыс оқушылар мен мұғалімдерге жетістіктер мен даму туралы хабарлама беру болып табылады. Мұғалім бала дұрыс жауап беру үшін оған уақыт беру керек. Егерде бала қателессе, жетекші сұрақтар қойып,баланы өзі дұрыс жауап табуға бағыттайды. Кері байланыс көбінесе уәж болып табылады және де ол мұғалім мен оқушы арасында сенім мен сыйластық орнатады. Сөйтіп мұғалім әр оқушының нені біліп,нені ойлап,қалай оқитыны туралы неғұрлым көп білсе,соғұрлым оқушылардың жетістіктерін арттыру мен өзінің оқытуын жетілдіруге мүмкіндік көп.

20жылдық педогогикалық іс-тәжірибе барысында оқушының өзіндік талпынысы болмаса тек қана химия емес басқа да пәндерді оқыту мүмкін емес. Өйткені бала пәннің қажеттілігін түсінбеуі де мүмкін. Күнделікті қалыптасқан әдет бойынша ата-ананың бағыттауымен мектепке келіп кетумен шектеледі. Әрбір ұстаз алдында отырған оқушының ойына үңіле білсе, тиімді әдістерді анықтап қолданса 3-4 сабақ көлемінде өзіне-өзі есеп беруге баулуға болады. 7-8 сабақ көлемінде сіз таңдаған әдістерге тиімді тиімді емес деген ойларды да білдіреді. Ең тиімді кері байланыс оқушыдан мұғалімге беріледі. Рефлексияны ойлау, ес, сана сияқты танымдық үрдістер адам табиғатына тән болғандықтан олардан бөліп

қарауға болмайды. Сыныптағы болып жатқан әрбір құбылысқа үніле қарап, өзін реттеуге бағыттайды. Оқыту барысында білім алушылардың жас ерекшеліктеріне қарай рефлексияның да әр түрлі формаларын жиі қолдануды мақсат етіп, ол сабақ соңында асығыс атқарыла салмай, балаға байыппен ойлануға мүмкіндік беретіндей етіп үйымдастырылуы шарт. Сонда ғана бала әр тапсырманы ойланып, сүзгіден өткізіп жолдастарымен кеңесе отырып шешуге бағыттайды. Тәжірибе барысында оқушыдан алынған жазбаша рефлексия нәтижелері бойынша мен белсенді болдым.... немесе мен бүгін тобыма көмектесе алдым ..... сөйлемдерді толықтыру сияқты тапсырмалардан жауапкершілік сезімін оятуға болатынын байқадым.

Рефлексияны адамның рухани әлеуетін ашу мен анықтаудың инновациялық жолдарының бірі деп тани отырып, Б. З. Вульфов пен В. И. Харькин «Рефлексияны ешкім және еш нәрсе алмастыра алмайды» деген пікір білдіреді.Мен де осы пікірмен толық келісемін, өйткені сабақ барысында үнемі қолдана отырып оған көзім толықтай жетті. Бұрынғы сабақтарымда сыныптағы барлық оқушының зейінін химия пәніне аудару мүмкін болмаған, рефлексияның түрлерін тиімді қолдану нәтижесінде балалардың пәннің, оқудың қажеттілігін түсіне бастағанын байқадым. Жазбашаға қарағанда, ауызшаға кері байланыс анағұрлым тиімдірек.Әсіресе сабақ барысында өзін ұстау, жолдастарымен қарым-қатынастары , түсінбеген мәліметтерді қосымша уақыт тауып сұрап келулері, орындалған тапсырмаларда жіберілген қателіктерді анықтау дәлелдеу сияқты көріністерден көрдім. Ғалым Раддоктың "Оқушы үні" жобасы арқылы өз кезегінде оқушыларымыздың байқамай жүрген мүмкіндіктерін көрдік. Бұл оқушының қажеттілігін айқындап, оқу үдерісіне өзіндік пайдасын тигізді. "Оқушы үні" жобасында оқушы өзіне ненің қажет ненің қажет еместігі туралы өз пікірін ашық білдіреді, бұл пікірдің оқушы үшін де, мұғалім үшін де жетістікке әсері мол. Себебі, сол арқылы оқушы да, оның жолдастары да, мұғалім де өзін реттеуге бейімделеді.

Өзіндік баға беру ертерек өзін - өзі тану мен табу. Әлеуметтік, кәсіби, отбасылық тіпті жай қарым - қатынастар мен байланыстар жүйесінде өз орынын анықтауға көмектеседі. Ал орнын сезіне бастаған оқушы үлкен қадамдарға баруы мүмкін. Мүлдем пәнге қызықпаған оқушының бір тоқсаннан соң апай мен де тақтада есеп шығарайын немесе топтатағы оқушылар сенімін ақтау үшін топтық жұмыстарды қорғауға ұмтылуы арқылы айтуға болады. Объективті, дұрыс берілген өзіндік баға адамға оның шешуге тиісті кәсіби мәселелерінің аясын анықтауға, орындалмайтын иллюзиялық мақсаттардан дер кезінде бас тарта алуға мүмкіндік береді. Өзіндік бағаның адамның нақты мүмкіндіктеріне сәйкес болуы оның өзімен өзінің ішкі үйлесімдіктеріне, өзін - өзі құрметтеуге қол жеткізуге ықпал етеді де, ал керісінше жағдайда ішкі қақтығыстарға кейде невротикалық жағдайларға әкеледі. Қандай да тұлғаның бір өзіндік бағаны беру мәнін арттырады.

Кері байланыстың саны емес, сапасы маңызды. Рефлексивті орталық тұлғаның шығармашылық еркіндігі, ол - дамытушылық қарым - қатынас жүйесі. Мұндай ортаның барлық қатысушылары ашық бірлескен әрекетті бірлесе талдау арқылы өздерінің ішкі «қорларын» ашуға мүмкіндік алады. Біліктілікті арттыру жүйесіндегі рефлексиялық орта дамытушылық, дамушылық қарым - қатынастар жүйесі болып табылады. Ол субъектінің ішкі әлеміне қатысты көп деңгейлі және күрделі үрдіс. Мұнда субъектілердің ашықтығын, психологиялық теңдігін сақтау басты шарттардың бірі болып табылады. Мұндай жағдай ұйымдастырушыларды да, қатысушыларды да бірін - бірі толықтыра отырып, бірлесе дамуға жетелейді.

Мұғалімнің басты міндеті:

– оқушының өткізген күні немесе істеген жұмысы жайлы айтқысы, ойымен бөліскісі келетіндей психологиялық ахуал жасау. Әсіресе баланың өзі жасаған әрекеттеріне байланысты басынан өткен сезімдерін қайта оралта алуы, ол жайлы қағазға түсіруі немесе басқаша суреттеуі ерекше жағдайды талап етеді.

Педагогикалық іс-тәжірибе жасау барысындағы әрекеттерге рефлексия жасау барысында оқушылардың мұғаліммен тығыз байланыста болуы өте маңызды екендігін

түсіндім. Өйткені олардың ойын өзіңмен тең санаған жағдайда ғана ашық қатынас болады.Егер оқушыға сенім мен сыйластық көрсетілсе ғана жұмыстың нәтижесі жоғары болары сөзсіз. Бұл тұжырымдарға мынадай кері байланыстар жасау арқылы келдім. Көңіл күйге байланысты кері байланыстарда: сөйлемдерді аяқтау. Бүгінгі сабақ мен үшін ..... болды өте қысқа/өте ұзақ. Менің көңіл күйім..... жақсы/ нашар. Көңіл – күйдің алуандығын білдіретін әртүрлі суреттер, түрлі - түсті карточкалар, бет әлпетті бейнелейтін карточкалар (смайликтер), көңіл - күйді бояу түстерімен анықтау. Немесе «Бір сөзбен» әдісі - Оқушылар өздеріне берілген 12 сөздің ішінен, өздерінің бүгінгі сабақтағы жағдайын сипатайтындай 3 сөзді таңдап айтады. *Төзімсіздік, *Ашу, * Қуаныш, * Немқұрайлылық,*Қанағаттану, *Шабыт, *Зерігу,* Алаңдау, * Тыныштық, * Сенімділік, * Сенімсіздік, *Рахаттану. Химия пәні алғаш жүре бастағанда қызығушылық басым болады да, екінші тоқсанда ол су сепкендей басылады, себебі химиялық реакциялар жазу басталған сәтте қиындықтарға тап болады. Осы құбылысты жеңу үшін сабақта оқушының көңіл күйіне аса назар аудару қажет. Күрделі нәрсені оңай, оңай нәрсені үйреншікті, үйреншікті нәрсені жағымды ете біл деген Соколовскийдің сөзін үнемі жадымда ұстауға тырысамын. Егер оқушы үшін сіздің ұйымдастырған сабағыңыз жағымсыз болса, сіз оқушыны өз пәніңізден жоғалтасыз. Осындай сабақтар кезінде сыныптағы С деңгейіндегі оқушы екі апта бойына сабақ өте ұзақ, менің көңіл күйім нашар, мен шаршадым, көңілсіз смайлик көтере ойын білдірді. Мен ол оқушыны үнемі неге тапсырманы орындамай отырсың, ... жұмыс жасауға тырысамыз, топқа өз үлесіңді неге қоспайсын деген сұрақтар арқылы қадағалауда ұстадым. Баланың мазасыздық күйге енгенін байқағаннан кейін бір апта көңіл аудармай тыныштықта қалдырдым,себебі ендігі әрекетім оны маған қарсы қоятынын түсіндім. Келесі аптада сабақ барысында жасаған әрекетіне байланысты кері байланыстар жасадым. Мысалға: сабақта мен..... жұмыс жасадым белсенді/баяу. Мен бүгінгі сабақтағы жұмысыма ..... көңілім толады/ көңілім толмайды. Мен тапсырмаларды орындауға ..... тырыстым/ тырысқан жоқпын. Мен тобымдағы оқушыларға ..... көмектестім/ көмектесе алмадым. «Табыс сатысы» әдісі: кәдімгі сатының суреті, сатының 1 - ші баспалдағы *Мен..... БІЛЕМІН*, 2 - ші баспалдағы *мен..... ТҮСІНЕМІН*, 3 - ші баспалдағы *Мен..... ЖАСАЙ АЛАМЫН*

Осындай кері байланыстар алынғаннан кейін тек С деңгейіндегі оқушым емес жалпы сыныпта үлкен өзгерістерді байқадым, олар өздерінің жасаған жұмыстарына есеп бере бастады. Алғашқы сабақтарда тырыстым, қолымнан келмеді деген жауаптар болды. Келесі сабақтарда досыма тапсырма орындауда көмектестім, өзім де түсінгендей болдым. Үшінші сабақта «Маған бүгінгі сабақ ұнады,бәріне түсіндім, үйде түсінгендерімді қолданып көремін»- деп жауап берген. Келесі сабақтарда оқушы мен де тақтаға шығып есеп шығарып көрейінші дегенде сыныптағы оқушылар да таң қалды,әрине мен оны тақтаға шығарып тапсырманы орындауға мүмкіндік бердім. Өзім тапсырманы орындау барысында қолдау жасап, нұсқау жасап тұрдым. Оқушым өзінің әрекетіне марқайып, сыныптастарының алдында мен де есеп шығара аламын деген ойын білдіргендей болды. Келесі сабақтарда ол оқушы белсенді оқушылармен бірдей жұмыс жасайды. Ең маңыздысы пәнге деген, оқуға деген қызығушылығы артты. Әрине ол оқушы В деңгейіндегі, А деңгейіндегі оқушылар орындай алатын тапсырмаларды орындауға әлі де шамасы жетпейді, дегенмен өзінің қабілеті жететін тапсырмаларды мүмкіндігінше орындауға тырысады. Сыныптағы А деңгейіндегі оқушылар кері байланыстардың мазмұнына байланысты жауап бергенге тырысады, себебі ол оқушылар әрекеттеріне есеп бере алатын оқушылар. Ол тапсырмаларды орындауда үнемі белсенді болып, өзгелерге көмек көрсетуге тырысады. Топта ондай оқушылар көп жиналса, тапсырманы орындау барысында бәсекелестік басым болып, С деңгейіндегі оқушыларға ықпал етпей қалуы да мүмкін. Оқу материалының мазмұны бойынша кері байланыс алынады

- Аяқталмаған сөйлем әдісі; тезистер беру; афоризм таңдау
- “Бұрын мен білмеуші едім,.. Енді мен білемін” деген сияқты ой - пікірлеріңді білдіру.
- “Синквейн” әдісі, оқушының оқып отырған тақырыпқа қатысты іс - әрекетін

анықтауға, бұрынғы білім мен жаңаны түсінудің арақатынасын жалғастыруға мүмкіндік береді. Мысалы: “Аяқталмаған сөйлемдер”

* Бүгін мен..... білдім *..... қызықты болды. *..... қиын болды.

*..... тапсырманы мен орындадым. *..... екенін түсіндім.

* Мен енді..... білемін. * Мен..... сезіндім

*Мен..... білім алдым. * Мен..... үйрендім.

*..... менің қолымнан келді. * Мен..... жасай алдым

* Мен..... жасап көруге талпынамын. *..... мені таң қалдырды. * Сабақ менің өміріме..... берді. * Менің..... жасағым келді

Жазбаша кері байланыс оқушының өзінің ойы арқылы өзін реттеуге үлкен септігін тигізеді. Осы жерде ұлы данышпан Абай қара сөздерімен үндестікті көре аламыз. "Егер де есті кісілердің қатарында болғың келсе, күнінде бір мәртебе, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір, өзіңнен өзің есеп ал!" деген, біз өзімізге есеп бере отырып, іштей кемшілігімізді мойындаймыз, ол кемшілітің кету себебін бірге іздейміз. Алдағы жұмыстарда ондай кемшілікті жібермеуге тырысамыз. Кері байланыс арқылы оқушының да қажеттілігін білеміз, оларды да жинақылыққа баулимыз. Оқушының да бірден-бір өзіндік пікірін білудің жолы –кері байланыс. Оқушы үшін – бұл өзінің жетістіктерін сезінуіне, оқудағы кемшіліктерін байқауға және алға жылжу үшін нақты нұсқаулармен көмектесетін ақпараттарды алуға көмектесті. Мен үшін –оқытудағы жіберген олқылықтарын сезінуге және өз қызметімде өзгерістерді енгізуге көмектесетін ақпараттарды жинауға мүмкіндік берді.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші басылым-2012 жыл

2.«Оқытудың нәтижелерін бағалаудың әдістемесі» — Зулкашева Ш.М Орал 2013 жыл

3. Әлімов Асхат Қамзаұлы. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану: Оқу құралы. – Алматы, 2015.

ПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Еришова Асемгуль Сарсенгалиевна

Ақтөбе облысы Шалқар қаласы, №6 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Бұл баяндамада педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі заманғы трендтері қарастырылады. Білім беру жүйесіндегі жаңа технологиялар мен инновациялар мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыруда маңызды рөл атқаратын факторлар болып табылады. Мұғалімнің білімі мен дағдыларын үздіксіз жаңартып отыруы, шығармашылық көзқарасты дамытуы, ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану қабілеті қазіргі педагогтің басты ерекшеліктеріне айналуда. Сондай-ақ, инклюзивті білім беру, эмоциялық интеллект пен психологиялық дағдылар, топтық жұмыс және бірлескен оқыту сияқты бағыттар педагогтің кәсіби дамуына айтарлықтай ықпал етеді. Әрбір педагог үшін үздіксіз білім алу, өзін-өзі дамыту мен зерттеу жүргізу бүгінгі таңда білім беру сапасын арттырудың басты міндеті болып табылады. Бұл баяндамада педагогтің кәсіби дамуындағы жаңашылдықтар мен тиімді әдіс-тәсілдер талданып, мұғалімдердің жұмысында кездесетін жаңа талаптар мен оларды орындау жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: педагогтің кәсіби дамуы, білім беру трендтері, инклюзивті білім беру, цифрлық технологиялар, эмоционалды интеллект, үздіксіз білім алу.

Кіріспе

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерді бастан өткеруде. Жаңа ақпараттық технологиялардың дамуымен қатар, білім беру үрдісі де жаңашылдықты,

инновацияны қабылдауға бейімделуде. Осы өзгерістердің негізінде педагогтің білім беру саласындағы кәсіби дамуы жаңа бағытта қалыптасып келеді. Педагогтің кәсіби біліктілігін көтеру, оның жеке тұлғалық дамуымен қатар, оқу үдерісінде оның рөлі де маңызды. Білім беру жүйесінің жетістігі мұғалімнің сапалы жұмыс істей алуында жатыр, сондықтан педагогтің кәсіби дамуы білім сапасын арттырудың басты факторы болып табылады.

Педагогтің кәсіби дамуының мәні мен қажеттілігі

Педагогтің кәсіби дамуы — бұл ұстаздың білім алу мен өз білімін жетілдіру, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеру, білім беру саласындағы өзгерістерге бейімделу процесі. Қазіргі таңда ұстаз тек қана пәнді меңгеруші емес, оқушылардың тұлғалық дамуына, олардың шығармашылық қабілеттерін ашуға ықпал ететін, жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқыту үдерісін тиімді ұйымдастырушы тұлға болуы тиіс.

Педагогтің кәсіби дамуы — бұл үздіксіз процесс. Мұғалімдер кәсіби біліктіліктерін үнемі арттырып отыруы керек, себебі білім беру саласы әрдайым жаңарып отырады. Мұғалімнің жұмысының тиімділігі оның білімі мен кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты. Бұл тұрғыда педагогтің біліктілігін арттырудың бірқатар әдістері мен бағыттары бар.

Бұл үрдіс өзіне бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды:

- Теориялық білім: Мұғалімдер әрдайым пән бойынша теориялық білімдерін кеңейтіп отыруы керек. Бұл оларға оқушыларға білімді түсіндіруде және жаңашылдықты енгізуде үлкен көмек береді.

- Практикалық дағдылар: Мұғалімдер алған білімдерін тәжірибеде қолдана білуі қажет. Бұл олардың кәсіби біліктілігін арттырып, оқыту сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

- Шығармашылық және инновациялық көзқарас: Мұғалімдер білім беру үдерісінде шығармашылықпен жұмыс істеуі керек. Бұл дегеніміз оқушыларға білім беру барысында дәстүрлі әдіс-тәсілдерден шығып, жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді қолдану.

Қазіргі трендтер мен инновациялар

1. Цифрлық дағдылар мен технологиялар

Қазіргі уақытта педагогтің кәсіби дамуының маңызды аспектісі — цифрлық технологияларды меңгеру. Оқу процесіне заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу білім беруді тиімді ұйымдастырудың негізгі жолына айналып отыр. Педагогтер интерактивті тақталарды, интернет-ресурстарды, онлайн платформаларды қолдана отырып, оқушылардың білім алу процесін қызықты әрі тиімді ету үшін цифрлық дағдыларын дамытуға бағытталған тренингтер мен курстардан өтеді.

Оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытуда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Сондықтан мұғалімдердің IT технологиялар бойынша білімін арттыру бүгінгі күннің басты талаптарының бірі болып табылады.

2. Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім беру — бұл барлық балаларға білім алуға тең мүмкіндік беру, оның ішінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды да қамту. Педагогтің кәсіби дамуы осы бағытта да маңызды болып табылады. Мұғалімдер инклюзивті білім беру әдістемелері мен стратегияларын меңгеріп, әр түрлі деңгейдегі балалардың қабілеттеріне қарай оқытуды жүзеге асыруы қажет. Бұл тренд мектептердің, оқу орындарының және жалпы қоғамның дамуындағы маңызды бағыт болып саналады. Қазіргі таңда педагогтер үшін инклюзивті білім беру бойынша курстар ментренингтер жиі ұйымдастырылады.

3. Шығармашылық пен инновация

Педагогтің шығармашылық әлеуетін арттыру бүгінгі күннің негізгі талаптарының бірі б олып табылады. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту — бұл жаңа әдіс-тәсілдермен жұмыс істеу, сабақты қызықты етіп өткізу, оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту үшін жаңа бағыттарды іздестіру. Мұғалімнің шығармашылық көзқарасы білім беру үдерісін жаңартудың негізгі қозғаушы күштерінің бірі болып табылады.

4. Жалпы және әлеуметтік дағдыларды дамыту

Бүгінгі педагог тек білім беру ғана емес, оқушыларға әлеуметтік дағдыларды да үйретуі қажет. Бұл қарым-қатынас дағдылары, эмоционалдық интеллект, шешім қабылдау және сыни ойлау қабілеттері сияқты дағдыларды меңгеру қажеттілігі мұғалі мнің жұмысына қосымша жауапкершілік жүктейді. Мұғалімнің кәсіби дамуы тек педагогикалық әдіс-тәсілдермен ғана шектелмей,
оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға бағытталған дағдыларды меңгеруге тиіс.

Мысалы,
әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларды дамыту үшін мұғалімдер арнайы тренингтерден өтеді, бұл оларды оқушылармен тиімді қарым-қатынас жасауға, олардың психологиялық жағдайын түсінуге және қоршаған ортаға бейімделуіне көмектеседі.

Кәсіби дамудың үздіксіздігі мен өмір бойы білім алу.

Педагогтің кәсіби дамуы - үздіксіз және өмір бойы білім алу процессі болып табылады. Заманауи мұғалім тек оқыту әдістерін ғана емес, сонымен қатар қоғамдағы өзгерістерге сәйкес жаңа білім алу,
кәсіби дағдыларды меңгеру арқылы өз білімін үнемі жетілдіріп отыруы керек. Бұл ұғым «өмір бойы білім алу» деп аталады, және ол білім беру жүйесінің барлық деңгейінде қабылданған.

Педагогтің кәсіби дамуында мыналар маңызды:

- Тұрақты оқыту: Мұғалімдер әр түрлі курстар мен семинарларға қатысуы, жаңа ақпаратты меңгеруі және оны іс жүзінде қолдана білуі керек.
- Рефлексия: Ұстаз өзінің жұмысын бағалап, қай бағытта дамыту керек екенін анықтау үшін үнемі рефлексия жасау қажет.
- Жетілдірілген әдіс-тәсілдер: Мұғалімдер жаңашылдықты қабылдап, оны білім беру жүйесінде қолдана білуі керек.

Педагогтің білімін дамытудағы негізгі трендтер

1. Үздіксіз білім алу

Қазіргі педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз білім алу арқылы жүзеге асырылады. Заманауи білім беру жүйесінде мұғалімдер тек оқыту процесін ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі дамыту мен білім алу процесін үнемі жалғастыруы керек. Бұл үшін әртүрлі курстар мен тренингтер, педагогикалық семинарлар мен вебинарлар ұйымдастырылады. Мұғалімдер осы бағдарламалар арқылы өз білімдерін жаңартып, кәсіби деңгейлерін арттырады. Сонымен қатар, мұғалімдер өздерінің білім беру әдістері мен педагогикалық тәжірибелерін жақсарту мақсатында әртүрлі ғылыми мақалалар жазып, конференцияларға қатысады.

2. Топтық жұмыс пен бірлескен оқыту.

Қазіргі педагогтердің кәсіби дамуының тағы бір маңызды аспектісі — бұл топтық жұмыс пен бірлескен оқыту. Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе алмасып, оқу үрдісін жақсартуға бағытталған жобалар мен бастамаларға қатысады. Бұл жағдай мұғалімдерге әртүрлі идеялар мен көзқарастарды тыңдап, өз әдістерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Оқу процесінде мұғалімдер мен оқушылар арасындағы ынтымақтастықты дамыту да өте маңызды. Топтық жұмыс оқушылардың білімін тек педагогтің ғана емес, сонымен қатар өздерінің тәжірбиесі мен пікірлерімен толықтырады.

3. Эмоционалды интеллект пен психологиялық дағдылар

Педагогтің кәсіби дамуына психологиялық және әлеуметтік дағдылардың қосымша маңызды екенін қазіргі заманда түсіну маңызды. Эмоционалды интеллект, яғни өз эмоцияларын басқару, оқушылардың эмоцияларын түсіну және дұрыс бағытта әрекет ету дағдылары педагог үшін аса қажетті болып отыр. Мұғалімдер тек пән үйретумен ғана шектелмей, оқушылардың психоэмоционалды жағдайын бақылап, оларды қолдап отыруы қажет. Бұл дағдыларды дамыту арқылы мұғалімдер оқушылардың жеке дамуына көбірек ықпал ете алады.

Қорытынды

Қазіргі уақытта педагогтің білімі мен кәсіби дамуы жаңа талаптарға сәйкес қалыптасуда. Заманауи мұғалім тек пән оқытушысы ғана емес, сонымен қатар қоғамның дамуына үлес қосатын, өзінің шығармашылық әлеуетін пайдаланатын тұлға болып табылады. Білім беру үдерісіне заманауи технологияларды енгізу, инклюзивті білім беру, шығармашылықпен жұмыс жасау және әлеуметтік дағдыларды дамыту — бұл педагогтің кәсіби дамуының негізгі трендтері болып табылады. Педагогтің үздіксіз дамуы мен білім алуы, сонымен қатар жеке тұлғаның кәсіби және тұлғалық өсуі — білім беру сапасының артуының кепілі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қоянбаев, Ж. (2013). Педагогика: Жоғары оқу орындарына арналған оқулық. Алматы: Дарын.
2. Айтбаев, А. (2017). Қазіргі педагогикалық технологиялар. Астана: Фолиант.
3. Әбжанова, А. (2016). Ұстаздық шеберлік пен шығармашылық. Алматы: Мектеп.
4. Сейтқали, А. (2020). Білім беру саласындағы жаңашылдықтар мен инновациялар. Астана: Елорда.
5. Шәкірова, Г. (2015). Педагогтың кәсіби дамуы мен өзін-өзі жетілдіру жолдары. Алматы: Қазақстан.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: TRENDS, DIGITAL RESOURCES, AND THE SINGAPORE CURRICULUM MODEL

Gulmira Yesengossova
Aqbobek international school SINGAPORE PHONICS SPECIALIST
Kazakhstan, Aqtobe

Annotation:

This paper explores the contemporary trends in professional development for English language teachers, emphasizing the integration of international standards, particularly the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), and the adoption of digital resources in the classroom. Focusing on the Singapore curriculum model, the paper examines its impact on teaching practices and its relevance to the Kazakhstani educational context. The study highlights the importance of the CPA (Concrete-Pictorial-Abstract) approach, differentiated instruction, and the effective use of digital tools like Quizlet, Google Classroom, and LMS platforms to enhance teaching and learning outcomes. Drawing on personal experience, the paper also discusses how these approaches can be practically implemented to improve language teaching and support professional growth for educators.

Key words:

English Language Teaching (ELT), Professional Development, Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), Singapore Curriculum, Digital Resources, CPA Approach

Introduction

The 21st century has brought about transformative changes in the field of English language teaching (ELT). As the global demand for English proficiency grows, the need for effective, standardized, and technologically integrated teaching methods has become more pronounced. For educators worldwide, including those in Kazakhstan, keeping pace with these global developments is essential. The professional development of English teachers today increasingly involves acquiring competencies in using digital platforms and aligning teaching practices with international frameworks such as the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). This

paper explores the ongoing trends in professional development within ELT, with a focus on the Singapore curriculum model, and examines its relevance to the Kazakhstani context.

International Frameworks and Standards: The CEFR

One of the most widely adopted frameworks for language learning and teaching is the CEFR. The CEFR, which categorizes learners' proficiency levels from A1 to C2, provides a clear, standardized method for assessing and measuring language skills. This framework serves as a valuable tool for teachers, as it helps them design lessons that are aligned with students' language proficiency levels and ensures that learning outcomes are measurable and consistent. By categorizing language skills into six distinct levels, CEFR also promotes transparency in teaching, making it easier for both educators and learners to track progress.

In Kazakhstan, a growing number of schools and universities have begun aligning their English language programs with CEFR. This alignment ensures that students' progress is tracked according to internationally recognized standards, thereby improving the quality of language education. Additionally, this alignment enables teachers to design curriculum and assessments that are better tailored to meet the needs of learners at various proficiency levels, ensuring that all students receive an education that reflects global language learning trends.

The Singapore Curriculum Model in ELT

Singapore's education system is often cited as one of the best in the world, known for its rigorous curriculum, structured learning environments, and a strong focus on teacher professionalism. In the area of English language teaching, the Singapore curriculum places significant emphasis on the CPA (Concrete-Pictorial-Abstract) approach, critical thinking, and differentiated instruction. These pedagogical strategies are integral to the country's educational philosophy and have proven to be highly effective in fostering active student engagement and understanding of core academic concepts.

The CPA approach, for instance, is a teaching method that encourages learners to first engage with concrete materials, then move on to pictorial representations, and finally, abstract concepts. This method is particularly effective in language acquisition as it supports a gradual progression from understanding the basics of language structures to more advanced language use. This approach promotes deeper understanding and helps learners make connections between language components in a way that enhances both comprehension and retention.

Moreover, Singapore's focus on differentiated instruction ensures that all learners, regardless of their individual learning styles or needs, have access to the same quality of education. Teachers are trained to adapt their methods to the diverse needs of their students, ensuring that each student's potential is maximized. By adopting elements of Singapore's approach, Kazakhstani educators can improve their ability to cater to diverse learning profiles and foster a deeper understanding of language structures, ultimately leading to improved language outcomes.

The Role of Digital Resources in Modern ELT

Digital tools have revolutionized the way English is taught and learned, enabling the creation of interactive, student-centered learning environments. The integration of technology in the classroom has become one of the most significant trends in modern education. Platforms such as Quizlet, Google Classroom, Kahoot, and the British Council's LearnEnglish Kids provide learners with opportunities for differentiated practice, instant feedback, and enhanced learner autonomy. These tools not only allow teachers to create engaging, interactive lessons, but they also give students the opportunity to learn at their own pace, practicing and reinforcing language skills outside the traditional classroom setting.

Additionally, the use of learning management systems (LMS) such as Moodle or Canvas has become crucial in managing digital classrooms. LMS platforms allow teachers to track students' progress, assign and grade tasks, and provide personalized feedback in real-time. These platforms also support formative assessment, which is vital for ongoing professional growth. Teachers can track the development of students' language skills over time, identify areas where improvement is needed, and tailor their teaching strategies accordingly.

The adoption of digital tools is not just limited to enhancing students' learning experiences; it also plays a vital role in the professional development of teachers. By incorporating digital resources into their teaching practices, educators enhance their ability to provide effective, engaging lessons while keeping up with the demands of 21st-century education. The integration of digital resources has become a key indicator of modern teaching competence and is essential for the continued growth of educators in today's fast-paced, technology-driven world.

Personal Experience and Implementation in the Kazakhstani Context

As an educator who has worked extensively with the Singaporean curriculum in Kazakhstan, I have witnessed firsthand the positive impact that this approach can have on both students and teachers. By adapting Singapore's evidence-based teaching strategies, I have observed increased student engagement, a deeper understanding of language structures, and improved language outcomes in my classroom. Furthermore, the use of digital tools in conjunction with the Singaporean curriculum has helped create a dynamic, interactive learning environment that encourages greater student participation and independence.

Through workshops and the development of original learning materials, I have supported my colleagues in understanding how to implement international standards such as the CEFR and integrate them with digital resources effectively. These efforts have not only enhanced the quality of teaching but also contributed to the professional growth of teachers in our school. The use of technology has provided teachers with more effective ways of assessing students and tracking their progress, leading to more personalized and targeted instruction.

Moreover, participating in digital training programs has greatly enhanced my skills in managing online learning environments. These programs have equipped me with the tools necessary to leverage technology for both formative and summative assessments, helping me provide meaningful feedback and support for my students in real-time.

Conclusion

The integration of international standards and digital resources in English language teaching represents a significant trend in the professional development of teachers worldwide. In Kazakhstan, where educational reforms are continually underway, adopting models like the Singapore curriculum and aligning language programs with the CEFR can empower educators and improve learning outcomes. The continued investment in teacher training, digital literacy, and curriculum development is essential to meet the demands of 21st-century learners. As educators, embracing these innovations and continuously evolving our practices will ensure that we are well-equipped to foster global citizens who are proficient in English and capable of navigating the complexities of an interconnected world.

References:

European Commission. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge University Press.

Singapore Ministry of Education. (2020). *The Singapore Curriculum Framework*. Retrieved from https://www.mceducation.com

Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.

Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). Pearson Education.

Lee, M. Y. (2014). *Singapore's CPA Method in Education: Enhancing Learning through Concrete, Pictorial, and Abstract Stages*. Singapore Education Review, 3(1), 28-35.

Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). Pearson Longman.

Godwin-Jones, R. (2017). *Emerging Technologies for Language Learning*. *Language Learning & Technology*, 21(1), 1-15.

Abdullah, R., & Sulaiman, S. (2019). *Digital Literacy in the Classroom: Enhancing Learning with Technology in the Singapore Education System*. Asian Journal of Education, 19(2), 112-125.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. Harcourt Brace Jovanovich.

Borthwick, K. (2020). *Innovative Language Teaching with Technology: Tools and Strategies*. Routledge.

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Есенова Галия Джамашевна
КГУ «Школа-гимназия имени Е.Бекмаханова», учитель русского языка и литературы
Жамбылская область, Шуский район,Казахстан

Аннотация

В предоставленной работе даются краткие обозрения о программах, созданных на основе ИИ, удобно тренировать навыки, связанные с использованием норм письменной и устной речи, однако свободная коммуникация и, в частности создание речевых произведений, требует более высокого уровня развития всех видов речевой деятельности. Виды обучения русскому языку с помощью ИИ могут включать различные формы интерактивных упражнений, игры и задачи, которые развивают навыки понимания, письма и устной речи на русском языке.

Ключевые слова: IT-технологии, ИИ, нейросеть, Kandinsky.

Современный мир с каждым годом развивается всё стремительнее.

Повсеместно внедряются технологии: на уровне государств и корпораций, а также в жизни простых людей. С течением времени IT-технологии становятся всё важнее для мира, а человечество превращается в более взаимосвязанное и взаимозависимое сообщество. Пандемия коронавирусной инфекции ускорила и без того быструю цифровизацию разных сфер жизни человека. Ещё в прошлом веке изобрели первые машины, обладающим искусственным интеллектом в зачаточном состоянии. Сегодня же ИИ используется в большинстве сфер общественной жизни, но уровень его развития всё ещё недостаточно высок. По ожиданиям учёных, искусственный интеллект обязан уметь применять полученные знания на практике для достижения самых разных целей. Он должен решать сложнейшие задачи, с которыми не может справиться человек. ИИ призван сделать жизнь людей лучше, проще и удобнее. Кроме всего этого, искусственный интеллект должен уметь находить способы решения важнейших задач без заранее вложенных в него инструкций. На самом деле, это большая проблема, так как на сегодняшний день ИИ может обрабатывать информацию лишь так, как его запрограммировали.

Роль искусственного интеллекта в обучении русскому языку Искусственный интеллект (ИИ) в обучении русскому языку используется для автоматизации и оптимизации процесса изучения языка, улучшения качества обучения и упрощения процесса проверки знаний.

Если говорить об отечественных нейросетях, то стоит обратить вниманием на нейросеть Kandinsky 2.1, модель семейства генеративных моделей от SberDevices и Sber AI, способную всего за несколько секунд создавать высококачественные изображения по их текстовому описанию на естественном языке. На уроках используем при создании иллюстративного материала к изучаемому (визуализация стихотворений русской классики, продуцирование уникальных изображений для презентаций без нарушения авторских прав). Однако тексты XX века хоть и поддаются визуальной иллюстрации нейросетью без проблем, то произведения XVIII-XIX веков, к сожалению, многое искажают. Нейросеть обрабатывает контент современного гораздо больше в объемном соотношении, нежели того, классического, ушедшего в пассивный словарный запас, а по этой причине и ее визуальные интерпретации произведений классиков «золотого» века выглядят зачастую нелепо:

(Иллюстрация Лермонтовских строк нейросетью Kandinsky)

В чем проблема? В детализации текстового запроса.

Чтобы он был качественно интерпретирован, потребуется подробно прописать каждый образ/объект из произведения, но это уже вторичный текст, созданный интерпретатором. Неудачный опыт можно применить как «образовательный потенциал», показывая, как важно иметь представление об объекте (предмете, образе) и его визуальной составляющей, а это целое направление работы на уроках литературы, на практических заданиях по изучению

устаревшей лексики или фразеологизмов на уроках русского языка. Сама модель Kandinsky 2.1 позволяет выбрать масштаб изображения и его стиль от цифровой живописи до имитации «кисти» известных художников. В любом случае в качестве мотивирующего элемента урока подобная нейросеть заслуживает внимание.

(Иллюстрация блоковских строк нейросетью Kandinsky 2.1.)

На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениями:

- Голова не варит
- Делить шкуру неубитого медведя
- Картофель в мундире
- Ясен пень

Соотнесение понятий и его визуального отображения предлагает нам еще (https://quickdraw.withgoogle.com/?locale=ru) «Quick, Draw!» от Google, предлагая игрокам нарисовать изображение объекта или идеи и используя уже искусственный интеллект в виде нейронной сети, чтобы угадать, что представляют собой рисунки.

Можно предложить детям ресурс (https://ru.akinator.com/")«Загадки Акинатора», способный угадывать героев литературных произведений. Популярность у детей очевидна. Программа обучается, прощает ошибки, умеет подбирать вопросы, одним словом - модель искусственного интеллекта. Ресурс можно использовать в качестве мотивационного элемента на любых уроках.

(Пример работ «Акинатора»)

Говоря об искусственном интеллекте, следует обратить внимание на инструмент (https://www.myheritage.com/deep-nostalgia?lang=RU) «Deep Nostalgia» от «MyHeritage». Это технология создания видео с анимацией лиц на фотографиях и просмотра реалистичного видеоролика - превосходный ресурс для уроков. Мы можем «оживить» портреты классиков литературы и любых других известных личностей.

Искусственный интеллект (ИИ) на уроках русского языка может помочь в следующем:

- **Персонализация обучения**. ИИ позволяет создавать индивидуальные учебные траектории для каждого ученика, учитывая его уровень знаний, темп усвоения материала и предпочтения.
- **Автоматизация рутинных задач**. Проверка письменных работ, создание тестов и упражнений, подбор дополнительной литературы — всё это может быть автоматизировано с помощью ИИ, освобождая время учителя для более творческой работы.
- **Улучшение обратной связи**. ИИ может анализировать ответы учеников и предоставлять им подробную обратную связь, помогая им лучше понять свои ошибки и найти пути для их исправления.
- **Развитие навыков критического мышления**. ИИ-инструменты могут быть использованы для формирования у учеников навыков анализа информации, оценки аргументов и выработки собственного мнения.
- **Повышение мотивации**. Интерактивные задания и игры, созданные с помощью ИИ, делают процесс обучения более интересным и увлекательным, повышая мотивацию учеников.
- **Анализ текстов**. ИИ-инструменты позволяют анализировать литературные произведения, выявляя ключевые темы, персонажей и стилистические особенности.
- **Генерация текстов**. ИИ может генерировать тексты на заданную тему, что может быть полезно для развития творческих навыков у учеников.

Важно помнить, что ИИ не может полностью заменить учителя, а должен выступать в роли его помощника, дополняя традиционные методы обучения.

Применение нейросетевых технологий на уроках русского языка и литературы открывает перед педагогами и обучающимися новые горизонты. Однако важно помнить, что эти технологии должны дополнять традиционные методы обучения, а не заменять их.

Грамотное сочетание современных технологий и классического подхода позволит создать оптимальный результат в изучении и обучении конкретного школьного предмета.

Нейросетевые технологии стремительно развиваются, и их применение в образовании становится все более актуальным. Использование нейросетей (ИИ – искусственного интеллекта) на уроках русского языка и литературы открывает множество возможностей для учителей и обучающихся, позволяя сделать учебный процесс более интересным, интерактивным и продуктивным.

Как это работает?

Нейросети обучаются на огромных массивах текстовых данных. Анализируя различные стили, авторов и жанры, они выявляют закономерности, характерные для каждого из них. Впоследствии, когда нейросеть сталкивается с новым текстом, она сравнивает его с уже известными образцами и выявляет сходства и различия.

Применение нейросетей в литературном анализе:

Определение авторства: Нейросети могут помочь определить автора анонимного текста, сравнивая его стиль с известными произведениями.

Выявление жанра: Определение жанра текста (роман, поэзия, драма) и его поджанра.

Анализ лексики: Выявление характерных лексических особенностей автора, частотность использования определенных слов и выражений.

Изучение синтаксиса: Анализ структуры предложений, длины фраз, использования различных синтаксических конструкций.

Определение эмоциональной окраски текста: Выявление преобладающих эмоций, тональности текста.

Сравнительный анализ: Сравнение стилей разных авторов или произведений одного автора, написанных в разные периоды.

Примеры использования:

Анализ поэзии: Определение метрического размера, рифмы, стихотворного размера, а также выявление характерных для автора поэтических приемов.

Анализ прозы: Определение стиля повествования, характера героев, особенностей композиции.

Несмотря на ограничения, нейросети являются мощным инструментом для литературного анализа. Они позволяют исследователям получать новые знания о текстах и открывают новые возможности для изучения литературы

Список использованной литературы

1. "Инновационные технологии на уроках русского языка",/Иванова, А. / 2021г. Академия, 2003. – 102 с.

2. "AI и преподавание: методические подходы", /Джонсон, М. /2020.-17с.

3. "Современные технологии в обучении", 2023./ Петров, В./ Алматы, 2023.-25с.

ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Есмуханова Айнур Наурызбаевна

Ж.Ташенов атындағы 68 ЖББОМ информатика пәні мұғалімі

Қазіргі заманда сапалы білім – әр халықтың, әрбір жеке тұлғаның болашағын айқындайтын негізгі факторлардың біріне айналуда.Білімнің жоғары деңгейін ұстап тұру – әрбір қоғамның өзінің ғылыми-техникалық прогресін, экономикалық дамуын және азаматтардың әл-ауқатын қамтамасыз етуге ұмтыла отырып, алдына қоятын міндеті. Осы тұрғыда заманауи технологияларды, атап айтқанда жасанды интеллектті (ЖИ) пайдалану білім беру үдерісін өзгертуде басты рөл атқара бастады.

Жасанды интеллект – адамның интеллектуалдық қабілетін талап ететін тапсырмаларды орындауға қабілетті компьютерлік жүйелерді құрумен айналысатын информатика саласы. Соңғы жылдарда ЖИ медицина мен өндірісте, көлік пен ойын-сауықта, адам өмірінің көптеген салаларына мықтап енді. Бірақ жасанды интеллект қолданудың ең перспективалы және маңызды бағыттарының бірі білім беру болып табылады.

Алдымен білім берудегі жасанды интеллект дегеніміз не және осы салаға қандай технологиялық компоненттер кіретінін анықтайық. Көптеген зерттеушілер әртүрлі аспектілерге, соның ішінде машиналық оқытуға, нейрондық желілерге және деректерді өндіруге, олардың адамдардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын интеллектуалды жүйелерді құрудағы рөліне назар аударды. Білім берудегі жасанды интеллект анықтамасы оқу процесін жақсарту және білім беру мүмкіндіктерін байыту үшін адамның интеллектіне еліктеп, арттыруға арналған технологиялық әдістер мен жүйелерді пайдалануды қамтиды. Білім берудегі жасанды интеллект әдетте келесі аспектілерді қамтиды:

Machine Learning: Бұл компьютерлік жүйелерге деректер мен тәжірибені талдау арқылы бейімделуге және жақсартуға мүмкіндік беретін ЖИ бөлімшесі. Білім беруде машиналық оқытуды әр оқушының қажеттіліктері мен оқу стиліне жауап беретін бейімделген оқыту платформаларын жасау үшін пайдалануға болады.

Нейрондық желілер: ЖИ-дегі нейрондық желілер мидың құрылымы мен қызметін модельдейді, жүйелерге үлгілерді тануға, мәтінді талдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Білім беруде оларды дауысты, мәтінді және кескінді тану үшін қосымшаларды жасау үшін, сондай-ақ жекелендірілген оқыту үшін пайдалануға болады.

Виртуалды көмекшілер және білім беру қолданбалары: ЖИ ақпаратты, оқу материалдарын және тапсырмаларды қамтамасыз ету арқылы студенттерге оқу процесінде көмектесетін виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбаларын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Деректерді талдау: ЖИ үлгілер мен трендтерді анықтау үшін деректердің үлкен көлемін талдау жолдарын қамтиды. Білім беруде деректерді талдау оқушылардың үлгерімін бағалау, оқу қажеттіліктерін болжау және оқу бағдарламасын оңтайландыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Робототехника және автоматтандыру: ЖИ пайдаланатын робототехника студенттерге ғылым, технология, инженерия және математика (STEM) салаларындағы дағдыларды дамытуға көмектесетін білім беру роботтарын жасау сияқты білім беру мақсаттарында жүзеге асырылуы мүмкін.

Білім берудегі жасанды интеллект оқу процесін қол жетімді, жекелендірілген, интерактивті және тиімді ету арқылы жақсартуға бағытталған. Ол мұғалімдерге, студенттерге және оқу орындарына жылдам өзгеретін цифрлық дәуірге бейімделуге көмектеседі және білім сапасын келесі деңгейге көтереді.

Мектептерде жасанды интеллектті қолдану.Мектептерде жасанды интеллектті қолдану мұғалімдер үшін оңтайлы шешім болып келеді. Өйткені ЖИ мұғаілімнің жұмысын жеңілдетеді.Сабақ жоспарын құрудан бастап , кезкелген құжатты өңдеуге дейін. Сонымен қатар жасанды интеллект мектептердегі оқу үдерісінің әртүрлі аспектілерін автоматтандыруда қолданылады: оқу материалдарын басқаруда; электрондық тесттер мен бағалаулар жүйесінде; әкімшілік тапсырмаларды басқаруда; кері байланысты басқару жүйелерінде;оқушылардың үлгерімі мен тәртібі туралы есептерді автоматты түрде жасауда; қабылдау және қабылдау процесін автоматтандыруда және т.б.

Жасанды интеллектті мектептегі білім беруде сәтті қолданудың нақты жағдайлары мен оқиғаларын ұсыну маңызды. Себебі, жасанды интеллект кез келген саланы табысқа жеткізе алады, мысалы:

1. Khan Academy:

Khan Academy – оқу материалдары мен тапсырмаларды қамтамасыз ету үшін ЖИ-тіқолданатын танымал платформа. Жүйе оқушының деңгейіне бейімделіп, математика, жаратылыстану және басқа да пәндерді оқыту үшін жекелендірілген ұсыныстар береді.

2. Duolingo:

Duolingo – үйрену тәжірибесін пайдаланушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеу үшін ЖИ-ті қолданатын тіл үйрену қолданбасы. Жүйе тіл дағдыларын жақсарту үшін әртүрлі жаттығулар мен кері байланыс ұсынады.

3. Carnegie Learning:

Carnegie Learning – жекелендірілген оқу жоспарларын жасау үшін ЖИ пайдаланатын математикалық білім беру бағдарламаларын қамтамасыз етеді. Бұл оқушылардың математикаға деген сенімділігін және дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Coursera:

Coursera – жетекші университеттер мен институттардың курстарын ұсынатын онлайн оқыту платформасы. Жасанды интеллект тапсырмаларды бағалау және қайта қарау және студенттердің қызығушылықтары мен мақсаттарына сәйкес келетін курстарды ұсыну үшін қолданылады.

5.ScribeSense:

ScribeSense – сабақтар мен дәрістерді автоматты түрде транскрипциялау үшін ЖИ қолданатын қолданба. Бұл мұғалімдерге оқу материалдарының мәтіндік нұсқаларын оңай алуға және оларды талдауға мүмкіндік береді.

Осы мысалдардың әрқайсысында ЖИ оқытуды жекелендіруде, кері байланысты қамтамасыз етуде және білімге қолжетімділікті жеңілдетуде рөл атқарады. Олар сонымен қатар әртүрлі білім беру сценарийлерінде ЖИ пайдаланудың артықшылықтары мен тиімділігін көрсетеді.

Жасанды интеллект біздің өміріміздің барлық саласына еніп жатқан керемет қуатты құрал және білім де артта қалмайды. Біз ЖИ қазірдің өзінде білім беру процесіне қалай оң өзгерістер енгізіп жатқанын және мұғалімдерге жаңа мүмкіндіктер беріп жатқанын қарастырдық. Дербес оқыту, процестерді автоматтандыру, деректерді жинау және талдау, виртуалды мұғалімдер мен білім беру қосымшаларын жасау білім беру сапасын арттырады және пайда әкеледі.

Жасанды интеллект білім берудің ажырамас бөлігіне айналуда, біздің оқу және табысқа жету жолын өзгертеді. Қиындықтарға қарамастан, осы саладағы ілгерілеудің келешегі жігерлендіреді, қазіргі заманғы әлемнің қажеттіліктерін көрсететін неғұрлым қолжетімді, жекелендірілген және сапалы білім беруге жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегі оқыту қолданбалары: ағымдағы тенденцияларға шолу». International Journal of Educational Technology, 7(1), 32-45.
2. Джонсон, А. (2019). «ЖИнегізіндегі білім берудегі этикалық ойлар». Білім беру этикасы, 12(2), 45-58.
3. Ғаламтор материалдары

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Жанкина Гүлбану Қосайқызы
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы,Қаражар ауылы
Қаражар орта мектебінің химия -биология пәні мұғалімі

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Ғылым мен технологияның дамуы, ақпараттық қоғамның қалыптасуы педагогтардың кәсіби дамуына жаңа талаптар қояды. Білім беру саласындағы жаңашылдықтар мен трендтер мұғалімдердің үздіксіз білім алуын, кәсіби құзыреттілігін арттыруын және инновациялық әдістерді меңгеруін қажет етеді.

Педагогтың кәсіби дамуының маңыздылығы

Педагогтың кәсіби дамуы – білім беру сапасын арттырудың негізгі факторы. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның пәндік білімімен, педагогикалық шеберлігімен, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеруімен және тұлғалық қасиеттерімен анықталады. Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушылардың жеке дамуына ықпал ететін, шығармашылық қабілеттерін ашатын жетекші тұлға болуы тиіс.

Қазіргі трендтер

1. Цифрлық технологияларды қолдану

Білім беру процесінде цифрлық технологияларды пайдалану мұғалімдердің кәсіби дамуының маңызды бағытына айналды. Онлайн платформалар, интерактивті құралдар, виртуалды зертханалар және басқа да цифрлық ресурстар оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Мұғалімдерге цифрлық сауаттылықты дамыту, жаңа технологияларды меңгеру және оларды тиімді пайдалану қажет.

2. Өмір бойы білім алу (Lifelong Learning)

Педагогтардың үздіксіз кәсіби дамуы өмір бойы білім алу қағидатына негізделеді. Мұғалімдер жаңа білім мен дағдыларды меңгеру арқылы өз кәсіби деңгейін көтеріп, білім беру саласындағы өзгерістерге бейімделе алады. Өмір бойы білім алу мұғалімдердің кәсіби өсуіне, шығармашылық әлеуетін дамытуға және оқушылардың қажеттіліктеріне жауап беруге мүмкіндік береді.

3. Инновациялық оқыту әдістері

Қазіргі білім беру жүйесінде оқытудың инновациялық әдістері кеңінен қолданылады. Жобалық оқыту, проблемалық оқыту, сараланған оқыту, флиппед-класс және басқа да әдістер оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың сыни ойлау қабілетін дамытады. Мұғалімдерге осы әдістерді меңгеру және оларды тиімді қолдану кәсіби дамудың маңызды аспектісі болып табылады.

4. Жеке білім беру траекториясы

Әрбір мұғалімнің кәсіби дамуы жеке білім беру траекториясына негізделуі тиіс. Бұл мұғалімнің өз кәсіби қажеттіліктеріне, мүдделеріне және мақсаттарына сәйкес білім алуын білдіреді. Жеке траектория мұғалімнің өзін-өзі дамытуына, кәсіби өсуіне және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері мұғалімдердің үздіксіз білім алуын, цифрлық технологияларды меңгеруін, инновациялық әдістерді қолдануын және жеке білім беру траекториясын құруын талап етеді. Бұл бағыттар мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырып, білім беру сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Әр мұғалім білім беру саласында қоғамның дамуының басты айғағы болып саналатын ақпараттық - коммуникативтік технологияларды ұтқыр қолдана білсе, сабақтың дамытушылық сипаты да тиімді болатындығы сөзсіз.

Зерттеуші ғалым Джон Хэтти де оқыту өнері және оның басты табыстары «бұдан әрі не болады» дегенмен байланысты деп атап көрсеткен екен (Көзге көрінетін оқу. Джон Хэтти (2009)). Мен оқушылардың оқыту мен оқу барысындағы әрекеттерін бақылай отырып, жаңадан жаңаны тапқан әрбір сабақтарым арқылы оқыту өнерінің қыры мен сырын өзіме жаңалық ретінде аша алатынына және оқытуда табыстарға жететініме сенімді болдым.

Мен өз тәжірибемді жинақтап, ғылыми негізделген түрде тиімді әдіске айналдырып, болашақта көпшілікке әдістемелік құрал ретінде ұсынғым келеді. Осы жолда мен үздіксіз ізденемін. Өйткені біз қарқынды дамып келе жатқан еліміздің болашағына қызмет ететін адамдарды тәрбиелеушіміз. Сол үшін мұғалімнің кәсіби жетілу жолында үздіксіз ізденуі – ел болашағын өркендетуге қосып жатқан үлесі деп есептеймін.

Пайдаланылған әдебиеттер
1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. «Педагогикалық білім берудің қазіргі заманғы трендтері» мақаласы, Aikyn.kz.
4. «Білім берудің жаңа парадигмасы жағдайында педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттырудың өзекті мәселелері» мақаласы, Taisoigan.kz.
5. «Қазіргі білім берудегі трендтер» мақаласы, Eduindex.kz.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Жуматова Индира Жанаткызы
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің "№5 жалпы білім беретін мектебі" КММ ағылшын тілі пәні мұғалімі

Қазіргі таңда цифрлық біліктілік білім беру саласындағы маңызды бағыттардың бірі екендігі және әлемдік деңгейде қарқынды дамып жатқан бағыт болып табылатындығы баршаға мәлім.

Ағылшын тілі әлемде ең көп қолданылатын халықаралық тілдердің бірі болып табылады. Ағылшын тілін үйрену көптеген адамдар үшін жаңа мүмкіндіктерге жол ашады, ал бұл үрдісті жеңілдету үшін әр түрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Жасанды интеллект (ЖИ) соңғы жылдары білім беру саласында жаңа мүмкіндіктер ұсынуда маңызды рөл атқарып келеді. Оның көмегімен ағылшын тілін үйрену процесі әлдеқайда тиімді әрі қызықты бола түсуде. Жасанды интеллекттің қолданылуы арқылы оқушылар өздеріне қолайлы уақыт пен ортада үйрену мүмкіндігін алады, бұл өз кезегінде оқыту сапасын арттырады.

Ағылшын тілін үйретуде жасанды интеллектті тиімді қолданудың мақсаты — оқыту үдерісін персонализациялау, оқушылардың тіл үйрену дағдыларын жақсарту және олардың ағылшын тіліндегі жазу, сөйлеу, тыңдалым және оқылым дағдыларын дамыту. Жасанды интеллект құралдары оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу қабілетін арттырып, білім алу процесін жеңіл әрі тиімді етеді.Жасанды интеллекттің ағылшын тілін үйренудегі рөліне тоқталсам, олбілім беру саласындағы қолданылуы, әсіресе тіл үйрену бойынша түрлі бағдарламалар мен қосымшалар түрінде кеңінен таралған. Олардың ішінде ең танымал құралдар:

D-ID — бұл жасанды интеллект (AI) және компьютерлік көру технологиялары саласындағы бірегей компания. Оның негізгі мамандандыру саласы — терең оқыту (deep learning) мен бейнелерді өңдеу арқылы өмірлік бейнемазмұнды жасаудағы инновациялық шешімдер. D-ID компаниясы жасанды интеллекттің көмегімен бет әлпетін анимировать ету, сөйлеу мен әрекеттерді синхрондау және бейнелерді өңдеудің жаңа жолдарын ұсынады. Мен іс-тәжірибемде D-ID технологиясы бейнемазмұнды өңдеу барысында нақты адамның бет әлпетін өзгертіп, сонымен қатар оның эмоцияларын, қозғалыстарын және сөйлеуін табиғи түрде анимациялауға тиімді қолдандым. Бұл жасанды интеллект әдетте видео контентті жасауда өте көмекші құрал болып табылады. Сабақтың кіріспе бөлімінде қолданып, оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттыруға бірден-бір себеп және оқушылардың ішкі уәжі оянады.

1-сурет. D-ID жасанды интеллектісін қолданып кейіпкерге жан бітіру.

Grammarly - бұл ғылшын тіліндегі жазу дағдыларын жақсартуға көмектесетін тағы бір ЖИ құралы. Grammarly оқушының жазған мәтіндерінде грамматикалық және стилистикалық қателерді автоматты түрде анықтап, оларды қалай түзетуге болатынын түсіндіреді.

Grammarly-дің ағылшын тілін үйренушілер үшін маңызы

Grammarly ағылшын тілі сабағында үлкен көмекші құрал болып табылады. Ол оқушыларға:

Грамматикалық қателерді тез анықтап, түзетуге мүмкіндік береді.

Сөздік қорын кеңейтуге көмектеседі: жаңа сөздер мен синонимдер ұсынып, мәтіндерді байытады.

Қателер мен қиындықтарды түсінуге мүмкіндік береді: әр қате үшін нақты түсініктемелер мен мысалдар ұсынылады, бұл оқушының білімін тереңдетеді.

Capilot- бұл OpenAI компаниясы әзірлеген жасанды интеллекттің бір түрі, ол мәтіндермен жұмыс істеу, сұрақтарға жауап беру, мәтіндер мен бағдарламаларды түзету, сондай-ақ идеялар мен шығармашылық жұмыстар жасау үшін қолданылуы мүмкін. Ағылшын тілі пәнінде Capilot-ті қолдану оқушылардың тіл үйрену процесін анағұрлым тиімді әрі қызықты ете алады. Оны оқу үдерісінде келесі тәсілдермен пайдалану мүмкіндігі бар:

1. Жазу дағдыларын дамыту

Capilot мәтіндерді түзету мен өңдеу үшін өте пайдалы құрал болып табылады. Оқушылар өз жазған эсселері мен шығармаларын Capilot арқылы тексеріп, грамматикалық, орфографиялық және стилистикалық қателерін анықтай алады. Бұл оқушылардың тіл үйрену үдерісін тездетіп, дұрыс жазу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Мысалы, оқушы ағылшын тілінде эссе жазады, содан кейін Capilot тексеріп, грамматикалық қателер мен жақсартуға болатын жерлерді көрсетеді. Бұл оқушының өз қателерін түсініп, қайтадан дұрыс жазуға мүмкіндік береді.

2. Сөйлеу дағдыларын дамыту

Capilot тек жазу ғана емес, сөйлеу дағдыларын дамытуда да қолданылуы мүмкін. Оқушы Capilot-пен сөйлесіп, сұхбаттасу дағдыларын жетілдіре алады. Оған әртүрлі тақырыптар бойынша сұрақтар қоюға болады, ал Capilot жауап береді. Бұл тіл үйренушілердің ағылшынша сөйлеу тәжірибесін жақсартады. Мысалы, оқушы Capilot-пен ағылшын тілінде сұхбаттасып, өзінің сөйлеу дағдыларын тәжірибе жүзінде жетілдіре алады. Оқушының сұрақтарына жауап беріп, жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын үйренеді.

3. Лексикалық қорды кеңейту

Capilot жаңа сөздер мен фразаларды үйренуде және тілдік құрылымдарды түсінуде көмектеседі. Оқушылар Capilot-қа сөздің мағынасын, қолданылуын немесе синонимдерін сұрап, өз лексикалық қорын кеңейте алады. Мысалы,оқушы ағылшын тіліндегі бір сөздің мағынасын сұрап, Capilot-тан оның синонимдері мен қолданылу мысалдарын алады. Мысалы, "happy" сөзінің синонимдерін сұрап, оның қолданылу үлгілерін көре алады.

4. Оқылым дағдыларын дамыту

Capilot оқушыларға ағылшын тілінде мәтіндерді түсінуге көмектеседі. Оқушыға мәтінді талдап, сұрақтар қою арқылы оның түсінігін тексеруге болады. Бұл әсіресе оқылым дағдыларын жақсарту үшін пайдалы. Мысалы, оқушы ағылшын тіліндегі мәтінді оқып, оны

Capilot арқылы талқылайды. Capilot мәтін бойынша сұрақтар қойып, түсініктеме береді. Оқушы мәтінді жақсырақ түсініп, дұрыс жауап беруге тырысады.

5. Сөздік қорының жаттығуларын жасау

Capilot сөздік қорды жаттықтыру үшін әртүрлі тапсырмалар мен жаттығулар жасауға көмектеседі. Оқушылар жаңа сөздермен жұмыс істеп, оларды сөйлемдерде қолдануды үйренеді. Capilot арқылы оқушы сөздердің синонимдері мен антонимдерін таба алады. Мысалы, оқушы Capilot-тан белгілі бір сөздің синонимдерін немесе антонимдерін сұрайды. Ол әрбір жаңа сөзді контексте пайдалану арқылы сөздік қорын тереңдетеді.

6. Грамматика мен ережелерді түсіндіру

Capilot грамматикалық ережелерді түсіндіруге өте тиімді құрал бола алады. Оқушылар өздеріне түсініксіз грамматикалық ережелерді Capilot-тан сұрап, нақты түсініктемелер мен мысалдар ала алады. Мысалы, оқушы ағылшын тіліндегі уақытша етістіктердің (tenses) қолданылуы туралы сұрақ қояды. Capilot грамматикалық ережелерді түсіндіріп, нақты мысалдармен көрсетуі мүмкін.

7. Шығармашылық жазу тапсырмалары

Capilot шығармашылық тапсырмалар жасау үшін де қолданылуы мүмкін. Оқушылар белгілі бір тақырып бойынша эссе, әңгіме немесе өлең жаза алады, ал Capilot оларды түзетіп, жақсырақ жасау үшін ұсыныстар береді. Мысалы, оқушыға тақырып беріледі, мысалы, "Ағылшын тілін үйренудің маңызы". Оқушы эссе жазады, кейін Capilot түзетіп, оны жақсарту үшін ұсыныстар береді.

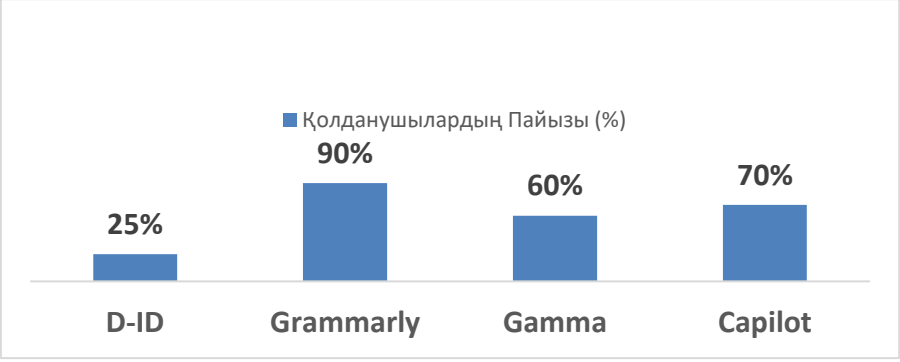
2-сурет. ЖИ арқылы әзірленген суреттер

Capilot жасанды интеллектін ағылшын тілі пәнінде тиімді қолдану оқушылардың тіл үйрену үдерісін барынша жеңілдетеді және қызықты етеді. Оны жазу, сөйлеу, оқылым және тыңдалым дағдыларын дамытуда қолдану арқылы оқушылардың тілдік қабілеттерін жақсартуға болады. Сонымен қатар, Capilot оқушыларға жеке қажеттіліктеріне сәйкес білім алу үшін қолайлы жағдайлар жасайды, бұл олардың ағылшын тілін меңгеруін тездетеді.

Жас мамандардың арасында жасанды интеллект құралдарына қатысты пікірлерін, қолдану тәжірибелерін және олардың кәсіби өмірде қолдану тиімділігін анықтау мақсатында сауалнама алынды. Сауалнама қорытындысын келесідей баяндауға болады.

1-кесте. Сауалнама қорытындысы.

2-

Жас мамандар арасында жасанды интеллект құралдарын қолдану әлеуеті жоғары. Grammarly мен Capilot сияқты құралдар жұмыс процесін оңтайландырып, тілдік дағдыларды дамытуда тиімді көмек көрсетеді. Gamma мен D-ID құралдары шығармашылық және визуализация салаларында маңызды рөл атқарады. Алайда, кейбір құралдардың функционалдығын жетілдіру және олардың тиімділігін арттыру қажет.

Жасанды интеллекттің ең үлкен артықшылығы – ол оқыту процесін жеке қажеттіліктерге бейімдей алады. Әр оқушының деңгейі мен қарқыны әр түрлі болғандықтан, ЖИ қолданатын жүйелер оқушылардың білімін автоматты түрде талдай отырып, олардың әлсіз тұстарын анықтап, жеке оқу жоспарын құра алады. Бұл әсіресе тіл үйренушілердің жеке қажеттіліктерін ескеру үшін өте тиімді.

Жасанды интеллекттің ағылшын тілін оқытуда қолданылуы оқу процесін әлдеқайда тиімді әрі интерактивті етеді. ЖИ негізіндегі платформалар мен қосымшалар тіл үйренушілерге нақты уақыттағы кері байланыс ұсына отырып, олардың білімін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, ЖИ оқу процесін жекешелендіріп, әрбір оқушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес тиімді оқу бағдарламасын ұсына алады. Осының арқасында ағылшын тілі үйрену үдерісі жеңілдетіліп, қызықты әрі жан-жақты болады.

Жасанды интеллекттің білім беру саласындағы келешегі зор, әрі бұл технологиялар ағылшын тілін үйренуді жаңа деңгейге көтереді. Сондықтан тіл үйренушілерге тиімді әрі интуитивті құралдарды ұсынатын ЖИ платформаларын одан әрі дамыту маңызды.

Пайдаланға әдебиеттер:

1. Өмірбекова, Н. (2020). Жасанды интеллекттің ағылшын тілін үйретудегі рөлі. ҚазҰУ хабаршысы.
2. Сәрсенова, Б. (2019). Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды қолдану. Алматы: Қазақ университеті.
3. Цифрландыру – серпінді дамудың өзегі // URL: https://egemen.kz/article/169759 tsifrlandyru-%E2%80%93-serpindi-damudynh-ozegi (қаралым мерзімі: 27.03.2021)
4. 2. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ ресми сайты // URL: https://www.nis.edu.kz/ru/press-center/news/?id=9336 (қаралым мерзімі: 27.03.2021)
5. 3. Хакимова Т.Жасанды интеллекті іс жүзінде пайдалану. ИНФОРМАТИКА НЕГІЗДЕРІ.Республикалық- ғылыми әдістемелік журнал.№1,Алматы,2012ж.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС – ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

Жумашева Динара Амантаевна
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы "SMART BILIM" мектеп - гимназиясынің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Қазіргі таңда қоғамда болып жатқан өзгерістерге байланысты қоғам шығармашыл әрекет пен шығармашыл тұлғаға мұқтаж екенін күнделікті өмірдің өзі дәлелдеуде,осыған орай бүгінгі күні білім беру мекемелері мен ұстаздарға үлкен талап қойылуда.Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты – шынайы өмірде оқушылардың ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін қалыптастыру болып табылады.

Жаңаша көзқарастардың дамуы шетел тілін оқыту, дамытуға ықпалын тигізуде. Білім алушылардың жан–жақты дамуына, сапалы білім алуына,

Өмірде жақсы көрсеткіштерге қол жеткізуінде ағылшын тілін жақсы менгеруінің маңызы үлкен.Осыған орай қазіргі заманға сай ағылшын тілін тиімді үйретуге мүмкіндік беретінкөптеген әдістер пайда болды. Сондықтан, әр мұғалім өзінің шығармашылығын дамыта отырып озық іс-тәжірибелерді пайдалана білуі тиіс.

Еліміздің шет елдермен қарым-қатынасымыз күшейіп отырған қазіргі кезде оқушылардың шет тілінеқызығушылығын, білімге құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру әрбір шетел тілі мұғалімінің міндеті.Демек, балаларымыздың ағылшын тілін білуі – уақыт талабы.

Ағылшын тілін саналы меңгерту, оны өз деңгейінде қажеттілікке айналдыру, бір жылғы мәселе емес, сондықтан ағылшын тілін оқыту ісімен шұғылданатын мамандар арасында туындайтын бір сұрақ: ағылшын тілінде өз ойын ауызша және жазбаша еркін жеткізе алуға қалай үйрету керек? Оқушыны ынталандыру үшін қандай әдіс-тәсілдерді, технологияларды қолданған жөн?

Қазақ әдебиетінің классигі, ұлы атамыз Абай Құнанбайұлы: «Шәкірттерің жақсы оқу үшін, оның оқуға деген ынтасы және қызығушылығы зор болу керек», — деген. Расында да, тек ғана жігерлі, әр нәрсені үнемі білгісі келген, табандылығын, шыдамдылығын көрсеткен адам ғана мақсатына жетеді.

Тәжірибелер жинақтала келе жаңадан жаңа туындайтын сияқты. Американдық ұстаз Линданың «Оқытудың бұрынғы әдіс - тәсілдері –бүгінгі әдістеріміздің ата –анасы » дегеніндей, жаңа технологияларды меңгеру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Заман талабына сай технологияларды қолдану ауқымы, түрлері өзгеріп отырады. Бірақ, ең басты технологияларды тиімді, жүйелі қолдану керек. Инновациялық технологиялар : - жобалау технологиясы ; - саралап даралап оқыту; - дамыта оқыту технологиясы; - модульдік оқыту технологиясы; - сын тұрғысынан ойлауды дамыту; - сатылай кешенді талдау; - деңгейлеп оқыту технологиясы. Инновациялық технология нәтижелері:

1. Түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі. 2. Оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады.

3. Олардың әрқайсысының деңгейін анықтай аласың. 4. Оқушылардың көбін бағалауға мүмкіндік аласың. 5. Оқушыларды ізденіске баулып, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді. 6. Оқушылардың қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады. 7. Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауда, өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастырады.

Қазақтың рухани көсемі А.Байтұрсынов «Мұғалім әдісті көп білуі керек,оларды сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек»деген деген сөзін басшылыққа ала отырып,мен өз сабақтарымда жаңа технология әдістерін мумкіндігінше пайдаланып отырамын. Атап айтқанда «Деңгейлеп,саралай оқыту», «Ұжымдық», «Ойын технологиясы», «Модульдік технология» тағы басқа технология элементтерін бағдарлама мазмұнына орай пайдаланып отырамын.Осы технологиялардың ішінде оқушының ойлау қабілетін дамытуға ықпал ететін жаңаша оқытудың бір түрі-оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.

азу. Сын тұрғысынан ойлау технологиясымен жұмыс істегенде оқушы нені үйренеді?1.Ұжымдық,топтық,жұптық жұмыс істеу дағдылары қалыптасады. 2.Білімді өз бетінше іздеуге,салыстыра болжауға,ойын еркін жеткізе білуге дағдыланалды. 3.Оқушы сабақтың басынан бастап білімді игеруге белсене кіріседі. 4. Сабаққа қызығушылығы төмен оқушыларда ерекше белсенділік пайда болады. 5. Өзін-өзі бағалауға,саралауға.6.Ғылыми жұмыспен айналысуды үйренеді. 7. Өз «менін»қалыптастыруға үйренеді.

Сабақ үрдісінде оқушыларға ойынның мақсаты мен талаптары, ережесі толық түсінікті болуы өте маңызды рөл атқарады. Ойын әдісі арқылы оқыту олардың, пәнге деген қызығуын арттырамыз, өз ойын, пікірін, көзқарасын білдіруге, екінші бір адамның жауабын тыңдап, оны толықтыруға, жетістіктері мен кемшіліктерін айта білуге жаттығады. Жақсы құрастырылған және де үздік әдіспен ұйымдастырылған ойын практикалық, тәрбиелік және дамытушылық жағынан оқыту тәсілі болып табылады. Оқытушы ойынның жүру барысында оқушылардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар оларды ойын үстінде дұрыс шешім қабылдай білуге жетелеуі маңызды болып табылады.

Бұл ретте білім мен тәрбиені ұштастыра отырып оқушылардың бойында өзіне сын тұрғысында қарау түсінігін қалыптастыруға күш салуымыз қажет. Ол үшін әңгіме,

пікірталас, және басқа әдіс –тәсілдерді, сондай –ақ ролдік, іскерлік ойындарды енгізіп отырған жөн.

Педагогикалық технологияларды талдау барасында мына факторлар ескерілуі керек: - Алынып отырған технология сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сай болуы; - Тиімділігі, жүйелігі және басқа жақтары. XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Ағылшын тілі – XXI ғасырдың тілі.Бұл тіл қазақты дүниеге танытатын, әлемдік деңгейге шығаратын тіл.

Еліміздің шет елдермен қарым-қатынасымыз күшейіп отырған қазіргі кезде оқушылардың шет тілінеқызығушылығын, білімге құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру әрбір шетел тілі мұғалімінің міндеті.Демек, балаларымыздың ағылшын тілін білуі – уақыт талабы

Шәкірттерінің сабақтағы белсенді іс-әрекеттерін ұйымдастыру, ойлау,шығармашылық, ізденіс қабілеттерін дамыту арқылы білім сапасын көтеруде ойын технологиясын пайдаланудың мәні зор. Ойын технологиясын сабақта дұрыс қолдана білу керек. Санына емес сапасына назар аударған жөн.

Ойын технологиясын қолдану арқылы барлық мәселе шешіле қалды деп айту дұрыс емес.Дегенмен,қиындықтар азаяды.

Мұғалім үнемі ізденіс үстінде болу керек.Сонымен қатар,кроссвордтар, ребус, жұмбақтар, жаңылтпаштарды тез әрі дұрыс айттыру арқылы оқушылардың тілдері жаттығады, логикалық ойлау қабілеттері дамиды, шапшаң ойланатын болады.Сергіту сәтін ұйымдастырған кезде «happy song », «Bingo» «If you happy», «Hello how are you» т.с.с.сияқты әндерді бейнеге қарап тұрып орындатса, оқушылар сергіп ,қызығушылықтары оянар еді деп ойлаймын.Бір жағынан, тілдері жаттығады,екінші жағынан, ағылшынша әндер жаттайды. Ағылшын тілін оқытуда ең алдымен тәжірибелік мақсат қойылады, оған оқушылардың сөздік қорларын байыту, сауатты жазуға үйрету, сөйлесуге, көргендерін, естігендерін әңгімелеп беруге үйрету қажет. Ал бұл іс-әрекеттерді сауатты да дұрыс жүзеге асыру үшін грамматикалық жұмыс жүргізілуі керек.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Пән мұғалімдері арасында да үнемі үзілмес байланыс болуы керек деймін. Мысалы: қазақ тілі, орыс тілі және ағылшын тілі мұғалімдері бір тақырыпты бір уақытта бастап, пәндер арасында тым құрығанда атауларын бала үш тілде біліп, байланыстыра отырып тіркес, сөйлем, қысқа біліп, байланыстыра отырып тіркес, сөйлем, қысқа әңгіме құра білсе бір оқу жылы ішінде біршама жетістікке жетер еді демекпін. Диалог – сөйлесудің ең негізгі түрі болып саналады. Адамдар арасындағы қарым-қатынас амандасудан басталады. Мұғалім сабаққа кіргеннен оқушылармен диалогта болады. Оқушыларға белгілі бір тақырыпта тапсырмалар беру арқылы сұхбаттар құрылады.

Ағылшын тілін оқытуда ең алдымен тәжірибелік мақсат қойылады, оған оқушылардың сөздік қорларын байыту, сауатты жазуға үйрету, сөйлесуге, көргендерін, естігендерін әңгімелеп беруге үйрету қажет. Ал бұл іс-әрекеттерді сауатты да дұрыс жүзеге асыру үшін грамматикалық жұмыс жүргізілуі керек.

Сабақ үрдісінде оқушыларға ойынның мақсаты мен талаптары, ережесі толық түсінікті болуы өте маңызды рөл атқарады. Ойын әдісі арқылы оқыту олардың, пәнге деген қызығуын арттырамыз, өз ойын, пікірін, көзқарасын білдіруге, екінші бір адамның жауабын тыңдап,

оны толықтыруға, жетістіктері мен кемшіліктерін айта білуге жаттығады. Жақсы құрастырылған және де үздік әдіспен ұйымдастырылған ойын практикалық, тәрбиелік және дамытушылық жағынан оқыту тәсілі болып табылады. Оқытушы ойынның жүру барысында оқушылардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар оларды ойын үстінде дұрыс шешім қабылдай білуге жетелеуі маңызды болып табылады.

Бұл ретте білім мен тәрбиені ұштастыра отырып оқушылардың бойында өзіне сын тұрғысында қарау түсінігін қалыптастыруға күш салуымыз қажет. Ол үшін әңгіме, пікірталас, және басқа әдіс –тәсілдерді, сондай –ақ ролдік, іскерлік ойындарды енгізіп отырған жөн.

Педагогикалық технологияларды талдау барасында мына факторлар ескерілуі керек: - Алынып отырған технология сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сай болуы; - Тиімділігі, жүйелігі және басқа жақтары. XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық.

Оқушылармен жұмыс жүргізгенде грамматикалық, фонетикалық ойындарды дұрыс таңдау керек. Ал, дұрыс таңдау үшін оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін білу керек.Тек қана осы жағдайда ғана ,біз күткен нәтижелерімізге қол жеткізе аламыз.

СОВРЕМЕННЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ: ТРЕБОВАНИЯ XXI ВЕКА

Ибрагимова Таита Султановна
РК Актюбинская область Темирский район поселок Шубаркудык
КГУ «Общеобразовательная средняя школа имени Ж.Кереева» учитель информатики

Аннотация

В условиях стремительных изменений в технологическом ландшафте образование требует от учителя информатики гибкости, готовности к внедрению инноваций и способности ориентироваться в новых образовательных форматах. В данной работе рассматриваются современные компетенции, которые необходимы учителю информатики в условиях цифровизации образовательного процесса, подробно анализируются ключевые аспекты профессии педагога информатики, включая требования к профессиональным знаниям, умениям и навыкам, а также их роль в формировании цифровой культуры учащихся. Особое внимание уделено развитию метапредметных и универсальных компетенций, таких как критическое мышление, цифровая грамотность, этика и безопасность в цифровом пространстве. Доклад также акцентирует внимание на важности постоянного профессионального роста, включая повышение квалификации, участие в профессиональных сообществах и освоение новых технологий. Работа подчеркивает, что успешное освоение этих компетенций способствует не только качественному обучению учеников, но и их подготовке к жизни в цифровом обществе.

В XXI веке информатика занимает особое место в системе образования, становясь не только учебным предметом, но и основой цифровой грамотности, логического и алгоритмического мышления, навыков решения проблем. Стремительное развитие информационных технологий, их проникновение во все сферы жизни, в том числе в образование, предъявляет новые требования к профессиональной деятельности учителя информатики. Учитель информатики, как никто другой, находится в авангарде этих изменений: он первым внедряет новые технологии, экспериментирует с интерактивными форматами уроков, обучает школьников навыкам программирования, цифровой безопасности, работе с большими данными и элементами искусственного интеллекта.

Важным аспектом становится также умение педагога воспитывать критически мыслящего, социально ответственного и цифрово грамотного учащегося, способного ориентироваться в потоке информации, работать в команде, решать нестандартные задачи и адаптироваться к быстро меняющемуся миру. Учитель информатики играет ключевую роль в формировании этих качеств, развивая у школьников не только технические навыки, но и мягкие навыки (soft skills), столь востребованные в XXI веке.

Таким образом, анализ и систематизация современных требований к профессиональным компетенциям учителя информатики представляют собой важную научную и практическую задачу.

Современные научные и методические подходы выделяют следующие **основные группы профессиональных компетенций**, необходимых учителю информатики в XXI веке:

Предметные компетенции. Учитель информатики должен глубоко знать содержание своего предмета и тенденции его развития. Особое значение имеет умение интегрировать новейшие достижения в курс школьной информатики и создавать междисциплинарные связи — с физикой, математикой, технологией, обществознанием и др.

Методические компетенции. Предполагают способность учителя организовать образовательный процесс так, чтобы он был эффективным, доступным и мотивирующим. В рамках этой компетенции важны: владение современными образовательными методиками (проектное обучение, перевернутый класс, STEM/STEAM-подходы, геймификация); умение разрабатывать учебные программы, модули, рабочие тетради, интерактивные задания; создание электронных образовательных ресурсов (презентации, тесты, видеоуроки, симуляторы); применение цифровых платформ; учет индивидуальных образовательных потребностей учащихся, в том числе обучающихся с ОВЗ.

Цифровая грамотность и ИКТ-компетентность.

Коммуникативные и педагогические навыки.

Учитель информатики должен быть не только технарем, но и полноценным педагогом, способным выстраивать эффективное взаимодействие с учениками, коллегами и родителями. Эти компетенции особенно важны в условиях инклюзивного образования и при работе в дистанционном формате.

Навыки саморазвития и обучения в течение всей жизни (lifelong learning)

Учитель информатики должен постоянно совершенствоваться, адаптируясь к новым требованиям: способность к самоанализу и критической оценке своей деятельности; участие в онлайн-курсах, семинарах, профессиональных конкурсах и конференциях; активность в педагогических сообществах, наставничество, ведение профессионального блога или канала; проектная и исследовательская деятельность в области ИКТ-образования.

Таким образом, профессиональная компетентность учителя информатики — это не набор разрозненных знаний и умений, а целостная система, позволяющая эффективно решать педагогические задачи в условиях быстро меняющейся цифровой реальности. Только при условии комплексного развития этих компетенций учитель может стать современным и востребованным специалистом, способным формировать новое поколение цифрово - грамотных граждан.

Также особую роль играют

- Метапредметные и универсальные компетенции учителя информатики
- Критическое и системное мышление
- Креативность и инновационность
- Гибкость и адаптивность
- Навыки сотрудничества и командной работы
- Цифровая культура и этическое поведение

С развитием цифровых технологий и их интеграцией в образовательный процесс особую значимость приобретают **этические и правовые аспекты педагогической деятельности**.

Значительная часть цифровой образовательной деятельности связана с обработкой персональных данных учащихся. Учитель обязан использовать защищенные каналы связи и проверенные цифровые платформы; обучать школьников базовым навыкам цифровой безопасности: защите паролей, распознаванию фишинговых атак, работе с конфиденциальной информацией. Особое внимание уделяется защите данных при использовании электронных журналов, образовательных платформ и облачных сервисов.

Ответственность за цифровое поведение учеников

Учитель информатики выполняет функцию медиатора и наставника в цифровой среде. Он должен своевременно реагировать на случаи нарушения сетевого этикета; проводить профилактическую работу, объясняя последствия противоправного поведения в интернете (взломы, распространение фейков, плагиат и др.); участвовать в разработке школьных политик по использованию ИКТ и цифровых устройств.

Эти меры способствуют формированию правосознания, цифровой ответственности и информационной безопасности в школьной среде.

Учитель как проводник в цифровой среде

В отличие от представителей старших поколений, современные дети — цифровые аборигены. Они с раннего возраста активно пользуются смартфонами, мессенджерами и интернетом. Однако владение техникой не означает осознанного и безопасного её использования. Учитель информатики становится для учеников проводником в мире технологий, помогая структурировать знания об ИКТ и интернете; развивать навыки поиска, оценки и анализа информации; отличать достоверные источники от фейков и манипулятивного контента. Важно не просто обучить ученика работать с устройствами, а сформировать у него критичное мышление и умение ориентироваться в информационном потоке.

В условиях стремительных технологических изменений профессиональное развитие учителя информатики становится неотъемлемым условием его эффективности. Постоянное обновление знаний, освоение новых цифровых инструментов, методик и форматов преподавания позволяют учителю оставаться актуальным и конкурентоспособным специалистом. Сегодня развитие педагога невозможно без ориентации на концепцию **обучения в течение всей жизни (lifelong learning)**. Это и

- ✓ Повышение квалификации и профессиональная переподготовка
- ✓ Самообразование и онлайн-обучение
- ✓ Участие в профессиональных сообществах
- ✓ Научно-исследовательская и проектная деятельность
- ✓ Участие в конкурсах и олимпиадах

Среди ключевых технологических трендов, которые уже сейчас трансформируют образовательную среду и будут определять требования к компетенциям учителя информатики в ближайшие годы. Современный учитель информатики должен быть наставником и фасилитатором, способным сопровождать учащихся в их индивидуальных траекториях развития.

Будущее образования — за смешанными, гибкими, персонализированными форматами.

Таким образом, технологии будущего не просто изменяют образовательную среду — они требуют **нового типа учителя информатики**, гибкого, технологически грамотного, креативного и рефлексивного. Постоянное развитие, способность к переобучению и переосмыслению своей роли — ключевые ориентиры для педагога цифровой эпохи.

Итак, современная образовательная среда стремительно меняется под воздействием цифровых технологий, и учитель информатики оказывается в эпицентре этой трансформации. От него требуется не только владение техническими навыками, но и широкий спектр педагогических, методических, коммуникативных, этических и правовых компетенций.

В XXI веке учитель информатики выполняет сразу несколько ключевых ролей:

***педагога и наставника**, формирующего у школьников цифровую грамотность, критическое мышление и культуру ответственного поведения в сети;

***технологического лидера**, внедряющего в учебный процесс современные ИКТ-инструменты и образовательные платформы;

***организатора проектной и исследовательской деятельности**, способного увлечь учеников реальными задачами из мира информационных технологий;

***медиатора между школьной и цифровой средой**, обеспечивающего безопасное и этичное взаимодействие обучающихся с информационными ресурсами.

Таким образом, учитель информатики в XXI веке — это не просто предметник, а **многофункциональный педагог нового поколения**, способный обучать, вдохновлять, направлять и быть примером цифровой грамотности и компетентности. От качества подготовки и профессионального развития такого специалиста зависит, насколько успешно школьники войдут в цифровое общество и насколько уверенно будут себя чувствовать в условиях экономики знаний.

Список использованной литературы

1.Каштанов, П. В. Информатика в школе XXI века: новые подходы и методики / П. В. Каштанов. — СПб.: Питер, 2019. — 240 с.

2.Носкова, С. В. Цифровая грамотность учителя как фактор успешного обучения: учебное пособие / С. В. Носкова, М. Н. Мельникова. — М.: Издательство «Русское слово», 2021. — 160 с.

3.Внедрение искусственного интеллекта в школьное образование: международный опыт / под ред. С. А. Герасимова. — М.: Научная книга, 2021. — 240 с.

ДИЗАРТРИЯЛЫҚ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Имаш Гулбану

«Шу ауданының білім бөлімнің психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» мұғалім-логопеді, Шу ауданы, Қазақстан

Дизартрия дегеніміз – дыбыс шығарудың және сөйлеудің просодиялық жақтарының бұзылуы, сөйлеу қозғалысы анализаторларының орталық бөлімдерінің органикалық бұзылуы, ол артикуляциялық бұлшық етте сал ауруының дамуына немесе парезге әкеп соқтырады. Дыбыстардың бұзылуында артикуляциялық бұлшық еттердің сал болуы немесе парезі көрінеді, сонымен қатар апракция бар болуы - өзінше қимылдары да бұзылады. Сипаттардың дәрежесі бойынша дизартрияның мына формалары ерекшеленеді: анартрия, дизартрия. Анартрия мен дизартрия – әр түрлі дәрежедегі сипаттың біркелкі бұзылуы. Анатрия – аса ауыр бұзылуы, сөйлеудің мүлдем жоқтығымен немесе артикуляциялық қозғалыстың мүлдем жоқтығымен сипатталады. Дизартрия сөйлеудің мүшелік бөлігінің бұзылуы байқалады, дыбыс пен демалудың бұзылуы, яғни сөйлеудің толығымен фонетикалқ сәтсіздігі көрінеді. Дизартрияның пайда болу себебіне құрсақтағы кезде түскен зақымдар қатты әсерін тигізеді. Қазіргі уақытта ұрықтың дұрыс дамымауына әсерін тигізетін 400 деректер саналады. Ұрықтын миына әр түрлі теріс факторладың әсер ету механизмі көбінесе оттегі жетіспеуінен болады. Созылмалы гипоксияда бәрінен бұрын нерв жүйесінің дамуы азап шегеді. Ана құрсағының ішінде жарақат алған ұрық қорғаныс және бейімделу механизімдері туу кезінде жарақат алуына көп мүмкіндік болдырады. Ана құрсағындағы потология қазіргі уақытта дизартрияның туындауының ең негізгі себептерінің бірі. Дизартриясы бар балалар үшін жеткіліксіз терең тыныс алмау және үлкен жиелілік тән. Сонымен қатар, тыныс алу ритмінің бұзылуы да тән: сөйлеу кезеңінде тыныс алу қиындайды, дыбыстарды шығарғаннан кейін бала үстіртін тез – тез дем алады. Көбінесе тыныс алу мен артикуляция арасындағы үйлесімділік бұзылады. Барлық жағдайларға

белсенді тыныс шығару бұзылады, ол ауыздың әр дайым ашық тұратынына қарамастан, мұрын арқылы шығарылатын жол қысқарған. Тыныс алудың бұзылуының ауырлығы көбінесе жалпы қозғалыстың бұзылу ауырлығына сәйкес келеді. Дизартриядағы ерекшелік дауыстың бұзылуы болып табылады.[1] Дизартриялық бұзылыс көбінесе дауыстың жеткіліксіз күшінен көрінеді. Дауыс қырылдаған, жылдамдатылған, үзік-үзік болуы мүмкін, әлсіз мәнерлілік немесе дауыс үнінің жоқ болуы мүмкін. Сөйлеу тілінің айналасындағыларға түсініктілік денгейіне байланысты топтастыруды француз невропатологі Дж.Тордиор (1968) қарастырған. Балалардың церебральді сал ауыруына (БЦСА) қатысты автор сөйлеу тілінің бұзылуын төрт денгейге бөледі:

- I денгей – сөйлеу тілі мүлдем жоқ немесе жақындары да түсінбейді (анартрия).
- II денгей – баланың сөзі тек жақын адамдарға ғана түсінікті, басқалар түсінбейді;
- III денгей — айналасындағылар дыбыс айту бұзылыстарын байқайды, бірақ сөздері түсінікті болады;
- IV денгей – ең жеңіл түрі, сөйлеу тілінің бұзылысы тек арнайы тексеру барысында ғана анықталады;

Дизартриясы бар балалар клиникалық-психологиялық сипаттамасы бойынша әр түрлі топтарды құрайды. Дизартрияның ең ауыр түрлері интеллекті сақталған, зияты бұзылған балаларда кездесуі мүмкін, ал жеңіл немесе «көмескі» түрі интеллекті сақталған балаларда кездеседі. Сөйлеу патологиясының алғашқы топтастыруында артикуляцияның барлық бұзылыстары жеке топқа бөлінеді және «дизартрия» терминмен аталды. Бірақ, 1888 ж. Гауерс сөйлеу тілінің дизартриялық бұзылысын церебральды және бульбарлы түрі деп екіге бөлді.[2] Дизартрияның табиғатын зерттеу Ресейлік логопедия тәжірибесінде айрықша көрініс тапты. О. В. Правдинаның (1969) еңбегінде дизартрия түсінігі неврологиялық жағынан анықталды және де дыбыстық бұзылыстарға сәйкес жеке синдромдар көрсетілді. И. И. Панченконың (1972) жұмысында сал ауыруы бар балаларда дизартрияның клиникалық көрінісінің патогенезін анықтауға әрекет жасалды және логопедиялық жұмыстың патогенетикалық негіздемесінің әдестемесін жасауға тырысты. Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету жұмыстарының мазмұны психологиялық - педагогикалық тұрғыдағы анықталған әдіс – тәсілдердің көмегімен, арнаулы логопедиялық жұмыстардың мазмұнымен, қажет жағдайларда медициналық көмектің біртұтас бірлігі арқылы шешіледі.

Дизартрия бар болғанда сөйлеудің бұзылуының ерекшеліктері олардың патогенетикалық орталықпен артикуляциялық моторика болып табылады. Сонымен қатар дизартрияда әрқашан тыныс алу бұзылады. Оларда ауыр патогенез болады, олардың координациясының бұзылуымен, олардың тонусының өзгеруімен, тыныс алу бұлшық еттерінің сал болуымен байланысты, сонымен қатар тыныс алу жүйесі қызметінің өсуінің тежелуімен де байланысты.[3]

Сөйлеу тілінде кездесетін түрлі дәрежедегі кемшіліктер бала тұлғасының дамуына кедергі келтіретіндігін есепке алып, қажетті білім мен іскерлікті, дағдыны игертудің тиімді жолдарын қарастыруымыз керек. Сөйлеу қызметінің кемшілігі дизартрия кезіндегі жалпы сөйлеу тілінің даму ерекшеліктерін есепке алып, сөйлеу тілін дамытудағы педагогикалық жағдайларды логопедиялық жұмыстармен байланыстырып орындауға болатыны анықталған. Соның ішінде массажбен емдеу жолы қазіргі таңда кеңінен танылып жүрген тәсілдердің бірі. Сондықтан зерттеудің стратегиялық болжамы ретінде мектеп жасына дейінгі дизартриясы бар балалардың емдік сауықтыру шараларын тиімді ұйымдастыру және логопедиялық массаждың маңыздылығын көрсету болып табылады.

Негізінен сөйлеу тілінде кемістігі бар адамдарға әсер етудің педагогикалық әдістері асып түсуде, бірақ өкінішке орай барлық мәселелерді шеше алмайды. Сонымен қоса логопедиялық массаждың мақсаттылығын дизартрия, ринолалия, тұтығу, афазия, алалия секілді сөйлеу тіліндегі ауытқушылықтардың ауыр түрлерімен айналысатын барлық мамандар мойындайды. Массаждық кешені дұрыс таңдап алу артикуляциялық мүшелердің бұлшықет тонусын реттеуге, моторикасын жақсартуға негіз болып, сөйлеу қабілетін түзету жұмыстарын жеңілдетеді. Массаждың нәтижесінде ми қанайналымы және метаболизм

жақсарып, көптеген психикалық процестердің дұрыс өтуін және қалыптасуын реттейді, жалпы денсаулықтың жақсаруы байқалады, яғни бүкіл ағзадағы процестер үйлесімді өтеді.

Логопедиялық ырғақ сөйлеу тілді тыныс алудың темпі және ырғақтылығының дамуына, оральды праксистің дамуына, мимикалық мускулатурасын қатайтуға, сөйлеу тілдің темпті-ырғақты және әуенді –интонациялық сипатының дамуына, фонематикалық жүйенің қалыптасуына, қимыл және сөйлеу тілді сәйкестендіре алу яғни оларды бірінғай ырғаққа келтіре алу біліктілігін дамытуға жәрдемдеседі. Логопедиялық ырғақ сабақтарының құрылымы келесі бөлімдерден тұрады:

1.Кіріспе бөлім- ырғақты сергіту сәті.

2.Негізгі бөлім – бұлшық ет тонусын реттеуге арналған жаттығулар, жалпы моториканың дамуына арналған жаттығулар,

- ✓ — ұсақ моторикасының дамуына арналған жаттығулар (саусақ гимнастикасы),
- ✓ — мимикалық бұлшықетті дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — тыныс алуды дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — темп және ритм сезімін дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — сөйлеу тілінің қимылмен координациясындамытуға арналған жаттығулар, — ән айту

3.Қорытынды бөлім: — ойын.

Әр сабақ бір тақырыпқа немесе сюжетке арналған, оның барлық бөлімдері өзара байланысқан және бір –бірін толықтырады. Сабақтар сюжеті бойынша түрліше. Сабақтардың сюжетті тақырыптық ұйымдастырылуы балаларға өздерін ынғайлы, сенімді сезінуіне мүмкіндік береді, өйткені ойын кезінде балалардың потенциалды мүмкіндіктері максималды іске асырылады. Сонымен бірге сабақтардың бұлай құрылуы барлық сабақ барысында тұрақты зейінді қамтамасыз етеді. Дизартриясы бар балалармен логопедиялық ырғақты сабақтарды өткізу кезінде, сөйлеу тілінің және моторикасының қалпы ескеріледі. Қимыл қозғалысты сабақтар дизартриясы бар балаларда ерекше маңыздылыққа ие, өйткені қимылды жаттығулар бірінші кезекте миды, жүйке үрдістерінің қозғалғыштығын жаттықтырады. (Н.А.Бернштейн, В.М.Бехтерев, И.М.Сеченев және т.б). Сонымен қатар музыкаға сүйеніп қимылдау балаға іс-әрекеттің қызықты, ойынды түрі болып табылады. [4]

Дизартрия кезінде логопедиялық жаттығуларды қолдана отырып жұмыс істеген мамандардың өзара әсер етулері туралы сөз етіледі. Ол бойынша барлық мамандар логопедтің басшылығымен жұмыс атқарады, ол ұйымдастырушы және барлық түзету-дамыту жұмысының координаторы болып табылады. Балаларда жұмыс істеу барысында сөйлеуді қабылдай алу дағдысын арнайы тәрбиелеп, одан кейін өзінің сөйлеуін өзінің іс-әрекетімен байланыстыруға дайындау қажет. Сөздік белгілер балаларға заттардағы олардың белгілерін бөліп көрсетуге мүмкіндік жасайды. Сөз шығармашылық нәтижесін саналы түрде түсінуге көмектеседі. Сөйлеудің жалпы дамымағандығы бар бала жасалатын істерді өз бетімен жан –жақты бақылауға қабілетсіз. Сондықтан балалардағы заттың және оның бөліктерінің пішінін, контурын, түсін және басқа белгілерін байқауға дағды қалыптастыруда ересек адамның рөлі зор.

Дизартрия балалар бір-бірімен дыбыстарды айтуындағы ақаулықтарының, денсаулықтарының, сөйлеу тілінің қозғаушы мүшелерінің ерекшеліктерімен ажыратылады, соған байланысты әртүрлі логопедиялық ықпалды қажет етеді және түзетуге әртүрлі дәрежеде көрінеді. Дыбыс айту бұзылыстарын түзету жұмысында ең күрделісі машықтандыру кезеңі. Өзіндік сөйлеуінде дұрыс артикуляциялық қалыптарды қолдануға баланы үйрету қиын. Оны бұл балалардың жүйке процестері инерттелгенімен жаңа байланыстарды құру күрделілігімен, ауысудың әлсіздігімен өзіндік сөйлеуін қадағалаудың төмендігімен түсіндіруге болады. Логопедиялық жұмыстың міндетті кезеңі – дыбыстарды ажырату, себебі бұл балаларда дыбыс айту бұзылыстарының симптоматика ерекшеліктері, дыбыстардың бұзылуының фонологиялық сипаты бәсеңділеу. Дыбыс айту бұзылыстарын түзетуді балалардың танымдық әрекетін дамытумен, анамнез, сөзсіз, салыстыру операцияларын қалыптастырумен байланыстыру керек. Ерекше назар жолын және сөйлеу

тілі моторикасын, естуін қабылдау, зейінді, есте сақтауын дамытуға, яғни сөйлеу тіл дыбыс айту жағының бұзылысы негізінде жатқан барлық факторларды қалыпқа келтіруге бөлінуі керек.

Логопедтің әрекетінің келесі кезеңі – логопедиялық сабақтарды ұйымдастыру және өткізу. Сөйлеу тілі бұзылыстарын түзету бойынша жұмыс мектеп бағдарламасы материалында, ақаулықтың құрылымын жас ерекшеліктерін ескеріп жүргізіледі. Логопедиялық сабақтардың түрлері: жеке және топтық сабақтар. Оқушылардың әр тобына арнап логопед жұмыс кезектілігін, ұзақтылығын көрсететін перспективалық жоспар құрастырады. Логопедиялық сабақтар қажетті оқу-әдістемелік материалымен жабдықталған логопед кабинетінде жүргізіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Волковой Л.С.Логопедия. – Москва, 2004.
2.Винарская Е.Н., ПулатовА.М. Дизартрия и ее топико – диагностическое значение в клинике очаговых поражений мозга. – Ташкент, 2003. – 415б.
3.Архипова Е. Ф. Дизартрия.- М., 2006. - Б.-87.
4.Приходько О.Г. Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений речи у детей раннего и дошкольного возраста. - СПб.: КАРО, 2008. – 157.

ОРЫС МЕКТЕБІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Кайыржанова Бакыт Кумаргалиевна
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы, "Ж.Тәшенов атындағы 68 жббом -нің
орыс класындағы қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Аннотация

Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқыту аспектілері маңызды тақырып. Осының кереметтілігі – оқыту процессінің үздіктіктері мен мақсаттарын анықтау. Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқыту кезінде басты ерекшеліктерден бірі - эки тілді оқытуға қатысуға мүмкіндік беру. Осы аспект ретінде оқушылар өздерінің тіл білімін және кеңесін дамытуға мүмкіндік алулары. Бұл аспект арқылы орыс мектебінде қазақша пәндерді аяқтау арқылы қазақ тілі мен әдебиетіне қатысушылардының өз тіл тарихы мен мәндеріне таныстыруға, олардың тілдің пайдалы қолдануына, ойлау мен өтілу дағдыларын ашуға көмек көрсету мүмкіндігі бар.

Аннотация

Аспекты преподавания казахского языка и литературы являются важной темой в русской школе. Прелесть этого в том, чтобы определить сильные стороны и цели процесса обучения. Одной из главных особенностей преподавания казахского языка и литературы в русской школе является возможность участия в двуязычном обучении. В этом аспекте студенты имеют возможность развивать свои языковые знания и советы. Благодаря этому аспекту, пройдя казахские предметы в русской школе, появляется возможность помочь участникам казахского языка и литературы ознакомиться с историей и ценностями своего языка, помочь им с пользой использовать язык, развивать мышление и коммуникативные навыки.

Annotation

Aspects of teaching the Kazakh language and literature are an important topic in the Russian school. The beauty of this is to identify the strengths and objectives of the learning process. One of the main features of teaching the Kazakh language and literature in a Russian school is the opportunity to participate in bilingual education. As this aspect, students have the opportunity to develop their language knowledge and advice. Through this aspect, by completing the Kazakh subjects in the Russian school, there is an opportunity to introduce the Kazakh language and

literature participants to the history and meaning of their language, to help them to use the language in a useful way, to develop thinking and communication skills.

Тіл тағдыры — ел тағдырына айналып отырған қазіргі қазақ тілінің кінәратты жағдайында оқушы бойында мемлекеттік тілге деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға, қазақ тілі арқылы жасалған ойдың кестелі өрнектеріне үңілтіп, ауызша, жазбаша сөздік қорларын молайтуға,шығармашылық қабілетін дамытуға, пәнге деген қызығушылығын арттырып,білім сапасын тереңдетіп, мемлекеттік тіліміздің қолдану аясын кеңейтуге, Тіл туралы заңды жүзеге асыруға барынша қолғабыс ету- әрбір қазақ тілі пәні мұғалімінің міндеті болуға тиіс. Ал қоғамымыздағы мұғалім алдында тұрған міндет- сапалы білімді, саналы тәрбиелі, экономикалық ойлауы дамыған, жалпы адамзаттық құндылықты меңгеруде шығармашылық,іскерлік пен дағдысы қалыптасқан, жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру екені сіздер мен бізге белгілі.

Қазақ тілі мен әдебиетін орыс мектебінде оқыту – күрделі, әрі маңызды міндет. Бұл міндетті жүзеге асыруда бірнеше тиімді жолдарды қарастыруға болады.

Коммуникативтік әдіс: Тілді оқытудың негізгі мақсаты – тілде еркін сөйлеуге үйрету. Сондықтан, оқушыларды диалогқа, пікірталасқа, рөлдік ойындарға тарту арқылы тілдік практиканы арттыру қажет.

Интерактивті әдістер: Оқыту процесінде интерактивті тақтаны, аудио-видео материалдарды, онлайн ресурстарды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Мәдени контекст: Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда қазақ халқының мәдениетін, тарихын, салт-дәстүрін көрсету арқылы тілге деген құрметті қалыптастыру керек.

Дифференциалды тәсіл: Әр оқушының тілдік деңгейі әртүрлі болғандықтан, оларға жеке тапсырмалар беру, қосымша материалдар ұсыну қажет.

Ойын технологиялары: Оқыту процесін қызықты ету үшін ойын элементтерін пайдалану (викториналар, кроссвордтар, т.б.) оқушылардың мотивациясын арттырады.

Қазақ тілінде сөйлейтін орта: Мектепте қазақ тілінде сөйлейтін орта қалыптастыру (үйірмелер, іс-шаралар, т.б.) тілдік дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Бұл жолдарды жүйелі түрде қолдану арқылы орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың тиімділігін арттыруға болады.Қазіргі таңда Қазақстанда білім кеңістігінде жаңа бағдар жүйесі жүріп жатыр. Бұл жағдай орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиетін жүргізудің талаптарын өзгертуге жол салады. Орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиетін оқытып үйрету қиын да, күрделі жұмыс екенін білеміз. Басқа ұлтқа қазақ тілін оқыту әдістемесі оқушының ана тілінің ерекшелігін ескере отырып, оны үйретудің түрлі тиімді жолдары бар. Орыс тілінде оқытатын мектепте қазақ тілін оқыту әдістемесі орыс тілін оқыту және шет тілдерін оқыту әдістемесімен тығыз байланысты. Орыс тілді мектепте қазақ тілін оқытудың өзіндік көптеген ерекшеліктері кездеседі. Орыс тілінде оқитын мектептерде мемлекеттік тілді оқыту әдістемесінің негізгі міндеті оқушылардың қазақша білетін азаматтармен қазақ тілінде күнделікті тығыз қарым-қатынаста болуы деп есептеймін.

Менің басты мәселемнің бірі орыс тілінде сөйлейтін оқушылардың тіл үйренуге деген құлшынысының болмауы ғана емес, оларға қазақ тілін меңгеру айтарлықтай қиын екендігінде сияқты. Бұл болашағымыз үшін маңызды әрі шешуді талап ететін мәселе болғандықтан, мен «*Орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін оқытудың тиімді әдістері*» атты әдістемелік тақырыпты таңдадым. Менің әдістемелік тақырыбымның негізгі міндеттері: жас ұрпақ арасында қазақ тілінің мәртебесін көтеру, қазақ тілін оқытудың тиімді жолдарын табу, қазақ тілін білу сапасын арттыру.

Өз сабақтарымда қазақ тілін едәуір тиімді үйрету мақсатында қазақ тілін тиімді үйретуге көмектесетін әдістемелерді пайдаланамын. Қазіргі уақытта қазақ тілі мен әдебиеті пәндері жаңа әдіске сәйкес оқытылады.

Бұл техниканың мәні-бірінші кезекте оқушыларға қазақ тілінде жиі қолданылатын белсенді сөздерді оқып үйрену, олардың лексикасын біртіндеп арттыру. Осылайша, оқыту жағдайы ең алдымен ең жиі қолданылатын сөздерді үйренуден басталады, содан кейін жиі қолданылмайтын сөздерге көшеді.

Біздің педагогикалық жұмысымыздың барлығы интерактивті оқытуға негізделгеніне сенімдімін. Менің ойымша, біз коммуникативтік стратегиямызды сыныпта дұрыс жасасақ, ол тіл үйренуге көмектеседі. …Выготскийдің айтуы бойынша, білім алу оқушыларды диалогқа, бірлескен әңгімелесуге тарту нәтижесінде пайда болады. Оқушылардың сабақта бірігіп сөйлесуі үлкен пайда әкеледі, себебі оқушыларға тақырыпты түсінуге, әр адамның жеке көзқарасы мен идеясының бар екендігіне көз жеткізуге, топ ішінде өздерінің идеяларын талқылауға, балалардың танымдық даму жолында, мұғалім оқушылардың қандай сатысында оқып жатқанын түсінуге көмектеседі.

Оқудың бастапқы кезеңінде түсінбеген сұрақтар да болды, бірақ кейін қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін білу сапасы айтарлықтай артады. Мұны маған сабақ беретін сыныптардағы білім сапасының мониторингісі арқылы көруге болады.

Менің ойымша, сабақтарды жаңартылған жүйеге көшіру арқылы кейбір әдістерді қолдану қиын болды. Мен, сонымен қатар, жаңартылған білім беру жүйесіне бейімделіп отырмын: әдістемелік нұсқаулықтарды оқып, жаңартылған жүйе бойынша ғана емес, курстардан білім алумен ғана шектелмеймін. Алайда, балалардың жаңа оқу жүйесіне көшу оңай бола қойған жоқ, бұл олардың көрсеткіштеріне де әсер етті.

Сондай-ақ, менің ойымша, қазақ тілін үйрену сөздік қорын зерттеумен шектелмеу керек. Грамматиканы оқу әсіресе орыс сыныптарында қажет. Бұл белгілі бір сөз тіркестерін жаттап қана қоймай, олардың негізін қалайтын принципті түсінуге көмектеседі. Бірақ күрделі тақырыптарды зерттеуді жеңілдету үшін оқушылар біртіндеп үйренеді. Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде грамматикалық тақырып пен лексикалық тақырып қатар өтіледі. Оқушының сөздік қорын, сөйлеу дағдысын, тілін дамытуда лексикалық тақырыптардың рөлі ерекше деп ойлаймын.

Осылайша, мен оқушыларымды әр түрлі әдіс-тәсілдер бойынша тілдік оқытуға тартамын, бұл да нәтиже береді. Оқушыларым мектепішілік, аудандық жарыстарға шын ниетімен қатысып, жүлделі орындарға ие болып жүр. Сонымен қатар, зерттеуші ретінде мен әдістемелік тақырыпты шешудің әртүрлі жолдарын іздеймін. Орыс мектептерінде қазақ тілін оқытуда көрнекі құралдардың да алатын орны ерекше деп ойлаймын, өйткені көрнекі құрал өзге ұлт өкілдеріне тілді үйретуде мәселенің түйінін есте сақтауға көмектеседі. Сөзбен толық түсіндірілген мәселенің көрнекі құралдағы түйіні әрі есту, әрі көру сезімдерінің қатысуына байланысты есте нақтырақ сақталады. Сонымен қатар, көрнекілік сабақта қазақ тілін өзге ұлт өкілдеріне үйретудің психологиялық талаптарын ескере отырып, оқытудың тиімділігін арттырушы күш болып табылады.

«Өз тілінде сөйлейтін, өз тілінде жазатын адамдардың ұлты ешқашан жоғалмайды. Ұлттың сақталуы немесе жоғалуы үшін ең күшті фактор-бұл тіл. Тілді жоғалтуымен қатар, адамдар өздері жоғалады. Басқа ұлтты өз халқына қосқысы келетіндер, ең алдымен, бұл ұлттың тілін құртуға тырысады», мен ұлы жазушы Ахмет Байтұрсыновтың сөзімен толық келісемін. Мемлекеттік тіл мәртебесін көтерудің қажеттілігі бүгінгі күннің Қазақстандағы басты міндеттердің бірі болып табылады. Ал осы мақсаттардың орындалуы ерте жастан, яғни мектеп табалдырығынан басталуы керек. Сондықтан мен, қазақ тілі пәнінің мұғалімі үшін қазақ тілін үйренудің ең тиімді жолдарын табу өте маңызды.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Калачева Елена Владимировна
КГУ" Средняя школа 4 имени Сагадата Нурмагамбетова"
отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования ВКО,
учитель английского языка, г. Усть-Каменогорск, Казахстан

Аннотация

Статья посвящена теоретическому и практическому обоснованию эффективности использования игровых методов при формировании навыков чтения на уроках английского языка в начальной школе. В работе рассматриваются психолого-педагогические предпосылки интеграции игровых технологий в учебный процесс, описываются конкретные игровые приёмы, адаптированные к возрастным и когнитивным особенностям младших школьников. Особое внимание уделяется методу *Map Story* как инновационной форме развития осмысленного чтения. Сделан вывод о высокой результативности игровых форм в контексте формирования языковой компетенции на ранних этапах обучения.

This article provides a theoretical and practical justification for the effectiveness of game-based methods in developing reading skills in English lessons at the primary school level. It examines the psychological and pedagogical foundations of integrating game technologies into the educational process, and presents specific techniques adapted to the cognitive and age-related characteristics of young learners. Particular attention is given to the *Map Story* method as an innovative way to foster meaningful reading. The study concludes that game-based strategies are highly effective in forming linguistic competence during the early stages of language acquisition.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының ағылшын тілінде оқу дағдыларын қалыптастыруда ойын технологияларын тиімді қолданудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылады. Жас ерекшеліктеріне сай бейімделген әдістер мен тапсырмалар сипатталып, ойын элементтерін оқу үдерісіне енгізудің психологиялық-педагогикалық алғышарттары ашылады. *Map Story* әдісіне ерекше назар аударылып, ол мағыналы оқуды дамытудың тиімді құралы ретінде ұсынылады. Зерттеу нәтижелері бойынша, ойын арқылы оқыту оқушылардың тілдік құзыретін ерте кезеңде қалыптастыруда жоғары нәтижелер береді.

Ключевые слова игровые технологии, обучение английскому языку, начальная школа, чтение, осмысленное чтение, мотивация, Map Story, языковая компетенция.

Согласно концепциям Л. С. Выготского, Д. Б. Эльконина, В. В. Давыдова, игра выступает ведущей деятельностью в младшем школьном возрасте. Она не только способствует эмоциональному развитию ребёнка, но и формирует внутреннюю мотивацию, произвольное внимание, память и мышление. Применение игры в образовательном процессе обеспечивает переход от внешней деятельности к внутренней — интеллектуальной, что крайне важно для становления полноценной читательской компетенции.

Игровые технологии позволяют:

- адаптировать учебный материал к возрасту;
- создать положительную мотивацию;
- усилить взаимодействие в коллективе;
- минимизировать страх ошибки;
- сделать обучение многоуровневым и доступным.

Игровые методы — это особая форма организации учебного процесса, при которой дети включаются в активную деятельность, направленную на решение образовательных задач через игровые ситуации. На уроках английского языка игры можно использовать для развития всех аспектов языка: грамматики, лексики, произношения и, конечно же, навыков чтения.

Игры помогают создать атмосферу доверия и поддержки, в которой дети не боятся делать ошибки, и развивают уверенность в себе. В этом контексте игры становятся важным

инструментом для развития навыков чтения, так как они дают возможность ребенку не просто механически проговаривать слова, но и понимать их смысл, а также применять знания на практике.

Чтение как вид речевой деятельности занимает центральное место в системе обучения иностранному языку на начальном этапе. В условиях обновлённой парадигмы образования, ориентированной на функциональную грамотность, особое значение приобретает развитие навыков осмысленного чтения у младших школьников, формирование интереса к языку и способности работать с текстом на аналитическом уровне.

Однако традиционные методы обучения, построенные преимущественно на механическом воспроизведении и репродуктивной деятельности, часто оказываются малоэффективными при работе с детьми младшего школьного возраста. В связи с этим всё большее внимание уделяется игровым методам, соответствующим возрастным особенностям учеников: высокой потребности в активности, подвижности, наглядности, эмоциональной вовлечённости.

В начальной школе я применяю следующие методы для развития навыков чтения:

Игра «Кто быстрее найдет слово?»

Этот метод позволяет развить навыки быстрого восприятия текста. Дети получают лист с текстом, и учитель называет слово, которое они должны найти как можно быстрее. Такая игра помогает тренировать зрительное восприятие и ускоряет процесс чтения, а также улучшает внимание и концентрацию.

Ролевая игра с чтением диалогов

Ролевые игры с использованием текста помогают детям закрепить лексический материал и улучшить понимание прочитанного. Ребенок читает отрывок из диалога, а затем играет роль одного из персонажей. Это помогает не только развить навыки чтения, но и улучшить произношение, а также понять интонационные особенности языка.

Викторины и конкурсы по текстам

Игровые конкурсы, в которых дети должны отвечать на вопросы по прочитанному тексту, помогают развивать навыки быстрого понимания и запоминания информации. Учитель может предложить викторину по содержанию прочитанного текста или истории, и каждый правильный ответ будет вознагражден баллами или мелкими призами.

Игры с картинками и словами

Использование картинок и слов для развития навыков чтения – это игра, в которой детям нужно соединить картинку с соответствующим словом или фразой. Такие игры помогают детям ассоциировать слова с изображениями, что облегчает процесс запоминания и понимания лексического материала.

Map Story

Map Story — это формат обучения, при котором чтение интегрируется с пространственным воображением и элементами приключенческого сюжета. Учебный материал организуется в виде карты, каждая точка которой содержит фрагмент текста и задание. Продвижение по маршруту возможно только после успешного выполнения задания, основанного на осмысленном чтении.

Игровые методы обучения на уроках английского языка в начальной школе обладают рядом неоспоримых преимуществ:

- Повышение мотивации. Дети с большей охотой включаются в процесс обучения, когда уроки превращаются в увлекательные и интересные игры.
- Развитие когнитивных способностей. Игры способствуют развитию памяти, внимания, логического мышления и воображения.
- Укрепление социальных навыков. Многие игры требуют работы в группах, что способствует развитию навыков взаимодействия и сотрудничества.
- Развитие самостоятельности и уверенности. Игры дают детям возможность проявить инициативу и принимать решения, что способствует развитию их самостоятельности.

• Адаптация для детей с разными стилями обучения. Игры позволяют учителю легко адаптировать урок в зависимости от уровня знаний и потребностей каждого ребенка.

Выводы

1. Игровые методы в обучении английскому языку в начальной школе представляют собой эффективный инструмент формирования читательской компетенции.

2. Их применение позволяет учитывать особенности развития младших школьников и сделать процесс обучения более личностно-ориентированным.

3. Методика *Map Story* демонстрирует успешное сочетание осмысленного чтения, интерактивности и творческого подхода.

4. Внедрение игровых форм способствует формированию устойчивого интереса к языку и самостоятельной мотивации к обучению.

Реализация задач начального языкового образования невозможна без переосмысления традиционных подходов. Использование игровых методов, в том числе таких инновационных, как *Map Story*, позволяет перейти от формального обучения к обучению, в котором ребёнок становится активным субъектом образовательного процесса. Подобные методы не только развивают навыки чтения, но и формируют важнейшие метапредметные умения: сотрудничество, критическое мышление, самостоятельность.

Список литературы

1. Алексеева, С. В. *Методика преподавания английского языка в начальной школе*. — М.: Просвещение, 2019.

2. Ушакова, О. С. *Игровые технологии на уроках английского языка в начальной школе*. — СПб.: КАРО, 2020.

3. Выготский, Л. С. *Воображение и творчество в детском возрасте*. — М.: Педагогика, 1986.

4. Cameron, L. *Teaching Languages to Young Learners*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

5. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). — London: Pearson Education, 2015.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМЫТУ

Калиева Майгуль Ермековна
«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны тәрбиешісі

Сәбилер мен мектеп жасындағы балаларды өз ана тіліне үйрету –тәрбиешінің кәсіби даярлығының маңызды көрсеткіші болып табылады. Баланың табиғат сыйға тартқан барлық интеллектуалдық қабілеттері ана тілін меңгерудің, әсіресе мектепке дейінгі кезеңде меңгерудің арқасында пайда болады және дамиды.

Бала ана тілінде ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын халықтың рухани байлығын мұрат етеді.Одан арғы жерде тәрбиеленушілердің өз заманының ғылыми жетістіктеріне сай болуы – тәрбиешіге байланысты. Балаларға ана тілін оқытуда кәсіби шеберлікті меңгеру үшін болашақ тәрбиешіге әдістеме теориясын ұғыну және ғылымға белгілі әдістерді меңгеру, яғни осы әдістерді жүзеге асыратын оқытудың аса маңызды тәсілдерін орындауға жаттығу керек.Әрбір жеке тұлғаның бойындағы жетістіктің де, олқылықтың да негізі бала кезде ,оның ішінде балабақшада берілетін білім мен дағдыға байланысты болады. Көрнекті орыс психологы Л.С.Выготский баланың жеке тұлға болып қалыптасу процесін бірнеше кезеңге бөліп қарастырады:

1) жаңа туған нәрестенің жады пайда болғаннан кейінгі кезең;

2) тәй-тәй басып, тік жүре бастағаннан кейінгі кезең;

3) алғаш сөйлеу дағдысын меңгере бастағаннан кейінгі кезең;

4) белсенді ойын кезеңі;

5) мектеп есігін ашқаннан кейінгі кезең;

6) 12 жасқа толғаннан кейінгі кезең;

7) жасөспірім жетілу кезеңі;

Жоғарыда айтылған әр кезеңді баланың даму, жеке тұлға ретінде қалыптасу жолындағы шағын секірістерге балайтын ғалым, әсіресе алғашқы сөйлеу дағдысын меңгеру мен балабақша табалдырығын аттау оқиғаларына ерекше маңыз береді.

“Адам ата-анадан туғанда есті болмайды: естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды-дағы, сондайдан білген, көргені көп болған адам білімді болады”,- деген ұлы Абай өсиетімен өз ұлының алғаш сөйлеген күнін оның рухани туған күні деп санаған белгілі неміс педагогы И.Фихтенің пікірі де жеке тұлғаның қалыптасуы мәселесін арнайы зерттеген Л.С.Выготскийдің жоғарыдағы ғылыми тұжырымдамасымен үндесіп жатыр.

Оқу жұмысын ойдағыдай жүргізу үшін балалардың жас ерекшеліктері мен жеке ерекшеліктерін,олардың зейінін, қабылдау мен есін, ой-қиял ерекшеліктерін, т.б.білу керек. Мысалы, алты жасар баланың зейіні тұрақсыз, сабақ үстінде оның толқуы күшті, ал бөліну қасиеті мүлде жоқ десе болғандай, көлемі шағын болады. Оқудың алғашқы күнінен бастап-ақ балаларды тыңдай білуге, тапсырмаларды дәл орындап жүруге үйрету керек. Олардың зейіндері заттарды бақылап, олармен жұмыс жүргізу арқылы тәрбиеленеді.

Суреттерді көргенде, әңгіме, ертегі тыңдағанда бала зейінінің тұрақтылығы арта түседі. Сабақтарда пайдаланылатын ойын элементтерін, іс-әрекеттің түрлерін жиі өзгерту–олардың зейінін тәрбиелеуге көмектеседі. Мектепке дейінгі ес ерекшеліктері логикалық-сөздік байланыстардан қарағанда көрнекі бейнелердің басымдылығында. Сөздік материалды олар мағынасын түсінбестен, механикалық түрде жаттап алады. Қабылдау мен ойлауында да толып жатқан ерекшеліктер бар:олар ажырата қабылдауды білмейді, тұтас қабылдайды. Осыған орай, тапсырма бергенде дәлдеп, бөліктерге бөліп беру немесе заттар мен құбылыстардың құрамымен таныстыруды ескерген жөн.

Мысалы, олар «сөз», «буын», «дыбыс» ұғымдарын шатастырады. Ажырата қабылдауға салыстыру арқылы үйретуге болады. Мұнда тек әріп дыбыс,буын,сөздерді ғана салыстырып қоймай,заттар мен құбылыстарды да салыстыруға болады. “Тауықты құстар қатарына қосамыз ба?”- сұрағы арқылы, ”Егер болса, қандай белгілеріне қарай құс дейміз? Егер болмаса, неге құстар қатарына жатпайды?, т .б.салыстыруды іске асыруға болады.

Бала тілінің дамуы дыбыс аппаратының бұлшық еттерінің күрделі шартты және шартсыз қозғалысына сәйкес қалыптасады. Сонымен қатар, басқа адамдармен қарым – қатынастың маңызы зор екеніне көптеген мысалдар бар. 12-16 жасқа дейін адамдармен араласпай өскен балалардың адам сияқты сөйлеу қабілеті болмайды. Сөздердің мағынасын түсініп, аздап сөйлеп үйренгенімен, оларда екінші сигналдық дәрежедегі тіл қалыптаспайды. Бұған дәлел - маймылдар тәрбиелеген адам балалары. Сәби кезінен жануарлардың тәрбиесінде болып, адамдармен қарым-қатынасы кеш басталған балалардың ересек адамдардай сөйлеу қабілеті болмайды, оларды адам кейпіне келтіріп тәрбиелеу де, сөйлету де қиын, кейде мүлдем мүмкін болмайды.

Жаңа туған бала дыбыс аппаратының шартсыз қимыл рефлекстеріне байланысты мағынасыз үн шығарады.

2 – айдан бастап бала дауыстай алады. Ересектерге еліктеп, кейбір дауысты дыбыстарды қайталауы мүмкін.

3 - айдан бастап гу-гулеп, былдырлап, дыбыс аппаратын сөйлеуге дайындайды.

5 - 6 айдан еліктеу арқылы жеке дыбыс, буындарды айта бастайды. Бұл кезде тек бірінші сигнал жүйесі ғана дамығандықтан, сөздің мағынасын түсінбейді, жай қайталайды. Сонымен қатар, тілдің шығуына есту қабілетінің әсері зор. Есту қабілеті ерте жойылған балалардың тілі шықпайды. Жақсы еститін баланың тілі 9 айында түсінікті жеке сөздерге айналады. 2 жасқа дейінгі баланың сөйлеуі оның ана тіліне

байланысты емес, содан кейін ғана ана тіліне сәйкес артикуляция байқалады. Ми қыртысында дыбыс орталығы мен сөйлеу орталығының арасында нервтік байланыс пайда болады. Кейіннен байланыс күшейеді. Дені сау, жақсы дамып келе жатқан баланың 1 жасында - 6-10, 2 жасында -250-300, 3 жасында – 1500, 4 жаста - 4000-ға жуық, 5-6 жасында - 4000-5000-ға дейін баратын сөздік қоры жиналады. Тәрбиесіне, жоғары жүйке әрекетінің тобына, қозу мен тежелу қасиеттеріне байланысты балалардың сөз қорының мөлшері әртүрлі болады. Басқа адамдармен қатынасына, табиғатына, яғни генетикалық (тұқым қуалаған) ерекшеліктеріне, болмысты білуге арналған ынтасына, өмір сүріп отырған ортасының мәдениетіне байланысты алғашқы сөздері баланың көңіл – күйіне негізделген, өмір қажеттілігінен шыққан сөздер болса, кейіннен мағына тереңдейді. Ерекше ескеретін жай – баланың тілінің дамуында 3-4 жас аралығының маңыздылығы. Осы кезде баланың сөздерді дұрыс, анық айтуына көбірек көңіл бөліп, онымен сөйлескенде қателерін жөндеу маңызды. Бұл кезең ата-аналардан шыдамдылықты талап етеді, баланың мәлімет алуға ынтасы зор, сұрағы көп болады. Бір сұрақтан екінші сұрақ туындап, ересек адам мезі болуы мүмкін. Баланы дөрекі тыйып тастамай, сыпайы түрде көңілін басқа нәрсеге аударып жіберген жөн. Жалпы алғанда, ауызша сөз қорының дамуы 5-7 жасқа дейін созылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тіл байлығын дамытуда түрлі ойыншықтардың, әңгімелердің, балалармен серуендеп жүрген кездердің, сыртқы ортамен таныстырудың маңызы зор. Олардың есінде белгілі бір жағдайға, нақтылы әсерге байланысты сөздер жақсы сақталады. Бұл кезде баланың санасы нақтылы тітіркендіргіштердің әсерінен дамиды.Балабақшадан мектептің бастауыш сыныбына аяқ басқан балалардың жазбаша тілін дамытқан кезде ауызша тілінің маңызы зор екенін ұмытпау керек. Жауап беріп үйрене бастағанда баланың ішкі қабілеті дамиды. Ішкі ойын дәл жеткізу қабілеті баланың жеке басының санасының, ақыл – ойының дамуына байланысты. Сондықтан баланы дұрыс сөйлетіп, ойын дәл айтуға үйретуде тәрбиешінің орны ерекше.

Тәрбиеші тілі – бақшадағы балалардың сөйлеу тілін дамытудың негізгі көзі болып табылады. Жас шамасына қарай әр топтағы балалар өз тәрбиешілерімен шаруашылық – тұрмыстық және еңбек іс - әрекетінде қатынас жасайды. Тәрбиеші балалардың ойындарын ұйымдастырады, бағдарламада көрсетілген барлық сабақтарда балалармен сөйлеседі, кітап оқып беру кезінде балаларды көркем шығарма авторларының сөздерімен таныстырады. Демек, балалар тәрбиеленетін мекемелерде тілді дамыту потенциалының мүмкіндігі түгелімен тәрбиеші сөзінің сапасына байланысты. Балабақша тәрбиешісі үшін үлгілі сөйлеуді меңгеру - оның кәсіби даярлығының көрсеткіші. Сондықтан өзінің сөйлеу тілін жетілдіру - әрбір педагогтың адамгершілік және қоғамдық парызы.

Библиография:

1.Ж.Аймауытов.Психология/оқу құралы/.Алматы,1994ж.

2.Выготский Л.С. Мышление и речь-М. «Просвещение», 1954г.

3.Ж.Аймауытов.Тәрбиеші жетекші.Орынбор,1924ж.

Абай облысы

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ-НӘТИЖЕЛІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ

Коикельдинова Анар Аскербаевна

Мақаншы ауданы Қабанбай ауылы «Б.Майлин атындағы орта мектеп-бақшасы» КММ ағылшын пәні мұғалімі

Адамдар әрқашан болашаққа алаңдайды. Бұл алаңдаушылықтың себептерінің бірі — адамзат қазір тез және болжауға болмайтын өзгерістер әлемінде өмір сүріп жатыр.

Осы өзгерістер неғұрлым жылдам болған сайын, солғұрлым адамдар өздерін болашақта не күтіп тұрғанына сенімсіз болады. Мұндай әлемде жастардың болашақ қоғамның сын-

қатерлеріне, жалпы болашақ талаптарына төтеп беруге дайын болу үшін қажетті дағдылар мен құзыреттерді меңгеруі өте маңызды.

Қазіргі уақытта дүниежүзіндегі зерттеушілер (әлеуметтанушылар, бизнес қауымдастықтары, психологтар, педагогтар және т.б.) болашақ қоғамның ерекшеліктері қандай? Адамның қандай қасиеттері болашақ қоғамда сұранысқа ие болады? Болашақ қоғамның ерекшеліктері білім беру мазмұнын анықтауға қалай әсер етеді? Бүгінгі күні оқушыларда болашаққа қажетті қандай құзіреттіліктерді қалыптастыру керек? «21 ғасыр дағдылары мен құзыреттері» терминінің түсіндірмесі қандай? деген мәселелер мен сұрақтарға назар аударуда.

Осы сұрақтарға жауап бермес бұрын, ең алдымен «дағдылар мен құзыреттер» терминдерінің қалай түсіндірілетінін түсініп, анықтамаларды ажыратқан жөн деп санаймыз.

Құзіреттілік тек білім немесе дағдылар ғана емес. Еуропалық Комиссияның Cedefop глоссарийінде (Cedefop, 2014) «дағдылар» және «құзыреттіліктер» терминдері былай анықталады: дағды – тапсырмаларды орындау және мәселелерді шешу қабілеті, ал құзыреттілік – (білім, жұмыс, жеке немесе кәсіби даму сияқты) нақты бір контекстегі оқу нәтижелерін тиісті түрде тәжірибеде, іс жүзінде қолдану қабілеті. Құзыреттілік — ауқымы кең ұғым. Ол функционалдық аспектілермен бірге, сондай-ақ әлеуметтік ұйымдастыру дағдылары, этикалық құндылықтар және т.б. сияқты тұлғааралық қасиеттермен біріктірілген теорияны, тұжырымдамаларды және білімді пайдалануды қамтиды.

Жалпы құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымының өзін-өзі өзгерте алу қабілетттілігі деп түсінуге болады.Бүгінгі шәкірт-ертеңгі ел тізгінін ұстар,мемлекетіміздің болашағы деп тану үшін оқушыға сабақты түрлендіріп,қызықты ұйымдастырса бала неге оқымасқа?!Сондықтан мен өзім алдыма бір ғана мақсат қойдым сапалы білім беру мұғалімнің міндеті.Осы мақсатқа жету үшін оқытудың әртүрлі технологияларын қолданудамын.

Бүгінгі шәкірт-ертеңгі ел тізгінін ұстар,мемлекетіміздің болашағы.Жас ұрпақтың жаңаша ойлауына,олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуына,әлемдік сапа деңгейінің білім,білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру-жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі.

Ендеше құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымның өзін-өзі өзгерте алу қабілеттілігі деп түсінуге болады.Білім саласындағы түбегейлі өзгерістерді күнделікті оқу үрдісінде берілетін тапсырмалардан бастау қажет екендігі айқын көрсетілген.Оқушылар мұғалім қауымынан тек білімге ғана емес,өмірге үйретететін қабілеттілікті қажет етіп отыр.Демек,болашақ ұстаздарымыз осы ақпараттық қоғамнан қалыспай жедел ойлаушы,жедел шешім қабылдаушы,ерекше ұйымдастырушылық қабілетті,нақты бағыт-бағдар беруші болып шығуы-бұл қазіргі заманның талабы.Міне, құзыреттілік қалыптастыру өзі болашақ мұғалім – қазіргі оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу,жаңаны түсіне білуге,білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ.Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда,білім беруде,тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзыреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді.

Мұндай құзырлылықтың қатарына мыналар жатады:

-бағдарлы құзыреттілік (азаматтық белсенділік,саяси жүйені түсіну,баға бере білу,елжандылық, т.б);

-мәдениеттанымдық құзыреттілік (ұлттық ерекшеліктерді тани білу,өз халқының мәдениеті мен өзге ұлттар,әлем мәдениетін салыстыру,саралай білу қабілеті);

-оқу-танымдық құзыреттілік (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу,жоспарлай білу,ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру,талдау,қорытынды жасай білу);

-коммуникативтік құзыреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу,мемелекттік тіл ретінде қазақ тілінде,халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы);

-ақпараттық-технологиялық құзыреттілік (ақпараттық технологиялармен,техникалық обьектілер көмегімен бағдарлай білу,өз бетінше іздей білу,таңдай,талдай білу,өзгерте білуді жүзеге асыру қабілеті);

-әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу,шешім қабылдай білу,түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);

-тұлғалық өзін-өзі дамыту құзыреттілігі (отбасылық еңбек,экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімі мен тәжірибесіннің болу қабілеті);

Аталған құзыреттілік қасиеттерді тұлға бойына дарытуда педагог қауымның арнайы әлеуметтік білім беру құзыреттіліктерінің жан-жақты болуы талап етіледі.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп-үйрететін орта,оның жүрегі-мұғалім.Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс-оның сабақты түрлендіріп,тұлғаның жүрегіне жол таба білуі.Ұстаз атана білу,оның қадір тұту,қастерлеу,өзін-өзі ұстауы-әр мұғалімнің борышы.Ол өз кәсібін,өз пәнін,барлық шәкіртін,мектебін шексіз сүйетін адам.Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі-педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген,тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған,рухани дамыған,шығармашыл тұлға құзыреті.Қазіргі уақытта мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі,білім беру сапасының жоғары болуы,кәсіби шеберлігі,әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Бұл міндетті тек кәсіби білімі жетік,құзыретті,бәсекеге қабілетті ұстаздар ғана атқара алады.

«Құзырлық» сөзі туралы қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігінде: «құзыр (компетенция) – жалпы алғанда қайсыбір тапсырманы орындауға қабілеттілік немесе бір нәрсені жасау» деп берілген.

«Құзырлылық» - тек кәсіби білімі емес,тұлғаның жалпы мәдениеті мен шығармашылық әлеуетін дамыту қабілеті»-деп түйіндейді белгілі оқымысты Т.Г Браже.Сондықтан бүгінгі ұстаз тек кәсіби білімін толықтырып қана қоймай, үнемі шығармашылықпен жұмыс жасауы қажет.

Білім беру жүйесіндегі негізгі талап – сабақта білім берудің жаңа технологиясы әдістерін қолдана отырып,оқушыларды өздігінен шығармашылықпен жұмыс істей алатын деңгейге жеткізу.Соңғы кезде мектеп оқушыларының оқу пәндеріне деген қызығушылығы мен белсенділігі әр түрлі себептерге байланысты біршама төмендеп барады.Осы орайда мұғалім тиімді технологияларды сабақ үрдісінде тиімді қолданғаны дұрыс.Әдіс-тәсілдер арқылы өткізілген әрбір сабақ оқушылардың ойлауына және қиялына негізделіп келеді,баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді.

Жаңа педагогикалық технологиялардың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту.Инновациялық білімді дамыту,өзгеріс енгізу,жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу.Бұрыңғы оқушы тек тыңдаушы,орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек.

Қорытындылай келе,әр ұстаз – XXI ғасыр мұғаліміне сай болу үшін – ізденімпаз ғалым,нәзік психолог,жан-жақты шебер,тынымсыз еңбеккор, терең қазыналы білімпаз,кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек.

Ежелгі грек философы Демокрит айтқандай, «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі».Баланы жеке тұлға ретінде өздігінен дамуға үнемі итермелеуіміз керек.Себебі жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білім алу арқылы өз бетінше дамуын қояды.Бұл мақсатқа жетуде өз бетінше жұмыстардың алар орны ерекше.

Осындай биік нәтижеге қол жеткізуді – кәсіби құзыреттілігі жоғары мұғалім ғана жүзеге асырмақ.Олай болса,жас ұрпаққа үйретері мол аға ұрпақтың ісі өрге жүзіп,еңбектері үстем болсын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Жүнісханов., Бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу.2008ж., 3-39б.
2. «Мастер класс» -журналы, - Алматы, 2007 ж.

3. В.П.Симонов., «Педагогический менеджмент»-М,1997ж
4. Т.С.Сабыров.,Оқыту технологиясының негіздері.-Алматы Республикалық баспа кабинеті 1993ж.,14 б.
5. Е.Т.Акитбаев., «Жеке тұлғаның шығармашылық дарындылығын дамыту жолдары»-2006ж.,15б

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Кумекова Гульмира Булековна
Ақтөбе қаласы А.Кекілбаев атындағы ЖББ №72 IT школа-лицей еңбек пәні мұғалімі

Аннотация
Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер жоспарлау мен жүзеге асыру үшін көптеген құжаттамалық құралдарды қолдану керек. Оқудағы жоспарлау процесінде мұғалімнің деңгейі мен оқу орнына мұғалімнің сапалы пән-оқу тәсілдерінің бірге қолданылатындығы маңызды. Тәсілдерді педагогикалық теориялардың жаңа үзінділерімен байланыстыру, технологияларды оқу процесіне қосу, жоспар жүргізу керек. Кез келген педагогикалық тәсіл ағымдағы оқу дағдыларын ұйымдастыру мен бекіту мақсатын ұсынылады.

Аннотация
Многие средства документирования должны использоваться для планирования и реализации педагогических подходов в обучении художественному труду. В процессе планирования образования важно, чтобы уровень учителя и его качественные методы обучения предметам использовались вместе. Необходимо соединить подходы с новыми фрагментами педагогических теорий, включить технологии в процесс обучения, планировать. Любой педагогический подход рекомендуется с целью организации и закрепления имеющихся навыков обучения.

Annotation
Many documentation tools should be used for planning and implementation of pedagogical approaches in teaching the subject of artistic work. In the process of planning in education, it is important that the teacher's level and the teacher's quality subject-learning methods are used together. It is necessary to connect approaches with new fragments of pedagogical theories, to include technologies in the learning process, to plan. Any pedagogical approach is recommended for the purpose of organizing and consolidating current learning skills.

Көркем еңбек пәні – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қолөнерге деген қызығушылығын арттыруға және эстетикалық талғамын қалыптастыруға бағытталған маңызды пән. Бұл пәнді оқытуда әр түрлі педагогикалық тәсілдерді қолдану оқушылардың білім алу сапасын арттырып, олардың жеке тұлға ретінде дамуына ықпал етеді.

Оқытудың дәстүрлі тәсілдері:

Түсіндіру және көрсету: Мұғалім жаңа материалды түсіндіреді, әдістер мен техникаларды көрсетеді. Оқушылар мұқият тыңдап, көріп, қайталауға тырысады.

Жаттығулар мен тапсырмалар: Оқушылар алған білімдерін бекіту үшін әртүрлі жаттығулар мен тапсырмаларды орындайды.

Бағалау және кері байланыс: Мұғалім оқушылардың жұмысын бағалап, оларға кері байланыс береді.

Оқытудың инновациялық тәсілдері:

Жобалық оқыту: Оқушылар өздері таңдаған жобаларды орындайды. Бұл тәсіл оқушылардың зерттеу дағдыларын, проблемаларды шешу қабілеттерін және шығармашылық ойлауын дамытады.

ЫнтымақтастықоқытуОқушылар топтарда жұмыс істейді. Бұл тәсіл оқушылардың коммуникативтік дағдыларын, командада жұмыс істеу қабілетін және жауапкершілігін арттырады.

Ойын элементтерін қолдану: Оқыту процесіне ойын элементтерін енгізу оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың белсенділігін ынталандырады.

Көркем еңбек пәнін оқытуда әр түрлі педагогикалық тәсілдерді тиімді қолдану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, олардың өнерге деген сүйіспеншілігін арттырады. Мұғалімдер оқушылардың жас ерекшеліктерін, қажеттіліктерін және қызығушылықтарын ескере отырып, оқытудың ең қолайлы тәсілдерін таңдауы керек.

Көркем еңбек пәні – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық түсініктерін және практикалық дағдыларын дамытуға бағытталған маңызды оқу пәндерінің бірі. Бұл пәндің оқу процесі педагогикалық тәсілдер арқылы жүзеге асады. Педагогикалық тәсілдер – бұл мектептегі білім беру мен тәрбиенің мазмұны мен формаларын, әдіс-тәсілдерін, ұйымдастыру формаларын, құралдарын, жағдайларын, әдістемелерін біріктіретін ұғым. Көркем еңбек пәнін оқытуда қолданылатын әдістер мен тәсілдерді зерттеу, қазіргі уақытта осы пәннің мәні мен маңызын түсінуге көмектеседі.

Көркем еңбек пәнінің мақсаты

Көркем еңбек пәнінің негізгі мақсаты – оқушыларға көркем өнер мен қолөнер негіздерін үйрету, шығармашылықтарын дамыту. Оқушылар тек теориялық білім алумен шектелмей, практикалық дағдыларын да қалыптастыруы қажет. Бұл пәннің жүзеге асуы оқушылардың эстетикалық сезімдерін, шығармашылық қабілеттерін, қиялдарын және олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыруға бағытталған.

Сондай-ақ, көркем еңбек пәнінде балалардың өздігінен шығармашылық жұмыстар жасау дағдыларының қалыптасуы маңызды. Оқушылар түрлі материалдармен жұмыс істеп, олардың қасиеттерін меңгеру арқылы, өзінің идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Осылайша, көркем еңбек пәні оқушылардың жалпы адамзаттық құндылықтарын, яғни талғам, мәдениет, эстетикалық көзқарас қалыптастыруға ықпал етеді.

Педагогикалық тәсілдер

Көркем еңбек пәнін оқытуда педагогикалық тәсілдердің түрлері аса зор. Оларды түсінікті ету үшін, төменде негізгі педагогикалық тәсілдерді қарастырамыз.

Шығармашылық тәсіл

Шығармашылық тәсіл – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған әдіс. Ол арнайы жаттығулар, жобалар мен шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы жүзеге асады. Мұнда оқушылар өз идеяларын, концепцияларын анықтап, оларды көркем түрде білдіруге мүмкіндік алады. Мысалы, саяхаттар немесе шеберлік сабақтары арқылы өздерінің қолөнер жұмыстарын көрсетуге, мақтаныш сезімін ұялатуға болады.

Шығармашылық тәсілдің маңызды компоненті – түрлі техникалар мен материалдармен эксперимент жүргізу. Оқушылар әр түрлі материалдар мен құралдарды қолдана отырып, шеберлік деңгейін арттыра алады. Бұл әдіс олардың өзін-өзі тануына, өз дағдыларын жетілдіруіне және тәжірибе алуына көмектеседі.

Модельдеу

Модельдеу әдісі – бұл оқушылардың әр түрлі көркем бейнелерді дайындауға, жобалауға бағытталған тиімді тәсіл. Оқу барысында, олар макеттер мен модельдер жасау арқылы, өз идеяларын жүзеге асыруды үйренеді. Бұл әдіс тек теориялық білімді ғана емес, практикалық дағдыларды да дамытуға ықпал етеді.

Модельдеу процесі оқушыларға көптеген мүмкіндіктер ашады. Олар өз жұмысындағы идеяларды жүзеге асырып, көркем шығармашылық және практикалық дағдыларын байытады.

Тренингте шығармашылық ойындарды, топтық жобаларды жасау да модельдеу тәсілін қолданудың тиімді жолы болып табылады. Бүлдіршіндердің шығармашылық қабілеттерін дамытуда түрлі техникалар мен стратегияларды қолдану маңызды.

Интегративті тәсіл

Интегративті тәсіл – әр түрлі пәндерді біріктіре отырып, көркем еңбек пәнін оқыту. Бұл тәсілдің арқасында оқушылар көптеген ғылымдар мен өнер салаларының байланыстарын түсінеді. Мысалы, математика, физика, биология, тарих және өнер сабақтарының қиылысында оқушылар көбірек ақпарат алып, алған білімдерін практикада пайдаланады.

Интегративті тәсіл шығармашыл және сыни ойлауды дамытуға үлкен ықпал етеді. Оқушылар интеграцияланған білім алғанда, олар әлемнің түрлі аспектілерін түсінікпен көреді. Тәсілдің негізгі мақсаты – оқушылардың білім алудағы үйренуші рөлін күшейту.

Дидактикалық тәсіл

Дидактикалық тәсілдер – оқу оқу жоспары мен бағдарламасына сәйкес әдістер мен формаларды таңдауды қарастырады. Көркем еңбек пәні оқу процесінің әрбір кезеңінде дидактикалық мақсаттарды белгілей отырып, оқушылардың білім алуына кепілдік береді.

Дидактикалық тәсілдердің негізгі компоненттері – оқу, тәрбие, бақылау, бағалау және оқыту. Оқушылардың білімін бағалау үшін, оларды даму динамикасын, қабілеттерін және практикалық дағдыларын есепке ала отырып, заманауи бағалау жүйелерімен сәйкестендіру қажет.

Салыстырмалы тәсіл

Салыстырмалы тәсіл – түрлі мәдениеттер мен өнер салаларын салыстыру арқылы оқушылардың кеңестік негізде білім алуын қамтамасыз етеді. Бұл тәсіл арқылы оқушылар әлемдегі әр түрлі мәдениеттердің өзіндік ерекшеліктерін, көркем өнердің сипаттамаларын зерделей алады. Салыстыру арқылы оқушылар білім мен тәжірибесін кеңейту арқылы ой-өрістерін дамытады.

Салыстырмалы тәсіл әсіресе өнер тарихы мен мәдениеттану сабақтарында тиімді. Оқушылар авторлар мен шығармалар арасындағы байланыстарды түсінуге, өнердің әр түрлі стильдерінің даму тарихы мен мәнін ұғынуға мүмкіндік алады.

Оқытудың инновациялық әдістері

Көркем еңбек пәнін оқытуда инновациялық әдістердің қолданылуы тиімділікті арттырады. Оларды пайдаланудың артықшылығы – оқушылардың оқу мотивациясын, қызығушылығын жоғарылатады, шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Қашықтан оқыту

Соңғы жылдарда озық технологияларды қолдану арқылы қашықтан оқыту белсенді түрде енгізілуде. Оқушыларға онлайн-ресурстар арқылы тапсырмалар беру, вебинарлар мен шеберлік сабақтарын ұйымдастыру, виртуалды көрмелер өткізу сияқты әдістер қолданылады. Бұл тәсіл оқушылардың өз бетінше білім алуы мен шығармашылығын дамытуға ыңғайлы мүмкіндік береді.

Жобалық әдіс

Жобалық әдіс – оқушылардың шығармашылығын дамытуға, өзін-өзі ұйымдастыруға және топта жұмыс істеуге мүмкіндік беретін тәсіл. Оқушылар топтық жұмыстар мен жобаларды жүзеге асыру кезінде белгілі бір тақырыпты тереңірек зерттеп, практикалық дағдыларын қолданады. Бұл әдіс өзара әрекеттестікті, ынтымақтастықты және жауапкершілікті дамытуға септігін тигізеді.

Оқушының рөлі мен жауапкершілігі

Көркем еңбек пәнін оқыту барысында оқушының рөлі маңызды екені сөзсіз. Оқушылар өздерінің білім алу процесінің белсенді қатысушысы болуы тиіс. Олардың шығармашылық қабілетінің дамуына жауапкершілік жүктеледі. Сабақ барысында оқушылар өз беттерімен жұмыс істеуге, зерттеулер жүргізуге, проблемаларды шешуге және ұсыныстар жасауға ынталануы керек.

Оқушылардың жауапкершілігін арттыру үшін, мұғалімдер оларға еркіндік беруі, шығармашылық тапсырмалар арқылы білім алуға ынталандыруы қажет. Оқушылардың осындай белсенділігі, олардың әлеуметтенуіне, түйсіктері мен дағдыларының қалыптасуына негіз болады.

Оқытудың нәтижелері

Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер нәтижесінде оқушылар мынадай дағдылар мен қабілеттерді меңгереді:

- Шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- Эстетикалық және мәдени талғамды қалыптастыру;
- Практикалық дағдыларды меңгеру;
- Топтық жұмыс дағдыларын жетілдіру;
- Зерттеу және талдау қабілетін дамыту.

Оқушылардың жеке және топтық жұмыстарда танытқан белсенділігі, оларды өз мақсаттарына жетелеуге көмектеседі. Оқушылардың білім алу процесінде көрсеткен нәтижелері педагогикалық тәсілдердің тиімділігін көрсетеді.

Қорытынды

Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда, белгілі бір дағдылар мен білімді қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар өздерінің шығармашылығын дамыту, эстетикалық түсінігін кеңейту, және практикалық дағдыларын жетілдіру бойынша әр түрлі тәсілдерді меңгеруі керек.

Инновациялық әдістердің, жобалық және интегративті тәсілдердің қолданылуы оқушылардың белсенді оқу процессіне қатысуын және көркем еңбек пәніне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Соңында, педагогикалық тәсілдер – көркем еңбек пәнінің жемісті оқытылуы мен оқушылардың шығармашылық дамуының негізі болып табылады.

МҰҒАЛІМНІҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІ – ОҚУ ҮДЕРІСІНІҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ

Кунанова Айнур Амангельдыевна,
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы «№8 жалпы орта білім беретін мектеп -гимназия» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Бұл баяндамада мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің оқу үдерісіндегі рөлі, әсіресе қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық қасиеттері қарастырылады. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті білім сапасын арттыруда маңызды фактор болып табылады. Көшбасшы мұғалім оқушылардың білім алу процесін ұйымдастыруда, олардың шығармашылық және интеллектуалды дамуына ықпал етеді, әрі олардың тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері өз пәнінің ерекшелігін пайдалана отырып, оқушылардың ұлттық құндылықтарды түсінуіне, тілдік және әдеби білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. Баяндамада мұғалімдердің көшбасшылық қабілеттерін дамыту жолдары мен оның оқу үдерісіне әсері талқыланады. Сонымен қатар, педагогтардың кәсіби дамуын жетілдіру, шығармашылық әдіс-тәсілдерді енгізу және білім беру саласындағы көшбасшылықты күшейту үшін ұсыныстар беріледі.

Түйінді сөздер: мұғалімнің көшбасшылығы, оқу үдерісі, шығармашылық даму, қазақ тілі мен әдебиеті, педагогикалық шеберлік, ұлттық құндылықтар, білім сапасы, тұлғалық даму, мотивация, әдістемелік жаңашылдық, кәсіби даму, оқу әдістері, көшбасшылық қабілет.

Қазіргі қоғамда білім берудің сапасы мен тиімділігі әртүрлі факторларға байланысты, оның ішінде мұғалімнің кәсіби деңгейі, шығармашылық қабілеті, педагогикалық шеберлігі және көшбасшылық қасиеттері маңызды рөл атқарады. Көшбасшылық қасиеттері бар мұғалімдер – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқу үдерісін ұйымдастырушы, оқушылардың тұлғалық және шығармашылық дамуына жол ашушы, өз ісінің нағыз мамандары. Әсіресе, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық рөлі айрықша, өйткені олар тек білімді беру ғана емес, ұлттың рухани-мәдени құндылықтарын сақтап, оны жас ұрпаққа жеткізуші тұлғалар болып табылады.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттері білім беру үдерісіне ғана емес, оқушылардың жалпы адамгершілік, интеллектуалды дамуына да әсер етеді. Қазіргі білім беру жағдайында мұғалімнің көшбасшылық рөлі – оқу үдерісінің қозғаушы күші. Бұл өз кезегінде, оқушылардың мотивациясын арттыруға, оларды шығармашылық жұмысқа тартуға және олардың білім деңгейін жақсартуға мүмкіндік береді.

1. Мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің мәні мен маңызы. Көшбасшылық қабілет – бұл мұғалімнің оқушылармен және ұжыммен тиімді байланыс орнату, оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыру, жаңашыл педагогикалық әдістер мен технологияларды қолдану арқылы оқушылардың жоғары нәтижелерге жетуіне қол жеткізу қабілеті. Мұғалімнің көшбасшылық қасиеттері оның жеке тұлғалық сипаттарына, кәсіби біліктілігіне, шығармашылық мүмкіндіктеріне және педагогикалық шеберлігіне негізделеді.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті негізінен төрт негізгі компоненттен тұрады:

- **Білім мен дағдылардың жоғары деңгейі**. Мұғалімнің теориялық білімінің тереңдігі, жаңа білім беру технологиялары мен әдістерін қолдануға қабілеттілігі – оның көшбасшылық қасиетінің негізі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері осы білімді оқушылардың рухани және шығармашылық деңгейін дамыту үшін пайдаланады.
- **Командалық жұмыс дағдылары**. Мұғалім тек жеке тұлға ретінде ғана емес, ұжымдық жұмысты ұйымдастыратын көшбасшы болып табылады. Әріптестерімен тығыз қарым-қатынаста болу, педагогикалық тәжірибе алмасу, ортақ мақсатқа бірігу – бұл көшбасшылықтың тағы бір қыры.
- **Әлеуметтік жауапкершілік**. Мұғалімнің қоғам алдындағы жауапкершілігі, ол тек білім берумен шектелмей, оқушыларды тәрбиелеуге, оларды моральдық құндылықтар мен адами қасиеттерге баулуға міндетті.
- **Шығармашылық көзқарас**. Көшбасшы мұғалімдер оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылық шешімдер қабылдауға, жаңа идеяларды жүзеге асыруға ынталандырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі көшбасшылық қабілетінің арқасында оқушыларды тек қазақ тілін үйретумен ғана шектелмей, сонымен қатар қазақ мәдениеті, әдебиеті мен тарихын зерттеуге бағыттай алады. Бұл оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, олардың өз тарихы мен мәдениетін бағалауға деген көзқарасын қалыптастырады.

2. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің көшбасшылық рөлі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің көшбасшылық рөлі қоғамның, ұлттың дамуына тікелей байланысты. Бұл пән – оқушыларды тек тілмен таныстыру ғана емес, сонымен қатар олардың рухани дүниесін байытатын, дүниетанымын кеңейтетін маңызды құрал. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті арқылы:

- **Әдебиеттің мәні мен маңызы** оқушылардың санасына жеткізіледі. Ұлы жазушылардың шығармашылығы арқылы мұғалім оқушыларды өмірдің мәнін түсінуге, дүниетанымдық сұрақтарға жауап табуға шақырады.
- **Ұлттық құндылықтар мен тілдің өзектілігі** насихатталады. Қазақ әдебиетінің классикалық туындыларын зерттеу барысында мұғалім оқушыларға ұлттың тарихы мен мәдениетінің негіздерін үйретеді.
- **Қазақ тілін үйрету барысында тіл мәдениеті мен сөйлей білу дағдылары** қалыптасады. Қазақ тілінің құрылымын, стилін, әдебиеттегі көркем сөздерді қолдана отырып, мұғалім оқушылардың тілдік қорын молайтады.
- **Әлеуметтік және рухани дамуға ықпал жасалады**. Қазақ әдебиеті мұғалімі шығармашылық жұмысқа, әдеби талдауға, өнер мен әдебиеттің байланысын түсінуге ынталандырады. Мұғалімнің көшбасшылығы арқылы оқушылар әдебиет пен мәдениетке деген терең құрмет сезімін қалыптастырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің көшбасшылығы, әсіресе, оқушылардың өзіндік ойлау, сыни тұрғыдан пайымдау және шығармашылық қабілеттерін дамытуда аса маңызды рөл атқарады.

3. Көшбасшылық қабілеттерді дамыту жолдары. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттерін дамыту үшін бірнеше тиімді тәсілдер мен әдістерді енгізу қажет. Бұл педагогтың кәсіби дамуын үздіксіз қамтамасыз етіп, оқу үдерісін сапалы түрде жақсартуға мүмкіндік береді:

- **Тренингтер мен семинарларға қатысу**. Мұғалімдер көшбасшылық дағдыларын дамыту үшін кәсіби біліктіліктерін арттыру бағытында тренингтерге, семинарларға және курстарға қатысуы қажет.
- **Жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу**. Жобалық оқыту, пікірталастар, шығармашылық жұмыстар сияқты инновациялық әдістерді қолдану арқылы мұғалім оқушыларды жаңа білімдермен қаруландырып, олардың белсенділігін арттырады.
- **Өзін-өзі жетілдіру**. Мұғалімнің өзіндік даму жолы болуы керек. Өзін-өзі сараптау, жаңа білім мен дағдыларды игеру арқылы мұғалім өз көшбасшылық қабілетін дамытуы мүмкін.
- **Педагогикалық қауымдастыққа қатысу**. Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе алмасып, білім беру саласындағы жаңалықтарды талқылап, өз тәжірибелерін ортаға салуы тиіс.

Көшбасшылық қасиеттерін дамыту үшін мұғалімнің жеке тұлғасы мен кәсіби құзыреттілігі қатар дамуы керек. Бұл, ең алдымен, оның оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнатуына, олардың сенімін жеңіп алуына және оларға дұрыс бағыт көрсетуіне мүмкіндік береді.

4. Мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің оқу үдерісіне әсері. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттері оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың білімге деген көзқарасын түбегейлі өзгертеді. Көшбасшы мұғалімнің оқу үдерісіне тигізетін әсері мынадай:

- **Оқушылардың өзін-өзі бағалау деңгейі артады**. Көшбасшы мұғалім оқушыларға өз күшіне сенуін, мақсатқа жету жолында табанды болуды үйретеді.
- **Шығармашылық қабілеттері дамиды**. Оқушылар шығармашылық жұмыстарға, әдеби талдауларға, жазбаша жұмыстарға белсене қатысады.
- **Әлеуметтік дағдылар қалыптасады**. Оқушылар өзара пікірталасқа қатыса отырып, қоғамдық пікір қалыптастыру, топта жұмыс істей білу дағдыларын игереді.
- **Жоғары деңгейдегі білім алуға ынталандыру**. Мұғалім өзінің көшбасшылық қасиеттерін қолдана отырып, оқушыларға терең білім алуға, өзін үздік ретінде көрсетуге жол ашады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі көшбасшы ретінде оқушылардың тұлғалық және кәсіби дамуына бағыт сілтеп, олардың болашақтағы жетістіктері үшін жақсы негіз қалдырады.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті оқу үдерісінің қозғаушы күші болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық қасиеттері оқушылардың білім алу процесіне тікелей әсер етеді, олардың шығармашылық, интеллектуалды дамуына ықпал жасайды. Көшбасшылық – бұл оқушыларға дұрыс бағыт көрсету, олардың ішкі мүмкіндіктерін ашуға, мотивациясын арттыруға, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған процесс. Мұғалімнің көшбасшылығы оның тек білім беру шеберлігін ғана емес, оқушылармен және ұжыммен тиімді жұмыс істеу қабілетін де айқындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абаев Т. (2021). *Қазақ тілінің фонетикасы мен грамматикасы*. Алматы: Қазақ университеті, 154 бет.

2. Жақсылықова А. (2020). *Қазіргі қазақ әдебиетінің тарихы*. Алматы: «Қазақ кітап баспасы», 241 бет.

3. Қуандықова Ш. (2020). *Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі және көшбасшылық қасиеттері*. Астана: Ақорда баспасы, 123 бет.

4. Сағындықова Г. (2022). *Қазақ тілін оқыту әдістемесі: жаңа көзқарастар мен инновациялар*. Алматы: «Жоғары мектеп», 112 бет.

5. Тұрғанова Ж. (2021). *Педагогикалық көшбасшылық: теориясы мен практикасы*. Қарағанды: КарМУ баспасы, 88 бет.

6. Тұяқова С. (2020). *Қазақ әдебиетінің дидактикасы мен әдістемесі*. Шымкент: Шымкент университеті баспасы, 152 бет.

7. Үмбетова А. (2021). *Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында шығармашылық тәсілдер*. Алматы: «Білім» баспасы, 87 бет.

8. Шамшиева Б. (2020). *Оқу процесінде инновациялық әдістерді қолдану*. Алматы: Қазақ тілі мен әдебиеті, 67 бет.

9. Ысқақова Ә. (2020). *Мұғалімнің көшбасшылық рөлі мен оның ықпалы*. Алматы: Мұғалім, 64 бет.

ПЛЕНЭР -КӘСІБИ ШЕБЕРЛІКТІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ НЕГІЗГІ БАҒЫТ

Маханбетжанова Гульнар Маханбетхалиевна
К.Байсейітова атындағы Қазақ ұлттық өнер университеті, «Сценография, сәндік өнер, кескіндеме және мүсін» ПЦК меңгерушісі, Астана, Қазақстан

Аннотация. Оқу тәжрибесі (пленэр) – кәсіптік шеберлікті қалыптастыратын негізгі оқу пәнінің бірі, табиғатта таза ауадағы оқытуды ұсынады. Негізгі пішінге және табиғат құбылыстарына жер, өсімдіктер, су, аспан, ауа, жарық жатады. Оқу жұмысының орындалу барысында әртүрлі техникалар қолданылады– графикалық қарандаш, тушь, қалам, көмір, акварель, майлы бояу. Пленэрдегі оқу жұмыстарының негізгі түрлері –этюд, нұсқадан салып алынған суреттер. Көркемөнер мектебіндегі пленэрде жұмыс жасаудың басты мақсаты - оқушылардың жыл бойы алған білімдерін бекіту және дамыту, табиғи жарық жағдайында ашық кеңістікте сурет салу барысында сол білімдерін шығармашылық қолдана білу икемділіктерін қалыптастыру.

Түйін сөздер: пленэр, көру қабілеті, этюд, табиғи формалар, түстік кеңістік, перспектива, көкжиек сызығы, ауа перспективасы.

Пленэр сабақтарында оқушылар табиғат нысандарын зерттейді; үздіксіз өзгерісте болатын табиғи жарық жағдайында тез жұмыс жасауға үйренеді; кеңістік тереңдігін бейнелеу әдістерін, сызықтық және ауа перспективасы заңдылықтарын меңгереді; шығармашылық композицияға материал жинайды. Үлкен кеңістік қатынастарын (жер-аспан, су-аспан), табиғат күйін, ауа құбылыстарын бейнелеуге машықтанады. Табиғатта сурет салу барысында балалардың көзбен өлшеу қабілеттері өткірленеді, бақылау, есте сақтау, жалпылай көру қабілеттері дамып, қолдары жаттығады. Оқушыларда жағымды эмоциялар тудырып, қоршаған ортаның сан қырлы сұлулығын тануға көмектеседі. Табиғатты тануға қызығушылықтарын арттырып, оған деген құндылық қатынастарын тәрбиелейді.

Бір табиғат көрінісінің өзі суретшінің қылқаламынан басқаша түске ие бола отырып, шебердің талғамын, көзқарастарын, көңіл күйін береді. Табиғаттың көз ұшына кетіп жатқан кеңістік сезілуге тиіс, ал әрбір зат, әрбір ағаш өзіне тән белгілерімен көрінуге тиіс. Бейне бір ағаштың жеке-дара келбетін - діңгегін, бұтақтарын, ағаштардың ұшар басының, жапырақтардың және жапырақ топтарының сипатын беру керек. Ағаштың суреті келесі күні сурет пен түпнұсқаның арасындағы дәлме-дәл сәйкестікті еш қиындықсыз табуға болатындай етіп салынуға тиіс. Ағаш-бұтақтар мен жапырақтардың кездейсоқ үйінділері емес, осы бөлшектердің өте сымбатты жүйесі. Жердің суретін салған кезде оны көрермен көлденең және көрерменнен қиырға кетіп бара жатқан жазықтық ретінде қабылдауын қадағалау керек. Бұған жазықтықтың туынды төріне қарай кетуін баса көрсететін горизонталь бөліктер жәрдемдеседі. Табиғатты игеруге жеке бөлшектер, яғни кіші табиғи формалардың-тастардың, жер қыртыстары бөліктерінің, бұтақтардың, шөптердің суретін салу көмектеседі. Алдыңғы жоспардағы мұндай бөлшектер табиғатқа жан бітіреді.

Шалғайдағы таулар да өзіне тән сыртқы тұрпаты бар жәй дақ емес. Суретші олардың құрлысын, бөлшектерін, жарықпен білінетін пластикасын ажырата алуға тиіс. Табиғатта судың үлкен маңызы бар. Бұл арада толқып жатқан суға назар аударамыз. Желдің күшімен су бейне бір дөңес және майысқан айналардың шоғырына айналғандай болады. Бұлттардың формасы мен табиғатын да ұғыну керек. Бұлттар тік кеңістікте бейне бір ілініп тұрғандай болады. Табиғаттың суретін салған кезде ең алдымен бейнеленетін көріністің шегін анықтап алу керек. Сурет салуды жаңа бастаған суретші алғашқы кезде көрсеткіш тетікті-ортасынан тік бұрышты тесік кесіп алынған картонды немесе қағазды пайдалана алады.

Пленэр тәжірибесі барысында, этюдтың маңыздылығы ерекше зор. Қазіргі таңда, студенттер осыған терең көңіл бөлмей, фотоға түсіріп алып, бір суретпен ұзақ отырады. Ол натураны зертемеуі қазіргі таңда, күрделі проблемалардың бірі болып табылады. «Этюд» (французша etude сөзінен шыққан) сөзі «зерттеу» мағынасында аударылады. Заттың өзіне қарап салған этюдті - қолға қылқалам ұстаған суретшінің белсенді пайымдауы мен ой толғауы деп айтуға болады. Заттың өзіне қарап этюд салу жұмысы процесінде ол табиғатты зертейді. Этюд салу үстіндегі жұмыстың мақсаты - өмір мен табиғаттың құбылыстарына жете көз тастап, шынайы беру, бұл құбылыстар сурет салушының бойында тудыратын сезімдерді айқын да дәлме-дәл білдіру. Н.Рерих табиғатта көргенді бейнелей білу маңызды, бірақ бейнелегің келетінді көре білу одан да маңызды деген болатын. Түрлі жарық жағдайында, бір мәтінді бірнеше рет салған пайдалы. Содан кейін этюдтарды салыстыру керек. Ашық күнгі тал түсте салынған табиғат кешкі табиғаттың жарығырақ болуға тиіс, сұрғылт ауа-райында жасалған табиғатта жарық пен көлеңкенің күрт айырмашылығы байқалмауы керек. Салыстыру үшін қатар қойылған олардың бәрі табиғаттың сол жай-күйіне тән жалпы түстік құрылысты дұрыс беруге тиіс. Натюрморт, интерьер, табиғат жасау үстіндегі жұмыс процесі де осыған жақын. Түпкі ой, қойылым, көру нүктесін іздестіру, қайта орналастыру немесе табиғатты жазу, «құрастыру» көптеген әсерлер мен этюдтердің негізінде жүргізіледі. Осыған байланысты кескіндемемен айналысудағы бар жоғы төрт бояудан: ақ, ашық охрадан, күйдірілген охрадан және күйдірілген сүйектен тұратын палитрадан бастау ұсынылады. Сөйтіп, табиғаттың бүкіл сан алуан түстерін, пейзаж немесе натюрморт болсын, тек осы бояулардың көмегімен беру керек. Бұл оңай шаруа емес, өйткені бұл бояулар жиынтығында ашық сары да, көк те, қызыл да бояу жоқ. Бұлай жұмыс істеу қиын болады, көп нәрсені ойластырып, байқап көруге тура келеді. Бірақ осы төрт бояудан-ақ жеткілікті дәрежеде бай бояу үндестігін алуға болатыны біртіндеп айқындала түседі. Осындай төрт бояулы палитрадан ең азы 10-15 этюд салынады.

Атақты кеңес суретшілері де көбіне шектеулі палитраны пайдаланған. Өте ашық бояуларды қолдануға да көп еліге бермеген жөн. Тіпті кешкі аспан қаншалықты қызарып тұрғанымен, кадмийге, кобальтқа және краплакқа ұмтылмай-ақ, аспанның ашық бөліктері үшін күйдірілген сүйек, жасыл топырақ пен өте ашық көк бояудың ұстамды қоспасын, бұлттар үшін күйдірілген сүйек, күйдірілген охра мен ақ бояу қоспасын ғана алып, сурет салуға болады. Жұмыс істеу үшін палитрадағы реттілік елеулі роль атқарады. Бояулар әрдайым белгілі бір жүйелікте орналасуы тиіс. Барлық суретшілер қабылдаған, қандай да болсын бірыңғай реттілік жоқ. Әрбір суретші палитра бетіне бояуларды өзінше, бірақ әрдайым белгілі бір, өзі үшін үйреншікті жолмен орналастырады. Бояуларды палитра бетіне орналастырудың ықтимал жолдарының бірі мынандай: барлық спектрлік түстер ақ бояудан сол жаққа, ал барлық топырақ түстес бояулар және қара бояу оң жаққа, орналастырылады. Қабылданған реттілік үйреншікті жайға айналады да суретші жұмыс үстінде қажетті бояуды қылқаламмен палитраға тіпті көз тастамай-ақ, алады.

Натурамен қызықты сурет салған, тақырыбы жағынан ерекше көрінген студенттерге, әрдайым қолдау жасап, көтермелеп, олардың деңгейін көрмеге лайық бағыттап, дайындау қажет. Пленэр тәжірибесін нәтижелі және жемісті өткізу үшін, алуан түрлі географиялық аудандарға жолға шығатын тәжірибе ретінде өткізу қажет. Қызықты жерге барса, шығармашылық тәжірибесі нығайа түсіп, ландшафты ортаны сезінуге, оның түстік шешімін,

үйлесімділігін ажыратуға, кеңістіктегі жарықты –ауаны зерттеуге ықпалы зор. Халықаралық пленэрге барғанда, студенттер зор ықыласымен сурет салды. (Ресей –Воронеж қаласы, Грузия –Тбилиси, Италия –Рим). Қызығушылықпен салынған жұмыстар ерекше жазылып, жоғары бағаға ие болып жатты. Пленэрде ұзақ мерзімді академиялық тапсырмалармен бірге, қысқа мерзімді этюдтерде қарастырылады.

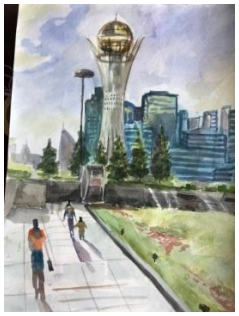
Практикаға дайындық көптеген шараларды қамтиды: жыл мезгілін таңдау, практика өткізілетін орын, сол ауданды зерттеу; негізгі маршруттарды анықтап алу және натурадан қарап салатын мазмұнды ерекше орындарды таңдау. Тәжірибе өткізілетін жерде, практика жетекшілері жергілікті аудан жетекшілерімен және өндіріс орындарының басшыларымен қарым-қатынас жасауы. Ұйымдастыру-шаруашылық сұрақтарын шешіп алу, пленэрде қолданылатын құрал-саймандарды және материалдарды жинақтау.

Білім алушыларға төмендегідей міндеттер қойылады: заттың тікелей өзінің ерекшелік сипатын көрсете білу, кескіндеменің көрінісін көрсете білу, жарық пен түстің көмегімен көлемді көрсету, композициялық ойды дамыту, пішінді қорытындылай білу, пропорциональдық арақатынасты көрсете білуге үйрену, жоспарлылықты, сызықтық ауа көрінісінің заңдылығы, жарықтың түсуіне байланысты көлемді–пластикалық пішін шешімі, - түстік–үндестік қатынасты қабылдау, заттың тікелей өзін тұтас көре білуге үйрену, түр–түстік және үндестікті әртүрлі жоспарда айыра білу, анықтай білуге үйрету, табиғат жағдайының күн мезгіліне, ауа райына, атмосфера байланыстылығын анықтап бере білуге үйрену, жарықтың сипатын беру, сызықтық, ауа кеңістігіндегі алдыңғы көріністің, дәлелді бейнелеудің кезінде өзара байланысын беруді үйрену.

Ең үздік пленэрлік жұмыстарды, оқу жылының басында, кафедраның дәстүрлі көркемдік жұмыстардың көрмесіне қояды. Барлық аяқталған пленэрлық жұмыстар кафедраның әдістемелік фондысында сақталады.

Оқу тәжірибесі пленэр, бейнелеу өнерін оқытуда маңызды орын алады. Тұлғаға қарап сурет салу, тәжірибелік шеберлігін қалыптастыруға мүмкіндік жасайды, көру түйсігін дамытып, түсті қабылдау заңдылығын меңгеріп, шығармашылық еркіндік пен өзін өзі дамытуына мүмкіндік зор.

Әдебиеттер тізімі

1. Мастер класс. Обнаженная натура, шаг за шагом. М.: Аст/Астрель, 2007. - 255 с., ил., тв. Пер.

2. Мастер класс. Натюрморт. Шаг за шагом. М. Аст-Астрель,2006. -256 с., ил., тв. Пер.

3. Мастер класс. Масленная живопись. М. Аст-Астрель,2006.- 256 с., ил., тв. Пер

4. В. Маркиарри. Искусство владения цветом. Москва, Маршала Бирюзова, д. 1, ЗАО "Издательство Кристина-новый век"2008.

5. Как нарисовать воду. – Москва: АСТ: Астрель, 2003. – 32 с.: ил. – (Начинающему художнику) 21. Как нарисовать пейзаж. – Москва: АСТ: Астрель, 2003. – 32 с.: ил. (Начинающему художнику).

6. Бурденюк Е.В. Работа над пейзажем// Изобразительное искусство в школе. 2007. №4

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ РӨЛІ.

Мейримова Марзия Шаймерденовна
Абай облысы,Семей қаласы «№35 жалпы орта білім беретін мектеп» КММ

Математикалық сауаттылық қазіргі заманда аса маңызды орын алады. Әлем үнемі өзгеріп, дамып жатқан сайын, математика күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Біз қаржы басқарудан бастап, технологиялық жетістіктерге дейін көптеген салаларда математикаға сүйенеміз. Мысалы, жеке өмірде бюджетті жоспарлау, сатып алу, инвестиция жасау сияқты әрекеттер математикалық есептерді талап етеді. Кәсіби салада болса, инженерлер, IT мамандары, экономистер мен ғалымдар күнделікті математикалық модельдер мен есептеулерді пайдаланады. Бұл жағдайлар математикалық сауаттылықтың маңыздылығын көрсетіп отыр.

Математиканы меңгеру тек қана есептерді дұрыс шығару ғана емес, сонымен қатар логикалық ойлау, проблема шешу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мұндай дағдылар оқушылардың жалпы білім деңгейін арттырып, оларды өмірлік шешімдер қабылдауға дайындайды. Математикалық сауаттылық адамның аналитикалық қабілеттерін күшейтіп, сын көзбен қарауға үйретеді. Бұл қасиеттер кез келген мамандықта табысты болудың негізі болып табылады.Шығармашылық тапсырмалар математикалық ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады. Қалыпты есептерден бөлек, шығармашылық тапсырмалар оқушыларды жаңа тәсілдер ойлап табуға, мәселелерді әртүрлі көзқарастардан қарастыруға ынталандырады. Мысалы, геометриялық фигураларды құрастыру, математикалық ойындар ойнау немесе нақты өмірлік жағдайларды математикалық тұрғыдан талдау сияқты тапсырмалар оқушылардың қиялын қозғайды және олардың шығармашылық қабілеттерін ашуға көмектеседі. Мұндай тапсырмалар оқушыларға математика пәнін қызықты әрі мағыналы етуге септігін тигізеді.

Инновациялық әдістер математикалық сауаттылықты арттыруда тиімді құрал болып табылады. Қазіргі заманда технологиялар білім беруді жаңа деңгейге көтеруде. Мысалы, интерактивті тақталар, математикалық бағдарламалар және онлайн ресурстар оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. GeoGebra немесе Desmos сияқты бағдарламалар арқылы оқушылар геометриялық фигураларды динамикалық түрде өзгертіп, олардың қасиеттерін тереңірек зерттей алады. Сонымен қатар, виртуалды шындық пен аугменттелген шындық технологиялары сабақтарды визуалды әрі интерактивті етуге мүмкіндік береді, бұл оқушылардың материалды түсінуін жеңілдетеді.

Математикалық сауаттылықты арттырудың тағы бір маңызды аспектісі – топтық жұмыстар мен жобалық әдістерді қолдану. Оқушыларды топқа бөліп, оларды бірге жұмыс істеуге ынталандыру арқылы математикалық жобаларды орындау кезінде ынтымақтастық пен коммуникация дағдылары да дамиды. Мысалы, экологиялық таза қаланы жобалау немесе транспорт қозғалысын оңтайландыру сияқты нақты өмірлік мәселелерді математикалық тұрғыдан талдау арқылы оқушылар математика пәнін практикалық қолдану жолдарын үйренеді. Бұл тәсіл оқушыларға математика мен шынайы өмір арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі.

Шығармашылық тапсырмалардың артықшылығы тек қана ойлау қабілеттерін дамытуда ғана емес, сонымен қатар оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттыруда да жатыр. Математикалық мәселелерді шешу барысында әр түрлі тәсілдерді қолдану оқушыларға өз қабілеттеріне деген сенімділік береді. Олар күрделі мәселелерді шешуге деген қызығушылықтарын арттырып, жаңа идеяларды жүзеге асыруға ынталандырады. Бұл өз кезегінде оқушылардың оқу мотивациясын жоғарылатып, математика пәніне деген оң көзқарасты қалыптастырады.

Инновациялық әдістер мен шығармашылық тапсырмаларды сабаққа енгізу барысында мұғалімнің рөлі ерекше маңызды. Мұғалім оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі тапсырмалар мен әдістерді қолдануы тиіс. Оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін сабақтар интерактивті және ойын түрінде болуы қажет. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың жетістіктерін үнемі бақылап, оларды қолдау мен бағыттау арқылы олардың математикалық сауаттылығын жүйелі түрде арттыруға көмектеседі.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың рөлі өте зор. Олар оқушылардың математикалық білімін тереңдетіп, олардың ойлау қабілеттерін дамытады. Инновациялық әдістерді қолдану арқылы математика сабағын қызықты әрі тиімді етуге болады. Бұл өз кезегінде

оқушылардың математика пәніне деген қызығушылығын арттырып, олардың жалпы білім деңгейін көтеруге септігін тигізеді. Қазіргі заманда математикалық сауаттылықтың маңыздылығын ескере отырып, мұғалімдер шығармашылық тапсырмалар мен инновациялық әдістерді белсенді түрде қолдануы тиіс. Осы арқылы оқушылардың математикалық ойлау қабілеттерін дамытып, олардың өмірлік маңызды дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік туады.

Математикалық сауаттылықтың негіздерін қалыптастыру оқушылардың математикаға деген көзқарасын өзгертіп, олардың пәнге деген қызығушылығын арттырудың маңызды аспектісі болып табылады. Бұл процесте негізгі математикалық ұғымдарды түсіну мен логикалық ойлау, дәлелдеу және есептеу дағдыларын дамыту басты орын алады. Мұндай негіздер оқушыларға математика пәнін тереңірек меңгеруге және оны күнделікті өмірде тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Алғашқы кезекте, негізгі математикалық ұғымдарды қалыптастыру маңызды. Математикалық ұғымдар — бұл пәннің фундаменталды құрылыс блоктары, оларсыз күрделі мәселелерді шешу мүмкін емес. Оқушыларға сандар, фигуралар, функциялар сияқты негізгі ұғымдарды түсіндіру барысында олардың арасындағы байланыстарды анықтау қажет. Мысалы, геометриялық фигураларды зерттей келе, үшбұрыш пен төртбұрыштың қасиеттерін салыстыра отырып, олардың арасындағы айырмашылықтар мен ұқсастықтарды көрсету маңызды. Бұл тәсіл оқушылардың абстрактілі ойлау қабілетін дамытады және математикалық терминологияны түсінуге көмектеседі.

Ұғымдарды түсінуді тереңдету үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады. Бір әдіс ретінде визуалды құралдарды пайдалану тиімді. Геометриялық фигураларды үшөлшемді модельдер арқылы көрсету немесе графикалық түрде бейнелеу оқушылардың материалды жақсы қабылдауына ықпал етеді. Сонымен қатар, нақты өмірлік мысалдарды пайдалану арқылы ұғымдарды өмірге жақындатуға болады. Мысалы, пропорциялар ұғымын күнделікті өмірден алынған мысалдар арқылы түсіндіру, мұғалімдерге математика мен шынайы өмір арасындағы байланысты көрсетуге мүмкіндік береді.

Сауатты математикалық ойлау дағдыларын дамыту оқушылардың интеллектуалдық мүмкіндіктерін кеңейтеді. Логикалық ойлау қабілеті мәселелерді жүйелі түрде талдауға және дұрыс шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Оқушыларға логикалық тізбектер құрастыру, аргументтерді дәлелдеу және қорытындылар жасау дағдыларын үйрету қажет. Мысалы, математикалық теоремаларды дәлелдеу тапсырмалары арқылы оқушылардың дәлелдеу дағдылары жетілдіріледі, бұл олардың сыни ойлау қабілетін күшейтеді.

Дәлелдеу дағдыларын дамыту үшін интерактивті әдістерді қолдану маңызды. Топтық жұмыстарда оқушыларды бірге ойлауға және өз идеяларын қорғауға ынталандыру арқылы дәлелдеу процесіне белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер оқушылардың өзара қарым-қатынасын жақсартады және математикалық ойлауды ынталандырады.

Есептеу дағдылары да математикалық сауаттылықтың маңызды бөлігі болып табылады. Оқушыларға түрлі есептерді шешу барысында есептеу әдістерін тиімді қолдануды үйрету қажет. Бұл мақсатта практикалық тапсырмалар мен жаттығуларды жиі пайдалану керек. Мысалы, қаржы есептері арқылы пайыздарды есептеу, геометриялық есептер арқылы аудан мен көлемді анықтау сияқты нақты тапсырмалар оқушылардың есептеу қабілеттерін арттырады.

Критикалық ойлауды арттыратын тапсырмалар оқушылардың мәселелерді жан-жақты қарастыруын және түпкі себебін анықтауды үйретеді. Мұндай тапсырмалар оқушылардың аналитикалық қабілеттерін дамытып, олардың шығармашылық потенциалын ашуға көмектеседі. Мысалы, оқушыларды нақты өмірдегі күрделі мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға шақыру, олардың шешімдер қабылдау процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Бұл тәсіл оқушылардың сыни ойлау қабілетін күшейтіп, олардың өзіндік пікір қалыптастыруына ықпал етеді.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Мұғалім оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануы тиіс. Оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін сабақтар интерактивті және ойын түрінде болуы қажет. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың жетістіктерін үнемі бақылап, оларды қолдау мен бағыттау арқылы олардың математикалық сауаттылығын жүйелі түрде арттыруға көмектеседі.

Технологияларды қолдану да математикалық сауаттылықты дамытуда маңызды рөл атқарады.

Мысалы, компьютерлік бағдарламалар мен онлайн ресурстар арқылы оқушылардың математикалық түсініктерін нығайтуға болады. GeoGebra, Desmos сияқты бағдарламалар оқушыларға геометриялық фигураларды динамикалық түрде зерттеуге және өзара байланыстарын визуалды түрде көруге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың материалды жақсы түсінуіне және оны тиімді қолдануға септігін тигізеді.

Математикалық сауаттылықтың негіздерін қалыптастыру барысында негізгі мақсат — оқушылардың математикалық ойлау қабілеттерін дамыту және олардың пәнге деген қызығушылығын арттыру. Бұл процесте негізгі математикалық ұғымдарды түсіну, логикалық ойлау, дәлелдеу және есептеу дағдыларын дамыту маңызды. Сонымен қатар, критикалық ойлауды арттыратын тапсырмалар оқушылардың сыни көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Мұғалімдердің шығармашылық тәсілдері мен инновациялық әдістерді қолдануы оқушылардың математикалық сауаттылығын жоғары деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Осылайша, оқушылардың математикалық білімін тереңдетіп, олардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, жалпы математикалық сауаттылықты арттыруға болады.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың түрлі түрлері мен әдістері маңызды рөл атқарады. Бұл тапсырмалар оқушылардың математикалық білімдерін тереңдетіп қана қоймай, олардың ойлау қабілеттерін дамытуға, шығармашылық потенциалын ашуға және математиканы өмірлік дағды ретінде меңгеруге ықпал етеді. Әр түрлі әдістер мен тапсырмалар қолдану арқылы мұғалімдер сабақтарды қызықты әрі тиімді ете алады.Проблемалық тапсырмалар оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге ынталандырады. Бұл тапсырмалар математиканы тек теориялық деңгейде емес, практикалық қолдану арқылы түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, "Қаланың инфрақұрылымын оңтайландыру үшін қандай математикалық модельдер қолдануға болады?" деген тапсырма оқушыларға қаланың көлік қозғалысын, су және электр энергиясын тұтыну сияқты мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді. Мұндай тапсырмалар

оқушыларды сыни ойлауға, мәліметтерді жинап, оларды талдауға үйретеді, сонымен қатар топта жұмыс істеу дағдыларын дамытады.

Ойын түріндегі тапсырмалар математика пәнін ойын арқылы меңгертуге бағытталған. Бұл әдіс оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, олардың белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Мысалы, "Математикалық бинго" ойыны оқушыларға сандарды тану, есептеуді және логикалық ойлауды ойын арқылы меңгеруге көмектеседі. "Эврика" секілді ойындарда оқушылар берілген математикалық жағдайды шешу үшін жаңа тәсілдер ойлап табады, бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді. Ойындар арқылы оқушылардың математикалық дағдылары ойын атмосферасында табиғи түрде қалыптасады, бұл олардың пәнге деген ынтасын арттырады.

Зияткерлік ойындар логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған. Бұл ойындар оқушылардың сыни және аналитикалық ойлауын күшейтіп, олардың мәселелерді шешу дағдыларын жетілдіреді. Мысалы, судоку ойыны арқылы оқушылар сандарды логикалық түрде орналастыруды, шахматтық есептерді шешу арқылы стратегиялық ойлауды үйренеді. Мұндай ойындар оқушылардың назарын жинауға, шоғырлануына және қиын мәселелерді жүйелі түрде шешуге үйретеді. Зияткерлік ойындар математикалық ойлауды ойын түрінде жүзеге асыру арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және олардың интеллектуалдық қабілеттерін дамытады.

Топтық жұмыстар оқушыларды ынтымақтастықта жұмыс істеуге және математикалық жобаларды орындауға ынталандырады. Топтық тапсырмалар арқылы оқушылар өзара идея алмасып, бірлесіп шешімдер табуға үйренеді. Мысалы, "Экологиялық таза қаланы жобалау" тапсырмасы оқушыларға экологиялық мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді. Бұл тапсырмада оқушылар қаланың су ресурстарын басқару, энергетикалық тиімділікті арттыру, қалдықтарды қайта өңдеу сияқты мәселелерді математикалық модельдеу арқылы шешеді. Топтық жұмыстар оқушылардың коммуникация дағдыларын дамытып, олардың бірлесіп жұмыс істеу қабілеттерін күшейтеді. Сонымен қатар, мұндай тапсырмалар оқушыларға жауапкершілікті бөлісуге және әрқайсысының үлесін бағалауға мүмкіндік береді, бұл олардың жеке тұлға ретінде дамуына септігін тигізеді.

Шығармашылық тапсырмалардың әр түрлі әдістерін қолдану арқылы мұғалімдер математиканы оқушылар үшін қызықты әрі мәнді ете алады. Проблемалық тапсырмалар оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге ынталандырып, олардың сыни ойлау қабілеттерін дамытады. Ойын түріндегі тапсырмалар математиканы ойын атмосферасында меңгеруге мүмкіндік беріп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Зияткерлік ойындар логикалық ойлау мен аналитикалық қабілеттерді дамытуға бағытталған, ал топтық жұмыстар оқушылардың ынтымақтастық пен коммуникация дағдыларын күшейтеді. Осылайша, шығармашылық тапсырмалар математикалық сауаттылықты қалыптастыруда кешенді және тиімді құрал болып табылады.

Мұғалімдердің шығармашылық тапсырмаларды сабаққа енгізуде белсенді рөл атқаруы қажет. Олар әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмалардың күрделілігін және мазмұнын реттеуі тиіс. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушыларды қолдап, олардың жетістіктерін бағалап, қажет жағдайда бағыт беріп отыруы керек. Шығармашылық тапсырмаларды тиімді қолдану үшін мұғалімдерге педагогикалық біліктілікті үнемі жетілдіріп отыру, жаңа әдістер мен тәсілдерді меңгеру маңызды. Технологияларды қолдану, мысалы, интерактивті тақталар мен математикалық бағдарламалар арқылы сабақтарды байытуға болады. Бұл тәсілдер оқушылардың материалды жақсы түсінуіне және оны тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың түрлері мен әдістерін қолдану оқушылардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың математикалық ойлауын жетілдіруге және пәнге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Мұғалімдердің шығармашылық тәсілдерді белсенді қолдануы арқылы сабақтар қызықты әрі тиімді болып, оқушылардың жалпы білім деңгейін көтеруге мүмкіндік туындайды. Бұл әдістер қазіргі заманғы білім беру

талаптарына сай болып, оқушыларды болашақта табысты болуға дайындауға септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Әбдірахманов, Н. Ж. Математиканы оқытудағы инновациялық әдістер. – Алматы: Білім беру, 2021. – 250 б.

2. Бекенов, А. Т. Шығармашылық тапсырмалардың математикалық сауаттылықты дамытудағы рөлі. – Алматы: Педагогика, 2020. – 180 б.

3. Дүйсенбаев, Е. М. Математикалық ойлауды дамыту тәсілдері. – Шымкент: Оқу, 2019. – 300 б.

4. Жұбанова, Г. Қазіргі заманғы технологияларды қолдану арқылы математика сабағын байыту. – Алматы: Ғылым, 2022. – 220 б.

5. Кәрімова, М. А. Математика пәнін оқытудағы проблемалық тапсырмалар. – Астана: Білім, 2020. – 200 б.

6. Нұрбаев, С. Қызметкердің математикалық сауаттылығын арттыру әдістері. – Алматы: Білім беру, 2021. – 150 б.

7. Омаров, Р. М. Математиканы оқытуда ойын түріндегі әдістерді қолдану. – Алматы: Педагогика, 2018. – 190 б.

8. Сейітқали, Т. Шығармашылық тапсырмалардың оқушылардың логикалық ойлауын дамытудағы маңызы. – Алматы: Ғылым, 2023. – 210 б.

9. Тұрсынбеков, У. Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда топтық жұмыстардың орны. – Астана: Оқу, 2019. – 230 б.

10. Хан, Ә. Математика пәнін оқытудағы заманауи әдістер мен тәсілдер. – Алматы: Білім, 2022. – 260 б.

ПРАКТИКАЛЫҚ ҚАЗАҚ ТІЛІ

Мирзаева Курбангуль Эсиргаповна
Титов атындағы № 20 мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Шымкент қ.

Аннотация:

Бағдарлама көпжылғы жинақталған тәжірибелердің негізінде құрастырылды. Бағдарлама Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру)мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген. «ПРАКТИКАЛЫҚ ҚАЗАҚ ТІЛІ» факультатив курсы бағдарламасы 7-сынып оқушыларына арналған. Бағдарлама аптасына 1 сағат жылына 34 сағат өткізуге жоспарланған. ҚМЖ, КТЖ, оқушыға арналған дидактикалық тапсырмалардан тұрады.

Тірек сөздер: практикалық,грамматикалық, теориялық ,шығармашылық қабілеттері

Еліміздің болашағы — жас ұрпақтың мемлекеттік тілді жетік меңгеруі заман талабы болып отыр. Осы мақсатта "Практикалық қазақ тілі" факультативтік курсы 7-сынып оқушыларына арналып енгізілген. Бұл курс оқушылардың теориялық білімін практикада қолдануына, тілдік дағдыларын шыңдап, өз ойын еркін әрі сауатты жеткізуіне көмектеседі.Факультатив сабағы жалпы білім беру бағдарламасын толықтырып қана қоймай, оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін дамытуға, шығармашылық мүмкіндіктерін арттыруға бағытталған. Оқушылар қазақ тілінің байлығын, көркемдігін түсініп, сөйлеу және жазу мәдениетін қалыптастырады.Практикалық қазақ тілі курсының мақсаты мен міндеттері:

Курстың негізгі мақсаты —қазақ тілінің қызметін жүйелі меңгерген,оның қыр-сыры мен тарихын жетік білетін,қарым-қатынастық біліктілігі дамыған,ұлттық санасы оянған дара тұлға қалыптастыруға мүмкіндік туғызу, оқушылардың қазақ тілінде дұрыс сөйлеу, сауатты жазу, тыңдау және түсіну дағдыларын дамыту. Сонымен қатар:

- Қазақ тілінің грамматикалық құрылымын практикада қолдану;

- Әр түрлі өмірлік жағдайларда тілдік нормаларды дұрыс пайдалану;

- Оқушылардың сөйлеу мәдениетін, шығармашылық қабілеттерін арттыру.

- Оқушылардың фонетикалық,морфологиялық,лексикалық және синтаксистік машықтары мен дағдыларын дамыту;

- Тіл дыбыстары,сөз таптары мен қосымшалар туралы төменгі клсатарда алған теониялық білімдерін жүйелеу;

- Теориялық білімдерін ауызша ,жазбаша сөйлеу тілдерінде орынды қолдануға төселдіру;

- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- Өз ойын жүйелі әрі түсінікті жеткізуге үйрету;

- Әдеби тіл нормаларын сақтай отырып сөйлеуге дағдыландыру.

Қазақ тілінен берілетін теориялық білімді практикалық жұмыстармен тығыз ұштастырып,тіліміздің өзіндік заңдылықтарын өздерінің ауызша,жазбаша жұмыстарында дұрыс сауатты қолдану.Өтілген грамматикалық ережелердің негізінде мәтінмен жұмыс істеу.Фонетикалық ерекшеліктер ,орфографиялық заңдылықтарды дұрыс танып,ұқсас формаларды бірден ажырату үшін салыстыру,талдау жұмыстарын жүргізу.Жай талдау үлгісімен қатар талдаудың жаңа әдісін сатылай кешенді талдау үлгілерін жүргізу.Деңгейлік тапсырмалар орындау.Әр тақырыптан соң әр оқушының белгілі тақырыптардан өзінше жұмыс жасауына мән беріледі.Сабақта оқушылар әртүрлі тапсырмалар орындайды: мәтін құрастыру, сұхбат жүргізу, диалог құру, шығармашылық эссе жазу, шағын жобалар дайындау. Сонымен қатар, сабақта рөлдік ойындар, пікірталастар, топтық жұмыстар ұйымдастырылады.

Инновациялық әдістер кеңінен қолданылады:

- Кейс әдісі (нақты өмірлік жағдайларды шешу);

- Жобалық оқыту (өз бетінше ізденіс жұмыстарын орындау);

- АКТ пайдалану (интерактивті жаттығулар, презентациялар жасау).

Мысалы, "Футбол ойнаймыз" немесе "Мен жастарға сенемін" тақырыптарында шағын мәтін құрастыру арқылы оқушылар өз ойларын қазақ тілінде жеткізуді үйренеді.

Практикалық бағыттағы сабақтар оқушылардың тілді нақты өмірлік жағдайларда қолдануына үлкен мүмкіндік береді. Оқушылар тек ережені біліп қана қоймай, оны дұрыс пайдалану жолдарын меңгереді. Бұл олардың өз ойын еркін жеткізуге, еркін сөйлесуге және жазбаша сауаттылығын арттыруға ықпал етеді.Сабақ барысында оқушылар күнделікті қолданыстағы сөйлеу тілі мен әдеби тілдің айырмашылығын түсінеді, сөйлеу мәдениетінің негізгі ережелерін меңгереді. Бұл болашақта оларды қоғамдық ортада, кәсіби салада сәтті сөйлеуші тұлға ретінде қалыптастыруға көмектеседі.

"Практикалық қазақ тілі" факультативтік курсы 7-сынып оқушылары үшін өте қажет және өзекті пән. Ол оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, туған тілін тереңірек меңгеруге ықпал етеді.

Мұндай сабақтар оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттырып, қазақ тілінде еркін әрі сауатты сөйлеуге мүмкіндік береді. Тілді құр сөз жүзінде емес, нақты әрекетте меңгеру — оқушылардың болашағы үшін өте маңызды. Осы бағыттағы жұмыстарды әрі қарай дамыту арқылы жас ұрпақтың қазақ тілін терең меңгерген, рухани дүниесі бай, білімді тұлға болып өсуіне жол ашылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1.Мырзахмет М. Абайтану тарихи. Алматы: « Ана тілі» 1994 - 192 б.

2. Мырзахмет лы М. лы Абайды таныту тарихы// Абай.-2006.-№1.-б.5-16

3.АхметовЗ.Абайдың ақындық әлемі-Алматы,ана тілі ,1995.272б.

4.Оралбаева Н.,Жақсылықова Қ.Орыс тіліндегі мектептерде қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі.

5.Досмұхамедұлы Х.Абай-Шәкәрім 1991 155-б.

6.Құлкенов М.Отарбаев Р.Ғылым,1992.47-б.

7.Ай,заман-ай,заман-ай... бес ғасыр жырлайды.Екі томдық.-а.,1991

8.Байтұрсынов А.Тіл тағдыры.Алматы.Ана тілі 1992 ж,8-б.
9.Томанов М.Қазақ тілінің тарихи грамматикасы.А-1988 ж.
10. « Қазақ тілі мен әдебиеті журналдары» 2005-2007ж.ж.
11. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналдары 2004-2008
12.Абай,өзекті мәселелері Алматы . «Рауан» 2000 ж
13.Нығмет Ж.Н.Қазақ тілі 1999 ж,Алматы.
14.НұрахметовН.Н. Жадрина М.Ж. Байжасарова Г.З.Мектеп,2002ж.
15.Жұмабаев М.Абай және біз.Ғылым.1992ж.
16.Жұмабаева Ш.З.Абдрахман.25б.
17.Қазақ әдебиеті Алматы-1999 ж.
18. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журнал № 1 1995ж,№2 1999 ж.

ЕРТЕ КӘСІПТІК БАҒДАРЛАУ ЖӘНЕ БЕЙІНДІК ОҚЫТУ, МЕТАПӘНДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мухаметкали Самал Хусайынқызы
Жетісу облысы, Сарқан ауданы, «Мектепке дейінгі шағын орталығы бар Әл-Фараби атындағы орта мектеп» КММ қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Аңдатпа

Қазіргі еңбек нарығында жағдай өте ерекше. Қазіргі экономиканың ерекшеліктеріне байланысты, саяси жағдай сияқты, еңбек сипаты да, оның мақсаттары да біршама өзгерді. Енді адамның психофизиологиялық ерекшеліктеріне ерекше талаптар қойылады, ал оның кәсіби құзыреттілігі мен төзімділік деңгейі өте жоғары болуы керек.

Сондықтан білім беру процесіне ерекше назар аударып, кәсіби бағдарды уақытында қайта бағыттау қажет. Ол бүкіл жүйені терең білуден және кәсіби ниеттердің қалыптасуына әсер ететін факторлардан негізделуі керек.

Түйін сөздер: бейіндік оқыту, метапәндік құзыреттілік, оқушы, оқытушы.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған елдердің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім, ол үшін бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет», – деп білім беру жүйесін жетілдіру мәселесін 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында атап көрсетті [1].

Мұның өзі білім беру жүйесінің алдында үлкен міндеттер тұрғандығын білдіреді.

12 жылдық білім берудің әдіснамалық негіздеріне орай, мектепте білім берудің мазмұндық жағын жаңартудың аса маңызды келесі бағыттарын атап өту керек. Мектептегі білім берудің мазмұны қазіргі қоғам қызметінің серпінді құрылымымен сәйкес келтіру үшін оқушылардың өз бетінше білім алуына және оны іс-әрекеттерінде қолдануға, әрі оқытудың әр түрлі саласында өз мүмкіндіктерін тануға және жақсы қасиеттерін ашуға тәрбиелеуді мақсат етіледі.

Білім беру жүйесін түбегейлі реформалау жағдайында оның барлық деңгейлері арасындағы үздіксіздік принципі сақталуы қажет. Бұл дегеніміз — жүйенің бір бөлігі өзгеріске ұшыраған жағдайда онымен байланысты басқа компоненттер де соған икемделуі тиіс. Бұл, әсіресе, жалпы орта және кәсіби білім беру деңгейлері арасындағы байланысқа қатысты. Себебі кәсіби білім беру жүйесі (нақтырақ айтсақ, оның ішінде педагогикалық мамандар даярлау жүйесі) жалпы орта білім жүйесіне тікелей қызмет етеді, екіншісінің сапасынан бірінші жүйенің сапасы тәуелді болады.

Бүгінгі таңда бұл жағдай жалпы білім берудің жоғары сатысында бейіндік оқытуға көшіп отырған өте көкейкесті, сол себепті педагог-мамандарды даярлау болып жатқан

өзгерістерді есепке ала отырып, жүргізілуі керек. Яғни жалпы білім беретін орта мектептің жоғары сатысында жұмыс жасайтын мұғалім бейіндік оқыту жағдайында жұмыс істей алатын, оның ерекшеліктерін білетін және сол бойынша қосымша білім бағдарламаларын жасай алатын және оларды жүргізе алатын болуы, баламалық жағдайда жұмыс істей алуы қажет. Міне, осы аталғандар пән мұғалімінің пәндік, әдістемелік дайындығымен бірдей деңгейде көңіл бөлінетін, маман даярлау жүйесінде қалыптастырылатын негізгі құзыреттіліктер болуы тиіс [2].

Бұл жағдайда, білім беру процесінің негізгі мақсаты - оқушылардың кәсіби білім алу мен келешек кәсіби бағдарын игерудегі жалпы білім дайындығын бейіндік оқытудың қоғамдық-гуманитарлық, жаратылыстану-математикалық және технологиялық бағыттарында оқыту мазмұнын саралап жіктеу негізінде іске асыру. Оқушыларға жеке шығармашылық бағдарламасына сәйкес қызығушылығы, мүмкіндіктер мен кәсіби жобасы негізінде оқу деңгейін, әдістерін және түрін таңдау құқығы беріледі[3].

Мектеп бітіруші өмір, қоғам және адам туралы, келесі білім алу деңгейіне қажет танымдық және қатынас түрлері туралы жүйелі білім алады. Оқушылардың пәндерден алған білімі және таңдап алған бейіндік оқу бағытындағы құзыреттілігі әлеуметтік және кәсіби өзіндік таңдауының негізі болады.

Негізгі мақсаты-кәсіптік бағдар беру жұмысы, курс, оқушыларға осы мамандық бойынша оқу курсын таңдауға көмектесу, яғни одан әрі кәсіби қызмет. Сонымен, мұндай жұмыс жастардың жұмысына саналы түрде оң көзқарас қалыптастыру түрінде мақсаттар қояды.

Сондай-ақ бұл міндеттер іске қосуға болады:

- оқушылар туралы объективті және толық ақпарат алу, олардың қабілеттері, оқу профильдері бойынша сәтті және дұрыс бөлу артықшылықтары.
- пайдалану стандартты әдістерін, сондай-ақ нысандары, кәсіби қалыптасқан, ол үшін жас адамдар кең диапазоны нұсқалары үшін өз мамандығын таңдау. Мұндай әдістер жан-жақты жүргізілуі керек және тәрбие жұмысында үнемі қолданылуы керек.
- қолдау өтті, олар болашақта жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады деп болжануда. Оларға түзету сыныптарының оқушылары, үлгерімі өте нашар бала және т. б. кіруі мүмкін.
- қалалық және аудандық мекемелер тарапынан қосымша кәсіптік білім беру жүйені құрумен өзара байланысты.

Мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес мектеп оқушыларын жасына қарай кәсіптік бағдарлау топтарына бөлуге болады.

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау (1-4 сынып). Бұл жұмыстың басты мақсаты-кәсіптік анықтау бойынша төменгі сыныптарда еңбекке деген оң көзқараспен қарау, оның құндылығы адам үшін маңыздылығын түсіндіру, сондай-ақ бүкіл қоғам үшін тұтастай алғанда пайдасын анықтау. Сондай-ақ, балаларды оқыту мен тануға, оның ішінде оқу-танымдық іс-әрекеттің әртүрлі түрлеріне, соның ішінде зерттеу, жұмыс, ойын және т. б. қызығушылықты дамыту қажет.

5-7 сынып оқушыларына арналған кәсіптік бағдар.

Бұл кезеңде әрбір оқушы жеке мағынасын, танымдық тәжірибесін, сондай-ақ кәсіби қызметке қызығушылығын түсінуі тиіс. Оқушылар өз мүдделерін білдіріп, өздерінің "мен" құрып, өз мүмкіндіктерін түсінуі керек. Сонымен қатар, оларға әртүрлі қызмет салаларында: мәдениет, техника, өнер, медицина және т. б. тәжірибе қажет.

Кәсіби бағдар 8-9 сыныптардан өтті.

Бұл ең жауапты кезеңдерінің оқыту мектепте тарапынан оқушыларды кәсіптік бағдарлау. Себебі сегізінші және тоғызыншы сыныпта мұғалімдер білім беруді нақтылау керек. Сондай-ақ әртүрлі курстарды таңдау бойынша болашақ мамандықтар бойынша элективті курстар өткізу қажет. Қажеттілігі өткізу жеке консультациялар ұсыну үшін болашақ мамандығы және басқа да осындай іс-шаралар құрылу қажет. Негізгі мақсат – баланың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес алдағы профильді таңдауға көмектесу.

Жоғарғы сыныптар (10-11 сынып).

Бұл кезең-алдыңғы жұмыс нәтижелерін есептеу. Бағдарлама кәсіптік бағдарлау осы сыныптарда, сондай-ақ мынадай мақсаттар болуы тиіс: түзету және бағалау, Дайын, таңдалған мамандық, сондай-ақ одан әрі жоспарлары студент[4-5].

Негізгі әдістер оқушыларды кәсіптік бағдарлау, яғни ақпараттық жұмыстар жүргізу. Бұл әдісті әртүрлі кәсіптердің қысқаша сипаттамасына келтірілген профиограммаға қосуға болады. Бірақ мұндай тәсілді сәтті деп айту қиын, өйткені оны қабылдау қиын және іздеу әлі де ықшам және қызықты бейнені қажет етеді.

Жарнама және насихат. Бұл тәсіл сәтті болуы мүмкін, Қарағай жарнамасы мектеп оқушылары үшін өте тартымды болады, ал оған ұсынылған ақпарат өте дұрыс. Мұндай жағдайда жарнама көмектесе алады қызығушылық табу үшін белгілі бір ЖОО көрсете отырып, нақты өзектілігін осы кәсіп, сондай-ақ түсу үшін студент үшін интроспекция және өзін-өзі дамыту жүктеледі.

Кәсіпорындар бойынша экскурсиялар. Бұл олардың болашақ мамандығымен танысу үшін ашық есік жобалары болу керек. Бірақ мұнда бірнеше айырмашылықтар бар: турды таңдау тек білікті басшылық немесе көшбасшы бола алады, ол өндірістің барлық егжей-тегжейін және оның маңыздылығын балаларға айта алауы керек.

Сілтемелер және ақпараттық дәрістер. Екіншісі біріншісіне қарағанда күшті әсер етеді. Бірақ әдебиет мектепте жеткілікті мөлшерде болуы керек.

БАҚ пайдалану. Бұл өте тиімді әдіс болуы мүмкін, бірақ бухгалтерлік есеп пен бұқаралық ақпарат құралдарының ерекшелігіне байланысты болатынын ескерген жөн.

Интерактивтік әдістері Кәсіби бағдар беру

Интерактивті әдіс қазіргі заманғы мамандық таңдау тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл дос алдында қандай да бір өзара әрекетті білдіреді. Мұндай әдістер әртүрлі өмірлік жағдайларда проблемаларды одан әрі бірлесіп шешумен модельдеуге тұрарлық деп қарастырамыз. Олардың арқасында сіз ынтымақтастық атмосферасын құра аласыз, жасөспірімдерде белгілі бір құндылықтарды дамыта аласыз, сонымен қатар белгілі бір дағдылар мен тәжірибе жасай аласыз.

Интерактивті әдістерге кәсіпкерлік ойындар, осы тақырып бойынша түрлі тренингтер кіреді. Атап айтқанда, олар қазіргі заманғы досына мамандықтар туралы көбірек білуге мүмкіндік береді, сонымен қатар ойын арқылы белгілі бір кәсіби қызметтің барлық қыр-сырын білуге мүмкіндік береді.

Кәсіптік бағдарлау тренингі.

Бұл кәсіби қызметті арттырудың ең тиімді белсенді әдістерінің бірі. Сонымен қатар, бұл оқушыға тақырып бойынша барлық қажетті ақпаратты алуға көмектеседі, сонымен қатар проблемалық жақтарды таңдау, табу және шешу орынды табуға, сонымен қатар жай байланыс орнату үшін қарым-қатынас дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Профориентациялық тренинг пайдалану жиынтығында неғұрлым әр түрлі, бірақ ең тиімді әдістерін, олардың арасында психотерапиялық, оқытушылық және психокоррекциялық жатқызсақ болады. Мұндай тренинг өзін-өзі тануға, кәсіби дағдылар мен коммуникативтік дағдыларды дамытуға бағытталған.

Кәсіби бағдар берудегі белсенді әдістері.

Мұндай әдістер жасөспірімді кәсіп анықтау мәселесін табуға мүмкіндік беріп қана қоймайды, сонымен қатар оны шешу үшін базада қажет нәрсенің бәрін береді. Белсенді әдістерге мыналар жатады:

Кәсіптік бағдар беру ойындары-әдетте өте динамикалық, шеңберінде өткізіледі Сабақ түрінде және тиісінше мектеп мекемелерінің қабырғаларында өткізіледі. Олар бүкіл сыныппен жұмыс істеуді қамтиды.

Виртуалды кабинеттер кәсіби бағдарлау - ең қарапайым және ең аз тиімді инновациялық әдіс. Оның артықшылығы-бұл балалардың қызығушылығын тудырады, өйткені ол қазіргі заманғы ақпараттық технологиялармен тікелей байланысты. Балаға қазір кәсіптер әлемімен танысу, олардың сипаттамалары туралы және тиісті жоғары оқу

орындарында ақпарат алу оңай және қызықты болған жерде компьютерді нұқсаған жөн. Жасөспірім айналыса алады және өз мәселесінің шешімімен кез келген яғни ыңғайлы уақытта, оған құқығы бар таңдау, және қашан онымен танысуға мүмкіндік ашады. Мұндай сайттарда, әдетте, ақпараттан басқа, профориентацияларды табуға болады, сондай-ақ психологиялық тесттер, тіпті онлайн-кеңес алуға көмектесу үшін көптеген проблемаларды шешуге кәсіби бағдарлау қарастырылған [6].

Ол сондай-ақ еңбек нарығындағы даму мен өзгерістерді, сондай-ақ жаңа технологиялар мен әдістердің пайда болуын ескеруі тиіс. Болашақта оқушының қайда өтетіні маңызды емес – медициналық, гуманитарлық немесе техникалық университет немесе кез-келген басқа оқу орны-бастысы таңдау саналы және дұрыс болады.

Болашақ мұғалімдерді даярлауда негізгі тірек ұғымдардың бірі болып табылатындықтан, «іскерлік» ұғымына жеке тоқтала кеткен жөн. Айта кету керек, зерттеушілер арасында бұл түсінік әр түрлі мағынаға ие. Іскерліктер мәселесі бірқатар зерттеу жұмыстарында ерекше орында. Іскерліктердің мәніне, олардың білімдер мен дағдыларының өзара қатынасына, олардың іс- әрекеттеріне арналған еңбектерді талдай келіп, біз бұл категория арқылы саналылықты, мақсатқа бағытталғандықты, әрекеттердің жоспарлылығын, ой және практикалық әрекеттердің қабысуын, іс- әрекет мақсатына жету тәсілдерінің тиімділігін сипаттау қажет деген қорытындыға келдік [6].

Қазақстанда бейіндік оқытуды ұйымдастыруды оқушылардың оқуын саралап жіктеу және даралау әдісі ретінде екі кезеңге бөліп қарастырамыз. Республикадағы білім берудің бірінші кезеңі, XX ғасырдың 90-жылдарынан бастап, барлық кеңестік кезеңнен кейінгі елдер кеңістігінің тәжірибесіндегі бір, бірыңғай жалпы білім беретін кеңестік мектептерді өзгерту қажеттігі туындады. XX ғасырдың соңғы он жылдығы оқу орындары (лицей, гимназия, арнаулы мектептер, дарынды балалар мектебі, халықаралық мектептер) моделінің дамуы және қалыптасуымен, мемлекеттік емес сектордағы оқу орындарының құрылуымен, авторлық оқу курстарының бағдарламасын әзірлеумен ерекшеленді.

Бейіндік оқытуды деңгейлеп, саралап жіктеу мен даралауды жүзеге асыру үшін педагогикалық қызметкерлердің дайындық деңгейін мазмұнды жақсарту мен оқу процесін ұйымдастыру қажет. Бейіндік оқытуды ұйымдастыруда кәсіби пәндерді оқытуды ғылым магистрлері арқылы шешу қарастырылуда .

Метапәндік және пәндік құзыреттіліктер білім берудің нәтижесі ретінде нақты, өлшемді, қолжетімді, шынайы болуы қажет.

Пәндік нәтижелер сондай-ақ, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуға және негізгі, пәндік құзыреттіліктерге қол жеткізуге бағдарланады.

Аталған құзыреттіліктерді игеру оқушының бейіндік мектеп жағдайында нәтижелі әлеуметтенуіне игі ықпал етеді.

Маманды кәсіби даярлауға қатысты «құзыреттілік» ұғымының мазмұны келесі негізгі белгілерді қамтиды: білімнің мобильділігі, әдістің икемділігі және ойлаудың сынилығы. Осыған қарап отырып педагогтың кәсіби құзыреттілігі дегеніміз — бұл құрамында мұғалімнің білімдері мен іскерліктері жүйесінің, оның құндылықтық бағдарларының, оның мәдениетінің интегративті көрсеткіштері (сөйлеу, қарым-қатынас стилі, өзіне және өзінің іс-әрекетіне, білімдердің көршілес аймақтарына қатынасы) .

Қорыта келе, бейіндік мектепте жұмыс жасайтын мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы шешілмей келе жатқан мәселенің бірі — педагогта өзінің педагогикалық ойлауын жаңартуға, инновациялық іс-әрекет атқаруға мотивациялық дайындығын көтеруге, кәсіби өрлеуге сұраныс тудыратын құралдар табу болып отырғандығы екендігін айтуға болады.

Бейіндік мектеп үшін өзіндік идеялары бар, жаңа оқу бағдарламаларын жасауға және жүргізуге қабілетті, жоғары интеллектуалдық әлеуетке және ғылыми құзырға ие мұғалім қажет. Бейіндік оқыту жағдайында педагог әдістемелік даярлығы қалыптасқан, сабақта оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудың түрлі әдістерін меңгерген тұлға болуы тиіс. Ол оқушылармен бірге олардың пәнге қызығушылығын арттыру мақсатында ізденістік-

зерттеу жұмыстарын үнемі жүргізуі керек. Бейіндік сыныптардағы мұғалім оқу, ізденістік жұмыстың ұйымдастырушысы, кеңесші болып табылады.

Пайдаланыған әдебиеттір тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы, №205 Жарлығы.

2. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. - Астана, 2018 // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/v1800016989 (қаралым күні: 20.09.2017 ж).

3. Кант И. О педагогике. Трактаты и письма. - М: Наука, 1980. - 712 с. // http: // platona. Net /load / knigi _ po _ filosofii / istorija nemeckaja_klassicheskaja/kant_traktaty_pisma/12-1-0-1890 (дата обращения: 23.09.2017 ж).

4. Аристотель. Метафизика. Эксмо. – М, 2006. – 608 с.

5. Античные философы (тексты) / пер. М.А. Дынника. - М.: Гераклит, 1935. - С. 5-18.

6. Блонский П.П. Избранные педагогические произведения — М.: АПН РСФСР, 1991. — С.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ГЕОГРАФИИ

Мынбаева Жанаргул Елемесовна

учитель истории и географии, КГУ «Онгарская средняя школа» Хромтауского района Актюбинской области Село Онгар, Хромтауский район, Актюбинская область, РК

Аннотация

В статье рассматриваются ключевые проблемы, с которыми сталкиваются учителя географии в условиях цифровизации образования: неравный доступ к технике, недостаточная подготовка педагогов, отсутствие методических рекомендаций. Также описаны перспективные направления развития: использование ГИС, виртуальных экскурсий, индивидуальных цифровых маршрутов. Отмечает важность поддержки учителей и развития единой системы цифрового обучения.

Ключевые слова

Цифровизация, география, образование, ГИС, цифровые технологии

Текст статьи

Цифровизация образования – это внедрение современных технологий в учебный процесс, которое кардинально трансформирует методы преподавания, взаимодействие между учениками и педагогами, а также подходы к обучению. География, как наука, непосредственно связана с анализом пространственных данных, картографией и геоинформационными системами (ГИС), что делает ее одной из дисциплин, наиболее выигрышных от цифровизации. Однако этот процесс сопровождается определенными сложностями, требующими комплексного решения. Важно не только интегрировать новые технологии в образовательный процесс, но и учитывать специфику преподавания географии, обеспечивая эффективное обучение в условиях цифровизации.

Проблемы преподавания географии в условиях цифровизации

1. Неравномерный доступ к цифровым технологиям

Одним из ключевых вызовов является разница в техническом обеспечении образовательных учреждений. В городских школах зачастую имеются все необходимые условия: доступ к современным компьютерам, интерактивные доски, интернет и специализированное программное обеспечение. Однако в сельских районах или школах с ограниченным финансированием подобные возможности могут быть сильно ограничены.

Этот дисбаланс приводит к тому, что качество образования в разных регионах существенно различается. Ученики, лишенные доступа к цифровым ресурсам, оказываются в менее выгодном положении по сравнению с теми, кто активно использует передовые технологии в обучении.

2. Недостаточная цифровая подготовка педагогов

Эффективное применение цифровых инструментов в обучении требует от учителей не только знания предмета, но и навыков работы с современными технологиями, такими как ГИС, виртуальные карты, интерактивные презентации и образовательные платформы. Однако не все преподаватели обладают достаточным уровнем цифровой компетентности.

Особенно остро эта проблема стоит среди педагогов старшего поколения, которым сложнее адаптироваться к новым технологиям. Это может снижать качество учебного процесса, если учителя не используют современные инструменты в полной мере. Для успешной цифровизации образования необходимо развивать системы профессиональной подготовки и повышения квалификации педагогов.

3. Отсутствие единых методических стандартов

В настоящее время нет единой общепринятой методики по внедрению цифровых технологий в преподавание географии. Это приводит к тому, что каждый учитель самостоятельно выбирает подходящие для себя инструменты и методы, что в свою очередь может вызывать несогласованность в образовательных программах.

Недостаток стандартизированных методических рекомендаций усложняет системное внедрение цифровых технологий в образовательный процесс. Это может приводить к тому, что в одних школах цифровизация активно развивается, а в других остается на минимальном уровне.

4. Перегрузка информацией и снижение концентрации внимания

Доступность большого объема информации, которую предоставляют цифровые технологии, может приводить к когнитивной перегрузке учащихся. Изобилие интерактивных материалов, видеоуроков и онлайн-ресурсов иногда усложняет восприятие основной информации, снижая концентрацию внимания.

Кроме того, постоянное использование цифровых технологий может привести к тому, что учащиеся теряют интерес к традиционным методам обучения. Важно сохранять баланс между цифровыми и классическими подходами, комбинируя технологии с живым общением и практическими занятиями, такими как полевые исследования.

5. Сложности в оценивании знаний

Оценивание знаний учащихся в цифровой среде представляет собой сложную задачу. Традиционные формы контроля, такие как тесты и контрольные работы, могут не в полной мере отражать уровень усвоения материала, особенно если значительная часть учебного процесса проходит в цифровом формате.

Современные системы автоматической проверки знаний требуют точной настройки, чтобы обеспечить объективные и справедливые результаты. Однако пока такие технологии еще далеки от совершенства и не всегда способны точно оценить уровень подготовки ученика.

Перспективы преподавания географии в условиях цифровизации

1. Развитие ГИС и картографических технологий

Одной из самых значительных перспектив является широкое использование геоинформационных систем. ГИС-технологии позволяют учащимся не только изучать карты, но и анализировать пространственные данные, прогнозировать изменения окружающей среды и визуализировать различные географические процессы.

Применение ГИС делает уроки более практико-ориентированными: школьники могут самостоятельно работать с данными, проводить анализ информации и делать выводы. Это значительно повышает уровень понимания предмета и развивает аналитические способности.

2. Виртуальные экскурсии и дистанционное обучение

Цифровые технологии открывают возможность для проведения виртуальных экскурсий, что особенно полезно при изучении труднодоступных или удаленных территорий. С помощью 3D-моделей и виртуальной реальности ученики могут исследовать природные зоны, посещать музеи, изучать географические объекты без необходимости покидать класс.

Дистанционные уроки также расширяют образовательные возможности, позволяя учащимся получать знания вне зависимости от их местонахождения. Это особенно актуально для регионов с ограниченным доступом к квалифицированным педагогам.

3. Интерактивное и персонализированное обучение

Использование цифровых технологий позволяет индивидуализировать образовательный процесс, адаптируя его под уровень знаний и интересы каждого ученика.

Интерактивные платформы предоставляют возможность работы в собственном темпе, доступа к дополнительным материалам и участия в интерактивных заданиях. Такой подход делает обучение более гибким и эффективным.

4. Совместные проекты и дистанционное взаимодействие

Цифровые технологии позволяют школьникам из разных регионов и стран работать над совместными проектами, исследуя глобальные географические проблемы. Онлайн-проекты, посвященные изучению экологии, миграции, климатических изменений и других актуальных тем, помогают учащимся не только приобретать знания, но и развивать навыки сотрудничества.

Такие образовательные инициативы способствуют формированию глобального мышления, пониманию взаимосвязей географических процессов и укреплению научного интереса к предмету.

Заключение

Цифровизация образования предоставляет широкие возможности для совершенствования преподавания географии, делая его более наглядным, интерактивным и практико-ориентированным. Однако для полноценной реализации потенциала цифровых технологий необходимо решать ряд ключевых проблем:

- **Обеспечение равного доступа к цифровым ресурсам** во всех школах, независимо от их местоположения.
- **Повышение цифровой грамотности педагогов** через обучение и курсы повышения квалификации.
- **Разработка единых методических стандартов**, обеспечивающих эффективное внедрение технологий в учебный процесс.
- **Создание сбалансированной образовательной среды**, которая сочетает цифровые технологии с традиционными методами преподавания.

Перспективы цифровизации в преподавании географии очевидны: использование ГИС, виртуальных экскурсий, персонализированного обучения и дистанционного взаимодействия может значительно повысить качество образования. Однако важно подходить к этому процессу осмысленно, адаптируя новые технологии под реальные потребности учеников и педагогов.

Список литературы

1. Гусев, А. А. Цифровизация образования: вызовы и перспективы / А. А. Гусев. – Москва: Наука, 2020г
2. Воробьева, В. В. «Цифровизация образования: вызовы и перспективы» – Журнал "Педагогика и психология", 2020г
3. Тимофеева, Н. В. "Использование цифровых технологий на уроках географии". Руководство по созданию интерактивных и мультимедийных материалов для уроков./электронный ресурс/

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ДӘУІРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫ

Абдильденова Динара Нұрмаханқызы
Жамбыл облысы Жуалы ауданы №30 Көктөбе орта мектебінің география пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада цифрлық технологиялардың география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына әсері қарастырылады. Қазіргі цифрландыру дәуірінде мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі — сапалы білім берудің басты шартына айналуда. Мақалада география сабағында қолданылатын заманауи цифрлық құралдар, мұғалімдердің кәсіби даму мүмкіндіктері, онлайн ресурстар мен платформалар, сондай-ақ кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары жан-жақты талданады. Практикалық мысалдар арқылы цифрлық технологиялардың оқыту тиімділігін арттырудағы маңызы дәлелденеді. Бұл зерттеу жалпы білім беретін мектептердегі география мұғалімдеріне әдістемелік көмекші құрал ретінде ұсынылады.

Кілт сөздер

география пәні, цифрлық технологиялар, кәсіби даму, мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі, онлайн оқыту, ArcGIS, Google Earth, цифрлық білім беру ресурстары

Цифрлық технологиялар дәуірі – бүгінгі білім беру жүйесінің негізін құрайтын маңызды кезең. Бұл кезеңде білім беру процесі түбегейлі өзгерістерге ұшырауда, әсіресе география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы тұрғысынан. География пәні – оқушыларға әлемнің географиялық ерекшеліктерін, табиғи ресурстарын, климаттық жағдайларын және әлеуметтік-экономикалық аспектілерін түсінуге көмектесетін пән. Цифрлық технологиялардың енгізілуі бұл пәнді оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады, сонымен қатар мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыруға ықпал етеді.Бүгінгі таңда мұғалімдер арасында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану дағдыларының жоқтығы – білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі. Бұл мәселені шешу үшін мұғалімдердің кәсіби даму кезеңдерін анықтау, цифрлық технологиялардың тиімділігі мен әсерін бағалау, оқу процесінде интерактивті әдістерді енгізу, сондай-ақ онлайн курстар мен вебинарлар ұйымдастыру қажет.

Осы орайда география мұғалімінің кәсіби дамуы жаңа бағыттармен толықты. Бұл мақалада география пәнін оқытудағы цифрлық технологиялардың маңызы, мұғалімнің кәсіби дамуына ықпалы және осы үрдістерді жетілдіру жолдары қарастырылады.

1. География сабағында цифрлық технологияларды қолдану қажеттілігі

Цифрлық технологиялардың география пәніндегі рөлі қазіргі білім беру жүйесінде маңызды. Оқу процессінде цифрлық контенттің қолжетімді болуы оқушының танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл ресурстар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту барысында ерекше орын алады. География сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, онлайн платформалардың тиімділігі, мысалы, Quizlet немесе Nearpod, оқудың интерактивтілігі мен белсенділігін арттыруда көмектеседі. Оқушылар мұндай ресурстарды пайдалану арқылы тапсырмаларды орындап, өз бетінше жұмыс жүргізуге жағдай жасайды.

Мұғалімдерге қойылатын талаптардың артуы мен цифрлық дағдылардың маңыздылығы география пәні бойынша білім беруде де байқалады. Мұғалімдердің цифрлық білімдерін жетілдіру қажет, себебі цифрлық трансформация дәстүрлі оқыту әдістерінен цифрлық форматтарға көшуге алып келеді. География саласында цифрлық технологиялардың қарқынды енгізілуі педагогтардың кәсіби дамуына әсер етеді. Бүгінгі күні еңбек нарығында цифрлық дағдыларды талап ететін жұмыс орындары көп. Осыған байланысты мұғалімдерге ақпараттық технологияларды меңгеру міндетті болып табылады.

География пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы, жаңа білім беру технологияларын енгізу арқылы жүзеге асады. Мысалы, цифрлық әдістерді сабақ процесіне енгізу мұғалімдерге ғана емес, оқушыларға да жаңа мүмкіндіктер ашады. Олар бұл арқылы нақты заттардың,

карталардың, деректердің визуалды түрде ұсынылуын түсінеді. Сонымен қатар, цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыруды жеңілдетеді, әсіресе шығармашылық тапсырмалар мен жобалық жұмыстарға байланысты. Мұғалімдер бұл бағытта өз тәжірибелерін жаңартып, электрондық ресурстарды тиімді пайдалану арқылы оқу процессін жетілдіруге мүмкіндік алады.

Сондай-ақ, цифрлық ресурстардың көптүрлілігі география сабағында оқушылардың қызығушылығын арттыруға септігін тигізеді. Оқушылар виртуалды саяхаттар, интерактивті диаграммалар секілді заманауи шешімдерді пайдалана алады. Өз кезегінде, ұстаздар өз сабақтарын қызықты әрі жемісті етіп ұйымдастыру үшін бұл ресурстарды пайдаланады, бұл оларды білім беру сапасын арттыруда көмектеседі.

Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы, сабақ барысында жаңа технологияларды қолдану мүмкіндігін арттырады. Оқу процессінде цифрлық технологияларды пайдалану, сонымен қатар, оқушылардың білім алу тәсілдерін өзгерту мен модернизациялауға ықпал етеді. Интерактивті құралдар мен онлайн ресурстар тек оқу материалдарын жетілдірумен шектелмей, тағы да оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға әсер етеді. Мұғалімдердің жаңа дүниетанымын қалыптастыру және цифрлық дағдыларын дамытуы міндетті.Осылайша, цифрлық технологиялар география сабақтарында оқу-танымдық процесс жұмысының тиімділігін, ашықтығын және қызығушылығын нығайтуда ерекше рөл атқарады.

2. География мұғалімінің цифрлық құзыреттілігі

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен заманауи технологияларды меңгеруі өзара тығыз байланысты. Цифрлық құзыреттілікке келесі дағдылар жатады:
- Ақпаратты цифрлық форматта өңдей білу (график, диаграмма, карта);
- Онлайн оқыту платформаларымен (Moodle, Zoom, Google Classroom) жұмыс жүргізу;
- Цифрлық оқыту ресурстарын (Bilimland, Khan Academy, YouTube EDU) сабақта тиімді пайдалану;
- Білім беру процесін цифрлық форматта бағалай білу (Google Forms, Socrative, Mentimeter).

3. Мұғалімнің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін цифрлық ресурстар

Мұғалімдер үшін қолжетімді цифрлық ресурстардың түрлері жылдан-жылға артып келеді. Солардың ішінде ең тиімділері:
- Bilimland.kz — географияға арналған мультимедиялық контент пен тапсырмалар;
- NIS EdTech және PISA тренингтері — халықаралық бағалау талаптарына сай әдістемелер;
- Coursera, EdX — әлемдік деңгейдегі географиялық курстар мен сертификаттар алу мүмкіндігі;
- Telegram және Facebook қауымдастықтары — тәлімгерлік пен тәжірибе алмасудың заманауи алаңы.

4. Практикалық қолдану: цифрлық сабақ мысалдары

- Климаттық мәліметтерді өңдеу: Kazhydromet сайтының негізінде нақты ауа райы деректерін сараптап, диаграмма жасау;
- Онлайн картография: ArcGIS платформасында жергілікті география бойынша интерактивті карта құру;
- Жобалық әдіс: Оқушылардан цифрлық презентация, инфографика, постер дайындау;
- Сандық тестілеу: Google Forms арқылы жиынтық бағалауды автоматтандыру.

5. Кедергілер мен оларды шешу жолдары

Кейбір мектептерде цифрлық технологияларды енгізуде келесідей қиындықтар кездеседі:
- Материалдық-техникалық базаның әлсіздігі;
- Мұғалімдердің цифрлық құралдармен жұмыс істеу тәжірибесінің жеткіліксіздігі;
- Интернеттің тұрақсыздығы мен онлайн платформаларға қолжетімділіктің шектеулігі.

Шешу жолдары:
- Қысқа мерзімді біліктілікті арттыру курстарын жүйелі өткізу;
- Әріптестік қолдау мен тәлімгерлік бағдарламаларды ұйымдастыру;
- Ауыл мектептерін цифрлық инфрақұрылыммен қамтамасыз ету.

Цифрлық технологиялар дәуірінде география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда білім беру процесінде цифрлық құралдарды тиімді пайдалану арқылы мұғалімдер оқушылардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік алады. Бұл тек қана білім беру әдістерін жаңартумен шектелмейді, сонымен қатар мұғалімдердің өздерінің кәсіби біліктілігін арттыруға да ықпал етеді.

Мұғалімдердің кәсіби даму кезеңдері әртүрлі, және олар білім алу, тәжірибе жинақтау, өздігінен оқу, сондай-ақ әріптестерімен тәжірибе бөлісу сияқты әрекеттерді қамтиды. Цифрлық технологияларды меңгеру мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттырып, оқушылардың оқу мотивациясын жоғарылатуға септігін тигізеді. Бұл тұрғыда, мұғалімдер арасында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану дағдыларының жоқтығы – маңызды проблема болып табылады.

Цифрлық технологиялардың тиімділігі мен әсерін бағалау, оқу процесінде интерактивті әдістерді енгізу, онлайн курстар мен вебинарлар ұйымдастыру – мұғалімдердің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін негізгі міндеттер. Онлайн курстар мен вебинарлар мұғалімдерге жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге, педагогикалық тәжірибені жаңартуға мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, география пәнін оқытуда жаңашылдық енгізуге, оқушылардың қызығушылығын арттыруға және білім сапасын жоғарылатуға ықпал етеді.

Интерактивті әдістерді енгізу – бұл оқушылардың белсенділігін арттыруға, олардың оқу процесіне қатысуын күшейтуге мүмкіндік беретін маңызды құрал. Мұғалімдер интерактивті платформаларды, ойын элементтерін, виртуалды экскурсияларды және басқа да цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, география пәнін қызықты әрі тартымды ете алады.

Сондай-ақ, мұғалімдердің цифрлық дағдыларын дамыту – бұл білім беру жүйесінің заманауи талаптарына жауап берудің маңызды шарты. Мұғалімдер цифрлық технологияларды меңгеру арқылы өздерінің кәсіби біліктілігін арттырып, оқушылардың білім алу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік алады.

Осылайша, цифрлық технологиялар география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына үлкен әсер етеді. Мұғалімдердің цифрлық дағдыларын дамыту – бұл тек қана жеке тұлғаның кәсіби дамуы емес, сонымен қатар білім беру жүйесінің жалпы сапасын арттыруға бағытталған маңызды қадам. Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы жоғарылаған сайын, оқушылардың да кеңістіктік ойлау қабілеті мен зерттеу мәдениеті арта түседі. Заманауи технологияларды тиімді қолданатын мұғалім – болашақ білім алушыларына сапалы білім мен бәсекеге қабілетті дағдылар беретін негізгі тұлға.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Мыңбаева А.К. Оқытудың инновациялық әдістері, немесе сабақты қалай қызықты өткізуге болады: оқу құралы / А.К. Мыңбаева., З.М. Садвакасова. — Алматы: Эверо, 2010. — 187 б.
2. Саттибаева Р. Цифрлық білім беру ресурстары география сабағында: әдістемелік нұсқаулық / Р. Саттибаева. —Қарағанды: Болашақ, 2019. — 34 б.
3. Новенко Д.В. Цифровые образовательные ресурсы для обучения географии в соответствии с образовательными стандартами нового поколения / Д.В. Новенко // География в школе. — 2010. — № 3. — С.75–77.
4. Блаженов В.А. Приемы развивающего обучения географии: учеб. пос. / В.А. Блаженов. — М.: Дрофа, 2006. — 158 с.
5. Кыстаубаева Ж.Н. Интерактивные формы работы как средство повышения мотивации учащихся к обучению: метод.реком./ Ж.Н. Кыстаубаева. — Алматы: Атамұра, 2017. — 36 с.
6. Медетбекова М.А. Жаңа тұрпатты сабақты құрылымдау технологиясы: әдістемелік құрал / М.А. Медетбеков, Г.Қ. Рахимжанова. — Шымкент: Өрлеу, 2011. — 83 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БЖБ, ТЖБ ТАПСЫРМАЛАРЫН ДАЙЫНДАУҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Абилхасова Мирамгул Ермухановна
г.Актобе Aqbobek International School

Бастауыш сыныпта БЖБ, ТЖБ тапсырмаларын дайындауда нені басшылыққа аламыз?

Әдістемелік ұсыныстарда бөлім / ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауды өткізуге арналған бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар ұсынылған. Сондай-ақ, жинақта білім алушылардың оқу жетістіктерінің мүмкін деңгейлері (рубрикалар) сипатталған. Дескрипторлары мен балдары бар тапсырмалар ұсыныс түрінде берілген.

Тоқсандық жиынтық бағалауды өткізу үшін спецификация мен балл қою кестесі ұсынылған. Спецификация стандартталған және оны тоқсандық жиынтық бағалауды өткізуде басшылыққа алу міндеттелген.

Көмекші құрал ретінде әр пән бойынша ұсынылған **жиынтық бағалауға арналған әдістемелік ұсыныстарды (www.smk.kz)** басшылыққа аламыз. Бұл ұсыныстар оқу бағдарламасы (орта білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы) мен оқу жоспарының негізінде дайындалған. Жиынтық бағалау мұғалімдерге, білім алушылар мен ата-аналарға ұсыну үшін балл, баға қою арқылы оқу бағдарламасындағы бөлім/ортақ тақырыптар, белгілі бір оқу кезеңі (мысалы, оқу тоқсаны, триместр, оқу жылы, орта білім беру деңгейі) аяқталғанда өткізіледі. Бұл белгілі бір кезең бойынша оқушылардың оқу бағдарламасы мазмұнын меңгеру деңгейін анықтауға, тіркеуге, жоспарлау, түзету, оқу процесіне талдау жүргізу үшін жиынтық бағалау нәтижелері бойынша алынған ақпараттарды қолдануға мүмкіндік береді.

Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларын құрастыруда сол бөлімдегі күрделі, орта күрделі оқу мақсаттарын алу керек. Жиынтық бағалау құралдары ойлау дағдыларының әр түрлі деңгейін, соның ішінде талдау, жинақтау, бағалауды қамтитын жоғары ойлау дағдыларын тексеретін деңгейлі тапсырмалардан тұруы қажет. Тоқсандық жиынтық бағалау мен білім берудің белгілі бір деңгейіндегі жиынтық бағалау оқушылардың оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтау үшін жүргізіледі.

Бөлім бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларын әзірлеу алгоритмі:

1) Оқу бағдарламасын, бөлім/ортақ тақырыптар бойынша оқу мақсаттарын талдау;

2) Жиынтық бағалауда тексерілетін оқу мақсаттарына сәйкес бағалау критерийлерін анықтау, оларды ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкестендіру;

3) Ойлау дағдыларының деңгейлеріне сәйкес келетін тексеру критерийлердің, оқу мақсаттарының мазмұнын қамтитын бір немесе бірнеше тапсырмалар дайындау;

4) Әр тапсырмаға дескриптор құрастыру кезінде орындау тәсілін сипаттау;

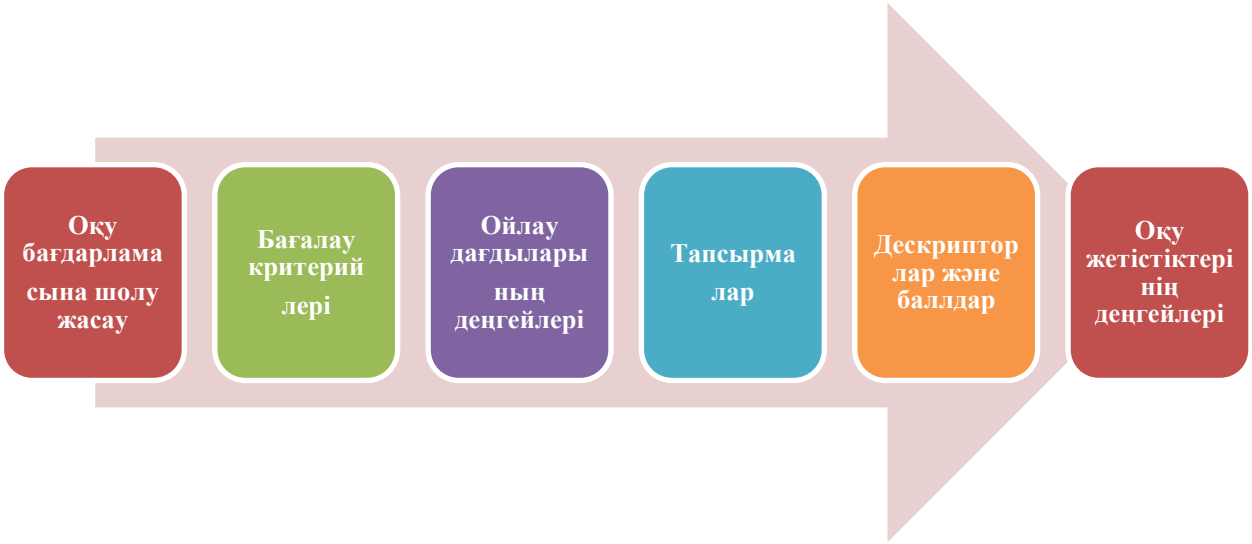
5) Білім алушыларға, олардың ата-аналарына сындарлы кері байланыс ұсыну.

БЖБ, ТЖБ тапсырмасын жасауда оқу мақсатында (**) белгісі қойылса, ол оқу мақсаттарын сол бөлімдегі ұқсас күрделі оқу мақсатына ауыстыруға болады. Мысалы, ...

Оқу мақсаты	2.1.2.5** Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайтуды орындау 2.2.1.6 Екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу 2.5.1.8** Барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу

БЖБ, ТЖБ тапсырмасын жасауда оқу мақсаты күрделі болған жағдайда керекті оқу мақсатының ішінен керегін ғана алып, астын сызып көрсету керек. Мысалы, ...

Оқу мақсаты	2.1.2.5** Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайтуды орындау 2.2.1.6 Екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу 2.5.1.8** Барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосады және азайтады • Жақшалы, жақшасыз өрнектердегі амалдардың орындалу тәртібін анықтайды және өрнектің мәнін табады • Мәтіндік есептерді теңдеу құру арқылы шығарады

Тапсырма әзірлеу барысында неге назар аудару керек?

Білім алушылар үшін жақсы практикалық тапсырма құрастыру – жай ғана техникалық тұрғыдан жүзеге асыру емес, ол түсіну, сынамалау, қолданумен байланысты, себебі оқушылар алған білімін тәжірибеде қолданатын болады.

Кезең	Сипаттамасы
Жоспарлау	Бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу мақсаты мен міндеттерін айқындау, қажетті құжаттарды анықтау
Құрастыру	Оқу бағдарламасын, спецификацияны қолдану, бағалау критерийлерін белгілеу, тапсырма құрастыру
Сараптама жасау	Тапсырманың сапасын талдау, материалды қайта қарау, өзгерту енгізу
Қолдану	Тапсырманы белгіленген уақыт пен жағдайға сәйкес қолдану
Талдау	Нәтижеге шолу жасау, кері байланысты ескеру, өзгеріс енгізу

Бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу кезінде ескеретін ұсыныстар

1. Сыныпта меңгерілген материалды бағалаңыз.

2. Оқушылардан берілген дереккөздерге сүйеніп, дұрыс жауабы бар 1 немесе 2 тапсырма құрастыруды сұраңыз.

3. Жұмысты орындауға қанша уақыт қажет екенін анықтау үшін төмендегі ақпараттарды қолданыңыз:

- ✓ шындықты анықтау тапсырмасы үшін – 30 секунд;
- ✓ көп таңдауы бар тапсырма үшін – 60 секунд;
- ✓ қысқа жауапты қажет ететін тапсырма үшін – 120 секунд;
- ✓ толық жауапты қажет ететін тапсырмаға/эссеге – 10-15 минут;
- ✓ жұмысқа шолу жасау үшін – 5 минуттан 10 минутқа дейін.

4. Оқушылардың кем дегенде 50-70%-ы жауап бере алатындай немесе күрделілігі орташа тақырыпты таңдаңыз.

5. Сенімділік тұрғысынан алғанда, барынша ұзақ уақыт мұқият әзірленген тест сенімді деп есептеледі.

6. Есіңізде болсын, оқулықтардағы көптеген тест тапсырмаларының жоғары деңгей дағдыларын бағалауы өте сирек болатынын ескеріңіз.

Тапсырмалар ашық тапсырма және жабық тапсырмалар болып бөлінеді.

Шындықты анықтау тапсырмасы жауапты таңдауға берілетін тапсырмалардың ішінде ең жиі қолданылатыны болып табылады. Оларды дайындау оңай, дегенмен оларды қолдану кезінде мұқият болған жөн. Оқушылар мұндай тапсырмалардың осал тұсын тауып, жауабын болжауға көмектесетін сөздерді, грамматикалық құрылымды, т.б. пайдаланып, жоғары балл алуы мүмкін.

Мұндай тапсырмаларды қызығушылықты арттыру және талқылау сұрақтарын енгізу үшін тиімді қолдануға болады. Бұл алдыңғы сабақтағы жетілдіруді қажет ететін проблемалық тұстарды анықтау үшін, оқушыларды жаңа тапсырмаларды орындауға ынталандыру үшін, күнделікті сабақта сұрақ-жауап түрінде қысқаша викторина өткізу үшін қолдануға ыңғайлы құнды құрал болып табылады.

Шынайы, жалған және басқа да тұжырымдар әдетте білу мен түсінуді бағалау үшін қолданылады, сондай-ақ оларды жоғары деңгей дағдыларын бағалау үшін де қолдануға болады. Оқушыларға жаңа мәлімет, тың деректер ұсынылуы немесе жұмыстың мазмұнында белгілі бір сипаттамалардың бар/жоғын анықтауға арналған жазбаша жұмыс түрінде берілуі мүмкін. Жауабында көп таңдауы бар тапсырмалар: бір дұрыс жауабын таңдау немесе бірнеше дұрыс жауабын таңдау тапсырмалары;

- сәйкестендіруге арналған тапсырмалар;
- реттілікті анықтау тапсырмалары;
- тұжырымның шындық немесе жалған екенін анықтауға арналған тапсырмалар (ақиқат немесе жалған тапсырмалары).

Жабық тапсырмаларды құруда ескеру керек:

- Тапсырманың кілтінде тікелей оқулықтан алынған үзінділерді қолданбаған жөн, әсіресе, дистрактордың оған ерекше қатысы болмаса.

• Алдыңғы тапсырмада кездескен сұрақтарды дұрыс жауап (кілт) ретінде қолданудың қажеті жоқ. Бұл тапсырманы орындауды жеңілдетуі немесе қиындатуы мүмкін.

• Тапсырманың кілті дистракторлардан ерекшеленіп берілмегені дұрыс (өте қысқа немесе ұзақ болмауы, жеңіл немесе күрделі түрде берілмеуі).

• Тапсырма кілті мен дистракторларда «әрқашан», «кейде», «ешқашан», «жоғарыда аталғандардың барлығы» сияқты сөз тіркестерінің болмауын ескерген жөн.

• Дистракторлардың «жартылай дұрыс» болуын, яғни қарастырылған жағдайда дистрактордың әртүрлі мағыналы болуын, екіұштылығын болдырмау керек.

Жабық тапсырмалардың мысалдары

Көп таңдауы бар тапсырмалар

Көп таңдауы бар тапсырма – оқушының жауабы ұсынылған тізімнің көлемінде шектелген, дәйекті жауабы берілген сұрақ түріндегі тапсырма. Мұндай тапсырма екі компоненттен тұрады: тапсырманың мәтіні және жауап нұсқалары, мұндағы дұрыс жауап – тапсырманың кілті, ал дұрыс емес жауаптары дистракторлар болып табылады.

▪ Дистрактор (ағылш. distraktor, distrakter,

“көңіл аудару” етістігінен жасалған) – бір немесе бірнеше дұрыс жауап таңдалатын тест тапсырмаларындағы қате, бірақ шындыққа жанасатын жауап.

▪ Дистракторлар оқылатын материалға сәйкес келуі тиіс, қате, бірақ шындыққа ұқсас болуы керек.

Тапсырманың кілті мен дистракторларды құрастыру кезінде нені ескеру керек?

Тапсырманың кілтінде тікелей оқулықтан алынған үзінділерді қолданбаған жөн, әсіресе, дистрактордың оған ерекше қатысы болмаса.

Алдыңғы материалда кездескен сұрақтарды дұрыс жауап (кілт) ретінде қолданудың қажеті жоқ.Бұл тапсырманы орындауды жеңілдетуі немесе қиындатуы мүмкін.

Салыстыру және сәйкестендіру тапсырмаларын құрастыруға арналған ұсыныстар

- Бір сұрақтың бірнеше дұрыс жауабы жоқ екендігіне көз жеткізіңіз (алайда бір жауап бірнеше сұраққа қолданылуы мүмкін)
- Сәйкестендіру тапсырмасын екі бетке бөлмеуге тырысыңыз, бұл тапсырманы орындау кезінде оқушыларға қиындық тудырады, сондай-ақ мұғалімнің тексеруіне де кедергі болады.
- Тапсырманы орындауға қатысты нұсқаулар нақты болып, оқушыларға сәйкестендіру тапсырмасын қалай орындау керектігі түсінікті болуы тиіс. Барлық оқушылар тапсырманы бірдей түсінуі қажет. Тапсырманың бір мағыналы бір дұрыс жауабы болатындай етіп құрастырған жөн.

Сәйкестендіру түрлеріне мысалдар:

1)Кейіпкерлердің аттары мен шығарма атауларын сәйкестендіру;

2) Кейіпкерлердің аттары мен олардың айтқандарын сәйкестендіру;

3)Шығармалардың атаулары мен авторларын сәйкестендіру;

4)Сөздердің мағынасы мен анықтамалық сөздіктің түрлерін сәйкестендіру.

«Шындық/Жалған» тапсырмаларының ерекшеліктері:

Жан-жақтылық. Мұндай түрдегі тапсырманы түрлі оқу нәтижелерін өлшеу үшін бейімдеуге болады.

Жылдам балл қою. Балл қоюға көп уақыт кетпейді, балды есептеудің нақтылығы жоғары. Қолданбалы бағдарламалардың көмегімен дұрыс жауаптарды автоматты түрде есептеуге болады.

Сенімділік. Дұрыс құрылған сұрақтар оқушының оқу жетістігінің сенімді нәтижелерін беруі мүмкін.

Сұрақты талдау мүмкіндігі. Шындықты анықтау сұрақтарын талдау арқылы жетілдіруге болады.

Тиімділік. Қолда бар материалдардан аз уақыт ішінде көптеген әртүрлі тапсырмалар құрастыруға болады.

Түсінгенін тексеру. Шындықты анықтау сұрақтары зерделеген материалды түсінуін бағалауға пайдалы.

Қысқаша мазмұндалуы. Шындықты анықтау сұрақтары тез оқу үшін ыңғайлы бірнеше сөзден тұратын қысқа болуы мүмкін

Жабық тапсырмалар

Артықшылықтары	**Кемшіліктері**
Сенімділік (субъективті бағалауға байланыстыфакторлардың болмауы)	Жауапты кездейсоқ дұрыс таңдау мүмкіндігі
Объективтілік (бағалау барысында келіспеушіліктердің болмауы)	Дұрыс жауаптарды болжау ықтималдығы
Жауаптардың мүмкін нұсқаларының берілуі	Тар ауқымды білім саласын тексеруге бағытталуы
Тапсырмаларды орындауға аз уақыт жұмсалады	Тапсырманы орындау процесін бағалау мүмкін емес
Ақпараттың көбірек ауқымын қамту мүмкіндігі	Бастауыш сыныптарда тапсырманың шартын оқуға көп уақыт кетеді
Дұрыс жауаптарды болжау ықтималдығы төмен	Оқушының төмен ойлау деңгейі бағаланады
Жауаптарды тез және қолайлы өңдеу	

Ашық тапсырмалар

Ашық тапсырмалар жоғары деңгейлі танымдық дағдыларды тексеруге, дәлелдер келтіре алуға, жеке көзқарасын білдіруге, сыни ойлай алуға және т.б. арналған. Ашық тапсырмалардың жауабы ұзақтығына (көлеміне) қарай ерекшеленуі, бір немесе бірнеше сөздерден (қысқа жауап) толық дәлелді пайымдауларға (толық жауап) дейін болуы мүмкін.

Қысқа жауапты қажет ететін тапсырмалар	**Толық жауапты қажет ететін тапсырмалар**
Бос орындарды толтыру	Шығарма
Қысқа шешім	Толық шешімін көрсету
Сұрақтарға жауап беру	Жобалар
Санамалау	Таныстырылым

Ашық тапсырмалардың мысалдары

Қысқа жауапты қажет ететін тапсырма:

1. ***Өлеңді түсініп оқы.***

Бойға жылу тарады,
Апам маған қарады.
Деді сосын: - Ерледің,
От жақпай-ақ терледің!
Жылуы бұл жұмыстың,
Қызуы ғой бұл істің!

Өлеңге ат қой. _____

Дескриптор:

- Өлеңді түсініп оқиды;
- Өлеңге ат қояды.

Толық жауапты қажет ететін тапсырма:

2. ***Өлеңнің мазмұны бойынша сұрақтарға 3-4 сөзбен жауап жаз.***

Жұмысқа дейінгі балаға сипаттама бер.

_____

Баланың жұмыс кезіндегі күйі қандай?

_____

Жұмыстан кейінгі баланың көңіл-күйі қандай?

_____

Мәтіннен қандай ой түйдің?

_____

Дескриптор:

- Жұмысқа дейінгі балаға сипаттама береді;
- Баланың жұмыс кезіндегі күйін жазады;
- Жұмыстан кейінгі баланың көңіл-күйін жазады;
- Мәтіннің негізгі ойын анықтайды.

Ашық тапсырмаларды құрастыруға қатысты кеңестер:

Тапсырмаларды әзірлеу кезінде:

1) Сұрақтармен бірге әрдайым дұрыс жауап үлгісін әзірлеңіз.
2) Сұрақты тексеру үшін әрдайым дұрыс жауап үлгісін қолданыңыз.
3) Сұрақты ақпараттық бөлікке және сұрақтың өзіне ажыратыңыз.
4) Стандартты /түсінікті/ таныс сөздерді қолдануға тырысыңыз.

Ашық тапсырмалар

Артықшылықтары	**Кемшіліктері**
Тақырып мазмұнының кең ауқымын қамту мүмкіндігі	Дескрипторларды /балл қою кестесін құрастырудың қиындық тудыруы
Шығармашылық қабілетін, жүйелі және қалыптан тыс ойлауын, білімін, дағдылары мен қабілеттерін әртүрлі тәсілдер арқылы көрсету мүмкіндігі	Балл қоюда субъективті көзқарастың болу қаупі
Белгілі бір нәтижені, өнімді ұсыну мүмкіндігі	Жұмысты тексеру мен бағалаудың кезінде ұзақ уақыттың талап етілуі
Жауаптарға дәлелдеу және дәлелдер келтіру мүмкіндігі	
Өзін-өзі көрсету мүмкіндігі	

Пайдаланған әдебиеттер:

1.https://baribar.kz/151205/bzhb-men-tzhb-baghalau-zhujeleri-oqushy-bilimin-durys-anyqtaj-ma/

2. Нұсқау-карточкалар жиынтығы-20210624.zip - ZIP архив, размер исходных файлов 339 394 байт

3. Нұсқау-карточкалар жиынтығы-20210624.zip - ZIP архив, размер исходных файлов 339 394 байт

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА КЕҢІНЕН ҚОЛДАНУ

Азимкулова Замира Уринбосаровна

Қарағанды облысы білім басқармасы, Теміртау қаласы білім бөлімінің

«№9 лицей» КММ дене шынықтыру пәні мұғалімі

Аңдатпа.

Қазақ халқының бай мәдени мұрасының бір тармағы — ұлттық ойындар. Олар тек қана көңіл көтеру құралы емес, сонымен қатар ұрпақ тәрбиесінің маңызды бөлігі болып табылады. Ұлттық ойындар арқылы балалардың дене күшін арттырып қана қоймай, рухани,

зияткерлік қабілеттерін де дамытуға болады. Осы тұрғыда дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды кеңінен қолдану – өте өзекті мәселе.

Ұлттық ойындар – халқымыздың асыл қазынасы. Олар – ғасырлар бойы елмен бірге жасап келе жатқан бай рухани мұра. Қазақтың ұлттық ойындары ұлттың тарихынан, тұрмыс-салты мен табиғи болмысынан бастау алады. Бұл ойындар баланың денсаулығын нығайтып қана қоймай, оның ойлау, ептілік, батылдық, төзімділік сияқты қасиеттерін де қалыптастырады. Оқу үрдісінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану сабақтың тақырыбы мен мазмұнын ашуға, белгілі бір мақсатқа жетуге өз ықпалын тигізеді. Мектептегі дене шынықтыру пәнінің жоспарлау жұмысын ұйымдастыру, жас ұрпақтың жалпы дене бітімін дамыту үшін еңбек етуге, Отанын қорғауға дайындау үшін, салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін пайдасы зор. Ұлттық ойындар - сабақ жүйесінің негізгі құралы.

Ұлттық рухани бейне - күрделі құбылыс. Оның құралып қалыптасуына әр түрлі сипатты халықтық құбылыстар қатысады. Бірқатар құбылыстар кешені ұлттық рухани бейнесімен байланысты. Олардың қатарына ұлттық мүдде, сана-сезім, сезім, мәдениетін, тілін, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлерін жатқызуға болады. Сондай-ақ, дене тәрбиесі мен спорт ұлттың рухани бейнесімен тығыз байланысты. Өйткені, олар ұлттық тұрмыстың элементтерінің бірі болып табылады.

Демек, ұлттық тәрбиені және ол қоғамдық өмірдің басқа құбылыстарымен қатынасын әрдайым даму жағдайында, нақты жағдайлармен, күллі қоғамның, жеке ұлттың, кемелдену деңгейімен, олардың өмірлері мен өзара қарым-қатынастарының басқа жақтарымен тығыз байланыста болуы керек. Ұлттық тәрбиенің табиғаты әрі күрделі, әрі қарама-қайшылыққа толы. Адамдардың «туыстық сезімге» барынша жақын екендігі қашаннан белгілі. Мұның өзі ұлттыққа байыппен келуді, оны әрбір халықтың, әрбір ұлттың нақты жағдайларына сәйкес қарастыруды талап етеді.

Неміс ғалымы В.Зигер былай деп жазды: «Дене тәрбиесін қоғамдық құбылыс, мәдениет пен тұрмыс салтының құрамдас бөлігі, адамдардың нақты тарихи әлеуметтік топтарының тәрбиесі ретінде айтқанда, біз тәнді (денені) жетілдірудің әлеуметтік-мәдени жағдайларының, сонымен қатар белгілі бір жеке адамның тарихи тұрғыдан әлеуметтік қалыптасуының жиынтығын айтамыз. Жалпы адамзаттық және әлеуметтік дамудың тарихи формасы болған ұлт сонымен бірге халықтың ұлттық ерекше спецификалық белгілерін алып жүруші де болған, ол жеке адамның тарихи құралуының (қалыптасуының) негізі болып та қызмет етеді. Жеке адамның тәрбиесін қалыптастыруға бағытталған дене тәрбиесі мен спорт өз ішіне көптеген құбылыстарды алып, ұлт өмірінің құрамдас бөлігі болып кіреді.

Ұлтттық өмірі дене тәрбиесі мен спорттың айырмашылық белгілерін, олардың имандылық негіздерін, педагогикалық процестің ерекшеліктерін белгілеп береді.

Дене тәрбиесі мен спорттағы ұлттық тәрбие өзара байланысты процестердің тұтас бір жүйесін ұсынады, оның басты компоненттері (сыңарлары) жалпы адамдық, әлеуметтік, ұлттық өзгелік болып табылады.Ұлттық тәрбиеде «жалпы адамдық белгілердің» болуы ұлттық тәрбие ұғымын мазмұны жағынан кең әрі терең ете түседі.

Дене тәрбиесі мен спорттағы ұлттықтың өз даму заңдылықтары бар, ол ұлттық өмірдің көптеген жақтарын орынды қозғайды. Бұл жайында кей-кейде аяу және алыс шет ел ғалымдары да жазып жүр. Солардың бірі, мәселен, ұлттық тәрбиеге мынадай түсінік береді: Дене мәдениетінің ұлттық ерекшеліктері ұлттық нақты өмір жағдайларында тарихи қалыптасқан дене шынықтыру жаттығуларының, ойындарының, спорттық өзіндік бір формаларын, өзіндік бір ережелері мен дене қызметін ұйымдастыру тәсілдерін, оған деген

дәстүрлі қатынастарын (бұл қатынастарды ұлттық тұрмыс салты мен психикалық құрылым ерекшеліктері көрініс береді) білдіреді.

Осы заманғы дене тәрбиесі мен спортта ұлттық тәрбие интернационалдық тәрбиесіз толық мағынасында өмір сүруі мүмкін емес.Өзара бір-бірін байыту, өзара ықпал ету олардың даму бағыты мен сипатын анықтайды.

Алайда нақты өмірде ұлттық форма мен мазмұнның көрінуі субъективтік факторлармен араласып кетеді. Мұның өзі бұл процестің дамуына мақсатты түрде ықпал ету мүмкіндіктерін туғызады

Дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды қолданудың бірнеше тиімді тұсы бар:

1. Сабаққа деген қызығушылықты арттырады. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін ұлттық ойындар — білім алудың қызықты әрі көңілді тәсілі.

2. Қозғалыс белсенділігін арттырады. «Ақ сүйек», «Асық ату», «Арқан тартыс» секілді ойындар бұлшық еттерді шынықтырып, жалпы физикалық дайындығын жақсартады.

3. Ұжымдық жұмысқа тәрбиелейді. Ойын барысында балалар бір-біріне көмектесіп, достық пен ынтымақтастықты үйренеді.

4. Ұлттық сана-сезімді қалыптастырады. Бұл – өте маңызды. Оқушы өз халқының мәдениетін, салт-дәстүрін, ойындарын біліп өсуі керек.

Ұлттық ойындар — халқымыздың тұрмыс-тіршілігіне, табиғатпен етене байланысына негізделген, ғасырлар бойы сұрыпталып, дамып келген мәдени мұра. Мысалы, «Бес асық», «Бәйге», «Қара жорға», «Теңге алу»,«Ханталапай», «Асық ату», «Тоғызқұмалақ», «Ақ серек, көк серек», «Көкпар», «Арқан тартыс», «Сақина салу» сынды ойындар баланың дене қозғалысын жетілдіріп қана қоймай, тапқырлық, шапшаңдық, батылдық секілді қасиеттерін де дамытады.

Дене шынықтыру сабағында бұл ойындарды қолдану бірнеше маңызды нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

1. Қызығушылықты арттыру: Ұлттық ойындар балалардың сабаққа деген қызығушылығын оятады, белсенді қатысуға итермелейді.

2. Ұлттық сана мен рухты қалыптастыру: Сабақ барысында ұлттық ойындарды пайдалану оқушылардың өз мәдениетіне деген құрметін арттырады.

3. Қимыл-қозғалысты дамыту: Дәстүрлі ойындар дененің икемділігін, тепе-теңдік сақтау қабілетін, жалпы қозғалыс дағдыларын дамытады.

4. Ұжымдық жұмыс дағдылары: Ұжыммен ойнайтын ойындар арқылы балалар ұйымшылдыққа, достыққа және өзара көмектесуге үйренеді.

Қорыта келгенде, ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабағында кеңінен қолдану — білім беру мен тәрбиелеу үрдісінің маңызды бір бөлігі. Бұл ойындар оқушылардың денсаулығын нығайтып, қимыл-қозғалыс қабілеттерін дамытумен қатар, олардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттырады. Сонымен бірге, оқушыны ұйымшылдыққа, жауапкершілікке, шапшаңдық пен тапқырлыққа баулиды.

Ұлттық ойындарды жүйелі түрде сабаққа енгізу — болашақ ұрпақты отансүйгіштікке, салт-дәстүрді құрметтеуге тәрбиелеудің тиімді жолы. Сондықтан бұл мұраны заманауи білім беру үдерісіне лайықтап, сабақ мазмұнына тиімді кіріктіру — әрбір ұстаздың маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕУРОЧНОЙ СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ЗОЖ У ШКОЛЬНИКОВ.

Байсерикова Наталья Сергеевна
учитель физической культуры «Средней школы-гимназии №№1 имени Абая»
Республика Казахстан Жетiсу область г. Талдыкорган

Аннотация:

В статье рассматривается практический опыт организации внеурочной спортивной деятельности как эффективного средства формирования здорового образа жизни у школьников. Подчеркивается значимость систематических занятий спортом вне учебного времени для повышения физической активности и устойчивой мотивации к здоровому образу жизни. Описаны формы и методы работы, включая спортивные секции, турниры, подвижные игры и оздоровительные мероприятия. Представлены примеры успешной реализации программ внеурочной деятельности, способствующих улучшению физического и психоэмоционального состояния учащихся. Делается вывод о необходимости интеграции внеурочной спортивной активности в систему воспитательной работы школы.

Ключевые слова: внеурочная деятельность, здоровый образ жизни, школьники, физическая активность, спортивные мероприятия.

В условиях современных образовательных реалий одной из ключевых задач школы становится формирование у учащихся ценностного отношения к здоровью и навыков ведения здорового образа жизни (ЗОЖ). В контексте увеличивающейся гиподинамии, роста психоэмоциональной нагрузки, нарушений режима дня и несбалансированного питания особенно важным становится вопрос сохранения и укрепления здоровья школьников. В связи с этим, школа обязана не только предоставлять академические знания, но и выполнять важную социальную функцию по поддержке физического и психического здоровья учащихся. Эффективным инструментом решения этой задачи является организация внеурочной спортивной деятельности, способной стать мощным мотиватором для школьников, а также помочь в формировании устойчивых установок на ЗОЖ.

Внеурочная спортивная деятельность включает в себя систему мероприятий, проводимых вне основного учебного расписания, с целью удовлетворения потребностей школьников в движении, развитии физических качеств, социализации и получении положительных эмоций. Одной из отличительных черт этой деятельности является вариативность форм и добровольность участия, что позволяет каждому учащемуся выбрать вид активности, соответствующий его интересам и физическим возможностям: игровые виды спорта, лёгкая атлетика, оздоровительная гимнастика, фитнес или туризм. В отличие от уроков физической культуры, внеурочные занятия обладают большей гибкостью, позволяют использовать городскую инфраструктуру и вовлекать родителей, внедряя элементы проектной и исследовательской деятельности.

В теоретическом аспекте работа опирается на Концепцию развития физического воспитания в системе образования Республики Казахстан, а также на идеи деятельностного и личностно-ориентированного подходов. Согласно этим подходам, учащийся воспринимается не как объект педагогического воздействия, а как активный субъект образовательного процесса. Это подразумевает, что организация внеурочной спортивной деятельности должна учитывать возраст, интересы и уровень физической подготовки учащихся, включая элементы выбора, самоопределения и ответственности за результат.

Практическая реализация внеурочной спортивной деятельности продемонстрировала её высокую эффективность в воспитании дисциплины, силы воли, чувства товарищества и устойчивой мотивации к самосовершенствованию. В средней школе-гимназии №1 успешно работает программа «Активный час», ориентированная на учащихся 5–9 классов. Программа охватывает несколько направлений: оздоровительно-развивающее, спортивно-прикладное, игровые формы и спортивный туризм.

В рамках оздоровительно-развивающего направления учащиеся осваивают комплексы упражнений, направленных на укрепление опорно-двигательного аппарата, развитие выносливости, ловкости и координации. Одним из ключевых элементов является использование казахской гимнастики "Айкуне", которая включает традиционные упражнения, развивающие гибкость, силу и устойчивость. Занятия айкуне сочетают элементы растяжки, дыхательных упражнений и активных движений, что способствует улучшению физической подготовки и укреплению здоровья учащихся. Эти упражнения помогают формировать уверенность в движениях и гармонию между телом и сознанием.

В спортивно-прикладном направлении внимание уделяется элементам легкой атлетики, туризму и прикладным видам спорта. В осенний и весенний периоды проводятся «Марш-броски» и «Школьные туристические тропы», в рамках которых учащиеся выполняют задания на силу, выносливость и командное взаимодействие. В мероприятии «Тропа здоровья» участники, используя карту и компас, находят станции, где выполняют физические задачи, такие как подтягивания, прыжки через скакалку и преодоление препятствий. Это развивает физические качества, командную работу и уверенность в себе.

Игровое направление программы включает межклассные турниры по волейболу, мини-футболу, настольному теннису и пионерболу. В «Кубке гимназии» команды 6–9 классов соревнуются в круговых турнирах, где учитываются очки, результаты и индивидуальная статистика игроков. Важно, что учащиеся не только играют, но и выполняют роли судей и организаторов, что развивает их лидерские и коммуникативные навыки. В рамках подготовки к играм проводятся тренировочные сборы, где анализируются тактические ошибки и моделируются игровые ситуации.

Кроме того, в программе проводится физкультурно-оздоровительный праздник «Весёлые старты», в котором участвуют учащиеся, педагоги и родители. Команды соревнуются в эстафетах, требующих ловкости, координации и коллективного взаимодействия. Одной из игр является «Туннель дружбы», где участники по очереди проходят под связанными руками команды, не нарушив ритм и согласованность, что способствует укреплению связей между поколениями и созданию позитивной атмосферы в школьной среде.

Также в программе активно используются профилактические челленджи и акции, такие как «Пешеходная пятница», «День без гаджетов», «10 000 шагов к здоровью». Учащиеся с энтузиазмом участвуют в этих инициативах, фиксируя результаты с помощью шагомеров и делясь достижениями на школьных стендах и в цифровом портфолио. Это помогает формировать осознанное отношение к физической активности и навыки самоконтроля.

Ежемесячные спортивные турниры по мини-футболу, баскетболу и настольному теннису становятся одной из эффективных форм вовлечения учащихся. Учащиеся формируют команды, выбирают капитанов, разрабатывают названия и символику, а преподаватель выполняет роль наставника и организатора. Такие мероприятия развивают лидерские качества, коллективное взаимодействие и уверенность в своих силах.

Особое внимание уделяется так называемым «Дням здоровья», проводимым в формате спортивно-игровых станций. Учащиеся проходят квесты с физическими заданиями, посещая станции «Гибкость», «Скорость», «Сила», «Равновесие», «Знание о ЗОЖ».

Участники получают маршрутные листы, где фиксируются результаты. Важнее всего — это старание и вовлеченность учащихся, а не только спортивные достижения, что делает мероприятия доступными для детей с разным уровнем подготовки.

Таким образом, организация внеурочной спортивной деятельности является не только дополнением к урокам физической культуры, но и важным элементом формирования здорового и активного образа жизни. Внедрение этих мероприятий способствует развитию у школьников навыков самоконтроля, осознанного отношения к своему здоровью и социальной ответственности.

Списка литературы:

1. Грекова, Н. П. Здоровый образ жизни школьников: педагогический аспект. – Вестник образования, 2017. – № 12. – С. 65-70.
2. Курилова, И. В. Внеурочная деятельность как средство формирования здорового образа жизни у школьников. – Журнал физической культуры и здоровья, 2018. – Т. 6, № 2. – С. 92-96.
3. Сидоренко, Е. А., Иванова, Л. В. Организация физкультурно-оздоровительных мероприятий в школьном образовании. – Москва: Академия, 2015. – 280 с.
4. Мельников, И. В. Роль спортивных мероприятий в образовательном процессе: теоретические и практические аспекты. – Санкт-Петербург: Издательство РГПУ, 2020. – 152 с.
5. Вигдорчук, Л. Я. Психология и педагогика формирования здорового образа жизни у подростков. – Киев: Издательский дом "Психология", 2016. – 210 с.
6. Миньков, В. И., Самсонова, Т. Ю. Мотивация школьников к занятиям физической культурой: проблемы и решения. – Журнал теории и практики физической культуры, 2017. – № 4. – С. 15-20.
7. Ракова, Л. В. Организация внеурочной спортивной деятельности в современных школах. – Мурманск: Арктическое издательство, 2019. – 183 с.
8. Ремезова, Н. П. Здоровье школьников: пути улучшения через внеурочную деятельность. – Педагогические исследования, 2018. – № 9. – С. 45-51.
9. Иванова, Т. С. Роль казахской гимнастики в физическом воспитании детей. – Алматы: Центр образовательных технологий, 2020. – 122 с.
10. Лебедева, М. А. Традиционные и современные методы физического воспитания: учебное пособие. – Москва: Высшая школа, 2021. – 250 с.
11. Сидорова, И. В. Применение проектных методов в физическом воспитании школьников. – Вестник школьного образования, 2017. – № 11. – С. 34-40.
12. Беляев, В. В. Методика проведения спортивных праздников в школе. – Воспитательная работа, 2016. – № 5(7). – С. 22-26.
13. Орлова, И. С. Спортивные челленджи и акции как средства мотивации школьников. – Физическая культура в школе, 2019. – № 6(4). – С. 11-15.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИССКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЕКТА НА УРОКАХ ХИМИИ В 8 КЛАССЕ НА ПРИМЕРЕ ИЗУЧЕНИЯ ТЕМЫ «КИСЛОТЫ»

Сауле Сайлаубековна Бекбатырова
учитель химии и биологии КГУ средней школы имени В.Г.Белинского г.Каскелен Карасайского района Алматинской область Республика Казахстан

Аннотация:
Доклад посвящён использованию искусственного интеллекта на уроках химии в 8 классе. На примере темы «Кислоты» показаны способы интеграции цифровых инструментов в учебный процесс. Рассматриваются конкретные ИИ-сервисы, позволяющие визуализировать молекулы, моделировать реакции и проводить виртуальные эксперименты. Представлен фрагмент урока с включением ИИ на разных этапах обучения. Подчёркивается роль ИИ в повышении интереса учащихся и развитии цифровой грамотности.

Ключевые слова:
искусственный интеллект, химия, кислоты, цифровые технологии, 8 класс

Введение

Современная школа стоит перед задачей не только обучать, но и формировать у учеников навыки, востребованные в цифровую эпоху. Одним из ключевых направлений инновационного образования стало использование искусственного интеллекта (ИИ).

Внедрение ИИ в преподавание химии даёт возможность повысить интерес к предмету, развивать критическое мышление и умение работать с новыми технологиями.

Актуальность темы

Темы, вызывающие у учащихся наибольшие трудности, часто связаны с абстрактными понятиями и невидимыми процессами — такими как строение веществ, химические реакции и свойства соединений. В 8 классе учащиеся знакомятся с темой «Кислоты», где требуется не только запомнить формулы, но и понять строение молекул, реакции с другими веществами и области применения. ИИ позволяет визуализировать, моделировать и анализировать эти процессы, что делает обучение более осмысленным и эффективным.

Цели и задачи использования ИИ

Цель — продемонстрировать возможности ИИ в обучении теме «Кислоты» на уроке химии в 8 классе.

Задачи:

- Повысить наглядность и интерактивность изучаемого материала;
- Развивать ИКТ-компетенции учащихся;
- Привлечь внимание к практическому применению химических знаний с помощью ИИ;
- Внедрить элементы персонализации и исследовательской деятельности.

Примеры ИИ-инструментов

1. MolView / ChemSketch / Molecule Editor (PubChem) — позволяют ученикам строить 2D- и 3D-модели молекул кислот (например, HCl, H_2SO_4), видеть пространственное строение, рассматривать химические связи.

2. AI Tutor (на основе ChatGPT) — ученик может задать вопрос по теме и получить объяснение, примеры уравнений, тестовые задания.

3. Виртуальные лаборатории (например, Phet, MEL Science) — моделируют реакции кислот с основаниями, металлами, карбонатами, позволяют экспериментировать без риска.

4. Генераторы тестов на основе ИИ (Quizizz с автоматической проверкой) — создают интерактивные опросы по теме.

Фрагмент урока с применением ИИ

Тема: «Кислоты: состав, свойства, химические реакции»

1. Актуализация знаний: ученики в парах вводят формулы известных кислот в MolView и рассматривают их молекулярную структуру.

2. Объяснение нового материала: учитель показывает на интерактивной доске 3D-модели кислот, обсуждаются особенности строения (наличие водорода, кислотного остатка).

3. Практическая работа: ученики с помощью виртуальной лаборатории моделируют реакцию кислоты с основанием и составляют уравнение реакции.

4. Закрепление: ИИ-бот предлагает индивидуальные тестовые задания разного уровня сложности.

5. Домашнее задание: построить модель кислоты на выбранной платформе и описать её свойства.

Результаты и выводы

Использование ИИ на уроках химии:

- Повышает мотивацию учащихся;
- Помогает учащимся с разным уровнем подготовки осваивать материал;
- Позволяет лучше визуализировать сложные химические процессы;
- Формирует навыки цифровой грамотности и самостоятельной работы.

В условиях стремительного развития технологий педагог XXI века не просто передаёт знания, а создаёт условия для исследовательского и осознанного обучения. Использование ИИ в преподавании химии — это шаг к современной, доступной и увлекательной школе.

Список литературы
1. Кузнецова Н. Е., Габриелян О. С. Химия. 8 класс: Учебник для общеобразовательных учреждений. — М.: Дрофа, 2021.
2. Левинсон А. И., Сысоева Н. В. Информационные технологии в обучении химии. — М.: Академия, 2020.
3. Соловьёв С. А. Искусственный интеллект в образовании: теория и практика. — СПб.: Питер, 2022.
4. MolView [Электронный ресурс]. — URL: https://molview.org/
5. PhET Interactive Simulations [Электронный ресурс]. — URL: https://phet.colorado.edu/ru/
6. ChemSketch — ACD/Labs [Электронный ресурс]. — URL: https://www.acdlabs.com/resources/freeware/chemsketch/
7. Quizizz [Электронный ресурс]. — URL: https://quizizz.com/
8. OpenAI ChatGPT [Электронный ресурс]. — URL: https://chat.openai.com/

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАРЫ

Бексултанова Гульнур Жаксылыккызы
Жамбыл облысы Шу ауданы Жайсан орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Мұғалімдерге арналған оқыту құралдары мен ресурстар — бұл педагогикалық үдерісті тиімді ұйымдастыруға көмектесетін түрлі әдістемелік құралдар, материалдар және ақпараттық ресурстар. Мұғалімдер оқушыларға білім беру үшін әртүрлі заманауи құралдар мен әдіс-тәсілдерді пайдалана алады. Бұл ресурстар оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Тарих пәнін оқытуда жаңа әдістерді тиімді қолдану мұғалімдерге оқушылардың білім деңгейін арттыруға, олардың сыни ойлауын дамытуды қамтамасыз етуге және оқу процесін қызықты әрі тиімді етуге мүмкіндік береді. Бұл әдістер тек оқушылардың білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың жеке тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Мұғалімдер цифрлық ресурстарды, жаңа әдістерді қолдану арқылы оқушыларды білім алу процесіне белсенді түрде қатыстыруға және олардың қызығушылығын арттыруға бағытталған жұмыстар жүргізуа алады.

Мақсаты:

Заманауи цифрлық ресурстар— бұл білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен инновациялық әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған педагогикалық құралдар мен әдістер жиынтығы. Заманауи цифрлық ресурстар білім беру процесінің сапасын арттыруға, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және олардың оқу мотивациясын жоғары деңгейде ұстауға көмектеседі. Олардың басты мақсаты — оқушыларды тек біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, оларды өмірде қажетті дағдылармен қаруландыру.

1. Оқыту платформалары

Электронды оқулықтар мен онлайн оқыту платформалары мұғалімдерге оқу материалдарын ұйымдастыруға және оқушылардың үлгерімін бақылауға мүмкіндік береді. Оқушыларға интерактивті тапсырмалар мен сұрақтарды ұсыну, бейнемазмұндар көрсету арқылы сабақтарды қызықты әрі тиімді етуге болады.

Мысал:

➢ **Google Classroom** — оқушылардың тапсырмаларын жүктеп, бағалау жасауға арналған платформа. Мұғалімдер оқушылармен байланыс орнатып, оқу материалдарын бөлісіп, қосымша ресурстар ұсына алады.

➢ **Moodle** — бұл оқыту мен білім берудің ашық жүйесі, мұғалімдер курс мазмұнын, тапсырмалар мен бағалауды ұйымдастыра алады.

➢ **Kahoot!** — бұл онлайн викториналарды ұйымдастыру үшін қолданылатын платформа, оқушылардың білім деңгейін тексеруге ыңғайлы.

2. Цифрлық ресурстар мен виртуалды мұражайлар

Цифрлық ресурстар мен виртуалды мұражайлар тарих сабағында оқушыларға нақты деректермен танысуға, тарихи ескерткіштер мен құнды дереккөздерді зерттеуге мүмкіндік береді. Оқушылар тарихты тек кітаптардан ғана емес, визуалды және интерактивті түрде де үйренеді.

Мысал:

➢ **Google Arts & Culture** — бұл ресурс әлемнің әйгілі мұражайларындағы өнер туындыларын виртуалды түрде зерттеуге мүмкіндік береді.

➢ **The British Museum** — Ұлыбританияның мұражайындағы тарихи экспонаттарды онлайн көріп, оқушыларға қызықты тапсырмалар жасауға болады.

➢ **Google Earth** — оқушыларға әлемдегі тарихи орындарды көрсету арқылы олардың тарихи кеңістікті меңгеруіне көмектеседі.

3. Рөлдік ойындар мен кейс-стадиялар

Рөлдік ойындар мен кейс-стадиялар арқылы оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға болады. Бұл әдістер арқылы тарихтың түрлі кезеңдері мен оқиғаларын терең түсінуге мүмкіндік беріледі. Мұғалімдер тарихи жағдайларды талқылау үшін рөлдік ойындар ұйымдастырып, оқушыларға тарихи тұлғаларды немесе қоғамның рөлдерін көрсетуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **Case Study (Кейс-стадиялар)** — нақты тарихи оқиғаларға немесе тұлғаларға қатысты мәселелерді шешу үшін оқушыларға түрлі жағдайлар ұсыну.

➢ **RPG (Рөлдік ойындар)** — оқушыларға белгілі бір тарихи кезеңде өмір сүрген тұлғалар рөлінде ойнау арқылы оқиғаның терең мағынасын түсінуге мүмкіндік береді.

4. Тарихи деректер мен білім беру ресурстары

Мұғалімдер оқушыларды әртүрлі дереккөздермен таныстырып, оларды оқыту үшін пайдаланатын әртүрлі оқу материалдарын қамтиды. Бұл дереккөздер оқушыларға тарихи оқиғалар мен тұлғаларды терең зерттеуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **Google Scholar** — ғылыми мақалалар мен кітаптардың онлайн базасы, мұғалімдер оқушыларға қосымша әдебиеттер мен ғылыми мақалаларды ұсынып, тарихи деректерді терең зерттеуге мүмкіндік береді.

➢ **History.com, Britannica** — тарихи оқиғалар мен тұлғалар туралы мәліметтер алуға болатын онлайн ресурстар.

➢ **The National Archives** — тарихи деректер мен архивтік құжаттар арқылы зерттеу жасауға мүмкіндік береді.

5. Бейнемазмұн мен оқыту видеолары

Бейнемазмұн мен оқыту видеолары — оқу процесінде қолдануға болатын маңызды ресурстар. Мұғалімдер бейнемазмұнды пайдалану арқылы тақырыпты айқын және көрнекі түрде түсіндіріп, оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсарта алады. Бұл видеолар сабақта қызығушылықты арттырып, тарихи оқиғаларды нақты көрсетуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **YouTube** — тарихи оқиғалар мен тұлғалар туралы түрлі деректі фильмдер мен білім беру видеоларын көруге мүмкіндік береді.

- **TED-Ed** — оқушыларға арналған білім беру видеолары мен анимациялар.
- **CrashCourse History** — YouTube-те тарихи оқиғалар туралы қысқаша және қызықты видеолар.

6. Қосымша оқыту құралдары мен әдіс-тәсілдер

Оқушыларға білім беру кезінде қосымша құралдар мен әдіс-тәсілдерді қолдану өте маңызды. Олар оқушылардың оқу белсенділігін арттырып, әртүрлі оқыту тәсілдерін жүзеге асыруға көмектеседі. Мұғалімдер оқу құралдарын тек ақпаратты беру ғана емес, оқушылардың сыни ойлауын дамыту мақсатында қолдана алады.

Мысал:

- **Quizlet** — сөздік қорын, тарихи терминдер мен даталарды жаттауға арналған онлайн құрал.
- **Padlet** — оқу тақырыптарын, дереккөздерді және идеяларды жинақтап, талқылау үшін қолдануға болатын платформа.
- **Poll Everywhere** — оқушылармен нақты уақытта пікір алу немесе сұрақтар қою үшін қолданылады.

7. Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR және AR)

Виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR) технологиялары оқушыларға тарихи оқиғаларды немесе тұлғаларды нақты көрініс түрінде көруге мүмкіндік береді. Виртуалды экскурсиялар арқылы тарих сабағын қызықты әрі ұмытылмас етіп өткізуге болады. Бұл технологиялар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқиғаларды толықтай визуализациялауға мүмкіндік береді.

Мысал:

- **Виртуалды экскурсия ұйымдастыру.** Мысалы, оқушыларға Ежелгі Рим немесе Қытайдың тарихы туралы виртуалды тур жасау.
- **Кеңейтілген шындық (AR)** қолдану арқылы тарихи ескерткіштерді және карталарды оқушыларға 3D форматта көрсету.

Қорытынды

Мұғалімдерге арналған оқыту құралдары мен ресурстар оқу процесін тиімді ұйымдастыруға, оқушылардың білімін тереңдетуге және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұл құралдар мұғалімдерге әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға және оқушылардың білім алудағы белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Заманауи цифрлық ресурстар оқушылардың оқу процесін қызықты әрі әсерлі етеді, сондықтан мұғалімдер бұл құралдарды үнемі пайдаланып, білім сапасын арттыруға ұмтылуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Рахметова, Қ. (2021). Жобалық оқыту әдісі: тарих пәні бойынша тәжірибелік сабақтар. Алматы: Білім баспасы.

2. Сейдахметова, Г. (2022). Инновациялық педагогикалық технологиялар: теория және практика. Шымкент: Қазақ тілі және әдебиеті баспасы.

3. Кемелбекова, Ж. (2022). Қазіргі заманғы білім беру технологиялары мен олардың тиімділігі. Тараз: Тарих және қоғам баспасы.

4. Назарбаев, Н. (2018). Қазақстанның білім беру жүйесіндегі жаңашылдық. Алматы: Қазақ университеті.

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ И ПРОЕКТЫ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Волошина Инна Анатольевна
Средняя школа-гимназия №11 города Актобе

Аннотация: В статье рассматриваются возможности интегрированных занятий и проектов в формировании важных компетенций, необходимых в современном мире, также автор обобщает свой опыт как учителя немецкого языка в данном аспекте.

Der Artikel befasst sich mit den Möglichkeiten des integrierten Unterrichts und der Projekte zur Bildung wichtiger Kompetenzen, die in der heutigen Welt erforderlich sind, und fasst eigene Erfahrungen als Deutschlehrerin in diesem Aspekt zusammen.

Ключевые слова: *Интегрированный урок, бинарный урок, проекты, поликультурное воспитание*

Integrierter Unterricht, binärer Unterricht, Projekte, multikulturelle Erziehung

Всё, что находится во взаимной связи, должно преподаваться в такой же связи…
Ян Амос Каменский

Основная цель обучения немецкому языку – формирование коммуникативной компетенции. Это предусматривает не только практическое владение иностранным языком, но и умение работать с информацией: печатной, звуковой на разных носителях, т.е. владение умениями критического и творческого мышления. Поэтому я считаю: необходимо изменить содержание обучения и познавательной деятельности учащихся, что облегчало бы и ускоряло овладение знаниями, активизировало бы процесс их усвоения, дало возможность школьникам использовать приемы самостоятельной работы с учебным материалом и информацией, способствовало бы формированию у них информационной и коммуникативной компетенций.

Используя метод интеграции в преподавании немецкого языка, я пришла к выводу, что интеграция предметов в современной школе - реальная потребность времени, необходимо всем тем, кто заинтересован в формировании всесторонне развитой личности, а также всем, кто занимается вопросами базового педагогического образования.

Интегрированные уроки, в моём понимании, предполагают возможность вовлечения каждого учащегося в активный познавательный процесс самостоятельной деятельности, т.к. каждый имеет возможность проявить себя в той области, которая ему ближе и применить на практике полученные знания. Такие уроки позволяют чётко осознать, где и каким образом, для каких целей эти знания могут быть применены. На своих интегрированных уроках я создаю условия для проявления коммуникативных умений, являющихся важными компетенциями в современном мире. По своей сути предмет «Немецкий язык» является интегрированным. Он весь пронизан меж предметными связями и предлагает обучающимся знания многих областей науки, искусства, культуры, а также реальной повседневной жизни.

Интеграция – это организация предметной деятельности, предполагающая использование подхода, ориентированного на формирование системного типа мышления. Главное в интегрированном уроке, на мой взгляд, - вычленить проблему. Она должна быть комплексной, жизненной, социально значимой. Ученик включается в решение проблем, важных для него, а я, как учитель, предлагаю проблемно ориентированные задания, значимые для ученика задачи, формулирую вопросы на стыке знания и незнания.

На традиционных уроках обучение иностранному языку строится как процесс приобретения моно системных знаний: обучение с основными видами речевых действий, грамматике, что направленно на раскрытие внутренних механизмов функционирования и реализации их в речи. На нетрадиционных уроках (интегрированных) формируются поли

системные знания о языке и окружающем мире, при этом овладение иностранными языками является не только целью, но и средством в осознании взаимосвязей с другими сферами знаний и жизни. Такие уроки повышают мотивацию к изучению иностранного языка.

Я использую различные виды интегрированных уроков, а именно: координированные, комбинированные, проектные.

На координированных уроках знания одного предмета основываются на знании другого предмета, например, уроки истории, географии, познании мира, глобальных компетенций, музыки и немецкого языка. На таких уроках происходит фрагментарное обращение к общей проблематике в различных областях знаний. Они не формируют целостного мировоззрения.

Комбинированные уроки строятся на основе одного организующего предмета, происходит слияние нескольких предметов в один, что дает возможность исследовать одну и ту же проблему с различных позиций. В своей деятельности я провожу комбинированные интегрированные уроки немецкого языка с другими учебными предметами. Например, урок познания мира, информатики и немецкого языка «Kasachstan ist meine Heimat“, урок немецкого и английского языков на тему части тела ,рождественские сказки, поздравляем наших мам, «Праздник алфавита».

На проектных уроках продумывается рассмотрение проблемы под различными углами зрения, с использованием информации из разных областей знаний. Они должны формировать на основе изучения жизненного опыта или распространенных социальных проблем проект на немецком языке «Охрана окружающей среды», «В здоровом теле-здоровый дух».

Мои интегрированные уроки строятся на тематической или проблемной основе, выделении одной дисциплины в качестве ядра или взаимного переплетения учебного материала на каждом этапе урока.

Интегрированные уроки относятся к нестандартным формам урока.

Я провожу их один раз в четверть, в полгода, так как они требуют подготовки и творческой инициативы группы учителей разных предметов. Немецкий язык – особый предмет, но невозможно постичь всю глубину и сложность языковых явлений, не учитывая их психологических и социальных аспектов (языковых выражений).

Интегрированный урок немецкого языка с историей, информатикой, искусством, музыкой повышают мотивацию при обучении немецкому языку. Интегративный подход позволяет обучать смешанным в реальном мире коммуникативным функциям в рамках речевого акта, указывая на то, как речь используется в ежедневных ситуациях, например, для извинения, похвалы, Интегрированные уроки, построенные на широкой литературной, музыкальной, математической, искусствоведческой информации, дают многомерное понимание действительности и роли языка как элемента культуры. (До сих пор помню счастливые глаза учеников 5 классов при изучении рецептов немецкой кухни и то, с каким удовольствием они разбирали рецепты и все вместе, под руководством учителя технологии и немецкого языка, выпекали и дегустировали по этим рецептам немецкие рождественские печенья)

Интерес у учащихся вызывают и бинарные, интегрированные уроки, которые учителя немецкого языка ведут совместно с учителями казахского, английского, русского языков, а также математики, технологии, информатики, химии, биологии. Изучив определённый учебный материал, мы с коллегами находим причинно-следственные связи и точки соприкосновения, выделяем совместно с учениками ведущую идею и выходим на образовательный продукт- интегрированное внеклассное мероприятие или урок.

Так было подготовлен и представлен на семинаре по полиязычию бинарный урок «Старые, мудрые сказки». Как возникла идея и возможность проведения бинарного урока по казахскому и немецкому языку?

Во втором классе данные языки изучаются второй год. Есть достаточный уровень развития языковых компетенций, чтобы понимать на слух текст, читать, строить диалог,

выполнять письменные упражнения с опорой на картинки.

Учебный материал по казахскому и по немецкому языкам содержит идентичные темы. Так пройден и изучен материал по темам: части тела, семья, описание человека по его характеру.

При обсуждении возможности данного урока, учителя пришли к выводу, что в культурно – нравственном аспекте также много общего. Урок делится на дополняющие друг друга части, при этом нет дублирования в материале и видах учебно – практической работы и формах заданий. Рандомно образованные группы учащихся шаг за шагом выполняют задания урока, учатся работать в команде, логически и критически мыслить, и приходят к выводу, что все сказки учат добру, каким надо быть. Все учащиеся, даже со слабым уровнем владения немецким и казахским языками, смогли себя реализовать, создав самим себе ситуацию успеха. А это очень важно в обучении иностранным языкам и в формировании устойчивой мотивации к изучению.

Я считаю, что интегративный подход является источником использования широкого спектра коммуникативных навыков и умений. Он дает право учащимся расширять и углублять знания, полученные из разных областей, а также представляет возможность открыто высказываться о вещах, которые действительно имеют большое значение для их собственной жизни.

Очень нравятся учащимся виртуальные путешествия по немецкоговорящим странам. Ребята в парах готовят презентации на определенные темы, гсогласно программе и коммуникативным речевым возможностям.

В начале года – традиция: это фото презентации с пояснениями на немецком языке о летних каникулах, городам и странам где были или хотели бы побывать ребята (не у всех есть такая возможность увидеть это своими глазами, тогда на помощь приходит вариант „Meine Traumreise“, а также

«заочная» экскурсия по родным местам. Она дополнит часто практикуемые

«заочные» экскурсии по столицам стран изучаемого языка. Ведь не секрет, что, уверенно называя достопримечательности городов стран изучаемого языка, дети часто затрудняются назвать достопримечательности своего родного города.

В этом году уточнив у учителей информатики , математики, познания мира, я предложила ученикам 4 класса объединить свои знания по умению работать с презентацией (информатика), числительные операции Математика), знания о ландшафте Казахстана и провести урок с применением всех этих знаний, с лексическим материалом по теме ландшафт

, темой по грамматике образование числительных, знакомство с текстом о Казахстане. Учащиеся работали в группах, которые мы заранее обсудили. Так, наши юные информатики готовили презентацию с анимацией «Woran grenzt Kasachstan?“, в это время группа экскурсоводов составляла туристический проспект и устную презентацию, и любители мастерить пытались с помощью разноцветного пластилина воспроизвести карту Казахстана и описать. В качестве разминок был „Laufdiktat“- представители команд должны были найти на стенах в классе ответы на вопросы: сколько стран - соседей, сколько городов, рек, озер в Казахстане, принеся в команды дополнительные баллы. Надо ли говорить, что урок был очень насыщенным, познавательным, а главное успешным для каждого ребенка. Каждый смог реализовать себя и увидеть труд своих одноклассников. Учащимся по душе подобные уроки и проекты.

Использование метода интеграции в обучении немецкому языку, на мой взгляд, методически целесообразно для формирования коммуникативной компетенции учащихся на всех этапах обучения иностранным языкам и для формирования устойчивой мотивации, развития познавательных интересов учащихся, интеллектуальных умений критического мышления, способностей самовыражения и самореализации («Я-концепция»). На уроке я, как учитель, стараюсь создать такую ситуацию, чтобы у ребёнка появилось желание действовать творчески, принимать участие в решении проблемы, выполнять работу

самостоятельно. Это является важным путём формирования у школьников творческих мыслительных операций. Такой подход к построению учебного процесса позволяет раскрыть весь потенциал ученика и воспитать человека, способного к решению проблем, человека продуктивного и конкурентоспособного.

Метод интеграции в обучении иностранному, а в том числе немецкому языку позволяет сформировать творческую, инициативную и конкурентоспособную личность.

Одной из продуктивных форм формирования компетенций у обучающихся является проектная деятельность. Наша школа имеет опыт создания и реализации обучающимися проектов различной направленности, в том числе и поликультурной.

Как пример, летом 2019 я разработала программу полиязыковой площадки и мы с коллегами, учителями немецкого, английского, казахского языков плодотворно работали в июне с учениками.

В данной связи хочется отметить такой масштабный проект как международный конкурс школьных проектов «Встречи с Восточной Европой», который инициирован в Германии 70 лет назад, 15 лет в данном проекте участвуют и наши ученики вместе с педагогами.

В работе с одаренными учащимися я использую информационные технологии. Например, участие вместе с учащимися в международных медиапроектах „Deutschlandcollage“, „Superkraft Deutsch“ в которых мы играем одновременно со многими школьниками мира. Это дает высокую мотивацию.

Но в то же время я пришла к выводу, что злоупотребление интеграцией может привести к нежелательным результатам, связанным с поверхностным восприятием материала. Поэтому необходимо знать, что интеграция возможна только при ряде условий: родстве наук, соответствующих интегрируемым учебным предметам; совпадении или близости объекта изучения; наличии общих методов и теоретических концепций построения.

В атмосфере поликультурного образования дети понимают, что в основе каждой национальной культуры лежат общие человеческие ценности, раскрываемые разными средствами. Следовательно, изучение национальных культур способно обогащать внутренний мир ребёнка. Мероприятия, имеющие поликультурную направленность, способствуют формированию гармоничной личности, её национальной идентичности.

Использованная литература:

1. Интегрированный урок: опыт разработки и проведения: учебно- методическое пособие / Под ред. , . – Елец: ЕГУ им. , 2010. – 126 с.

2. Пушкарёва Е.В. И использование новых информационных технологий в обучении иностранному языку. www.virtbab.ioso.ru/method.hmm

3. Платонова Н.А. Интернет на уроке немецкого языка.// Иностранные языки в школе.-1999-№4.-с.17-19

4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка.// Иностранные языки в школе.-2000-

5. Из опыта работы учителя немецкого языка Волошиной И.А.

ПЕДАГОГТІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІСІ: САБАҚТЫ ТИІМДІ БАСҚАРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ

Жадауов Түгел Қуанышбайұлы,
Ақтөбе облысы, Шалқар қаласы «№2 мектеп-гимназия» КММ, дене шынықтыру пәні мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада педагогтің эмоционалдық интеллектісі ұғымы және оның дене шынықтыру сабағындағы тиімді сабақ басқару үдерісіндегі рөлі қарастырылады. Эмоционалдық интеллектінің компоненттері: өзін-өзі тану, өзін-өзі басқару, эмпатия, ішкі мотивация және әлеуметтік дағдылар дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби әрекетінде ерекше маңызға ие екендігі баяндалады. Сабақ барысында мұғалімнің оқушылармен жағымды қарым-қатынас орнатуы, эмоцияны дұрыс басқаруы және қолайлы психологиялық ахуал тудыруы оқыту сапасына тікелей әсер ететіні дәлелденеді. Сонымен қатар, мұғалімнің эмоционалдық қабілетін дамыту жолдары мен нақты ұсыныстар берілген. Баяндама дене шынықтыру пәні мұғалімдеріне әдістемелік көмек ретінде ұсынылады.

Түйінді сөздер: эмоционалдық интеллект, дене шынықтыру, мұғалімнің құзыреттілігі, сабақ басқару, эмоцияны реттеу, эмпатия, мотивация, оқушы мен мұғалім қарым-қатынасы, тиімді сабақ, психологиялық ахуал.

Білім беру жүйесінде мұғалімнің кәсіби даярлығы мен әдістемелік шеберлігі қаншалықты маңызды болса, оның тұлғалық қасиеттері, атап айтқанда, эмоционалдық интеллектісі де соншалықты мәнге ие. Эмоционалдық интеллект – адамның өз сезімін түсінуі, басқаруы және басқа адамдардың эмоциясын тани отырып, орынды әрекет ету қабілеті. Бұл қабілет педагогикалық процесте ерекше маңызға ие, себебі мұғалім тек білім беруші ғана емес, ол — оқушының тұлғалық дамуына әсер ететін жетекші тұлға.

Дене шынықтыру сабағы – оқушылар үшін тек қана дене белсенділігін дамытатын пән емес, ол сондай-ақ ынтымақтастыққа, тәртіпке, өзін-өзі бақылауға, қарым-қатынас мәдениетіне тәрбиелейтін орта. Мұндай ортада мұғалімнің эмоцияны басқара білуі, оқушылардың көңіл күйін сезінуі, ынталандыру тәсілдерін таба алуы аса маңызды.

1. Эмоционалдық интеллект дегеніміз не? Эмоционалдық интеллект (ЭИ) – алғаш рет 1990 жылдары американдық психологтар Питер Сэловей мен Джон Майер тарапынан анықталған ұғым. Кейін Даниэль Гоулман бұл түсінікті кеңінен таратып, оның педагогика мен көшбасшылықтағы маңызын дәлелдеді.

Эмоционалдық интеллект келесі компоненттерден тұрады:

- **Өзін-өзі тану** – өз эмоциясын дұрыс сезіну, тану;
- **Өзін-өзі реттеу** – эмоцияны басқару, ашуды тежей білу;
- **Ішкі мотивация** – ішкі ынта арқылы әрекет ету;
- **Эмпатия** – өзгенің көңіл күйін түсіну қабілеті;
- **Әлеуметтік дағдылар** – қарым-қатынасты тиімді құру.

2. Дене шынықтыру пәні және эмоциялық жағдай. Дене шынықтыру сабағы – мектептегі ең эмоционалды, қарқынды және әлеуметтендіруші пәндердің бірі. Оқушылар бұл сабақта физикалық күш жұмсайды, бәсекеге түседі, жеңеді немесе жеңіледі, эмоцияға ерік береді. Мұндай жағдайда мұғалімнің эмоцияны бақылауы, оқушылармен дұрыс байланыс орната білуі – сабақтың нәтижесіне тікелей әсер етеді.

Эмоционалдық интеллекті жоғары мұғалім:

- Балалардың көңіл күйін сезеді;
- Әр баламен жеке қарым-қатынас орната алады;
- Конфликт жағдайларын алдын ала болжайды және оларды дұрыс бағыттайды;
- Мотивацияны арттыратын тіл табысу жолдарын табады;
- Оқушылардың өзара қарым-қатынасына оң әсер етеді.

3. Сабақты тиімді басқару – эмоциямен байланысты. Тәжірибе көрсеткендей, эмоциялық орта – оқыту нәтижелілігінің негізгі факторы. Сабақты басқару тек қатаң тәртіп немесе бақылаумен шектелмейді. Ол – қарым-қатынас, қолдау, сезіну мен бағыттау үдерісі. Дене шынықтыру сабағында бұл басқару мыналар арқылы көрінеді:

- **Сабақтағы жағымды ахуал құру:** оқушылар сабаққа қуана келуі үшін.
- **Бәсекелестікті әділ ұйымдастыру:** жеңілген оқушы өзін төмен сезінбеуі керек.
- **Қарым-қатынас мәдениетін дамыту:** достық, серіктестік, құрмет.
- **Қиын балаға қолдау көрсету:** мінезі қиын оқушыны өз жағына тарту үшін эмпатия қажет.
- **Мотивациялық тіл қолдану:** «Сен жасай аласың», «Тырысып көр», «Керемет болды!» сияқты сөздер оқушыға үлкен күш береді.

Эмоционалдық интеллектті дамытудың жолдары. Педагогтің эмоционалдық интеллектісі туа біткен қасиет қана емес, оны тәжірибе арқылы дамытуға болады. Ол үшін мұғалім өзін-өзі тануға бағытталған жұмыс жүргізуі, күнделікті эмоциялық жағдайын бақылап отыруы, жағымсыз эмоцияны басқару дағдыларын меңгеруі тиіс. Мысалы, стресс жағдайында тыныс алу жаттығуларын қолдану, рефлексия жасау, жағымды әдеттерді қалыптастыру (таңертеңгі позитивті ойлау, алғыс білдіру) эмоционалдық тұрақтылыққа көмектеседі. Сонымен қатар, эмоционалдық интеллектті дамытатын тренингтерге, вебинарларға қатысу да пайдалы.

Дене шынықтыру сабағындағы нақты мысал. Мәселен, дене шынықтыру сабағында командалық жарыс өткізу кезінде кейбір оқушылар жеңіліс тапқанда ашулануы немесе ренжуі мүмкін. Мұндай жағдайда мұғалімдің рөлі — баланың эмоциясын түсініп, оны тыныштандыру және мотивациясын төмендетпей, келесі тапсырмаларға қызығушылығын арттыра білу. «Жеңіс – тек нәтижемен емес, күш салып, тырысып ойнаумен де бағаланады» деген сөздер оқушыларға шабыт береді. Эмоцияға дұрыс әсер еткен мұғалім ғана балалардың сеніміне ие болады.

Эмпатияның маңызы. Эмоционалдық интеллектінің маңызды құрамдас бөлігі – эмпатия. Бұл – өзгенің жағдайын түсініп, соған сәйкес әрекет ете білу. Дене шынықтыру сабағында мұғалім оқушының көңіл-күйін, физикалық немесе психологиялық жағдайын ескеріп, тапсырмаларды соған қарай бейімдеуі қажет. Мысалы, шаршаған немесе көңілсіз балаға қысым жасамай, жеңіл тапсырма ұсыну немесе қолдау сөз айту – мұғалімнің эмпатиялық қабілетінің айғағы.

Эмоционалдық мәдениет – оқушы тәрбиесінің негізі. Эмоционалдық интеллектті дамыта отырып, мұғалім оқушының тұлғалық қалыптасуына да зор үлес қосады. Себебі баланың өзін-өзі бағалауы, өз эмоциясын басқаруы, басқаға құрметпен қарауы – бәрі де мұғаліммен күнделікті қарым-қатынастан бастау алады. Сондықтан дене шынықтыру сабағы тек қимыл-қозғалыс емес, ол өмірлік дағдыларды қалыптастыратын алаң. Мұғалімнің эмоцияға толы, адамгершілікке негізделген әрбір іс-әрекеті — оқушы жадында өмір бойы сақталатын тәлім.

Педагогтің эмоционалдық интеллекті – бұл қазіргі заманғы мұғалімнің негізгі құзыреттілігінің бірі. Эмоцияны түсіну және басқару – білім берудің тиімділігін арттырудың кілті. Дене шынықтыру пәні мұғалімі үшін бұл қабілет тіпті екі есе маңызды, себебі ол тек қана жаттықтырушы емес, сондай-ақ тәрбиеші, дос, кеңесші, тіпті кей кезде психолог рөлін атқарады.

Сондықтан әр педагог, әсіресе дене шынықтыру мұғалімі, эмоционалдық интеллектіні дамытудың жолдарын үйреніп, оны тәжірибеде қолдануға ерекше назар аударуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Алимова Ж.Қ. (2021). Педагогтың эмоционалдық интеллектісін дамыту жолдары. Алматы: Білім, бет 29–31.

2. Жұмағұлова А.Н. (2022). Қазіргі білім беруде эмоционалдық интеллектінің рөлі. Астана: Педагогика баспасы, бет 21–22.

3. Ибраева М.Т. (2023). Эмоционалды интеллект: мұғалім тұлғасының кәсіби аспектілері. Қазіргі білім беру: теория және тәжірибе, бет. 50.

4. Кенжебеков Б.Ж. (2020). Дене шынықтыру сабағындағы педагогикалық шеберлік және эмоциялық ахуал. Тараз: ТарМУ баспасы, бет 68.

5. Нұрғалиева С.К. (2021). Эмоционалдық интеллект – табысты педагог болудың шарты. Білім және ғылым әлемі, бет 38.

6. Төлегенова Ә.С. (2022). Мектеп мұғалімінің эмоционалдық құзыреттілігі: теория және тәжірибе. Шымкент: Ұстаз, бет 79.

7. Шәріпова Л.А. (2023). Эмоционалдық интеллектті дамыту – заманауи мұғалімнің міндеті. Білім беру кеңістігіндегі инновациялар, бет 17–24.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Жауынбаева Ира Шыганаковна
Ойыл ауданы, Ш.Берсиев атындағы орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация

Қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқу үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Мектеп өміріне еніп отырған заманауи технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Қазіргі заманның талабына сай болу педагогтардың алдында тұрған проблемаларды шешу негізгі мақсат болып табылады.

Негізгі сөздер: технология, ақпараттық, компьютерлік, әдіс-тәсілдер, жаңа, сабақ, оқушы, оқыту.

Оқытудың заманауи әдістері – оқытудың мақсат-міндеттеріне сай оның мазмұнын оқушыларға меңгертуде оқытушы мен оқушылардың қолданатын амал-тәсілдері мен құралдарының жиынтығы болып табылады. Оқытушы оқыту әдістерінің көмегімен оқушыларға білім беріп, олардың тәжірибелік әрекетін ұйымдастыруда өзінің іс-әрекетін оқушылардың таным әрекетіне басшылық етумен байланыстырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары). Оқушылар сыртқы ортада адамдармен, құрбыларымен, жанұясымен қарым-қатынас жасағанда оқу дағдысын қолданады, яғни ақпарат алмасу үшін, ақпарат беру үшін мәтінмен жұмыс жасайды. Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс үлкен рөл атқарады, сондықтан біз сабағымызда оқушыларға мәтінмен жұмыс жасау барысында орындалатын әр түрлі тапсырмалар, ал оларды алып шығатын әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана білуіміз керек.

Білім беру технологияларының басты мақсаты – білім беру сапасын арттыру, оқушылардың білім, білік дағдыларын қалыптастыру. Орта кәсіптік білім беру жүйесінде сабақ беру жүйесінде, сабақ беру жүйесін әлемдік деңгейдегі талаптарды қанағаттандыратындай етіп құруда жаңаша ізденіс пен шығармашылықтың берері мол. Соған сәйкес білім беру жүйесінде жаңа инновациялық технологиялар пайда бола бастады. Жаңа технологиялар сан

түрлі оны игеріп қолдану мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Мысалы: СТО технологиясы, модульдік оқыту, деңгейлеп оқыту және сындарлы оқыту.

Қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың барысында мұғалім оқытудың формалары мен мазмұнын, міндеттерін шешуде, әдістемені анықтауда дидактикалық принциптерді басшылыққа алады. Мұғалім қызметіндегі маңызды дүние – жекелеген оқушылардың тақырыпты қабылдау ерекшеліктерін, оқушылардың түсінігін жетілдіру немесе жақсарту мақсатында олармен жұмыс жүргізу қажеттігін ұғынуы, сондай – ақ кейбір оқушылардың тақырыпты өзіне оңтайлы бірегей тәсілдермен меңгеретіндігін жете түсінуі. Мұғалім оқытудың нәтижесін арттыруда оқыту әдістеріне қатысты амал – тәсілдерімен қатар оның құралдарын да пайдаланады.

Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі мектептегі білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, білім беру мекемелерінің тәжірибесіне енуде.

Заманауи технологияларды меңгерту мұғалімнің интелектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Жаңа технологиялар теориялық тұрғыда дәлелденіп, тәжірибеде жақсы нәтижелер беруде. Заманауи педагогикалық технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр мұғалім алдында отырған оқушылардың жас ерекшеліктерін ескереотырып, педагогтік мақсатына, мүддесіне сай, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Бұл заманауи технологиялар – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін, теориялық негіздерін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған.

Жалпы білім беретін мектептердегі оқу-тәрбие үрдісін жаңаша дамыту, яғни оның нәтижесінің жоғарғы деңгейде болуын қадағалау жаңашыл педагогтардың қолында болды. Олар педагогикаға «жаңа технология» терминін енгізді. Бұл жаңашыл педагогтардың мақсаты – оқушылардың алатын білімдерін сапалы ету, оның толыққанды жеке тұлға болып қалыптасуына негіз болу. Осыған орай қазірде педагогикалық технологиялар көптеп саналады. Еліміздің алдағы уақытта көркейіп, дамыған елу елдің қатарына қосылу мақсатында білім сапасын арттыруымыз қажет.

Білімді игеру екі жақтың да (шәкірт пен ұстаздың) белсенділігін қажет етеді. Бұл үшін ұстаз дәстүрлі сабақ түрінен бас тартып, бас рөлді шәкіртке ұсынуы қажет. Төмендегі кестеден дәстүрлі сабақпен интербелсенді әдістердің айырмашылықтарын көруге болады.

Дәстүрлі сабақ

1. Мұғалім уақыттың көп бөлігінде сөйлейді.
2. Оқушылар тыныш отырып, мұғалімді тыңдайды.
3. Оқытудың басым түрі – түсіндіру.
4. Сабақтың негізгі бөлігі - жеке - жеке бағалау.
5. Сабақ кезеңдері ұзақ мерзімде өтеді.

Интербелсенді әдіс

1. Оқушылар көп уақыт бойы белсенді, тапсырманы талқылайды.
2. Мұғалім - бағыттаушы. Пікірталас кезінде көмектеседі, сұрақтар қояды.
3. Оқушының өзі сұраққа жауап іздейді.
4. Бағалаудың жаңа түрлерінен пайдаланылады.
5. Жұппен және топпен жұмыс

Интербелсенді оқыту көптеген жұмыс түрлері мен әрекеттері арқылы жүзеге асырылады: бірлескен жұмыстар, жеке және бірлескен ізденіс пен зерттеу жұмыстары, ситуативтік және рөлдік ойындар, ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс жасау, шығармашылық жұмыстар, т.б. Интербелсенді оқуда білім алушылар мынадай білім, білік, дағды, құзырлылық, машықтарды иемденеді: терең және жүйелі ойлану; ақпаратты өздігінен түсініп, оны таразылап, екшеп, оның ішінен керектісін таңдап алу; ақпаратты жан-жақты

талдау және бағалау; өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру; пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірлерін дәлелдеу; басқалармен тиімді қарым – қатынас құру.

Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруда мен инновациялық технологиялар ішінен «Қазақ тілі сабағында интербелсенді тәсілдерді қолдану жолдары» тақырыбын алдым. Негізгі мақсат — оқушылар арасында еркін, ашық шығармашылық қарым-қатынас орнату, оқушыларға білімді өз бетімен ізденуге бағыт-бағдар сілтеу, оқушыларға қажетті білік-дағдыларды қалыптастыру, белсенділікті дамыту;

Аталған мақсатты жүзеге асыруда алдыма қойған міндеттерім:

- Зерттеу жүргізу және жоспарлау, сабақта интербелсенді оқыту технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдану;
- Оқушыларды өз бетімен білімді игеруге, бір-бірімен қарым – қатынас жасауға, сыни тұрғыдан ойланып, проблемаларды шешуге дағдыландыру;
- Қазіргі заманғы жаңа техникаларды қолдана білу білімдерімен және дағдыларымен қаруландыру, оқу үрдісінде кеңінен қолдану;

Қорытындылай келе, қазақ тілі мен әдебиеті сабағында заманауи технологияларды қолдану барысында еркін, өзіндік дәлел – уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, белсенді, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы қалыптасады. Заманауи технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, білімгер тұлғасын дамытып, оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құдайбергенева К.С. «Инновациялық тәжірибе орталығы-педагогикалық технология көзі»,«Алматы», 2001 жыл.
2. Қалым Г.М. «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар», 2011 жыл.
3. Түсіпова А. «Компьютер-оқытудың жаңа ақпараттық технологиясы», Қазақстан мектебі, 2004 жыл, №7.
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті журналы», 2013 жыл, №3.

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ОЗЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Исаева Дина Шаймерденовна
Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы Ш.Берсиев атындағы орта мектебінің
информатика пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада информатиканы оқытуда озық технологияларды қолдану мүмкіндіктері қарастырылды, әдістемелердің мысалдары, оларды практикалық қолдану, сондай-ақ осы тәсілдің тиімділігі талданды. Озық технологиялар білім беру жүйесінің басты орнына баланың тұлғасын, оны дамытудағы ыңғайлы, қауіпсіз, қолайлы жағдайларын құрып, табиғи әлеуетін жүзеге асыруды қамтамасыз етуін қояды. Информатика пәнін оқытуда озық технологияларды қолдану жеке оқытуға мүмкіндік береді, әртүрлі білім беру ақпараттарына (анықтамалық, энциклопедия, оқулықтар және т.б.) қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Тірек сөздер: білім, инновация, озық технологиялар, әдістер, Jamboard тақтасы.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын озық педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары болмақ. Информатика пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық танымын арттырады. Оқушылар бір тестілеуден жақсы нәтижеге жеткенше бірнеше қайтара өтеді. Бұл тестілердің барлығы информатика бойынша минимум талаптарына сәйкес келеді. Келесі бір

маңызды жағдай уақытты үнемдеу. Информатика мұғалімі компьютерлік техниканың дамуын, жаңа бағдарламалардың пайда болуын және олармен жұмыс істеудің өзгеретін әдістерін қарқынды бақылауға мәжбүр. Есептеу техникасының дамуына үлгеру үшін үздіксіз өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жетілдіру қажет. Компьютерлік технологияны кәсіби қолдану үшін сізге тағы бір нәрсе қажет – жеке мақсаттылық және ақпараттық технологиялар әлемінде және педагогикалық салада не болып жатқандығы туралы үнемі білуге деген ұмтылыс. Информатиканы оқытудың ерекше күрделілігі компьютермен жұмыс істеудің таза технологиялық мәселелерінде оқушылардың хабардарлығы көбінесе оқытушылардың білімінен асып түсетіндігімен байланысты. Информатика сабақтары оқушылардың шығармашылық дамуына да әсер етеді. Сабақта компьютер оқушының жұмысын бақылап қана қоймайды, сонымен қатар оның білімінің, дағдылары мен дағдыларының артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтауға көмектеседі. Тек осы сабақтарда балалар жауапты қалыптастыруға байланысты емес, техникалық білім жағынан аша алады. Пәнді жоғары деңгейде оқығысы келетін балалар үшін қашықтықтан оқытуға жүгінуге болады. Мұндай ресурстарды пайдалану оқушыларға мектеп бағдарламасы пәндерінің жекелеген тақырыптарын өз бетінше зерделеуге, міндеттерді шешуге, оқытушылармен қашықтан қарым-қатынас жасауға және консультациялар алуға, сырттай олимпиадаларға қатысуға мүмкіндік береді. Мектептегі информатика – бұл барлық мектеп пәндерінің ішіндегі ең жасы.

Информатика сабағына ең қажеттісі ол тақта. https://jamboard.google.com/ Сондықтан Jamboard интерактивті тақтасын кез-келген уақытта қолдануымызға болады. Тақтаның мүмкіншілігі орасан зор. Нұсқауыштардың көмегі арқылы жаңа сабағымызды түсіндіруге және есепті шығаруға мүмкіндігіміз бар. Одан да басқа интерактивті тапсырмаларды құрауға арналған бірнеше платформаларды қолдануға болады. заман ағымына қарай видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану оқушының дүнетанымы кеңейтеді.

Білім беру саласын жетілдіру мақсатында озық технологияларды оқу үрдісінде жиі қолдану қажеттігі, информатиканы оқыту үдерісінде қазіргі заманауи инновациялық техникаларды қолдану арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын, оқу – ақпараттық, зерттеу-тәжірибелік әрекеттерін дамытуға болатындығы, олардың оқытушыға және оқушы үшін берер пайдасы бар екендігін айтамыз. Оның бірі интерактивті оқыту.

https://learningapps.org/; интерактивті модульдердің көмегімен оқыту және оқыту процесін қолдау; модульдерді жылдам құру және өзгертуге ие; тапсырмалар базасын құру, қолжетімді ету; онлайн сабақ кезінде де қолдануға мүмкіндік бар, жаппай қолдану тегін.

https://wordwall.net/ сайтта арқылы ұсынған шаблондар негізінде тапсырмалар құра аласыз. Сайтта орналасқан шаблондармен тапсырма құру ғана емес, сонымен қатар топқа бөлуді, түрлі ойын, анаграмма, жұбын табу, фикториналық сұрақтар т.б. құрастыруға болады.

https://www.liveworksheets.com/, https://worksheets.ru/ аталған екі сайтта бұрынғыдай тапсырмаларды ақ параққа немесе дәптерге орындатып оны тексеріп жүрмей, кез-келген тапсырмаңызды сайтқа салып электронды түрде орындалатын тапсырмаға айналдыра аласыз және нәтижесән сол уақытта көріп, қай оқушының тапсырманы дұрыс немесе бұрыс жасағандығын, қанша қате жібергенін барлық ақпаратпен таныс бола аласыз.

https://www.learnis.ru/ бұл сайт арқылы сабақ барысының түгелдей жүрісін осы ойын ақылы өткізуге болады. Ойын балалар үшін өте қызыты. Оқушылар тапсырманы белсенділікпен орындайды. Ойын барысында сайтқа кіру арқылы әр түрлі бөлмелер суреті болады және ішіне салынатын тапсырмалар саны көрсетіліп тұрады. Бөлмелер үш түспен беріледі: жасыл, сары, қызыл, яғни бұл түстер тапсырмаларды табу деңгейін көрсетед, оңай, орташа, қиын деген сияқты.

https://okulyk.kz/ бұл сайтты айтпасада түсінікті деп ойлаймын. Кез-келген уақытта кітап болмаған жағдайда аталған сайтқа кіріп барлық сыныптың барлық оқулықтарын таба аламыз.

https://kahoot.com/, https://www.plickers.com/ екі сайтта оқушылардың алған білімін бекіту мақсатында қолдануға болады, яғни тест тапсырмаларын беру арқылы оқушының жаңа тақырыпты қаншалықты дәрежеде игергендігімен таныс бола аламыз. Тест даындау барысында, біріншісіне ұялы телефон немесе сыныпта компьютер болған жағдайда соны пайдалана аламыз, екінші тест түрін ұйымдастыруда оқушы қолына жан – жағында төрт әріппен көрсетілген карточка ұсынылады. Яғни көрсетілген сұрақтың А жауабы дұрыс болған уақытта, оқушы карточканың А жағын жоғары көтереді. Мұғалім qr-code скрин жасау оқушының берген жауабымен таныс болады.

Информатиканы оқытуда озық технологияларды пайдаланудағы перспективалары келесідей:

Белсенді оқыту: инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын ынталандырады. Ойындарды, геймификацияны және басқа интерактивті форматтарды пайдалану оқушыларға үйренуге ғана емес, сонымен қатар процестен рахат алуға мүмкіндік береді.

Үздіксіз оқыту: заманауи технологиялар мен әдістер оқушыларға тәулік бойы және кез келген құрылғыда білім алуға мүмкіндік береді.

Құзыреттілікті дамыту: инновациялық технологияларды қолдану қазіргі әлемде табысты жұмыс істеу үшін қажетті білімді ғана емес, құзыреттілікті де дамытуға мүмкіндік береді.

Заманауи технологияларды қолдану дағдыларын дамыту: информатиканы оқыту процесінде жаңа технологияларды қолдану оқушыларға заманауи бағдарламалық жасақтамамен, құрылғылармен және желілермен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Ақпарат алмасуды жеңілдету: заманауи технологияларды пайдалану оқушылар мен оқытушылар арасында ақпарат алмасуды жеңілдетеді, бұлттық технологиялар мен цифрлық ресурстарды пайдалану бұл оқу процесін айтарлықтай жеңілдетеді.

Қорытындылай келе, информатиканы оқытудағы озық технологиялар оқу процесін жетілдіруге үлкен мүмкіндіктер береді деп айтуға болады. Алайда, осы технологияларды қолданған кезде барлық оқушылар үшін тиімді және қол жетімді білім беру ортасын құру үшін олардың артықшылықтары мен қателіктерін ескерген жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Болғанбаев Н. Білім сапасын аттыру жолдары //Қазақ тілі мен әдебиеті, 2008, №3.
2. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №5 – 2010 ж.
3. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №6 – 2010 ж.
4. М.В.Буланова –Топоркова. «Педагогические технологии» М., 2002 г.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ

Исмаилова Инабат Кайратовна
учитель химии КГУ «СОШ №35» г.Семей, Казахстан

Аннотация: в статье отражены актуальные проблемы преподавания химии в организациях среднего профессионального образования, вопросы преемственности школьного и профессионального образования. Дан анализ причин неуспеваемости обучающихся. Приведены примеры педагогических технологий, используемых в практике работы.

Ключевые слова: педагогические технологии, проблема эффективного преподавания, причины неуспеваемости учащихся, проблемное обучение, информационно-коммуникационные технологии, научно - исследовательская и проектная деятельность, личностно - ориентированные технологии, реализация межпредметных связей, технология игровых методов, здоровьесберегающие технологии, технология дистанционного обучения.

В настоящее время в условиях реформирования старшей школы и опытные учителя, и, конечно, начинающие педагоги сталкиваются с целым рядом проблем. – мотивационного

характера (при переходе от основного общего к среднему общему образованию обучающимся предлагается сделать выбор профиля обучения). Многие из них затрудняются с выбором или лишены возможности выбора. В таких условиях невозможен равный доступ к полноценному образованию для разных категорий обучающихся. Такая ситуация приводит к деструктивным явлениям в мотивационной сфере (вплоть до потери стремления к учёбе);

– Не обобщены и не систематизированы наиболее эффективные методы, методики и технологии обучения по химии с учётом возрастных особенностей обучающихся и содержания обучения);

– материально-технического характера (в недостаточной степени решена проблема создания электронных наглядных средств обучения. Зачастую химический эксперимент представлен видеороликами низкого качества как в техническом, так и в дидактическом плане. Практически отсутствуют учебные фильмы, рассказывающие о современных химических производствах, работе аналитических лабораторий и научно-исследовательских институтов. Также не разработана методика использования этих материалов в учебно-воспитательном плане);

– кадровые (поскольку преподавание химии предполагает наличие у учителя теоретических знаний в области химии, математики, физики, биологии, умений и навыков экспериментальной работы, а также владение методикой преподавания учебного предмета, негативное влияние на состояние химического образования оказывает возможность переподготовки специалистов с любым высшим или средним профессиональным образованием, в результате они получают право занимать должность учителя).

Всем нам известны основные факторы, способствующие возникновению желания заниматься химией: химический эксперимент, современное учебно-методическое обеспечение, соответствующее принципам доступности, научности, системность в изложении учебного материала и, конечно, профессиональные и личностные качества педагога. Чтобы желание идти на урок химии в дальнейшем переросло в мотивацию, важно создавать для учащихся ситуации успеха, а это зависит от уровня сформированности у них знаний и умений, способов деятельности, интегрированных понятий и др.

Исследование показало, что 85% детей учат теорию химии, чтобы не получить два балла, чтобы не было проблем с родителями, и те же 85% – чтобы не было проблем с учителем.

С чего начинать изучать химию или почему она стала неинтересным предметом?

Можно выделить следующие проблемы при изучении химии в школе:

1. Большинство детей приходят в 8-й класс неподготовленными. Математических знаний у них недостаточно, физические представления почти отсутствуют. Поэтому приходится решать не только свои задачи, вводить новые определения и понятия, но и пояснять некоторые математические и физические темы. Большинство родителей не заинтересованы в повышении мотивации детей к обучению. Учащиеся имеют недостаточную подготовку к изучению химии.

2. В 10 классе Программа органической химии зажата в один год обучения, – это нереально при 2 часов занятий в неделю. Нет возможности решать задачи, составлять уравнения. Сейчас дети ничего не отрабатывают. Каждый урок – новая тема. Получается, что каждый урок – 2-3 параграфа. Нет времени обстоятельно закрепить, усовершенствовать знания. Естественно, когда материал не усваивается, он не может быть интересен.

3. Еще одна проблема – программы по физике, химии, биологии не согласованы. Это касается тем «Строение атома» (физика и химия), «Белки, жиры, углеводы, ДНК и РНК» (химия и биология).

4. Школьный учебник. Наверное, многие со мной согласятся, что большинство учителей пытаются использовать те или иные школьные учебники, задают по ним параграфы, но большую часть информации дают сами, по своим собственным конспектам.

5. Опытно-демонстрационный эксперимент. Ни для кого не секрет, что база современной школы оставляет желать лучшего, не хватает реактивов и оборудования. А детям очень нравятся демонстрационные эксперименты.

6. Необходимость введения пропедевтического курса по химии за счет школьного компонента учебного плана. Он имеет целью пробудить интерес учащихся к предмету, создать мотивацию к изучению химии, чтобы они потом сознательно входили в 8-й класс. И тогда дети смогут обучаться по любому учебнику, который будет предложен. Любой учебник будет им понятен.

7. Проблема мотивации к обучению химии среди старшеклассников (10-11 классы). Они считают, если в будущем они не связывают свою жизнь с химией и другими естественно-научными дисциплинами, то она им не нужна. С такой позицией никак нельзя согласиться: химию невозможно убрать из жизни. Не важно, кем станет человек — руководителем предприятия, администратором, мэром города, он должен будет принимать решения, которые так или иначе связаны с химией. Если человек знает химию, он никогда не примет аспирин (ацетилсалициловую кислоту) на голодный желудок, зная, что этот препарат может вызвать раздражение стенок желудка.

8. И ещё очень большая проблема — подготовка учителей химии в вузах. Парадоксально, но при поступлении на химфак педагогического вуза абитуриенты не сдают химию. В итоге на первый курс подчас приходят студенты, которые о химии не имеют почти никакого представления, и преподаватели вынуждены работать с ними с нуля. И во многих школах явно не хватает действующей системы наставничества. А ведь как важно, чтобы старшие поколения учителей передавали свой опыт работы начинающим учителям, чтобы те правильно вошли в профессию и могли продуктивно работать.

И все же мы смотрим вперед с оптимизмом, потому что у нас есть замечательные учителя. Они преодолеют все трудности, они вкладывают всю свою душу, мастерство, чтобы химия стала близкой и понятной их ученикам.

Литература:

1. Казаченко А.С. Особенности преподавания химии в высшей школе / Казаченко А.С. // Успехи современной науки и образования. - 2017. - Т. 2. № 5. - С. 96-100.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Под ред. Е.С.Полат. - М., 2000.
3. Овчинникова М.В. Особенности преподавания химии для непрофильных специальностей среднего профессионального образования / М.В.Овчинникова // Современные тенденции экономики, управления и образования: матер. Всероссийской научно-практич. конференции - Курский институт кооперации - Курск, 2015. - с. 167-170.
4. Полат Е.С. Типология телекоммуникационных проектов. Наука и школа №4, 1997

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ТҮСІНІГІ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

Калыбаева Задагуль Боранбаевна
Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ директоры

«Кемсітуді білмейміз, бәріміз де бірдейміз» - деген ұстанымды негізге ала отырып, қазіргі қоғамымызда өзекті мәселеге айналған мүмкіндігі шектеулі балалар тағдырын талқылаудағы инклюзивті білім берудің негізгі түсінігі мен ұстанымдары қарастырылады. Осы тұрғыдан келгенде, Қазақстан Республикасы дүниежүзілік қауымдастықтың мүшесі ретінде халықаралық Конвенциялар мен Декларациялардың негізгі қағидаларын басшылыққа алынады. Халықаралық Конвенциялар мен Декларациялар: Бала құқықтары туралы Конвенция, Адам құқығы туралы жалпыға ортақ Декларация, Мүгедектердің құқықтары

туралы Декларация, Саламанк Декларациясы «Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балаларға арнайы білім беру және жағдайын реттеу үшін».

Мүмкіндігі шектеулі балалардың құқықтары Қазақстан Республикасының Заңдарында қарастырылған: Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық қолдау туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының «Бала құқықтары туралы» Заңы.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың

Қазақстан халқына «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында: «Мүмкіндігі шектеулі азаматтарға көбірек көңіл бөлу керек. Олар үшін Қазақстан кедергісіз аймаққа айналуы тиіс».

Мүмкіндігі шектеулі бала (балалар) – белгіленген тәртіппен расталған, туа біткен, тұқым қуалаған, жүре пайда болған аурулардан немесе жарақаттардың салдарынан тіршілік етуі шектелген, дене және (немесе) психикалық бұзылыстары бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар).

Инклюзия» - «inclusif» француз тілінен аударғанда «өзімді қосқанда» ал, «include» латын тілінен аударғанда «араластырамын» деген мағынаны білдіреді.

Инклюзивті білім беру – барлық балалардың психикалық және физикалық мүмкіндіктеріне,ата-аналарының әлеуметтік және

экономикалық мәртебесіне, мәдениетіне, жеке ерекшеліктеріне қарамастан білім алуы мен нәтижелі табысқа жетуі үшін қажет жағдайлар жасау және білім берудің баршаға қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Инклюзивті білім берудің мақсаты – мүмкіндігі шектеулі балалардың эмоционалдық ерік-сезім, физикалық, танымдық даму ерекшеліктерін ескере отырып, жалпы білім беру бағдарламасын (мемлекеттік білім беру стандарты) меңгерту.

Инклюзивті білім берудің негізгі ұстанымдары:

1. адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады;

2. әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті;

3. әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы;

4. барлық адам бір-біріне қажет;

5. білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады;

6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын

қажет етеді;

7. әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай

орындай алатын әрекетін жүзеге асыру;

8. жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Оқыту үдерісі:

-Мүмкіндігі шектеулі балалардың жеке ерекшелігіне қарай оқу бағдарламаларын бейімдеу;

-Жеке білім беру бағдарламаларын құрастыру;

-Мүмкіндігі шектеулі оқушылармен қосымша сабақтар өткізу.

Түзетушілік-дамытушылық үдеріс □

-Түзетушілік-педагогикалық қолдау;

-Психологиялық-педагогикалық қолдау;

-Жеке түзетушілік-дамытушылық бағдарлама құрастыру;

Арнайы мектептердің, реабилитациялық және ресурстық орталықтардың логопедтері, психолог, педагог-дефектологтары жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне әдістемелік көмек көрсетеді .

Мүмкіндігі шектеулі оқушыларды сыныпқа отырғызу тәртібі. □

«Қайталау» стратегиясы: Сыныпқа отырғызудың бұл стратегиясында мүмкіндігі шектеулі балаларды бір қатарға отырғызып, онымен педагогтың ассистенті жұмыс жасайды. Ол мұғалімнің айтқанын сол қарқынмен мүмкіндігі шектеулі балаларға қайталайды.

«Бекет»: Мүмкіндігі шектеулі оқушыларды сыныпқа отырғызудың екінші нұсқасы «Бекет» деп аталады. Сыныпқа отырғызудың бұл тәртібінде оқушыларды деңгейі бойынша «Бекетке» бөледі. Екінші бекеттегі мұғалімнің жетекшілігімен ассистент мүмкіндігі шектеулі оқушылармен жұмыс жасайды.

Параллель оқыту:

Параллельді оқытуда – педагог пен ассистент қатар жұмыс жасайды. Көмекшісі педагогтың айтқандарын тыңдап, оны мүмкіндігі шектеулі балаларға түсіндіреді.

Топпен жұмыс:

Төртінші нұсқа – «Топ» деп аталады. Бұл нұсқаға сәйкес педагог пен ассистент сынып алдында бірге жұмыс жасайды. Педагог сыныпқа түсіндіреді, ал ассистент мүмкіндігі шектеулі оқушыларға қосымша түсіндіреді, толықтырады.

Инклюзивті сыныптарда физикалық ортаның келесі параметрлері ескерілуі қажет:

-баспалдақтары бар орындарға пандустар орнату;

-екі жаққа кең ашылатын жарма есік және есіктердің ойықтары,

бұл есіктердің ашылып, жабылу жылдамдығы;

-жиһаздарды таңдау;

-сыныптағы сөрелер, парталар мен үстелдердің биіктігі;

-жарықтандыру;

-ашық кеңістік;

-көңіл аудартатын факторлар;

жаратылыстану бағытындағы пәндерде арнайы құрал-

жабдықтардың қолжетімділігі;

-су ішетін құрылғылардың және мектеп ғимараттарының: ойын

алаңдары мен спорт алаңдары, мектептің басқа корпустарының

қолжетімділігі;□

Қауіпті орындарды анықтау және шартты белгілермен көрсету.

Инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі оқушылардың тең

құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Арнайы педагогика [Мәтін] / Л.С. Заркенова, Н.Н. Омарова, Б.И. Ильясова. - Алматы: Эверо, 2014. – 180 б.
2. Специальная педагогика [Текст]: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. Назаровой Н.М.- 8-е изд., испр. - М.: Академия, 2008. - 400с.
3. Инклюзивті білім беру жағдайында даму мүмкіндігі шектеулі оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұйымдастырылуы // «Открытая школа» журналы. - № 7(128) 09. - 2013.
4. Елисеева И.Г. Включение детей с ограниченными возможностями в общее образование. Ресурсные материалы. - Астана 2013. – 107 с.
5. Шматко Н.Д. Базовые модели интегрированного обучения. // Дефектология. – 2008. - № 1. - С. 79-83.

ПЕДАГОГТІҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Караева Мая Мизанбаевна
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы №17 ЖББМ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалім

Қазіргі білім беру жүйесі қоғамдағы, экономикадағы, технологиядағы жаһандық өзгерістерге байланысты түбегейлі жаңарып келеді. Бұл процесс педагог қызметіне жаңа міндеттер мен талаптар жүктейді. Педагог тек білім беруші емес, оқушының жеке тұлғасын дамытатын, оны өмірге бейімдейтін, жан-жақты қолдау көрсететін маман болуы тиіс. Осы орайда педагогтің білімі мен кәсіби дамуының заманауи трендтері айқындала түсті.

1. Үздіксіз кәсіби даму (Lifelong learning)

Қазіргі уақытта білім алу – тек белгілі бір жаспен шектелмейтін, өмір бойы жалғасатын үдеріс. Мұғалім үнемі кәсіби біліктілігін арттырып, жаңа білім мен дағдыларды меңгеріп отыруы қажет. Бұл үшін түрлі ресурстар бар:

- Онлайн курстар мен платформалар (Coursera, Udemy, OpenEdu, Bilimland);
- Вебинарлар мен онлайн конференциялар;
- Тренингтер мен шеберлік сыныптары;
- Қызметтестермен тәжірибе алмасу.

Үздіксіз даму педагогтің өз кәсібінде сенімділікпен әрекет етуіне, жаңашыл идеяларды енгізуіне мүмкіндік береді.

2. Цифрлық құзыреттілік

Цифрлық сауаттылық – заманауи педагогтың басты талаптарының бірі. Пандемия кезеңі қашықтан оқыту форматына жаппай көшу қажеттілігін көрсетті. Сондықтан мұғалім:

- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) тиімді қолдана білуі;
- Онлайн платформаларда сабақ өткізу дағдылары (Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle);
- Цифрлық құралдар мен сервистерді (Kahoot, Padlet, Mentimeter) қолдану;
- Мультимедиалық контент жасау (видео, презентация, анимация) қабілеттерін меңгеруі тиіс.

Цифрлық құзыреттілік оқушылардың қызығушылығын арттырып, сабақтың тиімділігін күшейтеді.

3. STEM және STEAM білім беру

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) және STEAM (Arts қосылған) бағыттары оқытуда пәнаралық байланысты нығайтады. Бұл тәсілдер оқушыларды:

- Ғылыми-зерттеу жұмысын жүргізуге;
- Практикалық міндеттерді шешуге;
- Шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағыттайды.

Мұғалімдер үшін бұл жаңа әдістемелерді игеруді, жобалық және практикалық оқыту технологияларын қолдануды талап етеді. Сонымен қатар, робототехника, 3D-модельдеу, бағдарламалау сияқты заманауи бағыттарда кәсіби құзыреттілігін арттыру қажеттілігі туындайды.

4. Оқушыға бағытталған оқыту

Білім беру үдерісінің орталығында оқушы тұруы тиіс. Бұл тәсіл әрбір оқушының қабілеттерін, қызығушылықтары мен қажеттіліктерін ескеруді көздейді. Педагог:

- Дифференциалды және жеке оқытуды жүзеге асыру;
- Жеке білім траекторияларын құру;
- Оқушының өзіндік зерттеу жүргізуіне, шығармашылығын дамытуға жағдай жасау міндеттерін орындайды.

Осы тренд оқушының белсенді, өз бетінше білім алатын тұлға ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

5. Soft skills дамуы

Қазіргі педагог тек пәндік білім берумен шектелмейді. Оған жұмсақ дағдылар (soft skills) – кәсіби емес, бірақ жұмыс тиімділігіне әсер ететін қабілеттер де қажет. Оларға жатады:

- Коммуникативтік қабілет – әріптестермен, ата-аналармен, оқушылармен тиімді қарым-қатынас жасау;
- Эмоционалды интеллект – өз сезімін және басқалардың эмоцияларын түсіне білу;
- Стресті басқару, икемділік, өзгерістерге бейімделе білу;
- Топта және командада жұмыс істеу.

Бұл дағдылар педагог қызметінің барлық саласында қажет – сынып басқарудан бастап, әдістемелік жұмысқа дейін.

6. Коучинг және менторинг

Мұғалімдер қауымдастығы ішінде бір-біріне қолдау көрсету, тәжірибе бөлісу маңызды рөлге ие. Коучинг – педагогтың кәсіби өсуіне бағытталған серіктестік қарым-қатынас. Менторинг – тәжірибелі ұстаздың жас маманға тәлімгерлік етуі. Бұл тәсілдер:

- Кәсіби оқыту мен тәжірибе алмасуды ұйымдастыру;
- Жаңа педагогикалық тәсілдерді енгізу;
- Ұжымдық мәдениетті дамыту мүмкіндіктерін береді.

Коучинг пен менторинг нәтижесінде мұғалім өз кәсіби мәселелерін шеше алатын, үздіксіз дамуға ұмтылатын маманға айналады.

7. Инклюзивті білім беру

Инклюзия – әрбір баланың білім алу құқығын қамтамасыз ету. Педагогқа арнайы білімді, түзету педагогикасының әдістерін, ерекше қажеттіліктері бар балаларға қолдау көрсету дағдыларын меңгеру қажет. Бұл бағытта:

- Оқыту әдістерін бейімдеу;
- Қосымша ресурстар мен арнайы оқыту материалдарын қолдану;
- Сабақта икемділік пен шыдамдылық таныту маңызды.

Инклюзивті білім беру – педагогтың кәсіби әрі адами дамуын қажет ететін сала.

8. Құндылықтарға негізделген білім

Қазіргі әлемде оқушыларға тек білім ғана емес, құндылықтар да берілуі тиіс. Педагог:

- Адамгершілік, азаматтық-патриоттық тәрбиені жүзеге асыру;
- Экологиялық мәдениетті қалыптастыру;
- Әлеуметтік жауапкершілікті дамыту міндеттерін атқарады.

Бұл бағыт мұғалімді тек пән мұғалімі емес, тәрбиеші, рухани көшбасшы рөліне шығарады.

Қорытынды

Педагогтің кәсіби дамуы – үздіксіз, көпқырлы үдеріс. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер мұғалімнен әрдайым жаңа білім, дағдылар мен көзқарасты талап етеді. Цифрландыру, оқушыға бағытталған оқыту, инклюзия, құндылықтарға бағдарлану – мұғалімнің кәсіби дамуының басты бағыттарына айналып отыр. Тек үнемі даму арқылы педагог жаңа ұрпаққа сапалы білім беретін, бәсекеге қабілетті, жаңашыл тұлға бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” заңы. – Астана, 2007.

2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2019.

3. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші (ілгері) деңгей бағдарламасы. – Астана, 2012.

4. Халықаралық педагогикалық тәжірибе және инновациялар: оқу құралы / Ж.Қараев, А.Әбдікәрімова, Ә.Тоқберген. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.

5. Серікбаев С.Қ. Мұғалімнің кәсіби дамуы: теория және практика. – Алматы: Ғылым, 2019.

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУШЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РӨЛІ

Касенова Ырыскат Кабималлаевна
«Қарабұлақ орта мектеп-бақшасы» КММ, Абай облысы,
Мақаншы ауданы, Қарабұлақ ауылы

Кіріспе

XXI ғасырдың білім беру жүйесі қарқынды дамып, жаңа сипатқа ие болуда. Білім беру саласында цифрлық трансформациямен қатар, барлық балалар үшін білім алуға тең жағдай жасау – басты міндеттердің бірі. Бұл – инклюзивті білім беру мен технологиялық даму бағыттарының өзара байланыста жүруін талап етеді.

Инклюзивті білім – бұл барлық балалардың, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕБҚ) оқушылардың сапалы білімге тең қол жеткізуін қамтамасыз ететін жүйе. Ал технологиялар – сол теңдік пен икемділікті қамтамасыз ететін маңызды құрал.

Осы орайда мұғалім тек білім беруші ғана емес, әр оқушының жеке әлеуетін ашуға көмектесетін ұйымдастырушы, цифрлық кеңістіктің навигаторы, инклюзивті ортаның құрушысы ретінде әрекет етеді.

Негізгі бөлім

1. Инклюзивті білім беру ортасын қалыптастырудағы мұғалім рөлі

Инклюзивтілік ұғымы – оқушылардың жеке ерекшелігіне, даму мүмкіндіктеріне қарамастан, оларды жалпы білім беру үдерісіне толыққанды енгізуді көздейді.

Мұғалімнің негізгі міндеттері:

- Оқу мазмұнын оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеу;
- Сараланған оқыту мен бағалау әдістерін қолдану;
- Жан-жақты қолдаушы орта құру;
- Ата-анамен және мамандармен бірлесіп жұмыс істеу.

Бұған қоса, мұғалім оқушылар арасындағы өзара түсіністік пен ынтымақтастықты қалыптастыру арқылы, буллингтің алдын алады және инклюзивті мәдениетті дамытады.

2. Технологиялық дамушы білім беру ортасы

Білім беру саласында цифрлық технологиялардың рөлі артып келеді. Әсіресе, қашықтықтан оқыту, цифрлық бағалау, геймификация, AR/VR технологиялар, онлайн платформалар мұғалім жұмысының ажырамас бөлігіне айналды.

Технологиялардың артықшылықтары:

- Жеке оқыту траекторияларын құруға мүмкіндік береді;
- Қолжетімділікті арттырады;
- Ынталандырушы әрі интерактивті орта қалыптастырады;
- Уақыт пен ресурстарды тиімді пайдалануға көмектеседі.

Мұғалім не істеуі керек?

- Цифрлық құзыреттілікті жүйелі түрде жетілдіру;
- Оқу үдерісінде BilimLand, Google Workspace, Zoom, Kahoot сияқты құралдарды тиімді пайдалану;
- Оқушыны белсенді әрекет етуші ретінде тарту.

3. Инклюзивті және технологиялық мүмкіндіктерді ұштастыру

Бүгінде ерекше білім алушы балаларға арналған адаптивті технологиялар кең тарауда:

- Экранды оқу бағдарламалары – көру қабілеті төмен балаларға арналған;
- Дыбыстық тапсырмалар – дислексиямен ауыратын оқушылар үшін;
- Сенсорлық тақталар, тактильді кітаптар – танымдық бұзылыстары бар балаларға арналған.

Мұғалім осы мүмкіндіктерді оқу мазмұнына бейімдей отырып, әр оқушыны толыққанды тұлға ретінде қабылдайтын, инклюзивті цифрлық орта қалыптастыра алады.

Қорытынды

Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасы – бұл тек инфрақұрылым мәселесі емес, ең алдымен мұғалімнің кәсіби құндылықтары мен біліктілігінің көрінісі. Мұндай ортада мұғалім:

- Әр оқушыны тең қабылдайды;
- Оқушылардың ерекшелігіне қарай оқыту тәсілдерін бейімдейді;
- Технологияны оқушының оқуына кедергі емес, көмекші құралға айналдырады.

Сондықтан қазіргі мұғалімге қойылатын басты талаптар: инклюзивті ойлау, цифрлық құзыреттілік және кәсіби икемділік.

Ұсыныстар

1. Педагогтердің инклюзивті білім беру мен цифрлық педагогика бойынша біліктілігін жүйелі арттыру;
2. Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған цифрлық оқу ресурстарын көбейту;
3. Барлық мектепте инклюзивті мәдениетті қалыптастыру бойынша стратегиялық жоспарлар жасау;
4. Мұғалімдердің табысты тәжірибелерін ортақ база ретінде жинақтау және тарату.

Қосымша мәліметтер мен тәжірибелер

Мұғалімнің инклюзивті білім беру процесіндегі кәсіби дамуы үздіксіз болуы тиіс. Ол тек біліктілікті арттыру курстарымен шектелмей, кәсіби қауымдастықтармен жұмыс, онлайн вебинарларға қатысу, өзара тәжірибе алмасу, lesson study, action research сияқты зерттеушілік тәсілдерді меңгеруді де қамтиды.

Сонымен қатар, технологиялық даму мұғалімдерге өз оқушыларымен кері байланысты жедел әрі тиімді орнатуға мүмкіндік береді. Google Forms, Padlet, Mentimeter секілді онлайн платформалар оқушы пікірін жинауға, формативті бағалауды ұйымдастыруға өте ыңғайлы. Оқу процесінде технологияны қолдану тек жаңа құралдарды енгізу емес, ең алдымен педагогикалық мақсатқа сай қолдану мәдениетін қалыптастыру болып табылады. Яғни, технология – мақсат емес, құрал ретінде қарастырылуы керек.

Инклюзивті оқытуда мұғалімдердің soft skills деп аталатын икемді қабілеттерінің маңызы зор. Бұл — коммуникациялық мәдениет, стресске төзімділік, эмоционалдық интеллект, адаптивтік қабілет. Мұндай дағдылар әртүрлі оқушылармен жұмыс жасауда және тиімді психологиялық климат қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Қазіргі таңда көптеген білім беру ұйымдары инклюзивті орта қалыптастыру бойынша халықаралық жобалармен бірлесе жұмыс жасауда. Мысалы, ‘Accessible Kazakhstan’ бастамасы мектеп инфрақұрылымын ерекше балаларға қолжетімді етуге бағытталған. Сондай-ақ, ЮНИСЕФ-пен бірлескен ‘Inclusive Schools’ жобасы педагогтерге әдістемелік көмек көрсетуді көздейді.

Мұғалім – бұл тек пәнді үйретуші ғана емес, қоғамды өзгертуші күш. Ол арқылы біз әр баланың даралығын құрметтейтін, әділетті әрі білімге ашық қоғам құра аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.
2. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы. – Астана, 2022.
3. ЮНЕСКО. Inclusive Education: Guidelines for Policy and Practice. – Paris, 2020.
4. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. – Teachers College Press, 2020.
5. Anderson, T., & Dron, J. Teaching Crowds: Learning and Social Media. – AU Press, 2014.
6. Ерешева, М.Ж. «Цифрлық білім беру ресурстары және олардың тиімділігі». // Білім беру кеңістігі, №3(45), 2023.

ДАМЫТА ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Қалдар Гүлнар Исахқызы
Қасым Аманжолов атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі, Түркістан облысы, Шардара қаласы

Кіріспе

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңының негізгі міндеттерінің бірі баланың интелектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуды міндеттеп, оларға қолдау көрсетіп дамыту концепциясы шығармашылық қабілетті дамытуға бағытталған білім беру кеңістігін туғызуды талап етеді. Соған сәйкес Қазақстан Республикасының білім саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттары адамның шығармашылығын дамытуда басым бағыттарды жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін, шығармашылық қабілетін, шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызметінің артуына қажетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Қазіргі күні Қазақстан Республикасында бастауыш білім берудің жаңа мемлекеттік стандартына сәйкес мектептегі оқыту мен тәрбиелеу маңызы түбегейлі өзгеріп, бірінші кезекке бұрынғыдай оқушыны пәндік білім, білік және дағдылардың белгілі бір жиынтығымен қаруландыру емес, оқушының оқу танымдық, шығармашылық іс-әрекетін дұрыс және тиімді ұйымдастыру негізінде жеке бас тұлғасын қалыптастыру мақсаты қойылып отыр. Бүгінгі таңда еліміздегі білім беру ісі балалардың жас ерекшелігіне сай бағытталуы, ортаның әлеуметтік-мәдени өзгеруіне икемделіп отыруы, ең алдымен оқушылардың жеке тұлғалық дамуы мен жалпы дамуға дайындығы мәселелерінің бірлігін шешуі керек. Мемлекеттік күш-қуаты ең алдымен өз ісіне шығармашылықпен қарайтын, ғылымның, техниканың, өнердің, өндірістің ойдағыдай дамуына өзінің жекелей еңбегімен ықпал етуге қабілетті адамдардың санымен анықталады. Сондықтан да баланың әр уақытта қоғамдық санасының, жеке тұлғасының жан-жақты дамыған еңбек білігі мен шығармашылық қабілеті қалыптасқан тұлға болып өсуі өзекті де көкейтесті мәселе болып отыр. Қазіргі ғылым мен техниканың даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білімнің, іскерліктің болуын қамту. Оқушыларды белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін және кеңінен ойлаға

Дамыта оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу

Мектепте білім беру-жауапты іс. Өйткені мектеп арқылы жеке тұлға тәрбиеленеді. Бүгінгі мектеп оқушысы-ертеңгі ел тізгінін ұстайтын азамат. Соңғы жылдары мектепте білім беру саласында заман талабына қажетті жаңартылған Өзгерістер мен ізденістер қарастырылуда. Білім берудің мақсаты, мазмұны өзгерді. Соған сәйкес оқытудың жаңа технологиялары енгізілуде. Қазіргі білім беру жүйесіндегі озық технология - мен әдістәсілдерді ұтымды пайдалану оқушының танымдық және ақыл-ой белсенділігін арттырады. Сондықтан да мектепте жеке тұлғаны дамытуға негізделген әдістәсілдер іздестірілуде. Мектеп кез-келген оқушыға жақсы білім беретіндей етіп құрылуы тиіс. Сол себепті мұғалімнің алдында балаға «Қалай тиімді білім беру керек» деген мәселе тұруы тиіс. Шығармашылық жұмыс және әрекет диалектикалық бір тұтастықты құрайды. Әрекет шығармашылықты тудырып, оны нақты болмысқа айналдырса, шығармашылық әрекетті ретінде оның амалдарын, тиімділігін анықтайды. Бастауыш мектеп оқушысының ашатыны тек өзіне ғана жаңалық болып табылатын субъективті жаңалық [1]. Шығармашылық әрекет арқылы бір жағынан адамның іскерлігі мен қабілеттері жетілсе, екінші жағынан материалдық рухани көзқарасы қалыптасып, адамзат мәдениетіне үлес қосылады. Баланың табиғи, ашылмаған мүмкіндіктері неғұрлым үйлесімді толығырақ дамыса, ол есейген кезде қызметті де соғұрлым мазмұнды, жан-жақты, табысты атқарады. Шығармашылық әрекет арқылы оның жасампаздығы, іскерлігі қалыптасады. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қызығушылығындамытуға жас мөлшері нағыз қолайлы синтезивті кез.

Дамыта оқытудың мақсаты - балаларға дайын пәндік білім. біліктердің белгілі бір жиынтығын берумен шектелмейді. Кеңес дәуіріндегі дайын нұсқаулар мен бұйрықтарды орындайтын адамдарды тәрбиелейтін қазіргі мектептерде орын алып отырған дәстүрлі оқыту жүйесі шығармашылық жұмыстарды орындауға үйрететін, оны қолдана білетін дамыған адамдарды дайындауға негіз бола алмайтындығын өмір көрсетуде. Сондықтан біз көтеріп отырған мәселені нәтижелі етуде басшылыққа алатын нысана - дамыта оқыту жүйесі болады. Оқыту барысында бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылық қызығушылығын дамыту барысында тапсырмаларды орындауға арналған қабілеттерін дамытуды жоғарыда белгіленген көрсеткіштер мен өлшемдерге сай келетіндей Л.В.Занков, В.В.Давыдов, Д.Б.Эльконин сияқты ғалым педагогтардың еңбектерінің дидактикалық қағидаларына негізделген әдістеменің мазмұны жасалады. Оған сәйкес оқулықтар мазмұны қайта қаралып, олардағы сұрақтар, тапсырмалар, жаттығуларға дамытушылық сипат берілді.

Оқулықтар мазмұнында ұсынылып отырған шығармашылық тапсымалар баланы конвергенттік (бір бағыттағы, жүйелі логикалық) ойлаудан, дивергенттік (логикадан ауытқу) баланы ойлауға үйретететіндей етіп лайықталынып беріледі. Өйткені баланың шығармашылық жұмысты орындауға арналған қабілеттерін, дамуы осы дивергенттік ойлаумен тығыз байланысты.[2] Сабақтардың практикалық бағытын күшейту, білімді жаңа жағдайға тасымалдай білу, сол арқылы өзінің ашқан «жаңалығының» қуанышын сезінетіндей болуы қарастырылды. Баланың шығармашылық істеріне басшылық жасау, ондай нәтижеге жету үшін мұғалім мен оқушы арасындағы қарымқатынас, сыйластық, түсіністік, ізгілік ұстанымдарына негізделеді. Сабақтағы оқушының орны, рөлі алмасты, оның еркіндігінің, дербестігінің болуы басты назарда ұсталды. Нәтижеде мұндай оқыту баланың ақыл-ойын дамытып қана қоймай, сол арқылы пайдалана білу, қоршаған дүниедегі жаңалықты көре білуге үйретететіндігі анықталды. Кез келген мұғалім үздіксіз ізденіп, оқушыға қажетті ақпараттар жинап, бүгінгі болатын әрбір сабағына аз да болсын жаңалық енгізуге ұмтылуы керек. Білім сапасын көтерудегі ең басты тұлға-мұғалім. Менің ойымша, 21 ғасырдағы мұғалім тұлғасын былай деп көрсетуге болады: МҰҒАЛІМ өз білімін жетілдіретін өзін-өзі тәрбиелейтін педагогикалық мәдениеті бар айқын мақсаты бар жаңашыл ЖЕКЕ ТҰЛҒА Міне, осындай жаңа талапқа сай мұғалім ғана оқушыларды шығармашылыққа баули алады.[3] Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс жасайтын мұғалім жас кезеңі ақыл-ой әрекетіне қызығушылық пен қажеттілікті тудыратынын естен шығармауы тиіс. Егер ол бастауыш мектепте қалыптаспаса, жасөспірім шақта шығармашылық бағытта жұмыс жасау өте қиынға соғады. Шығармашылық қабілеттерді дамытудың негізгі бағыттары:

- Ойын әрекеті
- Шығармашылық құрастыру
- Шығармалар мен диктанттар
- Сабақтардың сюжетті және тақырыптық циклдары, панорамалық сабақтар
- Интеллектуалдық ойындар. 1- сурет. Бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу моделі . Ж.Аймауытовтың «Адамды ілтипатты ететін ереже қайсы десеңіз, мынау: нәрсе ұғындырылғанда оның барлық шарттары көрсетіліп, барлық жаңа нәрселерді туғызарлық болсын, бір сөзбен, нәрсені түрлендіру керек, тоқсан түрге түсіру керек» деген озық ойы әлі күнге дейін маңызын жойған жоқ. Қазіргі заманғы электрондық оқу материалдарына телекоммуникация құралдарын (видеокассета, оқу теледидардан т.б.) пайдалану, Интернет жүйесі арқылы ақпарат алу, сабақты түрлендіруге, баланы қызықтыруға жол" ашады. Осы сияқты жаңа оқыту құралдарын, жаңа әдістәсілдерді іс-тәжірибеде тиімді пайдаланылады. Шығармашылық жұмыста қазіргі заман талабына сай кез келген ортада, кез келген жағдайда өз ойын, пікірін жүйелеп айтатын мәдениетті дайындау үшін бастауыш сыныптан бастап баланы байланыстырын сөйлеуге үйретудің әртүрлі әдіс-тәсілдері іздестіріледі. Көптеген ғалым педагогтардың, практик мұғалімдердің тәжірибесіне сүйенсек, оқу-тәрбие үрдісі негізінде дамыту мәселесінде басты рөлді ең алдымен, оқушының өз бетімен әрекеті, белсенділігі атқарады. Себебі, сабақ қанша сапалы болсын немесе мұғалімнің білімі, тәжірибелік шеберлігі мол болсын, бірақ бала тарапынан өзіндік

белсенділік, әрекет болмаса жұмыстың нәтижелі, сапалы орындалуы мүмкін емес. А.Байтұрсыновтың оқу-ағарту саласындағы негізгі көзқарастарының ішінде біз көңіл аударалық мәселе-бұл автордың, «Қазақша оқу жайынан» атты еңбегінде айтқан пікірі.Автордың пікірінше, білімді бала тәжірибе арқылы өз бетімен алуы керек. Ал мұндағы мұғалімнің қызметі балаға орындалатын жұмыс түрлерін шағындап беру және қойылған мақсатқа жету үшін бағыт-бағдар беріп отыру.

Пайдаланған әдебиеттер:

1.Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. 2017 жылғы 12 сәуір.
2. Қазақстан Республикасының Білім беру заңы. Астана. 24 қазан 2011 жыл.
3. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасының білімді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы.
4. С.Ожеговтың сөздігі
5. Жалғасбаева Г. Баланың шығармашылық қабілеттері.//Қазақстан мектебі, 2013,№3, 28-29 б
6. Әбдібекқызы.К. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. Алматы, 2007, 47-б
7. Асқарова.Ж Ұстаздық іскерлік негіздері// Ұлағат, 2004, №4, 15-б.
8. Балтабай.А. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту//Білім, 2003, №3, 41-426.
9. Серімбетова.С. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. //Бастауыш мектеп, 2010, №4, 21-б.
10. Жолдыбекова.К. Оқушылардың шығармашылық белсенділігін

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мамбетбаева Фарида Туганбаевна
Жамбыл облысы Шу ауданы Төле би ауылы Мұқағали Мақатаев атындағы тірек мектебі

Түйін

Бұл мақалада ағылшын тілін оқытуда оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту жолдары қарастырылады. Сөйлеу дағдысы — тілді меңгерудің негізгі компоненттерінің бірі болып табылады. Мақалада тиімді әдіс-тәсілдер, сөйлеу әрекетін белсендіру жолдары және оқыту процесінде кездесетін кедергілер мен оларды шешу жолдары талқыланады.

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде шет тілін оқытудың басты мақсаты – оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру. Ағылшын тілі — халықаралық қатынас тілі болғандықтан, оны еркін меңгеру, әсіресе ауызша сөйлеу дағдыларына ерекше көңіл бөлуді қажет етеді. Алайда мектеп жағдайында бұл дағдыны дамыту әрқашан оңай бола бермейді.

Негізгі бөлім

1. Сөйлеу дағдысын қалыптастырудың маңызы

Сөйлеу арқылы оқушылар өз ойын еркін жеткізіп, тілдік ортада қарым-қатынас жасай алады. Бұл дағдыны ерте кезеңнен бастап қалыптастыру — болашақта тілді еркін меңгерудің негізі.

2. Тиімді әдіс-тәсілдер

- Диалог пен рөлдік ойындар: оқушылардың тілдік белсенділігін арттырады.
- Топтық жұмыс: бірлескен сөйлеу әрекеті арқылы сенімділікті қалыптастырады.

• Аудио-визуал құралдарды пайдалану: тыңдау және көру арқылы сөйлеуді дамытуға ықпал етеді.

• Шынайы коммуникативтік жағдайлар жасау: мысалы, “Market day”, “Interview”, “At the airport” сияқты жағдаяттық тапсырмалар.

3. Кедергілер мен оларды шешу жолдары

• Сөйлеуден қорқу: сенімді атмосфера құру, қателесуге рұқсат беру.

• Лексикалық қордың шектеулілігі: жаңа сөздерді қолдану мүмкіндігін арттыратын тапсырмалар беру.

• Уақыт тапшылығы: сабақ құрылымын тиімді жоспарлау арқылы сөйлеуге жеткілікті уақыт бөлу.

Қорытынды

Оқушылардың ағылшын тілінде сөйлеу дағдыларын дамыту – жүйелі әрі мақсатты жұмысты талап ететін үдеріс. Мұғалім оқушының тілдік ерекшелігі мен деңгейін ескере отырып, тиімді әдістемелерді қолдану арқылы олардың сөйлеу белсенділігін арттыра алады. Бұл бағыттағы үздіксіз жұмыс болашақта оқушының ағылшын тілін еркін меңгеруіне жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Байтұрсынова А. «Тіл дамыту әдістемесі»
2. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching
3. Scrivener, J. (2005). Learning Teaching
4. Интернет ресурстар мен оқулықтар

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІ МЕН КРЕАТИВТІ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Молдагазина Асыл Жумагалиевна
«Облыстық санаторлық мектеп-интернаты» КММ

Кіріспе

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту басты міндеттердің бірі болып табылады. Креативті ойлау – жаңа идеяларды қалыптастыру, мәселені дәстүрлі емес тәсілдермен шешу және жаңашылдыққа ұмтылу процесі. Бұл дағды оқушылардың оқу үлгеріміне ғана емес, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына да ықпал етеді.

Креативті ойлауды дамытудың маңызы

Өзгермелі әлемде табысты болу үшін адамның тек білімді болуы жеткіліксіз. Жаңа идея ұсыну, мәселеге ерекше көзқараспен қарау, күтпеген шешімдер таба білу – мұның бәрі креативті ойлау қабілетіне тікелей байланысты.

Креативті ойлау дегеніміз не?

Креативті ойлау – бұл дәстүрлі тәсілдерден тыс, жаңаша, ерекше ойлай білу қабілеті. Ол шаблонды ойлаудан алыстап, жаңа шешімдер мен идеялар ұсынуға көмектеседі.

Креативті ойлаудың маңыздылығы:

1. Мәселені шешу қабілетін арттырады.
Креативті адам бір ғана дұрыс жауапты емес, бірнеше түрлі нұсқаны қарастырады. Бұл күрделі жағдайлардан шығуға мүмкіндік береді.

2. Бәсекеге қабілеттілік артады.
Ерекше идеялар ұсынатын адамдар үнемі сұранысқа ие. Олар кәсіпкерлік пен өнертапқыштықта, жарнама мен маркетингте табысты бола алады.

3. Өзін-өзі дамыту мен мотивация көзі. Креативтілік адамның өзіне сенімділігін арттырады. Өзіне қызықты іспен айналысып, шабыттанып жүрген адам өмірге оң көзқараспен қарайды.

4. Коммуникациялық дағдыларды жақсартады. Креативті адамдар өз ойларын нақты әрі әсерлі жеткізе біледі, бұл оларға кез келген ортада тиімді қарым-қатынас жасауға көмектеседі.

Креативтілікті қалай дамытуға болады?

- Жаңа нәрселер үйрену және тәжірибе жасау;
- Ойындар мен тапсырмалар арқылы миға жаттығу жасау (мысалы: ассоциациялар ойыны, «Мүмкін бе?» сияқты сұрақтар);
- Өнермен айналысу – сурет салу, музыка, жазу;
- Жиі сұрақ қою, «неге?» және «егер солай болса ше?» деген сұрақтар арқылы ой тереңдету;
- Басқалардың идеяларына ашық болу және пікір алмасу.

Креативті ойлауды дамытуға арналған әдістер

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған жұмыстар бірнеше түрлі әдістер арқылы жүзеге асады:

1. "Миға шабуыл" әдісі

Бұл әдісте бір тақырып немесе мәселе бойынша барынша көп идея ойлап табу мақсат етіледі. Идеялардың сапасына емес, санына мән беріледі. Кейін сол идеялар сарапталып, ең тиімділері таңдалады.

Мысал:

Оқушыларға «Интернетті пайдалы қолданудың жолдары» тақырыбында миға шабуыл ұйымдастырылады. Әр оқушы өз идеясын ұсынады, ал мұғалім оларды тақтаға жазады.

2. Синектика әдісі

Синектика – әртүрлі, бір-бірімен байланысы жоқ ұғымдарды біріктіру арқылы жаңа идеялар жасау. Бұл әдіс абстрактілі ойлауды дамытады.

Мысал:

"Егер телефон гүл сияқты өссе ше?" деген сұрақ арқылы оқушылар өзгеше ойлауға үйренеді.

3. Аналогия және метафоралар қолдану

Мәселеге басқаша қырынан қарау үшін ұқсастықтарды (аналогияларды) табу пайдалы. Бұл әдіс ойлау шекарасын кеңейтеді.

Мысал:

Мұғалім «Мұғалім – бағбан сияқты. Неге?» деп сұрап, оқушылардан өз көзқарасын сұрайды.

4. Шығармашылық тапсырмалар мен ойындар

- "Егер..." сұрақтары: «Егер адамдар ұшуды үйренсе ше?»
- "5 заттан жаңа құрылғы ойлап тап"
- «Басқа қырынан қара» тапсырмасы – күнделікті затты ерекше мақсатта қолдану

5. Арт-терапия және шығармашылық өнер

Сурет салу, әңгіме жазу, музыка – креативтілікті еркін дамытуға мүмкіндік береді. Эмоция мен ой еркіндігі осы әдістер арқылы кең ашылады.

6. Технологияны қолдану

Қазіргі заманғы технологиялар оқушыларға жаңа идеяларды жүзеге асыруда үлкен мүмкіндік береді:

- **Цифрлық презентациялар** – интерактивті материалдар жасау арқылы оқушылар өз жобаларын қорғайды.
- **Графикалық дизайн және анимация** – визуалды контент арқылы шығармашылықты дамытады.
- **Онлайн платформалар** – әртүрлі шығармашылық жобаларға қатысуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Креативті ойлауды дамыту – оқушылардың интеллектуалды және тұлғалық дамуына ықпал ететін маңызды фактор. Шығармашылық жұмыстар олардың ойлау көкжиегін кеңейтіп, өз ойларын еркін білдіруге көмектеседі. Сондықтан білім беру жүйесінде креативтілікке негізделген оқыту әдістерін қолдану маңызды.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Мырзагалиева Токжан Тлековна
Атырау облысы, Қызылқоға ауданы с.Мұқыр
«Тасқұдық бастауыш мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Мақсаты:

Бастауыш сынып оқушыларының оқу әрекетіне деген қызығушылығын арттыру мақсатында мотивацияны тиімді қалыптастыру жолдарын анықтау және осы бағытта педагогикалық-тәжірибелік ұсыныстар беру.

Міндеттері:

1. Мотивация ұғымының теориялық негіздерін зерттеу;
2. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне талдау жасау;
3. Оқу мотивациясын арттырудың заманауи педагогикалық жолдарын ұсыну;
4. Мұғалім мен ата-ананың ынтымақтаса жұмыс істеуінің рөлін айқындау;
5. Мектеп тәжірибесіндегі тиімді әдіс-тәсілдерді сипаттау.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты дамыту негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Осы ретте, бастауыш білім беру кезеңінде бала тұлғасының қалыптасуына ерекше мән беріледі. Бұл кезеңде бала тек оқу дағдыларын меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар өмірге, білімге деген көзқарасы қалыптасады. Оқу мотивациясы — баланың білім алуға деген ынтасын, танымдық белсенділігін, шығармашылық қабілетін анықтайтын басты фактор. Сондықтан оқу процесінде баланың қызығушылығын арттыру, оны үнемі ынталандырып отыру — мұғалімнің басты міндеті.

Бастауыш сынып оқушысы үшін оқу – тек міндет емес, ол жаңа әлемге апарар жол. Бұл жолдың қызықты да, тартымды болуын қамтамасыз ету арқылы ғана бала бойында тұрақты оқу мотивациясы қалыптасады. Оқу мотивациясы төмен болған жағдайда, баланың білім сапасы мен өзін-өзі дамыту мүмкіндігі де шектеледі. Сондықтан бұл мәселені зерттеу – педагогика ғылымының және мұғалімдердің маңызды міндеті.

Мотивация ұғымының ғылыми негіздері

Мотивация — адам әрекетінің себептерін, мақсатқа ұмтылысын сипаттайтын психологиялық ұғым. Оқу мотивациясы — білім алуға итермелейтін ішкі және сыртқы факторлар жиынтығы. Психологтар мотивацияны үш түрге бөледі:

- Ішкі мотивация — білімге деген қызығушылық, жаңа нәрсені білуге ұмтылыс, өзін-өзі дамыту;
- Сыртқы мотивация — баға, марапат, ата-ана мен мұғалімнің мақтауы;
- Әлеуметтік мотивация — жолдастарының ықпалы, қоғамда мойындалуға деген қажеттілік.

Ішкі мотивацияның тұрақты болуы — бала бойында оқу әрекетіне тұрақты қызығушылықтың қалыптасуының белгісі. Бастауыш сыныпта дәл осы ішкі мотивацияны қалыптастыруға назар аудару қажет.

Мотивацияның жоғары деңгейі оқушыда белсенділік, зейін, мақсат қою, табандылық қасиеттерінің дамуына ықпал етеді. Керісінше, мотивациясы төмен оқушы өздігінен әрекет етуден бас тартады, тапсырмаларды орындауға енжарлық танытады. Сондықтан педагогикалық әрекет баланың ішкі уәжін оятуға бағытталуы қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері

Бұл кезеңде балада мынадай психологиялық өзгерістер байқалады:

- Қызығушылығы тұрақсыз, эмоциясы басым;
- Зейіні шашыраңқы, бірақ қызықты тапсырмаларға тез шоғырланады;
- Қимыл-қозғалысқа бейім, ойын арқылы жақсы қабылдайды;
- Өз жетістігіне мақтануға, мақтауға мұқтаж.

Мұндай ерекшеліктерді ескере отырып, оқу тапсырмаларын баланың жасына сай, ойын түрінде және практикалық негізде беру қажет. Мысалы, қарапайым тапсырманы жарыс түрінде немесе ойын арқылы ұсынғанда, бала оған ықыласпен кіріседі.

Сонымен қатар, оқушылардың дамуы біркелкі жүрмейтінін ескеру керек. Кейбір балалардың сөйлеу қабілеті жақсы дамығанымен, есте сақтау қабілеті әлсіз болуы мүмкін. Мұндай жағдайда әр баланың даму динамикасына жеке бақылау орнату, қолдау көрсету маңызды.

Оқу мотивациясын арттырудың заманауи жолдары

Ойын арқылы оқыту

- Дидактикалық ойындар – білімді бекіту мен пысықтауға арналған. Мысалы, «Сөз тапқанға қолқа жоқ», «Қай әріптен басталады?», «Әріптер елінде» ойындары;
- Рөлдік ойындар – шынайы өмір жағдайларын бейнелеп, баланың ойлау қабілетін дамытады. Мысалы, «Дүкенде», «Поштада», «Дәрігер мен науқас»;
- Қозғалысты ойындар – сергіту мен белсенділікке ықпал етеді. Мектеп практикасында «Кім тез?», «Жоғалған әріп» сияқты ойындар жиі қолданылады.

Ойын – балаға қуаныш сыйлайды. Оқу материалы ойын арқылы ұсынылса, ол оқушыда теріс эмоция тудырмайды. Ойын кезінде бала еркін, белсенді, сергек болады. Бұл – оқу процесіндегі маңызды алғышарт.

Интерактивті оқыту әдістері

- «Ақылды доп», «Кім жылдам?», «Серпілген сауал» сияқты әдістер оқушылардың белсенділігін арттырады;
- Сұхбат, пікірталас түрлері оқушыны еркін сөйлеуге баулиды;
- Кейс әдісі – оқушыларға нақты жағдайларды шешуді ұсынады;
- «Ыстық орындық», «Миға шабуыл», «Салыстыр» әдістері ойлауды дамытады.

Интерактивті әдістер балаларды тек тыңдаушы емес, белсенді әрекет етуші қатысушы етеді. Бұл мотивацияны күшейтудің тиімді тәсілі.

АКТ құралдарын пайдалану

- Интерактивті тақтада тапсырма орындау;
- Kahoot, LearningApps, Wordwall, Quizizz сияқты цифрлық платформаларда викториналар өткізу;
- Бейне сабақтар мен мультфильмдер арқылы білім беру.

АКТ баланың танымдық қызығушылығын арттырып, оқу процесін жандандырады. Цифрлық құралдар арқылы оқушының зейіні, есте сақтау қабілеті, логикалық ойлауы дамиды.

Мадақтау мен әділ бағалау

- Смайлик жүйесі, жұлдызша жинау, топтық марапаттау – мотивацияны күшейтетін қарапайым, бірақ тиімді тәсілдер;
- Формативті бағалау – оқушыға қателерін түзетуге мүмкіндік беріп, ішкі сенімді қалыптастырады;
- «Кері байланыс» әдістері – «Екі жұлдыз, бір тілек», «Сэндвич әдісі».

Бағалау әділетті, түсінікті, нақты болуы тиіс. Әр жетістік мақтауға тұрарлық екенін сезінгеноқушы өз білімін дамытуға ұмтылады.

Шығармашылық тапсырмалар

- Сурет салу, өлең шығару, ертегі құрастыру – балаға өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді;
- Жобалық жұмыс – «Менің сүйікті кітабым», «Табиғатты аяла», «Менің болашағым» сияқты тақырыптарда.

Шығармашылық жұмыстар – оқушының өзін-өзі тануына, дербес ойлауына, ізденісіне жол ашады. Мұндай тапсырмалар оқу әрекетінің мәнін тереңдетеді.

Мұғалімнің рөлі және ата-анамен ынтымақтастық

Оқушы мотивациясын арттыруда мұғалімнің орны ерекше. Мұғалім тек білім беруші ғана емес, оқушының дамуына бағыт-бағдар беретін тұлға. Мұғалімнің позитивті қарым-қатынасы, қолдауы, әділ бағалауы — баланың сенімін оятып, оқуға деген ынтасын арттырады.

Ата-анамен бірлескен жұмыс — баланың оқу жетістігіне тікелей әсер етеді. Ата-аналар жиналысында, тренингтерде баланың жетістігі мен қабілеті жайлы кері байланыс беру, үй жағдайында қолдау көрсету, ынталандыру – оқу мотивациясының дамуына ықпал етеді.

Практикалық тәжірибеден мысалдар

Бірінші сыныпта қолданылған «Әріптер еліне саяхат» атты ойын-сабақта балалар әр әріппен байланысты тапсырмаларды орындайды: сурет салады, сөз құрайды, өлең айтады. Мұндай тапсырмалар қызығушылықты арттырып қана қоймай, есте сақтауды да күшейтеді.

Үшінші сыныпта «Кітап апталығы» өткізіліп, әр оқушы сүйікті кітабы туралы презентация жасайды. Бұл – балалардың сөйлеу, ой қорыту және шығармашылық қабілеттерін дамытатын пайдалы шара.

Төртінші сыныпта «Білім жарысы» викторинасы ұйымдастырылды. Әр пән бойынша қызықты сұрақтар, логикалық есептер, сурет бойынша тапсырмалар ұсынылды. Бұл оқушылардың белсенділігін, командалық жұмысқа бейімділігін арттырды.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларында оқу мотивациясын қалыптастыру – білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі. Оқу мотивациясы бала бойындағы білімге деген қызығушылықты, белсенділікті, шығармашылық қабілетті дамытуға тікелей әсер етеді. Осы бағытта мұғалімнің кәсіби шеберлігі, ата-ананың қолдауы, оқыту әдістерінің тиімділігі маңызды рөл атқарады.

Заманауи білім беру жүйесінде ойын технологияларын, интерактивті әдістерді, АКТ құралдарын тиімді қолдану арқылы ғана оқушыда білімге деген ішкі қызығушылық қалыптасады. Мұндай тәсілдер баланың білім алуға деген ұмтылысын арттырып, болашақта өмір бойы оқуға деген дайындыққа жетелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. – Педагогика. Алматы, 2010
2. Мұқанова Б.М. – Психология. Астана, 2015
3. Сластенин В.А. – Педагогика. Москва, 2004
4. Жанпейісова М.М. – Модульдік оқыту технологиясы. Алматы, 2002
5. Әбиев Ж.Ә. – Жалпы педагогика. Алматы, 2005

ПЕДАГОГТІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫ: ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Наурызбаева Айнұр Ақбергенқызы

Ақтөбе облысы Ойыл ауданы Саға мектеп –балабақшасының тәрбиешісі

XXI ғасырда білім беру жүйесінде жаһандық өзгерістер орын алып отыр. Ақпараттық технологиялар дамып, қоғамның әлеуметтік құрылымы мен еңбек нарығы түбегейлі өзгеруде. Бұл өзгерістер білім беруді де, мұғалім рөлін де қайта қарастыруды талап етеді. Қазіргі заман мұғалімі – жай ғана білім жеткізуші емес, сонымен қатар көшбасшы, фасилитатор, зерттеуші, кеңесші рөлін атқаратын кәсіби тұлға.

Қазіргі таңда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күн сайын артып келеді. Сондықтан оның кәсіби дамуына қойылатын талаптар да күрделене түсу

Ғылыми-техникалық прогресс, цифрландыру, оқушылардың өзгермелі сұраныстары мен қоғамдағы жаңаша құндылықтар педагог мамандығына жаңа міндеттер жүктеуде. Осы

өзгерістер аясында педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы – сапалы білім берудің негізгі шартына айналып отыр. Бұл үдеріс – мұғалімнің білімін, біліктілігін және құзыреттілігін жүйелі түрде жаңартып отыруды, өзін кәсіби және тұлғалық тұрғыда дамытуын көздейді.

Үздіксіз кәсіби даму ұғымы

Мұғалімнің үздіксіз кәсіби дамуы — бұл педагогтің білімін, кәсіби құзыреттілігін, оқыту әдістерін және жеке даму қабілеттерін үнемі жетілдіруі. Ол қазіргі білім беру талаптарына сай болуға, оқушылардың сапалы білім алуына және мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға бағытталған.

Үздіксіз кәсіби даму – мұғалімнің өмір бойы білім алып, жаңа дағдыларды меңгеріп, педагогикалық шеберлігін арттыруға бағытталған жүйелі, жоспарлы және мақсатты қызметі. Бұл – формалды (курстар, семинарлар), информалды (тәжірибе алмасу, онлайн оқыту), және бейформалды (өзін-өзі дамыту, оқу, зерттеу) деңгейлерде жүзеге асады **Мұғалімнің үздіксіз кәсіби дамуының маңызы:**

Оқыту мен тәрбиелеу сапасын арттыру;

Жаңартылған білім беру мазмұнына бейімделу;

Заманауи педагогикалық технологияларды меңгеру;

Кәсіби құлдыраудың (профессиональное выгорание) алдын алу;

Мансаптық өсуге мүмкіндік алу (санат, марапат, лауазым).

Қазіргі таңда мұғалімдердің кәсіби дамуы – өмір бойы жалғасатын процесс. Бұл тек міндет емес, сонымен қатар жеке өсу мен кәсіби жетістікке жетудің жолы.

2. Заманауи кәсіби даму әдіс-тәсілдері

Педагогтің заманауи кәсіби даму әдіс-тәсілдері — бұл мұғалімнің білім беру жүйесіндегі өзгерістерге бейімделуіне, оқыту сапасын арттыруына және өмір бойы үйренуіне көмектесетін тиімді жолдар жиынтығы. Педагогтардың кәсіби дамуы тек білім мен дағдыларды меңгерумен шектелмейді, сонымен қатар олардың психологиялық дайындығы мен тұлғалық қасиеттеріне де байланысты. Педагог-психологтерді даярлау барысында цифрлық білім беру ортасының маңызы артып келеді. Цифрлық сауаттылық пен ақпараттық құзыреттілік педагог-психологтің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл бағытта жаңа жүйелер мен әдістер енгізілуде, олар педагог-психологтердің кәсіби дамуында маңызды орын алады.

1.Онлайн оқыту және цифрлық платформалар

Coursera, EdX, Khan Academy, Udemy, BilimLand, NIS платформалары

Webinars, MOOCs (Massive Open Online Courses)

Мобильді қосымшалар (Google Classroom, Zoom, Padlet, Quizlet)

Артықшылығы: икемділік, қолжетімділік, жаңартылған мазмұн.

2. Коучинг және менторинг

Коучинг: педагогтің кәсіби өсуін мақсатты түрде қолдау (мысалы, сабақ сапасын арттыру)

Менторинг: тәжірибелі ұстаздың жас маманға жүйелі бағыт-бағдар беруі.ЫнтымақтастықпенТәжірибе алмасуға негізделген.

3. Lesson Study (Сабақты зерттеу)

Мұғалімдердің бірлесе жоспарлап, сабақ өткізіп, бірін-бірі бақылап, рефлексия жасап, сабақты жақсартуға бағытталған зерттеу әдісі.Практикаға бағытталған тиімді тәсіл.

4. Рефлексия мен өзін-өзі бағалау

Күнделік жүргізу, портфолио жинақтау, өзіндік SWOT-талдау жасау.Кәсіби өсу бағыттарын нақтылауға көмектеседі.

5. Кәсіби қауымдастықтарға қатысу

Әріптестермен пікір алмасу, жаңа идеялармен танысу.Онлайн-форумдар, Facebook/Telegram топтары, конференциялар.Ашық тәжірибе алаңы.

6. Ғылыми-зерттеу және шығармашылық жұмыстар

Жобалар мен мақалалар жазу, педагогикалық эксперименттер.Іс-әрекеттегі зерттеу (Action Research) Ойлау мен талдау қабілетін дамытады.

7. Біліктілікті арттыру курстары мен тренингтер

Жергілікті және халықаралық бағдарламалар (PISA, CLIL, STEM, т.б.)

"Өрлеу", НЗМ педагогикалық шеберлік орталығы сияқты ұйымдар Кәсіби стандарттарға сай болуға көмектеседі.

а) Педагогикалық коучинг пен менторинг

Коучинг – мұғалімнің кәсіби мақсаттарға жетуіне бағытталған серіктестік негіздегі диалог процесі.

Менторинг – тәжірибелі мұғалімнің жас маманға кеңес беріп, бағыт-бағдар көрсетуі. Бұл тәсілдер мұғалімдердің бір-бірінен үйренуіне, қолдау табуына және өзін-өзі бағалауға мүмкіндік береді.

б) Lesson Study әдісі

Бұл әдіс – мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлап, өткізіп, сараптау арқылы кәсіби шеберлігін жетілдіру тәсілі. Lesson Study топ мүшелері оқушының оқу үдерісіне назар аударып, педагогикалық тәжірибені ғылыми негізде жетілдіреді.

в) Цифрлық платформа және онлайн білім

Мысалы:

Coursera, EdX, Udemy – әлемдік университеттер мен мамандардың курстары

BILIMLand, Daryn.online – қазақстандық контентке негізделген білім беру платформалары

Онлайн оқу педагогтерге уақыт пен орынға тәуелсіз кәсіби дамуға жол ашады

г) Қоғамдастықтар мен кәсіби желілер (PLC – Professional Learning Community)

Мұғалімдер белгілі бір ортақ мақсатқа біріккен кәсіби қауымдастықтар аясында тәжірибе алмасып, бір-бірінің сабағын талдау арқылы кәсіби білімін толықтырады.

д) Мақсатты өзіндік білім алу (self-directed learning)

Мұғалім өз кәсіби дамуын өзі жоспарлап, қажетті дағдыларды игеруге ұмтылады. Бұл үдеріс жеке оқу траекториясы негізінде жүзеге асады. Бұл адамның өзіне қажетті білім мен дағдыларды алдын ала қойылған мақсаттарға сай, дербес және жүйелі түрде меңгеру процесі. Бұл ұғым мұғалімнің кәсіби қызметін жаңғыртуға, жаңа талаптарға бейімделуге және бәсекеге қабілетті болуға бағытталған. Педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы – заманауи білім беру жүйесінің іргелі бөлігі. Мұғалімдер тек білім таратушы емес, сонымен қатар – үнемі дамушы, зерттеуші, оқушы тұлғаға айналуы тиіс. Заманауи әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға, оқыту сапасын жақсартуға және білім алушының тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Сондықтан әр педагог өзінің кәсіби дамуын өмірлік миссия ретінде қабылдауы қажет.

Қазіргі таңда мұғалім – тек пән мұғалімі ғана емес, көшбасшы, кеңесші, жаңашыл әрі шығармашыл тұлға болуы тиіс. Педагогтің кәсіби дамуы – бұл үнемі ізденіс, өзгеріске бейімделу және заманауи талаптарға сай болу жолы. Сондықтан мұғалімдер өз даму траекториясын жоспарлап, жаңа трендтерді ескере отырып білімін үздіксіз жаңартып отыруы қажет.

Қазіргі педагогтің білімі мен кәсіби дамуының трендтері білім беру жүйесінің үздіксіз өзгеріп отыратын талаптарына жауап ретінде қалыптасып келеді. Бұл үрдістер педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін арттыруға, білім беру мазмұнын жаңартуға және цифрлық трансформацияға бағытталған

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы, 2007 ж.
2. Қалиева Н. (2021). Мұғалімнің кәсіби дамуы: заманауи бағыттар. – *Білім.kz журналы.*
3. Әбенбаев, С. Б. (2017). *Педагогика және тәрбие жұмысының әдістемесі*. – Алматы: Рауан.
4. Айтмамбетова, Б. (2018). *Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және дамуы*. – Алматы: Білім.
5. Құдайбергенова, К. Ш. (2020). *Педагогтің кәсіби дамуы мен көшбасшылығы*. – Нұр-Сұлтан: Ұлттық білім академиясы.

21 ҒАСЫРДАҒЫ СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІКТЕР

Нуржигитова Айгуль Демесиновна
Ақтөбе қаласы «№13 орта мектебі» КММ

XXI ғасыр – қарқынды өзгерістер мен жаңарулар дәуірі. Ақпараттықкоммуникациялық технологиялардың дамуы, жаһандану, цифрландыру, жасанды интеллект пен автоматтандыру сияқты үдерістер қоғамның барлық саласына, соның ішінде білім беру жүйесіне де елеулі ықпал етуде. Бүгінгі әлемде білімнің тек жинақталған көлемі ғана емес, оны тиімді пайдалана білу, жаңа жағдайларға бейімделу, шығармашылықпен ойлау, технологияны меңгеру сияқты қасиеттер аса жоғары бағаланады.

Бұрынғы дәстүрлі білім беру жүйесі көбінесе дайын ақпаратты меңгертуді көздесе, қазіргі талап – білім алушылардың өздігінен білім алуға, өмір бойы үйренуге, сыни ойлауға және өзін-өзі дамытуға бағытталған құзіреттіліктерін қалыптастыру. Осыған байланысты мұғалімнің рөлі де түбегейлі өзгерді: енді мұғалім – тек білім беруші емес, көшбасшы, кеңесші, шабыттандырушы және бағыт-бағдар көрсетуші тұлға болуы тиіс.

Сондықтан қазіргі заман мұғалімі заман ағымына сай кәсіби құзіреттіліктерді меңгеріп қана қоймай, оларды үнемі дамытып отыруы қажет. Бұл баяндамада XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзіреттіліктердің мәні, олардың мазмұны және мұғалімнің кәсіби дамуындағы маңызы жан-жақты қарастырылады.

XXI ғасырдағы өзгерістер мен білім беру талаптары

XXI ғасыр – технологиялық серпіліс, жаһандық байланыс және ақпараттық қоғам дәуірі. Бүгінде білім беру тек білім мен дағдыны берумен шектелмейді. Қазіргі заман адамы үшін өмір бойы білім алу, икемділік, креативтілік, көшбасшылық қасиеттер, эмоционалдық интеллект пен цифрлық сауаттылық басты талаптарға айналды.

Жаһандану үдерісі әлем елдері арасындағы шекараларды жойып, бәсекелестікті арттырды. Енді әрбір адам тек өз елінде емес, халықаралық деңгейде де сұранысқа ие маман болуға ұмтылады. Сондықтан білім беру жүйесі оқушыларды стандартты біліммен ғана емес, түрлі жағдайда шешім қабылдай алатын, сыни ойлайтын, топпен жұмыс істей алатын, өзгерістерге икемді тұлға ретінде қалыптастыруды мақсат етеді.

Білім беру мазмұны жаңарып, құндылықтарға негізделген білім беру моделі енгізілді. Бұл модельдің басты ерекшелігі – оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру, шығармашылығын дамыту және өз бетінше ой түйіндеуге үйрету. Сонымен қатар, мектеп мұғалімдеріне де жаңа талаптар қойылды: олар тек пәндік біліммен шектелмей, педагогикалық технологияларды меңгеруі, цифрлық құралдарды пайдалана алуы, білім алушылардың бойында XXI ғасыр дағдыларын дамытуға бағытталған инновациялық әдістерді қолдануы тиіс.

Әлемдік трендтерге сәйкес Қазақстанда да білім беру жүйесі жаңартылған мазмұнға көшті. Мұнда құзіреттілік тәсіл негізінде білім беру басты орынға қойылды. Яғни, мектеп оқушылары дайын ақпаратты жаттаушы емес, оны қолданушы, ізденуші және жаңашыл ойлаушы ретінде қалыптасуы керек. Ал бұл міндетті жүзеге асыруда мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі шешуші рөл атқарады.

Мұғалімнің кәсіби құзіреттіліктері

1. Пәндік құзіреттілік

Мұғалім өз пәнінің теориялық және практикалық негіздерін терең әрі жан-жақты меңгеруі керек. Бұл тек оқулық көлеміндегі біліммен шектелмейді; заманауи ғылым жетістіктерін, өз саласындағы жаңа үрдістерді де тұрақты түрде бақылап, кәсіби дамып отыруды талап етеді. Мұғалім пәндік мазмұнды оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай жүйелі, қызықты әрі түсінікті етіп жеткізе білуі тиіс. Сонымен қатар, пәндік білімін өмірмен байланыстырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуы маңызды. Оқушының пәнге деген қызығушылығы мен ынтасы көбіне мұғалімнің өз пәнін қаншалықты жақсы меңгеріп, оны қалай жеткізе білуіне байланысты.

2. Педагогикалық құзіреттілік

Педагогикалық құзіреттілік – мұғалімнің білім алушылармен кәсіби деңгейде жұмыс істей алу қабілеті. Әр оқушының жас ерекшеліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, тиімді оқыту стратегияларын таңдау – мұғалімнің шеберлігін айқындайды. Сонымен бірге, баланың психологиялық даму заңдылықтарын білу, мотивациясын арттыру әдістерін меңгеру, білім алушылардың дербестігін дамытуға жағдай жасау да педагогикалық құзіреттіліктің құрамдас бөлігі болып саналады. Мұғалім сабақты жоспарлауда, өткізу мен бағалауда оқыту процесінің барлық кезеңін ғылыми негізде ұйымдастыруы тиіс.

3. Ақпараттық-коммуникациялық құзіреттілік

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дәуірінде мұғалім үшін цифрлық сауаттылық міндетті талапқа айналды. Компьютерлік бағдарламаларды, интернетресурстарды, оқу платформаларын (Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Kahoot т.б.) тиімді пайдалана білу – оқу процесінің сапасын арттырудың маңызды факторы. Сонымен қатар, мұғалім деректерді өңдей білу, ақпаратты сүзу, талдау және қолдану дағдыларын меңгеруі керек. Цифрлық құралдарды шебер қолдану арқылы мұғалім сабақтың тиімділігін арттырып қана қоймай, оқушылардың қызығушылығын оятып, олардың XXI ғасыр дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

4. Сыни ойлау және шешім қабылдау құзіреттілігі

Сыни ойлау – XXI ғасырда табысты болудың негізгі шарттарының бірі. Мұғалім күнделікті педагогикалық тәжірибеде түрлі жағдайларда дұрыс, дәлелді шешім қабылдай білуі қажет. Бұл қабілет, әсіресе, күтпеген мәселелер туындағанда немесе даулы жағдайларды шешуде аса маңызды. Сонымен қатар, мұғалім өзінің сыни ойлау қабілеті арқылы оқушыларды да дербес ойлауға, фактілерді талдауға, өз көзқарасын дәлелдеуге үйретеді. Сыни ойлау қабілеті мұғалімнің білім беру процесіне жаңашыл көзқараспен қарауына және оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуына мүмкіндік береді. 5. Коммуникативтік және әлеуметтік құзіреттілік

Коммуникативтік құзіреттілік – мұғалімнің оқушылармен, әріптестермен және атааналармен тиімді қарым-қатынас орната алу қабілеті. Әртүрлі әлеуметтік, мәдени және этникалық топ өкілдерімен өзара түсіністік пен сыйластық негізінде жұмыс істей білу бүгінгі күннің маңызды талаптарының бірі. Мұғалім сабырлылықты, тыңдай білуді, эмпатияны және ашық қарым-қатынас орнату дағдыларын меңгеруі қажет. Командалық жұмыс пен көшбасшылық қасиеттер де мұғалімнің әлеуметтік құзіреттілігінің көрсеткіші саналады. Мұғалім ұжымды ұйымдастырып, ынтымақтастықты қалыптастыра отырып, білім беру сапасын арттыра алады.

6. Креативтілік пен инновациялық құзіреттілік

Бүгінгі мұғалім – жаңашылдық пен шығармашылықты қатар алып жүретін тұлға. Креативтілік мұғалімге дәстүрлі әдістерден тыс ойлап, сабақ үдерісін қызықты, тартымды әрі тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Инновациялық құзіреттілік жаңа педагогикалық технологияларды, әдіс-тәсілдерді меңгеру және қолдану арқылы көрінеді. Мұғалім білім беру процесіне заманауи трендтерді (STEM, STEAM, дизайн ойлау, геймификация т.б.) енгізе отырып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыра алады. Сонымен қатар, креативті мұғалім оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға, өзіндік идеяларын жүзеге асыруға қолдау көрсетеді.

Халықаралық зерттеулер мен әлемдік еңбек нарығының болжамдарына сәйкес, 2030 жылға қарай еңбек нарығында табысты болу үшін адамның кәсіби құзіреттіліктеріне қойылатын талаптар түбегейлі өзгереді. Жаңа технологиялар, жасанды интеллект, автоматтандыру және жаһандану үрдістері адамның білімінен гөрі оның икемділігі мен дербес даму қабілетіне жоғары талап қояды. Болашақта ең қажет құзіреттіліктер қатарына төмендегілер жатады:

- Сыни ойлау және күрделі мәселелерді шешу қабілеті.

Ақпарат ағыны шексіз заманда фактілерді ажыратып, шынайы ақпаратты анықтай білу, түрлі жағдайларға объективті баға беру және дәлелді шешімдер қабылдау маңызды болмақ.

Бұл қабілет адамды стандартты емес жағдайларда дұрыс бағдар табуға және күрделі мәселелерді тиімді шешуге үйретеді. - **Адамаралық қарым-қатынас және командада жұмыс істей білу.** Болашақта ұжымдық жұмыс формалары басым болады. Әртүрлі мәдениет өкілдерімен тиімді қарым-қатынас орната білу, серіктестік қатынастарды дамыта алу, конструктивті диалог жүргізу – табыстың негізгі шарттарының бірі. Бұл дағды жұмыс процесін үйлестіруге және ортақ мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

- Бейімделгіштік және өмір бойы оқу дағдысы.

XXI ғасырда білім тек мектеп немесе университет қабырғасында ғана алынбайды. Технологиялардың қарқынды дамуы үнемі жаңа білім мен дағдыларды меңгеруді талап етеді. Сондықтан өзгерістерге икемді бейімделе алу, жаңа білімді тез игеру қабілеті кез келген салада табысты болудың кілтіне айналады.

- Креативтілік пен инновацияға ашықтық.

Стандартты ойлау шеңберінен шығып, тың идеялар ұсына білу және оларды жүзеге асыру қабілеті – болашақ көшбасшыларының басты ерекшелігі болады. Креативтілік бизнес, ғылым, өнер, білім беру сияқты барлық салаларда жоғары бағаланады. Мұғалім де өзінің сабақ беру әдістемесін үнемі жаңартып, инновациялық тәсілдерді іздестіре білуі керек.

Эмоционалдық интеллект пен көшбасшылық қасиеттер.

Эмоционалдық интеллект – өз эмоцияларын түсіну, басқару және өзгелердің сезімін ескере отырып әрекет ету қабілеті. Бұл қасиет басқалармен тиімді жұмыс істеуге, даудамайларды шешуге, ұжымды ынталандыруға мүмкіндік береді. Көшбасшылық қасиеттері бар мұғалім оқушыларға сенімділік ұялатып, оларды дамуға және жетістікке жетуге шабыттандырады.

- Цифрлық сауаттылық және технологияларды қолдану білігі.

Сандық технологиялар барлық салада маңызды рөл атқарады. Ақпараттық қауіпсіздік, деректерді өңдеу, бағдарламаларды қолдану сияқты дағдылар кез келген кәсіби қызметтің ажырамас бөлігі болады. Мұғалімдер үшін цифрлық құралдарды сабақта тиімді пайдалану, оқушыларды цифрлық мәдениетке тәрбиелеу – басты міндеттердің бірі.

Қорытындылай келгенде, XXI ғасырда әлем жылдам әрі үнемі өзгеріп отырғандықтан, білім беру жүйесіне және мұғалімнің кәсіби құзіреттілігіне қойылатын талаптар да жаңа деңгейге көтерілді. Бүгінгі мұғалім тек білімді жеткізуші ғана емес, сонымен бірге оқушылардың бойына өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастырушы, бағыт беруші көшбасшы болуы тиіс. Ол – сыни ойлайтын, цифрлық технологияларды меңгерген, креативті идеялар ұсынуға және жаңашылдыққа ашық, әлеуметтік-эмоционалдық интеллекті дамыған әмбебап маман.

Болашақта сұранысқа ие құзіреттіліктерді бүгіннен бастап меңгеру – кәсіби бәсекеге қабілеттіліктің басты кепілі. Әлемдік трендтерге сәйкес бейімделе отырып, өз білімін үздіксіз жаңартып отыру – әрбір педагогтың міндеті. Өйткені білім алушылардың бойында XXI ғасыр талаптарына жауап бере алатын қабілеттерді қалыптастыру үшін ең алдымен мұғалімнің өзі осындай құзіреттіліктердің үлгісі болуы қажет.

Осылайша, білім беру саласындағы басты мақсат – оқушыларды тек теориялық біліммен қаруландыру емес, оларды шынайы өмірде қолдана алатын, икемді, ойлай алатын, жан-жақты дамыған тұлға ретінде тәрбиелеу. Бұл мақсатқа жету үшін бүгінгі мұғалім XXI ғасыр сұраныстарына сай кәсіби құзіреттіліктерді үздіксіз дамытып отыруы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ЮНЕСКО. (2015). Білім беру саласындағы XXI ғасыр құзіреттіліктері.
2. Т.Х. Габдуллина. (2022). Заманауи мұғалімнің кәсіби құзіреттіліктері.
3. ЮНЕСКО. Білім беру болашағы: XXI ғасыр үшін білім беру туралы жаһандық есеп. — Париж, 2021.
4. Андреева Г.М. *Психология социального познания.* — Москва: Аспект Пресс, 2019.
5. Рахимова Г.Ш. *Заманауи мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі: теориясы мен практикасы.* — Алматы: "Білім", 2021.

БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ МЕН ОҚЫТУДЫҢ САПАСЫ

Нурмуханбетова Назым Бейсенбаевна
Мұқағали Мақатаев атындағы № 14орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі,
Жамбыл облысы, Тараз қаласы

Аннотация:

Оқу процесіндегі бағалау жүйесі білім беру сапасын анықтайтын негізгі факторлардың бірі болып табылады. Бұл баяндамада бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері, бағалау түрлері, олардың тиімділігін арттыру әдістері қарастырылады. Бағалау тек білімнің деңгейін анықтап қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың мотивациясын көтеру, олардың оқуға деген қызығушылығын арттыру, өзін-өзі бағалауды дамыту секілді маңызды аспектілерді қамтиды. Заманауи білім беру жүйесінде бағалау түрлерінің арасында формативті және суммативті бағалау маңызды орын алады. Сонымен қатар, технологиялық құралдарды қолдану бағалау жүйесінің тиімділігін арттыруға үлкен ықпал етеді. Бұл баяндамада әртүрлі бағалау әдістері мен олардың оқыту сапасына тигізетін әсері зерттеліп, білім беру процесінің тиімділігін арттыру үшін ұсыныстар беріледі.

Түйінді сөздер:
Бағалау жүйесі
Формативті бағалау
Суммативті бағалау
Оқытудың сапасы
Кері байланыс
Оқушылардың мотивациясы
Цифрлық бағалау құралдары
Оқушылардың мотивациясы
Цифрлық бағалау құралдары

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың білім деңгейін бағалау маңызды рөл атқарады. Бағалау жүйесі оқыту сапасын бақылауға, оқушылардың оқу нәтижелерін анықтауға, сондай-ақ олардың мотивациясын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бағалау процесі мұғалімдерге оқушының даму деңгейін анықтап, оқу барысында қандай қиындықтар бар екенін түсінуге мүмкіндік береді. Тиімді бағалау әдістері білім беру сапасын арттырып қана қоймай, оқушылардың өзін-өзі дамытуына ықпал етеді.

Бағалау жүйесінің түрлері

Бағалау жүйесін екі негізгі түрге бөлуге болады: **формативті** және **суммативті** бағалау. Әрқайсысының мақсаты мен қолданылу ауқымы әртүрлі.

1. Формативті бағалау

Формативті бағалау — бұл оқыту процесінің барысында жүзеге асырылатын бағалау түрі. Оның мақсаты — оқушының білімін тексеру және оның нәтижелері бойынша кері байланыс беру. Мұғалімдер оқушының күшті және әлсіз жақтарын анықтап, оқу барысында қажетті түзетулер енгізуге мүмкіндік алады. Формативті бағалаудың негізгі ерекшелігі — ол оқу процесінің бір бөлігі ретінде қызмет етеді және оқушының білімін жетілдіруге бағытталған.

Формативті бағалаудың ерекшеліктері:

◆ Оқушының оқу процесі кезінде үздіксіз бағаланып отыруы.
◆ Оқушының әлсіз тұстарын анықтап, оларды жетілдіруге арналған ұсыныстар беру.
◆ Тұрақты кері байланыс алу арқылы оқушының өз білімін бақылауы.

2. Суммативті бағалау

Суммативті бағалау — бұл оқу процесінің соңында жүргізілетін бағалау. Ол оқушының білім деңгейін қорытындылап, оның оқудан алған нәтижесін көрсетеді. Бұл бағалау түрі

көбінесе емтихан, курстық жұмыс немесе тест түрінде болады. Суммативті бағалау оқу процесінің нәтижесін қорытындылап, оқушының меңгерген білімін бағалайды.

Суммативті бағалаудың ерекшеліктері:

◆ Оқушының білімін оқу аяқталған соң тексеру.

◆ Нәтижелердің қорытындысын шығару.

◆ Оқушының білім деңгейін жүйелі түрде салыстыру.

Бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері

Бағалау жүйесі оқыту сапасын арттыруға маңызды әсер етеді. Тиімді бағалау әдістері оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың білім алу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Формативті бағалау оқушылардың күшті жақтарын анықтап, олардың дамуына ықпал етеді, ал суммативті бағалау оқушының алған білімінің қорытындысын көрсетеді. Оқушыға тиімді кері байланыс берілген жағдайда, оның оқу мотивациясы артып, өзін-өзі бағалауы да жақсарады.

Бағалау процесінің маңызды аспектісі — оқушылардың білім сапасын тексеріп қана қоймай, олардың дағдыларын дамыту болып табылады. Бұл үшін мұғалімдер әртүрлі бағалау әдістерін қолдануы керек. Жаңа технологиялар мен цифрлық құралдар бағалау процесін тиімді және дәл жүргізуге мүмкіндік береді.

Бағалау жүйесінің тиімділігін арттыру әдістері

Цифрлық бағалау құралдарын пайдалану Цифрлық технологиялар бағалау процесін жеңілдетеді және оны дәл әрі объективті етеді. Мысалы, онлайн тесттер, бейнемазмұнды тапсырмалар мен интерактивті платформалар оқушылардың білімін тиімді бағалауға мүмкіндік береді.

Кері байланыс жүйесін жетілдіру Оқушыларға уақытында және нақты кері байланыс беру — бағалаудың тиімділігін арттырудың негізгі жолы. Кері байланыс оқушының жетістіктері мен кемшіліктерін көрсетуге және оның оқу процесінде ары қарай даму үшін қажетті қадамдар жасауға мүмкіндік береді.

Өзін-өзі бағалау Оқушыларды өзін-өзі бағалауға ынталандыру олардың оқу процесіне деген жауапкершілігін арттырады. Өзін-өзі бағалау — оқушының өз күш-жігерін саралап, қандай бағытта жетілдіру қажет екенін түсінуге мүмкіндік береді.

Жеке оқыту жолдарын қолдану Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, бағалау әдістерін бейімдеу қажет. Мұғалімдер оқушылардың оқу стилі мен қабілеттерін ескере отырып, жеке бағалау әдістерін қолданса, олардың білім деңгейі тиімді бағаланады.

Қорытынды

Бағалау жүйесі мен оқытудың сапасы бір-бірімен тығыз байланысты. Тиімді бағалау әдістері оқушылардың білім деңгейін ғана анықтап қоймай, олардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етіп, оқу мотивациясын арттырады. Формативті және суммативті бағалау әдістерінің үйлесімді қолданылуы оқытудың сапасын арттырады. Заманауи цифрлық құралдар мен технологиялар бағалау процесін тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін оқушыларға дұрыс және уақытында кері байланыс беру, өзін-өзі бағалау мен жеке оқыту тәсілдерін қолдану арқылы оқыту сапасын арттырудың маңызы зор.

Әдебиеттер:

· **Қабдолов, З. (2015).** *Қазақстандағы білім беру жүйесі: даму бағыттары мен мәселелері*. Алматы: Қазақ университеті. Бұл еңбекте Қазақстанның білім беру жүйесінің қазіргі жай-күйі және даму бағыттары қарастырылған. Бағалау жүйесінің оқытудың сапасына әсері туралы пікірлер ұсынылған.

· **Әбдіғаппарова, А. Қ. (2013).** *Білім беру жүйесіндегі бағалау және мониторинг*. Астана: Фолиант. Автор білім беру жүйесіндегі бағалау әдістері мен мониторингтің маңыздылығын зерттеп, оқытудың сапасын арттыруға бағытталған тәсілдер туралы талдау жасайды.

· **Сухомлинский, В. А. (2017).** *Педагогика: теориясы мен практикасы*. Алматы: "Қазығұрт" баспасы. Бұл еңбек педагогика саласындағы көптеген мәселелерді қамтып, оқыту мен бағалау процесінің өзара байланысын, оқытудың сапасын арттыру жолдарын қарастырады.

· **Аймағамбетов, Т. Б. (2018).** *Білім берудегі жаңа технологиялар мен бағалау әдістері*. Алматы: "Мектеп" баспасы. Аймағамбетовтің зерттеуі білім беру жүйесіндегі жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді қарастырады, соның ішінде бағалау әдістерінің тиімділігін арттыруға арналған ұсыныстар бар.
· **Бүркітбаев, А. С. (2016).** *Қазіргі білім беру мен тәрбиенің мәселелері*. Алматы: "Раритет" баспасы. Автор қазіргі білім беру жүйесінің мәселелерін талдап, бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері мен тиімді бағалау әдістері туралы пікірлерін ұсынады.
· **Мұхаметқалиұлы, Ж. (2014).** *Қазақ мектебіндегі оқыту сапасы және бағалау жүйесі*. Астана: "Нұр-Медиа". Бұл кітапта қазақ мектебінде қолданылатын бағалау әдістері, олардың оқушы білімін жетілдірудегі рөлі талқыланған.
· **Дәулетбаева, Г. (2012).** *Білім беру процесінде инновациялық технологиялар мен бағалау әдістері*. Алматы: "Қазақ энциклопедиясы". Дәулетбаева білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар мен бағалау жүйелерінің тиімділігін зерттеп, оқыту сапасын арттырудың жолдарын қарастырады.
.

ӘН САЛУДА МУЗЫКАЛЫҚ ЫРҒАҚТЫ ИГЕРУ ФОРМАСЫ

Нұрлыбаева Олболсун Хамзақызы
Халықаралық Франция, Түркия, Польша, Дубай, Россия, Беларусь елдерінің спикерлерінен біліктілігін арттырып сертификатталған практик маман
Маңғыстау облысы Ақтау қаласы «Оқушы орталығы» КММ «Ән салу» үйірмесінің қосымша білім педагогы

Кіріспе

Ән салу – өнердің күрделі де нәзік түрі. Ән үйрету барысында дауыс диапазоны, тыныс, дикциямен қатар ырғақтық сезімді дамыту аса маңызды. Ырғақ – музыканың жүрегі. Әншінің ырғаққа деген ішкі сезімі дамымаған болса, ән орындалуы көркемдігін жоғалтады. Сондықтан ән салуды үйрету кезінде ырғақты игеруге ерекше мән берілуі тиіс. Бұл баяндамада ырғақтық сезімді дамытудың маңыздылығы, үйрету барысындағы әдіс-тәсілдер мен нақты жаттығулар ұсынылады

І. Ырғақтық сезім дегеніміз не?

Ырғақтық сезім – музыкалық дыбыстардың ұзақтығы мен екпіндік құрылымын ішкі түйсікпен қабылдау және дәл қайталау қабілеті. Ол орындаушылық мәдениеттің негізі болып табылады. Әнші ырғақты ішкі есту арқылы сезінуі және оны сөзбен, әуенмен дәл жеткізе алуы керек.

Ән айтуда ырғақтың атқаратын қызметі

Ырғақ – әннің қаңқасы, негізі. Егер әнші ырғақты дұрыс сезінбесе немесе оны бұзса, ән өзінің көркемдік сапасынан айырылады. Ән айтуда ырғақ келесі қызметтерді атқарады:

- **Музыканың құрылымын реттейді** – дыбыстар мен паузалар белгілі тәртіппен орналасады;
- **Темп пен өлшем сақталады** – әннің жалпы формасы бұзылмайды;
- **Екпін мен акцент орынды қойылады** – сөздің мәні ашылады;
- **Сезім мен мазмұн дәл беріледі** – тыңдаушыға әсер ету күшейеді.

Мысалы, халық әндеріндегі еркін ырғақ сөзбен әуеннің үндесуін талап етеді, ал кәсіби шығармаларда нақты өлшем, тұрақты темп қажет.

ІІ. Ырғақтық сезімді дамыту не үшін қажет?

- **Дұрыс музыкалық есту қабілетін қалыптастыру үшін;**
- **Әуен құрылымын түсіну және сезіну үшін;**
- **Топпен ән айтуда бірлік пен үйлесімділік үшін;**
- **Темпті сақтап, әннің мазмұнын бұзбай орындау үшін.**

Ырғақты игермеген әнші жиі шалысып, екпінсіз, әрі құрғақ айтады. Бұл тыңдаушыға әсер етпейді және музыкалық мәнін жоғалтады

Ырғақты игеру жолдарының маңызы

Әнші ырғақты игеру арқылы:

- Ән құрылымын жақсы түсінеді;
- Темпті сақтап айтады;
- Жаттығу процесінде музыкалық жадысын дамытады;
- Топпен немесе ансамбльмен айтқанда үйлесімділік сақтайды.

Ырғақты игермеген әнші жиі адасады, шумақ пен қайырмада қате кетеді, бұл тыңдарманға кері әсер етеді.

III. Ән салуды үйрету барысында ырғақты игеру жаттығулары

1. Қарапайым ырғақ жаттығулары

Мақсаты: Темп пен өлшемді түсініп, қайталау қабілетін арттыру.

Жаттығу үлгісі:

- Мұғалім 2/4 немесе 3/4 өлшемінде ырғақтық шапалақ соғады.
- Оқушы дәл сол ритмді қайталайды.
- Содан кейін осы ырғаққа қарапайым буындарды (ла-ла, ма-ма) қосып айтады.

2. Метрономмен жұмыс

Мақсаты: Темп сезімін қалыптастыру.

Жаттығу:

- Метрономды 60 немесе 80 bpm-ге қою.
- Әннің жолын сол темпке сай айту.
- Темпті баяулатып немесе жылдамдатып ырғақтың өзгерісіне икемделу машығын қалыптастыру.

3. Буынға бөліп айту

Мақсаты: Сөз ырғақтылығын меңгеру.

Жаттығу:

- Қарапайым өлең жолдарын әр буынға бір соққы келетіндей етіп айту.
- Мысалы: «А-на тілін ұмытпа» жолын төрттік ноталарға бөліп, әр буынды бір ритммен айту.

4. Қозғалыс арқылы ырғақты сезіну

Мақсаты: Қимыл арқылы ырғақты ішкі санада бекіту.

Жаттығу:

- 2/4 өлшемінде – оң және сол аяқпен кезек қадам жасау.
- 3/4 өлшемінде – екі қадам және бір секіру арқылы ритм сезу.
- Қимылға қарапайым әуен айту қосылады (мысалы, халық әні).

5. Сөз және әуенді сәйкестендіру

Мақсаты: Сөз бен әуен арасындағы ырғақ үйлесімін меңгеру.

Жаттығу:

- Ән сөзін тек ритммен айту (әндемей).
- Сол ритмге әуен қосып айту.
- Осылайша сөздің табиғи екпіні сақталады.

IV. Жас ерекшелігіне сай әдістер

Балалармен жұмыс істеуде ырғаққа үйретудің ойын түрлері үлкен рөл атқарады. Мұндай әдістерге:

Бастауыш жастағы балалар үшін:

- Ырғақты ойындар (мысалы, «ырғақты қайтала» ойыны);
- Шапалақпен және дене қозғалысымен жаттығу;
- Көлеңке арқылы ырғақты елестету (жарық пен қараңғылық ауысу).
- **Дене қозғалысымен ырғақты бейнелеу**
- **Барабан немесе қарапайым перкуссиялық аспаптарды қолдану**

Жасөспірімдер мен жоғары сынып оқушылары үшін:

- **Ритмикалық ойындар** (мысалы, «қайтала» ойыны)
- Күрделі ырғақ диктанттары;
- Әртүрлі өлшемдегі әндерді салыстырып айту;
- Халық және заманауи әндерді ырғақпен талдау.

Жас ерекшелігіне сай ырғақ жаттығуларын беру – олардың музыкалық қабілеттерін дұрыс бағытта дамытуға ықпал етеді

V. Ырғақты игерудің нәтижесі

Ырғақты сезіне білетін әнші:

- Музыкалық мәтінді еркін игереді;
- Көркем жеткізе біледі;
- Хор мен ансамбльде ырғақты бұзбай үйлесімді айтады;
- Әннің құрылымын жақсы түсінеді;

Тыңдаушыға әсер ете алатын кәсіби орындаушыға айналады

Қорытынды

Ән салу барысында ырғақтық сезімді дамыту – орындаушылықтың негізгі бөлігі. Бұл қабілет жаттығулар арқылы біртіндеп дамиды. Мұғалімдер ән үйрету кезінде ырғақты жеке бағыт ретінде қарастыруы керек. Ырғақ – музыканың «жүрегі» болса, оны сезіну – орындаушының «жан дүниесінің» көрінісі.

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ МҰҒАЛІМ: КӘСІБИ ДАМУ МЕН ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР

Нұрмұханбетова Назгүл Бейсенбайқызы
№34 орта мектебінің ағылшын тілі мұғалімі, Жамбыл облысы, Тараз қаласы

Аннотация:

Бұл баяндамада цифрлық дәуірдегі мұғалімнің рөлі, оның кәсіби дамуы мен жаңа мүмкіндіктері талқыланады. Цифрлық технологиялардың білім беру саласындағы маңызы артқан сайын мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктері мен дағдыларын жетілдіру қажеттілігі де артып келеді. Заманауи мұғалімдер үшін онлайн платформалар мен құралдарды тиімді пайдалану – білім беру сапасын арттырудың басты факторларының бірі.

Түйін сөздер:

Цифрлық дәуір, мұғалімнің кәсіби дамуы, онлайн платформалар, цифрлық технологиялар, білім беру жүйесі

Кіріспе

XXI ғасырда білім беру жүйесі үлкен өзгерістер мен жаңаруларды бастан өткеруде. Цифрлық технологиялардың дамуымен бірге мұғалімнің рөлі де едәуір өзгерді. Заманауи мұғалімдер тек дәстүрлі білім беру әдістерімен шектеліп қалмай, жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың білімін арттырып, оқыту үдерісін тиімді етуге мүмкіндік алады. Бұл баяндамада цифрлық дәуірдегі мұғалімнің кәсіби дамуы, оның жаңа мүмкіндіктері мен талаптары талқыланады.

Негізгі бөлім

1. Цифрлық дәуірдегі мұғалімнің жаңа рөлі

Цифрлық дәуір білім беру саласында түбегейлі өзгерістерге алып келді. Бұл өзгерістер мұғалімнің міндеттері мен рөлін де өзгертіп отыр. Қазіргі мұғалімдер:

- Білім беру контентін цифрландыруды жүзеге асырады;
- Цифрлық құралдарды пайдалану арқылы оқыту әдістерін жаңартуды қамтамасыз етеді;
- Оқушыларды тек академиялық біліммен ғана емес, цифрлық дағдылармен де қамтамасыз етеді.

Мұғалімдер үшін жаңа міндеттер мен жауапкершіліктермен қатар, цифрлық құралдар мен ресурстарды қолданудың жаңа мүмкіндіктері ашылуда. Бұл өзгерістер мұғалімнің оқыту әдістемелеріне шығармашылықпен қарауына, өзін-өзі дамытуға, және білім беру процесін жекелендіруге жол ашады.

2. Мұғалімдердің кәсіби дамуының цифрлық аспектілері

Цифрлық технологиялар мұғалімдердің кәсіби дамуын үнемі жаңартып, дамытып отыруға мүмкіндік береді. Олардың кәсіби дағдыларын арттыру үшін келесі цифрлық мүмкіндіктерді пайдалануға болады:

- **Онлайн курстар мен тренингтер**: Мұғалімдер әртүрлі онлайн платформаларда (Coursera, edX, Khan Academy, Udemy) білімдерін жетілдіре алады. Бұл курстар тек педагогикалық біліммен ғана шектелмей, цифрлық технологиялар, инновациялық әдістер мен зерттеулер бойынша да жаңа білім береді.
- **Вебинарлар мен онлайн конференциялар**: Бұл платформалар мұғалімдерге өз тәжірибелерімен бөлісуге, жаңалықтарды талқылауға және педагогикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.
- **Педагогикалық қауымдастықтар мен форумдар**: Мұғалімдер кәсіби пікір алмасу және өзара оқыту үшін әртүрлі онлайн форумдар мен қауымдастықтарға қосылу арқылы бір-бірінен тәжірибе алады. Бұл мұғалімдер үшін өзін-өзі дамыту мен кәсіби өсу жолында маңызды қадам болып табылады.
- **Цифрлық портфолио**: Мұғалімдердің кәсіби жетістіктері мен тәжірибелерін жинақтауға арналған цифрлық портфолио да жаңа мүмкіндіктердің бірі болып табылады. Мұғалімдер өздерінің білім беру қызметін құжаттап, өз жұмыстарын көрсету арқылы кәсіби деңгейлерін арттыра алады.

3. Цифрлық технологияларды оқыту процесіне интеграциялау

Цифрлық құралдар мен платформалар білім беру саласындағы негізгі трендтерге айналып отыр. Мұғалімдер оқу үдерісінде келесі цифрлық технологияларды қолдануда үлкен мүмкіндіктерге ие:

- **Онлайн оқыту және қашықтықтан білім беру**: Онлайн платформалар (мысалы, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams) оқытудың ыңғайлылығын арттырады және оқушылардың сабаққа қатысуын бақылауды жеңілдетеді. Мұғалімдер бұл платформаларды оқушыларға тапсырмалар беру, бағалау және кері байланыс алу үшін пайдалана алады.
- **Интерактивті оқыту құралдары**: Мұғалімдер сабақ барысында интерактивті тақталар, виртуалды зертханалар, электронды кітаптар мен қосымшаларды пайдалана отырып, оқушыларды қызықтырып, оқыту сапасын арттыра алады. Бұл құралдар білімді түсінікті әрі жеңіл қабылдауға көмектеседі.
- **Виртуалды және қосымша шындық**: Виртуалды және қосымша шындық технологиялары оқушыларға білімді тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді. Мұғалімдер физика, химия, биология сияқты пәндерді тәжірибе жүзінде үйрету үшін осы технологияларды пайдалана алады.

4. Мұғалімге арналған жаңа цифрлық мүмкіндіктердің артықшылықтары мен қиыншылықтары

Артықшылықтары:

- **Жекелендірілген оқыту**: Цифрлық құралдар мұғалімдерге әрбір оқушының оқу қажеттіліктеріне сәйкес материалдар ұсынуға мүмкіндік береді.
- **Үнемділік**: Онлайн оқыту мен ресурстарды қолдану мұғалімдер мен оқушыларға уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.
- **Жалпы білім беру мүмкіндіктерін арттыру**: Қашықтықтан білім беру, цифрлық ресурстар арқылы әртүрлі аудиторияға білім ұсыну мүмкіндігі пайда болады.

Қиыншылықтары:

- **Технологиялық алшақтық**: Барлық білім беру мекемелері мен оқушыларда жоғары сапалы интернетке немесе қажетті құрал-жабдықтарға қол жеткізу мүмкіндігі болмауы мүмкін.

• **Цифрлық сауаттылық**: Мұғалімдердің кейбірі жаңа технологияларды қолдануда кедергілерге тап болуы мүмкін. Сондықтан, мұғалімдердің цифрлық сауаттылығын арттыру үшін арнайы тренингтер мен курстар ұйымдастыру маңызды.

Қорытынды

Цифрлық дәуірдегі мұғалімдер жаңа дағдылар мен білімдерге ие болуға міндетті. Олар тек оқыту әдістерін жаңартып қана қоймай, оқушыларды ақпараттық технологияларға үйретіп, өмір бойы білім алу процесін дамытуға ықпал етуі тиіс. Қазіргі педагогтің кәсіби дамуы цифрлық технологиялармен тығыз байланысты және бұл үдеріс білім беру жүйесінің сапасын арттыруға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. (2023). *Цифрлық білім беру стратегиясы*.

2. Сағындықова, Г. (2018). Цифрлық білім беру: мүмкіндіктер мен перспективалар. Алматы: Қазақ университеті.

3. Меңлібекова, Д. (2019). Цифрлық дәуірдегі білім беру жүйесі. Астана: Литер.

4. Есентаева, С. (2021). Цифрлық технологиялармен оқыту: теория және практика. Алматы: Дайк-Пресс.

5. Баялиев, Ж. (2017). Қазіргі білім беру саласындағы инновациялар мен технологиялар. Алматы: Білім.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫН НЫҒАЙТУ ЖЕКЕ ГИГИЕНАСЫ

Нұртаза Ләззат Мұханбетсадыққызы

«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны тәрбиешісі

«Дені сау ұлт инфрақұрылымын қалыптастыру-басты мақсат»- деп атап көрсеткен болатын Елбасы Қазақстан халқына Жолдауында.

Бала туылғаннан бастап, мектепке барғанға дейінгі алғашқы жылдар адам өмірінде өте үлкен маңызға ие. Бұл кезеңде денсаулықтың іргетасы шыңдалады, әр түрлі қабілеттер дами бастайды, сапалы қасиеттері көрінеді және мінез-құлық ерекшеліктері қалыптасады. Осы жылдарда баланың қалай тәрбиеленуі, оның болашақтағы оқуына, жеке адамзат болып қалыптасуына негіз болады.

Баланы алғашқы жылдары жан-жақты тәрбиелеудің негізгісі дене тәрбиесі болып табылады.

Дене тәрбиесі дамуында дене мәдениетінің жан-жақты күтімі мен дұрыс дамуы, баланың дене күшінің сапасы мен қозғалыс белсенділігін арттыру. Денсаулық сақтау құзіреттілігін меңгерген, өз денсаулығын жете түсініп қарайтын және салауатты өмір салтын сақтайтын тұлғаны қалыптастыру.Баланың денсаулығын сақтау және нығайту, дене жаттығуларын жасауға қызғушылықтарын арттыру, қимылдық іскерліктері мен дағдыларын жетілдіру қарастырылады.

Міндеттері:

- жүру, жүгіру, секіру, лақтыру, лақтырып тосып алу, еңбектеу және өрмелеудегі негізгі қимыл түрлерін орындау іскерліктерін жетілдіру;

- ұйымшылдыққа, дербестікке, шығармашылыққа, құрдастарымен өзара достық қарым-қатынаста болуға тәрбиелеу, икемділікке, шапшаңдыққа, шыдамдылыққа үйрету, тепе-теңдік қалпын сақтау іскерліктерін меңгерту;

- барлығы бірге, бірдей қарқынмен әрекет етуге үйрету;

- денесін дұрыс ұстауға, жеке бас гигиенасын сақтау дағдысы мен денсаулық сақтау негіздерін қалыптастыру;

- спорттық ойындармен, жаттығулармен таныстыру;

- белсенді қимыл-қозғалыс (қимылдың қосымша түрлерін соның ішінде емдік-сауықтыру бағытындағы қимыл әрекеттерін енгізу, өз еркімен қимыл-қозғалыс жасау үшін күн тәртібінен уақыт бөліп, мүмкіншілік жасау) уақытын ұлғайту;

- әр халықтың қимылды ойындарына, сабақтағы спорттық құрал-жабдықтарды қолдануға қызығушылықтарын арттыру;

- түрлі спорттық құрал-жабдықтармен жабдықталған, әр түрлі қимыл әрекеттерін дамытуға жағдай жасайтын қозғалыс ортасын құру.

Дұрыс дамып келе жатқан бала ылғи да қозғалысқа қабілетті болады. Қозғалыс ықпалымен жүрек-буын, тыныс алу және жүйке жүйесі қызметі жақсартады, трек-қимыл жүйесі жетіліп зат алмасу реттеледі. Олар бала ағзасының ауруға қарсы әрекетін күшейтіп, қорғаныс күшін реттейді. Бала қимыл арқылы әлемдітаниды, оның психикасы, еркі, дербестігі, үлгерімі, ұйымшылдығы дамиды.

Әсіресе қол саусақтарының қимылы зор мәнге ие, болады. Мидың үлкен жарты шеңбер үлкен жарты шеңбер бөлігінің белсенділігін арттырып, тіл қозғаушы орталықтың дамуын реттейді. Сондықтан бала неғұрлым түрлі қимыл-қозғалыстарды меңгерсе, соғұрлым сезім, қабылдау және де басқа психикалық процестерді дамуын мүмкіндік туғызады.

Бала ағзасының нәзіктігіне, оның бойы мен ағза дамуының теңсіздігіне, біркелкі еместігіне қарай отырып, өмірінің алғашқы жылдары сауықтыру міндеттерін енгізу зор маңызға ие болды.

-Өмірін қорғау, аурумен күрес, шынығу, қоршаған ортаның кері әсерлерінен ағзаның қарсылығын жетілдіру.

-Барлық ағза жүйесінің уақытылы, жүйклі дамуын, оның қызмет мүмкіндігінің кейеюін, омыртқасы мен табандарының дұрыс пішінінің, жылдамдығын,ептілігін, төзімділігінің дамытуды жүзеге асыруды қамтамасыз ету.

Бала өзгермелі шарттарға, дене жүктемесіне тез икемделеді. Оны игеру, қабылдауы, биіктігі ерекшелендіреді. Сондықтан білім беру міндеттерін шешу аса маңызды.

1) Жеке бас және қоғамдық гигиенаны ұстану.

2) Өмірге ең қажетті қимылдық қозғалыстарды (жүру, жүгіру, секіру т.б.), сонымен бірге жүзу, шаңғымен жүру, коньки тебу, жүгіру, велосипед тебу сияқты жаттығулардың негізін құрайтын қимылдарды реттеу.

3) Атқарылып жатқан дене жаттығулары жайында алғашқы білім беру

Сонымен тәрбиелеу міндеттерін де естен шығармау керек:

- Рухани-ерікті сапаларын тәрбиелеу /адалдық, шешімге келу, батылдық, табандылық т.б./.

- Ақыл-ой, адамгершілік, әсемдік еңбекке тәрбиелеуді қамтамасыз ету.

Дене тәрбиесінің мазмұны

Жасына лайықты қимыл – қозғалыс ерекшеліктермен оған деген қажеттілікті ескере отырып, алғашқы жылы дене тәрбиесінің арнайы құралдары қолданады.

Бала дене тәрбиесінде, әсіресе өте жас кезінде күн режимі басты маңызға ие болады. Күн режимін сақтау (жүйелі сергу, ұйқы, тамақ т.б.) баланың ырғақтылығын қамтамасыз етеді, жүйке жүйесін әлсіреуден сақтайды. Күн режимінің тәрбиелік маңызы да зор: белсенділікті, дербестікті, үлгерушілікті арттырады.

Бала даму үшін санитарлық тазалық құрылымының да зор мәнге ие. Тәртіп пен тазалықты ұстану, бөлменің ауасын, жарығын, жылылығын реттеу, дұрыс киіну – дене тәрбиесіндегі ең басты нәрсе.

Бала ағзасын шыңдауда табиғат әсерлері де кеңінен қолданылады, олар: ауа, су және күн. Әр баланың жеке бас ерекшелігіне байланысьы шыңдайтын процедураларды жүйелі қабылдау жүйке жүйесін нығайтады, бейімділікті арттырады, аурудың алдын алуға көмектеседі.

Дене тәрбиесін оқыту әрбір жастағы топтарға арнайы дайындалған түрде беріледі. Балалар үлкен төзімділік көрсетіп, қимылды есте сақтауға тырысады.

Дене тәрбиесі құзіреттілігі салауатты өмір салтын ұстану ниеті мен қызығушылығының артуына байланысты — қажетті гигиеналық шараларды, күн тәртібін орындау, қимыл-қозғалыс белсенділігін реттеу, қозғалысын жетілдіру сияқты әрекеттерден көрініс береді.

Дене шынықтыру балаларды үйлесімді дамытып жетілдіреді,денсаулығын сақтап нығайтады.Дене мүсінің сұлулығын қалыптастырып,қимыл-қозғалыс қабілеттерінің негізін салып,оларды өмірде белсенді болуға дайындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аммарин Б. А. «Дене тәрбиесінің ілімі мен әдістемесі» М. 1999.

2. Дене тәрбиесі және спорт арқылы Қазақстан Республикасының халқын сауықтыру бағдарламасы. Алматы 1999.

3. «Дене тәрбиесі»Әдістемелік құрал.Алматыкітап баспасы//2011ж

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Полын Алла Викторовна
учитель начальных классов,
КГУ «Архангельская средняя школа» Кызылжарский район, СКО

Аннотация. В статье рассматривается использование эффективных методов и игровых технологий на урокахв начальной школе. Анализируются виды игровых технологий, которые могут использовать учителя начальных классов на своих уроках, а также их преимущества. В частности, рассматривается эффективность и продуктивность использования игровых технологий для усвоения нового материала, повторения и закрепления знаний в начальных классах. Изучается эффективность применения различных методов и игровых технологий в учебном процессе и их влияние на повышение качества образования.

Ключевые слова: игра, обучающие игры, развивающие игры, репродуктивные игры, диагностические игры.

Происходящие изменения в настоящее время в общественной жизни предполагают гуманизацию образовательного процесса, обращение к личности обучающегося, на развитие его лучших качеств.

При подготовке к учебным занятиям очень важно найти ту струнку души, чтобы вызвать не только интерес к предмету, но стимулировать душевные размышления и сопереживания. Перед педагогом всегда стоит два вопроса: чему учить? И особенно: как учить? Учитель должен стимулировать обучающегося к собственному росту и самосовершенствованию. Какие необходимо использовать эффективные подходы и инновационные методы.

В.А. Сухомлинский писал: «Учение не должно сводиться к бесконечному накоплению знаний, к тренировке памяти, хочется, чтобы ученики были путешественниками, открывателями и творцами в учебном процессе». [1]

Для младшего школьного возраста характерны яркость и непосредственность восприятия, легкость вхождения в образы. Обучающиеся свободно вовлекаются в любую деятельность, особенно в игровую. Одно из эффективных средств развития интереса к учебному предмету – игра.

В образовательном процессе начальной школы активно используются игровые технологии, где обучающимся в непринуждённой обстановке излагается новый материал: ученики закрепляют, совершенствуют навыки и обобщают свои знания по теме. Огромную роль игры в жизни и развитии обучающегося осознавали и отмечали во все времена. В игре

ребёнок действует не по принуждению, а по внутреннему побуждению. Игра для обучающегося – это естественная среда и гуманная форма обучения. Цель игры - сделать напряжённый, серьёзный труд занимательным, увлекательным и интересным для обучающегося. Игра позволяет раскрыть творческий потенциал обучающихся. Игра ставит обучающегося в условия поиска, пробуждает интерес к победе, а отсюда – стремление быть быстрым, собранным, ловким, находчивым, уметь чётко выполнять задания.

Игры можно использовать на всех этапах урока. Игровые технологии, которые используются в обучении и развитии школьника, позволяют:

- проводить уроки в нетрадиционной форме: урок – путешествие, урок – КВН, урок – сказка, урок – праздник, урок – аукцион, урок – игра, урок – соревнование, урок творчества, урок – исследование и т.д. Такая нетрадиционная форма урока пробуждает интерес к обучению, способствует становлению и раскрытию творческой индивидуальности каждого обучающегося, обобщает знания по предмету, развивает интеллект, содействует формированию и сплочению классного коллектива, навыков доброжелательного отношения друг к другу, воспитывает самостоятельность.

Все игры, которые используют учителя, можно разделить на следующие группы: обучающие, раазвивающие, репродуктивные, диагностические. [2]

1) Обучающие игры.

Обучающийся в игровой форме узнаёт информацию, о которой раньше не знал.

Например: при изучении темы в 1 классе по естествознанию «Какие бывают растения» проводим игру «Овощи-фрукты». Водящий по очереди бросает мяч игрокам, которые стоят в одну шеренгу, и при этом называет овощи или фрукты в произвольном порядке. Когда звучит название фрукта, например: груша, нужно поймать мяч и присесть. Если водящий называет овощ, ребёнок ловит и подпрыгивает. С помощью данной игры обучающиеся повторят разновидности растений и одновременно сделают физкультминутку, что экономит время на уроке.

На уроке изобразительного искусства при изучении темы «Радуга» можно использовать игру «Радуга - дуга». Обучающимся раздаются листы с изображением радуги, которая не раскрашена в цвете и выдаются карточки-полоски всех цветов радуги. Детям предлагается расположить в правильном порядке эти полоски, так как идут цвета радуги. Выигрывает тот, кто быстрее справится с заданием. Первый ученик называет, в какой последовательности он разложил полоски, если кто-то сделал неправильно, то обучающемуся предлагается исправить ошибку. После чего они разукрашивают радугу.

На уроках обучения грамоте в букварный период очень хорошо использовать книгу В. В.Волиной «Занимательная азбуковедение». Книга состоит из 5 разделов: «На что похожа буква», «Учимся, играя», «Занимательный материл (скороговорки, загадки, пословицы, кроссворды, ребусы, шарады)», «Словарь (крылатые слова и выражения, происхождение слов)», «Физкультминутки» [3]. Это книга хорошее подспорье в работе учителю, имеет богатый материал.

При изучении букв можно использовать такой метод, как моделирование. Обучающиеся из палочек / пластилина должны выложить букву, слоги, слова.

2) Развивающие игры.

Развивающие игровые образовательные технологии направлены на развитие новых качеств, способностей у обучающегося, учит логически мыслить. Уже в первом классе на уроках математики используются задания на логическое мышление. Рассуждая, обучающиеся заполняют пустые клетки, объясняют, доказывают свою точку зрения. (рис. 1).

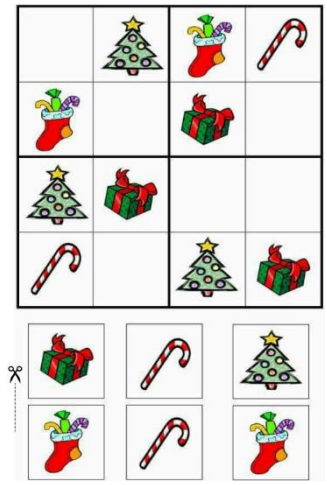

Рис. 1 – Задания на логическое мышление

Развивающие игры развивают такие качества, как внимание, память, наблюдательность. На уроках обучения грамоте использую игру «Полубуковка». Учитель медленно показывает из-за ширмы букву, начиная с её верхней части, нижняя часть буквы закрыта. Обучающиеся должны мысленно дорисовать контур буквы по памяти и узнать её. После того, как буква будет названа, педагог показывает букву.

Игра «Четвёртый лишний»

В каждой строчке ученикам нужно найти «лишнее» слово, записать его и объяснить свой выбор. В этой игре развивается не только память, внимание, но и речь, так как обучающийся должен обосновать свой ответ. [4].

3) Репродуктивные игры.

Репродуктивные игры помогают закреплять, повторять выученный материал.

Используя такие игры, учитель может выявить пробелы или какой материал был усвоен не в полном объёме. Викторина по категориям. Очень хорошо использовать при обобщении.

Каждый ученик класса может поучаствовать в этой викторине.

4) Диагностические игры.

Игра в работе педагога является главным «оружием». Через шутки, метафоры, постановку и обыгрывание определённой ситуации мы можем найти пути решения проблем, выхода из тупиковых и некомфортных для нас и обучающихся ситуаций. Леванова Е.А. пишет: «Гросс видел в игре первичную форму приобщения человека к социуму через добровольное подчинение общим правилам / лидеру» [5].

Диагностическая функция игры определяется тем, что она обладает большей предсказательностью, прогностичностью, чем любая другая деятельность. Во-первых, человек ведёт себя в игре «по-максимуму» (интеллект, творчество, физические силы), во - вторых, игра сама по себе – особое поле «самовыражения», в котором человек наиболее естественен, искренен, открыт.

Внедрение компьютерных технологий в структуру урока становится неотъемлемой частью изучения многих школьных дисциплин, что способствует совершенствованию методик преподавания, развитию межпредметных связей, повышению качества знаний обучающихся в целом за счёт усиления индивидуализированного подхода. Компьютерные игры не заменяют обычные игры, а дополняют их, обогащая педагогический процесс новыми возможностями. Игровые методы способствуют активному вовлечению детей в учебный процесс, развивают их творческое мышление, критическое восприятие и познавательную активность. Благодаря играм дети учат не только материал, но и осваивают навыки сотрудничества, ответственности и самоконтроля. Игры помогают создать позитивную атмосферу на уроках, делают процесс обучения более увлекательным и доступным для младших школьников. К тому же, они способствуют более глубокому усвоению знаний, обеспечивая мотивацию и закрепление пройденного материала. Таким образом, применение

игровых методов в обучении способствует всестороннему развитию учеников и повышает качество образовательного процесса.

Список литературы

1. В.А. Сухомлинский Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. - К.: Рад. шк" 1985.-557 с.

2. Бурдюгова, М.Н. Коллекция идей «Обучение с элементами развлечения» // Начальная школа - 2022. - №11-12 - С.56-59.

3. Волина, В.В. Занимательное азбуковедение. – Издательство Просвещение, 1991. – 368 с.

4. Богатырёва Е. В. и др. Русский язык. Учебник для учащихся 3 класса общеобразовательной школы. В 4-х ч. / Часть 1. Е. В. Богатырёва, Р. А. Бучина, Н. В. Регель, О. И. Труханова, Е. Э. Штукина. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2018. – 96 с.

5. Леванова Е.А. Игра в тренинге. Возможность игрового взаимодействия. 2-е издание, Питер, 2008.

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы
Ақтөбе облысы , Ырғыз ауданы, Жайсаңбай елі
Ө.Қанахин атындағы жалпы білім беретін орта мектебі

Тәуелсіз ел тірегі –білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған өзекті мәселе –білім беру, ғылымды дамыту. Білім беру жүйесіндегі негізгі талап – сабақта оқытудың жаңа технология әдістерін қолдана отырып, оқушылардың бәсекеге қабілетті болып шығуына ат салысу.

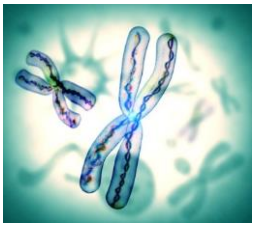
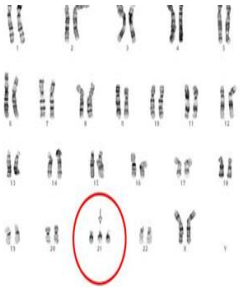
Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден–бір жолы функционалдық сауаттылықты қалыптастыру. Білім беруді жаңарту оқушы білімін ғана емес, оларды қолдану дағдыларын, атап айтқанда функционалдық сауаттылығын қалыптастырады.

Функционалдық сауаттылық – мектепте алған білімдерін, іскерлік дағдыларын, адами іс әрекеттердің әр түрлі салаларында сондай-ақ тұлға аралық қарым-қатынастарды өмірлік міндеттерін шешу үшін пайдалану болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті – мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мақсатында мектеп бағдарламасында Lesson Study әдісін пайдалану оқушының іс-әрекеттік - компетенттік тәсілге (өз бетінше іздену, өз бетінше білім алу, өзін-өзі білім алуға тәрбиелеу, дамыту) бейімделуіне мүмкіндік береді. Lesson Study – ерекше форманы сипаттайтын сабақтағы іс – әрекеттерді зерттейтін педогогикалық тәсіл. Бұл тәсіл Жапонияда XIX ғасырдың 70 жылдары құрылған зерттеу әдісі болып табылады. Lesson Study мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтеруде, білімін жетілдіруде, тәжірибе алмасуда өте тиімді зерттеу сабағы болып табылады.. Lesson Study тәсілін сабақта қолдану арқылы оқушылардың оқудағы белсенділіктерін арттырып қана қоймай, мұғалімдерге әріптестерінің зерттеу сабағын бақылауға, бақылау барысында жақсы әдіс-тәсілдермен бөлісіп, оны болашақта шығармашылықпен қолдануға мүмкіндік туады. Жаңартылған білім мазмұны бойынша, биология пәнінде; Lesson Study тобын құру, Lesson Study-дің мақсатын және күтілетін нәтижелерді айқындау, таңдалған проблема ауқымында коучинг өткізіп, мәселенің теориялық мазмұнын ашу, мүмкін шешімдерін таңдау, сабақты бірлесе жоспарлау, бақыланатын оқушылар мен шағын топтарды, бақылау барысы мен интервьюде қолданылатын құралдарды таңдау. Мен өз сабағымды Lesson Study әдісін биология

сабағында қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында STEM технологиясының элементтерін пайдалану арқылы жоспарладым. Осы орайда оқушылармен 10 – сыныптың биология қоғамдық гуманитарлық бағыты бойынша № 1 модельдеу “Адам кариограммасын құру. Геномдық мутацияны оқып білу” тақырыбындағы модельдеу сабағы барысында оқушыларды бақылау жүргізіп шағын топтарға яғни А, В және С деңгейіндегі оқушылардың сабаққа қатысуымен қызығушылығын зерттеу арқылы жұмыс жасадым.

S-(Science) ғылым.	Т – (Technology) технология	Е– (Engineering) инжинерия	М–(Mathematics) математика.(есеп-теулер жүргізу)
Мутацияның түрлерін зерттейді 	Интерактивті тақтаны пайдаланып, видеоролик, слайд арқылы тақырыпты жан - жақты түсіндіру. Микроскоп көмегімен дайын препарат арқылы хромосома жасушасымен танысады. 	Қолда бар дүниелер арқылы хромосоманың модельін жасау 	Адам кариотипінің идиограммаларының көмегімен хромосома санын есептеу жүргізу арқылы ауру түрлерін анықтап сипаттайды.

Оқушылар ғылыми тұрғыда мутацияның түрлерімен танысады, АКТ пайдалану арқылы хромасомалық және геномдық аурулардың видеороликтерін көреді. Хромасоманың модельін өз қолдарымен жасап көз жеткізеді. Соңында берілген суреттер бойынша хромасома саны бойынша есептеулер жүргізіп ауру түрлерін анықтайды. [3]

Lesson Study әдісін өз сабағымда пайдалану нәтижесінде оқушылардың білімдерін жаңа технологиялар арқылы жетілдіруге болатындығы. Сабақ соңында өз мақсатыма жеттім, қалыс қалған оқушылар болған жоқ. Сабақ барысында оқушылар сұрақтарға толық жауап беруіне, ойларын ашық айтуына дағдыланды. Топтық жұмыс арқылы ойларын ортаға салып талқылау, талдау, зерттеу жүргізе отырып пәнге деген қызығушылығын арттырдым. Зерттеу нәтижесінде сабақ барысында іс – әрекеттерді зерттеу арқылы оқушылардың темпераментін анықтап, соған қарай тапсырма жоспарлау керек екенін ескердім. А деңгейдегі оқушы барлық уақытта белсенді тапсырманы орындады, В дейгейдегі оқушы тұқымқуалаушылық аурудың түрлерін анықтап, оқулықтың көмегімен кариограммаға есептеулер жүргізді. С деңгейіндегі оқушы мұғалімнің көмегін қажет етті. Болашақта осындай әдіс – тәсілдерді қолдана отырып С дейгейіндегі оқушыны В деңгейіне жеткізуге тырысамын.

Бүгінгі таңда білім беру саласында функционалдық сауаттылықты арттыруға арналған тапсырмаларды күнделікті сабақтарда қолдану өзекті мәселелердің бірі. Әзірлеуде оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығының даму деңгейін анықтау мақсатында химия мұғалімдерінің сабақ жоспарларына енгізу үшін тапсырмалардың мысалдары келтірілген. Химия сабағында оқытудың заманауи әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, оқушылардың шығармашылық ізденістерін, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, өз білімдерін өмірде қолдана білуге үйрету.

Тапсырмалар жинағы арқылы оқушылардың білімін жалғастыруға қатысты жеке өмірлік өзін-өзі танытуына ықпал ететін талабымен, қызығушылығын арттыру мақсатында бейімдеп оқиды. Оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әр тақырыпқа арналған тапсырмалар жинағы 8-9 сынып оқулығына сай құрастырылған.

Тапсырмалар жинағы оқушылардың жаратылыстану-ғылыми және функционалдық сауаттылығын дамытады. Пән мұғалімдеріне көмекші құрал ретінді пайдалануға болады.

Жаңа оқу бағдарламаларының тағы бір ерекшелігі – олардың пәндік білім мен дағдыларды ғана емес, сондай-ақ, кең ауқымды дағдыларды қалыптастыруға бағытталуы. Оқу мақсаттарының жүйесі келесі кең ауқымды дағдыларды дамытудың негізі болып табылады: функционалдық және шығармашылық түрінде білімдерін қолдану, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, қарым-қатынастың әртүрлерін қолдану, жеке және топта жұмыс істей алу, мәселелерді шешу және шешімдер қабылдау. Ол үшін күнделікті оқыту үдерісінде әрбір тақырыпқа берілетін теориялық білімді өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, практикалық жағына бағыттап отыру керек. Сондықтан теория мен практиканың байланыста болуын қамтамасыз ету үшін әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда теориялық қағидалардың, заңдылықтар мен ережелердің, яғни ұғымдық-ақпараттық материалдардың бала өмірінде кездесетін түрлі проблемалық мәселелерді шешуге көмегі тиетіндей, бала оны қолдана алатындай практикалық маңызы ескерілуі тиіс. Сондай-ақ оқушылардың оқу материалын тек жаттап қана алмай, оның мән-мағынасын терең түсінуін қамтамасыз ету міндетті боп саналады. Оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әр тақырыпқа арналған тапсырмалар жинағы 8-9 сынып оқулығына сай құрастырылған. Мысалы мына тапсырманы судың кермектігі тақырыбын өткен кезде оқушыларға беруге болады.

5-1 Елестетіп көріңізші, орман жолдарында ұзақ жүру кезінде радиаторға таза су құю керек. Бұл аймақтағы табиғи су тек бұлақ және құдық, өте қатты. Қолыңызда реактивтер болмаса, қандай жағдайында радиатор үшін суды қалай жұмсартуға болады?

Жауап: Алдымен суды отқа қайнату керек, содан кейін оттан күл жинап, суға қосу керек. Шүберек арқылы сүзіңіз немесе тұндырғаннан кейін үстіңгі қабатты абайлап төгіңіз. Күл құрамында кальций мен магний тұздарын тұндыратын калий карбонатының едәуір мөлшері бар.

5-2 Екі үй шаруасындағы әйел кір жууға дайындалып жатты. Біріншісі суды 60 градусқа дейін қыздырып, кірді салды, екіншісі суды 5 минут қайнатты, содан кейін 60 градусқа дейін салқындатты , содан кейін ғана жууды бастады. Киімді кім жақсы жуады ? Мұны қандай қарапайым тәжірибемен дәлелдеуге болады және оны қалай түсіндіруге болады?

Жауабы: Сабын және басқа жуғыш заттар жұмсақ суда әлдеқайда тиімді. Судың кермектігі оның құрамында кальций мен магний гидрокарбонаттарының болуына байланысты, олар қайнаған кезде карбонаттар түрінде тұнбаға түседі:

$Ca(HCO_3)_2 = CaCO_3+H_2O+CO_2$

$Mg(HCO_3)_2 = MgCO_3+H_2O+CO_2$

Суды 60 градусқа дейін қыздырғанда бұл реакциялар болмайды және су қатты болып қалады. Сондықтан кірді суды қайнатқан үй шаруасындағы әйел жақсы жуады. Қорытындылай келе мұғалім сабақ беру барысында барлық оқушыларды бақылауға тырысқанымен әрбір оқушыны бақылау мүмкін емес, егер нақты оқушыларды бөліп алып, соларды бақылап отырсаңыз оқушының сабақтағы іс-әрекетін объективті түрде бағалауға мүмкіндік туады

Заман көшіне ілесу талабының бірі –оқу үрдісінде жаңа әдіс – тәсілдерді пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес. Бүгінгі таңдағы білім беру саласында тек мұғалімнің айтқанын орындау немесе оқулықты пайдалану заман талабын қанағаттандырмайды. Бүгінгі таңда оқушыларымызға білім беру сапасын көтеру және олардың білімі терең, ойы ұшқыр, функционалдық сауаттылығы жоғары адам болып қалыптасуына ықпал жасау біздің міндетіміз деп ойлаймын.

ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ: АВС ДЕҢГЕЙІНДЕГІ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ

Рискулова Майрамгул Бигалиевна
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі КММ орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың жеке қабілеттерін ескере отырып, саралап оқыту әдісін қолдану – оқу үдерісінің тиімділігін арттырудың негізгі жолдарының бірі болып табылады. Әсіресе, орыс тілі пәнінде оқушылардың тілді меңгеру деңгейі әртүрлі болғандықтан, әр оқушының қажеттілігіне сай тапсырмалар ұсыну өзекті мәселеге айналып отыр. Саралап оқыту –оқушылардың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып, білім беру процесін тиімді ұйымдастырудың заманауи әдісі. Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға және олардың мотивациясын арттыруға мүмкіндік береді. Баяндамамда А, В, С деңгейлеріне сәйкес тапсырмалар құрастырудың тәжірибелік тәсілдерін қарастырамыз.

Бұл бағытта А, В, С деңгейіне бөлінге тапсырмалар арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға, оқу мотивациясын күшейтуге, және тілді меңгеру қабілетін дамытуға мүмкінді береді. А деңгейдегі тапсырмалар – базалық білім мен түсінікті қалыптастыруға бағытталса, В деңгей – оқушыны өздігінен ойлануға жетелейді, ал С деңгейдегі тапсырмалар – шығармашылық қабілетін дамытуға және алған білімді өмірмен байланыстыруға бағытталған. Осы зерттеу жұмысының мақсаты – орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды тиімді ұйымдастыру жолданын қарастыру және АВС деңгейіндегі тапсырмалар үлгілерін ұсыну арқылы мұғалімдердің іс-тәжірибесін байыту. Сараланған тапсырмалар оқушының даралығын құрметтей отырып, оқу жетістіктерін арттыруға ықпал етеді.

Саралап оқытудың мәні Саралап оқыту оқушылардың білім деңгейіне, оқу стиліне және қызығушылықтарына сәйкес тапсырмаларды бейімдеуді көздейді. Орыс тілі сабақтарында бұл әдіс мынадай мақсаттарға жетуге көмектеседі:

- Оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту.
- Оқуға деген қызығушылықты арттыру.
- Жеке және топтық жұмысты тиімді ұйымдастыру.

АВС деңгейіне арналған тапсырмаларды құрастыру

1. Тапсырмалардың құрылымы

Тапырмаларды құрастыру кезінде мына қағидаларды басшылыққа алу қажет

- ***Нақтылық:*** тапсырманың мақсаты мен нәтижесі анық болу керек.
- ***Сәйкестік:*** тапсырмалар оқушылардың деңгейіне және оқу бағдарламасына сәйкес боу керек.
- ***Әртүрлілік:*** Тапсырмалар әртүрлі дағдыларды (тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым) дамытуға бағытталуы керек.

2. Тақырып бойынша тапсырма мысалдары

Тақырып: «Менің отбасым»

А. Деңгейі (жоғары)

Тапсырма: «Отбасы мүшелерінің мінезі мен қызығушылықтарын сипаттайтын эссе жазыңыз (150-200 сөз). Эссе ке дегенде 3 күрделі сөйлем құрылымын және 5 жаңа сөзді қолданыңыз»

Мақсаты: Шығармашылық ойлау мен күрделі граматикалық құрылымдарды қолдану дағдыларын дамыту.

В деңгей (орта)

Тапсырма: «Отбасыңыз туралы 8-10 сөйлемнен тұратын мәтін жазыңыз. Мәтінде отбасы мүшелерінің аты, жасы және бір хоббиі туралы айтыңыз. Берілген сөздерді қолданыңыз: добрый, веселый, интересный»

Мақсаты: Лексиканы бекіту және қарапайым сөйлемдерді құрастыру дағдыларын дамыту.

С деңгей (бастапқы)

Тапсырма: «Отбасыңыз туралы 5 сөйлемнен тұратын мәтін жазыңыз. Үлгіні пайдаланыңыз: «Менің атым – [аты] Менің отбасымда [----] адам бар. Менің аты [ата-анам] - [аты]»

Мақсаты: Қарапайым сөйлемдерді құрастыру және негізгі лексиканы меңгеру.

3. Тапсырмаларды орындауды ұйымдастыру

Жеке жұмыс: А деңгейіне арналған тапсырмалар көбінесе өз бетінше орындалады.

Жұппен жұмыс: В деңгейіне диалог немесе мәтінді бірге құрастыру сияқты тапсырмалар беріледі.

Топтық жұмыс: С деңгейіне топта қолдау көрсете отырып, қарапайым тапсырмаларды орындау ұсынылады.

Саралап оқытудың тиімділігі

Оқушылардың мотивациясы: Өз деңгейіне сәйкес тапсырмалар оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады.

Жеке даму: Әр оқушы өз қарқынымен ілгерілеуге мүмкіндік алады.

Нәтижелілік: тілдік дағдылардың дамуына және білім саласының артуына ықпал етеді.

Қорытынды:

Қорыта айтқанда, орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастыру – оқушының жеке қабілеті мен оқу қарқынын ескеріп, тиімді білім беру жолдарының бірі. АВС деңгейіндегі тапсырмаларды құрастыру оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың білім деңгейіне сәйкес дербес жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл білім алда теңдік пен әділеттілікті қамтамасыз етіп қана қоймай, дарынды оқушылардың әлеуетін ашуға, ал оқуында қиындықтар бар оқушыларға қолдау көрсетуге септігін тигізеді. Саралап оқыту арқылы мұғалім оқушының қызығушылығын оятып, оқу үдерісін жекелендіріп, шығармашылық және функционалдық сауаттылығын дамытуға жағдай жасайды. Орыс тілі сияқты күрделі пәндер әр оқушының деңгейіне қарай тапсырмалар ұсыну – сапалы білімнің кепілі. Сондықтан саралап оқытуды жүйелі жоспарлау мен шығармашылықпен ұйымдастыру – бүгінгі мұғалімнің кәсіби шеберлігін көрсететін маңызды факторлардың бірі.

Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастырудың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру процесін тиімді етеді. АВС деңгейіне арналған тапсырмаларды дұрыс құрастыру арқылы мұғалім әр оқушының әлеуетін ашуға және тілдік құзіреттілігін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсілді тәжірибеде қолдану мұғалімдерге оқытудың заманауи әдістерін меңгеруге және оқушылардың білім сапасын арттыруға септігін тигізеді.

“ҰСТАЗДЫҢ ҚАБІЛЕТ КАРТАСЫ: САПАЛЫ БІЛІМГЕ АПАРАР ЖОЛ”

Сальменова Гулия Темирбековна,
Ақтөбе облысы Шалқар қаласы “ 5 мектеп-лицейі “ КММ
математика пәнінің мұғалімі

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесі қоғамның даму қарқынына сәйкес үнемі жаңарып отыруды талап етеді. Осы үрдісте негізгі қозғаушы күш – мұғалімдер қауымы. Мұғалім – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар жас ұрпақтың рухани тәрбиешісі, кәсіби бағдаршысы, тұлға қалыптастырушы тұлға ретінде танылады. Сондықтан, ұстаздардың кәсіби дамуын жүйелі қолдау мен бағалау қажеттілігі өзекті мәселеге айналды. Бұл тұрғыда "қабілет картасы" ұғымы алдыңғы қатарға шығып отыр. Ұстаздардың қабілет картасы – мұғалімнің кәсіби біліктілігі мен дамуының сапалық және сандық көрсеткіштерін жүйелі түрде бағалауға, болашақтағы өсу траекториясын анықтауға мүмкіндік беретін маңызды құрал.

Қабілет картасы мұғалімнің педагогикалық шеберлігін, оқыту әдістерін, инновациялық технологияларды меңгеру деңгейін, оқушылармен қарым-қатынас орнату мәдениетін, цифрлық сауаттылығын және шығармашылық әлеуетін кешенді түрде қамтиды. Бұл құрал мұғалімнің өз кәсіби қызметіндегі жетістіктері мен әлсіз тұстарын айқындап, оның ары қарайғы дамуына жүйелі бағыт береді. Қабілет картасы арқылы әрбір ұстаз өз мүмкіндігін шынайы бағалап, өзіне нақты кәсіби мақсаттар қоя алады.

Бүгінгі таңда білім беру мазмұны жаңартылған кезде мұғалімдерден тек пәндік біліммен шектеліп қалмай, педагогикалық және цифрлық құзыреттіліктерді меңгеруі талап етіледі. Қабілет картасы осы талаптардың орындалуын бағалаудың нақты механизмі ретінде қызмет етеді. Ол мұғалімнің кәсіби дамуындағы ілгерілеуін кезең-кезеңімен қадағалап, білім сапасын арттырудағы үлесін нақты көрсетеді.

Педагогикалық шеберлік – қабілет картасындағы негізгі бағалау критерийлерінің бірі. Мұғалімнің сабақты тиімді ұйымдастыра білуі, әртүрлі оқыту әдістерін шебер қолдануы, әр оқушының қажеттіліктеріне қарай дербес тәсіл таба білуі кәсіби шеберліктің басты көрсеткіштері саналады. Әсіресе, оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған сабақ формаларын қолдану қабілеті ерекше бағаланады. Бұл бағытта мұғалімнің жобалық қызметті ұйымдастыруы, командалық жұмысты үйлестіруі, оқушылардың рефлексия жасауына жағдай туғызуы маңызды рөл атқарады.

Сонымен бірге, бүгінгі заман мұғалімінен цифрлық сауаттылықты жоғары деңгейде талап етеді. Қабілет картасында мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану біліктілігі де ескеріледі. Мысалы, электронды күнделік жүргізу, қашықтан оқыту платформаларын қолдану, цифрлық оқыту ресурстарын жасау және қолдану секілді дағдылар мұғалімнің заманауи кәсіби бейнесін қалыптастырады. Цифрлық сауаттылық мұғалімнің оқушылармен байланысын жақсартып қана қоймай, оқу процесінің тиімділігін арттыруға да ықпал етеді.

Оқушылармен қарым-қатынас орната білу де қабілет картасының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Мұғалімнің эмпатия танытуы, оқушылардың эмоциялық жағдайын түсінуі, сенімді әрі ынтымақтастық атмосфера қалыптастыруы – білім беру сапасына тікелей әсер ететін факторлар. Мұндай дағдыларды меңгерген мұғалім оқушылардың өзін-өзі дамытуына, өз ойын еркін жеткізуіне және шығармашылық әлеуетін ашуына жағдай жасайды.

Қабілет картасы мұғалімнің шығармашылық және инновациялық әлеуетін бағалауға да мүмкіндік береді. Жаңа жобаларды әзірлеу, креативті тапсырмалар құрастыру, STEAM-білім беру элементтерін қолдану, ғылыми зерттеу жұмыстарына оқушыларды тарту сынды әрекеттер ұстаздың жаңашылдық қабілетінің көрсеткіші болып табылады. Әсіресе, мектеп деңгейінде жүргізілетін стартап жобалар мен ғылыми-зерттеу топтарына жетекшілік ету тәжірибесі мұғалімнің шығармашылық деңгейін жоғары бағалауға мүмкіндік береді.

Қабілет картасын енгізу бірнеше кезеңнен тұрады. Бірінші кезеңде мұғалімнің бастапқы кәсіби деңгейін диагностикалау жүргізіледі. Бұл мақсатта өзін-өзі бағалау парақтары, сауалнамалар, тестілеу және ашық бақылау әдістері қолданылады. Екінші кезеңде мұғалім өзінің даму жоспарын әзірлейді. Бұл жоспар оның кәсіби мақсаттарын нақтылап, оларға қол жеткізу жолдарын айқындайды. Үшінші кезеңде мұғалім мен ментор немесе әдіскер арасындағы кәсіби кеңесулер өткізіледі, мұнда мұғалімнің жетістіктері мен қиындықтары талқыланады. Төртінші кезеңде аралық мониторинг жүргізіліп, қабілет картасы жаңартылып отырады.

Қазақстанның білім беру жүйесінде қабілет картасын енгізу тәжірибесі бірқатар пилоттық жобалар арқылы жүзеге асырылуда. Мәселен, қазіргі таңда мектепте ұстаздар арнайы платформада өздерінің сабақ жоспарларын, оқушылардың жетістіктері мен кері байланысын тіркеп отыру арқылы қабілет картасын жүргізіп келеді. Мұндай тәжірибе мұғалімдердің өз кәсіби дамуына саналы түрде қарауына және білім сапасын арттыруға зор ықпал етіп отыр.

Шетелдік тәжірибеге жүгінсек, Эстония, Финляндия және Сингапур секілді елдерде мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдау үшін қабілет картасына ұқсас жүйелер кеңінен қолданылады. Эстонияда, мысалы, мұғалімдердің қабілет картасы арқылы кәсіби портфолио жасалып, олардың мансаптық өсу траекториясы анықталады. Финляндияда ұстаздардың өзіндік бағалау жүйесі мен әріптестік коучинг дамыған. Бұл елдерде мұғалімдердің кәсіби дамуы үздіксіз процесс ретінде қарастырылып, арнайы қолдау бағдарламаларымен қамтамасыз етіледі.

Қазақстанда да қабілет картасын кеңінен енгізу үшін бірқатар шараларды жүзеге асыру қажет. Біріншіден, ұлттық деңгейде мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін бағалау стандарттарын әзірлеу қажет. Екіншіден, облыстық және аудандық білім басқармалары мұғалімдердің қабілет картасын жүргізуді міндеттейтін нормативтік-құқықтық актілер қабылдауы тиіс. Үшіншіден, мұғалімдерді кәсіби дамытуға арналған қаржылық және материалдық қолдау тетіктерін қарастыру керек.

Қабілет картасы негізінде мұғалімдерді марапаттау және ынталандыру жүйесін құру да маңызды. Үздік нәтиже көрсеткен ұстаздарға қосымша сыйақылар, кәсіби дамуға арналған гранттар және халықаралық тәжірибе алмасу бағдарламаларына қатысу мүмкіндіктері ұсынылуы керек. Бұл шаралар мұғалімдердің кәсіби дамуға деген қызығушылығын арттырып, қабілет картасының тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Технологиялық дамудың жаңа кезеңінде қабілет картасына жасанды интеллект пен мәшинелік оқыту технологияларын енгізу мүмкіндігі туып отыр. Мұғалімнің сабақ барысындағы іс-әрекетін автоматты түрде талдау, дауыстық интонация мен интерактивті элементтердің жиілігін есептеу арқылы оның кәсіби дамуын нақты бақылауға болады. Мұндай инновациялар ұстаздардың жеке даму траекториясын нақты анықтауға және кәсіби қолдау көрсетуге жол ашады.

Сонымен қатар, ата-аналар мен қоғамның да қабілет картасының қалыптасуына қатысуы маңызды. Ата-аналардан алынған кері байланыс арқылы мұғалімнің оқыту стилі, оқушылармен қарым-қатынасы туралы қосымша мәліметтер жинауға болады. Бұл ақпарат мұғалімнің кәсіби дамуына сыртқы көзқарас тұрғысынан баға беруге мүмкіндік береді.

Ұстаздардың қабілет картасы – сапалы білімге апарар жолдың басты бағдаршамы. Бұл карта мұғалімнің кәсіби жетістігін ғана емес, сонымен бірге оның үнемі дамуға деген ұмтылысын көрсетеді. Сондықтан, қабілет картасы мұғалімдердің кәсіби дамуын басқарудың заманауи, тиімді және нәтижелі құралы ретінде білім беру жүйесіне толық енгізілуі тиіс. Егер осы жүйе кешенді түрде іске асса, Қазақстанның білім беру сапасы жаңа биіктерге көтерілуі сөзсіз. Себебі, сапалы білім – ұстаздан басталады.

Ұстаздардың қабілет картасы тек мұғалімнің кәсіби шеберлігін бағалаумен шектелмейді. Ол – ұстаздың тұлғалық, әлеуметтік, шығармашылық қабілеттерін де жүйелі түрде ашатын, көпқырлы диагностикалық құрал. Әсіресе заманауи мектептерде мұғалімнің бір ғана пәнді оқытушы емес, сонымен бірге тәрбиеші, ментор, көшбасшы ретіндегі рөлі артып келе жатқандықтан, қабілет картасы осы барлық рөлдер бойынша нақты критерийлер мен көрсеткіштерді қамтуы қажет.

Бұдан басқа, қабілет картасын әзірлеу кезінде мұғалімнің рефлексивті қабілеттеріне ерекше мән беру маңызды. Мұғалім өзінің кәсіби қызметін үнемі сараптап, артықшылықтары мен әлсіз жақтарын өздігінен анықтауға дағдылануы тиіс. Рефлексияның дамуы педагогты үздіксіз өзін-өзі жетілдіруге итермелейді. Бұл бағытта, мысалы, әр тоқсан сайын мұғалім өз сабақтарының видеоаналитикасын жасап, жіберілген қателерді және жақсы тәжірибелерді талдап отыруға міндетті болуы мүмкін.

Ұстаздардың қабілет картасын дамытуда педагогикалық этика және кәсіби жауапкершілік те негізгі критерийлердің бірі ретінде қаралуы тиіс. Мұғалім білім беру үрдісінде әділдік, адалдық, баланың құқығын құрметтеу сияқты негізгі құндылықтарды ұстануы керек. Әсіресе, эмоционалдық интеллект пен дағдарысты жағдайларда дұрыс шешім қабылдау қабілеті қазіргі заман мұғаліміне қойылатын басты талаптардың біріне айналды.

Қабілет картасының құрылымы мультидисциплинарлы сипатта болғаны дұрыс. Бұл дегеніміз, картада педагогиканың, психологияның, менеджменттің, коммуникацияның және цифрлық технологиялардың негізгі элементтері біріктірілуі тиіс. Мұғалімнің ақпараттық сауаттылығы, медиатехнологияларды қолдану деңгейі, киберқауіпсіздік ережелерін сақтау білігі сияқты қабілеттері де бағалау жүйесіне енуі қажет. Осы арқылы ұстаз тек пәнді оқытушы емес, XXI ғасырдың бәсекеге қабілетті азаматын тәрбиелеуші кәсіби маман ретіндегі бейнесін толық ашатын болады.

Сонымен бірге, қабілет картасы педагогтің инклюзивті білім беру ортасындағы қабілеттерін де бағалауға мүмкіндік беруі керек. Әртүрлі білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істей алу, жеке білім беру маршруттарын құрастыру, әлеуметтік бейімделуге көмек көрсету сынды аспектілер қазіргі кезде әлемдік білім беру жүйесінің негізгі талаптарының қатарына енді. Сондықтан ұстаз қабілет картасында инклюзивті оқыту саласындағы құзыреттілігін де көрсетіп, тұрақты дамытып отыруға ұмтылуы қажет.

Ұстаздардың қабілет картасын тиімді енгізу үшін мемлекет тарапынан да жүйелі қолдау шаралары қажет. Әр деңгейдегі білім беру ұйымдарында арнайы жұмыс топтарын құрып, мұғалімдерге қабілет картасының маңызын түсіндіру, оны қолдану бойынша практикалық тренингтер өткізу ұсынылады. Сонымен қатар, педагогтердің қабілет картасы бойынша жинаған көрсеткіштері олардың мансаптық өсуіне, кәсіби дамуына және еңбекақы жүйесіне тікелей ықпал етуі қажет. Бұл ұстаздардың карта жүргізуге деген мотивациясын арттырады.

Болашақта ұстаздардың қабілет картасы білім беру сапасын арттырудағы негізгі индикаторлардың біріне айналуы мүмкін. Әр мектеп өзінің педагогикалық құрамының қабілет карталарының жиынтық көрсеткішін сараптай отырып, оқу бағдарламаларын, әдістемелік қызметтерді және педагог кадрларды дамыту стратегиясын жүйелі түрде құра алады. Бұл тәсіл жалпы ұлттық білім беру сапасын арттыруға нақты үлес қосады.

Ақпараттық технологиялардың жылдам дамуы ұстаз қабілет картасын автоматтандырылған платформаларда жүргізуге мүмкіндік береді. Арнайы мобильді қосымшалар, жасанды интеллект элементтері мұғалімнің сабақ өту стилін, оқушылармен өзара іс-қимылын, цифрлық ресурстарды қолдану жиілігін автоматты түрде сараптап, картаны толықтыруға көмектеседі. Бұл уақытты үнемдеп қана қоймай, педагогикалық қызметке объективті көзқарасты қалыптастырады.

Қорытындылай келе, ұстаздардың қабілет картасы – білім беру саласындағы сапалы өзгерістерге бастайтын инновациялық құрал. Ол ұстаздарға өздерінің кәсіби мүмкіндіктерін тереңірек түсінуге, өзін-өзі жетілдіруге бағыт береді. Сонымен қатар, білім беру ұйымдарының кадрлық саясатын жақсартуға, оқушыларға сапалы білім беру ісін жүйелі түрде арттыруға ықпал етеді. Қабілет картасы арқылы әрбір ұстаз өзінің даму жолында нақты мақсаттар қойып, оларды кезең-кезеңімен жүзеге асыруға мүмкіндік алады.

Егер Қазақстан осы бағытта жүйелі жұмыс жүргізіп, педагогтардың кәсіби дамуын қолдауға барлық қажетті жағдай жасаса, онда ұлттық білім беру жүйесі жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттырып, болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына берік негіз қалады. Себебі сапалы білімнің өзегі – жоғары қабілетті, өз ісіне жан-тәнімен берілген мұғалімдер.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. (2021). «Орта білім беру мазмұнын жаңарту тұжырымдамасы». Нұр-Сұлтан: ҚР БҒМ.

2. Храпченков, Г. М. (2019). *Педагогика: теория и практика*. Мәскеу: Академический проект.

3. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы. (2020). «Білім беру жүйесіндегі цифрландыру үрдістері». Нұр-Сұлтан.

4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілген «Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы». Нұр-Сұлтан: ҚР Үкіметі.

ДИАЛОГТЫҚ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Сармурзина Гулбану Оналбаевна
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы «№13 гимназиясы» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру, сыни ойлауын дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Осы мақсатта диалогтік оқытуды сабақта қолдану үлкен жетістіктерге қол жеткізеді. Диалогтік оқыту- мұғалім мен оқушы және оқушылардың өзара белсенді қарым- қатынасына негізделген оқыту тәсілі. Бұл әдіс оқушылардың ойлау қабілетін дамытуға, білімді терең меңгеруге және өзара түсіністікке бағытталған.

Диалогтік оқытудың мәні мен маңызы: Диалогтік оқыту барысында оқушылар өз ойларын еркін білдіріп, пікір алмасуға қатысады. Бұл әдіс оқушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін арттырады, сөйлеу, тыңдау және жазу дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, диалогтік оқыту оқушылардың бір-бірімен және мұғаліммен тиімді қарым-қатынас орнату қабілетін күшейтеді. Ғылыми зерттеулерге сүйенсек, диалогтік оқыту оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың білім деңгейінің өсуіне әсер етеді.

Диалогтік оқытудың тиімділігі:Мерсер мен Литлтон: «Диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосады».

Мерсер мен Литлтонның пайымдауынша, диалогтік оқыту оқушылардың берілген тақырыпты тереңірек түсінуіне мүмкіндік береді.

Диалогтік оқытудың түрлері:Мерсердің зерттеуіне сәйкес, диалогтік оқытудың үш түрі сипатталған:

1. Әңгіме-дебат: Оқушылар бәсекеге қабілетті, басқа адамдардың көзқарасын қабылдауды қаламайды.

2. Кумулятивтік әңгіме: Идеялар қайталанады және жасалынады, бірақ үнемі мұқият бағалана бермейді.

3. Зерттеушілік әңгіме: Әркімнің идеясы пайдалы деп саналғанымен, мұқият бағалау жүреді, топтағы қатысушылар келісімге келуге тырысады.

Әңгіме-дебат:1.Ой- пікірлерде үлкен алшақтық болады және әрқайсысы өз шешімдерінде қалады.

2. Ресурстарды біріктіруге бағытталған аздаған талпыныс жасалады.

3. Қарым-қатынас көбіне **“Иә , бұл солай”, “Жоқ, олай емес”** деген бағытта жүзеге асады.

4. Орта бірлесуден гөрі, көбіне бәсекелестікке бағытталған.

Кумулятивтік әңгіме:1.Айтылған пікірлермен тыңдаушыларды әрқайсысы механикалық түрде келісе береді.

2.Әңгіме білім алмасу мақсатында жүргізілгенімен, оған қатысушылар өзгелер ұсынған қандай да болсын идеяларды төзімділікпен тыңдайды.

3. Идея қайталанады және жасалынады, бірақ үнемі мұқият бағалана бермейді.

Зерттеушілік әңгіме:1.Әркім ақылға қонымды мәлімет ұсынады;

2. Әркімнің идеясы пайдалы деп саналғанымен, мұқият бағалау жүргізіледі;

3.Қатысушылар бір-біріне сұрақ қояды;

4. Қатысушылар сұрақ қояды және айтқандарын дәлелдейді, осылайша әңгімеде дәлелдеме «көрінеді»;

5. Топтағы қатысушылар келісімге жетуге тырысады (олар келісімге келуі де, келмеуі де мүмкін, ең бастысы-келісімге ұмтылу.

Диалогтік оқытуда сұрақ қою маңызды орын алады.

Сұрақтың түрлері:төмен деңгейдегі, жоғары деңгейдегі.

Сұрақ қою техникасы: түткі болу, сынақтан өту, қайта бағытттау.

Түрткі болу: сұрақты қарапайым етіп қою, өткенді пысықтау.

Сынақтан өту: толық жауап беруге, ойын толық айтуға итермелейді. «Сіз мысал келтіре аласыз ба?» деген сұрақтармен бағыттайды.

Қайта бағыттау: Сұрақты басқа оқушыларға бағыттайды.«Көмектесе алатындарың бар ма?» деген сұрақ қойылады.

Диалогтік оқытудың артықшылықтары:

1. Оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттырады. Диалогтік оқытуда оқушылар пассивті тыңдаушы емес, оқу үдерісінің белсенді қатысушысы болады.

2. Сөйлеу және ойлау қабілеттерін дамытады. Диалог арқылы оқушылар өз ойларын нақты әрі дұрыс жеткізуге үйренеді, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады және сыни ойлау қабілетін жетілдіреді.

3. Қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдыларды нығайтады. Диалогтік оқыту оқушылардың өзара түсіністігін, бір-біріне деген құрметін арттырып, ұжымдық жұмыс жасауға үйретеді. Бұл олардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді.

4. Терең түсінік пен ұзақ мерзімді есте сақтауды қамтамасыз етеді.Мағыналы талқылаулар мен зерттеушілік әңгімелер оқушылардың оқу материалына тереңірек үңілуіне, жаңа идеяларды зерттеуіне және білімді ұзақ мерзімге есте сақтауына көмектеседі.

5. Оқушылардың өз-өзіне сенімділігін арттырады. Диалогтік оқыту барысында оқушылар өз пікірлерін ашық айтуға, қателесуден қорықпауға үйренеді. Бұл олардың өз-өзіне деген сенімділігін нығайтады.

6. Мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестікті жақсартады. Диалогтік оқыту мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты нығайтып, оқу үдерісін бірлесіп жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың оқуына оң әсер етеді. Диалогтік оқыту оқушылардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етіп, білім сапасын арттыратын тиімді әдіс болып табылады.

Диалогтық оқытуда қолданылатын әдістер:

«Ақылдың алты қақпағы» әдісі:

Әңгіме қалай аталады?Ол кімге қатысты айтылған? Әңгімені жазған кім?

Аланды сипатта.Ол алдына қандай мақсат қойды?Нені армандаған?

Аланның өмірінде қандай қиындық болды?

Аланның әкесінің соңғы сөзінде қандай мән бар?

Аланның әкесінің ақылы туралы сен не ойлайсың?

Аланның іс әрекетінен не үйрендің?

Антиципация. Мәтіндегі түсіп қалған сөздерді мағынасына сай қойыңдар.

АВТОБУСТА

Ә. Шынбатыров.

Автобус тоқтайтын _____келдік. Көп ұзамай көк _____ келіп тоқтай қалды. Екі ---------- бірден ашылды. . Адам да көп. Бірі мінсе, бірі -------____ жатты. Алдыңғы-------- апам екеуміз ішке кірдік.

- Мұнда _____, - деп, менен үлкендеу екі бала анама орын ұсынды.

– Рахмет, _____, - деді анам отырып жатып.

– Ана, _____ не үшін айттыңыз?

– Кішіпейілдігі үшін. Сен де солардай бол. Үлкенді_____.

Сонда үлкендер саған да _____ айтатын болады. Сәлден кейін базарға кеттік.

1.Тақырыптың негізгі ойын анықтаңдар.

2. Анасы не үшін рахмет айтты?

3. Өзің үлкендерге орын бересің бе?

Сөздерді оңнан солға қарай жылдам оқу.

Йағрот, қарыпаж, патік, нішрегөк, қызаж,

Назарды жылдам ауыстыруға арналған жаттығу. Әріптерді (сөздерді) табу.

• А к ғ н ұ р ы а д а н а с ш л а

• ы б қ о ң ы р щ ф ә і ұ қ

• г с м ы н м е к т е п ц в қ ғ ү б а л к

Баланың қиялын дамытуға арналған жаттығу. Берілген сөздермен әңгіме құрастыр.

Үкі, піл, ыдыс, сыйлық, кітап, шұлық, қасық, орамал, айна, сақина.

Диалогтік оқыту нәтижесі:

1. Пікірлерді зерттеуге талпынады.
2. Жаңа білімдерімен бөлісуде белсенділік танытады .
3. Өзгенің пікірін өзгертуге дайын болады.
4. Оқушылар орынды сұрақ қояды.
5. Қызығушылық танытады.
6. Дәлелдер іздейді
7. Оқушылардың өз бетімен оқуға ынтасы артады.

Елімізідің болашағы- білімді ұрпақ. «Қыран түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талмас талап сыйлайды» Әрбір ұстаз білімді ұрпақ әрбиелеу үшін аянбай еңбек еткенде нәтижеге қол жеткізе алады.

Диалогтік оқыту әдісі оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың білім сапасын жақсартуға ықпал етеді. Бұл әдіс арқылы оқушылар өз ойларын еркін білдіріп, пікір алмасуға қатысады, сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін арттырады. Сондықтан диалогтік оқыту қазіргі білім беру жүйесінде маңызды орын алады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ерменова Қ. «Диалогтік оқытуға жаңа көзқарас» Kitaphana.kz 2016 жыл
2. Alexander, R. Towards Dialogic Teaching: Rethinking Classroom Talk (4-th ed.). Dialogos, 2008.
3. Mercer, N., & Littleton, K. Dialogue and the Development of Children’s Thinking: A Sociocultural Approach. Routledge, 2007.
4. Wegerif R. Dialogic: Education for the Internet Age. Routledge, 2013.
5. Barnes, D., & Todd, F. Communication and Learning Revisited: Making Meaning through Talk. Open University Press, 1995.
6. Ur, P. 100 Teaching Tips. Cambridge University Press, 2016.

ТҰЛҒА ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ: ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ КЕЙІПКЕРЛЕР ӘЛЕМІ

Сейтханова Бахыт Тулегеновна

Титов атындағы №20 мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі,

Шымкент қаласы, Қазахстан

Аннотация

Қазақ әдебиетіндегі көрнекті кейіпкерлерді зерттеу арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтармен таныстырып, тілдік қорын байытуға, әдеби талдау жасау дағдыларын дамытуға бағытталған.Әдеби шығармалардың талдауына, кейіпкерлердің образын ашуға,олардың іс-әрекетіне баға беруге,шығарманың идеялық мазмұнын түсінуге баса назар аударылған.Ұсынылған тақырыптар мен әдістемелік тәсілдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін,сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік

береді.Сонымен қатар оқушыларды ұлттық құндылықтармен, мәдени мұрамен таныстыру,патриоттық сезімдерін ояту.

Тірек сөздер: кейіпкерлер,тілдік қор,құндылықтар,мәдени мұра,,мазмұн

Әдебиет – адамзат тарихы мен мәдениетінің айнасы, қоғамның әлеуметтік-саяси ахуалын, халықтың рухани дүниесін көрсететін құдіретті күш. Әдеби шығармаларда тұлға мен образ арқылы автор өз идеясын, көзқарасын білдіреді, оқырманға әсер етіп, ой қозғайды. Тұлға – нақты тарихи адам, ал образ – әдеби шығармадағы шартты бейне, белгілі бір идеяны, мінезді, типті көрсетеді. Әдебиетте тұлғаның өмірі мен қызметі шығарманың сюжетіне арқау болып, образ арқылы оның ішкі дүниесі, құндылықтары ашылады. Әдебиеттегі тұлға мен образдың өзара байланысы шығарманың көркемдік құнын арттырып, оқырманға әсер ету күшін арттырады.

Абай Құнанбаев. Абай – даналық символы

Абай Құнанбаев – қазақ халқының ұлы ақыны, ағартушы-философы, композитор, аудармашы, қазақ жазба әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі. Абайдың шығармашылығы қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына зор ықпал етті. Абай өз өлеңдері мен қара сөздерінде адамгершілік, әділдік, білім, өнер, еңбекқорлық сияқты мәселелерді көтеріп, халықты оқуға, білім алуға, өнерге ұмтылуға шақырды. Абай – қазақ халқы үшін даналықтың, ақыл-ойдың, адамгершіліктің символы. Абай мұрасы – қазақ халқының рухани қазынасы.

Абайдың “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасының кейіпкерлері

“Сегіз аяқ” – Абайдың 1889 жылы жазылған өлеңі. Өлең сегіз жолдан тұратын шумақтардан құралған және әр шумақта белгілі бір ой, сезім, көңіл-күй білдіріледі. “Сегіз аяқ” – Абайдың философиялық, әлеуметтік, моральдық көзқарастарын көрсететін шығарма. Өлеңде ақын өмірдің мәні, адамның қоғамдағы орны, жақсылық пен жамандық, ақыл мен надандық сияқты мәселелерді көтереді.

“Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасындағы кейіпкерлерді шартты түрде екі топқа бөлуге болады:

1. **Оң кейіпкерлер:** Ақылды, білімді, еңбекқор, адамгершілігі мол адамдар. Бұл кейіпкерлер арқылы Абай оқырманға жақсылыққа ұмтылуға, білім алуға, еңбек етуге шақырады.
2. **Теріс кейіпкерлер:** Надан, жалқау, ақылсыз, адамгершіліксіз адамдар. Бұл кейіпкерлер арқылы Абай оқырманды жамандықтан аулақ болуға, надандықпен күресуге шақырады.

“Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасында Абай адамның ішкі дүниесіне, оның жақсы және жаман қасиеттеріне терең үңіледі. Ақын өлеңдері арқылы оқырманға өзін-өзі тануға, өмірдің мәнін түсінуге, жақсылыққа ұмтылуға көмектеседі.

Қорытынды

Әдебиеттегі тұлға мен образ арқылы автор өз идеяларын, көзқарастарын жеткізеді, оқырманға әсер етіп, ой қозғайды. Абай Құнанбаев – қазақ халқының ұлы ақыны, даналықтың символы. Абайдың “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасы – ақынның философиялық, әлеуметтік, моральдық көзқарастарын көрсететін шығарма. Өлеңде Абай адамның ішкі дүниесіне, оның жақсы және жаман қасиеттеріне терең үңіледі. Ақын өлеңдері арқылы оқырманға өзін-өзі тануға, өмірдің мәнін түсінуге, жақсылыққа ұмтылуға көмектеседі.

Мәтінге негізделген 7 сұрақ:

1. Әдебиет дегеніміз не және оның қандай күші бар?
2. Әдеби шығармадағы тұлға мен образдың айырмашылығы неде?
3. Абай Құнанбаев кім және оның қазақ әдебиеті мен мәдениетіне қосқан үлесі қандай?
4. Абай өлеңдері мен қара сөздерінде қандай мәселелерді көтереді?
5. “Сегіз аяқ” өлеңі қандай жылы жазылды және оның негізгі идеясы қандай?
6. “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасындағы кейіпкерлерді қандай екі топқа бөлуге болады және олардың сипаттамасы қандай?
7. Абай өлеңдері оқырманға қандай әсер етеді және неге шақырады?

Ыбырай Алтынсарин. Ыбырай – ұстаз, ағартушы. “Қазақ байы” әңгімесіндегі кейіпкерлердің образы.

Ыбырай Алтынсарин. Ыбырай – ұстаз, ағартушы

Ыбырай Алтынсарин (1841-1889) – қазақ халқының көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы, этнограф, қоғам қайраткері. Ол қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашып, оқулықтар жазды, қазақ әдебиетінің дамуына зор үлес қосты. Ыбырай Алтынсарин – қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі. Оның әңгімелері мен өлеңдері жастарды білім алуға, еңбек етуге, адамгершілік құндылықтарды сақтауға шақырады. Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқы үшін білім мен ағартудың символы.

“Қазақ байы” әңгімесіндегі кейіпкерлердің образы

“Қазақ байы” – Ыбырай Алтынсариннің танымал әңгімелерінің бірі. Әңгімеде қазақ қоғамындағы байлардың өмір салты, адамгершілік қасиеттері және қоғамға пайдасы туралы мәселелер көтеріледі. Әңгімедегі кейіпкерлердің образы арқылы автор байлықтың маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді.

“Қазақ байы” әңгімесіндегі негізгі кейіпкерлер:

- **Қазақ байы:** Әңгімедегі басты кейіпкер – бай адам. Ол байлығын ақылмен, еңбекпен тапқан, қоғамға пайдасы тиетін істерге жұмсайтын адам. Бай өзінің байлығын кедейлерге көмектесуге, мектептер мен ауруханалар салуға, жолдарды жөндеуге жұмсайды. Бай – адамгершілігі мол, ақылды, білімді адам. Ол өзінің байлығымен қоғамға үлгі болады.
- **Кедейлер:** Әңгімеде кедейлердің өмірі ауыр, қайғылы жағдайда суреттеледі. Олар байдың көмегіне мұқтаж, білім алуға, жақсы өмір сүруге ұмтылады. Кедейлер – еңбекқор, шыдамды, қайырымды адамдар. Олар байға алғысын білдіріп, оның жақсылығын ешқашан ұмытпайды.
- **Жалқаулар:** Әңгімеде жалқаулардың өмірі бейшара, мағынасыз болып көрсетіледі. Олар еңбек етпей, дайын асқа ие болғысы келеді, бірақ мұндай өмір оларды бақытты ете алмайды. Жалқаулар – ақылсыз, надан, адамгершіліксіз адамдар. Олар қоғамға зиянын тигізеді.

“Қазақ байы” әңгімесінде Ыбырай Алтынсарин байлықтың адам өміріндегі маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді. Автор оқырманды байлықты ақылмен, еңбекпен табуға, оны қоғамға пайдалы істерге жұмсауға шақырады.

Қорытынды

Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы. Ол қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашып, оқулықтар жазды, қазақ әдебиетінің дамуына зор үлес қосты. “Қазақ байы” әңгімесінде Ыбырай Алтынсарин байлықтың адам өміріндегі маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді. Автор оқырманды байлықты ақылмен, еңбекпен табуға, оны қоғамға пайдалы істерге жұмсауға шақырады.

Ақиқат/Жалған тапсырмасы

Нұсқау: Төмендегі тұжырымдарды мұқият оқып шығыңыз. Егер тұжырым мәтінге сәйкес келсе, “Ақиқат” деп, ал сәйкес келмесе, “Жалған” деп жазыңыз.

1. Ыбырай Алтынсарин тек қана ақын болған. (Жалған)
2. Ыбырай Алтынсарин қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашты. (Ақиқат)
3. “Қазақ байы” - Ыбырай Алтынсариннің ең танымал романы. (Жалған)

4. “Қазақ байы” әңгімесінде байлықты дұрыс пайдаланудың маңыздылығы көрсетілген. (Ақиқат)

5. “Қазақ байы” әңгімесіндегі бай өзінің байлығын тек өзінің қажетіне жұмсайды. (Жалған)

6. Әңгімедегі кедейлер байға алғысын білдірмейді. (Жалған)

7. ЫБырай Алтынсарин оқырманды жалқаулыққа шақырады. (Жалған)

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әуезов М. Әдебиет тарихы. – Қызылорда.1927.– 341 б. – кітап

2. 2.Қазақ халық әдебиеті: көп томдық/Құрастырып,түсініктерін жазған М.Құмарова.-Алматы: Жазушы.-Тақырып алдында: Қазақ ССР Ғылым академиясы М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты.Т.3: Батырлар жыры/жауапты шығарушы Ж.Әбішев .-1987.-304бет

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Серікбаева Айгүл Болатқызы

«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» КММ тәрбиешісі

Ал қазіргі таңда білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, білікті маман болу мүмкін емес. Елбасының «Болашақтың берік іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауында «Әлеуметтік жаңғырту – жаңа әлеуметтік саясат деген айдармен айқындалып, өмір бойы білім алу әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» - деп жазылған. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау болып отыр.

«Ұстаздың биігі ойлана қарасаң биіктей береді, үңіле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң қарсы алдыңда, айналсаң артыңда тұрғандай» – деп Сократ айтқандай Егеменді еліміздің алдыңғы қатарлы отыз мемлекеттің қатарына қосылуға табандылықпен жылжу саясаты қоғамымыздың барлық саласында түбегейлі өзгерістер енгізіп, жаңа талаптар қойылып отыр. Соның ішінде болашақ ұрпаққа әлемдік деңгейде білім беру мақсатына орай білім мазмұнына жаңаша қарау – басты міндеттердің бірі. Қазіргі кезде білім берудің жаңа жүйесінің жасалынуы, білім мазмұны мен әдіс-тәсілдерінің жаңаруы бәсекелестікке қабілеті мол, шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді.

Сапалы білім – ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Бүгін мектеп партасында отырған бүлдіршіндер ертең ел тағдырын шешетін азаматтар. Олардың сапалы білім алуын бүгін қамтамасыз ету –мұғалімнің басты міндеті.

Ал қазіргі таңда білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, білікті маман болу мүмкін емес. Елбасының «Болашақтың берік іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауында «Әлеуметтік жаңғырту – жаңа әлеуметтік саясат деген айдармен айқындалып , өмір бойы білім алу әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» - деп жазылған. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Ғылыми тілмен айтқанда «иновациялық процесс» немесе «педагогикалық жаңалықтарды енгізу»деп аталады. Инноватика ұғымының мәні латынның «in -novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту,өзгерту,жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді.

Иновациялық білім беру құралдарына : аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мултимедиялық құрал, электрондық оқулықтар және тағы басқалары

жатады. . Интерактивті тақта сабаққа қатысушылардың барлығының ойын бір ортаға жинақтап ,қажет ақпаратты өңдеу арқылы жалпыланған ақпараттық біліктілікті қалыптастыратын тиімді құрал болып табылады. Интерактивті тақтаны қолданудың тиімділігі шексіз.Осындай құралдардың бірі – мултимедиялық оқулықтарды сабақта пайдалану оқу іс -әрекеттерінің жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда мұғалім әр оқу іс-әрекеттерін өтер алдында жиі-жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді.Ал мультимедиялық оқулықтар арқылы мұғалім уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады , екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік береді , сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-әрекетіне белсенділігін арттыра түседі.

Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі – баланың оқыта отырып, ой еркіндігін, белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Әр мұғалім өз сабағының –көшбасшысы.Көшті қалай бастап алып жүрем десе де өз еркі. Ал көшті дұрыс бағыттай білу ол шеберлігіне байланысты. Педагогикалық технологияда ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым-қатынасы болып табылады. Қарым-қатынас жасауда үлкендер жағынан балаға мынадай жағдай туғызу қажет.

«Бала біздің болашағымыз, қоғамыздың азаматы».

Оның мақсаты: Баланы жеке тұлға етіп қалыптастыру.

Қазіргі таңдағы білім беру технологиясының қатарына мыналар кіреді:

-Денсаулық сақтау технологиясы.

-Жобалы-іс шығармашылығы.

-Ізденіс-шығармашылық технологиясы.

-Қатынастық-ақпараттық технология

-Жеке тұлғаға бағыттау технологиясы.

-Ойын технологиясы.

-Триз технологиясы

Денсаулық сақтау технологиясының мақсаты: Баланың денсаулығын нығайтуға,білім дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту ұйымдары,баланың денсаулығы мен оның дене бітімінің қалыптасуына үлкен үлес қосады.

Қазіргі таңда адамдардың даму жағдайында оның денсаулығын қалыптастыруда реттік жүйесіз мүмкін емес.

Денсаулық сақтау технологиясы мынадай топтарға жіктеледі:

Әдістемелік-профилактикалық: медбикенің жетекшілігі мен медициналық талаптардың нормасына байланысты. Медициналық құралдарды қолдану және балалардың тамақтануын қадағалау, алдын алу іс-шараларын жүргізу.

Сауықтыру-шынықтыру: бұл балалардың денсаулығын нығайтып, шынықтыруға бағыттау. Физикалық дамуының сапасын жақсартуда шынықтыру, тыныс алу жаттығулары жатады.

Жобалау шығармашылық технологиясы.

Мақсаты: Әлеуметтік тұлғалық тәжірибені дамыту және байыту.

Тәрбиешілер өз іс әрекеттерінде жобалау технологиясын қолданады.

Жобалау классификациясы «Ойын түрінде» барлық топтың қатысуымен өткізілетін сабақтар

(ойындар, ұлттық билер, драматизациялау, әр түрлі көңіл көтерулер)

«Баяндау» Балалар өз сезімін көркемдеп,музыка арқылы,ауызша,жазбаша,жеке дауыста жеткізуді үйренеді.

«Құрастыру» анық пайдалы заттарды жасауға бағытталған;

(құс ұясы, гүлзарлар құрылымы.)

Ұлы педагог Ушинский: «Бала балқытылған алтын, оны қандай қалыпқа салып құям десе де мұғалімнің қолында» дегені әр ұстазға қойылар үлкен сын деп ұғамын, ал ақпараттық- коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру оң ықпалын беріп отыр.

Елді өсіретін де, елді төмен түсіретін де – білім. Сондықтан қолда бар амалдарды тиімді пайдана білу сіз бен біздің үлесімізде, құрметті әріптестер!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жаңа технологияны қолдану.«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту»

2. Оқу-тәрбие үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі. «Информатика негіздері», 2008 №4

3. Н.Ә. Назарбаевтың «Келешектің берік іргесін бірге қалаймыз»халыққа жолдауы .2011ж.

4. Мултимедиялық құрал. «Оқыту-тәрбиелеу технологиясы» 2014 №3

ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: ИИ — УГРОЗА ИЛИ ПОМОЩНИК ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ?

Сисенова Клара Туралиевна
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы,"Қарауылкелді орта мектебі" КММ
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ИИ стремительно меняет облик образования, открывая новые горизонты для обучения, благодаря адаптивным технологиям и персонализированным программам. В нашем интервью мы поговорили с Игорем Сенюшиным, руководителем направления R&D в ЦАРКА, об обучении детей и роли искусственного интеллекта (ИИ) в развитии их технических навыков и мышления. Игорь поделился своим мнением о важности раннего знакомства с ИИ и современными технологиями, подчеркивая их влияние на будущее поколение. В этом контексте важно исследовать, как использование ИИ может не только облегчить процесс усвоения знаний, но и сделать его более увлекательным и эффективным.

Искусственный интеллект станет надежным помощником для педагогов, облегчая выполнение рутинных задач, таких как составление методических материалов и отчетов. Тем не менее, сам процесс обучения требует человеческого участия, особенно когда речь идет о мотивации и воспитании учеников.

Примеры из Мексики и США показывают, что ИИ может успешно выполнять функции наставника, предоставляя индивидуальные рекомендации и поддержку. Но при этом именно преподаватель остается ключевым звеном, которое вдохновляет и поддерживает интерес учеников к учебе.

Таким образом, ИИ не заменит учителей, а станет их ценным союзником. Это позволит педагогам сосредоточиться на более важных аспектах обучения, таких как эмоциональное развитие и формирование критического мышления у студентов.

Один из известных примеров — стартап CodiPlay, который уже получил признание за пределами Казахстана. Кроме того, в стране работают талантливые педагоги и образовательные программы, например, Artision Education – помогают изучать программирование, электронику и физику, TSARKA Academy – для обучения кибербезопастности в разном возрасте и курсы, которые мы реализуем с Cyber Formula 3. Цель последнего курса — познакомить детей с разными профессиями в IT через практические примеры.

Оптимальный возраст для начала обучения IT-навыкам зависит от ребенка, его интересов и уровня развития, но в среднем можно сказать, что основные IT-навыки дети могут начинать осваивать уже с 5-6 лет. На этом этапе важно не углубляться в технические

детали, а познакомить ребенка с компьютером, его возможностями и базовыми принципами работы. Например, многие программы и платформы предлагают игры, которые учат основам логики и мышления — навыков, которые являются фундаментом для программирования. В таком возрасте детям полезно развивать интерес к технологиям в игровой форме, когда они начинают понимать, что такое алгоритмы и последовательность действий.

Начиная с 7-8 лет, дети могут переходить к простым языкам программирования, таким как Scratch, который помогает им визуализировать процессы и создавать свои первые программы. Этот подход укрепляет их способности к решению задач и развивает креативное мышление. Важно, чтобы обучение IT-навыкам не перегружало ребенка, поэтому программы должны быть адаптированы к его возрасту и уровню подготовки.

В целом, главное — это поддерживать интерес ребенка к IT и не навязывать обучение, а наоборот, предлагать возможности для самостоятельного исследования и творчества. Подход к обучению должен быть последовательным и увлекательным, чтобы ребенок мог развивать навыки естественно и с удовольствием.

Возможно, программирование станет базовым навыком, как знание Excel и Word. В начальных классах стоит развивать для начала логическое мышление, а программирование можно уже внедрять с 5-7 классов. Это позволит ученикам видеть реальные перспективы в разных сферах IT.

Сейчас в школьных программах уже появился Python, вытеснив такие языки, как Basic и Pascal. Это прогрессивное изменение. Для внедрения новых подходов нужно взаимодействие школ с представителями индустрии, чтобы быстрее адаптироваться под современные реалии.

STEM-навыки крайне важны, особенно с учетом популярности инженерных специальностей. При этом мне нравится расширенная концепция STEAM, включающая «A» (Arts). Искусство и дизайн помогают лучше понять механизмы создания удобных и полезных продуктов. Интеграция искусства позволяет будущим разработчикам учитывать не только технические аспекты, но и восприятие пользователей, делая продукт более привлекательным и интуитивным. Такой подход формирует лидеров, которые могут создавать не только функциональные, но и эстетически приятные и удобные решения, что становится ключевым в конкурентном технологическом мире.

Один из частых мифов — что технологии слишком сложны или что IT ограничено только программированием. Мы стремимся показать, что профессий в сфере IT гораздо больше, и все они требуют различных навыков и компетенций. Помимо программирования, IT охватывает такие направления, как дизайн, аналитика данных, управление проектами и бизнес-навыки. Важно, чтобы дети понимали: независимо от их интересов и талантов, IT-сфера может предложить им подходящие возможности для раскрытия их потенциала и творчества.

Существует несколько устойчивых заблуждений, которые могут отпугнуть детей от выбора профессий в электронике и приборостроении. Один из таких мифов — что это направление слишком сложное. Это действительно трудоемкий путь, иногда более сложный, чем, например, программирование на Python. Но наиболее вредным мифом является утверждение, что такие профессии никому не нужны и что мы, как страна, в этом направлении уже не сможем «догнать». Подобные стереотипы, к сожалению, часто слышны от представителей профессии «старой закалки», — радиолюбители или те, преподает в этой сфере десятилетиями и не видит значительных изменений. Однако реальность такова, что сейчас — как раз лучшее время для развития в этой области. Порог сложности создания и производства устройств снижается, а спрос на разработки, сделанные в Казахстане, наоборот, растет.

В первую очередь, это логическое и критическое мышление, умение учиться и планировать свое время. Ребёнок должен уметь анализировать информацию и проверять её, что становится особенно актуальным в общении с ИИ. Критическое мышление помогает избегать влияния потенциальных ошибок ИИ, и это навык будущего, учитывая, как

стремительно развивается бизнес на основе ИИ. Планирование помогает правильно расставлять приоритеты и выстраивать траекторию своего профессионально и личного роста.

Онлайн-курсы и платформы станут важной частью образования, особенно с учетом того, как быстро меняется мир. Вероятно, они войдут в нашу жизнь так же как сериалы: кто-то будет смотреть сериалы, а кто-то изучать новый материал на онлайн-курсах. Сегодня многие люди меняют специальность, благодаря курсам и интенсивам, и тренд на онлайн-образование только усиливается. Мы видим появление "атомарных" курсов, которые дают конкретные знания — от работы с библиотеками до узкоспециализированных инструментов. Это позволяет постепенно расширять навыки и становиться более компетентным профессионалом.

Однако важность офлайн-образования тоже нельзя недооценивать. Когда студент учится в окружении единомышленников, это поддерживает его мотивацию и позволяет обмениваться знаниями и опытом. Онлайн-курсы же часто лишены этой социальной составляющей. Поэтому формирование здорового сообщества, где можно задать "глупый" вопрос, очень важно для того, чтобы люди чувствовали себя уверенно. Мы в ЦАРКА также стремимся развивать такие сообщества, в этом году на ежегодной конференции KazHackStan мы посвятили отдельный трек, где весь день спикеры рассказывали про разработку электронных устройств, стараемся поддерживать образовательные инициативы коллег по индустрии, проводить лекции и рассказывать личный опыт на встречах, где люди могут не только получать информацию от нас, но и обсуждать практические аспекты с профессионалами индустрии.

ЗАМАНАУИ ТАЛАПТАР КОНТЕКСТІНДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАНСАП ЖОЛЫ

Сыдыкова Сауле Акажановна
Абай облысы, Семей қаласы «№35 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
тарих және география пәндерінің мұғалімі:

Кіріспе

Қазіргі әлемде білім беру жүйесі үнемі өзгеріп, дамып отырады. Бұл өзгерістер қоғамның әлеуметтік-экономикалық, технологиялық және мәдени салаларындағы жаңа талаптарға байланысты туындайды. Осыған орай, мұғалімдерге қойылатын талаптар да артып, олардың мансап жолы да күрделене түсуде. Бұл баяндамада біз заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолының негізгі кезеңдерін, мұғалімдердің кәсіби даму бағыттарын және олардың алдында тұрған мүмкіндіктер мен қиындықтарды қарастырамыз. Қазіргі XXI ғасырда білім беру жүйесі бұрын-соңды болмаған өзгерістерге ұшырауда. Цифрлық трансформация, ақпараттық қоғамның дамуы, оқушылардың қажеттіліктерінің өзгеруі және жаһандық сын-қатерлер – барлығы педагогика саласына жаңа талаптар қойып отыр. Осы жағдайларда педагогикалық мамандық тек білім беруші маман болудан гөрі, шығармашыл, икемді, көшбасшы тұлға болуды қажет етеді.

Педагогтың кәсіби мансабы — бұл үздіксіз даму жолы. Ол жеке тұлға ретінде де, кәсіби маман ретінде де өсуді қамтиды. Бүгінде педагог өз жұмысында тек дәстүрлі әдістермен шектелмей, заманауи технологиялар мен әдіснамаларды қолдануы керек. Сонымен қатар, кәсіби біліктілік пен құзыреттілік, цифрлық сауаттылық, эмоционалдық интеллект, рефлексия жасау қабілеті сияқты факторлар педагогикалық мансаптың маңызды элементтері болып табылады.

1. Педагогикалық мансаптың негізгі кезеңдері

Педагогикалық мансап – бұл мұғалімнің білім беру саласындағы қызмет жолы. Ол әдетте бірнеше кезеңнен тұрады:

• Бастауыш кезең: Бұл кезеңде жаңадан оқу бітірген мұғалімдер тәжірибе жинақтап, кәсіби дағдыларын дамытады. Олар тәлімгерлердің көмегіне сүйеніп, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруды үйренеді.

• Тәжірибелі мұғалім кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер өз пәнінің маманы ретінде қалыптасады, оқытудың әр түрлі әдістерін меңгереді және оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнатады. Олар әріптестерімен тәжірибе алмасып, кәсіби қоғамдастықтарға қатысады.

• Шебер мұғалім кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер оқытудың жоғары деңгейіне жетеді, өздерінің авторлық әдістемелерін жасайды және білім беру процесіне инновациялар енгізеді. Олар жас мұғалімдерге тәлімгерлік етеді, педагогикалық кеңестерге қатысады және білім беру саясатына ықпал етеді.

• Педагог-зерттеуші кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер ғылыми-педагогикалық қызметпен айналысады, зерттеулер жүргізеді және білім берудің өзекті мәселелерін шешуге атсалысады. Олар ғылыми конференцияларға қатысады, мақалалар жазады және ғылыми дәрежелерге ие болады.

• Білім беруді басқару кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер білім беру ұйымдарында басқарушылық қызметтерді атқарады, педагогикалық ұжымды басқарады және білім беру саясатын жүзеге асырады. Олар стратегиялық жоспарлаумен айналысады, ресурстарды басқарады және білім беру сапасын арттыруға жағдай жасайды.

2. Мұғалімдердің кәсіби даму бағыттары

Заманауи талаптарға сай мұғалімдердің кәсіби дамуының бірнеше бағыты бар:

• Пәндік білімді тереңдету: Мұғалімдер өз пәнінің соңғы жетістіктерімен таныс болуы, жаңа оқу материалдарын меңгеруі және оларды оқу процесіне енгізуі қажет.

• Педагогикалық шеберлікті арттыру: Мұғалімдер оқытудың заманауи әдістерін, технологияларын және стратегияларын меңгеруі, оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескеруі және олармен тиімді қарым-қатынас орнатуы керек.

• Зерттеу дағдыларын дамыту: Мұғалімдер білім беру проблемаларын анықтауға, зерттеу жүргізуге, деректерді талдауға және нәтижелерді тәжірибеде қолдануға қабілетті болуы қажет.

• Кәсіби этиканы сақтау: Мұғалімдер педагогикалық этиканың қағидаларын білуі, оқушылармен, әріптестермен және ата-аналармен әділ, сыйластық және жауапкершілік қарым-қатынас орнатуы керек.

• Өзін-өзі дамыту: Мұғалімдер өз білімін үнемі толықтырып отыруы, жаңа дағдыларды меңгеруі, кәсіби құзыреттіліктерін арттыруы және мансаптық мақсаттар қоюы қажет.

3. Мұғалімдердің алдында тұрған мүмкіндіктер мен қиындықтар

Заманауи талаптар мұғалімдерге көптеген мүмкіндіктер ұсынады:

• Кәсіби өсу мүмкіндігі: Мұғалімдер мансаптың әр түрлі кезеңдерінде өзінің білімін, дағдыларын және тәжірибесін арттыра алады.

• Шығармашылықпен айналысу мүмкіндігі: Мұғалімдер оқытудың жаңа әдістерін, технологияларын және материалдарын жасап, оларды оқу процесіне енгізе алады.

• Әлеуметтік мәртебенің артуы: Білім берудің қоғамдағы рөлінің артуы мұғалімдердің әлеуметтік мәртебесін көтереді.

• Қашықтықтан жұмыс істеу мүмкіндігі: Технологиялар мұғалімдерге қашықтықтан оқытуға және әлемнің түкпір-түкпіріндегі оқушылармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, мұғалімдер бірқатар қиындықтарға тап болуы мүмкін:

• Жұмыс жүктемесінің жоғары болуы: Мұғалімдер көп сағат жұмыс істейді, сабақтарға дайындалады, оқушылардың жұмыстарын тексереді және әкімшілік тапсырмаларды орындайды.

• Жалақының төмен болуы: Көптеген елдерде мұғалімдердің жалақысы олардың біліктілігі мен жауапкершілігіне сай келмейді.

• Кәсіби стресс: Мұғалімдер оқушылардың тәртібі, ата-аналармен қарым-қатынас және білім беру саясатының өзгеруі сияқты факторлардан стресске ұшырайды.

• Технологиялық өзгерістерге бейімделу: Мұғалімдер үнемі жаңа технологияларды меңгеріп, оларды оқу процесіне енгізуге мәжбүр болады.

4. Заманауи мұғалімге қойылатын талаптар

Заманауи мұғалім – бұл:

• Білімді және құзыретті: Өз пәнін жетік білетін, оқытудың заманауи әдістерін меңгерген және оқушылармен тиімді қарым-қатынас орната алатын маман.

• Шығармашыл және инновациялық: Оқытудың жаңа тәсілдерін іздейтін, оқу процесіне инновациялар енгізетін және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытатын тұлға.

• Зерттеуші және сыншыл: Білім беру проблемаларын зерттейтін, өз тәжірибесін талдайтын және оқытуды жақсарту үшін өзгерістер енгізетін маман.

• Этикалық және жауапкершілікті: Педагогикалық этиканың қағидаларын сақтайтын, оқушылардың құқықтарын қорғайтын және өз іс-әрекетіне жауап беретін тұлға.

• Үнемі дамитын: Өз білімін толықтырып отыратын, жаңа дағдыларды меңгеретін және кәсіби құзыреттіліктерін арттыратын маман.

5. Кәсіби мансапқа мотивация және кәсіби күйзеліс

Педагогтың мансаптық дамуында мотивация үлкен рөл атқарады. Ішкі мотивация (оқушылармен жұмыс істеу ләззаты, шығармашылық еркіндік) және сыртқы мотивация (еңбек ақының өсуі, марапаттар, мансаптық көтеріліс) өзара байланыста дамиды.

Алайда, кәсіби мансап жолында күйзеліс пен кәсіби қажу (burnout) мәселелері де кездеседі. Бұл құбылыстың алдын алу үшін:

• Жұмыс пен демалыс арасындағы тепе-теңдікті сақтау,

• Қолдау көрсететін орта қалыптастыру,

• Эмоционалдық тұрақтылықты дамыту маңызды.

Қорытынды

Заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолы мұғалімдерден үнемі өзін-өзі дамытуды, жаңа технологияларды меңгеруді және оқытудың инновациялық әдістерін қолдануды талап етеді. Мұғалімдердің алдында көптеген мүмкіндіктер мен қиындықтар тұр. Білім беру саясаты мұғалімдерді қолдауға, олардың кәсіби дамуына жағдай жасауға және олардың әлеуметтік мәртебесін арттыруға бағытталуы керек. Тек сонда ғана біз заманауи талаптарға сай келетін және қоғамның дамуына үлес қосатын білімді, құзыретті және шығармашыл мұғалімдерді дайындай аламыз.

Заманауи талаптар контекстінде педагогикалық мансап — бұл үздіксіз даму мен ізденістің жолы. Қазіргі мұғалім – көпфункциялы, технологияны меңгерген, креативті және эмоционалды тұрақты тұлға. Оның кәсіби дамуы тек өзіне ғана емес, бүкіл ұрпақтың сапалы білім алуына әсер етеді. Педагогикалық мансапты тиімді дамыту үшін мемлекет, білім беру ұйымы және мұғалімнің өзі бірлесе жұмыс істеуі қажет. Олай болса, болашақ ұрпаққа сапалы білім мен тәрбие беру – кәсіби дамуға ұмтылатын заманауи педагогтың басты миссиясы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбиев Ж.Ә., Бабаев С.Б., Құдиярова А.М. *Педагогика*. — Алматы: Дарын, 2022.

2. Жұмабаев С. *Заманауи білім беру жүйесіндегі мұғалімнің рөлі*. — Білім журналы, 2021, №2, 14–19-б.

3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. *Мұғалімдердің кәсіби даму тұжырымдамасы*, 2023 ж.

4. Серікбаева Р.Ш. *Педагогтың кәсіби құзыреттілігі мен даму бағыты*. — Ұстаз тәжірибесі, 2020, №5, 32–36-б.

5. Тұрғынбаева Б.А. *Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары*. — Алматы: Білім, 2020.

NEW TRENDS IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF AN ENGLISH TEACHER

Тәжен Айнұр Бекмұратқызы
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы №31қазақ орта мектебі КММ
ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

INTRODUCTION

In the dynamic world of education, the role of the English language teacher is pivotal. English, often referred to as the global lingua franca, bridges cultures, fosters international **communication,** and opens doors to myriad opportunities. As such, the teachers responsible for imparting this language hold a significant responsibility not only to their immediate students but to a broader global community. This immense responsibility underscores the importance of professional development for English language teachers

MAIN PART

One of the most tangible impacts of professional development is its direct correlation with teaching quality. As teachers engage in continuous learning, they acquire new teaching methodologies, strategies, and insights that enable them to deliver lessons more effectively. This enhanced teaching quality translates to improved student outcomes. Students benefit from teachers who are well-versed in the latest pedagogical approaches, can integrate technology seamlessly into lessons, and are adept at tailoring instruction to cater to diverse learning needs . In essence, a well-equipped teacher is better positioned to foster an environment where students can thrive, leading to higher levels of engagement, comprehension, and overall achievement.

The digital revolution has left no stone unturned, and the realm of professional development for English language teachers is no exception. As technology continues to evolve at a breakneck pace, it brings with it a plethora of opportunities for educators to enhance their skills, knowledge, and teaching methodologies.

The Rise of Online Platforms, Tools, and Apps

Gone are the days when professional development was confined to physical workshops or seminars. Today, the digital landscape offers a vast array of platforms and tools tailored to the needs of English language teachers. Online courses, often offered by prestigious institutions, provide comprehensive modules on everything from pedagogical strategies to language nuances. Interactive language apps, with their gamified lessons, offer insights into engaging teaching methodologies. Furthermore, digital forums and communities foster collaboration, allowing teachers from across the globe to share experiences, resources, and best practices. These digital avenues not only offer flexibility but also ensure that teachers have access to the latest trends and research in the field

The Role of Collaboration and Networking

In the realm of professional development for English language teachers, collaboration and networking emerge as powerful catalysts for growth. Beyond the confines of individual classrooms and institutions, a vast community of educators, researchers, and professionals exists, offering a wealth of knowledge, experiences, and opportunities. Tapping into this community can significantly enhance the professional journey of English language teachers.

Benefits of Joining Professional Organizations and Attending Conferences

Professional organizations, such as TESOL or IATEFL, serve as hubs for English language educators worldwide. Membership in such organizations offers a plethora of benefits. Teachers gain access to a wealth of resources, including research publications, teaching materials, and specialized training opportunities. These organizations often host conferences, seminars, and workshops, providing platforms for educators to learn from industry experts, share their insights, and engage in meaningful discussions. Attending these events not only broadens one's knowledge base but also provides opportunities to forge connections with peers, mentors, and potential collaborators (Burns & Richards, 2009).

Significance of Community Involvement and Online Forums/Groups

In today's digital age, the concept of community has transcended geographical boundaries. Online forums and groups dedicated to English language teaching have sprouted across platforms like Facebook, LinkedIn, and specialized websites. These virtual communities offer spaces for teachers to ask questions, share experiences, and discuss challenges. Whether it's seeking advice on a specific teaching strategy, sharing a successful lesson plan, or discussing the nuances of a new pedagogical trend, these forums provide real-time feedback and support. Moreover, being part of such communities fosters a sense of belonging, reminding teachers that they are part of a global fraternity working towards a common goal: enhancing the quality of English language education .

Collaboration and networking are not mere adjuncts to the professional development process; they are integral components. By actively engaging with the broader community of English language educators, teachers can amplify their growth, stay updated with global trends, and enrich their teaching practices with diverse perspectives and insights.

Lifelong Learning and Continuous Professional Development

The journey of an English language teacher is one of perpetual growth and evolution. In a field as dynamic and globally significant as English language teaching, the concept of 'finishing' one's education or training is virtually non-existent. Instead, the emphasis is on lifelong learning and continuous professional development, ensuring that teachers remain at the pinnacle of their profession, ready to meet the diverse and ever-changing needs of their students.

CONCLUSION

The realm of English language teaching, with its global significance and dynamic nature, presents a unique set of challenges and opportunities. At the heart of navigating this intricate landscape lies the concept of professional development. As we've explored throughout this article, professional development is not a mere adjunct to a teacher's career but an integral, ongoing journey that profoundly impacts both educators and their students.

The importance of professional development cannot be overstated. It directly influences teaching quality, ensuring that educators are equipped with the latest methodologies, tools, and insights to deliver effective instruction (Ur, 2012). More than just imparting linguistic skills, today's English language teachers play a pivotal role in shaping global citizens, capable of navigating a multicultural, interconnected world. This responsibility necessitates a commitment to continuous learning and growth.

Looking ahead, the future of professional development is rife with possibilities. From hyper-personalized learning paths to immersive VR training sessions, the horizon is expansive. Yet, amidst these advancements, the core essence remains unchanged: a commitment to excellence, a passion for teaching, and an unwavering dedication to enhancing student outcomes.

The journey of professional development for English language teachers is a testament to the ever-evolving nature of education. It's a journey of discovery, growth, and profound impact, reminding us that in the world of teaching, the quest for knowledge is truly endless.

ПЕДАГОГТІҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Тажмагамбетова Светлана Сагынбаевна
Ақтөбе қаласы "№13 орта мектебі"КММ

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру саласына қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Педагог қызметі де жаңаша сипат алып, кәсіби дамудың жаңа бағыттарын қамти бастады. Педагог тек оқытушы ғана емес, сонымен қатар баланың әлеуетін ашатын, оның шығармашылығы мен сыни ойлау қабілетін дамытатын жетекші тұлғаға айналды. Осы орайда педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз әрі жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

Қазіргі білім беру трендтері мұғалімнің тек пәндік білімін емес, сонымен қатар заманауи цифрлық құралдарды меңгеруін, эмоционалдық интеллектінің дамуын,

көшбасшылық және командамен жұмыс істей білу қабілеттерін талап етеді. Педагогтің үздіксіз кәсіби өсуі — білім беру сапасының негізгі факторы.

Негізгі бөлім

2.1 Үздіксіз кәсіби даму

Бүгінгі таңда педагог үшін үздіксіз кәсіби даму қажеттілікке айналды. Білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтар мен өзгерістер мұғалімнің өз білімін және дағдыларын тұрақты түрде жаңартып отыруын талап етеді. Үздіксіз кәсіби даму формаларына біліктілікті арттыру курстарына қатысу, әдістемелік бірлестіктер жұмысына араласу, тәжірибе алмасу және өзіндік білім жетілдіру кіреді.

Қазақстанда мұғалімдерге арналған кәсіби даму бағдарламалары кеңінен қолжетімді. “Өрлеу” ұлттық орталығы, “Назарбаев Зияткерлік мектептері” тәжірибесін тарату жобалары педагогтердің кәсіби өсуіне үлкен үлес қосуда. Сонымен қатар халықаралық онлайн курстар (Coursera, EdX) педагогтердің әлемдік тәжірибемен танысуына мүмкіндік береді.

2.2 Цифрлық технологияларды меңгеру

Қазіргі заман мұғалімінен цифрлық сауаттылық талап етіледі. Қашықтықтан оқыту тәжірибесі көрсеткендей, білім беру үрдісінде сандық технологиялар маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle сияқты платформаларды еркін меңгеруі керек.

Қазақстанда BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz сияқты платформалар кеңінен қолданылады. Сонымен қатар, Kahoot, Quizizz сияқты ойын түріндегі бағалау құралдары сабақтарды қызықты әрі тартымды етеді. Цифрлық технологияларды дұрыс қолдану оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді.

2.3 Жеке білім беру маршруттарын құру

Әрбір мұғалім кәсіби даму бағытында өз жеке білім беру маршруттарын құруы керек. Бұл – мұғалімнің жеке кәсіби қажеттіліктері мен мақсаттарына сәйкес жоспарланған даму жолы. Мысалы, бір педагог цифрлық білім беру технологияларын тереңдетуді мақсат етсе, екіншісі педагогикалық психология бойынша білімін арттыруды жөн көруі мүмкін.

Жеке маршруттар EdCrunch Academy, Cambridge Teacher Development бағдарламалары арқылы жүзеге асырылады. Өз дамуын жоспарлай алатын мұғалім кәсіби шеберлігін тиімді дамытады.

2.4 Эмоционалды интеллект және педагогикалық рефлексия

Эмоционалды интеллект (EQ) — мұғалімнің кәсіби табысты қызметінің негізі. Мұғалім оқушылардың көңіл-күйін түсіне білуі, сыныпта оң психологиялық ахуал қалыптастыра алуы тиіс. Сонымен қатар педагог өзінің кәсіби қызметін ұдайы рефлексия жасап, жетілдіріп отыруы керек.

Педагогикалық рефлексия әдістеріне “Сабақтан кейінгі күнделік”, “Өзін-өзі бағалау парағы”, “Әріптестермен кері байланыс алу” тәсілдері жатады. Бұл әдістер мұғалімнің өз тәжірибесін сыни тұрғыдан қарап, кәсіби кемшіліктер мен жетістіктерді талдауына мүмкіндік береді.

2.5 Soft skills және көшбасшылық қабілеттер

Бүгінгі мұғалімге пәндік білімнен бөлек, soft skills деп аталатын жеке дағдылар аса қажет. Оларға коммуникация, командада жұмыс істеу, креативті ойлау, эмоционалды тұрақтылық, шешім қабылдай білу дағдылары жатады. Сонымен қатар көшбасшылық қасиеттерді дамыту педагог қызметінің ажырамас бөлігіне айналуда.

“Teacher Leadership” халықаралық жобаларының тәжірибесі мұғалімнің көшбасшылық қасиеті оқу процесінде белсенділікті, ынтымақтастықты арттыратынын дәлелдейді.

2.6 Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім беру – барлық балаларға, олардың жеке ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім алу мүмкіндігін беру идеясын ұстанады. Мұғалім ерекше білім қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыс жасауда адаптивті әдістерді меңгеруі қажет.

Қазақстанда “Болашақ” қорының бастамасымен инклюзивті білім беру саласындағы көптеген жобалар жүзеге асырылуда. Мұғалімдерге арнайы семинарлар мен тренингтер ұсынылады. Инклюзивті әдістер арқылы әрбір оқушының әлеуетін ашуға жағдай жасалады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, педагогтің кәсіби дамуы – заман талабы. Білім беру саласындағы үздіксіз өзгерістер мұғалімнен бейімделгіштік, жаңашылдық және үздіксіз даму дағдыларын талап етеді. Заманауи педагог үздіксіз оқу мен кәсіби шеберлігін жетілдіру арқылы ғана оқушыларға сапалы білім мен тәрбиені ұсына алады.

Сондықтан педагогтерге кәсіби даму мүмкіндіктерін кеңейту, үздік тәжірибелерді меңгеру және жеке дамуға тұрақты көңіл бөлу маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” Заңы.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2021-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. Fullan, M. (2007). The New Meaning of Educational Change.
4. Darling-Hammond, L. (2017). Teacher Education Around the World.
5. Bichsel, J. (2013). The State of E-Learning in Higher Education.

БЕЛСЕНДІ ТӘСІЛДЕРДІ САБАҚТА ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Темирханова Мадина Бексултановна

Солтүстік Қазақстан облысы Қараағаш ауылы «Қараағаш негізгі мектебі» бастауыш сынып мұғалімі

Жақсы ұстазға қандай қасиеттер тілеуге тиіспіз?
Өзінің оқытатын пәнін терең білуді ,
адал да сезімтал жан дүниесі болуын...
Ян Амос Каменский

Ян Амос Каменский сияқты Ұлы ғұламалардың нақыл сөздерімен осы баяндамамды бастағым келіп тұр. Өйткені, ұстаздық жолының тамыры ежелгі сол кезден-ақ, тіпті, одан да ертерек басталған . Олардың бізге қалдырған өсиеттері мен нақыл сөздерінде терең мән-мағына жатыр. Осы тәрбиелік қасиеттері бар сөздерін ұғынып алған адам өмір жолында теріс жолға баспайды деп түсінемін.

Қашан да ел тұтқасын жан-жақты, білімді ұрпақ ұстаған шақта ғана өркениет алға арай дамымақ. Ол үшін қазіргі таңдағы жеке тұлға өзіндік дәлел – нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, көңілді, белсенді, сыни пікір – көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын білім алушы ретінде қалыптасуын қамтиды. Қазір ұстаздар қауымына қойылатын талап та жоғары. Олар жан – жақты, әлемдегі жаңалықтардан хабардар, үнемі шығармашылық ізденістегі, кәсіби біліктілігін шыңдайтын жеке көзқарасы бар, соны қорғай білетін жігерлі тұлға, зерттеушілік қабілеті бар, білімді де білікті, көп оқитын, білімін күнделікті ісіне шебер қолдана білетін, өзінің оқушысын өздігінен білім алуға баулитын, компьютерлік дағдылар мен ақпараттық технологияның барлық түрін меңгерген кәсіби маман иесі болуы керек. Сонымен қатар ұстазда ұйымдастырушылық, бейімділік, сараптамалық қабілеттердің де болуы шарт.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – білім алушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сыни тұрғыда ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АКТ қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсуі, жеке, жұппен, топта жұмыс істей білу, функционалдық сауаттылықты, шығармашылықты

қолдана білуді және оны жүзеге асыру үшін қажетті белсенді оқыту тәсілдерін тиімді пайдалануды іске асыру.

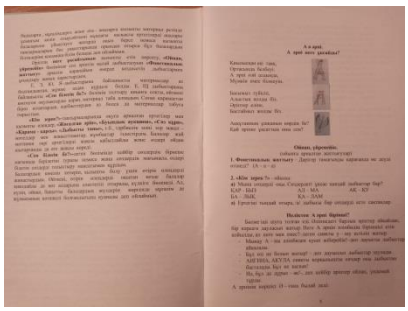
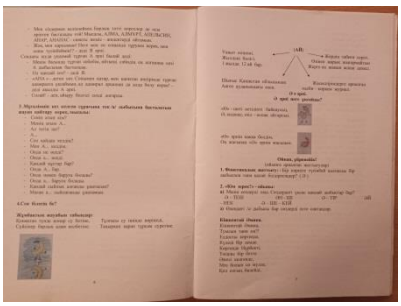
Заманауи педагогикалық процесте қоданылатын әдістер саны, түрі орасан зор. Сабақ процессін қызықты етіп өткізу, сапасын арттыру әр ұстазды күнбе-күн толғандыратын мәселе. **Біздің мектебіміздің әдістемелік мәселеміз: Жаңартылған оқыту бағдарламасының аясында білім сапасын арттыру.** Демек, білім сапасын жоғары сапаға артыру үшін белсенді оқыту тәсілдерді тиімді пайдалану мұғалімнің шеберлігі деп білемін. Белсенді оқыту әдістері білім алуға қызығушылығын тудырып, жаңа білімді алуға ықпал етеді. Оқыту әдістерінің басты қызметі- оқыту, баланың өзіндік және жеке ойлауын қалыптастыру, ынталандыру, тәрбиелеу, ұйымдастыру,сабақ үдерісінде АКТ –ны тиімді пайдалану, сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту, ақыл-ойды, ұғымталдықты, қабілетті, дарындылықты дамыту. Оқытудың көрнекі құралдары арқылы оқушының зейінін сабаққа аудару, ақыл-ой жұмыстары тәсілімен оқу материалын өздігінше түсінуге бағыттайды. Оқытудың әдіс-тәсілдері оқушының қызығушылығын туғызып, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді.

Менің жетекші идеям: оқытуда ең басты нәрсе, оқушылардың танымдық жұмыстарын тиімді пайдалану, яғни, әдіс - тәсілдерді оқушылар қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп, қолдану. Мысалы, с**абақты бастамас бұрын, ой қозғауда түрлі стратегияларын қолданамын. Бұл оқушының жаңа тақырыпты ашуға қызығушылығын тудыруға ықпалын тигізеді. Баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет.**

Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығымен, қызығушылығының жемісі. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелілігін осыдан көруге болады. Қазіргі таңда оқушылар өзара сөйлесу дағдысынан айырылып бара жатыр, ауызекі сөйлеу дағдыларын дамыту бүгінгі күнде басты талап деп санаймын. Сөздік қоры мол адам өз ойын екінші адамға жеткізуіне қиындық тудырмайды, сондықтан мен өз сабақтарымда сөйлеу дағдыларын дамыту үшін жұмыс жасаймын. Сөйлеу үшін жеткілікті сөз қоры болу керек, ал қазіргі балалар кітап оқымайды, сондықтан да менің ойым оқушының тілдік дағдылары дамымаған. Тілдік дағдыларды қалыптастыруда, айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым сияқты тәсілдерді пайдаланамын. Сөздерді дұрыс айту,өз ойын дұрыс жеткізу,баланың ақпаратты дұрыс қабылдай алмауы сондықтан деп білемін.

Сыныптарымдағы негізгі мәселе оқушылырдың өз ойын толық жеткізе алмауы, өз ана тілінде еркін сөйлей алмауынан білім алушылардың оқу материалын толық меңгере алмауына әкеліп соқты, ал керісінше балалар орыс және ағылшын тілінде сөйлеуге талпынысын көремін. Сондықтан өз тәжірибемде оқу мен оқытуда **диалогтық оқытудың әдіс-тәсілдерін сабақта тиімді қолдана отырып оң нәтиже беретіндігін білемін.**

Жаңартылған білім бағдарламасы бойынша,қазіргі оқушы оқу бағдарламасының білім, білік дағдыларын меңгеру ғана емес, білімді өз бетімен іздеп, оқып үйренуі керек, бірақ балалардың көбіне бұл «қиындық» туғызады. Ендеше білім саласында болып жатқан жаңалықтарды дер кезінде қабылдай алып , дұрыс әрі жүйелі қолдансақ , оқушылардың оқуға деген қызығушылықтары артып , білім сапасы жоғарлайды деген сенімдемін. **Осы мәселелерді негізге ала отырып, «Әріптерді ойнап, үйренейік» атты әдістемелік құрал шығарғанмын. Бұл еңбегім 5,6,7 жастағы балаларға қызықты деп ойлаймын. Осы қралымды өзім де, мектептегі әріптестерім де қолданады.**

«Маған айтып берсең ұмытып қаламын, көрсетсең - есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң-үйренермін» ,- деп, Конфуций айтқан сияқты, адам үшін ең қызықты нәрсе-өз қолымен жасағаны.

Жалпы бастауыш сыныпта танымдық қызметінің мотивациясын дамыту үшін оқытудағы белсенді әдістерді пайдаланамын. Оның бірі - ойын сабақ. Ойын сабақтың танымдық потенциялы өте жоғары. Мен бастауыш сыныптарға сабақ беремін, өз сабақтарымда оқушының үй тапсырмасын орындағанда логикалық әдіс-тәсілдерді пайдаланып жеке, жұптық жұмыс жасайды және өз жұмысын қорғайды.Оқушыға оқу тапсырмасын шығармашылық, яғни сөзжұмбақтар мен ребус жасау, шешу арқылы тақырыпты меңгереді. Балалардың білімді шығармашылықпен қолдана алуы, істеген жұмыстарын салыстыра отыра талдай алу оны ой елегінен өткізіп, өз бойынша жұмыс жасай алуы-бұл үлкен жетістік. Оқушы өз жасаған еңбегінің жемісін,алған баға ретінде сезініп,ішкі уәжі пайда болады, бәсекелестікті байқаймын.

Бұл суреттер менің бастауыш сыныптағы сабақтарымнан көрініс. Өз сабақтарымда «Мен кіммін?», «Саябақтағы кездесу», «Кір жуу», «Сыңарын тап», «Микрофон» т.б. белсенді әдіс – тәсілдерді қолданамын.

Мысалы: **«Мен кіммін?»** әдісінде білім алушы маңдайына стикерге жазылған жасырын сөзді тауып алу керек. Ол сөзді табу үшін сыныпқа сұрақтар қойып отырады. Сынып оқушылары «ИӘ» немесе «ЖОҚ» деп жауап беоіп отырады. Сол сұрақтар арқылы жауабын табуға тырысады.

Бастауыш сынып оқушыларына ұнайтын әдістердің бірі, ол, **«Кір жуу»** әдісінде балалар өздері бір киім үлгісінің суретін салып, оны қиып алады да, оған тапсырмаларын жазады. Сол киімдерін мен жинап аламын да, қағаздан жасалған ләгенге салып қоямын. Содан соң, сол қағаз киімдерді араластырып, таратамын. Балалар ондағы тапсырмаларды орындап, кірқысқышпен жіпке іледі.

«Саябақтағы кездесу» әдісі де білім алушыларға өте ұнайды, қызыға қатысады. Әсіресе, әдебиеттік оқу пәнінен жиі қолданамын. Мәтінді бөліктерге бөлемін. Сол бөліктерді балалар өздігінен оқып, таңдап алған сыңарына түсіндіреді. Түсіндіргенде сыныптың кез- келген жерін өздері таңдап, бір – біріне оқығандарының мазмұнын түсіндіреді.

Сабақты ойын арқылы өткізу балаларға ұнайды, сабаққа деген қызығушылығы артқанын байқадым да. Жаңа технологиялардың ерекшелігі- өсіп келе жатқан жаңа тұлғаны жан-жақты дамыту. Бұрын оқушы тек тыңдаушы және орындаушы ретінде болса,ал енді ол заманауи оқушы, өздігінен білім іздейтін оқушы, екеніне зор мән беруіміз керек(заманның талабы). Инновациялық білімді дамыту білімде жаңа идеяларды енгізу. Өскелең ұрпақ үшін компьютер өте маңызды құрал,олар үшін қоршаған әлемді танудың бірде бір негізгі құралы болып табылады. Заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану оқушы білімін

көтерудің тиімділігін арттырады. Бұл бірінші кезекте сандық түрде жазылған ақпараттарды пайдалану кезінде қажетті мәліметтерді оңай табуға мүмкіндік береді.

Белсенді оқыту әдісі бірлесе үйрену идеяларын насихаттағандықтан, әсіресе бірлескен топтық жұмыс әдістерінің маңызын айта кеткім келеді. Топтық жұмыстар барлық балалардың жұмысқа белсене қатысуын қамтамасыз етеді. Балалар, әсіресе бастауыш буын оқушылары коммуникативті дағдыларын іс жүзінде көрсетіп, ойынды ойдағыдай ойнап шығып, сабақ соңында өздері бағалайды. Міне көрсетілген ойын түрін мен сабақты қайталауда немесе бөлімнің соңында жиі қолданамын. Мұндай сабақ түрлері оқушы белсенділігін арттырып, өз біліміне деген жауапкершілігін түсіндіреді. Оларға қатты айтып қысым жасаудың қажеті жоқ,себебі олардың өз біліміне деген жауапкершілігі жоғарылайды. Ойын түрінде,пікір таластырып бірлесе оқи отыра, өз қолымызбен шығармашылық тапсырмаларды жасай отыра білім аламыз. Пікірталасты сабақта жиі қолданамын.

Қазіргі балалардың көбі кітап оқымайды, бірақ көптеген әлемге танымал энциклопедиялар, сөздіктер электронды түрге айналдырылған. Сондықтан барлық сабақтарды компьютерлердің көмегімен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі екенін пайдаланып, сабақ үрдісінде барлығынша пайдаланып жатырмын. Сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін сапалы білім берудің тиімді жолдарын таңдау, дүниетану сабақтарында тарихи және мәдени мұралармен таныстыру (виртуалды мұражайларға сапар: http://www.csmrk.kz/index.php/mnu-exposition/mnu-virtual-obzor ; http://dp.azretsultan.kz/; https://museum-portal.com/ru/museum/the-state-art-museum-of-kazakhstan ...), қосымша мәліметтерді пайдаланып, әдіс-тәсілдерді енгізу арқылы баланың шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік беремін. АКТ-ны тиімді пайдалана алады. Әр сабақта бір оқушы сұрақ-жауап (3 сұрақ) ойынынан бастайды. Осылайша балалар әр сабақта қойылатын сұрақтарға жауап беру үшін берілген тақырыпқа дайын болуға тырысады.

Компьютер мен интернеттің көмегімен қашықтықтан оқыту үрдісін де жүгендедік. Интернет желісіне қосылған компьютер болса, заман талабымен қашықтықтан оқыту кезінде тапсырма мен ұсынылған оқулықтарды қарай отыра білім алғысы келген адам ізденуі арқылы білімін шыңдап, жауаптарын салып жібере алады.

Қорытындылай келгенде, белсенді әдіс – тәсілдер – көп қырлы әрекет. Бұл әрекеттер оқушының психикалық қызметінің өзгеруіне ықпал етсе, ал мұғалімнің кәсіби әрекетін жоғары шығармашылық деңгейде жүргізуіне көмегін тигізеді. Бүгінгі таңда күнделікті сабақтарымызда белсенді әдіс – тәсілдер пайдалануды дағдыға айналдырып келеміз. Ол арқылы оқушының қажеттіліктерін біліп, оларды жинақылыққа тәрбиелеуге болатынын түсіндік. Сабақтағы оқушының ой-пікірін, көңіл-күйін біліп қана қоймай, сабақ мазмұнын қай деңгейде меңгергенін анықтауға болады. Сабақта үнемі кері байланыс жасап, білім алушыларды бірнеше бағалау түрімен жетістігін бағалап отыру сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады және оқу сапасын көтерудегі маңызы мен мүмкіндіктері орасан зор. Оқу процесіне компьютерлік технологиялар күннен күнге жаңартылып енгізілуде, оларды тиімді пайдалану әдіс-тәсілдері де күннен-күнге дамып келеді.Тіпті, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың арқасында ол оқу орындарында үйде отырып-ақ кейбір мектептер интернет арқылы қашықтан оқуға толық мүмкіндік жасап отыр. Заманауи «оқимын» деген талабы бар әр баланың әлемнің қалаған оқу орнында білім алуына жағдайы бар. Бұл жеке адамның өзіне деген жоғары талаптар қоя білуіне байланысты, тынбай ізденіп, тәртіппен, тынымсыз еңбектеніп даму қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Назарбаев Н. Заманның сыншылы да, тарихшысы да — бүгінгі жастар // Егемен Қазақстан.
2. «Білімді ел» Республикалық білімділік қоғамдық – саяси газеті.№44
3.Р. Қ. Қарсыбаева. Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту технологиясының ерекшелігі. «45-Минут» №1 2009
4. С.Мирсентова. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде. Қарағанды 2011 ж.
5. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту». С.Т.Мұхамбетжанова

6. «Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту» Тұжырымдамасы.
7. «ҚР Білім туралы» Заңы.
8. Инновациялық педагогикалық технологиялар.Қ.Сарбасова.(2006 ж)
9. Мұғалімге арналған нұсқаулық 1 деңгей, 2 басылым, 2014 - жыл
10.egemen.kz: https://egemen.kz/article/5692-til-%E2%80%93-eldigimizdinh-negizi

21 ҒАСЫРДА СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР.

Орынтаева Айгул Жайгалиевна
Ш Құдайбердіұлы атындағы 66 ЖББОМ оқу ісінің орынбасары
Тілеуханова Ботакөз Тілеуханқызы
Ш Құдайбердіұлы атындағы 66 ЖББОМ тарих пәнінің мұғалімі

Бүгінгі таңда жаһандану мен ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы кәсіби құзыреттіліктерді жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді. Әлемдегі білім беру жүйелері мен мамандардың талаптары өзгеруде, ал XXI ғасырдың жаңа мазмұны бойынша мамандардан көптеген жаңа дағдылар мен қабілеттерді меңгеру талап етілуде. Қазіргі уақытта тек кәсіби білім мен дағды жеткіліксіз, сондай-ақ жан-жақты дамыған, коммуникативті қабілеті жоғары, инновациялық көзқарасы бар мамандар керек. Бұл өзгерістер білім беру саласында да үлкен жаңалықтар мен реформаларды әкелді. Біздің мақсатымыз — оқушыларымызды болашаққа дайындау үшін олардың бойында осы құзыреттіліктерді қалыптастыру. Бұл баяндамада XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер туралы және олардың білім беру саласындағы маңыздылығы туралы сөз қозғаймыз.

1. Сын тұрғысынан ойлау және ақпаратты сараптау дағдылары

XXI ғасыр маманының ең маңызды дағдыларының бірі — сын тұрғысынан ойлау. Бұл дағды ақпараттың дұрыс не бұрыстығын бағалау, оны салыстырып, талдап, саралап нақты шешімдер қабылдау қабілетіне негізделеді. Қазіргі замандағы ақпараттар ағымы өте жылдам және көп, сондықтан оқушыларымызды ақпаратты дұрыс талдауға, оны сын тұрғысынан бағалауға үйретуіміз керек. Сын тұрғысынан ойлау дағдысын дамыту үшін оқу барысында оқушыларға түрлі мәселелерді шешуді ұсыну қажет. Тарих пәні мұғалімі ретінде мен оқушыларға тек тарих ұғымдар мен карталарды ғана үйретіп қоймай, сондай-ақ олардың осы ақпаратты саралап, оны қолданудағы дұрыс шешімдер қабылдай алуына ықпал ете аламыз. Мысалы, тарих пәнінде табиғи және әлеуметтік мәселелерді, оның ішінді ұтымды тұстарын саралай отырып, әлсіз тұстарын талқылап, оқушыларға оларды шешудің жолдарын ұсынуға мүмкіндік беру маңызды. Әрбір оқушының пікірін тыңдап, әртүрлі көзқарастарды сараптай отырып, талқылаулар жүргізу арқылы олардың сыни ойлау дағдыларын арттырамыз.

2. Цифрлық құзыреттілік – жаңа дәуірдің міндеті

Сандық трансформация — бұл енді болашақ емес, бүгінгі шындық. Онлайн білім, электронды күнделік, қашықтан оқыту, сандық бағалау, жасанды интелект, мультимедиалық ресурстар — мұның барлығы білім беру жүйесінің күнделікті тәжірибесіне еніп үлгерді. Мұғалім цифрлық сауатты болуға, цифрлық этика мен ақпараттық қауіпсіздік негіздерін білуге міндетті. Бұл құзыреттілік қазіргі мұғалім үшін функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөлігіне айналды.

Оқу ісі жөніндегі орынбасар ретінде мен мектептегі педагогтардың цифрлық құзыреттіліктерін жүйелі түрде арттыруды көздеймін. Бұл бағытта мұғалімдерге арналған онлайн курстарға қатысуын ұйымдастыру, сандық платформа (Kundelik.kz, Google Workspace, BilimLand) қолдану бойынша әдістемелік қолдау көрсету және қашықтықтан оқыту жүйелерін , онлайн білім беру платформаларын және түрлі мобильді қосымшаларды

тиімді пайдалана білуі маңызды. Сонымен қатар, оқушылардың да цифрлық құзыреттілігін дамытатын сабақ формаларын, зерттеу жобаларын, веб-квест, интерактивті презентацияларды енгізу тиімді нәтижелер береді.

Тарих пәні мұғалімі ретінде мен оқушыларға тек тарихи ақпараттарды дәстүрлі әдістермен емес, сондай-ақ тарихи ақпараттық жүйелер мен картографиялық бағдарламалар арқылы көрсетіп, олардың цифрлық сауаттылығын арттыруға назар аударамын. Бұл пәнді оқыту барысында оқушылар виртуалды саяхаттар ұйымдастырып, ғаламтор ресурстарын (OpenStreetMap, GeoGuessr, GoogleEarth т.б) пайдалану арқылы тарихи ақпараттарды зерттеу әдістерін үйренеді. Осылайша, оқушылар тек дәстүрлі оқу әдістеріне ғана емес, технологиялық шешімдер мен цифрлық құралдарды қолдана отырып білім алады.

3. Эмоционалдық интеллект және психологиялық тұрақтылық

XXI ғасыр адамы тек білімді ғана емес, сонымен қатар ішкі үйлесімі бар, эмоциясын басқара алатын, басқа адамдармен тіл табысуға қабілетті эмоциялық интеллектпен де ерекшеленеді. Эмоционалдық интеллекті дамымаған мұғалім оқушымен, ата-анамен, әріптестермен тиімді қарым-қатынас орната алмайды. Бұл құзыреттілік әсіресе білім беру саласында аса маңызды. Осыған байланысты оқу-тәрбие процесіне әлеуметтік-психологиялық қолдау, тимбилдинг, рефлексия әдістерін енгізу қажет. Мұғалімдерге эмоциялық қажуды болдырмау бойынша тренингтер өткізу, «эмоциялық климат» мониторингін жүргізу — мектептің басқарушы құрылымдарының күн тәртібінен түспеуі тиіс. Өзінің эмоцияларын түсінген, оларды дұрыс басқара отырып, өзіне сенімді болған мұғалім, оқушыларды тек академиялық біліммен ғана емес, сондай-ақ эмоциялық интеллектін дамытуға жұмыс жасай алады. Оқушылардың эмоциялық жағдайын түсіну және олармен тиімді қарым-қатынас жасау үшін, мысалы, оқушылардың стресс пен уайымдарына көңіл бөліп, оларды қалай жеңуге болатындығын түсіндіру, сабақта жағымды атмосфера құру арқылы олардың эмоциялық жағдайын жақсартуға болады.

4. Үздіксіз бейімделу және коммуникация, командалық жұмыс дағдылары

Жылдам өзгеретін ортада табысты болу үшін маман жағдайға бейімделе алуы қажет. COVID-19 пандемиясы кезінде бүкіл әлем қашықтан жұмыс істеу мен оқуға көшіп, мұғалімдердің бейімделу қабілетін айқын көрсетті. Бұл құбылыс тек техникалық бейімелу ғана емес, педагогикалық тәсілдерді, өзара әрекеттесу формаларын өзгертуге мәжбүр етті.

Білім беру мазмұнының жаңаруына, бағалау жүйесінің өзгеруіне, жаңартылған бағдарламаларға икемделе алатын мұғалім ғана өз кәсібінің шебері бола алады. Осы орайда мектеп әкімшілігі тарапынан ұстаздарға әдістемелік қолдау, тәлімгерлік және кәсіби желілік қоғамдастықтар арқылы бейімделу үдерісін жеңілдетуге көмектесу — басты басымдық.

Әрбір маманның жұмыс орнында тиімді коммуникация дағдылары өте маңызды. Әсіресе, бірлескен жобалар мен тапсырмалар кезінде оқушылардың топтық жұмыс жасауы, ортақ мақсатқа ұмтылуы талап етіледі. Білім беру процесінде мұғалімдер оқушыларды топпен жұмыс істеуге баулуы қажет. Бұл оқушылардың арасындағы ынтымақтастықты нығайтады және олардың көшбасшылық дағдыларын дамытады.

Тарих пәні бойынша топтық жобалар мен зерттеулер ұйымдастыру, оқушыларды белгілі бір тақырып бойынша бірлесе жұмыс істеуге тарту маңызды. Бұл дағды оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуына, өз идеяларын қорғауға және топтық шешім қабылдауға үйретеді. Мысалы, оқушыларды әртүрлі елдердің экономикалық, әлеуметтік мәселелерін зерттеуге бағыттап, оларды топ болып жұмыс істеуге шақырамын. Бұл олардың коммуникациялық дағдыларын дамытады әрі географиялық білімдерін кеңейтеді.

5. Шығармашылық және инновация

Стандартты ойлаудан арылып, оқушыларға білімді жаңаша жеткізе білетін мұғалім – қазіргі заманның басты сұранысы. Оқу бағдарламасы мен сабақ жоспары бір болғанымен, оны жүзеге асырудағы тәсіл шығармашылықты қажет етеді. Мұғалім әр сабағын зертханалық жұмысқа, ізденіс процесіне айналдыра алса, оқушының да қызығушылығы оянады.

Оқу ісін ұйымдастыру барысында мен мұғалімдердің шығармашылық бастамаларын қолдауға, авторлық бағдарламалар мен жобаларды енгізуге, инновациялық тәжірибелерді

таратуға жағдай жасаймын. Мектепішілік және қалалық деңгейде шығармашылық топтар құрып, тәжірибе алмасу алаңдарын жүйелі түрде ұйымдастыру арқылы жаңашыл мұғалімдердің дамуына ықпал етеміз.

Мұғалімгеде заманауи жұмыс орнында жаңа шешімдер мен тәсілдерді қолдану өте қажет. Тарих пәнінде шығармашылық ойлау дағдысын дамыту үшін оқушыларға әртүрлі тарихи жағдайларды шешуге арналған қызықты тапсырмалар беру керек. Мысалы, климаттың өзгеруі, табиғи апаттар, экологиялық мәселелер сияқты күрделі тақырыптарды зерттей отырып, оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін нақты мәселелерді шешуге ынталандырып, олардан жаңа көзқараспен ойлануды сұраймын. Бұл олардың тек пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, шығармашылық ойлаудың маңыздылығын түсінуге де мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер — бұл жай дағдылар емес, олар тұлғаның кәсіби әрі адамгершілік келбетін қалыптастыратын кешенді қасиеттер. Бұл — сын тұрғысынан ойлау, эмоциялық зеректік, цифрлық сауаттылық, икемділік және шығармашылық ойлау. Осы құзыреттіліктер тек еңбек нарығында табысты болудың ғана емес, сонымен қатар, өмірлік белсенді, жауапты азамат болатын, болашақта өз елінің дамуына үлес қосатын, халықаралық аренада бәсекеге қабілетті азаматтарды тәрбиелей аламыз.

Мектеп — болашақ мамандардың алғашқы қалыптасу ортасы. Осы мақсатта мұғалімдер мен оқушылар бірлесе отырып, білім алу мен шығармашылықты дамытуда үздіксіз еңбек етуі қажет. Сондықтан, білім беру үдерісін осы құзыреттердің дамуына бағыттау – біздің басты ұстанымыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ЮНЕСКО. "Future of Education" баяндамасы. 2021.
2. OECD. "21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries."
3. Қазақстан Республикасының орта білім беру мазмұнын жаңарту тұжырымдамасы.
4. Trilling & Fadel. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.

ПРЕПОДАВАНИЕ ПРЕДМЕТА ИСТОРИИ В 21 ВЕКЕ: ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

Тлембаева Анаргуль Барлыковна
учитель истории общеобразовательной средней школы-гимназии №11 г.Актобе Казахстан

Аннотация

В 21 веке преподавание истории сталкивается с новыми вызовами, связанными с цифровизацией и глобализацией. Однако, эти же факторы открывают и уникальные возможности для инновационных подходов к обучению, способствующих развитию критического мышления и формированию исторической грамотности у учащихся.

Введение в обучение истории в современном мире

Образование в 21 веке сталкивается с множеством новых вызовов и возможностей, что в значительной мере отражается на преподавании истории. Эпоха цифровых технологий, изменение социально-экономических условий и глобализация влияют на подходы к обучению данному предмету. Преподавание истории в 21 веке требует от педагогов не только традиционных методов, но и инновационных стратегий, способных внести свежие идеи и подходы в образовательный процесс.

В данной статье мы подробно рассмотрим ключевые аспекты преподавания истории, включая его значение в современном обществе, методологию и интеграцию технологий, а также исследуем новые тенденции и далеко идущие последствия на образовательный процесс.

Значение истории в 21 веке

Работа с историей стала более важной, чем когда-либо, особенно в условиях глобальных кризисов, политических изменений и социальных конфликтов. История предоставляет ценные уроки, которые могут помочь современным обществам избежать ошибок прошлого и строить лучшее будущее. Например, изучение исторических конфликтов, таких как Вторая мировая война, может помочь понять текущие международные отношения и предостеречь от повторения катастрофических событий.

Кроме того, история формирует критическое мышление и способность анализировать информацию. Умение критически осмысливать события и источники информации стало особенно актуальным в условиях цифровизации, когда информационные потоки возрастили риск дезинформации. Обучение истории развивает у студентов навыки анализа, что необходимо для оценки разнообразных мнений и точек зрения.

Методология преподавания истории

Традиционные методы преподавания истории, такие как лекции и учебники, уступают место более интерактивным подходам. Использование технологий, таких как компьютерные симуляции, виртуальные экскурсии и видео, позволяет ученикам более активно участвовать в образовательном процессе. Эта новая методология помогает глубже понять сложные исторические события и обстановку.

Тем не менее, важным аспектом методологии остается воспитание способности к критическому мышлению. Учителя истории должны создавать условия для обсуждения и дебатов, чтобы ученики могли сформировать собственное мнение по различным аспектам истории. Это, в свою очередь, способствует развитию навыков аргументации и аналитики.

Интеграция технологий в обучение истории

С появлением интернета и большого количества доступных ресурсов, возможности для изучения истории значительно расширились. Исторические документы, архивы и даже 3D-модели исторических объектов стали доступны для студентов. Виртуальные экскурсии предоставляют возможность «посетить» исторические места по всему миру, что особенно актуально в условиях пандемий и ограничений на передвижение.

К тому же, использование образовательных платформ и мобильных приложений способствует созданию уникального образовательного процесса. Студенты могут взаимодействовать с историческими событиями через игры и симуляции, что помогает создать более личное восприятие прошлого.

Преподавание истории в условиях глобализации

Глобализация оказывает значительное влияние на изучение истории. Учителя должны предоставить студентам разнообразные взгляды на одни и те же события. Это важно, чтобы избежать однобокого восприятия истории и помочь студентам понять, как культурные и политические контексты могут изменить наши взгляды на события.

Тем не менее, в условиях глобализации может быть сложно восстановить местные традиции и нарративы, которые могут затеряться на фоне доминирующих версий событий. Поэтому очень важно, чтобы образовательные программы были разнообразными и инклюзивными, учитывая разные точки зрения, включая местные и региональные истории.

Новые тенденции в преподавании истории

Существует несколько новых тенденций, которые меняют подходы к преподаванию истории в 21 веке. Например, интеграция образовательных технологий, таких как искусственный интеллект и большие данные, открывает новые горизонты для учителей.

Проектное обучение

Проектное обучение — одна из самых актуальных тенденций в образовании. Это подход, который предполагает работу над реальными проектами, связанными с историческими событиями или периодами. Студенты могут исследовать, анализировать и представлять свои достижения через различные форматы, такие как презентации, видеоролики или блог-посты. Такой подход помогает учащимся лучше усвоить материал и развить навыки, необходимые для дальнейшего обучения.

Междисциплинарный подход

Междисциплинарный подход также становится важным аспектом преподавания истории. Связывание истории с другими предметами, такими как экономика, социология и искусство, позволяет создать более полное понимание исторических событий. Это особенно полезно для студентов, которые могут лучше запомнить информацию, видя связи между разными областями знаний.

Заключение

Преподавание истории в 21 веке — это сложный, но увлекательный процесс. Необходимость использовать современные технологии, а также подходы, способствующие критическому мышлению и навыкам анализа, является ключевым моментом для успешного обучения. Понимание исторического контекста, его значение в современных условиях и инновационные методологии помогут ученикам получить не только знание о прошлом, но и инструменты для анализа настоящего и будущего.

История, как предмет, продолжает развиваться, и вместе с тем его преподавание. Эффективное обучение истории поможет формировать сознательных граждан, способных принимать участие в обсуждении актуальных вопросов и разбираться в многообразии взглядов на мир. Это особенно важно в современном обществе, в котором информация становится все более доступной, а способность её анализировать и интерпретировать — одной из важнейших компетенций для успешной жизни.

Список литературы

1.Загашев, И.О., Заир-Бек, С.И. Критическое мышление: технология развития: учебное пособие для студентов педагогических вузов. – СПб.: Альянс «Дельта», 2003. – 284 с.

2.Иванова, С.М. Использование информационных технологий в преподавании истории // Преподавание истории в школе. – 2015. – № 7. – С. 3-10.

3.Короткова, М.В. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях: Практическое пособие для учителей / М.В. Короткова. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2001. – 240 с.

4.Репина, Л.П. Историческая наука сегодня: учебное пособие / Л.П. Репина. – М.: Академия, 2011. – 320 с.

5.Вяземский, Е.Е., Стрелова, О.Ю. Методика преподавания истории в школе. - М.: Владос, 2003. (Базовый учебник по методике преподавания истории, актуальный и сегодня).

ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ БОЛАШАҒЫ – ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ САЛАСЫНДА

Тлеумаганбетова Жанарнгуль Тасболатовна

Ақтөбе облысы,Ақтөбе қаласы Ж.Тәшенов атындағы 68ЖББОМ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Тілді оқытуда жасанды интеллектіні қолдану қалыпты тенденцияға айналып келеді. Уақыт талабына, сұранысқа сай мемлекеттік тілді оқыту методикасын жаңартып, IT технологияға бейімдеу тұрақты күн тәртібіне енді. Сондықтан тіл мамандарының, әдіскерлер мен оқытушылардың кәсіби дағдыларын арттыру өзекті. Осыған орай «Тіл-Қазына» ұлттық ғылыми-практикалық орталығы ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі Тіл саясаты комитетінің тапсырмасымен әдістемелік сегіз күндік онлайн семинар өткізуде. Іс-шараның алғашқы үш күні «Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллектіні тиімді пайдалану» тақырыбына арналды.

- *Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллектіні қолдану жылдам нәтиже береді. Педагогтер бұл әдісті пайдалануды үрдіске айналдырып, әр кезеңінде жетілдіріп отыруы тиіс. Бүгінгі менің мақсатым – тыңдаушылар үшін тиімді, қолданбалы жасанды интеллект мүмкіндіктерін жан-жақты түсіндіріп, тәжірибе алмасу,*

• *Миға шабуыл жасап, жаңа платформалармен танысып, мықты мамандардың шеберлік сыныбын алық. Қазір жасанды интеллектсіз тіл үйрету мүмкін емес болып қалды. Сондықтан өте пайдалы семинар болып жатыр*

• Жасанды интеллект – әдетте адамдарға жүктелетін когнитивті тапсырмаларды шешумен айналысатын информатика саласы. Мұндай тапсырмаларға оқыту, үлгі құру және үлгіні тану жатады. Заманауи ұйымдар әртүрлі көздерден үлкен көлемдегі деректер жинайды: смарт сенсорлар, бақылау құралдары, жүйелік журналдар және адам жасаған мазмұн. Жасанды интеллекттің мақсаты деректерден мағына шығаратын өздігінен білім алатын жүйелерді құру болып табылады. Содан кейін жасанды интеллект бұл білімді адам сияқты жаңа мәселелерді шешу үшін қолдана алады. Мысалы, жасанды интеллект технологиясы адамның сөйлеуіне тиімді жауап бере алады, түпнұсқа суреттер мен мәтінді жасай алады және нақты уақыттағы деректер негізінде шешім қабылдай алады. Жасанды интеллект — компьютерлер мен машиналардың адам сияқты интеллектуалды әрекеттерді орындау қабілеті. Жасанды интеллект алгоритмдері мен модельдері деректерді талдау, үйрену, шешім қабылдау, табиғи тілде сөйлесу және басқа да тапсырмаларды орындау үшін қолданылады.

• Жасанды интеллектінің (ЖИ) негізгі түрлері:

• 1. Тар ЖИ: Белгілі бір тапсырмаларды орындауға арналған, мысалы, дауыстық көмекшілер (Siri, Google Assistant) немесе бет танып білу жүйелері.

• 2. Жалпы ЖИ: Адамның интеллектуалды қабілеттерін толықтай имитациялай алатын, бірақ қазіргі уақытта әлі дамымаған.

• ЖИ-дің қолдану салалары өте кең, оның ішінде медицина, білім беру, қаржы, көлік және т.б. бар. Жасанды интеллект технологиялары адамдардың өмірін жеңілдетіп, тиімділікті арттыруға мүмкіндік береді.

• Жасанды интеллект (ЖИ) қазіргі заманғы білім беру жүйесінде маңызды рөл атқаруда. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ЖИ-ді қолдану оқушылардың білімін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, және тілдік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл мақалада ЖИ-дің қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданудың тиімділіктері қарастырылады.

• *1. Жеке оқыту*

• Жасанды интеллект оқушылардың деңгейі мен қажеттіліктеріне сәйкес жеке оқыту бағдарламаларын құра алады. Мысалы, ЖИ-дің көмегімен оқушылардың тілдік дағдыларына қарай тапсырмалар мен жаттығулар ұсынылады. Бұл әдіс әрбір оқушының өз қарқынында оқуына мүмкіндік береді.

• *2. Тілдік дағдыларды дамыту*

• ЖИ-ді қолдану арқылы оқушылардың тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамытуға болады. Мысалы, автоматтандырылған тіл үйрету платформалары мен қосымшалары арқылы оқушылар қазақ тілінде сөйлесуді, тыңдауды және жазуды үйрене алады. ЖИ алгоритмдері грамматикалық қателерді түзетіп, дұрыс сөйлем құрастыруға көмектеседі.

• *3. Әдебиетке қызығушылықты арттыру*

• Жасанды интеллект әдеби шығармаларды талдауда және түсінуде көмек көрсете алады. Оқушыларға белгілі бір шығарманың мазмұнын, кейіпкерлерін және тақырыптарын түсінуге арналған интерактивті құралдар ұсынылуы мүмкін. Мысалы, ЖИ негізіндегі әдебиет талдаушысы оқушыларға шығармаларды тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.

• *4. Шығармашылық қабілеттерді дамыту*

• ЖИ шығармашылық жазу тапсырмаларын орындауға көмектеседі. Оқушыларға тақырып берілгенде, ЖИ оларға идеялар мен шабыт бере алады. Сонымен қатар, ЖИ-дің көмегімен оқушылар өз шығармаларын бағалап, жетілдіре алады.

• *5. Уақытты үнемдеу*

• Мұғалімдер үшін ЖИ-дің көмегімен оқу процесін ұйымдастыру жеңілдейді. Автоматтандырылған тестілеу жүйелері мен бағалау құралдары мұғалімдердің уақытын үнемдеп, оқушылардың жетістіктерін жылдам бағалауға мүмкіндік береді.

• Соңғы жылдары оқу процесінде жасанды интеллектті пайдалану өзекті бола бастады. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту контекстінде ЖИ оқу тиімділігін арттырудың бірегей мүмкіндіктерін ұсынады.

Жасанды интеллектінің оқу үдерісіне енгізудің негізгі артықшылықтары мен әдістеріне тоқталуға болады. Жасанды интеллект әрбір оқушыға жеке көзқарас – табысты оқудың кепілі. Жасанды интеллект оқушылардың білім деңгейін, қызығушылықтары мен қабілеттерін талдай алады, бейімделген оқу материалдары мен тапсырмаларын ұсына алады. Бұл әр оқушының қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді және оқу процесін тиімдірек және қызықты етеді. Оқытудың көп уақытты қажет ететін аспектілерінің бірі – жазба жұмыстарын бағалау. ЖИ грамматикалық және стилистикалық қателерді автоматты түрде тексеріп, жылдам кері байланыс береді. Бұл мұғалімдердің уақытын үнемдеп қана қоймайды, сонымен қатар оқушыларға өз қателерін түсіну және оларды түзету бойынша ұсыныстар алу арқылы материалды тез меңгеруге көмектеседі. Жасанды интеллект қазақ әдебиеті классиктерінің мәтіндерін, аудиокітаптарды және бейне сабақтарды қамтитын оқу материалдарының ауқымды дерекқорына қолжетімділікті қамтамасыз ете алады. Бұл әртүрлі форматтар оқушыларға ақпаратты жақсы қабылдауға және пәнге деген қызығушылықты дамытуға көмектеседі. Чатботтар сияқты интерактивті қолданбаларды сауалнамалар, викториналар және оқушыларың оқу процесіне қатысуын ынталандыратын басқа әрекеттерді жүргізу үшін пайдалануға болады.

Оқушылар нақты уақыт режимінде сұрақтар қойып, оларға жауап ала алады, ыңғайлы оқу ортасын жасайды. ЖИ күшті және әлсіз жақтарын анықтай отырып, оқушылардың үлгерімі туралы деректерді жинап, талдай алады. Бұл мұғалімдерге оқу үрдісінің сапасын арттыра отырып, оқыту әдістерін түзетуге мүмкіндік береді. Оқушылардың үлгерімін уақыт бойынша бақылауға болады, бұл проблемаларды дер кезінде анықтауға және қажетті шешімдерді ұсынуға көмектеседі. Қазақ тілі мен әдебиеті мәдени контекстпен тығыз байланысты. ЖИ Қазақстанның мәдени аспектілері, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері туралы қосымша ақпарат бере алады, бұл материалды түсінуді тереңдетеді және оны бай және қызықты етеді.

Қорытындылай келе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллектті қолдану оқу-тәрбие үрдісінің жаңа көкжиектерін ашады. Жасанды интелекттіні оқытуды жекелендіруге, күнделікті тапсырмаларды автоматтандыруға, ресурстарға қолжетімділікті кеңейтуге және интерактивті ортаны құруға көмектеседі. Бұл технологияларды оқу үдерісіне енгізу оның тиімділігін арттырып қана қоймай, оны оқушылар үшін қызықты әрі мазмұнды ете алады. Болашақта интеллектіні одан әрі дамыту Қазақстандағы және әлемдегі білім беруді трансформациялауда шешуші рөл атқарады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллекті қолдану білім беру процесін тиімді әрі қызықты етеді. ЖИ-дің көмегімен оқушылардың тілдік дағдылары мен шығармашылық қабілеттері артып, жеке оқу жолдары қалыптасады. Білім беру саласында ЖИ-ді қолдану – болашақтың қажеттілігі, және оның мүмкіндіктерін пайдалану арқылы біз сапалы білім алуға қол жеткізе аламыз.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ РӨЛІ

Тортаева Молдир Шапаевна
география пәні мұғалімі
Жетісу облысы, Алакөл ауданы, Ж.Балапанов ауылы, «Қызылащы орта мектебі мектеп жасына дейінгі шағын орталығы бар» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Бүгінгі цифрлық дәуірде білім беру саласы жаңа мүмкіндіктерге ие болды. Әсіресе, жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары оқыту үрдісін жетілдіруге және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға айтарлықтай үлес қосуда. География пәні кең көлемді деректерді, динамикалық құбылыстарды және күрделі өзара байланыстарды қамтитындықтан, бұл пәнде ЖИ қолдану ерекше маңызға ие. Бұл баяндамада жасанды интеллекттің география сабағындағы қолданыс жолдары, оның оқушылардың қызығушылығына тигізетін әсері, практикалық мысалдар мен болашақтағы даму мүмкіндіктері қарастырылады.

Жасанды интеллекттің білім берудегі маңызын қарастыратын болсақ, ЖИ – компьютерлік жүйелердің адам интеллектісінің кейбір аспектілерін, мысалы, ойлау, үйрену, шешім қабылдау және тілдік түсінуді имитациялай алатын технологиялар жиынтығы. Білім беру саласында ЖИ қолдану:

- Жеке дара оқыту траекториясын жасауға,
- Оқушылардың қабілетіне сәйкес бейімделген тапсырмалар ұсынуға,
- Үйрену үрдісін қызықты әрі интерактивті етуге мүмкіндік береді.

ЖИ технологияларының көмегімен география сабағы тек теориялық білім берумен шектелмей, оқушыларды белсенді зерттеуге, өздігінен ой қорытынды жасауға, деректерді талдауға баулиды.

География пәнінде ЖИ қолданудың негізгі бағыттары

1. Деректерді визуализациялау және интерактивті карталар. География – кеңістіктік ақпаратты түсіндіруді талап ететін пән. ЖИ негізінде құрылған интерактивті карталар мен географиялық ақпараттық жүйелер (ГАЖ) арқылы оқушылар әлемдік климаттық өзгерістерді, халық тығыздығын, табиғи апаттардың таралуын нақты уақытта көре алады. Мысалы:

- Google Earth Engine, ArcGIS, QGIS сияқты платформалар ЖИ технологияларымен бірге ауа райының өзгерісін, орман алқаптарының кемуін визуалды түрде көрсетеді.
- Sentinel Hub спутниктік деректерді өңдеу арқылы ауыл шаруашылығы, табиғи ресурстар және урбанизация процестерін зерттеуге мүмкіндік береді.

Бұл құралдарды пайдалану оқушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастырып, қоршаған ортаға деген жауапкершілігін арттырады.

1. Бейімделген оқыту жүйелері ЖИ негізіндегі бейімделген оқыту платформалары әр оқушының жеке білім деңгейін ескере отырып, материалдарды ұсынады. Географияда бұл тәсіл оқушылардың әртүрлі аймақтар, климаттық белдеулер, табиғи ресурстар жайлы білімдерін жүйелеуге көмектеседі. Мысалы:

- Socratic by Google, Khan Academy, Quizlet AI құралдары оқушылардың білімін автоматты түрде талдап, олардың әлсіз тұстарын анықтайды.
- География пәні бойынша арнайы жасалған бейімделген тесттер мен ойын элементтері оқушылардың ынтасын арттырады.

2. Виртуалды шынайылық және кеңейтілген шынайылық
ЖИ көмегімен виртуалды шынайылық (VR) және кеңейтілген шынайылық (AR) технологиялары да дамып келеді. Оқушылар арнайы көзілдірік арқылы әлемнің әртүрлі бөліктеріне «саяхаттап», табиғи объектілер мен тарихи орындарды «көзбен көре» алады. Мысалдар:

- Google Expeditions арқылы Амазонка орманының виртуалды туры;

- 360Cities платформасы арқылы әлемнің кез келген нүктесіне шолу жасау;
- Эверест шыңына «виртуалды экспедиция»;
- Merge Cube көмегімен интерактивті AR тәжірибелері.

Бұл әдістер оқушылардың пәнге деген эмоционалды байланысын нығайтып, оқытудың тиімділігін арттырады.

3. Оқу процесін геймификациялау ЖИ негізінде жасалған білім беру ойындары географиядағы күрделі ұғымдарды жеңілдетіп түсіндіреді. Мәселен, табиғи апаттар туралы симуляторлар немесе картографиялық ойындар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады. ЖИ құралдары:
- Ойынның деңгейін оқушының жетістігіне байланысты бейімдейді;
- Қиындықтарды басқаруға мүмкіндік береді;
- Марапаттау жүйесі арқылы мотивацияны арттырады.

Мысалы:
- Earth Primer, GeoGuessr, Seterra, Worldle сияқты ойындар арқылы оқушылар елдерді, астаналарды, табиғи нысандарды қызығушылықпен үйренеді.

4. Аналитикалық ойлау және болжау қабілеттерін дамыту
ЖИ моделдері үлкен деректерді талдап, белгілі бір құбылыстарды болжай алады. География сабағында мұндай модельдерді пайдалану оқушыларды деректерге негізделген шешім қабылдауға үйретеді.Мысалы:

- Климаттық өзгерістердің болашақтағы ықтимал салдарын модельдеу;
- Урбанизация үрдістерінің таралуын болжау;
- Су ресурстарын басқарудың тиімді жолдарын жоспарлау.

5. Оқушылардың шығармашылығын дамыту

6. Жасанды интеллектпен жұмыс істеу тек аналитикалық емес, шығармашылық қабілетті де дамытады. Мысалы:
- Географияда оқушылар өз карталарын, климаттық модельдерін жасай алады;
- StoryMap құралдары арқылы саяхат бағыттарын визуалды түрде жоспарлайды.

Практикалық тәжірибелер мен мысалдарды қарастыратын болсақ, көптеген елдерде география пәнінде ЖИ қолдану бойынша тәжірибелер жасалып жатыр:
- Финляндия мектептері виртуалды шынайылық құралдарын белсенді пайдаланып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын 40%-ға арттырған.
- Жапония мектептерінде жасанды интеллект негізіндегі оқу көмекшілері сабақ барысында интерактивті сұрақтар қойып, оқушылардың белсенділігін ынталандырады.
- Қазақстанда да бірнеше пилоттық мектептерде география сабағында интерактивті карталар мен VR құралдары енгізілуде.

Қиындықтар мен шешу жолдарында кездесетін ЖИ қолдануда белгілі бір қиындықтар да бар:

- Техникалық жабдықталудың жеткіліксіздігі
- Мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгеру деңгейінің әркелкілігі
- Оқушылардың барлығына бірдей қолжетімділік мәселесі.

Мұндай мәселелерді шешу үшін:
- Мұғалімдерге арналған арнайы курстар ұйымдастыру;
- Мемлекеттік деңгейде мектептерді заманауи техникалармен қамтамасыз ету;
- Қарапайым және қолжетімді ЖИ құралдарын жасау қажет.

Болашаққа көзқарасты қарайтын болсақ, алдағы уақытта география пәнінде жасанды интеллекттің рөлі одан әрі арта түсетіні сөзсіз. Әсіресе:

- Автоматтандырылған деректер талдау жүйелері;
- Әлемдік климаттың өзгеруіне арналған жасанды интеллекттік модельдер;
- Оқушылардың жеке қызығушылығына негізделген оқыту бағдарламалары кеңінен қолданылады.
- Мұғалім мен оқушы арасындағы интерактивті диалогты дамытатын жасанды интеллект көмекшілері пайда болады.

Білім беру саласындағы трансформация ЖИ мен педагогиканың үйлесімділігін қажет етеді. Сондықтан ЖИ құралдарын білім мазмұнына сәйкестендіре қолдану – маңызды мәселе.

Қорытындылайтын болсақ, география сабағында жасанды интеллектті қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың сыни ойлау, аналитикалық қабілеттерін дамытады, жаһандық үрдістерді тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Білім беру үрдісін жетілдіру үшін ЖИ мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – заманауи мұғалімнің маңызды міндеттерінің бірі. Әлем өзгеріп келеді, онымен бірге оқыту тәсілдері де өзгеруі тиіс. Жасанды интеллект – осы өзгерістердің ажырамас бөлігіне айналып отыр.

ЖИ – тек технология емес, ол – болашаққа апаратын құрал. География пәнінде оны тиімді пайдалану арқылы біз жаңа буынның интеллектуалдық әлеуетін арттыра аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізім

1. Назарбаев, Н.Ә. (2018). Цифрлық Қазақстан мемлекеттік бағдарламасы. Астана: ҚР Үкіметі.

2. UNESCO. (2021). Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. Paris: UNESCO Publishing.

3. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson Education.

4. Хамитова, Г.Ж. (2021). Жасанды интеллектіні білім беру жүйесінде қолдану мүмкіндіктері. Қазақ білім академиясының хабаршысы, №1, 55–60 б.

5. Mishra, P., & Mehta, R. (2017). What We Educators Get Wrong About 21st-Century Learning: Results of a Survey. Journal of Digital Learning in Teacher Education, 33(1), 6–19.

6. Ермекбаева, М.Ж. (2020). Географияны оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану. Білім беру және ғылым әлемі, №4, 42–46 б.

7. Zhang, K., & Aslan, A. (2023). The Impact of AI-powered Tools on Geography Learning Outcomes. International Journal of Educational Technology, 14(2), 78–92.

8. OECD. (2021). AI and the Future of Skills. OECD Publishing.

9. Мухтарова, А.Б. (2022). Цифрлық технологиялардың мектеп географиясында қолдану тиімділігі. Қазақстан мектебі, №9,

XXI ҒАСЫРДА СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР

Тугелбаева Айша Болекбаевна
«Матайқұм орта мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі,
Ақтөбе облысы, Қазақстан

Аннотация: Мақалада XXI ғасыр мұғаліміне қойылатын жаңа талаптар мен қажетті кәсіби құзыреттер қарастырылады. Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы, коммуникация дағдылары, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті, сондай-ақ икемділік пен эмоционалдық интеллекті – заманауи білім беру процесінің маңызды құрамдас бөліктері ретінде сипатталады. Автор мұғалімнің үздіксіз дамуы мен жаңа технологияларға бейімделуінің маңыздылығын ерекше атап өтеді. Бұл құзыреттер оқушыларды болашаққа дайындауда және білім сапасын арттыруда шешуші рөл атқарады.

Кілт сөздер: кәсіби құзыреттілік, цифрлық сауаттылық, коммуникация дағдылары, сыни ойлау.

Қазіргі заманда технология мен қоғамның қарқынды дамуы еңбек нарығында талап етілетін кәсіби құзыреттіліктерді түбегейлі өзгертті. Бұл өзгерістер білім беру саласына да айтарлықтай әсер етуде. XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пәнді жақсы меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар жаңа заман талабына сай кешенді дағдыларға ие болуы керек. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі – оқушыларды болашақ өмірге дайындаудың негізі. Егер бұрын тек мамандық бойынша терең білім мен тәжірибе жеткілікті болса, бүгінгі күні бұл

жеткіліксіз. XXI ғасырда табысты болу үшін адамға тек техникалық дағдылар емес, сонымен қатар икемділік, коммуникация қабілеті және сыни ойлау сияқты кешенді құзыреттер қажет. Бұл өзгерістер білім беру саласына да айтарлықтай әсер етуде. XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пәнді жақсы меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар жаңа заман талабына сай кешенді дағдыларға ие болуы керек. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі – оқушыларды болашақ өмірге дайындаудың негізі. [1]

Біріншіден, цифрлық сауаттылық – қазіргі мектеп мұғалімінің ең маңызды қасиеттерінің бірі. Қазір білім беру процесі дәстүрлі әдістерден цифрлық технологияларға көшіп жатыр. Мұғалімдер интерактивті тақталарды, онлайн платформаларды, электронды оқулықтарды пайдалана білуі тиіс. Мысалы, қашықтан оқыту кезінде Zoom немесе Google Classroom сияқты құралдарды тиімді қолдану – оқушылармен байланыста болудың негізгі жолы. Сонымен қатар, мұғалім өзі де үнемі жаңа технологияларды үйреніп, білімін жаңартып отыруы қажет. Цифрлық сауаттылық – бұл заманауи еңбек нарығында ең негізгі талаптардың бірі. Компьютерлік бағдарламаларды меңгеру, ақпаратты жылдам іздеу және өңдеу, онлайн платформаларда жұмыс істеу қабілеті кез келген маман үшін маңызды.

Екіншіден, коммуникация дағдылары мектепте ерекше маңызды. Мұғалім тек оқушыларға ғана емес, ата-аналармен және әріптестерімен де дұрыс қарым-қатынас орната білуі керек. Оқушының оқу үлгерімі мен мінез-құлқын талқылау кезінде ашық әрі түсінікті сөйлесу – табысты педагогикалық жұмыстың кепілі. Себебі тиімді коммуникация оқу процесінің үйлесімді жүруіне, түсініспеушіліктердің алдын алуға және әріптестік қарым-қатынасты нығайтуға мүмкіндік береді. Ата-аналармен ашық және сенімді диалог орнату арқылы мұғалім оқушының үйдегі жағдайы мен қажеттіліктерін жақсырақ түсініп, білім беру әдістерін соған сәйкес бейімдей алады. Сонымен қатар, әріптестерімен ынтымақтастықта болу педагогикалық тәжірибе алмасуға, жаңа әдістерді енгізуге және мектептің жалпы жұмыс сапасын арттыруға септігін тигізеді. Осылайша, коммуникация дағдылары мұғалімнің кәсіби өсуіне және мектептегі оқу-тәрбие процесінің тиімділігіне тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, топтық жобалар мен сыныптағы ынтымақтастықты ұйымдастыру үшін мұғалімнің коммуникация қабілеті жоғары деңгейде болуы қажет.

Қандай салада жұмыс істесеңіз де, әріптестермен тиімді сөйлесе білу маңызды. Бұл тек сөзбен ғана емес, жазбаша және виртуалды ортада да дұрыс қарым-қатынас орнатуды қамтиды. Топпен жұмыс істеу қабілеті де осының бір бөлігі болып табылады. XXI ғасырда жобалар көбіне командалық түрде жүзеге асады, сондықтан әркім өз ойын ашық жеткізіп, басқалардың пікірін тыңдай білуі тиіс. [2]

Үшіншіден, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге күнделікті жұмысында көп көмектеседі. Әрбір оқушының ерекшелігін ескере отырып, оқу материалын қалай тиімді жеткізу керектігін ойластыру – педагогтың басты міндеттерінің бірі. Сондай-ақ, күтпеген жағдайларда (мысалы, техникалық ақаулар немесе тәртіп мәселелері) жылдам әрі дұрыс шешім қабылдау қажет. Қиын жағдайларда тез әрі тиімді шешім қабылдау, ақпаратты сараптап, дұрыс қорытынды жасау – бұл қасиеттер қазіргі заманғы еңбек нарығында жоғары бағаланады. Сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге күнделікті жұмысында көп көмектеседі. Әрбір оқушының ерекшелігін ескере отырып, оқу материалын қалай тиімді жеткізу керектігін ойластыру – педагогтың басты міндеттерінің бірі. Мұғалім сыни ойлау арқылы оқушылардың білім деңгейін, қызығушылықтарын және оқу стилдерін бағалап, оларға сәйкес әдіс-тәсілдерді таңдай алады.

Мысалы, кейбір оқушылар визуалды ақпаратты жақсы қабылдаса, басқалары тыңдау немесе тәжірибелік әрекеттер арқылы тиімді үйренеді. Мұғалім осы ерекшеліктерді ескере отырып, әртүрлі оқу стратегияларын қолдана отырып, сабақтарды қызықты әрі нәтижелі өткізуі тиіс.

Проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге сыныптағы қиындықтарды тез анықтап, оларды тиімді түрде шешуге мүмкіндік береді. Мысалы, егер оқушылар арасында түсініспеушілік немесе конфликт туындаса, мұғалім оны дер кезінде байқап, конструктивті диалог арқылы мәселені шешуге тырысуы керек.

Сонымен қатар, сыни ойлау мен проблемаларды шешу дағдылары мұғалімнің кәсіби дамуына да ықпал етеді. Ол жаңа білім мен тәжірибені игеріп, өз әдістемесін жетілдіре отырып, білім беру процесін үздіксіз жақсартуға мүмкіндік алады. Осылайша, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімнің кәсіби қызметінде маңызды рөл атқарады және оқушылардың сапалы білім алуына ықпал етеді.

Төртіншіден, икемділік пен үйренуге деген құштарлық – XXI ғасыр мұғалімінің тағы бір маңызды қасиеті. Білім беру саласы үнемі өзгеріп отырады: жаңа бағдарламалар енгізіледі, оқыту әдістері жаңарады. Сондықтан мұғалім өз кәсібін жетілдіру үшін семинарларға қатысып, жаңа әдістемелерді меңгеруге дайын болуы тиіс. Бұл оқушыларға сапалы білім берудің кепілі. Икемділік пен үйренуге деген құштарлық XXI ғасырдың басты кәсіби құзыреттерінің бірі болып табылады. Әлем өзгеріп жатыр: жаңа технологиялар пайда болады, жұмыс әдістері жаңарады. Сондықтан маман үнемі өзін жетілдіріп отыруы керек. Бұл тек курстарға қатысу немесе жаңа білім алу ғана емес, сонымен қатар өзгерістерге оңай бейімделу деген сөз.

Сонымен қатар эмоционалдық интеллекттің маңызы да артып келеді. Мұғалім өз эмоциясын басқара білуі және оқушылардың көңіл-күйін түсіну арқылы сыныптағы жағымды атмосфераны қалыптастырады. Бұл балалардың оқу мотивациясын арттырып, олардың жеке тұлға ретінде дамуына ықпал етеді. Сондай-ақ эмоционалдық интеллекттің маңызы артып келеді. Өз эмоцияңды басқару және басқалардың көңіл-күйін түсіну арқылы жұмыс орнында жағымды атмосфера қалыптастыруға болады. Әсіресе көшбасшылық қызметтерде қажет.

Бұл өз кезегінде оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың өзін-өзі сенімді сезінуіне ықпал етеді. Эмоционалдық интеллект мұғалімге қиын жағдайларда сабырлы болып, конфликтілерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге, мұғалімнің эмпатиясы мен эмоционалдық қолдауы оқушылар арасындағы сенімділік пен ынтымақтастықты нығайтып, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді. Осылайша, эмоционалдық интеллект білім беру процесінің сапасын арттырып, оқушылардың жан-жақты дамуына жағдай жасайды. [3]

Қорыта айтқанда, XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пән маманы ғана емес, көпқырлы кәсіби құзыреттерге ие жан-жақты тұлға болуы керек. Цифрлық сауаттылықтан бастап коммуникацияға дейінгі барлық дағдылар кешенді түрде дамытылуы тиіс. Бұл – заманауи білім беру жүйесінің басты талабы және әрбір педагогтың өз жұмысында табысқа жетуінің негізі. XXI ғасырда табысты болу үшін маман тек өз саласының білімімен шектелмей, кең ауқымды кәсіби құзыреттерге ие болуы тиіс. Цифрлық сауаттылықтан бастап коммуникацияға дейінгі барлық дағдылар кешенді түрде дамытылуы қажет. Бұл – заманауи еңбек нарығының басты талабы және әрбір адам өз болашағын қамтамасыз ету үшін осы бағытта үздіксіз жұмыс істеуі керек.

Осылайша, кәсіби құзыреттіліктердің дамуы – мектептің ғана емес, бүкіл қоғамның өркендеуінің кепілі болып табылады. Сондықтан әрбір мұғалім өз мүмкіндіктерін кеңейтіп, жаңа білім мен дағдыларды игеруге ұмтылса деймін. Әрқайсымыз өзіміздің мүмкіндіктерімізді кеңейтіп, жаңа білім мен дағдыларды игеруге ұмтылсақ деймін. Бұл – XXI ғасырдың талабына сай өмір сүрудің және табысқа жетудің басты жолы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бақытжанова, А., & Жакупова, Г. (2022). XXI ғасыр мұғалімінің кәсіби құзыреттіліктерін дамыту мәселелері // Қазақстан педагогикалық ғылымы, №3(103), 60-68 с..

2. Әбдірахманова, Г. (2019).XXI ғасыр мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі: теория мен практика // Педагогика и психология, №4, 45-52 с..

3. Нұртазаева, А., & Сейітова, Ж. (2020). Қазақстандағы мұғалімдердің кәсіби дамуының өзекті мәселелері // *Вестник КазНУ*, №2(98), 112-120 с..

ФОРМИРОВАНИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Уксукбаев Амангельды Елюбаевич
учитель истории КГУ №17 гимназии города Актобе

Цель: Рассмотреть теоретические основы и практические подходы к формированию критического мышления на уроках истории, выявить педагогические условия, способствующие развитию у школьников способности к самостоятельному анализу, оценке и интерпретации исторических событий, а также определить значение этих навыков в контексте современного образования и гражданского становления личности.

Задачи

1. Дать определение понятию «критическое мышление» и раскрыть его значение в образовательном процессе.
2. Определить особенности и возможности преподавания истории для развития критического мышления.
3. Проанализировать методические приёмы и технологии, способствующие формированию критического мышления.
4. Выявить практические рекомендации для учителей истории.

Введение

Современное общество предъявляет всё более высокие требования к уровню образованности и самостоятельности мышления подрастающего поколения. В условиях информационного общества, когда человек ежедневно сталкивается с огромным потоком сведений, важно не только обладать знаниями, но и уметь критически воспринимать, анализировать и интерпретировать информацию. Особенно это актуально на фоне появления большого количества фейков, манипуляций и исторических мифов.

Предмет «История» занимает особое место в школьной программе: он не только формирует у учащихся представление о прошлом человечества, но и способствует развитию личностных качеств — патриотизма, уважения к культуре, способности к моральной оценке поступков и событий. Но в равной степени история может и должна стать эффективным инструментом для развития критического мышления — важнейшей компетенции XXI века.

Формирование критического мышления у школьников на уроках истории позволяет не просто заучивать даты и факты, а осмысленно подходить к изучению прошлого, понимать сложность исторических процессов, а главное — видеть их взаимосвязь с настоящим. Именно поэтому данная тема представляется особенно актуальной в контексте современных образовательных задач.

1. Понятие критического мышления

Критическое мышление представляет собой целенаправленный процесс активного и умелого восприятия, анализа, синтеза и оценки информации. Это способность ставить вопросы, формулировать обоснованные суждения, делать логические выводы, а также видеть альтернативные точки зрения и оценивать их аргументированность.

Особенность критического мышления заключается в его независимости от субъективных предпочтений: оно требует объективности, взвешенности и доказательности. Учащиеся, обладающие этим навыком, не просто воспроизводят материал, а анализируют, сомневаются, ищут подтверждения и делают самостоятельные выводы.

2. Потенциал предмета «История» для развития критического мышления

История — это не только свод фактов, но и сложная наука о человеке и обществе. Её изучение предполагает работу с разнообразными источниками информации, анализ противоречивых данных, формирование собственного отношения к сложным моральным и политическим вопросам.

Развитие критического мышления на уроках истории возможно благодаря следующим особенностям предмета:

• многозначность трактовок одних и тех же событий;
• разнообразие исторических источников и необходимость оценки их достоверности;
• наличие моральных и этических дилемм в исторических процессах;
• возможность сравнивать события, эпохи, подходы и идеологии;
• применение исторического знания к современным реалиям.

История формирует у школьников умение сомневаться в «единственно верной» версии, проверять факты, сопоставлять разные мнения, распознавать идеологические установки.

3. Методические приёмы и технологии

Для формирования критического мышления учителю необходимо использовать интерактивные, исследовательские и проблемно-ориентированные методы. Вот наиболее эффективные из них:

• Анализ первоисточников и документов: ученики учатся отличать факты от мнений, выявлять авторскую позицию и контекст.
• Дискуссии и дебаты: формируют аргументацию, умение слушать и опровергать.
• Историческое моделирование: позволяет «пережить» ситуацию, принять решение от имени исторического персонажа.
• Работа с альтернативными интерпретациями событий: например, сравнение советской и западной трактовки одних и тех же событий.
• Проектная деятельность: исследовательские работы на тему «Что было бы, если...», «Как изменилась бы история при других условиях» и т.д.
• Разбор исторических мифов и фейков: актуально при изучении медийных источников, интернета.
• Сравнительный анализ источников: учебников, мемуаров, хроник — для выявления различий в подаче информации.

Эти подходы развивают у учащихся такие качества, как внимательность к деталям, логическое мышление, способность к самостоятельной оценке и аргументации.

4. Роль учителя в формировании критического мышления

Учитель истории в данном контексте выступает не только как носитель знаний, но и как организатор учебного взаимодействия, модератор обсуждений, наставник в поиске истины. Он создаёт условия для постановки проблемных вопросов, поддерживает открытый диалог, направляет учеников на самостоятельное мышление и выводы. Важно, чтобы на уроке царила атмосфера взаимного уважения и свободы выражения мнений.

Заключение

Формирование критического мышления — одна из приоритетных задач современного образования. Уроки истории, благодаря своей специфике, являются уникальной платформой для развития этих навыков. Использование различных методик, подходов и приёмов позволяет не только углубить знания по предмету, но и воспитать думающего, активного и ответственного гражданина. Именно такие ученики будут способны осознанно воспринимать информацию, принимать взвешенные решения и формировать собственную позицию в сложном мире.

Список использованной литературы

1. Ержанов, К.Р. Методика формирования критического мышления на уроках истории в школах Казахстана. — Алматы: Қазақ университеті, 2019. — 220 с.

2. Кусаинова, Ш.Т. Роль истории в воспитании гражданственности и патриотизма у школьников Казахстана. // Қазақстан тарихы және білім беру. — 2020. — №1. — С. 45–50.

3. Нагимова, С.Н. Использование методов активного обучения на уроках истории в Казахстане: от традиционных подходов к инновациям. — Алматы: Республикалық баспа үйі, 2021. — 240 с.

4. Мажитов, Ж.А. Интерактивные методы обучения на уроках истории как средство развития критического мышления у школьников. // Қазақстан мектебі. — 2021. — №7. — С. 19–23.

5. Сейдахметова, Л.Н. Методика преподавания истории в контексте развития критического мышления у школьников Казахстана. — Алматы: Мектеп баспасы, 2020. — 198 с.

6. Юсупов, А.Ш. Использование проектной деятельности для формирования критического мышления на уроках истории в средней школе Казахстана. // Қоғам және білім. — 2021. — №3. — С. 56–62.

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Хасенова Дина Сырымовна
Қ.Күржіманұлы атындағы №8 ЖББ мектебінің музыка пәні мұғалімі
Маңғыстау облысы. Жаңаөзен қаласы

Кіріспе

Қазіргі заман мұғалімінің бейнесі бұрынғыдан мүлде бөлек. XXI ғасыр — бұл ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, жасанды интеллекттің енуі және өмір бойы оқу (Lifelong Learning) ұғымының кең таралу ғасыры. Осыған байланысты педагог кадрлардың кәсіби дамуы – білім беру жүйесінің стратегиялық мәселесіне айналып отыр. Ұлттық білім беру жүйесін жаңғыртуда мұғалімдердің рөлі шешуші болып табылады, өйткені сапалы білім – сапалы мұғалімге тікелей байланысты. Цифрландыру, жаһандану және қоғам сұраныстарының өсуі мұғалімдерден тек пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар заманауи технологияларды игеру, креативті ойлау және өмір бойы оқуға бейімділік сияқты қасиеттерді талап етеді. Осы тұрғыда педагогтардың кәсіби дамуы ерекше маңызға ие.

Негізгі бөлім

I. Цифрлық сауаттылық пен EdTech құралдарын меңгеру

Қазіргі мұғалімдер үшін интерактивті тақталар, онлайн платформалар (Google Classroom, Zoom, Moodle және т.б.) сияқты құралдарды еркін пайдалану маңызды. Білім беру процесінде жасанды интеллект, виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR) элементтерін қолдану трендке айналды. Цифрлық сауатты мұғалім – білім сапасын арттыруда, оқушылармен тиімді байланыс орнатуда және заманауи білім беру талаптарына сай болуда маңызды рөл атқарады. Маңыздылығы: оқытудың тиімділігін арттырады, қашықтан оқыту мүмкіндіктерін кеңейтеді. Google Classroom, Zoom, Moodle, BilimLand платформаларын пайдалану арқылы жетістікке қол жеткізіледі.

II. Кәсіби дамудың мәні және маңызы

Педагогтың кәсіби дамуы – бұл үздіксіз жүретін процесс, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін арттыруға, педагогикалық тәжірибесін тереңдетуге және жаңа білімдер мен дағдыларды меңгеруге бағытталған.

Негізгі міндеттері:

- педагогикалық шеберлікті арттыру;
- инновациялық әдістерді меңгеру;
- білім беру сапасын арттыруға үлес қосу;
- оқушының жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасау.

"Мұғалім өз тәжірибесін үнемі талдап, кәсіби қызметіндегі кемшіліктер мен жетістіктерін саралап отыруы қажет. Бұл үдеріс білім сапасын арттыруға, оқыту әдістерін жетілдіруге және оқушылардың қажеттіліктеріне сай тиімді педагогикалық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, өзін-өзі талдау мұғалімнің кәсіби дамуына, жауапкершілігін арттыруға және заманауи білім беру талаптарына бейімделуіне жол ашады." Қазіргі қоғам педагогке жоғары талап қояды. Мұғалім тек білім көзі емес, сонымен қатар көшбасшы, психолог, фасилитатор және жаңашыл болуы керек. Бұл үдерісте кәсіби дамудың үздіксіздігі – басты шарт.

III. Қазіргі педагогикадағы негізгі трендтер

1. Цифрлық сауаттылық пен EdTech құралдарын меңгеру
2. STEM және STEAM білім беру бағыты
3. Құзыреттілікке негізделген білім беру
4. Коучинг және менторинг әдістерін енгізу
5. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы
6. Педагогикалық рефлексия және кәсіби өзін-өзі жетілдіру

IV. STEM және STEAM білім беру бағыты

STEM және STEAM білім беру сабақта қолдану – оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық, ғылыми-зерттеу және технологиялық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл тәсіл өмірмен байланысқан тапсырмалар арқылы оқушыларды белсенді оқуға ынталандырады және болашақ мамандықтарға дайындықты арттырады.

V. Құзыреттілікке негізделген білім беру

Құзыреттілікке бағытталған білім беру – білім, білік және дағдыны өмірлік жағдайларда тиімді қолдануға бағытталған оқыту жүйесі. Оқушыларға нақты өмірде қолдана алатын дағдыларды меңгерту. Функционалдық сауаттылық, медиасауаттылық, креативті ойлау, командада жұмыс істеуге жол ашу.

VI. Өмір бойы білім алу

Педагогтың кәсіби дамуы үздіксіз процесс ретінде қарастырылуы керек. Біліктілікті арттыру курстары, онлайн-вебинарлар, халықаралық тәжірибе алмасу – мұғалімнің дамуына ықпал етеді. Өмір бойы білім алу (Lifelong Learning) – бұл адамның бүкіл өмірі бойы жаңа білім мен дағдыларды үнемі үйренуі. Ол мектеп пен университеттен тыс та, жұмыс барысында немесе күнделікті өмірде де жалғасады. Мақсаты – үздіксіз даму мен заманға бейімделу. Педагогтардың үздіксіз кәсіби дамуы. Мұғалімнің ізденуі: біліктілікті арттыру курстары, онлайн-вебинарлар, халықаралық тәжірибе алмасуларға қатысу.

VII. Коучинг және менторинг әдістерін енгізу

Бұл әдістер ұжым ішінде кәсіби қоғамдастық орнатуға септігін тигізеді. Коучинг және менторинг әдістерінің мақсаты – жаңа педагогтерге тәжірибелі әріптестер тарапынан қолдау көрсету. Маңыздылығы: ұжым ішінде кәсіби қоғамдастық орнатуға септігін тигізеді. Бұл жеке тұлғаның немесе қызметкердің әлеуетін ашуға, кәсіби және жеке мақсаттарына жетуге бағытталған серіктестік қарым-қатынас. Коуч сұрақтар қою арқылы адамның өз шешімін өзі табуына көмектеседі. Тәжірибелі маманның (ментордың) өз білімін, тәжірибесін және кеңестерін беру арқылы жас маманға немесе шәкіртке бағыт-бағдар көрсетуі. Бұл – ұзақ мерзімді, дамуға бағытталған қарым-қатынас.

VIII. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы

Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы маңызды рөл атқарады, өйткені бұл қасиеттер әртүрлі қажеттіліктері бар оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Эмоционалдық интеллект педагогқа өзінің және оқушылардың эмоцияларын дұрыс түсінуге, басқаруға, сонымен қатар күрделі жағдайларда сабыр сақтап, оң шешім қабылдауға көмектеседі. Ал эмпатия – оқушының ішкі күйін, қиындықтары мен сезімдерін терең сезініп, оған қолдау көрсету қабілеті – инклюзивті ортада ерекше маңызға ие. Мұндай қасиеттері бар мұғалім әр баланың ерекшелігін қабылдап, оның әлеуетін ашуға жағдай жасайды, сенімді әрі қолдаушы оқу ортасын қалыптастырады. Сонымен қатар, педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы мектеп ұжымында ынтымақтастықты арттырып, ата-аналармен өзара түсіністік орнатуға да септігін тигізеді.

IX. Педагогикалық рефлексия және кәсіби өзін-өзі жетілдіру

Педагогикалық рефлексия – бұл мұғалімнің өзінің кәсіби қызметін саналы түрде бағалап, талдауы, оның нәтижелері мен тиімділігін сараптап, болашақта қалай жақсартуға

болатыны жөнінде ой түюі. Рефлексия мұғалімнің кәсіби өсуінің негізгі құралы болып табылады, себебі ол оқыту үдерісіндегі жетістіктер мен кемшіліктерді анықтауға, әдістерді жетілдіруге, білім алушылармен қарым-қатынас сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Рефлексияны жүзеге асыру барысында мұғалім келесі сұрақтарға жауап іздейді:

- Не үшін мен бұл әдісті қолдандым?
- Бұл әдістің нәтижесі қандай болды?
- Қандай қиындықтар кездесті және оны қалай жеңуге болады?
- Келесі жолы не өзгертемін?

Кәсіби өзін-өзі жетілдіру – бұл педагогтің өз білімін үздіксіз жаңартып отыруы, кәсіби дағдыларын дамытуы және заманауи педагогикалық технологияларды меңгеруі. XXI ғасыр мұғалімі өмір бойы білім алуға, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеруге және өз тәжірибесін үнемі жаңартуға міндетті. Ол үшін мұғалім үнемі төмендегідей міндеттерге қол жеткізу керек:

- Өзін-өзі жетілдіру, өз білімін көтеру;
- Біліктілік арттыру курстарына қатысу;
- Педагогикалық оқулар мен конференцияларға қатысу;
- Заманауи әдебиеттер мен ғылыми мақалаларды оқу;
- Әріптестерімен тәжірибе алмасу;
- Жеке әдістемелік портфолио жүргізу;
- Цифрлық технологиялар мен интерактивті платформаларды қолдану.

Рефлексия арқылы мұғалім өз жұмысын үнемі саралап отырады, ал өзін-өзі жетілдіру арқылы ол заманауи талаптарға сай бәсекеге қабілетті маман бола алады.

Қорытынды

Әр педагог өзін-өзі жетілдіруді, ізденуді, жаңа инновациялық жетістіктерге қол жеткізу үшін тоқтатпауы қажет. Мемлекет тарапынан да бұл бағыттағы қолдау артып келеді, алайда басты рөл — мұғалімнің өз қолында. Педагогтың кәсіби дамуы — білім беру сапасының негізі. Қазіргі трендтер мұғалімдерден үздіксіз даму мен бейімделуді талап етеді. Жаңашылдыққа ашық, білімін үнемі жетілдіріп отыратын педагог қана XXI ғасыр оқушысына сапалы білім бере алады. Қазіргі заманғы педагог тек пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар заманауи технологияларды игеру, креативті ойлау және өмір бойы оқуға бейімділік сияқты қасиеттерді де меңгеруі қажет. Бұл бағыттар педагогтардың кәсіби дамуының негізгі трендтері болып табыла

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жұмабекова Г.Ғ. Педагогтың кәсіби даму жолдары // Қазақстан мектебі, 2017. – №6.
2. Қалиева М.М. Инновациялық педагогикалық технологиялар. – Алматы: 2015.
3. Мұхамбетқали А.Ж. Қазіргі педагогика және оның бағыттары // Қазіргі білім берудің жаңа парадигмалары. – Астана: 2020.
4. Тұрғынбекова Н.Ж. Цифрлық сауаттылық және оның педагогикадағы рөлі // Білім берудегі жаңалықтар. – Алматы: 2021.
5. Қараева А.М. "STEM" білім берудің маңызы мен ерекшеліктері. – Алматы: 2019.
6. Goleman D. Emotional Intelligence. – New York: Bantam Books, 1995.
7. Darling-Hammond L. The Flat World and Education: How America’s Commitment to Equity Will Shape Our Future. – New York: Teachers College Press, 2010.

МӘТІНДІ ЕСЕПТЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Шатырбаева Жазира Асемхановна
Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Қайнарбұлақ ауылы,
«Қайнар жалпы білім беретін мектеп» КММ Бастауыш сынып мұғалімі

Кіріспе

Қоғамдағы ең жауапты әрі мәртебелі мамандықтардың бірі – ұстаздық. Ұстаз болу – жай ғана мамандық емес, ол – үлкен жүрек пен жанқиярлықты талап ететін өмірлік миссия. Әр мұғалім өзінің кәсіби жолында үздіксіз ізденіп, дамуға ұмтылуы керек. Білім беру сапасын арттырудың бірден-бір жолы – ұстаздың кәсіби өсуі мен жаңашылдыққа деген ашықтығы. Мұндай даму, ең алдымен, мұғалімнің мансаптық өсуінен басталады.

Сондай-ақ қазіргі таңда оқушылардың логикалық ойлауын дамыту – білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі. Бұл дағды тек математикада ғана емес, барлық салада қажет: талдау жасау, жүйелі ойлау, дәлел келтіру – өмірлік маңызды қабілеттер. Ал логиканы дамыту үшін ең тиімді тәсілдердің бірі – мәтінді есептерді қолдану. Олар оқушыны терең ойлауға, ақпаратты сұрыптауға және шығармашылықпен жұмыс істеуге үйретеді.

І. Мансапты өсу – ұстаз жетістігінің негізі

Ұстаздың мансаптық өсуі – оның кәсіби тұрғыда кемелдену жолындағы басты баспалдағы. Мансап – бұл тек қызмет баспалдағымен көтерілу ғана емес, ол – ұстаздың педагогикалық, әдістемелік, тұлғалық тұрғыдан дамуы. Бұл үдеріс мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен беделіне тікелей әсер етеді.

Мансаптық өсудің негізгі бағыттары:

- Біліктілік санатын көтеру. Бұл – мұғалімнің кәсіби шеберлігін мемлекеттік деңгейде мойындау.
- Педагогикалық шеберлікті арттыру курстарына қатысу.
- Әдістемелік бірлестіктерге, семинарларға қатысу.
- Ғылыми-тәжірибелік конференцияларда баяндама оқу, мақалалар жариялау.
- Ашық сабақтар, шеберлік сағаттарын өткізу.

Бұдан бөлек, кәсіби дамуға оқу-әдістемелік құралдар жазу, инновациялық жобалар әзірлеу, онлайн курстар өткізу сияқты істер де жатады. Мансаптық өсу – ұстаздың өзін-өзі таныту, өз ортасында беделін арттыру мүмкіндігі.

ІІ. Ерекше ұстаздың кәсіби бейнесі

Заманауи білім беру жүйесі – әрбір оқушының жеке қабілетін, қызығушылығын ескеретін бағытқа көшті. Осыған байланысты ұстаз да жаңа талаптарға сай болуы керек. Ерекше ұстаз – тек пән мұғалімі ғана емес, ол – тәрбиеші, кеңесші, бағыт-бағдар беруші тұлға.

Ерекше ұстаздың сипаттамалары:

- Шәкіртке сенім арту және қолдау көрсету;
- Оқушыны ынталандырып, жетістікке жетелеу;
- Жаңа әдіс-тәсілдерді батыл қолдану;
- Өз пәнін терең меңгеріп, оны тиімді жеткізе білу.
- Жаңашылдыққа ашық болу.

Ерекше ұстаз – оқушының жан дүниесіне үңіле білетін, оның рухани дамуына да әсер ете алатын тұлға. Мұндай мұғаліммен оқушы еркін сөйлесе алады, пікірін айта алады, қателесуден қорықпайды. Бұл өз кезегінде оқушының шығармашылық, логикалық қабілеттерін аша түседі. Осы орайда өзімнің кәсіби бейнемді аша кетейін, қазіргі таңда педагог-зертеуші санатындамын.

Мұғалімдік жолымның басында білім мен тәжірибе жинақтауға басымдық бердім.

Біліктілікті арттыру курстарына қатысу, жас маман ретінде тәлімгермен жұмыс жасау мен үшін үлкен тәжірибе мектебі болды.

Кәсіби дамудың негізгі бағыттарының бірі – тұрақты оқыту. Мен келесі курстар мен семинарларға қатыстым:

- Деңгейлік курс
- «Жаңартылған білім беру мазмұны» бағдарламасы;
- Цифрлық технологияларды қолдану бойынша курс;
- «Оқу мен оқытудағы критериалды бағалау» семинары;
- «Авторлық бағдарлама жазудың әдістемесі» курсы;
- «Білім беру саласының өзекті мәселелері» конференциясы;
- «Бастауыш мектепте құндылыққа бағдарланған тәсілді жүзеге асыру» курсы.

Бұл білімдер оқыту әдістемемді жетілдіруге ықпал етті.

Практикалық жетістіктер мен марапаттар:

Жылдар бойы жинақталған тәжірибем келесі жетістіктермен расталады:

Оқушыларым аудандық және облыстық , республикалық олимпиадаларда (2-4 сынып оқушыларына арналған «Бастау» республикалық математикалық олимпиадасы -2023ж.) жүлделі орындарға ие болды;

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған «Алтын тұғыр » республикалық математикалық олимпиадасының аудандық кезеңінде 1 орын, облыстан 1 орын, республикалық кезеңінде 2 орын иелендім -2024 ж.

«Үздік сынып жетекші» номинациясы бойынша марапатталдым;

Әдістемелік құралдарым мен сабақ жоспарларым білім беру сайттарында жарияланды;

Жеке және кәсіби дамуға әсер еткен факторлар

Кәсіби жетістіктерге жету үшін мен келесі қағидаларды ұстандым:

- Өзін-өзі жетілдіру мен рефлексия жасау;
- Шығармашылықпен жұмыс істеу;
- Әр оқушыны жеке тұлға ретінде тану;
- Командалық жұмыс пен кәсіби қауымдастыққа белсенді қатысу.

Менің жетістіктерім – бұл тынымсыз еңбектің, үздіксіз үйренудің, және кәсіби құндылықтарға деген адалдықтың нәтижесі. Алдағы уақытта да кәсіби дамуды жалғастырып, өзімнің тәжірибем арқылы жас буынға бағыт беруге ниеттімін. Себебі әр ұстаздың жетістігі – ел болашағына қосылған үлес.

ІІІ. Мәтінді есептер – логикалық ойлаудың негізі

Логикалық ойлау – тек математика сабағына қажетті қабілет емес. Ол – баланың өмірде кез келген мәселені шеше білуіне қажетті басты дағды. Сондықтан бұл қабілетті бастауыш сыныптан бастап дамыту маңызды. Мәтінді есептер – осы бағытта таптырмас құрал.

Аталған тақырып дүние жүзіндегі білім беру стандарттары мен білім беру бағдарламалары математикадағы пәндік білімді күнделікті өмірде қолдана білудің маңыздылығын атап айтады. Сондықтан, Қазақстанның PISA, TIMSS халықаралық зерттеулерге қатысуы еліміздегі мектеп оқушыларының өзін-өзі дамытуды жоғары деңгейде іске асыруы мен қоғам өмірінде өз орнын табу, өздігінен іздену, талдау жасау, құрылымдау, ақпараттарды дұрыс пайдалану, қоғамдық және кәсіби өмірдің барлық салаларында математикалық аппаратты тиімді қолдану, математикалық сауаттылығы мен сыни тұрғысынан ойлау дағдыларын жетілдіру, әртүрлі өмірлік жағдайларда кездесетін практикалық міндеттерді шешу және математикалық пайымдау дағдыларына ерекше назар аудару арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда өзекті. Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында мәтінді есептер арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру қазіргі білім жүйесінде маңызды.

Мәтінді есеп – шынайы өмірге негізделген есеп. Ол оқушыдан тек математикалық операцияны ғана емес, ситуацияны түсініп, шешу жолын табуды талап етеді. Осы арқылы оқушының:

- Талдау жасау қабілеті
- Мәселені жан-жақты қарастыруы
- Себеп-салдарлық байланысты анықтауы

- Сандық және мәтіндік ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті
- Сараптау, салыстыру, болжау сияқты дағдылары дамиды

Мәтінді есептердің артықшылықтары:

- Оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырады;
- Өмірмен байланысты болғандықтан, оқушының дүниетанымын кеңейтеді;
- Оқу процесінде пәнаралық байланысты жүзеге асырады;
- Өз ойын нақты, логикалық жүйемен жеткізуге үйретеді.

Оқушылардың логикасын дамыту үшін ұсынылатын әдістер:

- Сыни тұрғыдан ойлауға арналған сұрақтар;
- Қисынды тізбек құрастыру;
- Мәтінді есептерді бірлесіп талдау;
- Бір есептің бірнеше шешу жолын қарастыру;
- «Есеп құра» тапсырмалары;
- Топпен жұмыс, пікірталас жүргізу.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, ұстаздың кәсіби өсуі мен мансаптық жетілуі – білім сапасының негізгі кепілі. Ерекше ұстаз – оқушының рухани жетекшісі, жанашыры, бағыт берушісі. Мұндай ұстаз тек білім беріп қоймай, оқушының бойындағы дарын мен логиканы ашуға ықпал етеді.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамытуда мәтінді есептердің орны ерекше. Олар оқушыны өмірлік жағдаяттарға бейімдейді, нақты ойлауға үйретеді. Осы арқылы оқушы шығармашылықпен жұмыс істеуді меңгереді.

Ұстазға артылған жауапкершілік зор. Бұл жол – тоқтаусыз ізденіс пен жаңашылдықты талап етеді. Қоғамның келешегі ұстаздың бүгінгі жұмысына байланысты екенін ескерсек, әр педагог өз кәсібіне үлкен жауапкершілікпен қарап, дамуға ұмтылуы керек. Тек сонда ғана біз сапалы, терең білімді, логикалық ойлау қабілеті жоғары жас ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі құжаттары
2. «Педагог мәртебесі туралы» ҚР Заңы
3. Әдістемелік нұсқаулықтар мен құралдар
4. www.zakon.kz, www.nao.kz, www.orleu-edu.kz
5. Жанпейісова М. М. «Модульдік оқыту технологиясы»
6. Қабдықайырұлы Қ. «Оқушының шығармашылық қабілетін дамыту»
7. Назарбаев Зияткерлік мектептерінің оқу бағдарламалары
8. TIMSS, PISA халықаралық зерттеулері материалдары
9. Педагогикалық шеберлік орталығы жарияланымдары
10. Заманауи педагогика бойынша ғылыми мақалалар

РАЗВИТИЕ НЕСТАНДАРТНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Юлдашева Лилия Фаритовна
учитель начальных классов
КГУ «Школа-гимназия имени Ермухана Бекмаханова»
Республика Казахстан, Жамбылская область, Шуский район, село Толе би

Аннотация

Воспитание творческой активности учащихся в процессе обучения является одной из актуальных задач, стоящих перед учителями начальной школы. Основным средством такого воспитания и **развития нестандартного мышления** учащихся является развитие креативного мышления учащихся.

Будучи учителем, я прилагаю массу усилий для того, чтобы мои ученики стали **успешными**. Современный урок— это урок, на котором осуществляется индивидуальный подход к каждому ученику; содержит разные виды деятельности; урок, на котором ученику комфортно; деятельность стимулирует **развитие познавательной активности** ученика; развивает у детей **креативное мышление.**

Креативное мышление — компонент функциональный грамотности, под которым понимают умение человека использовать своё воображение для выработки и совершенствования идей, формирования нового знания, решения задач, с которыми он не сталкивался раньше. По версии PISA, креативное мышление также способность критически осмысливать свои разработки, совершенствовать их.

В своей практике я использую обучающие структуры Сингапурского метода обучения. Для начала я прошла курсы по Сингапурской методике, получила сертификат. Сначала всё это было таким непонятным, а когда начала применять эти приёмы — мне они очень понравились. Сингапурская система обучения хороша тем, что на уроке задействован весь класс. Используя эту систему, учащимся, хотят они этого или нет, приходится учиться, самостоятельно думать, отвечать на поставленные вопросы, дополняя друг друга, обмениваться мнениями. Детям некогда отвлекаться, приходится слушать внимательно друг друга. У них развивается устная речь. На таком уроке нет лидера, все на равных. Эта методика хороша ещё и тем, что у ученика развивается коммуникация, сотрудничество, критическое мышление, креативность — это необходимые качества в наше время. Целью этой программы является переход от пассивных учеников через обучающие структуры к заинтересованным обучающимся XXI века.

Плюсы сингапурской методики:

Обеспечивает полную вовлеченность всех учеников. Резко возрастает активность каждого ученика. Ребёнок оказывается в центре вопроса. Ему необходимо общаться, чтобы научить товарища.

Развитие навыков коммуникации. Работа в паре, в команде улучшает умение общаться и договариваться, учатся сотрудничать, критиковать и принимать критику, нет буллинга.

Применение знаний. Уроки становятся практическими, что помогает ученикам лучше запоминать материал. Обучение для каждого ребёнка становится интересным и результативным, а качество знаний по предмету растёт.

Хочу поделиться некоторыми эффективными приёмами Сингапурской методики:

1. Приём ЭЙ АР ГАЙД / «До и после». Задание. В столбике «ДО» поставьте «+», если вы согласны с утверждением, или «–», если вы не согласны с утверждением. Чтобы принять решение, учитывайте свои знания, личный опыт, убеждения. Например, перед чтением объёмного произведения

К. Паустовского «Корзина с еловыми шишками» детям даётся таблица с несколькими ложными и истинными утверждениями. До чтения произведения в колонке «ДО» дети ставят «+» или «-». После чтения произведения дети проверяют свои варианты ответа и исправляют ошибки в колонке «ПОСЛЕ». Это приём учит детей осмысленному чтению произведений.

ДО	УТВЕРЖДЕНИЕ	ПОСЛЕ
	Эдвард Григ - великий писатель.	
	Дагни Педерсен встретила Грига в лесу.	
	Эдвард Григ пообещал Дагни подарить подарок, когда ей исполнится 18 лет.	
	Эдвард Григ подарил Дагни золотое кольцо, когда ей исполнилось 18 лет	

2. Приём Си- Финк- Уандэ. «Подумай- Посмотри- Задумайся!»- мыслительный приём, в котором ученики индивидуально или в команде отвечают на следующие вопросы с целью развития навыков наблюдения и описания наблюдаемого. Этот приём на развитие навыков наблюдения, умозаключений, любознательности, развитие навыков построения теорий на основе доказательств.

1. Учитель представляет классу визуальный раздражитель(картина, график, иллюстрация).

2. Ученики внимательно рассматривают и описывают свои наблюдения в деталях.

- Что вы видите?
- Что вы думаете об этом?
- О чём это заставляет вас задуматься?

3. Дети размышляют, приводят толкование того, что они видят, делятся своими идеями с одноклассниками.

4. Дети углубляются в изучение темы, задавая вопросы по своим наблюдениям и интерпретациям этих данных.

Например. Тема «Млекопитающие травоядные животные». Положительный раздражитель- изображение слона среди хищных животных

Я ВИЖУ	**Я думаю**	**Вопрос**
Каких млекопитающих травоядных животных вы видите на картине? (запишите в виде списка)	Что вы думаете об этом животном?	Придумайте вопросы об этом млекопитающем травоядном животном

3. Приём «Фо Бокс Синексис» (связь в четыре квадрата) – приём для развития креативного мышления.

Технология выполнения: 1. Ученики складывают лист бумаги пополам, затем еще пополам. Каждый квадрат пронумеровывают и рисуют в нём любой предмет.

2. Учитель определяет изучаемое понятие, а обучающиеся записывают аналогии между своими картинками и понятием.

3. Учитель проверяет работы, проверяет их, затем даёт возможность поделиться своими ответами с одноклассниками.

Например: Тема «Имя прилагательное», 4 класс

3 ножницы Имя прилагательное похоже на ножницы, потому что мы при изучении частями режем его морфологические признаки	пылесос **4** Имя прилагательное, подобно пылесосу, «притягивает» к себе характеристики и свойства предметов, делая их более конкретными и выразительными. Без пылесоса комната могла бы быть покрыта слоем пыли, а без прилагательных речь — стать сухой и бесцветной.
Имя прилагательное Самолёты бывают разных моделей — пассажирские, военные, спортивные — так и прилагательные могут выражать разные оттенки эмоций, характеристик и состояний. **2** самолёт	Прилагательное похоже на кепку, потому что оно придаёт «окончательный штрих» существительному, так же как кепка завершает образ человека. Кепка бывает разных цветов, форм и стилей, так и прилагательные добавляют разнообразие и оттенки значений в речь. кепка **1**

Этот приём можно использовать при проведении формативного оценивания, как домашнее задание по теме, которое списать невозможно, актуализации знаний, закрепления материала, самостоятельной работы, локализации индивидуальных затруднений. Структура направлена на развитие критического и креативного мышления. Школьники рассматривают какую-либо тему (понятие) с разных сторон путём составления аналогий.

4. Приём «МИКС-ПЭА-ШЭА (СМЕШАЙТЕСЬ - НАЙДИТЕ ПАРУ – ПРЕДСТАВЬТЕ ОТВЕТ)»

Учащиеся заранее готовят к уроку вопросы по пройденной теме. На этапе урока дети в свободном движении ходят по классу. Музыка останавливается, каждый находит себе пару и работает в паре. Затем снова музыка играет, дети двигаются. При остановке музыки находят другую пару и работают с этим человеком

Например:

Класс - 3

Тема – Тема «Таблица умножения от 5 до 8»

Какую музыку будем использовать – весёлая песня «Дважды два-четыре».

Сколько вопросов зададите – 6

Такой приём детям интересен. Они любят вести опрос вместо учителя, обучают, поправляют друг друга. В этом приёме задействован весь класс. Для контроля учитель может задать свои вопросы:

Что спросил у тебя Петя? или Что тебе ответил Куаныш?

Этот приём также можно использовать при проверке правил, при опросе внутренних органов человека, таблицы сложения и вычитания.

5. Приём КОНЭРС «УГЛЫ » - обучающая структура, в которой ученики распределяются по

разным углам для обмена мнениями/идеями в зависимости от выбранного ими варианта ответа. Этот приём для развития навыка принятия различных точек зрения (критическое мышление)

Например: вопрос: - Какая часть речи самая важная в русском языке?

Название углов: имя существительное, имя прилагательное, глагол, местоимение.

Направляясь к углам комнаты, каждый ученик высказывает своё мнение о частях речи.

Видя свои результаты в опросе по сравнению с мнением других, ученики осознают, что существует разнообразие точек зрения по данной проблеме. Они понимают: точки зрения, отличные от собственных, способствуют развитию критического мышления.

6. Обучающая структура РАНЬШЕ Я ДУМАЛ... ТЕПЕРЬ Я ТОЧНО ЗНАЮ, ЧТО... прекрасно подходит для рефлексии. Ученик произносит эти фразы в конце урока, например, своему партнёру по плечу. Эта структура развивает критическое мышление, ученик, только произнося фразы «раньше я думал...», «теперь я точно знаю, что...», меняет свое видение.

Таким образом, современным учителям предстоит научить младшего школьника креативно мыслить всегда и везде, научить видеть ситуацию, где можно применять творческое мышление, пльзоваться им по мере необходимости. В результате продуктивного мышления происходит становление психических саморегуляций, свойств личности, её способностей, что знаменует сдвиг в умственном развитии ребёнка.

Список литературы

1. Журнал «Педсовет», https://pedsovet.org/

2. Я- учитель, 22 окт. 2020 г. К https://teacher.yandex.ru/

ПӘНДЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ НЫҒАЙТУ: МАТЕМАТИКА, ФИЗИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА АРҚЫЛЫ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ТӘСІЛДЕР

Абаева Кулшат Мырзабековна
Қарағанды облысы, Нұра ауданы Егінді ауылы, Абдолла Асылбеков атындағы ЖББ мектебінің математика және информатика, физика пәндерінің мұғалімі

Жаратылыстану ғылымдары – физика, математика және информатика – қазіргі заманғы білім беру жүйесінің негізін құрайды. Бұл пәндер арасындағы байланыс оқу үдерісінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Пәндер арасындағы интеграция, әсіресе, қазіргі заманғы білім беру әдістері мен технологиялары арқылы, оқушыларға жан-жақты, терең білім алуға жағдай жасайды. Бұл мақалада математика, физика және информатика пәндерінің арасындағы байланысты нығайту жолдары және жаңа тәсілдер қарастырылады.

Пәндер арасындағы интеграция – бұл оқу бағдарламаларында әр пәнді бір-бірімен байланыстырған жаңа тәсілдерді қолдану. Математика, физика және информатика пәндері жаратылыстану ғылымдарының негізгі салалары болып табылады және олардың арасында тікелей байланыс бар. Мысалы, физика заңдары математикалық формулалармен өрнектеледі, ал информатика физикадағы модельдер мен есептерді шешу үшін қажет құралдарды ұсынады. Мұндай байланыс оқушылардың теориялық білімін практикалық дағдылармен толықтыруға мүмкіндік береді[1, 23 бет].

Жаңа тәсілдер қолдану арқылы пәндер арасындағы байланысты нығайтуға болады.

Кросс-пәндік жобалар **жұмысы іске асыруда м**атематика мен физика пәндерінде қарастырылатын есептерді информатика құралдарымен шешу оқушылардың пәндер арасындағы байланысқа назар аударуына мүмкіндік бері.

"Жарықтың таралуын модельдеу" тапсырмасын орындау барысында оқушылар математикалық модельдерді дұрыс құрып, физикалық құбылысты нақты есептей отырып, теория мен практиканы байланыстырып, ғылымды тереңірек түсінеді. Бұл жоба физика, математика және информатика пәндерін біріктіреді. Оқушылар жарықтың таралу заңдарын зерттеп, математикалық модельдер құра алды, ал кейін оларды компьютерлік бағдарламалар арқылы есептеп, нәтижелерін визуализациялайды. Жоба нәижесіне назар аударсақ:

Физика аспектісі: Оқушылар жарықтың таралуы және айналу заңдарын (мысалы, Шмидт заңы) зерттейді.

Математика аспектісі: Жарықтың таралуын сипаттайтын теңдеулерді шығару, мысалы, дифференциалдық теңдеулер немесе геометриялық оптикадағы есептер.

Информатика аспектісі: Математикалық модельдерді компьютерде Python немесе MATLAB сияқты тілдерде программалау арқылы шешу. Оқушылар нәтижелерді графиктер мен анимация арқылы көрсетеді[2, 45 бет].

Интердисциплинарлық оқытуда физика, математика және информатика пәндерінде қозғалыстың математикалық модельдерін жасауға бағытталға "Қозғалыс пен уақыттың байланысы" тапсырмасын орындау барысында оқушылардың математикалық дағдыларын қолдана отырып физикалық құбылыстарды есептеп, сол есептерді компьютерлік бағдарламалар арқылы модельдеп көрсетуге мүмкіндік береді.

Қозғалыс – физикадағы негізгі ұғымдардың бірі және оның әртүрлі түрлері мен заңдары бар. Бұл тақырыпта қозғалыстың екі негізгі түрі – **бірқалыпты қозғалыс** және **бірқалыпсыз қозғалыс** қарастырылады.

Сурет-1. Қозғалыстың әртүрлі түрлерін есептеуге арналған негізгі теңдеулерді

Қозғалыс түрі	Негізгі теңдеу	Түсініктеме
1. Бірқалыпты қозғалыс	S=v⋅ tS = v \cdot tS=v⋅ t	Қозғалыс кезінде жылдамдық тұрақты болады. Жүрілген жол жылдамдық пен уақыттың көбейтіндісі болып табылады.
2. Бірқалыпсыз қозғалыс	**2.1. Тұрақты үдеумен қозғалыс**	
	v=v0+a⋅ tv = v_0 + a \cdot tv=v0 +a⋅ t	Бұл теңдеу бойынша жылдамдық үдеумен уақытқа тәуелді түрде артады. v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық, aaa — үдеу.
	S=v0⋅ t+12a⋅ t2S = v_0 \cdot t + \frac{1}{2} a \cdot t^2S=v0⋅ t+21 a⋅ t2	Жүрілген жолды есептеу үшін қолданылады, мұнда v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық, aaa — үдеу, ttt — уақыт.
2.2. Еркін түсу қозғалысы	v=v0+g⋅ tv = v_0 + g \cdot tv=v0 +g⋅ t	Еркін түсу кезінде жылдамдықтың уақыт бойынша өзгеруі. ggg — Жердің тартылыс үдеуі.
	S=v0⋅ t+12g⋅ t2S = v_0 \cdot t + \frac{1}{2} g \cdot t^2S=v0⋅ t+21 g⋅ t2	Еркін түсу қозғалысындағы жүрілген жол. ggg — Жердің тартылыс үдеуі, v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық.
2.3. Тұрақты емес үдеумен қозғалыс	v=v0+∫a(t) dtv = v_0 + \int a(t) \, dtv=v0 +∫a(t)dt	Үдеу уақытқа тәуелді болғанда, жылдамдықты табу үшін қолданылатын теңдеу. a(t)a(t)a(t) — уақытқа тәуелді үдеу.
	S=S0+∫v(t) dtS = S_0 + \int v(t) \, dtS=S0 +∫v(t)dt	Жолды табу үшін интеграл қолдану арқылы есептеу. v(t)v(t)v(t) — уақытқа тәуелді жылдамдық.

Цикл түрі	Модель/Теңдеулер	Түсінік
Карно циклі (Carnot Cycle)	- **Жұмыс тиімділігі**: η=1−TкTж\eta = 1 - \frac{T_{\text{к}}}{T_{\text{ж}}}η=1−TжTк	Карно циклі — ең тиімді термодинамикалық цикл. Қыздырушы мен салқындатқыш арасындағы жылу айырбасын көрсетеді.
	- **Жылу алмасу**: Qжғт=Cp⋅(Tж−Tб)Q_{\text{ж}} = m \cdot C_{\text{p}} \cdot (T_{\text{ж}} - T_{\text{б}})Qжғт=mCp⋅(Tж−Tб) Qсұйық=mCp⋅(Tж−Tб)Q_{\text{сұйық}} = m C_p (T_ж - T_б)Qсұйық=mCp(Tж−Tб)	
Райен циклі (Rankine Cycle)	- **Жұмыс тиімділігі**: η=1−TкTж\eta = 1 - \frac{T_{\text{к}}}{T_{\text{ж}}}η=1−TжTк	Бу қозғалтқыштары мен турбиналарда қолданылады. Су мен бу қоспасы арқылы жылу энергиясын механикалық энергияға айналдырады.
	- **Жұмысшы сұйықтың жұмыс жасауы**: Wсұйық=Pк⋅ VкW_{\text{сұйық}} = P_{\text{к}} \cdot V_{\text{к}}Wсұйық=Pк⋅ Vк	
Оттегімен жану циклі (Otto Cycle)	- **Идеал газдар теңдеуі**: P⋅ Vжғт=R⋅ T⋅ nP \cdot V_{\text{жғт}} = R \cdot T \cdot nP⋅ Vжғт=R⋅ T⋅ n \cdot R \cdot T P⋅ V=n⋅ R⋅ T	Ішкі жану қозғалтқыштарында қолданылады. Жанудың кеңеюі мен сығылуын қамтитын цикл.
	- **Жұмыс циклінің тиімділігі**: η=1−1rγ−1\eta = 1 - \frac{1}{r^{\gamma-1}}η=1−rγ−11	rrr — сығылу коэффициенті, γ\gammaγ — газдың адиабаттық көрсеткіші.
Компьютерлік симуляциялар	- **Python, MATLAB, Simulink** (жылу қозғалтқыштарын модельдеу үшін қолданылатын құралдар)	Математикалық есептеулер мен жүйенің динамикалық өзгерістерін көрсету үшін қолданылады.
	- **Жылу қозғалтқыштарының динамикасы**: Python немесе MATLAB арқылы модельдеулер.	Термодинамикалық циклдерді және жылу қозғалтқыштарының жұмысының динамикалық процесстерін көрсететін симуляциялар жасалады.
Мысалдар (Python кодтары)	- **Карно циклі тиімділігін есептеу**: T_ж = 500; T_к = 300; efficiency = 1 - (T_к / T_ж); print(efficiency)	Карно циклі бойынша тиімділікті есептейтін Python код мысалы.
	- **Оттегімен жану циклі**: r = 8; gamma = 1.4; efficiency = 1 - (1 / (r ** (gamma - 1))); print(efficiency)	Оттегімен жану циклі бойынша тиімділікті есептейтін код мысалы.
	- **Райен циклі тиімділігін есептеу**: T_ж = 500; T_к = 300; efficiency = 1 - (T_к / T_ж); disp(efficiency);	Райен циклі бойынша тиімділікті есептейтін MATLAB код мысалы.

Қозғалыс пен уақыттың байланысы туралы түсінік беру үшін, физикадағы қозғалыстың әртүрлі түрлерін қарастыру маңызды. Бірқалыпты қозғалыс кезінде жол мен уақыт арасындағы байланыс қарапайым сызықтық қатынаспен беріледі, ал бірқалыпсыз қозғалыс кезінде үдеу мен жылдамдықтың уақыт бойынша өзгеруі есепке алынады. Жоғарыда келтірілген теңдеулер мен шешу жолдары арқылы оқушылар физикалық процестерді тереңірек түсініп, математикалық модельдерді дұрыс құра алады.

Оқушылардың физикалық құбылыстарға қатысты терең түсініктері қалыптасады. Нәтижесінде:

Физика аспектісі: Оқушылар дененің бірқалыпты және бірқалыпсыз қозғалысының заңдылықтарын зерттейді. Олар объектінің жылдамдығы, үдеуі мен жолы арасындағы байланысты түсінеді.

Математика аспектісі: Қозғалыс теңдеулерін шығару, жылдамдық, үдеу, уақыт пен жол арасындағы қатынастарды есептеу.

Информатика аспектісі: Оқушылар Python немесе MATLAB тілдерінде бағдарламалық код жазып, қозғалыстың уақыт бойынша графигін шығарып, оны анимациямен көрсетеді[3, 60 бет]. Әрбір пән бойынша алған білімді басқа пәндерде қолдану дағдыларын дамыту. Математикадағы есептерді шешу физикалық немесе компьютерлік модельдермен байланысты болуы мүмкін.

Оқушыларды топқа бөліп, түрлі физикалық немесе математикалық проблемаларды шешуге бағытталған жобалар жасау мақсатында “**Жобалық әдіс”** тиімді болды. Менің іс-тәжірибемде 10-11 сынып оқушыларынан "Термодинамиканың принциптерін моделдеу" тапсырмасын орындау кезінде оқушылар термодинамиканың негізгі принциптерін теориялық тұрғыда ғана емес, практикалық тұрғыда да игереді. Олар физикалық құбылыстарды математикалық әдістермен сипаттап, оны компьютер арқылы моделдейді, осылайша пәндер арасындағы байланыстың тиімділігін арттырады.

Бұл әдістің нәтижесінде:

Физика аспектісі: Оқушылар термодинамиканың негізгі принциптерін, мысалы, энтропияның өзгерісін, жылу тепе-теңдігін және энергияның сақталу заңын зерттейді.

Математика аспектісі: Термодинамикалық жүйелерді сипаттайтын математикалық теңдеулерді шығару, статистикалық физикадағы есептерді шешу.

Информатика аспектісі: Оқушылар термодинамикалық процестерді модельдеу үшін компьютерлік бағдарламаларды қолданады. Мысалы, жүйенің энергия балансын немесе энтропияның өзгеруін симуляциялайды.

Информатика пәні қазіргі таңда білім беру жүйесінде ерекше орын алады. Бұл пән тек компьютерлік бағдарламаларды оқыту ғана емес, сонымен қатар басқа пәндермен интеграция арқылы жаңа оқу әдістерін енгізуге мүмкіндік береді.

Математикадағы күрделі есептерді шешу үшін программалау тілдерін қолдануда Python, MATLAB секілді тілдер арқылы оқушылар математикалық есептерді шешіп, сонымен қатар, олардың бағдарламалық шешімдерін де көре алады.

Физикалық модельдерді компьютерде жасау кезінде физикада күрделі процестерді түсіну үшін математикалық модельдер мен компьютерлік симуляциялар дайындау физиканың теориялық тұжырымдамаларын нақты өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді [5, 32 бет].

Физикалық процестерді түсіну үшін математикалық модельдер мен компьютерлік симуляцияларды қолдану маңызды құрал болып табылады. Бұл тәсіл физикадағы күрделі құбылыстарды түсінуге, сонымен қатар теориялық тұжырымдамаларды нақты өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Әрбір физикалық заң немесе принцип компьютер арқылы моделденген кезде оның нәтижелерін визуализациялау арқылы оқушылар ғылыми құбылыстарды тереңірек түсінеді. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушылардың сыни ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Кесте-2. Практика: Физикалық модельдерді компьютерде жасау

№	Тақырып	Мақсаты	Тапсырма сипаттамасы	Қажетті құралдар	Нәтиже
1	**Термодинамикалық циклдерді модельдеу**	Жылу қозғалтқыштарының жұмысын модельдеу, Карно цикліне қатысты теориялық білімді қолдану	Карно циклі бойынша жылу қозғалтқышының тиімділігін есептеу, жылу мөлшері, температура, қысым сияқты физикалық параметрлерді анықтау, Python немесе MATLAB көмегімен модельдеу.	Python (NumPy, Matplotlib), MATLAB	Оқушылар Карно циклінің әрбір кезеңін және тиімділігін есептеп, нәтижелерді графиктер түрінде көрсетеді.
2	**Дыбыстың таралуын модельдеу**	Дыбыстың таралу жылдамдығы мен акустикалық толқындарды зерттеу	Дыбыстың таралуын модельдеу, акустикалық толқындардың математикалық моделін шығару, нәтижелерді Python немесе MATLAB арқылы визуализациялау.	Python (SciPy, NumPy), MATLAB	Дыбыстың таралу жылдамдығын, амплитуданы, жиілікті есептеп, нәтижелерді график түрінде көрсету.
3	**Еркін түсу қозғалысын модельдеу**	Еркін түсу қозғалысының заңдарын түсіну және дененің жылдамдығы мен биіктігін есептеу	Еркін түсу кезінде дененің жылдамдығы мен биіктігін есептеп, уақыт пен жылдамдықтың өзгеруін моделдеу, Python арқылы есептеу және визуализациялау.	Python (NumPy, Matplotlib)	Еркін түсу қозғалысын моделдеп, дененің жылдамдығы мен биіктігін уақыт бойынша көрсетеді.

Физикалық модельдерді компьютерде жасау оқушыларға теориялық білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік береді. Компьютерлік симуляциялар мен модельдер арқылы оқушылар физикалық процестерді нақты әрі түсінікті түрде көре алады, бұл олардың сыни ойлау қабілеттерін, математикалық және физикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

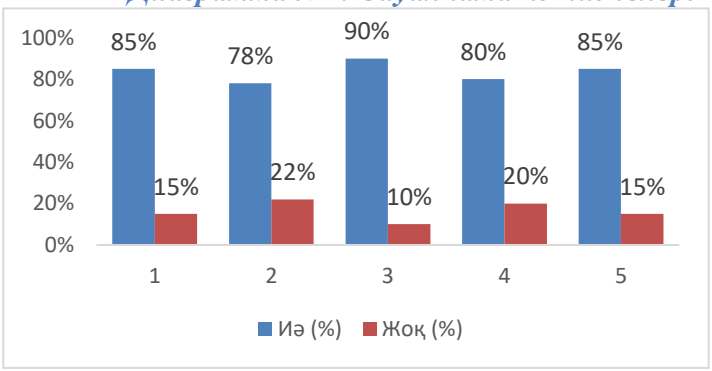
Мұндай тәсіл оқушыларға физика мен математика арасындағы байланысты түсінуге, олардың күнделікті өмірдегі қолданылуын байқауға мүмкіндік береді [6, 27 бет].

Жаратылыстану ғылымдарын оқыту барысында пәндер арасындағы байланысты нығайту оқу процесінің тиімділігін арттырып, оқушылардың ғылыми көзқарастарын кеңейтуге мүмкіндік береді. Математика, физика және информатика пәндерін біріктіру арқылы білім беру тәсілдерін жаңарту, оқушылардың логикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Осы тұрғыда, 10-11 сынып оқушыларымен сауалнама жүргізіп, олардың пәндер арасындағы байланысты нығайтуға, компьютерлік модельдер мен бағдарламалау әдістерін қолдануға қатысты пікірлерін зерттедім.

Сауалнама сұрақтары:

1. Математика, физика және информатика пәндері арасындағы байланыстың маңызды екенін қалай бағалайсыз?
2. Сіз үшін пәндер арасындағы байланысты нығайту оқу процесіне қалай әсер етеді?
3. Математика, физика және информатика пәндерінің интеграциясын қолдана отырып оқу әдістемесі тиімді деп санайсыз ба?
4. Оқытушылардың пәндер арасындағы байланысты қолдануы оқу материалын түсінуге әсер ете ме?
5. Компьютерлік модельдер мен бағдарламалауды оқу барысында пайдалану қажет деп ойлайсыз ба?

Диаграмма №1. Сауалнама нәтижелері

Жоғары сынып оқушыларының сауалнама нәтижелері пәндер арасындағы байланысты нығайту мен математика, физика және информатика пәндерін біріктіріп оқытудың маңыздылығын айқындайды. Оқушылардың көпшілігі пәндер арасындағы байланыс оқу процесіне оң әсер етеді деп санайды, ал компьютерлік модельдер мен бағдарламалау әдістерін пайдалану оқу материалын түсінуге көмектеседі деп пікір білдірді. Осыған орай, оқыту әдістемелерін жаңартып, пәндер арасындағы байланысты тереңдету білім сапасын арттыруға және оқушылардың ғылыми дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл сауалнама оқушылардың пәндер арасындағы байланысты жақсы түсінетінін және оларды біріктірудің оқу процесіне оң әсер ететінін көрсетеді. Математика, физика және информатика пәндерін интеграциялау арқылы оқыту оқушылардың пәндер арасындағы байланыс туралы көзқарастарын қалыптастырып, оларды жаңа тәсілдермен білім алуға ынталандырады.

Жаңа оқыту тәсілдері мен ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың білімін тереңдетуге және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Осы тәсілдер арқылы:

- Оқушылар пәндер арасындағы байланыс пен ғылымның тұтастығын жақсырақ түсінеді.
- Математика мен физиканың теориялық білімін практикалық түрде меңгереді.
- Жаратылыстану ғылымдары саласында ғылыми зерттеу жүргізу дағдыларын қалыптастырады.

Жаратылыстану ғылымдарын оқытуда математика, физика және информатика пәндерінің арасында байланысты нығайту – білім беруді жаңартудың маңызды бағыты. Жаңа

тәсілдер мен ақпараттық технологиялар қолдану арқылы оқушылардың пәндер арасындағы байланысты сезінуі, ғылыми-зерттеу дағдыларын қалыптастыруы және сыни ойлау қабілеттері дамиды. Бұл тәсілдер білім беру үдерісінің сапасын арттыруға, оқушыларды заманауи ғылым мен технологиялармен таныстыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Қазақов, И.Ж. Математика негіздері: оқу құралы. Алматы: Ғылым, 2020.
2. Ли, М. Физикалық модельдер мен есептеулер. Астана: Ел-Пресс, 2019.
3. Сәбитов, Қ. А. Информатика пәні бойынша әдістемелік нұсқаулар. Алматы: Білім, 2018.
4. Қабдрахманов, М. Жаратылыстану пәндері бойынша тәжірибелік жұмыстар. Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2017.
5. Керімбаев, Т. Д. Жаңа ақпараттық технологиялар білім саласында. Қарағанды, 2021.
6. Әлімбеков, С. А. Білім берудегі инновациялар мен жаңа әдістер. Алматы, 2022.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА БІЛІМ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢА ТРЕНДТЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

авторлық бағдарлама негізінде тәжірибе тарату

Абдижамилова Дилноза Мехманкуловна
Түркістан облысының білім басқармасының Сайрам ауданының білім бөлімінің
«№ 20 С.Сейфуллин атындағы мектеп-гимназия» КММ математика пәні мұғалімі

«Жобалау әдісі – студент пен оқытушының бірігіп, белгілі бір мәселені шешуге және қорытынды жасауға негізделген оқу немесе басқа да әрекеттерін айтуға болады."
Ш.Д.Абдиева

Білім алушылардың өмірде кездесетін жағдайларға байланысты әртүрлі процестердің математикалық модельдерін құру дағдыларын, логикалық және сыни ойлауын қабілеттерін математикалық сауаттылығын жобалық оқыту технологиясы арқылы дамыту тиімді. Авторлық бағдарлама негізінде 9-сынып оқушыларымен PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясы тәжірибе барысында қолдандым. Оқушылардың шынайы өмірлік мәселені шешу арқылы білімі мен тәжірибесі арттып, зерттеу тобымен бірге сол мәселенің шешімін табу үшін қажетті қадамдары анықталып, жету жолдары анықталды. Оқушылардың қызығушылығы, ынтасын дамып, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіріп, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптасты. Сыни тұрғыдан ойлау қабілеті арттып, болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін өзі көрсете білуге бейімделе бастады.

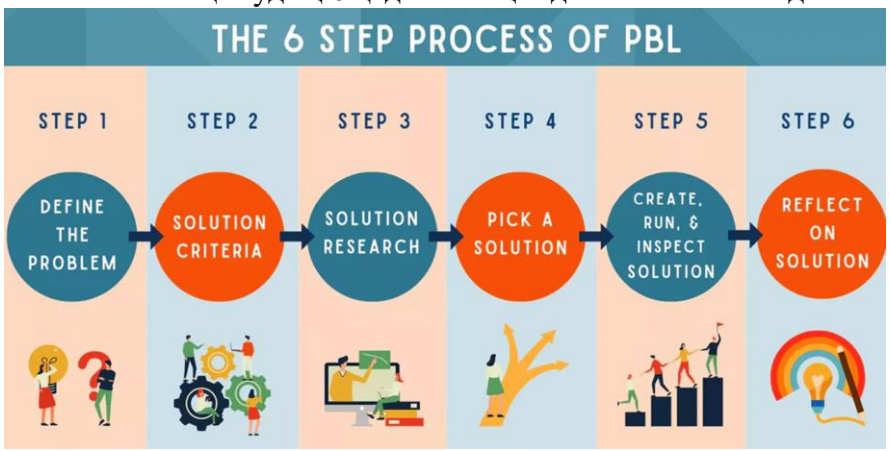
Жоба - бір мақсатқа жетуге арналған басталу және аяқталу мерзімдері бар жоспарланған іс-әрекеттердің жиынтығы. Білім алушылардың математикалық сауаттылығын арттыру қажеттілігі туындаған болатын. Мақсатқа жету үшін SMART-критерий қолдандым:

Specific- нақты
Measurable - өлшемді
Attainable - қолжетімді
Realistic - шынайы
Time-bound – мерзімді

Жобалап оқыту технологиясының негізгі тірегі – өз бетімен белсенді істер атқаратын оқушының өзіндік ізденісіне, олардың өзін-өзі танытуына, танымдық-практикалық қабілеттерін жүзеге асыруына қажетті мүмкіндіктері. Жоба орындалу алдында мұғалім білім көзі ретінде тақырып таңдауға көмек береді, миға шабуыл, концепция карталар арқылы идея жинақтауға ықпал етеді. Оқушыларға жобаны тұжырымдауға бағыт-бағдар береді. Жоба орындалғаннан кейін мұғалім – комментатор, бағалаушы болады. Оқушылар жоба орындау кезінде үйренгенін ортаға салады, рефлексиямен бөліседі,

жобаның күшті және әлсіз жақтары анықталады. Жақсарту жолдарын ұсынылады. Ал жоба орындалу кезінде мұғалім – кеңесші, фасилитатор, co-learner оқушыларға идеяларын жинақтауға, мақсаттарын анықтауға, жоспарлауға көмекетеседі. Мәселені шешуге ұсыныстар беріп, оқушылардың сұрақтарына жауап табады, қате бағытқа кетсе, дара жолды көрсетеді.

Жобалап оқытудың 6 қадамы маңызды болып табылады:

1-сурет. Жобалап оқытудың 6 қадамы

1-суретте көрсетілгендей мұғалім оқушыларға өзекті мәселе ұсынады. Оқушылар қандай ақпарат және сол проблеманы шешу үшін қандай қадамдар керек екенін анықтайды. Оқушылар мұғалімнің көмегімен жұмыс жоспарын құрастырады. Мәселені зерттейді. Проблеманың ең тиімді, креативті, керемет шешімін анықтайды. Презентация жасап, жұмыстарын ұсынады.

PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясының негізгі қағидаттары:

- Мәселемен таныстырып, оқушылардың рольдерін тағайындау;
- Бастапқыда ақпараттың аз мөлшерін ұсыну;
- Мәселе қарапайым формуламен шешілмейді, ізденіс қажет;
- Оқыған, зерттеген сайын мәселеге көз-қарас өзгереді;
- Іс-әрекеттердің бірнешесі қажет етеді;
- Оқушылар – мәселе шешушілер, мұғалім – ақылшы, коуч;
- Бағалау жобаны орындау кезінде жүргізіледі.

Жобалап оқытуда жобаның аяқталғанын күтпей, оқушылардың прогрессін бақылау немесе орындаған жазба тапсырмаларын тексеру арқылы мәлімет жинау қажет. Осы іс-әрекеттер кері байланыс ретінде оқушыларға қателерін түзетіп, алға жылжуға оң әсер етеді. Оқушылардың бәріне сапалы кері байланыс беру үшін бағалауда түрлі тәсілдер қолдануы маңызды:

- ментордың бағалауы
- өзін-өзі бағалау
- бағалау
- жазба тапсырмалар: график органайзер, баяндама, күнделік, бақылау
- ауызша презентация
- портфолио.

Жобаның түрлері пәндік-мазмұндық жағынан

-*Моножоба* – бұл жоба бір оқу пәнінің аясында, орындалатын жоба;

-*Пәнаралық жоба* – бірнеше пәндердің аясында орындалатын жоба;

- *Мультипроект* – кешенді жоба, бірнеше моножобадан тұрады

- *Мегажоба* - бірнеше моно- және мультижобалардан тұрады.

Оқушылардың туындаған қажеттілігіне сәйкес Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы ЭЫДҰ) ұйымдастыратын, білім алушылардың оқу үлгерімін (қалыптасқан білімі мен дағдыларын) бағалайтын халықаралық салыстырмалы зерттеу PISA зерттеуіне дайындық ретінде 15 жастағы оқушылармен мегажоба қорғау үшін топтарға бөлінді:

1 топ. ***Жеке тұлғалық***
2 топ. ***Әлеуметтік***
3 топ. *Ғылыми*
4 топ. *Кәсіби.*

PISA деген не? PISA зерттеуінің басты мақсаты білім алушылардың сол білімін күнделікті өмірде қолдана алу қабілетін, яғни қоғамда толыққанды өмір сүруге қажет қабілеттерін тексеруге бағытталған. Обьективті түрде өтетіндіктен, тестілеу нәтижесі қатысушы елдерге өзбілім беру жүйесіне қандай өзгеріс енгізу қажет екені туралы қорытынды шығаруға көмектеседі:

• алған білімін өмірде қолдана алу,
• кез-келген мәселенің мәні мен себеп-салдарын терең түсіну
• шығармашылық тапсырмаларды орындау
• ақпаратты іздеу, талдау, түсіндіру сынды дағдыларын бағалайды [1].

PISA зерттеуінде берілетін контекст бойынша мегажоба жасап, зерттеулер жүргізді.

Бір топ дүкендердегі заттардың бағасын салыстырып жоба жасаса, екінші топ кітапханадағы кітап бетін нөмірлеуге арналған есептер құрастырып, өз таныстырылымдарын қорғады: «Абай» кітабының бетін 3 тен бастап нөмірлеу үшін 772 цифр қолданылса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

2-есеп. Жазушы Мұхтар Әуезовтың – әлемге әйгілі «Абай жолы» кітабының беттерін 3 тен бастап нөмірлеу үшін 1039 цифр қолданса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

3-есеп Жазушы Мұхтар Әуезовтың – «Энциклопедия» кітабының беттерін 1 ден бастап нөмірлеу үшін 1950 цифр пайдаланса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

Қорытындылай келе, оқушылар жоба жұмысын орындау тиімді болды. Оқушының өз бетімен орындайтын жұмысына басымдылық беру нәтижесінде өздігінен шешім жасауға үйренді, жобаның орындау логикасын анықтады. Оқушының білім деңгейін артты, ол өз бетінше әрекетке түсіп, ізденді. Мұғалімге де, оқушыға да жұмысына, ғылыми дәлелдемелеріне қанағаттану сезімін, яғни «эгофакторлық» сенім ұялады.

Әдебиеттер тізімі:

• «Құпиялылық режимінен шыққан PISA-2022 тест тапсырмаларының жинағы. Математика». Астана: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ», 2023 ж., - 58 бет.
• Әлімов А. «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да колдану мәселелері» - Алматы.-2023ж.
• К.Өстеміров, А.Айтбаева. «Қазіргі білім беру технологиялары». Алматы: Мектеп 2006 ж.-276 б.
• Бұзаубақова К.Ж «Жаңа педагогикалық технология» Тараз,-2003ж,-15-296.
• Математика сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту. Нұр-Сұлтан: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы, 2020. — 60 бет.

Аннотация. Ұсынылып отырған мақалада авторлық бағдарлама негізінде жобалық оқыту технологиясын қолдану нәтижесі қарастырылған. Білім алушылар өмірде кездесетін жағдайларға байланысты әртүрлі процестердің математикалық модельдерін құру дағдыларын, логикалық және сыни ойлауын қабілеттерін математикалық сауаттылығын PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың тиімділігі зерттелген. PISA контекст есептерін өмірлік жағдайда қолдану математика әлеміне қызығушылығын оятып, математикалық сауаттылық құпияларын білуге, зерттеуге тигізер пайдасы анықталған.

Түйінді сөздер: мегажоба, математикалық сауаттылық, контекст есептер

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Алдабергенова Нургуль Жумаевна
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы Құмжарған ЖББОМ педагог- психологы

“Замана – соққан жел. Мағыналы өмір сүргің келсе, оған желкен бол.
Желкен болу – ұдайы желдің өтінде тұру – айтуға ғана оңай. Оған мықтылық керек.
Жай мата желкен бола алмайды”. М.Кемелов.

Бастауыш мектеп жасындағылардың психикалық дамуы.

Бастауыш мектеп жасының / 7-11 жастың / өзінше жас кезеңіне бөлінуі оқудың әсіресе орта оқу мектебінің көп елдерде жаппай үстем алып дамып келуінен. Осы жас кезеңін өзінше бөліп алудың себебі- бұларда өтетін оқу материалдарының ұқсас келуінен. Бастауыш сынып оқушыларының оқу материалдарын меңгеруге мүмкіншілігі өте көп. Себебі олардың интеллектісі қарапайым ой операциясы дәрежесінде кездеседі. Кеңес психологы В.В.Давыдовтың пікірінше, көбіне оқушылардың оқу материалдары олардың ақыл-ой деңгейіне сай келмей отырады. Сондықтан, олардың оқуға мумкіншілігін толық пайдалану үшін тапсырмаларды одан әрі қиындата түсу керек.

Егер бұл жастағылардың негізгі іс-әрекеті ойын болса, оқуға кіргеннен кейін оқу қызметі шешуші рөл атқарады. Осыдан, оқу әрекеті – бала психикасының дамуына әсер ететін негізгі әрекет болып табылады. Ойынға қарағанда оқуға байланысты талаптар бала үшін күрделі болып келеді. Сонымен қатар, жаңа мектепке келген бала сыныптағы құрбыларымен қатынас жасап, осының нәтижесінде өзінің психикалық өрісін кеңейтеді. Дегенмен, алғашқы уақытта мектептегі жаңа жағдайға бала әлі бейімделе алмағандықтан, мынадай қиындықтар туындауы мүмкін:

бала мектептің, сыныптағы тәртіп ережелеріне бейімделе алмайды / белгілі уақытта тұрып, мезгілінде жатуға, сабақтан қалмауға, сабақ кезінде үнсіз тыныш отыруға үйрене алмағандықтан / қиналады;

мұғалімнің өзіне тән мінезіне және құрбыларымен қарым-қатынас жасауға үйрене алмағандықтан бала қиналады, мұғалімнен түсінбеген нәрсесін сұрауға ұялады;

мектепке дейінгі кезеңдегі оқуға дайындық жеткілікті дәрежеде болмаса, мектептегі оқу материалдарын бала дұрыс меңгере алмайды;

мектептегі оқытылатын материалдардың тым жеңіл келуі. Тапсырмалардың тым жеңіл келуі қиындықтармен күресуді тежейді; балалардың оқуға деген қызығушылығын арттыра білу керек.

Мұндай қиындықтарды ескеріп, назардан тыс қалдырмау керек.

Бастауыш сынып оқушысының анатомо-физиологиялық дамуы.

Соңғы жылдары балаларды мектепке дайындау жоспарында балалардың кейбір әдеттерді, шеберлікті игеруі мен мінез-құлықтың маңызды дағдылары мен әрекеттерінің қалыптасуына үлкен мән берілуде: тұрмыстық , өзіне-өзі қызмет ету, гигиеналық, мәдени

(бір-бірімен сыпайы қатынас), еңбектік (қарындашты, қайшыны, бояу жапқышты, инені пайдалану).

Баланың мектепке дайындығының маңызды көрсеткіші болып олардың грамматикалық және фонетикалық байланысты, дұрыс сөйлеуді меңгеруі, басқаны өзіне тура қаратылып айтқан сөзін ғана түсіне білу, сондай-ақ өз ойын білдіру үшін өздігінен сөйлем құра білуі де жатады. Сөзді таңдай білу мен айта білу, сөздердегі ересектер көрсеткен дыбыстардың кейбірін ерекшелей білу, есту арқылы ұқсас дыбыс тіркестерін айыра білу жатады.

Мектепке барғанда жазуды меңгеру үшін қолдың білезігі, саусақтардың ұсақ мускулатурасының жетілуі өте маңызды. Осы мақсатпен балалар тәрбиешінің жетекшілігімен балалар бақшасында әр түрлі жаттығулар орындайды: сурет салады, суретке сызықты түрлер салады, контур бойынша тапсырылған әшекейлерді қияды т.б.

Балалар жолдастарымен бірлесіп істейтін жұмысқа және өмірге дайындалған болуы керек: тыңдай білу, және басқаның сөзін бөлмеу, қиын кезде жолдасына көмектесу, басқалардың пікірлерімен санаса білу ғана қажет емес, сондай-ақ, егер белгіленген мінез-құлық ережелеріне сай келетін болса, өзіңнің дұрыстығыңды қорғай білу керек.

Мектепке барар алдында оқуға ықылас, білімге ынта, жаңаны білгенге қуана білуінің қалыптасуы өте маңызды. Осы негізде мектепте баланың оқу жұмысы процесінде терең және тұрақты таным мүдделері және жемісті де жүйелі ой еңбегі нәтижесінде пайда болған қуаныш тәрбиеленуі мүмкін.

2.Жеткіншектік жастағылардың психикалық даму ерекшеліктері.

Жеткіншектің кезеңінің шектері шамамен балардың орта мектептің V-VIII кластарында оқитын кезеңімен сәйкес келеді де, 11-12 жастан 14—15 жасқа дейінгі арлықты қамтиды, бірақ жеткіншектік жастың іс жүзінде басталуы 5 класқа өсумен тура келмей, бір жыл ерте не кеш болуы мүмкін.

Жеткіншек кезеңінің баланың дамуындағы ерекше орны оны «өтпелі, бетбұрыс, қиын, сыналатын»кезең деген атаулармен бейнелеген. Бұл атауларда осы жастарда болатын , өмірдің бір дәуірден екіншісіне өтуімен байланысты даму процесінің күрделілігі мен маңыздылығы айтылған. Балалық шақтан ересектікке өту осы кезеңдегі дене, ақыл-ой, адамгершілік, әлеуметтік дамудың барлық жақтарының негізгі мазмұны мен өзіне тән ерекшелігі болып табылады.

Жеткіншектің жеке басының дамуының аса маңызды факторы – оның өзінің ауқымды әлеуметтік белсенділігі; ол белгілі-бір үлгілер мен игіліктерді игеруге, үлкендермен және жолдастарымен, ақырында өзіне қанағаттанарлық қарым-қатынас орнатуға (өзінің жеке басы мен өзінің болашағын, ниетін, мақсаты мен міндетін жүзеге асыру әрекеттерінің жолбалануы) бағытталады.

Алайда, жаңаның қалыптасу процесі біраз уақытқа созылады., бұл көптеген жағдайларға байланысты болады және осы себепті бүкіл майданда әркелкі болуы мүмкін. Мұның өзі бір жағынан жеткіншекке «балалық пен ересектіктің»қатар болуымен, ал екінші жағынан, сол бір ғана паспорттық жастағы жеткіншектерде ерсектіктің түрлі жақтырының даму дәрежесіндегі елеулі айырмашылықтары болуымен анықталады. Бұл қазіргі мектеп оқушыларының өміріндегі жағдайларда екі түрлі жай сәттерінің болуымен байланысты. Олар: 1) ересектік дамуын тежейтін жағдайлар: балалардың көбінде тұрақты және байыпты міндеттер болмай, тек оқумен ғана шұғылдануы, көптеген ата-аналардың балаларды тұрмыстағы еңбектен, қиыншылықтар мен қынжылыстардан қорғаштауға, түгелдей қамқорлыққа алуға тырысуы. 2) Ересектендіретін жағдайлар: мазмұны жөнінен сан алуан информацияның орасан зор тасқыны, көптеген ата-аналардың бос уақытының аздығы, осының мүмкін салдары ретінде балалардың дербестікке ерте жетуі, жолдастарымен қарым қатынастың жедел дамуы, дене күші дамуы мен жыныстық толысудың акселерациясы.

Осының бәрі ересектіктің дамуын анықтайтын алуан түрлі жағдайлар жасайды, осыдан келіп оның белгілі бір жақтары дамуының алуан түрлі көріністері мен елеулі айырмашылықтары келіп шығады. Мәселен, VII класта бет пішіні мен мүдделері әлі балаға

ұқсас ер балалар да бар, сонымен қатар ересектер өмірінің қайсыбір жағына ортақтасқан өте ересек балалар да бар, өздігінен білім алып жүрген интеллектуалдар да бар, бірақ сонымен қатар оқу матералының өзін өздігінен игере білмейтін жеткіншектер де бар, болашаққа деген жоспары айқын емес, мектеп оқушылары бар, ал болашақ мамандығына саналы түрде дайындала бастағандар да бар, кейбір қыз балалардың бар ойлағаны сән қуу мен ер балалар ғана,басқалары бұған онша мән бермейді, кейбір балалар үйінде нағыз қолғанат-жәрдемші болса, енді біреулері әбден ерке болып кеткен, тіпті тұрмыстағы қарапайым жұмыстарға ебі жоқ.

Жеткіншектердің ересектігінің дамуындағы жалпы бағыты әртүрлі және әрбір бағыттың көптеген варианттары болуы мүмкін. Мысалы, қайсыбір интеллектуал үшін өмірде ең бастысы кітап пен білім болады, қалғанының бәрін ол әлі «нәресте» деседі №01 (144), қаңтар 2025 жыл 85 №1 бөлім бір нағыз интеллектуал үйде электроника туралы мақалаларды оқып, радиотехникамен әуестенсе де, сабақта түк бітірмейді, модадан қалып қоймаумен төтенше шұғылданады, өмірдің мәнінен бастап ең шебер шаштараз туралы барлық мәселелер жөнінде әңгімелесуге болатын ересек жасөспірімдермен сөйлескенді бәрінен артық көреді, үшінші бір интеллектуалды ересектіктің сыртқы көріністері онша қызықтырмайды, бірақ ол шешесінің сүйеніші, өзін ерлік қасиеттерге тәрбиелейді, ал қыздарға келгенде, осы қыздардың пікірінше өзін бала сықылды ұстайды, галстуктарын тартқылап, шаштарын ұйпалап кетеді. Бір өлшем ұқсас осы варианттар ересектіктің дамуы әрқилы болады да, бұл орайда мазмұны әртүрлі өмірлік игіліктер қалыптасады, біреу үшін маңыздының енді біреуге құны жоқ. Жеткіншектік кезеңнің маңыздылығы адамның жеке басының моральдық және әлеуметтік негіздері қолданылады және олардың қалыптасуының жалпы бағыты білінеді.Жасөспірімдік шақта олардың қалыптасуы жалғасады.

Жеткіншектік кезеңдегі дамудың сыналу көріністерінің пайда болуында биологиялық және әлеуметтік жағдайлардың ролі туралы теориялық талас жарты ғасырдан астам уақыттан бері болып келеді. Бұл проблеманың аса маңызды педагогикалық мәні бар. Жеткіншек жасына өтудің анатомиялықфизиологиялық және психологиялықалғышарттары.

Жеткіншек дамуындағы биологиялық фактор проблемасы баланың организмінде нақ осы шақтағы биологиялық толысу жолына түбегейлі өзгерістердің болуынан туындайды. Дене күшінің дамуында жаңа кезең басталып, жыныстық жетілу процесі өркендейді. Бұлардың бәрінің сыртында организмнің морфологиялық және физиологиялық қайта құрылу процестері тұрады.

Организмнің қайта құрылуы эндокриндік жүйедегі өзгерісренден басталады. Гипофиздің әсіресе оның алдыңғы бөлігінің қызметі күшейеді, ал мұның гормондары талшықтардың өсуіне жіне ішкі секрецияның өте мааңызды бездерінің қызметіне қолавйлы жағдайлар жасайды. Олардың қызметі жеткіншектің организмінде көптеген өзгерістер туғызады. Бұл процестер қыз балаларда 11-13 жаста, ер балаларда 13-15 жаста неғұрлым жедел жүреді. Дене күшінің толысуы мен жыныстық жетілудің акселерациясы байқалып отырған қазіргі уақытта кейбір қыз балалар 10-11, ер балалар 12-13 жаста жыныстық жетілудің бастапқы сатысында болады.

Бойдың ұзаруы, салмақтың артуы, кеуде клеткасы шыңберінің өсуі – жеткіншек шақтағы дене толысуының өзіне тән жағдайлары, бұлар күрт өсу деген ерекше терминмен белгіленеді. Осының нәтижесінде баланың пішінімен салыстырғанда жеткіншектің пішіні өзгереді, дене пропорциясы ересе адамға тән пропорцияға жақындайды. Бас сүйегінің бет бөлігінің жедел жетілуі нәтижесінде бет әлпеті де өзгереді. Жеткіншек жасындағы жылдарда омыртқа жылдық өсуінде бойдың ұзару қарқынынан қалып қояды. 14 жасқа дейін омыртқалар арасындағы кеңістік әлі шеміршікпен толы болады. Дене түзілісінің неғұрлым көбірек бұзулуы 11- 15 жаста болады, дегенмен нақ осы шақта мұндай кемшіліктерді түзеу одан да кейінгі кездегіден оңай болады. 20-21 жаста жамбас сүйекткрінің бекуі аяқталады (қыз балалардың жыныс органдары осы сүйектердің аралығында болады). Өте биіктен секірген кезде бұл сүйектердің тайып кетуі мүмкін, ал биік өкшелі аяққиім кигенде

жамбастың формасы өзгеріп, мұның кейінгі босану функциясына зиянды әсері болуы мүмкін.

Бұлшық ет күшінің неғұрлым жедел артуы жыныстық жетілудің аяғында болады. Бұлшық еттің дамуы ер балаларда еркектер типінде, ал қыз балаларда әйелдер типінде болады, осыдан келіп әр жыныстың өкілдерінде еркектерге тән немесе әйелдерге тән белгілер қалыптасады, бірақ бұл процестің аяқталуы жеткіншек шақтан өткеннен кейін болады.

Бұлшық ет күшінің артуынан жеткіншектің дене күшінің мүмкіндіктері ұлғаяды. Мұны ер балалардың өздері де ұғынады және олардың әрқайсысы үшін оның үлкен маңызы бар. Алайда ересектерге қарағанда жеткіншектің бұлшық еттері тез шаршайды, сондықтан ұзақ уақыт жұмыс істейтін қабілеті әлі болмайды, спортпен және дене еңбегімен шұғылданған кезде мұны ескеріп отыру қажет. Мотор аппаратының қайта құрылуымен қатар көбіне қозғалыстардағы үйлесім жоғалады, өз денесін дұрыс ұстай білмеушілік шығады. Алайда 6-7 жастан 13-14 дейінгі шақ – көптеген қозғалыс сапалары оптималды дамитын, қозғалыс функцияларының бірқатар көрсеткіштері жедел артып жетілетін кезең. Сондықтан спортта жетістіктерге жету мүмкіндіктері де артады.

Жеткіншек шақта эндокриндік және жүйке жүйелерінің қызметіндегі балалық шақта болатын тепе-теңдік бұзылады да, жаңа тепе-теңдік енді ғана қалыптаса бастайды. Бұл қайта құрылу жеткіншектің ішкі жағдайларына, әсерлеріне, көңіл-күйіне әсер етіп, оның жалпы ұшқалақтығының, ашуланшақтығының, шамданғыштығының, қозғыштығының, қимыл белсенділігінің, мезгіл-мезгіл селсоқтығының, енжарлануының негізі болады.

3.Жасөспірімдердің психикалық даму ерекшеліктері.

Өзіндік сана – күрделі психологиялық құрылым, ол ерекше компоненттер ретінде В.С.Мерлиннің осылай деп санайтынындай, біріншіден, өзінің теңдестігін ұғынуды, екіншіден, белсенді, іс-әрекетшіл негіз ретінде өз “менін” ұғынуды, үшіншіден, өзінің психикалық қасиеттері мен сапаларын ұғынуды, төртіншіден, өзін-өзі әлеуметтік-адамгершілік бағалаулардың белгілі бір жүйесін қамтиды. Бұл элементтердің барлығы бір-бірімен функциялық және генетикалық жағынан байланысты. Бірақ олар бір мезгілде қалыптаспайды. Теңдестігін ұғынудың бастамалары сыртқы заттардан болған және өз денесінде болған түйсіктерді ажырата бастаған кезден бастап нәрестенің өзінде-ақ болады, “менді” ұғыну бала жіктеу есімдіктерін дұрыс қолдана бастаған, шамамен үш жастан басталады. Өзінің психикалық қасиеттерін ұғыну мен өзін-өзі бағалау жеткіншектік және жасөспірімдік кезеңде неғұрлым көп маңыз алады. Бірақ бұл компоненттердің бәрі өзара байланысты болғандықтан, оның біреуінің баюы бүкіл жүйенің түрін өзгертпей қоймайды.

Жасөспірімнің өзі-ақ өзін көрсетуге барынша ұмтылуымен өзінің “мені” мен өз қасиеттеріне зор ынта қояды. Атап айтқанда, ол өзінің келбеті мен дене тұлғасын мүлдем жаңаша қабылдай бастайды. Бұл зор ынта балаң жасөспірім жаста да сақталады. Өзінің өзгергіш тұлғасына зер сала зерттейтін жасөспірім жігіттер мен қыздар бұған барынша алаңдайды. Олардың бәрі дерлік өз келбеттерін өзгерткісі келер еді. Олар үшін әсіресе құрдастары алдындағы беделін арттырып, танымалдығын өсіретін қасиеттер ерекше маңызды. Жасөспірімдердің көбі тапал, толық болғанына, бетіне безеу шығуына т.б. қынжылады. Әсіресе кеш толысатын ер балалар мұнысына қатты уайымдайды; екінші жыныстық белгілердің шықпай кешігуі құрдастарының алдындағы беделін төмнедетіп қана қоймай, өзін қатарынан кем сезінуді туғызады. Бұл қынжылыстар, әдетте, ешкімге білдірілмейді. Өз денесінің бейнесін жас өспірімдердің өзін-өзі ұғынуының ересектердің ойлағанындай емес, анағұрлым маңызды компоненті. Қалыпты өсудің барлық нюанстары мен вариантарын білмеу көптеген жас өспірімдер үшін нағыз “норма трагедиясына” айналады.

Жеке бастың қасиеттерін ұғыну мен өзін-өзі бағалау.

Кішкентай балалардың өзіндік санасы мен өзін-өзі бағалауы, әдетте, ата-аналарынан және басқа да беделді үлкендерден алған бағаны қайталайды. Бірақ бала неғұрлым есейген сайын оның мінез-құлқы бағалардан гөрі өзін-өзі бағалауға соғұрлым бағдар ала түседі.

Алайда өз қасиеттерін, әсіресе, батылдық, ерлік немесе принципшілдік секілді күрделі моральдық-психологиялық қасиеттерді ұғынудың өзінде-ақ эмоциялық бағалау мен әлеуметтік салыстыру сәттері қамтылады (өз ақылы немесе сұлулығын басқа біреумен салыстыру арқылы ғана бағалауға болады).

Жасөспірім де жеткіншек секілді өзінің қандай екенін, қаншалық құнды, қабілетті екенін барынша білгісі келеді. Өзін-өзі бағалаудың екі тәсілі бар. Біреуі өз талаптарының деңгейін жеткен нәтижесімен өлшемдестіру (“Қиын жағдайда саспаған болсам, қорқақ болмағаным; қиын міндетке кірісіп кетіп, орындап шықсам, қабілетті болғаным ”). Бірақ жас өспірімнің өмірлік тәжірибесінің шектеулілігі мұндай тексеруді қиындатады. Ересектердің көзқарасымен қарағанда қисынсыз көптеген қылықтар – қауіпті сотқарлық, даңғойлық – көзге түсіп, жұртқа танылғысы келуден гөрі өзінің батылдығын, өжеттігін т.б. сынап көргісі келуден болады.

Өзін-өзі бағалаудың екінші жолы – әлеуметтік жарыс, өзі туралы төңірегіндегілердің пікірлерін салыстыру. Төңірегіндегілердің өзі туралы пікіріне өте сезімтал қарайтын жеткіншектің өзі-ақ әркімнің бағалары ғана емес, бағалайтын өлшемдерінің өзі әрқилы болатынына көзі жетеді. Сыныптастары ерлік деп бағалаған әрекетті мұғалім жалған жолдастық деп атайды. Осыдан келіп таңдау, өздігінен ойланып көру қажет болады.

Өз “менінің” бейнелері күрделі әрі бір мәндес болмайтыны белгілі. Мұнда нақты “мен” (қазір қандай болсам, сондай) де, динамикалық “мен” де (қандай болғым келсе, сондай), мұраттағы “мен” де (өзімнің моральдық принциптерім негізіндесондай болуға тиістімін), қиялдағы “мен” де (бәрі де мүмкін болса, сондай болғым келер еді), көз алдыма елестететін басқа толып жатқан “ мендер” де бар. Тіпті толысқан адамның өзін-өзі ұғынуы да қарама қайшылықтарсыз болмайды және өзін-өзі бағалаудың бәрі адекватты емес. Жас өспірімдік кезде мәселе бұдан да қиынырақ. Кейде жасөспірім өзін-өзі бақылау, байқау арқылы өзін білсем дейді.

Кейбір психологтар жасөспірімдік рефлексиясының өзін-өзі оқшаулау, шындық болмыстан қиялдағы арман дүниесіне беріліп кету қаупі бар екенін есептеп, оған теріс көзқараста болады. 15 жастағылардың ішкі жандүниесі алаңсыз болып көрінгенімен әжептеуір қалыптасқан және нәзік болады. Психикалық саулық нормаларының өзі оларда үлкендердегіден гөрі өзгеше. Кіші шәкірттік жастағыларға қарағанда, жасөспірім жігіттер мен қыздарда алаңдаудың жалпы дәрежесі жоғары. Пубертанттық жаста деперсонализация және психикалық жатсыну жағдайлары аз болмайды. Балалықпен қоштасу көп жағдайда бір нәрседен айырылу сезімі ретінде, өз “менінің” бұлыңғырлығы, жалғыздық, өзін басқадлар түсінбейтініндей көру т.с.с ретінде уайымдалады.

Тұрақты эгоцентризмнің нақты қаупі невротизм белгілері бар жасөспірімдерде ғана немесе бұған дейінгі дамудың ерекшеліктерімен байланысты (өзін -өзі сыйламаушылық, адамдармен қарымқатынастың нашарлығы) оған бейім жастарда ғана болады. Жақсы мұғалім мұндай балаларды қарым-қатынастың олар неғұрлым қолдан келетін және қолайлы формаларына елеусіз тарта отырып тиімді көмек жасай алады. Алайда қысым атаулы немесе дөрекі араласу қосымша тауқыметке ғана ұғындырады. Адамгершілік тұрғыдан байсалды ортада, ұйымшыл ортада тәрбиеленген жас өспірім жігіттер мен қыздардың көпшілігінде психологиялық оқшаулану мен рефлексия қарым-қатынасқа кедергі болмағанымен қоймай, қарым-қатынастың тереңдеп, оның іріктеліп өсуіне жағдай жасайды.

Өзіне-өзі талдау жасауды өзін-өзі мақсатсыз байқаумен шатастыруға болмайды. Қайталанбас дара адам ретінде өзін-өзі ашу осы адам өмір сүруге тиісті әлеуметтік дүниені ашумен ажырығысыз байланысты.

Жасөспірімдік рефлексия, бір жағынан, өзінің “менін” ұғыну (“Мен кіммін? Мен қандаймын? Менің қабілеттерім қандай? Мен өзімді не үшін сыйлай аламын?”), ал, екінші жағынан, дүниедегі өзінің жағдайын ұғыну (“Менің өмірлік мұратым қандай? Менің достарым, жауларым кім? Кім болғым келеді? Өзім де, айналамдағы дүние де жақсы болуы үшін мен не істеуім керек?”) болмақ. Мұны әр кезде бірдей ұғынбаса да жеткіншектің өзі-ақ өзіне арналған алғашқы сұрақтар қояды. Екінші, неғұрлым жалпы, дүниетанымдық

сұрақтарды жасөспірім қояды, онда өзіне-өзі талдау жасау, әлеуметтік-адамгершілік тұрғыдан өзін-өзі анықтаудың элементіне айналады.

Жасөспірімнің өзін-өзі сыйлауы және оның функциялары.

Жасөспірімнің өз өзіне деген сенімі қаншалық жағымсыз болғанымен, психологиялық тұрғыдан өзін-өзі сыйлаудың кемдігі анағұрлым қауіпті. Мұның өзі адамның өзі туралы түсінігін қарама қарсы әрі орнықсыз етеді. Өзін-өзі сыйлауы төмен жасөспірім жігіттер мен қыздар қарым-қатынаста көбінесе қиыншылық көреді, қайсыбір жалған бет перде жасап алып, айналасындағылардан бөлектенуге тырысады. Басқа рөлде көріну қажеттігі ішкі қарбаластықты күшейтеді. Мұндай адамдар сынағанды, күлгенді, жазғырғанды өте ауыр алады, жұрттың өзі туралы не ойлайтынына мазасызданады. Адамның өзін-өзі сыйлауы неғұрлым төмен болса, оның жалғызсырап қиналуы соғұрлым көбірек болады. Өзін-өзі сыйлаудың төмендігінен барып адамның әлеуметтік талаптарының деңгейі біршама төмен болады, оны жарысу сипаты бар іс-әрекет атаулыдан тартындырады. Мұндай адамдар көбіне өз күштеріне сенбегендіктен, алға қойған мақсаттарына жетуден бас тартады. Ал мұның өзі олардың өзін-өзі төмен бағалауын нығайта түседі.

Әдебиеттер тізімі: 1. Аймауытов Ж. Психология. ҚызылордаТашкент. 1926. 2. Алдамұратов Ә. Жалпы психология. Алматы, 1996. 3. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. М., 1980. 4. Әбенбаев С.Ш. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2004. 5. Байжұманова Б.И. Оқушының психикалық даму ерекшеліктері. // Бастауыш мектеп. №12, 1998. 6. Байжұманова Б.И. Бастауыш мектеп оқушыларының танымдық қабілетін дамыту // «Қазақстан мектебі» №2, 1999.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ГРАФИКАЛЫҚ ОРГАНАЙЗЕРДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Альжанова Танагул Жанайдаровна
Қарағанды қаласы "17 ЖББМ" КММ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада білім берудің тиімді жолдарының бірі графикалық

органайзер жайы соз етіледі. Графикалық органайзер әртүрлі жанр- дағы, типтегі және сөйлеу мәнеріндегі мәтіндермен жұмыс істеуде тамаша нәтиже лерге кол жеткізуге мүмкіндік беретін оңтайлы құралдардың бірі де бірегейі. Гра фикалық органайзер арқылы оқушылар матіндегі акларaттың манызды жане косалқы бөліктерін анықтауға, автор идеясын айкындауға, кажетті акларaттарды салыстыруға, сюжет желісін логикалық реттілікпен жүйелеуге, сыни көзкарас біл діруге, ойын анық жеткізуге дағдыланады. Ол білім алушылардың аналитикалық ойлау қабілетін қалыптастыруға көмектеседі.

Түйін сөздер: графикалық органайзер, диаграмма, кесте, оқу процесі, тиімді, оңтайлы құрал, матінмен жұмыс істеу.

Оқу процесін оңтайлы ұйымдастыру күрделі де көпжақты процесс. ЖОББМ мұғалімдерінің міндеті күнделікті сабағына шығармашылықпен дайындалып, сабағын жүйелі, тиімді, қызықты өткізу арқылы оқушылардың пәнге деген қы- зығушылығын, ынтасын арттыру. Тұлғаға бағдарланған білім беру білім беру ұйымдарының оқу бағдарламаларын жүзеге асырудағы тиімді педагогикалық тәсілдердің және бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартта көрсетілгендей, мұғалім оқыту нәтижелеріне бағдарлана отырып, оқушылардың теориялық алған білімдерін қолдана білу іскерлігінде инновациялық практиканы шығармашылықпен қолдануға, сын тұрғысынан ойлауына, коммуникативтік және ақпараттық-коммуникациялық құралдар мен технологияларды тиімдіқолдана білуіне жетелеуі тиіс [1].

Шетелдік ғалым Н.Сингхте «Личностно-ориентированное обучение в классах - всесторон-ний обзор» деген еңбегінде оқушыға бағдарланған оқытуда білім алушылар

пассивті оқудан гөрі белсенділікке ауысатынын және ондай оқыту тұлғаның жауапкершілігін, дербес жұмыс істеуін арттыруға негізделетінін, соның негізінде білім алушының сыни ойлауы, түсіну және аналитикалық зерттеуі жүзеге асатынын айтады [2].

Демек, оқушыларға бағдарланған оқытуда мұғалім оқушылардың дайын білімді ғана меңгеруін емес, керісінше, білім алушының білімді ой елегінен өткізіп, түсініп меңгеруін көздейді. Осы ретте оқуды ұйымдастыруда мұғалімге графикалық органайзер көп көрім көмек болары анық

А.Ш. Феттаева графикалық органайзерді ақпаратты жүйелеу, ұйымдастыру және визуалдау, сонымен қатар ақпаратты басқа формаға түрлендіру құралы, сондықтан оны оқу процесінде қолданудың практикалық маңызы зор екенін айтады [3].

Ал Г.Кенесхан, А.Умарова сияқты отандық ғалымдар графикалық органайзер оқушылардың талдау дағдысын дамытудың таптырмас құралы екенін, ал талдау қабілетін дамыту тілдік және әдебиет құбылыстарын терең түсінуді қалыптастыруда маңызды рөл атқаратынын айта келе: «Анализ результатов исследования подтверждает, что внедрение графических органайзеров способствует более глубокому и системному пониманию литературных произведений, а также улучшает уровень аналитических навыков учащихся», жазған [4].

Сонымен графикалық органайзер дегеніміз не? Графикалық органайзер оқушының мәтінмен жұмыс істеу қабілетін дамытуға ықпал ететін логикалық тәртіпте үлкен көлемдегі ақпаратты құрылымдаудың көрнекі тәсілі. Графикалық органайзер беріліп отырған оқу материалдарын визуалды түрде талдап, білім, білік, дағдыларды тереңнен меңгеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың бойында белгілі бір білім, білік, дағдыларды қалыптастыруда оқушының оқу материалдарын түсініп барып қабылдауы маңызды. Өйткені білім алушы меңгерген білімін тәжірибеде, яғни өмірде қолдана білуі керек. Өкінішке орай, графикалық органайзерді білім беру процесінде қолдану жайлы ғылыми еңбектер жоқтың қасы.

Графикалық органайзер акпараттарды жинауға, байланыстыруға және (немесе) визуалды ұсынуға мүмкіндік беретін құрал немесе құрылым. Ол Венн диаграмма, сюжет желісі, интелект карта, т.б. диаграммаларды қамтиды.

Тәжірибемдегі бақылаулар оқушылардың бойында танымдық қызығушылықты қалыптастыру, өздігінен ойлау, маңызды ақпаратты таба білу, коммуникативтік дағдыларды дамыту бойынша жұмыс жүргізу қажет екенін көрсетті. Өкінішке орай, көптеген оқушылар мәтіндегі негізгі және қосымша ақпаратты ажырата, мәтін мазмұнын семантикалық түрде қысқарта, қажетінше нақты баяндай алмайтындығын айту керек. Ал графикалық органайзер осы мәселені шешуге, үлкен көлемді ақпаратты есте сақтауға көмектеседі.

Графикалық органайзер және интелект-карта әдісін қолданудың маңызы зор. Ол оқушы назарын тақырып немесе тапсырмаға барынша аудара отырып, ойлау қабілетін жақсартады, ойын жүйелі жеткізуге дағдыландырады.

Әдістің мәні оқушы зейінін тапсырмаға мәжбүрлеусіз шоғырландыруда, оқу материалын түсіне отырып, тиісті ақпаратты анықтауында және есте оңай сақтауында.

Графикалық органайзердің тиімділігін бағалау:

- Көрнекілік. Сабақтың көрнекі құралы бірнеше проблеманы бірден шешуге жар демдеседі (назарды шоғырландыру, оқу материалын тез қабылдау, есте сақтау, т.б.).
- Тартымдылық, Эстетикалық жақтан тартымды болғандықтан оқушылардың са баққа қызығушылықтары мен ынтасы ар тады.
- Есте сақтау мүмкіндігі. Суреттер мен түстер ақпаратты есте оңай сақтауға көмек теседі.
- Уақытылы шешім қабылдау. Оқушы кан-дай ақпарат жетіспей тұрғанын тез түсініп, шешім қабылдайды.
- Шығармашылық Шығармашылық қабілетті арттырады, мәселені шешудің стандартты емес жолдарын табуға көмектеседі.

Графикалық органайзер арқылы толтырылған кесте немесе диаграмманы мұғалім кейінгі сабақтарында оқу моделі ретінде қолдануына әбден болады. Бұл оқушының графикалық түрде қағазға түсіретін ойы десек те болады.

Графикалық органайзерді сабақтың әртүрлі формалары мен түрлерінде қолдануға болады:

- жаңа материалды өткенде;
- материалды бекіткенде;
- материалды жалпылағанда;
- баяндама, реферат, ғылыми-зерттеу жұмысын жазғанда;
- жоба, презентация дайындағанда.

Графикалық органайзер оқушының өзіндік сыни ойлау әрекетін ұйымдастыруға және дамытуға ықпал етеді. Құрылымдау және жүйелеу арқылы оқу материалының үлкен көлемін есте сақтауға көмектеседі. Бұл бүгінгі ақпараттың ағыны мол заманда өте маңызды [6, 2].

Қазақ тілі мен әдебиеті маманы ретінде мәтінмен жұмыс ұйымдастырудағы басты мақсатым- оқушының оқу материалдарын түсінуін, сыни ойлауды дамытудың тиімді технологиялары мен әдіс-тәсілдерін іздеп табу, соны қолдану арқылы оқушы бойындағы ашылмай жатқан қабілеттерін ашу, болмысын жетілдіру, ойын еркін жеткізе алатын тұлғаны қалыптастыру. Осы ретте мен өзіме визуалды коммуникация құралы графикалық органайзердің тамаша қырларын аштым:

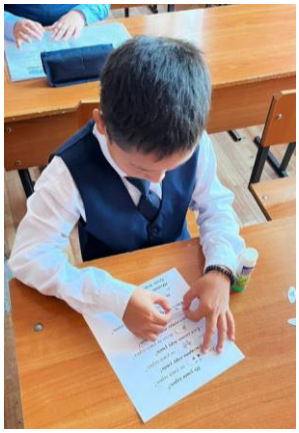
- Ойды жинақтауға;
- Қажетті ақпараттарды реттуге;
- Өзіндік тұжырым жасауға;
- Есте сақтауға көмектеседі;

Бұл жай құрал ғана емес, әр оқушының сабақта жұмы істеуіне, оқуға уәждендіретін, когнитивтік, коммуникативтік қызмет атқаратын тиімді дидактикалық құрал. Сабақта графикалық органайзерлердің жұмыс парақтарын тақырыптың мазмұнына сійкес жиі қолданамын. Бұл оқушылардың мәтін бойынша ақпаратты анықтау, заттың белгілерін салыстыру, мәнін тереңінен түсіну, ортақ жағын анықтау, айырмашылықтарын көрсету, білімді жалпылау және жүйелеу дағдыларын қалыптастырудың таптырмас құралы.Маған оқушылардың тақырыпты қаншалықты түсінгендерін бақылауға да көмектесті.

Өз басым графикалық органайзер арқылы қазақ әдебиеті сабағында әңгіме сюжетін реттілікпен көрсетуге, кейіпкер әрекетін сабақтастыра байланыстыруға, уақыт пен кеңістікті кейіпкер қалай қолданғанын баяндауға үйрету арқылы оқушы ойын жүйелендіріп, дұрыс, қысқа да нұсқа сөйлеу машығын қалыптастырып келемін.

1-сурет.
“Чемодан” ГО

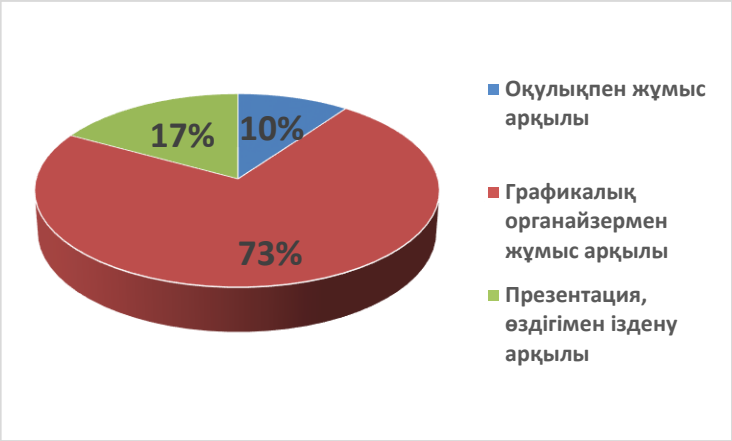
2-сурет.
“Сәйкестендір” ГО

3-сурет.
“Қарындаш” ГО

Оқушылармен бірқатар тақырыптар бойынша интеллект карталар жасадық. Жоғарыда аталған әдістер оқушыларға ұнайтынын сауалнама нәтижесі көрсетіп отыр:

Диаграмма №1

Сауалнама 5 сынып оқушыларынан алыды. “Сіз мәтінде берілгн қалай тез, әрі жақсы меңгересіз?” деген сұрақ пен үш жауап нұсқасы берілді: 1. Оқулықпен жұмыс арқылы. 2.Графикалық органайзермен жұмыс арқылы.3.Презентация, өздігімен іздену арқылы. Сауалнамаға қатысқандардың 10% оқулықпен жұмыс, 73% графикалық органайзер, 17% презентация, өздігімен іздену арқылы деп жауап берген.

Тәжірибе көрсеткендей, бұл әдісті қолдану оқушылар үшін тиімді. Ол білімді динамикалық түрде жүйелеуге және жалпылауға, өз білімі мен дағдыларын тексеруге мүмкіндік береді. Графикалық органайзер арқылы оқушылар қажетті деректі анықтап, дәйектемелерді тауып, өзіндік ой қорыта алады.

4.1-сурет. *4.2-сурет.*

Графикалық органайзер пайдаланып жоба қорғау сәтінен

Қорытындылай келе графикалық органайзерді пайдалану кезінде оқушылардың, ең алдымен, визуалды ақпаратты талдау дағдыларын қалыптастыру міндеті іске асырылады.Сонымен қатар жоғарыда айтанымыздай, білім алушылардың аналитикалық және сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері артады, сондай-ақ шығармашылық қабілеттері дамиды. Ол оқушылардың жүйелі ойлап, жүйелі сөйлеуге жетелеудің таптырмас құралы десек те болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова, Ш. Қ. (2018). Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. Алматы: Қазақ университеті. – 45-75 беттер.

2. Құлмағамбетов, Қ. (2019). Педагогикалық технологиялар: Әдіс-тәсілдер мен тәжірибе. Алматы: Мектеп. – 112-130 беттер.

3. Мұхамбетқали, Ә. (2017). Қазақ әдебиетін оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер. Астана: Фолиант. – 58-80 беттер.
4. Рахметова, Г. (2020). Әдеби шығармалармен жұмыс істеу әдістемесі. Қарағанды: ҚарМУ баспасы. – 104-120 беттер.
5. Сәрсенова, Б. (2021). Қазақ әдебиетінде графикалық органайзерлердің қолданылуы. Алматы: Жаңа әлем. – 93-107 беттер.
6. “2023-2024 оқу жылында ҚР орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері” туралы әдістемелік нұсқау хат. Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА,2023-104 б.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КӨРНЕКІЛІКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ

Аманжанова Жанар Бактыбаевна
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы "№66 МЕКТЕП лицейі" КММ -нің
ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманда білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, білім алу процесін тиімді ұйымдастыру және шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды мәселелердің біріне айналды. Ағылшын тілін оқыту барысында көрнекі құралдарды пайдалану танымдық белсенділікті арттырып, білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілінің бастауыш кезеңінде баланың қызығушылығы мен белсенділігі өте маңызды рөл атқарады, себебі осы кезеңде тілге деген сүйіспеншілік қалыптасады. Көрнекіліктердің, әсіресе суреттер мен визуалды құралдардың қолданылуы, сабақтың мазмұнын нақтылап, оқушылардың оқу материалын жеңіл әрі қызықты қабылдауына септігін тигізеді.

Ағылшын тілі сабақтарында көрнекі құралдарды пайдалану маңызы.

Көрнекі құралдардың білім беру процесіндегі маңызы ерекше. Олар оқушылардың оқу іс-әрекетіне қызығушылықтарын арттырып, жаңа материалды тиімді меңгеруге көмектеседі. Ағылшын тілін үйрету барысында көрнекі құралдар тек тілдік дағдыларды дамытуға ғана емес, оқушылардың когнитивті және эмоционалдық дамуына да ықпал етеді. Көрнекі құралдар арқылы оқу материалы нақты әрі түсінікті болады, ал оқушылардың танымдық қызығушылығы артады, себебі олар тек тыңдап қана қоймай, көзімен көріп, өз тәжірибесіне негізделген тапсырмалар орындай алады.

Көрнекі құралдардың түрлері және олардың қолдану әдістеріне тоқталатын болсам, ағылшын тілін оқытуда қолданылатын көрнекі құралдардың бірнеше түрі бар:

Суреттер мен карточкалар: Бұл құралдар балаларға сөздерді және ұғымдарды бейнелі түрде түсінуге көмектеседі.

3 сынып оқушыларына "have got" және "has got" құрылымдарын қолдана отырып сөйлемдер құруды үйрету мақсатында "Have got / Has got Sorting Game for English Language (3rd Grade)" көрнекілігін тиімді пайдаландым. Бұл көрнекілік ағылшын тілін оқытудағы "have got" және "has got" құрылымдарын үйрену үшін қолданылатын ойын ретінде арналған. Ойын 3-сынып оқушыларына арналған және олардың ағылшын тіліндегі негізгі грамматикалық құрылымдарды меңгеруіне көмек көрсетеді. Бұл құрылымдар ағылшын тілінде иелік ету немесе бар екенін көрсету үшін қолданылады. Оқушылар дұрыс құрылымдарды ажыратып, түрлі сөйлемдер құрастыруды үйренеді.

Ойынның ережелері:

Құрылымдарды ажырату: Оқушыларға "have got" және "has got" сөздерінен тұратын сөйлемдер ұсынылады. Олар осы құрылымдарды дұрыс пайдаланып, сөйлемдерді дұрыс топтастырады.

Сөйлемдерді жинау: Оқушылар әртүрлі карточкалар немесе суреттер арқылы "have got" және "has got" құрылымдарымен сөйлемдер құрастыруға тырысады.

Практикалық жаттығулар: Ойын барысында оқушылар әртүрлі контексттерде "have got" және "has got" құрылымдарын қолданады, мысалы: "I have got a cat" (Менің мысығым бар) немесе "She has got a book" (Оның кітабы бар).

Нәтижесінде оқушылардың грамматикалық дағдыларын дамытуға, сөйлем құрылымдарын меңгеруге және тілдік қарым-қатынасты жақсартуға мүмкіндік береді. Оқушылар "have got" және "has got" құрылымдарын дұрыс қолдануды үйреніп, олардың арасындағы айырмашылықтарды түсінеді.

1-сурет. "Coffee time" көрнекілігі

"Character Adjectives" (мінез-құлық сын есімдері) карточкалары балаларға адамдардың мінез-құлқын, қасиеттерін және тұлғалық сипаттамаларын сипаттайтын сын есімдерді үйретуге арналған құрал. Бұл карточкалар оқушылардың тілдік қорын байытып, оларды адамдардың мінезі мен сезімдерін сипаттауға үйретеді. Мінез-құлық сын есімдері тұлғаның ішкі қасиеттерін, мінез-құлқын, эмоцияларын көрсету үшін қолданылады.

Карточкалардың мақсаты:

- Оқушыларға түрлі мінез-құлық сын есімдерін үйрету.
- Оқушылардың сипаттамалық сөйлемдер құрау дағдыларын дамыту.
- Адамдардың мінез-құлықтарын түрлі сын есімдермен сипаттауға көмектесу.
- Тілдік дағдыларды жақсарту үшін тақырыптық және контекстual тапсырмалар ұсыну.

Карточкалардың құрылымы мен қолданылуы:

Сын есімдер мен суреттер: Карточкаларда әр түрлі мінез-құлық сын есімдері (мысалы, kind - мейірімді, honest - адал, friendly - достық, lazy - жалқау) және осы сын есімдерге сай суреттер болуы мүмкін. Оқушылар карточкаларды пайдаланып, әртүрлі адамдардың мінез-құлқын сипаттай алады.

Сөйлемдер құрастыру: Әрбір карточкада мінез-құлық сын есімі және мысал ретінде сөйлемдер болуы мүмкін. Оқушылар осы сын есімдермен сөйлемдер құрастырады. Мысалы, "She is very kind" (Ол өте мейірімді) немесе "He is quite lazy" (Ол өте жалқау).

2-сурет. "Character Adjectives" карточкасы

"Character Adjectives" карточкалары балаларға адам мінезін сипаттауға арналған түрлі сын есімдерді үйренуге, өз ойларын нақты әрі түсінікті түрде жеткізуге мүмкіндік береді. Оқушылар бұл карточкаларды қолдану арқылы адамның ішкі қасиеттерін, эмоцияларын

және мінез-құлықтарын тереңірек түсініп, оларды ағылшын тілінде дұрыс қолдануды үйренеді.

Рөлдік ойындар: Бұл карточкалар рөлдік ойындарда да қолданылуы мүмкін, мұнда оқушылар мінез-құлық сын есімдерін қолдана отырып, белгілі бір адамды немесе кейіпкерді сипаттайды. Мысалы, "Imagine you're a friendly person. How would you act?" (Өзіңізді достық қарым-қатынастағы адам деп ойлаңыз. Қалай әрекет етер едіңіз?)

Оқушыларға карточкалар беріледі, ал олар сол карточкадағы мінез-құлық сын есімін қолдана отырып, түрлі жағдайлар мен оқиғаларды сипаттайды. Бұл тапсырмалар оқушылардың сөздік қорын кеңейтіп, жаңа сөздер мен тіркестерді үйренуге көмектеседі.

Видеоматериалдар және анимациялар: Видеолар мен анимациялар арқылы баланың назарын аудару оңай. Мұндай материалдар мәтіннің көрінісін көрсетіп, оқушының тілдік қабілеттерін тек тыңдау ғана емес, көру арқылы дамытуға мүмкіндік береді.Ағылшын тілі сабақтарында видеоматериалдар мен анимацияларды қолдану – оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырудың және олардың білім сапасын жақсартудың тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл әдіс оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына, жаңа ақпаратты көрнекі түрде қабылдауына мүмкіндік береді. Видеоматериалдар мен анимациялар арқылы сөздік қорды байыту, тілдік дағдыларды дамыту және тыңдау, түсіну, сөйлеу қабілеттерін жетілдіру оңай әрі тиімді жүзеге асырылады.

Жаңа тақырыпты түсіндіру барысында «Fruits and Vegetables» (Жемістер мен көкөністер). Бастауыш сынып оқушыларына "Fruits and Vegetables" тақырыбы бойынша анимациялық бейнемазмұнды көрсету.Ағылшын тілін үйретуде көкөністер мен жемістерді атап көрсететін қысқа анимация. Әр жеміс пен көкөністің аты ағылшынша айтылып, сол заттың суреті көрсетіледі. Видеоны көрсеткен соң оқушыларға келесі сұрақтарды қояды:

◆ What fruit is red? (Қандай жеміс қызыл?)

◆ What vegetable is green? (Қандай көкөніс жасыл?)

◆ Can you see a banana in the video? (Бейнемазмұнда банан көріп тұрсыңдар ма?)

Оқушыларға жемістер мен көкөністерді қолдана отырып сөйлемдер құруды ұсынылады.

◆ "I like apples." (Мен алманы жақсы көремін.)

◆ "Carrots are orange." (Сәбіздер қызғылт-сары.)

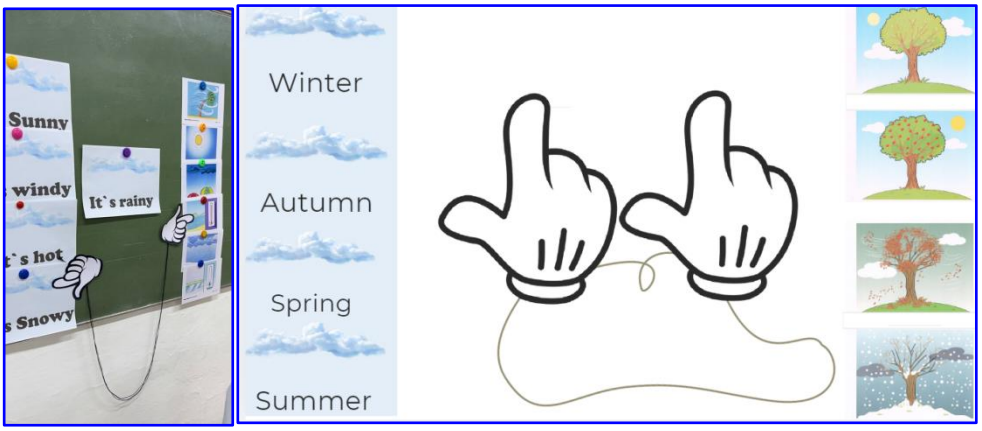
Интерактивті құралдар: Интерактивті тақта, мультимедиялық құрылғылар мен онлайн ойындар оқушылардың сабақты белсенді түрде меңгеруіне мүмкіндік береді. Бұл құралдар оқу процесін ойын түрінде өткізуді жеңілдетіп, балаларды қызықтырады.

Тақталар мен плакаттар: Сабақ барысында тақталарды пайдалану оқушыларды тақырыпқа назар аударуға ынталандырады. Плакаттар мен түрлі схемалар арқылы оқушылар жаңа ақпаратты жеңіл қабылдайды, өйткені бұл визуалды әдістер ақпаратты құрылымдап, оны логикалық түрде ұсынуға мүмкіндік береді.

Көрнекі құралдарды қолданудың тиімділігі

Жаңа материалды түсіндіру: Көрнекі құралдар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйретуде маңызды рөл атқарады. Мысалы, әртүрлі тақырыптарда (мысалы, жануарлар, түстер, пішіндер) сөздерді үйрету үшін суреттер мен карточкаларды қолдану балаларға түсінікті әрі жеңіл болады. Бұл әдіс баланың есте сақтау қабілетін дамытады.

Жаңа тақырып бойынша оқушылардың сөздік өорларын дамытып, тілдік дағдыларын дамытуда “Matching” көрнекілігі таптырмас құрал. Көрсетіп тұрған қолдар арқылы жіптерді сөздердің мағынасына сәйкестендіру арқылы, оқушылар шапшаңдыққа үйренеді, пәнге деген қызығушылықтары артады.

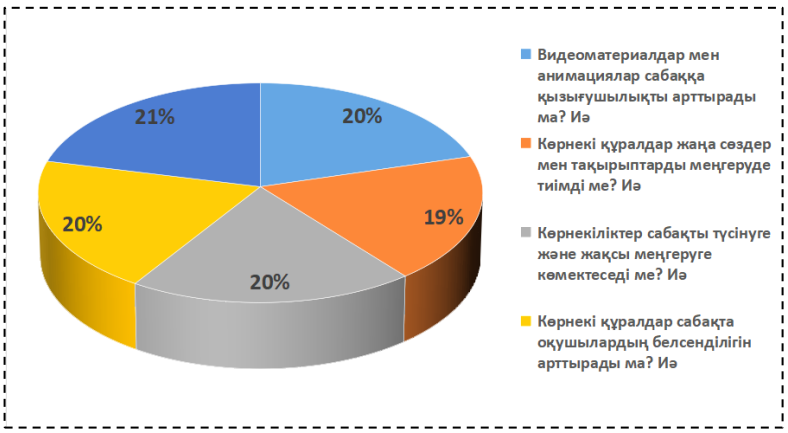
3-сурет. “Matching” көрнекілігі

Оқушылардың қызығушылығын арттыру: Көрнекіліктер арқылы сабақтың мазмұнын визуалды түрде көрсеткенде, балалардың назарын аудару оңай болады. Сабақта әртүрлі ойындар, суреттер мен диаграммалар қолдану балаларды қызықтырады, олардың танымдық белсенділігін арттырады.

Тілдік дағдыларды дамыту: Көрнекі құралдар тек тілдік дағдыларды ғана емес, сонымен қатар балалардың ауызекі сөйлеу қабілеттерін, сөздік қорын дамытуға көмектеседі. Оқушылар көрнекі құралдар арқылы жаңа сөздерді қолдану арқылы тілде сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Топтық және жеке жұмыс: Көрнекі құралдарды қолдану топтық және жеке жұмысты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, суреттер немесе карточкалар арқылы топ ішінде сұрақ-жауап ойындарын өткізу балалардың тілін дамытуға ықпал етеді.

Диаграмма-1. Сауалнама қорытындысы

Бұл әдістерді пайдалану арқылы бастауыш сынып оқушыларын ағылшын тілін үйренуге ынталандырып, олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен септігін тигізеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ахметова, Г. (2018). Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясындағы ағылшын тілі сабағында көрнекіліктерді қолданудың тиімділігі. Алматы: Қазақ университеті, 123 б.

2. Томилин, В. М. (2016). Ағылшын тілін үйретуде көрнекі құралдарды қолдану әдістемесі. Мәскеу: Просвещение, 89 б.

3. Құдайбергенова, А. Қ. (2017). Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытудың әдістемелік негіздері. Астана: Фолиант, 176 б.

4. Шмидт, И. П. (2019). Ағылшын тілін оқытуда интерактивті әдістер мен көрнекіліктердің рөлі. Санкт-Петербург: Білім, 210 б.

5. Жексенбаев, М. Б. (2020). Оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыруда көрнекіліктерді пайдалану. Алматы: Қазақ мемлекеттік педагогикалық университетінің баспасы, 132 б.

6. Мұхамеджанова, М. Қ. (2018). Оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда көрнекі әдіс-тәсілдердің маңызы. Оқу әдістемесі мен педагогикалық инновациялар журнал, 5(12), 45-50 б.

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУШЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РӨЛІ

Аманжолқызы Айдана
Ақмола облысы, Қосшы қаласы "Ақмола облысы білім басқармасының Қосшы қаласы бойынша білім бөлімі Қосшы қаласының мектеп-гимназиясы" КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің басты бағыты – оқушыға сапалы білім мен қолайлы орта ұсыну. Бұл тұрғыда инклюзивті білім мен технологиялық дамуға негізделген оқу ортасын құру – білім беру саласындағы басты міндеттердің бірі. Бұл мақсатта инклюзивтілік пен технологияны біріктіре қолдану – уақыт талабы. Әр баланың қабілеті мен қажеттілігін ескере отырып, барлығына тең мүмкіндік жасау – мұғалімнің кәсіби әрі адами жауапкершілігі. Осыған орай, инклюзивті және технологиялық даму үдерісінде мұғалім басты рөл атқарады. А. Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім қандай болса, мектеп те сондай болмақ».

Инклюзивті білім беру – бұл барлық балаларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды, бірлескен ортада оқыту және дамыту. Мұғалім бұл үдерісте оқушының мүмкіндігін ескеріп, жеке бағдарлама жасап, бала мен ата-ана арасындағы байланысқа бағыт береді. Ол оқушының өзіне сенімді болуына, қоғаммен еркін араласуына жағдай жасайды. ЮНЕСКО 2021 жылғы баяндамасында: «Инклюзивті білім – бұл тек білімге қолжетімділік емес, бұл – әрбір баланың өзін қоғамның бір бөлшегі ретінде сезінуі», – деп атап көрсеткен. Мысалы, сөйлеу кемістігі бар оқушыға арнайы жаттығулар, визуалды құралдар немесе топтық қолдау арқылы білім беру оның дамуына айтарлықтай әсер етеді. Мұғалім тек білім беруші емес, сонымен қатар балаға мотивация беруші, бағыт көрсетуші тұлға.

Мұғалім инклюзивті ортада келесі міндеттерді атқарады:

- Әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, бейімделген оқу бағдарламаларын жасау;
- Топпен және жеке жұмыс тәсілдерін үйлесімді қолдану;
- Эмпатия, төзімділік, креативтілік сынды педагогикалық құндылықтарды игеру;
- Психологиялық қолдау көрсету арқылы оқушыны ортаға бейімдеу.

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңы бойынша: «Мемлекет инклюзивті білім беруді дамытуды қамтамасыз етеді және ерекше қажеттілігі бар балалардың сапалы білім алу құқығын қорғайды». Сонымен қатар, қазіргі білім беру технологияларымен қаруланған мұғалім заманауи білім беру процесінің басты қозғаушы күшіне айналады.

Цифрлық сауаттылық, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану, онлайн платформалар арқылы қашықтықтан оқыту – мұғалімге жаңа міндеттер жүктейді. Цифрлық технологиялар инклюзивті білім беруде ерекше рөл атқарады. Интерактивті құрылғылар, мультимедиялық материалдар, онлайн платформалар арқылы мұғалім оқыту үдерісін оқушыға бейімдеп жүргізе алады. Бұл – әсіресе ерекше қажеттілігі бар балалар үшін тиімді әдіс. Мысалы, BilimLand, Google Classroom, LearningApps секілді ресурстарды қолдану оқушыға жеке қарқынмен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Дыбыстық,

бейнелік және визуалды тапсырмалар баланың танымдық мүмкіндіктерін кеңейтеді. Мұғалім үшін бұл – әртүрлі деңгейдегі оқушылармен сапалы жұмыс істеудің тиімді жолы.

Сир Кен Робинсон былай деген: «Технология білім беруді өзгертпейді. Технологияны қалай қолданатынымыз – сол өзгертеді». Мұғалім – тек пән үйретуші ғана емес, сонымен қатар тәрбиеші, кеңесші және өзгерістерді жүзеге асырушы көшбасшы.

Инклюзивті және цифрлық ортада тиімді жұмыс істеу үшін мұғалім келесі қасиеттерді меңгеруі қажет:

- Әлеуметтік-эмоционалдық қолдау көрсету қабілеті;
- Коммуникациялық технологияларды пайдалану білігі;
- Жекелеген оқушыға бейімделе алу икемі;
- Серіктестікке ашықтығы (ата-анамен, әріптестермен, мамандармен жұмыс).
- Жасанды интеллект, виртуалды шындық сияқты жаңа технологияларға бейімі;

Мұғалім тек әдістемелік тұрғыдан ғана емес, адамгершілік ұстанымы жағынан да үлгі бола білуі керек. Оның әр әрекеті оқушы бойындағы сенім мен әлеуетті оятады. Пандемия жағдайында бұл қажеттілік айқын көрінді. ЮНЕСКО 2020 жылы мәлімдегендей: «COVID-19 пандемиясы технологияның білім берудегі орнын қайта бағалауға мәжбүр етті. Бұл мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін арттырудың маңыздылығын көрсетті».

Инклюзия мен технология – бір-бірін толықтыратын факторлар. Технологиялық шешімдер ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді: мысалы, мәтінді дыбыстау, арнайы қаріптер, оқуды жеңілдететін бағдарламалар.

Л.С. Выготский атап көрсеткендей: «Білім – оқушы мен мұғалімнің арасындағы белсенді әлеуметтік өзара әрекеттесу нәтижесі». Бұл ой инклюзивті әрі заманауи білім беру ортасының негізі ретінде қабылданады.

Қорытындылай келе, инклюзивті және технологиялық дамыған орта – бұл болашаққа апарар жол. Инклюзивті және технологиялық дамыған білім беру ортасын қалыптастыру – үздіксіз кәсіби дамуды, жаңашылдықты және шынайы педагогикалық жауапкершілікті талап етеді. Ол ортада әр бала өзін қауіпсіз, қабылданған әрі бағаланған сезінуі тиіс. Бұл мүмкіндікті жасау – мұғалімнің басты миссиясы. Ол білім беру үрдісін жаңғыртып қана қоймай, әр оқушының тұлғалық дамуына ықпал етеді. Сондықтан мұғалімнің рөлі тек кәсіби шеберлікпен ғана емес, сонымен қатар адами және моральдық құндылықтармен де өлшенеді. Жаңашыл мұғалім – жаңашыл ұрпақтың негізін қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007. (өзгерістерімен және толықтыруларымен).

2. ЮНЕСКО. Education and Inclusion: A Guide for Inclusive Education Policy Development. – UNESCO, 2021. https://unesdoc.unesco.org

3. ЮНЕСКО. COVID-19: A wake-up call for education technology and teachers' digital competence. – UNESCO, 2020.

4. Байтұрсынұлы, А. Тіл – құрал. – Алматы: Ана тілі, 1992.

5. Робинсон, Кен. The Element: How Finding Your Passion Changes Everything. – Penguin Books, 2009.

6. Выготский, Л.С. Педагогикалық психология. – Алматы: Раритет, 2005.

МӘТІНМЕН ЖҰМЫС КЕЗЕҢІНДЕГІ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ МАҢЫЗЫ

Артықбай Данагүл Майлыбайқызы
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, “5 мектеп-лицей” КММ, бастауыш пәні мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының функционалдық сауаттылығын дамытудың басты құралы – мәтінмен жұмыс. Себебі оқушы мәтін арқылы ақпаратты қабылдайды, түсінеді, талдайды және өз ойын білдіруді үйренеді. Бастауыш сынып оқушылары үшін бұл дағдылардың қалыптасу кезеңі болғандықтан, мұғалім мәтінмен жұмысты мақсатты, жүйелі және тиімді әдіс-тәсілдер арқылы ұйымдастыруы қажет. Өз тәжірибем мен зерттеулерім негізінде мен мәтінмен жұмыс түрлерін жетілдірудің оқушы жетістігіне тікелей әсер ететінін байқадым.Тағы да байқағаным – мәтінмен жұмыс тиімді жүргізілсе, оқушы тек ақпаратты меңгеріп қана қоймай, сол ақпаратты саралай алатын, өз ойын дәл жеткізе алатын тұлға ретінде қалыптаса бастайды. Осы орайда, мәтінмен жұмысты қалай ұйымдастыру керек, қай әдіс-тәсілдер оқушы белсенділігін арттырады деген сұрақтар зерттеуші ретінде мені қызықтырады.

Негізгі бөлім

Мәтін – тіл дамыту құралы. Мәтін тек тіл сабағында ғана емес, барлық пәндерде оқушының тілін, логикалық ойлауын дамытатын әмбебап құрал. Тіл сабақтарында мазмұнды мәтіндер арқылы оқушылардың сөздік қоры, сауатты сөйлеу дағдысы және жазбаша тіл мәдениеті қалыптасады. Сонымен қатар, мәтін – баланың сыни ойлауын дамытудың тиімді тәсілі. Мұғалім ретінде мен мәтінді талдау кезінде әр оқушының өзіндік пікірін айтуға мүмкіндік беру арқылы олардың жеке ойлау стилін байқаймын.

Мәтінмен жұмыс бірнеше кезеңнен тұрады: мәтінді қабылдау, мазмұнын түсіну, талдау, өз ойын айту және шығармашылық жұмыс. Осы кезеңдердің әрқайсысы мұғалімнің тиімді әдіс-тәсіл қолдануына байланысты нәтижелі болмақ.Оқушылар мәтінді оқығанда, тек оқып шығу жеткіліксіз.

Мұғалім сол мәтіннің мазмұнын оқушы санасына жеткізу үшін түрлі әдістерді қолдануы тиіс. Мысалы, «Болжау» әдісі арқылы мәтіннің тақырыбы мен суретіне қарап, оқушылардың қызығушылығын оятуға болады. Бұл әдіс арқылы оқушыда мәтін туралы алғашқы түсінік қалыптасады. Сонымен қатар, «INSERT» әдісін пайдалану – оқушыны мәтінмен бірге ойланып, түсінігін белгілеп отыруға үйретеді. Мен өз тәжірибемде бұл әдістердің мәтінді түсінуге зор ықпал ететінін байқадым. Мәтінмен жұмыс барысында оқушыны тек тыңдаушы емес, ой қозғаушы ретінде қатыстыру қажет. «Ыстық орындық», «Джигсо» (топтық оқу), «Қосжазба күнделігі» әдістері – оқушыны белсенді оқуға жетелейді. Бұл әдістерді қолдану арқылы оқушы мәтін мазмұнын тереңірек түсініп, кейіпкердің іс-әрекетін бағалап, өзіндік пікірін қалыптастырады. Талдау кезінде сұрақ қою – өте маңызды. Ашық сұрақтар (мысалы, «Неге олай болды деп ойлайсың?», «Сен болсаң не істер едің?») оқушының сын тұрғысынан ойлауын дамытады. Мәтінмен жұмыстың соңғы кезеңінде оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту көзделеді. Бұл үшін «Эссе жазу», «Рөлге ену», «Мәтіннің жалғасын құрастыру» сияқты тапсырмалар тиімді. Мен өз тәжірибемде оқушылардың мәтін желісімен сурет салу немесе шағын көрініс қою арқылы өз түсінігін көрсететінін жиі байқаймын. Бұл – олардың мәтінді тек түсініп қана қоймай, оны қайта ой елегінен өткізіп, жаңаша қабылдауының көрінісі.Қазіргі білім беру үдерісінде ақпараттық технологиялар да маңызды рөл атқарады. Мәтінді интерактивті тақтада көрсету, онлайн тапсырмалар беру, Padlet, Wordwall секілді платформаларды пайдалану – оқушы қызығушылығын арттырады. Әсіресе, мәтін бойынша «Кахут» викторинасын жасау – білімді ойын арқылы тексерудің тиімді тәсілі екенін көрсетті. Мысалы, «Бес жолды өлең» әдісі арқылы оқушылар мәтіннің негізгі идеясын өз сөзімен жеткізеді. Бұл – сөз қорын молайтуға, ойлау мен талдау қабілетін дамытуға сеп болатын тәсіл. Ал «Әңгіме картасы» мәтіннің

құрылымын оңай түсінуге мүмкіндік береді: кейіпкер, оқиға орны, мәселе, шешім. Әсіресе төменгі сыныптар үшін өте тиімді.

Мен жиі қолданатын тағы бір тәсіл – «Қос жазба күнделігі». Бұл әдісте оқушы бір бағанға мәтіндегі қызықты немесе маңызды үзіндіні жазса, екінші бағанға өз ойы мен сезімін білдіреді. Бұл тәсіл баланың жеке көзқарасын қалыптастыруға, өзін еркін жеткізуге мүмкіндік береді.

Тәжірибемде байқағаным – тиімді әдіс тек сабақтың мазмұнына сай болмауы керек, ол сонымен бірге баланың жас ерекшелігіне, психологиялық күйіне сай таңдалуы тиіс. Мысалы, 1–2-сыныптарда көрнекілікке, ойын элементтеріне, қимылмен байланысты әдістерге басымдық берсем, 3–4-сыныптарда топтық жұмыс, пікірталас, сұрақ-жауап әдістері тиімді бола бастайды.

Мәтінмен жұмыс кезінде оқушы тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны салыстырады, өз ойын білдіреді, дәлелдейді. Яғни бұл жұмыс – баланы ойлауға, ізденуге жетелейді. Менің көзқарасымда, мәтінмен жұмыс – оқушыны «сөйлеуші» және «тыңдаушы» етіп тәрбиелеудің негізгі жолы. Тағы бір тиімді әдіс – «Мәтінді бөліп оқу». Әр абзацты жеке талқылап, оқушылармен бірге басты ойды анықтаймыз, сөйлем құратамыз. Кейде бір сөйлемнің өзінен бірнеше ой туындайды. Осындай тәсіл оқушылардың ұсақ детальдарды байқауына көмектеседі. «Рөлге ену» әдісі де өте әсерлі. Мәтіндегі кейіпкерлердің рөлін ойнау – оқушының сөздік қорын байытып қана қоймай, сөйлеу дағдысын қалыптастырады. Бала кейіпкердің орнына өзін қойып көреді, сол арқылы ішкі дүниесімен де жұмыс жасайды. Бұл – тәрбиелік мәні бар әдіс. Мұғалім ретінде мен үшін маңызды қағида – әдіс баланың жас ерекшелігі мен психологиялық дайындық деңгейіне сай болуы керек. Төмен сыныптарда иллюстрациямен жұмыс, сурет салу, сызбамен жұмыс сынды көзбен көру арқылы меңгеру тәсілдері жақсы нәтиже береді. Ал жоғары сыныптарға ауысқан сайын салыстыру, дәлелдеу, өз пікірін қорғау секілді күрделі әдістер қолданылады.

Мәтінмен дұрыс жұмыс жасай алған оқушы еркін ойлайды, өз пікірін айтуға ұмтылады, шығармашылықпен жұмыс істеуге бейім болады. Мұндай оқушының білім сапасы да жоғары, өзіне сенімділігі де артады.

Оқушыны мәтінмен жұмысқа ынталандыру үшін не істеуіміз қажет? Бастауыш сынып оқушыларының мәтінге қызығушылығын арттыру үшін оқытушы мәтін мазмұнын баланың жас ерекшелігіне сай іріктеуі керек. Мен сабақта ертегі, қысқа оқиға, өлең мәтіндерін пайдаланамын. Сонымен қатар, балалармен бірге мәтін құрастыру, мәтінге ат қою, кейіпкерге мінездеме беру тапсырмалары баланың шығармашылық қабілетін ашады.

Тиімді әдіс-тәсілдердің рөлі

Мәтінмен жұмысты тиімді жүргізу үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер маңызды рөл атқарады. Менің тәжірибемде мына әдістер оң нәтиже берді:

- «Болжау» әдісі – мәтін тақырыбы мен иллюстрациясы бойынша оқушылардан болжам жасауын сұраймын. Бұл – қызығушылықты арттырады.
- «Сұрақ-жауап» әдісі – мәтінді оқып болған соң, ашық және жабық сұрақтар қою арқылы мазмұнын қаншалықты түсінгенін анықтаймын.
- «Ой қозғау» стратегиясы – мәтін мазмұнына байланысты топтық талқылау ұйымдастырып, баланың пікірін тыңдау арқылы танымдық белсенділігін арттырамын.
- «Рөлдік ойындар» – кейіпкерлерді сомдау арқылы оқушылар мәтіннің мәнін терең түсінеді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, мәтінмен жұмыс – оқушының тілдік, логикалық, коммуникативтік қабілетін дамытудың негізі. Мұғалімнің әдіс-тәсілдерді орынды қолдануы оқушының білімге деген ынтасын арттырып, білім сапасын көтереді. Зерттеуші мұғалім ретінде мен әр сабағымда мәтінмен жұмыс жүргізуді шығармашылықпен ұйымдастыруға тырысамын. Себебі, мәтінді түсініп, талдай алатын оқушы – өз ойын анық, дәл, сауатты жеткізе алатын тұлға болып қалыптасады. Ал бұл – бүгінгі білім беру жүйесінің басты мақсаты.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдікәрімұлы Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: «Атамұра», 2012.
2. Жиенбаева С. Бастауыш сыныпта мәтінмен жұмыс жүргізу әдістері. – Алматы: Рауан, 2018.
3. Әлібекова Н. Интерактивті оқыту әдістері арқылы мәтінмен жұмыс жүргізу. // «Ұстаз» журналы, №6, 2021.
4. Қонысбаева Б. Оқу сауаттылығын дамытудағы тиімді әдіс-тәсілдер. // «Ұстаз жаршысы» журналы, №5, 2022.
5. Шалабаева Б. Мәтінмен жұмыс – функционалдық сауаттылық негізі. // «Бастауыш мектеп» журналы, №9, 2020.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна
Семей қаласы «№35 ЖОББМ» КММ бастуыш сынып мұғалімі

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические приемы, формирующие функциональную грамотность детей младшего школьного возраста. Раскрываются задачи учителя начальных классов. Что значить развить мышление? Представлены примеры заданий, которые должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, и в свою очередь направлены на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Особое внимание уделено развитию самостоятельности мышления младшего школьника как основополагающего качества поведения, имеющего прямое отношение к функциональной грамотности.

Требования стандарта таковы, что наряду с традиционным понятием «грамотность», появилось понятие «функциональная грамотность».
Что же такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть общий уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.
Функционально грамотная личность – это человек, ориентирующийся в мире и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами.
Основные признаки функционально грамотной личности: это человек самостоятельный, познающий и умеющий жить среди людей, обладающий определёнными качествами, ключевыми компетенциями.к ним относятся, умение изучать, искать, думать, сотрудничать, приниматься за дело.

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. В современном обществе умение работать с информацией (читать, прежде всего) становится обязательным условием успешности.
Развитию осознанности чтения необходимо уделять самое пристальное внимание, особенно на первой ступени образования. Осознанное чтение является основой саморазвития личности – грамотно читающий человек понимает текст, размышляет над его содержанием, легко излагает свои мысли, свободно общается. Недостатки чтения обусловливают и недостатки интеллектуального развития, что вполне объяснимо Все методы, используемые педагогом,

должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Пути повышения функциональной грамотности учащихся на разных предметах

И сейчас, на примере урока естествознания , мне хотелось бы раскрыть содержание каждой стадии урока.

Для проверки домашнего задания я использовала приём «Лови ошибку»

1этап Чтение текста.

-Я вам прочитаю текст, послушайте. Текст называется « На лугу». Это материал, который вы читали дома

2 этап. Поиск ошибок. Работа в группе.

-Ваша задача, в этом тексте найти ошибки, которые допустил автор, подчеркнуть их, при ответе объяснить, с чем вы не согласны. (Дети читают текст и находят ошибки)

На лугу

Луг – это участок земли, на котором растут травянистые растения. Все обитатели луга живут отдельно и не зависят друг от друга. Поэтому луг не является природным сообществом.

Крупные животные на лугу не живут – им негде прятаться. Зато очень разнообразны насекомые. На цветках – пчёлы, шмели, бабочки, цветочные мухи. Со всех сторон доносится стрекотание незаметных в траве кобылок и кузнечиков. Насекомыми питаются жабы и ящерицы. Луговые птицы: перепел, коростель, трясогузки. Свои гнёзда луговые птицы устраивают на деревьях.

Растут на лугах и грибы: опёнок луговой, шампиньон, лисички. В луговой почве много червей и, конечно же, почвенных бактерий.

На лугу можно рвать красивые букеты цветов, ловить красивых бабочек.

3 этап. Проверка по алгоритму

- Итак, какие ошибки вы нашли и подчеркнули. (Прочитайте и объясните, с чем вы не согласны).

- Давайте проверим, у вас должны быть подчеркнуты слова. (слова на слайде)

Первая стадия. Вызов. Ее присутствие на каждом уроке обязательно. Эта стадия позволяет:

- актуализировать и обобщить имеющиеся у ученика знания по данной теме или проблеме;

- вызвать устойчивый интерес к изучаемой теме, мотивировать ученика к учебной деятельности;

- побудить ученика к активной работе на уроке

На этой стадии можно использовать приемы:

-Верные, неверные высказывания или «Верите ли вы»

-Кластер

-Лови ошибку

-Работа с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

Таблицу «ЗХУ» начинают заполнять на стадии «Вызова», продолжают на стадии «Осмысление», заканчивают на стадии «Рефлексия».

На данном этапе я использовала работу с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

После того, как дети вывели тему урока, было предложено поработать с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

-Запишите, что вы знаете о пресном водоеме в первую колонку. Каких животных вы знаете, растения, названия водоемов.

-Что вы записали.

Постановка учебной задачи. Хочу знать.

- А теперь запишите во вторую колонку, чтобы вы хотели узнать о пресных водоемах, т.е. поставить цели и задачи урока. (Узнать о животных и растениях водоемах, об их жизни и взаимосвязях).

Вторая стадия. Осмысление. Здесь другие задачи. Эта стадия позволяет ученику:

- получить новую информацию;
- осмыслить ее;
- соотнести с уже имеющимися знаниями.

На этом этапе можно использовать такие приёмы как:

-Инсерт -"Рыбий скелет" или "Фишбоун" Работа с таблицами ЗХУ, концептуальная таблица

- «Толстые» и «тонкие» вопросы Я использовала прием «Инсерт» и таблицуЗХУ.

В методике Инсерт часто называют и технологией эффективного чтения.

Как использовать прием "Инсерт" на уроках?

1. Обучающиеся читают новый текст, маркируя его специальными значками:

V – это мы знаем + - новое -- думали иначе ?- не понял, хочу узнать лучше

Маркировки в тексте удобнее делать на полях карандашом или можно подложит полоску бумаги, чтобы не пачкать учебники.

2.Заполняется таблица «Инсерт»

3. Работа может проводиться как индивидуально, так и в парах или группах.

На данном уроке мы делились на группы ученых

V	+	-	?
Знали	Новое	Думал иначе	Не понял, есть вопросы
Рогоз, камыш, тростник своими корнями прикрепляются ко дну. А стебли и листья этих растений поднимаются над водой.	Клопы – водомерки - это хищники, охотятся на комаров. Их длинные ножки покрыты жиром, и поэтому не тонут.	Рогоз и тростник – это одно растение, оказывается - разные растения.	Чтобы спасти мальков, ребята их вылавливают и переносят в банках или ведрах в безопасные места.

Узнал

- Работая с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал» запишите в третью колонку, что вы узнали о пресном водоеме.

- А самое главное, что вы узнали? (Водоем -это природное сообщество.)

-Что значит природное сообщество? (Это значит, что все живые существа между собой живут сообща).

Третья стадия. Рефлексия. Подведение итогов. Здесь основным является;

На этой стадии можно использовать приемы:

Я использовала прием «Синквейн».

1.Водоем

2.Пресный, естественный.

3.Украшает, питает, перевозит.

4. Берегите и охраняйте пресный водоем!

5. Сообщество.

Таким образом, использование на всех этапах урока, стратегий и приёмов в технологии критического мышления предполагает сотрудничество учителя и обучающихся, деятельностное участие самого ученика, создание комфортных условий, снимающих психологическое напряжение. Данная технология отвечает целям образования на современном этапе, вооружает ученика и учителя способами работы с информацией, методами организации учения самообразования. Работая по технологии

«Критическое мышление», я убедилась, что обучающиеся реализуют свои потребности и возможности, учатся решать свои проблемы самостоятельно, А это предполагает развитие функциональной грамотности у обучающегося.

Литература

1. Перминова Л.М. Дидактическое обоснование формирования естественнонаучной грамотности / Л.М.Перминова // Отечественная и зарубежная педагогика. - 2017.

2. Мамедов Н.М. Естественнонаучная грамотность как условие адаптации человека к эпохе перемен / Н.М.Мамедов, С.Е.Мансурова // Ценности и смыслы. - 2020.

3. https://topuch.com/formirovanie-estestvennonauchnoj-gramotnosti-mladshih-shkoleni/index.html

МУЗЫКА ӨНЕРДІҢ ҚҰДІРЕТІ

Бақтыбаева Қалдыгүл Жақсылыққызы
Ақтөбе облысы Ырғыз ауданы “Аққайың” бөбекжай-бақшасы

Тіршілікті музыкасыз елестету мүмкін емес. Музыка – адам санасын еріксіз билеп алатын құдіретті күш.

«Адамды адам еткен дыбыс», деген А. Сейдімбектің пайымдауына сүйенер болсақ, дыбыстан сөз және музыка құралады. Сөз сана арқылы қабылданады, ал, музыка бірден түпкі санаға өтеді.Санада ойлау операциялары жүргізіледі. Адам қандай да бір ақпаратты қабылдаған кезде оны талдайды, саралайды. Түпкі санада ойлау операциялары жүргізілмейді. Түпкі санаға өткен ақпарат адамды сол ақпараттың мазмұныны сай өзгертеді. Музыканың құдіреттілігі де осында. Музыка бірден түпкі санаға өтіп кететін болғандықтан да өте құдіретті күшке ие. Музыканың бұл қасиеті құпия емес, біздің дәуірімізге дейінгі уақытта өмір сүрген адамдардың өзі бұл құдіретті күшті шебер пайдалана білген.

Платонның пікірі бойынша, мемлекеттің күштілігі, құдіреттілігі – ондағы айтылатын ән ырғағы мен оның музыкалық ладына тікелей байланысты. Платон – мемлекеттегі адамгершілік әдепті, адамаралық қатынасты бұзудың ең сұрқия жолы - әдепті, арлы музыкадан ауытқу деп есептеді. Дарақы әуен мен ырғақтарды тыңдау арқылы адамдардың ішкі жан дүниесінде дарақылық, бұзақылық, азғындық орныгып бастау алады. Платон және оның ізбасарлары, музыка адамға мемлекеттік талап деңгейіне көтеріліуге сол қоғамның белсенді мүшесі ретінде сезінуіне көмектесетін болуы керек деп есептеген.

Музыканы адамды қоғамдық өмірмен үйлесімде дамуына ықпал жасаушы құрал ретінде пайдалануды Платоннан кейін Аристотель дамытты. Аристотель өз еңбектерінде мимесис жайындағы ілімін жасап шықты. Бұнда адамның ішкі жан-дүниесі жайында ашып көрсетті және оған өнердің көмегімен ықпал ету жайында айтылады. Аристотель мимесис теориясында катарсис тұжырымдамасын жасады. Бұл тұжырымдама бойынша ежелгі грек трагедиясында көрерменнің, тыңдаушының жандүниесінде зиянды аффектілерден босатылу жүріп отырған. Аристотелдің пікірі бойынша адам қандай да бір зиянды күйзеліске түсіп қиналғанда, оның жандүниесі қоғамдық өмірден ерекшеленіп жалғызсырайды. Ал терең сезіну процесін бастан өткізген жағдайда ол аффекті жағдайынан арылады, жандүниесі өзінің жеке жалғыздық күйінен жалпы қоғамдық деңгейге көтеріледі. Адам психикасын қалыптандырудың бұндай принципі бүгінгі күнге дейін сақталған. Бүгінгі таңда адамды адамгершілік, психикалық тұрғыда сауықтыратын әдістемелер көптеп саналады.

Аристотель адам психикасын музыкалық ладтардың қайсысы қай бағытқа өзгертетінін дәл жүйелеп баяндап берді. Бір ладтағы музыка адамды мүсәпір, бейшара күйге түсірсе, енді бір ладтағы музыка адамның делебесін қоздырады, еліртеді.

Антикалық еңбектерден музыканың адам психикасына ықпалы жайында баяндайтын оқыйғаларды көптеп-ақ кездестіре аламыз. Мысалы, Спартаның қатал, қатыгез патшаларының бірі Ликург, өз әскері үшін музыканы өзі шығарған және сол музыканы труба

мен барабандардың үнінен тыңдап, қанығып әскери рухы ұшталмай әскерді соғыс алаңына еш уақытта шығармаған.

Белгілі грек философы Демокрит, жұқпалы ауру кезінде музыка тыңдауды ұсынған. Платон өз ауруларына дәрі-дәрмек бергенде, керемет дуалы ән тыңдау міндетті болған - олай етпеген жағдайда дәрінің әсері болмайды деп есептеген.

Ежелгі Қытайда музыка, тәрбиенің маңызды бір элементі болып саналған және міндетті түрде оқытылатын ғылымның саласына кірген.

Әбу Насыр әл-Фараби музыка туралы трактатында муыканың адамның жандүниесіне ықпалы, яғни жағымды немесе жағымсыз көңіл-күйді қалай тудыратыны, адамның сұлулық талғамы, яғни әсемдік пен ұсқынсыздықты, көріксіздікті бағалай алуы, музыканың адам организмін бір қалыпты күйге келтіруі жайлы сөз қозғайды, эстетикалық талғам мен этикалық түсініктің тығыз байланыстылығын айтады. Әбу Насыр әл-Фараби–

«Бұл ғылым (музыка, ән), – өзінің байсалдылығынан айрылған адамды түзетуге, қызба адамды бірқалыпты ұстауға құдіреті әбден жетеді»деп жазды.

Бұл ақпараттар музыканың жәй ғана көркемдеуші ғана емес, одан әлде қайда жоғары, құдіретті күш екенін дәлелдейді.

Бүгінгі таңда бүкіл әлемдік танымалдыққа ие болған кино өнерінің жұлдызы Жерар Депардьенің бір кездерде кекеш және өзіне сенімді емес болғанын біреу білсе біреу білмейді. Оны осы аурудан музыкалық терапияның көмегімен емдеген белгілі психотерапевт, Альфред Томатис. Ж.Депардье «А. Томатиспен кездескенге дейін бірде-бір ойымды толық жеткізе алмаушы едім.Маған ол және Моцарт көмектесті», дейді. Бұл естеліктен психотерапевттің актерді Моцарттың шығармалары арқылы емдегенін байқаймыз.

ЖАҢА ЗАМАН МҰҒАЛІМІ: КӨШБАСШЫЛЫҚ ПЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТЫҢ ҮЙЛЕСІМІ

Балгазина Гульмира Нуралиевна
Ақтөбе қаласы №44 ауысымдық (кешкі)жалпы білім беретін мектептің
тарих және география пәндерінің мұғалімі

Мұғалім ол – ұлы мамандық иесі. Ұлағатты ұстаздардың еңбегі мәңгі есте сақталады. Себебі ол бала мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап, оның екінші ата-анасына айналады.Ұстаз баланы тәрбиелеп, білім нәрімен сусындатады. Дегенмен бізді қоршаған әлем үнемі өзгеріп отырады. Біз де өзгереміз. Мұндай өзгеріске балалармен жұмыс істейтін мұғалімдер де дайын болуы керек. Жас ұрпақпен жұмыс істей отырып, мұғалімдер оқушылармен байланыс орнатуға және олардың тікелей жұмыс міндеттерін мүмкіндігінше тиімді орындауға көмектесетін белгілі бір жеке және кәсіби қасиеттерге ие болуы тиіс.Бәріміз білетіндей, XXI ғасыр – ақпараттық технологияның және ғылымның дамыған заманы. Заман кез келген адамнан әмбебеп болуды талап етеді. Оның ішінде мұғалімдер де заман ағымымен бірге өзгеруі керек.

Мұғалім заман ағымына ілесуі керек: өз жұмысында инновацияларды, әр түрлі әдістерді қолданып, материалды еркін меңгеруі керек. Негативті мектепке кірерде табалдырықта қалдырып, балаларға мейірімділік пен жылулық сыйлауы тиіс. Болашақ осы мұғалімдерге тікелей байланысты.Қазіргі мұғалім қандай? Ол – шығармашылық қабілеттерді дамытуға жағдай жасай алатын, оқушылардың білімді қабылдауға деген құштарлығын дамыта алатын, өз бетінше ойлауға үйретететін, материалды оқыту барысында өз бетінше сұрақтар құрастыра алатын, өз білімін толығырақ іске асыра алатын адам. Сонымен қатар пәндерді оқуға деген ынтасын арттырып, олардың жеке бейімділігі мен талантын көтермелейтін тұлға. Қазіргі мұғалім үнемі шығармашылық ізденіс үстінде жүреді, олар «Мектеп оқушыларына не үйрету керек?» деген өзекті проблемалық сұраққа жауап іздеуде. Қазіргі заманауи мұғалім кәсібіне және оқушыларға деген сүйіспеншілікті біріктіреді, олар

балаларды білім нәрімен сусындатып қана қоймай, сонымен бірге өз оқушыларынан да үйрене алатынын маман иелері. Қазіргі заманғы мұғалім әр баланың жан дүниесіндегі ең жақсы қасиеттерді анықтап, балаларды алған білімін ұнатуға ынталандыруы керек, сонда ғана оқушылар мектепті бітіргеннен кейін өздерінің қоғамдағы орнын анық түсініп, оның пайдасына жұмыс істей алады.

Сондықтан да XXI ғасыр педагогы-ол кәсіби маман. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның кәсіби қажеттілігімен анықталады. Қазіргі мұғалімнің, ұстаздың айрықша ерекшеліктері – оның үнемі өзін-өзі жетілдіруі, өзін-өзі сынауы, эрудициясы және жоғары жұмыс мәдениеті. Өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігінсіз мұғалімнің кәсіби өсуі мүмкін емес. Қазіргі мұғалім қол жеткізген нәрсеге ешқашан қанағаттанбауы керек. Бұл өте маңызды. Сондай-ақ алға ұмтылу да өте маңызды, өйткені мұғалімнің жұмысы – шексіз шығармашылықтың көзі.

Бүгінгі таңда мұғалім білім көзі ғана емес, сонымен қатар оқу-тәрбие процесінің белсенді қатысушысы болуы керек. Мұғалімнің міндеті – әр баланы оқу процесіне қатыстырып, оны тыңдай білу, көмекшісіне айналдыру, оқушының көзімен оны мазалайтын мәселеге үңілу. Әдісті жақсы меңгерген мұғалім ғана педагогикалық әрекетті дұрыс ұйымдастыра алады, сабаққа дайындалады.Ақпараттар ағымының толассыз өзгеруіне байланысты, сол ақпарат легімен уақытылы танысып, заман ағымына ілесіп отыру керек. Бір орнында отырып қалу – бүгінгі өзгермелі заман мұғаліміне тән қасиет емес.

Ұстаздың биігі ойлана қарасаң, биіктей береді, үңіле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң қарсы алдыңда, айналсаң, артыңда тұрғандай» – деп Сократ айтқандай, мұғалім – үлкен білімнің, мәдениеттіліктің, жаңашылдықтың нышаны. Ұстаз – үлкен құрметке лайық маман иесі. Себебі адам баласы өмірге келгеннен кейін өз орнын өмірден адаспай табу үшін тәрбие мен білімді қажет ететіні сөзсіз. Осы екі ұғымды бала бойына дарыту – ұлағатты ұстаздың еншісінде. Сол себепті болашағымызды тәрбиелейтін мұғалім – баланың екінші ата-анасы, жол сілтер ақылшысы. Осы тұста Абай атамыздың: «Ақырын жүріп, анық бас, еңбегің кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға», – деген өлең жолдарын еске түсіргеніміз абзал. Егер әр шәкірт өмірде бір кірпіш болып қаланса, ұстаздан шәкірт озып жатса, жылдар бойы төккен тер мен адал еңбектің ақталғанын көреміз. Ұстаз үшін одан асқан бақыт жоқ, – дейді ұстаз.

Осыған орай ұстаздың бойында болуы керек қасиеттер қай ғасырда болсын, ұстаз ұлы тұлға болып қала бермек. Ұстаздығынан жаңылмас үшін бұл маман иесінің бойында жеке ерекше қасиеттері болуы керек.

Қазіргі мұғалім бойында ең бастысы сабырлылық және ұстамдылық қасиеттері керек деген пікірді үнемі айтып отырамын. Қандай жағдай болмасын, мұғалім өзінің беделін түсірмеуі қажет. Мұғалім беделі әр ұстаздың өзіне байланысты. Қоғам өміріндегі кездесетін келеңсіз жайттарға да, әсіресе әлеуметтік желідегі саяси тақырыптарға ұстаз өзінің үлкен білім иесі екенін, зиялы қауым өкілі ретінде әр түрлі алып-қашпа әңгімелерге терең біліміне сүйене отырып, жауап беру керек деп ойлаймын. Бүгінгі қоғам алдында өзінің беделін әрқашан биіктен көрсете білуі қажет. Себебі ұстаз – ұлт болашағын тәрбиелеуші тұлға. Мектеп қабырғасында оқушылар өзінің ұстазына қарап бой түзейді, ұқсағысы келеді. Осыны естен шығармаған жөн, – деп айтты ұлағатты ұстаз сұхбатында.

Бүгінгі таңда мұғалім адамгершілік құндылықтары қалыптасқан, өз елінің мәдениетін бағалай білетін және өзгелердің мәдениетін құрметтейтін, әлемді өркендетуге үлес қосуға дайын, дені сау, зияткер, шығармашыл, табысты тұлғаны тәрбиелеуі керек.

Қазіргі мұғалім ең алдымен қарапайым адам болуы керек. Бұл оның жоғары адамгершілік қасиеттерге ие болуы, белсенді позициясы болуы және қоғамдық өмірге қатысуы керек дегенді білдіреді.Адамға тән қасиеттер жетерлік, ол – адамгершілік, белгілі бір руханилық, гуманизм. Жақсы мұғалім әрқашан өз қателіктерін мойындайды және оны түзетеді, оқушыларға құрметпен қарап, барлығымен бірдей байланыс орнатуға тырысады.

Одан бөлек, XXI ғасыр мұғалімның басты құндылығы – заманауи техниканы игеру, оны оқу процесінде қолдана білуі. Қазір қағаз бен қаламның дәуірі артта қалып, оны бәріміз компьютермен алмастырдық. Енді мұғалімдер жаңа заманға бейім жастардың көңілін

алдандыра да, сабақты қызықты өткізе де алады. Ол үшін педагог үнемі өз білімін жетілдіріп, біліктілігін де арттырып отыруы керек.

Бүгінгі күні ұстаздар өз біліктіліктерін үш жылда бір рет арттыру керек екені айтылуда. Әрине, бұл – құптарлық бастама. Дегенмен ұстаз білімнің биік шыңын бағындырғысы келсе, өз білім деңгейін күнделікті арттыру қажет деп есептеймін. Білім жетілдіру мәселесін ішкі және сыртқы фактор деп қарастыруға болады. Сыртқы деп отырғанымыз – белгілі бір біліктілікті арттыру курстарына немесе орталықтарына барып арттыру. Бұл да – керек үдеріс. Дегенмен де, ішкі фактор маңызды дер едім. Мектепішілік кәсіби қоғамдастық аясында, сабақтарға қатысу, бірлесе сабақты жоспарлау, бір-біріне кері байланыс беру арқылы біліктілікті жетілдіру әлдеқайда тиімді. Демек, оқыту үдерісіндегі кездесетін кедергілерді бірге талқылау, шешімін бірлесе шешу – біліктілікті арттырудың ең тиімді жолы. Бұл ғылыми дәлелденген. Мен өз мектебімде мұғалімдердің біліктілігін арттыруды осындай бірнеше қадамнан тұратын мектепті дамыту жоспарының басымдығы етіп алдым. Дана Абайдың он бесінші қара сөзіндегі «Егерде есті кісілердің қатарында болғың келсе, күніне бір мәрте, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір, өзіңнен өзің есеп ал!» деген тағылымды сөзін басшылыққа алып, жұмыс істеп келеміз. Демек, мұғалімдердің рефлексиялық дағдысын дамыту маңызды, - деді ол.

Қазіргі таңдағы мұғалімдердің ерекшелігі – олар баланы заманауи, яғни бәсекеге қабілетті ету үшін жан-жақты болуына септігін тигізіп жатқан маман. Қазіргі күні келешек ұрпақтың саналы да, сапалы тәрбие алуы мұғалімге тікелей байланысты болып тұр. Өмірдің заңы – алға ұмтылу, озу.Қазіргі педагогтерге талапта ерекше «Заманына қарай адамы» деген сөз бекер айтылмаса керек. Әрине, XXI.асырдың заманауи мұғалімдерінің білім беру процесінде айтарлықтай алшақтық бар. Себебі өткен ғасыр қазіргі замандай болмады. Ғаламтор, компьютер, қашықтан оқыту, жаңа әдістемелік құралдар сияқты жаңа, тың дүниелер күнделікті өміріміздің бір бөлігіне айналып үлгерді.Қазір жаңа көзқарастағы, жаңа компьютерлік технологияларға ұмтылатын, сыни тұрғыдан ойлайтын жаңа ұрпақтың балалары өсіп келеді.Әрине, ол заман мен қазіргі кезді салыстырсақ, екеуі – екі бөлек дүние. Бізді тәрбиелеген ұстаздарда еркіндік болды. Ең мықты тәрбие мектебі сол заманда болды. Себебі тәрбиенің қатал әдіс-тәселдерін пайдаланса да, ата-ана, оқушы тарапынан өкпе-реніш болмайтын. Олар солай болу керек деп түсінетін. Сол тәрбиені көрген балалар – бүгінгі күні ел тізгінін ұстап жүрген азаматтар мен азаматшалар. Ал қазіргі ұрпақты тәрбиелейтін мұғалімде бәрі шектеулі. Бала тәрбиелеу жолында бүгінгі мұғалімдерге ең бірінші, үлкен сабырлылық, ұстамдылық қасиеттері керек. Бүгінгі күннің балалары – әлеуметтік желіні, ғаламтор желісін, қашықтан оқуды меңгерген, індет кезеңін басынан өткеріп жатқан ұрпақ. Сонымен қатар жақсы ұстаздан білім алған оқушы есейгенде өмірден өз жолдарын тауып, табысты адамға айналатыны сөзсіз. Жұмысына адал адам оқудан, өзін-өзі жетілдіруден тынбайды, оның сабағында бүгінгі күннің жаңалығы, қазіргі заманның лебі есіп тұрады. Бұрынғы жақсы мұғалім өзінің өмірге деген жағымды көзқарасымен, ашық-жарқын мінезімен балалардың жүрегіне жол тауып, болашаққа деген сенімдерін нығайтып, жақсы істерге, бастаушы ниеттеріне жол аша білді.

Мұғалім өзінің білімін үздіксіз дамытып, жетілдіріп отырғанда ғана сыйлы ұстаз бола алады. «Оқуды, ізденуді тоқтатысымен, оның мұғалімдігі жойылады» деп Константин Ушинский айтқандай, педагогтар өздеріне жүктелген міндетті мүлтіксіз орындауы тиіс. Сол себепті іздену, даму, кәсіби өсу, біліктілігін арттыру – мамандардың кезек күттірмейтін міндеттерінің бірі. «Егер болашақтың өзгеруін қаласаң, өзің қазіргі сәттің өзгерісі бол», – деп Ганди айтқандай, ағысы күшті қоғамның талабына сай болу – әр ұстаздың міндеті.

Педагогикалық мамандық адамды жас, белсенді және тынымсыз болуға міндеттейді. Оқушыларды зерттеу жұмысына үйрету, оларды адамзат жинаған тәжірибені құрметтеуге, қоршаған әлемге және өмірге деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, олармен бірге оқу, білім алуға мұғалім міндетті болады.Сонымен қатар қазіргі заманғы мектеп – бұл мейірімділік, өзара түсіністік, оқушылардың, ата-аналар мен мұғалімдердің ынтымақтастығы мектебі. Балаларды ассимиляцияланатындай емес, өздері қалайтындай дәрежеде оқыту керек деп

ойлау мүлде орынсыз. Қазіргі мектептегі оқушы бұл – тек білім алатын адам ғана емес. Бұл – өзінің, ата-анасының, мектептің намысын қорғайтын адам. Оқушы сыныптастарының серігі, көмекшісі бола білуі керек.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесі педагогика ғылымы мен озат тәжірибелердің басты бағыты болары даусыз. XXI ғасыр мектебін көптеген қиындық, кедергіге қарамай, өркендету, оның сапасын арттыру мейлі қай дәуірдің болсын мұғаліміне байланысты.

Қорытындылай келе, қазіргі мұғалім – бұл ең алдымен, шебер мұғалім. Ол өзінің мамандығының басты міндетін жақсы атқарады. Шын мәнінде мұғалім үлкен күшке ие. Қазіргі қоғамда балалар білімнен бұрын, тәлім-тәрбиені қажет етеді. Ол – баламен қатар жүретін, бірақ қажет болған жағдайда жетекшілік ететін адам. Әлем туралы, қарым-қатынас туралы, түрлі құбылыстар туралы ойларын кеңейтетін, жаңа көкжиектерді ашатын адам. Баланы құрметтейтін және оған өзімен теңдей қарайтын адам.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Әлмұхамбетов Қ., Педагогикалық шеберлік және көшбасшылық. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

2. Сағындықов Е.Н., Шығармашылықпен жұмыс істеу әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2019.

3. Нұрманова Б., Білім беру жүйесіндегі педагог көшбасшылығы. – Алматы: Рауан, 2021.

4. Құдайбергенова К.С., Инновациялық педагогика және шығармашылық тұлға. – Алматы: 2020.

5. Жұмабайқызы С., Заманауи мұғалімнің кәсіби дамуы. – Шымкент: ОҚМУ баспасы,

6. Селевко Г.К., Современные образовательные технологии. – Москва: Народное образование, 2017.

7. Монахов В.М., Педагогическое творчество и инновации в образовании. – Москва: Академия, 2019.

8. Лидерство в образовании: теория и практика / Под ред. Т.М. Ковалевой. – Москва: Просвещение, 2020.

ПЕДАГОГИКА И STEM: РАЗВИТИЕ КАРЬЕРЫ УЧИТЕЛЯ В XXI ВЕКЕ

Бекбатырова Гульнар Сайлаубековна
учитель биологии КГУ «Средней школы имени В.Г.Белинского»
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен

Аннотация

В статье рассматриваются ключевые направления карьерного роста современного педагога и формирование уникального профессионального профиля учителя, включая преподавателей естественнонаучных дисциплин, в условиях стремительных изменений в системе образования XXI века. Особое внимание уделяется новым компетенциям, цифровой грамотности, лидерству и гибкости мышления как важнейшим характеристикам современного учителя. Показаны возможности профессионального развития, особенно в контексте преподавания биологии с использованием современных цифровых лабораторий и проектных технологий. Статья будет полезна молодым специалистам, а также педагогам, заинтересованным в профессиональном росте.

Ключевые слова: педагог XXI века, карьерный рост, профессиональные компетенции, цифровая грамотность, уникальный профиль учителя, STEM

Современный педагог — это не просто носитель знаний, а активный участник трансформации образовательного процесса. В условиях цифролизации, глобализации и

быстрого изменения мира учитель становится навигатором, способствующим не только обучению, но и развитию личности учащегося, его критического и креативного мышления.

Карьерный рост педагога XXI века принимает разнообразные формы. Традиционно он ассоциируется с повышением квалификации, участием в конкурсах профессионального мастерства, написанием методических разработок и переходом на административные должности. Однако сегодня все большее значение приобретают горизонтальные траектории развития: наставничество, проектная деятельность, участие в международных программах и исследовательская работа.

Важной составляющей успешной карьеры современного педагога является формирование уникального профессионального профиля. Это включает в себя сочетание нескольких компонентов:

1. Профессиональные компетенции — знание предмета, методик преподавания, умение адаптировать уроки под различные образовательные потребности.

2. Цифровая грамотность — умение использовать современные технологии, образовательные платформы, интерактивные ресурсы и дистанционные форматы обучения.

3. Мягкие навыки (soft skills) — коммуникативность, эмпатия, способность к сотрудничеству, эмоциональный интеллект.

4. Лидерство и способность к саморазвитию — умение вдохновлять коллег, делиться опытом, работать в команде и постоянно учиться.

Для формирования уникального профиля педагога важно целенаправленно выстраивать личный профессиональный маршрут, опираясь на свои сильные стороны и интересы. Одни стремятся стать экспертами в своей предметной области, другие — лидерами изменений в школе или регионе, третьи — методистами или тренерами.
Особое место занимает учитель биологии, который не только передаёт знания о живой природе, но и внедряет междисциплинарные подходы, связывая биологию с химией, экологией, медициной и цифровыми технологиями. Использование STEM-подхода, виртуальных лабораторий и экспериментальных заданий помогает учащимся формировать научное мышление и исследовательские навыки.

В современном образовательном процессе учитель биологии всё чаще становится проводником в мир STEM-образования (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Интеграция биологии с другими науками позволяет учащимся не просто изучать теоретический материал, но и применять знания на практике. Это особенно актуально в эпоху цифролизации, когда виртуальные лаборатории, онлайн-симуляции и микроскопия с цифровым выводом изображения позволяют углубить понимание сложных биологических процессов.
STEM-подход стимулирует исследовательскую деятельность школьников. На уроках биологии учащиеся могут работать над проектами, связанными с охраной окружающей среды, генетикой, физиологией человека, микробиологией и биоинженерией. Такие проекты формируют академические знания, критическое мышление, навык работы с данными, умение работать в команде.
Кроме того, STEM-образование расширяет горизонты карьерного ориентирования. Учащиеся, погружённые в биологические исследования в школьные годы, в будущем могут выбрать профессии в области медицины, биотехнологий, экологии, аграрных наук или научной журналистики. Роль учителя биологии в этом контексте трудно переоценить — именно он помогает раскрыть потенциал каждого ученика и направить его в русло научного познания.

Большую роль в профессиональном росте играет участие в сообществах практиков, обмен опытом, публикации научных и методических статей. Кроме того, современные платформы и онлайн-курсы позволяют учителям из любой точки мира проходить обучение в лучших университетах и образовательных центрах.

Таким образом, педагог XXI века — это многогранная личность, сочетающая в себе традиционные ценности профессии и инновационные подходы. Он не боится вызовов,

стремится к постоянному росту и создает вокруг себя пространство развития как для учеников, так и для коллег.

Список литературы

1. Косыгина Е.А. Профессиональный рост молодого педагога или шаг в будущее / Е.А. Косыгина, Н.Г. Отт // Наука и образование: проблемы, идеи, инновации. – 2019. – №4. – С

2. Селевко Г. К. Компетентностный подход в образовании. – М.: Народное образование, 2004. – 256 с.

3. Байтенова Л.Б. Профессиональный рост педагога через индивидуальную траекторию развития // Научный альманах ассоциации France – Kazakhstan. – 2020. №2, – С. 79–83

4. Назарова Л. Г. Проектная деятельность школьников в рамках STEM-обучения // Естествознание – 2021. – № 6. – С. 30–34.

5.Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании // И.А. Зимняя [Текст]. – М., 2004.с – 38

ТУРИЗМ В КОМПЛЕКСЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Виктория Григорьевна Бельчуевская
учитель физической культуры КГУ средней общеобразовательной школы№ 35»
Абайская область г.Семей

Основы туризма: статья для пользования учащихся школ, студентов колледжа, молодых специалистов учителей физической культуры.

Одной из самых доступных форм активного отдыха, одним из эффективных средств укрепления здоровья являются туристские походы. Они дают возможность сохранять ученикам бодрость, энергию помогают производительно работать, учиться.

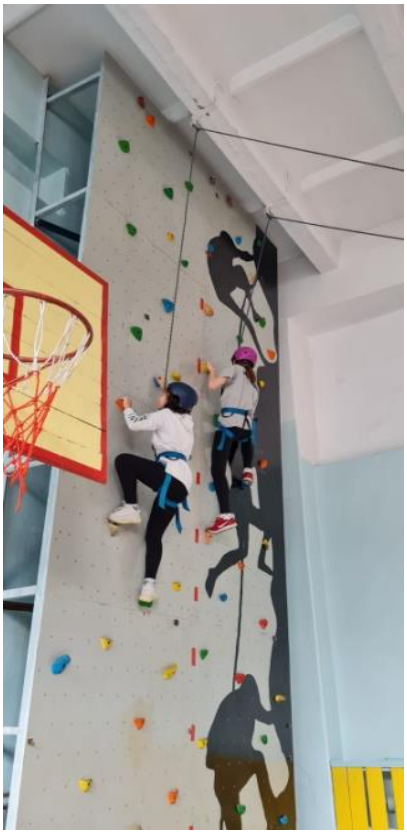
Разумное соотношение пассивного и активного отдыха имеет большое значение в жизни человека. Особенно полезен спорт во всем его разнообразии. Это первое лекарство, которое может спасти человека от старости и преждевременного одряхления. Труд и спорт, как и активный отдых, цены тем, что предупреждают, а иногда и излечивают ставшие в последние время «Модными» болезни сердечнососудистой системы, снимают вялость, избавляют от ожирения, улучшают дыхание (если заниматься регулярно). Активный отдых не только улучшает физическое состояние, но и оказывает существенное влияние на сохранение умственной деятельности человека в процессе его жизни и творческой активности. Для школьников туризм –это не только активный отдых, но непосредственное общение с природой, элемент эстетического восприятия, выполнение учебной программы и воспитание чувства гордости за нашу Родину Республику Казахстан.

В нашей стране для туризма и отдыха имеется множество самых разнообразных направлений. Возле Алматы – горы Алатау, прекрасное ущелье Кольсай, в южном Казахстане – природный заповедник Аксу-Жабаглы, на западе республики - озеро Шалкар, Каспийское море, в Карагандинской области - Каркаралы, в Павлодарской - Баянауыл. В каждом регионе есть свои красивые места, Восточный Казахстан примерит на себя статус центра экологического туризма, с его неповторимой и уникальной природой **Катон-Карагая и гор Западного Алтая».**

Туризм – прекрасное и наиболее эффективное средство воспитания здорового и закаленного человека. Здоровью туриста могут позавидовать многие. Туризм закаляет организм школьника так, как ни один вид спорта. Более того, туризм с его большими, но равномерно распределенными по времени нагрузками, способствуют излечению некоторых заболеваний, а также приобретению ценных навыков, необходимых в жизни. Основными видами туризма в учебных заведениях нашей области являются: пеший, горно-пешеходный, водный, велосипедный и лыжный.

Школьники на тренировках должны получить необходимое теоретическое знания и основные практические навыки выполнения работ по устройству бивака, преодоление препятствий, основы ориентирования на местности, умения работать с компасом. Конечно, для этого надо много времени для того, чтобы школьники, ранее не сталкивавшийся непосредственно с установкой палатки, разжиганием костра, ориентированием и прочим, оказался полностью подготовленным к выполнению норм и требований по туризму.

Поэтому в ходе учебных занятий учащиеся знакомятся с тем, что, в какой последовательности и как нужно правильно делать, чтобы на это затратить как можно меньше энергии и времени, чтобы при этом добиться хорошего качества подготовки учеников к дальнейшей учебно-спортивной, тренировочной работе, обеспечить подготовку к походу к с соблюдением безопасности похода

Перед очередным походом учитель (инструктор) проводит теоретическую подготовку по туризму.

Темы занятий:

1. Индивидуальное и групповое снаряжение.
2. Режим и дисциплина на маршруте.
3. Охрана природы.
4. Виды туризма.
5. Топография туриста и организация бивака.
6. Личная гигиена туриста, оказание первой необходимой помощи при травмах и несчастных случаях.
7. Техника туризма: пеший, горный, водный, лыжный.

Теоретический раздел по туризму:

1. Умение ориентироваться на местности, по звездам, читать природу.
2. Ходить по азимуту, по карте и компасу.
3. Правильно заполнять маршрутный лист, маршрутную книжку.
4. Обеспечение безопасности похода.
5. Оформление документации после похода.

Прикладное значение туризма.

Исключительные возможности в изучении истории Родины – Республики Казахстан – принадлежат туризму, когда увиденное и пережитое в походе остается не только в альбоме, но и в повседневных делах туристов.

Желание увидеть, открыть для себя новые земли, прикоснуться к девственной красоте природы – первоисточник многих высоких чувств и побуждений человечества.

Туристские походы способствуют воспитанию у школьников казахстанского патриотизма и чувства гордости за нашу Родину. Они обогащают учащихся новыми знаниями, повышают их культурный уровень, дают возможность ознакомиться со многими явлениями природы, условиями жизни и быта нашего многонационального государства и развить интерес к жизни, укладу, характеру больших и малых народностей Республики Казахстан – одно из проявлений великого нашего братства.

У туристов огромное преимущество – верно говорят, что лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать.

Преодоление сложных участков вырабатывает у туристов настойчивость, силу воли и высокую дисциплинированность. Покорение горных перевалов, порогов бурных рек или зарослей девственного леса будет под силу только мужественным людям,

а мужество и дружба всегда идут рядом, ибо не может быть мужественный человек быть плохим другом, товарищем. Отправляясь в поход, турист должен не только смотреть, но и видеть, замечать красоту вокруг, находить удивительное, что кажется обычным.

В походе любой категории сложности имеются самые широкие возможности для проведения краеведческой и общественно-полезной работы, которая основывается на всестороннем изучение того или иного края, Республики Казахстан.

Цель работы.

Туризм является одним из видов спорта, имеет большое прикладное значение и гармонично воспитывает физические качества.

В этой статье я поставила задачу рассказать о своей многолетней работе по организации туризма в школе.

По туристскому определению походом считается длительная (в течение нескольких часов) загородная прогулка группой по заранее выработанному маршруту. Для того чтобы туристский поход стал настоящим отдыхом, очень важно умело выбрать маршрут по интересным и живописным местам. Ведь не зря говорится, что смена впечатления – лучший отдых. Музейные редкости, памятники старины, радующие взор, новый ландшафт неизменно должны попадать в поле зрения группы, отправившийся в туристский поход. Каждый участник должен помнить, что поход – не просто прогулка. Он требует определенной выносливости и тренированности знания техники в преподавании препятствий, правил охраны природных богатств нашей Родины. Поход обязательно должен включать в себя и познавательную нагрузку, ибо в туризме не может быть бесцельного похождения.

ЖАҢА ЗАМАНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛ МҰҒАЛІМ ҚАНДАЙ БОЛМАҚ?

Болтаева Актоты Туребаевна
Ақтөбе обл. Мұғалжар ауданы Бірлік ауылы Құмжарған ЖББОМ

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күн санап артып келеді. Заман өзгеріп, қоғам дамыған сайын ұстаз бейнесі де жаңғыруда. Бұрынғыдай тек тақта алдында дәріс оқитын мұғалім емес, енді – көшбасшы, бағыт-бағдар беруші, оқушының болашағын қалыптастырушы тұлға. Сондықтан да жаңа заман – жаңашыл ұстазды қажет етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) маңызды рөл атқарады. Жаңа технологияларды тиімді пайдалану – ұстаздың кәсіби шеберлігінің көрсеткіші. Ол оқыту процесін жаңғыртып, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады.

Жаңа технологияларды қолданудың маңыздылығы: жаңа технологиялар мұғалімге оқу материалын тиімді жеткізуге, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мысалы, интерактивті тақталар, онлайн платформалар, мультимедиялық ресурстар сабақтың сапасын көтереді.

Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі: ұстаз жаңа технологияларды меңгеріп, оларды сабақ барысында тиімді қолдана білуі қажет. Бұл үшін мұғалім үнемі өз білімін жетілдіріп, жаңа бағдарламалар мен қосымшаларды үйренуі тиіс. Осы арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыра алады. Жаңа технологиялар мысалы, интерактивті ойындар, бейне сабақтар, онлайн тесттер оқушылардың белсенділігін оятады.

XXI ғасыр – жаңашылдық пен цифрландыру дәуірі. Бұл кезеңде білім беру жүйесі үлкен өзгерістерге ұшырап, мұғалім қызметіне жаңа талаптар қойылуда. Қазіргі мұғалім тек пәнді үйретуші емес, сонымен қатар оқушының тұлғалық дамуын бағыттаушы, жетекші, рухани тәрбиеші және қоғамдағы өзгерістерге бейім маман болуы тиіс. Қазіргі мұғалім ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетік меңгеруі керек. Бұл – қашықтан

оқыту, электрондық ресурстармен жұмыс, цифрлық платформаларда сабақ өткізу секілді негізгі дағдылар. XXI ғасырдың ұстазы әрбір оқушының ерекшелігін ескеріп, оқушы тұлғасына бағытталған тәсіл жеке траекториямен оқытуы қажет. Оқушының қызығушылығы мен қабілетін дамытатын әдістер – саралап оқыту, жобалық жұмыс, критериалды бағалау жүйесі. Жаңашыл педагог оқытудың дәстүрлі емес, креативті жолдарын қолданады. Ол оқушылардың белсенділігін арттыру үшін ойын, дебат, тренинг, зертханалық жұмыс, STEAM жобаларын қолдана біледі.

Ұстаз – оқушының сенімді досы, бағыттаушысы. Ол оқушыларды қоғамға бейімдеу жолында көшбасшылық танытып, оқушыларға өмірлік құндылықтарды үйретуге жауапты. Жаңа ғасыр мұғалімі әрқашан ізденіс үстінде болуы керек. Ол білімін үнемі жетілдіріп, әдістемелік жаңалықтарды меңгеріп отыруы тиіс. Курстарға қатысу, семинарларға бару, педагогикалық зерттеулер жүргізу – бұл даму жолындағы маңызды кезеңдер.

Ұстаз – тәрбиеші, ментор, мотиватор деп қарауға да болады.

Жаңашыл мұғалім – тек білім ғана емес, тәрбие беруші, қамқор, мейірімді, қолдаушы тұлға бола біледі. Ол оқушының болмысын тануға, сенім артуға, өмірлік құндылықтарды бойына сіңіруге үлес қосады. Мұғалімнің әр сөзі, әр ісі – тәрбиелік мәнге ие.

Жаңаша ойлайтын, жаңаша жұмыс істейтін, шығармашыл ұстаз – еліміздің болашағы саналатын жастардың бағыт-бағдарын айқындаушы. Сондықтан ұстаздың әрбір жаңашыл қадамы – қоғам дамуының кепілі.

Ұлы ойшылымыз Абай заманында «Толық адам» тәрбиелеу идеясын көтерсе, бүгінгі күнде де ұстаздан дәл осыны талап етеді. Абайдың ұстанымына сай жаңа заман ұстазы:

1. Ақыл, жүрек, қайрат үшеуі тең ұстаз

Абай 17-қара сөзінде: «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден бөлек» дейді. Жаңа заман ұстазы – білімді (ақыл), табанды (қайрат), мейірімді (жүрек) болуы шарт. Оқушының жан дүниесін түсініп, ақылмен бағыт көрсетіп, жүрегімен тәрбиелейді.

2. Ғылымды сүйетін ұстаз

Абай 25-қара сөзінде: «Ғылымды үйрену – парыз» дейді. Заманауи ұстаз – үнемі ізденісте жүретін, ғылым мен білімге құштар, жаңалыққа ашық, білімін үнемі толықтырып отыратын жан.

3. Нағыз тәрбиелеуші тұлға

Абай «Баламды медресеге біл деп бердім, құран оқыт деп емес» деп, шынайы білім берудің маңызын айтады. Бүгінгі ұстаз да оқушыға жаттаудан гөрі түсінуді, саналы білімді үйретуі қажет.

4. Өз-өзіне сын көзбен қарайтын ұстаз

Абай 38-қара сөзінде: «Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ» дейді. Бұл – ұстаз да күн сайын өз мінезі мен кәсібін шыңдап, адамгершілігімен озық болуға ұмтылуы тиіс деген сөз.

Қорыта айтқанда, Абайша ұстаз – бұл өзі де «толық адам» болып, шәкіртті де сол жолға бастайтын кемел тұлға. Ақылмен бағыт беріп, жүрекпен сүйіп, қайратпен шабыттандыра алатын ұстаз ғана – Абай идеалына сай нағыз мұғалім.

Қазіргі қоғам дамыған технологиялар дәуірінде өмір сүріп жатса да, адамзаттың басты құндылықтары өзгермейді. Олардың бірі – адамгершілік тәрбиесі. Жаңа заманның ұстазы тек білім үйретуші ғана емес, рухани бағыт-бағдар беретін тұлға болуы тиіс.

«Адамгершілік – білім негізі» деген ұстанымды алға тарта отырып, білімді тәрбиемен ұштастыруы тиіс.

Адамгершілік қасиет болмаса, білім – құрғақ ақпарат қана. Оқушы алған білімін өмірде дұрыс қолдануы үшін оның бойында мейірімділік, әділеттілік, жауапкершілік, адалдық секілді адамдық қасиеттер болуы шарт. Бұл – ұстаздың тәрбие арқылы беретін міндеті.

Ұстаз – тұлға қалыптастырушы. Жаңа замандағы ұстаз әр сабағында адамгершілікке қатысты үлгі-өнеге көрсетуі керек. Оқушыларды:

- үлкенге құрмет,
- кішіге ізет көрсетуге,

- шындықты айтуға,
- табиғатты аялауға,
- өз ісіне жауап беруге тәрбиелеуі қажет.

Кез келген пән арқылы балаға адамгершілік дәнін егуге болады. Мысалы:
- әдебиетте – кейіпкерлер тағдыры арқылы;
- тарихта – әділет пен әділетсіздіктің айырмашылығын талдау арқылы;
- күнделікті тәртіп пен тәрбие сағаттарында – өмірлік жағдаяттарды талдау арқылы.

Оқушы ұстазға қарап бой түзейді. Мұғалімнің сөйлеген сөзі, қарым-қатынасы, әдебі, ұстанымы – бәрі баланың адамгершілік қасиетінің қалыптасуына әсер етеді. «Ұстаз – екінші ата-ана» деген осыдан шықса керек.

Сөз соңында айтарым: жаңа заман ұстазы – тек білім емес, тәрбие беруші, болашақ тұлғаның рухани негізін қалаушы. Оның басты миссиясы – баланың бойына адам болу өнерін сіңіру. Бүгінгі мұғалімнің ең үлкен жетістігі – ізгі жүректі, адал азамат тәрбиелеу.

РЕШЕНИЕ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ТЕХНОЛОГИИ ДИАЛОГА КУЛЬТУР

Александр Робертович Геворкян
КГУ «Тобольская общеобразовательная школа
отдела образования района Беимбета Майлина»
Управления образования акимата Костанайской области,
учитель математики, п. Тобол, Казахстан

Аннотация

Статья посвящена исследованию возможности применения технологии диалога культур при решении практико-ориентированных задач на уроках математики. Представлены результаты исследования, демонстрирующие повышение мотивации и уровня понимания практического применения математических знаний у учащихся. Приведены примеры решения задач с использованием элементов диалога культур, а также план серии уроков с подробным описанием методов, форм обучения, ожидаемых результатов и цифровых инструментов.

Ключевые слова: практико-ориентированное обучение, математика, диалог культур, технология, Ибрай Алтынсарин, задачи, мотивация, результаты обучения, цифровые инструменты, план уроков.

Современное образование ставит перед собой задачу формирования компетентностной личности, способной применять знания в реальных жизненных ситуациях. Практико-ориентированное обучение, направленное на решение задач, имеющих прикладное значение, становится ключевым элементом образовательного процесса [2]. Интеграция различных технологий обучения, в том числе и технологии диалога культур, позволяет значительно повысить эффективность практико-ориентированного обучения. Технология диалога культур, разработанная В.С. Библером, предполагает создание образовательной среды, в которой учащиеся взаимодействуют с различными культурными концептами, интерпретируют их и формируют собственное понимание мира [1]. Применение данной технологии на уроках математики позволяет расширить контекст задач, сделать их более интересными и понятными для учащихся, а также способствовать формированию толерантности и уважения к культурному многообразию.

В рамках исследования была предпринята попытка интегрировать технологию диалога культур в процесс обучения математике учащихся 7-8 классов. Была выдвинута гипотеза о том, что применение данной технологии способствует повышению мотивации к обучению, улучшению понимания практического применения математических знаний и развитию навыков решения реальных жизненных проблем.

Методология исследования:

Выборка: Две группы учащихся (экспериментальная и контрольная), сопоставимые по уровню знаний и успеваемости.

Методы: анализ учебных планов и программ на предмет возможности интеграции элементов диалога культур, разработка практико-ориентированных задач с использованием элементов диалога культур (примеры приведены ниже),обучение экспериментальной группы с использованием разработанных задач и применением методов диалога культур, обучение контрольной группы по традиционной методике, оценка результатов обучения с использованием тестов, практических заданий, проектов и опросов, статистическая обработка данных.

Примеры практико-ориентированных задач с применением технологии диалога культур:

Задача 1. (геометрия, 8 класс, теорема Пифагора). Рассмотрите два примера применения теоремы Пифагора в архитектуре: строительство юрты (традиционного жилища кочевников) и возведение египетской пирамиды. Сравните подходы к использованию геометрии в этих культурах. Какие математические знания были необходимы строителям в каждом случае? Какие культурные и религиозные факторы влияли на выбор формы и размеров этих сооружений?

Диалог культур: Задача позволяет сравнить практическое применение теоремы Пифагора в двух различных культурах – кочевой и оседлой. Обсуждение культурных и религиозных аспектов строительства расширяет контекст задачи и делает ее более интересной для учащихся.

Задача 2 (геометрия, 7 класс, углы и параллельные прямые). Изучите традиционные казахские орнаменты. Определите, какие геометрические фигуры и углы используются в этих орнаментах. Сформулируйте математические правила, которые описывают построение этих орнаментов. Сравните казахские орнаменты с орнаментами других культур (например, греческими или индийскими). Какие общие черты и различия вы видите?

Диалог культур: Задача интегрирует математические знания с культурным наследием казахского народа и других народов мира. Обсуждение геометрических закономерностей в орнаментах позволяет лучше понять математические принципы и развить творческие способности учащихся.

Предлагаю провести серию уроков с применением технологии диалога культур (7 класс, геометрия, тема “Параллельные прямые и углы”)

Урок 1: Параллельные прямые. Определение. Знакомство с архитектурой мира

Примерные задания:

1. Используя онлайн-энциклопедию, найдите примеры зданий, в которых используются параллельные прямые в качестве основных элементов конструкции. Опишите, как параллельные прямые обеспечивают устойчивость и эстетическую привлекательность здания. Примеры: Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Парфенон, Великая Китайская стена.

2. Совершите виртуальную экскурсию по нескольким архитектурным памятникам с помощью Google Earth. Определите, какие геометрические формы и линии преобладают в каждом здании. Сравните архитектурные стили разных культур и выявите общие черты и различия в использовании параллельных прямых.

3. Обсудите в группах, какие культурные и исторические факторы могли повлиять на выбор архитектурных форм и линий в разных культурах.

Урок 2: Углы, образованные при пересечении прямых. Геометрия в дорожном строительстве разных стран

Примерные задания:

1. Используя, геометрический калькулятор, постройте пересекающиеся прямые и измерьте образованные углы. Определите, какие углы являются соответственными, накрест лежащими и односторонними.

2. Изучите структуру дорожных сетей в разных странах (например, в Древнем Риме, в современной Германии, в Казахстане). Обратите внимание на углы, под которыми пересекаются дороги, и на параллельность дорог. Объясните, почему важны точные измерения углов при строительстве дорог.

3. Исследуйте устройство ирригационных каналов в разных культурах (например, в Древнем Египте, в Центральной Азии). Определите, какие углы используются при строительстве каналов для обеспечения оптимального потока воды.

4. Проведите дискуссию о том, какие культурные и географические факторы влияют на выбор способов строительства дорог и каналов в разных странах.

Урок 3: Признаки параллельности прямых. Геометрия в казахском и других национальных орнаментах

Примерные задания:

1. Изучите казахские орнаменты (например, “кошкар мүйіз”, “бота көз”, “құс қанаты”). Определите, какие геометрические фигуры и углы используются в этих орнаментах. Найдите примеры параллельных прямых в орнаментах.

2. Создайте собственные орнаменты с использованием параллельных прямых, применяя знания о признаках параллельности прямых.

3. Сравните казахские орнаменты с орнаментами других культур (например, с кельтскими узорами, с японскими геометрическими узорами). Какие общие черты и различия вы видите? Какие математические принципы лежат в основе создания этих орнаментов?

4. Проведите небольшое исследование о символике орнаментов в разных культурах. Объясните, как геометрические формы и линии могут передавать определенные идеи и ценности.

Урок 4: Решение задач на параллельность прямых. Планировка городов мира: математический подход.

Примерные задания:

1. Изучите планировку городов, в которых широко используются параллельные прямые (например, Нью-Йорк, Барселона, Астана). Определите, какие преимущества дает такая планировка с точки зрения транспорта, строительства и логистики.

2. Решите задачи на нахождение углов и расстояний между объектами на карте города, используя знания о параллельных прямых.

3. Разработайте проект по планировке нового района города, используя принципы параллельности и симметрии. Представьте свой проект с использованием 3D-моделирования.

4. Проведите дискуссию о том, какие факторы (географические, исторические, экономические) влияют на выбор планировки города.

Урок 5: Контрольная работа. Обобщение знаний о параллельных прямых и углах.
Примерные задания:

1. Выполнение тестовых заданий на знание определений, признаков и свойств параллельных прямых и углов.

2. Решение задач на применение знаний о параллельных прямых и углах в различных контекстах (архитектура, дорожное строительство, орнаменты, планировка городов).

3. Написание эссе на тему “Роль параллельных прямых и углов в окружающем мире”.

Анализ результатов показал, что учащиеся экспериментальной группы, обучавшиеся с использованием практико-ориентированных задач и технологии диалога культур, продемонстрировали: повышение мотивации к обучению, улучшение понимания практического применения знаний, развитие коммуникативных навыков, применение методов решения практических задач, повышение уровня знаний.

Применение технологии диалога культур при решении практико-ориентированных задач на уроках математики позволяет значительно повысить эффективность образовательного процесса. Интеграция различных культурных контекстов в задачи делает их более интересными и понятными для учащихся, способствует развитию критического мышления, творческих способностей и формированию толерантности. Разработанный план серии уроков может быть использован учителями математики для реализации данной технологии на практике.

Список использованной литературы:

1. Библер В.С. От наукоучения к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век. — М.: Политиздат, 1991.

2. Столяр А.А. Педагогика математики. – Минск: Вышэйшая школа, 1986.

3. Алтынсарин И. Избранные педагогические сочинения. – Алма-Ата: Рауан, 1991. (Ссылка в тексте: [Алтынсарин И., 1991])

4. Кульжанова Г.К. Педагогические идеи И. Алтынсарина и их роль в становлении современной системы образования // Вестник Казахского Национального педагогического университета имени Абая. Серия «Педагогические науки». - 2016. - №1 (49).

5. Задачи прикладной направленности в обучении математике: методические рекомендации / под ред. Л.И. Боженковой. - Курск: КГУ, 2010.

6. **Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы,** утверждённая постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №249

XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКЕШЕ ҰСТАЗДЫҢ ПРОФИЛІ

Далабаева Самал Кумаргазыновна
№35 ЖОББМ КММ Тарих мұғалімі

Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар қоғамды алға сүйрейтін көшбасшы. XXI ғасырдағы педагог – бұл жан-жақты дамыған, цифрлық сауатты, үздіксіз өзін-өзі жетілдіруге ұмтылатын кәсіби маман. Заманауи білім беру үрдісінде мұғалімнің рөлі бұрынғыдан әлдеқайда кеңейіп отыр. Білім беруде инновацияны енгізу, оқушының әлеуетін ашу және жеке даму жолында бағыт беру – осындай қасиеттер бүгінгі ұстаздың кәсіби профилін сипаттайды.

Ерекше ұстаздың бейнесі

XXI ғасыр ұстазы келесі негізгі сипаттамаларға ие:

1. Цифрлық құзыреттілік – жаңа технологияларды меңгеріп, оларды оқу процесінде тиімді қолдана білу.
2. Жаңашылдыққа бейімділік – дәстүрлі әдістермен қатар жаңа педагогикалық тәсілдерді енгізу.
3. Эмоционалдық интеллект – оқушымен психологиялық байланыс орната алу, қолдау көрсете білу.
4. Көшбасшылық қабілет – оқушыларға үлгі бола алу, оларды алға жетелеу.
5. Үздіксіз даму – кәсіби шеберлігін арттыру, жаңа білім мен дағдыларды үнемі игеру.

Мансаптық өсу – табысты мұғалімнің жолы

Мұғалім мансабын дамыту – тек лауазымдық өсу емес, сонымен бірге білім сапасын арттыруға бағытталған жүйелі жұмыс. Мансаптық өсу келесі бағыттар бойынша жүзеге асады:

•Біліктілікті арттыру курстары арқылы жаңа білім игеру;

•Ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобаларға қатысу;
•Тәлімгерлік пен коучинг арқылы әріптестермен тәжірибе алмасу;
•Басшылық қызметтерге ұмтылу, білім беру ұйымдарының дамуына үлес қосу;
•Халықаралық бағдарламалар мен байқауларға қатысу.

XXI ғасыр ұстаздары

21 ғасырда ақпараттың қолжетімділігі артқан сайын мұғалімнің рөлі де өзгерді. Бүгінгі ұстаз – оқушыға бағыт беретін, оны жеке тұлға ретінде дамытатын кәсіби маман. Қазіргі мұғалім технологиямен жұмыс істей алатын, өмірлік дағдыларды үйретететін, жаңашыл ойлайтын педагог болуы тиіс.

Сипаттамалары:

•Оқушы – оқу процесінің белсенді қатысушысы;
•Мұғалім – бағыттаушы, кеңесші рөлінде;
•Білім – өмірлік тәжірибеге негізделген, функционалдық сауаттылық басты орында;
•Цифрлық құралдарды кеңінен қолдану (интерактивті тақта, онлайн платформалар
•Жеке, сараланған және жобалық оқыту әдістері.

«Заманына қарай адамы» деген сөз бекер айтылмаса керек. Әрине, екі заман мұғалімдерінің білім беру процесінде айтарлықтай алшақтық бар. Себебі өткен ғасыр қазіргі замандай болмады. Ғаламтор, компьютер, қашықтан оқыту, жаңа әдістемелік құралдар сияқты жаңа, тың дүниелер күнделікті өміріміздің бір бөлігіне айналып үлгерді.

Қазір жаңа көзқарастағы, жаңа компьютерлік технологияларға ұмтылатын, сыни тұрғыдан ойлайтын жаңа ұрпақтың балалары өсіп келеді.

Ең мықты тәрбие мектебі сол заманда болды. Бүгінгі күннің балалары – әлеуметтік желіні, ғаламтор желісін, қашықтан оқуды меңгерген, індет кезеңін басынан өткеріп жатқан ұрпақ. Олардың зейіндері тұрақсыз, есте сақтау қабілеттері де қанағаттанарлық деңгейде емес. Мұғалімдерге де оңай тиіп жатқан жоқ.

Сонымен қатар жақсы ұстаздан білім алған оқушы есейгенде өмірден өз жолдарын тауып, табысты адамға айналатыны сөзсіз. Жұмысына адал адам оқудан, өзін-өзі жетілдіруден тынбайды, оның сабағында бүгінгі күннің жаңалығы, қазіргі заманның лебі есіп тұрады. Бұрынғы жақсы мұғалім өзінің өмірге деген жағымды көзқарасымен, ашық-жарқын мінезімен балалардың жүрегіне жол тауып, болашаққа деген сенімдерін нығайтып, жақсы істерге, бастаушы ниеттеріне жол аша білді.

Мұғалім өзінің білімін үздіксіз дамытып, жетілдіріп отырғанда ғана сыйлы ұстаз бола алады. «Оқуды, ізденуді тоқтатысымен, оның мұғалімдігі жойылады» деп Константин Ушинский айтқандай, педагогтар өздеріне жүктелген міндетті мүлтіксіз орындауы тиіс. Сол себепті іздену, даму, кәсіби өсу, біліктілігін арттыру – мамандардың кезек күттірмейтін міндеттерінің бірі.Жас мамандарға мектептің берері өте көп. Сонымен бірге тәжірибелі ұстаздар да өз көмектерін аяп қалған емес.

«Егер болашақтың өзгеруін қаласаң, өзің қазіргі сәттің өзгерісі бол», – деп Ганди айтқандай, ағысы күшті қоғамның талабына сай болу – әр ұстаздың міндеті.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесі педагогика ғылымы мен озат тәжірибелердің басты бағыты болары даусыз. XXI ғасыр мектебін көптеген қиындық, кедергіге қарамай, өркендету, оның сапасын арттыру мейлі қай дәуірдің болсын мұғаліміне байланысты.

XXI ғасырдың ұстазы – бұл үздіксіз даму үстіндегі маман. Ол тек пәндік біліммен шектелмейді, сонымен қатар цифрлық, эмоционалдық және әлеуметтік дағдыларды меңгерген.

Басты қасиеттері:

1.Цифрлық сауаттылық – онлайн платформалармен, интерактивті құралдармен жұмыс істей алу.

2.Креативтілік – шығармашылықпен сабақ жүргізу, оқушыны қызықтыра білу.

3.Сын тұрғысынан ойлау – мәселені терең талдап, оқушыны ойлануға үйрету.

4.Коммуникация және коллаборация – әріптестермен, ата-анамен, оқушымен тиімді байланыс орнату.

5.Эмоционалды интеллект – оқушының психологиялық жағдайын түсіну, қолдау көрсету.

Ұстаздың жаңа міндеттері

•Жеке оқытуды жүзеге асыру – әр оқушының қабілетіне қарай бағыт беру;

•Инновациялық әдістерді қолдану – STEM, CLIL, жобалық оқыту, геймификация сынды заманауи тәсілдерді енгізу;

•Өмірлік дағдыларды дамыту – қаржылық сауаттылық, экологиялық тәрбие, медиасауаттылық;

•Кәсіби даму – семинар, вебинар, халықаралық бағдарлама, тәжірибе алмасу арқылы үздіксіз жетілу.

Ұстаз – болашақты қалыптастырушы

XXI ғасырдағы педагог – бұл елдің болашағына тікелей әсер ететін тұлға. Оқушының бойындағы талантты ашу, қабілетін дамыту, азаматтық жауапкершілік қалыптастыру – ұстаздың күнделікті жұмысының бір бөлігі. Сондықтан бүгінгі мұғалім жаңашыл, жан-жақты, заманауи технологияны меңгерген, ашық және талапшыл болуы керек.

Қорытынды

XXI ғасыр педагогы – бұл білім мен тәрбиені қатар алып жүретін, қоғам сұранысына сай икемделе алатын, өмір бойы үйренуге дайын тұлға. Ұстаздың кәсіби өсуі – тек жеке жетістік емес, ол жалпы білім беру сапасының көрсеткіші. Сондықтан да, әрбір мұғалім өзінің жеке профилін дамытып, заман талабына сай педагог болуға ұмтылуы керек.

Әдебиет тізімі

1. Назарбаев Н.А. Жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауы // Казахстанская правда, 06.09. 2012.

2. Жаңа педагогикалық технологиялар (оқу құралы). -Алматы, 2006.

3. Серікқалиұлы З. Дүниетану даналығы. Ғылыми және көркемдік таным ерекшеліктері. -Алматы: Білім, 1994, -224 б. 7. Баширова Ж.Р., Төлешова Ұ.Б. Педагогикалық технологиялар арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Оқу-әдістемелік құрал. -Алматы, 2003, -60 б.

4. Абдімәжитов К. Педагогикалық практика кезінде студенттерді тәрбие жұмысына даярлау (Ауыл мектептерінің тәжірибесінен). -Алматы, 1996, -76 б.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ИГР ДЛЯ РАЗВИТИЯ МОТОРИКИ И КООРДИНАЦИИ У ШКОЛЬНИКОВ

Дарибаева Нурсулу Азырхановна
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г. Белинского»
учитель физической культуры

Аннотация. В данной статье рассматривается использование нетрадиционных игр для развития моторики и координации у школьников. Актуальность темы заключается в необходимости применения инновационных методов в процессе физического воспитания, направленных на развитие двигательных навыков и улучшение общей физической подготовки учащихся. В статье подробно освещены методы формирования атакующих и защитных тактик в играх, направленных на развитие координации, гибкости, баланса и других двигательных качеств у школьников. Также представлено описание различных нестандартных игр, таких как эстафеты, спортивные квесты и другие упражнения, которые способствуют улучшению моторики у детей. На основе личного опыта преподавания

физической культуры в школе показано, как нестандартные подходы в организации физкультурных занятий помогают ученикам не только улучшать свои физические показатели, но и развивать важные качества, такие как командная работа, внимательность и быстрота реакции.

Ключевые слова: нетрадиционные игры, моторика, координация, баланс, гибкость, школьники, физическое воспитание, атакующие и защитные тактики, эстафеты, спортивные квесты, физическая культура.

В последние годы наблюдается значительный рост интереса к нетрадиционным формам и методам работы на уроках физической культуры. Это связано с необходимостью поиска новых способов мотивации школьников, а также с увеличением потребности в физическом развитии детей в условиях современных образовательных требований. Одним из таких методов является использование нетрадиционных игр, которые оказывают комплексное воздействие на развитие моторики и координации у школьников. На собственном опыте преподавания я убедилась в высокой эффективности таких игр, особенно для улучшения баланса, гибкости и общей двигательной активности учащихся.

Основной задачей использования нетрадиционных игр является не только физическое развитие детей, но и воспитание у них командного духа, внимания и способности быстро принимать решения в нестандартных ситуациях. В отличие от традиционных спортивных игр, такие подходы позволяют разнообразить уроки, вовлечь учащихся в активную деятельность, а также развить их способность к взаимодействию в группе, что немаловажно для формирования личностных качеств.

Одним из ключевых элементов, который включает в себя использование

нетрадиционных игр, является развитие координации движений. Это качество играет главную роль в успешности выполнения большинства спортивных и повседневных задач.

Наиболее эффективным способом тренировки координации является создание таких условий, в которых школьники вынуждены применять все свои двигательные навыки в динамично меняющихся ситуациях. Для этого важно включать в занятия физической культурой такие игры и упражнения, которые требовали бы от учеников не только силы и выносливости, но и ловкости, способности ориентироваться в пространстве, быстро адаптироваться к меняющимся условиям.

В своей практике я использую множество нетрадиционных игр, направленных на развитие координации. Например, спортивные эстафеты, в которых дети выполняют различные задания, требующие ловкости, быстроты и точности движений. В этих играх часто сочетаются элементы скорости, силы и выносливости, что позволяет развивать разнообразные физические качества. Каждое упражнение в таких эстафетах направлено на выполнение определенных двигательных навыков, например, передача мяча с одной руки на другую, прыжки через препятствия, балансирование на различных поверхностях и многие другие.

Важным элементом таких игр является создание атакующих и защитных тактик, что помогает детям не только развивать физическую подготовленность, но и учить их быстро принимать решения и работать в команде. В спортивных квестах, которые я также активно использую на уроках физкультуры, дети разделяются на команды, каждая из которых

выполняет различные задания. Задания могут быть как индивидуальными, так и групповыми, что способствует формированию навыков работы в команде. В этих играх важно не только преодолеть препятствия, но и выработать стратегию: как грамотно распределить силы, какие действия предпринять в случае возникновения сложных ситуаций.

Одним из примеров такой игры является квест, в котором ученикам нужно пройти несколько этапов, используя различные физические упражнения. Например, первое задание может быть связано с преодолением полосы препятствий, где школьники должны продемонстрировать ловкость и координацию движений, а следующее задание может потребовать от детей решения логической задачи на время. В ходе выполнения задания

необходимо учитывать как атакующие, так и защитные действия, например, «защита» своей позиции от «противников» — сверстников, что развивает не только физическую активность, но и стратегическое мышление.

Для формирования атакующих и защитных тактик в таких играх я использую

упражнения, в которых школьники должны применить свои навыки и тактические решения для успешного выполнения задания. Эти упражнения развивают гибкость мышления, так как дети учат гибко подходить к решению задачи, используя различные стратегии в зависимости от ситуации. Они должны уметь менять свои действия в ответ на действия противников, что развивает не только координацию, но и быстроту реакции.

Кроме того, в нетрадиционных играх важно использовать элементы игры с мячом, что также способствует улучшению координации движений и развивает пространственное ориентирование. Мяч — универсальный тренажер, который можно использовать в различных вариантах и с разными целями: для тренировки баланса, координации и реакции. Например, в некоторых эстафетах с мячом школьники должны передать мяч друг другу на определенной скорости, при этом выполняя различные элементы, такие как бег, прыжки, повороты и балансирование.

Не менее важным аспектом таких игр является использование элементов фитнеса и растяжки, которые помогают развивать гибкость, улучшать подвижность суставов и предотвращать травмы. В этом контексте можно использовать игровые упражнения, направленные на растяжку, такие как «колесо», «лягушка», «слон» и другие. Такие элементы не только тренируют мышцы, но и помогают детям развить гибкость и улучшить осанку, что, в свою очередь, положительно влияет на общую физическую подготовленность. Результаты применения таких нетрадиционных игр в моей практике показывают их высокую эффективность. Школьники становятся более уверенными в своих силах, у них развивается не только физическая выносливость, но и умение работать вкоманде, принимать решения в стрессовых ситуациях. Кроме того, такие игры стимулируют интерес к физической культуре, создают положительное отношение к физической активности и позволяют учащимся почувствовать значимость командной работы.

Таким образом, использование нетрадиционных игр на уроках физкультуры способствует всестороннему развитию школьников. Эти игры развивают не только физические качества, такие как координация, гибкость и баланс, но и важные социальные навыки, такие как командная работа, стратегия и тактика. Применение таких методов в учебном процессе помогает детям не только улучшать свои двигательные навыки, но и учит их думать, анализировать ситуации и адаптироваться к меняющимся условиям. Это делает обучение физической культуре более увлекательным и эффективным.

Список литературы:

1. Смирнов, А. А. (2012). Теория и методика физического воспитания. М.: Академия.
2. Калмыков, В. П. (2013). Нетрадиционные формы физического воспитания школьников.М.: Просвещение.
3. Петренко, Л. П. (2015). Современные подходы к организации уроков физическойкультуры. СПб.: Речь.
4. Рождественская, Н. И. (2016). Игровые технологии в физическом воспитании. Казань: Академия.5. Николаева, И. В. (2018). Развитие моторики у школьников с помощью нетрадиционных форм занятий физической культурой. Алматы: Білім.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІНЕН ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТҰРҒЫСЫНДА БІЛІМ БЕРУ – ӘЛЕМДІК БІЛІМ КЕҢІСТІГІНЕ ЕНУДІҢ КЕПІЛІ

Джапанова Нина Абилгазыевна
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы «№9 жалпы білім беретін мектеп»
КММ-сінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

«Білген адам білімді өмір бойы іздейді» деп С.Торайғыров айтқандай заман дамуындағы жетістіктер болашақ ұрпақтың білімі мен тәрбиесіндегі жетістіктерге, ал ол өз кезегінде білім беру бағдарламаларын табысты жүзеге асыратын, цифрлық мәдениетті қалыптастыруға ықпал ететін мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне байланысты.

Қазіргі кезде оқыту технологияларын қолдану әріптестерімнің тәжірибесіне еніп қоймай, бүкіл білім беру жүйесіне де әсерін тигізуде. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында әр түрлі. Сондықтан алда тұрған міндет – оқушылардың бойында көрінбей тұрған дарыны мен талантын, қабілеті мен қырын ашу. Бүгінгі таңда өз пәнін жақсы білгендік жеткілікті емес, оқытудың озық технологиясына сай тиімді оқыта алу қажет. Әрбір мұғалім заман талабына сай білім үрдісіне дайын болып, жаңашылдыққа ұмтылып отыруы тиіс. Педагогтың тәжірибелілігі оның жаңа тың идеялармен мақсатқа бағытталып жұмыс істеуінен, қабілетінен көрінеді.

«Олар жұмыстарына жеткілікті уақыт бөле білулері керек, оқушының білімі мен дағдыларын дамытуда ғана емес, жалпы алғанда оның оқуын барынша даралау және баланың бойында метасананы – қалай оқу керектігін үйренуді қалыптастыруға мән бере отырып, оны тұлға ретінде дамытуда икемділік танытулары тиіс (Schleicher,2012) [1,5].

Бүгінгі күні мұғалім кәсіби және тұлғалық өздігінен жетілуге деген айтарлықтай жоғары ішкі уәждемеге ие болмаса, онда ол өзінің кәсіпқойлығының төменгі деңгейінде қалып қоятыны белгілі. Сондықтан олар ғылыми-техникалық прогресстен қалыспай, заманауи технологияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, өз тәжірибелерінде нәтижелі пайдалана білуі керек.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда әдіс-тәсілдер сабақтың мазмұны мен мақсатына сай таңдалып, оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға, ғылыми танымын қалыптастыруға бағытталуы қажет. Әдістердің үйлесімді қолданылуы – оқыту тиімділігінің басты шарты.

Сабақты ұйымдастыруда оқытуды ынтымақтастық және топтағы бірлескен жұмыс формалары арқылы ұйымдастыру керек. Өйткені, «кәсіпқой ұстаз сабақ пен мұғалімнің мінез-құлқы драматургия заңдарына бағынатындығын түсінуі керек: қызығушылық тудыра білуі қажет, оны сақтап қалу, оның шарықтау шегіне жетіп және танымдық нәтижені қамтамасыз етуі қажет» [4,52].

Өз тәжірибемде «ТИСТ (түсінік, идея, сұрақ, тұжырым) кестесі» әдісін үнемі қолданып отырамын. Бұл технологияның негізгі мақсаты – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, қалыптан тыс ойлауға үйрету. Демек жаңа нәрсе ойлап табу, сол арқылы жетістікке қол жеткізу деп түсіну керек. Шығармашылық қабілеттер - шығармашылық ойлау арқылы қалыптасатын ойдың жылдамдығы, икемділігі, тапқырлығы, дәлдігі.

Оқушыларға қазақ әдебиеті сабағында ірі тұлғаларының бірі саналатын қаламгер шығармаларын зерттеу арқылы әдеби-теориялық білімдерін тереңдетуді, тарихи танымдарын кеңейтуді және тұлғалық дамуын көздейтін «Әбіштану негіздері: Жазушы мұрасына ғылыми жол» элективті курсы өткізу жемісті нәтиже берді. Бұл бағдарлама оқушыларға терең әдеби білім берумен қатар, ұлттық рухты бойға сіңіретін, елжандылыққа, адамгершілікке тәрбиелейді. Оқушылардың ішкі мотивациясын, өз ойын еркін жеткізуіне, өзіндік бағасын арттыруға, көзқарасын қалыптастыруға жағдай жасайтын курсты оқытуда жұмыс барысында рефлексия, пікірталас, өзара бағалау әдістері қолданылады. Бұл әдістер баланың тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Мұғалім оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, мәтінді терең түсінуге, пікірталасқа қатысуға, өз ойын әдеби тілде жеткізе білуге үйретеді. Сонымен қатар, топтық жұмыс, сұхбат, шығармашылық тапсырмалар, дебат, көркем оқу, зерттеу жобалары секілді белсенді әдістер қолданылады. Оқушылардың әдеби-теориялық танымын кеңейту, зерттеушілік және шығармашылық дағдыларын дамыту, тұлғалық көзқарасын қалыптастыруға бағытталған «Әбіштану негіздері: Жазушы мұрасына ғылыми жол» сияқты курстарды көптеп өткізудің маңызы зор. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында материалды қысқаша түсіндіруге (сызба, кесте, т.б.) тырысамын. Бұл оқушылардың өзі қорытынды шығарып, ізденуіне жол ашады. Қазіргі кезде оқытудың озық технологияларын меңгерген оқушыларымның саны күннен-күнге өсіп келеді. Цифрлық платформалар мен мультимедианы пайдалану арқылы олардың сыни ойлауы, креативтілігі, коммуникативті дағдылары дамып, білімді меңгеру деңгейі жоғарылауда. Мәселен:

- Аудиокітаптар, электронды оқулықтар және подкаст арқылы есту, сезіну қабілеттері артты.
- Бейнематериалдар, анимациялық көріністер мен мультфильмдер арқылы қызығушылықтары оянды.
- Әртүрлі платформалардағы интерактивті тапсырмалар (learningApps, Google Classroom, Wordwall, Kahoot, Quizizz және т.б.) арқылы шығармашылыққа жол ашылды.
- AR (Augmented Reality) технологиясы арқылы кейіпкерлерді «сөйлетіп», олармен виртуалды қарым-қатынас жасай алды.
- YouTube немесе TikTok жобасы арқылы шығармаға арналған шағын бейнекөрініс түсірді, рөлдік ойындар және сахналық қойылымдарға дайындалды.

Оқушылардың зерттеушілік, шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытуда да оқушылармен төмендегі технологиялар өз жемісін берді:

1. **Жобалық оқыту технологиясы** (ақпарат жинау, талдау, презентация жасау);
2. **Шығармашылық ізденіс технологиясы** (шығарманы ғылыми тұрғыда қайта құру);
3. **Кейс әдісі** (жағдаяттық тапсырмалар арқылы талдау жасау).

Жұмыстың кіріспе бөлімінде – «Ғылыми проблема таңдау», «Зерттеу сұрағы», «Гипотеза ұсынысы»;
Негізгі бөлімде – «Зерттеу құрылымы», «Дәйек пен дәлелдер», «Қорытынды жасау»;
Қорытындыда – «Жоба қорғау», «Ғылыми пікірталас», «Өзіндік бағалау парағы» әдістері ұсынылды. Бұл әдістер оқушылардың өздігінен ғылыми жоба тақырыбын таңдап, зерттеу жұмыстарын жүргізуде ғылыми танымын қалыптастырды.

Сабақ кезінде және сабақтан тыс уақытта ұйымдастырылған жеке, жұптық, және топтық жұмыстар, қолданылған зерттеу жобалары, рольдік ойындар, жүргізілген шығармашылық жұмыстар оқушылардың бойында патриотизм, адамдық, азаматтылық, ғылым, отбасы, еңбек пен шығармашылық, өнер мен әдебиет құндылықтарын сақтап өсуіне үлкен септігін тигізуде.

Білім жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана біліп, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ұстаздар алдында тұрған міндет екендігін айқындап берсе керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші (ілгері) деңгей. Екінші басылым // www.cpm/kz.
2. Лизгинский В.М. Современный урок: особенности, подходы, диагностика. М.: Центр «Педагогический поиск», 2009.
3. Тәңірбергенова Д. Жаңа педагогикалық технологиялар – ұстаздардың жан-жақты құзыреттілігін арттыру құралы. Білім берудегі менеджмент. №3 2014.
4. Бітібаева Қ.О. «Әдебиетті оқыту әдістемесі»: әдіст. құр. – Алматы: Рауан, 1997 (2017). – 89 б.
5. Жарқынбеков С.Д. Сманқұлова Ж.Е. XXI ғасыр мұғалімі. А.:2006.
6. Рахметова Ә.Е. Мәдениетаралық құзыреттілік және тілдік білім. Қ.:2014.

БИОЛГИЯ САБАҒЫНДА STEM ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Дошмаганбетова Нуржанат Есеновна
Қызылорда қаласы, "Зерде" жеке жалпы білім беру мекемесінің биология пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада биологияны оқытуда STEM технологияларын қолдану мүмкіндіктері қарастырылды, әдістемелердің мысалдары, оларды практикалық қолдану, сондай-ақ осы тәсілдің тиімділігі талданды. Зерттеу нәтижелері STEM технологияларын пайдалану зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал ететінін, биологиялық тұжырымдамаларды меңгеруді жақсартатынын көрсетеді.

Тірек сөздер: биология, STEM, PBL (Problem - Based Learning), PBL (Project - Based Learning), IBL (Inquiry - Based Learning), Google form, тірек-қимыл жүйесі.

Ғылым мен технологияны дамытудың қазіргі жағдайында білім беру жүйесі оқушылардың 21 ғасырдың негізгі құзыреттерін қалыптастыруға бағытталған оқытудың жаңа әдістерін енгізуді талап етеді. Ең тиімді тәсілдердің бірі-жаратылыстану, технология, инженерия және математиканы біріктіретін STEM білімі. STEM білім беру жүйесі оқушылардың сенімін, тиімділігін, ғылымға қызығушылығын арттыруға бағытталған. Біздің оқушыларымыз ертеңгі өмірге қабілетті болсын десек, бүгін оларға stem кеңістігінде жұмыс жасауға жағдай жасауымыз керек. Осы мақсатпен stem технологиясын түрлі жағдайда білімдерін арттыру арқылы, мұның ішінде, биология пәнінде қолдану маңызды болып отыр.

Әлемдік білім берудің негізгі тренді – STEM технологиясын биология пәнін оқытуда қолдану оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау, қарым – қатынас жасау, алған білімдерін өмірде пайдалана алу, кез келген уақытта өзгерістер мен тәжірибеге ашықтық қабілеттерін дамыта отырып, жаңашыл, креативті көзқарас қалыптастырады. Негізгі ережелер биологиялық білім беруде теориялық іргелі заманауи зерттеулердің нәтижелері мен зерттеудің жүйелі іске асырылуының логикалық бірізділігі басшылыққа алынды. Білім беру мекемелерінде биологиялық білім беруде «STEM» технологиясын қолданудың тиімділігін ашып көрсету мақсат болып отыр. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде биология пәнін оқытуда мынадай қағидаларды ескеру қажет: кәсіби бағыттылық, объективтілік, теорияның практикамен байланысы, бірізділік, тәрбиелік оқыту, сабақтастылық, ғылымилық, пәнаралық байланыс, жүйелілік, білім алушылардың белсенділігі, қажетті қиындық дәрежесіндегі қолжетімділік, көрнекілік әдістерінің әр түрлігі,шығармашылық іс-әрекет.

- білім алушыларды STEM-ге тарту, қызықтыру және олардың қабілетін арттыру;
- STEM технологиясын қолдану бойынша мұғалімдердің әлеуетін арттыру;
- білім беру мекемелеріндерде STEM – білім беруге байланысты мүмкіндіктерді қолдау;
- STEM бойынша ЖОО, мектеп, бизнес, өнеркәсіп арасында тиімді қарым – қатынас орнату;
- сапалы деректер қорын құру;

STEM тәсілі – бұл оқыту әдісі ғана емес, ол ойлау тәсілі. Өйткені оқушылар бір платформаны пайдалану үшін, бір құбылысты сол платформаны пайдалана отырып түсіндіру үшін тек қана биология пәндерінен білімін ғана пайдалана қоймайды, ол тағы информатика, география, химия пәндерінен алған білімін пайдалануы тиіс және алған білімдерін практикада қолдануды үйренеді. Бұл жерде тек қана бір пәннің білімі жеткіліксіз, оқушылар жан – жақты ойлай алатын, сыни тұрғыдан қарай алатын болады. STEM – биология, химия, физика, география, информатика, математика, технология, робототехника пәндерін біріктіру нәтижесінде пайда болған тәсіл және келешекте бір бөлек пән болады деуге тұрарлық. Виртуалды STEM кабинетінде математика мұғалімдері Promethean Activ Panel интерактивті жабдығының мүмкіндіктерін кеңінен пайдаланса, ал барлық анатомиялық органдардың құрылымын егжей-тегжейлі талдауға және анимациялар мен презентация жасауға мүмкіндік

беретін, жоғары сапалы визуалды – интерактивті «Vived science» бағдарламасымен биология мұғалімдері жұмыс жасауға болады. Биология пәндеріндегі зертханалық, сарамандық, жұмыстары осы тәсілдің көмегімен виртуалды зертханалық жұмыстарды көрсету арқылы оқушылардың пәнге деген қызуғушылықтарын арттыруға болады. Сонымен қатар биология мен химиядағы көптеген зерттеу объектілерінің 3D нұсқаларын оқушылар өз қолдарымен шашып және жинастырып сабақты түсінікті етіп қабылдауға мүмкіндік береді. Макро және микроәлемде өтіп жатқан табиғи құбылыстарды зерттеуге, сандық зертхана мен демонстрациялық жұмыстар мен виртуалды модельдеу жұмыстарын жасауда маңызы зор болып отыр.

Биология пәндерінде дәстүрлі оқытудың әдістерімен салыстыратын болсақ STEM тәсілі арқылы оқушылар тәжірибе жасауға, модельдерді жобалауға, қысқаметражды видеороликтерді түсіруге, өз идеяларын берілген тапсырмаларын ашып жүзеге асыратын керемет тәсілдің бірі болып табылады. Мысалы: 5-6 сынып оқушылары Lego Education Mindstorms EV3 конструкторлары арқылы роботтарды құрастырумен қатар, оларға программа жазып басқаруды үйренуге болады. Роботтарды жүргізу, билету, лабиринттен бағдаршам арқылы жүру, шеңбер бойынша ақ қара сызықтар бойынша қозғалу, кедергілерге тоқтау жобаларын жасау оқушылар үшін қызықты болары сөзсіз. Сонымен қатар оқушыларға роботтарды құрастырумен қатар оның бағдарламасын жазуды үйретететін ноутбукке орнатылған бағдарламалық жасақтама толық оқушылар үшін жұмыс жасауға болады.

Problem - Based Learning (проблемаға бағытталған оқыту) – теория мен тәжірибені біріктіре отырып, алға қойылған проблеманы шешуге және білім алушылардың сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған әдіс түрі. Project – Based Learning (жобаға негізделген оқыту) – мәселелер мен сұрақтардың жауабын зерттеп, терең білімге қол жеткізетін динамикалық тәсіл. Ал Inquiry – Based Learning (зерттеуге бағытталған оқыту) – бұл сұрақ қоя білуге және сол бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізуге бағытталған тәсіл болып табылады. Жалпы сабақ барысында аталған әдістердің ішінде оқушылардың басым көпшілігінің Cooperative learning әдісін пайдаланғысы келетіндігі анықталды.

Биология пәндеріне қатысты STEM технологиясын келесі бағыттарда қолданған тиімді болып саналады: макроәлемде өтіп жатқан табиғи құбылыстарды зерттеуге, мұнда нақты өмірдегі әртүрлі нысандардың, құрылыстардың, құралдар мен жабдықтардың (ракета, машина, әуе, су кемелері, зауыттар мен фабрикалар үлгілері, кез-келген өндірістің инженерлік технологиясы, физикалық, химиялық, биологиялық құбылыстар) прототиптерін жасап шығару. Оларға STEM технологияның құрылымдау, технологиялық модельдеусынды түрлері жатады. Нақты әлемдегі үдерістерді компьютерлік, ақпараттық-бағдарламалық тұрғыдан жасақталған, STEM технологияларының озық түрлерінің (математикалық модельдеу, инженерлік графика, дизайн жасау, сандық зертханалар) көмегімен бақылап, зерттеп, қандай-да бір өнімдер жасауға болады. Сандық зертханалар – биология сабақтарында демонстрациялық және зертханалық сабақтарды жүргізу үшін қажетті қондырғылар мен бағдарламалық қамтамасыз ету құралдары. Сандық (компьютерлік) зертхана – әртүрлі физикалық – химиялық шамаларды тіркейтін құрылғылар мен контейнерден, жеке компьютермен байланыс жасау қабілеті бар өлшеу блогынан тұрады. Мұндай зертханаларды қолдану жұмыс барысындағы көрнекілікті арттырып қана қоймай, зертхана комплектісіне енетін жаңа, сезімтал құралдар арқылы жұмыс нәтижелерін де тез, әрі жоғары дәлдікпен өңдеуге көмек береді.

Қорытындылай келе, биология сабағында stem заманауи технологиясын қолдану тиімді екенін көруге болады. STEM технологиясы арқылы жұмыс жасау мұғалім үшін де, білім алушы үшін де қызықты, әрі қажет болып келеді. Оқушылар алған білімдерін практикалық жұмыстар арқылы бекітіп отырса, өз бетінше білім алуға құштарлықтары арта түседі, оқушылардың функционалдық сауаттылықтары қалыптасып, олардың өмірлік және кәсіби перспективалары, өз күштеріне деген сенімділігі артады.

Пайдаланылған әдебиет тізімі:

1. Анисимова Т.И., Шатунова О.В., Сабирова Ф.М. STEAM-образование как инновационная технология для Индустрии. //Научный диалог, 2018.

2. Обухова А.С., ЛовягинС.А. Задания для практики STEM образования: от суммы частных задач и учебных дисциплин к целостному деятельностному междисциплинарному подходу //Исследователь/Resrarcher, 2020.

3. Ногайбаева Г. Развитие STEM-образования в мире и Казахстане. //Білімді ел – образованная страна, 2016.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Еламанова Гульхан Усербаевна
"Сазды орта мектебі" КММ ағылшын тілі мұғалімі

Сандық білім беру ресурстары – оқу процесінің білім беру және тәрбиелік міндеттеріне қол жеткізуге бағытталған графикалық, мәтіндік, сандық, сөйлеу, музыкалық ақпаратты қамтитын ақпараттық дереккөз болып табылады. Ағылшын тілі сабағында сандық білім беру ресурстарын пайдалану бірнеше мәселені шешеді. Соның ішінде оқушылардың оқу материалын жете түсінуін және есте сақтауын жеңілдетеді. Ағылшын тілі сабағында сандық технологияларды қолдану шексіз мүмкіндіктер сыйлайды.

Бұл үдеріс шет тілдерін, әсіресе ағылшын тілін оқытуға айтарлықтай ықпал етеді. Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы оқу үдерісін жаңа деңгейге көтеріп, мұғалімдер мен оқушылар үшін жаңа мүмкіндіктер туғызуда. Ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану, оқыту әдістерін жетілдіруге, оқушылардың ынтасын арттыруға және оқу материалын игеруге көмектеседі.

Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды тиімді қолданудың жолдары, олардың артықшылықтары мен кемшіліктері, сонымен қатар білім беру үдерісін жақсартуға көмектесетін цифрлық құралдар мен платформалар талқыланады.

Цифрлық технологиялардың білім беру жүйесіндегі рөлі Цифрлық технологиялар бүгінгі күні білім беру үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Олар білім берудің сапасын жақсартуға, білім алушылардың белсенділігін арттыруға және олардың білім деңгейін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілін оқытуда цифрлық технологияларды қолдану тілдік дағдыларды дамытуға, жеке оқыту әдістемесін енгізуге және оқушылардың өз бетімен білім алуына ықпал етеді.

Цифрлық технологиялардың артықшылықтары

1. Оқушылардың белсенділігін арттыру

Цифрлық құралдар сабақтарды интерактивті және қызықты етуге көмектеседі.

Мультимедиялық материалдарды қолдану (бейне, аудио, анимация) оқушылардың назарын аударып, олардың белсенділігін арттырады. Интерактивті ойындар мен тапсырмалар оқушылардың тілдік дағдыларды ойын түрінде меңгеруіне көмектеседі.

2. Жеке оқыту мүмкіндігі

Цифрлық технологиялар арқылы әрбір оқушының жеке қабілеттеріне қарай тапсырмалар беру оңайырақ болады. Әр оқушының оқу қарқынына сәйкес жаттығулар мен тапсырмалар жасауға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе тілді меңгерудің бастапқы кезеңінде маңызды.

3. Дербестік және өз бетімен оқу

Онлайн платформалар мен қосымшалар оқушыларға өз бетімен оқуға мүмкіндік береді. Олар интернетте түрлі тапсырмалар орындап, өз білімдерін жетілдіре алады. Бұл оқушылардың жауапкершілігін арттырып, өз оқуын басқаруға мүмкіндік береді.

4. Қол жетімділік

Цифрлық технологиялар оқушыларға кез келген уақытта және кез келген жерде оқу материалдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл олардың оқу процесін үздіксіз жүргізуге ықпал етеді, сабақтан тыс уақытта да өз білімін жетілдіруге жағдай жасайды.

Ағылшын тілі сабағында қолданылатын цифрлық құралдар

1. Интерактивті тақталар

Интерактивті тақталар ағылшын тілі сабағында кеңінен қолданылатын тиімді құралдардың бірі болып табылады. Олар арқылы мұғалімдер мәтінді көрсету, бейнелерді ойнату және интерактивті тапсырмалар орындау мүмкіндігіне ие.

Бұл тақталар бірлескен жұмысты жақсартып, оқушылардың белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

2. Оқу қосымшалары мен бағдарламалар

Duolingo, Memrise, Quizlet сияқты оқу қосымшалары ағылшын тілін оқып-үйренуге арналған тиімді құралдар болып табылады. Бұл қосымшалар оқушыларға сөздік қорын байытуға, грамматикалық ережелерді меңгеруге және тыңдалым дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3. Онлайн платформалар

Edmodo, Google Classroom сияқты платформалар оқыту процесін ұйымдастыруға және басқаруға мүмкіндік береді. Бұл платформалар мұғалімдер мен оқушылар арасындағы байланысты нығайтып, тапсырмаларды беру және орындау процесін оңайлатады.

4. Виртуалды және кеңейтілген шынайылық

VR және AR технологиялары ағылшын тілін оқытуды иммерсивті етеді. Виртуалды шынайылық арқылы оқушылар шетел тілінде сөйлейтін ортаға еніп, тілдік дағдыларын нақты жағдайларда жаттықтыра алады. Кеңейтілген шынайылық құралдары физикалық әлемге цифрлық ақпаратты орналастырып, интерактивті тапсырмалар орындауға мүмкіндік береді.

Цифрлық технологияларды қолданудағы қиындықтар Цифрлық технологияларды қолдану көптеген артықшылықтармен қатар қиындықтар да туғызады. Олардың бірі — технологияларға тең қолжетімділіктің болмауы. Барлық оқушыларда қажетті құрылғылар мен интернет байланысы болмауы мүмкін. Сондай-ақ, мұғалімдерге технологияларды тиімді пайдалану үшін тиісті даярлық қажет. Мұғалімдердің цифрлық сауаттылығы мен цифрлық құралдарды қолдану дағдылары жетілдірілуі керек.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану стратегиялары

1. Жоспарлау және мақсат қою

Цифрлық құралдарды енгізу кезінде мұғалімдер нақты мақсаттарды анықтап, оларды қалай тиімді қолдануға болатынын жоспарлауы керек. Технологияны қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіруге, белсенділігін арттыруға және сабақтың тиімділігін арттыруға бағытталуы тиіс.

2. Біртіндеп енгізу

Цифрлық технологияларды біртіндеп енгізу маңызды. Оқушылар мен мұғалімдер жаңа құралдарға бейімделуі үшін бастапқыда қарапайым құралдар қолданылып, кейіннен күрделі технологиялар енгізілуі мүмкін.

3. Үздіксіз қолдау және оқыту

Мұғалімдерге цифрлық технологияларды тиімді қолдану үшін үнемі кәсіби даму бағдарламалары ұсынылуы қажет. Сондай-ақ, мектептер мұғалімдерге қажетті құралдар мен ресурстарды қамтамасыз етуі керек.

Қорыта келе ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану қазіргі заманғы білім берудің маңызды бөліктерінің бірі болып табылады.

Олар оқыту әдістерін жетілдіріп, оқушылардың белсенділігін арттырып, оқыту процесін жеңілдетеді. Дегенмен, оларды тиімді пайдалану үшін мұғалімдердің цифрлық сауаттылығы мен даярлығына ерекше көңіл бөлу қажет. Цифрлық технологияларды дұрыс пайдалану арқылы оқушылардың ағылшын тілін меңгеру деңгейін айтарлықтай жоғарылатуға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Bax, S. (2003). “CALL—Past, present and future.” System, 31(1), 13-28.
2. Beetham, H., & Sharpe, R. (Eds.). (2013). Rethinking pedagogy for a digital age: Designing for 21st-century learning. Routledge.
3. Blake, R. J. (2013). Brave new digital classroom: Technology and foreign language learning. Georgetown University Press.
4. Cox, M., Abbott, C., Webb, M., et al. (2004). “ICT and attainment: A review of the research literature.” Journal of Computer Assisted Learning, 20(2), 147-156.
5. Dudeney, G., & Hockly, N. (2007). How to teach English with technology. Pearson Education.
6. Golonka, E. M., et al. (2014). “Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness.” Computer Assisted Language Learning, 27(1), 70-105.
7. Hampel, R., & Stickler, U. (2005). “New skills for new classrooms: Training tutors to teach languages online.” Computer Assisted Language Learning, 18(4), 311-326.
8. Hockly, N., & Dudeney, G. (2018). Digital literacies (2nd ed.). Pearson Education.
9. Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). “An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction.” ReCALL, 20(3), 271-289.
10. Li, L., & Walsh, S. (2011). “Technology uptake in Chinese EFL classes.” Language Teaching Research, 15(1), 99-125.

ЖАҢА ҚОҒАМ МҰҒАЛІМІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТІ ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Еришева Жанат Сейтбаевна
«Қызылорда облысының білім басқармасының Қармақшы ауданы бойынша білім бөлімінің «№274 орта мектебі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
Байқоңыр қаласы Қазақстан Республикасы

Аннотация: Бүгінгі қоғам дамуының динамикасы, адамның кәсіби қызметі, мансабы-үздіксіз білім алуды, өзінің кәсіби біліктілігін, құзыреттілігін үнемі арттырып отыруды талап етеді. Мұғалімнің педагогикалық құзіреттілігі – білім алушылардың оқуға, білімге деген қызығушылықтарын арттыру арқылы шығармашылық қабілеттерін аша отырып, ойлау жүйесінің, интеллектісінің өсуіне, өзіндік көзқарасы қалыптасуына, өзінің осал тұстарын білуге, сол арқылы іздене түсуге, белгілі бір саланы зерттеуге бағыттай отырып, сапалы

білім алуын қалыптастыру. Мақалада жаңа қоғам мұғалімінің педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары талданады.

Тірек сөздер: педагогикалық құзыреттіліктер, сапалы білім беру, нәтижелі, табысты сабақ.

Жалпы білім беру бағдарламасы мақсаттарының бірі – жаһандану кезеңінде қоғамда білімді, алған білімін өмірде қолдана алатын, өзіндік дүниетанымдық көзқарасы қалыптасқан, түрлі әлеуметтік топтармен тиімді тіл табысуға қабілетті және өркениет көшінен қалмайтын, ұлттық рухта сусындаған білімді азаматтарды тәрбиелеп шығару. Мектепке жүктелген осы мақсатты жүзеге асыру үшін не істемек керек? Осы мақсатқа жету үшін жаңа қоғам мұғалімі педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы құзыреттілігін дамыту керек. Жаһандану заманында педагогтердің кәсіби құзыреттілігін үнемі дамыту қажеттілігі "Педагог мәртебесі туралы" Заңның "Педагогтің міндеттері" деп аталатын 15-бабында да атап көрсетіледі:

1. Педагог:

1) өз қызметінде тиісті кәсіптік құзыреттерді меңгеруге;

2) оқыту мен тәрбиелеудің педагогтік қағидаттарын сақтауға, оқыту мен тәрбиелеудің сапасын мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарында көзделген талаптардан төмен емес деңгейде қамтамасыз етуге ... міндетті ("Педагог мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы, 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ).

Кез келген саладағы маманның кәсіби құзыреттілігі – оқу нәтижесінде меңгерген білім, дағдыны тәжірибеде қолдана алуы, проблеманы шеше білуі десек, мұғалімнің педагогикалық құзіреттілігі – білім алушылардың оқуға, білімге деген қызығушылықтарын арттыру арқылы шығармашылық қабілеттерін аша отырып, ойлау жүйесінің, интеллектісінің өсуіне, өзіндік көзқарасы қалыптасуына, өзінің осал тұстарын білуге, сол арқылы іздене түсуге, белгілі бір саланы зерттеуге бағыттай отырып, сапалы білім алуын қалыптастыру.

Жалпы білім алушылардың білім сапасы сабақтың табысты жүргізілуіне тікелей байланысты. Сабақты табысты жүргізу үшін мұғалім педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда педагогикалық әдептің негізгі қағидаттарын сақтауға міндетті:

1) оқыту мен тәрбиелеуде адал болу,

2) бағалауда әділдік таныту;

3) жеке тұлғаның абыройы мен қадір қасиетін құрметтеу (Педагогикалық әдеп қағидалары, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №190 бұйрығына 1- қосымша).

Сондай ақ мұғалімнің сабақта табысқа жетуінің алғышарттары:

-мінез-құлқы: оқу процесінде қарым-қатынас мәдениетін сақтай білу;

-білім алушылардың жеткен жетістіктерін мақұлдай, қолдай білу;

-шыдамдылық және төзімділік таныту;

-білім алушылардың пікірін сыйлай білу, еркіндік, икемділік, кез-келген жағдаятты оңтайлы бағытта шешуге арналған әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана алу;

-білім алушылардың қызығушылығына қарай әрекет ете білу дағдысы;

-пайымдау мүмкіндіктері;

-сыртқы кескін-келбеті.

Мұғалім сабақ нәтижелі болуы үшін мына ережелерді ескергендері дұрыс:

-өте жинақы болу;

-білім алушылардың білмегеніне ренжімеу, көп ескерту бермеу, мейірімді болу;

-білім алушылардың сөзін бөлмеу, соңына дейін сөйлеуге мүмкіндік беру (білім алушының жауабы дұрыс болмаса, ол қойылған сұрақтың нақты болмауынан болуы мүмкін);

-білім алушылардың жауабын мақұлдап, ынталандырып, қоштап отыру қажет;

-тапсырма мен нұсқау анық, білім алушы мұғалімнің талабын анық түсінетін болуы шарт;

-сабақ барысында білім алушылардың зейінін тұрақтандыру, білім алушылардың ынта-ықыласын, қызығушылықтарын қадағалап отыру (егер ауытқулар болса, әдісті өзгерту немесе қосымша материалдарды пайдалану);

-сабақты дәл уақытында бастау, уақытты үнемдей білу (қазір тәрбиелік ақыл-кеңесті ұзақ уақыт айтып тұрудың қажеттілігі аз);

-білім алушыларға қойылған талап міндетті түрде жүзеге асуы керек.

Сабақ мақсатына жетсе, онда ол - нәтижелі сабақ. Мұғалімнің сабақты дұрыс жоспарлай білуі күтілетін нәтижеге қол жеткізеді және оның педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы кәсіби құзыреттілігін таныта алады. Төмендегідей педагогикалық кәсіби құзыреттіліктерге ие болған педагогтің сабағы нәтижелі болмақ:

-сабақ мақсаттары оқу мақсаттарына сәйкес алынып, барлық білім алушыларға нақты, айқын және қол жетімді болуы және мақсатқа жетудің жолдарын ретімен, бірізділікпен жүргізе білу;

-оқыту әдістері мен ресурстарды қолдану (мақсат пен күтілетін нәтижеге, жас ерекшеліктеріне, білім беру қажеттіліктеріне сәйкес жоспарлануы);

-оқу материалдарын тиімді таңдау және қолдану (оқу материалдары білім алушылардың тақырыпты толық меңгеруіне лайықты жасалуы шарт);

-сабақтан тыс ақпараттармен қамтамасыз ету (мұғалім сабақ материалын ұсынғанда білім алушының функционалдық сауаттылығын дамытуды көздеп, әртүрлі көздерден ақпаратты іздеу, алу және түсінік беру дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар қолданғаны жөн);

-цифрлық білім беру ресурстарын таңдай білу (білім алушылардың қабілетін дамытуды көздейтін мақсатта таңдалған дұрыс);

-сабақты жоспарлауда оқыту әдістерін, тапсырмалар мен ресурстарды саралау тәсілдерін қолдану (сабақтың барлық кезеңінде оқушының тақырыпқа танымдық қызығушылығын тудырады, білім алушылардың өзара әрекеттесуіне әсер етеді, құндылықтардың дамуына ықпал жасайды);

-бағалау әдістерін, құралдарын тиімді таңдап қолдану (бағалау әділ жүргізілгені дұрыс, себебі сабақта кім табысты болды, кімнің осал тұстары болды- барлығы рефлексия кезеңінде анық айтылғаны жөн);

-дұрыс рефлексия жасау (дұрыс жасалған рефлексия білім алушылардың сабақтың мақсаттары мен күтілетін нәтижелерге қол жеткізуіне ықпал етеді және келесі сабақта жоспарлауда нақты іс-әрекеттерді айқындауға мүмкіндік береді);

-сабақтың өткізілу темпінің интенсивті болуы (оқушылар тез жалығып кетпеу үшін).

Бүгінгі таңда педагогтің кәсіби құзыреттілігі - мұғалімнің педагогикалық үрдісті жоғары деңгейде ұйымдастыра алуы, білім алушылармен тиімді коммуникативтілік қатынасқа түсуі ғана емес, оқушылардың білім сапасының сипатын анықтайтын жаңа деңгей. Жаңа қоғам мұғалімінің құзыреттілігі адамның жеке тұлғалық қасиетіне бірден айналмайды, ол педагогикалық үрдісті ұйымдастыру мен қарым-қатынас жасау барысында ғана танылады, нәтижесінде жоғары біліктілік деңгейіне жетеді. Нәтижеге бағытталған сапалы білім беруде пән мұғалімінің құзыреттілігін дамыту жолдарына төмендегі талаптарды жатқызуға болады:

-үздіксіз кәсіби дамуы;

-жоғарғы деңгейге ұмтылу мен ізденіс;

-жаңашылдығы мен жаңалықты қабылдай білу, оны қолдана алу;

-адами құндылықтарға сай бола отырып, оны бала бойына сіңіре білу;

-біліктілігін арттыру;

-қоғам алдындағы жауапкершілікті сезіну;

-тұлғаны жаһандық мәселелер мен оқиғаларға үнемі және тұрақты назар аударуға бағдарлау.

Осы талаптарды бойына қалыптастырғанда жаңа қоғам мұғалімін құзыретті деп айтуға болады, себебі білім алушылардың білім сапасы, олардың тәрбиелік деңгейінің

жоғары болуы - мұғалім қызметінің нәтижесі. Мұғалімдер сабақта және сабақтан тыс іс-шараларда оқушыларды өздігінен білім мазмұнын ашатын, шешім қабылдауға қабілетті, зейіні жоғары, өзіне сенімді, жауапты, белсенді, жаңалыққа ұмтылатын және өзінің, өзгенің іс-әрекетіне талдау жасай алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған қағиданы ұстанады. Мұғалімдер оқушылардың бойында бұл дағдыларды түрлі оқыту тәсілдерін қолдану арқылы қалыптастырады және дамытады.

Қорытындылай келе айтарым, бүгінгі қоғамдағы мұғалімнің құзіреттілігін дамыту нәтижелерге жетуді көздейді. Нәтижеге бағытталған сабақта ескеруге тиіс ережелер, жетістікке жетудің алғышарттары, сапалы білім берудегі пән мұғаліміне қойылатын талаптар мұғалім бойынан табылса- онда мұғалімнің өзінің кәсіби құзыреттілігін игергені. Мұғалім болу - өмір бойы оқу. Осы кәсіби құзыреттіліктерді игерген мұғалім әрі қарай көп оқып, еңбектенсе, біліктілігін арттырып, өзін-өзі дамытуға арналған мүмкіндіктерді дұрыс пайдаланса, онда ол өз жұмысының нағыз шебері болатыны сөзсіз. Бүгінгі қоғам дамуының динамикасы, адамның кәсіби қызметі, мансабы- үздіксіз білім алуды, өзінің кәсіби біліктілігін, құзыреттілігін үнемі арттырып отыруды талап етеді.Қазіргі қоғамға сай болу үшін, педагогтің кәсіби құзыреттілігін үнемі жетілдіріп отырғаны жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1."Педагог мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы, 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ);

2."Педагогикалық әдеп қағидалары", Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №190 бұйрығына 1- қосымша;

3. Бұзаубақова К. Жаңа педагогикалық технология. "Қазақстан мектебі", 2001, №2;

4. К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі "Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі " атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008ж. 30-32 -б.

КӨРУ ҚАБІЛЕТІ ЗАҚЫМДАЛҒАН 3-4 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СИПАП СЕЗУІ МЕН ҰСАҚ МОТОРИКАСЫН ДИАГНОСТИКАЛАУ

Жайлаубек Шолпан Ергенқызы

Тифлопедагог, Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы «Шу ауданының білім бөлімінің психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» КММ

Жамбыл облысы, Шу ауданы

Аңдатпа

Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде жалпы педагогикалық міндеттермен қатар арнайы түзету-педагогикалық міндеттер де шешіледі. Солардың ішіндегі ең маңыздысы – балалардың әлеуметтік бейімделуі мен абилитациясы. Бұл міндеттердің сәтті жүзеге асырылуы әр баланың даму деңгейін дәл диагностикалау арқылы қамтамасыз етіледі, мұндай диагностика бар мәселелерді анықтап, соған сәйкес түзету жұмысының жоспары мен оқыту мазмұнын нақтылауға мүмкіндік береді.

Кілт сөз: көру қабілеті зақымдалған бала, сипап сезу, ұсақ моторика.

Балалардың диагностикалық материалды және диагностика барысында ұсынылатын тапсырмаларды (нұсқауларды, сұрақтарды) нақты және дәл қабылдауы үшін тифлопедагог әрбір тексерілетін баланың көру ауруының диагнозын және көру функциясының жай-күйін (көру өткірлігі, түсті ажырату қабілеті, көру сипаты, көру алаңы, сонымен қатар қылилық түрі мен бұрышы) білуі қажет. Тифлопедагог сондай-ақ көру патологиясының әртүрлі түрлері кезінде көру қабылдауының ерекшеліктерін де білуі тиіс. Осы көрсеткіштерге сәйкес, тексеруге арналған ойын, дидактикалық және иллюстрациялық материалды және оны өткізу әдістемесін таңдау қажет. [1]

Көру патологиясы бар мектепке дейінгі жастағы баланы диагностикалық тексерудің мақсаты – баланың танымдық деңгейінің және әлеуметтенуінде бар ауытқуларды анықтау, түзету және өзгерістерді бақылау.

Тексеру процесінде тифлопедагог келесі міндеттерді шешеді: баланың танымдық әрекетінің жеке ерекшеліктерін, түзетуге дайындық деңгейін, педагогикалық түзету мүмкіндігі мен басқа да даму бұзылыстарын түзету және компенсациялау мүмкіндіктерін анықтайды. Бала өзінің қалдық көру қабілетін пайдалану дағдыларын және сақталған анализаторлардың (ең алдымен, сипап сезу және есту) даму деңгейін анықтау маңызды орын алады.

Біз ұсынып отырған диагностикалық тексеруге арналған материал негізгі бағыттарды қамтиды: көру арқылы қабылдау, сипап сезу және ұсақ моторика, кеңістікте бағдарлау және әлеуметтік-тұрмыстық бағдар.[2]

Тексеру жүргізу барысында тифлопедагог баланың танымдық әрекетті меңгеруіне кедергі келтіретін қиындықтарды көре алады, олардың себептерін талдайды; баланың мінез-құлқының ерекшеліктерін, ұсынылған тапсырмаларға көзқарасын, жұмысқа қабілеттілігін анықтайды. Баланың осы мәліметтері тифлопедагогқа түзету оқытуында неге сүйену керектігін түсінуге, қажетті көмектің деңгейі мен сипатын анықтауға және түзету оқытудың негізгі міндеттерін белгілеуге мүмкіндік береді.[1]

3–4 жастағы баланы тифлопедагогикалық тексеру схемасы

Көру арқылы қабылдау

Параметр	**Диагностикалық тапсырмалар**	**Қажетті материалдар**
Түсі - Негізгі түстерді ажырату (локализация және сәйкестік); - Қоршаған заттардың түсін ажырату және атау.	• «Картинкадағыдай жасыл түсті барлық шарларды қуыршаққа көрсет» • «Карточкадағыдай түстегі барлық ойыншықтарды ал» • «Аталған түстегі пирамидашаны тап» • «Ойыншық қандай түсті?»	- Түрлі жасыл реңктегі шарлармен қуыршақтың суреті, жасыл түстің үлгісі бар карточка; - Қызыл, сары, жасыл, көк, қара, ақ карточкалар; - Түрлі түсті ойыншықтар.
Пішіні - Геометриялық фигуралар мен денелерді ажырату және атау; - Зат пішінін геометриялық үлгімен салыстыру; - Ұқсас пішіндерді ажырату.	• «Фигураны (немесе ойыншықты) ата» • «Сол фигураның (немесе ойыншықтың) дәл сондайын тап» • «Фигураны дәл сондай пішіндегі заттың жанына қой» • «Шаршыға ұқсас печеньені тарелкелерге бөліп сал»	- Жазықтықтағы геометриялық фигуралар жиынтығы (дөңгелек, шаршы, үшбұрыш), көлемдік фигуралар (куб, шар); - Геометриялық фигуралар және ойыншықтар жиынтығы.
Көлемі - Қоршаған заттардың көлемін ажырату; - Заттардың көлемін сөзбен атау; - Заттарды көлемі бойынша реттеу.	• «Үлкен (кіші) допты ал», «Биік (аласа) шыршаны көрсет», «Ұзын (қысқа) жолақпен машинаны жүргіз» • «Ойыншықтарды салыстыр да, бұл доптың	- Үлкен және кіші доптар, биік және аласа шыршалар, ұзын және қысқа жолақтар, ойыншық көліктер; - Әртүрлі көлемдегі шеңберлер жиынтығы.

	көлемі қандай, ал мынау ше? Бұл машинка қандай, ал анасы?» • «Шеңберлерді үлкенінен кішісіне қарай әдемілеп қатарластырып қой»	
Бейнелерді қабылдау - Заттық бейнелерді ажырату; - Жай, бірпланды сюжеттерді тану.	• «Картинкада не салынғанын ата»	- Жануарлардың бірпланды қарапайым суреттері.
Күрделі бейнелерді қабылдау - Геометриялық фигуралардан бейне құрастыру; - Жетпей тұрған бөліктерді толықтыру; - Бүтін мен бөлшек арасындағы байланысты түсіну.	• «Картинканы қарап, не салынғанын айт. Сол сияқтыны құрастыр» • «Картинканы жөндеп, қиылған бөліктерді өз орнына қой» • «Бөліктердің барлығын біріктіріп, толық сурет құрастыр»	- Геометриялық фигуралардан құралған сурет үлгісі; - Бөліктері жоқ сурет; - Үш бөлікке бөлінген сурет.
Қабылдау ерекшеліктері - Көру назар көлемі (көңіл қойып көру қабілеті).	• «Саған қонаққа ойыншықтар келді. Оларды ата. Көзіңді жұм. Қай ойыншықтар қонаққа келіп еді, соларды тап»	- 5 ойыншық: үшеуі басында көрсетіледі, екеуі кейін қосылады.

Сипап сезу және ұсақ моторика

Анықталатын параметрлер	**Диагностикалық тапсырмалар**	**Қолданылатын материал**
Сипап сезу - Материалды анықтау - Беттің қасиеттерін ажырату	«Мына матрешка ағаштан жасалған. Оны ұстап көр, осындайды түрімен тап.» «Әр дөңгелекке жұбын тап. Саусақтарыңмен ұстап көріп, сондайын тап.»	Түрлі материалдан жасалған ойыншықтар жиынтығы (ағаш, резеңке, пластмасса) Түрлі беттегі дөңгелектер жиынтығы: жылтыр, барқыт, тікенек және т.б.
Қимылдарды орындау - Толық алақанмен - Жеке саусақтармен	«Ойыншықты ал.» «Батырманы ортаңғы саусақпен, сұқ саусақпен, бас бармақпен, шынашақпен, аты жоқ саусақпен бас.»	Кез келген таныс ойыншық Батырмасы бар үстел шамы немесе батырмалы ойыншық
Графо-моторлық дағдылар - Түзу сызық жүргізу - Нүктелерді қосу - Жол салу: түзу, ирек	«Барлық шарларға жіптерін салып шық.» «Нүктелерді дұрыс қоссаң, сурет шығады. Қара, мен былай қостым. Енді сен.» «Машиналар жолмен қалай жүретінін салып көр.»	Шарлар бейнеленген, бірақ жіпсіз парақ, қарындаштар Нүктелер арқылы үй бейнеленген парақ, қарындаштар Машиналар мен жолдар бейнеленген парақ, қарындаштар

Қолданылған әдебиеттер:
1. « Материалы по организации и проведению тифлопедагогической диагностики детей с пониженной остротой зрения (0,05-0,4)».
Епишенкова Е.Ю. Чулибаева Е.Д.
2. Тифлопедагогическая диагностика дошкольника с нарушением зрения/ Е.Подколзина

MASTERING PRONUNCIATION WITH SHADOWING AND SONG

Zhumagaziyeva Alfiya
Atyrau region, Kurmangazy district Akkol General Secondary School

Pronunciation remains one of the most challenging aspects of second language acquisition (SLA), often overshadowed by grammar and vocabulary. Yet, intelligible pronunciation is essential for effective communication. Traditional methods emphasize articulation drills and phonetic instruction, but recent trends highlight the potential of more immersive, engaging methods. This paper presents an integrated method using **shadowing**—the real-time repetition of speech—and **song-based learning** to enhance learners' phonological awareness and fluency. I mentioned this method in my topic of the competition "Panorama of pedagogical ideas', where I took the third place.

Shadowing was introduced by linguistic researcher Alexander Arguelles, has shown promise not only in improving speech and also this powerful method used to increase listening, intonation, and fluency. It involves listening to a native speaker and repeating what they say immediately. Learners already have done this in class when they repeat a new phrase along with their teacher. They may also shadow when they sing along to their favorite English songs. Similarly, music has long been recognized for its mnemonic power and its ability to reinforce language patterns (Murphey, 1992). Several studies (e.g., Medina, 2002; Mora, 2000) indicate that melody aids retention of sound and stress patterns. The combination of these two strategies remains underexplored, particularly in formal educational settings.

There are several **types of shadowing techniques**, each of them has different goals and intensity levels:

1. Classic Shadowing

- Goal: Improve intonation, pronunciation, and fluency.
- Example: You hear a sentence → you repeat it right away, even if you don't fully understand the meaning.

2. Content Shadowing

- Focuses on **both repeating and understanding** the meaning.
- You shadow with attention to vocabulary, grammar, and context.

3. Silent Shadowing

- □ You move your mouth silently (no voice) while listening.
- 🎯 Focuses on **mouth movement**, pronunciation awareness, and listening.

4. Mimicry Shadowing

- You try to **exactly mimic** the tone, emotion, and rhythm of the speaker.
- Focus: Intonation, stress, natural speech flow.

5. Delayed Shadowing

- You repeat what was said with a **short delay** (1–2 seconds).
- Good for practicing longer chunks or full sentences.

6. Chunk Shadowing

- Focused on **rhythm and sentence structure**.

As an English student, you have access to hundreds of podcasts and other recordings in English — and many of these have a transcript already added.

There are also a lot of sites. Let's look through this site. It's my learners' number 1: **https://shadowing.tech**

How to Practice Shadowing Effectively on this site?

Step 1: Pick an Accent.

Decide whether you want to sound British or American. Then, find video content that aligns with your interests and features the accent you've chosen.

Step 2: Listen Carefully.

Play the chosen video and focus closely on how the native speaker talks—note their pronunciation, intonation, rhythm, and speed. You can also refer to phonetic transcriptions if needed.

Step 3: Imitate.

As the speaker talks, pause and repeat what they say. Try to mirror their speed, tone, and pronunciation as accurately as possible.

Step 4: Record Yourself.

Once you feel confident, record your voice. Aim to replicate the native speaker's delivery as closely as you can.

Step 5: Compare and Adjust.

Listen to both your recording and the original audio side by side. This will help you evaluate your pronunciation and identify areas to improve. Make corrections and try again until your version matches closely.

Step 6: Practice Regularly.

To get better, make shadowing a routine part of your learning. The more often you do it, the more noticeable your progress will be in fluency and pronunciation.

Step 7: Have Fun With It.

Enjoy the process! Use content that interests and excites you. When you're engaged, your practice becomes more effective and enjoyable.

4 reasons to practice Shadowing Today

1. **Improve Your Pronunciation**. Shadowing helps you practice all elements of speech at once—pronunciation, intonation, stress, and speech rhythm. It also exposes you to natural conversation techniques, like using fillers to avoid awkward pauses—something you won't usually learn in traditional language classes.

2. **Boost Your Vocabulary.** Shadowing introduces you to new vocabulary in context, helping you understand how words work together. It not only makes learning new words easier but also moves them from passive recognition to active use in everyday conversations.

3. **Develop Fluency.** This method helps you reach fluency in a more engaging way. Practicing like you're rehearsing for real conversations builds your confidence and makes your speaking more fluid and natural.

4. **Experience the Culture.** By choosing engaging audio or video content, you not only practice the language but also connect with the culture behind it—making the learning process more enjoyable and enriching.

I created Instagram account to give for my learners extra information and to share with effective methods to my colleagues.

Sing along as shadowing

Everyone enjoys listening to a song. But which of them do prefer to sing karaoke?

Singing karaoke is more than just a fun night out—it's a powerful tool for self-expression, stress relief, and even language learning. Whether you're belting out your favorite ballad alone at home or performing with friends at a lively bar, karaoke allows you to connect with music on a personal level. It helps build confidence, improve vocal skills, and bring people together through shared moments and melodies. No matter your skill level, karaoke invites everyone to take the mic and enjoy the pure joy of singing.

Benefits of sing-along shadowing:

Improves pronunciation (especially connected speech and stress).

Boosts listening skills (you catch fast, native-like pronunciation).

Helps with intonation and rhythm (music makes it easier to remember).

Builds confidence speaking out loud.

With the help of AI, such as Hedra, Veed, Suno, Speechgenai, ChatGPT I like to create lots of songs, then make videos to them. Songs expose you to idioms, slang, and new words in everyday usage. For example,

Сәлем! – Hello!

Қалайсың? – How are you?

Жақсы, рахмет! – I'm good, thank you!

Не жаңалық? – What's news?

Менің атым… – My name is...

Сенің атың кім? – What's your name?

Танысқаныма қуаныштымын! – Nice to meet you!

Танысқаныма қуаныштымын, мен де. – I'm glad to meet you too!

This song is useful not only for learners, also it plays a great role to adults who wants to speak English.

The Shadowing Technique can really help you master English speaking. It reinforced rhythm and stress, while songs enhanced long-term retention and prosody. The multisensory input—listening, singing, mimicking—seemed to activate deeper processing pathways.

The integration of shadowing and song offers a compelling, low-cost, and enjoyable method for enhancing pronunciation in language learners. While more quantitative research is needed, this pilot study confirms the approach's pedagogical value. Educators are encouraged to incorporate music and real-time repetition into their pronunciation curricula.

References

- Arguelles, A. (2006). Shadowing: A Language Learning Technique. [Online resource]
- Medina, S. (2002). Using Music to Enhance Second Language Acquisition.
- Mora, C. F. (2000). Foreign language acquisition and melody singing. *ELT Journal*, 54(2), 146–152.
- Murphey, T. (1992). *Music and Song*. Oxford University Press.

ИССЛЕДОВАТЕЛИ И ЭКСПЕРТЫ В ОБЛАСТИ ПЕДАГОГИКИ

Жуманазарова Разия Тажетдиновна
учитель русского языка и литературы,
Управление образования Алматинской области отдел образования по Карасайскому району КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»

В современном мире система образования стремительно развивается, и значение педагогических исследований постоянно возрастает. Труды учёных и экспертов, внесших вклад в развитие педагогической науки, служат основой для научно обоснованного учебно-воспитательного процесса. В данном докладе рассматриваются известные исследователи в области педагогики и их научные труды.

Классические исследователи в педагогике

Одним из основоположников педагогики является Я.А. Коменский. В XVII веке он предложил системный и научный подход к обучению. Его труд «Великая дидактика» до сих пор остаётся актуальным. Коменский первым сформулировал систему уроков, принцип наглядности, а также учёт возрастных особенностей учеников.

Такие мыслители, как Жан-Жак Руссо, И.Г. Песталоцци, Ф. Фребель, также акцентировали внимание на естественном развитии ребёнка, его индивидуальности и предлагали новые методы обучения и воспитания. Они придавали особое значение моральному, трудовому и эстетическому воспитанию.

Исследователи педагогики советского периода

В XX веке педагогическая наука активно развивалась на пространстве Советского Союза. Особое внимание заслуживают труды таких педагогов и исследователей, как А.В. Луначарский, Н.К. Крупская, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинский.

А.С. Макаренко — педагог, разработавший основы коллективного воспитания. Его опыт в перевоспитании подростков оказался очень успешным. Он подчёркивал важность труда и дисциплины в формировании личности.

В.А. Сухомлинский сосредоточил внимание на внутреннем мире ребёнка и индивидуальном подходе. Его труд «Сердце отдаю детям» стал настольной книгой для многих педагогов. Он подчёркивал важность нахождения подхода к каждому ученику и ведущую роль учителя в воспитании личности.

Исторические исследователи и мыслители в педагогике

Педагогическая мысль имеет глубокие исторические корни. Уже в античные времена вопросы обучения и воспитания рассматривались великими философами. Например, **Сократ** считал, что истина рождается в диалоге, и заложил основы метода сократической беседы, который и по сей день используется в педагогике.

Платон предложил концепцию идеального государства, где образование занимало ключевое место. Он подчёркивал важность морального и эстетического воспитания. В его «Академии» учились будущие мыслители, включая Аристотеля.

Аристотель же сделал шаг вперёд, рассматривая обучение как процесс, связанный с развитием рассудка и добродетелей. Его идеи легли в основу воспитательных систем Средневековья и эпохи Возрождения.

В эпоху Средневековья значительное влияние оказала **схоластическая педагогика**, развиваемая в монастырях и университетах. **Фома Аквинский** в своих трудах обосновывал необходимость согласования веры и разума в процессе воспитания.

В период **Возрождения** педагогическая мысль получила новое развитие. **Витторино да Фельтре** в Италии организовал «Дом радости» — первую школу, где наряду с академическими дисциплинами большое внимание уделялось физическому развитию и нравственному воспитанию.

Мишель Монтень подчеркивал индивидуальный подход к ученику, критикуя механическое заучивание и призывая развивать критическое мышление и самостоятельность.

Современные эксперты в области педагогики

Сегодня в педагогике развиваются такие направления, как образовательные технологии, инклюзивное образование, цифровая педагогика, функциональная грамотность. В этих сферах работают как международные, так и казахстанские эксперты.

Профессор Джон Хэтти (John Hattie) — исследователь, изучающий факторы, влияющие на эффективность образования. В своём труде «Visible Learning» он анализирует тысячи исследований и выделяет наиболее значимые факторы, влияющие на успехи учащихся.

В казахстанской педагогической науке также ведутся активные исследования. Например, доктор педагогических наук, профессор А.А. Бейсенбаева занимается вопросами внедрения инновационных технологий в образование. На кафедре педагогики Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва молодые учёные ведут систематические научные исследования.

В цифровой педагогике также проводятся современные исследования. Например, использование образовательных платформ, внедрение искусственного интеллекта в образовательный процесс активно изучается зарубежными учёными, такими как Эрик Мазур (Harvard University) и Сугата Митра (Newcastle University).

Заключение

Развитие педагогической науки — это непрерывный процесс. Опыт исторических личностей и современные исследования служат основой для повышения качества образования в будущем. Их идеи играют ключевую роль в совершенствовании образовательной системы и профессиональном росте педагогов.

Использованные источники:

1. Коменский Я.А. «Великая дидактика». — М.: Педагогика, 1982.
2. Сухомлинский В.А. «Сердце отдаю детям». — М.: Просвещение, 1977.
3. Макаренко А.С. «Педагогическая поэма». — Алматы: Мектеп, 1985.
4. Хэтти Дж. «Visible Learning». — Routledge, 2009.
5. Бейсенбаева А.А. Инновационные образовательные технологии. — Алматы: Казахский университет, 2016.
6. Mitra S. «The Hole in the Wall: Self-Organising Systems in Education». — 2006.
7. Mazur E. Peer Instruction: A User’s Manual. — Prentice Hall, 1997.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ

Идрисова Жанар Карабалаевна
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы Бірлік ауылы “Құмжарған ЖББОМ” КММ

Қазіргі уақытта білім беру ең қарқынды қарқынмен дамып келеді, әр жолы жаңа технологиялармен байытылған. Педагогикалық үрдіске тиімді бағыттар мен жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу барысында инновациялық әдістер ерекше шабыт әкелді. Дегенмен, жаһандану заманымызда әр мемлекет өзінің менталитеті мен ұлттық ерекшеліктерін сақтауға тырысады. Ал біздің еліміз Қазақстанды бұл үдерістен /жаһанданудан/ уақыт өте қалыптасып, шыңдалған ұлттық құндылықтарымыз құтқарады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға, тәжірибе мен ғылым жетістіктеріне негізделген жеке тұлғаны қалыптастыру, сапалы білім алуына, дамуы мен кәсіби даярлығына, жеке тұлғаның рухани, дене және шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау, дара тұлғаны дамыту және өзіндік сана-сезімін арттыру арқылы салауатты өмір салты мен адамгершіліктің берік негізін қалыптастыру» делінген.

Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізіп, тиімді әдістерді қолдану қажет; қоғамда өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жүзеге асыру деңгейін арттыру қажет. Еліміздің әрбір азаматының білім алу құқығын ескере отырып, оқыту,

тәрбиелеу, дамыту, әрбір оқушының бойында ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен ұлттық тәрбиенің ерекшеліктерін қалыптастыру процестеріне дидактикалық жағдайларды қамтамасыз ету қажеттілігі артып отыр.

Ұлттық құндылықтар – ұлттық салт-дәстүріміз бен әдет-ғұрпымыз, халқымыздың мәдениеті мен өнері. Жаңа ұрпақты тәрбиелеу мен оқытуда ұлттық құндылықтарды озық технологиялармен байланыстыра отырып, әрбір жастың бойына ұлттық патриот, өз-өзіне сенімді жеке тұлғаны тәрбиелеу қажет. Ал қазақ ағартушысы М.Жұмабаев: «Тәрбиеші баланы осы бала қай ұлтқа жататын, өзі өмір сүретін, сол үшін өмір сүріп, жасайтын ұлттың рухында тәрбиелеуге міндетті» десе, қазақ ғалымы Жүсіпбек Аймауытов: «Мектеп түлегі бүкіл әлемге қарап, айналасындағыны саралап, өз өміріне саналы түрде көз жібере алатын болса – міне, сол кезде ғана білім берудің мақсаты өз мәнінде орындалады» деген болатын.

Технологиядан мәдениетке дейін қарқынды өзгерістер өмірдің барлық саласына әсер етіп отырған қазіргі заманда әрбір ұлттың өзіндік болмысын, рухани тірегін сақтау бұрынғыдан да маңызды бола түсті. Бұл тірек – ұлттық құндылықтар. Олар жай ғана дәстүр немесе әдет-ғұрып емес, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан өнегелі ұстанымдардың, тарихи жадының, мәдени мұраның және дүниетанымдық қағидалардың тұтас жиынтығы. Ұлттық құндылықтар ұлттың келбетін қалыптастырып, оның болашағын айқындайды.

Ұлттық құндылықтар – белгілі бір халыққа тән, ғасырлар бойы қалыптасқан рухани, мәдени және әлеуметтік мұралар. Олар:

- Үлкенді сыйлау мен отбасылық дәстүрлерді құрметтеу,
- Еңбекқорлық, әділдік, адалдық сияқты адамгершілік қасиеттер,
- Ел тарихының қаһармандық беттерін ұмытпау,
- Ұлттық тіл мен мәдениетті қастерлеу.

Бұл құндылықтар халықты бірлікке шақырып, түрлі көзқарас пен өмір салтын ұстанатын адамдардың арасын жақындастырады. Олар әсіресе қиын кезеңдерде бағыт-бағдар беретін моральдық компас қызметін атқарады.

Қоғамдық тұрақтылық пен ұрпақ сабақтастығының негізі – ұлттық құндылықтар. Егер жастарды ұлттық салт-дәстүр мен тарихи сана рухында тәрбиелеу ұмыт қалса, рухани жұтаңдық пен мәдени әлсіреу орын алуы мүмкін. Бұл, өз кезегінде, ұлттың ішкі бірлігіне сызат түсіреді.

Ұлттық құндылықтар:

- Туған жерге деген сүйіспеншілік пен мақтаныш сезімін қалыптастырады,
- Қоғамның тұтастығын, ішкі ынтымағын күшейтеді,
- Жауапты әрі саналы азамат тәрбиелеуге ықпал етеді,
- Ұзақ мерзімді дамудың рухани негізін қалайды.

Бүгінгі жаһандану дәуірінде, түрлі сыртқы мәдени ықпалдар ұлттық бірегейлікке қауіп төндіріп жатқан кезде, бұл құндылықтардың маңызы арта түсуде.

Ұлттық құндылықтарды сақтау – бүкіл қоғамның ортақ міндеті. Бұл істе бірнеше маңызды бағыт бар:

Отбасы – ұлттық тәрбиенің алғашқы мектебі. Баланың бойына ұлттық болмысты сіңіру, тілге, дәстүрге, үлкенге құрмет көрсетуге баулу – ата-ананың басты борышы.

Білім беру жүйесі – жас ұрпақтың дүниетанымын қалыптастыратын күш. Мектеп пен университет тек білім беріп қоймай, елжандылық пен тарихи сананы дамытуы тиіс.

Мемлекет пен бұқаралық ақпарат құралдары – саясат, әдебиет, кино, теледидар және интернет арқылы ұлттық рухты насихаттап, мәдени мұраға деген қызығушылықты арттыра алады.

Қоғамдық бастамалар – мәдени іс-шараларға қатысу, волонтерлік жұмыстар, тарихи-мәдени ескерткіштерді сақтау – осының бәрі ұлттық сана мен құндылықты жандандырады.

Қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесінде ұлттық тәрбиені күшейту, өскелең ұрпақты өз халқының тарихын, мәдениетін, дәстүрін құрметтеуге баулу өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Осы бағытта қолға алынған **«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы** – ұлт болашағының рухани-мәдени дамуын қамтамасыз ететін маңызды құжат.

Бағдарламаның негізгі мақсаты – оқушылардың бойына **ұлттық құндылықтар** жүйесін сіңіре отырып, оларды жан-жақты дамыған, елжанды, рухани бай азамат ретінде қалыптастыру. Ұлттық құндылықтар – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған тәлім-тәрбиесінің, дүниетанымының, өмір сүру салты мен салт-дәстүрлерінің көрінісі.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы осы асыл құндылықтарды мектептегі білім беру процесіне ықпалдастыру арқылы ұлттық тәрбиенің бірізділігін қамтамасыз етуді көздейді. Бағдарлама аясында мектептерде түрлі тәрбие сағаттары, ұлттық ойындар мен салт-дәстүрге арналған іс-шаралар, ашық сабақтар, ата-аналарға арналған семинарлар мен шеберлік сабақтары өткізіліп келеді.

Сонымен қатар, «Қамқор», «Smart Bala», «Балалар кітапханасы», «Шабыт» сияқты жобалар ұлттық сананы көтеруге, оқушылардың шығармашылық және әлеуметтік белсенділігін арттыруға бағытталған. Бұл жобалар баланың тұлғалық дамуына әсер етіп қана қоймай, оның бойында елжандылық пен жауапкершілік сезімін қалыптастырады.

Ұлттық құндылықтарды дәріптеу – ұлттың рухын көтерудің, мемлекеттілікті нығайтудың және жас ұрпақты болашаққа лайық тұлға етіп қалыптастырудың негізгі жолы. «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы осы маңызды миссияны жүзеге асырудың пәрменді құралы ретінде үлкен рөл атқарады.

Мұғалім ұлттық құндылықтарға сүйене отырып, ұлттық рухтағы тұлғаны, еліне шын берілген патриотты тәрбиелей алады. Ұлттық құндылықтар арқылы оқыту – жас ұрпақты халықтың дәстүрі мен салтына құрметпен қарауға баулу, оның мінез-құлқын, қоршаған ортамен қарым-қатынасын қалыптастыру болып табылады. Тәуелсіз мемлекеттің жас ұрпағы ұлттық құндылықтардың маңыздылығы мен ұлылығын терең түсініп, санасына сіңіруі аса маңызды.

Тәуелсіз Қазақстанға ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиеленген, елін сүйетін, ұлттық педагогиканың және жалпыадамзаттық құндылықтардың мәнін түсінетін азаматтар қажет. Бүгінгі таңда мәдениетке, дәстүрге, дінге, тарихқа, тілге, халқына, туған жері мен мемлекетіне құрметпен қарайтын, елі үшін білімін де, қабілетін де сарп етуге дайын тұлғаны тәрбиелеу – уақыт талабы.

Мағжан Жұмабаевтың «Тәрбиеші өзінің ұқсасын емес, болашақ заманға лайық адамды тәрбиелеуі керек» деген сөзі тәрбиенің мәні мен болашақ алдындағы жауапкершілікті дәл бейнелейді. Қазақ халқының тәрбиелік дәстүрлері ешбір халықтың дәстүрінен кем емес. Сондықтан біз өсіп келе жатқан жас буынды халқымыздың баға жетпес дәстүрі мен салт-санасы рухында тәрбиелей отырып, олардың бойында шынайы тұлға, патриот, азамат болып қалыптасуы үшін маңызды негіздерді сіңіруіміз керек.

Өткенін қастерлемей, рухани тамырын сақтамай, ұлттың келешегін көзге елестету мүмкін емес. Ұлттық құндылықтар – өткеннің сарқыншағы емес, қазіргі мен болашақты жалғайтын тірек, мәңгілік бағдар. Оларды сақтау – болашаққа салынған сенімді көпір. Бүгінде біз ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, ертеңіміздің іргесін нықтап, келешек ұрпаққа өнеге боларлық рухани мұра қалдырамыз.

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Ілияс Лариса Таңатқанқызы
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы,Қорғантұз ЖОББ мектебінің физика пәні мұғалімі

Қазіргі уақытта педагогикалық кәсіпқойлықты түсіну өте кең болып көрінеді. Әдетте, «кәсіби» термині белгілі бір биіктерге жетуге баса назар аудару қажет болған кезде қолданылады. Мұғалімнің кәсібилігін жетілдіруді жеке тұлғаның кәсібилігі мен іс-әрекеттің кәсібилігін дамыту процестерінің өзара байланысы ретінде ашуға болады. Біз кәсіпқойлыққа жету процесі, ең алдымен, адамның ішкі ұмтылысына байланысты, ол өзі қол жеткізуді жоспарлап отырған биіктіктерді анықтап, статикалық білім болып табылмайтын және азды-көпті өзгергіштігі бар өзіне қол жетімді шыңға қарай қозғалыс жобасы мен моделін құрған кезде қалыптасады деген көзқарасты ұстанамыз.

Кәсібилік дегеніміз — адамның санасы мен психикасының белгілі бір жүйелі ұйымы, кез-келген қызмет саласындағы жетістіктердің ең жоғары деңгейі. Педагогикалық кәсібилік ұғымының тұтастығы мен толықтығы тұжырымдаманың интеграциялану дәрежесін, кәсіби мінез-құлықтың қалыптасуын, нәтижелілігін, сондай-ақ педагогтың біліктілігін, құзыреттілігін, кәсіби мәдениетін анықтайды. Бұл құрылымдық компоненттердің механикалық байланысы туралы емес, олардың өзара енуі туралы, бұл кәсіби шыңдарға жетуде жаңа нәтиже береді. Педагогикалық кәсіпқойлықтың осы компоненттерінің мәнін біз келесідегідей түсінеміз:

- Біліктілік – қызметкерге қойылатын кәсіби қызмет талаптары, олардың сәйкестігі оның білім беру бағасында және басқа да кәсіби қасиеттерінде, біліктілік сипаттамасында көрінеді.
- Құзыреттілік — кәсіби қызмет саласының мәселелерін білікті түрде бағалауға мүмкіндік беретін білім жиынтығын қамтитын мұғалімнің өз іс-әрекетінің субъектісі болу қабілетінің кешенді сипаттамасы.
- Педагогикалық мәдениет — осы әлеуметтік — тарихи дәуірде түсінуге және практикалық қолдануға міндетті, яғни кәсіби-мәдени құндылық болып табылатын және тиісті стандарт ретінде әрекет ететін педагогикалық мұраны иелену.
- Тұжырымдамалық — бұл сенімдерде, дүниетанымда, белгілі бір құбылыстарға көзқарастар жүйесін түсінуде және иелену көрінетін педагогикалық сенім.
- Кәсіби мінез-құлықтың қалыптасуы — мұғалімнің шығармашылық белсенділіктен, жеке стильдің, педагогикалық қолжазбаның болуынан көрінетін педагогикалық кәсіпқойлықтың ең жақсы үлгілеріне сәйкестігі.
- Нәтижелілік — оқушылардың олимпиадалардағы, конкурстардағы, жарыстардағы жетістіктері, мектептегі шығармашылық қызметі, емтихан нәтижелері, үлгерім динамикасы, мұғалімнің өз жетістіктері (авторлық бағдарламалар, технологиялар, жарияланымдар) әсер ететін педагогикалық жетістіктердің маңызды көрсеткіші.[1, бб.20-35]

Педагогикалық кәсіпқойлық, біздің ойымызша, қоғамның әлеуметтік сұранысына сәйкес келетін белгілі бір білім беру жағдайын көрсететін әртүрлі өзара байланысты компоненттердің сипаттамасы. Оны жетілдіру білім беру кеңістігінің дамуына тікелей байланысты, оның тиімділігі бүгінгі күнге дейін интегративтілікпен анықталады. Қазіргі білім берудегі интегративті процестердің дамуы бейінді оқытуға көшумен байланысты. Бұл өзгерістер оқытудың сапалы жаңа жүйесі, білім беруді ұйымдастырудың жаңа тарихи және логикалық деңгейі, әртүрлі типтегі және түрдегі (жалпы, қосымша, жоғары білім) білім беру мекемелерінің артықшылықтарын, мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін біріктіретін арнайы білім беру жүйесі болып табылатын интеграциялық білім беру кеңістігінің қажеттілігі мен біртіндеп қалыптасуы туралы айтуға мүмкіндік береді.

Жаңа білім беру кеңістігі кәсіби білімнің интеграциясымен, бірлескен күш-жігермен дамыған мамандардың нақты өзара әрекеттесуін талап етеді. Профильдік дайындықты жүзеге асыра отырып, кәсіби педагог сәйкесінше интеграциялық кәсіби сипаттамаларға,

білімге, дағдыларға ие болуы керек. Бүгінгі таңда пән мұғалімі ғана емес, сонымен қатар қалыптасқан кәсіби мінез-құлық шеңберінен шығуға ұмтылу қажет — бейін алдындағы және бейіндік элективті курстарды, сабақтан тыс, жобалық қызмет курстарын әзірлеп, жүзеге асыра білу. Оқушыларды үздіксіз білім беру, жоғары оқу орындарында оқыту шындығына бағдарлау қажет. Қазіргі жағдайда білім беру мекемесі үшін мұғалімдердің кәсіби құрамы, олардың құзыреттілігі, табыстылығы, бір жағынан белгілі бір әмбебаптығы мен интегративтілігі, екінші жағынан білімнің кез-келген саласында жоғары тар мамандану мәселесі өте өзекті болып отыр. [1, б.40]

Айта кету керек, қазіргі заманғы кәсіби мұғалім тек білікті мұғалім ғана емес, сонымен қатар, жекелеген мектеп пәндерін оқытуға ерекше колорит пен заманауи ғылыми-практикалық тенденцияларды енгізе отырып, кез-келген басқа салада білікті маман болуы керек. Мұндай мұғалім өзінің негізгі кәсібінде де (заңгер, экономист, тарихшы, математик және т.б.) және педагогикалық салада табысты бола алады. Жаңаны қабылдауға, өскелең ұрпақпен қарым — қатынасқа деген байланыс пен ашықтық-қазіргі білім беру кеңістігіндегі тағы бір маңызды қасиет. Пән ретінде — мұндай мұғалім оқушыларды белгілі бір білім деңгейін таңдауға дайындайды, өз саласының маманы, бейіндік және элективті, сабақтан тыс курстардың оқытушысы ретінде-оқушыларға болашақ кәсіби қызмет саласын таңдауға және анықтауға көмектеседі. Мұндай интегративті деңгейдегі мұғалімдер балалардың әлеуметтік тәжірибесін байытуға ықпал ете алады, бұл білім берудегі қазіргі жағдай үшін өте маңызды.

Интеграциялық білім беру кеңістігіндегі кәсіби мұғалімнің жұмысы үш компоненттің органикалық бірлігін білдіретінін атап өтуге болады: оқушының жеке басының қалыптасу жағдайын педагогикалық меңгеруді жүзеге асыратын мұғалім; білімі көбінесе пәннің қызметінде тікелей аналогы жоқ бейіндік оқыту мұғалімі; оқушыларды жоғары оқу орнына дайындау тәжірибесі бар мұғалім. [2, б.132]

Бүгінгі күннің шындықтары педагогикалық қызметте шығармашылықтың қажеттілігі оның мазмұны үнемі өзгеріп, дамып, жаңа инновациялық идеяларды енгізуге байланысты екенін көрсетеді, оған бейін алдындағы дайындық пен бейіндік оқытуды енгізу кіреді. Өз қызметіндегі ең үлкен нәтижелерге қажетті білімді, дағдыларды, педагогикалық қабілеттерді, сондай-ақ педагогикалық талантты қалыптастыратын жеке тұлғаның жеке қасиеттерін дамыту арқылы қол жеткізуге болады. Шығармашылық педагогикалық дарындылықты көрсету үшін кәсіби шыныққандық пен біліммен біріктірілген туа біткен қабілеттер қажет, сондықтан педагогикалық талант сирек кездеседі. Педагогикалық талантты өзектендіру және дамыту шешуші түрде әлеуметтік ортаға, өмірмен байланысқа, мұғалімнің дүниетанымына, оның шеберлігіне байланысты. Кәсіпқойлыққа қол жеткізу бір реттік әрекет емес, бүкіл педагогикалық өмірге жалғасатын күрделі процесс екені белгілі болады.

Қазіргі білім беру үрдістері, интеграциялық білім беру кеңістігін құруға ұмтылу, оған жалпыадамзаттық құндылықтарды енгізу мұғалімнің кәсібилігін жетілдіруге әртүрлі көзқарастардың болуына мүмкіндік берді. Олардың ішінде мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға және дамытуға, стандартты емес педагогикалық міндеттердің өзіндік шешімдеріне, кәсіби зерттеу ойлауын дамытуға ықпал ететін жоғарыда аталған шығармашылық тәсілді атап өтуге болады. Кәсіпқойлықты жетілдіруге құндылық бағдарларының, жеке мағыналардың жеке маңызды жүйесіне көмектесетін аксиологиялық тәсілдің мүмкіндіктерін тарту әсер етеді. Көптеген ғылымдардың білімін синтездеу, білім берудегі әртүрлі тәсілдердің негізгі элементтерін қолдану арқылы, мұғалімнің кәсібилігін жетілдіру туралы нақты түсінік акмеологиялық тәсіл береді. 4, б.98]

Педагогтың кәсіби дамуының қазіргі трендтері туралы айтатын болсам, заман талабына сай,білім саласындағы қажеттіліктерді толықтыру үшін жасалатын пән мұғалімінің авторлық жұмысын айтуға болады. Қазіргі таңда ғылым мен технологияның қарқынды дамуы білім беру жүйесінен де жаңаша тәсілдерді, жаңа құралдарды пайдалануды талап етуде. Әсіресе, дәстүрлі пәндердің бірі — физика сабағы бүгінгі заман талабына сай болуы үшін оқытудың инновациялық әдістерімен байытылуы керек. Бұл ретте жасанды интеллект (AI) – болашақ технологиясының негізі ретінде, білім беру процесіне белсенді түрде енгізіліп келеді.

«Жасанды интеллект және физика: оқушыларды креативті зерттеуге бейімдеу» атты авторлық бағдарлама осы екі саланың — физика және жасанды интеллекттің — өзара байланысын зерттеуге бағытталған. Бұл бағдарламам оқушылардың физика пәніне қызығушылығын арттырумен қатар, оларды креативті, сыни тұрғыдан ойлай алатын, ғылыми-зерттеу жұмысын өздігінен ұйымдастыра алатын тұлға ретінде қалыптастыруға көмектеседі.

Бағдарлама шеңберінде оқушылар ұлы ғалымдардың (Ньютон, Эйнштейн, Максвелл және т.б.) ашқан жаңалықтары негізінде физикалық заңдылықтарды түсініп қана қоймай, оларды заманауи AI құралдары арқылы модельдеп, зерттеп, шешуге мүмкіндік алады. Мұндай тәсіл оқушыларға теорияны практикалық әрекетпен ұштастырып, нақты өмірде кездесетін ғылыми мәселелерді шешу жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді.

Бағдарлама ғылыми негіз ретінде классикалық физика заңдылықтарын және жасанды интеллекттің заманауи мүмкіндіктерін біріктіреді. Физикалық заңдар – табиғатты түсінудің іргетасы болса, жасанды интеллект – сол заңдарды жаңа қырынан зерделеуге мүмкіндік беретін құрал.

Мысалы, Ньютонның екінші заңы (F=ma) негізінде қозғалыс теңдеулерін шешу үшін AI алгоритмдері арқылы деректерді өңдеп, жылдамдық пен үдеудің нақты моделін жасауға болады. Мұндай тәсіл ғылым мен техниканың интеграциясын тереңірек түсінуге жол ашады.

Бағдарламада қолданылатын әдістемелік тәсілдер:

- Жобалық оқыту: Оқушылар өз бетімен тақырып таңдап, зерттеу жүргізеді.
- Интерактивті модельдеу: AI құралдарын (мысалы, Python, Scratch, Teachable Machine) қолдана отырып физикалық процестерді модельдеу.
- Деректерді жинау және талдау: Эксперименттік нәтижелерді жинап, AI көмегімен талдау.
- Кейс-стади әдісі: Нақты өмірдегі ғылыми мәселелерді шешу үшін топпен жұмыс.

Оқушылар сабақ барысында келесі практикалық дағдыларды меңгереді:

- Жасанды интеллект алгоритмдерін пайдаланып, физикалық процестерді модельдеу;
- Физика есептерін автоматты түрде шешуді үйрену;
- Эксперименттік деректерді AI көмегімен талдау және визуализациялау;
- Ғылыми гипотезаларды дәлелдеу үшін цифрлық құралдарды пайдалану.

Бұл бағдарламаның жаңашылдығы келесі аспектілермен ерекшеленеді:

- Физикаға цифрлық әдістерді енгізу: AI құралдарын физика сабағына енгізу – инновациялық қадам. Бұл оқушыларды жаңа технологиялармен таныстырады.
- Интердисциплинарлық оқыту: Физика, информатика және математика пәндерінің өзара байланысын көрсету.
- Шығармашылық дағдыларды дамыту: Оқушылар есептерді шешіп қана қоймай, оларды жаңа жолмен шешудің әдістерін іздейді.
- Оқушыны зерттеуші ретінде қалыптастыру: Әр оқушы өз бетінше ізденіп, тәжірибе жасайды, жобалық жұмыс жасайды.

Бағдарлама педагогикалық тұрғыдан толық орынды:

- Танымдық белсенділікті арттырады: Интерактивтілік пен эксперименттік жұмыс арқылы.
- Деңгейлік тапсырмалар: Әр оқушының қабілетіне қарай жеке жұмыс түрлері ұсынылады.
- Құндылыққа негізделген білім беру: Ғылыми әдістер мен заманауи технологияны меңгеру арқылы болашақ маманға қажетті дағдыларды дамыту.

10-сынып оқушыларын физика ғылымын заманауи әдістермен, әсіресе жасанды интеллект құралдарын пайдалану арқылы меңгеруге бейімдеу. Олардың шығармашылық, зерттеушілік қабілеттерін дамыту және ғылыми мәселелерді өздігінен шешуге бағытталған дағдыларын қалыптастыру.

- Физика мен жасанды интеллекттің теориялық негіздерін біріктіру арқылы жаңа ғылыми парадигма құрылады.

- Ұлы ғалымдардың еңбектері заманауи технологиямен ұштастырылып, ғылыми мұраның маңыздылығы көрсетіледі.

- Оқушыларды ғылыми ойлау жүйесі мен логикалық талдауға дағдыландырады.

- Машиналық оқыту және алгоритмдер арқылы теорияны нақты модельмен байланыстыруға мүмкіндік береді.

- Оқушылар физика есептерін жасанды интеллект көмегімен шешіп, заманауи құралдармен жұмыс істеуді үйренеді.

- Практикалық жобалар: датчиктермен тәжірибе жасау, AI платформаларында модель құрады.

- Эксперименттер нәтижесін талдайды және шешім ұсынады.

- Ақпараттық-коммуникативтік құзыреттерді дамытады.

- Ғылым мен технологияны нақты өмірмен байланыстырады.

Сонымен, қазіргі әлемнің тенденциялары мен сын-тегеуріндеріне жауап беретін білім беруді құру педагогикалық қызметтің тиісті құндылықтары мен мағыналарын игерген мұғалімдерсіз мүмкін емес. Ең маңыздысы — баланың құндылығын, бірегейлігін, позитивтілігін және оның дамуының шексіздігін түсіну, педагогикалық іс-әрекеттің терең мағынасын жеке тұлғаны құру, өзін-өзі тануды қолдау, өзін-өзі анықтау және оқушының өзін-өзі дамытуы ретінде түсіну. Бұл көзқарастар мұғалімнің белсенділігінің сипатына да әсер етеді, оның басым әрекеттері: кеңес беру, қолдау көрсету, ойлау және оқушымен бірге құру, үйрену, көмек көрсету және қабылдау, тарту және ынталандыру. Мұндай педагогикалық іс-әрекеттің жалпы принциптері бар, бірақ әр мұғалім өзінің тәжірибесіне, икемді оқыту жүйесіне сүйене отырып, өзіндік ерекше нәрсені жасайды және дамытады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Құдайқұлов С.М., Құдайқұлов М.Ә. Творчестволық және бәсекелестік қабілеттілік. Алматы, «Школа XXI века», 2006. -82 б.
2. Берикханова А.Е. Педагогикалық мамандыққа кіріспе. Оқу құралы. – Алматы, 2009.- 240 б.
3. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. Книга для учителя. – М.: Просвещение, 2010г.
4. Шнибекова Э.А., Урунбасарова Э. Педагогическая этика. Алматы. 2008г
5. Мизамбекова Ж.Б. Физика пәнін оқытуда жасанды интеллектіні қолдану арқылы, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру// https://community.orleu-edu.kz/t/fizika-p-n-n-o-ytuda-zhasandy-intellekt-n-oldanu-ar-yly-b-l-m-alushylardy-funkczionaldy-sauattyly-yn-arttyru/37704 - 2024 ж.
6. Жасанды интеллекті бар физика: физикалық процестерді оқытуға арналған тапсырмалар жинағы// https://translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.96aba_3b0-67a24b0b-ba624835-74722d776562/https/infourok.ru/fizika-s-iskusstvennym-intellektom-komplekt-zadaniya-dlya-obucheniya-fizicheskih-processov-7169081.html – 2024 ж.
7. Вяхирев Е.Мектептегі жасанды интллект: болашақ бүгін// https://astanahub.com/kk/blog/iskusstvennyi-intellekt-v-shkolnom-obrazovanii-budushchee-uzhe-segodnia - 2023 ж.

ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПСИХОФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Каримова Салтанат Саматовна
Абай облысы, Семей қаласы «№ 35 жалпы орта білім беретін мектеп» КММ

Аннотация: Аталған мақалада ерекше қажеттіліктерді қажет ететін оқушылардың психофизиологиялық тұрғыда ерекшеліктері, олардың өзін-өзі ұстаулары, қоршаған ортамен қарым-қатынасы, сөйлеу,ойлау қасиеттері жайлы қарастырылған. Және де осындай ерекше балаларға инклюзивті білімнің берілуі, коммуникативті дағдылары туралы айтылған. Коммуникативті дағдыларды пайдалана отырып оқушыларға әр түрлі әдістер арқылы қоршаған ортаға бейімделуі, яғни диологтық әдіс арқылы оқуға деген зейіндерін арттыру болып табылады. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау маңызды рөл атқарады. Психологиялық-педагогикалық қолдау мамандардың жүйелі ұйымдасқан, бір тұтас әрекеттерінің барысында әрбір баланың білім беру-тәрбие үдерісінде өз мүмкіндігі мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін қажетті әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық қолдау балаға көмек көрсетудің ерекше түрі ретінде қарастырылған.

Кілттік сөздер: Инклюзивті білім беру, коммуникативті дағды,аутизм, іс-әрекетті ауызша талдау (VB) әдісі, Психикалық дамуы тежелуі, диалог.

Аутизм эмоционалды байланыстың бұзылуымен байланысты. Бала айналасында ешкімді байқамайтын сияқты. Ол сұраққа жауап бермейді, ештеңе сұрамайды және мән бермейді, басқа адамның, көбінесе анасының да көзіне қарамайды. Бұл қиындықтар құрдастарымен қарым-қатынаста өте айқын көрінеді: елемеу, белсенді түрде кетіп қалады, ойлану.

Бірнеше сағат бойы бала ойынды нақты еске түсіретін әрекеттерді орындай алады: ыдысқа су құйып, одан су төгу, үстіне бірдеңе құю, қағаз парақтарын, сіріңке қораптарын, жіптерді сұрыптап, оларды орындарынан екінші орынға жылжыту, белгілі бір ретпен орналастыру. Бұл манипуляциялар, сондай-ақ, әдетте ойын мақсаттары жоқ белгілі бір нысандарға (арқан, сымдар, катушкалар, банктер, жеміс сүйектері, қағаз кесектері және т.б.) қызығушылықтың артуы патологияның пайда болуындағы рөлі бар ерекше образдың көрінісі болып табылады. Бұл балаларға тән инстинкттерге жақын дискілер.[1]

Вербалды емес қарым-қатынас. Мектепке дейінгі жаста ауызша емес қарым-қатынаста айқын қиындықтар байқалады, атап айтқанда: әр түрлі бет қимылдарды қолдану, дене қимылдары. Көбіне ешқандай қимыл іс әрекет болмайды. Бала ата-анасының қолынан ұстап, нысанға апарады, әдеттегі орналасқан жеріне жақындап, оған зат берілгенше күтеді.

Дәм сезгіштігі. Көптеген тағамдарды ұнатпайды. Жеуге болмайтын заттарды жеуге ұмтылады. Қоршаған ортаны жалап тексеруге ұмтылады.

Интеллектуалды дамуы. Қарапайым өмірге дәрменсіз болып келеді. Өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын қалыптастырудың кешігуі, оқу дағдыларының қиындығы, басқа адамдардың іс-әрекеттеріне еліктеуге бейімділігі жоқ. Тақырыптың функционалды мәніне қызығушылықтың болмауы. Пішінге, түске, өлшемге деген қызығушылықтың жалпы кескінге қарауға бейім келеді. Белгіге қызығушылық: кітаптың мәтіні, хат, нөмір, басқа белгілер. Суреттелген объектіге қызығушылықтың шындықтан басым болады.

Уақыт қатынастарының ерекшеліктері: өткен және қазіргі кездегі жағдайдың сәйкестігін білмейдіі. «Жедел ойлаудың», зияткерлік белсенділіктің стихиялық және берілген әрекеттің айырмашылығы.[2]

Инклюзивті білім беру – барлық дискриминация формасына тосқауыл қоятын, оқушының білім алуындағы әртүрлі қажеттіліктері мен алуан түрлілігін есепке ала отырып, сапалы білім беруді қамтамасыз етуге бағытталған, жалпы білім беруді дамытудың үздіксіз процесі.[3]

Н.В.Боисова, С.А.Прушинский, М.Перфильева инклюзивті білім берудің негізгі ұғым түсініктерін қарастырушы ғалымдар болып табылады. Осы ғалымдардың редакциялауымен жарық көрген «Инклюзивное образование:ключевые понятие» оқу құралында ең негізгі ғылыми аппаратқа тоқтала отырып, ұғым түсініктердің мәнін ашты.

Осы білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылдары АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саяатына инклюзивті білім беру бағдарламасын толық енгізілді. Біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарда арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілді.» [4]

Коммуникативті дағдылар - бұл бір адамның басқалармен қарым-қатынас жасау қабілеті, алынған ақпаратты дұрыс түсіндіру және оны беру.

Л.Выготский, Запорожец, Леонтьев, Лисина, Рубинштейн, Эльконин сияқты белгілі психологтар қарым-қатынас адамның дамуындағы негізгі шарттардың бірі, адам тұлғасын қалыптастырудың маңызды факторы деп санады. Ол адам өміріндегі бірқатар маңызды функцияларды орындайды: бірлескен қызметті ұйымдастыру; адамның психологиялық жайлылығын қамтамасыз ету; мінез-құлық пен қызметті басқару; қарым-қатынас қажеттілігін қанағаттандыру; өзін-өзі растау. Коммуникативті дағдылар бала кезінен қалыптасады - қарым-қатынас жасайды, бала өзінің айналасындағы дүниені біледі, басқалармен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Тиімді қарым-қатынас дағдылары байланыс орнатуды, қызықты әңгіме құруды, келіссөздер жүргізуді және адам туралы көп нәрсе білуді жеңілдетеді. [5]

Коммуникативті дағдылар дегеніміз - адамның іс-әрекетін дұрыс құруға, адам психологиясын түсінуге байланысты дағдылар: дұрыс интонацияны таңдау, ым-ишара, басқа адамдарды түсіне білу, әңгімелесушіге жанашырлық таныту, өз орнында болу, әңгімелесушінің реакциясын болжау, әрқайсысына байланысты таңдау қабілеті. сұхбаттасушылардан ең дұрыс байланыс әдісі

Коммуникативті дағдылар көбінесе тіл білімі мен риториканың білім деңгейі мен дағдыларын білдіреді (сөйлеу кезінде әртүрлі риторикалық әдістерді дұрыс қолдану, орфоэпия нормаларын ұстану және т.б.). Бұл дағдылар, әдетте, сөйлеу дағдыларына қатысты. [6]

Әдетте «коммуникативті құзіреттілік» терминіне 3 компонент енеді: эмоционалды-мотивациялық, танымдық және мінез-құлық.

Эмоционалды-мотивациялық компонент сұхбаттасушының бекіту қажеттілігі мен қарым-қатынас пен мақсаттың маңыздылығын түсіну арқылы қалыптасады. Когнитивті құзіреттілік жеке тұлғаның қоғамдық қабылдауын, қиялын және ойлауын, рефлексиялық және аналитикалық қабілеттерін қамтиды. Сонымен, танымдық құрамдас бөлікке адамның өзара әрекеттесу саласынан алынған білім және оқыту нәтижесінде алынған арнайы психологиялық білім, әлеуметтік-қабылдау қабілеттері, тұлғалық ерекшеліктері, оның ішінде тұлғаның коммуникативтік әлеуеті кіреді. [7]

Аутизм - баланың қалыпты емес мінез-құлқында көрінетін ауру. Бірақ бұл баланың мінез-құлқы - жалғыз тіл, күрделі кодтардың жүйесі, ол арқылы оның ниеті, тілегі, тәжірибесі туралы түсінуге болады. Баланың мінез-құлқын мұқият қадағалап, қоршаған ортадағы тірек факторларын мұқият анықтай отырып, ересектер оны түсінуді үйреніп қана қоймай, оған АВА тілін қолдана отырып, немесе мінез-құлыққа қолданбалы талдау жасай алады. Іс-әрекетті ауызша талдау (VB) әдісі - бұл АВА философиясы сонымен қатар АВА қағидаттарына негізделген оқыту әдістері, балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Сонымен қатар, АВА - бағдарламалар мамандардың арқасында айтарлықтай кеңейді, VB біршама қысқа мерзімде, 90 жылдардың аяғынан бастап 2000 ж. дамиды, Ауызша мінез-құлықты талдау (VB) Аутизмді емдеудің әмбебап әдісі Америка Құрама Штаттары. Жалпы АВА терапиясының арқасында және VB-ның ауызша мінез-құлықты талдау әдісінің артықшылықтары атап айтқанда, балалармен жұмыста айтарлықтай өзгеріс болды. Бұл өзгерістердің басты себептері балаларының негізгі мұғалімдері - ата-аналардың қатысуы. [8]

Мұндай баламен жұмыс бірнеше жылдар бойы жүргізілуі керек, осы уақыт ішінде әртүрлі мамандар жұмыстың әр бөлігін, қалған бөлігін жалпы бағытпен үйлестіреді.

Аутист баламен жұмыс үнемі педагогикалық ізденісті, оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі әдістерін қолдануда икемділікті қажет етеді. Сіз сабақты алдын-ала жоспарлай аласыз, бірақ көп жағдайда баланың қалауына байланысты әрекет етуге тура келеді. Баламен байланыс орнату сатысында нақты ойындар өткізуді талап етілмеуі қажет. Баланың реакцияларына аса мұқият болу қажет, және сіз оның өзі сізге қазіргі уақытта оған ең ыңғайлы болатын ықтимал әрекеттесу формасын ұсынатындығын көресіз. Кейде бала ұсынған ойын ережелерін қабылдаған жөн. Осыдан кейін біраз уақыттан кейін ол сізді ойындардағы жолдас көреді, сізге сене бастайды.

Сабақ ізгі ниет жағдайында өткуі керек. Сабақта болып жатқанның бәрі эмоционалды түсініктікпен бірге жүреді - сіз барлық іс-әрекеттер мен жағдайларды айтып, оларды әрқашан жағымды етіп көрсетуге тырысуыңыз керек. [9]

Бұл белгілердің патогенетикалық негізіне баланың орталық жүйке жүйесінің (ОЖЖ) органикалық зақымдануы және оның қалдық-органикалық жетіспеушілігі, Г.Е. Сухарева, Т.А. Власова, М.С. Певзнер, К.С. Лебединская, В.И. Лубовский, И.Ф. Марковская және т.б. ZPR орталық жүйке жүйесінің функционалды жетілмегендігіне байланысты болуы мүмкін.

Дамудың тежелуіне әр түрлі себептер себеп болуы мүмкін: орталық жүйке жүйесінің ауыр емес құрсақішілік зақымдануы, босанудың жеңіл дәрежесі, ерте туылу, егіздік, жұқпалы және созылмалы соматикалық аурулар. ZPR этиологиясы тек биологиялық ғана емес, сонымен қатар қолайсыз әлеуметтік факторлармен де байланысты.

ЗРП бар балалардың психикалық санасы үшін жартылай жеткіліксіз жоғары психикалық функциялардың қауіпсіз функциялармен үйлесуі тән. Кейбір балаларда эмоционалды-тұлғалық жетілмегендіктің белгілері басым болады, ал әрекеттері өздігінен реттеу зардап шегеді, ал басқаларында еңбек қабілеті төмендейді, басқаларында көңіл, есте сақтау қабілеті мен ойлаудың жетіспеушілігі айқын байқалады. Көрнекі-моторлы және есту-визуалды-моторды үйлестірудің кемшіліктері атап өтілді. Интеранализатормен өзара әрекеттесудің болмауы ырғақ сезімі болмауынан, кеңістіктік бағдарларды қалыптастырудағы қиындықтардан көрінеді. [10]

Балалардағы ЗРП алдын алуда ананың нәрестемен эмоционалды және физикалық деңгейде байланысы үлкен мәнге ие. Бала анасы оны құшақтап, бетінен сүйген кезде тыныштық сезінеді. Зейін мен қамқорлықтың арқасында нәресте оған жаңа ортада жақсырақ бағдарланады, айналасындағы дүниені дұрыс қабылдауға үйренеді.

Диалог - бұл студенттер өздерін жайлы және жайлы сезінетін ерекше орта. Достық, дұшпандық атмосферада студенттер бір-бірін жаңа ойлармен байытады, шығармашылық мүмкіндіктерін ашады және жеке дамиды.

Оқу диалогы - бұл қарым-қатынас тәсілі. Диалог адам қатынастарының маңызды формаларын көрсетеді: өзара құрмет, өзара байыту, жанашырлық, бірлесу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Беррес Фредерус скиннер «Поведение организмов» 2016.
2. Волкмар Фред, Вайзнер Лиза. Аутизм: Практическое руководство для родителей, членов семьи и учителей. "Выход". М., 2014. — 225 с.
3. Открытое досье по инклюзивному образованию. ЮНЕСКО, 2003
4. Грозная Н. С. Инклюзивное образование за рубежом. От мечты к реальности 2011.№ 1.3. Леонтьев А.А. Психология общения: учебное пособие. – 3- е изд.- Москва
5. Мкртчян, М.А. О проблеме понимания в коммуникации. // Организационно-деятельностные игры в образовании. - Красноярск, РИО КГПУ, 2001. - 100 с.
6. Ломов Б.Ф. Общение как проблема общей психологии // Методологические и теоретические проблемы психологии.

7. Головко Е.Е. Технология формирования коммуникативной компетентности молодых специалистов вуза на этапе адаптации к педагогической деятельности: автореф. дисс. канд. Пед. Наук / Е.А. Головко. - Ставрополь, 2004.

8. Роберт Шрамм Детский аутизм и АВА – (ерапия, основанная на прикладном анализе поведения

9. Янушко Е. Игры с аутичным ребенком

10. Дунаева, Зинаида Михайловна. Формирование пространственных представлений у детей с задержкой психического развития : методическое пособие / З. М. Дунаева ; Ин-т коррекционной педагогики РАО. - Москва : Советский спорт, 2006.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ПЛАТФОРМАСЫ

Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы №4 Ембі қаласының ЖББО мектебінің
биология және география пәнінің мұғалімі

Еліміздің білім беру жүйесіндегі жаңа реформалар мен саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар кез - келген ұстаз қауымының білім беруде ерекшеленуіне алып келуде, өткені жаңа заман педагогы бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялар мен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына тура келеді. Оқытуды ұйымдастыру формаларын, оқыту әдістері мен тәсілдерін жаңа технологияларды қолдана отырып өзгерту оқушының адамгершілік, интеллектуалдық, рухани, адамзаттық, ұлтжандық және басқа адами келбетінің қалыптасуына игі әсер етеді. Оқытуды инновациялау, жаңаландыру, түрлендіру оқушылардың оқуға ынтасын, белсенділігі мен қызығушылығын арттырады, өзін-өзі тәрбиелеу мен дамытуға итермелейді, оқу әрекетіне елеулі өзгерістер енгізеді. Олай болса, қазіргі білім беру жағдайында оқушылардың құзыреттілігін арттырудың ең тиімді жолы жаңа технологияларды оқу-тәрбие процесіне қарқынды енгізу.

Зерттеп отырған тақырыбымның негізгі мән-мағынасын ашу үшін құзыреттілік ұғымына тоқтала кетейін. Соңғы жылдары құзыреттілік ұғымына деген көзқарастардың ауқымы кеңейе түсті.

«Құзыреттілік» ұғымы бүгінгі таңда жан-жақты зерттеліп, талқылануда. Оған педагогика және психология ғылымының зерттеуші ғалымдары түрліше анықтамалар беріп жүр. Сондықтан да құзыреттілік ұғымының мән-мағынасын анықтауға бағытталған мәселелер көптеген педагогика саласындағы зерттеулерде, ғылыми-әдістемелік басылымдарда кеңінен қарастырылады. Сонымен көптеген зерттеушілер мен ғалымдардың еңбектерін саралай келіп, құзыреттілік дегеніміз жеке тұлғаның танымға деген әрекетін, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген іскерлігінің белсенділігінен көрінеді. [2]

Құзыреттілік ұғымының маңызды белгілері болып мынадай критерийлердің жиынтығы жатады:

- іскерлік пен білімді меңгеру деңгейі (іскерлік пен білім саласы)
- іскерлік пен білімнің кеңдігі және диапазоны;
- өз жұмысын ұтымды ұйымдастырып, жоспарлау қабілеті;
- тосын жағдайларда өз білімін қолдана білуге қабілеттілігі (техника, технология, еңбек ұйымдастыру мен оның шарттары өзгерген жағдайда тез бейімделу)

Сапалы білім беру арқылы оқушылардың алған теориялық білімін практикалық іспен байланыстыра отырып, олардың дүние танымын кеңейтіп, белгілі бір құзіреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыра аламыз. Білімнің сапасын көтеруде қазіргі таңда қолданылып жатқан әдіс-амалдар өте көп, олар оқушылардың қызығушылығын арттыруда, жаңа технологиялар да жылдан-жылға көбею үстінде. Жаңа технология негізінде оқушы,

біріншіден, таныс тәсілдер арқылы бұрыннан таныс үлгілер бойынша жұмысты іске асырады. Екіншіден, танымдық іс-әрекет арқылы білім мазмұнын нәтижеге бағдарлайды. Үшіншіден, шығармашылық іс-әрекет арқылы таныс емес жағдайдағы проблемалық жағдаяттардан шығу жолдарын қарастырады, жеке адамның тұлғалануымен ерекшеленеді. Оқушы шығармашылықты тапсырмаларды орындау барысында ақпараттық көздерінен алынған мәліметтерді пайдалана отырып өмірден көрген практикасымен байланыстыру арқылы сұрақтардың шешімін табуға жол ашады. (1-сурет)

(1-сурет)

Сонымен орта білім беру тұжырымдамасында оқушыдан орта білім берудің негізгі күтілетін нәтижелері ретінде оқушының құзіреттілігін дамыту платформасын төмендегіше ұсынамын:

1. Құндылықты – бағдарлы құзіреттілік –қоғам өмірінде өз ролін таба білу біліктілігі, азаматтық белсенділік, ең бастысы – өз Отанының патриоты болу.

2. Мәдени-танымдылық құзыреттілік – рухани келісім мен толеранттық идеяларына бейім болу. Өз халқының мәдениеті мен әлемнің мәдени көптүрлілігін түсіну, бағалау: жалпы азаматтық мәдениет жетістіктері мен этномәдниеттік құбылыстарды тани білу.

3. Оқу – танымдылық құзыреттілік– оқушының зерттеу әрекеті мен өзіндік оқу – танымдылық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлық. Әлемнің ғылыми бағытын ізденушілік – зерттеушілік әрекет арқылы игеру.

4. Коммуникативті құзыреттілік - адамдармен өзара әрекет пен қарым – қатынас тәсілдерін білу, түрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеу.

5. Ақпараттық технологиялық құзыреттілік – өз бетінше іздей білу, талдау, таңдай білу, ақпараттық технологияны игеру, интерпретациялау.

6. Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі - отбасылық, еңбек, экономикалық, саяси, қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді қоғамдық азаматтық тәрбие мен білімге ие болу. Әлеуметтік – қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасап, шешім қабылдай білу.

7. Тұлғалық өзін өзі дамыту құзыреттілігі – қызметін өзіндік қадір-қасиет сезімін ұйымдастыра білу, өзінің өмірі мен ісіне жауапты қарау, өз мүмкіндігін нақты перспективалық жоспарламен салыстыра білу.

Осындай іс-әрекет түрлерімен қарым-қатынасқа түсе отырып, бүгінгі талапқа сай «құзіреттілік» негізінде өзінің әлеуетін көтеруді жүзеге асырады. Қазақстан республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту реформасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалылық қағидасы бекітілген, бұл мұғалімдерге кез келген үлгімен сабақ

өтуге мүмкіндік береді. Осыдан келіп жаңа технологияларды тиімді түрде қолдану қажеттігі туындайды. Бұл әдістемелер жиынтығы оқушының өзін-өзі дамытуға, жан-жақты тануға, өзін-өзі өзектендіруге көмектеседі. Бұл орайда кез келген ізденіс – оқу ісіндегі субьектілер оқушы мен оқытушының өзара іс-әрекетіне, танымдық қызметіне бағытталуы тиіс. Әрбір сабақтан кейін оқушылар өзінің ой-толғанысын әртүрлі сұрақтарға жауап беру арқылы білдіріп, бөлісіп отырғаны абзал. Осындай тәжірибелер арқылы, қазіргі ұстаз оқушылардың ішкі мүмкіндіктерін ашу арқылы, олардың шығармашылық қабілеттерін тани білуге жаңашыл іс-әрекет жасауға, білімге деген жетіспеушілігін сезіп білуіне, өмірде кездесетін көптеген жағдаяттарды шеше білуге, жаңаны танып білуге деген құлшынысын, қабілеттерін оята білуге болады. (2-сурет)

(2-сурет)

Білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды мынадай әдістер көмегімен айқындауға болады:

1) арнайы өз бетімен орындауға арналған тапсырмалар жүйесі;

2) жобалау әдісі;

3) шағын топтағы диалогтық (Сократтық әдіс), проблемалық жағдаяттар.

Сократтық әдіс ерекшелігі – әдіс қарапайым өмірлік ситуациялар негізінде құрылады. Шындықты бірлесе іздеу – білім берудегі ең басты тәсіл. Сократтың оқушылармен әңгімесі дәстүрлі тақырыптардан басталған. Диалогты өрістете отырып, оны құрамдас бөліктерге ажырата отырып, оның әрбір талқылау тармақшасынан жаңа сұрақтар тудырып, өзімен бірге ойлануға дайын адамдардың ойын шындықты іздестірудің қиын жолына апарған. Ойдың туындауына көмектесе отырып, Сократ бірде бір көзқарасты назарынан тыс қалдырмаған, алдын ала ешбір көзқарасқа жақтаспай, әңгімелесушілерді өзін-өзі жоққа шығаруға қатыстырған, осылайша, беделге емес, тек дәйектерге сенуге үйреткен. Сократтың пайымдауынша, педагог ештеңені қалыптастыру керек емес, ол басқа адамдарда даналықтың туындауына жағдай жасауы керек.

Кәсіби құзыреттілік ең алдымен оқушылардың ақпаратты сауаттылығы мен кез-келген мәселені дұрыс шеше білу қасиетінен көрініс табады. Оқушы қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз жетілдіріп отыратын, кәсіби білімді, жаңа технологияларды меңгерген, ортамен қарым-қатынасқа тез бейімделе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, тәжірибесі мол т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана кәсіби құзыретті маман бола алады. [1]

Қорыта келе құзіреттілік – жеке тұлғаның теориялық білімі мен практикалық тәжірибесін белгілі бір міндеттерді орындауға даярлығы мен қабілеті. Ол жансыз жаттанды білім түрінде емес жеке тұлғаның танымға, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген икемділігінің белсенділігінен көрінеді.

Демек, осы аталып отырған платформалар мен негізгі ұстанымдарды ұстаздар үлкен жауапкершілікпен, зерттеушілікпен өз тәжірибелерінде жүзеге асырса, оқушылардың құзыреттіліктерін арттыра алады. Яғни, менің көтеріп отырған мәселеміз де өз шешімін табары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ташкулова Қ.Е. «Оқушының құзіреттілігін дамыту» Білім айнасы 2017ж.

2. Шәкілікова С., Білім берудегі компетенттілік тәсіл / С. Шәкілікова, Д,Қазақбаева, Ш.Кәрібаева, Қ.ұмағұлова. – Қазақстан мектебі2004. №4. 14-

3. Г.Апселемова «Қазіргі білім беру жағдайында оқушылардың құзыреттілігін арттырудың жолдары мен маңыздылығы» «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ШҚО бойынша ПҚ БАИ журналы 2021ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Кемешева Сауле Турсуновна

Жетісу облысы білім басқармасының Талдықорган қаласы бойынша білім бөлімі"мемлекеттік мекемесінің №12 "Байтерек" бөбекжай мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорнының тәрбиешісі

.

Жас ұрпақты саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен мектепке дейінгі ұйым қызметкерлерінің бірден-бір парызы. Бабаларымыздың игі дәстүрлерін сақтай отырып, өз ұрпақтарымызды адал, үлкенді құрметтейтін,әділ,ержүрек,ізгі қасиетті, ар ожданды қылып өсіру тәрбиешінің басты міндеті.

Қазақстан Республикасының білім беру саласы бүгінгі басты міндеттерінің бірі-ұлттық ерекшеліктерді ескере отырып, жас бүлдіршідерге терең білім мен тәрбие беру керек деген. Әр саланы, бөлімді оқыту кезінде қазақ халқының тұрмыс-салты, әдет-ғұрпы, үлгілі дәстүрлермен шебер ұштастырып, бала бойына ұлттық мақтаныш, ұлттық патриоттық сезім қалыптастыру, оны бүгінгі күн талабына сай мазмұнды да пәрменді жүргізуге күш салу менің басты міндетім екенін білемін.Ұлттың бүгіні де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты.

Тәуелсіз мемлекетіміздің бүгінгі таңдағы басты міндеттерінің бірі – өз Отанына деген елжандылық сезімін жас ұрпақ бойына сіңіріп, ұлттық тәлім тәрбие беру, халық педагогикасы арқылы баланың дүниетанымын қалыптастыру, әр халыққа тән салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге тәрбиелеу болып отыр. Ұлттық құндылықтардың мақсаты – халықтық салт-дәстүрді, әнерді дәріптейтін, ана тілін қадірлейтін, Отанын, елін, жерін сүйетін, жан-жақты жетілген, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Сондай-ақ, халықтық тәрбие түрлерін жас бүлдіршіндердің бойына сіңіртіп ілім, білік дағдыларын дамыту, сөйтіп дене еңбегіне де, ой еңбегіне де қабілетті, жан-жақты жетілген азамат етіп шығару. Ол басқа тәрбиелермен қатар жүргізіліп, балалардың қайрат- жігерін, ақыл-ойын халықтың өнер туындылары негізінде оқытып, тәрбиелеу арқылы іске асырылады.

Ұлттық ойындар. Қазақ халқының өмір кешкен тарихында ұлттық ойындардың көптеген түрлері балалық, жеткіншектік, жасөспірімдік сияқтағы балалар тәрбиесінде пайдаланылады. Ойын тек көңіл көтеру, шаттандыру ғана емес, ол өзінше ерекше қазақ халықының әлеуметтік өміріне байланысты тәрбиелік мағынасы зор жеке адамның дамуына, жетілуіне әсер етуші фактор. Жиі қолданылып келген бірнеше ойын түрлерін атап өтуге

болады. Олар: «Ақ серек- көк серек», «Айгөлек», «Жаяу жарыс», «Соқыр теке», «Ақ боран», «Төбетей», «Бәйге», «Орамал тастау» т.б.

Мақал-мәтелдер

Халықтың ауызша ақындық шығармашылығының көп тараған ескерткіштері. Ғасырлар бойы халықтың әлеуметтік тарихи тәжірибесі туралы нақыл сөздер арқылы халықтың ой-пікірі, арманы, көзқарасы баяндалған. Қасиетті сөздерді қазақ халқы қастерлеп өнеге етіп, адамдардың өлең өрнектерімен ойластырып мақал-мәтелдерді үнемі пайдаланып келген. Мақал-мәтелдер халық өмірінің барлық жағынан қамтылған.

Жұмбақтар.

Халық арасында жылдам айтылып келе жатқан жұмбақтардың саны көптеп саналады. Жұмбақ балалардың қиялын, танымдық іс-әрекетін, қабілетін дамытады. Оның жауабын табу үшін мазмұнын талдап ой елегінен өткізеді. Жұмбақтың тәрбиелік мәні өте зор.

Тәрбиелеп отырған жас жеткіншекке бала деп қарамай, кішкентай күнінен бастап оның елін сүйер бүлдіршін, ұлтын ұлық тұтар ұлан, мақта-нышымызға айналар отаншыл азамат болып қалыптасуына тырысуымыз қажет. Бала бойына тәрбиенің ұрығын себетін, ең алдымен, ата-анасы болса, одан кейін, балабақшасы.

Халқымыз ғасырлар бойы өз ұрпағын адамгершілікке, елжандылыққа, отансүйгіштікке тәрбиелеп келді. Осы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан дәстүрдің өзегі, алтын діңгегі халықтық педагогика болды деуге болады

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында да «Қазақ халқының мәдениеті мен дәстүр-салтын оқып үйрену үшін жағдайлар жасау бірінші кезектегі міндеттердің бірі» деп атап көрсетілген. Халықтық тәрбие, ол ұлттың ұлт болып қалыптасуымен бірге дамып келе жатқан көне тарихи жүйеге жататыны кімге болса да аян.

Тұрмыс – салтқа байланысты туған әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлердің, бәрінде халықтың арман-тілегі, ой-пікірі, келешек ұрпаққа айтар өсиеті көрініс беріп отырады.

Сондықтан балаларға ұлттық салт-дәстүр мен мәдениетімен, ұлттық ойындарымен т.б қызығушылықтарын арттыру арқылы жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Отан сүйгіштікке баулу олда үлкен маңызға ие. туымызды жықпай,ұлан-байтақ жерімізді қорғайтын патриотты тәрбиелеу біздің міндетіміз болып табылады. Сондықтан да бала тәрбиесі отбасынан бастау алып, мектепке дейінгі мекемеде дағдыландырып, бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру арқылы елін жерін сүйетін, мықты тұлға тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер

Ақадықова Б. "1001 мақал". // Қазақстан мектебі. 2003ж, №7.

Арғынбаев Х. "Қазақ отбасы". -Алматы: "Қайнар", 1996ж.

Асарбаева А. Ұлттық ойындар — халық педагогикасының құрамдас бөлігі. // Ұлт тағылымы. 2002ж. №2.

Әбдіқадырова Г. Халықтық педагогиканың мәні зор. //Қазақстан мектебі. 2003ж., №8.

Әбілова 3., Қалиева Қ. "Этнопедагогика". Алматы, 1999ж.

Әбуова А. Жаңылтпаштар — тіл дамыту~құралы// Бастауыш мектеп. 2003ж.

Нұрғанова 3. Ертегілер еліне саяхат. // Бастауыш мектеп. 2002 ж. №10.

Сағындықов Е. "Қазақтың ұлттық ойындары". -Алматы: "Рауан", 1994ж.

БАЛАБАҚША-БАРЛЫҚ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМНІҢ ЕҢ АЛҒАШ БАСПАЛДАҒЫ

Кененбаева Гулжанар Бериковна
Аққайың бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Тәрбие мен білім – егіз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Егемен еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – білімді, жан-жақты тәрбиешілердің еншісінде. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды, қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану үздіксіз тәрбие беру мен білім сапасын арттырады.

Жаңа заман баласы – ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр-сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай жасау қажет. Біздің балабақшамызда балаларға үздіксіз білім беруде барлық жағдай қарастырылған. Балабақшада балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығы өте жоғары. Осы уақытқа дейін тәрбиеші ретінде балаларға үздіксіз тәрбие мен білім беруде жаңартылған педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануға тырысамын. Себебі қазіргі заман балаларының берілген ақпаратты тез қабылдауынан, есте сақтау қабілеттері жоғары дамығандығын байқауға болады.

Мектепке дейінгі мекеме балаларына үздіксіз тәрбие мен білім беру келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына тікелей әсер ететін балабақша мен тәрбиешілері. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі технологиялары енгізілуде. Мәселен, ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан-дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиешілердің ұстанымы ауысқан: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы. Мұндай оқыту баланың интеллектуалды қабілеттілігін айтарлықтай шамада анықтайды, балаларға мінезін қалыптастыруға, байланыс тілді, логикалық ойлауды, дүниетанымды дамытуға, сыни ойлауды қалыптастыруға және жеке мүмкіндіктерді беретін дамытушы орта құруға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі шақ адам өміріндегі ең маңызды кезең болып келеді. Өйткені осы кезде баланың бойындағы табиғи бар дарындылық жан-жақты дами бастайды. Сондықтан осы шақта балалармен анағұрлым жан-жақты дамытушылық әрекеттер жүйелі жүргізілсе, жұмыс соншалықты нәтижелі болады. Тәрбиелі, білімді ұрпақ балабақшадан мектепке дайын шәкірт болып шығады.

Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы іспеттес. Мұндағы тәрбие мен білім балалардың табиғи мінезін, қабілетін ерте жастан дамытады. Бала – болашағымыз, бала – қуанышымыз. Ендеше мектепке дейінгі үздіксіз тәрбиемен, біліммен қамту өзімнің басты мақсаттарымның бірі екенін қуана айта аламын. Ерте кезімізден бастап бала тәрбиесі бірінші орынға қойылып,оған аса маңызбен қарайды.Және де әр ата-ана өз баласының ер жеткен кезінде оларға жақсы тәләм-тәрбие бергенін,жақсы адам болып шыққандығын көргісі келеді.Ал балаларға кейбір жағдайда ата-ананың қарауға,күні бойы оларға күтім жасауға уақыттары болмай,жұмыста болып жататыны өтірік емес.Осы жағдайда олар балабақшаға беріп жатады,себебі осы ортада олар дамып,басқа балалармен сөйлесіп,қоршаған ортаны танып біле бастайды.Осы кезден олардың өздерінің ойы,тіршілік танымы қалыптасады.

Балақшада тәрбиеленген бала ең алдымен белгілі бір заңдылыққа, тәртіпке үйренеді.Ол дегеніміз мысалы балабақшада уақытылы ас ішіп,уақытылы ұйықтап тұру одан соң аз-аздан сабақтарға бейімделетініне көз жеткіземіз.Яғни мектеп табалдырығын аттаған кезде балабақшада тәләм тәрбие алған балаға қиын болмайды,ол сол балалардың ортасына тез кіріп,сабағында оқып жүре береді.Себебі,ол балабақшада да дәл солай жүрген болатын,ол үшін бұл қиындық тудырмайды....

Осы білім жолында балаларға тәлім-тәрбие беретін бірде бір жандар олар тәрбиешілер.Бәріміз білетіндей ұстаздың бала өмірінде маңызы зор. Тәбриешінің ішкі жан дүниесі таза болса ол баладан нағыз азамат шығады.Ұядан не көрсең,ұщқанда соны іліесің дейді.Яғни баланың кішкентай кезінен бастап ақыл айтып,оларға жаман жақсы ажыратуға көмектесіп,өмірлік ұстаным беріп өсіру керек. Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, тәрбиесіз берілген білім адамзатқа апат әкеледі-деген ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби атамыз.Мектеп жасына дейінгі балаларды мейрімділікке,қамқорлыққа, сабырлыққа,адамгершіліккке,ата-бабамыздан қалған мұраны қастерлеуге тәрбиелейді.Менің ойымша әр бала ол бір жеке әлем.Әр баланың тілін тауып,олардың барлығына белгілі бір көңіл бөлу керек.Ал кейбір кезде бұл қиын болады.Себебі қанша бала болса,сонша мінез,сонша ой.Бір сөзбен айтқанда бала өсіп бара жатқан гүл сияқты,ол күтімді,қомқоршылдықты талап етеді.Тек сонда ғана ол жайқалып өседі деп ойлаймын.

Егер әр тәрбиеші өзінің бойындағы барлық жақсылықты жинап,балаға бере алса,оларды дұрыс жолға салып,бағыт-бағдар көрсетсек онда нұр үстіне нұр болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Балабақшадағы экологиялық тәрбие / Отбасы және балабақша — 2006.
№11-12/
2. Көбеева Н «Бала және табиғат» \\
3. ҚұлмағамбетовТ. Табиғат тануды оқыту әдістемесі -Алматы, қ университеті, 2008.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Кожамсеитова Айнагул Ахатовна
Абай облысы, Мақаншы ауданы Қабанбай ауылы
Жарбұлақ орта мектебі КММ биология пәні мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде әлем күн сайын өзгеріп, жаңарып отыр. Осындай өзгерістер білім беру саласына да тікелей әсер етуде. XXI ғасыр — цифрлық технологиялар мен ақпараттық ағынның уақыты. Бұл ғасырда табысты тұлға қалыптастыруда мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім – тек білім беруші емес, рухани тәрбиеші, жаңашыл бағыт беруші, оқушының тұлғалық дамуына серік болар жетекші. Сол себепті, қазіргі таңда мұғалім мамандығына қойылатын талаптар күрделі әрі жан-жақты.

Осыған байланысты мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі — табысты білім беру жүйесінің негізі саналады.

Негізгі бөлім

1. Кәсіби құзыреттілік ұғымы

Кәсіби құзыреттілік – бұл мұғалімнің теориялық білімін, әдістемелік білігін, тұлғалық қасиетін, технологиялық сауаттылығын және этикалық ұстанымын қамтитын кешенді түсінік. Құзыретті мұғалім – оқушылардың қажеттілігіне жауап бере алатын, оқыту мен тәрбиелеуді сапалы ұйымдастыратын, заманауи талаптарға бейімделе алатын маман.

Кәсіби құзыреттіліктің негізгі компоненттері мыналар:

- Пәндік білімді терең меңгеру;
- Педагогикалық шеберлік;

- Цифрлық сауаттылық;
- Коммуникативтік дағды;
- Шығармашылық және креативтік ойлау;
- Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект.

2. 21 ғасыр мұғаліміне қойылатын жаңа талаптар

21 ғасырдағы оқушы — ақпараттық ортада еркін өмір сүретін, шығармашылықпен ойлай алатын, өз ойын еркін жеткізетін, проблеманы шеше алатын жеке тұлға. Осыған сай мұғалім де бұрынғыдай тек пән оқытушысы ғана емес, сонымен қатар:

- Ментор (бағыт-бағдар беруші),
- Фасилитатор (оқуға мүмкіндік жасаушы),
- Коуч (дамытуда серік),
- Зерттеуші,
- Технология қолданушы болуы қажет.

3. Мұғалімнің сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктері

3.1. Цифрлық құзыреттілік

- Электронды білім беру ресурстарын меңгеру;
- Онлайн-платформаларды қолдану (Zoom, Google Classroom, Moodle т.б.);
- Ақпараттық қауіпсіздікті сақтау;
- Мультимедиялық құралдарды пайдалану.

3.2. Педагогикалық-инновациялық құзыреттілік

- Оқыту мен тәрбиелеудің жаңартылған мазмұнына бейімделу;
- Құндылықтарға негізделген білім беруді жүзеге асыру;
- Оқытудың сындарлы тәсілдерін қолдану (дискуссия, жобалық әдіс, зерттеу жұмыстары);
- Сыни ойлауды дамыту.

3.3. Коммуникативтік және тілдік құзыреттілік

- Қарым-қатынас мәдениетін сақтау;
- Көптілді ортада жұмыс істеу қабілеті;
- Тілдік дағдыларды дамытып, оқушылардың пікірін тыңдап, бағалай білу.

3.4. Зерттеушілік құзыреттілік

- Білім беру процесіне зерттеу жүргізу;
- Мектепішілік және республикалық зерттеулерге қатысу;
- Дәлелді педагогикалық шешімдер қабылдай білу.

3.5. Эмоционалды және әлеуметтік құзыреттілік

- Оқушылардың психологиялық жағдайына назар аудару;
- Қиын жағдайларды шешуге икемді болу;
- Эмпатия мен сабырлық таныту.

3.6. Мәдениетаралық құзыреттілік

- Әртүрлі мәдениеттерге құрметпен қарау;
- Толерантты көзқарасты қалыптастыру;
- Жаһандық азаматтыққа тәрбиелеу.

4. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары

1. Үздіксіз кәсіби даму – курстар, семинарлар, шеберлік сыныптарына қатысу;
2. Өзін-өзі жетілдіру – кәсіби әдебиеттер оқу, жеке даму жоспарын құру;
3. Білім беру трендтерін қадағалау – цифрлық платформаларды пайдалану;
4. Әріптестік қарым-қатынас – тәжірибе алмасу, Lesson Study, PLC форматтары;
5. Коучинг және менторинг тәжірибесі – жас мамандармен жұмыс жасау;
6. Жобалық жұмыстар мен шығармашылық ізденістерге қатысу.

Қорытынды

XXI ғасыр мұғалімі – жан-жақты дамыған, заман ағымына ілесе алатын, рухани және кәсіби құндылықтары берік тұлға болуы тиіс. Оның кәсіби құзыреттілігі – білім сапасының

негізгі кепілі. Қазіргі таңда сұранысқа ие мұғалім – жаңа технологияларды еркін меңгеретін, баланың жеке дамуын алдыңғы орынға қоятын, үнемі ізденісте жүретін маман.

Осыған орай, әрбір педагог кәсіби шеберлігін шыңдап, заман талабына сай болуға ұмтылуы тиіс. Тек осылай ғана біз бәсекеге қабілетті, рухани бай, білімді ұрпақ тәрбиелей аламыз.

СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ КАК ИМПУЛЬС К РАЗВИТИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КАРЬЕРЫ

Косжанова Айгуль Орынбековна
Коммунальное государственное учреждение «Средняя школа №34 отдела образования города Тараз управления образования акимата Жамбылской области»
учитель русского языка и литературы
город Тараз, Казахстан

Аннотация

В докладе рассматриваются особенности построения педагогического карьерного пути в условиях современных вызовов, связанных с цифровизацией образования, ростом психологической нагрузки на педагогов и изменением общественного запроса к профессии учителя. Анализируются актуальные стратегии профессионального роста, включая индивидуальные маршруты, менторство, сетевое взаимодействие и непрерывное образование. Особое внимание уделяется необходимости системной поддержки со стороны образовательных организаций и государства. Подчёркивается важность формирования устойчивых условий для осознанного и продуктивного карьерного развития педагогов в современной образовательной среде.

Ключевые слова: педагог, карьера, вызовы, цифровизация, наставничество.

Введение

Современный мир предъявляет всё более высокие требования к профессии педагога. Быстрое развитие цифровых технологий, изменения в образовательной политике, растущая социальная нагрузка и необходимость непрерывного профессионального роста ставят перед учителями задачи, выходящие за рамки традиционного представления о профессии. В этих условиях карьера педагога приобретает новое содержание: от выбора пути профессионального становления до осознанного движения по ступеням профессионального развития.

Современные вызовы в педагогике

Одним из ключевых вызовов сегодня является цифровизация образования. Учителю необходимо не только освоить разнообразные цифровые инструменты, но и уметь использовать их для повышения качества обучения. Цифровая компетентность становится обязательным компонентом профессионального портфолио.

Не менее важным является и психологический аспект профессии. Педагог сталкивается с высоким уровнем эмоционального выгорания, вызванного постоянным взаимодействием с детьми, родителями и коллегами в условиях высокой ответственности и ограниченного времени. Это требует формирования устойчивых механизмов саморегуляции и поддержки.

Кроме того, изменяется сам статус учителя в обществе. От педагога ожидается не только передача знаний, но и развитие у учащихся критического мышления, навыков коммуникации, креативности и умения работать в команде. Это трансформирует содержание педагогической деятельности и требует иного взгляда на карьерный путь.

Этапы и стратегии педагогического карьерного пути

Карьерный путь педагога можно представить как совокупность горизонтальных и вертикальных траекторий. Горизонтальный рост предполагает развитие профессиональных компетенций внутри своей должности — участие в методических объединениях, внедрение

инноваций, кураторская деятельность. Вертикальная траектория связана с продвижением по служебной лестнице — от учителя до методиста, заместителя директора, руководителя образовательного учреждения.

Современные стратегии карьерного развития включают:

- **Индивидуальный маршрут профессионального роста**, оформляемый через аттестацию, профессиональные конкурсы, участие в проектах и грантах.
- **Сетевое взаимодействие**, предполагающее обмен опытом и ресурсами между педагогами, школами, образовательными сообществами.
- **Менторство**, в рамках которого опытные педагоги сопровождают молодых специалистов, способствуя их адаптации и развитию.
- **Непрерывное образование**, реализуемое как через формальные формы (повышение квалификации), так и через неформальные (вебинары, самообразование, участие в профессиональных сообществах).

Поддержка и сопровождение педагогов

Создание условий для осознанного и устойчивого карьерного пути требует системной поддержки со стороны государства и администрации образовательных учреждений. Это может включать:

- развитие института наставничества;
- внедрение системы мотивации и нематериального поощрения;
- обеспечение доступа к современным цифровым и методическим ресурсам;
- создание среды профессионального общения и обмена опытом.

Особую роль играет руководитель образовательной организации, который становится модератором карьерного развития сотрудников, формирует климат доверия и стремления к саморазвитию.

Заключение

Карьерный путь педагога в условиях современных вызовов требует гибкости, открытости к изменениям, готовности к постоянному профессиональному обновлению. Формирование устойчивых стратегий карьерного развития способствует не только повышению профессионального уровня педагогов, но и качественному изменению образовательной среды в целом.

Список литературы

1. Лебедев О. Е. *Цифровизация образования: вызовы и перспективы* // Образовательные технологии. — 2022. — № 4.

2. Селевко Г. К. *Современные образовательные технологии*. — М.: Народное образование, 2020.

3. Абдрахманова Г. С., Есенгулова А. М. *Профессиональное развитие педагогов в условиях цифровой трансформации образования Казахстана* // Вестник КазНПУ им. Абая. — 2022. — №1(65).

4. Даулетова А. К. *Наставничество как фактор адаптации молодых педагогов в школах Казахстана* // Образование и наука в XXI веке. — Нур-Султан, 2021. — №2.

5. Жумагалиева Г. Б. *Карьерное сопровождение педагогов в системе непрерывного образования Казахстана* // Вопросы педагогики. — 2023. — №3.

«АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ»

Айжан Амангельдиена Космуратова
№53 Сабыр Рақымов атындағы жалпы орта мектебінің ағылшын тілі пән мұғалімі
Шымкент, Қазақстан

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту жолдары қарастырылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформалар және жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту жолдары талданады. Мақалада заманауи технологияларды тиімді пайдалану арқылы оқыту процесін жетілдірудің әдіс-тәсілдері ұсынылады.

Мақсаты

Ағылшын тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту, тілдік дағдыларын жетілдіру және оқу процесін тиімді ұйымдастыру.

Тірек сөздер

Ағылшын тілі, жаңа технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформа, жасанды интеллект, шығармашылық қабілет, тілдік дағдылар

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде ағылшын тілін оқытуда жаңа технологияларды қолдану маңызды рөл атқарады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформалар және жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, сабаққа деген қызығушылығын арттыруға және оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ)

АКТ құралдары, мысалы, интерактивті тақталар, онлайн платформалар (Kahoot, Quizlet, Duolingo) және бейне сабақтар, оқушылардың ағылшын тілін үйренуін жеңілдетеді. Бұл құралдар арқылы оқушылар тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамыта алады.

2. Жобалық оқыту әдісі*

Жобалық оқыту әдісі оқушыларды нақты тапсырмалар арқылы ағылшын тілін қолдануға ынталандырады. Мысалы, «Менің арманымдағы қала» тақырыбында презентация жасау оқушылардың сөздік қорын байытып, шығармашылық қабілеттерін дамытады.

3. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар оқушылардың коммуникативтік дағдыларын жетілдіреді. «Әуежайда», «Мейрамханада» сияқты сценарийлер арқылы оқушылар нақты өмірлік жағдайларда ағылшын тілін қолдануға үйренеді.

4. Бейнежазбалар мен подкасттар

Бейнежазбалар мен подкасттар тыңдау дағдысын дамытуда тиімді құрал болып табылады. Оқушылар ағылшын тіліндегі бейнематериалдарды қарап, тыңдау арқылы тілдік түсінігін арттырады.

5. Жасанды интеллект (AI) құралдары

Жасанды интеллект негізіндегі құралдар, мысалы, ChatGPT, Grammarly, Microsoft Copilot, мұғалімдерге сабақ жоспарлау, тапсырма құрастыру және оқушылардың жұмыстарын бағалау процесін жеңілдетеді. Бұл құралдар оқушылардың жазу дағдыларын жақсартуға көмектеседі.

Қорытынды

Жаңа технологияларды күнделікті сабақта тиімді қолдану – оқушыны пассив тыңдаушыдан белсенді тілдік қатысушыға айналдырады. Әр технология – тек құрал, бірақ

сол құралды дұрыс, мақсатты таңдаған мұғалім шығармашылыққа жетелей алады. Ағылшын тілін меңгеруде заманауи әдістерді жүйелі қолдану – сапалы нәтиженің кепілі.

ЭФФЕКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ РАБОТЫ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СЛАБОМОТИВИРОВАННЫХ УЧАЩИХСЯ

Котова Людмила Индюновна
КГУ «Средняя школа имени Лермонтова» директор
село Кызылжар, Каратальский район, область Жетісу, Республика Казахстан

Аннотация.

В статье предлагается система работы школы со слабомотивированными учащимися. Вся система работы представлена в пяти этапах, которые последовательны и цикличны. В работе есть четкие пояснения целенаправленности каждого этапа. Данная работа результативна, имеет важное практическое значение для предупреждения неуспеваемости учащихся.

Ключевые слова: слабомотивированные учащиеся, диагностический этап, оперативный этап, продуктивный этап, статистический этап, аналитический этап, сперктральный анализ.

Очень важной проблемой в школе, которую приходится решать учителям является работа со слабомотивированными и неуспевающими учащимися. Слабомотивированные учащиеся - это учащиеся, у которых отсутствует желание учиться, которые испытывают трудности в обучении в связи с этим, которые имеют слабые учебные умения и навыки, а также низкий уровень памяти и внимания. В школе такие ученики имеются. И чтобы в дальнейшем учащиеся не перешли в разряд неуспевающих, необходима системная работа учителей с такими детьми. Чтобы предупредить неуспеваемость, надо приложить множество усилий учителям и родителям вместе, своевременно выявлять пробелы в знаниях, умениях и навыках учащихся и организовать своевременную ликвидацию этих пробелов.

Главной задачей учителя становится – проявление у учащихся интерес к предмету, заинтересованности в положительной динамике успеха, в развитие общеучебные навыков, критического мышления, логического мышления, воспитании трудолюбия, настойчивости в достижении цели.

Данную работу в нашей школе мы разделили на пять этапов:1. Диагностический,

2. Оперативный, 3. Продуктивный, 4. Статистический , 5 Аналитический. Рассмотрим по порядку.

1. Диагностический этап.

Цель диагностического этапа - определить проблемы в низком качестве знаний учащихся. Основные этапы изучения текущего состояния качество знаний учащихся:

Блок 1. Уровень развития учащихся, успеваемость, качество знаний, умений и навыков. Цель анализа: определить общешкольный, в каждой ступени, уровень развития учащихся и тенденции его формирования; проанализировать по группам классов, предметам качество знаний, умений и навыков, а также успеваемость учащихся; составить представление об изменениях качества знаний и успеваемости учащихся за несколько лет. Составляется следующие мониторинговые таблицы: 1) Сравнительный анализ результатов итоговой аттестации за 2023-2024 учебный год и текущий год; 2) Сравнительный анализ итогов качества обучения по предметам за 2024-2025 учебный год в сравнении с текущим годом

Результаты успеваемости в текущем учебном году (по группам классов); 3) Сравнительная таблица успеваемости и качества обучения по предметам за 2022-2023 учебный год и текущего года (в %).

Блок 2. Уровень доступности обучения.

Цель анализа: выявить уровень реальных возможностей учащихся.

В дидактике есть принцип научности и доступности. Дидактическая доступность – наиболее высокая, наиболее варьируемая составляющая обучения. Ее можно понимать как уровень реальных возможностей и для ее оценки можно использовать критерий ИК (индекс качества) – частоту появления высоких отметок в общем массиве. Если оценивать по этому критерию меру дидактической доступности применительно к отдельному ученику, то надо разделить количество предметов, по которым он имеет высокие отметки, на общее количество изучаемых им предметов. Дидактическая доступность обучения в оценивается по баллам-уровням.

Блок 3. Надежность обучения. Эффективность обучения.

Цель анализа: составить представление о сохранности качества обучения в школе

Эффективность обучения = Сохранность обучения=надежность обучения

Определяется по формуле Н = качество обучения в 6б классе : качество обучения в 7б классе

Блок 4. Стратиграфия. Стратиграфический анализ

Цель анализа: послойное описание ученического коллектива для работы над повышением качества образования.

Одним из инструментов диагностического анализа является стратиграфия, т.е.

послойное описание ученического коллектива. Учащиеся (по методике В. Зайцева) делятся на следующие группы (слои):

М – ученики, заканчивающие на 4 и 5, нуждающиеся в дальнейшем совершенствовании мышления, в овладении мысленными операциями высокого уровня;

В – ученики, имеющие тройки по одному или двум предметам. У этих детей надо укреплять волю, настойчивость в преодолении трудностей;

Р – ученики, имеющие тройки по трем и более предметам, нуждающиеся в речевой поддержке (тренировка в пересказе, овладении терминологией);

Э – ученики, эмоционально надломленные, имеющие тройки почти по всем предметам.

2. Оперативный этап.

Цель оперативного этапа: определить способы устранения пробелов в знаниях учащихся. Другими словами, это планирование работы. Чем конкретней и детальней будет составлен план, тем выше эффективность проделанной работы.

3. Продуктивный этап.

Цель продуктивного этапа: организовать и провести мероприятия, направленные на устранение пробелов в знаниях учащихся. Это педагогические советы, совещания при директоре

заседание МС, коучинги, семинары, занятия с родителями, посещение уроков, Lesson Study, индивидуальные занятия, внеклассные мероприятия, Дни открытых дверей и другие.

4. Статистический этап.

Цель статистического этапа: собрать сведения о результатах работы по повышению образовательных возможностей слабомотивированных обучающихся.

5. Аналитический этап.

Цель аналитического этапа: обобщить результаты, определить успехи и трудности в работе по повышению качества знаний обучающихся.

На данном этапе проводится спектральный анализ деятельности школы, в разрезе учителей, классов, учащихся. Данные сравниваются, обобщаются, определяется лучший опыт в работе со слабомотивированными учащимися и трудности в работе с данной категорией учащихся.

Далее проводится спектральный анализ деятельности как всего педагогического коллектива, так и в разрезе каждого учителя. (Таблица 1.)

Таблица 1. Спектральный анализ

	Диагностический	Оперативный	Продуктивный	Статистический
	Сбор материала подиагностике «Трудности в обучении и преподавании».	Выполнение краткосрочного плана.	Проведение Lesson Study.	Многогранность данных результатов проделанной работы.
	Работа педагога-психолога, социального педагога, классного руководителя.	Выполнение некоторых пунктов долгосрочного плана.	Проведение коучингов, обучающих семинаров.	Объективность в получении данных.
	Работа над пробелами в знаниях учащихся (СОР, СОЧ).	Выполнение индивидуального образовательного маршрута (50%).	Проведение занятий по самоподготовке.	Незначительное повышение качества знаний учащихся.
	Работа над пробелами в знаниях учащихся по результатам «0»-х срезов.	Не выполнение индивидуального образовательного маршрута (50%).	Индивидуальная работа с учащимися (на уроках, во время дополнительных занятий).	Оперативность сбора данных.
	Провести серию семинаров на тему «Как организовать эффективную работу по восполнению пробелов в знаниях учащихся».	Корректировка индивидуального образовательного маршрута. Подготовка Алгоритма действий учащихся в преодолении барьеров при обучении.	Провести обучающие семинары по организации индивидуальной работы с учащимися.	Соблюдение принципов «золотого часа» и целесообразности.

В данном спектральном анализе определяются результативные формы и методы работы, виды работ, которые необходимо улучшить, составляются рекомендации. Так, 1 ряд – это работа, которая принесла положительный результат. 2 ряд – работа, которая способствовала повышению мотивации учащихся в обучении. 3 ряд – работа, требующая существенной доработки. 4 ряд – работа, задерживающая положительную динамику повышения мотивации учащихся. И 5 ряд – это рекомендации по совершенствованию работы со слабомотивированными учащимися.

Таким образом, спектральный анализ дает полное представление о состоянии обучения слабомотивированных учащихся, определяет эффективные формы и методы работы и пути решения проблем в преподавании и обучении.

Проблема неуспеваемости беспокоит всех: и взрослых, и детей. Слабая мотивация, пассивность учеников в урочной и внеклассной деятельности приводит учащихся к низкой мыслительной деятельности ребёнка, отсутствие у него мотивации к учению, несовершенство организации учебного процесса у ребёнка и т.д. Чтобы определить средство для преодоления низкой мотивации и неуспеваемости, надо знать причины, их порождающие.

В силу разных причин, интересы учащихся находятся за пределами образовательного учреждения. Школу они посещают безо всякого желания, на уроках избегают активной познавательной деятельности, к поручениям учителя относятся отрицательно. Об учениках этой группы, можно сказать: будет мотивация – будет продуктивность учения. Существует прямая зависимость интеллектуальных процессов от мотивации деятельности. Такая работа в школе должна стать приоритетной.

Сегодня мы можем сказать, что система работы школы в данном направлении дает свои положительные результаты: у слабоуспевающих учащихся повышается мотивация к обучению, они стараются, они верят в свои силы и в себя – а это главный ключ к успеху!

И мы продолжаем совершенствовать свою работу со слабомотивированными учащимися.

Список литературы:

1. Об одной из возможностей преодоления второгодничества /Бударный А.А., Розенталь У.Д. - Педагогика. – 2006. – №7. – с. 56-67. 32.

2. О причинах неуспеваемости и путях ее преодоления. / Гельмонт А.М. – М., 2004.

3. Неуспеваемость школьников и ее предупреждение./ Цетлин В.С. – М., 1997.

4. textarchive.ru›c-1929758-p6.html

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УПРАЖНЕНИЙ ПО ТИПУ КРУГОВАЯ ТРЕНИРОВКА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Кузьмина Ирина Анатольевна
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского» учитель физической культуры,
Алматинская область, Карасайский район, г. Каскелен

Современный урок физической культуры в школе направлен не только на развитие физических качеств учащихся, но и на повышение их двигательной активности, мотивации к занятиям спортом и формирование здорового образа жизни. Одним из эффективных методов, позволяющих достичь этих целей, является использование круговой тренировки.

Сущность и преимущества круговой тренировки

Круговая тренировка представляет собой последовательное выполнение различных физических упражнений по станциям с кратковременным отдыхом между ними. Этот метод позволяет гармонично развивать силу, выносливость, скорость, координацию и гибкость, а также поддерживать высокий уровень активности на протяжении всего занятия.

Преимущества круговой тренировки:

- Высокая интенсивность — учащиеся находятся в постоянном движении, что способствует увеличению общей двигательной активности.
- Разнообразие упражнений — задания на станциях можно варьировать, адаптируя их к уровню подготовки учащихся.
- Минимальные простои — благодаря четко организованному процессу ученики не теряют время на ожидание своей очереди.
- Развитие мотивации — выполнение упражнений в игровой форме и с элементами соревнования делает занятия более увлекательными.
- Комплексное развитие — данный метод способствует улучшению работы сердечно-сосудистой и дыхательной систем, укрепляет мышцы и связки, а также развивает общую выносливость организма.

Практическое применение на уроках физической культуры.

Применение круговой тренировки возможно в разных возрастных группах. В начальной школе рекомендуется использовать комплексы, включающие базовые

упражнения: прыжки на месте, отжимания, приседания, бег с высоким подниманием колен, метание мячей. В средней и старшей школе круговая тренировка может включать более сложные упражнения, направленные на развитие общей и специальной физической подготовки.

Круговая тренировка может быть организована по различным схемам: линейная, поточная или станционная. В зависимости от уровня подготовленности учеников можно изменять время выполнения упражнений и продолжительность отдыха между станциями.

Примерные упражнения круговой тренировки:

1. Прыжки через скакалку – 30 секунд (начальная школа), 40 секунд (средние классы), 50 секунд (старшие классы).
2. Отжимания – 10 повторений (начальная школа), 12 повторений (средние классы), 15 повторений (старшие классы).
3. Приседания – 15 повторений (начальная школа), 20 повторений (средние классы), 25 повторений (старшие классы).
4. Планка – 20 секунд (начальная школа), 30 секунд (средние классы), 40 секунд (старшие классы).
5. Бег на месте с высоким подниманием колен – 30 секунд (начальная школа), 40 секунд (средние классы), 50 секунд (старшие классы).

Время отдыха между станциями:

Начальная школа: 20-30 секунд.

Средние классы: 15-20 секунд.

Старшие классы: 10-15 секунд.

Рекомендации по внедрению

Чтобы круговая тренировка была максимально эффективной, важно учитывать несколько факторов:

- Правильный подбор упражнений в зависимости от возраста, уровня физической подготовки и задач урока.
- Постепенное увеличение нагрузки, позволяющее учащимся адаптироваться к интенсивным занятиям без риска травм.
- Контроль техники выполнения со стороны учителя, чтобы минимизировать ошибки и повысить эффективность тренировки.
- Использование игровых элементов, которые делают упражнения интересными и мотивирующими для детей.
- Интерактивный подход, позволяющий учащимся оценивать собственные достижения и видеть прогресс.

Выводы:

Круговая тренировка – это эффективный метод повышения двигательной активности на уроках физической культуры. Она способствует всестороннему развитию физических качеств, формированию интереса к занятиям спортом и созданию позитивного отношения к физической активности. Внедрение данной методики позволяет повысить качество уроков, сделать их более динамичными и полезными для здоровья учащихся.

Использование круговой тренировки в школьной практике не только повышает общий уровень физической подготовки учащихся, но и формирует у них положительное отношение к спорту. Это универсальный метод, который может быть адаптирован для различных возрастных групп, обеспечивая активное участие всех учеников в процессе занятий.

Комплекс упражнений по типу «Круговая тренировка»

ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУДАҒЫ МҰҒАЛІМНІҢ РӨЛІ

Кусаинова Айжан Айтжановна
Жетісу облысы Талдықорған қаласының облыстық №2 арнайы мектеп-интернаты

Кіріспе

Инклюзивті оқыту – мүмкіндігі шектеулі балаларға мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік берумен қатар адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивтік білім беру – бұл барлық балаларды олардың денсаулық жағдайына, экономикалық жағдайына, этникалық немесе әлеуметтік шығу тегіне, тіліне, жынысы мен жеке ерекшеліктеріне қарамай жалпы білім беру үдерісіне қосуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Бұл мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы білім беретін мектепте дені сау балалармен қатар білім алуына жағдай жасайды.

Білім берудің бұл түрінде мүмкіндігі шектеулі баланың өз-өзіне сенімі артады, ол маңайындағылар тарапынан өзіне қолдау бар екенін сезінеді, бұл баланың өзін-өзі бағалай білуіне, қоршаған ортасына сүйіспеншілікпен қарауына, өзін қоғамның толыққанды мүшесі сезінуіне жол ашады.

Оқытудың бұл түрі арқылы мүмкіндігі шектеулі бала өз қабілетіне сай, ата-анасынан алшақтамай, яғни арнайы мектеп-интернаттарда тұрып оқуға мәжбүр болмай, тұрғылықты жерде білім алады. Қоғаммен біте қайнасып, әлеуметтік жағынан бейімделеді. Мүмкіндігі

шектеулі баланың қоғамның толыққанды мүшесі ретінде сезінуін қалыптастыру жолында әрбір мұғалімнің алатын орны ерекше.

Мұғалім -тәрбиелеу барысында ерекше балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, балаларды шешім қабылдай алуға, өзін-өзі қамтамасыз етуге, еңбекке, тәртіпке, ұжымда бірлесе жұмыс жасай алатындай деңгейге бейімдейді.. Оқыту үшін балалардың өмір жағдайына сәйкес және олардың әлеуметтік бейімделулеріне пайдалы болатын мазмұнды таңдау керек.

Ал оларға білім беру үшін көп еңбек, ұстаздық жылы сезім мен кішіпейілділік керек. Оларға қарапайым түсініктерді жеткізу оңай шаруа емес. Оларға әсер ету жолдары түрліше. Ұстаз ізденісі әр баланың жан дүниесіне үңілуден басталады. Бұл балаларды зерттеу - Ол нені жақсы көреді?, Нені ұнатпайды?, Кімді құрмет тұтады?, Немен айналысқанды ұнатады? сияқты сұрақтарға жауап алудан басталады. Оның маңыздылығы бұларды білу сол оқушымен әрі қарай әңгімені өрбітуге көмегін тигізеді, Яғни күнделікті ең қарапайым әңгімелеудің өзі қарым-қатынасыңызды нығайтып, оның бір сәтке болса да сергіп, көңіл көтеріліп қалауына әсер етеді.

Даму мүмкіндігі шектеулі балалармен педагогтың, жұмыс жасаудағы ерекшелігі:

Мектеп жағдайына тез бейімделуге қажет әлеуметтік - адамгершілік жағымды мінез – құлық қалыптастыру

Оқуға қызығушылығын дамыту

Жеке тұлғалық ерекшеліктерін дамыту (оқу белсенділігі, өз бетімен жұмыс істеу т.б.) арқылы оқудағы қиындықтарды жою

Жалпы интеллектуалдық біліктілігін жас ерекшелігіне қарай дамыту(салыстыру, қарым –қатынас, практикалық топ, ойлау т.б.)

Жалпы даму деңгейін көтеру және жеке дамуындағы ауытқушылықты түзету.

Өз жасына сәйкес баланың жалпы дамуын және біліктілігін дағдыларын нығайту үшін жағымды әлеуметтік орта қалыптастыру

Күтілетін нәтиже:

- Оқу барысындағы негізгі қиындықтары жойылады;
- Әлеуметтік – адамгершілік қасиеттері дамиды, жағымды мінез – құлық қалыптасады;
- Өзіне деген сенімділігі артады, көзқарасы өзгереді;

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке және мектеп өміріндегі тыныс тіршілігіне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анық-тайды және ұжымда болып жатқан іс-әрекеттерге қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың жүріс-тұрысындағы кемшіліктер адамның жеке тұлға болып қалыптасуына, оның жеке қасиеттеріне оқу бейімделу әрекеттерінің бұзылуын қалыптастырып, баланың үлкендерімен құрдастарымен қарым-қатынасына кері әсер етеді..

Инклюзивті білім беру саласында педагог даму мүмкіндігі шектеулі балалармен көптеген жұмыстар жасайды. Бұл саладағы оқушылар ерекше назарда болады. Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың кейбіреулерінде өзіндік қабілет, ерекшелік бар. Мысалы кейбіреулері би билеуге, спортқа, сурет салуға қызығады, осындай қызығушылығы мол балаларды әрі қарай дамыту әлеуметтік педагогпен әрбір мұғалімнің міндеті. Бұл балаларды өздерінің қабілетіне қарай түрлі конкурстарға қатыстырамыз. Оқушылар жүлделі орындарды иеленіп қуанып келеді.

Мектептерде инклюзивтік білім беруді енгізе отырып, педагогтар әр адам ойлауға, сезінуге, қарым-қатынас жасауға, бір-біріне сүйеніш болуға қабілетті деген қағиданы ұстанады және осыны балалардың көкейіне құйып, мейірімділікке баулиды. Бұл өз кезегінде мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамнан шектемей толыққанды мүше ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

Негізгі бөлім:

Инклюзивті білім беруде педагогтің рөлі

Инклюзивті білім беру-ерекше білім алу қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерінің әртүрлілігін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету.

Инклюзивті білім берудің негізіне барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын балалардың кез келген кемсітуін болдырмайтын идеология салынған. Ол әрбір оқушыға өзінің қабілеттері мен қажеттіліктерін ескеруге және бағалауға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім берудің негізгі міндеті қоғамда дені сау тұлғааралық қарым-қатынас орнату болып табылады.

Инклюзивтік білім беру әр түрлі әлеуметтік азшылық топтарға жататын балаларға білім беруге кемсітушілік көзқарасқа қарсы тұрады, сол себепті кемсітушілікке қарсы халықаралық құқық актілерін орындаудың мүмкін болатын жалғыз нормасы болып табылады. Осыған байланысты инклюзивтік білім берудің сегіз қағидасын еске түсіріп кету дұрыс болады:

1.Адамның құндылығы оның қабілеті мен жетістігіне тәуелді емес.

2. Әрбір адам сезінуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адамның қарым-қатынасқа және естілуге құқығы бар.

4. Барлық адам бір-біріне мұқтаж.

5. Нағыз білім беру өзара шынайы қатынастар контексінде ғана жүзеге асырылады.

6. Барлық адамдар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж.

7. Барлық оқушылар үшін ілгерілеу нені істей алмайтынында емес, нені істей алатынында болуы мүмкін.

8. Сан алуан түрлілік адам өмірін жан-жақты күшейтеді

Мектепте ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен жұмыс істеу үшін міндетті түрде психологиялық-педагогикалық қызмет қажет, олардың міндеттері шеңберіне балалармен дамыту немесе түзету жұмыстары ғана емес, сонымен қатар педагогтармен және ата-аналармен жалпы тәсілдерді, баламен жұмыстың бірыңғай стратегиясын әзірлеу бойынша тұрақты ынтымақтастық кіреді.

Даму мүмкіндігі шектеулі баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның (бұдан әрі-ПМПК) қорытындысы мен ұсынымдары негізінде ұйымдастырылады және білім беру ұйымының ішінде штаттық мамандар (арнайы педагог, психолог, мұғалім-логопед, әлеуметтік педагог және басқалар) негізінде жүзеге асырады.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу тобының әрбір мүшесі кәсіби этиканы сақтауы, егер бұл балаға немесе оның отбасына зиян келтіруі мүмкін болса, психологиялық-педагогикалық тексеру, консультациялық жұмыс немесе басқа да қызмет түрлері нәтижесінде алынған мәліметтерді таратпауы тиіс.

Оқу-тәрбие процесіне инклюзивті білім беруді енгізу мектеп психологына тікелей әсер етеді. Оның бұл үдерістегі рөлі-жекелеген балалар мен педагогтарды, тұтас сыныптар мен жергілікті қоғамдастықты біріктіретін, балалардың шектеулеріне емес, мүмкіндіктерге назар аударатын тұтас қолдау жүйесін құру. Басқаша айтқанда, мектеп психологы мектептің корпоративтік мәдениетін өзгертіп, мұғалімдерге кәсіптің жаңа қырына бейімделуге көмектеседі.

Оқушыларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу білім беру процесінің барлық кезеңдерінде жүзеге асырылады.

Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы:

1. Балаларда қабылдау дамуының төмен деңгейі байқалады.

2. Кеңістіктікті бағдарлау көріністері жеткіліксіз қалыптасқан.

3. Назар тұрақсыз, шашыраңқы, балалар бір қызметтен екіншісіне әрең ауысады.

4.Есте сақтау процестерінің бұзылуы.

5. Танымдық белсенділік төмен.

6.Құрдастарымен, сондай-ақ ересектермен қарым-қатынас қажеттілігі төмендеді.

7. Ауызша және жазбаша сөйлеудің бұзылуы.

8. Төмен жұмыс қабілеттілігі байқалады.

Осының салдарынан балаларда оқу қызметінің толыққанды дағдыларын меңгеруге психологиялық алғышарттардың жеткіліксіз қалыптасуы байқалады. Оқу іскерліктерін қалыптастыру қиындықтары пайда болады (алдағы жұмысты жоспарлау, оқу мақсатына жету жолдары мен құралдарын анықтау; қызметті бақылау, белгілі бір қарқынмен жұмыс істей білу) .

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу баланың білім беру - тәрбие процесі жағдайында дамуын қамтамасыз ететін көмек пен қолдаудың ерекше түрі болып табылады және әрбір баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін әлеуметтік - психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасайтын мамандардың біртұтас, жүйелі ұйымдастырылған қызметін білдіреді.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің екі бағытын бөліп көрсету керек:

- балада туындаған қиындықтарды шешуге бағытталған өзекті;

-оқыту мен дамытудағы ауытқулардың алдын алуға бағытталған, перспективалы.

Екі бағыт тек барлық сүйемелдеу қызметі мамандарының бірлескен күш-жігерімен іске асырылуы мүмкін. Сүйемелдеу қызметінің қызметінде бір-бірімен өзара байланысты үш міндетті компонент бар:

* баланың дамуының диагностикасы (психикалық, тұлғалық, әлеуметтік):

* түзету-дамыту бағытындағы жеке және топтық сабақтар бағдарламаларын іске асыру:

* оқыту және дамыту үшін мүмкіндіктері мен баланың даму деңгейіне қойылатын талаптар тұрғысынан білім беру ортасын талдау.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің негізгі міндеттері:

1) балалардың даму бұзылыстарын ерте түзетуді ұйымдастыру (анықталған сәттен бастап);

2) бала мен оның отбасына дамудың, оқытудың, әлеуметтендірудің өзекті міндеттерін шешуде көмек (жәрдемдесу)

3) білім беру және тәрбие бағдарламаларын психологиялық қамтамасыз ету;

4) педагогтардың, ерекше білім беруді қажет ететін оқушының, ата-аналардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін (психологиялық мәдениетін) дамыту;

5) түзету-дамыту, тәрбие жұмысы және баланы оқыту нәтижелілігінің мониторингі (Психологиялық-педагогикалық мониторинг).

Осылайша, сүйемелдеудің негізгі принциптері:

1) баланың дамуының кез келген проблемасын шешудің кешенді, пәнаралық тәсілі;

2) білім беру процесінде баланың дамуын сүйемелдеудің үздіксіздігі;

3) сүйемелдеу процесін ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз ету;

4) ілесіп жүретін қызметті әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық жобалау (болжау)

5) Даму мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу жөніндегі іс-шараларға ата-аналарды, педагогикалық және балалар ұжымын белсенді тарту.

Арнайы педагог,дефектолог өз жұмысында психологиялық оңалтудың мынадай әдістерін қолданады: әңгімелесу, жеке психологиялық консультациялар, психологиялық көмек, рөлдік ойындар, тренингтік жаттығулар. Даму мүмкіндігі шектеулі баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді қамтамасыз ететін білім беру ұйымының мамандары мүмкіндіктері шектеулі баланы оқыту мен тәрбиелеуде отбасының кең әлеуетті мүмкіндіктерін іске асыру мақсатында ата-аналармен жұмысты ұйымдастырады.

Инклюзивті білім берудегі психолог жұмысында кездесетін үлкен проблема-балалардың мінез-құлқы мен психикалық денсаулығына әсер ететін отбасылық психологиялық тетіктерді анықтау, сондықтан ата-аналардың психологиялық-педагогикалық білімі туралы өте маңызды. Тәжірибе көрсеткендей, біздің мектепте ата-аналармен жұмыс

жасаудың ең тиімді түрі мұғалімдердің қатысуымен белсенді түрде өткізілетін ата-аналар жиналысы болып табылады. Осындай тренинг-жиналыстарда ата-аналар баланың дамуының психофизикалық заңдылықтары туралы ойлануға мәжбүр. Мұнда олар проблеманы жан-жақты зерделеуді, баланың мінез-құлқын түсінуді үйренеді, баламен өзара әрекет ету құралдарының жеке арсеналын кеңейтеді; тәрбиелеудің тиімді тәсілдерін іздеуде кәсіби психологиялық-педагогикалық қолдау алады. Ата-аналарда балалар мүмкіндіктері мен қажеттіліктері туралы түсінік қалыптасады, жаңа ресурстар ашылады.

Арнайы маман түзету-дамыту жұмыстарын кезең-кезеңмен, негізінен "ерекше" балалар бар сыныптарда ұжымдық ойын түрінде жүргізеді. Бұл жеке жұмыс үшін жеке шақыра отырып, сыныптастар арасында оларды бөлмеу үшін байланысты. Ойын барысында, әрине, оларға көп көңіл бөлінеді, бірақ бұл өзгелер үшін байқалмайды.

"Ерекше" баламен психологиялық жұмыстың мәні жүйке-психикалық шиеленісті алып тастау; өзін - өзі бағалауды түзету; психикалық функцияларды-есте сақтау, ойлау, қиял, зейін дамыту; пассивтілікті жеңу; дербестікті, жауапкершілікті және белсенді өмірлік позицияны қалыптастыру; коммуникативтік дағдыларды иеліктен айыру және қалыптастыру.

Насихаттау мақсатында мүгедек адамдармен қарым-қатынаста қолданылатын К. Мейер (АҚШ-тың Ұлттық қол жетімділік орталығы) жасаған әдептіліктің 10 жалпы ережелерін атап өткім келеді.

1. «Ерекше балалармен» сөйлескеніңізде, әңгімелесу кезінде бірге болатын баланы алып жүрушіге немесе сурдо аудармашыға емес, тікелей өзімен сөйлесіңіз.
2. Сізді «ерекше баламен\адаммен» таныстырғанда, оның қолын қысу табиғи жағдай. Қолын қозғауға қиналғандар немесе жасанды мүшені пайдаланатын адам өзіне қолжетімді қолмен – оң қолымен немесе сол қолымен қол алыса алады.
3. Нашар көретін немесе мүлдем көрмейтін «ерекше баламен» кезескенде, өзіңізді және өзіңізбен бірге келген адамдарды атаңыз. Егер топта ортақ тақырыпта әңгіме жүріп жатса, онда сол сәтте кімге сөйлегеніңізді және өзіңізді атауды ұмытпаңыз.
4. Егер сіз көмек ұсынсаңыз, онда оны қабылдағанша күтіңіз, содан кейін нені және қалай істеу керектігін сұраңыз. Егер сіз түсінбесеңіз, онда ұялмай, қайтадан сұраңыз.
5. «Ерекше балаларды» есімдері бойынша атаңыз, ал жасөспірімдер мен одан ерсектерге үлкен адамдарға қарағандай қараңыз.
6. Біреудің мүгедектік арбасына сүйену немесе асылу, оның иесіне сүйену мен асылу дегенмен бірдей. Мүгедектік арба – бұл адам пайдаланатын оның өзіндік жеке кеңістігінің бөлігі. (Педагогтар үшін де және балалар үшін де).
7. Қарым-қатынасқа түсуге қиналатын «ерекше баламен» сөйлескенде, оның сөзін мұқият тыңдаңыз. Сөйлегенін өзі аяқтағанша, шыдамды болыңыз, күтіңіз. Оны жөндемеңіз және ол үшін оның сөзін аяқтамаңыз. Егер оның айтқан сөзін ұқпасаңыз, қайтадан сұрауға ұялмаңыз.
8. Мүгедектік арбаны немесе балдақты пайдаланатын «ерекше баламен» сөйлескенде, сіздің көзіңіз бен оның көзінің бір деңгейде болатындай етіп орналасыңыз. Сізге сөйлесуге жеңіл болады, ал сөйлесіп тұрған адамға басын шалқайтудың керегі болмайды.
9. Нашар еститін «ерекше баланың» көңілін өзіңізге аудару үшін қол бұлғаңыз немесе иығынан қағыңыз. Көзіне тура қараңыз, анық сөйлеңіз, алайда нашар еститін балалардың барлығы еріннен оқи бермейді. Еріннен оқи білетіндермен сөйлескенде, сізге жарық түсетіндей, сіз жақсы көрінеіндей жерге орналасыңыз, сізге ештеңенің бөгет болмауын және жауып тұрмауын қадағалаңыз.
10. Егер көрмейтін немесе естімейтін «ерекше балаға» қапысызда

«көрісерміз» немесе «ол туралы естідің бе?» деп айтып қалсаңыз, қысылмаңыз.

2.4. Арнайы мектеп-интернатындағы жеңіл және орташа ақыл-ойы кем балалармен жұмыс. Білім беру жүйесін дамытудің қазіргі кезеңінің басты міндеті білім беру ұйымының әрбір тәрбиеленушісіне оңтайлы педагогикалық жағдай жасау болып табылады.Арнайы мектеп-интернатындағы дефектолог мұғалім білім беруде маңызды рөл атқарады.

Бұл жеңіл және орташа ақыл-ойы кем оқушыларға шығармашылық қуанышын және өз қабілеттеріне деген сенімділікті табуға көмектеседі. Оқытушылар ерекше қабілеті бар балаларға әлемді тануға, шығармашылық қуанышына бөленуге және өз күшіне деген сенімін оятуға көмектесуі тиіс. Мұндай педагогтердің бірі дефектолог мұғалім болып табылады. Бұл қарапайым материалды жеткізудің «өзіндік» барынша тиімді әдістерін меңгерген маман. Оның негізгі қызметі оқу білімдерін, машықтарын, дағдыларын меңгеруде қиналатын ЕҚБ балаларға бағытталған. Жұмыс мазмұны балаға сабақ формасында және даму барысын динамикалық қадағалау формасында, сонымен бірге ата-аналарға, мұғалімдерге, ұйым басшылығына ұсыныстар формасында көмек көрсетуге бағытталған шаралардың біртұтас жиынтығын білдіреді.

Арнайы мектеп-интернатындағы жеңіл және орташа ақыл-ойы кем оқушылардың оқыту жүйесі арнайы оқыту бағдарламасына сүйеніп жасалады.Ал орташа деңгейдегі оқушыларға өзіндік жеке жоспармен жүзеге асырылады.Бұл жерде жеке тоқтап айтатын болсақ,мен өзімнің сабақ жүргізудегі әдіс-тәсілім, былай яғни орташа ақыл-ойы кем баланың қабылдауын жеңіл-ақыл ойы кем баладан төмен тұрады,бірақ ол баланың қабілетіне жете үңіліп оған мен егер мүмкіндігі болса қалыпты,жәйлі орта қалыптастырамын.Мысалы менде бір бала бар Қырықбай Ерасыл орташа деңгейдегі мен оны жеңілақыл ойы кем баланың деңгейіндегі тапсырманы орындауға кіріктіремін.Нәтиже жаман емес.Бала бүгінгі таңда өзіне берілген тапсырманы женіл деңгейдегі баламен бірдей орындап отыр.Жеңіл ақыл-ойы кем балалардың өзінің қабілетіне қарай типке бөліп білім беретініміз бәрімізге аян.Бағдарламаны толық меңгеріп жазып ,оқып отырған баламызда бар ол Даулетбек Ералы. Бұл балалармен алғаш мектеп табалдырығын аттаған күннен бастап қойылған диагноздарына қарай,терең жұмыс жүргізудің нәтижесі деп ойлаймын.Арнайы мектеп-интернатындағы оқушылардың өздеріне қойылған диагноздары өздеріне тән даму ерекшеліктері бар. Осы ортада тәрбие алып жатқан әр оқушының ата-анасы бізге үлкен рахмет айтуда.Балам өзін емін-еркін ұстайтын өзіне қолайлы орта тапты деп осы ортаға келгелі көңіліміз тынышталды деген жақсы ниеттерін жолдауда.Сөзімді аяқтар болсам бала қандай ортада да болсада мұғалімдердің терең білімі мен,саналы тәрбиесімен сусындауы тиіс.

Қорытындылай келе, «әдеттегі балаларда» «ерекше балалармен» қарымқатынас мәдениетін дамытудың, олармен дұрыс емес қатынас жасау қорқынышын төмендетудің маңыздылығын атап өту керек.

Инклюзивті білім беру, егер тиісті түрде іске асырылса, ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларға білімді меңгеруді, әлеуметтік дамуды және өзін-өзі бағалауды арттыруды қамтамасыз етеді.

Қоғамның өмірлік ұстанымының негізі төзімділік болуы тиіс. Инклюзия дені сау балаларда құрдастарының кемшіліктеріне төзімділікті, өзара көмек сезімін және ынтымақтастыққа ұмтылысты, ал ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларда - құрдастарына оң қарым-қатынасты және оған тән әлеуметтік мінез-құлықты дамытуға көмектеседі.

Осы санаттағы балалар үшін әлеуметтендірудің маңызы зор - баланы құрдастары ортасына, топ өміріне қосу, ұжымда оң тұлғааралық қарым-қатынасты қалыптастыру. Педагог-дефектолог мамандығы мұнда ерекше маңызға ие.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Егемен Қазақстан, 2010, 18 – маусым.

2. Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану. Республикалық педагогикалық – әдістемелік журнал, №4, 2015.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ СОВРЕМЕННОГО ШКОЛЬНОГО УЧИТЕЛЯ

Қасенова Аида Сейтқазықызы
учитель начальных классов,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №35» область Абай, г. Семей

Педагог XXI века: профессиональный профиль и карьерный рост
Современные подходы в образовании требуют от учителя не только глубоких предметных знаний, но и гибкости, способности к постоянному обучению и умению выстраивать диалог с учениками. Карьерный рост педагога сегодня зависит не столько от стажа, сколько от готовности развиваться, внедрять новые технологии и участвовать в профессиональных сообществах. Успешный учитель – это не только наставник, но и исследователь, методист, тьютор, а иногда и лидер образовательных инициатив."

В статье рассматриваются ключевые характеристики профессионального профиля современного школьного учителя, а также возможные траектории его карьерного роста в условиях цифровизации и трансформации образовательной среды. Подчёркивается значимость непрерывного профессионального развития и поддерживающей среды для эффективного функционирования педагога в XXI веке.

Ключевые слова:
учитель, профессиональные компетенции, карьерный рост, цифровизация образования, педагог XXI века.

Введение

Современная система школьного образования переживает глубокие трансформации, вызванные цифровыми технологиями, изменением социальных запросов и усилением роли soft skills в обучении. На этом фоне меняется и образ педагога. Учитель больше не является единственным источником знаний, а становится проводником, наставником, фасилитатором. Это требует новых подходов к определению профессионального профиля учителя и осмыслению возможностей его карьерного развития.

Профессиональный профиль современного школьного учителя

Учитель XXI века — это специалист, обладающий широким спектром компетенций, обеспечивающих успешную реализацию образовательного процесса в условиях быстро меняющейся среды. Основными из них являются:

Цифровая компетентность: владение образовательными платформами, инструментами онлайн-коммуникации, навыками организации дистанционного и гибридного обучения.

Метапредметные навыки: критическое мышление, креативность, системное мышление, способность к междисциплинарному подходу.

Коммуникация и эмпатия: умение выстраивать эффективное взаимодействие с учениками, родителями, коллегами.

Психолого-педагогическая гибкость: работа с учащимися с разными образовательными потребностями, развитие индивидуальных траекторий обучения.

Непрерывное саморазвитие: готовность к обучению в течение всей жизни, участие в курсах повышения квалификации, профессиональных сообществах и проектах.

Таким образом, современный педагог — это высокомотивированный и социально активный профессионал, ориентированный на результат и развитие.

Карьерный рост: от учителя к лидеру образования

Карьерный рост педагога сегодня может быть реализован по нескольким направлениям:

Вертикальная траектория:

продвижение по административной линии: старший учитель → завуч →директор;
участие в управлении образовательными проектами.

Горизонтальная траектория:

развитие в рамках педагогической практики: наставничество, методическая деятельность, кураторство исследовательских и проектных работ;

участие в профессиональных конкурсах («Учитель года», «Методический марафон» и др.), грантах и стажировках.

Индивидуальные траектории:

специализация в EdTech, цифровом преподавании, создании авторских программ и учебных пособий;

участие в исследовательской и экспертной деятельности.

Карьера учителя сегодня может быть гибкой и многоуровневой, отражая личные интересы, профессиональные цели и общественные потребности.

Вызовы и перспективы

Несмотря на рост возможностей, современный педагог сталкивается с рядом сложностей: высокая нагрузка, психологическое выгорание, нехватка времени на самообразование. Поэтому особую актуальность приобретает формирование системы поддержки учителя на всех этапах профессионального пути: менторство, профессиональные сообщества, доступ к качественным образовательным ресурсам.

Создание условий для карьерного роста учителя — это не только вопрос развития конкретного специалиста, но и механизм повышения качества образования в целом.

Заключение

Профессия учителя требует постоянной актуализации знаний, гибкости и готовности к изменениям. Современный школьный педагог — это не просто передатчик знаний, а лидер образовательной среды, способный формировать ценности и навыки будущего поколения. Развитие его профессионального профиля и поддержка карьерного роста являются ключевыми задачами системы образования XXI века.

Список литературы (по желанию можно дополнить):

1. Андреева, И.Н. Педагогические компетенции учителя в цифровую эпоху. — М.: Просвещение, 2021.

2. Громова, Т.Н. Современный учитель: новый профессиональный стандарт. // Вопросы образования. — 2022, №3.

3. Национальный проект «Образование». URL: https://education.gov.ru

МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІРЕГЕЙ ПРОФИЛЬДЕРІ: ДАҒДЫЛАР МЕН БІЛІМДЕРДІҢ ӘРТҮРЛІЛІГІ БІЛІМ САПАСЫНА ӘСЕР ЕТУІ

Құттыбай Гүлнәр Ибрайқызы

Маңғыстау облысы Ақтау қаласы №20 Мұхтар Әуезов атындағы жалпы білім беретін мектепің тарих пәні мұғалімі

«Тарих пәнін оқытудағы жаңа тәсілдермен тарихи мұраны меңгеру» атты авторлық бағдарлама.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту, сыни ойлауын қалыптастыру және тарихи оқиғаларға сын көзбен қарауға үйрету – тарих пәнінің басты мақсаттарының бірі. Осы мақсаттарға жету үшін мұғалімдер сабақ барысында жаңашыл әдіс-тәсілдерді тиімді қолдануы қажет. Дегенмен, бүгінгі таңда көптеген мұғалімдер осы әдістерді өз тәжірибесінде пайдалана алмай отырғандығы мені қынжылтады. Бұл мәселенің туындауына түрлі себептер бар. Кейбір мұғалімдер жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді меңгермеген, бірі жаңа әдістерге емес, материалды үлгеруге басымдық береді, бірі техниканың болмауы деген секілді кедергілер бар екендігін айтып жатады. Білімге қойылған талап- ортақ.Сондықтан талапты орындауға қазіргі заманда ешқандай кедергі жоқ деп ойлаймын. Инновациялық әдістерді пайдалану - білім беру сапасын

арттырудың бірден- бір жолы дер едім. Мәселен , «Жұбын тап!», «Қос жазба», «Тарихи диктант»,«SWOT талдау», «Фишбоун» әдістері тек тарих пәнінде емес, басқа пәндерге қолдануға бола беретін менің жиі қолданатын әдіс -тәсілдерім. Тақырыпқа сай оңтайлы әдістерді сабақ процесінде де , тіпті факультативтерде де қолдануға болады деп ойлаймын. Міне, осындай көпшіліктің себептері, кедергілері авторлық бағдарламаны жазуыма, осы тақырыпты таңдауыма әсер етті.

Авторлық бағдарлама мектепішілік,қалалық білім бөлімінің отырысында қаралып,бекітіліп, облыстық деңгейге ұсынылды.Бұл бағдарлама орта білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде әзірленіп, оқыту үдерісіне заманауи педагогикалық технологиялар мен оқыту әдістерін енгізуге негізделген. Авторлық бағдарламаның басты жаңашылдығы – білім алушылардың тарихи білімді дайын күйінде қабылдауынан бас тартып, оны өздігінен ізденіп, талдап, қорытынды жасауына бағытталған оқыту формаларын қолдану болып табылады.Оқыту барысында зерттеу, жобалау, топтық және жұптық жұмыстар, конференция, семинар, экскурсия сабақтары секілді белсенді оқыту әдістері кеңінен қолданылады. Бұл әдістер оқушылардың сыни ойлау, талдау, тарихи деректермен жұмыс істеу, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.Курс мазмұнында тарихи танымммен қатар оқушылардың ұлттық құндылықтарды, мәдени мұраны зерделеуі, тұлғалық қасиеттерін дамытуы көзделген. Сонымен қатар пәнаралық байланыстар мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы оқу үдерісі заманауи талаптарға сәйкестендірілген. Осылайша, бағдарлама білім алушылардың функционалдық сауаттылығын, тарихи ойлау қабілетін және азаматтық жауапкершілігін қалыптастыруға бағытталған.

Авторлық бағдарлама жалпы білім беретін мектептердің 6-сыныптарына арналған оқу жүктемесінің негізінде жасалды. Ол 34 сағатқа жоспарланған, оның ішінде 17 сағат – теориялық, 17сағат–практикалық сабақтарға бөлінген. Бағдарламаның басты мақсаты – педагог оқушыларды жаңа әдіс-тәсілдермен тарихи деректерді саралауға, картамен жұмыс жасауға, тарихи тұлғаларды тануға және өз бетінше меңгерту.**Бағдарлама міндеттері:**

- Интерактивті әдістер, жобалық жұмыс, ойын технологиялары сияқты заманауи тәсілдерді игеру және тәжірибеге енгізу;
- Виртуалды шындық, мультимедиа және цифрлық ресурстарды қолдана отырып, тарихи материалды меңгертудің тиімді жолдарын қалыптастыру;
- Сыни ойлау мен аналитикалық дағдыларды дамытуға арналған оқу тапсырмаларын дайындау;
- Жаңа әдістер мен құралдарды қолдана отырып, мұғалімдердің кәсіби құзыретін арттыру;
- Бағалау әдістерін жаңғырту арқылы оқыту нәтижесін нақты бақылауға үйрету;
- Заманауи тарихи білім берудің тенденцияларын зерттеу және кәсіби ортада тәжірибе алмасу.**Бағдарламаның күтілетін нәтижелері:**
- Курс нәтижесінде мұғалімдер тарихты оқытудың заманауи әдістерін меңгеріп, оны оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдей алады. Қатысушылар сыни ойлауды дамытатын оқу материалдары мен тапсырмаларды әзірлеу дағдыларын жетілдіреді.
- Педагогтер жаңа технологияларды сенімді түрде қолдануға үйреніп, кәсіби құзыреттіліктері артады. Командалық жұмыс, көшбасшылық, ақпаратты жинақтау, талдау және ұсыну қабілеттері қалыптасады.
- Сонымен қатар, заманауи бағалау әдістерін тиімді қолдана отырып, педагогикалық жұмысының нәтижесін бағалай алады. Тарихи білім берудің жаңа үрдістерін бақылап, практикасына инновация енгізуге мүмкіндік алады.

Жалпы, курс тыңдаушылары Тарих пәнін сапалы әрі тиімді оқытуға дайын, білікті маман ретінде қалыптасады деп күтілуде.**Курстық тапсырмалар:**

- Мәтінмен жұмыс: «Ой сүзгісі», «
- Сәйкестендір!»
- Жобалық тапсырма: «Case Study», «RAФT», «Mind Mapping»
- Дерек пен құжатқа негізделген Мағынаны аш!», «Critical Thinking» әдістері

o Сәйкестендіру: «Жұбын тап!», «тапсырма: «Қос жазба», «Тарихи диктант», «Storytelling»

o Рөлдік ойын: «Peer Teaching», «Role Play»

o Аналитикалық ойлауға бағытталған: «SWOT талдау», «SMART мақсаттары», «Фишбоун»

Сабақты ұйымдастыру және оқыту формалары:

o Түсіндірме сабақ, зерттеу сабақ, жоба сабақ, ізденіс сабағы, экскурсия сабағы

o Жеке жұмыс, жұптық жұмыс, топтық жұмыс, конференция, семинар, шығармашылық сабақ

o Интерактивті форматтар: онлайн платформаларда (Kahoot, Quizizz, Flippity, Padlet) ұйымдастыру

o Практикалық және рефлексиялық сабақтар: «Тік ток», «3/2/1», «Start-Stop-Continue»

Қолданылатын әдіс-тәсілдер:

o «Critical Thinking» – Сын тұрғысынан ойлау

o «Mind Mapping» – Ақыл картасы

o «Case Study» – Жағдайды талдау

o «Storytelling» – Әңгімелеу

o «Gamification» – Сабаққа ойын элементтерін енгізу

o «Project-Based Learning» – Жобалық оқыту

o «Flipped Classroom» – Аударылған сынып

o «Personalized Learning» – Жекелендірілген оқыту

o «Microlearning» – Шағын білім беру

o «Scaffolding» – Қадамдап қолдау

o «Inquiry-Based Learning» – Зерттеуге негізделген оқыту

o «EdTech Tools» – Цифрлық құралдар мен платформалар (Kahoot, Padlet, Quizizz)

o «Peer Teaching» – Оқушылар бірін-бірі оқыту

Бұл авторлық бағдарлама тарих пәнін тек дерек жаттатумен шектемей, оқушыны белсенді ізденушіге, зерттеушіге айналдыруды көздейді. Оқу барысында оқушылар ұлттық тарихи мұраны бағалайды, тарихи ойлау қабілеті дамиды, және ең бастысы – өз халқының өткені мен бүгініне құрметпен қарауға тәрбиеленеді.Бағдарлама білім мазмұнын жаңарту талаптарына сай жасалып, құзыреттілікке бағытталған оқытуды жүзеге асыруға арналған. Бұл оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға және заманауи білім беру үрдісіне бейімделуіне көмектеседі. Осылайша, «Тарих пәнін оқытудағы жаңа тәсілдермен тарихи мұраны меңгеру» бағдарламасы – тарихи білім берудің мазмұны мен әдістемесін қайта қарастырып, заманауи талаптарға сай жетілдіруге бағытталған маңызды қадам болып табылады. Бұл курс мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырумен қатар, жаңа буынның тарихи санасын қалыптастыруға нақты үлес қосады

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігінің жаңартылған білім беру бағдарламасы.
2. Оқыту әдістемесі бойынша нұсқаулықтар.
3. EdTech платформалары: Kahoot, Padlet, Quizizz.
4. CLIL, Case Study материалдары

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЫҢДАЛЫМ ЖӘНЕ АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы, «№45гимназия» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Ана тілін ұмытқан адам - өз халқының өткенінен де,
болашағынан да қол үзеді.
Ғабит Мүсірепов

Қазақ тілін дамыту-ұлттың мәдениеті мен болашағы үшін маңызды. Әдістемелік нұсқаулық арқылы оқушылардың қазақ тілін меңгеру деңгейі артып, ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамыту жолында өз үлестерін қосатын тұлғалар тәрбиеленеді. Сонымен қатар, Әдістемелік нұсқаулық арқылы қазақ тілі мен әдебиетінен алған білімдерін кеңейтеді, сөйлеу мәдениетін арттырады.Ұсынылып отырған әдістемелік нұсқаулықта, тілдік дағдыларға аса мән берілген және оқытуды ұйымдастырудың формалары мен оқушылардың білімдерін тексеру мен рейтингілік, кестелік т.б. бағалау тәсілдері мен әдістері атап көрсетілген. Оқушылардың бойына өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін қажетті дағдыларды дарыту мақсатында мұғалімдерге тынымсыз еңбектену керек болады. Ал ұсынылып отырылған әдістемелік нұсқаулықтың осы бағытта жұмыс істейтін жаңашыл, білімге құмар, өз білімін жан-жақты жетілдіретін ұстаздарға таптырмас құрал екені анық.

Бүгінгі таңда білім беру саласына түбегейлі өзгерістің қажеттілігін ескерсек, жаңартудың басында тілдік пәндердің тұру себебін әдістемелік нұсқаулықта көрсетілген мына жолдармен түсіндіре аламыз: «...Әрбір оқушы үшін тіл – негізгі білім құралы. Оқушылардың тілдік қарым-қатынасы өздері өмір сүріп отырған және білім алатын орта арқылы жүзеге асады. Тілді жетік меңгеру ұлттық құндылықтарды түсінетін, әлемдік деңгейде жаңа өзгерістерге бейім, жаңашыл жеке тұлға қалыптастыруға ықпал етеді». Еліміздің білім саласында білім беру сапасын арттыруға және оқу мен оқытуды жан-жақты жетілдіру бағытында көптеген бастамалар орын алды. Оқушыны білім, білік, дағдылармен қаруландырып қана қоймай, оны тұлға етіп қалыптастыру басты міндет. Олай болса, интеллектуалдық, біліктілік, коммуникативтік жағынан баланы әлеуметтік ортамен белсенді қарым-қатынасқа түсуге, сол ортаға барынша тез бейімделе алуға дайындау орта мектептегі оқыту кезеңінің негізгі қызметі болып табылады. Жеке тұлғаның ақыл-ойы, санасының жетіліп-толуының, мәдениеттілік, зиялылық сияқты қасиеттерінің қалыптасуының басты көрсеткіші бала тілінің жеткілікті деңгейде дамуына, коммуникативтік дағдыларының (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) дұрыс қалыптасуына тікелей байланысты болады.Тіл қарым-қатынас құралы болып табылады. Тілді оқытудың әдіс-тәсілдері оқу ортасы мен мәнмәтінді ескере отырып, оқушыны тиімді білім алу үшін ауадай қажет болып табылатын дербестікке ұмтылуға оң ықпал етуге тиіс. Қазақ тілі оқу бағдарламасының бөлімдері төрт тілдік дағдыны қамтиды: тыңдалым және айтылым бір бөлімге біріктірілген.

Тыңдалым – анағұрлым маңызды тілдік дағды деуге болады, бірақ қадағалау анағұрлым қиынға түсетін дағды. Дыбыстық ақпаратты түсініп, меңгеріп, бағамдау үшін тыңдалымның тиімді стратегиялары қажет. Тыңдалым дағдысын дамытуға арналған сабақты өткізудің негізгі мақсаттарының бірі оқушыларды тиімді тыңдауға үйрету, яғни ақпаратты түсіну үшін онымен не істеу керек екенін үйрету болып табылады.

Айтылым оның кімге арналғанына, мақсаты мен мәнмәтінге тығыз байланысты: бір мезгілде көптеген адам ауызша қарым-қатынасқа түсе алады немесе оның барысына ықпал ете алады. Жазылым тіліне қарағанда, айтылым тілінде грамматика толық сақталмайды, шаблонды фразалар мен қайталамалар жиі қолданылады. Оқушыны сөйлетудің алуан түрлі мақсаттары бар, айталық, қатысу (араласу) үшін сөйлеу, түсіндіру үшін сөйлеу, өз білімін байқату үшін сөйлеу, бағамдау үшін сөйлеу. Әр мақсат барлық төрт үдерістің болуын көздейді, алайда әрбір кезеңге жұмсалған уақыт ерекшеленетін болады. Қазіргі таңдағы

педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу-оқыту үрдісінде мақсатқа жетудің бірден — бір жолы. Мен қазақ тілі мен әдебиет пәнінен орыс сыныптарына сабақ беремін. Өзге ұлт өкілдері болғандықтан ол сыныптарда тыңдалым және айтылым дағдысын әдістер арқылы оқушыға түсінікті болатындай оқытып жүрмін. Сабақ барысында тіл дамыту, ойын жетілдіруде және айтылым дағдысын дамытуда түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану керек. Әдіс-тәсілдерді неліктен қолданамыз? Деген сұрақ туындайды әрине, әр мұғалім өз сабағын көңілді, қызықты, тартымды өткізгісі келеді. Оқулық бойынша тапсырманы орындата бергеннен оқушылардың да қызығушылықтары жоғалады. Оқулықтағы тапсырмаларды орындау барысындаәдіс-тәсілдер арқылы орындатса, оқушы да жан-жақты ойланып, оқушы өзінің білімін толықтыра түседі.Тілдік дағдыларды толық меңгереді.Орыс сыныптарында қазақ тілі сабағының білімдік дәрежесі бүтіндей басқа. Өйткені, орыс топтарындағы қазақ тілін оқытудың әдісі де, оған қойылатын талаптары да өзгеше. Қазақстанның білім беру жүйесінде тілдік дағдыларды дамыту басты бағыттардың бірі болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиетінің тереңдігі мен байлығын түсіну және қолдану оқушылардың шығармашылық және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Осы мақсатта оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамыту үшін тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану, оларды жаңа білім мен тәжірибе арқылы ынталандыру маңызды болып отыр. Бұл әдістемелік нұсқаулықта тыңдалым мен айтылым дағдыларын дамытуға бағытталған оқу үдерісі қарастырылады. Тыңдалым — оқушылардың тыңдаған материалды дұрыс түсіну қабілетін, ал айтылым — өз ойын нақты және сауатты жеткізу дағдысын дамытуға ықпал етеді. Әдістемелік нұсқаулық оқушылардың тілдік және әдеби білімін арттыру, қазақ тілін еркін қолдану және әдеби шығармаларды терең түсіну мақсатында жасалған.

Тыңдалымның түрлері:

Әңгімелесу (диалог), әңгімелер (оқиға), хабарландыру, әндер, нұсқау, лекция және жарнама және т.б. Тыңдалым дағдылары бірнеше ішкі дағдылардан тұрады:

Мазмұнын түсіну үшін тыңдау – жалпы мазмұнын, идеясын түсіну үшін тыңдау.

Нақты ақпараттарды алу үшін тыңдау - тыңдалымдағы қажетті ақпараттарды алу үшін тыңдау. Мысалы, теміржол вокзалында өзіңізге қажет уақытты немесе пойызды білу үшін сол ақпаратты ғана тыңдайсыз, басқа ақпаратты қажет қылмайсыз.

Детальді түрде тыңдау- әрбір сөздің мағынасын түсіну үшін әрбір сөзін зер салып тыңдау, түсіну. Мысалы,маңызды жаңалықтарды айтып жатырған кезде оны дұрыс түсіну үшін әрбір сөзін мұқият тыңдап шығасыз.

Сөйлеушінің қарым-қатынасын анықтау үшін тыңдау – сөйлеушінің көңіл-күйін не айтқысы келіп отырғанын түсіну үшін тыңдау.

Интенсивті тыңдалым – сөйлеу барысындағы сөйлемдердің грамматикалық құрылымын, белгілі бір тақырыпқа арналған сөздерді талқылау үшін тыңдау. Мұндағы мақсат – оқушылардың тілді дұрыс қолдана білудегі білімін арттыру. Мысалы, белгілі бір грамматикалық тақырыптарды өткен кезде тыңдалымды пайдалану, бірақ бұл жерде басқа дағдыларды араластырмайсыз.

Экстенсивті тыңдалым - үлкен көлемді мақала немесе шығармаларды(роман, әңгіме) тыңдау.

Тыңдалымға арналған сабақ жүйесінің мысалы:

Тыңдалым алдындағы тапсырма: тақырыпты таныстыру; тыңдалымдағы маңызды сөздерді үйрету; тақырыпқа қатысты сұрақтар құра отырып, сол тақырыптағы оқушы білімін қозғау.

Тыңдалым тапсырмасы: әртүрлі тыңдалым дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығулар тобы; олар жалпы мазмұнын түсінуден бастап, детальді түсінуге бағытталады.

Тыңдалымнан кейінгі тапсырма: тыңдалымдағы тақырып туралы сұрақтардан тұрады және ол сұрақтарға өз көзқарастарын білдіре отырып, тәжірибелерімен байланыстыра отырып жауап берулері тиіс. Сонымен қатар сұрақтар жауап беру барысында тыңдалымдағы сөздерді пайдалана алатындай құрылуы қажет. Айтылым және тыңдалым дағдыларын білім

алушыларға жылдам үйрету үшін тиімді әрі мақсатты әдістерді қолдану қажет. Бұл дағдыларды жылдам әрі тиімді дамыту үшін әртүрлі тәсілдер мен әдіс-тәсілдерді пайдалану маңызды.

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРДА ТҮРЛІ ДЕҢГЕЙЛІ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Майманова Жайна Меделбаевна
Жамбыл облысы Тараз қаласы, Ө Жолдасбеков атындағы №50 орта мектебінің биология пәні мұғалімі

Қазіргі таңдағы еліміздегі білім беру жүйесінің ең басты міндеті – білім берудің ұлттық модуліне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жетелеу.

Бүгінгі таңда бірінші кезекте оқушының тұлғасын қалыптастыруға ықпал етіп қана қоймай, деңгейлі тапсырмалар арқылы оның жеке қабілеттерін ашуға көмектесу керек. Деңгейлік тапсырмаларды енгізудегі басты мақсат – сынып оқушыларын «қабілетті» және «қабілетсіз» деп жасанды түрде әр түрлі жіктерге бөлуді болдырмау. Осы арқылы саралау және дербес оқыту ұстанымдарымен қатар, барлық оқушыға қатысты, ізгілендіру ұстанымыда сақталады

Деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жасау арқылы оқушының өзіндік жеке жолы, темпі, даму динамикасы, ынтасы, ойлауы, есте сақтауы, оқу сапасы арта түседі. Әр оқушының ой-өрісі кеңейеді.

Биология сабақтарында түрлі деңгейлі тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктерін қолдану мүмкіндіктерін талдай отырып, оқу процесінің сапасы мен тиімділігін арттыруға ықпал етеді , атап айтқанда:

- деңгейлі тапсырмаларды пайдалану-үй тапсырмалары, тексеру тапсырмалары, кестелер, графиктер мен диаграммалар түріндегі формасы мен мазмұны бойынша әртүрлі ақпарат, оқушылардың мектептен тыс уақытта әртүрлі көздерден алатын білімдерін есепке алу;

Бұл биология мұғаліміне оқушыларының жаратылыстану ғылымына деген танымдық қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді. Мұғалім балаларға тапсырмаларды ұсынады, оларды шешу үшін олар өздерінің дербестігін, логикалық ойлауын, жаңа ғылыми білім алуға, практикалық дағдылар мен дағдыларды жетілдіруге деген ұмтылысын көрсетуі керек.

Күтілетін нәтиже барысында оқушылардың биология пәніне деген қызығушылығын, белсенділігін арттырады және салыстыру, бақылау дағдыларын дамытады

Оқушылардың деңгейі әртүрлі, мысалы, аудиал (ақпаратты есту мүшесі арқылы қабылдайды), визуал (айналасында жүзеге асып жатқан құбылыстарға терең үңіліп, ақпаратты көздері арқылы қабылдайды) және кинестик (ортаны ерекше сезініп, ақпаратты қимыл-қозғалыс арқылы, пікір-таласты ұнатады.)

Әр деңгейдегі оқушыларға өз деңгейлеріне сәйкес тапсырмалар берілді. Бұл тапсырмада оқушылардың ақпаратты талдап, салыстыра отырып, қорытынды жасай алу дағдыларын арттыруға бағытталған.

Оқушылардың әрқайсысы бірінші деңгейлік тапсырмаларды орындауға міндетті және жоғары деңгейлік тапсырмаларды орындауға құқылы.

***Деңгейлік тапсырмаларды құрастыруға төмендегідей талаптар қойылады*.**
Бірінші деңгейдегі тапсырмаларға:

1.Жаттап алуға лайықталған болуы керек.

2.Алдыңғы сабақта жаңадан меңгерілген білімнің өзін өзгертпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беруі тиіс.

3.Тапсырмалар жаңа тақырып үшін типті және өмірмен байланысты болуы керек.

Екінші деңгейдегі тапсырмаларға:

Өтіп кеткен материялдарды реттеуге және жүйелеуге берілген тапсырмалар. Бұлар өзгертілген жағдайлардағы тапсырмалар, яғни бұрынғы тапсырмаларға ұқсас, бірақ оларды орындау үшін алғашқы алған білімдерін түрлендіріп пайдалану қажет болады.

Оқушылардың ойлау қабілетін жетілдіруге берілетін тапсырмалар.

Ребустар мен сөзжұмбақтар.

Үшінші эвристикалық деңгейдегі тапсырмалар түрлері.

1) Танымдық іздену (эвристикалық) түрдегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жтілдіріп, тереңдетумен қатар, ол тағыда жаңа білімді меңгеріп,өзі үшін жаңалық ашуы тиіс.

2) Әртүрлі әдіс-тәсілдермен шешілетін тапсырмалар.

3) Өздігімен мысалдар, тапсырмалар құрастыру және оны өздігінен шешімін табу. Диаграмма, сызбалар салу, жергілікті жағдайда өлшеу жұмыстарын жүргізу, көрнекті құралдар дайындауға берілетін тапсырмалар.

Төртінші шығармашылық деңгей тапсырмалары:

1) Оқушыларың жинаған өмірлік тәжірибесі мен белсенді ой еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына негізделген.

2) Олимпиадалық тапсырмалар.

3) Берілген тақырыптарға өз бетінше реферат, баяндамалар, ғылыми жобалар дайындау.

Оқулықта берілген тапсырма жұмыстары түгел қамтылып, деңгейлік тапсырмалар арқылы орындалады.

45 минутқа негізделген 3деңгейлік тапсырмалар беріледі. Бұл тапсырмаларды оқушылар сыныпта және үлгермегенін үйде орындайды. Мысалы, I деңгейдің тапсырмасы бойынша әр дұрыс жауап 1ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 6 сұрақ берілетін болса, барлығы - 6 ұпай болып есептелінеді.

II деңгей бойынша әр сұрақ 3 ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 4 сұрақ берілетін болса, барлығы - 12 ұпай болып есептелінеді.

III деңгей бойынша әр сұрақ 5 ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 2 сұрақ берілетін болса, барлығы - 10 ұпай болып есептелінеді. Сонымен, 3 деңгейдің тапсырмаларын қосып:

I деңгей - 1 - 6 ұпай,

II деңгей - 12 ұпай,

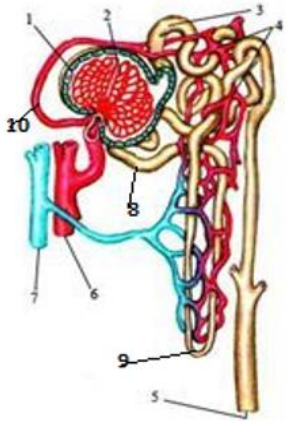
III деңгей - 10 ұпай аралығы болуы мүмкін.

Бағалануы: 3 - 7 ұпай - «3», 7 - 18 ұпай - «4», 19 - 28 ұпай - «5».

Әрбір оқушы деңгейлік тапсырманы орындап болған соң, мұғалім дайындаған дұрыс жауаптармен өзі орындап үлгерген тапсырмаларын тексереді. Осылайша бір деңгейден бір деңгейге, өз білімін біртіндеп толықтыра отырып, өз қабілетінде жетілдіреді. Оқушылардың бір - бірінің үлгерім деңгейлерін бақылап отыра алатындықтарынан, өзара жарыс туады.

«9.2В Бөліп шығару» бөлімі бойынша құрастырылған деңгейлік тапсырмалар

Нефронның құрылысы және қызметі. Ультрафильтрация. Абсорбция және таңдамалы реабсорбция. Несептің құрамы.

Тапсырма №1

Суреттегі 1 санымен берілген құрылымды анықтап, қызметін жаз

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Тапсырма №2 Тиісті сөздерді орнына қой.

	Бірінші реттік зәр түзілу деп атаймыз. Қысым арқасындағы сүзу процесі. Қанның гидростатикалық қысымы арқасында бүйрек шумағына жүректен қолқа шығып үлкен қысыммен қан келеді. Шумақты қылтамырлар жүйесі қоршаған.
	Несеп құрамындағы су мен онда еріген кейбір заттар кайта сіңеді, сіңбей қалған заттар мен түтікшелер эпителиіндегі синтез нәтижесінде түзілген заттар қосылып соңғы несеп құрайды

Кілт сөздер: Реабсорбция, Ультрасүзілу

Тапсырма №3
Кестені толтыр

Несептің түзілуі	Кезеңдері және қалай түзіледі	Қай жерде түзіледі	Құрамы
Бірінші реттік зәрдің түзілуі (тәулігіне 150-170 л)			
Екінші реттік зәрдің түзілуі (тәулігіне 1,2-1,5 л)			

Қорыта айтқанда деңгейлік тапсырмалар арқылы оқытудың тиімділігі мынада:

1. Өтілген материалды толық меңгереді, өйткені сабақ сайын қайталанып, пысықталынып отырады.

2. Тақырыпқа байланысты оқулықта берілген тапсырмалар толығымен орындалады.

3. Оқушы өзін - өзі тексереді, өзінің жіберген қателерін біліп отырады.

4. Талдау жұмыстарын үнемі жүргізіп отырады. Талдаудың барлық түрінде сабақ сайын қайталап отырады.

5. Білім сапасы әр сабақ сайын тексеріліп отырады, алған білімдерінің нәтижесі айқын көрініп тұрады.

6. Ойлау қабілетін арттыратын тапсырмалар орындайды.

7. Техникалық құралдарды жиі пайдаланады.(Компьютер, интерактивті тақта).

Қорытынды: Оқушылардың танымдық белсенділігі мен тәуелсіздігінің сәтті дамуы оқу процесі әр баланың интеллектуалды белсенділігі ретінде оның ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып ұйымдастырылған кезде мүмкін болады;

оқушының қажеттіліктерін, қызығушылықтарын, дайындық деңгейін, танымдық ерекшеліктерін біле отырып, оның білімін, дағдылары мен дағдыларын игерудегі, қабілеттерін дамытудағы рөлін толық пайдалануға болады.

Осылайша, оқу процесінде сараланған тәсілді қолдану арқылы биология сабақтарында сәттілік жағдайын құру оқу-танымдық іс-әрекетке мотивация деңгейін ғана емес, сонымен қатар пәнді игеру сапасын, оқытудың сындарлы және шығармашылық деңгейлерін, сондай-ақ деңгейді арттырады.

Деңгейлік тапсырмаларды тиімді ұйымдастыру – биология сабағында оқушы білімін тереңдетуге, қызығушылығын арттыруға, логикалық және шығармашылық қабілеттерін

дамытуға ықпал етеді. Бұл тәсіл оқушының танымдық белсенділігі мен дербестігін арттырып, пәнге деген ынтасын нығайтады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. ҚР Орта білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламалары
3. Биология пәні бойынша әдістемелік нұсқаулықтар
4. Педагогикалық шеберлік орталығының материалдары
5. Оспанов Ж., «Биологияны оқыту әдістемесі», Алматы, 2021
6. www.sabak.kz
7. www.zheti.kz – білім ресурстары
8. UNESCO – білім беру стратегиялары мен ұсынымдары

"ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТЕ-ДАМЫТЫП ОРТАҒА ҚОСУ ЖОЛДАРЫ"АВТОРЛЫҚ БАҒДАРЛАМАНЫ ТАРАТУ

Медина Гаухар Мақсатқызы
«Облыстық санаторлық мектеп-интернаты»КММ-сінің
музыка пән мұғалімі

1. Бағдарламаның өзектілігі мен мақсаты

Өзектілік. Қазіргі таңда ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған оңалту педагогикасы, медициналық, әлеуметтік-экономикалық шаралар кешені маңызды орын алады. Қоғамда осы балалардың толық әлеуметтенуі мен өз әлеуетін ашуы үшін олардың дамуына кешенді қолдау қажет. Мәдени жүйедегі «кемістікке» бағытталған көзқарастан арылып, баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыру, оның әлеуметтік бейімделуі мен шығармашылық қабілетін дамыту – бұл бағдарламадағы басты ұстанымдардың бірі.

Негізгі мақсаты. Бағдарламаның негізгі мақсаты – ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды жүйелі, тиімді қолдау жүйесін құру. Сондықтан:

Профилактикалық және оңалту шаралары арқылы балалардың физикалық, психикалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ету;

Індивидуализацияланған түзету-дамыту сабақтары арқылы балалардың оқу мотивациясын арттырып, агрессия мен эмоционалды тепе-теңдікті реттеу;

Шығармашылық әлеует пен әлеуметтік интеграцияны дамыту шарттарын жасау көзделеді.

2. Бағдарламаның міндеттері мен жұмыс бағыттары

Міндеттер. Бағдарлама келесі міндеттерді көздейді:

Тәрбиелік бағыт:

Негізгі білім мен дағдыларды қалыптастыру;

Танымдық саланы кеңейту және өзін-өзі бақылау деңгейін көтеру;

Оқу процесінің оң мотивациясын дамыту.

Шығармашылық және жеке даму:

Шығармашылық қабілеттерді арттырып, жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал ету;

Қарым-қатынас нормаларын меңгерту және өзара сыйластық, сенім мен эмпатияны қалыптастыру.

Бейімделу және интеграция:

Баланың әлеуметтік топқа қосылуына, өзін-өзі бағалауына ықпал ету;

Отбасы, педагогтар мен мамандар арасында консультациялық қолдауды қамтамасыз ету;

Диагностика мен түзету-дамыту жұмыстарын үйлестіру.

Жұмыс бағыты. Бағдарлама үш негізгі жұмыс бағытына бөлінеді:

Диагностикалық жұмыс:

Балалардың даму бұзылыстарын және бейімделу мәселелерін дер кезінде анықтап, жан-жақты ақпарат жинау. Әртүрлі мамандар (психолог, логопед, дәрігер) бірлесіп, диагностикалық әдістерді (мысалы, «Жоқ жануар», «Кактус», «10 сөзді жаттау») қолданады.

Түзету-дамыту жұмыстары:

Мүмкіндігі шектеулі балалардың дене және психикалық дамуын, оқу мазмұнын меңгеруді қамтамасыз ету. Жеке және топтық сабақтарда әмбебап тәрбиелік әрекеттер (тұлғалық, реттеушілік, танымдық, коммуникативті) ұйымдастырылады.

Консультативтік және ақпараттық-ағарту қызметі:

Отбасылар мен педагогтарға ұсыныстар әзірлеп, бірлескен әдіс–тәсілдерді енгізу;

Әр түрлі дәрістер, презентациялар, инфографика және практикалық семинарлар арқылы ақпарат алмасу іске асырылады.

3. Сабақтың режимі мен мазмұны

Сабақ құрылымы.

Әр сабақтың ұзақтығы 35–40 минут, оқу жылы бойы жүзеге асырылады.

Сабақ үш кезеңнен тұрады:

Топты біріктіру: Балалармен сәлемдесу, көңіл-күй орнату, ынталандыру.

Негізгі жұмыс: Тапсырмалар, ойындар, жаттығулар арқылы когнитивтік, моторлық және эмоционалды дамуды қамтамасыз ету.

Қорытынды: Балалардың нәтижелерін талқылау, кері байланыс.

Мазмұндық бөлім. Бағдарламаның негізгі мазмұнына мыналар кіреді:

Дене және ұсақ моторика:

Жалпы моторика, қолдың ұсақ қозғалыстары, саусақ пен қол моторикасын дамытуға арналған әртүрлі жаттығулар.

Әр тақырып бойынша белгіленген сағат саны (мысалы, жалпы моторика – 2 сағат, саусақ моторикасы – 1 сағат) арқылы құрылымдалады.

Қарым-қатынас пен танымдық қабілеттер:

Қаланың, заттардың пішіні мен көлемін қабылдау, түстерді ажырату, кеңістіктік бағдарлау және уақытша өкілдіктерді меңгеруге арналған тапсырмалар.

Жазу құралдарын басқару:

Қарындаш пен қаламды дұрыс ұстауға, жазуға үйретететін әдістер: «Пинцет» әдісі, арнайы тұтқалар, дартс ойыны арқылы моториканы жетілдіру.

Қосымша дидактикалық ойындар мен әдістер:

Саусақ гимнастикасы (мысалы, “Екі қол”, “Он саусақ”, “Жылыну”, “Жауын”, “Тышқандар”, т.б.)

Көрнекілік, практикалық тапсырмалар, импровизацияларды қолдану арқылы балалардың қиялын, логикалық ойлауын және шығармашылығын дамыту мақсаты қойылған.

4. Әдістемелік нұсқаулық пен қолданылатын әдістер

Психологиялық-педагогикалық негіздер.

Балалардың психикалық қалпын қалпына келтіру, эмоционалды жағдайын реттеу және агрессиялық мінез-құлықты төмендетуге бағытталған әдістер қолданылады.

Мамандырылған диагностикалық әдістер мен тестілер арқылы баланың жеке ерекшеліктері анықталып, оқу процесінде қажет түзетулер енгізіледі.

Тәрбие мен оқытудың ойын, әңгімелесу, пікірталас, драматизация сияқты интерактивті әдістері балалардың өзара қарым-қатынасы мен өзін-өзі білдіруін дамытуға ықпал етеді.

Дидактикалық ойындар мен жаттығулар. Бағдарламада ұсынылған әдістемелік нұсқаулықта:

Саусақ ойындары:

«Саусақ гимнастикасы», «Қорқақ қоян», «Қолтырауын», «Кім келді?» және басқа да ойындар арқылы малы моториканы дамыту;

Қолды және жазу құралдарын басқару:

Балалардың қарындаш пен қаламды дұрыс ұстауы, «Пинцет» әдісімен және арнайы қосымшалар арқылы жазу дағдылары меңгеріледі;

Көру және қол–көз координациясы:

Көздермен бағыт-бағдарлау, нұсқаулық бойынша қозғалыс, тақпақтар мен ойындар арқылы жүйелі жаттығулар жүргізіледі;

Геометриялық және қабылдауға арналған ойындар:

Пішіндер, түстер, көлем мен өлшемдерді ажыратуға арналған әр түрлі тапсырмалар мен практикалық ойындар ұйымдастырылады.

5. Қорытынды

Бағдарлама ерекше білім беру қажет балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін кешенді жүйе болып табылады.

Диагностикалық кезең арқылы әр баланың даму мәселелері анықталып, жеке жоспарлар құрылып, түзету-дамыту жұмыстары жүргізіледі.

Оқыту процесі ойын түрінде, интерактивті әдістермен өтеді, бұл балалардың оқу мотивациясын арттырып, әлеуметтік өзара әрекеттестікті жақсартады.

Әдістемелік және ақпараттық қолдау ата-ана, мұғалім, психолог және логопедтердің бірлескен еңбегімен жүзеге асады, осылайша балалардың шығармашылық және танымдық қабілеттері дамиды.

Бағдарламаның түпкі мақсаты – әр бала өз әлеуетін толық аша отырып, қоғамның белсенді, жауапты және шығармашылық мүшесіне айналуы. Сонымен қатар, педагогикалық тәжірибе мен заманауи әдістерді қолдану арқылы балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, ортақ білім беру процесі жетілдіріледі.

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Моменова Мирагуль Боранбаевна

Ақтөбе облысы,Ақтөбе қаласы Ж.Тәшенов атындағы 68ЖББОМ көркем еңбек пәні мұғалімі

Көркем еңбек - бұл ұзақ тарихы және халықтық мәдениеттің ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлері бар әмбебап интеграцияланған қызмет. Бізге белгілі барлық көркемдік техникалар мен технологиялар ежелгі әрекеттерге немесе операцияларға негізделген: тоқу, байлау, бояу, тігу, кесу, бұрау, бұйралау және т.б. және көптеген дәстүрлі өнер бұйымдары (зімбір нан мен багельдер, себеттер мен кілемшелер, тостағандар мен құмыралар, сырғалар мен брошкалар) ежелгі уақытта ойлап табылып, халықтық сәндік - қолданбалы өнерде бейнеленген.

Көркем еңбек - бұл функционалды және эстетикалық қасиеттерді (пайда мен сұлулықтың бірлігі) үйлесімді түрде үйлестіретін белгілі бір өнімді жасауға бағытталған трансформациялық, шығармашылық, әлеуметтік негізделген қызмет. Өнер еңбегі мектеп жасына дейінгі балалардың сәтті дамуы үшін қол жетімді. Сонымен қатар, көркем еңбек - бұл жаңа нәрсе жасалатын шынайы шығармашылық деңгейінде тәжірибе мен өзін - өзі жүзеге асыруға, өзін - өзі дамытуға, өзін - өзі тануға байланысты өте еркін әрекет.

Көркем еңбек - бұл өнімді және сонымен бірге құрал - саймандар, онда бала құралдарды (қайшы, пышақ, степлер, ине, тоқу ілгегі және т.б.) игереді, әртүрлі материалдардың (қағаз, мата, қамыр, фольга, жапырақтар және т. б.) қасиеттерін зерттейді және нақты нәтиже алу мақсатында оларды мәдени тәсілдермен түрлендіреді.

Көркем жұмыстың қолданбалы нәтижесі - қолдан жасалған ойыншықтар мен кітаптар, кәдесыйлар мен сыйлықтар, ойын және өмір сүру кеңістігін ұйымдастыруға арналған түрлі заттар. Бірақ ең маңызды нәтиже - бұл болашақта қандай мамандықты таңдайтынына және тағдырдың қалауымен қай мәдениетке интеграцияланатынына қарамастан, адамға кез - келген қызметте сәтті болуға мүмкіндік беретін әмбебап қабілеттер негізінде халықтық мәдениетті дамыту тәжірибесі.

Мектептегі көркем жұмыстың мазмұны - бұл әр түрлі өнер түрлерінде бейнеленген, бүкіл адамзаттың рухани тәжірибесі, адамның өмірі мен оның өмірінің мәні мәселелерін эстетикалық тұрғыдан ашады.

Көркем еңбек сабақтарының мақсаты - балаларға эстетикалық және тұрмыстық мәдениетті бағытталған және дәйекті тәрбиелеу, жеке өсуге ықпал ету және қоршаған әлемге эмоционалды және құндылық қатынасын қалыптастыру. Негізгі идея - балалардың көркемдік белсенділігі оның барлық деңгейлерінде – қабылдау, орындау, шығармашылық – баланың жалпыадамзаттық мәдениетке енуі ретінде ұйымдастырылған. Бұл мақсат бірқатар іргелі теориялық қағидаларды ашады.

Мектепте және отбасылық тәрбиеде әрдайым ынтымақтастық пен бірлесіп құру педагогикасы болған және болып қала беретін Халықтық педагогиканың дәстүрлерін ұстану өте маңызды. Бірлесіп құру - бұл рухани-адамгершілік, еңбек және көркемдік тәрбиенің ең қолайлы алғышарттары жасалған кезде, бала өзінің жеке мүмкіндіктері мен қабілеттеріне сәйкес жалпыадамзаттық мәдениетпен танысу жолын таңдаған кезде бірлескен қызметтің саласы мен формасы. Біз халық педагогикасының даналығына жүгінеміз, бір күнді мейірімді отбасы аясында елестетеміз.

Көркем жұмыстың мазмұнын жобалау процесінде көркемдік шығармашылық өзінің ішкі мәні бойынша адамның мағынасын табудың және оны басқа адамдарға берудің ерекше тәсілі екенін есте ұстаған жөн. Сондықтан, семантикалық білім берудің әмбебап әрекетін ерекше атап өту керек, оның мәні балалардың көркем еңбектің мақсаты (ниет, идеалды жоспар – біз не істейміз және қалай жасаймыз), ынталандырушы мотив (не үшін немесе кім үшін қажет) арасында терең байланыс орнатуы болып табылады.

Көркемдік және өнімді іс-әрекеттің ерекшелігі баланың белгілі бір объектілерді құрудың, өз ойларын, идеяларын, жоспарларын білдірудің жалпы мәдени тәсілдерін игеретіндігімен және оларды мәдени және жеке мағыналармен қамтамасыз ете отырып, әртүрлі жағдайларға еркін жеткізетіндігімен байланысты. Қазіргі білім беру мазмұны мектепте балалар игеретін әлеуметтік-мәдени тәжірибенің төрт түрін ажыратады:

- өмірлік - практикалық және танымдық жағдайларда бағдарлау үшін "дайын білімді" қолдану тәжірибесі;

- адам қызметінің әртүрлі түрлерін орындаудың алдын ала белгіленген тәсілдерін қолдану тәжірибесі;

- шығармашылық қызмет тәжірибесі;

-әлемге эмоционалды және құнды қарым - қатынас тәжірибесі.

Тәжірибенің алғашқы үш түрі белгілі бір тақырыптық қызметтің мазмұнына, ұйымдастырылуына, реттелуіне немесе формасына байланысты. Әлемге эмоционалды және құндылық қатынастарының жеке тәжірибесі - бұл тақырыптың мағынасын, оның мәнін, іс - әрекетін (оның мақсаттары, процесі, күтілетін нәтижелері және т.б.) нақты өмірге енгізу тәжірибесі, бұл субъективті көзқарасқа, сенімге, тәжірибеден алынған өзіндік қорытындыға айналған объективті құндылық.

Көркем еңбек сабақтарының негізгі міндеттері:

1. Көркем жұмыстың табиғаты мен мәнін өмірді жабдықтайтын және өмірін орындылық, үйлесімділік, сұлулық заңдарына сәйкес ұйымдастыратын адамның шығармашылық қызметі ретінде ашу.

2. Адам өмірінің барлық қырларының (табиғи, материалдық, әлеуметтік, рухани) көрінісі ретінде көркем еңбекке эмоционалды - құндылық қатынасын қалыптастыруға ықпал ету; көркем еңбек нәтижесінің ерекшелігін – пайда мен сұлулықтың бірлігін (Функционалды және эстетикалық) ашу.

3. Адамның көркемдік - шығармашылық қызметінің түрлері туралы түсінігін кеңейту; халық шеберін, суретші-конструкторды, дизайнерді еңбекпен таныстыру.

4. Көркемдік - өнімді іс–әрекеттің тәжірибесін оның барлық деңгейлерінде байыту: қабылдау - орындау - шығармашылық, жасына, жынысына, жеке ерекшеліктеріне сәйкес.

5. Эстетикалық қабылдауды, шығармашылық қиялды, бүйірлік (икемді, шығармашылық) ойлауды, әмбебап көркемдік қабілеттерді дамыту және еңбек адамының қасиеттерін тәрбиелеу – еңбекқорлық, жауапкершілік, адалдық, коммуникативтілік және т. б.

6. Зияткерлік және көркемдік іс - әрекеттерді біріктіру негізінде көркемдік әдістерді, техникаларды, технологияларды игеруге және жалпы қол шеберлігін дамытуға ықпал ету.

7. Әр баланың жеке өсуіне жағдай жасау.

Балалардың көркем еңбек мазмұнын интеграцияланған қызмет ретінде игеруінің сәттілігін қамтамасыз ететін негізгі психологиялық - педагогикалық жағдайларды бөліп көрсету керек:

- көркем - өнімді қызмет түрлерінің әртүрлілігі;
- білім беру мақсатымен және даму бағдарламасымен (стратегия мен тактиканың бірлігі) біріктірілген қызмет түрлерінің тұрақты ауысуы;
- жеке бағдарламалар мен даму бағыттары;
- мұғалімнің рөлі әр түрлі өзара әрекеттесу формаларында нақты бірлесіп құру әдісімен (мұғаліммен, ата-аналармен, суретшімен, халық шеберімен, басқа балалармен) еркін, тәуелсіз қызмет үшін жағдай жасау және оқу процесін ұйымдастырудан тұрады;
- материалдардың, көркем аспаптардың, альбомдардың, мәдениет заттары мен өнер туындыларының кең таңдауын қамтитын арнайы жабдықталған орынның (шеберхана, дизайн-студия, қолөнер орталығы және т.б.) болуы.

Дәстүрлі сабақтардың орнына шығармашылық жобалардың бір түрі ұсынылады, олар мыналармен сипатталады:

- нақты тақырыпты емес, әр баланың айналасындағы әлемді және оның осы дүниеде болуын түсіну тәсілі ретінде мағынасын анықтау;
- білім беру және нақты (материалдық) кеңістік шекарасын кеңейту(мұражайлар, көрмелер, мастер - кластар, балабақша алаңындағы шеберханалар, серуендеу және экскурсиялар, мәдени оқиғалар) ;
- жобалық қызметке басқа адамдарды - ересектерді (ата-аналар, ата-әжелер, қосымша білім беру педагогтарын, суретшілер мен халық өнерінің шеберлерін, музыкалық жетекшіні, экскурсоводты және т. б.) және пікірлестер командасын кеңейту, қалыптасқан топ шеңберінен шығу мақсатында әртүрлі жастағы балаларды тарту;
- алынған нәтижелерді түсіну және одан әрі іс-әрекеттер туралы шешім қабылдау үшін мұғаліммен және басқа балалармен мәселені барлық кезеңдерде (идеяны әзірлеуден бастап іске асыруға және қолдануға дейін) талқылау;
- жеке және әлеуметтік маңызы бар нәтижелі қызмет нәтижесінің тұсаукесері (қолдан жасалған ойыншықтар, кітаптар, альбомдар, кәдесыйлар, коллаждар, макеттер, аранжировкалар, инсталляциялар, коллекциялар);
- барлығы үшін бірыңғай міндеттің және нәтижені бағалаудың бірыңғай өлшемінің болмауы.

Портфолио құру (жеке, ұжымдық, отбасылық) және балалардың шығармашылық жұмыстарының көрмелерін ұйымдастыру - жалпы міндет, оны шешуге педагогтар, ата-аналар және балалардың өздері қатысады.

Бүгінгі таңда мұғалімдер мен психологтар әр баланың өзіне мақсат қоюы керек, шығармашылыққа мәжбүрлеу, идеялар, мүдделер мен шешімдер қабылдау мүмкін емес екенін айтады. Жеке даму бағдарламалары, нақты "тірі" істер жағдайындағы тәуелсіз көркемдік және өнімді іс-шаралар, балалардың халықтық мәдениеттің семантикалық өрісін практикалық тұрғыдан түсінуіне, қоршаған әлемге эмоционалды және құндылық қатынасына, зияткерлік және эстетикалық дамудың шынайы интеграциясына, нәтижені ұсыну мен бекітуге, білім беру қызметін жобалау әдісімен ұйымдастыруға бағытталған - бұл қазіргі заманғы мектеп пен қоғамдық көркем еңбекті жобалаудың маңызды белгілері.

SOFT SKILLS ПЕН HARD SKILLS: ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ПОРТРЕТІ

Мустанова Марал Булатовна
Атырау облысы,Қызылқоға ауданы,Миялы селосы Ығылман Шөреков атындағы мектеп-гимназиясының ағылшын тілі мұғалімі.

Аннотация:
Білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер педагогтің кәсіби бейнесіне жаңа талаптар қоюда. Мұғалім тек пән мұғалімі емес, сонымен қатар тұлғалық даму жетекшісі, фасилитатор және өзгерістер агенті ретінде танылады. Осыған байланысты педагогтің кәсіби дағдылары шартты түрде екіге бөлінеді: *Hard skills* (кәсіби-техникалық құзыреттер) және *Soft skills* (тұлғааралық, әмбебап дағдылар). Бұл тезисте осы дағдылардың мазмұны мен олардың өзара байланысы қарастырылады.

Негізгі сөздер: педагог, кәсіби құзыреттілік, soft skills, hard skills, мұғалім, дағды, білім беру

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде педагогке қойылатын талаптар түбегейлі өзгерді.Сол себепті қазіргі педагог – көпқырлы, жан-жақты, үнемі даму үстіндегі маман Қазіргі таңда мұғалімге тек пәнді білу жеткіліксіз, ол эмоционалды тұрғыдан тұрақты, цифрлық сауатты, шығармашылыққа бейім және тиімді коммуникатор болуы қажет. Бұл өзгерістер мұғалімнің кәсіби бейнесін қайта қарастыруды талап етеді. Білім тек оқулықпен шектелмей, өмірлік дағдыларды қалыптастыруға бағытталды. Мұғалім – білім беруші ғана емес, көшбасшы, кеңесші, зерттеуші, өзгерістер агенті ретінде көрініс табады. Осы ретте педагогтің кәсіби шеберлігі екі негізгі бағытта қарастырылады: **hard skills** (кәсіби-техникалық дағдылар) және **soft skills** (әмбебап, тұлғалық дағдылар).

Hard skills – мұғалімнің кәсіби білімін, әдістемелік және технологиялық дағдыларын қамтиды. Оларға:

- пәндік білім мен заманауи әдістемелер,
- бағалау жүйелерін (ЖБ, ТБ) қолдану,
- цифрлық құралдар мен платформаларды (LMS, Zoom, Google Classroom) меңгеру,
- жаңартылған білім беру мазмұнымен жұмыс жасау жатады.

Soft skills – мұғалімнің тұлғалық қасиеттерін, эмоциялық, әлеуметтік және коммуникативтік қабілеттерін қамтитын дағдылар. Бұл:

- **Коммуникация дағдылары** – ата-анамен, оқушымен және әріптестермен тиімді тіл табысу;
- **Эмоциялық интеллект** – өз эмоциясын басқару және оқушылардың көңіл-күйін түсіне білу;
- **Көшбасшылық пен ынталандыру қабілеті** – оқушыларды шабыттандыру, сыныпта мотивацияны арттыру;
- **Креативтілік** – жаңа идеяларды ұсыну және шығармашылықпен жұмыс істеу;
- **Стресті басқару және төзімділік** – қиын жағдайда сабыр сақтап, шешім қабылдау.

Қазіргі педагог тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар бала жанына үңіле алатын, сенім ұялататын тұлға болуы керек.

Soft пен Hard skills арасындағы өзара байланыс

Екі дағды тобы – бір-бірін толықтыратын құндылықтар. Мысалы, мұғалім цифрлық құралдарды (hard skill) меңгеруі мүмкін, бірақ оны тиімді пайдалану үшін аудиториямен байланыс орната білу (soft skill) қажет. Зерттеулер көрсеткендей, тиімді мұғалімнің жетістігі тек білімге емес, осы дағдылардың үйлесіміне тәуелді. Цифрлық құралды меңгеру – hard skill, ал оны оқыту процесінде тиімді қолдану үшін soft skill қажет. Педагогтің кәсіби жетістігі осы екі дағдыны тең ұштастыруға байланысты.

Бүгінгі педагог – жан-жақты дамыған, үздіксіз үйренетін, икемді және жанашыр маман. Soft skills пен Hard skills дағдыларының үйлесімді дамуы – мұғалімнің кәсіби табысының және білім беру сапасының басты кепілі. Осы екі дағдыны қатар дамыта отырып, педагог

оқушылардың жан-жақты дамуына жағдай жасайды, ал бұл – болашақ қоғамның табысты азаматын қалыптастырудың негізі.

Ал қазіргі педагогтің кәсіби портреті – оның hard және soft skills дағдыларымен анықталады. Бұл дағдыларды дамыту – үздіксіз кәсіби өсу кепілі. Сондықтан мұғалімдерді даярлау мен біліктілікті арттыру бағдарламалары бұл бағыттарды үйлестіре отырып дамытуы қажет.

Ұсыныстар

1. Педагогтерге арналған soft skills бойынша тренингтер ұйымдастыру;
2. Жеке даму жоспарына икемді дағдыларды енгізу;
3. Әріптестер арасында тәжірибе алмасу алаңдарын (PLC, коучинг, менторлық) дамыту;
4. Hard skills бойынша цифрлық және әдістемелік құзыреттілікті жетілдіру курстарын өткізу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. (2020). *Орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мұғалімнің кәсіби дамуы*. Астана.
2. Мұғалімнің кәсіби стандарттары. (2022). ҚР БҒМ. https://www.gov.kz
3. Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. Wiley.
4. Гусев, А. Н. (2020). *Мягкие навыки (Soft skills) как элемент профессиональной компетентности педагога*. Вестник современного образования.
5. Robles, M. M. (2012). *Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace*. Business Communication Quarterly, 75(4), 453–465.
6. Кембридж бағдарламасы материалдары (2015). Мұғалімге арналған нұсқаулық. 1-деңгей.

СТРУКТУРА, СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНО -ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИИ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ С ЦЕЛЬЮ УЛУЧШЕНИЯ ИХ УСПЕВАЕМОСТИ

Мухаметханова Гульжанат Сейпиловна
города Семей Области Абай КГУ «СОШ №35»
заместитель директора по УВР, учитель биологии и химии

Аннотация

В данной работе рассматривается проблема развития у учащихся познавательного интереса на уроках и во внеурочной деятельности. Автор ищет ответ на вопрос, что нужно делать учителю, чтобы на уроках проявляли активность все обучающиеся?

Данная проблема, требует применения разнообразных технологий, которые создают условия для творческого поиска и позволяют учащимся, в том числе и инклюзивных классов, проявить свои способности, что способствует развитию активного познавательного интереса к предметам.

Как сказал Эйнштейн: «Я ничему не учу своих учеников, я лишь создаю условия, в которых они сами научатся!» Для этого необходимо:

I. Материально-техническая база школы оснащена необходимым оборудованием - это интерактивные доски,компьютеры, моноблоки, ноутбуки,кабинеты новой модификации (кабинет биологии, робототехники, мультимедийный кабинет, нклюзивная зона).

Большую роль играет качественный состав учителей. В школе работают в основном учителя с высшим образованием, имеющие высшую, первую и вторую категорию, без категории работают молодые специалисты.

Для эффективной работы и контроля за учебно-воспитательным процессом, с целью повышения квалификации пройдены курсы:

1.Лидерство в школе.2.Курсы координаторов. 3.Менторство в школе

4. «Новые подходы личностно-ориентированного обучения в системе школьного образования».

5.Курсы инклюзивного образования.

6.STEM-подходы в школьном обучении.

II. Использование контрольно-измерительных приборов и показателей достижений позволяет проводить сравнение по контингенту учащихся, количеству хорошистов и отличников, качеству знаний и успеваемости.

На качество знаний оказывает влияние и состояние здоровья учащихся, поэтому ежегодно проводится мониторинг здоровья детей, которое позволяет выявить перечень заболеваний (проблемные зоны) учащихся, а также детей, состоящих на «Д» учете. Благодаря совместной работе коллектива и родителей через педконсилиум были рекомендованы консультации специалистов ПМПК и выявлены дети с проблемами в развитии.Так внедрилось в школе инклюзивное образование. При анализе учебно-воспитательной работы качество знаний рассматривается: по срезам, результатам СОЧ ,по классу, по параллели классов; по предметам; по направлениям.

Большая работа проводится по составлению социального паспорта школы,которое включает детей из малообеспеченных семей; из неполных семей;из многодетных семей;опекаемые дети; дети, проживающие в детском доме;неблагополучные семьи;дети-инвалиды.

III.Для эффективной работы школы большая роль отводится организации внутришкольного контроля на основании анализа учебно-воспитательного процесса:

• По объему (охвату): Классно-обобщающий, фронтальный, тематический,

• комплексный, персональный, обзорный .

• По признаку исполнителя: Взаимоконтроль, самоконтроль, административный, коллективный.

• По срокам: Входной, текущий, промежуточный, итоговый.

• По задачам: Предупредительный, диагностирующий, повторный.

• По методам: Наблюдение, опрос, анкетирование, проверка документации, оперативный

• По статусу: Внешняя экспертиза, административный, самоконтроль.

• По периодичности: Эпизодический, периодический

Такой контроль возможен при существовании системы учебно-воспитательной работы:

IV.Основные направления работы:

• Интеллектуально-познавательное;патриотическое;экологическое и трудовое;

спортивно-оздоровительное;нравственное;художественно-эстетическое;

коммуникативное;самоуправление

Успех в любом деле – это всегда преодоление,

• преодоление связано с мотивацией,

• мотивация с интересом,

• интерес с потребностью,

• потребность с волей

Внеклассная и внеурочная деятельность- является одной из форм организации свободного времени учащихся. Способствует более разностороннему раскрытию индивидуальных способностей ребенка, которые не всегда удаётся рассмотреть на уроке, развитию у детей интереса к различным видам деятельности, умению самостоятельно

организовать своё свободное время. В совокупности позволяющая развивать и улучшать успеваемость учащихся.

Сущность и основное назначение внеурочной деятельности

создание дополнительных условий для развития интересов, склонностей, способностей школьников и разумной организации их свободного времени:**творческая самореализация, социальное становление , профессиональное самоопределение личности.**

V. Виды внеурочной деятельности:

• игровая деятельность;познавательная деятельность;

• досугово - развлекательная деятельность ;художественное творчество;

• спортивно-оздоровительная деятельность;трудовая деятельность;

• кружковая деятельность;мастер- классы.

VI. Проведение мастер классов:

1.«КУКОЛЬНЫЙ ТЕАТР»

Оборудование: Доска-ширма, персонажи-куклы.

Цель: Развитие речи, памяти, творческих, ораторских и коммуникативных способностей, любовь к чтению книг.

Условие: Для учащихся 1-4 классов, участники «Читающей школы»

«ДЕЛОВОЙ ГОРОД».

Оборудование: материалы для плетения,ножницы,клей, рамочки,вазочки.

Цель:Развитие внимания,силы воли,аккуратности.

Деятельность мастерской связана с первоначальным знакомством и освоением навыков плетения из полос различного материала. Материал и ширина полос выбираются в зависимости от возможностей учеников.Активное участие присутствующих на занятии детей в выполнении практических заданий определяет интерес, а также возможные пути успеха. Успешное выполнение задания требует определённых волевых усилий от детей с ограниченными возможностями здоровья и от их здоровых сверстников.

МАСТЕРСКАЯ «НЕЗРЯЧИХ ПОВАРОВ»

Цель проведения: научиться узнавать предмет с помощью

тактильных ощущений; развить внимание и мелкую моторику, а также позволит ощутить чувства детей с проблемами зрения.

Условие: С завязанными глазами приготовить себе сэндвич, налить кофе или сок, угадать на запах любую специю или определить на ощупь крупу кажется почти нереальным.

Но в мастерской «Незрячих поваров» у Вас это обязательно получится. Вы с завязанными глазами можете создать свой маленький кулинарный шедевр.

«3D КУЛИНАРИЯ С ЗАВЯЗАННЫМИ ГЛАЗАМИ»

Оборудование: мешочки, пакетики, баночек и скляночек с разным содержимым.

Условие: Надо с завязанными глазами с помощью обоняния, осязания и вкусовых рецепторов определить тот или иной продукт. Дается три попытки: осязание – на ощупь определить вид крупы, обоняние – на запах определить вид специи и на вкус определить вид джема или сока. Если участник ни разу не ошибается, то получает заслуженный приз.

МАСТЕРСКАЯ «ПИСЬМА ПО БРАЙЛЮ»

Цель проведения: развитие осязательного восприятия и мелкой моторики; формирование умения работать с рельефно-точечным изображением.

Условие: В мастерской письма по Брайлю можно попробовать себя в роли шифровальщика и специальной ручкой написать тайное послание, поздравление родителям или друзьям. Помимо этого, в мастерской можно испытать судьбу и вытянуть из волшебного мешочка предсказание, написанное шрифтом Брайля. Авторы писем, не совершившие более двух ошибок, получат приятные призы.

МАСТЕРСКАЯ «ЖИВОПИСЬ СЛЕПЫХ»

Цель проведения: обучение зрячих художников новому способу развития творческих способностей, новому видению мира и новой технологии получения шедевров; совер-шенствование навыков инклюзивного взаимодействия.

Условие: Участники с завязанными глазами методом наливания красок на холст, создают основу произведения. Художник выявляет образы, расставляет акценты, при необходимости дорабатывает полотно и, в итоге получается завершенная картина, созданная в инклюзивном взаимодействии.

Этот мир придуман не нами, но, начиная с себя, мы можем менять его в лучшую сторону делая добро!

Данный вид работы позволяет учащимся ценить то, что они имеют и уважать учащихся,имеющих проблемы со здоровьем.

Список литературы:

1.Приспособления для оценки:
http://www.parentcenterhub.org/repository/assessmentaccommodations/

2. Аспицкая, А.Ф. Использование ИКТ при обучении биологии / А.Ф. Аспицкая, Л.В. Кирсберг. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2009. – 356 с.

3.Универсальный дизайн для среднего образования: http://www.washington.edu/
doit/Brochures/Academics/equal_access_ss.html

4.Алексеев, М.Ю. Применение новых технологий в образовании / М.Ю.Алексеев-Троицк, 2005. - 62 с.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Нальбекова Жанат Дуйсенхановна
Шымкент қаласы, Аль-Фараби атындағы мектебі ЖШС көркем еңбек пәні мұғалімі

Технология – бұл қандай да бір істе, шеберлікте, өнерде қолданылатын тәсілдер жиынтығы (түсіндірме сөздік). Бұл педагогтың қызметіне қатысты барлық іс-әрекеттер белгілі реттілікпен және тұтастылықпен ұсынылатын құрылымы, ал оны орындау қажетті нәтижеге жетуді тұспалдайды және болжамды сипатқа ие. Жүздеген білім беру технологиялары бар.

Қазіргі заман ағымы болашақ ұрпақтың ой -өрісінің шыңдалуын, жеке тұлға ретінде қалыптасуын талап етуде. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала балқытылған алтын», -деген қанатты сөзді еске түсіреді. Егеменді еліміздің алғы шарттары өркениетті елдер қатарына көтерілуі керек болса, өркениетке жету үшін жан – жақты дамыған, рухани бай тұлғаны өсіру керек. Жас ұрпақтың бойындағы қабілетін көру,оны жетілдіру ізденгіштік қасиетін дамыту мұғалімнің сабақ берудегі ізденушілік, шеберлік қаблеттеріне байланысты. Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер»- деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың әрекеті арқылы ойоау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет. Елбасы Н.Ә.Назарбаев халыққа жолдаған жолдауында «Біздің міндет жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалана отырып, білім мен бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу» деп ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойды. Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау жән енақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінде құрылатын болғандықтан, педагогикалық техналогия сыртқы және ішкі болып бөлінеді. Осы принциптерді

жалғастырмалы орындау оларға объективті қарым – қатынастарында және педагогтың тұлғасын толық көрсететін жинағы ретінде қалыптастырылады.

Педагогикалық технологияны оны жақсы меңгеру дегеніміздің өзі – шеберлік. Оқыту технологисы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолындағы алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқытудың әдіс, құрал және түрлерінің жүйесі болып табылады. Педагогикалық технологиы үш аспектіде қаралады: ғылыми, процессуалды –сипаттамалы, процессуалды –әрекеттік. Осындағы жолмен педагогикалық технология оқытудың рационалды жолдарын зерттеуші ғылыми ретінде, принциптер мен зерттеуші қызметін атқарады. Баланы қызықтыра тәрбиелеп басқару оқушының білімге, ғылымға деген құлшынысын күшейтеді, өркендеуіне өте қажет шығармашылық қасиеттерін ашады. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты. Педагогикалық технология дегеніміз – оқытушының өзін –өзі ұстай білуі, байқағыштығы, алғырлығы, сөзге шешендігі. Педагогикалық тех- №04 (101), сәуір 2021 жыл 33 нология ақпаратты өңдеу, сақтау, беру әдістері мен құралдарының табыстарына байланысты дамудың барлық мүмкіндіктеріне ие бола алатын әлеуметтік технологияның маңызды компоненті болып табылады. Сонымен технология деп белгіленген мақсатты тиімді орындау үшін материалды түрлендіру процестері мен әдістерінің жиынтығы, кешеді бірлігін айтуға болады. Педагогикалық технологияда алғаш рет анықтама берген ғалымдардың бірі – орыс ғалымы В.П.Беспалько. Ол «педагогикалық технологияны практикада іске асатын нақты педагогикалық жүйе, жоба» деп көрсеткен. Б.Т.Лихачев «Педагогикалық технологияны оқу үрдісіне белгілі бір мақсат көздей отырып әсер ететін педагогикалық нәтижеге жетелейтін бірліктердің жүйесі» ретінде көрсетеді, оның үнемі өзгеріп отыратындығын айтады. Қазақстандағы Ж.А. Қараевтың, Ә.Жүнісбектің және тағы басқа ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде қолданылуда. Бастауыш саты – оқушының интелектілік дамуының іргетасы, оқу әрекетінің қалыптасуының қуатты кезеңі. Бала мектеп жасына жеткенімен, олардың есте сақтау қаблеті әлсіз, қабылдауы тұрақсыз бытыраңқы келеді. Не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап көзбен көргенді ұнатады.Сондықтан да сабақта көрнекіліктерді, ойын элементтерін қорлданыпоқыту процесін қызықты ұйымдастыру қажет. Бастауыш сыныпта қолданылатын технологиялар: «Ойын арқылы оқыту технологиясы», «Модульдік оқыту технологиясы», «Сын тұрғысынан оқыту технологиясы», «Білім беруді ізгілендіру технологиясы » «Дамыта оқыту технологиясы». Ойын арқылы оқыту технологиясы. Дидактикалық,тәрбиелік, дамытушылық,әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойындық іс-әрекеттің психологиалық механизмі жеке бастық өзіндік талап талғамдарына сүйенеді.Баланың бойындағы білімдік,танымдық,шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Модульдік оқыту технологиясы. Оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық үрдіс түзу, мұғалімге нәтижені талдап,түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру. Оқушылармен жүргізілетін қиындықтың алдын алу және түзету жұмысының жүйесін жасау. Бұл технологияның тағы бір ерекшелігі дарынды балалармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігі болып табылады.Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде құрылымды бөліктен: кіріспеден,сөйлесу бөлімінен және қортынды бөлімнен тұрады. Әр оқу модулінде сағат саны әр түрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша сол тақырыпқа,тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты.Кіріспе жәнеқортынды бөлімдерге 1-2 сағат беріледі. Барлық қалған уақыт сөйлесу бөлімінің меншігінде болады. Кіріспе бөлімінде мұғалім оқушыларды оқу бөлімінің жалпы құрылымымен, оның мақсат-міндеттерімен таныстырады. Снан соң мұғалім осы оқу модулінің барлық уақытында есептелген оқу материалын қысқаша сызба,кесте және т.б. белгілік үлгілерге сүйене отырып түсіндіреді. Оқушылардың оқу материалдарын жаңғырту деңгейін,қарапайым білік пен дағдыларды және білімін іс жүзінде бірнеше рет қайта қолдануы сөйлесу бөлімі сабақтарында жүзеге асырылады. Сөйлесу бөлімінде танымдық процесс сыныпты 2-6 адамнан шағын топтарға бөлу арқылы оқушылардың өзара әрекет етуіне құрылған. 3,4 сабақтардан бастап оқушыларға стандарт талаптарына сай сараланған тапсырмалар беріледі. Сөйлесу бөлімі

сабақтарының ұйымдастырылу формасы бойынша әр оқушы өзінің қалай және немен шұғылдануы тиіс, сабақ барысында сабақтың ережелерімен немесе оның жүру барысымен алдын ала таныстырады. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» (СТО) бағдарламасы қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түпкір- түпкірінен жыйылған білім берушілердің бірлескен еңбегі,ал бағдарламаның негізі Ж.Пиаже ,Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады. Сын тұрғысынан ойлау стратегиясы бойынша жүргізілетін жұмыста оқушылардың: 1. Өзбетінше тұжырым жасау,қортындыға келу. 2. Ұқсас құбылыстар арқылы арасынан тиімдісін таңдай білу. 3. Проблеманы шеше білу. 4. Пікір таласты жүргізе білуге қабілеті қалыптасады. Сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығын ың нәтижесі: 1. Әдіс түрлері. 2. Белсенді практикалық іс-әрекетте болуы 3. Басқалармен қарым-қатынас жасай білу,қорғай білу. 4. Қажет болса өз көзқарасын өзгерту. 5. Топтық тұжырымға келе білу. 6. Топ алдына шығып,өз тұжырымын айта білу. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға ,елестету мен есте сақтауын , белсенділігін дамытып ,білім сапасының артуыны көмектеседі. Деңгейлік тапсырмалардың ауқымы өте кең. Оқулықтағы жаттығулар өтілген ережелер бойынша қайталау, пысықтау бекіту жұмыстарына арналған тілдік , грамматикалық жұмыстар жүйесі. Деңгейлік тапсырмалар құрамына мәтіндер , тренингтер жүйесі қамтылады . Бұлар оқытудың деңгейіне сәйкес оқушыны саралап оқытуға ыңғайлы,әрі оқу бағдарламасы бойынша оқушының жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сай құрылады. Бұл технология оқушының да ,мұғалімнің де Қазақстан ұстазы 34 белсенді шығармашылық қызыметін дамытуға бағыттайды. Деңгейлік тапсырмалар төрт деңгейде беріледі . 1-деңгейдегі тапсырмаларын орындау барысында «танып білу» және үлгі бойынша «қолдану» арқылы орындалады,яғни жаңа сабақ бойынша берілгентапсырмалармен жұмыс жүргізіледі.Бұл тапсырмалар білімнің минималдық шегі, мемлекеттік стандарт талабына сәйкес бағдарлама мөлшерінен аспайтын, оқушының жас ерекшеліктерне сай болады. 2-деңгей тапсырмалары түрленіп , күрделене түседі. Оқушы өз бетімен керегінше қызмет етеді. Оқу мотивтері қанағаттанарлық дәрежеде. Ықыласы жоғары. Оқушының қабылдауы ,жазба жұмыстарын орындау көрсеткіштері міндетті деңгейден әлдеқайда жоғарыболады. 3- деңгейдегі тапсырмаларына ,талдау жинақтау,қорту барысында есептер беріледі. Ал 4- деңгейлік тапсырмалар дарынды ,ізденімпаз ,қабілеті жоғары , талапты балаларға арналады. Ондай оқушыларға мұғалім тек тақырыбын ғана береді,оқушының өзі мақсатын қойады,нәтижесіне жетеді,жазба жұмыстарын өз бетінше орындайды. Дамыта оқыту теғнологиясы. Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады.Ол үшін бала өзінің осы кезеңге дейінгі тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезініп ,содан барып оның білімін алуға деген ынтасы артып,білім алуға әрекеттенеді.Сабақ мұндай жағдайда 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады. 1. Оқу мақсаттарының нақты қойылуы. 2. Оны шешудің жолын бірлесе қарастыру. 3. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу. Қорта келгенде оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану сөзсіз білім сапасының артуына алып келеді. Сондықтан жаңа технологияны әрбір ұстаздың пайдалануы –өмір талабы.

Заманауи білім беру технологияларының қатарына:

- мәселелі оқытуды;
- әртүрлі деңгейлік оқытуды;
- оқытудың ұжымдық жүйесін;
- өнертапқыштық тапсырмаларды меңгеру технологиясын (ӨТМТ);
- оқытудың зерттеушілік әдістерін;
- оқытудың жобалық әдістерін;
- оқытуда ойын әдістерін: рөлдік, іскерлік және өзге де оқыту ойындарын қолдану технологиясын;

- ынтымақтастықта оқытуды (командалық, топтық жұмыс);
- ақпараттық-коммуникативтік технологияларды;
- денсаулық сақтау технологияларын және т. б. жатқызу

Оқу үрдісінде инновациялық технологияларды пайдаланудың студенттердің білімін көтерумен қатар оның тәрбиелік те маңызы зор. Дәстүрлі оқыту әдісіне қарағанда кредиттік оқыту жүйесі, электрондық оқулық немесе жаңа инновациялық оқыту технологиясы студенттердің жалпы қызығушылығын туғызады, ол өз кезегінде оларды сапалы және тұрақты білім алуына жағдай жасайды. Қазіргі кезеңде ақпараттық технологиялардың дамуының негізгі бағыты «мультимедиа» жүйесі болып табылады. «Мультимедиа» терминін ағылшын тілінен сөзбе-сөз аударғанда «көп орталық», яғни электрондық ақпаратты тасушы, құрамына бірнеше түрде мәтін, сурет, бейне және т.б. топтаушы деген мағынаны береді. Н.В.Клемешова мультимедиа терминін оқу материалының мазмұнына дыбыстық және визуальдық түрде интерактивтік форма беретін, сезімдік қабылдау процестердің тиімді өтуіне қолайлы жағдай туғызатын, студенттердің жеке қабілеттерінің дамуына мүмкіндік туғызатын компьютерлік құрал деп түсіндіреді.Мультимедиа бағдарламасында ақпарат үш құрал арқылы –сызба, аудио, видио арқылы беріледі. Оқытудың кез келген түрінің тиімділігі студент пен оқытушының ара-қатынасына, педагогикалық технологиялардың пайдалануына, оқу-мазмұнына, әдістемелік материалдардың құрастырылу деңгейіне тәуелді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Г.Кертаев.Оқытудың кейбір әдістері. Алматы,1991. 2. Б.Р.Айтмамбетова . Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. Алматы,1991. 3. Беспалько В.П. Педагогика технологиясы.1998. 4. Селенко К.К.Современненны образовательные технологии.1998

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ КІЛТІ

Нурбаева Миргуль Кыдырбаевна
Ақтөбе қаласы «Пригород орта мектебі КММ-нің биология пәні мұғалімі

Жаңа өнеркәсіптік революцияны қалыптастыру білім беру қоғамдастығының алдында тұрған міндеттерді өзгертеді, оның білімге қол жеткізу және жаңа дағдылар алу саласындағы мүмкіндіктерін кеңейтеді. Қазіргі кезеңдегі технологиялық жетістіктерге жасанды интеллект, роботтандыру, интернет желілері, үш өлшемді басып шығару, нанотехнология, биотехнология, материалтану, кванттық есептеу және басқа да инновациялар жатады. Технологияларды пайдаланудың жаңа жолдары осы өнеркәсіптік ақпаратқа байланысты қайта құру кезеңінде білім берудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Алдыңғы кезеңдерден айырмашылығы, бұл өнеркәсіптік революция сызықтық емес, экспоненциалды қарқынмен дамуда. Ол цифрлық революцияға және бағдарламалық жасақтама мен желілерге негізделген заманауи технологияларды біріктіреді. Төртінші өнеркәсіптік революция ақылды және өзара байланысты машиналар мен жүйелермен байланысты. Осы революция кезінде жаңа технологиялар мен жан-жақты инновациялар алдыңғы кезеңдерге қарағанда тезірек және әлдеқайда кең таралды. Бұл айналадағылардың бәрін, соның ішінде білім беру жүйесін түбегейлі өзгертеді. Төртінші өнеркәсіптік революцияның бірегейлігі әртүрлі ғылыми жаңалықтар мен пәндердің үлкен санының үйлесімділігі мен интеграциясының өсуінде жатыр. Мысалы, сандық технологиялар нысандарын құру үшін биологияда интеграциялауда. Компьютермен сөйлесу сияқты құбылыс сарапшылар «айналадағы ақыл» деп атайтын нормаға айналды. Электрондық құрылғылар жеке экожүйенің ажырамас бөлігіне айналады: олар мойынсұнады егер олар сұралмаса да, ескертулер жасайды, қажет болған жағдайда көмектеседі.

Елдің цифрландыру деңгейі мен цифрлық технологиялар туралы сауаттылық

көрсеткіші елдің әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілігін, халықтың әл-ауқатын айқындайтын факторлардың қатарына енеді. Осыған байланысты, цифрлық жүйе мен сауаттылықты дамыту қоғам үшін өзекті мәселелердің біріне айналды.Қазіргі заманғы мұғалімдер интернет желісіндегі кез келген ақпаратқа қол жеткізе алады. Мұндай өзгеріс үлкен әлеуетке ие және әртүрлі білім беру технологиялары мен әдістерін қолдануға мүмкіндік береді: − оқыту мен оқытудың жаңа немесе жетілдірілген әдістері білім берудің әсерін күшейтеді; − анықтайтын білім беру технологиялары білім беру ортасын ақылды ортаға айналдырады; − білім беру технологияларын байыту оқу процесін анағұрлым қанықтырады, оқу мақсаттарын қолдайды және оқыту немесе оқыту әдістерінің тиімділігін арттырады; − қолдау көрсететін білім беру технологиялары ақпараттық және коммуникациялық инфрақұрылым үшін қажет. Барлық осы технологиялар мен әдістер ең танымал және перспективалы SMART-білім беру жүйесінің бөлігі болып табылады Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Цифрлық трансформациялау идеясын әлемдік тренд деуге болады. Цифрлық технологиялар көптеген елдердің экономикасын дамытуда маңызды рөлге ие. XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры екені белгілі. Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайды.

Мұғалімдер мен білім алушылар үшін бұл платформалар ұсынатын бейнесабақтар білімді шыңдау үшін өте қажетті және пайдалы болып есептеледі. Биология сабақтарында пайдаланылатын білім беру платформаларының бірнеше түрі бар: «Bilimland», «Google Classroom», «MOODLE», «Univer», «Platonus», «Canvas», «Daryn.online». «Bilimland» платформасында бейнесабақтармен қатар виртуалдық зертхана бөлімі жұмыс оқушылардың қызығушылығын тудырады. Кез келген пәнді оқыту барысында оқушы қызығушылығын арттыруда өзіндік ерекшеліктері болуы керек. Сондықтан оқушылардың мектепте алатын білімі мен тәрбиесін жетілдіруде оқытудың жаңа формасы тиімді. Қазіргі кезде оқыту үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану сынып оқушыларының ойлау қабілеттерін, белсенділігін арттырады.

Биология» пәнінде Kahoot компьютерлік бағдарламасын пайдалану да сабақты тиімді өткізуге мүмкіндік жасайды.

Қосымшаны пайдалану қадамдары:

➢ сауалнама, тест құру;

➢ жүйе арқылы виртуалды кабинеттің номерін беру;

➢ тапсырманы экранда көрсету;

➢ виртуалды кабинетке кіру;

➢ білім алушылар мобильді құрылғыларда тапсырмаларды орындайды;

➢ білім алушылардың жауаптарын экранда көрсету. Сервис арқылы құрылған бір викторинаға жалпы саны 30-ға дейін оқушы қатыса алады. Kahoot компьютерлік бағдарламасы сабақты бекітуге, бағалауға мүмкіндік береді.

8-сыныптағы «Сүйектің байланыс түрлері» тақырыбында осы қосымша арқылы қозғалмайтын, жартылай қозғалмалы, қозғалмалы байланыс түрлерін көріп қана қоймай, қозғалтып көру мүмкіндігі болады. «Биология» пәнінің ерекшелігі сабақты тек есту мен ауызша баяндау арқылы жүргізу мүмкін емес, өйткені тіршілік үдерістерін бақылау, зерттеу, талдау үшін нақты іс-әрекеттер қажет болады. Мысалы, сабақ пен тамырдың ішкі

құрылысын зерттеу, жануарларда заттар тасымалына қатысатын мүшелерді танып білу, ас қорыту жүйесінің құрылысы мен қызметтері, тірі ағзалардың тыныс алу үдерісі тағы басқа да тірі ағзаларға тән қасиеттерді білу үшін оны бақылау керек болады. Инновациялық технологиялардың көмегімен осындай ақылды оқыту әдістерін жүзеге асыруға болады. Биология сабақтарында зертханалық жұмыстарды барлығына қолжетімді болуы үшін виртуалды форматта өткізуге болады. Ол үшін ресми сайттар арқылы, желілер арқылы зертхана жұмысын көрсетуге болады.

Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, оқу-тәрбие процесін жеделдету және жеңілдету, балаларға, ұстаздарға, ата-аналарға жүктемені азайту. Ең бастысы – білім беру сапасын арттыру. Біздің балаларымыз халықаралық деңгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде жасанды интеллект және ауқымды деректер жасау саласында бәсекеге қабілетті болуға тиіс. Мемлекет басшысы атап көрсеткендей, елді цифрландыру – бұл мақсат емес, бұл – Қазақстанның абсолюттік артықшылыққа қол жеткізу құралы.

Пайдаланылғанәдебиеттер:

1. Селевко, Г.К. ақпараттық - коммуникативтік құралдар негізіндегі педагогикалық технологиялар/ Г.К. Селевко. - М.: Мектеп технологиялары ҒЗИ, 2005.
2. Тілеуов Қ.Қ., Жұмабаев Р.Н., Қоңырбаева Ж.М., Унбаева С.И., Тайбазаров Н.Ә. «Төңкерілген оқыту» әдісін оқыту үдерісінде тиімді қолдану: әдістемелік нұсқаулық – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018.
3. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БОЙЫНША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Нурсапина Салима Тлековна
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің «№5 жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа: Мақалада жаңартылған білім беру бағдарламасының маңызы және оны жүзеге асырудағы мұғалімнің рөлі қарастырылады. Қазіргі білім беру үдерісіндегі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыру және олардың танымдық белсенділігін дамыту қажеттілігіне назар аударылған. Автор биология пәнін оқытуда қолданылатын түрлі әдіс-тәсілдерді, мысалы, «Құрылысшы ойыны», «SWOT», «Температура өлшеу», «Серпілген сауал» және басқаларын талқылай отырып, олардың сабаққа қызығушылықты арттыру мен білімді терең меңгеруге ықпал ететінін көрсеткен. Мақалада әдістерді тиімді қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, ойлау дағдыларын қалыптастыру және пәнге деген қызығушылықты арттыру жолдары ұсынылады. Сонымен қатар, жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында ұстаздардың кәсіби шеберліктерін жетілдірудің маңыздылығы және еліміздің бәсекеге қабілетті, білімді ұрпақ тәрбиелеудегі рөлі айқындалады.

Түйін сөздер: жаңартылған білім беру бағдарламасы, әдіс-тәсілдер, биология пәні, оқушылардың танымдық белсенділігі, шығармашылық қабілеттер, оқу үдерісі, тиімді оқыту, педагогикалық шеберлік, әдістемелік тәсілдер, бәсекеге қабілетті ұрпақ, білім сапасы.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай, келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты.

«Ұрпағы білімді халықтың,болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән- мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру-бүгінгі күннің басты талабы.

Тиімді әдіс- тәсілдер- сапалы сабақ кепілі. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс – тәсілдерді пайдалана отырып, сабақты қызықты да тартымды өткізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты екені баршамызға мәлім.

«Биология» пәні бойынша оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттары оқушылардан өздерінің дағдыларын үйренуі туралы ой-пікірлерін білдіріп, оны талдай және бағамдай білуді талап етеді. Әдістердің тиімділігі мұғалімнің оларды әдістемелік тәсілдермен байытуына білуіне байланысты. Әңгімелеу, сұхбаттасу барысында табиғи объектілерді, суреттемелерді, сызбаларды, жүйелеуші және жинақтаушы кестелерді пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, негізгі материалды игеруге жағдай жасайды.Биологияны оқыту үдерісінде әдіс таңдаған кезде оқу материалының мазмұнын және шешілуге тиісті нақты оқу-тәрбие міндеттерін, биология кабинетінің оқу жабдығымен жабдықталуын, үлестірмелі материалдың болуын, оқушылардың жас ерекшеліктерін, олардың дайындық деңгейін ескеру қажет. Оқу оқушылардың ойлауын дамытуға септігін тигізуі үшін оларды тек біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, талдау, жинақтау, салыстыру, сәйкестендіру, ортақ және жеке белгілерін анықтау, жалпылау, қорытындылар жасай білуді қалыптастыру қажет. Мысалға, мен өз сабағымда «Құрылысшы ойыны»,«Қораптағы сұрақ», «Серпілген сауал», « Температура өлшеу», «SWOT», «Сұраққа жылдам жауап», «Мұғалімге хат жазу», « Эссе жазу», «Сұхбат алу», «Қалың және жұқа сұрақтар», «Логикалық тізбекті ажырату», «Шырша немесе фишбоун», «Стикердегі диалог» әдіс-тәсілдерін қолдану барысында оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарының арттатындығын аңғардым. Сабақ барысында ресурстарды молынан пайдалануға тырысамын. Яғни, қолжетімді ресурстарды дұрыс, әрі тиімді пайдалану тиімді. Ал осы әдіс-тәсілдерді сабақ үдерісінде тиімді пайдалану үшін сабақ мақсаты нақты әрі қолжетімді болуы керек.Өйткені сабақтағы ең маңыздысы қойылған дұрыс мақсат пен күтілетін нәтижелер. Дұрыс қойылған мақсат күтілетін нәтижелерге жету жолында нақты іс- әрекетке жетелейді. Сондықтан сабақтарымды жоспарлауда мен үшін маңызды сабақ мақсатын нақты әрі қолжетімді етіп құру болды. «Құрылысшы ойыны» өте тиімді тәсіл. Мәтін бөліктерін тез жинау. Оқу шапшандығын, және өз ойын еркін жеткізу қабілетін дамытудағы үлесі зор екендігіне көз жеткіздім.

«SWOT» әдісі оқушының өзін және өзге топты бағалауына өте тиімді. «Көршіңмен сырлас»-бұл әдіс оқушылардың өз ойын ауызша білдіруіне үйретеді. Сұрақ қойып, ойлануына уақыт беріңіз. Өз ойын көршісімен бөлісіп, ақылдасуын сұраңыз. «Температура өлшеу әдісі» бұл әдіс топтық жұмыс барысында мұғалім топ жұмысын бақылау үшін «біз не істеп жатырмыз?» деген сұрақ қою арқылы оқушылардың жұмысы нәтижелі болу үшін бағыт береді. «Сұраққа жылдам жауап» тақырыпты терең түсіну және оқушылардың назарын сабаққа аударып, ой-өрісін дамыту мақсатында төмен дәрежелі сұрақтарға толық жауап алу мақсатында қолданамын. Мысалы, «Нүркен, Аркеннің жауабы дұрыс деп ойлайсың ба?» «Болат, Розаның жауабын қалай нысады.Осы пәнді оқытуда жаңа технологиялардың тиімді әдісін алып жетілдіру барысында есте сақтауға негізделген ақыл ойын дамыта отырып оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыруға болады.

Қорытындылай келе, жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша менің пікірімше: алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Мырзабаев А.Б. Биологияны оқыту әдістемесі. Қарағанды, 2006

2.МамонтовС.Г., ЗахаровВ.Б., Сонин Н.И., Қисымова Ә.Қ. «Биология. Жалпы заңдылықтар». Оқулық, А.2006.

3.Валиева М. Білім беру технологиялары және оларды оқу тәрбие үрдісіне енгізу жолдары. Алматы, 2002.

4.Өстемиров К. Оқыту құралдарын пайдалану негіздері. Алматы, 2002.
5.Юсупов Б.Ю. Мұғалімге тән педагогикалық қасиеттер. Алматы, 1999

УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ УЧИТЕЛЯ: ВКЛАД В ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Нуршева Майра Бектурсынкызы
учитель русского языка и литературы КГУ «Жарыкской опорной школы»,
Карагандинской области.

Аннотация

В статье рассматривается опыт внедрения авторской программы по развитию читательской грамотности у учащихся 9 класса как часть формирования уникального профессионального профиля современного педагога. Подчеркивается влияние индивидуального методического стиля учителя на развитие функциональной грамотности обучающихся и общее повышение качества образования. Анализируются результаты апробации программы в рамках практической деятельности и подчеркивается значимость педагогического новаторства в условиях модернизации казахстанской системы образования.

Современная образовательная система требует от учителя не только прочных предметных знаний, но и способности интегрировать межпредметные компетенции, развивать функциональную грамотность обучающихся и внедрять инновационные подходы в педагогическую практику. Особое значение приобретает способность педагога формировать уникальный профессиональный профиль, отражающий его методическую гибкость, исследовательскую активность и готовность к педагогическим трансформациям. Одним из примеров реализации такого профиля является опыт Нурышевой Майры Бектурсынкызы по внедрению авторской методики формирования читательской грамотности в 9 классе на уроках русского языка.

Авторская программа «Развитие читательской грамотности на уроках русского языка в 9 классе» была разработана с учетом международных требований (PISA, PIRLS), образовательных стандартов Республики Казахстан (ГОСО) и результатов национальных мониторингов, выявляющих дефицит метапредметных навыков у школьников. Методологической основой программы стал интегративно-деятельностный подход, предполагающий активную учебно-познавательную деятельность учащихся в процессе работы с различными типами текстов.

В 2024–2025 учебном году программа прошла апробацию на базе КГУ «Жарыкская опорная школа» среди учащихся 9 класса. В ходе внедрения программы были проведены диагностические и формирующие оценивания, позволяющие отследить динамику развития читательской грамотности. Особое внимание уделялось работе с заданиями PISA-формата, формированию навыков смыслового чтения, интерпретации и оценки информации.

Результаты апробации показали значительное улучшение показателей: уровень успешности выполнения заданий на извлечение и интерпретацию информации вырос с 26% до 71%, повысилась самостоятельность учащихся при анализе и интерпретации текстов. Кроме того, наблюдалось повышение мотивации к изучению русского языка и активность на уроках, что свидетельствует о повышении уровня когнитивной вовлеченности.

Важно отметить, что реализация программы способствовала и профессиональному росту педагога. В рамках данной практики были подготовлены методические разработки, проведены мастер-классы, а также осуществлена публикация результатов на научно-

практических конференциях. Таким образом, педагог выступил не только как реализатор программы, но и как исследователь, методист и транслятор передового опыта.

Формирование уникального профессионального профиля педагога в данном случае проявилось в нескольких аспектах:

• Создание и апробация авторской методики;
• Систематическое использование критериального оценивания;
• Внедрение элементов исследовательского обучения;
• Использование дифференцированного подхода к обучению;
• Отражение результатов в рамках научной и практической деятельности.

Одним из приоритетных направлений современного образования является формирование у обучающихся компетенций XXI века, среди которых ключевое место занимает функциональная грамотность. Функциональная грамотность, в частности читательская, является неотъемлемой частью учебного процесса, так как она обеспечивает способность ученика взаимодействовать с информацией разных форматов, критически осмысливать и применять ее в различных жизненных ситуациях. В условиях цифровизации и информационного взрыва именно способность к смысловому чтению, анализу, интерпретации и оценке текста становится показателем готовности к жизни в современном обществе.

Роль учителя в этом процессе не может быть переоценена. Учитель XXI века — это не только транслятор знаний, но и модератор, навигатор и наставник, который создает условия для формирования универсальных учебных действий и развития метапредметных компетенций. Профессиональный профиль такого учителя включает в себя владение цифровыми технологиями, способность к педагогическому дизайну, критическое мышление, исследовательскую культуру, а также готовность к постоянному самообновлению и переосмыслению своей деятельности.

В рамках реализации авторской программы по развитию читательской грамотности мною была применена модель критериального оценивания, включающая четкие дескрипторы, ориентированные на уровни достижения образовательных целей. Такая система позволила более точно отслеживать прогресс учащихся, а также обеспечить качественную обратную связь. В практическом плане использовались методики работы с несплошными и цифровыми текстами, приемы формулирования “тонких” и “толстых” вопросов, стратегии смыслового чтения: “чтение с остановками”, метод “инсерт”, ведение читательского дневника.

Дополнительно были организованы уроки-исследования, на которых учащиеся самостоятельно формулировали гипотезы и искали аргументацию, опираясь на текстовую информацию. Такие задания активизировали мыслительную деятельность школьников, стимулировали развитие навыков аргументации, рефлексии и коммуникации. При этом каждый учащийся имел возможность проявить индивидуальность, что способствовало формированию внутренней учебной мотивации.

Важным аспектом работы стал дифференцированный подход, предполагающий адаптацию заданий в зависимости от уровня подготовки учащихся. Например, для слабомотивированных учащихся использовались тексты с упрощенной лексикой и наглядные схемы, а для продвинутых — анализ публицистических текстов, сопоставление источников, написание рецензий и аналитических эссе. Такая система позволила каждому ученику почувствовать успех и осознать свою зону роста.

Апробация программы сопровождалась активной научно-методической деятельностью. Результаты были представлены на региональных и республиканских семинарах, опубликованы в научно-практических сборниках. Проведено открытое занятие с онлайн-трансляцией и участие в профессиональных конкурсах. Это дало возможность не только подтвердить эффективность подхода, но и получить экспертную обратную связь от коллег и методистов.

Таким образом, педагогический стиль, основанный на исследовательском подходе, открытости к инновациям и индивидуализации обучения, формирует уникальный профессиональный профиль учителя. Такой учитель способен не только адаптироваться к изменениям, но и быть их инициатором, что является важнейшим качеством современного педагога.

Опыт показывает, что формирование читательской грамотности требует не эпизодической, а системной и целенаправленной работы. Только в этом случае можно обеспечить устойчивый рост образовательных результатов и сформировать у школьников навыки, необходимые для успешной социализации и профессиональной ориентации. Уникальный стиль работы учителя становится тем катализатором, который трансформирует традиционное образование в образование будущего.

Таким образом, опыт внедрения авторской программы по развитию читательской грамотности подтверждает тезис о том, что индивидуальные методические разработки педагога, опирающиеся на актуальные образовательные тренды, способны не только повышать функциональную грамотность учащихся, но и способствуют формированию уникального профессионального профиля учителя. Этот профиль характеризуется методической самостоятельностью, инновационным мышлением, способностью к рефлексии и профессиональному самосовершенствованию. Подобный подход к профессиональной деятельности учителя напрямую влияет на качество образования и формирует устойчивые основания для карьерного роста в условиях современного образования.

Список использованной литературы

1. 1. Назарбаев, Н.Ә. Казахстан – 2050 стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. – Астана, 2012.

2. 2. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина. Типовая учебная программа по предмету “Русский язык” для 5–9 классов общеобразовательных школ РК. – Астана: НАО, 2020.

3. 3. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework: Reading, Mathematics and Science. – Paris: OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org

4. 4. Жанпейисова, М.М., Оспанова, А.К. Функциональная грамотность в условиях обновления содержания образования // Педагогика и психология. – 2021. – №1 (46). – С. 54–62.

5. 5. Амиров, Р.С., Сатпаева, З.Т. Стратегии смыслового чтения на уроках гуманитарного цикла // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия “Педагогические науки”. – 2022. – №3 (75). – С. 115–123.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ТИІМДІ ТҮРЛЕРІ

Отаралиева Бақытжан Еңсепқызы

Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы №5 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі

Әдебиеттік оқу сабағын оқытудағы басты мақсат – оқушылардың сөздік қорын көбейту, берілген мәтінді қысқаша әңгімелеп беруге дағдыландыру, өз ойын қазақша жеткізе алатындай дәрежеге жеткізу. Сондықтан да бастауыш сыныптарындағы әдебиеттік оқу сабағында қолданылатын мәтінмен жұмыс жасаудың маңызы зор. Мәтінмен жұмыстың негізгі мақсаты – сабақтың тақырыбы мен мақсатына қарай мәтінді талдау барысында қажетті білім-түсінікті игерту.

Мәтінмен жұмыс жасау түрлері:

а) дайын мәтінді талдау;

б) мәтіннің жеке элементтерін (тақырыбына, негізгі ойына, жоспарына т.с.с. байланысты) талдау жұмыстары арқылы іске асырылады.

Мәтінмен жұмыс жасау барысында мына талаптар ескеріледі:

1) Біріншіден, белгілі бір тақырыпқа қатысты талдауға ұсынылатын мәтінді күні бұрын дайындау керек.

2) Екіншіден, ұсынылатын мәтін баланың түсінуіне жеңіл, ықшам, көркемдігі жоғары әрі қызықты болу қажет.

3) Үшіншіден, мәтіннің тәрбиелік мәні ескеріліп, оқушының жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру мақсатына сай болу керек.

Мәтінмен жұмыс – сабақта өтілетін әртүрлі жұмыстардың жиынтығынан құралады. Олар:

1. Сөздіктермен жұмыс.

2. Сөздік қорларын жетілдіру.

3. Тіл дамыту.

4. Ауызша сөйлей білуге дағдыландыру. Осы тұрғыда мәтінді меңгертуде сөздік жұмысының рөлі үлкен. Мәтінмен жұмыс жасау кезіндегі сөздік жұмысының атқарар қызметі:

1. Жаңа сөздерді тақтаға жазып есте сақтауын қадалап, оған байланысты сөздерді дыбыстап оқытуға, іштей қайталауға дағдыландыру керек.

2. Қиын сөздерді, сөз тіркестерін жекеше оқытып, дәптерге жазғызып, хормен оқыту керек.

3. Тақырыпты қаншалықты меңгергендігін байқатып, сөйлете білуге дағдыландыру мақсатында мәтіннің мазмұнын қысқаша баяндауды үйрету керек.

5. Мәтінге байланысты бір-біріне сұрақ қойғызып, жауап алу керек. Мәтінді меңгертуде осындай амал тәсілдерді қолданған тиімді. Мәтін оқылып болған соң, ондағы әр сөзді оқушылардан қалай түсінгеніне көңіл бөлу керек. Түсінбеген сөздерін мұғалім өзі қосымша түсіндіріп, әр сөздің мағынасына тоқталу керек. Мәтінде кездесетін сөздер мен сөз тіркестеріне де айрықша мән беру қажет. Біз оқытып жүрген оқулықта тақырыпқа сай мәтіндер көп. Оқулықтары мәтіндердің күрделігі сол мәтінмен жұмыс істейтін оқушылардың білім деңгейіне байланысты болу керек. Мәтінді оқытудың мынадай түрлері бар:

1) Дауыстап оқу – бұл әдісті жүргізе отырып, оқушының сөйлеу элементтерін меңгергендерін байқауға болады. Дауыстап оқытудың тағы бір тиімділігі мынада: оқушылар бірінің қатесін бірі естіп және оны түзетеді.

2) Іштей оқу. Бұл жұмыстың мақсаты – оқушылардың жылдам оқу дәрежесін анықтау. Мысалы: мұғалім оқушыларға іштей оқу үшін бір мәтін беріп, қай жерге келгенде кітаптарын жауып, мұғалімге бітіргенін байқатады. Осыған қарап ұстаз олардың оқу жылдамдықтарының мөлшерін белгілеп отырады.

3) Араласып немесе кезектесіп оқу – мұғалімнің нұсқаулығымен тоқтап, бір-бірімен кезектесе отырып оқу.

4) Дұрыс оқу – әрбір әріпті, буынды, сөзді бұрмаламай, сөздің соңғы буынын «жұтып қоймай», анық оқу, әрбір сөзге екпінді дұрыс түсіру.

5) Буынға бөліп оқу – мәтіндегі сөздерді дұрыс буындап оқу түрі.

6) Мәнерлеп оқу– оқушының дауыс екпінін дұрыс түсіріп, анық және түсініп оқуы. Яғни оқушы әрбір сөзді анық айтып, тиісті тыныс белгілеріне тоқтап, басқа біреудің сөзін оқығанда дауысты өзгертіп, сөзді анық, бұрмаламай оқиды.

Сабақта мәтінді тек оқытып қана қоймай, сол мәтіннің тәрбиелік мәніне байланысты мақал-мәтелдер, өлеңдер, қанатты сөздер алып, қосымша дәптермен жұмыс жүргізу қажет. Одан басқа, оқушылардың назарын сол мәтіннің авторына да аудара білген жөн.

Мысалы: бүгінгі сендердің қызығып тыңдаған әңгімелерді кім жазған екен?

Ол жазушыны естеріңе сақтадыңдар ма?

Автордың қандай туындыларын білесіңдер?

Кітабын тағы оқығыларың келеді ме?-деген сияқты сұрақтар қойылады. Сонымен бірге ол автор туралы буклет, реферат, хронологиялық таблица, сөзжұмбақ жасаймыз. Егер ол автор ақын немесе композитор болса, ол кісінің өлеңдері мен әндерін жаттаймыз, күй

табақтар, қара сөздер, поэмалар, термелер бар аудиокассеталар тыңдаймыз, берілген оқиғаға байланысты оқушылар өз ойларын суреттер арқылы да жеткізеді. Әр мәтінге байланысты портреттер, суреттер, дидактикалық материалдар қолдануға болады. Оқушыны қызықтыратын мәтіндер таңдау, оқушылық қызығушылығын есепке ала отырып сабақта қазақша сөйлеуге, жаттығуға бағыттау, оны ұйымдастыруда мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім сабақта әр түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалана білу керек. Негізгі әдістер: әңгімелесу, көрнекілік, техникалық құралдар қолдану, жұмысты қазақша сөйлесу түрінде жүргізу, оқушының танымдық мәніндегі тапсырмаларды орындауы арқылы сабаққа қызығушылығын арттыра отырып, өз бетімен шығармашылық жұмыс істеуіне жағдай жасау, қазақша жазу, дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыру, қазақша білімін конкурстарда, конференцияларды, олимпиадаларда көрсетуге жағдай жасау керек.

Осындай жұмыс түрлерін жүргізу кезінде ғана оқушылардың ой-өрісін дамытуға, терең білім алуларына мүмкіндік туады. Бастауыш сыныптардағы әдебиеттік оқу сабағында мәтінмен жұмыс жасау – оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, сөздік қорын байытуға, ойлау қабілетін жетілдіруге бағытталған маңызды әдіс. Мәтінмен жұмыстың бірнеше түрлері қолданылады:

Мәтінді түсініп оқу және мазмұндау

Мұғалім мәтінді дауыстап оқиды немесе оқушылар өздері іштен оқиды.

Тақырып пен негізгі ойды анықтау жұмыстары жүргізіледі.

Оқушылар өз сөзімен мәтінді мазмұндайды.

2. Мәтін бойынша сұрақ-жауап жұмысы

Оқушылар мәтіннің мазмұнына байланысты сұрақтарға жауап береді.

Ашық және жабық сұрақтар қойылады.

Мәтінді толықтыру және аяқтау

Оқушыларға аяқталмаған мәтін беріледі, олар оны өз ойынша жалғастырады.

Немесе кейбір сөздері түсіп қалған мәтінді толықтырады.

Мәтінді бөліктерге бөлу және жоспар құру

Оқушылар мәтінді мағыналық бөліктерге бөліп, әр бөлікке атау қояды.

Жоспар негізінде мәтінді қайта мазмұндайды.

Сөздікпен жұмыс.

Шығармашылық жұмыстар.

Мәтіннің стилін өзгертіп жазу (ертегіні әңгімеге айналдыру, диалогты монологқа өзгерту).

Мәтінге байланысты сурет салу, көрініс қою.

Мәтіннен негізгі ойды анықтау

Оқушылар негізгі және қосымша ақпаратты ажыратады.

Өз ойларын қысқа түрде жеткізеді.

Оқушылар мәтінді мұғалімнің айтуымен жазады.

Дайын мәтінді қайта жазып, өзгеріс енгізеді.

Қорыта айтқанда, бастауыш сыныптарындағы әдебиеттік оқу сабағында қолданылатын мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі тәсілдері оқушылардың оқу дағдыларын дамытуға, мәтінді түсінуіне, ойлау қабілетін жетілдіруге көмектеседі. Сондықтан бастауыш сыныпта әртүрлі әдістерді қолдану маңызды. Білім негізі – бастауышта болғандықтан, қаланған әрбір кірпішіміздің дұрыстығына жіті мән беріп, әр оқушының жүрегіне жол тауып, оқуға деген қызығушылығын арттыра білуіміз керек!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Қ.Бозжанова. Бастауыш мектеп оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру. – Алматы, 2005.

2Адамбаева Ж. Мұғалімдерге көмек. – Алматы, 2005.

3.Сығаева К. Мәтін арқылы тіл дамыту жолдары. – Алматы, 2004.

ПЕДАГОГИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУШІЛЕР МЕН САРАПШЫЛАР

Рыскулова Аида Жайиковна
Ақтөбе қаласы №77 Жалпы білім беретін орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Педагогика– адамзат қоғамының дамуындағы негізгі іргелі ғылымдардың бірі. Бұл ғылым саласы адамды тәрбиелеу мен оқыту процестерін зерттеп, білім беру жүйесінің негізін құрайды. Қазіргі таңда білім сапасын арттыру мақсатында педагогика саласында көптеген зерттеулер жүргізіліп, түрлі реформалар мен жаңа әдіс-тәсілдер енгізілуде. Бұл өзгерістердің барлығы білім алушының тұлғалық дамуына, әлеуетін ашуға, қоғамда белсенді азамат болып қалыптасуына бағытталған.

Педагог-зерттеуші – бұл тек мұғалім ғана емес, сонымен қатар ғылыми ізденіс жүргізе алатын, білім беру процесін үнемі жетілдіріп отыратын кәсіби маман. Ол өзінің тәжірибесіне сыни көзқараспен қарап, оны жақсарту жолдарын зерттейді және ғылыми негізделген шешімдер қабылдайды. Педагог-зерттеуші – білім беру жүйесінің сапалы дамуының кепілі.

Зерттеу жұмысын жүргізудің маңыздылығы

Педагогикалық зерттеу – бұл оқыту мен тәрбиелеу процесін жетілдіру мақсатында жүргізілетін ғылыми іс-әрекет. Зерттеу арқылы мұғалім оқушылардың қажеттіліктерін жақсы түсінеді, оқу үрдісіндегі қиындықтарды анықтап, оларды шешудің тиімді жолдарын табады. Сондай-ақ, мұғалімнің кәсіби өсуіне, шығармашылықпен жұмыс істеуіне де септігін тигізеді.

Бүгінгі таңда ең жиі қолданылатын зерттеу түрлеріне мыналар жатады:

1. Сабақты зерттеу (Lesson Study) – мұғалімдер тобы бірлесіп сабақ жоспарлап, өткізіп, оны талдап, үздіксіз жетілдіру процесі. Бұл тәсіл мұғалімдердің кәсіби ынтымақтастығын арттырып, оқыту сапасын жақсартады.

2. Әрекеттегі зерттеу (Action Research) – мұғалімнің өз сабағында бір мәселеге немесе әдіске қатысты сұрақ қойып, сол сұраққа жауапты тәжірибе барысында іздеуі.

Мұндай зерттеулер арқылы педагог оқытудағы нақты мәселелерді анықтап, шешім қабылдауға негіз бола алатын дәлелдер жинақтайды.

Белгілі педагог-ғалымдар мен сарапшылардың үлесі

1. Ян Амос Коменский (1592–1670)

Чех педагогі, "Ұлы дидактика" еңбегінің авторы. Ол білім берудің құрылымын жүйелеп, оқытуды өмірмен байланыстыру керектігін айтты. Оның ойынша, әр бала табиғатынан білімге құштар, сондықтан оқытудың міндеті – сол қызығушылықты дамыту.

2. Жан-Жак Руссо (1712–1778)

Француз философы, баланың еркін дамуын жақтады. Оның “Эмиль” атты еңбегі табиғи тәрбие туралы алғашқы іргелі еңбектердің бірі болды. Руссоның идеялары баланың жас ерекшелігіне сай дамуын басты назарға алуға себепкер болды.

3. Иоганн Генрих Песталоцци (1746–1827)

Песталоцци сүйіспеншілікке негізделген оқыту идеясын ұсынды. Ол баланың қол, жүрек және ақыл үйлесімінде дамуы керек екенін айтты. Оның педагогикалық жүйесі Швейцарияда және басқа елдерде кеңінен тарады.

4. Джон Дьюи (1859–1952)

Американдық философ және педагог. Ол "тәжірибе арқылы оқу" қағидатын енгізіп, мектепті шағын өмір моделі ретінде қарастырды. Оның идеялары білім беруді демократияландыруға, оқушының белсенділігіне негізделді.

5. Василий Сухомлинский (1918–1970)

Кеңестік педагог, “Сердце отдаю детям” атты еңбегімен танымал. Ол білім берудің басты мақсаты – рухани бай, адамгершілігі мол тұлғаны қалыптастыру деп білді. Оқушының жеке өміріне, қызығушылығына, ішкі жан дүниесіне терең үңіле отырып, білім беруді ұсынды.

Педагог-зерттеушінің кәсіби дамуындағы рөлі

Педагог-зерттеуші болу – жай мұғалім болудан әлдеқайда күрделі. Ол тек дайын бағдарламамен жұмыс істемей, сол бағдарламаның тиімділігін, қолдану жолдарын,

нәтижесін де зерттеп отырады. Мұндай ұстаз:
– сыни ойлай алады;
– өзінің және оқушысының нәтижесін талдай біледі;
– үздіксіз үйренуге бейім болады;
– жаңашыл идеяларды енгізуге дайын;
– өз тәжірибесін әріптестерімен бөлісіп, кәсіби қауымдастық құра алады.

Қорытынды

Педагогика саласындағы зерттеушілер мен сарапшылардың еңбегі – бүкіл білім беру жүйесінің іргетасы. Олар ұсынған идеялар мен тәжірибелер ғасырлар бойы білім саласын жетілдіруге қызмет етті. Қазіргі мұғалімдер де зерттеу жүргізу арқылы сол тарихи мұраны жалғастырып келеді. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында педагог-зерттеушінің рөлі ерекше – ол оқушыны жан-жақты дамыған тұлға етіп қалыптастыра алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Обухова, Л. Ф., & Подъяков, Л. С. (2014). Педагогика: учебник для вузов. М.: Академия.
2. Hattie, J. (2009). Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge.
3. Kemmis, S. (2007). Lesson Study және әрекеттегі зерттеу тәсілдері. Университет баспасы.
4. ҚР БҒМ (2023). Педагог-зерттеуші: кәсіби стандарттар жинағы.
5. Fullan, M. (2001). Leading in a culture of change. San Francisco: Jossey-Bass.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ӘДІС ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Саулебекова Рано Баратовна
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы
№64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі КММ *бастауыш сынып мұғалімі*

Кіріспе

Білім беру мазмұны жаңартылып жатқан қазіргі кезеңде бастауыш сынып мұғаліміне қойылатын талап та жоғары. Себебі, бастауыш – баланың тұлғалық қалыптасуының іргетасы. Осы іргетасты дұрыс қалау үшін тек мазмұнды жеткізу жеткіліксіз, оны оқушыға ұғынықты, қызықты етіп жеткізетін тиімді әдіс-тәсілдер қажет. Мұғалімнің шеберлігі – осы әдіс-тәсілдерді оқушының жас ерекшелігіне, қабілетіне сай таңдай білуінде.

1. Бастауыш сыныптағы оқыту ерекшеліктері

- Оқушылардың ойлау қабілеті нақты бейнелі болады.
- Іс-әрекет арқылы таниды, тәжірибе мен эмоция маңызды рөл атқарады.
- Қимыл – қозғалысты жақсы көреді, сондықтан дене мен ойды байланыстыратын әдістер тиімді.
- Ұжымдық және ойын элементтері басым.

2. Әдіс – тәсілдерді қолданудың маңызы

- Білімді жаттанды емес, түсініп қабылдауын қамтамасыз етеді;
- Өз ойын айтуға, дәлелдеуге, зерттеуге үйретеді
- Оқушы мен мұғалім арасындағы диалогты нығайтады;
- Топпен жұмыс істеуге жауапкершілік алуға баулиды.

3. Қолдануға тиімді әдіс – тәсілдер мысалдары:

А «Ой қозғау»

Мақсаты: Білім алушының тақырыпқа қызығушылығын ояту, бастапқы білімді анықтау.

Мысалы: «Су – өмір көзі» тақырыбында: «Суды қайда кездестіреміз?», «Сусыз не болар еді?» деген сұрақтар қойылады.

В "INSERT" әдісі (түртіп алу жүйесі)

Мақсаты: Оқушыларды мәтінмен жұмыс істеуге үйрету.

Мысалы : Мәтін оқу барысында «Y- білемін», «+ - жаңа ақпарат», «- келіспеймін», «? – сұрағым бар» белгілерін қояды.

С «Топтастыру», «Кластер»

Мақсаты: Ұғым, түсініктерді жүйелеу.

Мысалы: «Табиғат» сөзіне байланысты ұғымдарды топтастыру. (жануар, өсімдік, ауа, су)

Д «Серпілген сауал»

Мақсаты: Оқушылар арасында пікір алмасуды дамыту.

Мысалы: Бір оқушы сұрақ қойып, солай тізбектеліп жалғасады.

Е «Пікір алмасу», «Болжау», «Рөлдік ойын» сияқты шығармашылық әдістер.

Мақсаты: Оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық дамуын қамтамасыз ету.

Ғ Цифрлық ресурстарды қолдану (Padlet, Wordwall, Kahoot, Quizizz)

Мақсаты: Оқуды қызықты етіп, оқушыны белсенді қатыстыру.

Мысалы: Тақырыпты бекіту үшін Quizizz арқылы викторина ұйымдастыру.

4. Практикадан мысалдар (Өз тәжірибемнен)

1. Тақырып: «Ауа - тіршілік тынысы»

Қолданылған әдіс: «Сен білесің бе?» бөліміне балалар INSERT әдісімен мәліметтерді түртіп отырады.

Нәтиже: Оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, бір-бірімен пікір алмасуға үйренеді.

2. Тақырып: «Менің жасыл әлемім»

Қолданылған әдіс: «Кластер» мен Padlet платформасы арқылы виртуалды қабырғада әр оқушы өз идеяларын жазды.

Нәтиже: Сынып оқушылары бірігіп, бір тақырып аясында түрлі көзқарас білдіре алады.

5. Әдіс – тәсілдерді іріктеудегі негізгі ұстанымдар

- Оқушының жасерекшелігі мен таным деңгейі
- Сабақтың мақсаты мен нәтижесі
- Топтық, жұптық, жеке жұмыс үйлесімділігі.
- уақыт пен ресурстың қолжетімділігі.

Қорытынды

Бастауыш сыныпты әдіс – тәсілдерді тиімді қолдану – сапалы білім берудің негізгі кепілі. Мұғалімнің әр сабағы бала үшін жаңа әлемнің есігі секілді. Сол әлемді қызықты әрі түсінікті ету – мұғалімнің әдіскерлік шеберлігіне байланысты. Ал мұндай шеберлікті шыңдаудың бір жолы - үздіксіз ізденіс пен тәжірибе алмасу.

Бүгінгі білім беру кеңістігі жылдам өзгеріп жатқан қоғам талабына сай үнемі жаңарып, жаңғырып отыруды қажет етеді. Әсіресе, бастауыш білім беру кезеңі – баланың тұлғалық қалыптасуының, ой-санасының, дүниетанымының негізі қаланатын аса жауапты саты. Осы кезеңде қолданылатын тың тәсілдер мен шабытты сәттер – оқушының болашақтағы білімге деген қызығушылығы мен көзқарасына тікелей ықпал етеді.

Бастауыш сыныпта білім беруде дәстүрлі оқыту әдістерін заманауи технологиялармен ұштастыру – сапалы білім берудің басты шартына айналып отыр. Мысалы, ойын арқылы оқыту, жобалық және зерттеушілік тапсырмалар, STEM және STEAM бағытындағы тәсілдер, цифрлық платформалармен жұмыс, оқушы қызығушылығына негізделген дербес оқыту – бұлардың барлығы бастауышта оқушының бойындағы танымдық белсенділікті арттырып, шығармашылық әлеуетін дамытады.

Шабытты сәттер – бұл мұғалім мен оқушы арасында сенімділікке, ынтымаққа, ізденіске құрылған сәттер. Мұндай мезеттерде оқушы өз идеясын еркін жеткізе алады, қателесуден қорықпайды және білімді өмірмен байланыстыра біледі. Мұғалім тарапынан жасалған мотивациялық қолдау, оқушы жетістігін уақытылы бағалау, кері байланыс беру – шабытты сәттердің өзегі болып табылады.

Сондай-ақ бастауыштағы білім берудің тың тәсілдері оқытушыдан жаңашылдық пен кәсіби шеберлікті талап етеді. Әрбір сабақта баланың қызығушылығын оятатын әдістер мен

құралдарды орынды пайдалану, эмоционалдық қолдау көрсету, рефлексия жүргізу – мұғалім мен оқушы арасындағы тиімді қарым-қатынастың дамуына негіз болады.

Қорыта айтқанда, бастауышта білім берудің тың тәсілдері мен шабытты сәттері – қазіргі заман мұғалімінің басты құралына айналды. Бұл тәсілдер арқылы біз тек білімді ғана емес, сонымен бірге шығармашыл, жан-жақты дамыған, жауапкершілігі жоғары тұлғаны тәрбиелеуге мүмкіндік аламыз. Ал әрбір шабытты сәт – болашаққа жол ашатын алтын кілт.

Ұсыныстар

1. Әр сабақта кем дегенде бір белсенді әдісті қолдану.
2. Заманауи цифрлық құралдарды тиімді пайдалану.
3. Әріптестермен тәжірибе алмасу алаңдарын ұйымдастыру (коучинг, Lesson Study).
4. Сабақтан кейін талдау жүргізіп, әдістің тиімділігін бағалау.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕРДІ ЕҢСЕРУДЕ "ҮШТҰҒЫР" ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОБАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ"

Сейтбекова Гульмира Сексеновна

Қарағанды облысы Білім басқармасының Шахтинск қаласы білім бөлімінің
“№12 жалпы білім беретін мектебі” КММ бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш білім беру кезеңі балалардың тұлғалық дамуының, шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуының маңызды кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде оқу процесі қызықты, тиімді әрі баланың қызығушылығын арттыратын жағдайда ұйымдастырылуы тиіс. Заманауи білім беру әдістемелері мен технологиялары осы мақсатқа жетуге бағытталған, оның ішінде "ҮШТҰҒЫР" педагогикалық жобасы ерекше орын алады. Бұл жоба балалардың танымдық қабілеттерін, шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған құралдарды қамтиды[1:37].

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерді дамыту "ҮШТҰҒЫР" жобасының негізгі мақсаты бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту, оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыру болып табылады[2:142].

Шығармашылық қабілеттері балалардың өз ойларын еркін жеткізу, жаңа идеялар ұсыну, түрлі проблемаларды шешу дағдыларын қамтиды. Осы мақсатта жобада қолданылатын құралдардың бірі — **Quiver** сандық суреттері болып табылады. Бұл құрал балаларға оқуға және жазуға деген ынтасын арттырады, өйткені олар суреттер мен жазбалар арқылы өз шығармашылықтарын ашық түрде білдіре алады [3:58]. Сонымен қатар, бұл құрал танымдық қызығушылықты арттырып, баланың ойын кеңейтеді (сурет-1).

*1-сурет.**Quiver** сандық бағдарламасы*

Балалардың танымдық қызығушылығын арттыру мақсатында **Graphic organiser** құралын қолдану тиімді болып табылады. Бұл құрал оқу материалдарын жүйелеп, түсінік қалыптастыруға көмектеседі. Оқушылар тақырып бойынша өз ойларын реттеп, ақпаратты ұйымдастыра отырып, шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік алады[4:114]. Graphic organiser балалардың ойлау қабілетін дамытумен қатар, оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді(сурет-2).

2-сурет. Графикалық органайзермен жұмыс барысынан

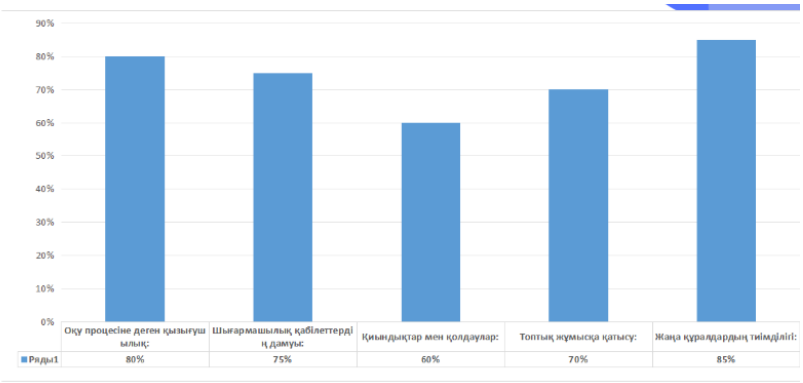
Оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыруда **"Асығың алшысынан түссін"** ойынының маңызы зор. Бұл ойында жеңіске жету үшін оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, шешім қабылдау дағдыларын жетілдіру қажет. Ойын элементтері балаларды оқу процесіне белсенді түрде тартуға мүмкіндік береді [5:213]. Сонымен қатар, ойын барысында оқушылар бір-бірімен ынтымақтасып, бәсекелестіктің де маңызын түсінеді. Қазақ халқының ұлттық құндылықтарын сақтай отырып, балалар ұлттық мәдениетпен танысып, логикалық ойлау, шапшаңдық, дәлдік дағдыларын меңгереді[6:47](сурет-3).

*3-сурет. **"Асығың алшысынан түссін" ұлттық-мотивациялық ойыны***

"ҮШТҰҒЫР" жобасы арқылы бастауыш сынып оқушылары оқу үрдісіне қызығушылықпен қатысып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға қатысты маңызды қадамдар жасауда. Жоба бойынша өткізілген сауалнама нәтижелері көрсеткендей, **2 сынып оқушыларының оқу үрдісіне деген қызығушылығын арттыруда қолданылған құралдардың тиімділігі жоғары** болды. Оқушылар топтық жұмысқа белсене қатысып, тапсырмаларды шығармашылықпен орындап, қиындықтарды мұғалімнің қолдауымен жеңе алғанын көрсетті. Мұғалімдер оқушылардың қызығушылығын арттыру және олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін құралдардың тиімді екенін атап өтті.

Мен осы жлбаның тиімділігін, 2 сынып оқушылардың оқу үрдісіне деген қызығушылығын, шығармашылық қабілеттерін дамытуда қолданылған құралдардың тиімділігін, сондай-ақ топтық жұмыс және қажетті қолдау деңгейін бағалау мақсатында алдым. Нәтижесінде оқушылар “Үштұғыр” жобасы арқылы берілген тапсырмаларды қызығушылықпен орындап, шығармашылық қабілеттерін дамытуда құралдардың тиімділігі жоғары болғанын, топтық жұмысқа белсене қатысып, мұғалімнің қолдауымен қиындықтарды жеңе алғанын көрсетті *(диаграмма-1).*

1-диаграмма. Сауалнама қорытындысы

Қорыта айтқанда, "ҮШТҰҒЫР" педагогикалық жобасы бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуда, танымдық қызығушылығын арттыруда және оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыруда айтарлықтай тиімді құрал болып табылады. Бұл жоба оқушылардың оқу процесіне белсене қатысуына, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамытуды көздей отырып, оларды жеке тұлға ретінде қалыптастыруға үлес қосады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Абдрахманова, М. Ш. Бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары. – Алматы: ЖШС «Білім», 2020. – 204 б.
2. Құрманғали, Ә. А. Оқу процесін тиімді ұйымдастырудың инновациялық әдістері. – Астана: Қазақстан университеті, 2018. – 148 б.
3. Нұрғазина, Г. Ж. Бастауыш білім беру жүйесінде шығармашылық дағдыларды дамыту. – Алматы: Білім беру академиясы, 2019. – 112 б.
4. Тасмағанбетова, А. Қ., Омарова, А. Т. Интерактивті оқыту құралдарының тиімділігі: Quiver мен Graphic organiser әдістерін қолдану тәжірибесі. – Алматы: ҚазҰПУ баспасы, 2021. – 256 б.
5. Назарбаев, Н. Ә. Ұлттық мәдениет және білім беру: Ұлттың рухани дамуының негіздері. – Алматы: Ұлттық кітапхана, 2017. – 320 б.
6. Байқонысова, З. Т. Ойын технологияларының бастауыш сыныпта қолданылуы. // Білім беру журналында жарияланған мақалалар. – 2020. – № 2. – Б. 45-50.
7. Қазақ халқының ұлттық ойындары және олардың білім беру жүйесіндегі маңызы. // Қазақ ұлттық педагогикалық журнал. – 2018. – № 5. – Б. 80-85.

АРТ –ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

Сулекенова Гулжан Утесиновна
Ақтөбе қаласы, №56 ЖОББМ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Мемлекет басшысы Қасым –Жомарт Тоқаевтың халыққа жолдауында ерекше білімді қажет ететін балаларға ерекше көңіл бөлу қажеттілігін, оларды қолдаудың жаңа аспектілерін ашу мүмкіндіктерін көрсеткен. Бүгінде бұл мәселе уақыт күттірмейтін өзекті тақырыпқа айналды. Сондықтан да ерекше қажеттіліктері бар балаларға білім беру мемлекет үшін негізгі міндеттердің бірі болып табылады.

Нәтижеге бағытталған технологияның бірі де бірегейі АРТ технологиясы болып табылады. Ол түрлі терапиямен жүзеге асады. Арт-терапия даму үстіндегі психотерапиялық әдістердің жаңа түрі болып табылады. Аталған терапияның түрі қазіргі таңда үлкен жетістіктерге ие. Алғашқы Арт-терапия түсінігі енгізілген кезде оны тек сырқат, ауру, немесе демалыс үйіндегі емделушілерге ғана қолданған болса, қазіргі кезде оның қолданыс аясы, шеңбері кеңеюде. Яғни бұл терапия адамның шығармашылық жағдайын дамытып қана қоймай, адамның бойындағы қасиеттердің мүмкіндігін түсініп ашуға да жағдай жасайды. Арт терапия- бұл емдеу ғана емес, сонымен креативтің дамуы, тұлғаның дамуы мен үйлесімділігі, кез-келген жағдайды шешуге көмек. Арт терапия - бейнелік өнер арқылы жанның дамуы мен емдеудің табиғи және қолайлы әдісі. Арт-терапия терминін ғылымға 1938 жылы Адриан Хилл енгізді. Арт-терапия ағылшын тілінен аударғанда шығармашылық терапия деген ұғымды білдіреді. Әрбір адам өз әрекетінің қажеттілігін сезіне отырып, әр баланың әлеуетін жүзеге асыруына негіз болады. Мұндай қолдаудағы басты мақсат баланың қалыпты өмір сүруі және тәрбиеленуі үшін жан жақты қолдау көрсету боп саналады.

Ерекше білімді қажет ететін баланы психологиялық-педагогикалық қолдау деп баланың дамуына, әлеуметтенуіне байланысты мәселелерді шешудің кешенді таехнологиясы екенін білгеніміз жөн. Инклюзивтік білім беру- көп қырлы үдеріс болғандықтан тәрбиелеу мен білім берудің адамгершілік бағытының қалыптасуымен бірге балаларды әлеуметтік педагогикалық қолдау идеясы дами түседі. Инклюзивтік білім берудің табысты болуының маңызды шарты баланың өзіндік белсенділігі үшін жағдайларды қамтамасыз ету болып табылады. Бұл принципті іске асыру әлеуметтік белсенді тұлғаны қалыптастыру міндетін шешеді. Біз әр баланың қажеттіліктерін жүзеге асыркуға,қоғамға пайдалы болуы мен оның қоғамның толыққанды мүшесі болуға мүмкіндік тудыруға міндеттіміз. Олар өз қатарластарымен бірге қарапайым мектепте білім алып, дами алады.

Ұстаз еңбегі оқушы білімімен өлшенеді десек, оның күрделілігі ерекше білімді қажет ететін баланың бойындағы қабілетті дамыту арқылы өмірді танып, білуінде жатыр. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін мұғалім зерттеу нәтижесін негізге алып, сабақта түрлі әдістерді қолданғаны жөн. Шығармашылық сабақтардың жоспарын жасауда оның шығармашылық әрекетінің бағдарына сәйкес қабілетін ескереміз. Оқушылардың шығармашылық әлеуетін көтеруді мұғалім өзіне мақсат етеді. Яғни, өзіне, білім алушыға қызықты мәселені іздестіреді. Ол үшін мектептің психологімен бірге баланың пәнге қабілеттілігі, қызығушылығы анықталады.

Шығармашылық оқушының жеке қабілеті мен мүмкіндіктері, танымдық іс – әрекеті мен дағдыларының дәрежесін көрсетеді. Барлық оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. «Шығармашылық» ұғымының жалпы теориясын зерттеген С.Л.Рубинштейн «Оқушы шығармашылығы ыңғерекшелігі оның сапалы түрде мақсатты әрекет жасауымен анықталады. Бұл оқушының өзі үшін жаңалық болса жеткілікті.» екендігін айтқан еді. Балаға жеке жұмыс беру арқылы жетістікке жетуге болатыны айқын. Әсіресе, ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін бұл маңызды болмақ. Соның бірі де бірегейі ойын элементтерін ұтымды қолдану. Балалардың ойлауын, қиялын, сөйлеуін дамыту үшін танымдық ойындардың да үлкен дидактикалық мәні бар. Бір ойын түрі ойлауы мен қабылдауын

жетілдірсе, ал екіншісі ойлау қабілетін, үшіншісі есте сақтау қабілетін дамытады. Сонымен бірге сабақ үстінде ойын түрлерін қолдану оқушының оқып отырған сабағына қызығушылығын оятып, түсінуге мүмкіндік береді. «Жансызға жан бітіру»жұмысы ерекше білімді қажет ететін бала үшін аса қажет. Бұл жұмыс оның қызыға орындайтын жұмыс түрлерінің бірі болып табылады. Осындай әдіс тәсілдерді үнемі жүргізу шығармашылыққа баулуға, сөйлеу тілін реттеуге, өз бетінше әрекет етуге әсерін тигізеді.

Педагог К.Д.Ушинский: «Біз жан жақты тұлға тәрбиелегіміз келсе, ол тұлғаны әбден зерттеп білуіміз керек». Осы ой бүгінгі таңда ерекше білімді қажет ететін мұғалімдер әрекетінің тұжырымдамасы десек те болады. Сондықтан баланың тұлғалық құрылымы және басты белгісі мен сапасын анықтау міндетті. Ойын элементтері оқушының қызығушылығын оятады. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады. Қазақ тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интербелсенді тақтаны да қолданудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті шешеді. Сондай -ақ қазақ халқының балаларға арналған ұлттық ойындарын тіл дамыту сабақтарында, ойын шарттарын өзгертіп қолданамын. Мысалы: «Түйілген орамал», «Жүзік салмақ», «Ақ сандық, Көк сандық». Бұл ойындар баланың тілге деген құрметін арттырады. Өз кластастарымен ойын барысында тіл табысып, қарым қатынасқа түседі.

Бала белсенділігінің ең алғашқы формасының бірі қарым-қатынас жасау белсенділігі екенін ескерсек, ойын элементі қызығушылықты оятады. Бұл -адамның бүкіл өмірінде дамитын белсенділік. Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес басқа адамдар мен қарым-қатынас жасау белсенділігінің мазмұны өзгертеді. Олар басқа балалармен ойнауға тілек білдіреді, еңбекке байланысты тапсырмаларды бірігіп, орындауға, өз қылықтарын ережеге бағындыруға, керексіз әдеттерді тежеуге, кедергіні ығыстыруға үйренеді. Әр түрлі ойын баланың дүниетенымын кеңейтіп, қарым-қатынас жасау белсенділігін дамытады.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері — мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, жемісті, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алады. Өйткені, кіші жастағы оқушылар жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға өте ынталы келеді. Балалар тез сергіп, тапсырмаларды тез, әрі қызығып орындайтын болады. Ойын балалардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін, қызығушылығын арттырудағы басты құрал. Ойын барысында балалардың белсенділігі, шығармашылығы дамиды. Ал мұғалімнің міндеті — балаларды ойынға өз қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз ету. Ойын мен адам мәдениетінің өзара байланысы ғылыми түрде анықталды. Олардың тұлғаны дамытудағы маңызы анықталды, оның психологиялық және әлеуметтік факторлармен келісімі жөнінде кең қарастырылуда. Білім алушылар ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі — дидактикалық ойындар. Ойын элементтерін қолдана отырып мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Атап айтқанда, мұғалім ойын жағдаяттарын туғыза отырып, әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады. Ерекше білімді қажет ететін балаларға аса назар аударып, ойынға араластырған жөн. Ойын әрекеті балалардың бағалы өмірінің алғашқы күндерінен бастап-ақ маңызды болған. Ұлттық ойындарды отбасы тәрбиесінен бастап, мектептегі жеке пәндерді оқыту барысында қосымша материал үшін, баланың сол пәнге қызығушылығын арттыру үшін пайдалануға болады. Сабақта ойын түрлерін пайдалану сабақ түрлері мен әдістерін жетілдіру жолындағы ізденістердің маңызды бір буыны болмақ. Ойын түрлерін оқу процесін пысықтау, жаңа сабақты қорытындылау кезеңдерінде, қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдылық маңызы да арта түсетіндігі сөзсіз.

Ойынды ерте заманнан үлкендердің іс-тәжірибесін жеткіншек ұрпаққа жеткізу үшін пайдаланған. Ойын халық педагогикасында, мектепке дейінгі және мектептен тыс мекемелерде кеңінен пайдаланылған. Қазіргі мектепте ойын әрекеті ойын пәнінің тарауын

және тақырыбын түсіну үшін өздік технология ретінде, жалпы технологияның элементі ретінде, сабақ немесе оның бір бөлігі ретінде, сыныптан тыс жұмыстың технологиясы ретінде қолданылады. Қазақ тілі сабағында ойын технологиясын қолдану арқылы оқушыларының тілге деген қызығушылығын қалыптастыру: еңбек, ойын және оқу ерте кезден-ақ адам тіршілігінің негізгі үш тірегі болып есептелінген. Ойын технологиясы - балалардың айналасын тану қызметіндегі белсенділігі мен шығармашылығының қалыптасуына жолды кең ашатын табиғи құбылыс. Ойын барысында грамматикалық анықтамаларды, тілдік нормаларды игерту мүмкіндіктері мол болады. Адамның жас ерекшелігіне қарамай, яғни адам балалық шағынан бастап кәрілікке жеткенше ойын қажеттілігі жетелеп отырады. Ал жас баланың ой-өрісі ойын арқылы дамиды. Ойын барысында баланың адамгершілік қасиеттері, өмірге деген көзқарасы, қызығушылығы қалыптасады. Ойын арқылы сыныптағы нашар оқитын оқушыларды да сабаққа нәтижелі тартуға болады. Қазақ тілі сабақтарында рөлдік ойындардың маңызы зор. Ойын оқушылардың сол орындалатын іс-әрекеттер арқылы тіл үйренуге деген сенімін қалыптастырады.

Сабақтарда қолданатын ойын элементтері оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды ынталандырады, теориялық білімдерін практикада қолдануға үйретеді. Кез келген ойын элементі сабақта екі түрлі мақсатқа бағытталады. Оның біріншісі – оқушының сабаққа қызығушылығын, ынтасын арттыру, тілін дамыту, екіншісі – оқушыларды тапқырлыққа баулып, зейініне, ойлау қабілетін арттыру. Ойындар оқушылардың ой — өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер ететіні тәжірибеде дәлелденген.

Қорыта айтқанда, ART технологияларының артықшылығы мынада:

- Эмоцияларды білдіру және реттеу қабілеттерін дамыту.
- Танымдық процестерді жақсарту және өзін-өзі түсіну.
- Әлеуметтік дағдыларды меңгеру және қарым-қатынас орнату.

ART технологияларын қолдану ерекше балалардың тұлғалық және эмоционалдық дамуына оң ықпалын тигізіп, олардың қоғамға сәтті бейімделуіне көмектеседі. Арнайы (түзету) мектептерінде мұндай әдістерді қолдану балалардың оқу процесін жеңілдетіп, олардың дамуына қолдау көрсету үшін өте тиімді құрал болып табылады. Арнайы қажеттіліктері бар балаларда ART технологиялары стрессті төмендетіп, эмоцияларын сыртқа шығаруға және өзін-өзі тануға көмектеседі.Технология негізінде шығармашылықпен шабыттанған шәкірт ұстаз еңбегінің жемісі мен жеңісі болмақ. Әсіресе, ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар үшін аса маңыхзды болары анық.

Пайдаланған әдебиеттер:

1.Бұзаубақова К.Ж. «Жаңа педагогикалық технологиялар» Тараз 2013ж.(2020)

2. Жәнібекова С. Оқушылардың ойлау белсенділігін дамыту.// Бастауыш мектеп. 2014ж.

3. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы 2024 ж.

4. Қойшыбаева А. Оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастыру. /Қазақ тілі мен әдебиеті, №7. 2022ж.

5. Лэндрет Г.Л. Игровая терапия: искусство отношений, Москва- 1998

6. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ GOBLIN TOOLS, POE ЧАТТАРЫН ЖӘНЕ CANVA, RENDERFOREST СЕРВИСТЕРІНІҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ

Суюндикова Алия Тныштыкбаевна
"Сазды орта мектебі" КММ химия және биология пәні мұғалімі

Жасанды интеллекті Қазақстанда ақпараттандыру тұрғысынан кеңінен қолдануда. Жасанды интеллект мүмкіндігі ең алдымен смартфондар арқылы жүзеге асырылып, қазіргі таңда барлық маман, әрбір адам кеңес сұрау үшін де қолдану барысында. Осы мақалада біз биология және химия сабағында интеллекті қолдану жолдарын қарастыру барысында, тиімді чаттар ретінде Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерінің ерекшеліктерін анықтаймыз.

Жасанды интеллектінің Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерін биология сабақтарында қолданудың ерекшелігі мен тәсілдерін қарастыру арқылы тиімді жақтары мен теріс жақтарын анықтау.

- жасанды интеллект мүмкіндіктеріноқу үрдісіне қолданудың тиімділігі мен ерекшелігін анықтау;
- Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің сабаққа тиімді әрекеттерін қарастыру;
- жасанды интеллектінің мүмкіндіктерімен функционалдық сауаттылыққа тапсырма дайындау арқылыоқу үрдісіне қолданудың тиімділігі мен ерекшелігін анықтау;
- жасанды интеллекті сабақта қолданудың артықшылығы мен кемшілігін анықтау.

Жасанды интеллект қазіргі жаһандану үрдісінде өте маңызды орынға ие. Дәуір ағымына сай оқушылардың ойлау дәрежесі дамып келе жатыр. Балалар жаңа технологиялармен ілесіп, күннен күнге жаңа білімді өз күштерімен игеріп отыр. Мысалы, ол сұрақтарға жауап бере алады немесе түрлі ақпаратты өңдеп, талдай алады.Жасанды интеллектіні мектептер мен оқу орындарында пайдаланудың бірнеше жолы бар. Мысалы, ол оқушыларға үй тапсырмаларын орындауға немесе күрделі сұрақтарға жауап беруге көмектеседі. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін оқушының прогресін бақылауға, оқу материалдарын жеке таңдап беруге және сабақтарды қызықтырақ етуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект негізіндегі чаттар әртүрлі мақсаттар мен қолдану салаларына байланысты бірнеше түрге бөлінеді. Оларды функционалдығы мен күрделілігіне қарай жіктеуге болады.

Машиналық оқытуға негізделген чат-боттар

- Табиғитілдіөңдеу (NLP) технологиясынқолданады.
- Пайдаланушыныңсұрағынтүсініп, контекстібойыншажауапбереді.
- Үйренуқабілеті бар, яғниуақытөтекележауаптарынжақсартады.
- Мысалы: Siri, Google Assistant, Alexa.

Генеративті жасанды интеллект чаттары

- Ашықсұхбаттардыжүргізеалады, шығармашылықмәтіндер, кодтаржазаалады.
- GPT, Claude, Geminiсияқтыүлгілернегізіндежұмысістейді.
- Контекстіестесақтап, ұзақдиалогтардықолдайды.
- Мысалы: ChatGPT, Bard, Claude, Poe.

Жасанды интеллект көмегімен видео жасауғаарналғансервистербірнешесанатқабөлінеді.
Олардыңәрқайсысытүрліқажеттіліктердіқанағаттандыруғабағытталған:
мәтіндівидеоғаайналдыру, анимация жасау, дауыстысинтездеужәнет.б.

1. Мәтіндівидеоғаайналдыратынсервистер (Text-to-Video AI)

Бұлсервистермәтіндіенгізуарқылыавтоматтытүрде видео жасайды, фондық музыка, анимацияларжәнесинтезделгендикторлықдауыстардықосады.

• **Synthesia** – AI-аватарлар мен дауыстарарқылықәсібивидеоларжасауғамүмкіндікбереді.

• **Pictory** – мәтіндікмақалалардықысқаша видео форматындаұсынуғакөмектеседі.

• **Lumen5** – блогтар мен жаңалықмақалаларынвидеоғаайналдырады.

2. Анимациялықвидеоларжасауғаарналғансервистер

Бұлқұралдар 2D немесе 3D анимациялардыавтоматтытүрдежасайды.

• **Vyond** – кәсіптік анимация жасауғаарналған, бизнес және маркетинг үшінқолайлы.

• **Animaker** – мультфильм стиліндегівидеолар мен инфографикажасауғакөмектеседі.

• **Renderforest** – логотиптік анимация, жарнамалықвидеоларжасауғамүмкіндікбереді.

3. Видео өңдеужәнегенерациялау

Бұлсервистернейрондықжелілердіпайдаланып, автоматтыөңдеунемесетолықжасандывидеоларжасаумүмкіндігінбереді.

• **Runway ML** – AI арқылыбейнелердіөңдеуге, фонды ауыстыруғажәнестильдіөзгертугекөмектеседі.

• **Kaiber AI** – бейнелердістильгенемесетақырыпқабайланыстыөзгертугемүмкіндікбереді.

Бұлсервистермақалалар, шығармашылықмәтіндер, сценарийлер, хабарламаларжәнебасқа да контент жасауүшінқолданылады.

• **ChatGPT (OpenAI)** – сұхбатжүргізу, мәтінжазу, идея генерациялау.

• **Claude (Anthropic)** – күрделімәтіндер мен сұхбатқаарналған AI.

• **Copy.ai** – маркетингтікмәтіндер мен жарнамаларжасауғаыңғайлы.

• **Writesonic** – SEO-оптимизацияланғанмақалаларжазуғакөмектеседі.

1. Суретгенерациялаусервистері (AI ImageGeneration)

AI алгоритмдеріарқылысуреттерді, иллюстрацияларды, логотиптердіжәне дизайн элементтерінжасауғаболады.

• **DALL·E (OpenAI)** – мәтіндіксипаттамабойыншасуретгенерациялайды.

• **MidJourney** – жоғарысапалыөнертуындыларынжасауғамүмкіндікбереді.

• **StableDiffusion** – тегінжәнеашықкодтысуретгенерациялауқұралы.

• **Canva AI** – дизайн элементтері мен суреттердігенерациялау.

2. Видео генерациялаусервистері (AI VideoGeneration)

Бұлқұралдарбейнелердіавтоматтытүрдежасауғажәнеөңдеугекөмектеседі.

• **Synthesia** – AI-аватарлararқылывидеоларжасау.

• **Pictory** – мақалалардыавтоматтытүрдевидеоларғаайналдыру.

• **Runway ML** – бейнелердістильдеужәнеөңдеу.

• **Kaiber AI** – бейнелердістильгенемесетақырыпқасәйкесгенерациялау.

Жасанды интеллектің жоғарыда көрсетілген түрлерін қарастырып, біз оқу үрдісіне тиімді түрде қолдануға болатын чаттар ретінде Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерін биология сабағында қолдану ерекшеліктерін анықтадық. Биология пәнінен «Нейронның құрылысы мен қызметі» тақырыбын оқытуда жасанды инттелект мүмкіндіктерін қарастырдық:

1. «Нейронның құрылысы мен қызметі» тақырыбының оқу мақсаттарын және бағалау критерийлерін Poe чаты арқылы анықтау.Canva сервисі арқылы презентацияны тауып, ағылшын тілінде болса интеллект көмегімен қазақ тіліне аудару.

2.«Нейронның құрылысы мен қызметі» бойынша ұғымдарды Goblin Tools чаты бойынша «Профессор» құралы арқылы түсіну.

3.Блум таксономиясы бойынша тапсырмаларды Poe чатының көмегімен анықтау;

4. ChatGPT чатының көмегімен функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырмаларды алу.

5. Топтық жұмысқа арналған функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырманы Canva сервисінің көмегімен нейронға байланысты графикалық сызбаны тауып, интерактивті тақтада құрылысын жазу. Renderforest сервисімен функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырманың жауабымен видеопрезентация құру.

6.Poe чатының көмегімен тест тапсырмасын орындау.

Осылайша биология сабағында жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдануға болады. Сабақта интеллект мүмкіндігін қолдану барысында төмендегідей артықшылықтар мен кемшіліктерін байқадық.

Жасанды интеллекті сабақта қолданудың артықшылығы:

- тақырыпты түсіндіруге байланысты нақты ұғымдарды тез табу;
- берілген сұраққа көлемді түрде жауап, сурет, графика түрлерін алу;
- сервистердің көмегімен басқа тілде табылған мәліметтерді қазақ тіліне сол сәтте аудару.
- видеопрезентацияны берілген мәтін бойынша тездетіп жасау.

Жасанды интеллекті сабақта қолданудың кемшілігі:

- қажетті мәліметті нақты, дұрыс қою;
- мүмкіндіктері көп сервистер мен чаттар 2-3 әрекеттен соң ақылы түрде болуы;
- чаттан алған жауаптардың әр чатта әр түрлі болуы.

Сонымен, қорытындылай келе жасанды интеллекті сабақта қолдану бүгінгі күннің негізгі жаңа педагогикалық технология мүмкіндіктерінің инновациялық тәсілі болып табылады. Сондықтан сабақ беретін оқытушы, білім алатын студент те ақпараттылық құзіреттілігін дамытуда жасанды интеллектіні жете меңгергені дұрыс, себебі бұл білім беруде басты талаптың бірі болып саналуда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Смит, Дж. (2020). «Жасандыинтеллекттіңбілімгеәсері». Білім беру технологиясы журналы, 25(3), 123-136.
2. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегіоқытуқолданбалары: ағымдағытенденцияларғашолу». InternationalJournalofEducationalTechnology, 7(1), 32-45.
3. Ұлттықбілім беру зерттеулеріорталығы. (2017). «Оқытудыңболашағы: ЖИ жәнебілім». Зерттеуесебі, 42.
4. А.А. Утепбаева, Н.Б. Сарбасова. (2023). «Жасанды интеллект: арнайыбілімберудегіқолдануперспективалары».

КАК ЯЗЫКОВАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ СТАНОВИТСЯ КЛЮЧОМ К РАЗВИТИЮ SOFT SKILLS И ЦИФРОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Тастекеева Алла Куандыковна
Коммунальное государственное учреждение «Полтавская средняя школа» отдела образования района имени Магжана Жумабаева управления образования акимата Северо-Казахстанской области,
учитель английского языка
с. Полтавка, Республика Казахстан

Аннотация. В статье рассматривается роль учителя английского языка в формировании ключевых компетенций XXI века: креативности, критического мышления, коллаборации и коммуникации. Раскрывается значение языковой компетенции как инструмента развития soft skills и цифровой культуры учащихся. Описаны современные образовательные подходы: STEAM-образование, проектная деятельность, интеграция цифровых платформ. Показана роль учителя как медиатора между культурами и проводника в цифровую среду.

Ключевые слова: английский язык, цифровая культура, ключевые компетенции, soft skills, STEAM-образование

Введние

В условиях стремительной глобализации, цифровой трансформации общества и нарастающего межкультурного взаимодействия владение английским языком становится не только одним из важнейших инструментов профессионального и личностного развития, но и ключевым фактором формирования универсальных компетенций XXI века. Сегодня английский язык выходит за рамки учебного предмета: он служит медиатором в межкультурной коммуникации, платформой для освоения soft skills и катализатором цифровой грамотности.

Учитель английского языка в современных реалиях — это не просто транслятор знаний о языке, а проводник в мир многообразия культурных кодов, критического мышления и креативных подходов к решению проблем. Он становится наставником в развитии гибких навыков (soft skills), столь необходимых для адаптации к быстро меняющемуся миру. Языковая компетенция в XXI веке включает не только грамматическую и лексическую грамотность, но и способность анализировать и интерпретировать различные культурные контексты, умение вести конструктивный диалог, сотрудничать в мультикультурной среде, а также использовать цифровые технологии для эффективной коммуникации.

Цель исследования — определить особенности трансформации роли учителя английского языка в XXI веке в условиях цифровизации и глобализации, а также обосновать эффективные педагогические подходы к формированию у школьников ключевых компетенций через изучение иностранного языка.

Задачи исследования:

проанализировать современные требования к профессиональному профилю учителя английского языка;

выявить эффективные методы и технологии интеграции цифровых ресурсов и проектной деятельности в процесс обучения;

определить роль изучения английского языка в развитии креативности, критического мышления, коммуникативных навыков и цифровой грамотности учащихся;

обосновать практические подходы к формированию цифровой культуры и межкультурной компетентности через преподавание английского языка.

Теоретичская часть

Анализ современных исследований свидетельствует о важности интеграции развития ключевых компетенций в процесс изучения английского языка. Так, Trilling и Fadel (2009) подчеркивают, что обучение в XXI веке должно быть ориентировано на формирование креативности, критического мышления, коллаборации и коммуникативных навыков, а иностранный язык является естественной средой для развития этих умений. Гузикова Л. А. (2021) акцентирует внимание на роли уроков английского языка в развитии креативности учащихся, подчеркивая значение проектной и исследовательской деятельности.

Livingstone (2012) обращает внимание на возможности и риски использования цифровых технологий в образовании, подчеркивая необходимость критического осмысления информационных потоков. В свою очередь, Voogt и Roblin (2012) проводят сравнительный анализ международных стандартов ключевых компетенций, отмечая важность переосмысления национальных образовательных политик с учетом глобальных вызовов.

Отдельное внимание уделяется роли технологий в преподавании языка: Warschauer (2011) подчеркивает, что цифровые средства обучения не только расширяют возможности коммуникации, но и стимулируют развитие межкультурной компетенции. Бим И. Л. (2017) в своих трудах систематизирует методы эффективного обучения иностранным языкам, акцентируя внимание на необходимости соединения традиционных и инновационных подходов.

Практическая часть

В современной педагогической практике эффективное обучение английскому языку базируется на интеграции элементов STEAM-образования, проектных методик, технологий

развития критического мышления (Critical Thinking) и активном использовании цифровых платформ, таких как Blooket, Quizlet, Kahoot, Edmodo. Применение данных инструментов способствует не только повышению учебной мотивации, но и созданию условий для развития у обучающихся навыков командной работы, проектной деятельности, самопрезентации и аналитического мышления.

Особое место занимает организация работы через создание мультимедийных проектов на английском языке, в рамках которых учащиеся осваивают планирование собственной деятельности, распределение ролей в команде, анализ и интерпретацию информации, формулирование и аргументацию личной позиции. Подобные виды деятельности способствуют формированию у обучающихся навыков проектного мышления и критической оценки информации.

Формирование цифровой культуры рассматривается как неотъемлемая часть образовательного процесса. Работа с цифровыми ресурсами обучает учащихся критическому осмыслению информации, соблюдению этических норм поведения в онлайн-среде, развитию медиаграмотности. Создание собственных цифровых продуктов — подкастов, видеороликов, интерактивных презентаций — позволяет обучающимся перейти от пассивного потребления информации к её активному и осознанному производству.

Интеграция проектного обучения в процесс изучения английского языка реализуется через выполнение заданий, моделирующих реальные жизненные ситуации: разработку стартапов, участие в дебатах на актуальные темы, проведение профессиональных интервью и вовлечение в международные онлайн-проекты. Эти подходы способствуют развитию у учащихся навыков лидерства, эмпатии, самостоятельности и ответственности за коллективный результат.

Важным направлением работы является развитие метакогнитивных навыков обучающихся. Практика целеполагания, рефлексии, анализа индивидуальных стратегий обучения и планирования путей достижения целей способствует формированию осознанной образовательной траектории, что особенно актуально в условиях общества знаний и непрерывного профессионального роста.

Таким образом, эффективная организация образовательной среды на уроках английского языка строится на принципах сочетания академических знаний, развития креативности, формирования цифровой грамотности и культурной чувствительности. Учитель английского языка в этих условиях выполняет роль архитектора образовательного процесса, способствующего становлению глобальных граждан, способных к критическому мышлению, креативному решению задач и эффективному взаимодействию в мультикультурной и цифровой среде.

Перспективным направлением развития педагогической практики является внедрение концепции «гибридной компетентности» (hybrid literacy), объединяющей языковую, цифровую и культурную грамотность. Данный подход открывает новые горизонты для формирования универсальных профессиональных и личностных навыков обучающихся, обеспечивая их успешную адаптацию к вызовам будущего.

Заключение

В условиях глобализации, цифровизации и интенсификации межкультурных контактов преподавание английского языка приобретает стратегическое значение для формирования универсальных компетенций XXI века. Современный учитель английского языка выполняет функцию медиатора между культурами, наставника по развитию гибких навыков (soft skills) и проводника в цифровую образовательную среду.

Интеграция STEAM-подходов, проектных методик, цифровых платформ и технологий критического мышления в образовательный процесс способствует не только формированию языковой компетенции, но и развитию навыков креативности, самостоятельности, рефлексии, медиаграмотности и командного взаимодействия. Работа над мультимедийными проектами, участие в дебатах, создание цифровых продуктов на английском языке

позволяют обучающимся активно осваивать навыки анализа, самопрезентации и эффективной коммуникации в мультикультурной среде.

Формирование метакогнитивных умений, развитие цифровой культуры и вовлечение в реальные проектные задачи способствуют становлению у учащихся осознанной образовательной траектории и готовности к вызовам современного мира знаний.

Перспективным направлением развития педагогической практики в преподавании английского языка является внедрение концепции «гибридной компетентности» (hybrid literacy), предполагающей комплексное освоение языковой, цифровой и культурной грамотности.

Список литературы

1. Trilling B., Fadel C. *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.* – San Francisco: Jossey-Bass, 2009. – 256 p.

2. Гузикова Л. А. Развитие креативности школьников на уроках английского языка // Иностранные языки в школе. – 2021. – № 2. – С. 67–72.

3. Livingstone S. Critical Reflections on the Benefits of ICT in Education // Oxford Review of Education. – 2012. – Vol. 38, № 1. – P. 9–24.

4. Voogt J., Roblin N. P. A Comparative Analysis of International Frameworks for 21st Century Competences: Implications for National Curriculum Policies // Journal of Curriculum Studies. – 2012. – Vol. 44, № 3. – P. 299–321.

5. Warschauer M. Technology and the Future of Language Teaching // The Modern Language Journal. – 2011. – Vol. 95, Supplement 1. – P. 730–745.

6. Бим И. Л. Теория и практика обучения иностранным языкам: Учебное пособие. – Москва: Просвещение, 2017. – 383 с.

THE ROLE OF AI IN TEACHING READING SUB-SKILLS

Тлегенова Лаура Максотовна
Атырау облысы, Қызылқоға ауданы
«Қаракөл орта мектебі» КММ Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Abstract

This paper explores the role of Artificial Intelligence (AI) in teaching English reading sub-skills to secondary school students. It outlines how AI technologies such as ChatGPT, ReadTheory, CommonLit, and Duolingo AI Tutor support sub-skills development including prediction, reading for gist, reading for specific information, detailed reading, deducing meaning from context, and inferring. The study emphasizes AI's potential to personalize learning, deliver instant feedback, and increase student engagement. The integration of AI in English language teaching is evaluated through tool-based examples and task designs that enhance reading proficiency.

Keywords

Artificial Intelligence, Reading Skills, English Language Learning, Educational Technology, Comprehension, Inference, Vocabulary, Adaptive Learning

Introduction

Reading is a fundamental component of language learning and academic achievement. Traditionally, reading instruction has relied heavily on printed materials and teacher-led analysis. However, the rise of Artificial Intelligence has introduced new ways to support learners in developing reading sub-skills more effectively. AI technologies are now capable of adapting to individual student needs, providing real-time feedback, and creating interactive environments that make reading practice more engaging and meaningful.

Methodology

This research adopts a qualitative approach, focusing on case studies, tool analyses, and pedagogical reviews of AI-assisted language learning platforms. Data was collected from scholarly articles, online teaching communities, and AI tool user experiences. The reading sub-skills were

categorized, and specific AI tools were matched to each skill based on their functionality. The report also includes sample classroom applications of AI to demonstrate its practical use in secondary English education.

Main Body

Prediction

AI platforms like ChatGPT and Google Bard allow students to predict story endings or missing content, enhancing logical reasoning and engagement. Tools offer alternative outcomes for students to compare and discuss.

Reading for Gist

Tools like Quillbot and SMMRY generate summaries of texts, helping students focus on the main idea. AI-assisted highlighting helps learners identify essential information.

Reading for Specific Information

AI-generated comprehension questions from platforms like ReadTheory test students' ability to locate and understand precise information within a text. These questions adjust based on learner performance.

Detailed Reading

Kami, Hypothesis, and NaturalReader support close reading through annotation, text-to-speech, and vocabulary explanation features, allowing students to analyze texts more deeply.

Deducing Meaning from Context

With tools like Duolingo AI Tutor and Rewordify, students practice guessing word meanings based on context. This promotes vocabulary acquisition without constant dictionary use.

Inferring

InferCite and CommonLit AI assist in teaching inference by prompting students to analyze hidden meanings, motives, and implications in texts. AI offers feedback and suggests reasoning paths.

Recommendations

- Start Small: Introduce one AI tool at a time for a single sub-skill.
- Teacher Support is Key: Teachers should facilitate, interpret, and extend AI outputs.
- Provide AI Training: Equip teachers with workshops to understand and utilize AI in classrooms.
- Balance AI with Human Insight: AI should enhance—not replace—teacher-student interactions.
- Use AI for Assessment: Leverage AI analytics to monitor progress and adjust instruction.
- Conclusion

AI technology has transformed the way reading sub-skills are taught in English language education. From predicting text outcomes to deducing word meanings, AI offers learners personalized, adaptive, and interactive ways to strengthen comprehension. While AI brings efficiency and engagement to the classroom, it is most effective when combined with thoughtful, guided instruction from teachers. This balanced integration can lead to more autonomous, motivated, and capable readers in the 21st-century classroom.

References

6. Bissebayeva, A.G. (2025). Prospects for the use of artificial intelligence in the development of reading and writing skills in English. Pedagogical Sciences, No.9.

7. Generative Artificial Intelligence in the EFL Writing Context: Students' Literacy in Perspective. Retrieved from: https://journal.qubahan.com/index.php/qaj/article/view/506

8. The Use of Artificial Intelligence to Improve EFL Students' Writing Skill. Retrieved from: https://www.researchgate.net/...

9. How Artificial Intelligence Is Helpful to Improve English Writing Skills? Retrieved from: https://topsoftwarecompanies.co/...

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ДЛЯ ИЗМЕРЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЫ «ВОЛШЕБНЫЙ МИР СКАЗОК» В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 4 КЛАССА

Тлеулиева Гульайм Шингизовна
учитель начальных классов школы- лицея «BINOM SCHOOL»
им. Кадыр Мырза Али, г.Астана

Аннотация. Для измерения эффективности внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» использовался комплексный подход, включающий различные методы исследования. К ним относятся качественный анализ творческих работ учащихся, анкетирование, наблюдение, контрольные работы и эссе, а также анализ результатов групповых и индивидуальных проектов. Эти методы позволили всесторонне оценить развитие аналитических, творческих и моральных навыков учащихся, уровень их вовлеченности в учебный процесс и изменения в восприятии литературы и культуры. Результаты исследования демонстрируют положительное влияние программы на развитие ключевых компетенций, таких как критическое мышление, креативность и моральное сознание учащихся.

Ключевые слова: аналитическое чтение, творческое выражение, моральные ориентиры, вовлеченность учащихся, оценка эффективности

Annotation. To measure the effectiveness of the implementation of the author's program "The Magical World of Fairy Tales," a comprehensive approach was used, incorporating various research methods. These include qualitative analysis of students' creative works, surveys, observations, control works and essays, as well as analysis of the results of group and individual projects. These methods allowed for a comprehensive assessment of the development of students' analytical, creative, and moral skills, their level of engagement in the learning process, and changes in their perception of literature and culture. The results of the research demonstrate the positive impact of the program on the development of key competencies such as critical thinking, creativity, and moral consciousness in students.

Keywords: analytical reading, creative expression, moral values, student engagement, effectiveness evaluation

Андатпа. «Ертегілердің сиқырлы әлемі» авторлық бағдарламасын енгізудің тиімділігін өлшеу үшін кешенді тәсіл қолданылды, ол түрлі зерттеу әдістерін қамтиды. Оған оқушылардың шығармашылық жұмыстарын сапалы талдау, сауалнама жүргізу, бақылау, бақылау жұмыстары мен эсселерді талдау, сондай-ақ топтық және жеке жобалардың нәтижелерін сараптау кіреді. Бұл әдістер оқушылардың аналитикалық, шығармашылық және моральдық дағдыларын, олардың оқу процесіне қатысу деңгейін және әдебиет пен мәдениетті қабылдаудағы өзгерістерді жан-жақты бағалауға мүмкіндік берді. Зерттеу нәтижелері бағдарламаның оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық және моральдық санасының дамуына оң әсерін тигізетінін көрсетті.

Түйінді сөздері: аналитикалық оқу, шығармашылық өзін-өзі білдіру, моральдық бағдарлар, оқушылардың қатысуы, тиімділікті бағалау

Введение. В последние годы в образовательной практике всё больше внимания уделяется развивающим и творческим методам обучения, направленным на формирование у школьников не только знаний, но и ключевых компетенций, таких как критическое мышление, эмоциональная зрелость и моральные ориентиры. Одной из таких программ стала авторская программа «Волшебный мир сказок», ориентированная на развитие читательской грамотности учащихся 4 класса. Программа направлена на систематическую работу с литературными произведениями, в первую очередь сказками, с целью формирования у детей навыков аналитического и творческого чтения, развития их эмоционального восприятия текста, расширения кругозора через знакомство с культурными традициями различных народов, а также укрепления нравственных и этических ориентиров.

Данная программа включала в себя разнообразные формы работы: от создания собственных сказок и инсценировок до углубленного анализа моральных аспектов литературных произведений. Основной задачей исследования было выявить, как внедрение этой программы влияет на развитие учеников, их вовлеченность в учебный процесс, а также на изменения в их интересе к литературе и восприятии моральных ценностей.

В рамках данного исследования использовались различные методы, позволяющие комплексно оценить результаты внедрения программы. В статье приводятся примеры применения этих методов, а также анализируются полученные данные, которые позволяют сделать выводы о значимости программы для формирования у учащихся 4 класса ключевых навыков, таких как аналитическое мышление, творческое самовыражение и понимание моральных ценностей.

Для измерения показателей, отражающих результаты внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» в процесс обучения учащихся 4 класса, использовались следующие методы исследования:

1. Качественный анализ текстов и творческих работ учащихся

- **Описание метода:** Анализ текстов, сочинённых учащимися в рамках программы (альтернативные концовки сказок, собственные сказки, ролевые игры, инсценировки), а также их участие в обсуждениях и дискуссиях.
- **Цель:** Оценить развитие аналитических и творческих навыков учащихся, их способность интерпретировать текст, выявлять ключевые моменты сюжета и разрабатывать собственные идеи.
- **Как измеряется:** Работы учащихся анализировались по критериям: глубина анализа, оригинальность подхода, логика изложения, способность выявлять и трактовать основные моральные и этические уроки.
- **Пример:** Учащиеся создавали альтернативные концовки сказок, такие как «Красная Шапочка», в которых волк спасает лес от загрязнения. Анализ этих работ позволил оценить, как дети переработали исходный материал, предложив новые концептуальные решения и добавив к традиционному сюжету элементы социальной ответственности.

2. Опросы и анкеты для учащихся и учителей

- **Описание метода:** Анкетирование учащихся и учителей для сбора данных о восприятии программы, уровне вовлеченности, интересе к чтению и литературе, а также о развитии моральных и нравственных ориентиров.
- **Цель:** Измерить изменения в интересе к литературе, читательской активности, уровне осознания нравственных и этических норм, а также восприятии культурных и социальных аспектов сказок.
- **Как измеряется:** Опросы проводились в начале и в конце реализации программы. Вопросы включали шкалы оценок (например, от 1 до 5) и открытые вопросы для анализа изменений в восприятии и осознании материала.
- **Пример:** Опросы показывают, что до внедрения программы 70% учащихся предпочитали читать только знакомые сказки, а после – 85% начали проявлять интерес к сказкам народов разных стран, включая японский и африканский фольклор.

3. Наблюдение за динамикой участия в классных и внешкольных активностях

- **Описание метода:** Наблюдение за участием учащихся в различных мероприятиях программы, таких как инсценировки, групповые проекты, участие в литературных обсуждениях и творческих заданиях.
- **Цель:** Оценить уровень вовлеченности учащихся в коллективную и индивидуальную работу, а также развитие коммуникативных навыков и эмоционального восприятия текста.
- **Как измеряется:** Фиксировался процент учащихся, активно участвующих в инсценировках, групповых проектах и обсуждениях, а также их способность работать в команде, делиться множественными точками зрения и высказывать собственные идеи.
- **Пример:** В одном из классов 80% учащихся активно участвовали в инсценировке сказки "Три поросенка", обсуждая моральные аспекты поступков героев и анализируя их решения.

4. Контрольные работы и письменные эссе

- **Описание метода:** Проведение контрольных работ и написание эссе, посвящённых ключевым аспектам программы, например, моральным урокам сказок, анализу персонажей, теме добра и зла, а также философским вопросам.
- **Цель:** Измерить уровень развития аналитического мышления, способность учащихся рассуждать о моральных и этических проблемах, а также умение выстраивать логичные и аргументированные выводы.
- **Как измеряется:** Оценка проводилась по ряду критериев: глубина анализа, аргументированность ответов, способность учащихся приводить примеры и находить связи между персонажами сказок и реальной жизнью.
- **Пример:** В эссе на тему «Моральные уроки сказки о Золушке» учащиеся приводили конкретные примеры из текста, объясняя, как добрые поступки всегда вознаграждаются, и анализировали, какие качества сделали героиню примером для подражания.

5. Педагогические наблюдения

- **Описание метода:** Наблюдение за поведением и активностью учащихся в классе во время реализации программы, а также за их отношением к литературе и учебному процессу.
- **Цель:** Измерить уровень вовлеченности учащихся в процессе чтения, восприятие моральных аспектов сказок, а также влияние программы на эмоциональное восприятие.
- **Как измеряется:** Педагог проводил наблюдения за поведением учащихся в процессе чтения и обсуждения сказок, а также в ходе творческих заданий и инсценировок. Оценивались их реакции, эмоциональные реакции, активность в процессе.
- **Пример:** В ходе наблюдений отмечено, что после внедрения программы дети стали более эмоционально вовлечены в обсуждения прочитанных сказок, например, во время обсуждения сказки "Гадкий утенок" дети начали делиться личными переживаниями по поводу чувств исключенности и принятия.

6. Сравнительный анализ до и после внедрения программы

- **Описание метода:** Проведение сравнительного анализа результатов до начала внедрения программы и по её завершению. Сравнивались уровни навыков аналитического и творческого чтения, развития моральных и этических ориентиров, интереса к литературе и культурному кругозору учащихся.
- **Цель:** Измерить количественные и качественные изменения в навыках и знаниях учащихся.
- **Как измеряется:** На основе полученных данных (результаты тестов, контрольных работ, творчества, опросов) строилась сравнительная таблица, фиксирующая изменения в процентном соотношении.
- **Пример:** После завершения программы 92% учащихся продемонстрировали значительное улучшение в анализе текста, в то время как до внедрения программы этот показатель составлял только 55%.

7. Анализ результативности групповых и индивидуальных проектов

- **Описание метода:** Оценка результатов выполнения групповых и индивидуальных проектов, включающих создание презентаций, инсценировок, коллективных работ и рецензий.
- **Цель:** Оценить развитие навыков коллективной и индивидуальной работы, способность учащихся к креативному подходу и командной работе.
- **Как измеряется:** Оценивались результаты работы групп (качество презентаций, участие в инсценировках, взаимодействие в команде) и индивидуальных проектов (креативность, глубина анализа, оформление).
- **Пример:** В проекте о культурных традициях разных народов группы учащихся создали презентации о сказках, которые сравнивали по элементам сюжета и персонажам. Это позволило им развить навыки работы в команде и креативного подхода к выполнению задания.

8. Метод рефлексии

- **Описание метода:** Использование рефлексивных заданий, где учащиеся могли выразить своё мнение о том, как программа повлияла на их восприятие литературы и личные моральные ориентиры.
- **Цель:** Измерить степень осознания учащимися собственного развития в ходе программы.
- **Как измеряется:** В ходе письменных рефлексий учащиеся должны были дать ответы на вопросы: «Что нового я узнал?», «Как я изменил своё отношение к чтению и сказкам?», «Какие ценности для меня стали более значимыми?». На основе ответов оценивался уровень самоосознания учащихся.
- **Пример:** Один из учащихся в рефлексивном задании отметил, что научился ценить честность и дружбу, а также стал лучше понимать, что добрые поступки всегда приводят к хорошим последствиям.

Заключение. Использование этих методов позволило комплексно оценить результаты внедрения программы «Волшебный мир сказок» в образовательный процесс. Данные исследования продемонстрировали значительное улучшение в развитии ключевых навыков учащихся, таких как аналитическое и творческое чтение, развитие моральных и нравственных ориентиров, а также рост интереса к литературе и культурному разнообразию.

Литература

1. **Абдуллина, Р.Р.** Методика преподавания литературного чтения в начальной школе. — Алматы: Жібек жолы, 2022.
2. **Кошеленко, А.В.** Сказка как средство воспитания: педагогический подход. — Санкт-Петербург: Речь, 2019.
3. **Маликова, Ж.А.** Роль фольклора в формировании нравственных ценностей у школьников. — Алматы: Атамұра, 2020.
4. **Михайлова, В.Л.** Современные подходы к обучению чтению в начальной школе. — М.: Учитель, 2021.
5. **Петрова, М.П.** Формирование читательской грамотности через фольклор. — М.: Просвещение, 2019.
6. **Семенова, И.А.** Сказка как метод воспитания и обучения в начальной школе. — М.: Эксперт, 2020.
7. **Шевченко, В.В.** Литературное развитие детей младшего школьного возраста. — Киев: Літера ЛТД, 2022.

ИГРОВЫЕ ПРИЁМЫ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ С МЛАДШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ, ИМЕЮЩИМИ НАРУШЕНИЯ ПИСЬМЕННОЙ И УСТНОЙ РЕЧИ

Тутаева Алия Мадыевна
КГУ «Средняя школа № 12» учитель-логопед,
Казахстан, город Актобе

Авторская программа для занятии логопеда с детьми нарушениями устной и письменной речи. Она включает логопедические упражнения, игровые приемы и отражает современный взгляд на проблему правильного и своевременного формирования устной и письменной речи у детей младшего школьного возраста.

Для родителей, учителей начальных классов, логопедов, дефектологов и всех, кто заинтересован в гармоничном развитии детей.

Цель данного пособия - помочь педагогам школьных учреждений развивать речь учащихся младшего школьного возраста с помощью игровых приемов и упражнений.

Современное образование и логопедическая помощь детям с нарушениями речи требуют поиска новых и эффективных методов работыИгровая форма работы с детьми, особенно с младшими школьниками, имеющими проблемы с устной и письменной речью, становится важным инструментом для улучшения речевого развития и преодоления барьеров в обучении.

Одним из главных преимуществ игрового подхода является то, что игра является для ребёнка естественным способом взаимодействия с окружающим миром. Она создаёт положительный эмоциональный фон, снимает напряжение и помогает детям более активно участвовать в процессе коррекции. Игровая деятельность способствует развитию речевых навыков, улучшению фонематического восприятия, правильной артикуляции и грамматической структуры речи. В игре ребёнок может без стеснения выразить свои мысли, отрабатывать звуки и слова, что является важным этапом на пути к исправлению речевых нарушений.

Игровые методики можно применять как в индивидуальной, так и в групповой работе. Например, игры на развитие слухового внимания, памяти, мышления могут быть использованы для тренировки фонематического восприятия. Разнообразные дидактические игры помогают детям закрепить лексический запас, развивают грамматические конструкции и связную речь. Такие игры как «Кто что где делает», «Скажи наоборот», «Что не так?» или игры с карточками, на которых изображены предметы, животные или действия, активизируют не только речь, но и внимание, память, логическое мышление.

Одной из эффективных методик является использование ролевых игр. Ребёнок, играя, может примерить на себя различные роли, что способствует развитию умения строить логичные высказывания, выстраивать правильные диалоги и тренировать социальные навыки. В таких играх ребёнок учится выражать свои мысли в соответствии с социальными нормами, что также важно для развития письменной и устной речи.

Также важным элементом в использовании игровых методов является создание ситуации успеха. Игровая форма работы позволяет детям достигать успехов, что мотивирует их на дальнейшее развитие. Важным аспектом является то, что игра позволяет ребёнку не только получать знания, но и активно участвовать в процессе обучения, что способствует лучшему усвоению материала.

Кроме того, использование игр в логопедической практике способствует развитию не только речевых, но и когнитивных навыков. Дети, играя, развивают внимание, восприятие, память, что напрямую влияет на способность обучаться, а значит, и на успехи в письменной и устной речи.

Таким образом, игровые приёмы в логопедической работе с детьми с нарушениями письменной и устной речи являются важным инструментом, который помогает не только улучшить речевые навыки, но и повысить мотивацию детей к обучению. В условиях игровой

деятельности ребёнок становится более уверенным в своих силах, а процесс обучения становится увлекательным и продуктивным. Важно, чтобы игры были грамотно подобраны и направлены на решение конкретных задач, связанных с развитием речи и общения.

Актуальность темы: В последние годы нарушение устной и письменной речи среди младших школьников становится одной из серьёзных проблем, с которой сталкиваются не только родители, но и педагоги, логопеды. Традиционные методы логопедической работы часто оказываются недостаточно эффективными, особенно когда речь идёт о работе с детьми младшего школьного возраста. Одним из новых и перспективных подходов является использование игровых приёмов в логопедической практике. Игровая форма работы позволяет значительно повысить мотивацию детей, сделать процесс коррекции речи более увлекательным и успешным. Использование игр способствует развитию всех аспектов речи, от артикуляции до грамматической структуры и лексического запаса.

Новизна подхода: Использование игровых приёмов в логопедической работе представляет собой новаторский подход, который сочетает в себе традиционные методы с элементами игровой деятельности. Это открывает новые возможности для коррекции речевых нарушений. На современном этапе большое внимание уделяется индивидуализации и дифференциации в логопедической практике, и игровые методы становятся основой для создания уникальных развивающих программ для каждого ребёнка с учётом его особенностей. Игры в логопедической работе не только развивают речь, но и способствуют общему развитию ребёнка, улучшая его когнитивные и социальные навыки.

Педагогическая целеустремлённость: Педагогическая целеустремлённость применения игровых приёмов заключается в том, чтобы сделать процесс коррекции нарушений речи интересным, эффективным и доступным для младших школьников. Игры позволяют снизить стресс и напряжение, с которыми дети часто сталкиваются при традиционном подходе, что способствует более глубокому вовлечению в процесс обучения и лучшему усвоению материала. Это важный аспект, особенно для детей с речевыми нарушениями, так как эмоциональный комфорт играет ключевую роль в успешности коррекционных занятий.

Цель: Развить устную и письменную речь у младших школьников с речевыми нарушениями с помощью игровых приёмов.

Задачи:

- Развивать фонематическое восприятие и слуховую внимательность.
- Обогащать словарный запас и улучшать произношение.
- Развивать грамматическое строение речи (употребление падежей, времен, согласование частей речи).
- Повышать уровень связной речи.
- Формировать коммуникативные навыки, развивать способность к диалогическому общению.
- Стимулировать детей к активному участию в процессе коррекции речи через игру.

Игровые приёмы в логопедической работе имеют несколько ключевых особенностей:

- **Мотивация**. Игры создают положительный эмоциональный фон, что делает процесс обучения увлекательным и снижает тревожность детей.
- **Интерактивность**. Дети активно участвуют в процессе, взаимодействуют друг с другом и с логопедом, что способствует развитию не только речевых навыков, но и социальных.
- **Разнообразие форм и видов игр**. Игра может быть как дидактической, так и ролевой, подвижной или настольной, что даёт широкие возможности для адаптации занятий в зависимости от возраста и особенностей ребёнка.
- **Индивидуализация**. Игры можно адаптировать под уровень речевых нарушений каждого ребёнка, что позволяет учитывать индивидуальные особенности.

Ожидаемые результаты

- Улучшение произношения и фонематического восприятия.

• Развитие связной речи и грамматического строя.
• Повышение уровня коммуникативных навыков.
• Обогащение словарного запаса и улучшение понимания речи.
• Увеличение заинтересованности детей в процессе коррекции, повышение мотивации к обучению.

Методы оценки результатов

Для оценки эффективности использования игровых приёмов в логопедической работе можно применить следующие методы:

• **Наблюдение** за поведением и активностью ребёнка в процессе игры.
• **Тестирование** речевых навыков, таких как произношение звуков, составление предложений, использование грамматических форм.
• **Анализ прогресса** через выполнение индивидуальных заданий, как в ходе игры, так и в процессе обычных логопедических занятий.
• **Педагогическое интервью** с родителями и учителями для оценки изменений в речевом развитии ребёнка в повседневной жизни.

Таким образом, игровые приёмы в логопедической работе с младшими школьниками, имеющими нарушения письменной и устной речи, представляют собой важный и актуальный инструмент для эффективной коррекции речевых нарушений. Игровая деятельность не только делает занятия более увлекательными, но и способствует глубокому развитию речи, что является основой успешного обучения и социализации детей.

Использованная литература:

Для учителей:

1. Дьяченко, Н. В. (2018). *Логопедия: Теория и практика*. М.: Просвещение.
2. Боброва, И. В. (2016). *Игровые технологии в логопедической работе с детьми*. М.: Академия.

БАЛАБАҚША МЕН ОТБАСЫНЫҢ СЕРІКТЕСТІГІ – ТИІМДІ ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ

Улыкпанова Бакыт Жолдаскалиевна
Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы «Жолшы» бөбекжай бақшасы МКҚК

Қазіргі мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде баланың жан-жақты дамуы мен әлеуметтенуіне қолайлы жағдай жасау – басты міндеттердің бірі. Бұл міндетті орындауда балабақша мен отбасының өзара серіктестігі маңызды рөл атқарады. Баланың алғашқы тұлғалық қалыптасуы отбасында басталса, оны жүйелі түрде жалғастырушы – балабақша. Сондықтан бұл екі орта арасындағы тәрбие үрдісіндегі үндестік – нәтижелі білім мен тәрбие берудің басты кепілі.

Ғылыми тұрғыдан алғанда, серіктестік – ортақ мақсатқа жетудегі екі тараптың өзара әрекеттестігі мен ынтымақтастығы. Білім беру жүйесінде бұл ұғым педагог пен ата-ананың баланың жеке дамуын үйлесімді қалыптастыру жолындағы бірлескен іс-әрекетін білдіреді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында да (2007) ата-ананың баланың тәрбиесі мен оқуы барысындағы жауапкершілігі нақты көрсетілген. Сонымен қатар ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында да отбасы мен балабақша арасындағы серіктестікті нығайту – басты бағыттардың бірі ретінде айқындалған (2022).

Педагогикалық тәжірибеде балабақша мен ата-аналар арасындағы серіктестіктің мынадай түрлері жиі қолданылады:

• Ашық есік күндері мен ата-аналар жиналысы – тәрбиешінің жұмыс әдістерімен таныстырып, кері байланыс орнату үшін маңызды.
• Тақырыптық семинарлар мен шеберлік сағаттары – ата-аналарға тәрбие мен даму психологиясы бойынша әдістемелік көмек көрсетеді.

• Отбасылық шығармашылық жобалар – ата-аналар мен балалардың бірлескен әрекет арқылы байланысын нығайтады.

• Онлайн платформалар мен мессенджер топтары – ақпарат алмасудың заманауи тиімді тәсілі ретінде кең таралған.

Бұл формалар ата-аналармен серіктестікті нығайтып, тәрбиенің бірізділігін сақтауға көмектеседі. Зерттеуші-ғалымдар Ж.Қараев пен Г.Жанарыстың еңбектерінде де бұл тұрғыда балабақша мен отбасы арасындағы диалогтық қарым-қатынастың маңызы ерекше атап көрсетіледі (Қараев, 2018; Жанарыс, 2020).

Жоғарыда көрсетілген серіктестік формаларының әрқайсысы мазмұны мен қолдану ерекшелігі тұрғысынан өзіндік сипатқа ие. Осыған орай, оларды жеке-жеке қарастырып, педагогикалық тиімділігіне талдау жасау – зерттеу үшін өзекті мәселе.

Ашық есік күндері мен ата-аналар жиналысы – дәстүрлі әрі тиімді педагогикалық серіктестік формаларының бірі. Бұл іс-шаралар тәрбиешінің әдістемелік жұмысын ата-аналарға ашық көрсетіп, тәрбие процесінің құрылымын нақты түсіндіру мүмкіндігін береді. Ашық есік күнінде ата-аналар баласының күнделікті режимін, топтағы қарым-қатынасын, сабаққа қатысу белсенділігін, тәрбиешінің қолданатын әдіс-тәсілдерін өз көзімен көріп, бақылау арқылы шынайы баға бере алады. Бұл – ата-ана мен педагог арасындағы сенім орнатудың алғашқы баспалдағы. Ал ата-аналар жиналысы – кері байланысты қамтамасыз ететін маңызды диалог алаңы. Бұл жерде баланың жеке даму ерекшелігі, жетістіктері мен қиындықтары сөз болады. Сонымен қатар жиналыс тәрбие мен оқыту мазмұнын түсіндіруге, ата-аналардың да белсенді пікірін ескеруге мүмкіндік береді. Педагогика ғылымында мұндай өзара әрекет «партнерлік модель» деп аталады (Л.С.Выготский). Яғни тәрбиеші – кеңесші, бағыт беруші, ал ата-ана – баласының дамуына жауапты әріптес.

Тақырыптық семинарлар мен шеберлік сағаттары – ата-аналарға ғылыми және тәжірибелік тұрғыда нақты бағыт беретін, баланың даму кезеңдеріндегі ерекшеліктерді түсіндіретін мазмұнды іс-шаралар. Бұл – педагог пен ата-ананың бірлесіп білім алатын тең дәрежелі ортақ кеңістігі. Мысалы, семинарда келесі бағыттағы сұрақтар қарастырылады: балада жағымсыз мінездің қалыптасу себептері, зейін мен ойлау қабілетін дамыту жолдары, үйдегі тәртіп пен эмоциялық орта. Мұндай кездесулерде психолог, логопед, дефектолог мамандар да қатысуы мүмкін. Ал шеберлік сағаттар – ата-ананы баламен бірге ойнап, жаттығу жасатып, үй жағдайында қолдануға болатын әдіс-тәсілдермен таныстыратын тәжірибелік сабақ. Бұл – педагогикалық мәдениетті арттырудың тиімді жолы.Педагог-ғалым С.Ұзақбаева өз еңбектерінде ата-аналарға жүйелі әдістемелік көмек көрсету – «отбасылық тәрбие сапасын арттырудың басты механизмі» екенін айтады (Ұзақбаева С., 2019).

Отбасылық шығармашылық жобалар – балабақшадағы тәрбиелік жұмыстың шығармашылық сипатқа ие болуын қамтамасыз ететін мазмұнды іс-шаралардың бірі. Мұндай жобалар бала мен ата-ананың эмоционалдық байланысын нығайтып, ортақ құндылықтар қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жоба формасы түрліше болуы мүмкін: отбасылық сурет байқауы, макет жасау, кітапша құрастыру, видеоролик түсіру, ертегі құрастыру, т.б. Бұл үрдісте ата-ана баланың ішкі жан-дүниесіне үңіліп, оның қызығушылығы мен шығармашылығын таниды. Ал бала үшін ата-ананың өзімен бірге іс жасауға қатысуы – өзіндік бағалаудың, өзіне деген сенімнің артуына жол ашады. Отбасылық жобалардың тағы бір артықшылығы – балабақша мен отбасының тәрбие мақсаттарын үйлестіру. Педагогикалық серіктестікте «бірлескен әрекет» – тәрбиенің нәтижесін еселей түсетін әлеуетті тәсіл (Эльконин Д.Б.).

Цифрлық технологиялардың дамуына байланысты балабақша мен ата-ана арасындағы байланыс бұрынғыдан да жылдам әрі қолжетімді бола түсті. WhatsApp, Telegram, Instagram, Zoom сияқты құралдар тәрбиешілерге де, ата-аналарға да кез келген уақытта ақпарат алмасуға мүмкіндік береді. Онлайн топтарда апталық жоспарлар, фотоесептер, бейнематериалдар, хабарландырулар үнемі жаңарып отырады. Бұл – ата-ананың балабақшадағы тәрбие үдерісінен тыс қалмауын қамтамасыз ететін заманауи шешім. Сонымен қатар ата-ананың сұрағына жедел жауап беру, кеңес беру мүмкіндігі туындайды.

Алайда мұндай байланыс этикасын сақтау, ақпарат ағынын шамадан тыс жүктемеу, құпиялылық пен бала құқығын сақтау да басты назарда болуы керек. Зерттеуші Т.И. Шамова бұл форматты «цифрлық серіктестік» деп атап, оны тәрбиеші мен ата-ана арасындағы «жаңа диалогтық кеңістік» деп сипаттайды (Шамова Т.И., 2021).

Серіктестік – жай ғана ақпарат алмасу емес, бұл – сенімге негізделген қарым-қатынас. Балабақша тәрбиешісі ата-ананың бала тәрбиесіне деген көзқарасын түсініп, қолдап, бағыт беруші тұлға болуы керек. Көп жағдайда ата-аналар баланың дамуындағы қиындықтарды байқамауы мүмкін. Мұндайда тәрбиеші ата-анаға кәсіби кеңес беріп, бірігіп даму жоспарын жасауы – тиімді нәтижеге жеткізеді.

Ғалым Ә.Әмірова былай деп жазады: «Педагог пен ата-ана арасындағы серіктестік – тек педагогикалық талаптар жиынтығы емес, бұл – тұлғалық өзара түсіністік пен сенім негізіндегі педагогикалық қарым-қатынас» (Әмірова, 2021: 75).

Бүгінгі таңда балабақша мен отбасының серіктестігін дамыту үшін келесі бағыттар маңызды:

1. Ашықтық пен кері байланыс: әр ата-ананың пікірін тыңдап, оларды шешім қабылдауға тарту.
2. Цифрлық ресурстарды пайдалану: WhatsApp, Telegram, Google Meet арқылы онлайн жиналыстар, кеңес беру.
3. Отбасылық клубтар құру: «Ата-ана академиясы» сынды бірлестіктер арқылы тәрбие мәселелерін бірлесе шешу.
4. Диагностикалық жұмыстар: бала дамуындағы өзгерістерді дер кезінде байқау үшін ата-анамен бірлескен бақылау күнделігін жүргізу.

Балабақша мен отбасының серіктестігі – баланың үйлесімді дамуын қамтамасыз ететін маңызды әлеуметтік-педагогикалық тетік. Бұл серіктестік тиімді болған жағдайда ғана тәрбие мен білім беру нәтижелі болмақ. Ата-ана мен педагогтың үйлесімді іс-әрекеті – баланың жан дүниесінің толыққанды дамуының кепілі. Сондықтан да балабақша педагогтары мен ата-аналар арасындағы тығыз ынтымақтастық орнату – бүгінгі заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.
2. ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
3. Қараев Ж.Қ. Мектепке дейінгі білім беру: әдістемелік негіздер. – Алматы: Білім, 2018.
4. Жанарыс Г. Отбасы және тәрбие: педагогикалық серіктестік. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
5. Әмірова Ә. Мектепке дейінгі тәрбие психологиясы. – Астана: Ұлт мұрасы, 2021. – 158 б.
6. Ұзақбаева С. Тәрбие теориясы. – Алматы: Рауан, 2019. – 264 б.
7. Эльконин Д.Б. Психология развития. – Москва: Институт практической психологии, 2001.
8. Шамова Т.И., Дьяченко О.Ю. Современное дошкольное образование: тенденции и технологии взаимодействия с родителями. – Москва: Просвещение, 2021.
9. Балабақша тәрбиешілеріне арналған әдістемелік жинақ / Құраст.: Әдістеме және тәжірибе орталығы. – Ақтөбе, 2023.
10. Оразбекова Ш. Отбасы мен балабақша арасындағы ынтымақтастықтың маңызы. // Педагогика және бала психологиясы. – 2020, №4.

ПРИМЕНЕНЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Фархатова Әйгерім Фархатқызы
учитель русского языка и литературы КГУ средней школы имени В.Г,Белинского
г. Каскелен Карасайский района Алматинской области Республика Казахстан

Аннотация:
В статье рассматриваются подходы к формированию функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы. Подчеркивается важность интеграции жизненных контекстов в учебный процесс. Приводятся примеры заданий, способствующих развитию читательской, коммуникативной и цифровой грамотности. Особое внимание уделяется формированию навыков критического мышления через работу с текстами разных жанров. Указывается на значимость межпредметных связей и практико-ориентированных заданий. Представлены методические приемы, направленные на развитие универсальных учебных действий учащихся.

Ключевые слова:
функциональная грамотность, русский язык, литература, читательская грамотность, критическое мышление, коммуникативные навыки

Применение функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы

Функциональная грамотность — это способность человека применять знания и навыки в реальных жизненных ситуациях...

1. Чтение и работа с текстом

Одним из ключевых направлений формирования функциональной грамотности является развитие читательской грамотности...

2. Письменные работы

Формируются коммуникативные и языковые компетенции через написание текстов различного назначения...

3. Устные высказывания и дискуссии

Организация обсуждений, дебатов, устных выступлений развивает навыки аргументации...

4. Интеграция с жизненными ситуациями

На уроках можно моделировать ситуации из повседневной жизни...

5. Работа с цифровыми текстами

Современный школьник постоянно взаимодействует с цифровой информацией...

Список литературы:

1. Воронцова, И. В. Формирование функциональной грамотности школьников: теория и практика. — М.: Просвещение, 2021.
2. Баранов, М. Т. Методика преподавания русского языка в школе. — М.: Просвещение, 2020.
3. Зинина, Е. А. Русский язык и функциональная грамотность: современные подходы. — СПб.: Лань, 2022.
4. ФГОС ООО. Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования.
5. Письмо Минпросвещения России № ТС-74/04 от 12.02.2021 «О внедрении оценки функциональной грамотности учащихся».

РАЗВИТИЕ КООРДИНАЦИИ В БАСКЕТБОЛЕ У ДЕТЕЙ 11-13 ЛЕТ

Хасанова Тахмина Молахметовна
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г. Белинского»
учитель физической культуры

Баскетбол – это динамичный и многогранный вид спорта, требующий от игроков высокого уровня координации движений. В возрасте 11-13 лет у детей активно развивается моторика, что делает этот период идеальным для совершенствования координационных способностей. Развитая координация помогает юным баскетболистам быстрее реагировать на изменения игровой ситуации, эффективно взаимодействовать с партнёрами по команде и повышать точность выполнения технических элементов.

Значение координации в баскетболе Координация в баскетболе включает в себя способность контролировать движения, управлять своим телом в пространстве, синхронизировать действия рук и ног, а также реагировать на неожиданные ситуации на площадке. В этом возрасте особенно важно работать над следующими аспектами:

Пространственная ориентация – помогает игрокам оценивать расстояния и положение себя и соперников на поле.

Реакция – скорость отклика на движения противника или изменение игровой ситуации.

Баланс и устойчивость – обеспечивают контроль над телом во время прыжков, финтов и быстрых смен направлений.

Ритмичность движений – важна для правильного выполнения дриблинга, передач и бросков.

Гибкость и подвижность суставов – способствуют свободе движений и уменьшают рисктравм.

Координация рук и глаз – критически важна для точных бросков и передач.

Методы развития координации

Развитие координации должно быть систематическим и включать разнообразные упражнения. Наиболее эффективные методы:

Игровые упражнения

Мини-игры, эстафеты и соревнования, развивающие реакцию и ориентацию. Игровой формат помогает детям развивать координацию в естественных условиях.

Лестница координации

Упражнения на быстроту и точность движений. Прыжки через ступени, движения с изменением направления помогают тренировать баланс и скорость реакции.

Балансировочные упражнения

Работа с нестабильными поверхностями, упражнения на одной ноге. Использование балансировочных платформ помогает укрепить мышцы-стабилизаторы.

Комплексные тренировки

Сочетание дриблинга, передач и движений без мяча с усложнением заданий. Например, выполнение передачи после нескольких быстрых движений или неожиданных смен направления.

Реактивные упражнения

Тренировка скорости реакции с неожиданными изменениями направления. Включение тренировки с реакцией на визуальные или звуковые сигналы помогает развивать быстроту мышления на площадке.

Динамическая растяжка

Элементы йоги и гимнастики помогают увеличить диапазон движений и улучшить координацию тела в динамике.

Специальные упражнения с мячом

Серия упражнений с мячом, включающая ловлю, передачу и ведение двумя руками,

помогает укрепить связь между зрением и моторикой.

Прыжковые упражнения

Тренировка прыжков на разную высоту с контролем приземления. Улучшает баланс и координацию движений в воздухе.

Работа над ритмом

Музыкальное сопровождение в тренировках помогает улучшить ритмичность движений и их синхронизацию.

Заключение

Развитие координации у баскетболистов 11-13 лет является важным этапом их физической подготовки. Систематические тренировки, включающие упражнения на баланс, реакцию и ориентацию, помогут юным спортсменам стать более уверенными и эффективными на площадке. Грамотный подход к развитию координационных способностей позволит не только повысить уровень игры, но и заложить основу для дальнейших успехов в баскетболе.

Помимо игровых преимуществ, хорошая координация снижает риск получения травм, поскольку спортсмен лучше контролирует своё тело в движении. Важно, чтобы тренировки были разнообразными и интересными для детей, что повысит их мотивацию к занятиям.

Регулярные упражнения на координацию способствуют не только улучшению техники баскетбола, но и развитию общей физической формы.

Таким образом, тренерам и родителям следует уделять особое внимание координационным упражнениям в баскетболе. Включение различных методик и систематический подход обеспечат гармоничное развитие ребёнка, что приведёт к высоким результатам в спорте и общей физической подготовке.

АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ӘДІСТЕРІ

Чоканова Гульмира Мырзакановна
Талдықорған қаласының Облыстық №2 арнайы мектеп-интернатының педегог-дефектологы

Арнайы мектепте қазақ тілі пәнін оқытудың негізгі мақсаты- оқушыларды оқуға, жазуға және тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің түрлерін (тыңдау, оқу, жазу, сөйлеу) меңгеруге үйрету, ойлау қабілетін дамыту, өз ойын еркін жеткізе білуге тәрбиелеу.

Бұл мақсатты орындау үшін мынадай міндеттер қойылады:

-Оқушылардың ұғымына сай мәтіндерді дұрыс оқып, мағынасын түсінуге үйрету;

-Ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, өз ойын жүйелі түрде дұрыс жеткізе білуге үйрету;

- Айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым дағдыларын дамыту;

- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес орфографиялық және пунктуациялық ережелерді практикалық түрде меңгеру;

- Оқушылардың сауатты, көркем жазу дағдыларын жетілдіру.

Сөздерді дұрыс айтып, жаза білу –тіл мәдениетінің басты талаптарының бірі.

Қазақ тілі –мектептің ұлттық сипатын айқындап, оқушылардың бойында ұлттық сапалықты дарытатын, туған халқының тілі мен дінін, дәстүрі мен салтын құрметтей білуге үйретететін пән. Осы қадір -қасиетті оқушы бойына барынша толық жеткізу әрбір мұғалімнің білімдарлығына байланысты.

Типтік бағдарлама талаптарына сәйкес “Қазақ тілі” пәнінің мазмұны келесі бөлімдерді қамтиды: тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым, тілдік нормаларды қолдану.

Қазақ тілін оқытудағы оқулықты қолданудың ерекшеліктері.

Сабақ барысында оқушылардың енжар сөздік қоры жаңа сөздермен және терминдермен толықтырылып отырады.

Содан кейін оқушыларды белсенді сөйлеуде жаңа түсініктерді қолдануға шақыру қажет.

Жасыл дөңгелек күрделіліктің бірінші (төмен) деңгейін білдіреді. Бұл тапсырмаларда оқушы нысанның суретін немесе мұғалім сипаттап көрсеткен жағдаяттық бейнені оқып, көрсетуі тиіс.

Сары дөңгелек оқыту міндетінің күрделілігінің екінші (орташа) деңгейін көрсетеді, ол қазақ тілін түсінуді және терминологиясын өз сөзінде қолдануды, оны мұғалімге қайталап айтуды қамтиды.

Қызыл дөңгелек күрделіліктің үшінші (жоғары) деңгейін көрсетеді. Ол суреттерде көрсетілген бейнелерге өз бетімен сипаттама беріп, тапсырмаларды ережеге сай талдап, түсіндіріп бере алатындай дәрежені іске асыруды көздейді.

Оқушылардың тапсырмасының күрделілігі әртүрлі қызметтегі жетістіктері үшін бақылау негізінде таңдалады.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларды оқытудың әдістемелік ерекшеліктері.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларға арналған арнай мектептерде балаларды оқыту мен тәрбиелеу профессор А.А.Воронкованың жүйесі бойынша 4-топқа бөлінеді:

I топтағы балалар көбінесе бағдарламада берілген материалды толық меңгеріп, өз бетімен берілген тапсырманы орындай алады. Тапсырмадағы кейбір өзгерістерді тез ұғып, жаңа сабақты тез меңгереді

II топтағы оқушылар бағдарлама бойынша оқытуды көп көп қиындық келтірмейді. Бірақ I-ші топтағы оқушылармен салыстырғанда көптеген қиындықтаарға ұшырасады.

III топтағы оқушыларға бағдарламалық материалды меңгерту көп қиындықтар келтіреді, олар әр уақытта жаңа сабақты түсіндіруде заттық материалдар мен ауызша-логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға қажет көрнекіліктерді мол пайдаланғанды қажет етеді. Бұл топтағы оқушылар қазақ тілін оқып үйренуде мынадай қателіктер жібереді: – сөздер жазғанда көп қателіктер болады; – әріп, буын тастап кетеді; – әріптің үстіне әріп жазылады; – әріптерді қосып жазбайды, жолдан шығып кетеді. Осыны болдырмау әдісі: – буынды, сөзді, сөйлемді жазғанда, кеспе әріптермен жұмыс болу керек; – суреттер арқылы тілін дамытып, сөзді дәптерге жаздыру; – талдаудың ізімен анализ жасап, оқытып жаздыру.

IV топтағы оқушылар оқу материалдарыноқушылар арнайы мектепте қолданылатының өзін ең төменгі дәрежеде қабылдайды. Оларға жалпы оқу үдерісіндегі түсіндірулер жеткіліксіз. Оларға тапсырма беруде, жаңа сабақты меңгертуде көптеген тәжірибелер мен жаңа әдістемелік тәсілдерді қолдануды, оқытушы тарапынан нақты бақылауды қажет етеді. Ол үшін олармен жеке сауат ашу кезеңінде қойылатын талаптармен жұмыс жүргізіледі: – әріптерді, оларды бір-бірімен тіркестіріп, буындарды, тәсілдерді дұрыс меңгерту; – осы оқушыларды буындап оқуға жеткізу. Бұл кезең дыбыстық талдау, жинақтау тәсілімен жүргізіледі. Оқушылар сөйлемді сөзге, сөзді буынға бөлуді үйренеді.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу үшін қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады.

Оқушылар кітап оқиды, ол — кітаппен жұмыс әдісі; оқушы жаттығу жазады, ол — жаттығу әдісі; оқытушы әр түрлі сурет, таблица арқылы білім береді, ол — көрнекілік әдісі, техникалық құралдарды пайдаланса, ол- демонстрациялық әдіс, т.б. толып жатқан әдістер бар.

Тәсіл – оқыту әдісінің элементі. Жоспарды хабарлау, оқушылардың зейінін сабаққа аудару, оқушылардың мұғалім көрсеткен іс-қимылдарды қайталауы, ақыл-ой жұмыстары тәсілге жатады. Тәсіл оқу материалын түсінуге үлес қосады.

Оқыту тәсілдерінің түрлері:

• ой, зейін, ес, қабылдау, қиялды жақсарту тәсілдері;

• мәселелі жағдаят тудыруға көмектесетін тәсілдер;

• оқушылардың сезімдеріне әсер ететін тәсілдер;

• жеке оқушылар арасындағы қарым-қатынасты басқару тәсілдері

Күнделікті сабақ барысында қолданылатын әдістерге түсінік:

1. Түсіндіру әдісі: Бұл әдіске ауызша баяндау — түсіндіру, әңгіме, сұрақ-жауап, лекция түрлері жатады.

2. Кітаппен жұмыс істеу әдісі:Мұғалімнің түсіндіргенін кітаптан қарау — анықтама, түсініктер, жоспар, конспектілеу, газет, журнал, сөздікпен, т.б. жұмыстар.

3. Көрнекілік әдісі: экскурсия, таблица, сурет, схема, карточка пайдалану, т.б.

4. Техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің бірі -демонстрациялық әдіс: экран бейнесі арқылы диафильм, кино, фрагмент т.б. Техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің тағы бір түрі компьютермен жұмыс, т.б.

5. Жаттығу әдісі: ауызша, жазбаша және суретпен жұмыс тақтамен жұмыс, өз бетінше жұмыс, қайталау, пысықтау кезінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану жұмысы.

6. Баяндау әдісі. Қазақ тілінен оқушыларға белгілі тақырып бойынша берілетін білімді мұғалімдердің түсіндірудегі әрекеті -ауызша баяндаудан басталады. Мұғалімнің оқушыларға жаңа білімді баяндап айтып беруін — ауызша баяндау әдісі дейміз.

Әңгіме әдісі — көбіне сұрақ-жауап арқылы диалогтық сөйлеу формасында жүреді. Мысалы, қазақ тілінен «сөз жасамын», «сөз тіркестерін» өткенде, оқушыларды өздігінен іздендіру үшін сұрақтар қойғызып, оған жауап қайтарғызу, жауаптарының дұрыс-бұрыстығын оқушылардың өздеріне айтқызу, міне, осылар олардың естерінде жақсы сақталады. Әңгімелесу түрлері жаңа материалды түсіндіргенде білім жүйесін әңгімелеу, білімді қорытындылағанда — әңгімелесу, ауызша сұрау-жаттығулар тексергенде — өткен материалдарды қайталағанда бала оқып білгенін саналы түрде меңгерген сәттерін білу үшін жүргізіледі. Әңгіме әдісін жақсы ұйымдастыру — мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Әңгіменің нәтижелі болуы — сұрақты дұрыс, дәл, түсінікті қоя білуге байланысты. Мұғалім сұрақты дұрыс қоя алмаса, оқушылар да асып-сасып, жауап бере алмайды. Оқушы қиналған кезде жетелеп, сұрақтар беру мұғалімнің іскерлігін көрсетеді.

Түсіндіру әдісі — қазақ тілінен берілетін белгілі бір тақырыпты түсіндіруде мұғалім көрнекі құралды, кестені, т.б. құралдарды пайдалана отырып, сабақтың мазмұнын түсіндіреді. — «Бүгін сіздерге түсіндірілетін жаңа сабақ тақырыбы мынадай» — деп, бастап кетеді. Түсіндіру барысында оқушылардың назарын аудара отырып, әр түрлі әдіс-тәсілді пайдаланып, қызықты түсіндірсе, онда олар проблемалық мәселені өздері шешуге талаптанады. Мысалы: 5- сыныпқа қазақ тілінен зат есім, сын есім, сан есімді түсіндіргенде сөйлем құрату, сұрақ-жауап арқылы ережені, анықтамаларды өздері құрап шығады.

Қорыта келгенде, өз туған жеріне деген мақтаныш, махаббат сезімдерін одан әрі дамытад. Тілді үйретудың басты түйіні, кілті – қазақ тілінде сөйлесе білу, өз ойын жеткізе білу. Ол әрбір сабақта осы қарастырылып отырған аймақты компонентті тақырыбына тілдесе білуден басталып кез келген ортада рікірлесуге дейін жетеді. Сондықтан оқытудағы әр турлі жұмыстар орталық өзектен пайда болып келіп, басты түйінге айналып соғып отыруы керек.

Барлық жұмыс түрлері тілдік материалмен салаларды тізбектеп оқыта берумен емес, олардың ішінен сөйлеуге қажетті ең керектілерін сұраптап ала білумен, сөйлеу материалды танумен, оларды дұрыс қолданумен, сөйлеу әрекетінде тиімді пайдалана білумен де ерекшеленеді.

Жұмыс барысында нәтижеге тек қатысымдық әдіспен қатар, басқа да иновациялық технологиялардың элементтерін қолданып, солардың жақсы нәтижесін оқушыларымның жетістіктерінен көріп келемін. Біріншіден, оқушыларым дыбыстық ерекшеліктерді жақсы меңгерген, яғни айтылым дағдылары жоғары. Екіншіден, ауызекі сөйлеу дағдылары жоғары. Күнделікті жұптап, топтап жұмыс істеудің нәтижесінде оқушылар берілген тақырыпқа,

соның ішінде бүгінгі өзекті деген аймақтық компоненттер тақырыбына сұрақ қоя білу, жауап беру дағдылары даму үстінде.

Ұлы ғалым Ахмет Байтұрсынов былай деген екен «жақсы мұғалім деген атқа түрлі әдістерді меңгеріп, соларды оқытуда қолда білу арқылы ғана жетуге болады. Сонымен қатар, бірнеше әдісті меңгеріп қана қоймай, табанда өзі қажет әдісті тауып, пайдалана білу керек»

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1.А.Байтұрсынов А.Қай әдіс жақсы? Жаңа мектеп. 1928, №4

2.Балақаев.М. Тіл мәдениеті және қазақ тілін оқыту. Алматы, мектеп, 1989. 3.Қордабаев Т.Р. Жалпы тіл білімі. Алматы, мектеп, 1975.

4.Қордабаев Т.Р. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Қарағанды университеті, 1992. 5.Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. Алматы, 2000. 6.Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению.

ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ДАМЫТУ

Шамаханова Айнагуль Абуовна
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Н.Бекежанов ауылы
МКҚК "Қарлығаш" бөбекжай-бақшасы" тәрбиеші

Балабақша – бала өміріндегі маңызды кезеңдер мен алғашқы дамудың негізі қаланатын орын. Осы кезеңде балалардың когнитивті, эмоциялық, әлеуметтік және физикалық дамуы үшін оңтайлы жағдайлар жасау қажеттілігі күннен-күнге маңызды болып келеді. Балалардың әлемді тану жолында басты құрал – ойын. Ойын – баланың әлеммен танысу тәсілі, әрі ол баланың дамуына әсер ететін маңызды педагогикалық әдіс болып табылады. Ойын арқылы оқыту және дамыту бағдарламасы балабақша тәрбиешілеріне балалардың танымдық қабілеттерін арттыруға, шығармашылық әлеуетін дамытуға, әлеуметтік дағдыларды меңгеруге арналған практикалық және теориялық бағыттағы кешенді бағдарлама болып табылады. Ойын әдістерін қолдану арқылы тәрбиешілер баланың тұлғалық және интеллектуалдық дамуында ерекше орын алатын іс-әрекеттерді ұйымдастыруды үйренеді.

Бағдарламаның басты мақсаты – балалардың дамуын ойын арқылы жүзеге асыру, сонымен қатар тәрбиешілердің педагогикалық шеберліктерін арттыру, оқу үрдісінде ойынның тиімді қолданылуын қамтамасыз ету.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Ойын әдістерінің маңыздылығын түсіндіру: Ойынның балалардың эмоциялық, интеллектуалдық және әлеуметтік дамуына қалай әсер ететінін қарастыру.

2. Ойын түрлерін талдау: Балабақшадағы балалардың жас ерекшеліктеріне сай түрлі ойын түрлерін таңдап, олардың тиімділігін анықтау.

3. Тәрбиешілердің кәсіби біліктілігін арттыру: Ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістерін жетілдіру, тәрбиешілерге балалармен жұмыс істеуде жаңа тәсілдер мен стратегияларды ұсыну.

4. Ойын алаңдарын ұйымдастыру: Балалар үшін ойын алаңдарын ұйымдастыруды жоспарлау және оның дамытушылық қасиеттерін көрсету.

5. Топтық және жеке ойындар арқылы әлеуметтік дағдыларды дамыту: Балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы мен топтық жұмыс дағдыларын дамыту.

Бағдарламаның құрылымы: Бағдарлама бірнеше бөлімдерден тұрады:

1. Ойынның психологиялық негіздері: Ойын мен баланың дамуындағы байланыс, оның жан-жақты дамуына әсері.

2. Әр түрлі ойын әдістері: Танымдық, шығармашылық, логикалық және әлеуметтік ойын түрлері.

3. Ойын арқылы дағдыларды қалыптастыру: Балалардың тілін дамыту, әлеуметтік дағдыларды меңгеру, дене шынықтыру ойындары.

4. Ойын алаңдарын ұйымдастыру: Ойын алаңдары мен құралдарын тиімді пайдалану жолдары.

5. Практикалық қолдану: Ойындарды күнделікті тәрбие жұмысына енгізу тәсілдері, әдістемелік ұсыныстар.

Бағдарламаның мақсаты: Ойын арқылы оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдістерін енгізу, тәрбиешілерге балаларды дамыту үшін ойын элементтерін үнемі қолданудың маңызды екенін көрсету. Бағдарлама балалардың қызығушылығын арттыру, олардың оқуға деген ынтасын ояту мақсатында бағытталған. Баланың ойын арқылы үйренуі – бұл баланың дамуының табиғи жолы. Сондықтан, тәрбиешілерге ойынның әртүрлі түрлерін ұтымды пайдалану тәсілдерін үйрету, олардың шығармашылық әлеуетін дамыту – бағдарламаның басты міндеті болып табылады.

Күтілетін нәтижелер 1. Балалардың дамуына оң әсер ету:

- Ойын арқылы балалардың когнитивтік, әлеуметтік, эмоциялық және физикалық дамуы жетілдіріледі.

- Балалардың қызығушылығы мен ынтасы артады, шығармашылық қабілеттері дамиды.

-Әлеуметтік дағдыларды меңгеру, топтық жұмысқа бейімделу деңгейі өседі.

- Балалардың тілдік қабілеттері мен логикалық ойлау дағдылары жақсарады.

2. Тәрбиешілердің кәсіби шеберліктерін арттыру:

- Тәрбиешілер ойынның психологиялық негіздерін түсініп, балалардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес ойын әдістерін тиімді қолдануды үйренеді.

- Тәрбиешілер балалардың даму деңгейін ескере отырып, әртүрлі ойын түрлерін таңдауды, оларды баланың қызығушылығын арттыру үшін ұтымды пайдалануды меңгереді.

- Тәрбиешілер ойын алаңдарын ұйымдастыруда шығармашылық әдістерді қолдануды үйреніп, балалардың денсаулығын сақтауға, психологиялық жайлылықты қамтамасыз етуге бағытталған жағдайлар жасайды.

3. Ойынның оқу процесіне интеграциясы:

- Ойын элементтері балабақшадағы оқу процесіне толығымен интеграцияланады, бұл балалардың оқу материалдарын қызығушылықпен қабылдауға ықпал етеді.

-Ойын арқылы балалар өз білімдерін іс жүзінде қолдана отырып, оқу процесіне белсене қатысады.

- Оқу бағдарламаларына ойын әдістері мен әдістемелерін енгізу нәтижесінде балалардың оқу мотивациясы жоғарылайды.

4. Балалардың әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларының дамуы:

- Топтық ойындар арқылы балалар бір-бірімен тіл табысуды, ортақ шешім қабылдауды, көмек көрсету мен көмек алуды үйренеді.

- Әлеуметтік ортаға бейімделу деңгейі артып, балалардың қарымқатынас жасау дағдылары дамиды.

- Қоғамдық мінез-құлықтың негізгі ережелерін, әртүрлі әлеуметтік рөлдерді (достық, көмектесу, сыйластық) меңгеру жүзеге асады.

5. Балалардың эмоционалды дамуы:

- Ойын балалардың эмоциялық жағдайларын дұрыс бағытта дамытуға ықпал етеді, соның нәтижесінде баланың өзін-өзі бағалауы жоғарылайды.

- Тәрбиешілер баланың эмоционалдық жай-күйін бақылап, ойынның психологиялық әсерін түсініп, сол арқылы баланың жеке тұлғалық дамуында қолдау көрсетеді.

-Стресстен арылу, эмоционалды тұрақтылықты қалыптастыру бағытында ойынның рөлі артады.

6. Тәрбиешілердің ойын құралдары мен әдістеріне шығармашылық тұрғыдан қарауы:

- Тәрбиешілер балаларға қызықты және тиімді ойын құралдарын дайындап, оларды оқу және дамыту мақсатында ұтымды пайдаланады.

- Әртүрлі ойын түрлерін дайындау кезінде тәрбиешілер шығармашылық тәсілдерді қолдануды үйренеді, бұл балалардың қызығушылығын арттырады.

7. Ойын арқылы денсаулықты нығайту:

- Физикалық ойындар мен дене шынықтыру әрекеттері балалардың денсаулығын жақсартады, бұл балалардың бойында физикалық белсенділік пен энергияның артуына ықпал етеді.

- Ойын арқылы денсаулықты сақтау дағдылары қалыптасып, салауатты өмір салтына үйрету іске асады.

Бағдарламаға қойылатын талаптар

1. Білім беру сапасы

Бағдарлама балалардың жан-жақты дамуына ықпал етуі тиіс. Ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістері балалардың оқу мен тәрбиелеуге деген ынтасын арттырып, танымдық қабілеттерін жақсартуға бағытталған.

2.Балалардың қауіпсіздігі Ойын алаңдарын ұйымдастыруда балалардың қауіпсіздігі мен денсаулығын сақтау басты назарда болуы керек. Бағдарлама балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті санитарлық-гигиеналық талаптарға сәйкес болуы тиіс.

3.Тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігі

Тәрбиешілер бағдарламада көрсетілген әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана отырып, балалардың дамуына жағдай жасауы қажет. Ойын әдістерін меңгеру және қолдану тәрбиешінің кәсіби деңгейін арттыруға ықпал етеді.

4.Инклюзивті білім беру

Бағдарлама инклюзивті білім беру қағидаттарына сәйкес жүзеге асырылуы тиіс. Әртүрлі қажеттіліктері бар балалар үшін ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістері тең мүмкіндік беретін әдістемелерді қамтиды.

5.Отбасымен ынтымақтастық

Бағдарлама ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орнатуды көздейді. Ойын әдістерін үйрету және баланың дамуындағы жетістіктерді ата-аналармен бірге талқылау жұмыстары ұйымдастырылады.

ПРОФЕССИОНАЛЬНО ВАЖНЫЕ КАЧЕСТВА И УМЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ

Шраева Гульсим Канатжановна
магистр естественных наук, учитель физики и информатики
КГУ СШЛ №23 им. А.Ермекова г.Актобе. Казахстан.

Аннотация: Рассматриваются качества современного педагога, его соответствие сегодняшним требованиям. Также личные качества, которые способствуют созданию благоприятной образовательной среды и гармоничному взаимодействию с учащимися. Выбранная мною тема обусловлена современными реалиями.

Ключевые слова: учитель, современный, профессионал, наставник, развитие, творчество.

Профессионализм и преданность делу — вот два важнейших столпа, на которых строится идеальный образ педагога. Помимо знания предмета и умения преподавать, учитель должен обладать определенными личными качествами, которые способствуют созданию благоприятной образовательной среды и гармоничному взаимодействию с учениками. От профессиональной грамотности до эмпатии и терпения — все качества педагога играют важную роль в формировании гармоничной образовательной среды, способствующей раскрытию потенциала каждого ребенка. В данной статье рассматривая ключевые профессиональные компетенции и личностные черты, которые делают учителя истинным вдохновителем и наставником для своих учеников.

✓ эмпатия и понимание — понимать потребности, интересы и проблемы учеников, проявлять внимание и заботу, чтобы создать поддерживающую атмосферу в классе;
✓ толерантность — быть терпеливым, поддерживающим и готовым адаптироваться под индивидуальные особенности каждого ребенка;
✓ организационные навыки — грамотно организовывать учебный процесс, распределять время и ресурсы для достижения максимальных результатов;
✓ коммуникабельность — обладать отличными навыками общения, чтобы эффективно взаимодействовать с учениками, родителями и коллегами.

Учитель помогает ученикам благодаря своим качествам и мастерству. Его характер, умение находить общий язык с детьми и творческие идеи вдохновляют их стремиться к большему. Чтобы быть эффективным, педагог постоянно учится, пробует новые подходы и совершенствует свои навыки. Личность учителя становится ориентиром для учеников, помогая им развивать себя и смело идти к новым целям.

Личные качества учителя играют огромную роль в том, как дети воспринимают учебу и самого учителя. Они помогают выстроить доверительные отношения, создать атмосферу, в которой ученикам комфортно расти, ошибаться и учиться на своих ошибках. Разобрали несколько качеств, которые характерны для педагогов.

Работа учителя — это не только про уроки и оценки. Это про любовь к детям, умение видеть их сильные стороны и помогать раскрывать потенциал. Учитель, который сам учится, ищет новые подходы и верит в своих учеников, становится тем, кого запоминают на всю жизнь.

XXI век диктует свои требования к учителю: на данный период времени важно первоклассно знать свой предмет, при этом развиваться в других направлениях, не связанных с учебным процессом. Например, заботиться о среде своего обитания. Можно создавать волонтёрские группы, формировать ЭКО – тропы, проводить массовые мероприятия с привлечением заинтересованных ребят. Этот опыт нужно обобщать, делиться с коллегами, чтобы показать, как можно приносить пользу своему городу, своей стране. В современном мире распространяются идеи ведения здорового образа жизни, где очень важно, чтобы человек был здоров не только ментально, но и физически. Естественно, эта тенденция наблюдается и в школьной жизни. И любой учитель должен поддерживать и этот тренд своим примером, демонстрируя учащимся необходимость занятия спортом, посещения различных спортивных секций, фитнес – клубов с целью поддержания хорошей физической формы.

Современной школе нужны компетентные, инициативные, креативные учителя, открытые ко всему новому, понимающие детскую психологию и особенности развития школьников, хорошо знающие свой предмет. Учителю важно не только совершенствовать свое педагогическое мастерство, но и увеличивать запас психологических знаний.

Современный учитель должен быть энергичным, жизнерадостным, излучать энергию добра, нести позитив своим ученикам. И в личной жизни он должен быть успешным и чувствовать себя комфортно внутри своей семьи.

Список литературы

1. Шамова Т.И., Давыденко Т.М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. М.: Центр «Педагогический поиск», 2011 год.
2. https://infolesson.kz/statya-na-temu-portret-sovremennogo-pedagoga-4443383.html
3. https://pedsovet.org/article/professionalno-vajnye-kachestva-i-umeniya-uchitelya

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЧИ СПЕЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА: ПУТЬ К КАРЬЕРНОМУ РОСТУ ЧЕРЕЗ РЕЧЕВУЮ КОМПЕТЕНТНОСТЬ

Якименко Юлия Геннадьевна
КГУ «Областная специальная школа-интернат No2 города Талдыкорган»,
Республика Казахстан, область Жетысу, город Талдыкорган

Аннотация. В условиях цифровизации образования и повышения профессиональных требований к педагогам, речевая компетентность становится важнейшим компонентом успешной профессиональной деятельности специального педагога. В докладе рассматриваются современные требования к профессиональной речи педагога, работающего с детьми с ограниченными возможностями здоровья, и раскрывается её роль в формировании уникального профессионального профиля. Особое внимание уделено инновационным практикам и онлайн-инструментам, позволяющим эффективно развивать речевые навыки.

Ключевые слова: специальное образование, дети с особыми образовательными потребностями, речевая компетентность, инновационные практики.

Сегодня в Казахстане большое внимание уделяется созданию общества равных возможностей для всех. Следуя мировым тенденциям в области социальной защиты, наша страна переходит от медицинского подхода к инвалидности, к социальному. Об этом говорится в Национальном плане по обеспечению прав и улучшению качества жизни людей с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года, утверждённом Постановлением Правительства от 28 мая 2019 года [1]. Главное отличие между медицинской и социальной моделями в том, что инвалидность, теперь понимается не только как проблема здоровья человека. Важную роль играют также условия окружающей среды и отношение общества, которые могут либо мешать, либо помогать человеку быть полноценным участником жизни.

В условиях внедрения инклюзивного образования требования к речевой и коммуникативной компетентности педагогов лишь повышаются. Этому способствует, во-первых, значимость коммуникации в процессе развития ребенка с ООП [2], а во-вторых, изменение самой роли школы, появление у учителей новых функций. Исследователи отмечают, что для успешной профессиональной деятельности учителям специального образования, помимо теоретических и методических знаний, необходимы развитые коммуникативные навыки. Это связано с тем, что значительную часть их работы составляют консультирование, координация и взаимодействие с другими педагогами.

F.Rodrigues и другие исследователи подчёркивают важную просветительскую и организационную роль учителей и всей школы. По их мнению, педагоги должны активно привлекать к образовательному процессу родителей, местное сообщество (включая родительские комитеты, неправительственные организации и другие заинтересованные стороны), чтобы обучение детей с ООП стало более результативным за счёт использования дополнительных ресурсов. Таким образом, школа должна выполнять не только обучающую, но и координирующую функцию [3].

В связи с этим, речь является важнейшим профессиональным инструментом педагога. Именно через неё осуществляется основная часть процесса обучения и воспитания. Не случайно словесные методы занимают значительное место в педагогической практике. В большинстве случаев именно учитель становится инициатором и организатором коммуникации.

Как отмечает Акимова О.Б., профессиональная речь педагога отражает различные аспекты его деятельности: педагогическое мастерство, стиль взаимодействия с учащимися, а также личностные качества, такие как эрудиция, способность к эмпатии, тактичность и другие [4, с. 124].

По мнению Лондаренко С.Ю., речь специального педагога должна отличаться грамматической правильностью, орфоэпической точностью и четкой дикцией. Это особенно

важно для детей с особыми образовательными потребностями: правильная речь облегчает понимание информации и служит образцом для формирования их собственной речи [5].

Недостаточное владение профессиональной речью может затруднять построение продуктивного диалога, снижать авторитет педагога, вызывать трудности в документационном сопровождении и презентации собственного опыта. В то же время развитая речевая компетентность способствует укреплению имиджа, формированию уникального профессионального стиля и повышению конкурентоспособности на рынке труда. Особенно актуальной становится задача внедрения инновационных практик речевого развития, доступных специалистам, что делает данную тему значимой и своевременной для обсуждения в профессиональном педагогическом сообществе.

В рамках доклада мы рассмотрим, каким требованиям должна соответствовать речь современного специального педагога, а также представим инновационные онлайн-ресурсы и практики, с помощью которых можно эффективно совершенствовать речевые навыки.

Речь специального педагога выполняет многофункциональную роль: она является средством обучения, коррекции, социализации, эмоциональной поддержки, а также инструментом профессионального общения. В XXI веке к речевому поведению педагога предъявляются новые, более комплексные требования, обусловленные не только спецификой работы с детьми с ОВЗ, но и изменениями в образовательной среде.

Среди ключевых требований выделяются следующие:

1. Ясность и доступность речи.

Педагог должен уметь выражать сложные идеи простыми словами, адаптируя речь к уровню восприятия ребёнка. Особенно важно это при работе с детьми с нарушениями интеллекта или речевого развития.

2. Грамотность.

Орфоэпическая, грамматическая и лексическая правильность речи формирует доверие к педагогу, влияет на восприятие его профессиональной компетентности родителями, коллегами и администрацией.

3. Логичность и структурированность.

Речь должна быть выстроена последовательно, с чётким логическим переходом между мыслями. Это необходимо как в образовательной, так и в публичной деятельности — при защите проектов, участии в конференциях и конкурсах.

4. Эмоциональная выразительность.

Особое значение в работе с детьми с особыми образовательными потребностями имеет интонация, темп, ритм и модуляция голоса. Именно через интонационно окрашенную речь педагог создаёт атмосферу безопасности и мотивации.

5. Коммуникативная гибкость.

Специальный педагог должен уметь быстро перестраивать речь в зависимости от ситуации — будь то объяснение ребёнку, разговор с родителями или доклад на методическом совещании.

6. Цифровая адаптивность речи.

Современные реалии требуют владения речью не только в очном формате, но и в дистанционной среде — при записи видеоуроков, участии в онлайн-конференциях, ведении образовательных блогов. Здесь особенно важны дикция, темп и чёткость.

Таким образом, речевая компетентность специального педагога сегодня — это не просто навык говорить правильно, а комплексное умение выстраивать продуктивное профессиональное общение в самых разных условиях. Владение этим навыком не только повышает качество образовательного процесса, но и является важным фактором профессионального роста и карьерных достижений.

Совершенствование речи — это не разовая задача, а системная профессиональная работа, требующая регулярной практики и осознанного подхода. Современные цифровые ресурсы позволяют педагогу заниматься развитием речи в удобном формате, индивидуально

и без необходимости владения иностранными языками. Особенно актуальны следующие доступные и эффективные онлайн-платформы и инструменты:

1. Яндекс. Мастерская речи

Инновационный онлайн-сервис, работающий в браузере или через «Умную колонку».

Возможности:

– Тренировка дикции с помощью скороговорок;

– Отработка интонации и чёткости речи;

– Интерактивная обратная связь (если использовать с Яндекс Станцией).

Пример: Упражнение «Произнеси скороговорку с разной скоростью».

Цель: развитие темпа и артикуляционной чёткости.

2. Курс «Говори красиво» на платформе Stepik

Бесплатный онлайн-курс.

Возможности:

– Обучение речевому дыханию;

– Упражнения на голос, интонацию, выразительность;

– Видеоуроки и задания с проверкой.

Пример: Проговорить длинную фразу на одном выдохе.

Цель: выработка плавности и дыхательной устойчивости речи.

3. «Оратор: развитие речи и памяти»

Бесплатное приложение для смартфона.

Возможности:

- 30 скороговорок разной сложности.
- 30 лучших стихов.
- Статистика и отслеживание личного прогресса.
- Встроенный секундомер для контроля скорости речи.
- Встроенное распознавание речи.
- Возможность добавлять свои тексты и скороговорки для тренировок.

4. *Vocal Image*

Приложение с бесплатным пробным периодом.

Возможности:

- ваш персональный ИИ-тренер голоса;
- Развитие навыков общения;
- Улучшение качества голоса;
- Индивидуальный план тренировок.

5. *Методика «аудиотренинга собственной речи»*

Самостоятельный метод, не требующий специальной платформы.

Возможности:

– Запись собственной речи (например, объяснения темы);

– Анализ дикции, логики, темпа, интонации;

– Самоконтроль и мониторинг прогресса.

Цель: выявление и коррекция индивидуальных речевых недостатков.

Онлайн-платформы, такие как Яндекс. Мастерская речи, Stepik, Оратор и другие, дают возможность каждому педагогу — независимо от места жительства или уровня подготовки — совершенствовать речь в комфортном темпе, получая современные инструменты саморазвития. Системная работа в этом направлении — это вклад не только в личный профессиональный успех, но и в повышение качества специального образования в целом.

Регулярная работа с этими ресурсами позволяет педагогу развивать свою речь в ключевых направлениях: дикция, темп, интонация, выразительность и структурность высказывания. В совокупности с традиционными практиками по развитию речи, чтением художественной литературы, регулярной работой с разными видами словарей, составлением словаря трудных слов, произношением скороговорок, решением тестов по культуре речи –

это усиливает профессиональный имидж, расширяет коммуникативные возможности и способствует карьерному росту в образовательной среде XXI века.

Литература

1. Об утверждении Национального плана по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года. — [Электронный ресурс]. — Access mode: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000326

2. Feng L. What makes special-education teachers special? Teacher training and achievement of students with disabilities / L. Feng, Tim Sass // Economics of Education Review. — 2013. — No 36. — P. 122–134. http://dx.doi.org/10.1016/j.econedurev.2013.06.006.

3. Forber-Pratt A.J. Disability identity development model: Voices from the ADA-generation / A.J. Forber-Pratt, M.P. Zape // Disability and Health Journal. — 2017. — Volume 10, Issue — P. 350–355.

4. Акимова О.Б. Вопросы культурно-речевой компетенции преподавателей высшей школы в системе повышения ква лификации / О.Б. Акимова // Акмеология профессионального образования. Материалы 15-й Междунар. науч.-практ. конф. — Екатеринбург: Изд-во Росс. гос. профес.-пед. ун-та, 2019. — С. 123–127.

5. Лондаренко С.Ю. Диагностика развития речевой компетенции студентов-дефектологов / С.Ю. Лондаренко // Вестн. Луган. гос. ун-та им. Владимира Даля. — 2021. — № 7 (49). — С. 149–155.

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз..... 3
Предисловие..... 4
Давлеткалиева Е.С.
Глобальные тренды в образовании и вызовы для учителя XXI века..... 5
Васич Б.К.
Европейские ключевые компетенции как основа современного образования..... 8
Леонид Григорьевич Хает
Карьерный рост учителя и корпоративная культура школы..... 12
Тесля Е.В.
Форматы совместной деятельности с поколением Z: карьерные точки роста..... 15
Мурзабекова Келбет Бирмаганбетовна
Уникальный профиль педагога xxi века: сочетание профессионализма, креативности и эмоционального интеллекта 21
Кухмазова Юлизана Шафиевна
Музыкальный педагог XXI века: от традиции к цифровой реальности..... 22
Мулдашева Б.К., Изтаева Г.А.
Карьера в техническом образовании: профиль педагога XXI века..... 25
Хамзина Гульжан Минуллаевна
Педагогический карьерный путь в условиях современных вызовов: стратегические ориентиры и практические решения..... 27

I - Секция

Абдигапарова Гулбану Нурлановна
Ұлы химиктердің шабыттандыратын әңгімелері: химияны оқытуда жасанды интеллектті қолдану аі моделі мен тәжірибесі..... 29
Айгуль Полатовна Абдуллаева
Программа факультатива «Brush up your english!»..... 35
Абилова Раушан Конлимкосовна
Мұғалімдердің бірегей профильдері: дағдылар мен білімдердің әртүрлілігі білім сапасына әсер етуі..... 37
Алина Жанар Балтабековна
Профессиональная позиция педагога..... 39
Алпысбаева Гульнар Кальниязовна
Ақпараттық технологияның химия пәні сабақтарында қолданылатын формалары мен әдістері..... 42
Алуадинова Гульмира Тулегеновна
Использование искусственного интеллекта на уроках русского языка и литературы 44
Амангелдиев Норсултан Джумабаевич
Тарих пәнінен білім берудің сапасын жетілдіру жолдары..... 46
Амангосова Эленора Мухтаровна
Мектепке дейінгі білім беру үдерісін басқарудың ұтымдандыру жолдары..... 48
Амандыкова Гульжан Хаббасовна
Инновационные методы в преподавании информатики в 5 классе..... 50
Амиров Анвар Попович
Принципы обучения физическим упражнениям..... 53
Апекова Гулим Жусупбековна
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының заманауи трендтері..... 55
Аяпбергенова Орынгүл Асқарқызы
Ағылшын тілін мансапқа бағыттап оқыту студенттерді кәсіби өмірге дайындаудың тиімді құралы 56
Баймурзина Айнур Оразбаевна
Білім берудегі жасанды интеллект..... 58

Bauyrzhanov Bakytzhan Bauyrzhanuly
Developing functional literacy through reading and listening: a school-based action research..... 61
Бейсебаева Райхан Ауелбековна
XXI ғасырда тарих пәні мұғалімінің сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктері..... 66
Бердибекова Алтынай Мамырхановна
Инновационные методы обучения на уроках русского языка в 6 классах..... 69
Берикова Бақытгул
Орыс тілін оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері..... 71
Бисенгалиева Шынар Жаугаштыевна
Формирование читательской грамотности у младших школьников..... 73
Боранбаева Афуза Алпысбаевна
Мұғалімнің заманауи құзыреттіліктері – оқушының болашағына жол..... 78
Ботабек Сәбира Ілиясқызы
Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылық: бастауыш сынып мұғалімінің маңызды дағдылары..... 80
Гусейнова Саодат
Рост учителя в xxi веке:развитие профессиональных навыков и личностного роста. 83
Достаева Жанагул Галимжановна
Инклюзивті және технологияға негізделген білім беру жүйесін дамытудағы мұғалімдердің ықпалы..... 85
Дуйсебаев Абдимуталип Айдаралиевич
Ұлы даланың әлем өркениетке қосқан үлесі..... 87
Дуйсебаева Маржан Балтабековна
Үздіксіз педагогикалық білім беру..... 90
Дюсенбаева Гульжан Амангазиевна
Колледж ішіндегі оқу үдерісінің әдістемелік қолдауын ұйымдастыру..... 93
Егізова Нұрлыгүл Мыңбаевна
Заманауи үрдісте қазақ тілін оқытуда тиімді инновациялық технологиялар арқылы білім беру жүйесін дамыту..... 102
Ербакиева Марьяна Машырыковна
Оқыту мен оқуды жетілдіру үшін кері байланыстың маңыздылығы..... 105
Еришова Асемгуль Сарсенгалиевна
Педагогтің кәсіби қалыптасуы мен дамуы-заман талабы..... 108
Yesengossova Gulmira
Professional development in english language teaching: trends, digital resources, and the singapore curriculum model..... 111
Есенова Галия Джамашевна
Применение искусственного интеллекта на уроках русского языка..... 114
Есмуханова Айнур Наурызбаевна
Информатика сабағында жасанды интеллектті пайдаланудың маңызы..... 116
Жанкина Гүлбану Қосайқызы
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 118
Жуматова Индира Жанаткызы
Ағылшын тілін үйретуде жасанды интелектті тиімді қолдану..... 120
Жумашева Динара Амантаевна
Ағылшын тілін оқытудағы жаңа әдіс – тәсілдерді тиімді пайдалану жолдары..... 123
Ибрагимова Таита Султановна
Современные компетенции учителя информатики: требования XXI века..... 126
Имаш Гулбану
Дизартриялық бұзылыстары бар балалармен логопедиялық түзету жұмыстарының ерекшелігі..... 129

Кайыржанова Бакыт Кумаргалиевна
Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың тиімді жолдары..... 132
Калачева Елена Владимировна
Игровые технологии на уроках английского языка..... 135
Калиева Майгуль Ермековна
Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту..... 137
Коикельдинова Анар Аскербаевна
Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі-нәтижелі білім берудің негізі..... 139
Кумекова Гульмира Булековна
Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер..... 142
Кунанова Айнур Амангельдыевна
Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті – оқу үдерісінің қозғаушы күші..... 145
Маханбетжанова Гульнар Маханбетхалиевна
Пленэр -кәсіби шеберліктікті қалыптастырудағы негізгі бағыт..... 148
Мейримова Марзия Шаймерденовна
Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың рөлі..... 151
Мирзаева Курбангуль Эсиргаповна
Практикалық қазақ тілі 155
Мухаметкали Самал Хусайынқызы
Ерте кәсіптік бағдарлау және бейіндік оқыту, метапәндік құзыреттіліктер қалыптастыру..... 157
Мынбаева Жанаргул Елемесовна
Цифровизация образования: поблемы и новые подходы в преподавании географии..... 161
II – секция
Абдильденова Динара Нұрмаханқызы
Цифрлық технологиялар дәуіріндегі география пәні мұғалімінің кәсіби дамуы..... 164
Абилхасова Мирамгул Ермухановна
Бастауыш сыныпта бжб, тжб тапсырмаларын дайындауға қойылатын талаптар... 167
Азимкулова Замира Уринбосаровна
Ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабағында кеңінен қолдану..... 172
Байсерикова Наталья Сергеевна
Организация внеурочной спортивной деятельности как инструмент формирования ЗОЖ у школьников..... 175
Бекбатырова Сауле Сайлаубековна
Использование исскуственного интелекта на уроках химии в 8 классе на примере изучения темы «Кислоты»..... 177
Бексултанова Гульнур Жаксылыккызы
Тарих пәнін оқытудың заманауи цифрлық ресурстары..... 179
Волошина Инна Анатольевна
Интегрированные уроки и проекты по немецкому языку в общеобразовательной школе..... 182
Жадауов Түгел Қуанышбайұлы
Педагогтің эмоционалдық интеллектісі: сабақты тиімді басқарудың құралы..... 186
Жауынбаева Ира Шыганаковна
Қазақ тілі пәнін оқытуда заманауи технологияларды қолдану..... 188
Исаева Дина Шаймерденовна
Информатика пәнін оқытуда озық технологияларды қолданудың тиімділігі..... 190
Исмаилова Инабат Кайратовна
Актуальные проблемы преподавания химии 192

Калыбаева Задагуль Боранбаевна
Инклюзивті білім берудің негізгі түсінігі мен ұстанымдары..... 194
Караева Мая Мизанбаевна
Педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 197
Касенова Ырыскат Кабималлаевна
Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасын құрудағы мұғалімдердің рөлі..... 199
Қалдар Гүлнар Исахқызы
Дамыта оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу..... 201
Мамбетбаева Фарида Туганбаевна
Ағылшын тілін оқытуда оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру..... 203
Молдагазина Асыл Жумагалиевна
Оқушылардың шығармашылық қабілеті мен креативті ойлауын дамыту жолдары... 204
Мырзагалиева Токжан Тлековна
Бастауыш сынып оқушыларында оқу мотивациясын қалыптастыру жолдары..... 206
Наурызбаева Айнұр Ақбергенқызы
Педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы: заманауи әдіс-тәсілдер..... 208
Нуржигитова Айгуль Демесиновна
21 ғасырдағы сұранысқа ие кәсіби құзіреттіліктер..... 211
Нурмуханбетова Назым Бейсенбаевна
Бағалау жүйесі мен оқытудың сапасы..... 214
Нұрлыбаева Олболсун Хамзақызы
Ән салуда музыкалық ырғақты игеру формасы..... 216
Нұрмұханбетова Назгүл Бейсенбайқызы
Цифрлық дәуірдегі мұғалім: кәсіби даму мен жаңа мүмкіндіктер..... 218
Нұртаза Ләззат Мұханбетсадыққызы
Мектепке дейінгі балалардың денсаулығын нығайту жеке гигиенасы..... 220
Полын Алла Викторовна
Игровые технологии как средство повышения качества знаний в начальной школе. 222
Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы
Биология және химия сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру ерекшеліктері..... 225
Рискулова Майрамгул Бигалиевна
Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастыру: авс деңгейіндегі тапсырмаларды құрастыру..... 228
Сальменова Гулия Темирбековна
Ұстаздың қабілет картасы: «Сапалы білімге апарар жол»..... 229
Сармурзина Гулбану Оналбаевна
Диалогтық оқыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту..... 233
Сейтханова Бахыт Тулегеновна
Тұлға және әдебиет: қазақ әдебиетіндегі кейіпкерлер әлемі..... 235
Серікбаева Айгүл Болатқызы
Мектепке дейінгі білім беруде жаңа технологияның тиімділігі..... 238
Сисенова Клара Туралиевна
Образование в казахстане: ИИ — угроза или помощник для учителей?..... 240
Сыдыкова Сауле Акажановна
Заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолы..... 242
Тәжен Айнұр Бекмұратқызы
New trends in the professional development of an english teacher..... 245
Тажмагамбетова Светлана Сагынбаевна
Педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 246

Темирханова Мадина Бексултановна
Белсенді тәсілдерді сабақта тиімді пайдалану..... 248
Орынтаева Айгул Жайгалиевна, Тілеуханова Ботакөз Тілеуханқызы
21 ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер..... 252
Тлембаева Анаргүль Барлыковна
Преподавание предмета истории в 21 веке: вызовы и возможности…… 254
Тлеумаганбетова Жанарнгуль Тасболатовна
Қазақ тілінің болашағы – жасанды интеллект саласында..... 256
Тортаева Молдир Шапаевна
География пәнінде оқушылардың қызығушылығын арттыруда жасанды интеллекттің рөлі..... 259
Тугелбаева Айша Болекбаевна
XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер..... 261
Уксукбаев Амангельды Елюбаевич
Формирование критического мышления на уроках истории..... 264
Хасенова Дина Сырымовна
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 266
Шатырбаева Жазира Асемхановна
Мәтінді есептер арқылы оқушылардың логикалық ойлау дағдыларын дамыту..... 269
Юлдашева Лилия Фаритовна
Развитие нестандартного мышления младших школьников..... 271

III – секция

Абаева Кулшат Мырзабековна
Пәндер арасындағы байланысты нығайту: математика, физика және информатика арқылы жаратылыстану ғылымдарын оқытудағы жаңа тәсілдер..... 275
Абдижамилова Дилноза Мехманкуловна
Ілім алушылардың математикалық сауаттылығын арттыруда білім жүйесіндегі жаңа трендтер мен технологиялардың маңызы авторлық бағдарлама негізінде тәжірибе тарату..... 279
Алдабергенова Нургуль Жумаевна
Мектеп оқушыларының психологиялық даму ерекшеліктері..... 282
Альжанова Танагул Жанайдаровна
Қазақ әдебиетін оқытуда графикалық органайзерді қолдану әдістері 287
Аманжанова Жанар Бактыбаевна
Ағылшын тілі сабақтарында көрнекіліктерді пайдалану арқылы оқушыларының танымдық қызығушылықтарын дамыту..... 291
Аманжолқызы Айдана
Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасын құрудағы мұғалімдердің рөлі..... 295
Артықбай Данагүл Майлыбайқызы
Мәтінмен жұмыс кезеңіндегі тиімді әдіс-тәсілдердің маңызы..... 297
Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна
Формирование функциональной грамотности младших школьников на уроках в начальной школе..... 299
Бақтыбаева Қалдыгүл Жақсылыққызы
Музыка өнердің құдіреті..... 302
Балгазина Гульмира Нуралиевна
Жаңа заман мұғалімі: көшбасшылық пен шығармашылықтың үйлесімі..... 303
Бекбатырова Гульнар Сайлаубековна
Педагогика и stem: развитие карьеры учителя в XXI веке..... 306
Бельчуевская Виктория Григорьевна
Туризм в комплексе образования..... 308

Болтаева Актоты Туребаевна
Жаңа замандағы жаңашыл мұғалім қандай болмақ?..... 310
Геворкян Александр Робертович
Решение практико-ориентированных задач на уроках математики с применением технологии диалога культур..... 312
Далабаева Самал Кумаргазыновна
XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекеше ұстаздың профилі..... 315
Дарибаева Нурсулу Азырхановна
Использование нетрадиционных игр для развития моторики и координации у школьников..... 317
Джапанова Нина Абилгазыевна
Қазақ тілі мен әдебиетінен құзыреттілік тұрғысында білім беру – әлемдік білім кеңістігіне енудің кепілі..... 320
Дошмаганбетова Нуржанат Есеновна
Биолгия сабағында stem заманауи технологиясын қолданудың тиімділігі..... 322
Еламанова Гульхан Усербаевна
Ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану..... 324
Еришева Жанат Сейтбаевна
Жаңа қоғам мұғалімінің педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы құзыреттілігін дамыту 326
Жайлаубек Шолпан Ергенқызы
Көру қабілеті зақымдалған 3-4 жастағы балалардың сипап сезуі мен ұсақ моторикасын диагностикалау..... 329
Zhumagaziyeva Alfiya
Mastering pronunciation with shadowing and song..... 332
Жуманазарова Разия Тажетдиновна
Исследователи и эксперты в области педагогики..... 335
Идрисова Жанар Карабалаевна
Ұлттық құндылықтар – ұлт болашағы..... 336
Ілияс Лариса Таңатқанқызы
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 339
Каримова Салтанат Саматовна
Ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың психофизиологиялық тұрғыдан ерекшеліктері..... 343
Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы
Оқушылардың кәсіби құзіреттілігін дамыту платформасы..... 346
Кемешева Сауле Турсуновна
Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық құндылықтар арқылы шығармашылығын дамыту..... 349
Кененбаева Гулжанар Бериковна
Балабақша-барлық тәрбие мен білімнің ең алғаш баспалдағы..... 351
Кожамсеитова Айнагул Ахатовна
Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары..... 352
Косжанова Айгуль Орынбековна
Современные вызовы как импульс к развитию педагогической карьеры..... 354
Космуратова Айжан Амангельдиена
Ағылшын тілі сабағында жаңа технологиялар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту..... 356
Котова Людмила Индюновна
Эффективные формы и методы работы для повышения образовательных возможностей слабомотивированных учащихся..... 357

Кузьмина Ирина Анатольевна
Эффективность использования упражнений по типу круговая тренировка для повышения двигательной активности на уроках физической культуры..... 360
Кусаинова Айжан Айтжановна
Инклюзивті оқытудағы мұғалімнің рөлі..... 362
Қасенова Аида Сейтқазықызы
Профессиональный профиль современного школьного учителя..... 368
Құттыбай Гүлнәр Ибрайқызы
Мұғалімдердің бірегей профильдері: дағдылар мен білімдердің әртүрлілігі білім сапасына әсер етуі..... 369
Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамыту..... 372
Майманова Жайна Меделбаевна
Биология сабақтарда түрлі деңгейлі тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктері..... 374
Медина Гаухар Мақсатқызы
«Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды түзете-дамытып ортаға қосу жолдары» авторлық бағдарламаны тарату..... 377
Моменова Мирагуль Боранбаевна
Көркем еңбек пәнінің маңыздылығы..... 379
Мустанова Марал Булатовна
Soft skills пен hard skills: қазіргі педагогтің кәсіби портреті..... 382
Мухаметханова Гульжанат Сейпиловна
Структура, современные подходы и основные направления учебно - воспитательной работы при организации и проведении внеурочной деятельности учащихся с целью улучшения их успеваемости..... 383
Нальбекова Жанат Дуйсенхановна
Педагогикалық білім беру жүйесінде қолданылатын инновациялық жаңа технологиялар..... 386
Нурбаева Миргуль Кыдырбаевна
Цифрлық білім беру – заманауи оқыту кілті..... 389
Нурсапина Салима Тлековна
Биология сабағында жаңартылған білім бойынша әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану 391
Нуршева Майра Бектурсынкызы
Уникальный профиль учителя: вклад в повышение качества образования через развитие функциональной грамотности..... 393
Отаралиева Бақытжан Еңсепқызы
Бастауыш сыныптың әдебиеттік оқу сабағында мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді түрлері..... 395
Рыскулова Аида Жайиковна
Педагогика саласындағы зерттеушілер мен сарапшылар..... 398
Саулебекова Рано Баратовна
Бастауыш сыныпта әдіс тәсілдерді тиімді қолдану..... 399
Сейтбекова Гульмира Сексеновна
Бастауыш білім берудегі кедергілерді еңсеруде "үштұғыр" педагогикалық жобасының тиімділігі..... 401
Сулекенова Гулжан Утесиновна
Арт –технологияның инклюзивті білім берудегі рөлі..... 404
Суюндикова Алия Тныштыкбаевна
Биология және химия сабағында жасанды интеллектінің GOBLIN TOOLS, POE чаттарын және CANVA, RENDERFOREST сервистерінің мүмкіндіктерін қолдану.. 407

Тастекеева Алла Куандыковна
Как языковая компетенция становится ключом к развитию soft skills и цифровой культуры..... 409
Тлегенова Лаура Максотовна
The role of ai in teaching reading Sub-Skills..... 412
Тлеулиева Гульайм Шингизовна
Методы исследования для измерения эффективности внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» в процесс обучения учащихся 4 класса..... 414
Тутаева Алия Мадыевна
Игровые приёмы в логопедической работе с младшими школьниками, имеющими нарушения письменной и устной речи..... 418
Улыкпанова Бакыт Жолдаскалиевна
Балабақша мен отбасының серіктестігі – тиімді тәрбиенің негізі..... 420
Фархатова Әйгерім Фархатқызы
Примененение функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы..... 423
Хасанова Тахмина Молахметовна
Развитие координации в баскетболе у детей 11-13 лет..... 424
Чоканова Гульмира Мырзакановна
Арнайы мектепте қазақ тілі пәнін оқытудың ерекшеліктері мен әдістері..... 425
Шамаханова Айнагуль Абуовна
Ойын арқылы оқыту және дамыту..... 428
Шраева Гульсим Канатжановна
Профессионально важные качества и умения современного учителя..... 430
Якименко Юлия Геннадьевна
Современные требования к речи специального педагога: Путь к карьерному росту через речевую компетентность..... 432

"XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ ҰСТАЗДЫҚ ПРОФИЛІ

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫ

Теруге 05.05.2025 жіберілді.
Баспаға 16.05.2025. қол қойылды
Пішімі 60х84/8. Қағазы офсеттік.

«Mentor» Әдістемелік орталығы
Қазақстан Республикасы Ақтөбе қаласы А.Молдағұлова 66/2
Тел: 8 702 226 1560

«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ»
АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫНЫҢ ФИЛИАЛЫ
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

"XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ ҰСТАЗДЫҢ ПРОФИЛІ "

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

М А Т Е Р И А Л Д А Р Ы

М А Т Е Р И А Л Ы

МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

"ПЕДАГОГ В XXI ВЕКЕ: КАРЬЕРНЫЙ РОСТ И УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ УЧИТЕЛЯ"

Ақтөбе
2025

УДК 37.0
ББК 74.00
Ж66

Редакциялық алқа
Нурбергенова С.Т., Давлеткалиева Е.С., Кадирова З.К., Сулекенова Г.У., Рысбекова А.М., Муханбедин А.А.

Ж66 «XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы.// «Mentor» Әдістемелік орталығы.-Ақтөбе:2025ж.- 410б.

ISBN 978-601-7358-29-7

Жинаққа Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысушы педагогтардың кәсіби дамуының заманауи аспектілеріне арналған ғылыми және тәжірибеге бағытталған мақалалары енгізілген.

Мақала авторлары педагогтың жеке оқыту стилін қалыптастыру, XXI ғасырдағы білім берудің мансаптық өсуін, білім үрдісіне инновациялық технологияларды енгізу, сонымен қатар мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен көшбасшылық қасиеттерін дамыту мәселелерін қарастырады.

Материалы сборника адресованы исследователям, преподавателям, руководителям образовательных учреждений и студентам педагогических направлений.

Жинақ материалдары ғылыми қызметкерлерге, педагогтарға, оқу орындарының басшыларына және педагогикалық оқу орнының студенттеріне арналған.

Сборник включает научные и практико-ориентированные статьи участников Международной научно-практической конференции, посвящённой современным аспектам профессионального развития педагога. Авторы рассматривают вопросы формирования индивидуального педагогического стиля, карьерного роста в образовательной среде XXI века, внедрения инновационных технологий в обучение, а также развития профессиональных компетенций и лидерских качеств учителя. Материалы сборника адресованы исследователям, преподавателям, руководителям образовательных учреждений и студентам педагогических направлений.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-7358-29-7 «Mentor» Әдістемелік орталығы

АЛҒЫ СӨЗ

Қарқынды дамып жатқан ақпараттық қоғам, цифрлық трансформация және жаһандық әлеуметтік өзгерістер жағдайында білім беру жүйесі педагогтың рөлін қайта қарастыру қажеттілігін талап етіп отыр.

XXI ғасыр педагогы білімді жеткізіп қана қоймайды, сонымен қатар тәлімгер, стратег, жаңа құндылықтар мен технологияларды жеткізуші және әр оқушының жеке білім беру траекториясын құра алады.

Педагогикалық ұжымның кәсіби әлеуетін дамытуға бағытталған пәнаралық ғылыми диалог, тәжірибе алмасу, озық идеялар мен тәжірибелерді талқылау алаңы ретінде «XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция ұйымдастырылды.

Конференцияның негізгі бағыты педагогтың мансаптық өсу тетіктерін зерделеуге, ерекше кәсіби профильді жобалауға және білім беру ортасында сұранысқа ие заманауи құзыреттіліктерді дамытуға бағытталған.

Бұл электронды жинаққа Қазақстан Республикасының әртүрлі елдері мен аймақтарынан келген конференцияға қатысушылар – зерттеушілер, оқытушылар, менеджерлер және жас ғалымдардың мақалалары енгізілген.

Материалдар тақырыптары педагогикалық қызметтің теориялық және әдістемелік негіздерінен бастап инновациялық білім беру технологияларын және мансапты қолдау стратегияларын енгізу тәжірибесін қамтиды.

Сборник представляет интерес для широкой аудитории — научных сотрудников, преподавателей вузов, руководителей образовательных организаций, студентов и аспирантов, докторантов педагогических направлений. Публикации могут быть использованы в научной, учебной и методической деятельности, а также при разработке программ повышения квалификации педагогов.

Жинақ– ғылыми қызметкерлердің, университет оқытушыларының, білім беру ұйымдары басшыларының, студенттер мен аспиранттардың, педагогикалық саладағы докторанттардың кең аудиториясын қамтиды. Жарияланымдар ғылыми, оқу және әдістемелік қызметте, сондай-ақ пеадгогтардың біліктілігін арттыру бағдарламаларын әзірлеуде пайдаланылуына кеңес береді.

Ұйымдастыру комитеті ұсынылған жұмыстардың жоғары ғылымилық деңгейіне, педагогтардың белсенді қатысқаны және қазіргі педагогика ғылымының дамуына қосқан үлесі үшін барлық авторларға алғысын білдіреді.

Ұйымдастыру алқасы
Халықаралық ғылыми-практикалық конференция
«XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекше ұстаздың профилі»

ПРЕДИСЛОВИЕ

В условиях стремительно развивающегося информационного общества, цифровой трансформации и глобальных социальных изменений система образования сталкивается с необходимостью переосмысления роли педагога. Учитель XXI века — не только передает знания, но является наставником, стратегом, носителем новых ценностей и технологий, способен выстраивать индивидуальную образовательную траекторию каждого обучающегося.

Международная научно-практическая конференция «Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя» была организована как платформа для междисциплинарного научного диалога, обмена опытом, обсуждения передовых идей и практик, направленных на развитие профессионального потенциала педагогических кадров. Основной акцент конференции сделан на изучение механизмов карьерного роста педагога, проектирование уникального профессионального профиля и формирование современных компетенций, востребованных в образовательной среде.

В настоящий электронный сборник, вошли статьи участников конференции — исследователей, педагогов, управленцев и молодых учёных из различных стран и регионов Республики Казахстан. Материалы охватывают широкий круг тем: от теоретико-методологических основ педагогической деятельности до описания практик внедрения инновационных образовательных технологий и стратегий карьерного сопровождения.

Сборник представляет интерес для широкой аудитории — научных сотрудников, преподавателей вузов, руководителей образовательных организаций, студентов и аспирантов, докторантов педагогических направлений. Публикации могут быть использованы в научной, учебной и методической деятельности, а также при разработке программ повышения квалификации педагогов.

Оргкомитет выражает благодарность всем авторам за высокий научный уровень представленных работ, активное участие в конференции и вклад в развитие современной педагогической науки.

Оргкомитет конференции
Международная научно-практическая конференция
«Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя»

ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ В ОБРАЗОВАНИИ И ВЫЗОВЫ ДЛЯ УЧИТЕЛЯ XXI ВЕКА

Давлеткалиева Е.С.
кандидат педагогических наук, доцент,
тренер кафедры естественных и математических наук
Филиала АО НЦПК Өрлеу» ИПР по Актюбинской области

Аннотация: В статье рассматриваются ключевые глобальные тенденции в сфере образования, оказывающие влияние на профессию учителя в XXI веке. Анализируются вызовы, связанные с цифровизацией, изменением ролей педагога, необходимостью формирования новых компетенций и устойчивостью к профессиональному выгоранию. Автор подчеркивает необходимость пересмотра подходов к профессиональному развитию учителей и выстраиванию гибкой, индивидуализированной траектории карьерного роста в условиях нестабильности и быстрой трансформации образовательной среды.

Ключевые слова: цифровизация образования, педагог XXI века, глобальные тренды, педагогические вызовы, профессиональное развитие, образовательная трансформация.

Введение. Современная система образования находится в постоянном процессе изменений, обусловленных глобальными вызовами — от стремительного технологического прогресса до социокультурных сдвигов, происходящих под влиянием урбанизации, миграции и изменения ценностных установок. Эти изменения напрямую влияют на профессию учителя, трансформируя его роль, задачи, формат взаимодействия с обучающимися и требования к профессиональной компетентности. В контексте международного образовательного пространства особое значение приобретает понимание глобальных трендов и готовность педагогов отвечать на вызовы времени.

1. Глобальные тренды в образовании.

Среди наиболее значимых мировых тенденций, оказывающих влияние на развитие образовательных систем, можно выделить следующие:

1) **Цифровизация и гибридные форматы обучения.** Внедрение цифровых платформ, развитие онлайн-курсов, применение искусственного интеллекта и виртуальной реальности радикально изменяют формат преподавания. Учитель теперь становится не единственным источником знаний, а модератором образовательного процесса, сопровождающим обучающегося в цифровой среде.

Цифровизация и гибридные форматы обучения – это две взаимосвязанные тенденции в образовании, которые активно внедряются в различные учебные заведения. Цифровизация означает внедрение цифровых технологий в учебный процесс, такие как онлайн-курсы, системы управления обучением, электронные библиотеки и виртуальная реальность. Гибридное обучение, в свою очередь, предполагает сочетание очного и дистанционного обучения, где одна ч**асть студентов участвует в занятиях лично, а другая – удаленно.**

Цифровизация стремится к оптимизации учебного процесса, повышению его эффективности и доступности.

К цифровым инструментам относятся онлайн-курсы, электронные библиотеки, платформы управления обучением, программное обеспечение для преподавания, виртуальная реальность и другие цифровые сервисы.

Преимущества цифровизации. Цифровизация может сделать образование более гибким и доступным, позволить ученикам получать знания в удобное время и в любом месте, а также повысить качество обучения благодаря интерактивным и персонализированным подходам.

Гибридное обучение сочетает очные занятия и дистанционное взаимодействие. Пример гибридного формата – это занятие, где часть учеников находится в аудитории, а

другая подключается к трансляции онлайн, взаимодействуя с преподавателем и другими учениками удаленно.

Гибридное обучение может быть полезно для студентов, которые не могут присутствовать на занятиях лично, для тех, кто предпочитает разные способы обучения, а также для преподавателей, которые могут использовать разные инструменты и технологии для достижения лучших результатов.

Для гибридного обучения необходима соответствующая инфраструктура, включая аудитории, оснащенные техникой для трансляции и онлайн-взаимодействия.

Цифровизация является основой для гибридного обучения, так как онлайн-платформы и инструменты позволяют организовать дистанционную часть обучения. Гибридное обучение, в свою очередь, является примером эффективного использования цифровых технологий в образовании.

В целом, как цифровизация, так и гибридное обучение представляют собой важные тренды в образовании, которые помогают сделать его более современным, доступным и эффективным.

2) **Персонализация образования.** Мировые подходы к обучению всё чаще ориентированы на индивидуальные образовательные траектории, что требует от педагога высокой гибкости, умения адаптировать содержание и методы под особенности каждого ученика. Персонализированное образование всё чаще внедряется в учебные процессы по всему миру. Данное направление, направленное на развитие личности учащегося, его потенциала и возможностей, позволяет выстроить подходящее обучение с учётом предпочтительных способов и темпов освоения знаний для конкретного школьника.

3) **Компетентностный подход.** Сдвиг от усвоения знаний к формированию ключевых компетенций (критическое мышление, креативность, коммуникативные навыки, цифровая грамотность) означает переосмысление целей и содержания обучения, а также методов оценки результатов.

Ключевые принципы, на которых основан компетентностный подход в образовании:

- *Междисциплинарность.* Учащийся осваивает разные предметные знания и умения не по отдельности, а в связке друг с другом, то есть в комплексе. Это помогает ему сформировать целостное представление о мире, развить системное мышление. Он сможет лучше ориентироваться в сложных ситуациях, замечать неочевидные взаимосвязи и применять широкий спектр методов для решения практических задач.
- *Развитие креативного начала личности.* Этот принцип предполагает формирование умения мыслить нестандартно, придумывать новые идеи и подходы, находить решения задач без готовых ответов.
- *Формирование коммуникативных навыков***.** Умение находить контакт с людьми, вести переговоры, разрешать конфликты и работать в команде — о важности этих навыков много говорят и пишут. Действительно, они необходимы любому современному специалисту, если речь идёт не о смотрителе маяка на изолированном острове.
- *Непрерывное образование и профессиональная мобильность.* Человек, готовый и способный быстро осваивать новые методы и технологии, постоянно учиться и переучиваться, может не опасаться того, что не сможет найти применение своим навыкам.
- *Профессиональная (то есть прикладная) направленность обучения. Освоение* академических дисциплин в компетентностном подходе всегда связано с реальной практикой. То есть перечень компетенций, которыми нужно овладеть учащимся, определяется в соответствии с запросами работодателей и социологических исследований. При этом содержание образования должно адаптироваться к изменяющимся условиям рынка и потребностям общества.
- *Индивидуализация.* Для каждого учащегося важно разработать такой образовательный маршрут, который учитывает его свойства личности, интересы и возможности. Принцип индивидуализации сталкивается с принципом профессиональной направленности. Потому что далеко не всегда та область, в которой интересно развиваться

самому человеку, будет востребована в рыночной экономике. Здесь приходится искать баланс.

- *Формирование универсальных компетенций.* Это ещё один принцип, который во многом проистекает из приведённых выше тезисов называют основополагающим для компетентностного подхода. То есть учащегося надо подготовить к активной профессиональной деятельности в любой области — в соответствии с его личными интересами, потребностями общества и рынка труда.

4) **Рост значимости непрерывного образования (lifelong learning).** Педагог сам становится активным участником непрерывного обучения: быстро меняющийся контекст требует регулярного обновления знаний, навыков и подходов.

5) **Этические и социокультурные вызовы.** Инклюзивность, мультикультурность, проблемы психологического здоровья, кибербезопасность и устойчивость — всё это сегодня входит в круг задач, которые учителю необходимо учитывать в своей профессиональной практике.

2. Вызовы для педагога XXI века:

1) *Новые профессиональные роли*. Педагог теперь — не только преподаватель, но и наставник, фасилитатор, тьютор, медиатор. Возрастает значение мягких навыков (soft skills), особенно эмоционального интеллекта, эмпатии, умения выстраивать доверительные отношения.

2) *Цифровой разрыв и необходимость постоянного апгрейда*. Не все педагоги успевают за развитием EdTech-инструментов, что может порождать сопротивление нововведениям и снижать эффективность образовательного процесса.

3) *Эмоциональное выгорание*. Увеличение нагрузки, требование к постоянной доступности, низкий уровень поддержки и высокий уровень ответственности приводят к профессиональному выгоранию, что особенно актуально в условиях постпандемической реальности.

4) *Отсутствие единой стратегии профессионального развития*. Во многих странах и регионах до сих пор не выстроены системные механизмы поддержки педагогической карьеры и сопровождения на разных этапах развития учителя.

3. Векторы поддержки и развития педагога.

Для эффективного ответа на современные вызовы необходимы следующие меры:

- Разработка гибких моделей повышения квалификации, интегрирующих онлайн и оффлайн форматы, основанных на принципах персонализации и профессиональной рефлексии.
- Создание цифровой образовательной среды, в которой учитель чувствует себя уверенно и безопасно.
- Внедрение наставничества и профессионального коучинга как формы поддержки на всех этапах педагогической карьеры.
- Разработка программ профилактики профессионального выгорания и систем психолого-педагогической поддержки.
- Повышение престижа педагогической профессии через медийные проекты, государственные инициативы и международное сотрудничество.

Заключение. Учитель XXI века — это ключевая фигура в условиях глобальной трансформации образования. Его профессиональная устойчивость, гибкость, готовность к обучению и инновациям определяют качество образования и его способность адаптироваться к вызовам времени. Понимание глобальных трендов, поддержка и сопровождение педагогов, а также развитие их уникального профессионального профиля — неотъемлемые условия построения эффективной и справедливой образовательной системы будущего.

Список литературы:

1. Алиева, Л. Б. (2020). Компетентностный подход в обновлённом образовании РК: теоретические и практические аспекты. // Образование и наука.

2. Асанова Д. Б. (2021). Цифровизация образования в Казахстане: перспективы и барьеры. // Вестник педагогики и психологии Центральной Азии.
3. Darling-Hammond, L. et al. (2017). Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World.
4. OECD. *Trends Shaping Education 2024*. — Paris: OECD Publishing.
5. UNESCO. *Futures of Education: Learning to Become*. — Paris, 2021.
6. UNESCO (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707
7. Fullan, M. (2020). The Deep Learning: Engage the World Change the World.
8. Fullan M. *The New Meaning of Educational Change*. — New York: Teachers College Press, 2020.

ЕВРОПЕЙСКИЕ КЛЮЧЕВЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Васич Бибигуль Келесовна
кандидат педагогических наук, доцент,
Ассоциация по академической мобильности, Ниш, Сербия

Европейские ключевые компетенции в образовании играют важнейшую роль в формировании образовательных систем стран Европейского Союза, обеспечивая стандартизированный подход к подготовке учеников и студентов к вызовам современного общества. Эти компетенции были определены Европейской комиссией и охватывают восемь основных направлений, направленных на развитие у человека способности эффективно функционировать и адаптироваться в быстро меняющемся мире.

В последние два десятилетия значительное внимание в отечественной и зарубежной научной литературе уделяется проблеме формирования ключевых компетенций, однако сами подходы и интерпретации понятий «компетенция» и «компетентность» заметно различаются.

В педагогическом контексте термин «формирование» понимается как процесс целенаправленного развития явлений, процессов или систем под воздействием педагогических методов. Это любые изменения, появление новых качеств и усложнение индивидуальных особенностей личности, социальных групп или образовательного сообщества в целом.

Понятие «компетенция» (от латинского competentia – достигаю, соответствую, подхожу) определяется как интегральная характеристика личности, выражающаяся в способности эффективно достигать поставленных целей. Она включает осознание человеком собственных потребностей и постановку целей, владение знаниями как инструментом изменения ситуаций, а также практическое умение действовать, контролировать и корректировать свою деятельность. Компетенция представляет собой синтез знаний, навыков и накопленного опыта, адаптированный к конкретной социально-профессиональной ситуации. Компетенции широкого применения принято относить к категории ключевых [1].

Согласно документу «Ключевые компетенции для Европы», основанному на материалах симпозиума в Берне (1996 г.), в структуру компетенции входят:

- учебный процесс, предполагающий способность трансформировать знания в практический опыт и опыт в конкретные действия, систематизировать и обобщать полученные знания, организовывать собственную познавательную деятельность, решать разнообразные проблемы и брать ответственность за личное обучение и саморазвитие;
- навыки исследовательской деятельности и поиска информации;
- умение организовывать мыслительную деятельность;
- коммуникативные навыки;

- навыки эффективного сотрудничества и взаимодействия с другими людьми.

Многие исследователи (Н. И. Шевандрин, М. С. Каган, Л. Д. Столяренко и другие) отмечают, что личность человека характеризуется пятью ключевыми потенциалами: познавательным, морально-нравственным, творческим, коммуникативным и эстетическим [2].

В педагогической практике выделяют пять основных групп ключевых компетенций, формирование которых играет важную роль в образовательном процессе молодежи (Таблица 1).

Таблица 1. Пять основных групп ключевых компетенций

Название компетенции	Характеристики компетенции
Политическая и социальная	Ответственность, совместное принятие решений, толерантность, участие в демократических процессах, согласование личных и общественных интересов.
Межкультурная	Понимание и уважение культурного, национального и религиозного многообразия, позитивное межкультурное взаимодействие.
Коммуникативная	Владение технологиями устного и письменного общения на различных языках, включая программирование.
Социально-информационная	Владение информационными технологиями, критическое восприятие информации из СМИ.
Персональная	Готовность постоянно повышать образовательный уровень, реализация личностного потенциала, способность к самообучению и саморазвитию.

В зарубежной и отечественной литературе встречаются понятия, сходные по смыслу с термином «ключевые компетенции». Одним из таких понятий является термин «базовые навыки (умения)», используемый рядом исследователей. Например, в докладе, подготовленном Европейскому фонду подготовки кадров, Саймон Шоу выделяет восемь категорий таких базовых навыков [3]:

- Основные навыки, связанные с грамотностью и счетом.
- Жизненные навыки, включая навыки самоуправления и взаимодействия с окружающими людьми.
- Коммуникативные навыки, охватывающие решение проблем, взаимодействие и командную работу.
- Социальные и гражданские навыки, подразумевающие моральные нормы и социальную активность.
- Навыки, необходимые для занятости, такие как работа с информацией, принятие решений и адаптация.
- Предпринимательские навыки.
- Управленческие навыки.
- Широкие навыки, включающие в себя анализ, планирование и контроль.

Таблица 2. Классификация базовых навыков по Саймону Шоу

Группа навыков	Содержание группы навыков
Основные навыки	Грамотность, владение математикой и счётом
Жизненные навыки	Самоуправление, взаимодействие с людьми
Коммуникативные навыки	Решение проблем, общение, коллективная работа
Социальные и гражданские навыки	Соблюдение моральных норм, участие в социальной жизни
Навыки для получения занятости	Работа с информацией, принятие решений, адаптация к условиям
Предпринимательские навыки	Инициативность, креативность, ведение собственного дела
Управленческие навыки	Управление людьми и процессами
Широкие навыки	Аналитические способности, планирование, контроль

В рамках Лиссабонской стратегии Евросоюза ключевые компетенции признаны одним из приоритетных направлений, поскольку именно они способствуют реализации экономических и социальных задач общества знаний и влияют на конкурентоспособность граждан на рынке труда. Эти компетенции представляют собой многофункциональный набор знаний, умений и навыков, необходимых каждому человеку для успешной самореализации, социальной интеграции и трудоустройства. В таблице ниже представлены восемь ключевых компетенций, выделенных в Европейском союзе как базовые ориентиры для современного образовательного процесса и профессиональной подготовки на протяжении всей жизни [4].

Таблица 3. Восемь ключевых компетенций, необходимых каждому человеку

Компетенция	Определение
Общение на родном языке	Способность ясно выражать и интерпретировать мысли, чувства и факты как устно, так и письменно, взаимодействуя эффективно в различных социальных ситуациях (дома, на работе, в свободное время).
Общение на иностранных языках	Владение навыками устного восприятия, разговорной речи, чтения и письма на иностранных языках, а также способность выступать посредником в общении и межкультурном понимании.
Математическая, естественно-научная и технологическая компетенции	Применение математических вычислений для решения практических задач повседневной жизни; понимание научных концепций и методов, используемых для объяснения окружающего мира, а также способность применять технологии для удовлетворения человеческих потребностей.
Компетенция в области цифровых технологий	Уверенное и критическое использование информационно-коммуникационных технологий для поиска, оценки, хранения и обмена информацией, а также для коммуникации и участия в сетевом взаимодействии.

Компетенция	Определение
Умение учиться	Способность эффективно организовывать и регулировать собственный образовательный процесс, управлять временем, решать возникающие проблемы, приобретать и применять новые знания и навыки.
Межличностные, межкультурные, социальные и гражданские компетенции	Владение навыками эффективного социального и трудового взаимодействия, умение конструктивно решать конфликты, а также способность активно участвовать в гражданском обществе, опираясь на понимание социальных и политических реалий.
Предпринимательская инициатива	Умение преобразовывать идеи в конкретные действия, проявлять креативность и инновационность, принимать рискованные решения, а также способность планировать и управлять проектами.
Понимание культуры	Осознание и способность к творческому выражению идей, эмоций и опыта посредством различных форм искусства и коммуникации, таких как музыка, литература и визуальные искусства.

В рамках реализации Лиссабонской стратегии Европейского Союза были определены ключевые компетенции, формирование которых является важнейшим условием успешной адаптации человека к экономическим, социальным и культурным изменениям современного общества. Для эффективного внедрения компетентностного подхода Европейской комиссией разработаны базовые положения, определяющие основные принципы и условия формирования компетенций на всех уровнях образования [5]. Эти положения обеспечивают непрерывность образовательного процесса, учитывают индивидуальные потребности различных социальных групп и ориентированы на развитие навыков, необходимых каждому человеку для активного участия в жизни общества и успешной профессиональной деятельности. К ним относятся:

1.Ключевые компетенции должны быть сформированы к моменту завершения общего среднего образования.

2.Ключевые компетенции рассматриваются в контексте непрерывного образования и служат фундаментом для обучения в течение всей жизни.

3.Формирование ключевых компетенций происходит как в рамках обязательного, так и дополнительного образования, и результаты обоих видов образования должны признаваться в равной степени.

4.При формировании ключевых компетенций необходимо учитывать особые потребности и возможности групп риска социального отчуждения.

5.Средства оценки уровня сформированности компетенций ограничены, поэтому существует необходимость дальнейшей разработки таких механизмов.

Подчеркивается, что выделенные восемь ключевых компетенций взаимодополняемы, обладают междисциплинарными аспектами, такими как критическое мышление, инициатива, умение решать проблемы и принимать решения [6].

Таким образом, европейские ключевые компетенции представляют собой важный ориентир в развитии современных образовательных систем стран Европейского союза. Их формирование обеспечивает стандартизированный подход, необходимый для успешной интеграции личности в общественную и профессиональную среду. Компетенции, определенные Европейской комиссией, охватывают различные области знаний и навыков, от коммуникации и цифровых технологий до социальной активности и культурной

осведомленности, формируя личность, способную эффективно действовать в быстро изменяющемся мире.

Внедрение компетентностного подхода требует комплексного и системного подхода на всех уровнях образования. Важно учитывать принципы непрерывности обучения и доступности образования для разных социальных групп, включая представителей, находящихся в зоне риска социального отчуждения. Вместе с тем, существует необходимость дальнейшего развития методик оценки уровня сформированности компетенций и совершенствования образовательных программ, что позволит более эффективно использовать потенциал каждого человека и обеспечить его конкурентоспособность на рынке труда.

Литература:

1. Бобиенко О. М. Ключевые компетенции профессионала: проблемы развития и оценки. / О. М. Бобиенко. – Казань: Казанский государственный университет им. В. И. Ульянова–Ленина, 2006.

2. Зеер Э. Ф., Павлов А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. Учеб. Пособие. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2005.

3. Лебедева Н. М., Лунева О. В., Стефаненко Т. Г. Межкультурный диалог: Тренинг этнокультурной компетентности. – М.: РУДН, 2003.

4. Литвиненко В. В. Повышение профессиональной компетентности мастера производственного обучения на основе требований образовательной среды: дис. … канд. пед. наук., Курганский гос. университет. – Курган, 2002.

5. Прутченков А. С. Тренинг коммуникативных умений. - М.: «Новая школа», 1993.

6. Shaw S. Development of Core Skills training in the Partner Countries. – ETF, 1998.

КАРЬЕРНЫЙ РОСТ УЧИТЕЛЯ И КОРПОРАТИВНАЯ КУЛЬТУРА ШКОЛЫ

Хает Леонид Григорьевич
доктор PhD, пофессор, консультант Службы психологической помощи,
г.Берлин, Германия

Аннотация. Описана взаимосвязь карьерного роста учителя и корпоративной культуры школы, два пути карьерного роста учителя – в тесной связи с определённым учебным заведением, где воплощаются принципы его педагогической системы, и без такой связи, изложена ключевая роль корпоративной культуры школы в развитии личности учителя и формировании личности учащегося, описана корпоративная культура образовательного учреждения.

Ключевые слова: личность учителя, личность учащегося, корпоративная культура, карьерный рост, развитие личности

В настоящее время изменяющиеся внешние условия развития страны детерминируют важность сегодняшнего этапа планирования, определяющего траекторию дальнейшего пути на годы вперёд. Среди важных принимаемых решений ключевым является решение о направлении развития школы. В 1717 году в Пруссии, а затем, и во всей Германии было введено всеобщее школьное обучение. Через некоторое время разразилась война, о которой было сказано: «эту войну выиграл школьный учитель». И сегодня, в наши дни выигрывают те, кто гордится своими школьными учителями.

Личность учителя XXI века условно можно представить себе как состоящую из двух компонентов: индивидуального, персонального, личностного (карьерный рост и уникальный профиль учителя) и коллективного, группового, социального (корпоративная культура школы). Карьера учителя и корпоративная культура школы - взаимосвязанные аспекты,

определяющие эффективность образовательного процесса и профессиональное развитие педагогов. Понимание этой взаимосвязи необходимо для разработки стратегий управления персоналом в образовательных учреждениях.

Отсюда развитие личности учителя, его индивидуальное совершенствование возможно или с использованием школ (организаций) или с их созданием. В духовном смысле это карьера, ориентированная на потребление или на созидание духовных, профессиональных ценностей. Аналогично, в научной области возможны отечественный путь, характерный созданием и многолетним функционированием научных школ, и западный, где научных школ нет, а развитие науки осуществляется через разовые гранты [4].

Карьерные ориентации учителей отражают их стремления и цели в профессиональной деятельности. Согласно теории карьерных якорей Эдгара Шейна, учителя могут ориентироваться на различные аспекты своей профессии, такие как профессиональная компетентность, управленческие амбиции, стабильность или служение обществу. Тип корпоративной культуры школы может влиять на преобладание тех или иных карьерных ориентаций у педагогов.

Недаром имена великих педагогов неразрывно связаны с созданными ими школами.

Константин Дмитриевич Ушинский (1823-1871), один из основоположников научной педагогики, был преследуем в лицее за свои либеральные взгляды, в Смольном институте благородных девиц добился значительных прогрессивных изменения, но и оттуда был удалён за вольнодумство.

Станислав Теофилович Шацкий (1878-1934) создал первые в России детские клубы для подростков рабочих окраин Москвы. Его общество было закрыто полицией за пропаганду социализма, а сам Шацкий арестован. Впоследствии он основал летнюю детскую колонию «Бодрая жизнь», руководил трудами первой опытной станции по народному образованию и Центральной педагогической лаборатории.

Виктор Николаевич Сорока-Росиинский (1882-1960) создал знаменитую Школу-коммуну для трудновоспитуемых подростков имени Ф. М. Достоевского (Республика ШКИД), в одноимённой повести был выведен под прозвищем «Викниксор».

Антон Семенович Макаренко (1888–1939) в значительной мере определил развитие педагогики XX века, особое внимание его системе уделяют в Германии. Он разработал и успешно опробовал в созданной им трудовой колонии собственную воспитательно-педагогическую систему. Затем в Коммуне им. Ф.Э. Дзержинского им были достигнуты ещё более впечатляющие успехи.

Милица Васильевна Нечкина (1901–1985) предложила модель перевернутого урока, в основе которой лежит самостоятельное изучение школьного материала и его дальнейшее обсуждение с преподавателем. Эту модель необоснованно приписывают американским педагогам Джонатану Бергману и Аарону Сэмсу.

Василий Александрович Сухомлинский (1918-1970), фронтовик, создал педагогическую систему, основанную на признании личности ребёнка высшей ценностью, бессменный директор Павлышской средней школы с 1948 по 1970 год.

Живая связь выдающихся педагогов с их учебными заведениями заставляет предположить существование связывающего их социального феномена, которым является корпоративная культура.

В настоящее время наблюдается бум как теоретических, так и прикладных работ в области корпоративной культуры. В литературе имеются многочисленные определения понятия культуры вообще и культуры организации, в частности. Достаточно полным и системным можно считать такое определение: «Культура организации или её подразделения – это целостная, относительно устойчивая система ценностей, символов, требований к качеству труда и взаимоотношениям людей, концепций управления, и других, часто скрытых, взаимосвязанных составляющих и аспектов, сложившаяся к рассматриваемому периоду времени и принятая большинством сотрудников, которая характеризует смысл деятельности: показывает во имя чего, как и для чего работает организация» [1].

Лучшей является та культура, которая в наибольшей степени выявляет, реализует и передает новым сотрудникам названный смысл деятельности. Позитивной корпоративной культурой считается культура, которая способствует реализации таких соответствующих определенным условиям функционирования (месту, времени, ситуации) целей организации: гуманизации деятельности, высокому качеству деятельности, соответствие актуальным запросам общества.

При условной структуризации корпоративной культуры выделяют ценностную подсистему, символьную подсистему, подсистему взаимоотношений, технологическую культуру, управленческую культуру, качество труда, социальную культуру, экологическую культуру, образовательную культуру [1].

Корпоративная культура образовательной организации представляет собой совокупность ценностей, норм, традиций, ритуалов и символов, которые разделяются всеми участниками образовательного процесса. Она оказывает влияние на стиль руководства, взаимодействие между педагогами и учащимися, общую атмосферу в школе, мотивацию, удовлетворённость работой и карьерные ориентиры учителей. Исследования показывают, что корпоративная культура может быть как поддерживающим, так и ограничивающим фактором для профессионального роста учителей [2].

Корпоративная культура школы является одним из ведущих факторов развития личности как учителя, так и ученика. Воспитание активной, творчески мыслящей и самостоятельно действующей личности - главное устремление современной педагогики и в области дидактики, и при решении вопросов воспитания школьников. Методы и приемы активизации познавательной самостоятельности будущего гражданина, пробуждение его интеллектуальных и нравственных сил, полного использования резервов его индивидуальности - вот верный путь развития личности [3].

Интересы быстрого и гармоничного развития экономики и культуры страны, всех её социальных и духовных структур требуют стимулирования и всемерного развития потенциальных возможностей каждой личности, в чем особая роль принадлежит школе. Школа должна обеспечить новый подход к обучению и воспитанию, коренное улучшение подготовки подрастающего поколения к жизни, формирование личности нового типа.

Для этого необходимо, чтобы стратегия педагогического руководства опиралась на использование современных технологий обучения, предусматривающих применение разнообразных стимулов. Педагогу необходимо строить свою деятельность на гармоническом сочетании элементов убеждения и внушения, конструировать в процессе обучения систему взаимодействующих позитивных побудителей внешнего и внутреннего характера, имея в виду не только непосредственный результат воздействия, но и развитие потенциальных возможностей личности ученика.

В процессе становления личностно-значимого отношения учащихся к самостоятельной учебно-познавательной деятельности происходит интенсивное формирование таких характеристик деятельности школьника как мотивированность, ответственность, самостоятельность, результативность, самоконтроль, самооценка.

Основные принципы (девизы) корпоративной культуры общеобразовательной школы могут быть такими: «Мы открываем себя миру, чтобы мир открылся нам» или «Мы любим свою семью, свою школу, свой город, свою страну, свою планету».

Согласно модели К. Камерона и Р. Куинна, выделяют четыре типа организационной культуры: клановую, адхократическую, рыночную и иерархическую [6]. Исследования показывают, что в клановой культуре, ориентированной на сотрудничество и поддержку, учителя чаще всего ориентируются на стабильность и служение, в то время как в рыночной культуре, акцентирующей внимание на результатах и конкуренции, преобладают ориентации на карьерный рост и предпринимательскую деятельность [5].

Понимание влияния корпоративной культуры на карьерные ориентации учителей позволяет руководству образовательных учреждений разрабатывать стратегии, направленные на создание поддерживающей и развивающей среды для педагогов. Такая

благоприятная среда может включать в себя программы профессионального развития, системы поддержки и признания достижений, а также создание условий для карьерного роста.

Карьера учителя и корпоративная культура школы - взаимосвязанные элементы, которые влияют друг на друга. Создание благоприятной корпоративной культуры в образовательной организации способствует профессиональному росту педагогов и повышению качества образовательного процесса. Для эффективного управления образованием необходимо учитывать тип корпоративной культуры и её влияние на карьерные ориентации учителей.

Список литературы

1. Корпоративная культура: аспекты управления / Г. Л. Хает, А. Л. Еськов, Л. Г. Хает и др. – Донецк: Донбасс, 2003. – 400 с.

2. Пестерева О. А., Будаева Э. В. Функции и особенности корпоративной культуры образовательной организации // Вестник Бурятского государственного университета. Образование. Личность. Общество. – 2019. - № 4. – С.72-76.

3. Тихонова Т. М. Корпоративная культура педагога профессиональной школы как фактор реализации её профессионального и личностного саморазвития // Екатеринбург: РГППУ, 2007. - С. 60–63.

4. Хает Л. Г., Медведева О. А., Борозенцева Т. В. Научная школа в структуре современного общества // Материалы IV Международной научно-практической конференции «Анализ и оценка основных тенденций развития современной науки и техники» 15-17.06.2013. – Донецк: Цифровая типография, 2013. - С.75-87.

5. Щербинин Н. И. Влияние организационной культуры школы на карьерные ориентации учителей. - Санкт-Петербург: НИУ ВШЭ, 2022. – URL: https://www.hse.ru/edu/vkr/540804954.

6. Cameron, K. S., Quinn, R. E. Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework. - San Francisco: Jossey-Bass, 2011. – 259 p.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ К ПРОВЕДЕНИЮ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ЗАНЯТИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД

Тесля Елена Владимировна
руководитель Международной школы по научным коммуникациям, кандидат педагогических наук, Омск, Россия

Сугирбекова Акмарал Куандыковна
докторант, Казахский национальный педагогический университет им.Абая, г.Алматы, Казахстан

Вызовы современного общества диктуют новые требования к развитию системы образования в целом, а также к организации процесса обучения в школе. Одновременно с этим происходит смена модели сознания и оценки учебных достижений обучающихся, формируются новые стандарты содержания и формата школьного образования. В данном контексте необходим поиск новых путей формирования и развития функциональной грамотности обучающихся и составляющих ее компонентов. Одним из приоритетных направлений в современном российском образовании стало развитие естественно-научной грамотности школьников. В статье представлен анализ публикаций отечественных и зарубежных исследователей по проблемам понимания сущности естественно-научной

грамотности обучающихся, ее формирования и развития в системе образования. Цель статьи выявить на основе изучения и анализа отечественного и зарубежного опыта оптимальные условия и наиболее эффективные подходы в формировании естественно-научного компонента функциональных возможностей учебного эксперимента обучающихся при реализации образовательных программ основного общего образования. Раскрывается роль учебного эксперимента как инновационной образовательной среды с точки зрения формирования естественно-научной грамотности через развитие знаний, умений и навыков проектной деятельности школьников в области естественных наук. Выявлены практические результаты, которые могут быть использованы в процессе формирования и развития компетенций естественно-научной грамотности обучающихся.

Ключевые слова: *учебный эксперимент, формы проектной деятельности, образовательные технологии, естественно-научные дисциплины и учебный эксперимент, модель учебного эксперимента.*

Введение

Подход развивает их наблюдательность, критическое мышление и способность к самостоятельной работе. Учебный эксперимент в образовательной деятельности является важным фактором в концептуальном развитии естественнонаучных дисциплин. Он позволяет получить непосредственный опыт и осуществить практическую работу, что играет ключевую роль в понимании и усвоении сложных научных концепций. Эксперименты в учебной среде способствуют формированию строгости мышления и аналитических навыков у студентов, а также развивают их творческий потенциал и способность к инновациям. Субъекты, участвующие в учебных экспериментах, должны постоянно анализировать полученные данные и искать новые подходы для решения стоящих перед ними задач. Одним из основных достоинств учебного эксперимента является возможность практической проверки и применения полученных теоретических знаний. Обучающиеся (от учеников средней школы до студентов) имеют возможность непосредственно участвовать во всех этапах эксперимента - от планирования и проведения до анализа результатов. Это помогает им не только понять, каким образом научные исследования осуществляются, но и на практике приобрести навыки работы с современным оборудованием, программным обеспечением и методами анализа данных. Учебный эксперимент также способствует развитию навыков коллективной работы и коммуникации. Студенты объединяются в группы для выполнения задач, распределения ролей и обмена информацией. Это помогает им научиться эффективно работать в коллективе, обсуждать и аргументировать свои идеи, а также принимать компромиссные решения. Кроме того, учебный эксперимент позволяет студентам развить интерес к науке и углубить свои знания в конкретных дисциплинах. Большинство экспериментов проводится в рамках предметов, которые студенты обсуждают на лекциях и изучают в теоретической части курса. Это помогает им увидеть связь между теорией и практикой, а также осознать важность изучаемых наук для повседневной жизни и современного общества.

Таким образом, учебный эксперимент является важным фактором в концептуальном развитии естественнонаучных дисциплин. Он помогает студентам развивать критическое мышление, аналитические и творческие навыки, а также способствует формированию практического опыта и интереса к науке. Внедрение учебных экспериментов в образовательную программу является одним из важных шагов на пути к успешному и качественному обучению.

Проблемы преподавания естествознания в России и за рубежом

Естественно-научные знания и умения в реальных жизненных ситуациях, включая вопросы, имеющие большое общественное значение; умение применять достижения естественных наук на практике. Основными компонентами стандартов зарубежного естественно-научного образования являются: научные и инженерные навыки, основные предметные знания, «сквозные» понятия (технологии). В большинстве зарубежных стран естественно-научная грамотность определена как основная цель естественно-научного школьного образования [1,2] и рассматривается как способность человека применять их на практике.

Соответственно указанным компонентам у обучающихся должны формироваться такие умения и навыки, как планирование и проведение научного исследования; анализ и интерпретация научных данных; построение объяснений и проектирование решений. Современное естественно-научное образование за рубежом ориентировано на предоставление обучающимся общеобразовательной подготовки в области науки и техники и профориентацию на естественно-научную и инженерную области. В зарубежной литературе, рамочных документах (и национальных учебных планах (США, Великобритания, Канада) широко распространено понятие «научная грамотность». В определении данного понятия основной акцент сделан на взаимосвязь знания о науке и способовполучения этого знания (исследовательские умения). Также в состав научной грамотности вход и понимание научных концепций и их практическое применение в повседневной жизни. Несколько лет назад в данное понятие был введен элемент знания технологий, которые основаны на современных достижениях науки [3]. В указанных выше источниках описаны три вида знания: содержательное, процедурное и эпистемологическое, а также составляющие их элементы. Кроме того, предъявляются требования к содержанию всех трех видов знания у обучающихся.

Понятие естественно-научной грамотности трактуется довольно широко, и в публикациях последних лет встречаются различные его определения. В работах Л.М.Перминовой естественно-научная грамотность характеризуется знаниями о природе и технологиях, методах получения научных знаний, пониманием обоснованности этих методов и их использованием [1]. Автор отмечает, что естественно-научная грамотность имеет элементарный, функциональный и общекультурный уровни. Также под естественно-научной грамотностью понимается способность человека занимать активную гражданскую позицию по вопросам, связанным с естественными науками, и его готовность интересоваться современными естественно-научными идеями.На данную трактовку указывают в своих работах А.Ю. Пентин, О. В.Попова, Р. М.Беликова, Е. Г. Новолодская [2]. Естественно-научная грамотность должна отражать уровень гражданского сознания общества, включая его готовность к поддержке научной и инновационной деятельности, а также способность критически оценивать последствия реализации научно-технических проектов [3].

В отечественной литературе, посвященной исследованиям учебного эксперимента, как формы преподавания в образовательных организациях, присутствуют только два вида знания из трех (содержательное и процедурное) и научная грамотность трактуется как грамотность естественно-научная. В отечественных изданиях опубликовано большое количество научных и методических работ, посвященных проблематике повышения уровня естественно-научной грамотности обучающихся в рамках изучения отдельных предметов, а также оценки качества естественно-научного образования в целом. публикации российских

исследователей посвящены анализу заданий и подходов, предлагаемых для оценки качества сформированности естественно-научной грамотности на основе анализа методик обучения с применением учебного эксперимента, как части урока. Г.С. Ковалева и М.Ю. Демидова дают развернутое определение данному понятию,
трактуя его как способность к освоению и использованию естественно-научного знания для освоения новых знаний и объяснения естественно-научных явлений, формулировки выводов, связанных с задачами и проблемами естественной науки; способность понимать основные особенности естествознания как одной из форм познания; демонстрировать осведомленность о значении естественных наук и технологий в жизни общества [4].Однако она не ограничивается только знаниями и компетентностями, важным является и отношение, мотивация к научному познанию, интерес к научному изучению различных вопросов и проблем. Демонстрация обучающимися компетенций в определенном контексте показывает неразрывную связь знаний и умений, в рамках естественно-научной грамотности, с реальными жизненными ситуациями, простыми и понятными школьникам.

Учебный эксперимент в физике в кванториумах и технопарках в Казахстане

Физика – это один из фундаментальных предметов, который не только является основой для понимания мира, но и поддерживает развитие науки и технологий, где учебный эксперимент имеет широкое применеие в условиях проектной работы. В связи с этим, в Казахстане был проведен учебный эксперимент в образовательных центрах – кванториумах и технопарках – с целью подготовки нового поколения ученых и инженеров. Кванториумы являются инновационно-образовательными центрами, где школьники могут погрузиться в захватывающий мир науки и технологий. Благодаря современным лабораториям и оборудованию, здесь дети могут применять теоретические знания на практике, проводить эксперименты и исследования в различных областях науки. Кванториумы в Казахстане известны своей инновационностью и постоянным совершенствованием учебных программ. Технопарки, в свою очередь, являются местом, где студенты и молодые специалисты могут реализовать свои стартапы, работать над промышленными проектами и применять передовые технологии. В технопарках сосредоточены инженерно-технические компании, научные лаборатории и инфраструктура, создающая все условия для успешного осуществления инновационных проектов. В рамках учебного эксперимента в физике, проводимого в кванториумах и технопарках Казахстана, ученики и студенты имеют возможность познакомиться с основами физических явлений и их применением. Программа обучения включает в себя как теоретические знания, так и практические навыки, позволяющие участникам эксперимента быть на вершине современных достижений в физике. Одним из ключевых элементов учебного эксперимента является работа в лабораториях с современным оборудованием. Под руководством опытных научных сотрудников, участники эксперимента проводят различные измерения, эксперименты и исследования. Такой практический подход позволяет учащимся лучше понять и усвоить основы физики и развить свои научные навыки.

Важным аспектом учебного эксперимента является создание благоприятной образовательной среды, в которой ученики и студенты могут свободно выражать свои мысли, делиться идеями и сотрудничать друг с другом. Во время эксперимента они получают возможность работать в команде, разрабатывать проекты и находить инновационные решения.

Учебный эксперимент в физике, проводимый в кванториумах и технопарках Казахстана, стимулирует рост научного потенциала страны и подготовку новых поколений специалистов в области физики и технологий. Благодаря такому подходу, учащиеся и студенты получают возможность не только узнать больше о физических процессах, но и вдохновиться на дальнейшую научную исследовательскую деятельность. Это способствует развитию инновационной сферы в Казахстане и повышению качества образования в стране.

Выводы

В современной системе отечественного естественно-научного образования необходимо новое построение процесса обучения, основанного на научном методе познания, межпредметных и метапредметных принципах взаимосвязи дисциплин естественно-научного цикла. Когда процесс обучения будет организован таким образом, это приведет не только к пониманию школьниками теоретического материала, но и к формированию компетенций, необходимых для связи этих знаний с практикой и реальной жизнью. Повышение уровня естественно-научного образования и успех формирования и развития естественно-научной грамотности российских школьников могут быть обеспечены за счет достижения в процессе обучения планируемых предметных, метапредметных и личностных результатов, реализации комплексного системно-деятельностного подхода. Формирование естественно-научной грамотности обучающихся будет успешным при соблюдении ряда условий:

–интегративность, непрерывность и преемственность в формировании
естественно-научной грамотности на всех этапах общего образования, когда естественно-научные предметы изучаются в комплексе и неразрывно связаны на всех ступенях школьного образования;

–расширение образовательного пространства обучающихся, включение в образовательный процесс системы дополнительного образования (технопарки, кванториумы);

– активное внедрение в преподавание естественно-научных предметов такой формы как учебный эксперимент, направленного на освоение проектных и исследовательских компетенций обучающихся;

–подготовка педагогических кадров новыми компетенциями и высокой мотивацией к профессиональной деятельности. Данная концепция подразумевает и изменения в содержании предметов естественнонаучного цикла, учебно-методических комплексов и методах преподавания данных дисциплин.

Литература и Интернет источники

1. Перминова Л.М. Дидактическое обоснование формирования естественно-научной грамотности // Отечественная и зарубежная педагогика. 2017. Т. 1. No 4 (41). С. 162-171.
2. Пентин А.Ю., Ковалева Г.С., Давыдова Е.И. Состояние естественно-научного образования российской школе по результатам международных исследований TIMSS и PISA // Вопросы образования. 2018. No 1. С. 79-109.
3. Завальцева О.А., Мишина О.С. Естественно-научная грамотность как аксиологический ориентир современного школьного биологического образования // Проблемы современного педагогического образования. 2020. No 69. С. 119-122.
4. Breiner J. et al. What is STEM. A discussion of conceptions of STEM education and partnerships
   //School Science and Mathematics. 2020.№ 112 (1) P. 3-11.

Для цитирования: *Сугирбекова А.К.* Учебный эксперимент в образовательной деятельности как фактор концептуального развития естественнонаучных дисциплин//

Preparing Future Physics Teachers to Conduct Experimental Classes in an Educational Institution: A Conceptual Approach

Teslya E.V., candidate of Pedagogical Sciences
head of
International School of Scientific Communications
(Omsk, Russia)

Sugirbekova Akmaral Kuandykovna,
doctoral student, Abay Kazakh National Pedagogical University
(Almaty, Kazakhstan)

Abstract. The challenges of modern society dictate new requirements for the development of the education system as a whole, as well as for the organization of the learning process at school. At the same time, there is a change in the model of consciousness and assessment of students' educational achievements, and new standards for the content and format of school education are being formed. In this context, it is necessary to search for new ways to form and develop functional literacy of students and its components. One of the priority areas in modern Russian education has become the development of natural science literacy among schoolchildren. The article presents an analysis of publications by domestic and foreign researchers on the problems of understanding the essence of natural science literacy of students, its formation and development in the education system. The purpose of the article is to identify, based on the study and analysis of domestic and foreign experience, the optimal conditions and the most effective approaches in the formation of the natural science component of the functional capabilities of the educational experiment of students in the implementation of educational programs of basic general education. The role of the educational experiment as an innovative educational environment is revealed from the point of view of the formation of natural science literacy through the development of knowledge, skills and project activities of schoolchildren in the field of natural sciences. Practical results have been identified that can be used in the process of forming and developing students' natural science literacy competencies.

Keywords: educational experiment, forms of project activity, educational technologies, natural science disciplines and educational experiment, model of educational experiment.

Literature and Internet sources

1. Perminova L.M. Didactic rationale for the formation of natural science literacy // Domestic and foreign pedagogy. 2017. T. 1. No. 4 (41). pp. 162-171.
2. Pentin A.Yu., Kovaleva G.S., Davydova E.I. The state of natural science education in Russian schools based on the results of international studies TIMSS and PISA // Issues of Education. 2018. No. 1. pp. 79-109.
3. Zavaltseva O.A., Mishina O.S. Natural science literacy as an axiological reference point for modern school biological education // Problems of modern pedagogical education. 2020. No. 69. pp. 119-122.
4. Breiner J. et al. What is STEM? A discussion of conceptions of STEM education and partnerships
//School Science and Mathematics. 2020.No. 112 (1) R. 3-11.

Information about authors:
Sugirbekova Akmaral Kuandykovna,
doctoral student, Abay Kazakh National Pedagogical University
Contact information: e-mail: *sugirbekovaakmaral51@gmail.com*

УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ ПЕДАГОГА XXI ВЕКА: СОЧЕТАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА, КРЕАТИВНОСТИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Мурзабекова Келбет Бирмаганбетовна
заместиетль директора учебной работы КГУ "Общеобразовательная школа имени Абая отдела образования акимата города Костанай" Управления образования Костанайской области

1. Профессионализм: фундамент педагогической деятельности

Современный педагог — это не только носитель знаний, но и умелый модератор образовательного процесса. Он:

- Владение современными педагогическими технологиями (в том числе цифровыми);
- Умение выстраивать индивидуальные образовательные траектории;
- Постоянное саморазвитие и участие в профессиональных сообществах;
- Компетентность в области междисциплинарных знаний;
- Владение методиками критического мышления и рефлексии.

2. Креативность: двигатель инновационного мышления

Креативный педагог:

- Использует нестандартные подходы в обучении;
- Внедряет игровые и проектные методы;
- Развивает у обучающихся гибкость мышления;
- Адаптирует образовательный процесс под изменения внешней среды;
- Стимулирует инициативу и самостоятельность учеников.

🌱 **Пример:** проведение уроков в формате сторителлинга, применение виртуальной и дополненной реальности, творческие задания, связанные с реальной жизнью.

3. Эмоциональный интеллект: основа здоровых отношений

Эмоциональный интеллект (EQ) педагога становится ключевым фактором успеха в XXI веке:

- Способность к эмпатии и пониманию эмоционального состояния учеников;
- Навыки эффективного общения и разрешения конфликтов;
- Саморегуляция и управление стрессом;
- Создание поддерживающей и безопасной атмосферы в классе;
- Мотивация через личностно-ориентированный подход.

📌 **Важно:** ученик XXI века нуждается не только в знаниях, но и в поддержке, понимании, вдохновении.

Педагог XXI века — это синтез профессионала, творца и эмпатийного наставника. Такой специалист:

- Создает условия для глубокого, осознанного и мотивированного обучения;
- Вдохновляет учеников на поиск, открытие и саморазвитие;
- Формирует образовательную среду, ориентированную на будущее.

Современные компетенции педагога: от классического учителя к наставнику и коучу

1. Эволюция роли педагога

Переход от традиционного учителя к многогранной роли наставника и коуча обусловлен изменением образовательной парадигмы:

- Ранее: передача знаний, дисциплина, контроль.
- Сегодня: сопровождение, поддержка, развитие потенциала учащегося.

🎯 Главная цель — не просто обучить, а **вдохновить на самообразование** и развитие личностных компетенций.

2. Ключевые компетенции современного педагога

а) Педагог как эксперт

- Знание предмета и методики преподавания;

• Владение цифровыми инструментами и EdTech-решениями;
• Постоянное повышение квалификации.

б) Педагог как наставник

• Помогает ученику раскрыть способности и осознать цели;
• Поддерживает в выборе образовательной и жизненной траектории;
• Развивает мотивацию и ответственность за обучение.

в) Педагог как коуч

• Использует коучинговые техники (открытые вопросы, активное слушание, рефлексию);
• Стимулирует самостоятельность мышления и принятие решений;
• Не навязывает решения, а создает пространство для их поиска.

💡 **Пример коуч-вопроса** на уроке: *«Что тебе помогает лучше понять эту тему? Какие шаги ты можешь предпринять, чтобы разобраться глубже?»*

3. Универсальные навыки педагога XXI века

• Эмоциональный интеллект;
• Критическое мышление;
• Коммуникация и умение работать в команде;
• Гибкость и адаптивность;
• Культурная и цифровая грамотность;
• Навыки фасилитации и тьюторского сопровождения.

4. Изменение подходов в обучении

• От монолога к диалогу;
• От контроля к сопровождению;
• От оценки как наказания — к оценке как инструменту развития;
• От единой траектории — к персонализированному обучению.

Заключение

Современный педагог — это не просто учитель, это **фасилитатор, наставник и коуч**, который помогает ученику не только получить знания, но и научиться учиться, развиваться, ставить цели и достигать их.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ПЕДАГОГ XXI ВЕКА: ОТ ТРАДИЦИИ К ЦИФРОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ

Кухмазова Юлизана Шафиевна
Дирижёр-хормейстер Государственной хоровой капеллы,
Заслуженная артистка Азербайджана, доктор философии по искусствоведению,
доцент кафедры хорового дирижирования
Бакинской музыкальной академии им. У. Гаджибейли

Музыкальный педагог XXI века стоит на пересечении двух миров – мира традиционного академического образования и стремительно развивающейся цифровой реальности. Эта двойственность задаёт новый вектор профессионального развития, требующий гибкости, открытости и глубокого осознания своей миссии. Мы, воспитанные в системе классического музыкального мышления, не только не теряем связи с этими корнями, но и продолжаем работать над собой, осваивая новые формы, чтобы идти в ногу со временем, сохраняя главное – музыкальную суть, художественное мышление и вкус.

Современный педагог в музыкальной сфере сталкивается с рядом новых вызовов. Один из них – рост популярности программной музыки, создаваемой с помощью цифровых платформ, зачастую без участия профессионального композитора или исполнителя. Такие программы, как FL Studio, Ableton Live, Logic Pro, и даже генеративные модели

искусственного интеллекта AI-генераторы, открыли широкие возможности для музыкального самовыражения. Но при этом они часто обходят стороной фундаментальные категории музыкальной грамотности: ладовую организацию, гармонию, форму, тембр, фактуру.

Это приводит к тому, что часть молодого поколения воспринимает музыку как быстро производимый и так же быстро потребляемый продукт, где важен не смысл, а эффект. Без внутренней музыкальной базы исчезает глубина, теряется уважение к ремеслу. Музыка становится визуальным шумом или звуковым фоном, а не способом художественного высказывания. И в этом контексте роль педагога становится особенно важной – не как носителя «устаревшего знания», а как проводника, наставника и медиатора.

Педагог XXI века – это не только преподаватель, но и исследователь, экспериментатор, культурный переводчик. Он не отвергает цифровое, но умеет направлять, обучать, раскрывать потенциал новых форм, опираясь на вечные, не теряющие актуальности и важности, художественные ценности. Ведь за любой современной технологией должно стоять осознанное музыкальное мышление.

Карьерный путь и развитие современного музыкального педагога напрямую зависят от его способности сохранять идентичность при полной открытости к новому. Уникальность учителя сегодня – не только в профессиональных знаниях, но и в его культурном коде: в умении сочетать классическую традицию с цифровым инструментарием, сохраняя при этом живое, интонационное восприятие музыки.

Особое место в этом контексте занимает национальная музыкальная традиция. В азербайджанской культуре такой опорой является ***мугам*** – искусство, основанное на глубокой интонационной системе, импровизации и тонкой духовной выразительности. Эта музыкальная форма не только сохраняет свою актуальность, но и активно интегрируется в современные звуковые среды. Всё чаще мугам звучит в электронной обработке, в цифровых аранжировках, где восточная мелодика органично сочетается с западной технокультурой.

В преподавании сегодня уже активно применяются цифровые ресурсы: онлайн-платформы, нотационные программы (Sibelius, MuseScore), цифровые звуковые станции (DAW). Однако ключевая задача – не в замене живого звука, а в его осмыслении. Музыка не должна становиться цифровой копией или имитацией, а живое исполнение, за которым стоит личность, знание, интонация и опыт. За звуком должны стоять личность, интонация, знание, опыт.

Поэтому в центре всего по-прежнему остаётся человек. Учитель. Музыкант. Наставник. Он не просто передаёт знания – он формирует музыкальную личность, развивает художественное мышление, ведёт молодое поколение к осознанному восприятию музыки – как искусства, а не алгоритма.

Подобные примеры можно наблюдать в творчестве многих композиторов современности. В условиях глобализации и цифровизации важно сохранить культурную идентичность, и одним из ярких примеров синтеза национальных традиций с современными технологиями является творчество талантливого азербайджанского композитора ***Турала Мамедли***. Его произведения демонстрируют не механическое слияние стилей, а художественный синтез, в котором национальные интонации обретают новую жизнь в техномузыкальной среде. Это музыка, наполненная образами, смыслами, прекрасными мелодиями – и при этом современная, молодёжная, понятная новому слушателю. Такие проекты не только популяризируют мугам среди молодёжи, но и доказывают универсальность традиции, способной звучать в новом времени.

Т.Мамедли – молодой, но уже признанный композитор, чьи работы демонстрируют умение сочетать богатое наследие мугама, национальной музыки с современными музыкальными средствами, включая техномузыку и электронные аранжировки. В своих произведениях, таких как «Adventure» (Приключение) и «Illuminate» (Просветленный), он не только сохраняет дух традиции, но и оживляет её, внося новые выразительные возможности,

которые раскрывают глубину восточной мелодики через призму современной звуковой технологии.

Произведение **«Adventure»** (в переводе — «Приключение») является ярким примером интеграции классических элементов мугама с западной электронной музыкой. Здесь Т.Мамедли использует традиционные азербайджанские интонации, характерные для мугама, но подаёт их в новом звучании, где не только живые инструменты, но и электронные ритмы и синтезаторы дополняют интонационные линии, создавая живую и динамичную композицию.

В «Adventure» мы видим, как композитор работает с тембровым развитием, используя цифровые инструменты для создания интересных текстур и звучаний. Мелодические линии, присущие мугаму, переплетаются с более быстрыми и агрессивными ритмами электронной музыки, создавая уникальную атмосферу, где традиция встречается с инновацией. Этот слияние двух миров делает произведение не только узнаваемым для тех, кто знаком с мугамом, но и привлекательным для широкой аудитории, включающей молодёжь, не всегда знакомую с классическими формами. Мелодическая линия, исполняемая на балабане, построена на интонациях лада сегях и органично сочетается с устойчивым метроритмическим сопровождением, представленным как европейскими, так и национальными инструментами. Все развитие музыкального материала отличается естественным взаимодействием с электронной звуковой средой и очень органично сочетается с технозвучанием.

В произведении «Illuminated» (в переводе — «Просветлённый») Т.Мамедли исследует более глубокие эмоциональные и философские аспекты своей музыкальной традиции. Название, которое в азербайджанском контексте может быть понято как «освещённость» или «просветление», отражает стремление композитора через звук передать процесс внутреннего озарения и гармонии.

В этом произведении также присутствует явный синтез инструментальной музыки и танца. Ощущается связь с современной электронной музыкой, но акценты смещены в сторону глубокой интонационной работы. Т.Мамедли использует более плавные переходы, тонкие гармонические структуры, в которых внимание к тембровому и динамическому развитию превращается в важный элемент. Музыка в этом произведении обладает медитативным, почти гипнотическим характером, что позволяет слушателю погрузиться в звучание и ощутить эмоциональное просветление через музыку.

Руководимый Т.Мамедли «Этно-класс» оркестр был создан для показа синтеза этнического и классического подхода к музыке. Здесь классические и национальные инструменты выступают как бы в дуэли-сопоставлении, а в сопровождении используются тембры электронных звуковых эффектов, то есть происходит связь и сочетание живых и электронных звуков и эффектов.

Таким образом, глубокое и профессиональное освоение подобных методов способствует формированию осмысленных художественных концепций и созданию новых оригинальных музыкальных произведений.

На примере произведений Турала Мамедли ясно видно, что эти системы не противопоставлены – они дополняют друг друга. И только их синтез позволяет воспитывать не просто пользователей музыкальных программ, а творцов, способных чувствовать, слышать и создавать подлинную музыку.

КАРЬЕРА В ТЕХНИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ: ПРОФИЛЬ ПЕДАГОГА XXI ВЕКА

Мулдашева Б.К.
кандидат педагогических наук, директор
ГККП «Хромтауский горно-технический высший колледж», Хромтау, Казахстан
Изтаева Г.А.
заместитель директора по информационным технологиям
ГККП «Хромтауский горно-технический высший колледж», Хромтау, Казахстан

Уважаемые коллеги, участники конференции "Педагог в XXI веке: карьерный рост и уникальный профиль учителя"!

Хромтауский горно-технический высший колледж – кузница кадров для горно-металлургической отрасли нашего региона. Тема нашего доклада – "Карьера в техническом образовании: профиль педагога XXI века", и мы рады поделиться нашим опытом и видением в контексте объявленного Президентом страны **2025 года – Года рабочих профессий** в Казахстане.

Этот год стал знаковым, подчеркнув важность технического и профессионального образования и, что особенно важно для нас, – неоценимую роль педагогических работников, которые готовят высококвалифицированных специалистов. В нашей системе ТиПО трудятся не только преподаватели теоретических дисциплин, но и **мастера производственного обучения** – уникальные специалисты, сочетающие глубокие практические навыки с педагогическим талантом.

Сегодня, в условиях стремительной индустриализации и технологического прогресса, наш колледж, как и вся система ТиПО, сталкивается с необходимостью подготовки специалистов нового поколения. И ключевую роль в этом процессе играют наши педагоги – преподаватели и мастера производственного обучения.

Каким же мы видим педагога технического образования XXI века в контексте нашего колледжа?

Прежде всего, это **практик с глубокими теоретическими знаниями**. Особенно это касается наших мастеров производственного обучения, которые передают студентам не просто знания из учебников, а свой многолетний опыт работы на производстве, владение современным оборудованием и технологиями. Они являются связующим звеном между теорией и реальным производственным процессом.

Наши педагоги – это **наставники и менторы**, способные не только передать профессиональные навыки, но и вдохновить студентов на профессиональный рост, развить их самостоятельность и ответственность. Они формируют не просто исполнителей, а будущих лидеров производства.

Важнейшей составляющей профиля нашего педагога является **цифровая компетентность**. Внедрение современных технологий в учебный процесс – это не просто требование времени, это необходимость для подготовки конкурентоспособных специалистов. Наши преподаватели и мастера активно осваивают цифровые инструменты, используют интерактивные методы обучения, виртуальные тренажеры, что делает образовательный процесс более наглядным и эффективным.

Мы также уделяем особое внимание развитию **коммуникативных и лидерских качеств** наших педагогов. Умение эффективно взаимодействовать со студентами, коллегами, представителями предприятий-партнеров, быть примером для подражания – это неотъемлемые качества современного педагога ТиПО.

И, конечно же, **непрерывное профессиональное развитие** является ключевым принципом работы каждого педагога нашего колледжа. Мир технологий меняется очень быстро, и наши преподаватели и мастера постоянно совершенствуют свои знания и навыки, проходят курсы повышения квалификации, участвуют в семинарах и мастер-классах.

Говоря о карьерном росте в ТиПО, мы видим различные траектории развития:

- **Вертикальный рост:** от преподавателя, мастера производственного обучения до заведующего отделением, методиста, заместителя директора, директора.
- **Горизонтальный рост:** совершенствование педагогического мастерства, освоение новых педагогических технологий, получение дополнительных квалификаций.
- **Развитие в качестве педагога-методиста:** участие в разработке учебно-методической документации, распространение передового опыта.
- **Становление педагогом-наставником:** передача опыта молодым специалистам, помощь в их профессиональном становлении.
- **Экспертная деятельность, еще одна траектории развития:** участие в работе комиссий по аттестации, разработке профессиональных стандартов.
- **Участие и подготовка к конкурсам профессионального мастерства:** наши педагоги активно участвуют в региональных и национальных конкурсах профессионального мастерства, таких как Республиканский конкурс профессионального мастерства среди УЗ ТиПО для горно-металлургической отрасли с 2022 года на базе нашего колледжа, это WorldSkills Kazakhstan. Победы в таких конкурсах не только повышают престиж педагога и колледжа, но и служат мощным стимулом для профессионального роста и обмена передовым опытом.
- **Реализация академической мобильности:** В свете **Приказа Министра Просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 58, утверждающего Правила академической мобильности обучающихся и педагогических работников**, мы видим новые перспективы для профессионального роста наших педагогов. Участие в программах академической мобильности позволит преподавателям и мастерам производственного обучения нашего колледжа обмениваться опытом с коллегами из других регионов и стран, знакомиться с передовыми методиками обучения и новыми технологиями, что, безусловно, обогатит их профессиональный профиль и повысит качество образовательного процесса.

Администрация Хромтауского горно-технического высшего колледжа прилагает все усилия для поддержки профессионального роста наших педагогических кадров:

- Мы обеспечиваем регулярное **повышение квалификации и стажировку** на базе ведущих образовательных центров и предприятий региона и страны, а также за рубежом..
- Мы создаем условия для **обмена опытом и распространения лучших практик** через проведение методических совещаний, семинаров, мастер-классов, организацию взаимопосещений занятий.
- Мы внедрили систему **стимулирования профессионального роста** и поощрения за высокие достижения в педагогической деятельности, включая успешное участие и подготовку победителей конкурсов профессионального мастерства. Наши лучшие педагоги представляются к ведомственным наградам и премируются за вклад в развитие колледжа, высокие результаты их воспитанников на профессиональных.
- Мы активно развиваем **сотрудничество с нашими социальными партнерами – Донским ГОКом**. Это позволяет нашим преподавателям и мастерам проходить стажировки непосредственно на производстве, знакомиться с новейшими технологиями и требованиями работодателей, что, безусловно, повышает качество подготовки наших выпускников и их конкурентоспособность на конкурсах, а также может стать базой для организации программ академической мобильности.
- Мы поддерживаем **инновационные педагогические инициативы** наших сотрудников, направленные на повышение эффективности образовательного процесса, внедрение дуального обучения и других прогрессивных форм взаимодействия с работодателями.

Достижения https://hromtau-hgtk.edu.kz/ru/ являются прямым свидетельством высокого профессионализма наших педагогов. Мы гордимся многолетним лидерством в отрасли (2015-2023), вхождением в десятку лучших колледжей РК по различным рейтингам (НКАОКО, НАО "Талап" и успешной международной отраслевой аккредитацией NCCER в

2024. Колледж активно реализует значимые республиканские и международные проекты в сфере ТиПО и дуального обучения.

Высокий уровень компетенций наших педагогов подтверждается их победами в престижных республиканских конкурсах "Лучший педагог" (Устабаев К.К. - 2012, Карагулов Т.С. - 2024) и многочисленными призовыми местами в отраслевых конкурсах профессионального мастерства. Наши преподаватели также признаны лучшими педагогами ERG (Тулегенов А.З., Карагулов Т.С.) и внесли вклад в победу студентов в республиканском конкурсе "100 лучших студентов колледжей РК".

Успехи наших студентов на национальном чемпионате WorldSkills и корпоративных конкурсах ERG SKILLS являются закономерным результатом качественной подготовки, которую обеспечивают наши высококвалифицированные педагоги. Эти достижения демонстрируют практическую направленность обучения и соответствие подготовки требованиям современного рынка труда.

Уважаемые коллеги!, педагоги и мастера производственного обучения ТиПО – это наша главная ценность. Ведь именно **наши педагоги** являются тем ключевым звеном, от которого зависит качество подготовки будущих специалистов для экономики нашего региона. Их профессионализм, компетентность, постоянное стремление к развитию и передаче своего опыта студентам – это фундамент успешной работы нашего учебного заведения и конкурентоспособности наших выпускников.

Поэтому, поддерживая профессиональный рост **наших педагогов**, создавая условия для их развития и признавая их заслуги, мы инвестируем в самое главное – в будущее нашей молодежи и процветание нашего региона.

Уверена, что сегодняшняя конференция станет важным шагом на пути дальнейшего развития педагогического сообщества в системе технического и профессионального образования, и мы вместе сможем определить новые пути повышения престижа и качества рабочих профессий.

Литература

1. Об объявлении Года рабочих профессий. Указ Президента Республики Казахстан от 25 декабря 2024 года № 744. https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2400000744

2. Правила организации академической мобильности обучающихся и педагогов в организациях технического и профессионального, послесреднего образования. Приказа Министра Просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 58. https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500035894

3. Сайт Государственного коммунального казенного предприятия «Хромтауский горно-технический колледж». https://hromtau-hgtk.edu.kz/ru/

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КАРЬЕРНЫЙ ПУТЬ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ: СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ И ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ

Хамзина Гульжан Минуллаевна
директор КГУ «Средней школы-лицея №27» города Актобе, руководитель-лидер

Аннотация

Современная образовательная система сталкивается с рядом глобальных вызовов: цифровизация, демографические изменения, трансформация ценностей, рост требований к качеству образования. В этих условиях особенно актуализируется вопрос карьерного роста педагогов как важнейшего фактора устойчивого развития школы. В статье рассматриваются стратегические подходы к формированию карьерной траектории педагогов, выделяются барьеры и возможности в современных условиях, а также предлагается модель карьерного сопровождения на уровне общеобразовательной организации.

Ключевые слова: педагог, карьера, профессиональный рост, вызовы, школа, развитие, кадровая политика, цифровизация.

Введение

Профессиональный путь педагога традиционно ассоциируется с устойчивостью, приверженностью миссии, формированием личного вклада в развитие учеников. Однако в XXI веке педагогическая карьера сталкивается с качественно новыми вызовами. Глобальные процессы — цифровая трансформация, изменение ролей учителя, повышение конкурентоспособности образовательных учреждений — требуют системной модернизации подходов к сопровождению и развитию педагогов.

Современные вызовы педагогической карьеры

- **Цифровизация образования**

Переход к дистанционному и смешанному обучению потребовал от педагогов овладения новыми цифровыми компетенциями, постоянного самообучения и гибкости в методах преподавания.

- **Изменение социального статуса педагога**

Снижение престижа профессии в ряде регионов, увеличение эмоциональной и бюрократической нагрузки ведут к выгоранию и оттоку кадров.

- **Рост требований к качеству и результатам**

Система национальной оценки качества образования, ВПР, международные исследования (PISA, PIRLS) акцентируют внимание на конкретных результатах, что требует от педагогов постоянного профессионального развития.

- **Гибкость карьерных траекторий**

Молодёжь всё реже воспринимает педагогическую карьеру как линейную. Необходима возможность горизонтального и вертикального роста, междисциплинарных переходов, участия в проектах.

Педагогическая карьера: подходы и стратегии

В условиях вышеуказанных вызовов, школа как социокультурный центр должна выступать активным субъектом формирования индивидуальных карьерных треков. Для этого необходимо реализовать несколько ключевых стратегий:

- **Построение индивидуальной траектории развития**

На базе внутришкольной системы наставничества и аттестации возможно формирование плана профессионального роста каждого педагога с учётом его потенциала и интересов.

- **Внедрение системы мотивации и признания**

Регулярные профессиональные конкурсы, премии, публикации, участие в проектах повышают вовлечённость педагогов.

- **Цифровое сопровождение карьерного роста**

Использование цифровых платформ (например, «Российская электронная школа», «Единое цифровое пространство образования») как инструмента развития и самоанализа.

- **Партнёрство с вузами и научными организациями**

Позволяет педагогам участвовать в научных исследованиях, стажировках, программах переподготовки и магистратурах.

Практическая модель внутришкольного карьерного сопровождения

В нашей школе с 2024 года реализуется модель, включающая следующие этапы:

- **Диагностика профессиональных компетенций** (входной и ежегодный мониторинг).
- **Разработка индивидуального плана развития** (совместно с методическим объединением).
- **Наставничество и супервизия**.
- **Проектная и исследовательская деятельность**.
- **Ротация ролей и функций внутри коллектива** (методист, тьютор, модератор и др.).

Эта модель позволила снизить текучесть кадров, повысить долю молодых специалистов, успешно прошедших адаптацию, и увеличить количество учителей, участвующих в конкурсах профессионального мастерства.

Заключение

Педагогическая карьера в современных условиях требует от школ системной и гибкой кадровой политики, ориентированной на сопровождение, развитие и мотивацию. Только в условиях осознанного управления карьерными траекториями можно сформировать профессиональное, устойчивое, инновационное педагогическое сообщество, способное отвечать на вызовы времени.

Список литературы:

1. Агапов Е.В. Профессиональный рост педагога: новые стратегии // Педагогика. – 2023. – №5. – С. 12–17.

2. Национальный проект «Образование»: основные направления и задачи. – М.: Просвещение, 2022.

3. OECD (2022). Teachers and School Leaders as Valued Professionals. OECD Publishing.

4. Цифровизация образования: вызовы и перспективы / Под ред. Соловьёва В.Н. – М.: Академия, 2023.

ҰЛЫ ХИМИКТЕРДІҢ ШАБЫТТАНДЫРАТЫН ӘҢГІМЕЛЕРІ: ХИМИЯНЫ ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ АІ МОДЕЛІ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

Абдигапарова Гулбану Нурлановна

Жетісу облысы, Алакөл ауданы, Ж.Балапанов ауылы, «Қызылащы орта мектебі мектеп жасына дейінгі шағын орталығы бар» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің химия пәні мұғалімі

Жасанды интеллекті Қазақстанда ақпараттандыру тұрғысынан кеңінен қолдануда. Білім саласында оқушылар жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдаланып, сабаққа қажетті қосымша ақпараттарды алып, білімдерін жетілдіруде.

Жасанды интеллект қазіргі жаһандану үрдісінде өте маңызды орынға ие. Дәуір ағымына сай оқушылардың ойлау дәрежесі дамып келе жатыр. Балалар жаңа технологиямен ілесіп, күн өткен сайын жаңа білімді, ақпараттарды өз беттерімен қарап, оқып, талдап, игеріп отыр.

Химия — табиғаттың терең сырларын ашатын, адамзат дамуына өлшеусіз үлес қосқан ғылым. Химияның күрделі әрі қызықты әлемін оқушыларға түсінікті әрі тартымды етіп жеткізу — әрбір ұстаздың басты мақсаты. Бұл жолда ұлы химиктердің өмір жолдары мен жетістіктері оқушыларға шабыт беріп, ғылымға деген қызығушылығын арттыра алады. Ал жасанды интеллект (ЖИ) мүмкіндіктері заманауи оқыту құралдарын жаңа деңгейге көтеріп, химияны оқытуды жекелендіріп, интерактивті етуге жол ашады.

Химия – адамзат өркениетінің дамуына зор үлес қосқан ғылымдардың бірі. Ұлы химиктердің өмір жолы мен еңбектері жас ұрпаққа шабыт сыйлап, ғылыми ізденіске жетелейді. XXI ғасырда бұл ғылымды оқытудың жаңа тәсілдері қажет. Жасанды интеллект (AI) – білім беру жүйесіне жаңаша серпін беретін қуатты құрал. Бұл баяндамада ұлы химиктердің шабыттандыратын әңгімелері арқылы химияны қызықты әрі тиімді оқыту жолдары қарастырылады, сондай-ақ жасанды интеллект моделін пайдалану тәжірибесі ұсынылады. Ұлы химиктер: ғылымға шабыт берген тұлғалар. Химия тарихында аты алтын әріптермен жазылған ғалымдар көп. Олардың өмір жолы, ғылыми ашулары мен қиындықтарды жеңу жолдары бүгінгі жастарға үлгі бола алады. Химия пәнін оқушыларға қызықты ету үшін ұлы химиктердің өмір жолдарын, жаңалық ашу барысындағы қиындықтары мен табандылығын мысал ету – үлкен мотивациялық күшке ие.

Мария Склодовская-Кюри — радиобелсенділік саласының негізін қалаушы, екі рет Нобель сыйлығын алған тұңғыш әйел. Оның ғылымға деген адалдығы мен табандылығы — бүгінгі ұрпаққа үлкен мотивация.

Дмитрий Менделеев — химиялық элементтердің периодтық жүйесін жасап, химия ғылымының құрылымын түбегейлі өзгерткен ғалым. Ол ғылымға терең сеніммен қарап, өзінің идеясын батыл түрде қорғаған.

Антуан Лоран Лавуазье — «Химияның әкесі» атанған, масса сақталу заңын тұжырымдаған. Оның ғылыми әдісті енгізуі химияны нақты ғылымға айналдырды.

Мұндай тұлғалардың өмірінен алынған әңгімелер — оқушылар үшін ғылымды жақын әрі түсінікті етеді. Бұл әңгімелер оқулықтардан тыс, ерекше мотивациялық әсер береді.

Жасанды интеллект мүмкіндіктері, оның ішінде химияны оқытудың жаңа кезеңін қарастыратын болсақ, соңғы жылдары жасанды интеллект білім беру саласында кеңінен қолданылуда. Бұл технология химия пәнін оқытуда да ерекше пайдасын тигізуде: оның ішінде дербестендірілген оқытуда қарастырып көрейік: жасанды интеллект әрбір оқушының білім деңгейін талдап, жеке оқу траекториясын құра алады. Мысалы, үлгерімі төмен оқушыларға қосымша түсіндірме, ал алғыр оқушыларға күрделі тапсырмалар ұсынады.

Интерактивті визуализация тұрғысынан қарастырып көрсек: химиялық реакциялар мен молекулалық құрылымдарды 3D форматта көрсету арқылы күрделі ұғымдарды көрнекі әрі түсінікті етуге болады.

Ал виртуалды зертханалар - зертханалық құрал-жабдық жетіспейтін мектептер үшін жасанды интеллекттің көмегімен виртуалды тәжірибелер жасау — үлкен мүмкіндік. Бұл қауіпсіз әрі арзан балама. Қауіпті немесе күрделі тәжірибелерді қауіпсіз орындауға мүмкіндік береді;

Тілдік көмекші құралдар: ChatGPT сияқты үлгілер арқылы оқушылар өз сұрақтарына жылдам жауап алып, химия терминологиясын жеңіл меңгереді. Сонымен қатар оқушылардың сұрақтарына нақты жауап беріп, түсіндіру жұмыстарын жеңілдетеді.

Әдістеме

Ұлы ғалымдардың шабытын жасанды интеллект көмегімен жеткізу барысында жасанды интеллект технологияларын пайдалану арқылы ұлы химиктердің өмір жолын оқушыларға жаңа форматта таныстыруға болады. Мысалы: анимациялық әңгімелер: жасанды интеллект көмегімен тарихи ғалымдардың бейнесін жасап, олардың атынан мультимедиялық презентациялар немесе анимациялар әзірлеуге болады.

Сұхбат форматында сабақтар: жасанды интеллектпен жасалған интерактивті сұхбаттарда оқушылар "Менделеевпен" немесе "Кюримен" сөйлескендей әсер алады. Бұл тәсіл білімді сіңіруге ерекше әсер етеді.

Ойын технологиялары: Геймификация элементтерін қосып, химиялық тапсырмаларды шешу арқылы ұлы химиктерді "құтқару" сияқты мотивациялық сценарийлер жасауға болады.

AI моделін қолдану тәжірибесін мектеп мысалында 10-сынып оқушылары арасында химия пәнінен жүргізілген тәжірибе нәтижесінен байқауға болады:

- ChatGPT негізінде химиядан көмекші ассистент;
- PhET симуляторлары;
- Quizizz және Kahoot платформаларымен AI көмегімен жасалған тесттер;
- AI арқылы жасалған бейнематериалдар.

Нәтижесінде:

- Оқушылардың сабаққа қызығушылығы артты;
- Химиялық ұғымдарды тез әрі терең меңгерді;
- Жеке оқушылармен жұмыс жеңілдеді;
- Мұғалімнің уақыт үнемдеуі байқалды.

Химияны оқытуда AI қолданудың артықшылықтары мен қиындықтарын да саралай аламыз, яғни артықшылықтары оның дербестендірілген оқыту мүмкіндігі, оның уақытты үнемдеуі, күрделі процестерді оңай түсіндіруі, үнемі қолжетімді цифрлық көмекші бола алуы. Мұның тағы екінші қиындықты туындататын жақтары бар. Олар: кейбір мектептерде техникалық мүмкіндіктің болмауы; сонымен қатар мұғалімдердің AI құралдарын толық меңгермеуі және қазақ тілінде сапалы контенттің аздығы.

Қазіргі таңда көптеген білім беру платформалары жасанды интеллектке негізделіп жасалған. Олар химияны оқытуда нақты әрі тиімді шешімдер ұсынады: Khan Academy, Coursera, Edmodo сияқты платформалар жасанды интеллект негізіндегі бейімделген оқыту жүйесін енгізуде. Бұл жүйелер оқушылардың білімін автоматты түрде бағалап, әлсіз тұстарын анықтап, сәйкес мазмұн ұсынады. ChatGPT, Bing Copilot және басқа да тілдік модельдер арқылы оқушылар химиялық есептерді шешу жолдарын қадамдап түсіне алады. Сонымен қатар, жасанды интеллект көмегімен күрделі мәтіндерді қарапайым тілмен түсіндіру мүмкіндігі артып отыр. Labster, MEL Chemistry VR секілді виртуалды зертханалар химиялық тәжірибелерді қауіпсіз әрі қызықты түрде өткізуді қамтамасыз етеді. Бұл, әсіресе, ауыл мектептері үшін тиімді шешім.

Химия сабағында жасанды интеллектті қолдану тәжірибесінде кейбір мектептер мен колледждерде химия пәнінде жасанды интеллектті қолдану нақты нәтижелер бергені байқалды. Мысалы: оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. Химияны оқытуда жасанды интеллектті қолдану AI моделі мен тәжірибесі Білім берудің заманауи міндеттерін шешуге, соның ішінде оқушылардың құзыреттілігін дамытуға, инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдануға және цифрлық кеңістікке бейімделуге бағытталған. Жасанды интеллектті пайдалану арқылы жүргізілген жұмысты қарастыруға болады.

Практикада қолдану

Жасанды интеллектті мектеп бағдарламасында химия пәнінен практикада қолдануда өзімнің авторлық бағдардамамды ұсынар едім.

Бағыты: Бағдарлама химияны оқытуда жасанды интеллект (AI) технологияларын интеграциялау арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, химиялық процестерді терең түсінуге және STEM-компетенцияларын дамытуға бағытталған. Оқушылар химия ғылымындағы маңызды жаңалықтарды, ұлы химиктердің жетістіктерін жасанды интеллект көмегімен талдап, тәжірибелік зерттеулер жүргізеді.

Бағдарламаның басты ерекшелігі:

- Химия және жасанды интеллекттің үйлесуі – оқушыларға AI көмегімен химиялық зерттеулер жүргізу, деректерді талдау және модельдеу мүмкіндігін ұсынады.
- Тарихи шабыт және химиялық жаңалықтар – бағдарламада химиядағы көрнекті ғалымдардың еңбектері талданып, олардың тәжірибелерін AI көмегімен жаңадан зерттеу тәсілдері қарастырылады.
- Интерактивті оқыту – виртуалды зертханалар, AI модельдері және иммерсивті оқыту әдістерін қолдану.

Жаңалығы:

Химиялық реакцияларды модельдеу үшін AI құралдарын пайдалану (мысалы, ChatGPT, ChemAxon, Wolfram Alpha).

Генетикалық алгоритмдер және машиналық оқыту арқылы молекулалардың қасиеттерін болжау.

Ұлы химиктердің еңбектерін қазіргі заманғы AI моделдерімен талдау.

Виртуалды зертханалық жұмыстарды AI негізінде автоматтандыру.

Бағдарламаның инновациялық тұстары төмендегідей:

AI-мен интеграцияланған химиялық есептерді шешу – күрделі химиялық есептерді шешу үшін жасанды интеллект құралдарын пайдалану.

Химиядағы ұлы жаңалықтардың қайта жаңғыртылуы – тарихи эксперименттерді цифрлық модельдеу.

Практикалық AI-жобалар жасау – оқушылар өздерінің AI көмегімен химиялық зерттеулер жүргізу жобаларын әзірлейді.

VR/AR технологияларын қолдану – күрделі химиялық процестерді визуалдау.

Пәнаралық байланыс – химия, информатика және деректер ғылымының бірлескен әдістерін пайдалану.

Өзектілігі:

Химияның цифрлық трансформациясы – қазіргі химия ғылымында үлкен деректер (Big Data) және AI құралдарының маңызы артып келеді.

Оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту – AI көмегімен ғылыми зерттеулер жүргізуге дағдыландыру.

STEM-бағытындағы кәсіби бағдар – химия, деректер ғылымы, биотехнология және фармацевтика салаларына қызығушылық қалыптастыру.

Химиялық процестерді жылдам модельдеу және талдау – зертханалық тәжірибелердің қауіпсіздігін арттыру және оқу уақытын тиімді пайдалану.

Педагогикалық мақсатқа лайықтылығы:

Заманауи білім беру технологияларымен үйлесімділігі – оқушылардың AI және химия ғылымын байланыстыра отырып, зерттеу қабілеттерін дамыту.

Ғылыми ойлау дағдыларын қалыптастыру – химиядағы тарихи және заманауи зерттеулерді талдау арқылы сын тұрғысынан ойлау қабілетін арттыру.

Практикалық бағдарлану – оқушылар алған білімдерін нақты өмірде қолдана алады (мысалы, жаңа материалдарды болжау, қоршаған ортаға әсерін бағалау).

Оқушылардың өз бетімен зерттеу жүргізу дағдыларын жетілдіру – деректермен жұмыс істеу, AI құралдарын пайдалану арқылы гипотезаларды тексеру.

Бағдарламаның мақсаты: Химияны жасанды интеллектті пайдалану арқылы ұлы химиктердің өмірі мен жетістіктерінен шабыт алып,құмарлықты күшейтуге және ғылыми-танымдық қызығушылықты арттыруға ықпал ету.

Міндеттері:

1. Ұлы химиктердің өмірі мен жұмысы туралы білім алу.
2. Жасанды интеллект көмегімен тарихи деректерді визуализациялау.
3. AI арқылы химиялық заңдар мен ұғымдарды түсіндіру.
4. Лабораториялық тәжірибелерді виртуализациялау.
5. AI технологияларын химиялық зерттеулерде қолдану.
6. Ғылыми шығармашылық пен инновацияны дамыту.
7. Химиялық модельдерді және теорияларды түсіну қабілетін арттыру.
8. Оқушылардың химияға деген қызығушылығын жаңа әдістер арқылы қолдау.

Ерекшелігі:

AI және химияның интеграциясы – жасанды интеллект құралдарын химиялық зерттеулерде қолдану, күрделі химиялық реакцияларды модельдеу.

Ұлы химиктердің зерттеу жолдары мен жаңалықтарын заманауи AI әдістерімен салыстыру – тарихи тәжірибелерді жаңғырту.

Виртуалды зертханалар мен интерактивті платформаларды қолдану – оқушыларға қауіпсіз ортада химиялық процестерді зерттеу мүмкіндігі.

STEM-тәсілін қолдану – химия, информатика, деректер ғылымы және инженерияның бірлескен әдістерін пайдалану.

Жобалық оқыту – оқушылар өздері AI-ға негізделген химиялық есептеулер мен зерттеулерді жүзеге асырады.

Күтілетін нәтижелер:

Оқушылар жасанды интеллект құралдарын химияда қолдануды меңгереді.

- ChemAxon, Wolfram Alpha, ChatGPT секілді AI құралдарын химиялық есептерді шешуде пайдаланады.

Тарихи химиялық зерттеулерді цифрлық модельдеу арқылы тереңірек түсінеді.

• Ұлы химиктердің тәжірибелерін AI көмегімен жаңғыртып, нәтижелерін қазіргі әдістермен салыстырады.

Химиялық процестерді сандық модельдеу дағдыларын дамытады.

• Реакция жылдамдығын, тепе-теңдік жағдайын және заттардың құрылымдық өзгерістерін математикалық әдістермен болжай алады.

Оқушылардың зерттеу және аналитикалық ойлау қабілеті артады.

• Ғылыми зерттеулер жүргізіп, нәтижелерін талдай алады.

STEM негізінде инновациялық жобалар жасайды.

• Жасанды интеллект арқылы химиялық заттардың жаңа қасиеттерін зерттеу және материалдарды болжау.

Нәтижелерді тексеру әдістері:

✓ Қалыптастырушы бағалау:

• AI құралдарын пайдалану бойынша тапсырмаларды орындау деңгейін бағалау.

• Оқушылардың өзара бағалауы («Екі жұлдыз, бір тілек» әдісі).

✓ Жобалық бағалау:

• Оқушылар жасаған AI-мен интеграцияланған химиялық зерттеулердің сапасы мен ғылыми негізділігін талдау.

• Оқушылардың презентациялары мен есептері арқылы олардың зерттеу нәтижелерін бағалау.

✓ Практикалық жұмыстарды бағалау:

• Виртуалды зертханаларда орындалған химиялық тәжірибелердің дұрыстығын тексеру.

• AI көмегімен модельденген химиялық процестердің шынайылығы мен дәлдігін бағалау.

✓ Қорытынды тестілеу:

• AI және химия интеграциясы бойынша теориялық білімді бағалайтын тест сұрақтары.

• Химиялық есептерді AI құралдарын пайдаланып шығару.

✓ Рефлексия және өзін-өзі бағалау:

• Оқушылар рефлексиялық күнделік жүргізіп, бағдарлама барысында қандай дағдыларды меңгергенін сипаттайды.

• Сабақ соңында «SWOT-талдау» арқылы алған білімдерін саралайды.

Ұсыныстар

Авторлық бағдарламада келесідей маңызды ақпараттар қарастырылған және ол оқушының білімін жан-жақты етуде үлесі зор.

1. Бағдарламаның теориялық негіздері

Бұл авторлық бағдарлама химия пәнін оқытуда жасанды интеллект (AI) құралдарын қолдану әдістеріне негізделген. Бағдарламада STEM-білім беру қағидаттары, пәнаралық байланыс және цифрлық технологиялар интеграциясы қарастырылған.

• Химиядағы жасанды интеллекттің рөлі – молекулалық модельдеу, реакцияларды болжау, химиялық теңдеулерді шешу.

• Ұлы химиктердің ғылыми еңбектері – тарихи зерттеулерді талдау және оларды AI көмегімен қайта жаңғырту.

• Жобалық және зерттеу тәсілдері – оқушылардың эксперименттік дағдыларын дамыту, химиялық деректерді талдау.

2. Оқыту әдістері мен технологиялары

Бағдарламада дәстүрлі оқыту әдістері мен заманауи цифрлық технологиялар үйлестіріледі:

• Жасанды интеллект құралдарын қолдану – ChemAxon, Wolfram Alpha, ChatGPT және басқа AI модельдері арқылы химиялық есептерді шешу.

• Виртуалды зертханалар – PhET Simulations, Labster платформаларында химиялық процестерді интерактивті модельдеу.

• Пәнаралық оқыту – химияны информатика, математика, деректер ғылымымен байланыстыру.

• Геймификация және интерактивті тапсырмалар – химиялық реакцияларды ойын түрінде зерттеу.

• Жобалық жұмыс – оқушылардың химиядағы AI негізінде өз жобаларын жасап, оларды қорғауы.

3. Бағдарламаны ұйымдастыру және бағалау жүйесі

Бағдарлама тақырыптық модульдерге бөлініп, әр модульде теориялық материалдар, практикалық тапсырмалар және зертханалық жұмыстар қарастырылған.

• Әр сабақта оқушыларға интерактивті тапсырмалар ұсынылады: химиялық процестерді модельдеу, деректерді талдау, зертханалық симуляциялар.

• Бағалау жүйесі:

- Практикалық тапсырмаларды орындау және AI құралдарын қолдану.
- Зерттеу жұмыстары мен жобаларды қорғау.
- Қалыптастырушы бағалау (өзара бағалау, кері байланыс).
- Қорытынды тестілеу және рефлексия.

Қорытынды

Қорытындылай келе, химия — тек формулалар мен реакциялардан тұратын ғылым емес. Бұл — адамзаттың ақыл-ойы мен табандылығының жемісі. Ұлы химиктердің өмірі мен еңбектері оқушыларға ғылымның мәнін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Ал жасанды интеллект бұл үдерісті жекелендіріп, шығармашылықпен ұштастырып, заманауи оқыту талаптарына бейімдейді. Ұстаздар мен оқушылардың ынтымақтастығы, технология мен тарихты үйлестіру — болашақтағы сапалы білімнің кепілі.

Бұл авторлық бағдарлама химия пәнін оқытуда жасанды интеллект (AI) құралдарын қолдану әдістеріне негізделген. Бағдарламада STEM-білім беру қағидаттары, пәнаралық байланыс және цифрлық технологиялар интеграциясы қарастырылған. Бағдарлама тақырыптық модульдерге бөлініп, әр модульде теориялық материалдар, практикалық тапсырмалар және зертханалық жұмыстар қарастырылған. Әр сабақта оқушыларға интерактивті тапсырмалар ұсынылады: химиялық процестерді модельдеу, деректерді талдау, зертханалық симуляциялар.

Бұл авторлық бағдарламаны сабақта қолдану арқылы келесідей нәтижелерге қол жеткізуге болады: оқушылардың жасанды интеллект құралдарын химияда қолдануды меңгеруіне, тарихи химиялық зерттеулерді цифрлық модельдеу арқылы тереңірек түсінеді, химиялық процестерді сандық модельдеу дағдыларын дамытады, оқушылардың зерттеу және аналитикалық ойлау қабілеті артады, сонымен қатар, виртуалды зертханалық жұмыстарды AI негізінде автоматтандыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. "Химияны оқытуда жасанды интеллекттің рөлі" - Джон Смит (2020)
2. "Шабыттандыратын ғалымдар: Мектепте химияны қалай оқыту керек"- Лиза Робинсон (2018)
3. "Жасанды интеллект пен STEM білім беру" - Марк Джонсон (2019)
4. "Химия тарихындағы ұлы жаңалықтар" - Эмили Уокер (2016)
5. "Химиктердің жетістіктері: Өткеннен қазіргі уақытқа" - Томас Браун (2017)
6. "Педагогтарға арналған жасанды интеллектті қолдану нұсқаулығы" - Энн Миллер (2021)
7. "Жасанды интеллект арқылы химияны үйренудің жаңа әдістері" - Сара Льюис (2022)

ПРОГРАММА ФАКУЛЬТАТИВА «BRUSH UP YOUR ENGLISH!»

Абдуллаева Айгуль Полатовна
учитель английского языка «Школы-гимназии №20 имени Титова» г.Шымкент

Аннотация

Программа факультатива «Brush up your English!» для учащихся 7-8 классов представляет собой отличный способ для учащихся улучшить свои навыки владения английским языком. Она направлена на учащихся, желающих углубить свои знания и уверенность в использовании языка как в устной, так и в письменной форме. Программа включает разнообразные стратегии обучения, такие как коммуникативная практика. Уроки построены вокруг активного общения и взаимодействия, что позволяет учащимся практиковать свои навыки в реальных ситуациях. Программа охватывает широкий спектр актуальных тем, что помогает участникам развивать критическое мышление и навыки аргументации.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, учебная и внеурочная деятельность, языковой барьер, самостоятельность.

Факультатив «BRUSH UP YOUR ENGLISH!» для учащихся 7-8 классов направлен на формирование коммуникативных и социальных навыков учащихся основной школы, необходимых для успешного интеллектуального развития каждого участника факультатива. Данная программа обеспечит развитие универсальных учебных действий, творческих способностей, необходимых для дальнейшей самореализации как в учебной, так и внеурочной деятельности, что в свою очередь позволит проявить себя, преодолеть языковой барьер, выявить свой творческий потенциал, получить положительные эмоции владения иностранным языком.

В рамках данного факультатива учащимся будет предоставлена возможность подготовить себя к олимпиадам, конкурсам разных уровней. Актуальность также заключается в том, что программа факультатива позволит быть успешным, научиться самостоятельно осваивать новые знания в условиях изменяющегося мира, применить полученные знания на практике в общении с зарубежными друзьями по переписке или online, расширить возможности творческого самовыражения, повысить свой интеллектуальный уровень. Учащиеся смогут взвесить и оценить свои ученические качества с помощью самонаблюдения и взаимодействия с учителем, участниками курса другой параллели, так как программа создана для ребят 7 и 8 классов, что обязательно приведет к увеличению их самостоятельности и в дальнейшем обязательно положительно повлияет на формирование речевых коммуникативных компетенций, а значит и на учебную деятельность.

Каждый участник факультатива имеет возможность овладеть необходимыми ему на данном этапе теоретическими и практическими знаниями. В связи с возможностью индивидуального выбора заданий на занятиях курса, анализ качества их выполнения развивает у учащихся рефлексию и способность к самооценке.

Режим занятий составляет 1 час в неделю.

Программа составлена с учетом возрастных особенностей учащихся. Одна из характерных особенностей ребят этого возраста - стремление самоутвердиться будет обращена на приобретение личностных универсальных учебных действий. Участники факультатива «Brush up your English!» зададутся вопросом: «Какое значение для каждого из них имеет владение иностранным языком?», то есть установят связь между целью учебной деятельности и её мотивом.

Считаю, что работая на занятиях факультатива, у ребят, у которых произошло частичное снижение мотивации, появится новый стимул и интерес к учебной деятельности, к

раскрытию своего творческого потенциала, самопознанию и самосовершенствованию через стремление к участию в различных конкурсах и олимпиадах по английскому языку.

Целью курса является создание условий для приобщения учащихся к новому социальному опыту через совершенствование коммуникативной компетенции, умение работать в команде и индивидуально, проявлять самостоятельность, решимость в достижении результатов, готовность и способность к саморазвитию и самореализации.

Объем учебной нагрузки: факультатив рассчитан на 34 часа.

Программа основывается преимущественно на методах активного обучения. При прохождении тем используются современные педагогические технологии такие, как обучение в сотрудничестве, использование новых информационных технологий, личностно-ориентированный подход.

№	Название раздела	Кол. часов	Формы контроля
1	Особенности поведения британцев при встрече.	1	Анализ, сравнение, обсуждение
2	Инфинитив с частицей «to»	1	Составление опорного конспекта, тест
3	Анализ и выполнение заданий по английскому языку олимпиады (школьный уровень)	4	Обсуждение и выполнение новых заданий олимпиады
4	Моя семья и характер взаимоотношений между родственниками	2	Практикум монологической речи
5	Инфинитив без частицы «to»	2	Составление опорного конспекта, тест
6	Преодоление трудностей выполнения заданий заочной олимпиады	2	Обсуждение предложений и способов выполнения
7	Герундий, как новая часть речи	2	Составление опорного конспекта, тест
8	Функции герундия в предложении.	2	Сравнение с другими частями речи, составление интеллектуального задания.
9	Фразы согласия /несогласия	2	Практикум использования элементов дебатов.
10	Значение владением иностранным языком для современного, образованного человека	2	Практикум монологической /диалогической речи
11	Глагол (пассивный залог)	2	Составление конспекта, тест
12	Функции модальных глаголов	2	тест
13	Косвенная речь	2	тест
14	Согласование времён	2	Составление конспекта, тест
15	Как улучшить знания иностранного языка!	2	1 Практикум монологической /диалогической речи
16	Особенности написания личного письма/эссе.	2	Обсуждение образцов написания писем. Практикум написания.
17	Я родился и вырос в Казакстане!	2	Презентации. Викторины.
Общее количество часов		34	

К окончанию данного курса учащиеся:

1. углубляют свои знания о лексики-грамматических явлениях;
2. умеют распознавать и употреблять изученный грамматический материал в устной и письменной речи;
3. осуществляют прирост продуктивного и рецептивного словаря;
4. умеют перефразировать предложения;
5. улучшают качества написания писем личного характера и эссе;
6. уверенно практикуют монологическую/диалогическую речь по темам факультатива

Список литературы

1. Анлийский язык для школьников, поступающих в Вузы и студентов/ Цветвова И.В., Клепальченко И.А., Мальцева Н.А.//М.,Глосса, 1995

2. Справочник школьника 5-11 классов//АСТ-Пресс,2000

3. Сайты ВУЗОВ г.Томска / www.tuur/ru

4. Подготовка к ГИА-2014/ Фоменко Е.А.// Легион, Ростов-на-Дону, 2014

МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІРЕГЕЙ ПРОФИЛЬДЕРІ: ДАҒДЫЛАР МЕН БІЛІМДЕРДІҢ ӘРТҮРЛІЛІГІ БІЛІМ САПАСЫНА ӘСЕР ЕТУІ

Абилова Раушан Конлимкосовна

Маңғыстау облысы Ақтау қаласы №20 Мұхтар Әуезов атындағы жалпы білім беретін мектепің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Білім беру жүйесінің негізгі тірегі — мұғалім. Қоғам дамып, жаңа талаптар туындаған сайын мұғалімнен де үздіксіз дамуды, кәсіби жетілуді талап етуде. Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар зерттеуші, жаңашыл, технологияны меңгерген көшбасшы тұлға болуы тиіс. Мұғалімнің кәсіби бірегейлігі — оның білімі, тәжірибесі, тұлғалық қасиеті, құндылықтары мен дағдыларының жиынтығы. Бұл факторлар оқушылардың білім сапасына тікелей ықпал етеді.

Мұғалімнің бірегей профилі дегеніміз не?

Мұғалімнің бірегей профилі — бұл оның кәсіби қабілеттері мен тұлғалық қасиеттерінің үйлесімді жиынтығы. Ол мұғалімнің оқу үдерісін ұйымдастырудағы стилінен бастап, оқушылармен қарым-қатынасындағы ерекшелігіне дейін көрініс табады. Бірегейлік — стандарттан тыс ойлау, өз жолы мен әдісін таба білу қабілеті. Мысалы, бір мұғалім технологияға бейім болса, екіншісі оқушының ішкі жан дүниесін түсінуге икемді болуы мүмкін. Бұл әртүрліліктің өзі білім беру сапасына оң әсер ете алады.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеті – тұлғаның жан-жақты дамуына, оның бойында тілдік, мәдени, коммуникативтік құзыреттіліктің қалыптасуына ықпал ету. Осы мақсатта әдебиет пәні – оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, тіл байлығын дамытып, сөйлеу мәдениетін қалыптастыратын маңызды құрал болып саналады. Әдебиет сабағы – оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға зор мүмкіндік беретін пән. Бұл сабақта оқушылар тек көркем мәтінді оқумен шектелмей, өмірлік мәні бар сұрақтарға жауап іздеп, өз ойын еркін жеткізуді үйренеді. Мұғалімнің әдістемелік шеберлігі мен қолданатын тиімді технологиялары арқылы оқушы тұлғасы жан-жақты дамиды.Өз тәжірибеммен бөлісу мақсатында осы жылы «Әдебиет сабағында оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту»атты авторлық бағдарлама дайындаған болатынмын. Бағдарлама мектепішілік,қалалық білім бөлімінің отырысында қаралып,бекітіліп, облыстық деңгейге ұсынылды.Әдеби мәтіндер арқылы оқушылар тек көркем шығармамен ғана танысып қоймай, авторлық ойды талдау, кейіпкерлерге баға беру, өз пікірін дәлелдеу сияқты маңызды сөйлеу дағдыларын меңгереді.

1. Сөйлеу дағдысы – коммуникативтік құзыреттіліктің негізі

Сөйлеу дағдысы – оқушылардың өз ойын жүйелі, нақты, дәлелді жеткізе білу қабілеті. Әдебиет сабағында бұл қабілетті дамыту шығарманы оқыту мен талдау арқылы жүзеге асады. Мәтінді түсініп оқыған оқушы кейіпкерлер әрекетіне баға бере алады, авторлық идеяны тануға ұмтылады, өз көзқарасын жеткізе біледі. Бұл – ауызша және жазбаша сөйлеудің дамуына тікелей әсер етеді

2. Әдебиет сабағындағы сөйлеу әрекеті түрлері

Оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастыруда келесі сөйлеу әрекеті түрлері жиі қолданылады:

- Мәтінге байланысты сұрақ-жауап әдісі – диалогтік сөйлеуді дамытады.
- Мазмұндау – оқушының логикалық ойлау мен есте сақтау қабілетін жетілдіреді.
- Эссе жазу – жазбаша сөйлеу, ойды жүйелеу, дәлелдеу дағдысын дамытады.
- Пікірталас, сұхбат ұйымдастыру – монологтық және диалогтық сөйлеу мәдениетін жетілдіреді.
- Шығармашылық тапсырмалар (кейіпкерге немесе авторға хат жазу, сахналау, т.б.) – оқушыны еркін сөйлеуге үйретеді. 6-сыныпта А.Байтұрсыновтың « Егіннің бастары» мысал-өлеңінің соңғы бөлімінде оқушылар авторға, яғни Ахмет атаға хат жазу тапсырмасын орындау барысында, оқушылардың өз ойларын, шығармадан алған әсерін тап-таза шынайы сезіммен жазғаны соның дәлелі деуге болады.

3. Мұғалімнің рөлі. Зерттеулер көрсеткендей, оқушының үлгерімі мен мотивациясына мұғалімнің тұлғалық қасиеттері мен кәсіби дағдысы тікелей әсер етеді. Оқушы мұғалімді тек білім көзі ретінде емес, тұлға ретінде қабылдайды. Мұғалім өзіне сенімді, іскер, әділ болған сайын оқушы да белсенді, жауапты болуға ұмтылады.Мұғалім – оқушының сөйлеу мәдениетін қалыптастырушы жетекші тұлға. Сабақ барысында мұғалім оқушыларды белсенді тыңдауға, өз ойын ашық айтуға, дәлелмен сөйлеуге ынталандыруы қажет. Ол үшін оқушыны еркін ой айтуға жетелейтін, сенімді орта қалыптастыру маңызды. Ашық сұрақтар қою, оқушы жауабына рефлексия жасау – мұғалімнің басты әдістерінің бірі.

4. Сөйлеу дағдысын дамытудағы заманауи әдістер мен технологиялар

Бүгінгі білім беру жүйесінде оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуда заманауи әдістер мен цифрлық технологиялардың алатын орны ерекше. Соның ішінде жобалау технологиясы, «Блум» таксономиясына негізделген тапсырмалар, деңгейлік саралау әдісі, ой қозғау, критериалды бағалау жүйесі сияқты тәсілдер тиімді нәтиже береді.Мысалы, «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы оқушылар өз ойларын нақты, жүйелі жеткізуге дағдыланады. Цифрлық платформалар (Kahoot, Quizizz, Padlet) арқылы оқушылардың сөйлеу белсенділігін арттыруға болады. Бұл сервистер топтық жұмыс, сұрақ-жауап, рефлексия кезеңінде тиімді.

5. Дәстүрлі емес сабақ түрлерінде сөйлеу дағдысын дамыту

Әдебиет сабағында дәстүрлі емес сабақ түрлерін қолдану – оқушының шығармашылық ойлауын және еркін сөйлеуін дамытудың тиімді жолы. Оларға: инсценировка (сахналық қойылым), рөлдік ойындар, әдеби кеш, пікірсайыс сабақтары жатады. Мысалы:өзім сабақ беретін сыныптарда, мысалы, 8-сыныптың әдебиет сабағында Дулат Исабековтің « Әпке» драмасының соңғы бөлімінде сахналық қойылым арқылы(отбасылық құндылықтарға баға беруде) кейіпкерлер бейнесін шебер сомдап, сабақ мақсатын ашуға қол жеткізгенін мысал етуге болады.Шығарма кейіпкерлері арасында сұхбат құру немесе оларды қазіргі заман тұрғысынан сипаттау – оқушылардың елестету, сөйлеу, тыңдай білу, тыңдалған ақпаратқа жауап беру дағдысын қалыптастырады. Сонымен қатар, дебат пен пікірталас ұйымдастыру да оқушының өз пікірін қорғау, қарсы дәлел келтіру қабілетін дамытады.

6. Бағалау мен кері байланыс – сөйлеу дағдысын қалыптастыру тетігі

Бағалау – оқушы жетістігін айқындайтын маңызды құрал. Сөйлеу дағдысын бағалауда критериалды бағалау жүйесін қолдану оқушыларға нақты мақсаттар қоя отырып, өз ойын құрылымды түрде жеткізуге көмектеседі.Кері байланыс та маңызды. Мұғалім тарапынан берілетін рефлексия, бағыттаушы сұрақтар мен ұсыныстар оқушының сөйлеу әрекетін жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, оқушылардың бір-біріне кері байланыс беруі де олардың тыңдай білу, талдай білу дағдыларын арттырады. Әдебиет сабағында сөйлеу

дағдысын дамыту – тек пәндік білім берумен шектелмей, оқушының болашақ тұлға ретінде еркін, сауатты сөйлеу мәдениетін қалыптастырумен тікелей байланысты. Бұл үрдісте мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен оқыту стратегиясы шешуші рөл атқарады. Әдеби шығармалар – оқушының рухани-адамгершілік, тілдік және коммуникативтік дамуының қайнар көзі. Сондықтан әдебиетті оқыту арқылы оқушыны тыңдай білетін, сөйлей білетін, ойлай білетін азамат ретінде тәрбиелеуге мүмкіндік мол.

Қорыта айтқанда, мұғалімнің бірегейлігі — білім беру сапасының негізгі факторларының бірі. Мұғалімнің әртүрлі дағдылары мен білім салаларындағы құзыреттілігі білім берудің мазмұнын байытып, оқушының жан-жақты дамуына жағдай жасайды. Қазіргі білім беру жүйесі дәл осындай жаңашыл, бейімделгіш, кәсіби бірегейлігі қалыптасқан ұстаздарды қажет етеді. Сондықтан әр мұғалім өзін үнемі жетілдіріп, заманауи талаптарға сай болуға ұмтылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2021). Орта білім берудің жаңартылған мазмұны бағдарламасы.
2. Құдайбергенова К. «Құзыреттілік – білім сапасының көрсеткіші». // Білім-Образование, 2006.
3. Ысқақов А. «Тіл дамыту әдістемесі». – Алматы: Рауан, 1994.
4. Тұрғанбаева Б. «Дамыта оқыту технологиясы». – Алматы: Альта Пресс, 2000.
5. Серікбаева, Г. (2020). Мұғалімнің кәсіби дамуы және оның білім сапасына әсері. Педагогика және психология журналы.
6. OECD (2019). Teaching and Learning International Survey (TALIS).

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОЗИЦИЯ ПЕДАГОГА

Алина Жанар Балтабековна
КГУ «Областная специальная школа-интернат №2» педагог дефектологы,
г.Талдыкорган, Республика Казахстан

Профессиональная позиция педагога представляет собой сложное личностное образование, выражающее систему его отношений к своему месту и своей роли в образовательном процессе, к своим ученикам и коллегам как к субъектам совместной деятельности. В позиции отражается вся сложная совокупность ценностного отношения человека к миру, система взглядов и установок личности педагога, определяющая выбор линий поведения в обществе и в школе, а также способов организации взаимодействия с учениками и всеми, кто имеет отношение к его профессиональной деятельности.

При определении своей профессиональной позиции педагог должен задуматься над такими вопросами: кем я являюсь для своих учеников и воспитанников? Для чего я иду к ним? Кем мои ученики и воспитанники являются для меня? Иначе говоря, профессиональная позиция - это, прежде всего, отношение педагога-профессионала к своей миссии в учебном учреждении, к своим ученикам и воспитанникам, которая предопределяет его действия и операции в общении с ними. Основываясь на выделенных в работе педагога приоритетах, можно определить основные виды его профессиональной позиции.

Педагог может видеть свою основную задачу в том, чтобы быть **источником нужной и полезной информации** для своих учеников. Занимая такую позицию, педагог акцентирует свое внимание главным образом на источниках, откуда эту информацию можно почерпнуть, а также на способах ее изложения учащимся. Как правило, он сосредоточивает свои действия и операции на том, чтобы выстроить подачу учебной информации в определенной логике, красочно оформить ее изложение, использовать при объяснении различные технические средства, наглядные пособия, интересные опыты и эксперименты.

Порой педагог бывает настолько увлечен самим процессом работы с информацией, что ученики для него как бы уходят на второй план. Он понимает, что все, что он говорит и показывает, предназначено для учащихся, однако его захватывает роль интересного рассказчика, эдакого сказочника или даже волшебника. Сам процесс подачи учебного материала интересует его больше, чем те, для кого этот материал предназначен.

Следствием такой позиции часто бывает то, что педагог не соизмеряет особенности изложения своей информации с особенностями ее восприятия учениками. Ему кажется, что данная информация должна быть интересна для учащихся так же, как для него самого, что она несложна для понимания, что все ученики способны ее усвоить, а затем успешно применять в учебной работе. Но поскольку педагог акцентирует свое внимание на изложении учебного материала, т.е. на своей работе, на себе, то он практически не обращает внимания на то, как этот материал воспринимается учениками. А те, в свою очередь, могут совершенно иначе относиться к этому материалу. Он может быть для них абстрактен и непонятен, сложен для понимания в изложении педагогом или просто неинтересен. Поэтому при такой позиции возможны "потери" учителем некоторой части своих учеников.

Педагог может предстать перед учениками **в роли человека, бдительно следящего за порядком в классе, в роли своеобразного надзирателя**. С первых минут урока он подчиняет свои действия и операции дисциплинарным моментам. По его мнению, все ученики должны четко встать при появлении педагога в классе, у каждого на парте должны быть все необходимые для урока учебные принадлежности. Главная задача учеников - не отвлекаться и внимательно следить за действиями педагога, быстро реагировать на все его требования и вопросы. Учитель работает прежде всего на себя, а не на учеников. Во-первых, он отводит учащимся пассивную роль своеобразных марионеток, которые должны главным образом послушно реагировать на его действия. Инициатива учащихся, как правило, им не очень-то приветствуется, так как это может нарушить привычный ход урока, создать помехи дисциплине. Во-вторых, ориентируясь на дисциплинарные моменты, педагог отодвигает на второй план вопросы организации познавательной и практической деятельности учащихся: как создать интеллектуальное напряжение в классе? Как включить учащихся в поиски ответов на вопросы, возникающие в ходе исследования той или иной научной проблемы? Именно подобные вопросы должны стоять в центре процесса обучения. Поэтому такая позиция учителя также не создает благоприятных условий для плодотворного общения на уроке.

Позиция невмешательства также характерна для некоторой категории учителей. Придерживаясь такой позиции, учитель не очень-то обременяет себя лишними заботами. При подготовке к урокам он не утруждает себя поисками дополнительных источников информации и стремлением расширить свой методический арсенал: ему вполне хватает школьного учебника и методических рекомендаций, содержащихся в пособии по методике преподавания соответствующего предмета, либо им используются конспекты уроков прошлых лет. Педагог порой смотрит на своих учеников как на обузу, как на досадную помеху в решении собственных проблем. Находясь "рядом, но не вместе" с учениками, он стремится не брать на себя лишней работы, дополнительной ответственности за все то, за что могут спросить. Он не любит дополнительных занятий со школьниками, не стремится к их участию в предметных олимпиадах, не заботится о проведении внеурочной работы по своему предмету. Его вполне устраивает "мирное сосуществование" с учащимися, работа по принципу: "Вы мне не мешайте, и я вам не помешаю".

Таким образом, профессиональная позиция педагога изначально предрешает характер его общения с учащимися, определенным образом программирует его взаимодействие с классом. Как же должен вести себя педагог? Какое обращение использовать в общении с учениками и коллегами? Существуют ли какие-то рекомендации на этот счет?

Интересный подход к решению данной проблемы предлагает Н.Е.Щуркова, которая использует для в этих целей такие понятия, как "дистанционная позиция", "уровневая позиция" и "кинетическая позиция".

Дистанционная позиция отражает то расстояние по горизонтали, на котором могут находиться учитель и ученик. Эта позиция может быть далекой, близкой и "рядом".

При *далекой позиции* учитель обращается к ученикам и коллегам довольно официально: "Уважаемые господа учащиеся!" или "Милостивый Асхат Кокенович!", "Товарищ директор!". Когда педагог выходит на *близкую позицию*, то он использует более теплые обращения: "Мои дорогие!", "Мои любимые!". О *позиции "рядом"* могут свидетельствовать обращения типа: "Друзья!", "Коллеги!".

Уровневая позиция отражает положение педагога и воспитанника по вертикали. Учитель может находиться "сверху", "снизу" и "наравне" с учеником. Очевидно, в начале урока, когда предстоит поставить цель и наметить задачи, педагог находится "сверху", так как владеет инициативой, задает ритм урока, включает учащихся в учебную деятельность. В ходе урока учитель может предоставить инициативу ученикам, дать им возможность проявить себя, показать свои способности. Здесь педагог как бы отступает на задний план и находится "снизу". Однако этот "низ" не унижает учителя, не умаляет его педагогической роли. Напротив, раз учитель способен создать условия для возвышения ученика и при этом порадоваться его успеху, то, следовательно, он верно понимает и реализует свою педагогическую миссию - способствовать развитию инициативы, самостоятельности и субъектности у своих подопечных. Когда же учитель анализирует отдельные моменты совместной с учащимися деятельности и использует выражения "Мы с вами...", он занимает позицию "наравне" со своими учениками.

Кинетическая позиция характеризует местонахождение педагога в различные моменты совместного движения со своими воспитанниками. Здесь педагог может находиться "впереди", "сзади" или "вместе" с учениками. Например, когда учитель ведет свой класс в поход, то в начале пути, а также на самых ответственных участках (при переходе реки вброд) он находится "впереди". Педагог ведет школьников, задавая им направление, темп, показывая личный пример. В ходе движения учитель может выдвинуть на роль лидера кого-то из учеников и тем самым сделать его направляющим. Заняв позицию "сзади", педагог получает возможность понаблюдать, как чувствуют себя менее сильные и менее подготовленные к походу ученики. На привале, у костра, учитель занимает позицию "вместе", т.е. наравне с учащимися участвует в разбивке лагеря, в приготовлении обеда, в различных конкурсах.

Позиция педагога может быть открытой и скрытой. При *открытой позиции* учитель не скрывает своих намерений, открыто заявляет о них, а порой специально сообщает партнерам по общению свои взгляды, убеждения и задумки. Например, учитель, ориентированный на поддержание порядка в классе, порой подчеркивает это в разговорах со своими коллегами и родителями учащихся: "Для меня главное - дисциплина!", "Может детям и не нравятся мои требования, но я считаю, что только так можно заставить их работать!"

Занимая *скрытую позицию*, педагог предпочитает не говорить о своих истинных намерениях либо сознательно упоминает о каких-то иных, второстепенных в данный момент деталях. В частности, позиция старшего товарища и заботливого друга учащихся многими учителями не рекламируется, ибо дружба проявляется не в словах, а во взаимоотношениях, поступках.

Таким образом, позиция педагога - это не что-то раз и навсегда установленное и неизменное. Напротив, позиция - это нечто динамичное и подвижное. Очевидно, задача педагога заключается в том, чтобы умело занимать ту позицию, которая наиболее целесообразна в конкретной ситуации общения с учениками.

Заключение

В образовательном пространстве можно использовать разные подходы. Все методы имеют свои преимущества и недостатки, и выбор между ними зависит от целей и задач обучения, возраста учеников и других факторов.

Рекомендации по выбору оптимальных методов обучения для детей

• Учитывайте возрастные и индивидуальные особенности учащихся. Методы, подходящие начальным классам, могут не подойти для подростков.

• Включайте активные формы, но используйте их умеренно. Это помогает поддерживать баланс между получением новой информации и её применением.

• Давайте детям возможность использовать полученные знания — решение задач, практических проблем, создание продуктов, моделирование ситуаций. Это закрепляет усвоение материала и повышает его ценность.

• Создавайте ситуации успеха, поощряйте за достижения. Это повышает мотивацию и уверенность детей в своих силах.

Следование этим рекомендациям поможет подобрать оптимальные методы, которые сделают обучение более эффективным и интересным для детей.

Использованная литература

1. Бадмаева С.В. – Профессиональная позиция руководителя//Альманах современной науки, 2008 г., №10

2. ПЕДАГОГИКА: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. — М.: Школа-Пресс, 1997. — 512 с.

3. Щуркова Н.Е. – Прикладная педагогика воспитания – СПБ, Питер, 2005 г.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ХИМИЯ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ.

Алпысбаева Гульнар Кальниязовна

Ақтөбе қаласының №10 Жалпы білім беретін орта мектебі" Коммуналдық Мемлекеттік Мекемесінің химия пәні мұғалімі

Көптеген жаңа технологиялармен қатар соңғы кездері химия пәні сабақтарында ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда. Заттардың құрамы мен құрылымын, қасиеттерінің құрылымына тәуелділігін, қасиеттері белгілі жаңа заттар мен материалдар алуды, химиялық өзгерістердің заңдылықтары мен оларды басқарудың жолдарын зерделеу─мектепте химия пәнін оқытудағы негізгі мәселелер. Заттар әлемін (олардың құрамын, құрылымын, бір заттың басқа затқа айналуын) зерделей отырып, оқушылар практикалық қызмет үшін тиянақты білім алуы тиіс. Осыған байланысты күнделікті сабақта:

-мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

-зертханалық тәжірибелер;

-компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта);

-анықтамалық мәліметтер (сөздік, энциклопедия, карта, деректер қоры);

-интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді. Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді.

Өзінің дамуының әр кезеңінде қоғам оқу процесін ұйымдастыруға белгілі бір талаптар қояды. Қазіргі жағдайда мектеп білімі оқушылардың дамуы мен өзін-өзі тануына, білім мен дағдыларды нәтижелі игеруге, қажеттіліктерді дамытуға және өмір бойы оқуды жалғастыруға жағдай жасауы керек [1]. Мектептегі оқу процесінің сәтті жұмыс істеуінің шарттарының бірі-ақпараттық технологияларды қолдану. Ақпараттық технология деп объектінің, процестің немесе құбылыстың (ақпараттық өнімнің) жай-күйі туралы жаңа сапалы ақпарат алу үшін деректерді (бастапқы ақпаратты) жинау, өңдеу және беру құралдары мен әдістерінің жиынтығын пайдаланатын процесс түсініледі. Көбінесе «Ақпараттық технологиялар» термині «компьютерлік технологиялар"терминінің синонимі ретінде қарастырылады. Мұның себебі, қазіргі уақытта қолданылатын барлық ақпараттық

технологиялар компьютерді қолданумен байланысты. Бірақ «Ақпараттық технологиялар» термині кеңірек, ол компоненттердің бірі ретінде компьютерлік технологияларды қамтиды. Барлық педагогикалық технологиялар оқытушы мен оқушы арасында ақпарат алмасумен қатар жүреді, яғни бұл тұрғыда барлық технологиялар ақпараттық болып табылады. Оқытудың ақпараттық технологиясы – бұл «ақпаратпен жұмыс істеу үшін арнайы әдістерді, бағдарламалық және техникалық құралдарды (кино, аудио және бейне құралдар, компьютерлер, телекоммуникациялық желілер) пайдаланатын педагогикалық технология» [2]. Ақпараттық технологияларда пайдаланылатын бағдарламалық қамтамасыз ету бірнеше түрлерден тұрады:

- оқыту, бақылау және жаттықтыру жүйелері;
- ақпаратты іздеуге арналған жүйелер;
- моделдеу бағдарламалары;
- микромирлер;
- танымдық сипаттағы аспаптық құралдар;
- әмбебап сипаттағы аспаптық құралдар;
- коммуникацияларды қамтамасыз етуге арналған аспаптық құралдар. Барлық бағдарламалық құралдар оқу материалымен оңай және табиғи түрде өзара әрекеттесуі керек.

Соңғы кездері мұғалімдер сабаққа дайындалып, Microsoft PowerPoint бағдарламасында презентациялар жасайтын болған. Оқыту процессін мультимедиялық презентацияларды қолдану, суреттер, диаграммалар, кестелер көмегімен нақты көрсетуге мүмкіндік береді. Мысалы, «кристалл торларының түрлері» (8-сынып) сабағында әртүрлі типтегі кристалл торларының көрнекі бейнелері мен осы заттардың үлгілері бар презентацияны қолдануға болады (сурет.1). Сондай-ақ, сабақтың басында оқушыларға жаңа материалды түсіндіру кезінде толтыру кестесін ұсынуға болады. Мұғалім материалды ұсынған кезде оқушылар оны толтырады. Тапсырманың дұрыстығын сабақтың соңында тексеруге болады. Мұндай жазбаларға кез-келген уақытта және оларды бірнеше рет қайталай отырып оралуға болады [3].

Сондай-ақ, презентацияға химиялық эксперименттің бейнеклипін қосуға болады, бұл сізге қалыпты жағдайда жасырылған динамикалық процестер мен құбылыстарды ұсынуға мүмкіндік береді. Экспериментті орындау қиын, ұзақ немесе қауіпті болған жағдайда бейнеклиптерді қолдану ұсынылады. Қазіргі уақытта оқу процесінде «виртуалды зертханаларды» пайдалану мүмкіндігі пайда болды. Виртуалды реагенттер мен жабдықтарды қолдана отырып, сіз нақты зертханадағыдай тәжірибелер жасай аласыз. Оқу материалының көрнекі қанықтылығы оны жарқын, сенімді етеді және зерттелетін пәнге деген қызығушылықты арттыруға көмектеседі. Ақпараттық технологиялар оқушылардың білімін тексеру мен бақылауды ұйымдастыруға мүмкіндік береді [4].

Бұл арнайы бағдарламалық өнімдер де, мультимедиялық презентациялар да болуы мүмкін. Сіз жай ғана «тапсырма мен суретті» көрсете аласыз, интерактивті тесттерді қолдана аласыз. Презентацияда анимациялық эффектілерді қолдану оқушылардың білімін тәуелсіз тексеруді динамикалық және жылдам ете алады: тексеру аяқталғаннан кейін жауаптар «ерекшеленеді». Сабақ уақыты үнемделеді және тиімдірек қолданылады. Әр түрлі бағдарламалық өнімдерді пайдалану оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға мүмкіндік береді: интерактивті жаттығулар жасау, химиялық модельдер құру, тесттер мен тренажерларды шешу. Кестелік процестерді, мәліметтер базасын пайдалану білімгерлерге ең бастысын анықтауға, объектінің немесе құбылыстың ерекшеліктерін табуға үйретеді, ақпараттық мәдениеттің қалыптасуына ықпал етеді. Әр түрлі химиялық заттар мен құбылыстар туралы көптеген ақпарат Интернет - ресурстардан тұрады. Ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға ықпал етіп қана қоймай, оқушылардың ғылыми пәнге деген қызығушылығын арттырады, оларды химияны игерудің белсенді процесіне тартады [5].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.12 жылдық оқыту жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаратылыстану-ғылыми цикл пәндерін интеграциялау. Әдістемелік құрал. - Астана: ұлттық білім академиясы. Ы. Алтынсарин, 2013. - 72 б.2.

2.Захарова И. г. білім берудегі ақпараттық технологиялар. - М.: «Академия» баспа орталығы, - 2008. - 192 б.

3.Абдурахманова з.к. білім беру жүйесіндегі компьютерлік модельдеу. Даггоспедуниверситет. - Махачкала. 2014. – 3 б.

4.Балагина Е.А. Microsoft Excel бағдарламалық өнімін пайдалану дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру құралы ретінде электрондық кестелердегі практикалық жұмыстар жүйесі. – Архангельск. 2014.

5.Дьяконов В.Д., Круглов в. п. «кеңейтудің математикалық пакеттері». – М., БИНОМ, 2011.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Алуадинова Гульмира Тулегеновна
учитель русского языка и литературы КГУ "Саздинской средней школы"

В современном образовании информационно-коммуникационные технологии на уроках русского языка и литературы являются неотъемлемой частью учебного процесса,средством активизации познавательной деятельности учащихся, способствуют совершенствованию практических умений и навыков, позволяют эффективнее организовать работу, увеличивают её темп. И без них, конечно, не обойтись. Относительная новинка информационных технологий – искусственный интеллект, использование которогостремительно входит во все сферы нашейжизни, в том числе и в образование. Следует ли включить искусственный интеллект в школьные уроки? Конечно, в первую очередь мы, учителя русского языка и литературы, думаем о новых возможностях, которые появляются у наших учеников, для списывания сочинений. И это нас расстраивает. Но не стоит зацикливаться на минусах. Прогресс невозможно остановить, поэтому нужно подумать, как искусственный интеллект может помочь в нашей работе.

Стоит понимать, что мудрое слово учителя, живое общение с ним ничто не заменит, но, соединив его, например, с использованием нейросети, мы, возможно,сможем что-то изменить в отношении детей к учебе, в их мотивации, и это даст нам только плюсы.

Роль искусственного интеллекта в обучении русскому языку Искусственный интеллект (ИИ) в обучении русскому языку используется для автоматизации и оптимизации процесса изучения языка, улучшения качества обучения и упрощения процесса проверки знаний.

Цели использования ИИ в обучении русскому языку могут быть разными, например:

1. Повышение эффективности обучения за счет активизации самостоятельной работы учащегося или использования новых, более продуктивных форм организации обучения.

2. Ускорение обучения путем создания особых образовательных траекторий на основе анализа и оценки уровня подготовки каждого учащегося.

3. Индивидуализация обучения за счет создания особого подхода к каждому ученику.

4. Создание современных технологических средств обучения и развитие лингвометодики.

Преимущества использования искусственного интеллекта в обучении русскому языку заключаются в следующем:

1. ИИ предоставляет возможности для создания персонализированных программ обучения, где каждый ученик получает индивидуальные задания и упражнения на основе его собственного прогресса и стартового уровня подготовки.

2. ИИ ускоряет процесс обучения, в частности получение обратно связи, за счет быстрой автоматической проверки заданий.

3. ИИ повышает прочность усвоения материала за счет возможности многократного повторения заданий для закрепления материала. Однако очевидны и недостатки такого обучения, которые могут включать низкую гибкость и адаптивность обучения, отсутствие межличностной коммуникации и взаимодействия в процессе обучения, а также возможное ограничение диапазона умений и навыков, которые связаны с развитием языковых компетенций.

Какие нейросетии для чего можно использовать в работе учителя русского языка и литературы? На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениямипри помощи нейросетиMidjourney. Она же поможет при создании портретов героев и писателей. Для создания ментальных карт можно использоватьMindMeister, для скрайб-презентаций – Vyond.Соотнесение понятия и его визуального отображения предлагает нам нейросетьKandinsky.Можно предложить детям ресурс Akinator, способный угадывать героев литературных произведений. Создавать тексты поможет ChatGpt, НейроТекстер.

А теперь немного практики

Если говорить об отечественных нейросетях, то стоит обратить вниманием на нейросеть Kandinsky 2.1, модель семейства генеративных моделей от SberDevices и Sber AI, способную всего за несколько секунд создавать высококачественные изображения по их текстовому описанию на естественном языке. На уроках используем при создании иллюстративного материала к изучаемому (визуализация стихотворений русской классики, продуцирование уникальных изображений для презентаций без нарушения авторских прав). Однако тексты XX века хоть и поддаются визуальной иллюстрации нейросетью без проблем, то произведения XVIII-XIX веков, к сожалению, многое искажают. Нейросеть обрабатывает контент современного гораздо больше в объемном соотношении, нежели того, классического, ушедшего в пассивный словарный запас, а по этой причине и ее визуальные интерпретации произведений классиков «золотого» века выглядят зачастую нелепо:

(Иллюстрация лермонтовских строк нейросетью Kandinsky)

В чем проблема? В детализации текстового запроса.

Чтобы он был качественно интерпретирован, потребуется подробно прописать каждый образ/объект из произведения, но это уже вторичный текст, созданный интерпретатором. Неудачный опыт можно применить как «образовательный потенциал», показывая, как важно иметь представление об объекте (предмете, образе) и его визуальной составляющей, а это целое направление работы на уроках литературы, на практических заданиях по изучению устаревшей лексики или фразеологизмов на уроках русского языка. Сама модель Kandinsky 2.1 позволяет выбрать масштаб изображения и его стиль от цифровой живописи до имитации «кисти» известных художников. В любом случае в качестве мотивирующего элемента урока подобная нейросеть заслуживает внимание.

(Иллюстрация блоковских строк нейросетью Kandinsky 2.1.)

На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениями (https://discord.com/channels/662267976984297473/@home Midjourney)

- Голова не варит
- Делить шкуру неубитого медведя
- Картофель в мундире
- Ясен пень

Соотнесение понятий и его визуального отображения предлагает нам еще (https://quickdraw.withgoogle.com/?locale=ru) «Quick, Draw!» от Google, предлагая игрокам нарисовать изображение объекта или идеи и используя уже искусственный интеллект в виде нейронной сети, чтобы угадать, что представляют собой рисунки.

Можно предложить детям ресурс (https://ru.akinator.com/")«Загадки Акинатора», способный угадывать героев литературных произведений. Популярность у детей очевидна. Программа обучается, прощает ошибки, умеет подбирать вопросы, одним словом - модель искусственного интеллекта. Ресурс можно использовать в качестве мотивационного элемента на любых уроках.

(Пример работ «Акинатора»)

Говоря об искусственном интеллекте, следует обратить внимание на инструмент (https://www.myheritage.com/deep-nostalgia?lang=RU) «Deep Nostalgia» от «MyHeritage». Это технология создания видео с анимацией лиц на фотографиях и просмотра реалистичного видеоролика - превосходный ресурс для уроков. Мы можем «оживить» портреты классиков литературы и любых других известных личностей.

Искусственный интеллект способен стать помощником учителя - без самого педагога даже великий и могучий искусственный интеллект перестает быть таковым, работая только вместе с учителем.

ТАРИХ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Амангелдиев Норсултан Джумабаевич
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі коммуналдық мемлекеттік мектебі тарих пәні мұғалімі

«Талант,- деп жазды Х.Әбжанов, – жұмбаққа толы құбылыс. Біреуіміз оны табиғаттың сыйы деп білеміз. Екіншіміз Құдайдың құдіретімен адамға біткен қасиет ретінде қарастырамыз. Басқа да себептерін тұқым қуалау, ортаның әсері, ұстаздың шарапаты сынды бастау - бұлағын ұлықтайтындар бар. Қалай болғанда да, талантты жанға сегіз қырлылық, жаңашылдық тән». Бала оқыта білу, өз мамандығың мен пәніңе деген сүйіспеншілік оны терең игеру, новатор һәм замана ағымына сай мұғалім болу, ұстаздық міндетін арыңдай таза ұстау меніңше нағыз талант. Мектеп қабырғасында оқып жүргенде тарих пәніне арналған сыныптағы көрнекілікте: «Сөздің ең ұлысы, ең сипаттысы - тарих» - деген, ұлт ұстазы А.Байтұрсынұлының қанатты сөзі және ол кісінің ұлтқа жасаған қызметі, тұлғалық қасиеттері тұла бойымда үлкен өзгерістер әкелді және тарих пәнінің мұғалімі болуыма үлкен септігін тигізді. Бүгінгі таңда білім ошағы - мектепте тарих пәнінің мұғалімі бола жүріп, түрлі инновациялық әдіс – тәсілдерімді қолданып, оны басқа да әріптестеріме өз тәжірибем негізіне сүйене отырып таратып жүрмін. Солардың қатарында:

Білім алушылардың білімін шынайы анықтау мақсатында төменде берілген **«Тәуелсіз Қазақстан»** авторлық бағалау тақтасын жасадым.

Бағалау тақтасына түсіндірме жазба

Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберінде жасалған бағалау тақтасында критериалды бағалау шарттарына сәйкес ұлттық құндылықтар негізге алынған. Отандық білім беруді жаңғырту жолында жасалған қалыптастырушы бағалау тақтасы жүзден астам білім алушылармен эксперимент жасалып, білім алушылардың қызығушылығын арттырды. Сабақ қызық болмаса, білім алушылардың зор ынтамен оқуы екіталай. Аталған қалыптастырушы бағалау тақтасының басты ерекшелігі білім алушылардың қызығушылығын арттырумен қатар болашақтағы өмірлік - кәсіби патенциалын дамытуға септігін тигізеді және бағалау барысында білім алушылардың әр қайсысының сабақ барысындағы білім деңгейін және әрбір топтың сабақ барысында көрсеткен нәтижесін нақты анықтауға болады. «Бәйге десе делебесі қозыған қазаққа осы керек» - демекші, осы бағалау тақтасы арқылы сабақ кезіндегі топтар арасында болған білім бәсекесіндегі нақты қол жеткізген ұпай сандарын дәл анықтап, қай топтың жеңімпаз екенін шынайы анықтау барлық мұғалімнің басты міндеті болғандықтан, осы бағалау тақтасының мұғалім үшін тигізер пайдасы өте зор. Авторлық бағалау тақтамды мектеп білім алушыларының ұлттық тәрбиесі

және білім сапасын арттыруда мұғалімдерге көмекші құрал ретінде ұсынамын. «Тәуелсіз Қазақстан» бағалау тақтасында қазақ халқының біртуар тұлғалары мен олардың бойға рух бітірер сөздерімен бірге қойылды. Кері байланыс алу үшін де дәл осындай тұлғалар қазіргі таңдағы смайлик түрінде бейнесі еш өзгеріссіз қанатты сөздерімен бірге берілді. Бағалау тақтасының ортасындағы сатылы үш баған қазақтың ұлттық баспанасы киіз үйі стилінде жасалынды.

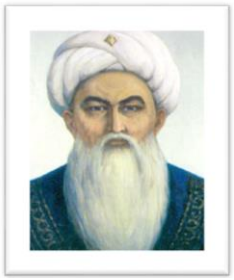

Келесі өз тәжірибемде қолданып жүрген авторлық әдісімнің бірі исі қазаққа танымал ұлы тұлғалар арқылы білім алушыларға сабақ барысында қалыптастырушы баға қойып жүрмін. Ханның суреті- үздік жауап үшін, бидің суреті- жақсы жауап үшін, батырдың суреті- орташа жауап үшін оқушыларға беріледі. Білім алушыларға қатаң ескертілетін жайт, тұлғаларды белгілі бір сандармен олардың қадір –қасиеті бір-бірінен жоғары - төмен өлшенбейтінін, тек қана хандық дәуірдегі олардың статусын айқындаушы құрал ретінде бағаланып жатқанын түсіндіру. «Тұлғалар» арқылы бағалау Білім алушыларға не береді:

- *әдісі оқушы бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырады;*
- *хандық дәуіріндегі қоғамдық құрылым туралы жіті біледі;*
- *пәнге деген қызығушылығын арттырады.*

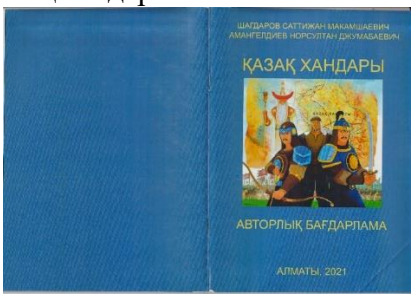
«Тұлғалар арқылы бағалау» *әдісі*

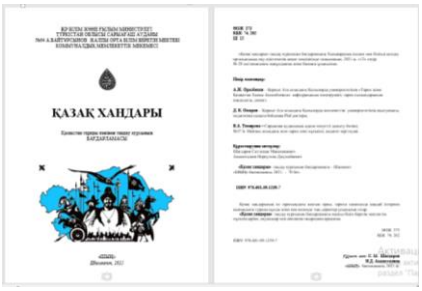

Келесі авторлық бағдарлама

Түсіндірме жазба:

- «Қазақ хандары» таңдау курсының кітабын мұғалім және оқушыларға бірдей қолдануға болады;
- Бір кітапта КТЖ, Мәтін, Оқушының жұмыс дәптері қамтылған;
- Оқулық арқылы оқушылардың танымдық дағдыларын арттыру көзделген.

Осы аталған жоғарыдағы менің тәжірибелік тұрғыда жасаған әдістерім білім алушылардың яғни еліміздің болашағы жастардың ұлы тұлғалар мен ұлттық құндылықтарды дәріптеп оны халық арасында насихаттап, құрмет тұтып қастерлеуіне өз септігін аз да болса

тигізуіне сенімдімін. Қазақ руханиятын жаңғырту мен ұлттық сана биігінде қызмет ету әр бір тарих пәнінің мұғаліміне артылған зор міндет. Қорыта айтқанда «Тарихтың қызметі, - деп жазады А.Байтұрсынұлы, - бүтін адам баласының яки бүтін бір жұрттың, я таптың өткен өмірін болған күйінде айнытпай айту», ал «Тарихшылар халық басынан кешкен түрлі уақиғалардың мағлұматын сымға тартқандай сынға салып мінсіз етіп, дұрыстап өткізеді, рас - өтірігін тексеріп, расын ғана алады».

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН БАСҚАРУДЫҢ ҰТЫМДАНДЫРУ ЖОЛДАРЫ

Амангосова Эленора Мухтаровна
«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны меңгерушісі

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі оқыту мен тәрбие деңгейі ерекше маңызға ие болып отыр, өйткені республиканың қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық өміріндегі түпкілікті өзгерістер, біздің мемлекетіміздің әлемдік білім кеңістігімен ықпалдасуы, бәсекеге қабілетті қоғамда өмір сүріп еңбек ете алатын өскелең ұрпақтың білім алуының дайындық сапасына жоғары талаптар қояды. Сондықтан, біздің міндетіміз балалардың толыққанды білім алуын қамтамасыз ету.

Қазақстандағы қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім жүйесі қоғамның қажеттілігіне сәйкес сұраныс есебінен құрылады. Осыған байланысты, ол балаларға арналған мектепке дейінгі ұйымдар үлгісімен және жаңа формалы ұйымдардың пайда болуымен, білім беру қызметінің әр-түрлілігімен сипатталады. Бүгінгі күні ата-аналарға әрбір баланың жеке бас қабілеттерін дамытуға сай келетін балабақшаны таңдау мүмкіндігі пайда болды. Бұл аз уақыттық болу топтары, шағын-орталықтар, жеке меншік балабақшалар, оқу-тәрбие және сауықтыру орталықтары, мектеп-балабақшалар, және т. б.

Балаларды оқыту мен тәрбиелеу, дамыту мәселелері тек қана еңбекті басқару қағидалары мен мектепке дейінгі мекеме басшысының жоғары кәсібилігіне негізделіп, дұрыс ұйымдастырылғанда ғана табысты болатыны анық.

Мені, жас басшы ретінде қызметке алғаш келгенімде, орта мектеп ұжымында, оқушылармен жұмыс істеудегі 30 жылдан аса еңбек өтілім бола тұра, сан сұрақ қаумалады, олардың қатарында:

- мен бүлдіршіндермен тез тіл табысып кете аламын ба?
- қызметкерлерді ынтымағы жарасқан ұжым ету, олардың арасында мейірімді қарым-қатынас орнату үшін істі қалай ұйымдастырғаным жөн?
- педагогтардың жұмысына білікті бақылау жүргізу үшін мекеме қызметін қалай жоспарласам екен? Осы және басқа да сұрақтарды мектепке дейінгі мекеме басшысы шеше білуі тиіс.

Мектепке дейінгі тәрбие мекемесінің тыныс-тіршілігін демократияландыру және ізгіліктендіру, оны балаға бағыттау тек мекеме басшысының жаңа басқару қағидалары мен кәсіби деңгейінің жоғарылығының арқасында ғана жүзеге асырылуы мүмкін.

Балабақшаны, меншік нысанына қарамастан, басқару – тәрбиешілер, қызмет көрсетуші қызметкерлер, балалар, ата-аналар мен қоғамдастыққа мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту мәселелерін ұтымды шешу мақсатында ғылыми негізделген іс-әрекет.

Мектепке дейінгі мекемені басқару **мақсаты** аталған жүйелердің ұтымды қызметін қамтамасыз ету, балалармен жүргізілетін тәрбие жұмыстарының жоғары нәтижелеріне аз уақыт және күш-қайрат шығынымен қол жеткізуден тұрады.

Қазіргі заманғы балабақшаны басқару – мақсаттар мен міндеттерді дұрыс қоя білудің, тәрбие жұмысында қол жеткізген деңгейді зерделеу мен терең талдаудың, озат тәжірибені

анықтау және тарату мен тәрбиешілерді балалармен жұмысқа дайындауда педагогика ғылымдарының жетістектерін қолданудан тұратын ұтымды жоспарлау жүйесінің, балаларды сабақ үстінде және күнделікті өмірде оқыту мен тәрбиелеудің үйлесімді бірлігін жүзеге асыру, тиімді басқару және орындалуын жүйелі тексеру нәтижесінде қалыптасатын күрделі үдеріс.

Аталған міндеттерді шешуде балабақшаны басқаруды терең демократияландыру маңызды орын алады. Мектепке дейінгі мекемені басқаруда бір адамның басқаруы мен алқалылық ұдайы үндесіп отыратын факторлар болып табылады.

Өйткені мектепке дейінгі мекеменің тынысы мен қызметінің аса маңызды мәселелері алқалық деңгейде қарастырылады. Бір адамның басқаруы мен алқалылықтың өзарақатынасы мәселелерді педкеңесте, жұмысты ұжымдық талқылауда, өндірістік отырыстар мен ұжымның жалпы жиналысынан көрінеді.

Алқалылық – шешімдерді талқылау мен жасауда, бір адамның басқаруы – басшының өкімдерінде көрініс табады.

Айтарлықтай маңызды мәселелерді іріктеу және оларды педкеңесте, ұжымның жалпы жиналысында талқылауға дайындаудың жан-жақтылығы, ұжымда іскерлік ахуал орнату, ұжымдағы ынтымақ көбінде басшыға байланысты.

Әкімшілік басқару сатыларының үйлесімді қызметі, олардың алқалық басқару органдарымен өзарабайланысы мекеме қызметкерлерінің алдына қойылған мақсаттарға қолжеткізудің жоғары нәтижесін қамтамасыз етеді.

Педагогикалық үдерісті басқару меңгерушіден терең ақыл-парасатты талап етеді; ол білімін, білігін және тәжірибесін кез келген өмірлік ситуацияларда қолдана білуі, педагогикалық құбылыстың мәніне жете білуі тиіс.

Меңгеруші үнемі өзін-өзі тәрбиелеумен айналысуы керек. Төменде өзіме үнемі жол бастаушы ретінде ұстанатын, психологиядағы өзін-өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі басқарудың барынша кең тараған әдістерін әріптестеріме ұсыныс ретінде келтірсем:

- еске салу әдісі. Өзінің кемшілігін білетін басшы, ол туралы өзіне үнемі ескертіп отырады. Кейде жазбаша да болады. Мысалы, стол үстіне «Өзіңді өзің ұстай біл!», «Ызаланба!», «Ақылыңды ашуыңа жеңдірме!» деген ескертпелер жазылған қағазды қоюға болады.

- стоп-кран - «шұғыл тоқта» әдісі. Қатты қызып, мәселе ушыға бастағанда, басшы өзіне: «Жоқ, бұдан ары олай етуге болмайды! Өзіңді басқаша ұста, мұнан да нәзік тәсіл тап!» деп ескерте білу тиіс. Бұл тасқынды тоқтатып, өзіне, адамдарға, орын алған жағдайға басқаша қарауға мәжбүрлейді.

- өзін-өзі ұстау әдісі. Өткір, өзекті жағдайларда басшы өзін «арадағы араздықты одан ары өршіту» жақсылыққа апармайтынына сендіре бастайды. Өзін-өзі ұстау қиын, соққыға соққымен жауап бергің келеді, дегенмен ол өзін саналы түрде басады, жағдайдан басқа істерге көңіл бөлу, басқа жерде шерін тарқату және т. б. арқылы алшақтайды.

- әрекетке дейінгі түсініктеме әдісі. Түсініктеме екі жақтың өткірсезімтал қарым-қатынастардың себептерін түсінуге мүмкіндік береді.

Басқару үдерісіндегі маңызды орынды басқару шешімі алады. Басқарушылық шешім - әміршіл нысанда берілген іс-әрекет бағдарламасы болып табылады. Кез келген шешім басшы немесе ұжым қол жеткізуге ұмтылған мақсатты айқындайды. Шешім:

- істің қажетті және қолданыстағы жайы арасындағы айырмашылықпен сипатталатын проблемалық ситуация болғанда қабылданады;

- басқару шешімдері бір-бірімен мазмұны жағынан ерекшеленеді. Кез келген басқару шешімінде мәселенің шешілуі туралы сұраққа жауап болуы керек;

- басқару шешімі ғылыми негізделген, өкілетті, дер кезінде, мақсатты болуы және орындалу айқындығымен, нақтылығымен, реттілігімен, қысқалығымен, түсініктілігімен және нысанының қатаңдығымен ерекшеленуі тиіс;

- шешім шынайы ақпарат негізінде қабылданады. Нысанына қарамастан шешімнің мәтіні мәселенің мәнін аша білуі тиіс;

- мектепке дейінгі мекемені басқарудың тиімділігі қабылданатын шешімдердің сапасына ғана емес санына да байланысты. Бұйрықтарды кез келген мәселе бойынша шығару, оның маңыздылығын төмендетеді;

- меңгерушінің бұйрықтың орындалуына жауаптылардың арасындағы өзараәрекетті орната білгені, олардың әрқайсысының міндетін анықтай білгені жөн. Бір қызметкер шешімнің қабылдану қажеттігін бірден көрсе, екіншісі мүлдем шешім қабылдамайды, ал үшіншісі проблеманы мүлде көрмейді.

- міндетті ұғынудың тиімді тәсілінің бірі – оның тілдік берілімі, атқарушыға бере білу ұстанымында. Меңгерушінің бағынысындағы қызметкерге сөйлеу мәнері қабылданған шешімді орындауға деген ұмтылысты шектеуі немесе ынталандыруы мүмкін. Мәні – дұрыс сөйлеу білу білігі. Ол көбіне, басшының тәрбиелілігіне байланысты.

«Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда да, ауыр өнер, тек бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Баланы дұрыс тәрбие қылу үшін әркімнің өз тәжірибесі жетіспейді. Басқа адамдардың тәжірбиесімен танысу керек» - деп ұлы ақын Мағжан Жұмабаев айтқандай, мен де жас басшы ретінде өз тәжірибеммен әріптестеріммен бөліскім келді. Тілге тиек болған ұстанымдар, тек мемлекеттік ғана емес, қоғамдық маңызы артып отырған жас, жаңа жеке меншік нысанындағы бала бақша басшыларына да қажетті деп ойлаймын.

Балалар - еліміздің бүгіні мен ертеңі. Отанымыздың басты байлығы, болашақ тірегі де осы - балалар. Балаға қамқор болып, тиісті жағдай жасап, денсаулығын жақсартып, өмірін гүлдендіріп, саналы тәрбие мен сапалы білім беру - біздің басты мақсатымыз.

Кішкентай бөбегіміздің алғашқы даму кезеңі, біліммен тәрбие берудің алғашқы сатысы - балабақшадан басталады. Балалардың білім алуға, еңбекке, қоршаған ортаға деген көзқарасы, адамдармен қарым-қатынасы, ойлау қабілетінің дамуы мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Кішкентай бүлдіршіндердің бала-бақшаға барамын деп, таңды асыға күтуін ұйымдастырсақ біз отанымыздың алдында педагогикалық парызымызды өтедік деуімізге болады.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНФОРМАТИКИ В 5 КЛАССЕ

Амандыкова Гульжан Хаббасовна
учитель информатики КГУ «Пригородной средней школы» г. Актобе

Статья анализирует роль инновационных методов в процессе обучения информатике в 5 классе общеобразовательной школы. Рассматриваются теоретические основы и практические аспекты применения интерактивных технологий, геймификации и проектного обучения. Обосновывается влияние инновационных подходов на повышение качества усвоения знаний, формирование метапредметных компетенций и развитие цифровой грамотности. Делается акцент на необходимости интеграции современных образовательных инструментов в учебный процесс.

Ключевые слова: обучение информатике, инновации в образовании, 5 класс, геймификация, образовательные платформы

Введение

Преподавание информатики в 5 классе закладывает фундамент для дальнейшего изучения этой важной дисциплины. В этом возрасте учащиеся обладают пытливым умом и большой любознательностью, что делает инновационные методы особенно эффективными для вовлечения их в процесс обучения и развития интереса к предмету. Отход от традиционных лекций и переход к активным формам работы позволяет сделать уроки информатики не только познавательными, но и увлекательными.

Повышение качества образования — ключевая задача современной школы. Одним из эффективных инструментов является краткосрочное планирование (КСП), которое позволяет

организовать образовательный процесс с учётом индивидуальных особенностей учащихся и требований обновлённой программы. Особенно актуальна его роль в 5 классе — периоде адаптации учеников к новым требованиям и предметной системе обучения.

Использование инновационных методов на уроках, включая этапы рефлексии и физкультминутки, усиливает образовательный эффект, вовлекает учащихся в активное познание и способствует развитию ключевых компетенций.

«Учащиеся знакомы с основами цифровой грамотности с 1 класса, однако в 5 классе углубляется понимание работы с текстами, графикой и алгоритмами. Основная задача учителя — развивать навыки программирования, логического мышления и показать практическую значимость этих знаний.»

Особенности преподавания информатики в 5 классе

В этом возрасте учащиеся только начинают осваивать базовые цифровые навыки: работа с текстами, графикой, алгоритмами. Основная задача учителя — пробудить интерес и показать практическую значимость знаний. Поэтому структура уроков по КСП должна быть гибкой, интерактивной и включать разнообразные виды деятельности.

Геймификация: Использование элементов игры в образовательном процессе значительно повышает мотивацию учащихся. Это могут быть квесты, викторины, ролевые игры, соревнования с использованием баллов и наград. Например, изучение алгоритмов можно представить как прохождение лабиринта, где каждое действие является шагом алгоритма. Создание собственных небольших игр или головоломок на компьютере также способствует лучшему пониманию основ программирования.

Проектная деятельность: Работа над учебными проектами позволяет учащимся применить полученные знания на практике и развивает навыки самостоятельного исследования, планирования и сотрудничества. В 5 классе это могут быть простые проекты, такие как создание поздравительной открытки в графическом редакторе, разработка небольшой презентации на заданную тему или создание мультфильма с использованием блочного программирования.

Инновационные методы на уроке информатики Смешанное обучение (Blended Learning): Комбинирование традиционных уроков с онлайн-ресурсами и активностями позволяет обеспечить индивидуальный подход к обучению и предоставить учащимся больше возможностей для самостоятельного изучения материала в удобном для них темпе. Онлайн-платформы могут использоваться для дополнительной практики, выполнения интерактивных заданий и получения обратной связи.

На уроках информатики можно внедрять:

- Элементы робототехники и моделирования (LEGO Education, Scratch).
- Программирование с помощью визуальных языков (Scratch, Code.org).
- Геймификацию (создание обучающих игр, онлайн-квизы Kahoot, Quizizz).
- Использование ИИ-инструментов: генерация идей с помощью ChatGPT, создание алгоритмов и анализ кода.
- Совместные проекты в Google Workspace, Canva, Tinkercad.
- Работа в облачных платформах для кодинга — Replit, Trinket.

Рефлексия в цифровом формате

Цифровая рефлексия помогает учащимся осмыслить результаты своей деятельности и развивает критическое мышление. Возможные формы:

- Онлайн-анкеты (Google Forms) с мгновенным анализом.
- Padlet-доски для обмена мнениями.
- Цифровые облака слов (Mentimeter, WordArt).
- Видеорефлексия — ученики записывают короткие видеообзоры.
- Использование ChatGPT для составления персональных обратных связей и подсказок.

Физминутки с цифровыми технологиями

Физминутки в компьютерном классе необходимы для снятия напряжения. Современные варианты:

- Интерактивные упражнения с видео (GoNoodle, YouTube).
- Танцевальные игры (Just Dance, Toca Boca).
- VR-зарядка — упражнения в очках виртуальной реальности.
- Упражнения с AI-ассистентом (виртуальный тренер под музыку).
- Кибер-флешмобы: дети синхронно повторяют движения под цифровую музыку.

Использование интерактивных технологий: Интерактивные доски, образовательные платформы, онлайн-сервисы и приложения делают уроки более динамичными и наглядными. Тесты и опросы в режиме реального времени, совместное редактирование документов, использование виртуальных лабораторий для моделирования процессов – все это способствует активному вовлечению учащихся и лучшему усвоению материала.

Проблемно-ориентированное обучение (PBL): Этот подход предполагает постановку перед учащимися реальных или смоделированных проблем, для решения которых им необходимо применить знания и навыки из курса информатики. Например, можно предложить задачу разработать удобную структуру папок для хранения школьных файлов или придумать способ безопасного поиска информации в интернете.

Визуализация и моделирование: Использование схем, диаграмм, инфографики, ментальных карт и других визуальных средств помогает учащимся лучше понять сложные концепции и взаимосвязи. Создание собственных моделей и визуализаций позволяет им глубже осмыслить изучаемый материал. Например, принципы работы компьютера можно объяснить с помощью простой модели с блоками, отвечающими за процессор, память и устройства ввода-вывода.

Преимущества использования инновационных методов:

- **Повышение мотивации и интереса к предмету:** Игровые элементы и интерактивные задания делают процесс обучения более увлекательным.
- **Развитие критического мышления и творческих способностей:** Решение проблем и работа над проектами стимулируют мыслительную деятельность учащихся.
- **Формирование ключевых компетенций XXI века:** Умение сотрудничать, общаться, критически мыслить и использовать информационные технологии становится неотъемлемой частью образовательного процесса.
- **Улучшение усвоения материала:** Активное участие в процессе обучения способствует более глубокому и прочному запоминанию информации.
- **Индивидуализация обучения:** Использование различных методов и технологий позволяет учитывать индивидуальные особенности и темп обучения каждого ученика.

Внедрение инновационных методов в преподавание информатики в 5 классе является важным шагом на пути к формированию у учащихся устойчивого интереса к предмету и развитию необходимых навыков для успешной жизни в информационном обществе. Комбинирование различных подходов и технологий, учет возрастных особенностей и потребностей учащихся позволит сделать уроки информатики эффективными, интересными и по-настоящему полезными. Использование КСП в сочетании с ИИ, цифровыми платформами и интерактивной обратной связью делает процесс обучения современным, эффективным и результативным.

Список использованной литературы

1. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 2021.
2. Методические рекомендации МОН РК по составлению КСП, 2022.
3. Code.org, Scratch, Kahoot — платформы для преподавания информатики.
4. Цифровые ресурсы: Canva, ChatGPT, Google Workspace, Mentimeter.
5. Инновационные технологии в образовании: сборник статей. — Алматы, 2023.

ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИМ УПРАЖНЕНИЯМ

Амиров Анвар Попович
учитель физической культуры КГУ “Школы-центра дополнительного образования №5”,
Караганда, Казахстан

Аннотация

Статья указывает на принципы обучения физическими упражнениями, и решает проблему поэтапном обучении физическим упражнениям. Раскрывает и содержит информацию подхода учителя к урокам физической культуры. Систематизированные принципы помогут учителю правильно построить структуру обучения.

Ключевые слова: принцип, двигательные умения, навыки, наглядность, обучение.

Педагогика вооружает преподавателей рядом основополагающих, руководящих положений, которые определяют систему требований к организации, содержанию и методике обучения. Это дидактические принципы, сформулированные на основе закономерностей обучения и воспитания. Они носят абсолютный характер, всеобъемлющи и общезначимы для обучения любой дисциплине.

Обучение двигательным действиям - педагогический процесс. Поэтому дидактические принципы применимы к обучению на занятиях по физической культуре. Вместе с тем, руководствуясь этими принципами, следует учитывать специфику «физкультурного образования», как его назвал П. Ф. Лесгафт. Необходимо конкретизировать дидактические принципы применительно к процессу обучения двигательным действиям, в частности, в средней школе.

Проблема дидактики в физическом воспитании появилась тогда, когда стало невозможным учить по принципу «Делай, как я.».

Многообразие движений в физической культуре и спорте в наше время таково, что научить занимающихся выполнять каждое из них только с помощью описания и показа практически невозможно. Знание и соблюдение законов дидактики помогают сделать обучение всесторонним, а всесторонняя двигательная подготовка позволяет школьнику выполнять различные упражнения, даже те, которые не изучались на занятиях, а также применять свои умения в жизни. Особенно актуально это в настоящее время, так как реформа школы требует значительно улучшить психолого-педагогическую и методическую подготовку всех преподавателей, в том числе учителей физической культуры.

Принципы обучения двигательным действиям определяют процесс преподавания в соответствии с целями воспитания и образования и закономерностями усвоения знаний, умений и навыков.

1. Принцип воспитывающего обучения.

В процессе обучения школьники не только овладевают знаниями, двигательными умениями и навыками. Обучение неразрывно связано с воспитанием у них морально-волевых качеств.

Это еще заметили педагоги далекого прошлого. Уже Я. Коменский считал задачей обучения - воспитание у занимающихся комплекса моральных качеств, в том числе справедливости, мужества, дисциплины. Хорошо понимали взаимосвязь обучения и воспитания.

Обучение — важный фактор воспитания. Оно прививает школьникам материалистическое мировоззрение, знакомит с объективной картиной окружающего мира.

2. Сознательное усвоение двигательных умений и навыков.

Неосознанное выполнение упражнений — одна из основных причин, которая не позволяет добиться успехов в физическом воспитании, а главное, сделать физическую культуру спутником жизни, сформировать привычку к ежедневной двигательной деятельности. К сожалению, обнаруживается этот пробел в физическом воспитании много позднее, через несколько лет после окончания школы. В годы же обучения все выглядит

благополучно. Засидевшись на занятиях, застоявшись на рабочих местах, ребята с удовольствием бегают, прыгают, играют, участвуют в соревнованиях.

Опрос школьников показывает, что о методике обучения, цели и значении физических упражнений, влиянии их на внутренние органы и системы организма, учащиеся имеют довольно смутное представление. Обучение двигательным навыкам часто проводится формально. Школьники механически выполняют указания преподавателя. Занятия настолько регламентированы, что не требуют работы мысли, решения мыслительных задач. Между тем школьники должны уметь самостоятельно проводить физкультурные занятия и спортивные тренировки, помочь советом товарищу, указать на ошибки в выполнении упражнения и подсказать, как их исправить.

Каждый школьник в соответствии с возрастом, прежним опытом, подготовкой, способностями может усвоить знания и двигательные навыки лишь определенной степени трудности и объема.

3.Принцип доступности.

Принцип доступности предполагает такую организацию обучения, при которой учебный материал по содержанию и объему, методам преподавания соответствует возрасту занимающихся и уровню их общего развития. Ведь только в этом случае знания, умения и двигательные навыки могут быть сознательно и прочно усвоены.

4.Прочность в обучении.

Задача воспитания всесторонне развитого, сильного и здорового молодого человека требует такой организации учебного процесса, при которой школьники усваивают учебный материал основательно и надолго. Если они забывают то, чему их учат, само обучение является пустой тратой времени, оно бесполезно, а может быть, и вредно, так как вырабатывает привычку несерьезно относиться к занятиям и быстро все забывать.

Как же построить обучение, чтобы основные знания и навыки усваивались прочно? Обычно на этот вопрос отвечают так: «Надо чаще повторять учебный материал. Повторение — мать учения».

Это правильно. Но начинать надо не с этого. Первое, на что следует обратить внимание педагогу, заботящемуся о формировании глубоких знаний, прочных умений и навыков, - установка на запоминание, второе - положительные эмоции.

В физическом воспитании прочность играет не меньшую роль, чем при обучении гуманитарным или точным наукам. Доведенная до прочности навыка техника позволяет успешно выполнять спортивное упражнение в самых неблагоприятных условиях, а ведь это чрезвычайно важно в жизни и на производстве, особенно если упражнение имеет прикладное значение. Это важно и в спорте, так как соревнования нередко проходят в плохую погоду, при большом стечении зрителей, на незнакомых снарядах Оптимизация процесса обучения, теория обучения, в том числе и физической культуры, постоянно развивается. В последние годы получили теоретическое обоснование и успешно применялись на практике методы и приемы повышения эффективности урока: увеличение пропускной способности снарядов, программированное обучение и др.

В современных условиях учитель должен уметь реализовать все принципы дидактики, знать новые педагогические теории, эффективные формы и методы обучения и использовать их в своей педагогической практике.

Список литературы:

1. И. Станкин “Основы физического воспитания”
2. Ю.К. Бабанский “Оптимизация процесса физического обучения”
3. А.М Воеводин “Двигательные качества учащихся”
4. К.Д. Ушинский “Методика повторения учебного материала”

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕРІ

Апекова Гулим Жусупбековна
№34 орта мектебінің тарих пәні мұғалімі, Жамбыл облысы, Тараз қаласы.

Кіріспе бөлім

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде орын алып жатқан түбегейлі өзгерістер мұғалім мамандығына деген талаптарды жаңа деңгейге көтерді. Ғылым мен технология дамыған, ақпарат легі үздіксіз ағылып жатқан заманда мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен үнемі дамуға деген ұмтылысы басты құндылықтардың біріне айналып отыр. Білім алушылардың қажеттіліктері, заманауи оқыту әдістері мен цифрлық ресурстарды тиімді қолдану педагогикалық қызметтің мазмұнын түбегейлі өзгертуде. Осы орайда педагогтың білімі мен кәсіби дамуының басты трендтерін анықтап, оларды тереңірек қарастыру — уақыт талабы.

1. Цифрлық педагогика және IT құзыреттілік

Цифрлық дәуір мұғалімнің IT саласындағы білімін кеңейтуді қажет етеді. Бүгінгі педагог тек кітаппен емес, түрлі электронды платформалармен, LMS (Learning Management Systems), интерактивті ресурстармен жұмыс істей білуі керек. Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Kahoot, Padlet сияқты құралдар оқытудың ажырамас бөлігіне айналды. Сонымен қатар, мұғалім білім алушыларды цифрлық сауаттылыққа да үйретуге тиіс. Бұл бағыттағы трендтер:

- Онлайн оқыту құралдарын игеру;
- Геймификация элементтерін қолдану;
- Цифрлық қауіпсіздік және этика.

2. Педагогтің рефлексивті және зерттеушілік дағдысын дамыту

Қазіргі мұғалім — зерттеуші. Өз тәжірибесін үнемі саралап, жетілдіріп отыратын педагог білім сапасының артуына елеулі үлес қосады. Lesson Study, action research, кәсіби даму журналдары арқылы мұғалім өз әрекетіне сын көзімен қарап, даму жолдарын белгілейді. Бұл — кәсіби өсу мен үздіксіз жетілуге жол ашатын негізгі трендтердің бірі.

Педагогтың **рефлексивті және зерттеушілік дағдысын дамыту** дегеніміз — мұғалімнің өзінің кәсіби қызметіне үнемі талдау жасап, оны жақсартуға ұмтылуы және ғылыми-зерттеу тәсілдерін қолдану арқылы білім беру үдерісін тиімді ұйымдастыру қабілетін дамыту.

. Рефлексивті дағдыны дамыту:

Бұл – педагогтың өзінің іс-әрекетіне сыни көзбен қарап, оны талдап, нәтижелерін бағалап, болашақта оны жақсарту жолдарын іздестіруі. Мұнда:

- Өзінің сабақ беру стилін, әдістерін талдау;
- Оқушылардың жетістіктері мен қиындықтарын бағалау;
- Өзінің эмоциялық күйі мен кәсіби өсуін түсіну;
- Кері байланысты тыңдай алу және қабылдай білу кіреді.

2. Зерттеушілік дағдыны дамыту:

Педагогтың білім беру саласындағы мәселелерді зерттеу арқылы шешуге тырысуы. Бұл үшін мұғалім:

- Мәселелерді анықтайды;
- Зерттеу сұрағын қояды;
- Деректер жинайды (бақылау, сауалнама, тест т.б.);
- Алынған мәліметтерге талдау жасайды;
- Нәтижеге сүйене отырып, оқыту үдерісін жетілдіреді

3. Инклюзивті және әлеуметтік-эмоционалдық оқыту

Білім беру инклюзивті және тұлғаға бағытталған сипатқа ие болып келеді. Мұғалім ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылармен тиімді жұмыс істей білуі қажет. Сонымен бірге оқушылардың психо-эмоционалдық жағдайына назар аударып, олардың мектепте

өздерін қауіпсіз, жайлы сезінуіне жағдай жасау педагог кәсібінің ажырамас бөлігіне айналды.

- Әлеуметтік-эмоционалдық оқытудың негіздерін меңгеру;
- Эмпатия мен қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру;
- Мектеп ортасындағы буллингпен күрес тәсілдері

4. Кәсіби дамудың дербестендірілген траекториясы

Педагогтің кәсіби дамуы енді тек мектеп деңгейінде ғана емес, әр мұғалімнің өз қызығушылығы мен қажеттілігіне сай жоспарланады. Мұғалім өзіндік даму жолын таңдап, онлайн курстарға, семинарларға, конференцияларға, педагогикалық марафондарға еркін қатыса алады.

- Open University, Coursera, edX, Bilimland секілді платформалар арқылы білім алу;
- Сертификатталған бағдарламаларға қатысу;
- Жеке даму жоспарын құру.

5. Кәсіби қауымдастықтар мен коллаборация

Педагогикалық қауымдастықтар — тәжірибе алмасудың, кәсіби қолдаудың, бірлескен жобалар мен зерттеулер жүргізудің тиімді алаңы. Бұл желілер педагогты жалғыздық күйінен арылтып, шығармашылық ортада жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

- Пәндік бірлестіктер, кәсіби форумдар;
- Мұғалімдер арасындағы менторлық жүйе;
- Бірлескен әдістемелік жобалар.

6. Life-long learning қағидаты — өмір бойы оқу

Педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз үрдіс екені белгілі. "Мектеп бітті — оқу бітті" деген түсінік қазіргі қоғамда өз маңызын жоғалтты. Жаңа білім, жаңа әдістер, жаңа технологиялар — бұлардың барлығын меңгеру педагогтің өмірлік міндетіне айналды.

Қорытынды

Педагогтың кәсіби дамуы — бұл білім сапасының негізі, болашақ ұрпақтың сапалы тәрбиесі мен бәсекеге қабілеттілігінің кепілі. Білім беру саласындағы заманауи трендтерді терең меңгеру және оларды тәжірибеде тиімді қолдану — әрбір мұғалімнің басты міндеті. Осы жолда әр педагог үнемі ізденіп, дамуға ұмтылып отыруы

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбенова З. Ә., Елеусізова С. Қ. **Педагогикалық инновациялар және мұғалімнің кәсіби дамуы**. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Сағындыкова Р.Е. **Мұғалімнің кәсіби дамуының заманауи бағыттары** // Білім берудегі менеджмент. – 2022. – №3. – Б. 45-50.
3. Қазақстан Республикасының "Педагог мәртебесі туралы" Заңы. – 2019.
4. Тұрғынбаева Б.Ә. **Оқытудың инновациялық технологиялары**. – Алматы: “Білім” баспасы, 2018.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН МАНСАПҚА БАҒЫТТАП ОҚЫТУ СТУДЕНТТЕРДІ КӘСІБИ ӨМІРГЕ ДАЙЫНДАУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Аяпбергенова Орынгүл Асқарқызы

«APEC PetroTechnic жоғары колледжі» ЖШС-інің ағылшын тілі пәні аға оқытушысы, Атырау қ., Казақстан.

Аңдатпа. Берілген мақалада «Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасын колледждің оқу үдерісіне енгізу тәжірибесі берілген. Студенттердің кәсіби және коммуникативті дағдыларын дамытуға бағытталған курстың тәжірибелік бағыты ерекше атап өтіледі. Сабақтарды құру принциптері, оқыту әдістері, сабақ үлгілері қарастырылып, бағдарламаны қолданудың артықшылықтары баяндалады. Кәсіптік білім берудегі курстың жоғары тиімділігі мен әмбебаптығы туралы қорытындылар жасалады.

Abstract. The article presents the experience of implementing the program «Мансапқа арналған ағылшын тілі» into the educational process of the college. Conclusions are drawn about the high effectiveness and universality of the course in vocational education.

Кілт сөздер: іскерлік хат, түйіндеме, ілеспе хат, мансап, кәсіп, сұхбат және қызмет.

Қазіргі еңбек нарығы түлектерден кәсіби білімді ғана емес, іскерлік қарым-қатынас дағдыларын да талап етеді. Түйіндеме жазу арқылы өзін дұрыс көрсете білу, сұхбаттасу, презентациялар өткізу жас мамандарға қойылатын міндетті талаптарға айналды. Сол себепті колледжде студенттерді нақты кәсіби іс-әрекетке практикалық дайындауға бағытталған «Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасы әзірленіп, енгізілді.

Бағдалама 42 академиялық сағатқа есептелген және бес негізгі модульді қамтиды. Олар: **Модуль 1: Кәсіби тұрғыда өзін-өзін таныстыру**

Модуль 2: Іскерлік хаттар мен құжаттама

Модуль 3: Топтық қарым-қатынас пен келіссөздер жүргізу

Модуль 4: Презентациялар мен көпшілік алдында сөйлеу

Модуль 5: Кәсіби ортадағы ағылшын тілі (мамандық бойынша терминология)

Бағдаламаның мақсаты:

- Студенттердің ағылшын тілінде іскерлік хат алмасу дағдыларын дамыту;
- Түйіндеме және ілеспе хаттарды рәсімдеуді үйрету;
- Ағылшын тілінде сұхбаттасу дағдыларын дамыту;
- Презентация құрылымы мен келіссөздер жүргізу принциптерін үйрету;
- Мұнай-газ және инженерлік сала бойынша кәсіби терминологияны орынды пайдалануды қалыптастыру;
- Кәсіби салада ауызша сөйлеуге деген сенімділікті дамытуға ықпал ету .

Бағдарламаның міндеттері:

- Кәсіби бағытталған қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру. Студенттерге ағылшын тілін кәсіби жағдайларда: корреспонденцияларда, ауызша қарым-қатынаста, презентациялар мен келіссөздерде тиімді пайдалануды үйрету;
- Жазба іскерлік қарым-қатынас дағдыларын дамыту. Студенттерге түйіндеме, ілеспе хат жазу, іскерлік хат алмасу ережелерін үйрету;
- Ағылшын тілінде сұхбатқа дайындалу. Студенттердің өзіне деген сенімділігін дамыту үшін оларға әдеттегі сұхбат сұрақтарына жауап беруге, олардың мықты жақтары мен мансаптық мақсаттарын ағылшын тілінде дұрыс жеткізуге үйрету;
- Іскерлік презентация және көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын дамыту. Студенттерге іскерлік презентацияның құрылымы мен тілдік ерекшеліктерін үйрету, көрнекі құралдар мен сөйлеу әсерінің элементтерін пайдалана отырып, сөйлеу дағдыларын үйрету;
- Кәсіби лексикамен таныстыру. Оқыту барысында мамандығына қатысты терминологияны енгізу арқылы студенттердің сөздік қорын молайту;
- Топтық қарым-қатынас және келіссөздер жүргізу дағдыларын дамыту. Студенттерді әріптестермен қарым-қатынас жасауға, өз ұстанымдарын дәлелдеуге, келіссөздер жүргізуге және ымыраға келуге үйрету;
- Студенттерді кәсіби ортада ағылшын тілін белсенді қолдануға ынталандыру. Дербестік пен өзіндігінен білім алу дағдыларын дамыту;
- Студенттердің мансаптық өсу және кәсіби қарым-қатынас үшін заманауи цифрлық платформалармен жұмыс істеу дағдыларын дамыту;

Бағдарламаның жаңашылдығы тәжірибеге бағытталған бағдардан,материалдарды еңбек нарығының ағымдағы қажеттіліктеріне бейімдеуден, мұнай-газ және инженерлік салалардың кәсіби лексикасын біріктіруден тұрады. Курс TBLT әдістемесіне негізделген, ол нақты коммуникативті тапсырмаларды белсенді орындауды көздейді, бұл оқытуды кәсіби қызметке барынша жақын етеді.

Бағдарламаның өзектілігі:

Халықаралық қарым-қатынастың дамуы жағдайында ағылшын тілін білу табысты кәсіби дамудың қажетті шартына айналуда. Қазіргі еңбек нарығы, әсіресе техникалық салада

ағылшын тілін білуге талап қояды. Жұмыс берушілер мамандардан базалық ағылшын тілімен қатар іскерлік тіл дағдыларын да күтеді.

Ағылшын тілі бағдаламаларының көпшілігі техникалық және іскерлік қарым-қатынас бағыттарын жеткілікті деңгейде қамти бермейді. Осы тұрғыда студенттердің мансаптық өсуінің нақты мақсаттары мен міндеттеріне бейімделген мамандандырылған курстарды құру қажеттілігі туындайды.

«Мансапқа арналған ағылшын тілі» авторлық бағдарламасы академиялық тілдік дайындық пен болашақ мамандардың практикалық қажеттіліктері арасындағы осы алшақтықты жоюға бағытталған. Ол заманауи білім беру үдерістерін, соның ішінде коммуникативтік және тапсырмаға бағытталған тәсілдерді негізге алады, цифрлық технологиялар мен платформаларды белсенді пайдаланады, сонымен қатар нақты өмірден алынған кәсіби жағдайларға сүйенеді.

Осылайша, бағдарлама уақыт талабына сай және студенттердің ағылшын тілін меңгеру саласында бәсекеге қабілетті кәсіби және іскерлік дағдыларды дамытуға көмектесетіндіктен өте өзекті болып табылады.

Бағдарламаны енгізу нәтижесінде 90% астам студенттер өздерінің жазбаша және ауызша кәсіби қарым қатынас жасау дағдыларын жақсартты. Аталмыш бағдарламаны енгізу тәжірибесі студенттерді шынайы кәсіби жағдайларға дайындауда жоғары тиімділігін дәлелдеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жаркова Е.М. *Подготовка к собеседованию на английском языке.* — М.: Айрис-пресс, 2022.

2. Хомякова Т.В. *Английский для технических специальностей.* — М.: Флинта, 2020.

3. Mackenzie, I. *English for Business Studies: A Course for Business Studies and Economics Students.* — Cambridge University Press, 2018.

4. Cotton, D., Falvey, D., Kent, S. *Market Leader. Business English Course Book (Intermediate–Advanced).* — Pearson Education, 2019.

5. Emmerson, P. *Email English.* — Macmillan Education, 2018.

6. Powell, M. *Presenting in English.* — Heinle ELT, 2016.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

Баймурзина Айнур Оразбаевна
Ақтөбе қаласы "Сазды орта мектебі" КММ

Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірінде оны қолдана білу, отан сүйгіштік қасиетін одан әрі дамытуға бағыттау ұстаздың басты міндеті деп білемін.

Қазіргі заманда білім әр халықтың, әрбір жеке тұлғаның болашағын айқындайтын негізгі факторлардың біріне айналды. Білімнің жоғары деңгейін ұстап тұру – әрбір қоғамның өзінің ғылыми-техникалық прогресін, экономикалық дамуын және азаматтардың әл-ауқатын қамтамасыз етуге ұмтыла отырып, алдына қоятын міндеті.

«Жасанды интеллект» сөзі алғаш рет 1956 жылы Дартмут университетінде өткен конференциясының преамбуласында Джон Маккарти қолданған. Маккартиге сәйкес «жасанды интеллектіні» зерттеушілер нақты проблеманы шешу үшін адамдарда байқалмайтын интеллектіні зерттеуіне болады. Жасанды интеллект жүйелері арнайы логикалық жүйелер арқылы компьтерлік бағдарламада жүзеге асырылған адам интеллектің жеке аспектісін ұдайы өндіретін техниалық жүйелер.

Жасанды интеллект осы салаға қандай технологиялық компоненттер кіретінін анықтайық. Көптеген зерттеушілер әртүрлі аспектілерге, соның ішінде машиналық оқытуға,

нейрондық желілерге және деректерді өндіруге, олардың оқушылардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын интеллектуалды жүйелерді құрудағы рөліне назар аударды.

Білім берудегі жасанды интеллект анықтамасы оқу процесін жақсарту және білім беру мүмкіндіктерін байыту үшін адамның интеллектіне еліктеп, арттыруға арналған технологиялық әдістер мен жүйелерді пайдалануды қамтиды. Білім берудегі жасанды интеллект әдетте келесі аспектілерді қамтиды.

Нейрондық желілер: Жасанды интеллектідегі нейрондық желілер мидың құрылымы мен қызметін модельдейді, жүйелерге үлгілерді тануға, мәтінді талдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Білім беруде оларды дауысты, мәтінді және кескінді тану үшін қосымшаларды жасау үшін, сондай-ақ жекелендірілген оқыту үшін пайдалануға болады.

Деректерді талдау: Жасанды интеллект үлгілер мен трендтерді анықтау үшін деректердің үлкен көлемін талдау жолдарын қамтиды. Білім беруде деректерді талдау оқушылардың үлгерімін бағалау, оқу қажеттіліктерін болжау және оқу бағдарламасын оңтайландыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Виртуалды көмекшілер және білім беру қолданбалары: Жасанды интеллект ақпаратты, оқу материалдарын және тапсырмаларды қамтамасыз ету арқылы студенттерге оқу процесінде көмектесетін виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбаларын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Білім берудегі жасанды интеллект оқу процесін қол жетімді, жекелендірілген, интерактивті және тиімді ету арқылы жақсартуға бағытталған. Ол мұғалімдерге, оқушыларға және оқу орындарына жылдам өзгеретін цифрлық дәуірге бейімделуге көмектеседі және білім сапасын келесі деңгейге көтереді.

Мектептерде жасанды интеллектті қолдану мұғалімдер үшін оңтайлы шешім болып келеді. Өйткені жасанды интеллект мұғаілімнің жұмысын жеңілдетеді.Сабақ жоспарын құрудан бастап , кезкелген құжатты өңдеуге дейін.

Құжаттарды және сұхбаттарды автоматтандырылған сканерлеуді және талдауды қоса, қабылдау және оқушыларды іріктеу процесін жеңілдету үшін жасанды интеллект пайдалану.

Білім беру үдерістерін автоматтандыру мұғалімдер мен әкімшілерге мектеп ресурстарын тиімдірек басқаруға және сапалы білім беруге көңіл бөлуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ автоматтандырудың артықшылықтары мен міндеттерін талқылау және оқу процесінде адамдардың өзара әрекетін сақтауға назар аудару маңызды.

Жасанды интеллектоқушыларға өздерінің күшті және әлсіз жақтарын жақсы түсінуге көмектеседі.

1. Білімге қол жеткізу:

Виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбалары қашықтан оқытуда әсіресе пайдалы болуы мүмкін көптеген білім мен оқу материалдарына қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

оқушылар әр түрлі пәндер мен дағдыларды өз уақытында меңгере алады.

2. Интерактивті оқыту орталары:

Виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбалары интерактивті оқу орталарын жасайды, бұл білім беруді оқушылар үшін тартымды әрі қызықты етеді.

Олар белсенді қатысуға және білімді іс жүзінде қолдануға ықпал етеді.

Виртуалды мұғалімдерді және жасанды интеллекткенегізделген білім беру қосымшаларын енгізу оқыту үшін қосымша құралдар мен ресурстарды қамтамасыз ету арқылы дәстүрлі мұғалімдердің рөлін толықтырады. Бұл сонымен қатар оқушыларға білім беру тәжірибесін жекелендіруге және өз қажеттіліктеріне сәйкес дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Білім берудегі ЖИ дамуының өзекті мәселелері мен тенденциялары.

Білім беруде жасанды интеллектті дамыту мен пайдаланудың қазіргі қиындықтары мен тенденцияларын талқылау бұл технологияның білім беру үдерісіне қалай әсер ететінін және оны жүзеге асыру барысында қандай қиындықтар туындайтынын түсіну үшін маңызды. Міне, осы саладағы кейбір негізгі қиындықтар мен тенденциялар:

Дербес оқыту: Жасанды интеллект әрбір оқушының қажеттіліктері мен деңгейіне сәйкес келетін жекелендірілген оқу жоспарлары мен материалдарын жасауға мүмкіндік береді.

Оқыту процестерін автоматтандыру: Жасанды интеллект мұғалімдерге баға қою сияқты күнделікті тапсырмаларды азайтып, олардың уақытын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Кері байланыс және бағалау: Жасанды интеллектоқушылар мен мұғалімдерге жылдам және егжей-тегжейлі кері байланыс беріп, олардың жұмысын жақсартуға көмектеседі.

Осы қиындықтар мен тенденцияларды талқылау Жасанды интеллект білім беруді қалай өзгертетінін және оның пайдасын барынша арттыру және тәуекелдерді азайту үшін қандай шаралар қабылдауға болатынын түсінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды. Жасанды интеллект біздің өміріміздің барлық саласына еніп жатқан керемет қуатты құрал және білім де артта қалмайды. Біз Жасанды интеллектқазірдің өзінде білім беру процесіне қалай оң өзгерістер енгізіп жатқанын және оқушылар мен мұғалімдерге жаңа мүмкіндіктер беріп жатқанын қарастырдық. Дербес оқыту, процестерді автоматтандыру, деректерді жинау және талдау, виртуалды мұғалімдер мен білім беру қосымшаларын жасау білім беру сапасын арттырады және пайда әкеледі.

Жасанды интеллект білім беру жүйесіне енгізілсе, оқушылар цифрлық дәуірде қажетті дағдыларды дамыта алады және жекелендірілген оқу тәжірибесіне ие болады. Дегенмен, деректердің қолжетімділігі мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондай-ақ мұғалімдерді оқыту әділ білім беру мүмкіндіктерін жасау үшін басымдық болып қала береді.

Дегенмен, білім беру саласына Жасанды интеллект енгізу бірқатар қиындықтарды да тудырады. Сандық теңсіздік, этикалық мәселелер және деректердің құпиялылығы мәселелері назар аударуды және шешімдерді қажет етеді. Мұғалімдерді оқыту және білім беру ұйымдарында ЖИ-ті тиімді пайдалану үшін негіз құру да бірдей маңызды.

Жасанды интеллект білім берудің ажырамас бөлігіне айналуда, біздің оқу және табысқа жету жолын өзгертеді. Қиындықтарға қарамастан, осы саладағы ілгерілеудің келешегі жігерлендіреді, қазіргі заманғы әлемнің қажеттіліктерін көрсететін неғұрлым қолжетімді, жекелендірілген және сапалы білім беруге жол ашады.

Болашақта бұл технологияны білім беруде одан әрі дамытудың болашағын көріп отырмыз. Жекелендірілген оқыту қолжетімді және тиімді болады, қашықтықтан оқыту дамиды және білім беру зерттеулері Жасанды интеллектұсынатын деректер мен талдау арқылы қолдау табады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Смит, Дж. (2020). «Жасанды интеллекттің білімге әсері». Білім беру технологиясы журналы, 25(3), 123-136.
2. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегі оқыту қолданбалары: ағымдағы тенденцияларға шолу». International Journal of Educational Technology, 7(1), 32-45.
3. Ұлттық білім беру зерттеулері орталығы. (2017). «Оқытудың болашағы: ЖИ және білім». Зерттеу есебі, 42.

DEVELOPING FUNCTIONAL LITERACY THROUGH READING AND LISTENING: A SCHOOL-BASED ACTION RESEARCH

Bauyrzhanov Bakytzhan Bauyrzhanuly
Teacher of English, "JOS" Financial Lyceum, Almaty city

Abstract:
This article presents the results of action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" in Almaty, Kazakhstan. The aim was to investigate how strategies from the methodological guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* could enhance students' proficiency and engagement. The research focused on the use of active learning methods such as PBL, CLIL, gamification, and differentiation. Quantitative and qualitative findings confirmed the positive impact of the applied strategies on students' CEFR levels, motivation, and autonomy. The study offers a scalable model for promoting functional literacy in mixed-ability EFL classrooms.

Keywords: functional literacy, reading, listening, active learning, CEFR

Introduction

In recent years, the education system in Kazakhstan has increasingly emphasized the development of functional literacy, particularly within the domain of English language instruction. Functional literacy involves more than mere recognition of vocabulary or grammatical accuracy; it refers to the students' ability to actively use language skills—specifically reading and listening—to solve real-world problems, critically analyze information, and successfully engage in social, academic, and professional environments. This shift aligns closely with international assessment standards such as PISA (Programme for International Student Assessment), IELTS (International English Language Testing System), and CEFR (Common European Framework of Reference for Languages).

Despite this emphasis, classroom implementation often remains challenging, particularly in secondary schools with mixed-ability groups, where teachers must bridge theory and practice. Recognizing this gap, a school-based action research project was initiated at the Financial Lyceum "JOS" in Almaty, Kazakhstan. The primary objective was to evaluate and enhance the effectiveness of teaching strategies designed to foster functional literacy in reading and listening among students in grades 7–9.

Central to this research was the methodological guide *«Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9»* authored by Bauyrzhanov B.B. and Kenzhebayev A.Y. (2024). This guide integrates active learning methodologies such as Project-Based Learning (PBL), Content and Language Integrated Learning (CLIL), Gamification, and differentiated instruction approaches. The current study aimed to systematically assess the impact of these methodologies on students' functional literacy and overall language competence.

Through this article, we present the findings of our action research, detailing how specific strategies from the methodological guide were practically implemented, analyzed, and refined based on classroom observations, assessments, and feedback from both students and teachers. The study's outcomes are intended not only to contribute to local pedagogical practices but also to provide practical insights for educators across Kazakhstan and similar contexts globally.

Literature Review

Functional literacy, broadly defined as the ability to effectively apply reading and listening skills in various real-life contexts, is a concept that has gained significant traction in global educational discourse. At its core, functional literacy refers not merely to decoding words or understanding isolated sentences, but rather to the learner's capability to interpret, analyze, and apply information critically and creatively (OECD, 2018). This concept aligns closely with international assessment frameworks, notably the Programme for International Student Assessment (PISA) and the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), both of which emphasize students' abilities to use their language skills in practical, real-world scenarios.

Research conducted by the OECD (2018) underlines the importance of functional literacy in contemporary education, noting that students who effectively apply reading and listening skills are better equipped for lifelong learning, critical thinking, and active citizenship. Similarly, the CEFR (Council of Europe, 2020) clearly delineates levels of proficiency from basic comprehension to advanced analysis, highlighting that the transition between levels requires targeted instructional strategies and authentic practice.

In Kazakhstan, recent educational reforms reflect a conscious effort to align local curricula with international standards, particularly the CEFR and PISA frameworks. Studies have identified a persistent gap, however, between the ambitious curricular goals and actual classroom practice (Министерство просвещения Республики Казахстан, 2022). Key challenges documented include limited instructional methodologies, overemphasis on rote learning, and inadequate differentiation strategies, particularly in English language classrooms with mixed proficiency levels.

Educational researchers emphasize active learning methodologies—such as Project-Based Learning (PBL), Content and Language Integrated Learning (CLIL), Inquiry-Based Learning (IBL), and Gamification—as highly effective in bridging theory and practice (Nation, 2009; Field, 2008). These approaches not only improve student engagement but also foster deeper comprehension, critical reflection, and the practical application of skills. Despite evidence supporting their effectiveness globally, systematic research into the application of these methodologies within the Kazakhstani educational context remains limited.

The methodological guide developed by Bauyrzhanov and Kenzhebayev (2024), which served as the foundation for the present study, synthesizes international best practices with locally relevant strategies. Their guide emphasizes a structured integration of active learning methods and differentiated instruction to support functional literacy among diverse student populations. However, empirical investigation into the impact of these methods within Kazakhstan's secondary school classrooms has yet to be widely disseminated.

This article seeks to address this research gap by presenting findings from action research conducted at the Financial Lyceum “JOS” in Almaty, thus contributing valuable insights into effective, practical strategies for fostering functional literacy in English language classrooms across the nation and beyond.

Research Methodology

The current study utilized an action research approach, defined as systematic, reflective inquiry aimed at improving educational practices within specific classroom contexts. Conducted at the Financial Lyceum “JOS” in Almaty, Kazakhstan, this research involved students in grades 7–9, who represented diverse proficiency levels (CEFR levels ranging from A2 to B1+). The primary aim was to evaluate the impact of methodological strategies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* by Bauyrzhanov and Kenzhebayev (2024).

Participants included a total of 120 students, evenly distributed across three grade levels (40 students per grade). The research was implemented over a six-month period, divided into three distinct phases:

In the initial diagnostic phase, baseline data on students' reading and listening skills were collected through standardized pre-tests aligned with CEFR descriptors and PISA-style tasks. Additionally, student motivation and attitudes toward reading and listening were assessed using questionnaires and structured interviews.

During the intervention phase, strategies from the methodological guide were systematically integrated into regular English lessons. Key approaches included Project-Based Learning (e.g., creating podcasts), Content and Language Integrated Learning (e.g., using history or science texts in English), Gamification (interactive listening quizzes, escape-room activities), differentiated reading tasks (jigsaw reading, literature circles), and dictogloss listening exercises. Classroom observations were conducted regularly, and teachers kept reflective journals documenting implementation details, student responses, and adjustments to the methodologies.

The concluding evaluation phase involved a post-intervention assessment, again using CEFR- and PISA-aligned tests to measure improvements in functional literacy. Student and teacher

reflections were gathered through follow-up interviews and focus groups to gain qualitative insights into their experiences with the implemented strategies.

Quantitative data from pre- and post-intervention tests were statistically analyzed using paired-sample t-tests to determine the significance of changes in student performance. Qualitative data from reflections, interviews, and journals underwent thematic content analysis, aimed at identifying recurring patterns related to student engagement, motivation, and perceptions of effectiveness.

This comprehensive methodology was chosen to ensure triangulation and validity, offering both statistical evidence and detailed qualitative insights into the effectiveness and adaptability of the methodological guide's recommended strategies within the context of Kazakhstan's secondary English language education.

Implementation of Methodological Guide in Practice

The practical implementation of the methodological guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024) at the Financial Lyceum "JOS" involved structured integration of several active learning strategies designed to enhance students' functional literacy in English language lessons.

Initially, a careful analysis of baseline assessment results allowed teachers to identify specific needs and proficiency gaps among students. Based on these findings, targeted strategies were selected from the methodological guide, focusing primarily on active, cooperative, and differentiated instructional methods.

One key strategy was **Project-Based Learning (PBL)**. Students created thematic podcasts, conducting independent research through reading and listening to authentic English-language materials, followed by scripting and recording their episodes. This process enhanced students' ability to interpret information critically and creatively, as evidenced by both observed engagement and improved comprehension scores.

Another central component was the use of **Content and Language Integrated Learning (CLIL)** techniques. For example, Grade 8 students explored scientific texts and listened to science-related podcasts. Afterward, students summarized main points orally and in writing, demonstrating improved integration of listening and reading skills.

Gamification was introduced to address motivational challenges and maintain sustained engagement. Interactive listening challenges, such as escape-room activities and timed quizzes, led to notably higher levels of student participation and enthusiasm. Teachers reported in reflective journals that these activities significantly increased attentiveness, particularly among students previously identified as less motivated.

Moreover, to address **mixed-ability levels** within classrooms, differentiated tasks such as **jigsaw reading** and **literature circles** were employed. Students worked in carefully structured groups, allowing lower-proficiency students to benefit from peer support, while higher-proficiency learners took on leadership roles, reinforcing their own skills through peer-teaching opportunities.

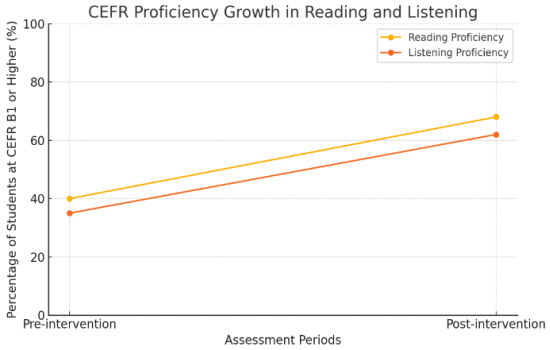
Throughout the implementation phase, classroom observations consistently indicated a high degree of student collaboration, increased use of English in authentic contexts, and greater overall participation. Teachers documented significant improvements not only in skill development but also in students' confidence and autonomy in applying reading and listening skills to real-world contexts.

Research Findings and Discussion

The results obtained from the action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" clearly demonstrated the positive impact of the methodological strategies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024).

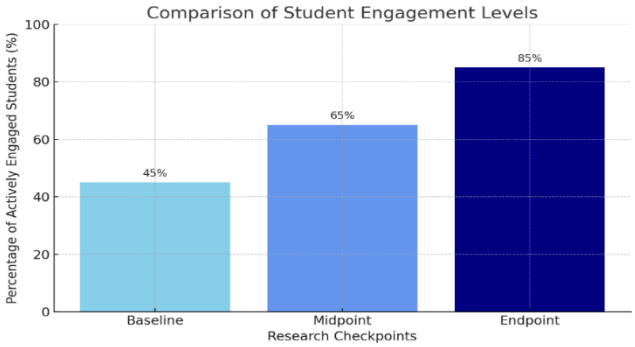
Quantitative analysis of pre- and post-intervention assessments showed significant improvement in students' functional literacy. Initially, only 40% of students demonstrated proficiency at CEFR B1 or higher in reading, and just 35% reached this level in listening. After six

months of intervention, these figures rose substantially: 68% of students attained CEFR B1 or above in reading, and 62% in listening (*see the Graph below*).

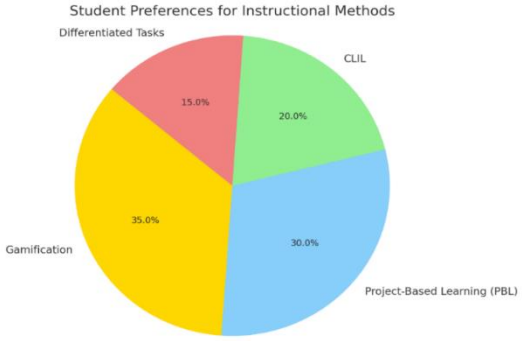
Picture 1. Graph: A line graph depicting CEFR proficiency growth.

Analysis of student engagement, as measured through structured classroom observations, revealed a remarkable increase. Before the intervention, approximately 45% of students were regularly engaged in reading and listening tasks. Post-intervention data demonstrated that active engagement had increased to 85%, with particularly noticeable gains during gamified and cooperative learning activities (*see the Bar Chart*).

Picture 2. *Bar Chart: Comparison of Student Engagement Levels*

Student preference surveys conducted at the conclusion of the study indicated a clear preference for specific methodologies. Among all strategies, gamification (35%) and project-based learning (30%) emerged as the most popular methods among students. CLIL (20%) and differentiated collaborative tasks such as jigsaw reading and literature circles (15%) also received positive feedback, particularly for supporting lower-performing students (*see the Pie Chart below*).

Picture 3. Pie Chart: Student Preferences for Instructional Methods

The qualitative analysis of teacher reflective journals and student feedback highlighted key benefits of each method. Teachers noted that Project-Based Learning and CLIL significantly improved students' ability to synthesize and present information, skills highly relevant to international assessments such as PISA and IELTS. Additionally, gamified tasks clearly enhanced

motivation, positively affecting retention of vocabulary and engagement in listening exercises. Differentiated activities effectively bridged the gaps among learners, improving both confidence and proficiency, especially in heterogeneous classes.

However, the implementation was not without challenges. Teachers reported initial difficulties with classroom management during cooperative activities and gamification due to excitement and high energy levels. Additionally, selecting appropriately leveled authentic materials for CLIL tasks required considerable planning and adaptation.

Overall, findings strongly suggest that integrating active, student-centered strategies not only significantly enhances functional literacy but also positively influences student motivation, autonomy, and engagement in learning. The structured, varied approach provided by the methodological guide proved both adaptable and effective, underscoring its practical value within Kazakhstan's educational context.

Conclusion and Recommendations

The action research conducted at the Financial Lyceum "JOS" has provided clear evidence that structured, active, and differentiated instructional strategies significantly enhance functional literacy in reading and listening among secondary school students. Through the systematic application of methodologies from the guide *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9* (Bauyrzhanov & Kenzhebayev, 2024), students demonstrated measurable improvement in their language competencies, engagement levels, and ability to apply skills in authentic, real-world contexts.

Quantitative results from CEFR-aligned assessments indicated substantial growth, with notable increases in the percentage of students achieving B1-level proficiency or higher. Qualitative feedback further emphasized the positive impact on student motivation, autonomy, and classroom dynamics, confirming the effectiveness of strategies such as gamification, project-based learning, CLIL, and cooperative, differentiated tasks.

However, successful implementation required careful planning and ongoing reflection. Challenges included managing active classrooms, adapting authentic materials, and ensuring suitable differentiation in mixed-ability groups. Addressing these challenges was essential for maximizing the positive outcomes observed.

Based on these findings, several recommendations can be proposed:

- **Broader Implementation:** The demonstrated effectiveness of these methods suggests their potential applicability beyond the research setting. Schools throughout Kazakhstan are encouraged to adopt similar methodological approaches to develop functional literacy systematically.
- **Professional Development:** Continuous professional support and training programs should be provided for teachers to effectively implement active learning strategies and manage classroom dynamics successfully.
- **Resource Development:** Further efforts should focus on creating or adapting authentic, leveled instructional materials tailored specifically to the Kazakhstani educational context.
- **Continuous Reflection and Research:** Regular action research cycles within schools should be encouraged to consistently assess instructional effectiveness, foster reflective practice among teachers, and adapt strategies to evolving student needs.

In conclusion, developing functional literacy through targeted methodological approaches is not merely beneficial but essential in preparing students for academic success, lifelong learning, and active participation in global communities. The experience of Financial Lyceum "JOS" highlights the practical viability of such methodologies and offers a valuable framework for schools aiming to elevate their instructional practices and student outcomes.

References

1. Bauyrzhanov B. B., Kenzhebayev A. Y. *Developing Functional Literacy in Reading and Listening for Grades 5–9: Methodological Guide*. – Almaty: Financial Lyceum "JOS", 2024. – 172 p.

2. Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan. *Updated Educational Content. English Language Curriculum for Lower Secondary Education (Grades 5–9)*. – Astana, 2022. – 45 p.

3. OECD. *PISA 2018 Results: What Students Know and Can Do (Volume I)*. – Paris: OECD Publishing, 2018. – URL: https://www.oecd.org/pisa (accessed: 01.05.2025).

4. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. – Strasbourg: Council of Europe, 2020. – 235 p.

5. Nation I. S. P. *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. – New York: Routledge, 2009. – 224 p.

6. Field J. *Listening in the Language Classroom*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 366 p.

ХХІ ҒАСЫРДА ТАРИХ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ

Бейсебаева Райхан Ауелбековна,
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Дербісек ауылы «№11 М.П.Окороков атындағы жалпы білім беру мектебі» КММ тарих пәні мұғалімі

Аннотация. Баяндамада ХХІ ғасырда тарих пәні мұғалімінің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын жаңа талаптар мен олардың маңыздылығы жан-жақты қарастырылады. Қазіргі жаһандану мен цифрлану үдерісі, білім беру жүйесінің жаңғыруы мұғалім мамандығына деген көзқарасты түбегейлі өзгертті. Осы орайда, тарих пәні мұғалімінің рөлі тек білім беруші ғана емес, тұлға қалыптастырушы, ұлттық сана мен тарихи жадыны нығайтушы ретінде айқындалады.

Баяндамада мұғалімнің пәндік-әдістемелік құзыреттілігімен қатар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеру қабілеті, цифрлық сауаттылығы, оқушылардың сыни және тарихи ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолдануы, сондай-ақ эмоционалды интеллект, педагогикалық әдеп пен инклюзивті білім беру талаптарына икемделуі секілді маңызды аспектілер сараланады.

Сондай-ақ, этномәдени және ұлттық құндылықтарды оқушы бойына сіңіре отырып, патриоттық тәрбие беру, көптілді ортада кәсіби қарым-қатынас жасау, медиасауаттылықты қалыптастыру және үздіксіз кәсіби даму сынды заманауи мұғалімнің міндеттері мен құзыреттері сипатталады. Бұл баяндама тарих пәні мұғалімдері мен болашақ педагог мамандарға, сондай-ақ білім беру саласындағы зерттеушілер мен әдіскерлерге арналған тәжірибелік және ғылыми-теориялық маңызы бар материал ретінде ұсынылады.

Түйінді сөздер: тарих пәні, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, цифрлық сауаттылық, сыни ойлау, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, тарихи сана, этномәдени тәрбие, педагогикалық шеберлік, инклюзивті білім, білім беру жаңғыруы, үздіксіз кәсіби даму, медиасауаттылық, коммуникативтік құзыреттілік, ХХІ ғасыр мұғалімі, ұлттық құндылықтар.

Қазіргі заман – терең өзгерістер мен жаһандық жаңғыру кезеңі. Ақпараттық қоғамның қалыптасуы, цифрлық технологиялардың білім беру процесіне енуі, жас ұрпақтың ойлау жүйесінің өзгеруі – мұғалімдердің кәсіби бейнесіне жаңаша талаптар қойып отыр. Әсіресе, тарихи білім – ел болашағының негізі саналатын ұлттық сана мен рухани құндылықтарды қалыптастырудың басты құралы болғандықтан, тарих пәні мұғалімінің рөлі бұрынғыдан да маңызды бола түсті.

Осыған орай, ХХІ ғасырда тарих пәнінің мұғаліміне қойылатын басты талап – тек пәндік біліммен шектелмей, жан-жақты кәсіби құзыреттіліктерді меңгеру. Бұл баяндамада қазіргі заманда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктерге тереңірек тоқталамыз.

1. Пәндік-әдістемелік құзыреттілік. Тарих пәнінің мазмұны тек деректер тізбегі ғана емес, ол – логикаға, себеп-салдарға, дәлел мен тұжырымға негізделетін ғылым. Осыған байланысты мұғалім:

- тарихи оқиғаларды терең әрі жүйелі түсіндіре білуі;
- ғылыми деректерге негізделіп, тарихи пайым жасай алуы;
- жаңартылған білім беру мазмұнына сай сабақ құрылымын жобалап, белсенді әдіс-тәсілдерді (дебат, зерттеу, проблемалық оқыту, жобалық жұмыс) тиімді қолдана білуі тиіс.

Бұл құзыреттілік тарих пәнінің оқушылар үшін тек қызықты ғана емес, танымдық тұрғыдан мағыналы болуына жағдай жасайды.

2. Цифрлық және ақпараттық құзыреттілік. XXI ғасыр – цифрлық сауаттылық ғасыры. Мұғалім технологиямен жұмыс істей алмаса, оқушы үшін өзектілігін жоғалтады. Тарих мұғалімі үшін бұл құзыреттілік:

- электронды ресурстарды, тарихи дереккөздер мен цифрлы архивтерді қолдану;
- мультимедиялық құралдармен сабақ өткізу (бейнероликтер, виртуалды карталар, онлайн музейлер);
- оқушылармен онлайн форматта өзара әрекеттесу (Google Classroom, Moodle, Teams);
- цифрлық тесттер, сауалнамалар, викториналар (Kahoot, Quizizz, Socrative) әзірлеу және қолдану арқылы көрініс табады.

3. Сыни ойлау және медиа сауаттылықты дамыту құзыреттілігі. Тарих пәні – сыни ойлауды қалыптастырудың тамаша алаңы. Мұғалім оқушыларды:

- тарихи дерек пен пікірді ажыратуға;
- әртүрлі көзқарастарды салыстырып, өзіндік пікір қалыптастыруға;
- ақпаратты талдау, сұрыптау және қолдану дағдыларын игеруге бағыттауы тиіс.

Сонымен қатар, медиасауаттылықты қалыптастыру – қазіргі тарихи білімнің ажырамас бөлігі. Бұл оқушыны жалған ақпараттардан қорғайды және өз көзқарасын дәлелдеуге үйретеді.

4. Коммуникативтік және тілдік құзыреттілік. Тарих – әңгімелеу, түсіндіру, пікірталас пен дәлелдеу өнері. Сондықтан мұғалім:

- өз ойын сауатты, нақты әрі логикалық жүйемен жеткізе білуі;
- көптілді ортада жұмыс істеуге қабілетті (қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде жұмыс істеу мүмкіндігі);
- оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен тиімді қарым-қатынас орната алуы қажет.

Бұл құзыреттілік оқушыға білімді түсінікті тілмен жеткізуге, әрі мұғалімнің кәсіби беделін арттыруға сеп болады.

5. Эмоционалды интеллект және педагогикалық әдеп. Бүгінгі мұғалім – тек білім беруші емес, оқушының сенімді серігі, бағыттаушысы, кеңесшісі. Ол үшін:

- оқушылардың мінез-құлқы мен психологиялық жағдайын түсіну;
- сабырлылық танытып, әр оқушының ерекшелігін ескере отырып жеке тәсіл қолдану;
- инклюзивті білім беру талаптарына бейімделу маңызды.

Эмоционалды интеллект – оқушымен сенімді қарым-қатынас құрудың, сыныптағы психологиялық ахуалды жақсартудың негізі.

6. Этномәдени және ұлттық-рухани құзыреттілік. Қазіргі Қазақстан қоғамы үшін ұлттық бірегейлік пен тарихи жадыны сақтау – маңызды міндет. Осы орайда тарих мұғалімі:

- ұлттық құндылықтарды сіңіру;
- тарихи тұлғалар мен оқиғалар арқылы патриотизмге тәрбиелеу;
- әр халықтың тарихына құрметпен қарауға үйрету міндетін атқарады.

Бұл құзыреттілік арқылы оқушының рухани дүниесі қалыптасып, Отанға деген сүйіспеншілігі артады.

7. Үздіксіз кәсіби даму және өзін-өзі жетілдіру құзыреттілігі. XXI ғасыр мұғалімі – өмір бойы білім алушы. Білім беру үдерісінде табысты болу үшін мұғалім:

- кәсіби даму курстарына қатысу;

- ғылыми-әдістемелік ізденіс жүргізу;
- педагогикалық жаңалықтарды меңгеру;
- халықаралық тәжірибемен танысуы қажет.

Мұғалімнің үздіксіз дамуы – оның бәсекеге қабілеттілігін арттырып, білім сапасына тікелей әсер етеді.

Қазіргі оқушы – ақпараттық қоғамның белсенді мүшесі. Олар сандық технологиямен еркін жұмыс істеп, ақпаратты тез қабылдайды және саралай біледі. Сондықтан тарих пәні мұғалімі дәстүрлі оқыту әдістерімен шектеліп қалмай, оқушының танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған интерактивті, проблемалық және жобалық оқыту тәсілдерін ұтымды қолдануы қажет. Бұл оқушының тарихи оқиғаларға қатысты өзіндік көзқарасын қалыптастырып, өз ойын дәлелдей алатын тұлға болып өсуіне ықпал етеді.

Сонымен қатар, тарих мұғалімі қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, мәдени және саяси үдерістерді түсіне отырып, оқушыға бейтарап, ғылыми негіздегі тарихи білім беруге ұмтылуы тиіс. Қоғамда орын алып жатқан түрлі идеологиялық ықпалдар мен ақпараттық манипуляциялар жағдайында, мұғалім тарихи шындықты бұрмаламай, дәйекті әрі дәлелді ақпарат ұсынуы арқылы оқушыда сыни көзқарас қалыптастырады. Бұл – білімнің ғана емес, азаматтық ұстанымның да қалыптасуына негіз болады.

Бұған қоса, тарих пәні мұғалімі кәсіби рефлексия жасауға қабілетті болуы шарт. Өз тәжірибесіне талдау жасап, сабақ беру стилін жетілдіру, білім беру нәтижелерін бағамдау және кәсіби қиындықтарды анықтау арқылы мұғалім өзін-өзі дамыту жолында тұрақты жұмыс жүргізе алады. Бұл бағытта педагогикалық кеңестер, кәсіби қауымдастықтармен байланыс, онлайн курс пен вебинарларға қатысу – мұғалімнің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін маңызды факторлар саналады.

Тарих пәні мұғалімі – бұл өткеннің шежіресін бүгінмен сабақтастырып, болашақ ұрпақтың тарихи санасын қалыптастыратын ерекше маман. XXI ғасырдағы мұғалім – жан-жақты дамыған, заманауи технологияны меңгерген, ұлттық құндылықты дәріптей алатын, шығармашыл тұлға болуы тиіс. Жоғары кәсіби құзыреттілік – мұғалімнің табысты жұмыс істеуінің кепілі ғана емес, білімді ұрпақ тәрбиелеудің басты шарты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбділдина С. Т. (2020). Цифрлық білім беру жағдайында мұғалімдердің ақпараттық құзыреттілігін дамыту. – Астана: Ұлттық білім академиясы, 96 б.
2. Аманжолова Л. Қ. (2021). Жаңартылған білім мазмұны жағдайында тарих пәні мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру жолдары. – Алматы: Қазақ университеті, 112 б.
3. Есжанова З. А. (2022). Инклюзивті білім беруде мұғалімнің кәсіби шеберлігін жетілдіру. – Шымкент: Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, 104 б.
4. Ибраева Г. Б. (2021). «Тарих пәні мұғалімінің этномәдени құзыреттілігін дамытудың педагогикалық шарттары». – Қазақстан мектебі журналы. – №4, – Б. 23–29.
5. Кенжебекова Р. М. (2023). Сыни ойлау және медиасауаттылық: тарих пәні мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал. – Қарағанды: Болашақ-Баспа, 88 б.
6. Мұқамбетова Д. Т. (2020). «Білім беру процесіндегі цифрлық ресурстардың рөлі» // Педагогика және психология журналы. – №2, – Б. 15–22.
7. Омарова С. Қ. (2022). XXI ғасыр мұғалімі: кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық-әдістемелік негіздері. – Алматы: Мектеп, 120 б.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В 6 КЛАССАХ

Бердибекова Алтынай Мамырхановна
учитель русского языка и литературы КГУ «Средней школы имени Л.Н.Толстого»,
Казахстан, Алматинская область, Карасайский район

Аннотация: В статье рассматриваются актуальные проблемы преподавания русского языка в 6 классах средней школы в контексте современных образовательных тенденций. Особое внимание уделяется инновационным методам обучения, направленным на повышение мотивации учащихся, развитие их познавательной активности и формирование ключевых компетенций. Представлены примеры эффективного использования интерактивных технологий, игровых методик и проектной деятельности на уроках русского языка.

Ключевые слова: инновационные методы обучения, русский язык, 6 класс, интерактивные технологии, игровые методики, проектная деятельность, мотивация, познавательная активность.

Введение

В условиях модернизации системы образования особое значение приобретает поиск и внедрение эффективных педагогических технологий, способствующих повышению качества обучения. Русский язык, являясь одним из ключевых предметов школьной программы, играет важную роль в формировании языковой культуры, развитии коммуникативных навыков и интеллектуальных способностей учащихся. Однако, традиционные методы обучения не всегда в полной мере отвечают современным требованиям и могут не стимулировать достаточный интерес у школьников, особенно в подростковом возрасте. В связи с этим, актуальным становится изучение и применение инновационных методов обучения на уроках русского языка, в частности в 6 классах, учитывая их возрастные особенности и познавательные потребности.

Анализ существующих подходов к обучению русскому языку в 6 классах

Традиционная методика преподавания русского языка в 6 классах часто базируется на объяснительно-иллюстративном подходе, предполагающем пассивное восприятие информации учащимися. Уроки могут быть перегружены теоретическим материалом и однообразными упражнениями, что снижает мотивацию и познавательный интерес школьников. Вместе с тем, современные образовательные стандарты ориентированы на развитие у учащихся способности к самостоятельному поиску знаний, критическому мышлению и практическому применению полученных навыков. Это обусловливает необходимость пересмотра традиционных подходов и активное внедрение инновационных методов обучения.

Инновационные методы обучения на уроках русского языка в 6 классах

Инновационные методы обучения представляют собой совокупность педагогических технологий и приемов, направленных на активизацию познавательной деятельности учащихся, развитие их творческих способностей и формирование коммуникативной компетентности. В контексте уроков русского языка в 6 классах, особое внимание следует уделить следующим методам:

1. **Интерактивные технологии:** Использование мультимедийных презентаций, образовательных платформ, онлайн-тестов и интерактивных досок позволяет сделать урок более наглядным, динамичным и увлекательным. Например, применение интерактивных упражнений на закрепление грамматических правил или лексических единиц способствует лучшему усвоению материала и повышает вовлеченность учащихся.

2. **Игровые методики:** Дидактические игры, ролевые игры и квесты создают на уроке атмосферу сотрудничества и соревнования, стимулируют познавательный интерес и способствуют развитию коммуникативных навыков. Например, проведение лингвистических

игр, направленных на отработку орфографических правил или расширение словарного запаса, делает процесс обучения более занимательным и эффективным.

3. **Проектная деятельность:** Выполнение индивидуальных или групповых проектов позволяет учащимся самостоятельно исследовать языковые явления, применять полученные знания на практике и развивать навыки самоорганизации и работы в команде. Например, создание презентаций, лингвистических газет или небольших исследовательских работ по темам, связанным с русским языком и культурой, способствует углублению знаний и развитию творческого потенциала учащихся.

4. **Технология проблемного обучения:** Создание проблемных ситуаций и организация самостоятельного поиска решений способствуют развитию критического мышления и познавательной активности учащихся. Например, анализ языковых ошибок в текстах или обсуждение спорных грамматических явлений побуждают школьников к активному мыслительному процессу и формированию собственного мнения.

5. **Метод "перевернутого класса":** Предварительное ознакомление учащихся с теоретическим материалом дома с помощью видеолекций или других ресурсов позволяет использовать время урока для более активных форм работы: дискуссий, практических упражнений, выполнения творческих заданий и индивидуальной работы с учителем.

Практическое применение инновационных методов на уроках русского языка

Внедрение инновационных методов обучения требует от учителя не только знания теоретических основ, но и умения адаптировать их к конкретным условиям и потребностям учащихся. Важно создавать на уроке благоприятную атмосферу сотрудничества и взаимоуважения, стимулировать инициативу и самостоятельность школьников, а также использовать разнообразные формы организации учебной деятельности.

Примером эффективного использования интерактивных технологий может служить применение онлайн-платформ для проведения викторин и конкурсов по русскому языку, что позволяет в игровой форме проверить знания учащихся и повысить их мотивацию. Игровые методики могут быть реализованы через организацию лингвистических эстафет или создание ролевых ситуаций, моделирующих реальные коммуникативные ситуации. Проектная деятельность может включать создание учащимися мультимедийных презентаций по изученным темам, написание творческих работ или разработку собственных дидактических материалов.

Заключение

Применение инновационных методов обучения на уроках русского языка в 6 классах является важным условием повышения качества образования и развития ключевых компетенций учащихся. Интерактивные технологии, игровые методики, проектная деятельность и другие современные педагогические подходы способствуют активизации познавательной деятельности школьников, повышению их мотивации и формированию устойчивого интереса к изучению русского языка. Дальнейшее исследование и внедрение эффективных инновационных методов позволит сделать процесс обучения более интересным, результативным и соответствующим современным образовательным стандартам Республики Казахстан.

Список литературы:

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Русский язык, 2009. – 448 с.

2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2000. – 272 с.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

4. Закон Республики Казахстан "Об образовании" от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями).

5. Петрова, О. Д. (2020). *Игровые технологии в преподавании русского языка*. Волгоград: Учитель.

ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Берикова Бақытгул
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы "Қарауылкелді орта мектебі" КММ
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қазіргі таңда тәрбие, білім беру, шәкіртті қалыптастырудағы ең үлкен міндет ұстаздардың мойнында. Сонымен қатар,оқушылардың сөйлеуін дамыту қазіргі тіл білімінің маңызды мәселесі болып табылады. Бала өміріндегі ерекше кезең ретінде әрекет ететін бастауыш мектеп оның іс-әрекетінің өзгеруімен, жаңа әлеуметтік рөлдің дамуымен және коммуникациялық байланыстардың кеңеюімен байланысты. Балалардың кең лингвистикалық көзқарасын қалыптастыру, орыс тілін пайдалана білу, олардағы сөздерді дұрыс және ұтымды қолдану, шығармашылық әлеует пен коммуникативті құзыреттіліктерді дамыту шешуші мәнге ие.

Бастауыш мектепте баланың негізгі даму бағыттары:

1. баланың оқу-танымдық іс-әрекетін қалыптастыру желісі;
2. оқу материалын игеру желісі қалыптасады.
3. әр түрлі оқу және өмірлік мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін білім жүйесін иемдену; қосымша білім алуға дайындық;
4. қоршаған ортаның әртүрлі жағдайларына, коммуникацияға, әлеуметтік қатынастарға бейімделу мүмкіндігі;
5. әлеуметтік құндылықтарға сәйкес әрекет ету, өз үміттерін жүзеге асыру тілегі мен қабілеті;
6. өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту мүмкіндігі;
7. алынған білімді қоршаған әлемде дұрыс жұмыс жасау үшін пайдалану мүмкіндігі.

Осы орайда Елбасының халыққа Жолдауында қазақ тілін - мемлекеттік тіл, орыс тілін- ресми тіл, ағылшын тілін - жаһандық экономикаға кірігу тілі ретінде қарастырып, бәсекеге қабилетті болудың ең негізгі шарты көп тілді білуде екендігін айтқан болатын. Орыс тілі қазіргі таңда қоғамда қолданыстағы негізгі тілдердің бірі. Бастауыш сынып оқушыларының тілді дамыту, тілді меңгеру арқылы ой-өрісі кеңейіп, шығармашылық қабілеттерін танып, өзге мәдениетпен танысып, көптеген мүмкіндіктер, үлкен жетістіктерге жете алады. Орыс тілінде сөздерді толықтай түсініп, дұрыс сөйлеу үшін оқу үдерісінде мынадай іс-әрекеттер жасалуы керек:

1. Ең алдымен оқушылардың сөздік қорын молайту;
2. Орыс тілінде сөйлемдер құрай алатындай деңгейге жеткізу;
3. Дұрыс оқу мен жазуға бейімдеу;
4. Сөйлеу дағдысын меңгеру;
5. Күнделікті сөйлеу жаттығулары.

Қазақ тілінде оқытатын мектептерде орыс тілі кіріктірілген, әсіресе бастауыш сыныптарда. Өйткені бұл жастағы балаларда ойлау процесі бірінші тілде жүреді. Топтық жұмыс бірқатар оқу мәселелерін шешуге көмектеседі. Дегенмен, сабақты жоспарлау кезінде сараланған тәсілді ұмытпау керек. Мұғалім білімнің көптеген салаларында дамып келе жатқан тенденцияларды ұстануы, заман талабына сай болуы, жаңа буын оқушыларының қызығушылықтарын қанағаттандыру үшін сабақта заманауи технологиялар мен оқыту әдістерін қолдануы қажет.

Бастауыш сынып оқушыларына орыс тілін оқытуда мынадай тиімді әдістерді қолданамын:

1. «***Тақырыптық теннис» әдісі.*** Оқушыларды топқа бөліп, тақырып бойынша білетін сөздерін кезекпен айтуы сұралады. Кім тоқтамай айтады, сол жеңіске жетеді. Бұл әдіс оқушылардың сөздік қорын молайтады.
2. ***«Соңғы сөзді мен айтайын»*** әдісі

1-қадам: Мәтіннен үзінді оқу барысында оқушылар түсінік беруге лайықты бір немесе бірнеше дәйексөз табады.

2-қадам: Оқушылар дәйексөзді кеспеқағазға жазып, қай беттен, қайдан алғанын белгілеп қояды.

3-қадам: Кеспеқағаздың артқы жағына дәйексөзге берген өз түсінігін жазады. Оқушылар онымен келіспеуіне де болады, оны қалай өзгертем десе де өз еріктері.

4-қадам: Мұғалім дәйексөзді дауыстап оқуға оқушылардың бірін шақырады.

5-қадам: Ол оқып болған соң, мұғалім басқа оқушылардан осы дәйексөзге өз көзқарастарын білдіруін сұрайды. Ең бастысы – пікірталастың бағытын ұстап тұру және пікірге, ащы мысқылға жол бермеу. Сондай-ақ, бұл уақытта мұғалім де өз түсінігін беруіне болады.

1. ***«Сұрақтары бар қорап» әдісі.*** Кабинетте қорап қойылып, оған оқушылар сабақтың соңында өз сұрақтарын қалдыра алады. Бұл сұрақтар келесі сабақтың басында талқыланады.

2. ***«Жұптасып сурет салу» әдісі*** – бұл әдісте әр топ, сөйлемей сурет салулары керек. Жұмыс барысында мынадай әрекеттерге назар аударылып, жұмыс аяқталғанда сұрақтар қойылады:

Ойлар қайдан келді, қаламды кім ұстады?

Суретті кезекпен салдыңыз ба?

Кімнің кезегі келгені қалай шешілді?

Қалай келісімге келдіңіз?

Бұл әдістің мақсаты, жұптағы адамдар бірін-бірі түсініп, ынтымақтасып жұмыс жасай білу керек. Әр топтың көшбасшысы сұрақтарға жауап береді. Әр топ суретті тақтаға іліп қортындылайды.

Қорыта келе, орыс тілі пәні мұғалімдері қазіргі кезде оқыту сапасын жақсарту мақсатында тіл үйретуде әлемдік озық тәжірибелерді, жаңа технологиялар мен әдістерді барынша қолдануда. Мен сабақ барысында жұмыс формалары мен әдістерін жиі өзгертемін. Мен өз сабағымды заманауи технологиясыз, АКТ-сыз елестете алмаймын. Орыс тілі сабағында бастауыш сынып оқушыларына ойын технологияларын, жұптық, топтық жұмыстарды көбірек қолданамын. Дұрыс таңдалған әдіс – нәтижелі білімге апарар төте жол. Ыбырай Алтынсариннің сөзімен айтқанда «Егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиісті емес, оларға түсіндіре алмай отырған өзін кінәлауға тиіс.». Демек, оқушының сапалы білімді игерулері үшін тиімді әдіс-тәсілдерді қолданып, олардың сабаққа деген қызығушылығын ояту маңызды деген пікірдемін.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Елбасы Н.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» СТРАТЕГИЯСЫ» Қазақстан халқына Жолдауы. Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». – Астана, 2014 ж

2. Алтынсарин І. Таңдамалы шығармалар. - Алматы: Қазақ КСР Ғылым академиясының баспасы. -1957 ж. 168-бет

3. Қазақ мектебінің бастауыш сыныптарында орыс тілін оқыту әдістемесі / Г.Бадамбаеваның редакциясымен – Алматы, 2000 ж.

4. Майгелдиева Ш.М. Орыс тілі мен әдебиеті сабақтарындағы заманауи оқыту әдістемесі.- Қызылорда, 2011.

5. Майгелдиева Ж.М. Қазақ аудиториясында орыс тілін оқытудағы кейс-әдіс // IV Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары (1-15 сәуір, 2008 ж.). Ғылыми күндер

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Бисенгалиева Шынар Жаугаштыевна
учитель начальных классов КГУ «Средней общеобразовательной школы №12 имени Ф. Е. Досымовой», г.Атырау Казахстан

Аннотация

Формирование читательской грамотности у младших школьников представляет собой одно из ключевых направлений современной образовательной практики. В условиях быстро развивающегося информационного общества способность понимать, анализировать и использовать текстовую информацию становится необходимым условием успешной учебной и социальной деятельности. В статье рассматриваются теоретико-методологические основы понятия «читательская грамотность», особенности её развития в младшем школьном возрасте, а также эффективные педагогические стратегии, направленные на развитие навыков осмысленного чтения. Особое внимание уделено практическим аспектам: представлены методы, приемы, формы работы, дидактические средства и цифровые ресурсы, способствующие успешному овладению учащимися базовыми и углублёнными читательскими компетенциями. Предлагается комплекс рекомендаций для учителей начальных классов, направленных на активизацию интереса к чтению, развитие критического мышления и повышение читательской мотивации. Материалы статьи могут быть полезны педагогам, методистам, родителям и исследователям, занимающимся проблемами начального образования. Практическая направленность статьи позволяет использовать предложенные методики в реальной педагогической деятельности, а также адаптировать их в соответствии с индивидуальными особенностями учеников.

Ключевые слова: читательская грамотность, начальная школа, младшие школьники, текст, чтение, методика, критическое мышление, понимание, мотивация.

Введение

Современное образование предъявляет высокие требования к уровню сформированности функциональной грамотности учащихся, в том числе — читательской. В условиях глобальной информационной среды умение работать с текстом становится не просто учебной задачей, а важнейшим навыком, необходимым для успешной социализации личности. В младшем школьном возрасте закладываются основы таких умений, как осмысленное чтение, понимание смысла текста, интерпретация информации, её оценка и использование в различных контекстах.

Читательская грамотность определяется как способность учащегося понимать, использовать, анализировать и рефлексировать над письменными текстами для достижения своих целей, расширения знаний и участия в социальной жизни (определение по исследованию PISA). В младшем школьном возрасте развитие этой способности особенно важно, поскольку именно на этом этапе формируются базовые навыки работы с текстом, мотивация к чтению и общее отношение к учебному процессу.

Особенности когнитивного развития младших школьников — высокая обучаемость, активное развитие речи, формирование логического мышления — создают благоприятные условия для формирования читательских умений. Однако успешное развитие читательской грамотности возможно только при целенаправленном и систематическом педагогическом воздействии. Важно не только обучить ребёнка читать, но и научить его понимать прочитанное, задавать вопросы к тексту, рассуждать, высказывать мнение, делать выводы, а также использовать прочитанное для решения реальных учебных задач.

Также необходимо учитывать социальные и психологические аспекты. Уровень читательской активности, наличие мотивации к чтению, читательская среда в семье — всё это влияет на формирование грамотного читателя. Школьная система должна стать не только источником знаний, но и пространством, где ребёнок научится думать, читая, — анализировать, сопереживать, соотносить прочитанное с собственным опытом. Таким

образом, формирование читательской грамотности у младших школьников — это многоуровневая педагогическая задача, требующая комплексного подхода, учитывающего как возрастные особенности, так и современные реалии информационного общества. В рамках данной статьи рассматриваются методические основы и практические пути её успешной реализации.

Методика формирования читательской грамотности

Методика формирования читательской грамотности у младших школьников представляет собой систему педагогических действий, направленных на поэтапное развитие всех компонентов читательской компетентности. Эта методика должна учитывать возрастные особенности учащихся, их уровень развития, мотивацию, а также современные требования к результатам образования.

Этапы формирования читательской грамотности

Условно можно выделить три основных этапа:

- I этап – Обучение технике чтения: на этом этапе формируется навык правильного, плавного и выразительного чтения. Важно использовать приёмы, направленные на развитие фонематического слуха, артикуляционной базы, увеличение скорости чтения.
- II этап – Формирование понимания текста: сюда входят задания на нахождение явной информации, пересказ, ответы на простые вопросы, деление текста на смысловые части, определение темы.
- III этап – Развитие аналитико-интерпретативных умений: учащиеся учатся делать выводы, интерпретировать поведение героев, находить скрытый смысл, высказывать собственное мнение по поводу текста.

Принципы методики

- Принцип доступности — задания подбираются в соответствии с уровнем подготовки детей;
- Принцип мотивации — необходимо создать интерес к чтению через сюжеты, героев, игровые приёмы;
- Принцип активности — работа с текстом предполагает активное участие ребёнка (вопросы, обсуждения, создание продуктов: рисунков, схем, мини-сочинений);
- Принцип системности — чтение и работа с текстами должны быть регулярными, включёнными во все виды учебной деятельности.

Формы и методы работы

- Фронтальная работа с текстом: чтение вслух, обсуждение, словарная работа.
- Групповая работа: распределение ролей при чтении (читатель, аналитик, художник, докладчик).
- Индивидуальные задания: работа с текстами разного уровня сложности.
- Игровые методы: чтение по ролям, «ожившие» книги, викторины, интерактивные упражнения.
- Проектная деятельность: создание книжек-самоделок, театрализация, иллюстрирование, литературные календари.

Средства обучения

- Художественная литература, подобранная с учётом возраста (А. Линдгрен, Н. Носов, С. Лагерлёф, В. Драгунский и др.);
- Учебники и рабочие тетради с заданиями на развитие смыслового чтения;
- Цифровые ресурсы и платформы (например, «Яндекс.Учебник», «Учи.ру», электронные библиотеки);
- Личностно-ориентированные технологии (портфолио, маршрутные листы, читательские дневники).

Оценка достижений

Для контроля уровня сформированности читательской грамотности применяются:

- тесты PISA-подобного формата;
- творческие задания (написание отзыва, иллюстрации, инсценировки);

• методика «Чтение с остановками»;
• диагностические материалы учителя.

Эффективная методика требует постоянного обновления и индивидуализации. Необходимо не просто применять готовые шаблоны, а гибко выстраивать траекторию обучения каждого ребёнка, формируя у него позитивное отношение к чтению и уверенность в своих силах.

Практическое применение

Практическое применение методик формирования читательской грамотности в начальной школе требует не только знания теоретических основ, но и готовности учителя адаптировать подходы под реальных учеников: с разным уровнем подготовки, интересами, мотивацией. Для этого необходимо выстраивать разнообразные формы работы с текстом, использовать современные дидактические средства, а главное — формировать у детей устойчивый интерес к чтению как к процессу познания, исследования и размышления.

Работа на уроках литературного чтения

Анализ текста через вопросы:

• Вопросы по содержанию: Кто герой? Что произошло?
• Вопросы на причинно-следственные связи: Почему герой поступил именно так?
• Вопросы на интерпретацию: Как ты думаешь, что хотел сказать автор?
• Оценочные вопросы: Нравится ли тебе герой? Почему?

Примеры заданий:

• Найди слова, которые описывают героя.
• Раздели текст на части и озаглавь каждую.
• Составь план рассказа.
• Нарисуй иллюстрацию к прочитанному.
• Подготовь инсценировку или озвучивание.

Чтение с остановками: Этот метод позволяет учащимся предсказывать развитие сюжета, делать выводы, формировать гипотезы. Учитель останавливает чтение в ключевых моментах, задаёт вопросы, и дети размышляют, прежде чем узнать «официальный» финал.

Межпредметное применение

Читательская грамотность должна формироваться не только на уроках чтения. Работа с текстом активно используется:

• На уроках познания мира: чтение познавательных текстов, выделение фактов, составление таблиц.
• На уроках математики: работа с задачами, формулировка условий, понимание текста задач.
• На уроках русского языка: анализ структуры предложения, работа с контекстом.
• **На уроках художественного труда и ИЗО**: чтение инструкций, пересказ алгоритмов.

Пример: урок познания мира по теме «Животные Арктики». Дети читают небольшой познавательный текст. Задания:

• Найти главную мысль.
• Подчеркнуть ключевые слова.
• Ответить на вопросы: «Какие животные живут в Арктике и как они приспособились к холоду?»
• Нарисовать иллюстрации.
• Составить мини-доклад.

Работа с разными видами текстов

Формирование читательской грамотности невозможно без разнообразия типов и жанров текста:

• Художественные тексты: рассказы, сказки, повести.
• Познавательные: энциклопедии, научно-популярные статьи.
• Инструктивные: правила, инструкции, схемы.
• Мультимодальные: комиксы, инфографика, презентации.

Задание с инструкцией: прочитай инструкцию по сборке модели самолёта. Ответь:

- Какие действия нужно выполнить первыми?
- Что произойдёт, если нарушить порядок?

Использование цифровых ресурсов

Цифровые технологии сегодня играют важную роль в образовательной среде. Они позволяют:

- Увеличить интерес детей за счёт интерактивности;
- Предложить тексты разного уровня сложности;
- Организовать самопроверку и обратную связь.

Полезные платформы:

- **Яндекс.Учебник** — адаптированные задания по чтению и смысловому восприятию;
- **Учи.ру** — игровые задания, работа с короткими текстами;
- **ЛитРес: Школа** — электронная библиотека с художественными и познавательными книгами.

Проектная и творческая деятельность

Читательский дневник: Ведение дневника помогает ребёнку осмыслить прочитанное, выработать привычку к рефлексии. Формат может быть как традиционным (в тетради), так и электронным.

Примеры заданий:

- Название книги, автор;
- Главные герои;
- Что мне понравилось/не понравилось;
- Чему я научился;
- Иллюстрация.

Создание собственной книги: Ученики создают коллективную или индивидуальную книгу: пишут сказку, рисуют иллюстрации, составляют обложку.

Инсценировка текста: После чтения рассказа класс делится на группы: кто-то пишет диалоги, кто-то готовит декорации, кто-то выступает. Такой подход развивает не только грамотность, но и креативность, коммуникативные навыки.

Индивидуализация и поддержка учащихся

Дифференцированный подход:

- Ученикам с высоким уровнем — тексты с более сложными задачами на интерпретацию.
- Ученикам, испытывающим трудности — тексты с опорами: подстрочные иллюстрации, словари, ключевые вопросы.

Тьюторская поддержка: организация мини-групп, где учитель или ассистент помогает детям с трудностями: работает над техникой чтения, пониманием текста.

Чтение с родителями: вовлечение семьи в читательскую практику — важный фактор. Домашние чтения, участие в конкурсах, семейные книжные полки создают мотивационную среду.

Рекомендации

На основе анализа теоретических основ и практического опыта можно выделить ряд рекомендаций для эффективного формирования читательской грамотности у младших школьников:

1. Создавайте читательскую среду в классе. Уголки чтения, библиотека, книжные выставки и тематические полки стимулируют интерес детей.

2. Разнообразьте тексты. Не ограничивайтесь только учебной литературой — используйте рассказы, стихи, комиксы, инструкции, энциклопедии.

3. Вовлекайте семью. Рекомендуйте родителям совместное чтение, ведение читательского дневника, участие в литературных конкурсах.

4. Развивайте навыки работы с информацией. Учите детей искать ответы в тексте, формулировать вопросы, делать выводы и высказывать собственное мнение.

5. Используйте технологии. Интерактивные платформы, электронные книги, презентации повышают вовлечённость учеников.

6. Интегрируйте чтение в другие предметы. Формируйте у детей понимание, что чтение — универсальный инструмент познания.

7. Развивайте критическое мышление. Учите детей различать факты и мнения, находить скрытые смыслы, анализировать поведение героев.

8. Оценивайте прогресс формативно. Не только итоговые отметки, но и самооценка, читательские портфолио, обратная связь — важные элементы оценки.

9. Не забывайте о радости чтения. Делайте процесс эмоционально привлекательным, создавайте атмосферу волшебства, игры и открытия.

Заключение

Читательская грамотность — это не просто умение читать, это способность взаимодействовать с текстом как с источником знаний, эмоций, размышлений. В начальной школе закладываются основы этой способности, и от того, насколько эффективно организован процесс её формирования, зависит не только успех ребёнка в учёбе, но и его будущее развитие как личности.

Формирование читательской грамотности требует системной, продуманной работы. Оно должно охватывать все стороны образовательного процесса: уроки, внеурочную деятельность, домашнее чтение, работу с родителями, внедрение современных технологий. Особенно важно, чтобы ребёнок хотел читать, а не должен. Именно интерес, поддержка и осмысленное включение делают процесс чтения живым и эффективным.

Представленные в статье методики, приёмы и практические подходы могут быть использованы учителями в реальной педагогической практике. Они направлены не только на развитие навыков, но и на формирование культуры чтения, любознательности, критического мышления — тех качеств, которые так необходимы современному ученику

Список литературы:

1. Колесова О.В., Касимова А.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Мир педагогики и психологии: международный научно-практический журнал. 2022. № 11 (76).

2. Арская А.А. Приемы формирования читательской грамотности у младших школьников // Электронная библиотека Сибирского федерального университета. 2022.

3. Бессмертная Н.В. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Образовательная социальная сеть "Учительская газета". 2024.

4. Зенькович Т.А. Формирование читательской компетенции у младших школьников (на материале учебного предмета «Литературное чтение») // Репозиторий Брестского государственного педагогического университета. 2018.

5. Серикова А.С. Формирование читательской грамотности как условие повышения качества образования младших школьников // Казахстанский педагогический журнал «Мектеп». 2025.

6. Будаева З.Н., Збоева Е.И., Золотарёва О.В., Мишина В.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников // Инфоурок. 2024.

7. Конодакова Е.А. Формирование читательской грамотности у младших школьников с помощью современных технологий: методы и приёмы смыслового чтения // Международный педагогический портал. 2025.

МҰҒАЛІМНІҢ ЗАМАНАУИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ – ОҚУШЫНЫҢ БОЛАШАҒЫНА ЖОЛ

Боранбаева Афуза Алпысбаевна
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы А.Пушкин атындағы ақпараттық технологиялар мектеп- лицейі, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің заманауи құзыреттіліктері мен олардың оқушы тұлғасын қалыптастырудағы рөлі қарастырылады. XXI ғасыр мұғаліміне қойылатын кәсіби талаптар мен құзыреттілік бағыттары – пәндік, цифрлық, коммуникативтік, мәдени-рухани және зерттеушілік құзыреттер жүйелі түрде сипатталады. Автор құзыретті мұғалім моделін ұсына отырып, нақты әдістемелік мысалдар арқылы өзекті практикалық ұсыныстар береді. Баяндама мұғалімнің кәсіби дамуы мен білім беру сапасын арттыруда құзыреттіліктерді жетілдірудің маңыздылығын айқындайды және оқушының болашағына сапалы жол салудың негізі ретінде мұғалімнің рөлін ашады.

Түйінді сөздер: заманауи мұғалім, құзыреттілік, кәсіби даму, қазақ тілі мен әдебиеті, цифрлық құзыреттілік, пәндік құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттілік, ұлттық тәрбие, жобалық оқыту, білім сапасы

XXI ғасыр – адам капиталы мен шығармашылық әлеуетке негізделген білім қоғамының ғасыры. Бұл дәуірде білім беру жүйесіне қойылатын талаптар да өзгерді: енді білімнің өзі ғана емес, оны **қолдану тәсілі, өмірмен байланыстыра білу, өз бетінше ой түю, талдау және шешім қабылдау** қабілеттері маңызды. Мұндай қабілеттерді дамытуда шешуші рөл атқаратын – **заманауи құзыреттілікке ие мұғалім**.

Әсіресе, **қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі** – ұлттық болмысты сақтайтын, тілді үйретіп қана қоймай, рухани-адамгершілік, эстетикалық тәрбие беретін, сөз өнерін түсіндіріп, ойлауға үйретететін тұлға. Сондықтан осы пәннің мұғаліміне қойылатын талаптар ерекше. Оның құзыреттілігі – оқушы бойына тіл мен әдебиетті сіңірумен қатар, өмірлік бағыт-бағдар беретін, болашағына жол ашатын кілт іспетті.

1. Құзыреттілік ұғымының мәні және заманауи талаптар. Құзыреттілік – бұл мұғалімнің теориялық білімін тәжірибеде қолдана алу қабілеті мен кәсіби әрекетке дайындығы. Педагогтің құзыреттілігі оның оқушыға қандай білім беретінін емес, сол білімді қалай меңгертетінін**,** қалай шабыттандыратынын**,** оқушы бойында қандай қасиеттер қалыптастыратынын көрсетеді.

ҚР «Білім туралы» Заңында, Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында, мұғалімдердің кәсіби стандарты мен жаңартылған білім беру бағдарламаларында педагогке қойылатын негізгі құзыреттіліктер анықталған:

- **Пәндік және әдістемелік құзыреттілік**
- **Педагогикалық-психологиялық құзыреттілік**
- **Ақпараттық (цифрлық) құзыреттілік**
- **Коммуникативтік және көшбасшылық құзыреттілік**
- **Мәдени және ұлттық-рухани құндылықтар жүйесін меңгерту құзыреттілігі**
- **Зерттеушілік және рефлексивтік құзыреттілік**

2. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің құзыреттілік моделі

2.1 Пәндік және әдістемелік құзыреттілік. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі:

- Қазақ тілінің құрылымы мен әдеби тіл нормаларын жетік меңгереді;
- Әдебиет теориясын, көркем шығарманы талдаудың әдіс-тәсілдерін меңгерген;
- Жаңартылған бағдарламаларға сай сараланған, деңгейлік, тілдік бағыттағы тапсырмалармен жұмыс жүргізе алады;
- Сабақта **интербелсенді әдістер, сын тұрғысынан ойлау, пәнаралық байланыс, жобалық оқыту** тәсілдерін қолдана отырып, оқушының белсенділігін арттырады.

Мысал: Қазақ әдебиеті сабағында «Қазақ хандығы дәуіріндегі әдебиет» тақырыбында шығармаларды оқыта отырып, тарих пәнімен байланыс орнатып, оқушыларға тарихи-әдеби контекст арқылы талдау жүргізуге мүмкіндік беру.

2.2 Цифрлық құзыреттілік. Қазіргі мұғалім цифрлық ортада еркін жұмыс істей білуі керек. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі үшін бұл:

- Google Forms, Kahoot, Quizizz платформаларында тілдік және әдеби тапсырмалар дайындау;
- Электрондық сөздік, жазба жұмысқа арналған шаблондар әзірлеу;
- Padlet, Canva, Jamboard арқылы оқушы жобаларын визуализациялау;
- TikTok, Instagram форматында оқушылармен әдеби челленджер ұйымдастыру.

Мысал: Оқушылармен бірге «Менің туған өлкем – поэзия тілімен» атты бейнежоба жасау. Онда оқушылар өз ауылын сипаттайтын өлең жазып, оны мәнерлеп оқып, бейнеформатта ұсынады.

2.3 Коммуникативтік және көшбасшылық құзыреттілік. Мұғалім – тек білім көзі емес, **қарым-қатынастың үлгісі**. Коммуникативтік құзыретті мұғалім:

- Әр оқушымен сенімді байланыс орната алады;
- Жеке тұлғалық ерекшеліктерді ескере отырып оқушыны ынталандырады;
- Топтық, жобалық жұмыстарда көшбасшылық рөл атқарады;
- Ата-анамен, әріптестермен серіктестікте жұмыс істейді.

Мысал: «Абай және мен» тақырыбындағы дебат-сабақта оқушылар өз көзқарастарын еркін білдіріп, әдеби шығармадан мысалдар келтіре отырып пікірталасқа қатысады.

2.4 Мәдени-ұлттық құндылықтар құзыреттілігі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – ұлттық сана мен рухани тәрбиенің негізі. Мұғалім:

- Оқушыларға әдеби мұра арқылы қазақ халқының тарихын, дүниетанымын түсіндіреді;
- Ұлы тұлғалардың шығармашылығын оқыту арқылы елге деген сүйіспеншілікке баулиды;
- Тіл арқылы ұлттық болмысты сезіндіреді.

Мысал: Әдебиет сабағында «Мұхтар Әуезов – ұлттық рухтың жыршысы» тақырыбында көркем шығармаларды тарихи контексте талдай отырып, ұлттық идеямен байланыстыру.

2.5 Зерттеушілік және рефлексивтік құзыреттілік. Заманауи мұғалім үнемі **өз тәжірибесіне сыни көзбен қарап, өзін жетілдіруге тырысатын**, **зерттеуші ұстаз** болуы тиіс. Бұл құзыреттілік мыналарды қамтиды:

- Сабақ үрдісін талдау, тиімділігін анықтау;
- Оқушылармен рефлексия жүргізу (кері байланыс, сұхбат, сауалнама);
- Әдістемелік зерттеулерге қатысу, кәсіби блог немесе портфолио жүргізу.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі – тіл мен рухтың қорғаушысы ғана емес, оқушының **рухани серігі, ақылшысы, жол сілтеушісі**. Құзыретті мұғалім – жай ғана оқытушы емес, **оқушының өмірлік бағыт-бағдарын қалыптастырушы**, оның болашағына **сенім мен шабыт** ұялатушы тұлға.

Бүгінгі оқушы – ертеңгі ел тірегі. Сондықтан ұстаздың әрбір сөзі, әрбір іс-әрекеті шәкірттің болашағына жол салады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбілқасымова А.Қ., Қалиева Л.Қ. «Тілдік дағдыларды дамыту әдістемесі: теория мен тәжірибе». – Алматы: Қазақ университеті, 2020. Б.38

2. Жақыпова А.Ш. «Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудың жаңа әдістері». – Алматы: Рауан, 2021. Б.71

3. Күзембаева А.Қ., Тұрғынбаева Қ. «Қазақ әдебиеті әдістемесі». – Алматы: 2020. Б.49

4. Мұхамедқали А.Ә. «Жаңартылған білім беру бағдарламасының теориялық негіздері». – Астана: 2021. Б.84

5. Наурызбаева Ә.Н. «Мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігі: теория мен практика». – Алматы: Білім, 2021. Б.63

6. Омарова Г.Н. «Цифрлық білім беру және инновациялар». – Алматы: 2020. Б.108
7. Сәбден О. «Білім беру жүйесін жаңғырту: заманауи талаптар». – Алматы: 2020. Б.97
8. Сүлейменова А.Қ., Иманқұлова А.Қ. «Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жобалық оқытуды қолдану әдістемесі». – Алматы: 2022. Б.55
9. Шәкірова М.Ж. «Мұғалімдердің кәсіби дамуында инновациялық әдіс-тәсілдердің қолданылуы». – Алматы: Ғылым, 2020. Б.73

ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨШБАСШЫЛЫҚ: БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ МАҢЫЗДЫ ДАҒДЫЛАРЫ

Ботабек Сәбира Ілиясқызы
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбар ауылы «Д.А.Қонаев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігін дамытуда маңызды рөл атқаратын екі негізгі дағды - эмоционалдық интеллект (ЭИ) және педагогикалық көшбасшылық талқыланады. Эмоционалдық интеллект мұғалімнің өз эмоцияларын түсіну және басқару қабілетімен қатар, оқушылардың эмоционалдық жағдайларын анықтап, оларға сәйкес әрекет ету дағдыларын қамтиды. Ал педагогикалық көшбасшылық мұғалімнің оқыту үдерісін тиімді басқару, оқушыларды дамыту және олардың мотивациясын арттыру қабілетін білдіреді. Бұл екі қасиет бір-бірімен тығыз байланысты болып, мұғалімнің оқушылармен сапалы қарым-қатынас орнатуына, топтық жұмыс пен шығармашылықты ынталандыруға көмектеседі. Баяндамада ЭИ мен педагогикалық көшбасшылықтың маңызы және оларды дамыту жолдары қарастырылады, сондай-ақ мұғалімдерге бұл дағдыларды жетілдіру арқылы оқушылардың тұлғалық және академиялық дамуына қалай ықпал ететіні көрсетіледі.

Түйінді сөздер: эмоционалдық интеллект, педагогикалық көшбасшылық, бастауыш сынып мұғалімі, оқу үдерісі, мұғалімнің дағдылары, оқушылардың дамуы, әлеуметтік дағдылар, эмоциялық басқару, тұлғалық даму, мотивация, қарым-қатынас, көшбасшылық қабілеттер.

Қазіргі білім беру жүйесі мен оның даму бағыттары мұғалімдердің кәсіби шеберлігіне, тұлғалық қасиеттеріне және өзара әрекеттесу дағдыларына үлкен талаптар қояды. Бастауыш сынып мұғалімдері тек білім берумен ғана шектелмей, балалардың психологиялық, әлеуметтік және тұлғалық дамуына да жауапты. Осы тұрғыдан алғанда, мұғалімдердің эмоционалдық интеллекті мен педагогикалық көшбасшылық дағдыларының маңызы ерекше. Бұл екі қасиет педагогикалық үдерісті тиімді жүргізуге, оқушылардың бойында шығармашылық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға, олардың тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылық арасындағы тығыз байланыс мұғалімнің балалармен қарым-қатынас жасауында, оқу үдерісін ұйымдастыруында және оқушыларды мотивациялауында айқын көрінеді. Осы дағдыларды меңгерген мұғалімдер балалардың жүрегіне жол тауып, оларды білімге деген құштарлықпен тәрбиелейді. Осы баяндамада ЭИ мен педагогикалық көшбасшылықтың бастауыш сынып мұғаліміне қажеттілігін, олардың бір-бірімен байланысын және осы дағдыларды дамыту жолдарын талқылаймыз.

Эмоционалдық интеллект түсінігі және оның маңызы. Эмоционалдық интеллект– бұл адамның өз эмоцияларын дұрыс тану, түсіну, реттеу, сондай-ақ басқалардың эмоцияларын қабылдап, оларға сәйкес әрекет ету қабілеті. ЭИ адамның қарым-қатынас қабілетіне, өзін-өзі басқаруына, қоғамдағы әлеуметтік жағдайларға жауап беруіне үлкен әсер етеді. Эмоционалдық интеллекттің негізгі құрамдас бөліктері:

• **Өзін-өзі тану**: Өз эмоцияларын түсіну және оларды дұрыс қабылдау.

• **Өзін-өзі реттеу**: Эмоцияларды басқару, тұрақтылықты сақтау, стресске қарсы тұру.

• **Әлеуметтік түсінік**: Басқа адамдардың эмоцияларын түсіну, олармен дұрыс қарым-қатынас орнату.

• **Әлеуметтік дағдылар**: Қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істеу, эмоциялық интеллектіні қолдану арқылы қоғамда өз орнын табу.

Бастауыш сынып мұғалімі үшін ЭИ өте маңызды, себебі ол оқушылардың эмоциялық күйін түсіну, олардың қажеттіліктеріне сай әрекет ету, ұжымда жағымды психологиялық ахуал қалыптастыруға мүмкіндік береді. Эмоционалдық интеллектінің жоғары деңгейі бар мұғалім балалармен ашық және жылы қарым-қатынас орнатуда, олардың қорқыныштары мен алаңдауларын жеңуде, күрделі жағдайларда да сабыр сақтауда тиімді болады.

Педагогикалық көшбасшылық және оның маңызы. Педагогикалық көшбасшылық – мұғалімнің білім беру процесін ұйымдастыру, оқушыларды дамыту және олардың әлеуметтік, психологиялық тұрғыда қалыптасуына ықпал ету қабілеті. Мұғалімдердің көшбасшылық қасиеттері олардың оқушыларды алға тартуда, топты үйлестіруде, сабақтың нәтижелілігін арттыруда ерекше орын алады.

Көшбасшы мұғалім:

• Оқушыларға оқу материалын тиімді жеткізіп, олардың қызығушылықтарын оятады.

• Оқушыларды жеке тұлға ретінде құрметтеп, олардың дамуына қолдау көрсетеді.

• Топтық жұмысты ұйымдастырып, балаларды бірлескен әрекеттерге бағыттайды.

• Өз білімін үздіксіз жетілдіріп, жаңа педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді қолдануға дайын болады.

Бастауыш сынып мұғалімінің көшбасшылық дағдылары оқу ортасын динамикалы, шығармашыл және ынталандыратын етуге көмектеседі. Мұғалімдер өз оқушыларына тек академиялық білім берумен шектелмей, олардың өмірлік дағдыларын, моральдық құндылықтарын және әлеуметтік жауапкершіліктерін қалыптастыруға да ықпал етеді.

Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылықтың байланысы. Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық бір-бірімен тығыз байланысты. Эмоционалдық интеллект мұғалімнің педагогикалық көшбасшылық дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді, себебі мұғалімдер оқушылардың көңіл-күйін, эмоцияларын түсініп, олардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес әрекет ету арқылы көшбасшылық қабілеттерін дамытуы мүмкін.

Мұғалімнің ЭИ деңгейі жоғары болған сайын:

• Ол оқушылардың эмоцияларын түсініп, оларды сабақ барысында мотивациялауда тиімді болады;

• Оқушылардың әлеуметтік және психологиялық күйін бақылап, дұрыс шешімдер қабылдайды;

• Мұғалім оқушыларға қолдау көрсетіп, олардың қиыншылықтарын жеңуге көмектеседі;

• Оқушылардың өзін-өзі тану, эмоциялық реакцияларды реттеу және өзара қарым-қатынастарын қалыптастыру дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Педагогикалық көшбасшылық пен ЭИ тығыз байланысты болғандықтан, жоғары эмоционалдық интеллектке ие мұғалімдердің сабақтары баланы жан-жақты дамытуға, оның қабілеттерін толық ашуға көмектеседі. Мұғалімдердің эмоционалдық жағдайы мен олардың көшбасшылық қабілеттері бір-бірін толықтырып, оқу процесінің сапасын арттырады.

Бастауыш сынып мұғалімінің ЭИ және педагогикалық көшбасшылықты дамыту жолдары. Бастауыш сынып мұғалімдеріне эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық дағдыларын дамыту үшін бірнеше маңызды қадамдарды жүзеге асыру қажет:

1. **Өзін-өзі тану және өзін-өзі реттеу**: Мұғалім өзінің эмоцияларын түсініп, оларды басқаруға үйренуі керек. Бұл өзін-өзі бақылауды, сабырлы болуды, стресс пен қысымға төзімділікті дамытуға көмектеседі.

2. **Эмпатия мен әлеуметтік түсінік**: Оқушылардың эмоцияларын түсініп, олармен ашық әрі сенімді қарым-қатынас орнату маңызды. Мұғалімдер өз оқушыларының қажетсінуіне сәйкес олармен тиімді әрекет етуі керек.

3. **Көшбасшылық дағдыларын дамыту**: Мұғалім оқушыларды бағыттап, оларды өз мақсаттарына жетуге ынталандыру үшін көшбасшылық қабілеттерін жетілдіруі керек. Бұл өз кезегінде оқушылардың академиялық жетістіктеріне және әлеуметтік даму барысына оң әсер етеді.

4. **Әлеуметтік дағдылар мен топтық жұмысты ұйымдастыру**: Мұғалім оқушыларды бір-бірімен тиімді жұмыс жасауға, топта ынтымақтасуға, ұжымда көмек көрсетуге үйретуі тиіс.

5. **Үздіксіз кәсіби даму**: Мұғалімдер өздерінің білімдерін жетілдіріп, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді үйреніп, оқыту тәсілдерін жаңарту арқылы өздерінің кәсіби деңгейін арттыра алады.

Топтық жұмыс пен эмоциялық қолдау. Бастауыш сынып мұғалімі үшін топтық жұмыс пен эмоциялық қолдау көрсету – бұл маңызды педагогикалық тәсілдер. Мұғалімдер оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы мен топтық тапсырмаларды орындау барысында олардың арасында ынтымақтастықты және түсіністік қалыптастыруға атсалысады. Эмоционалдық интеллект мұғалімдерге оқушылар арасындағы келіспеушіліктерді шешуге, оқушылардың өзара қарым-қатынасындағы қиындықтарды анықтауға және оларды конструктивті жолмен шешуге мүмкіндік береді. Топтық жұмыстар оқушылардың әлеуметтік дағдыларын, ынтымақтастықты және жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді. Мұғалімнің педагогикалық көшбасшылық қасиеттері оқушыларды дұрыс бағыттап, топ ішінде тиімді жұмыс істеуге бағыттайды, нәтижесінде әрбір оқушының өзін-өзі көрсетуіне және өзіндік ойлау қабілетін дамытуға жол ашылады.

Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылық – бұл бастауыш сынып мұғалімінің табысты қызметінің негізі. Оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнату, олардың эмоциялық және әлеуметтік дамуына ықпал ету үшін мұғалімдер осы дағдыларды дамытуы қажет. Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық көшбасшылықты үйлестіру мұғалімнің сабақ жүргізу тәсілін ғана емес, оның оқушыларға деген көзқарасын да өзгертіп, олардың тұлғалық және академиялық дамуына оң әсер етеді. Бұл мұғалімдерге ғана емес, бүкіл білім беру жүйесіне үлкен пайда әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова Г. (2021). Бастауыш сынып мұғалімінің эмоциялық интеллекті және оның педагогикалық әсері. Білім беру психологиясы. (б. 59)

2. Баймұхаметова Ж. (2021). **Педагогикалық көшбасшылық және оның бастауыш білім беру жүйесіндегі рөлі**. Алматы: ҚазҰПУ баспасы. (б. 55–56)

3. Жанмұхамбетова Н. (2020). **Эмоционалдық интеллект пен педагогикалық тиімділік: бастауыш білім беру контексіндегі зерттеулер**. Білім және ғылым журналы. (б. 115)

4. Жұмағалиева Д. (2023). Мұғалімдердің эмоционалдық интеллектін дамыту арқылы сыныпта жақсы психологиялық ахуал қалыптастыру. Мұғалімдер үшін оқу құралдары. (б. 82)

5. Мусабекова Н. (2020). Педагогикалық көшбасшылықтың тиімділігі мен оның оқушылардың дамуына ықпалы. Қазіргі заманғы педагогика. (б. 38)

6. Сейдахметова Б. (2022). Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылықтың байланысы: теория мен тәжірибе. ҚазМҰПУ хабаршысы. (б. 104)

7. Сүлейменова М. (2022). **Мұғалімнің кәсіби дамуы: эмоционалдық интеллектті дамыту жолдары**. Астана: АТУ баспасы. (б. 78-80)

8. Оразбекова Л. (2023). **Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық көшбасшылық дағдылары**. Қазіргі педагогика. (б. 45)

РОСТ УЧИТЕЛЯ В XXI ВЕКЕ:РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ И ЛИЧНОСТНОГО РОСТА

Гусейнова Саодат
учитель русского языка и литературы «КГУ средней школы имени Бауыржана Момышулы» отдела образования Шуского района Жамбылской области

Аннотация : Счастлив человек, который утром с радостью идет на работу, а вечером с радостью возвращается домой. Надо ли говорить, какое важное место в жизни каждого из нас занимает профессиональная деятельность. В ней – источник достоинства, возможность реализовать свои разнообразные способности, личностный потенциал, она дает широкий круг общения. Главным достижением в своей работе с детьми - призвание.

Ключевые слова: профессиональная,компетентность,педагог,будущее

В последние годы одной из актуальных тем развития образования в нашей стране становится повышение профессиональной компетентности педагога. Это обусловлено, прежде всего, тем, что в условиях рыночной экономики возрастают требования к профессиональной подготовке специалистов во всех сферах трудовой деятельности человека.

Что определяет степень уникальность творческого «Я»? Только постоянно развиваясь, он может соответствовать требованиям времени и профессии, а в чем-то даже опережать их.

Древнекитайский мыслитель Конфуций (551-479) говорил: «Тот, кто, обращаясь к старому, способен открывать новое, способен быть учителем».

Деятельность педагога во многом ориентирована на будущее. Для совершенствования профессионализма, как и совершенствования личности, возможны разные пути.

Начнем с раскрытия содержаний основных понятий, ибо, как говорил Рене Декарт: «Верно определите слова, и вы освободите мир от половины недоразумений».

Под профессионализмом понимается особое свойство людей систематически, эффективно и надежно выполнять сложную деятельность в самых разнообразных условиях. В понятии «профессионализм» отражается такая степень овладения человеком психологической структурой профессиональной деятельности, которая соответствует существующим в обществе стандартам и объективным требованиям. Для приобретения профессионализма необходимы соответствующие способности, желание и характер, готовность постоянно учиться и совершенствовать свое мастерство. Понятие профессионализма не ограничивается характеристиками высококвалифицированного труда; это и особое мировоззрение человека. Необходимой составляющей профессионализма человека является профессиональная компетентность. Чаще всего это понятие употребляется интуитивно для выражения высокого уровня квалификации. Профессиональная компетентность рассматривается как характеристика качества подготовки специалиста, потенциала эффективности трудовой деятельности. Профессиональная компетентность педагога – это многофакторное явление, включающее в себя систему теоретических знаний педагога и способов их применения в конкретных педагогических ситуациях, ценностные ориентации педагога, а также интегративные показатели его культуры (речь, стиль общения, отношение к себе и своей деятельности, к смежным областям знания и др.).

В соответствии с определением понятия «профессиональная компетентность» оценивание уровня профессиональной компетентности педагогических работников предлагается осуществлять с использованием критериев:

1. Владение современными педагогическими технологиями и их применение в профессиональной деятельности.

2. Готовность решать профессиональные предметные задачи.
3. Способность контролировать свою деятельность в соответствии с принятыми правилами и нормами.

В качестве одной из важнейших составляющих профкомпетентности является способность самостоятельно приобретать новые знания и умения, а также использовать их в практической деятельности. Сегодня общество испытывает самые глубокие и стремительные перемены за всю свою историю. На смену прежнему стилю жизни, когда одного образования хватало на всю жизнь, приходит новый жизненный стандарт: «ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ ВСЕХ, ОБРАЗОВАНИЕ ЧЕРЕЗ ВСЮ ЖИЗНЬ…». Одним из показателей профессиональной компетентности воспитателя является его способность к самообразованию, которое проявляется в неудовлетворенности, осознании несовершенства настоящего положения образовательного процесса и стремлении к росту,самосовершенствованию.

Воспитатель XXI века – это:
- Гармонично развитая, внутренне богатая личность, стремящаяся к духовному, профессиональному, общекультурному и физическому совершенству;
- Умеющий отбирать наиболее эффективные приемы, средства и технологии обучения и воспитания для реализации поставленных задач;
-Умеющий организовать рефлексивную деятельность;
- Обладающий высокой степенью профессиональной компетентности, педагог должен постоянно совершенствовать свои знания и умения, заниматься самообразованием, обладать многогранностью интересов.

Современная система образования требует от воспитателя постоянного совершенствования знаний. Знания можно получать разными способами. На сегодняшний день педагогам предлагается огромный спектр услуг повышения квалификации: в учебных заведениях - очное обучение, очно-заочное обучение, заочное обучение, на курсах повышения квалификации, семинары. Но, не для кого не секрет, что большинство новых знаний и технологий утрачивает свою актуальность в среднем уже через пять лет. Наиболее эффективный способ повышения педагогического мастерства педагогов – это самообразование. Постоянное самообразование - вот тот определяющий актив жизни современного человека, который поможет не «отстать от поезда современности».

Условия профессионального роста:
1.Самообразовательная работа;
2.Чтение методической, педагогической и предметной литературы;
3.Обзор в Интернете;
4.Посещение семинаров, конференций, образовательной деятельности;
5.Дискуссии, совещания, обмен опытом с коллегами;
6.Систематическое прохождение курсов повышения квалификации;
7.Проведение открытых занятий для анализа со стороны коллег;
8.Изучение информационно-компьютерных технологий;
9.Общение с коллегами в Интернете;
10.Участие в конкурсах;
11.Помещение своих разработок на сайтах в Интернете.

Главным достижением в своей работе с детьми считаю призвание. Это значит – хотеть и уметь снова и снова проживать детство с каждым ребёнком, видеть мир его глазами, удивляться и познавать вместе с ним; быть незаметным, когда малыш занят своим делом, и незаменимым, когда ему нужна помощь и поддержка, быть интересным для него постоянно и принимать его таким, какой он есть. Беречь его и стараться делать всё, чтобы его детство было содержательным и радостным, потому что от того, как пройдёт детство ребёнка, зависит и его дальнейшая взрослая жизнь.

В наше сложное время нам, воспитателям XXI века, приходится жить в новых условиях, когда компетентность, профессионализм, творчество, инициативность, готовность

брать ответственность на себя являются главными качествами воспитателя XXI века. Как говорится в русской поговорке «Я и жнец, и жрец, и на дуде игрец». К чему я и стремлюсь.

Список литературы:

1. Захараш Т. Б. Современное обновление содержания подготовки воспитателя/ Т.Б. Захараш // Дошкольное воспитание – 2011. -№ 12;
2. Сваталова Т.А. Инструментарий оценивания профессиональной компетентности педагогов/ Т. Сваталова// Дошкольное воспитание – 2011. -№1;
3. Хохлова О.А. Формирование профессиональной компетентности педагогов/ О.А. Хохлова// Справочник старшего воспитателя – 2010. - №3.
4. Андреев, А. А. _Цифровая дидактика: теория и практика принципов обучения._ — М.: Просвещение, 2021.
5. Бим-Бад, Б. М. _Педагогический энциклопедический словарь._ — М.: Большая Российская энциклопедия, 2002.
6. Иванова, С. Н. _Цифровы и возможности._ — // Педагогика, №4, 2022. 4. Комарова, Т. С. _Интерактивные технологии и знания

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ДАМЫТУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЫҚПАЛЫ

Достаева Жанагул Галимжановна
Ақтөбе облысы, Хромтау ауданы, Дөң ауылы, «Дөң мектеп - гимназиячы» КММ

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Цифрлық технологиялардың дамуы, жаһандану және білім беру жүйесіне қойылатын талаптардың артуы мұғалімдердің кәсіби рөлін түбегейлі өзгертіп отыр. Сонымен қатар, қоғамда әртүрлі қажеттіліктері бар балалардың сапалы білімге қол жеткізуін қамтамасыз ету міндеті өзекті болуда. Осы жағдайларда **инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасы** басты бағыттардың біріне айналды.

Мұндай ортада мұғалім тек оқытушы ғана емес, әрбір баланың мүмкіндігін ашатын, технологияны тиімді қолданатын және әртүрлілікке бейімделе алатын көшбасшы тұлға ретінде көрінеді. Осы баяндамада инклюзивті және технологиялық ортада мұғалімнің рөлі мен оның атқаратын негізгі міндеттері жан-жақты талданады.

1. Инклюзивті білім беру: мәні және қажеттілігі

Инклюзивті білім беру – барлық балалардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ерекше қажеттіліктері бар – ЕБҚ) оқушылардың білім алуына тең мүмкіндік жасайтын жүйе.

Инклюзивті білім берудің негізгі қағидаттары:

- Барлық бала – маңызды және қоғамның толыққанды мүшесі;
- Білім – баршаға қолжетімді болуы тиіс;
- Әртүрлілікті байлық ретінде қабылдау;
- Оқушыға бейімделген оқыту әдістерін қолдану.

Инклюзия жағдайындағы мұғалімнің рөлі:

- Ерекше қажеттілігі бар балалардың ерекшелігін түсіну және құрметтеу;
- Жеке оқу траекторияларын құру;
- Психологиялық қолдау көрсету;
- Арнайы педагогтермен, логопедтермен, психологтармен бірлесіп жұмыс істеу;
- Оқушының әлеуметтенуіне жағдай жасау.

2. Технологиялық білім беру ортасы: жаңа мүмкіндіктер

XXI ғасырдың балалары – **цифрлық буын өкілдері**. Олар үшін ақпаратты қабылдау мен өңдеудің дәстүрлі тәсілдері қызықсыз болуы мүмкін. Сондықтан **технологиялық**

дамыған білім беру ортасы – оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу мотивациясын арттырудың басты құралына айналуда.

Мұғалімнің цифрлық ортадағы негізгі міндеттері:

- Цифрлық құралдарды (интерактивті тақта, онлайн платформалар, білім беру қосымшалары) меңгеру;
- Ақпараттық қауіпсіздікті сақтау және оқушыларды да соған үйрету;
- Оқу процесін геймификациялау, яғни ойын элементтерімен байыту;
- Аралас және қашықтықтан оқыту форматтарын қолдану;
- Электронды портфолио, LMS (Learning Management System) платформаларын пайдалану.

3. Инклюзивті және технологиялық білім беру: біртұтас модель

Инклюзия мен технологияны ұштастыра отырып, мұғалім:

- **Жеке бағытталған** оқыту жүргізеді;
- **Кері байланысты жедел** алады;
- **Арнайы бағдарламалық құралдармен** (мысалы, экран оқитын бағдарламалар, мәтінді дыбыстау құралдары) жұмыс істейді;
- Оқушының **қабілетіне сай тапсырмалар** мен ресурстарды ұсына алады;
- **Қолжетімді білім** моделін жүзеге асырады (мобильді құрылғылар, аудио-видео түсіндірмелер арқылы).

Мысалы, сөйлеу қабілеті шектеулі оқушы үшін мұғалім мәтінді дыбыстандыру құралын қолдана алады. Ал есту қабілеті төмен оқушыға субтитрлер қосылған бейнематериал ұсынып, тапсырмаларды визуалды түрде ұсынады.

4. Мұғалімге қойылатын заманауи талаптар

Инклюзивті және технологиялық ортада мұғалім келесі құзыреттерге ие болуы тиіс:

Құзыреттілік түрі	**Мазмұны**
Педагогикалық	Пәндік және әдістемелік білім, саралап оқыту
Психологиялық	Эмоциялық тұрақтылық, инклюзивтілікке бейімділік
Цифрлық	АКТ құралдарын меңгеру, онлайн оқыту платформаларын пайдалану
Коммуникативтік	Ата-анамен, әріптеспен және оқушымен тиімді байланыс
Әлеуметтік	Қоғамдық белсенділік, ұжыммен бірлесіп жұмыс істеу

5. Тиімді білім беру ортасын құру жолдары

Мұғалім төмендегілер арқылы сапалы инклюзивті-технологиялық білім беру ортасын қалыптастыра алады:

1. **Қолжетімді оқу материалдарын дайындау**;
2. **Сабақ құрылымына АКТ-ны кіріктіру**;
3. **Мектепішілік инклюзивті саясатқа белсенді араласу**;
4. **Әр баланың ерекшелігіне сай әдістерді қолдану**;
5. **Тәжірибе алмасу және үздіксіз оқып-үйрену**.

Қорытынды

Инклюзивті және технологиялық дамыған білім беру ортасы – бұл тек білім алудың жай ғана тәсілі емес, бұл – баланың жеке тұлға ретінде дамуына мүмкіндік беретін, тең құқылы және қауіпсіз орта. Мұндай ортаны қалыптастырудағы басты тұлға – **мұғалім**. Ол – білім беруші ғана емес, әр бала үшін сенімді серік, бағыт-бағдар беруші, технология мен жүректі ұштастыра алатын жан.

Сондықтан мұғалім өзінің кәсіби құзыреттілігін арттырып, әр балаға тең мүмкіндік жасауға ұмтылуы тиіс. Заманауи білім беру – бұл тек сабақ беру емес, бұл – қоғамды өзгерту жолындағы үлкен миссия.

Ұсыныстар:

1. Мұғалімдердің цифрлық және инклюзивті құзыреттілігін арттыруға арналған тұрақты курстар ұйымдастыру.

2. Білім беру мекемелерінде инклюзивті орта құруға бағытталған материалдық және әдістемелік қолдауды күшейту.

3. Инновациялық тәжірибе алмасу үшін педагогтер қауымдастығы арасында кәсіби алаңдар (вебинар, шеберлік сағаттары) құру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Инклюзивті білім беру

- Оспанбаева, М.П. – Инклюзивті білім беру мазмұны және әдістемесі (2019).
- Сатибалды, Ж.О. – Инклюзивті білім беру жүйесіндегі бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігі (2024)

2. Цифрлық білім беру және технологиялар

- Нұрбекова, А.Ж.; Нұрбекова, Б.Ж.– Цифрлық технологиялардың оқыту әдістемесіндегі тиімділігі (2024).
- Ерманқызы, Ж.– Жоғары мектепте білім беру процесінде цифрлық технологияларды қолданудың педагогикалық аспектілері (2024).
- Толеубекова, Р.К.; Маусумбаев, Р.С. – Білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдалану әдістері (2021).

3. Мұғалімдердің кәсіби дамуы мен рөлі

- Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті– Инклюзивті білім берудегі педагог рөлі.
- М.Ж. Көпжасарова – Цифрлық білім беру ресурстары және олардың оқу үрдісіне ықпалы.

ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ӘЛЕМ ӨРКЕНИЕТКЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Дуйсебаев Абдимуталип Айдаралиевич
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №7 Төле би атындағы жалпы білім беретін мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Тарих – халықтың жады, ал өркениет – сол халықтың бүкіл адамзат дамуына қосқан үлесі. Ұлы дала — бүгінгі Қазақстан аумағында орын тепкен, көне дәуірден бастап сан түрлі мемлекеттер мен мәдениеттердің тоғысқан мекені. Бұл кең-байтақ өңір – тек географиялық атау ғана емес, ол ежелгі өркениеттің алтын бесігі ретінде әлем тарихында ерекше орын алады. Ұлы дала – Еуразия кеңістігіндегі тарихи-мәдени феномен ретінде әлем өркениетінің дамуына елеулі ықпал еткен аймақ. Бұл кең байтақ жер тек көшпелі тұрмыстың ғана емес, рухани және материалдық мәдениеттің де алтын бесігі саналады. Ұлы дала тарихында көптеген тайпалар мен мемлекеттер өмір сүріп, олардың өркениетке қосқан үлесі адамзат дамуы үшін аса маңызды болды Көшпелілердің әскери тактикалары, саяси ұйымдастыру модельдері, халықаралық сауда желілері мен мәдени интеграция үдерістері әлем тарихында терең із қалдырды.

Ұзақ жылдар бойы Кеңес дәуірінде даламыздың әлем өркениетіне қосқан үлесін бағалауға келгенде көптеген зерттеушілер еуроөктемдік саясаттың жетегінде кетіп, түркі халықтарының ондаған мыңжылдар бойы жасаған мәдени-рухани құндылықтарын жоққа шығарып, тарихи қате қалыптасқан көзқарастарды алға тартқан болатын . Нақты ғылыми деректердің негізінде қазақ тарихының бүкіләлемдік тарихтағы өзіндік ерекше орны бар екенін мақтанышпен айта аламыз. Ұлы Дала көшпелілері адамзат тарихы мен мәдениетінде парсылар мен гректерден немесе римдіктерден кем рөл атқарған жоқ. Олардың дүниежүзі тарихындағы рөлі әрбір халық секілді ерекше болды. Кейінгі жылдары табылған тарихи жәдігерлер біздің бабаларымыздың өз заманындағы ең озық, ең үздік технологиялық жаңалықтарға тікелей қатысы бар екенін айғақтайды. Бұл жәдігерлер Ұлы даланың жаһандық тарихтағы орнына тың көзқараспен қарауға мүмкіндік береді

Тарих — халықтың жүріп өткен жолы ғана емес, болашаққа бағыт берер шамшырағы. Осы шамшырақты оқушының санасына сіңіру — әр ұстаздың ұлы мұраты. Ұстаз ретінде мен үшін «Ұлы даланың әлем өркениетіне қосқан үлесі» тақырыбы жай ғана тарихи мазмұн емес, оқушылардың ұлттық рухын оятатын, олардың ой-өрісі мен дүниетанымын кеңейтетін құрал. Сондықтан бұл тақырыпты жай ғана сабақ шеңберінде емес, жобалық жұмыс аясында жүргізуді жөн көрдім. Жобаның мақсаты ретінде оқушыларды Ұлы даланың материалдық және рухани жетістіктерімен таныстырып,оның әлем өркениетіне қосқан үлесін жан-жақты зерттеуді, даламызда орын алған өзгерістерді жаңа көзқараспен қарастырып,тарихи-мәдени білімін кеңейту арқылы олардың тарихи санасын, өзіндік көзқарасын қалыптастыруды, ұлттық құндылықтарды дәріптей отырып оқушылардың патриоттық сезімін арттыруды көздедім.

Бастапқыда бұл идеяны 5-сынып оқушыларына ұсынып, олардың қызығушылығын байқадым. Балалардың көзінен от ұшқыны байқалды — олар өз тарихына, өз тамырына үңілуге дайын екенін көрсетті. Осы сәттен бастап мен үшін бұл жоба — тек оқыту емес, бірге іздену, бірге шабыттану жолына айналды.

Жобаны жүзеге асыру барысында біз Ұлы даланың адамзат өркениетіне қосқан нақты үлестері туралы кеңінен сөз қозғадық. Жылқыны қолға үйрету — жаһандық көлік революциясы . Қазіргі Солтүстік Қазақстандағы Ботай қонысында жылқы алғаш рет қолға үйретілген (б.з.д. 3500 жылдар шамасы). Бұл жаңалық адамзаттың қатынасы мен шаруашылығын түбегейлі өзгертті. Жылқыны көлік, әскери күш, егіншілік құралы ретінде пайдалану бүкіл әлемге тарады. Бұл мәдени жетістік Еуразия халықтарының өркениеттік дамуын жылдамдатты. Ботай мәдениеті мен жылқыны қолға үйрету — тек қазақстандық жетістік емес, бүкіл адамзат тарихындағы бетбұрыс екендігін балалар нақты деректер арқылы түсінді. Жылқы тек көлік құралы ғана емес, көшпенділердің өмір салты, жауынгерлік рухы, тіпті сауда жолдарының қалыптасуындағы негізгі фактор болғанын ұғыну — оқушылар үшін жаңалық болды.

Көшпелірдің әскери инновациялары және олардың әлемдік әскери өнерге әсері ерекше сөзге тиек болатын тақырып. Ұлы дала халықтары (сақтар, гундар, түркітер, моңғолдар) әскери іс-әрекеттердің жаңа үлгілерін енгізді. Атты әскердің маневрлік тактикасы, қашықтан атуға арналған құрамды садақтар, жеңіл қару-жарақтардың табысты қолданылуы көшпелілердің әскери үстемдігін қамтамасыз етті. Моңғол әскерлерінің тактикалық үдерістері (мысалы, "төтенше шегіну" әдісі) кейінгі ғасырлардағы Еуропа және Азия әскери стратегияларына үлкен әсер етті. Сонымен қатар, көшпелілердің әскери ұйымдастыру жүйесі (ондық жүйе, дисциплина) қазіргі заманғы әскери құрылымдардың дамуына үлгі болды.

Ұлы дала империялары (Түрік қағанаты, Моңғол империясы) кезеңінде әлемдік саясатта жаңа стандарттар қалыптасты. Моңғолдардың "Ям" желісі – бұл тарихтағы алғашқы жылдам байланыс жүйесінің бірі болды. Бұл желі арқылы хабарлар тез таратылып, империяның үлкен аумағында басқару тиімді болды.

Ерекше назар аудартатын мұраның бірі сақ, ғұн, үйсін, қаңлы тайпаларының мәдениеті мен өнері.Тарих қойнауына назар салсақ бұл тайпалардың мәдениеті жоғары деңгейде дамығанын көреміз. Мәселен, Есік қорғанынан табылған « Екінші Тутанхамон» атанған «Алтын адам» тек сәндік бұйым ғана емес, сол заманның озық технологиясы мен дүниетанымының айғағы. Бұл жәдігер адамзат тарихындағы металды өңдеу, зергерлік өнер және билік нышандарын қолданудың жоғары үлгісін көрсетеді. Осындай мұралар әлемдік музейлерде ең құнды экспонаттардың қатарында тұр.

Ұлы дала арқылы өз заманында ең ірі сауда жолы болған Ұлы Жибек жолы өткен. Ұлы Жібек жолы тек Шығыс пен Батысты байланыстырып қойған жоқ, сонымен қатар буддизм, ислам, христиандық секілді діндердің, қағаз, жібек, медицина, математикалық идеялар сияқты білімдердің таралуына себеп болды. Бұл жолдағы қалалар (Отырар, Тараз, Сайрам) мәдениеттер тоғысқан орталықтар болды.Ұлы Жібек жолы жайлы сөз қозғағанда, оқушылардың назары картаға, жол бағытына ғана емес, мәдениеттер тоғысы мен өркениеттер ықпалдастығына ауысты. Олар үшін Қазақстан аумағы – көне өркениеттердің

алтын көпірі екені айқындала түсті. Бұл дерек олардың туған жерге деген көзқарасын түбегейлі өзгертті. Олар өз елінің жай ғана кең жазира емес, адамзат тарихының күретамырына айналған аймақ екенін жүрегімен түсінді.

Көшпелілер тек соғыс пен саясатпен ғана емес, мәдениет пен ғылымды дамытуға да үлес қосты. Түркі және моңғол тілдері Еуразияда кең таралып, көптеген халықтардың тілдеріне ықпал етті. Астрономиялық бақылаулар (мысалы, түркітердің күнтізбесі), дәрі-дәрмек білімі (қуырылған емдер, дәстүрлі медицина) көшпелілердің ғылыми білімінің дамуына ықпал етті. Ұлы далада қалыптасқан көне түркі жазбалары да — әлемдік жазу мәдениетінің бір тармағы. Орхон-Енисей жазбаларында ел басқару, билік құрылымы, тәртіп, мораль мен адамгершілік құндылықтары көрініс тапқан. Бұл жазбалар — түркі халықтарының тарихи санасының көрінісі әрі қазіргі білім жүйесінде ұлттық мақтаныш ретінде қолданылатын аса құнды дереккөздер.

Жоба барысында оқушылар тек ақпарат жинап, баяндама жасаумен шектелмеді. Олар креативті тапсырмалар орындады: макет жасап, тарихи тұлғалар рөлінде сахналық көрініс қойып, эссе мен презентациялар әзірледі. Осы процесте мен бір нәрсеге анық көз жеткіздім: оқушыны тарихпен "қызықтыру" үшін оның қолына ұшқын беру керек, ал сол ұшқынды жоба барысында тұтатуға болады.

Жобаның тағы бір артықшылығы — тарихи тұлғаларды оқушылар өз деңгейінде, өз сезімімен түсіне бастады. Солардың бірі Отырардан шыққан Әбу Насыр әл-Фараби — Екінші ұстаз атанған ғұлама. Оның логика, математика, музыка, саясат, этика, метафизика саласындағы еңбектері тек ислам әлеміне ғана емес, Батыс Еуропаға да әсер етті. Оның философиялық идеялары Аристотель еңбектерін түсіндіру арқылы Батыс Ренессансына жол ашты. Әл-Фарабиді оқушылар жай философ ретінде емес, ғылым мен адамгершілікті қатар ұстанған тұлға ретінде таныды. Күллі шығыс елдеріні ортақ тұлға Қожа Ахмет Ясауи – олар үшін өткеннің аңыз кейіпкері емес, руханияттың тірегі ретінде танылды. Балалар тарихи тұлғаларға қарап бой түзей бастады. Осы сәтте мен ұстаз ретінде үлкен тәрбие құралының бір тетігін тапқанымды түсіндім.

Бұл жобалық жұмыс барысында мен сабақ беруден гөрі, баламен бірге ізденудің, бірге ойланудың қаншалықты маңызды екенін сезіндім. Олардың әрбір ашқан жаңалығы — менің де ішкі сенімімді бекіте түсті: ұлттық тарихты заманауи тәсілмен, жобалық әдіспен беру — нағыз тиімді жол. Бүгінде жиі айтылатын "тарихи сана" ұғымы — тек оқулықтан алынған деректер тізбегі емес. Ол — баланың өткенге құрметпен қарап, болашаққа сеніммен қарауы. Бұл сенім жобалық жұмыстағы әр сәтте байқалды, баланың көзі жанып тұрса, оның санасында ұлттық рух оянғаны. Ал мұғалім үшін одан артық қуаныш жоқ.

Қорыта келгенде, Ұлы дала — біздің ғана емес, бүкіл адамзаттың қазынасы. Бұл қазынаны бала бойына сіңіру үшін біздің басты мақсатымыз болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Ұлы даланың жеті қыры. – Астана, 2018.
2. Қозыбаев М.Қ. Тарих және тағылым. – Алматы: Қазақстан, 1993.
3. Тұрлығұл Т.Х. Тарихты оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.
4. Мектеп оқулықтары (5-сынып, Ежелгі Қазақстан тарихы), Алматыкітап, 2022.
5. Бартольд В.В. Түркі халықтары тарихы. – Алматы: Ғылым, 1998. – 345 б.
6. Гумилев Л.Н. Ескі түркітер. – Мәскеу: Наука, 2002. – 412 б.
7. Садықов Т. Көшпелілердің әлемдік мәдениетке үлесі. – Астана: Фолиант, 2010. – 278 б.
8. Халел Д. Моңғол империясы: тарих және мұра. – Алматы: Дайк-Пресс, 2015. – 194 б.
9. Қазақ мәдениеті: энциклопедиялық анықтамалық. – Алматы: Ана тілі, 2005.
10. Марғұлан Ә.Х. Ежелгі жыр, аңыздар. – Алматы: Жазушы, 1985.
11. Ақышев К.А. Қазақстанның көне қалалары. – Алматы: Рауан, 1993.

ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ

Дуйсембина Багдагуль Жангереевна
Мұғалжар ауданы, Қожасай негізгі орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі кезде үздіксіз білім беру/алу барлық елдерде өзекті мәселе болып отыр. Үздіксіз білім алу мәселесі осы заманғы ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың, саяси және әлеуметтік экономикалық өзгерістердің әсерінен туындаған мәселе. «Халықпен халықты, адаммен адамды теңестіретін нәрсе білім», - деп ұлы жазушымыз М.Әуезов айтқандай, республикамыздың басқа мемлекеттермен экономика, мәдениет саясат жағынантең дәрежеде тұрып, олармен бәсекеге түсе алуы адамдардың білімді де білікті болуын талап етеді. «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталға айналуда, ол өз мазмұны жөнінен стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады және солай болуға тиіс. Елдің даму деңгейі осы арқылы бағаланатын болады»,- деп, Елбасымыз өзінің жолдауында үздіксіз білім алуға ерекше мән беруі, оның даму үрдісін үнемі қадағалап отыруы, оның нақты дәлелі[1].

«Үздіксіз білім» туралы ұғым өткен ғасырда-ақ атақты француз, поляк, ағылшын, орыс педагогтарының еңбектерінде айтылған болатын. А.Л.Смиттің айтуынша, «...ағарту ісін тек таңдаулыларға ғана арналған институт деп және тек адамның толысу кезеңіндегі қысқа уақытқа қатысты жұмыс деп санамай, білім алуды барлық жандарға арналған іс деп және ол өмір бойы атқарылатын шаруа деп қарастыру қажет»[2]- деген орамды пікірі білім алу өмір бойы екенін аңғартып түрғандай. Тұлға бойында іскерлік пен біліктіліктің қалыптасуы оның барлық өмірін қамтуы тиіс. Қалыптасу – экологиялық, әлеуметтік, экономикалық, идеологиялық, психологиялық, педагогикалық және т.с.с. факторлардың әсер етуі нәтижесінде әлеуметтік мәнге ие тұлғаның жетілу үдерісі. Қалыптасу түсінігіне келетін болсақ, ол жеке адам дамуының нәтижесі ретінде оның кемелденуі мен тұрақты сапалар мен қасиеттерді иемденуін білдіреді [3].

Адамның ақыл-ойын, қабілеттерін дамыту арқылы оны бақыт жолына жеткізу мәселесіне бірнеше еңбектер арнаған шығыстың әйгілі ойшылы Әл Фараби, қабілеттер өзінен-өзі табиғат тудырған қалпында табысқа жеткізе алмайтындығына, оларды бағыттау, тәрбиелеу, дамыту керек екендігіне тоқталған [4]. Ғалымдардың «үздіксіз білім беру – ол адамның бүкіл ғұмыр жолында жеке тұлға ретінде дамып отыруы» деген қағидасы қазіргі кезде өз жалғасын табуда. Үздіксіз білім беру бұл үздіксіз оқыту мен тәрбиелеу емес немесе бекітілген оқу мерзімімен және оқу орнының қабырғасымен шектелмейді, ол – адамға білімнің белгілі бір көлемін беруге, бағытталған білім түріне ауысу болып табылады. Тек жеке тұлғаға, субьектіге бағытталған білім ғана адамның жылдам өзгеріп жатқан қоғамдық және экономикалық өмір талаптарына сай жауап бере алуын қамтамасыз ете алады. Бүгінгі таңда заман талабына сай ұлттық білім беру жүйелерінде көптеген өзгерістер болып жатыр, оқу тәсілдерімен құралдарының бүкіл әлемдегі білім жүйесіне ортақ жалпы элементтері қарастырылуда. Осыған орай үздіксіз білім беруде ақпараттық технологияларды тиімді қолдану арқылы оқытудың маңызы зор. Бұрынғы дәстүрлі білім жүйесінде білім мазмұны, көбіне оқушының сұранысына және қоғамның қажеттілігіне керек емес фактологиялық материалдармен ақпараттардың басымдылығымен сипатталатын болса, үздіксіз білім беру жүйесінде білім мазмұны қоғамның даму мәселелерін алдын ала бейнелеуге және жеке адамның жан-жақты дамуына бағытталған. Бұл оқу жүйесі оқытушы рөлінің өзгеруіне себепші болып отыр. Дәстүрлі білім жүйесінде оқытушының міндеті білім алушыға ақпаратты түсінікті түрде жеткізіп, ақпараттық-репродуктивті оқыту тәсілін пайдалану болса, ал үздіксіз білім беруде барлық топ үшін ендігі оқытушы жұмысы - білім алушылармен бірігіп әрекет ету тәсілімен оқыту үрдісін ұйымдастыру, кеңес беру, білім алу ісін тікелей басқаруға көмектесу болып табылады. Ал, білім алушы өзінің өмірлік жоспарларымен мақсаттарын іске асыру үшін қандай ақпарат қажет екенін және сол

ақпаратты қайдан, қалай алу керектігін өзі шешеді де, оқытушы оған тек көмек көрсетіп, бағыт - бағдар беріп отырады.

Мектеп қабырғасындағы оқушылардың алған білімдері жоғарғы оқу орындарындағы кәсіптік дайындық – маманның өз жұмысына деген шеберлігін қалыптастыруға үлкен ықпалын тигізеді. Жоғарғы оқу орындарында студенттердің өзіндік ізденістері үздіксіз білімнің бір бөлігі. Кәсіптік білім – әрбір жанның қызмет саласында өз шеберлігін жетілдіруі, білімін шыңдап отыруы, сондықтан ол өмір бойы үздіксіз жүргізілуі тиіс. Егер білім жүйесін жобалау барысында, адамзаттың мәдени байлықтарына әрбір жеке тұлға 6 өзінің субьективті қажеттілігі ретінде қарайтын болса, сонда ғана білімнің үздіксіздігі қамтамасыз етіледі. Ендеше үздіксіз білім жеке адамның қабілетіне, бұрынғы алған мамандығына, білім деңгейіне қарамай-ақ жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жан-жақты толық дамуына ұмтылуы деп бағаласақ, онда жеке тұлға үшін білім алу процесі тоқталуы мүмкін емес.

Үздіксіз білім алу нәтижесінде білім алушы бірқатар мүмкіндіктерге ие бола алады: педагогикалық:- өз бетімен білім алу мүмкіндігі;- сапалы білімге қол жеткізуі;- білім алушының танымдық ой-өрісінің дамуы;- қызмет саласында әрбір жанның өз шеберлігін жетілдіруі,- өз мамандықтарын қайта өзгерте алатындай жағдай жасауы; психологиялық:- жеке адамның қабілет ерекшеліктерін ескере отырып, жан-жақты толық дамуына;- психологиялық кедергілер мен проблемаларды ашу;- ауызша сөйлеу кемшіліктерін жою; экономикалық:- уақытты тиімді пайдалану;- шығыс көздерін азайту(оқу материалдарына кететін шығын, көлік шығындары, қағаздармен жұмыс жүргізу т.с.с); Үздіксіз білім беру жүйесінің негізгі құралы - виртуалды білім кеңістігін құруға мүмкіндік беріп отырған Интернет жүйесі. Қазіргі кезде көптеген аналитиктердің айтуынша Интернет – ең арзан оқыту құралы болып табылады. Мектептерде, жоғарғы оқу орындарында оқушылар, студенттер телекоммуникациялық жүйені қолдана отырып, электронды пошта арқылы түрлі конференцияларға қатыса алады. Тыңдаушылар мен білім алушылар үздіксіз білім алуда білім беру прцесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында өз бетінше Интернет желісінің көмегімен ала алады. Сонымен бірге сапалы білім алу үшін жаңа ақпараттық технологияның құралдарымен жұмыс істей білуі тиіс. Қоғамды ақпараттандыру жағдайында, қоғамның әрбір мүшесінің ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда, үздіксіз білім беру жүйесінің маңызы зор. Үздіксіз білім алу нәтижесінде әр салада әмбебап қызмет ете алатын, білікті, білімді, рухани бай, өз мүмкіндігін жан-жақты көрсете алатын тұлға қалыптасады. «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталына айналуда, ол өз мазмұны жөнінен стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады және солай болуға тиіс. Елдің даму деңгейі осы арқылы бағаланатын болады», – деп Н.Назарбаев үздіксіз білім алуға ерекше мән беруі, оның даму үрдісін үнемі қадағалап отыруы, оның нақты дәлелі. Педагогикалық сөздікте өз бетімен білім алу – белгіленген тұлғалық және елеулі білім беру мақсаттарына бағытталған арнайы ұйымдастырылған өзіндік іс – әрекеті мен жүйелі танымдық іс – әрекетінің мәнін анықтайды. Олай болса, біздің зерттеу мәселемізге байланысты оқушыларға үздіксіз білім беру жұмысын ұйымдастыру барысында ақпарттық технологияларды пайдалану біліктілігін қалыптастыруда, танымдық қызығушылықты қанағаттандыру, кәсіби-педагогикалық сұраныстарды есепке алу, аудио – бейнелік тәсілдерді қолдану тетіктерін меңгеру міндеттері қойылады. Қазіргі білім беру саласына ақпараттық технологиялардың енгізілуі жыл сайын кешенді сипат алуда. Оқушыларға үздіксіз білім беру жұмысын ұйымдастыру барысында ақпараттық технологияларды пайдалану басты мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. «Үздіксіз білім» туралы ұғым өткен ғасырда – ақ атақты француз, поляк, ағылшын, орыс педагогтарының еңбектерінде айтылған болатын. А.Л. Смиттің айтуынша, «…ағарту ісін тек таңдаулыларға ғана арналған институт деп және тек адамның толысу кезеңіндегі қысқа уақытқа қатысты жұмыс деп санамай, білім алуды барлық жандарға арналған іс деп және ол өмір бойы атқарылатын шаруа деп қарастыру қажет». Шынымен де тұлға бойында іскерлік пен біліктіліктің қалыптасуы оның барлық өмірін қамтуы тиіс. Қалыптасу – экологиялық, әлеуметтік, экономикалық, идеологиялық,

психологиялық, педагогикалық және факторлардың әсер етуі нәтижесінде әлеуметтік мәнге ие тұлғаның жетілу үдерісі. Қалыптасу түсінігіне келетін болсақ, ол жеке адам дамуының нәтижесі ретінде оның кемелденуі мен тұрақты сапалар мен қасиеттерді иемденуін білдіреді.

Адамның ақыл – ойын, қабілеттерін дамыту арқылы оны бақыт жолына жеткізу мәселесіне бірнеше еңбектер арнаған шығыстың әйгілі ойшылы Әл-Фараби, қабілеттер өзінен – өзі табиғат тудырған қалпында табысқа жеткізе 7 алмайтындығына, оларды бағыттау, тәрбиелеу, дамыту керек екендігіне тоқталған. Ғалымдардың «үздіксіз білім беру – ол адамның бүкіл ғұмыр жолында жеке тұлға ретінде дамып отыруы» деген қағидасы қазіргі кезде өз жалғасын табуда. Үздіксіз білім беру бұл үздіксіз оқыту мен тәрбиелеу емес, немесе бекітілген оқу мерзімімен және оқу орнының қабырғасымен шектелмейді, ол – адамға білімнің белгілі бір көлемін беруге, бағытталған білім түріне ауысу болып табылады. Тек жеке тұлғаға, субьектіге бағытталған білім ғана адамның жылдам өзгеріп жатқан қоғамдық және экономикалық өмір талаптарына сай жауап бере алуын қамтамасыз ете алады. Бүгінгі таңда заман талабына сай ұлттық білім беру жүйелерінде көптеген өзгерістер болып жатыр, оқу тәсілдерімен құралдарының бүкіл әлемдегі білім жүйесіне ортақ жалпы элементтері қарастырылуда. Осыған орай үздіксіз білім беруде ақпараттық технологияларды тиімді қолдану арқылы оқытудың маңызы зор. Мұндағы мұғалімнің рөлі тек қана адамгершілігі мол, сана сезімі, бәсекелестік қабілеті бар баланы тәрбиелеп оқытумен қатар жеке тұлғаны қалыптастыру маңызды болып отыр. Оқыту процесі психология – педагогика тұжырымдамаларына сүйенеді, оларды дидактикалық жүйе не оқыту моделі деп атайды. XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры.

Қазіргі таңда заман талабына сай оқу орындары компьютермен қамтамасыз етілді. Үздіксіз білім беру жүйесінің негізгі құралы – виртуалды білім кеңістігін құруға мүмкіндік беріп отырған интернет жүйесі. Қазіргі кезде көптеген аналитиктердің айтуынша интернет – ең арзан оқыту құралы болып табылады. Мектептерде, жоғарғы оқу орындарында оқушылар, студенттер телекоммуникациялық жүйені қолдана отырып, электронды пошта арқылы түрлі конференцияларға, жарыстарға қатыса алады. Қазіргі заманның адамдары үздіксіз білім алуда білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында өз бетінше интернет желісінің көмегімен ала алады. Қоғамды ақпараттандыру жағдайында, қоғамның әрбір мүшесінің ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда, үздіксіз білім беру жүйесінің маңызы зор. Үздіксіз білім алу нәтижесінде әр салада әмбебап қызмет ете алатын, білікті, білімді, рухани бай, өз мүмкіндігін жан-жақты көрсете алатын, бәсекелестік қабілеті бар тұлға қалыптасады. Қорытындылай келе, біздің еліміздің барлық азаматтары үздіксіз білім алып, өз деңгейлерін көтере берсе біздің еліміз тек қана дамыған елдердің қатарына қосылып қана қоймай, көптеген ұлы жетістіктерге жетеді. Біз – еліміздің болашағымыз. Мен де дипломымды алғаннан кейін, мектеп қабырғасында жұмысымды бастап, оқушыларды тәрбиелеп оларға білім берумен қатар, үздіксіз білім алуды көздеймін. Өйткені мұғалім тұлғаны қалыптастыруда, өз – өзін жетілдіріп, күнделікті педагогикалық тәжірибеден тыс шығып, мұғалімдік іс-әрекетпен байланысты түрлі шығармашылық іс-шараларға: мұғалімдердің біліктілігін арттырып, мектеп және аудандық әдістемелік бірлестіктерге қатысып, шығармашылық есеп беріп, семинар – практикумдарға, конференцияларға қатысып жүруі тиіс. Ұстаз болу барлығының қолынан келе бермейді. Ұстаз сөзінің екі сипаты бар: бірі – белгілі бір пәннен сабақ беретін мұғалім болса, екіншісі – жол сілтеуші, тұлға қалыптастырушы адам. Ұстаздардың барлығы үздіксіз білім алуға міндетті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әуезов М. Абай. Энциклопедия. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, «Атамұра» баспасы. 1998.-546 б.

2. Смит А. «Исследование о природе и причинах богатства народов». Издательсто: Эксмо. 2017. – с 1056.

3. Әл-Фараби. Әлеуметтік-этикалық трактаттар.– Алматы: «Ғылым», -1975–419 б.

4. Гербарт И. Ф. Избранные педагогические сочинения, т. I. М., Учпедгиз, 1994, стр. 95-104.

5. Қазақстан Республикасы орта білім жүйесін ақпараттандыру жөніндегі Мемлекеттік бағдарла масы. –Алматы, -22 қыркүйек 1997ж. 3645 б.

КОЛЛЕДЖ ІШІНДЕГІ ОҚУ ҮДЕРІСІНІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚОЛДАУЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Дюсенбаева Гульжан Амангазиевна
КМҚК «Аягөз қаласының политехникалық колледжі» директорының оқу жұмысы жөніндегі орынбасары

Қазіргі таңда техникалық және кәсіптік білім беру саласында сапалы білім беру мен бәсекеге қабілетті мамандар даярлау – басты басымдықтардың бірі болып отыр. Қазақстан Республикасы білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында колледж ішіндегі оқу үдерісін ұйымдастыру мен оны әдістемелік қолдаудың тиімділігі оқу орнының жалпы жетістігінің негізгі факторы ретінде танылады. Әдістемелік жұмысты ғылыми-әдістемелік тұрғыдан ұйымдастыру – білім алушылардың білім сапасын арттыруға, оқытушылардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға және оқу үдерісінің тиімділігін қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Сонымен қатар, цифрландыру дәуірінде оқыту технологиялары күн санап өзгеруде. Бұл – оқу үдерісін басқару мен әдістемелік сүйемелдеуді жетілдіру қажеттілігін арттыра түседі. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының рөлі осы орайда айрықша: ол оқу үдерісінің сапасын бақылау, әдістемелік қызметті үйлестіру және инновациялық технологияларды енгізуде негізгі тұлға болып табылады.

Міндеттері:

- Колледж ішіндегі оқу үдерісін басқарудың ғылыми-теориялық негіздерін сипаттау;
- Әдістемелік қызметтің құрылымы мен мазмұнын жүйелеу;
- Оқу үдерісіне жаңа цифрлық технологиялар мен инновациялық әдістерді енгізудің тиімді жолдарын көрсету;
- Оқу жұмысы жөніндегі директор орынбасарының қызметін жоспарлау, мониторинг жасау және бағалауға қажетті құжаттық үлгілер мен практикалық құралдар ұсыну;
- Қазақстан және шетелдік үздік тәжірибелер негізінде тиімді әдістемелік модельдер көрсету.

1. Жұмыс объектісі мен бағыты

- **Объектісі:** техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарындағы оқу-әдістемелік жұмыс.
- **Бағыты:** колледж ішіндегі оқу үдерісін әдістемелік қолдау қызметінің мазмұны, ұйымдастырылуы және басқару тетіктері.

Қолдану әдістері

Бұл құралды дайындауда теориялық талдау, педагогикалық бақылау, салыстырмалы талдау, контент-талдау, сұхбаттасу және практикадан алынған мысалдарды жинақтау әдістері қолданылды.

Негізгі әдіс-тәсілдер

Колледж ішіндегі оқу үдерісінің әдістемелік қолдауын ұйымдастыру барысында педагогикалық менеджмент пен оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа әдіс-тәсілдері қолданылады. Олар:

1. **Цифрлық технологияларды қолдану:** Оқу үдерісінің тиімділігін арттыру үшін ақпараттық технологиялар, онлайн платформалар мен құралдар қолданылды. Google Drive, Trello, Microsoft Teams, Notion сияқты платформаларды пайдалану арқылы оқу үдерісін жүйелендіруге және оңтайландыруға болады.
2. **Құжаттамалық қамтамасыз ету:** Оқу үдерісінің құжаттарын электронды түрде жүргізу мен сақтау колледждерде оқу жұмысын жеңілдетеді. Бұл құжаттар ішкі тәртіп, бақылау және сапа менеджментін қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

3. **Мониторинг және бағалау жүйесі:** Студенттердің оқу үлгерімін және педагогикалық жұмыс сапасын бақылау үшін тиімді мониторинг жүйесі енгізу ұсынылады. Әр студенттің білім деңгейін жүйелі түрде бақылау арқылы оқытушы білім беру үдерісін уақытында түзетіп, оқушылардың нәтижелерін жақсарта алады.

4. **Педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді жаңарту:** Колледждерде оқыту үдерісінде дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық педагогикалық технологиялар мен әдістерді пайдалану қажет. Бұл студенттердің өздігінен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Бұл оқу-әдістемелік құрал техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарына, әдіскерлерге, педагогикалық ұжымға, сонымен қатар білім беру ұйымдарын басқаруды үйреніп жатқан магистранттар мен жас мамандарға арналған.

2. Колледждегі оқу үдерісін басқарудың практикалық негіздері

Оқу үдерісін басқару дегеніміз не?

Оқу үдерісін басқару – бұл оқу орнының оқу-тәрбие жұмысының сапасын қамтамасыз етуге бағытталған жүйелі, жоспарлы іс-әрекет. Колледжде бұл жұмысқа ең алдымен директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары жауапты.

Практикалық ескерту:
Әр оқу жылының басында оқу үдерісін басқаруға арналған **жылдық жоспар** әзірленеді. Бұл жоспар ҚР БҒМ нормативтік құжаттарына, колледждің даму стратегиясына, әдістемелік кеңес шешімдеріне сүйеніп құрылуы тиіс.

3. Басқарудың негізгі бағыттары

Басқарудың негізгі бағыттарына сипаттама

1. Стратегиялық басқару

Колледждің дамуын ұзақ мерзімге жоспарлап, мақсаттар мен міндеттерді нақтылау. Бұл бағытта даму стратегиясы, миссия, құндылықтар және басым бағыттар анықталады.

2. Академиялық басқару

Білім беру мазмұнын басқару, оқу бағдарламаларын жоспарлау, оқу-әдістемелік құжаттарды үйлестіру. Бұл салада оқу сапасын арттыру, оқу процесінің тиімділігін қамтамасыз ету көзделеді.

3. Педагогикалық кадрларды басқару

Оқытушылар құрамын іріктеу, олардың біліктілігін арттыру, мотивациялау және аттестаттау жүйесін ұйымдастыру. Сондай-ақ жас мамандарды бейімдеу мен тәлімгерлік жұмыс жүргізу де осы бағытқа жатады.

4. Әдістемелік басқару

Әдістемелік кеңес, пәндік-циклдік комиссиялар жұмысын ұйымдастыру, оқытушылардың әдістемелік қызметін бақылау және қолдау. Сабаққа қатысу, ашық сабақ өткізу, әдістемелік семинарлар осы бағытта жүзеге асырылады.

5. Қаржылық және материалдық-техникалық басқару

Колледждің бюджетін тиімді пайдалану, оқу базасын жабдықтау, құрал-жабдықтарды жаңарту, оқу кабинеттері мен зертханаларды заманауи талаптарға сай ету.

6. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды басқару

Цифрлық ресурстар мен платформаларды енгізу, онлайн оқыту жүйелерін қолдану, оқытушылар мен студенттердің цифрлық құзыретін дамыту.

7. Мониторинг және сапаны бағалау

Оқу процесіне бақылау жүргізу, ішкі бағалау құралдарын енгізу, сапа көрсеткіштерін талдау. Бұл бағыт оқу нәтижелерінің ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз етеді.

8. Тәрбие және әлеуметтік-психологиялық жұмыс

Студенттермен тәрбиелік іс-шаралар ұйымдастыру, әлеуметтік-психологиялық қолдау көрсету, жастардың белсенділігін арттыру.

	Басқару бағыты	Негізгі мазмұны
	Оқу үдерісін жоспарлау	Оқу жұмыс жоспары, академиялық күнтізбе, сабақ кестесі, ПЦК жоспарлары
	Оқу процесін ұйымдастыру	Сабақтардың өткізілуі, өндірістік тәжірибе, факультатив курстар
	Бақылау және талдау	Сабақтарға қатысу, рейтингтер, үлгерім, білім сапасы мониторингі
	Әдістемелік жұмыс	Оқытушылармен әдістемелік семинарлар, пән апталықтары, ПЦК отырыстары
	Құжаттамалық қамтамасыз ету	Оқу жоспарлары, есептер, актілер, бұйрықтар, хаттамалар

3. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының күнделікті жұмысы

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары – оқу үдерісін сапалы ұйымдастыру мен басқаруға жауапты негізгі әкімшілік қызметкер.

ОІЖО-ның күнделікті жұмысы жүйелі, мақсатты және кәсіби деңгейде ұйымдастырылған. Ол оқу процесін жоспарлау, бақылау және талдау жұмыстарын атқара отырып, колледждің стратегиялық даму мақсаттарын жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады.

Оның басты қызмет бағыттары:

- Оқу кестесінің орындалуын қадағалау және оқу үдерісін үйлестіру;
- Оқытушылардың сабақ жоспарларын, әдістемелік материалдарын бақылау;
- Оқу жетістіктерін бағалау жүйесінің орындалуын тексеру;
- Ашық сабақтар, педагогикалық кеңестер, әдістемелік семинарлар ұйымдастыру;
- Жас мамандарға әдістемелік қолдау көрсету және бейімдеу жұмыстарын жүргізу;
- Үлгерім, сабаққа қатысу, білім сапасына мониторинг жасау;
- Ішкі құжат айналымын жүйелеу (академиялық күнтізбе, есептер, бұйрықтар т.б.).

ОІЖО оқу орны ұжымында беделге ие, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, жаңашылдыққа бейім, кәсіби және этикалық нормаларды қатаң ұстанатын маман ретінде сипатталады.

Уақыт кезеңі	Негізгі әрекеттер
Күн сайын	Сабақ барысын бақылау, оқытушылармен кеңес, оқу журналдарын тексеру
Апта сайын	Оқытушылар отырысына қатысу, есеп дайындау, үлгерім талдауы
Ай сайын	ПЦК жұмыстарын талдау, сабақтарға қатысу актілерін жинау
Семестр сайын	Мониторинг есебін әзірлеу, оқу үдерісінің сапасын бағалау
Жыл сайын	Жылдық есеп, әдістемелік жұмыс нәтижелерін қорытындылау

Кеңес:

Барлық іс-әрекет **электрондық түрде** құжатталып, Google Drive немесе Microsoft Teams секілді бұлттық платформалар арқылы мұрағатталып отырғаны жөн. Бұл ашықтық пен қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

4. Жиі кездесетін мәселелер және шешу жолдары

Мәселе	Себебі	Шешу жолы
Сабаққа оқытушылардың кешігуі	Бақылаудың әлсіздігі	Сабақ кестесін нақты бақылау, тәртіпті қадағалау
Оқу құжаттарының уақытылы толтырылмауы	Жауапкершілік жетіспеуі	Жеке нұсқаулықтар беру, ішкі бақылау кестесін жасау
Әдістемелік жұмыстар формалды түрде өтуі	Мотивацияның болмауы	Белсенді әдіскерлерді қолдау, марапаттау жүйесін енгізу

5. Әдістемелік жұмысты ұйымдастыру

Бұл бөлімде колледж ішіндегі әдістемелік жұмыстың нақты құрылымы, ұйымдастыру жолдары, құжаттары және практикалық іс-шаралары қарастырылады. Мақсат – әдістемелік жұмысты формальды емес, **нақты нәтижеге бағытталған, жүйелі** түрде жүргізу.

Әдістемелік жұмыстың мақсаты мен міндеттері

Мақсаты: Оқу үдерісінің сапасын арттыру үшін оқытушылардың кәсіби құзыреттілігін дамыту, инновациялық педагогикалық технологияларды енгізу және оқытуды жетілдіру.

Негізгі міндеттері:

- Оқытушылардың әдістемелік деңгейін арттыру;
- Оқу материалдарын жаңарту, цифрландыру;
- Жаңа білім беру технологияларын енгізу;
- Сабақтардың әдістемелік сапасын бақылау;
- Озық тәжірибені тарату.

Әдістемелік қызмет құрылымы

Әдістемелік жұмыстың құрылымы төмендегідей ұйымдастырылады:

Қызмет түрі	Жауапты тұлға	Жиілігі
Әдістемелік кеңес	Директордың орынбасары, әдіскер	Айына 1 рет
Пәндік-циклдік комиссиялар (ПЦК)	ПЦК төрағасы	Айына 1-2 рет
Жеке әдістемелік жұмыс	Әр оқытушы	Үнемі
Ашық сабақтар	ПЦК мүшелері	Ай сайын
Семинар-тренингтер	Әдіскерлер, сырттан шақырылған мамандар	Тоқсан сайын

Әдістемелік кеңестің жұмысын ұйымдастыру

Әдістемелік кеңес – оқу үдерісін жетілдіруге бағытталған шешімдер қабылдайтын алқалы орган.

Жылдық жұмыс жоспары үлгісі:

Ай	Тақырып	Мазмұны	Жауапты
Қыркүйек	Жаңа оқу жылындағы міндеттер	Оқу жоспарларын бекіту, әдістемелік тақырыптар анықтау	Оқу ісі жөніндегі орынбасар
Қараша	Ашық сабақтардың тиімділігі	Ашық сабақтарға сараптама жасау	ПЦК жетекшілері
Ақпан	Инновациялық технологиялар	Жаңа әдістерді енгізу тәжірибесі	Әдіскер
Мамыр	Жыл қорытындысы	Үздік педагогтерді анықтау, ұсыныс енгізу	Кеңес мүшелері

Неліктен жаңа технологиялар қажет?

Бүгінгі студент – **сандық буын** өкілі. Ақпаратты тез қабылдайды, визуалды және интерактивті форматты ұнатады. Сондықтан колледждер дәстүрлі оқыту тәсілдерін **инновациялық әдістермен толықтыруы тиіс**.

Мақсат: білім беру процесін жаңғыртып, оқушылардың қызығушылығы мен білім сапасын арттыру.

Қазіргі заманда жаңа технологиялар – тек даму құралы ғана емес, өмір сүру мен жұмыс істеудің негізгі талабы. Цифрлық дәуірдің қарқынды дамуы білім беру, медицина, өндіріс, басқару сияқты барлық салаға тың серпін берді. Технологиялардың енгізілуі – уақыт үнемдеу, сапаны арттыру және адамның шығармашылық әлеуетін дамыту жолы.

Білім беру саласында жаңа технологиялар оқытуды интерактивті, қызықты әрі тиімді етеді. Мұғалім мен студент арасындағы қарым-қатынас жаңаша сипат алып, оқыту процесі

жекелендірілген және цифрлы құралдармен толыққан ортада өтеді. Google Classroom, Zoom, Kahoot, BilimLand сынды платформалар оқытуды қолжетімді, икемді және заманауи етеді.

Жаңа технологиялардың артықшылықтары:

- ақпаратқа тез әрі оңай қол жеткізу;
- тиімді коммуникация мен қашықтықтан жұмыс жасау мүмкіндігі;
- уақыт пен ресурс үнемдеу;
- автоматтандыру арқылы қателіктерді азайту;
- шығармашылық, зерттеушілік қабілеттерді дамыту.

Қорытындылай келе, жаңа технологиялар – жаһандық бәсекеге қабілетті болудың, инновациялық ойлауды дамытудың, әрі қоғам сұранысына жауап беретін сапалы қызмет ұсынудың негізгі кілті. Оларсыз бүгінгі заманның талабына сай өмір сүру мүмкін емес.

6. Оқыту платформалары және оларды қолдану

Платформа	Қолдану мақсаты	Артықшылықтары
Google Classroom	Сабақ материалдарын тарату, тапсырма жинау	Қарапайым интерфейс, Google Drive-пен интеграция
Moodle	Толық LMS жүйесі, қашықтықтан оқыту	Кешенді басқару, тест, форум, чат
Quizizz / Kahoot!	Тест және ойын форматында тексеру	Интерактивті, қызықты, жылдам нәтиже
Zoom / MS Teams	Онлайн сабақтар, вебинарлар	Видео, чат, экран көрсету мүмкіндігі
Padlet / Jamboard	Интерактивті қабырға, пікір жазу	Бірлескен жұмыс, визуалды формат

Практикадан кеңес:

Оқытушыларға жыл басында 2 апталық **"Цифрлық сауаттылық" курсын** өткізу ұсынылады.

Электрондық сабақ жоспарын әзірлеу

Электрондық сабақ жоспары – бұл Word не Google Docs форматындағы құрылымды, визуалды, сілтемелері бар құжат.

✓ **Электрондық сабақ жоспары құрылымы:**

1. Сабақтың тақырыбы
2. Мақсаты мен міндеттері
3. Қолданылатын цифрлық құралдар
4. Сабақ барысы (кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды)
5. Онлайн ресурстар сілтемесі (видео, тапсырма)
6. Бейнежазба немесе слайд
7. Қалыптастырушы бағалау түрі (Google Form, Kahoot)

Симуляторлар, AR/VR және интерактивті құралдар

Практикалық қолдану мысалдары:

Сала	Цифрлық құрал	Мақсаты
Медицина	**Visible Body**	Анатомияны 3D зерттеу
Электротехника	**Phet simulations**	Электр тізбегін модельдеу
Аспаздық	**YouTube + Canva**	Видеорецепт жасау, инфографика
Автокөлік жөндеу	**VR симуляторлар (VR Lab)**	Қозғалтқыш бөлшектерін көру

⊙ Қосымша құрал: **Nearpod, Edpuzzle** – бейнероликке сұрақ енгізуге мүмкіндік береді.

Оқытушыларға арналған идеялар тізімі

Идея	Қолдану мысалы
QR-кодпен сабақ	Презентация, бейне, тапсырма – бір QR-код ішінде
Google Sites	Пән мұғалімінің жеке сайты, барлық материал бірге
Электрондық күнделік	Студенттердің портфолиосын Google Docs арқылы жүргізу
Сұрақ-жауап сессиясы	Padlet арқылы жасырын сұрақ қою мүмкіндігі

Студент белсенділігін арттыратын әдістер

Әдіс	Қалай қолдануға болады
"Жылдам сұрақ"	Сабақтың басында Kahoot викторина
"Сен – мұғалімсің"	Студент бір бөлімді өзі түсіндіреді
"Цифрлық плакат"	Canva-мен тақырып бойынша плакат жасау
"Мини жобалар"	Апталық жобалық жұмыс, Google Slides-та қорғау

Сандық білім беру ресурстары (СБР)

Қазақстанда қолдануға болатын ресурстар:

- **www.sabak.kz** – колледжге арналған сабақ жоспарлары
- **www.bilimland.kz** – анимация, видео, тапсырма (интеграция бар)
- **opiq.kz** – цифрлық оқулықтар
- **edu.gov.kz** – ҚР БҒМ платформасы

Кеңес: әдіскер бұл ресурстарды әр пән бойынша жүйелеп, **ортақ база** жасайды.

7. Оқу үдерісін талдау және мониторинг жүргізу

Мониторинг дегеніміз не?

Мониторинг – оқу процесінің тиімділігін анықтау мақсатында **жүйелі түрде ақпарат жинау, талдау және бағалау**. Ол оқу үлгерімімен қатар, оқыту әдістерінің, сабақ сапасының, құжат жүргізудің, студент белсенділігінің деңгейін де қамтиды.

Мақсаты: Колледждегі оқу сапасына әсер ететін барлық факторларды анықтап, оларды оңтайландыруға мүмкіндік беру.

Оқу-әдістемелік жұмыстағы негізгі құжаттар тізімі

Құжат атауы	Мазмұны	Жаңарту жиілігі
Колледждің оқу жұмыс жоспары	Барлық мамандықтар мен пәндер бойынша сағаттар, пәндер тізімі	Жыл сайын
Академиялық күнтізбе	Сабақтың басталуы, демалыс, сынақ-емтихан кезеңі	Жыл сайын
ПЦК жоспары	Әр циклдік комиссия жұмысы, ашық сабақтар, әдістемелік шаралар	Ай сайын/тоқсан сайын
Ашық сабақ кестесі	Педагогтердің тәжірибе алмасу жоспары	Ай сайын
Мониторинг және бақылау жоспары	Үлгерім, сабақ сапасы, қатысу, бағалау	Тоқсан сайын
Оқу сабақтарының кестесі	Апталық сабақ кестесі	Қажетіне қарай
Сабақ журналдары	Теориялық және өндірістік сабақтарға қатысым, бағалар	Үнемі
ОӘК (оқу-әдістемелік кешен)	Силлабус, сабақ жоспары, тапсырмалар	Жыл сайын

📎 **Ескерту:** Құжаттардың электрондық нұсқасын Google Drive, OneDrive немесе колледждің IT-серверінде жүйелі түрде сақтап отырған жөн.

Колледж ішінде әзірленетін маңызды құжаттарға сипаттама:

1. Оқу жұмыс жоспары

Жалпы білім беру және мамандықтар бойынша оқу үрдісін ұйымдастырудың басты құжаты. Ол пәндер тізбесін, сағат санын, практиканың түрлерін және қорытынды аттестация тәртібін қамтиды. Жыл сайын жаңартылып, білім беру стандартына сай бекітіледі.

2. Академиялық күнтізбе

Оқу жылының басталуы, аяқталуы, демалыс кезеңдері, аралық және қорытынды бақылау мерзімдері көрсетілетін ресми құжат. Бұл құжат оқу процесінің реттілігін қамтамасыз етеді.

3. Сабақ кестесі

Әр семестрге арналған, оқу пәндерінің өткізілу уақытын белгілейтін құжат. Студенттер мен оқытушылар үшін күнделікті жұмыстың негізі.

4. Әдістемелік кеңес шешімдері мен отырыс хаттамалары

Колледждегі оқу-әдістемелік жұмысты басқару мақсатында қабылданған шешімдердің ресми жазбасы. Мұнда ашық сабақтар, оқытушылардың біліктілігін арттыру, оқу материалдарын сараптау мәселелері қарастырылады.

5. Ашық сабақ өткізу және талдау актілері

Оқытушылардың педагогикалық шеберлігін бағалау мақсатында жүргізілетін ашық сабақтардан кейін жасалатын құжаттар. Онда сабақ құрылымы, қолданылған әдістер, кері байланыс, ұсыныстар беріледі.

6. Сабаққа қатысу парағы (чек-лист)

Басшылық немесе әдіскер сабаққа қатысқанда толтыратын бақылау парағы. Мұнда сабақ мақсатының нақты болуы, әдіс-тәсілдер, бағалау жүйесі, АКТ қолдану сияқты критерийлер қамтылады.

7. ПЦК жұмыс жоспары және есебі

Пәндік-циклдік комиссиялар өз жұмысын жоспарлап, жыл соңында оның орындалуына талдау жасайды. Бұл құжат ПЦК-ның белсенділігі мен сапалы жұмысын бақылауға мүмкіндік береді.

8. Жылдық әдістемелік есеп

Оқу жылы бойы жүргізілген әдістемелік жұмыстардың қорытындысы. Мұнда ашық сабақтар, семинарлар, шеберлік сыныптары, әдістемелік өнімдер, мониторинг нәтижелері қамтылады.

9. Мониторинг қорытындысы мен аналитикалық есептер

Сабақ сапасын, үлгерімді, оқу үрдісінің тиімділігін бақылау нәтижелері. Мұндай есептер шешім қабылдау мен алдағы жұмыс жоспарларын жетілдіруге бағыт береді.

10. Тәрбие жұмысының жоспары мен есебі

Студенттердің тұлғалық дамуы мен құндылық қалыптастыру бағытындағы іс-шараларды жүйелейтін құжат.

Құжат айналымын басқару алгоритмі

1. **Қыркүйек** – Оқу жылының құжаттарын бекіту: жұмыс жоспары, күнтізбе, оқу бағдарламалары.
2. **Қазан-желтоқсан** – Ашық сабақтар мониторингі, ПЦК жұмысын бақылау.
3. **Қаңтар-наурыз** – Сауалнама, білім сапасын талдау, әдістемелік көмек.
4. **Сәуір-мамыр** – Жылдық есеп, қорытынды мониторинг, құжаттарды мұрағаттау.
5. **Маусым** – Келесі жылға жоспар, ішкі нормативтік құжаттарды жаңарту.

Ұсыныстар:

1. **Цифрлық технологиялар мен инновацияларды енгізу**

Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде **цифрлық технологиялар** ерекше орын алады. Сондықтан, колледждерге барлық оқу құжаттарын электронды форматқа көшіруді, **онлайн**

оқыту платформаларын тиімді қолдануды ұсынамын. Бұл студенттердің білім алу мүмкіндігін арттырып, оқытушылардың жұмысын жеңілдетеді.

2. **Оқытушылардың кәсіби дамуын қамтамасыз ету**

Оқытушылардың **кәсіби деңгейін арттыру** үшін үнемі **біліктілігін арттыру курстарын** ұйымдастыру қажет. Әсіресе, жаңа әдістемелер мен технологияларды енгізу бойынша тренингтер өткізу өте маңызды.

3. **Студенттердің оқу үлгерімін жүйелі бақылау**

Студенттердің оқу үлгерімін тексеру мен бағалау үшін **мониторинг жүйесін** енгізу керек. Бұл жүйе оқытушыларға оқу нәтижелерін уақытында бағалауға және оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

4. **Құжаттамалық жұмыс жүйесін дамыту**

Барлық оқу құжаттары жүйеленіп, **электрондық форматта сақталуы тиіс**. Сонымен қатар, құжаттардың сақталуы мен айналымын қадағалау үшін **біртұтас ақпараттық жүйе** қолдану ұсынылады.

5. **Кері байланыс жүйесін жетілдіру**

Оқытушылар мен студенттер арасындағы кері байланысты тиімді жүргізу үшін сауалнамалар, пікірталастар және **кері байланыс алаңдарын** ұйымдастыру қажет. Бұл студенттердің оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырып, оқытушыларға сабақ сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Осы әдістемелік құралдың мақсаты – колледждердегі оқу үдерісін әдістемелік тұрғыда жетілдіру, жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді енгізу арқылы оқу сапасын арттыру болып табылады.

Бұл құралда ұсынылған әрбір бөлім колледждегі оқу жұмысының әртүрлі аспектілерін қамтиды: оқу жоспарын ұйымдастыру, цифрлық технологияларды қолдану, мониторинг пен бағалау жүйесі, практикалық әдістер және құжаттамалық қамтамасыз ету. Әр бөлім колледждің оқу процесін тиімді басқару үшін қажетті ақпараттар мен құралдарды ұсынады.

Құралда көрсетілген жаңа әдіс-тәсілдер мен технологиялар оқу процесін оңтайландыруға, оқытушылар мен студенттердің арасындағы өзара қарым-қатынасты жақсартуға және білім сапасын арттыруға бағытталған.

Құрал колледждерде оқу үдерісін әдістемелік тұрғыдан ұйымдастыруды жақсартуға, оқу сапасын арттыруға және оқытушылар мен студенттер арасында тиімді байланыс орнатуға арналған. Әдістемелік нұсқаулық оқу үдерісінің әртүрлі аспектілерін қамтитын ұсыныстар мен құралдарды ұсыну арқылы колледж басшыларына оқу жұмысын дұрыс ұйымдастыруға көмек көрсетеді.

Бұл құралды қолдану арқылы колледждер оқу сапасын жақсартып, білім беру үдерісін үздіксіз дамытуға қадам жасай алады. Жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді пайдалану оқу процесін жақсартуға, колледждерде білім беру қызметінің жоғары деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Оқу үдерісін басқару – нақты құрылымы, күнделікті бақылауы және сапа көрсеткіштерін жүйелі бағалауға негізделген үдеріс. Практикалық құралдар мен цифрлық шешімдер бұл жұмысты айтарлықтай жеңілдетеді. Ең бастысы – жүйелілік пен ашықтық.

Әдістемелік жұмысты нақты құрылыммен, жоспармен және практикалық мақсатпен ұйымдастырса, ол колледждің оқу сапасын арттырып қана қоймай, педагогтердің кәсіби дамуына да үлкен серпін береді.

Жаңа технологиялар – бұл оқытушының орнын баспайды, бірақ оны күшейтеді. Дұрыс қолданылған цифрлық құралдар оқыту сапасын бірнеше есе арттырады. Ең бастысы – **біртіндеп енгізіп**, оқытушыларды қолдап отыру.

Мониторинг – формалдық емес, **түйінді шешімдер қабылдауға көмектесетін нақты құрал**. Оны дұрыс жоспарлап, жүйелі қолдансаңыз – колледждің даму деңгейі айқын көрінеді. Және бұл жұмыс оқытушыларға қолдау көрсету мақсатында жүргізілуі керек.

Үздік тәжірибе – үлгі емес, **шабыт көзі**. Әр колледж өз жағдайына бейімдеп, бұл идеяларды сәтті енгізе алады. Бастысы – **іске асыруға батыл қадам жасау** және әр жетістікпен бөлісу!

Құжат – оқу сапасының **айнасы**. Дұрыс жүргізілген құжаттамалар оқу орнының ішкі мәдениетін, жүйелілігін және сапа менеджментін дәлелдейді. Сондықтан оқу ісі жөніндегі орынбасар бұл бағытта **цифрлық жүйе мен нақты ережелерге сүйеніп жұмыс істеуі қажет.**

Бұл оқу әдістемелік құрал колледждердің оқу үдерісін басқару, оқу сапасын арттыру және оқытушылар мен студенттердің кәсіби дамуына ықпал ету мақсатында құрастырылды. Әрбір бөлім оқу жұмысының тиімділігін арттыруға бағытталған және колледждердің білім беру саласындағы ең үздік тәжірибелерін пайдалану үшін қажетті ақпараттар мен құралдарды ұсынады.

Оқытушылар мен колледж басшыларының тығыз ынтымақтастығы мен бірлескен жұмысы оқу үдерісін жақсартудың кепілі болып табылады. Жаңа әдістемелер мен технологияларды тиімді қолдану арқылы біз студенттерге сапалы білім беру және олардың кәсіби дағдыларын қалыптастыру жолында маңызды қадамдар жасай аламыз.

Әдістемелік құралдың нәтижелері колледждерде оқу сапасын арттыру үшін қажетті қадамдар мен стратегияларды ұсынады. Оны іске асыру арқылы колледждер өз оқыту үдерістерін жаңартып, білім беру саласында сапалы өзгерістерге қол жеткізе алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (2011). – Алматы: «Юрист», 2011. – 56 б.
2. ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2020 жылғы № 416 бұйрығы. «Техникалық және кәсіптік білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары». – Астана: ҚР БҒМ, 2020.
3. Қазақстан Республикасындағы техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі: Ұлттық есеп / ҚР Білім және ғылым министрлігі. – Алматы: ҚР БҒМ, 2019.
4. Жұмамұратова М., Тұрғанбаева З. «Цифрлық оқыту платформаларын қолдану» / Ғылыми мақала. – Журнал «Білім берудегі жаңа тәсілдер», 2018, № 2.
5. Ерғалиева Б.Ә. «Оқу үдерісін басқарудағы әдістемелік тәсілдер» / Оқу құралы. – Астана: Ұлттық білім академиясы, 2020. – 125 б.
6. Колледждердегі оқу үдерісін ұйымдастыру және басқару / Әдістемелік құрал. – Алматы: Алматы университеті, 2018.
7. Тан Ши, Сюй Ли. «Жобалық оқыту және оның заманауи білім беру жүйесінде қолданылуы» / Ғылыми мақала. – Пекин, 2020.
8. Барретт К. «Мектеп және колледждерде басқару жүйесі» / Оқу құралы. – Лондон: Routledge, 2017.
9. Мамырбекова А.Б. «Оқу мен оқытудағы инновациялар және жаңа әдістер» / Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.

«ЗАМАНАУИ ҮРДІСТЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ТИІМДІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ДАМЫТУ»

Егізова Нұрлыгүл Мыңбаевна
«№29орта мектебі» КММ Ақтөбе қаласы

XXI ғасырдың заманауи педагог, заман талабына сай, сабақ барысында оқушылардың қызығушылығын оятуда тиімді тәсілдерді ұтымды қолдану арқылы нәтижелі мақсатқа қол жеткізу керек. Бұл тақырып қазіргі заманғы білім беру үрдісінде қазақ тілін және әдебиетін оқытудың тиімді инновациялық технологияларын енгізу қажеттілігін білдіреді. Оқытудың заманауи әдістері мен құралдары арқылы білім сапасын арттыру, оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту және шығармашылық қабілеттерін жетілдіру мақсатында қолданылатын технологиялар маңызды. Қазіргі заман талабына сай оқушы өзін-өзі жетелеуші, зерттеуші, жаңалық енгізуші. Ең бастысы оқушы өзін-өзі бағалаушы. Әр оқушы жеке тұлға болып табылады. Әр жеке тұлғаның басты құндылығы бағыттылық болып табылады. Ал бағыттылық оның өмірлік ұстанымдары, бағдарлы еңбекке, адамдарға деген қарым - қатынасы сияқты тұтас қондырғы. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуальды, кәсіптік -адамгершілік, рухани азаматтық және басқа адами келбетінің қалыптасуына әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үлгісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Заман талабына сай «Ақпараттық технология», «СТО», «Ынтымақтастық», «Дамыта оқыту», «Сындарлы оқыту», «Модульдік» технологиялар қолданылуда. Соның ішінде дамыта оқытуға тоқталсам, ғылыми негіздері Л.С.Выготскийдің еңбегінде жарық көрді. Кейінірек бұл теория Л.В.Занков, Д..Эльконин, В.В.Давыдовтың экспериментінде әрі қарай өзіндік жалғасын тапты. «Дамыта оқыту» жүйесінің негізі-мұғалімнің оқушыларға көп материал беру емес, нақтыны меңгерте отырып, нақты білімді тірек сигнал есебінде өз білімін одан әрі дамытып, әр құбылыстың мәнін, ерекшелігін, сапалық деңгейін анықтауға үйрету. Ойлау арқылы оқушылар өздері шығармашылыққа ұмтылады. Материалды дайын күйінде қабылдамай, оны жеке зерттеу немесе топтық зерттеулер жүргізе отырып, көзімен көріп, өз сұрағына жауап бере алады. Дамыта оқыту технологиясы балаға сыртқы ортамен қарым-қатынас жасауға да ықпал етеді. Қарым-қатынас жасау барысында жоспарлауға, мақсат қоя білуге, қорытындылап талдай білуге дағдыланады. Міне, осындай жүйе арқылы «Өзіндік даму» жүзеге асады. Соның негізінде өзіндік талдау, жинақтау, өзіндік бағыт беру, өзіндік тәрбие, білім алу жүйелері қалыптасады.

Жаһандану мен цифрландырудың білім беру жүйесіне әсері мол. Қазіргі кезең озық идеяларды, тың шешімдерді, үлкен еңбек пен білімнің мол қорын қажет етеді. Бой түзейтін емес, ой түзейтін заманда оқушылардың білім сапасын көтеруде цифрлық білім ресурстарын тиімді қолдану керек. Сол үшін де заман ағымынан қалмау, ашылып жатқан жаңалықтарға ілесу, жаңа заман көшбасшыларының қатарынан болу, бәсекеге қабілетті болу үлкен білімді талап етеді. Бүгінгі күнде басты назарда тұрған мәселе – ол білімді, ой өрісі кең, жан-жақты тұлғаларды дамыту. Себебі тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш – білім және білімді ұрпақ. Келер ұрпақты білімді ету үшін ең алдымен цифрлық сауаттылығын жетілдіріп, білім сапасын арттыру қажет. Осы орайда мұғалімнің алар жауапкершілігі зор. Ол оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыра отырып, білім сапасын арттыруды көздеуі тиіс. Бұл көп ізденісті, жаңа технологияларды пайдалану шеберлігі мен жаңашылдықтың болуын талап етеді. Қазіргі цифрлық даму кезеңінде цифрлық ресурстарды пайдалану қажеттілігі де осыдан келіп туындайды. Сабақтың қызықты, сапалы өтуі тікелей оқытушының шеберлігіне байланысты болады. Қызығушылықты арттыруға арналған қазіргі кезде көптеген технологиялар бар. Қазіргі кезде тілді коммуникативтік оқыту мәселесіне ерекше назар аударуда.

Үстіміздегі ғасыр жеке тұлғаны қалыптастыру, ізгілендіру, дамыту ғасыры. Олай болса, мұғалімнің алдында тұрған бірден-бір мақсаты- оқушылар алған білімін пайдаға асырып, өздігінен әрекет ете алатын, оларды түрлі өмірлік жағдайда қолдана алатын, жалпы

адамзаттық және ұлттық құндылықтарды қатар меңгерген, өзіндік көзқарасы бар жеке тұлға, азамат болып жетілуіне ықпал ету. Оқу материалдарын қарапайым тілдік құбылыстардан күрделіге қарай, дарадан жалпыға, жекеден тұтасқа, нақтыдан дерексізге қарай, сондай-ақ дедукциялық бағытта құру, жалпыға түсінікті ету мақсатында мәтіндерді ықшамдау, өзгерту, түрлендіру, екшеп сұрыптау. Оқушыларды техника дамыған сайын қызықтыру оңай емес, оқытудың ақпараттық технологияларын тиімді пайдаланып нәтижеге жетуге болады. Аудио құралдарын қолданудың мақсаты – қазақ тіліндегі дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді айтылымдарды дұрыс дыбыстап айтуға, дұрыс жазуға төселдіру. Қазақ тіліндегі мәтіндерді түсініп тыңдау. Осыған байланысты аудиокешенде мына міндеттер шешіледі:

- қазақ тілінің үндестік заңын сақтай отырып, дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді дұрыс айтуға дағдыландыру, үйрету;
- сөйлеу модельдері арқылы қазақша сөйлеу дағдысын қалыптастыру;

Қазақ тілін интерактивті-мультимедиалық оқу құралдары арқылы оқыту. Квест жобаға тоқталатын болсам**,** білім алушыларға квест-жобаны орындау туралы түсіндірме жұмысы жүргізіледі. Одан соң оқушылар тарапынан мыналар жасалады:

- жасалатын жұмыстар бөлінеді;
- дайындалатын презентацияның жоспарын жасайды;
- ақпараттық ресурстарды зерттейді, қажет материалдарды жинақтап, тақырып бойынша презентациялық слайдтар әзірлейді;
- уақытты есепке алып презентация жасайды.

Мысалға 8-сыныпқа жүргізілген қазақ тілінен квест-жоба үлгісі беріліп отыр.

Сабақ тақырыбы: Жаһандық энергетикалық дағдарыс

Оқу мақсаты: 8.2.7.1 Ғаламтор, энциклопедия, газет-журналдар, оқулықтар, ғылыми еңбектерден алынған деректерді дәлел ретінде қолдану, авторына сілтеме жасау

Оқылым алды тапсырмасы. «Менен сұрақ – сенен жауап!»

Оқылым тапсырмасы:

Оқушылар шағын топтарда жұмыс жасайды. Мұғалім топтарға балаларға арналған газет-журналдар, энциклопедия ұсынады. Оқушылар басылымдарды қарап, танысып, ішінен жаһандық энергетикалық дағдарыс туралы ақпараттарды табады. Оқылымнан кейінгі тапсырма. Оқушылар төрт топқа бөлініп, жаһандық энергетикалық дағдарыс тақырыбы бойынша мәліметті ғаламтордан жинастырып презентация әзірлейді, авторына сілтеме жасайды. Оқушылар қазақ тілін үйренумен қатар, цифрлық сауаттылықты та меңгереді. Қазақ тілін оқытуда радионы пайдалану. Радио таралым аясы кең және қолдануға ең ыңғайлы ақпараттық-коммуникациялық құрал болып табылады. Радиосабақтар әдістері мен амал-тәсілдері бүгінгі күні әртүрлі бағытта дамып келе жатыр. Радио бағдарламаларды көбіне қоғамдық-саяси лексика қалыптастыру мақсатында қолданады. Қазірде көптеген радиоарналар ғаламтор желісіне қосылып, көптеген тыңдаушылар өздерінің сүйікті радиоларын ғаламтор желісі арқылы тыңдауға және де ғаламтор желісі арқылы көптеген радиолардың Қазақстан аумағынан тысқары жерлерге де таратылатын мүмкіндіктері туып отыр. Техника мен технологияның дамуына байланысты қазіргі кезде радиолар өздерінің тыңдаушыларымен ғаламтор арқылы қатынас жасайтын бағдарламаларды көптеп енгізуде. Олар түрлі елеулі оқиғаларға, мерекелерге арналған құттықтау бағдарламалары, түрлі интерактивті ойындар, әртүрлі тақырыптар төңірегінде тыңдаушымен әңгімелесу тағы да сол сияқты интерактивті бағдарламалар желісі дамып келе жатыр. Радиотыңдаушылардың қазіргі кезде ондай бағдарламалардың қатысушысы болуына да көптеген мүмкіншілктер бар. Тыңдаушылар тіпті радио арналарды ұялы байланыс телефондарына да қосып тыңдап, интерактивті бағдарламаларға барлық нүктелерден қосылып қатысып жатады. Біз радиосабақтардың «Дұрыс сөйлейік!» радио арқылы қазақ тілін үйрету сабақтарының жобасын қорынан таңдап, сабақтарға қолданылды. Бағдарлама мақсаты – қазақ тілінің ауызша және жазбаша сөйлеу нормаларын тыңдарманға түсіндіру. Сабақта бір сарынды презентациялар мен бейне материалдарды көрсете беру оқушының қызығушылығын төмендетіп, ынтасын түсіреді. Сондықтан сабақта canva, animoto, animaker сияқты цифрлық

ресурстарды қолданудың пайдасы зор. Мәселен қазақ тілі сабағында жаңа тақырыпты түсіндіруде де, түсінідіріп болған соң кері байланыс алуда да «canva» платформасын пайдалану ұтымды болады. Ондағы әр санат, мысалы, «жаттығу парағы» немесе» «диаграмма» ондаған тақырыптық үлгілерден тұрады. Мұғалімге тиімділігі де осыдан көрінеді.

Оқушылардың сабаққа белсенді қатысуы, сабақты түсінуі олардың сол сабаққа деген ынтасын, қызығушылығын арттырумен тығыз байланыста. Түрлі әдіс-тәсілдер мен ресуртарды қолданып, оқушылардың сабаққа деген назарын аударып алу маңызды. Егер оқушы үшін сабақ қызықсыз әрі түсінуге қиындық туғызса, оқушының тақырыпты түсінуі де, тақырыпқа енуі де қиын болады. Осы үшін мұғалімге жаңашылдық, шығармашылық ізденіс пен жаңа технологияларды меңгеру шеберлігі қажет. Ол түрлі сипаттағы жаңа цифрлық білім беру ресурстарын ұтымды пайдалана алуы керек. Сондай сипаттағы қазақ тілі сабағында қолдануға болатын және өзім де жиі қолданатын, тәжірибемде зерделеп жүрген ресурс – animaker. Ол бейнені анимациялық сипатта жасап, оқушылардың назарын бірден аударады. Қазақ тілі сабағында жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, грамматикалық жаңа ережені өткенде осы ресурс арқылы жаңа анимациялық бейнені жасап, сол бейне арқылы түсіндіру өте тиімді. Бұл жерде жаңа тақырыпты, ережені мұғалім емес, мұғалім жасаған анимациялық бейне түсіндіреді. Ал бұл оқушы үшін бірден қызықты болатыны сөзсіз. Оқушы жасалған бейнеге қызыға отырып, сабақтың тақырыбына да ене бастайды. Әсіресе төменгі сынып оқушылары үшін бұл ресурсты пайдалану тиімдірек деп ойлаймын. Мәтінмен жұмыс кезінде де мәтінді осы арқылы оқытып, жұмыс жасатқан пайдалы болады. Сонымен жоғарыда цифрлық білім беру ресурстарын қарастырып, олардың ішінен қазақ тілі сабағында қолдану тиімді болатындарына тоқталып, зерделедік. Байқағанымыздай, оларды көп жағдайда мәтінмен жұмыс жасау кезінде пайдалану ұтымды болады. Ал қазақ тілі пәнінің негізі де сол мәтін екені анық. Қорыта келе, жахандану дәуірінде цифрлық білім беру ресуртарын қазақ тілі пәнінде қолдану тиімді екенін көреміз. Цифрлық білім беру ресурсы мұғалімге қосымша материалдар ұсынып, сабақты шығармашылық бағытта жүргізуге жағдай жасайды. Тапсырманы тиімді ұйымдастырып, оқу мақсатына жетуге мүмкіндік береді. Сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мүмкіндіктерімен толықтыруға, оқушылардың назарын аударуға, ақпараттарды көрнекі түрде көрсетуге бағыттайды. Қазіргі кездегі білім беру мен тілді оқытуда цифрлық технологиялардың мына мүмкіншіліктерін толығымен енгізіп, қолдануға болады:
Қажет әдебиетті іздестіру үшін:а) оқу орнындағы кітапханалардағы электронды каталогтар;
ә) Internet Explorer, Mozilla Firefox браузелерін және өзге де іздестіру машиналарын пайдалану арқылы ғаламтор желісіне шығу.
2. Реферат, конспект, аннотация дайындау барысында әдебиеттермен жұмыс істеу;
3. Зерттеу үдерісін жоспарлау үшін ақпаратты жинақтау және сақтау (Microsoft Outlook басқару жүйесі).

Ұстаз әрқашан іздену үстінде жүреді, білімді де білікті ұстаздан шәкірт оза шығады. Іздене жүріп тиімді әдіс-тәсілдерін пайдалана отырып, алға қадам басайық. Біздің халқымыздың да тәрбиеге тұнып тұрған алуан түрлі үлгі-өнегесін тиімді пайдаланайық.

Әдебиеттер:

1.Жаңа мазмұнды білім беру ісін жүзеге асырудағы біліктілікті арттыру жүйесінің рөлі Б. А. Әлмұхамбетов // Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы //Справочник образовательного учреждения. - 2007-№1. - С. 23
2.Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту Алматы – 2005, 208б.
3.Өмірбаева К. Оқыту процесіндегі инновациялық ізденістер. Болашақтың іргесін бірге қалаймыз атты Қазақстан халқына жолдауы. Жусанбаева Г. М. 2.Білім берудегі инновациялық технологиялар. Бөрібекова Ф. Б., Жанатбекова Н. Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар

ОҚЫТУ МЕН ОҚУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ҮШІН КЕРІ БАЙЛАНЫСТЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Ербакиева Марьяна Машырыковна
№7 Қ.Сыпатаев атындағы ІТ мектеп-лицейінің химия пәні мұғалімі

• Мақалада білім алушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамыта отырып, өзінің жетістіктерін сезіну, оқудағы кемшіліктерін байқау және оны жетілдіруге негізделген рефлексия және кері байланыстарды жүргізу жолдары қарастырылған

• В статье рассмотрены способы восприятия обучающимися своих достижений, наблюдения за недостатками в обучении и проведения рефлексии и обратной связи, основанной на его совершенствовании, с развитием навыков критического мышления

Түйінді сөздер: Кері байланыс, рефлексия, тұлға, ұстаным, дамыта оқыту,ойлау дағдысының деңгейі

Ключевые слова: Обратная связь, рефлексия, личность, позиция, развивающие обучение, уровень навыков мышления

Оқушы үшін – өзінің жетістіктерін сезінуіне, оқудағы кемшіліктерін байқауға және алға жылжу үшін нақты нұсқаулармен көмектесетін ақпараттарды алу,сапалы да терең білім беруге, олардың сыни ойлау қабілеттерін жетелеуге, уақытты тиімді пайдалануға, сабақты қызықты да мазмұнды өткізуге, мұғалімнің оқу іс–әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білу жаңа технологиялық әдістерді қолданатын ұстаздар қолында. Мұғалім үшін ең маңызды нәрсе - қоғам үшін пайдасы зор тұлға тәрбиелеу. Мұғалім берген түсініктемелердің көбін оқушылар бағаламайды және назарына алмайды. Демек, өз ұстанымдарын жеткізе алатын және еркін, ынталы, өзіне және өз идеяларына сенімді, сыни көзқарасы жүйелі дамыған, ғылым мен техниканың белгілі салаларында құзырлығын көрсете алатын «Мен» деген тұлғаны тәрбиелеуде мұғалімнің сіңірер еңбегі зор. Оқыту үрдісіне дамыта оқыту идеясының енуіне сәйкес рефлексияның білім берудегі алатын орнының мәні арта түсіп, білімді дамытудың шарттарының бірі болып отыр. Білім саласындағы көкейтесті мәселелер қатарына жатқызуға болады. Ойлау деңгейі дамыған оқушылар кері байланысты құптайды және оны өздерінің оқу үлгерімін жақсарту үшін қолданады. Мұғалімнің рефлексиялық қызметінің мақсаты: оқытудағы іс-әрекеттің негізгі компонентерін есіне түсіріп, олардың мәнін, алынған нәтиженің мақсатқа сәйкестігін не сәйкес орындалмағанын дәлелдей алу, қолданылған әдіс пен құралдардың тиімді не тиімсіз болғанына байланысты өзіндік көзқарасын білдіру, орындалып өткен әрекеттің нәтижесін зерттеу. Тек сонда ғана алдағы жұмыстарда дұрыс мақсат қойып, алға қарай шығармашылықпен жылжудың жобасын жасау мүмкін болады. Рефлексияның мәні– адамның өзінің білімін, білімінің негізін,оларды меңгерудің жолдарын анықтау.

Кері байланыс оқушылар мен мұғалімдерге жетістіктер мен даму туралы хабарлама беру болып табылады. Мұғалім бала дұрыс жауап беру үшін оған уақыт беру керек. Егерде бала қателессе, жетекші сұрақтар қойып,баланы өзі дұрыс жауап табуға бағыттайды. Кері байланыс көбінесе уәж болып табылады және де ол мұғалім мен оқушы арасында сенім мен сыйластық орнатады. Сөйтіп мұғалім әр оқушының нені біліп,нені ойлап,қалай оқитыны туралы неғұрлым көп білсе,соғұрлым оқушылардың жетістіктерін арттыру мен өзінің оқытуын жетілдіруге мүмкіндік көп.

20жылдық педогогикалық іс-тәжірибе барысында оқушының өзіндік талпынысы болмаса тек қана химия емес басқа да пәндерді оқыту мүмкін емес. Өйткені бала пәннің қажеттілігін түсінбеуі де мүмкін. Күнделікті қалыптасқан әдет бойынша ата-ананың бағыттауымен мектепке келіп кетумен шектеледі. Әрбір ұстаз алдында отырған оқушының ойына үңіле білсе, тиімді әдістерді анықтап қолданса 3-4 сабақ көлемінде өзіне-өзі есеп беруге баулуға болады. 7-8 сабақ көлемінде сіз таңдаған әдістерге тиімді тиімді емес деген ойларды да білдіреді. Ең тиімді кері байланыс оқушыдан мұғалімге беріледі. Рефлексияны ойлау, ес, сана сияқты танымдық үрдістер адам табиғатына тән болғандықтан олардан бөліп

қарауға болмайды. Сыныптағы болып жатқан әрбір құбылысқа үніле қарап, өзін реттеуге бағыттайды. Оқыту барысында білім алушылардың жас ерекшеліктеріне қарай рефлексияның да әр түрлі формаларын жиі қолдануды мақсат етіп, ол сабақ соңында асығыс атқарыла салмай, балаға байыппен ойлануға мүмкіндік беретіндей етіп үйымдастырылуы шарт. Сонда ғана бала әр тапсырманы ойланып, сүзгіден өткізіп жолдастарымен кеңесе отырып шешуге бағыттайды. Тәжірибе барысында оқушыдан алынған жазбаша рефлексия нәтижелері бойынша мен белсенді болдым.... немесе мен бүгін тобыма көмектесе алдым ..... сөйлемдерді толықтыру сияқты тапсырмалардан жауапкершілік сезімін оятуға болатынын байқадым.

Рефлексияны адамның рухани әлеуетін ашу мен анықтаудың инновациялық жолдарының бірі деп тани отырып, Б. З. Вульфов пен В. И. Харькин «Рефлексияны ешкім және еш нәрсе алмастыра алмайды» деген пікір білдіреді.Мен де осы пікірмен толық келісемін, өйткені сабақ барысында үнемі қолдана отырып оған көзім толықтай жетті. Бұрынғы сабақтарымда сыныптағы барлық оқушының зейінін химия пәніне аудару мүмкін болмаған, рефлексияның түрлерін тиімді қолдану нәтижесінде балалардың пәннің, оқудың қажеттілігін түсіне бастағанын байқадым. Жазбашаға қарағанда, ауызшаға кері байланыс анағұрлым тиімдірек.Әсіресе сабақ барысында өзін ұстау, жолдастарымен қарым-қатынастары , түсінбеген мәліметтерді қосымша уақыт тауып сұрап келулері, орындалған тапсырмаларда жіберілген қателіктерді анықтау дәлелдеу сияқты көріністерден көрдім. Ғалым Раддоктың "Оқушы үні" жобасы арқылы өз кезегінде оқушыларымыздың байқамай жүрген мүмкіндіктерін көрдік. Бұл оқушының қажеттілігін айқындап, оқу үдерісіне өзіндік пайдасын тигізді. "Оқушы үні" жобасында оқушы өзіне ненің қажет ненің қажет еместігі туралы өз пікірін ашық білдіреді, бұл пікірдің оқушы үшін де, мұғалім үшін де жетістікке әсері мол. Себебі, сол арқылы оқушы да, оның жолдастары да, мұғалім де өзін реттеуге бейімделеді.

Өзіндік баға беру ертерек өзін - өзі тану мен табу. Әлеуметтік, кәсіби, отбасылық тіпті жай қарым - қатынастар мен байланыстар жүйесінде өз орынын анықтауға көмектеседі. Ал орнын сезіне бастаған оқушы үлкен қадамдарға баруы мүмкін. Мүлдем пәнге қызықпаған оқушының бір тоқсаннан соң апай мен де тақтада есеп шығарайын немесе топтатағы оқушылар сенімін ақтау үшін топтық жұмыстарды қорғауға ұмтылуы арқылы айтуға болады. Объективті, дұрыс берілген өзіндік баға адамға оның шешуге тиісті кәсіби мәселелерінің аясын анықтауға, орындалмайтын иллюзиялық мақсаттардан дер кезінде бас тарта алуға мүмкіндік береді. Өзіндік бағаның адамның нақты мүмкіндіктеріне сәйкес болуы оның өзімен өзінің ішкі үйлесімдіктеріне, өзін - өзі құрметтеуге қол жеткізуге ықпал етеді де, ал керісінше жағдайда ішкі қақтығыстарға кейде невротикалық жағдайларға әкеледі. Қандай да тұлғаның бір өзіндік бағаны беру мәнін арттырады.

Кері байланыстың саны емес, сапасы маңызды. Рефлексивті орталық тұлғаның шығармашылық еркіндігі, ол - дамытушылық қарым - қатынас жүйесі. Мұндай ортаның барлық қатысушылары ашық бірлескен әрекетті бірлесе талдау арқылы өздерінің ішкі «қорларын» ашуға мүмкіндік алады. Біліктілікті арттыру жүйесіндегі рефлексиялық орта дамытушылық, дамушылық қарым - қатынастар жүйесі болып табылады. Ол субъектінің ішкі әлеміне қатысты көп деңгейлі және күрделі үрдіс. Мұнда субъектілердің ашықтығын, психологиялық теңдігін сақтау басты шарттардың бірі болып табылады. Мұндай жағдай ұйымдастырушыларды да, қатысушыларды да бірін - бірі толықтыра отырып, бірлесе дамуға жетелейді.

Мұғалімнің басты міндеті:

– оқушының өткізген күні немесе істеген жұмысы жайлы айтқысы, ойымен бөліскісі келетіндей психологиялық ахуал жасау. Әсіресе баланың өзі жасаған әрекеттеріне байланысты басынан өткен сезімдерін қайта оралта алуы, ол жайлы қағазға түсіруі немесе басқаша суреттеуі ерекше жағдайды талап етеді.

Педагогикалық іс-тәжірибе жасау барысындағы әрекеттерге рефлексия жасау барысында оқушылардың мұғаліммен тығыз байланыста болуы өте маңызды екендігін

түсіндім. Өйткені олардың ойын өзіңмен тең санаған жағдайда ғана ашық қатынас болады.Егер оқушыға сенім мен сыйластық көрсетілсе ғана жұмыстың нәтижесі жоғары болары сөзсіз. Бұл тұжырымдарға мынадай кері байланыстар жасау арқылы келдім. Көңіл күйге байланысты кері байланыстарда: сөйлемдерді аяқтау. Бүгінгі сабақ мен үшін ..... болды өте қысқа/өте ұзақ. Менің көңіл күйім..... жақсы/ нашар. Көңіл – күйдің алуандығын білдіретін әртүрлі суреттер, түрлі - түсті карточкалар, бет әлпетті бейнелейтін карточкалар (смайликтер), көңіл - күйді бояу түстерімен анықтау. Немесе «Бір сөзбен» әдісі - Оқушылар өздеріне берілген 12 сөздің ішінен, өздерінің бүгінгі сабақтағы жағдайын сипатайтындай 3 сөзді таңдап айтады. *Төзімсіздік, *Ашу, * Қуаныш, * Немқұрайлылық,*Қанағаттану, *Шабыт, *Зерігу,* Алаңдау, * Тыныштық, * Сенімділік, * Сенімсіздік, *Рахаттану. Химия пәні алғаш жүре бастағанда қызығушылық басым болады да, екінші тоқсанда ол су сепкендей басылады, себебі химиялық реакциялар жазу басталған сәтте қиындықтарға тап болады. Осы құбылысты жеңу үшін сабақта оқушының көңіл күйіне аса назар аудару қажет. Күрделі нәрсені оңай, оңай нәрсені үйреншікті, үйреншікті нәрсені жағымды ете біл деген Соколовскийдің сөзін үнемі жадымда ұстауға тырысамын. Егер оқушы үшін сіздің ұйымдастырған сабағыңыз жағымсыз болса, сіз оқушыны өз пәніңізден жоғалтасыз. Осындай сабақтар кезінде сыныптағы С деңгейіндегі оқушы екі апта бойына сабақ өте ұзақ, менің көңіл күйім нашар, мен шаршадым, көңілсіз смайлик көтере ойын білдірді. Мен ол оқушыны үнемі неге тапсырманы орындамай отырсың, ... жұмыс жасауға тырысамыз, топқа өз үлесіңді неге қоспайсын деген сұрақтар арқылы қадағалауда ұстадым. Баланың мазасыздық күйге енгенін байқағаннан кейін бір апта көңіл аудармай тыныштықта қалдырдым,себебі ендігі әрекетім оны маған қарсы қоятынын түсіндім. Келесі аптада сабақ барысында жасаған әрекетіне байланысты кері байланыстар жасадым. Мысалға: сабақта мен..... жұмыс жасадым белсенді/баяу. Мен бүгінгі сабақтағы жұмысыма ..... көңілім толады/ көңілім толмайды. Мен тапсырмаларды орындауға ..... тырыстым/ тырысқан жоқпын. Мен тобымдағы оқушыларға ..... көмектестім/ көмектесе алмадым. «Табыс сатысы» әдісі: кәдімгі сатының суреті, сатының 1 - ші баспалдағы *Мен..... БІЛЕМІН*, 2 - ші баспалдағы *мен..... ТҮСІНЕМІН*, 3 - ші баспалдағы *Мен..... ЖАСАЙ АЛАМЫН*

Осындай кері байланыстар алынғаннан кейін тек С деңгейіндегі оқушым емес жалпы сыныпта үлкен өзгерістерді байқадым, олар өздерінің жасаған жұмыстарына есеп бере бастады. Алғашқы сабақтарда тырыстым, қолымнан келмеді деген жауаптар болды. Келесі сабақтарда досыма тапсырма орындауда көмектестім, өзім де түсінгендей болдым. Үшінші сабақта «Маған бүгінгі сабақ ұнады,бәріне түсіндім, үйде түсінгендерімді қолданып көремін»- деп жауап берген. Келесі сабақтарда оқушы мен де тақтаға шығып есеп шығарып көрейінші дегенде сыныптағы оқушылар да таң қалды,әрине мен оны тақтаға шығарып тапсырманы орындауға мүмкіндік бердім. Өзім тапсырманы орындау барысында қолдау жасап, нұсқау жасап тұрдым. Оқушым өзінің әрекетіне марқайып, сыныптастарының алдында мен де есеп шығара аламын деген ойын білдіргендей болды. Келесі сабақтарда ол оқушы белсенді оқушылармен бірдей жұмыс жасайды. Ең маңыздысы пәнге деген, оқуға деген қызығушылығы артты. Әрине ол оқушы В деңгейіндегі, А деңгейіндегі оқушылар орындай алатын тапсырмаларды орындауға әлі де шамасы жетпейді, дегенмен өзінің қабілеті жететін тапсырмаларды мүмкіндігінше орындауға тырысады. Сыныптағы А деңгейіндегі оқушылар кері байланыстардың мазмұнына байланысты жауап бергенге тырысады, себебі ол оқушылар әрекеттеріне есеп бере алатын оқушылар. Ол тапсырмаларды орындауда үнемі белсенді болып, өзгелерге көмек көрсетуге тырысады. Топта ондай оқушылар көп жиналса, тапсырманы орындау барысында бәсекелестік басым болып, С деңгейіндегі оқушыларға ықпал етпей қалуы да мүмкін. Оқу материалының мазмұны бойынша кері байланыс алынады

- Аяқталмаған сөйлем әдісі; тезистер беру; афоризм таңдау
- “Бұрын мен білмеуші едім,.. Енді мен білемін” деген сияқты ой - пікірлеріңді білдіру.
- “Синквейн” әдісі, оқушының оқып отырған тақырыпқа қатысты іс - әрекетін

анықтауға, бұрынғы білім мен жаңаны түсінудің арақатынасын жалғастыруға мүмкіндік береді. Мысалы: “Аяқталмаған сөйлемдер”

* Бүгін мен..... білдім *..... қызықты болды. *..... қиын болды.

*..... тапсырманы мен орындадым. *..... екенін түсіндім.

* Мен енді..... білемін. * Мен..... сезіндім

*Мен..... білім алдым. * Мен..... үйрендім.

*..... менің қолымнан келді. * Мен..... жасай алдым

* Мен..... жасап көруге талпынамын. *..... мені таң қалдырды. * Сабақ менің өміріме..... берді. * Менің..... жасағым келді

Жазбаша кері байланыс оқушының өзінің ойы арқылы өзін реттеуге үлкен септігін тигізеді. Осы жерде ұлы данышпан Абай қара сөздерімен үндестікті көре аламыз. "Егер де есті кісілердің қатарында болғың келсе, күнінде бір мәртебе, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір, өзіңнен өзің есеп ал!" деген, біз өзімізге есеп бере отырып, іштей кемшілігімізді мойындаймыз, ол кемшілітің кету себебін бірге іздейміз. Алдағы жұмыстарда ондай кемшілікті жібермеуге тырысамыз. Кері байланыс арқылы оқушының да қажеттілігін білеміз, оларды да жинақылыққа баулимыз. Оқушының да бірден-бір өзіндік пікірін білудің жолы –кері байланыс. Оқушы үшін – бұл өзінің жетістіктерін сезінуіне, оқудағы кемшіліктерін байқауға және алға жылжу үшін нақты нұсқаулармен көмектесетін ақпараттарды алуға көмектесті. Мен үшін –оқытудағы жіберген олқылықтарын сезінуге және өз қызметімде өзгерістерді енгізуге көмектесетін ақпараттарды жинауға мүмкіндік берді.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші басылым-2012 жыл

2.«Оқытудың нәтижелерін бағалаудың әдістемесі» — Зулкашева Ш.М Орал 2013 жыл

3. Әлімов Асхат Қамзаұлы. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану: Оқу құралы. – Алматы, 2015.

ПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Еришова Асемгуль Сарсенгалиевна

Ақтөбе облысы Шалқар қаласы, №6 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Бұл баяндамада педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі заманғы трендтері қарастырылады. Білім беру жүйесіндегі жаңа технологиялар мен инновациялар мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыруда маңызды рөл атқаратын факторлар болып табылады. Мұғалімнің білімі мен дағдыларын үздіксіз жаңартып отыруы, шығармашылық көзқарасты дамытуы, ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану қабілеті қазіргі педагогтің басты ерекшеліктеріне айналуда. Сондай-ақ, инклюзивті білім беру, эмоциялық интеллект пен психологиялық дағдылар, топтық жұмыс және бірлескен оқыту сияқты бағыттар педагогтің кәсіби дамуына айтарлықтай ықпал етеді. Әрбір педагог үшін үздіксіз білім алу, өзін-өзі дамыту мен зерттеу жүргізу бүгінгі таңда білім беру сапасын арттырудың басты міндеті болып табылады. Бұл баяндамада педагогтің кәсіби дамуындағы жаңашылдықтар мен тиімді әдіс-тәсілдер талданып, мұғалімдердің жұмысында кездесетін жаңа талаптар мен оларды орындау жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: педагогтің кәсіби дамуы, білім беру трендтері, инклюзивті білім беру, цифрлық технологиялар, эмоционалды интеллект, үздіксіз білім алу.

Кіріспе

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерді бастан өткеруде. Жаңа ақпараттық технологиялардың дамуымен қатар, білім беру үрдісі де жаңашылдықты,

инновацияны қабылдауға бейімделуде. Осы өзгерістердің негізінде педагогтің білім беру саласындағы кәсіби дамуы жаңа бағытта қалыптасып келеді. Педагогтің кәсіби біліктілігін көтеру, оның жеке тұлғалық дамуымен қатар, оқу үдерісінде оның рөлі де маңызды. Білім беру жүйесінің жетістігі мұғалімнің сапалы жұмыс істей алуында жатыр, сондықтан педагогтің кәсіби дамуы білім сапасын арттырудың басты факторы болып табылады.

Педагогтің кәсіби дамуының мәні мен қажеттілігі

Педагогтің кәсіби дамуы — бұл ұстаздың білім алу мен өз білімін жетілдіру, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеру, білім беру саласындағы өзгерістерге бейімделу процесі. Қазіргі таңда ұстаз тек қана пәнді меңгеруші емес, оқушылардың тұлғалық дамуына, олардың шығармашылық қабілеттерін ашуға ықпал ететін, жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқыту үдерісін тиімді ұйымдастырушы тұлға болуы тиіс.

Педагогтің кәсіби дамуы — бұл үздіксіз процесс. Мұғалімдер кәсіби біліктіліктерін үнемі арттырып отыруы керек, себебі білім беру саласы әрдайым жаңарып отырады. Мұғалімнің жұмысының тиімділігі оның білімі мен кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты. Бұл тұрғыда педагогтің біліктілігін арттырудың бірқатар әдістері мен бағыттары бар.

Бұл үрдіс өзіне бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды:

- Теориялық білім: Мұғалімдер әрдайым пән бойынша теориялық білімдерін кеңейтіп отыруы керек. Бұл оларға оқушыларға білімді түсіндіруде және жаңашылдықты енгізуде үлкен көмек береді.

- Практикалық дағдылар: Мұғалімдер алған білімдерін тәжірибеде қолдана білуі қажет. Бұл олардың кәсіби біліктілігін арттырып, оқыту сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

- Шығармашылық және инновациялық көзқарас: Мұғалімдер білім беру үдерісінде шығармашылықпен жұмыс істеуі керек. Бұл дегеніміз оқушыларға білім беру барысында дәстүрлі әдіс-тәсілдерден шығып, жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді қолдану.

Қазіргі трендтер мен инновациялар

1. Цифрлық дағдылар мен технологиялар

Қазіргі уақытта педагогтің кәсіби дамуының маңызды аспектісі — цифрлық технологияларды меңгеру. Оқу процесіне заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу білім беруді тиімді ұйымдастырудың негізгі жолына айналып отыр. Педагогтер интерактивті тақталарды, интернет-ресурстарды, онлайн платформаларды қолдана отырып, оқушылардың білім алу процесін қызықты әрі тиімді ету үшін цифрлық дағдыларын дамытуға бағытталған тренингтер мен курстардан өтеді.

Оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытуда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Сондықтан мұғалімдердің IT технологиялар бойынша білімін арттыру бүгінгі күннің басты талаптарының бірі болып табылады.

2. Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім беру — бұл барлық балаларға білім алуға тең мүмкіндік беру, оның ішінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды да қамту. Педагогтің кәсіби дамуы осы бағытта да маңызды болып табылады. Мұғалімдер инклюзивті білім беру әдістемелері мен стратегияларын меңгеріп, әр түрлі деңгейдегі балалардың қабілеттеріне қарай оқытуды жүзеге асыруы қажет. Бұл тренд мектептердің, оқу орындарының және жалпы қоғамның дамуындағы маңызды бағыт болып саналады. Қазіргі таңда педагогтер үшін инклюзивті білім беру бойынша курстар ментренингтер жиі ұйымдастырылады.

3. Шығармашылық пен инновация

Педагогтің шығармашылық әлеуетін арттыру бүгінгі күннің негізгі талаптарының бірі б олып табылады. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту — бұл жаңа әдіс-тәсілдермен жұмыс істеу, сабақты қызықты етіп өткізу, оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту үшін жаңа бағыттарды іздестіру. Мұғалімнің шығармашылық көзқарасы білім беру үдерісін жаңартудың негізгі қозғаушы күштерінің бірі болып табылады.

4. Жалпы және әлеуметтік дағдыларды дамыту

Бүгінгі педагог тек білім беру ғана емес, оқушыларға әлеуметтік дағдыларды да үйретуі қажет. Бұл қарым-қатынас дағдылары, эмоционалдық интеллект, шешім қабылдау және сыни ойлау қабілеттері сияқты дағдыларды меңгеру қажеттілігі мұғалі мнің жұмысына қосымша жауапкершілік жүктейді. Мұғалімнің кәсіби дамуы тек педагогикалық әдіс-тәсілдермен ғана шектелмей,
оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға бағытталған дағдыларды меңгеруге тиіс.

Мысалы,
әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларды дамыту үшін мұғалімдер арнайы тренингтерден өтеді, бұл оларды оқушылармен тиімді қарым-қатынас жасауға, олардың психологиялық жағдайын түсінуге және қоршаған ортаға бейімделуіне көмектеседі.

Кәсіби дамудың үздіксіздігі мен өмір бойы білім алу.

Педагогтің кәсіби дамуы - үздіксіз және өмір бойы білім алу процессі болып табылады. Заманауи мұғалім тек оқыту әдістерін ғана емес,
сонымен қатар қоғамдағы өзгерістерге сәйкес жаңа білім алу,
кәсіби дағдыларды меңгеру арқылы өз білімін үнемі жетілдіріп отыруы керек. Бұл ұғым «өмір бойы білім алу» деп аталады, және ол білім беру жүйесінің барлық деңгейінде қабылданған.

Педагогтің кәсіби дамуында мыналар маңызды:

- Тұрақты оқыту: Мұғалімдер әр түрлі курстар мен семинарларға қатысуы, жаңа ақпаратты меңгеруі және оны іс жүзінде қолдана білуі керек.
- Рефлексия: Ұстаз өзінің жұмысын бағалап, қай бағытта дамыту керек екенін анықтау үшін үнемі рефлексия жасау қажет.
- Жетілдірілген әдіс-тәсілдер: Мұғалімдер жаңашылдықты қабылдап, оны білім беру жүйесінде қолдана білуі керек.

Педагогтің білімін дамытудағы негізгі трендтер

1. Үздіксіз білім алу

Қазіргі педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз білім алу арқылы жүзеге асырылады. Заманауи білім беру жүйесінде мұғалімдер тек оқыту процесін ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі дамыту мен білім алу процесін үнемі жалғастыруы керек. Бұл үшін әртүрлі курстар мен тренингтер, педагогикалық семинарлар мен вебинарлар ұйымдастырылады. Мұғалімдер осы бағдарламалар арқылы өз білімдерін жаңартып, кәсіби деңгейлерін арттырады. Сонымен қатар, мұғалімдер өздерінің білім беру әдістері мен педагогикалық тәжірибелерін жақсарту мақсатында әртүрлі ғылыми мақалалар жазып, конференцияларға қатысады.

2. Топтық жұмыс пен бірлескен оқыту.

Қазіргі педагогтердің кәсіби дамуының тағы бір маңызды аспектісі — бұл топтық жұмыс пен бірлескен оқыту. Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе алмасып, оқу үрдісін жақсартуға бағытталған жобалар мен бастамаларға қатысады. Бұл жағдай мұғалімдерге әртүрлі идеялар мен көзқарастарды тыңдап, өз әдістерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Оқу процесінде мұғалімдер мен оқушылар арасындағы ынтымақтастықты дамыту да өте маңызды. Топтық жұмыс оқушылардың білімін тек педагогтің ғана емес, сонымен қатар өздерінің тәжірбиесі мен пікірлерімен толықтырады.

3. Эмоционалды интеллект пен психологиялық дағдылар

Педагогтің кәсіби дамуына психологиялық және әлеуметтік дағдылардың қосымша маңызды екенін қазіргі заманда түсіну маңызды. Эмоционалды интеллект, яғни өз эмоцияларын басқару, оқушылардың эмоцияларын түсіну және дұрыс бағытта әрекет ету дағдылары педагог үшін аса қажетті болып отыр. Мұғалімдер тек пән үйретумен ғана шектелмей, оқушылардың психоэмоционалды жағдайын бақылап, оларды қолдап отыруы қажет. Бұл дағдыларды дамыту арқылы мұғалімдер оқушылардың жеке дамуына көбірек ықпал ете алады.

Қорытынды

Қазіргі уақытта педагогтің білімі мен кәсіби дамуы жаңа талаптарға сәйкес қалыптасуда. Заманауи мұғалім тек пән оқытушысы ғана емес, сонымен қатар қоғамның дамуына үлес қосатын, өзінің шығармашылық әлеуетін пайдаланатын тұлға болып табылады. Білім беру үдерісіне заманауи технологияларды енгізу, инклюзивті білім беру, шығармашылықпен жұмыс жасау және әлеуметтік дағдыларды дамыту — бұл педагогтің кәсіби дамуының негізгі трендтері болып табылады. Педагогтің үздіксіз дамуы мен білім алуы, сонымен қатар жеке тұлғаның кәсіби және тұлғалық өсуі — білім беру сапасының артуының кепілі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қоянбаев, Ж. (2013). Педагогика: Жоғары оқу орындарына арналған оқулық. Алматы: Дарын.
2. Айтбаев, А. (2017). Қазіргі педагогикалық технологиялар. Астана: Фолиант.
3. Әбжанова, А. (2016). Ұстаздық шеберлік пен шығармашылық. Алматы: Мектеп.
4. Сейтқали, А. (2020). Білім беру саласындағы жаңашылдықтар мен инновациялар. Астана: Елорда.
5. Шәкірова, Г. (2015). Педагогтың кәсіби дамуы мен өзін-өзі жетілдіру жолдары. Алматы: Қазақстан.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: TRENDS, DIGITAL RESOURCES, AND THE SINGAPORE CURRICULUM MODEL

Gulmira Yesengossova
Aqbobek international school SINGAPORE PHONICS SPECIALIST
Kazakhstan, Aqtobe

Annotation:

This paper explores the contemporary trends in professional development for English language teachers, emphasizing the integration of international standards, particularly the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), and the adoption of digital resources in the classroom. Focusing on the Singapore curriculum model, the paper examines its impact on teaching practices and its relevance to the Kazakhstani educational context. The study highlights the importance of the CPA (Concrete-Pictorial-Abstract) approach, differentiated instruction, and the effective use of digital tools like Quizlet, Google Classroom, and LMS platforms to enhance teaching and learning outcomes. Drawing on personal experience, the paper also discusses how these approaches can be practically implemented to improve language teaching and support professional growth for educators.

Key words:

English Language Teaching (ELT), Professional Development, Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), Singapore Curriculum, Digital Resources, CPA Approach

Introduction

The 21st century has brought about transformative changes in the field of English language teaching (ELT). As the global demand for English proficiency grows, the need for effective, standardized, and technologically integrated teaching methods has become more pronounced. For educators worldwide, including those in Kazakhstan, keeping pace with these global developments is essential. The professional development of English teachers today increasingly involves acquiring competencies in using digital platforms and aligning teaching practices with international frameworks such as the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). This

paper explores the ongoing trends in professional development within ELT, with a focus on the Singapore curriculum model, and examines its relevance to the Kazakhstani context.

International Frameworks and Standards: The CEFR

One of the most widely adopted frameworks for language learning and teaching is the CEFR. The CEFR, which categorizes learners' proficiency levels from A1 to C2, provides a clear, standardized method for assessing and measuring language skills. This framework serves as a valuable tool for teachers, as it helps them design lessons that are aligned with students' language proficiency levels and ensures that learning outcomes are measurable and consistent. By categorizing language skills into six distinct levels, CEFR also promotes transparency in teaching, making it easier for both educators and learners to track progress.

In Kazakhstan, a growing number of schools and universities have begun aligning their English language programs with CEFR. This alignment ensures that students' progress is tracked according to internationally recognized standards, thereby improving the quality of language education. Additionally, this alignment enables teachers to design curriculum and assessments that are better tailored to meet the needs of learners at various proficiency levels, ensuring that all students receive an education that reflects global language learning trends.

The Singapore Curriculum Model in ELT

Singapore's education system is often cited as one of the best in the world, known for its rigorous curriculum, structured learning environments, and a strong focus on teacher professionalism. In the area of English language teaching, the Singapore curriculum places significant emphasis on the CPA (Concrete-Pictorial-Abstract) approach, critical thinking, and differentiated instruction. These pedagogical strategies are integral to the country's educational philosophy and have proven to be highly effective in fostering active student engagement and understanding of core academic concepts.

The CPA approach, for instance, is a teaching method that encourages learners to first engage with concrete materials, then move on to pictorial representations, and finally, abstract concepts. This method is particularly effective in language acquisition as it supports a gradual progression from understanding the basics of language structures to more advanced language use. This approach promotes deeper understanding and helps learners make connections between language components in a way that enhances both comprehension and retention.

Moreover, Singapore's focus on differentiated instruction ensures that all learners, regardless of their individual learning styles or needs, have access to the same quality of education. Teachers are trained to adapt their methods to the diverse needs of their students, ensuring that each student's potential is maximized. By adopting elements of Singapore's approach, Kazakhstani educators can improve their ability to cater to diverse learning profiles and foster a deeper understanding of language structures, ultimately leading to improved language outcomes.

The Role of Digital Resources in Modern ELT

Digital tools have revolutionized the way English is taught and learned, enabling the creation of interactive, student-centered learning environments. The integration of technology in the classroom has become one of the most significant trends in modern education. Platforms such as Quizlet, Google Classroom, Kahoot, and the British Council's LearnEnglish Kids provide learners with opportunities for differentiated practice, instant feedback, and enhanced learner autonomy. These tools not only allow teachers to create engaging, interactive lessons, but they also give students the opportunity to learn at their own pace, practicing and reinforcing language skills outside the traditional classroom setting.

Additionally, the use of learning management systems (LMS) such as Moodle or Canvas has become crucial in managing digital classrooms. LMS platforms allow teachers to track students' progress, assign and grade tasks, and provide personalized feedback in real-time. These platforms also support formative assessment, which is vital for ongoing professional growth. Teachers can track the development of students' language skills over time, identify areas where improvement is needed, and tailor their teaching strategies accordingly.

The adoption of digital tools is not just limited to enhancing students' learning experiences; it also plays a vital role in the professional development of teachers. By incorporating digital resources into their teaching practices, educators enhance their ability to provide effective, engaging lessons while keeping up with the demands of 21st-century education. The integration of digital resources has become a key indicator of modern teaching competence and is essential for the continued growth of educators in today's fast-paced, technology-driven world.

Personal Experience and Implementation in the Kazakhstani Context

As an educator who has worked extensively with the Singaporean curriculum in Kazakhstan, I have witnessed firsthand the positive impact that this approach can have on both students and teachers. By adapting Singapore's evidence-based teaching strategies, I have observed increased student engagement, a deeper understanding of language structures, and improved language outcomes in my classroom. Furthermore, the use of digital tools in conjunction with the Singaporean curriculum has helped create a dynamic, interactive learning environment that encourages greater student participation and independence.

Through workshops and the development of original learning materials, I have supported my colleagues in understanding how to implement international standards such as the CEFR and integrate them with digital resources effectively. These efforts have not only enhanced the quality of teaching but also contributed to the professional growth of teachers in our school. The use of technology has provided teachers with more effective ways of assessing students and tracking their progress, leading to more personalized and targeted instruction.

Moreover, participating in digital training programs has greatly enhanced my skills in managing online learning environments. These programs have equipped me with the tools necessary to leverage technology for both formative and summative assessments, helping me provide meaningful feedback and support for my students in real-time.

Conclusion

The integration of international standards and digital resources in English language teaching represents a significant trend in the professional development of teachers worldwide. In Kazakhstan, where educational reforms are continually underway, adopting models like the Singapore curriculum and aligning language programs with the CEFR can empower educators and improve learning outcomes. The continued investment in teacher training, digital literacy, and curriculum development is essential to meet the demands of 21st-century learners. As educators, embracing these innovations and continuously evolving our practices will ensure that we are well-equipped to foster global citizens who are proficient in English and capable of navigating the complexities of an interconnected world.

References:

European Commission. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge University Press.

Singapore Ministry of Education. (2020). *The Singapore Curriculum Framework*. Retrieved from https://www.mceducation.com

Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.

Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). Pearson Education.

Lee, M. Y. (2014). *Singapore's CPA Method in Education: Enhancing Learning through Concrete, Pictorial, and Abstract Stages*. Singapore Education Review, 3(1), 28-35.

Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). Pearson Longman.

Godwin-Jones, R. (2017). *Emerging Technologies for Language Learning*. *Language Learning & Technology*, 21(1), 1-15.

Abdullah, R., & Sulaiman, S. (2019). *Digital Literacy in the Classroom: Enhancing Learning with Technology in the Singapore Education System*. Asian Journal of Education, 19(2), 112-125.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. Harcourt Brace Jovanovich.

Borthwick, K. (2020). *Innovative Language Teaching with Technology: Tools and Strategies*. Routledge.

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Есенова Галия Джамашевна
КГУ «Школа-гимназия имени Е.Бекмаханова», учитель русского языка и литературы
Жамбылская область, Шуский район,Казахстан

Аннотация

В предоставленной работе даются краткие обозрения о программах, созданных на основе ИИ, удобно тренировать навыки, связанные с использованием норм письменной и устной речи, однако свободная коммуникация и, в частности создание речевых произведений, требует более высокого уровня развития всех видов речевой деятельности. Виды обучения русскому языку с помощью ИИ могут включать различные формы интерактивных упражнений, игры и задачи, которые развивают навыки понимания, письма и устной речи на русском языке.

Ключевые слова: IT-технологии, ИИ, нейросеть, Kandinsky.

Современный мир с каждым годом развивается всё стремительнее.

Повсеместно внедряются технологии: на уровне государств и корпораций, а также в жизни простых людей. С течением времени IT-технологии становятся всё важнее для мира, а человечество превращается в более взаимосвязанное и взаимозависимое сообщество. Пандемия коронавирусной инфекции ускорила и без того быструю цифровизацию разных сфер жизни человека. Ещё в прошлом веке изобрели первые машины, обладающим искусственным интеллектом в зачаточном состоянии. Сегодня же ИИ используется в большинстве сфер общественной жизни, но уровень его развития всё ещё недостаточно высок. По ожиданиям учёных, искусственный интеллект обязан уметь применять полученные знания на практике для достижения самых разных целей. Он должен решать сложнейшие задачи, с которыми не может справиться человек. ИИ призван сделать жизнь людей лучше, проще и удобнее. Кроме всего этого, искусственный интеллект должен уметь находить способы решения важнейших задач без заранее вложенных в него инструкций. На самом деле, это большая проблема, так как на сегодняшний день ИИ может обрабатывать информацию лишь так, как его запрограммировали.

Роль искусственного интеллекта в обучении русскому языку Искусственный интеллект (ИИ) в обучении русскому языку используется для автоматизации и оптимизации процесса изучения языка, улучшения качества обучения и упрощения процесса проверки знаний.

Если говорить об отечественных нейросетях, то стоит обратить вниманием на нейросеть Kandinsky 2.1, модель семейства генеративных моделей от SberDevices и Sber AI, способную всего за несколько секунд создавать высококачественные изображения по их текстовому описанию на естественном языке. На уроках используем при создании иллюстративного материала к изучаемому (визуализация стихотворений русской классики, продуцирование уникальных изображений для презентаций без нарушения авторских прав). Однако тексты XX века хоть и поддаются визуальной иллюстрации нейросетью без проблем, то произведения XVIII-XIX веков, к сожалению, многое искажают. Нейросеть обрабатывает контент современного гораздо больше в объемном соотношении, нежели того, классического, ушедшего в пассивный словарный запас, а по этой причине и ее визуальные интерпретации произведений классиков «золотого» века выглядят зачастую нелепо:

(Иллюстрация Лермонтовских строк нейросетью Kandinsky)

В чем проблема? В детализации текстового запроса.

Чтобы он был качественно интерпретирован, потребуется подробно прописать каждый образ/объект из произведения, но это уже вторичный текст, созданный интерпретатором. Неудачный опыт можно применить как «образовательный потенциал», показывая, как важно иметь представление об объекте (предмете, образе) и его визуальной составляющей, а это целое направление работы на уроках литературы, на практических заданиях по изучению

устаревшей лексики или фразеологизмов на уроках русского языка. Сама модель Kandinsky 2.1 позволяет выбрать масштаб изображения и его стиль от цифровой живописи до имитации «кисти» известных художников. В любом случае в качестве мотивирующего элемента урока подобная нейросеть заслуживает внимание.

(Иллюстрация блоковских строк нейросетью Kandinsky 2.1.)

На уроках русского языка интересно выстраиваются задания по работе с фразеологизмами и крылатыми выражениями:

- Голова не варит
- Делить шкуру неубитого медведя
- Картофель в мундире
- Ясен пень

Соотнесение понятий и его визуального отображения предлагает нам еще (https://quickdraw.withgoogle.com/?locale=ru) «Quick, Draw!» от Google, предлагая игрокам нарисовать изображение объекта или идеи и используя уже искусственный интеллект в виде нейронной сети, чтобы угадать, что представляют собой рисунки.

Можно предложить детям ресурс (https://ru.akinator.com/")«Загадки Акинатора», способный угадывать героев литературных произведений. Популярность у детей очевидна. Программа обучается, прощает ошибки, умеет подбирать вопросы, одним словом - модель искусственного интеллекта. Ресурс можно использовать в качестве мотивационного элемента на любых уроках.

(Пример работ «Акинатора»)

Говоря об искусственном интеллекте, следует обратить внимание на инструмент (https://www.myheritage.com/deep-nostalgia?lang=RU) «Deep Nostalgia» от «MyHeritage». Это технология создания видео с анимацией лиц на фотографиях и просмотра реалистичного видеоролика - превосходный ресурс для уроков. Мы можем «оживить» портреты классиков литературы и любых других известных личностей.

Искусственный интеллект (ИИ) на уроках русского языка может помочь в следующем:

- **Персонализация обучения**. ИИ позволяет создавать индивидуальные учебные траектории для каждого ученика, учитывая его уровень знаний, темп усвоения материала и предпочтения.
- **Автоматизация рутинных задач**. Проверка письменных работ, создание тестов и упражнений, подбор дополнительной литературы — всё это может быть автоматизировано с помощью ИИ, освобождая время учителя для более творческой работы.
- **Улучшение обратной связи**. ИИ может анализировать ответы учеников и предоставлять им подробную обратную связь, помогая им лучше понять свои ошибки и найти пути для их исправления.
- **Развитие навыков критического мышления**. ИИ-инструменты могут быть использованы для формирования у учеников навыков анализа информации, оценки аргументов и выработки собственного мнения.
- **Повышение мотивации**. Интерактивные задания и игры, созданные с помощью ИИ, делают процесс обучения более интересным и увлекательным, повышая мотивацию учеников.
- **Анализ текстов**. ИИ-инструменты позволяют анализировать литературные произведения, выявляя ключевые темы, персонажей и стилистические особенности.
- **Генерация текстов**. ИИ может генерировать тексты на заданную тему, что может быть полезно для развития творческих навыков у учеников.

Важно помнить, что ИИ не может полностью заменить учителя, а должен выступать в роли его помощника, дополняя традиционные методы обучения.

Применение нейросетевых технологий на уроках русского языка и литературы открывает перед педагогами и обучающимися новые горизонты. Однако важно помнить, что эти технологии должны дополнять традиционные методы обучения, а не заменять их.

Грамотное сочетание современных технологий и классического подхода позволит создать оптимальный результат в изучении и обучении конкретного школьного предмета.

Нейросетевые технологии стремительно развиваются, и их применение в образовании становится все более актуальным. Использование нейросетей (ИИ – искусственного интеллекта) на уроках русского языка и литературы открывает множество возможностей для учителей и обучающихся, позволяя сделать учебный процесс более интересным, интерактивным и продуктивным.

Как это работает?

Нейросети обучаются на огромных массивах текстовых данных. Анализируя различные стили, авторов и жанры, они выявляют закономерности, характерные для каждого из них. Впоследствии, когда нейросеть сталкивается с новым текстом, она сравнивает его с уже известными образцами и выявляет сходства и различия.

Применение нейросетей в литературном анализе:

Определение авторства: Нейросети могут помочь определить автора анонимного текста, сравнивая его стиль с известными произведениями.

Выявление жанра: Определение жанра текста (роман, поэзия, драма) и его поджанра.

Анализ лексики: Выявление характерных лексических особенностей автора, частотность использования определенных слов и выражений.

Изучение синтаксиса: Анализ структуры предложений, длины фраз, использования различных синтаксических конструкций.

Определение эмоциональной окраски текста: Выявление преобладающих эмоций, тональности текста.

Сравнительный анализ: Сравнение стилей разных авторов или произведений одного автора, написанных в разные периоды.

Примеры использования:

Анализ поэзии: Определение метрического размера, рифмы, стихотворного размера, а также выявление характерных для автора поэтических приемов.

Анализ прозы: Определение стиля повествования, характера героев, особенностей композиции.

Несмотря на ограничения, нейросети являются мощным инструментом для литературного анализа. Они позволяют исследователям получать новые знания о текстах и открывают новые возможности для изучения литературы

Список использованной литературы

1. "Инновационные технологии на уроках русского языка",/Иванова, А. / 2021г. Академия, 2003. – 102 с.

2. "AI и преподавание: методические подходы", /Джонсон, М. /2020.-17с.

3. "Современные технологии в обучении", 2023./ Петров, В./ Алматы, 2023.-25с.

ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Есмуханова Айнур Наурызбаевна

Ж.Ташенов атындағы 68 ЖББОМ информатика пәні мұғалімі

Қазіргі заманда сапалы білім – әр халықтың, әрбір жеке тұлғаның болашағын айқындайтын негізгі факторлардың біріне айналуда.Білімнің жоғары деңгейін ұстап тұру – әрбір қоғамның өзінің ғылыми-техникалық прогресін, экономикалық дамуын және азаматтардың әл-ауқатын қамтамасыз етуге ұмтыла отырып, алдына қоятын міндеті. Осы тұрғыда заманауи технологияларды, атап айтқанда жасанды интеллектті (ЖИ) пайдалану білім беру үдерісін өзгертуде басты рөл атқара бастады.

Жасанды интеллект – адамның интеллектуалдық қабілетін талап ететін тапсырмаларды орындауға қабілетті компьютерлік жүйелерді құрумен айналысатын информатика саласы. Соңғы жылдарда ЖИ медицина мен өндірісте, көлік пен ойын-сауықта, адам өмірінің көптеген салаларына мықтап енді. Бірақ жасанды интеллект қолданудың ең перспективалы және маңызды бағыттарының бірі білім беру болып табылады.

Алдымен білім берудегі жасанды интеллект дегеніміз не және осы салаға қандай технологиялық компоненттер кіретінін анықтайық. Көптеген зерттеушілер әртүрлі аспектілерге, соның ішінде машиналық оқытуға, нейрондық желілерге және деректерді өндіруге, олардың адамдардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын интеллектуалды жүйелерді құрудағы рөліне назар аударды. Білім берудегі жасанды интеллект анықтамасы оқу процесін жақсарту және білім беру мүмкіндіктерін байыту үшін адамның интеллектіне еліктеп, арттыруға арналған технологиялық әдістер мен жүйелерді пайдалануды қамтиды. Білім берудегі жасанды интеллект әдетте келесі аспектілерді қамтиды:

Machine Learning: Бұл компьютерлік жүйелерге деректер мен тәжірибені талдау арқылы бейімделуге және жақсартуға мүмкіндік беретін ЖИ бөлімшесі. Білім беруде машиналық оқытуды әр оқушының қажеттіліктері мен оқу стиліне жауап беретін бейімделген оқыту платформаларын жасау үшін пайдалануға болады.

Нейрондық желілер: ЖИ-дегі нейрондық желілер мидың құрылымы мен қызметін модельдейді, жүйелерге үлгілерді тануға, мәтінді талдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Білім беруде оларды дауысты, мәтінді және кескінді тану үшін қосымшаларды жасау үшін, сондай-ақ жекелендірілген оқыту үшін пайдалануға болады.

Виртуалды көмекшілер және білім беру қолданбалары: ЖИ ақпаратты, оқу материалдарын және тапсырмаларды қамтамасыз ету арқылы студенттерге оқу процесінде көмектесетін виртуалды мұғалімдер мен білім беру қолданбаларын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Деректерді талдау: ЖИ үлгілер мен трендтерді анықтау үшін деректердің үлкен көлемін талдау жолдарын қамтиды. Білім беруде деректерді талдау оқушылардың үлгерімін бағалау, оқу қажеттіліктерін болжау және оқу бағдарламасын оңтайландыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Робототехника және автоматтандыру: ЖИ пайдаланатын робототехника студенттерге ғылым, технология, инженерия және математика (STEM) салаларындағы дағдыларды дамытуға көмектесетін білім беру роботтарын жасау сияқты білім беру мақсаттарында жүзеге асырылуы мүмкін.

Білім берудегі жасанды интеллект оқу процесін қол жетімді, жекелендірілген, интерактивті және тиімді ету арқылы жақсартуға бағытталған. Ол мұғалімдерге, студенттерге және оқу орындарына жылдам өзгеретін цифрлық дәуірге бейімделуге көмектеседі және білім сапасын келесі деңгейге көтереді.

Мектептерде жасанды интеллектті қолдану.Мектептерде жасанды интеллектті қолдану мұғалімдер үшін оңтайлы шешім болып келеді. Өйткені ЖИ мұғаілімнің жұмысын жеңілдетеді.Сабақ жоспарын құрудан бастап , кезкелген құжатты өңдеуге дейін. Сонымен қатар жасанды интеллект мектептердегі оқу үдерісінің әртүрлі аспектілерін автоматтандыруда қолданылады: оқу материалдарын басқаруда; электрондық тесттер мен бағалаулар жүйесінде; әкімшілік тапсырмаларды басқаруда; кері байланысты басқару жүйелерінде;оқушылардың үлгерімі мен тәртібі туралы есептерді автоматты түрде жасауда; қабылдау және қабылдау процесін автоматтандыруда және т.б.

Жасанды интеллектті мектептегі білім беруде сәтті қолданудың нақты жағдайлары мен оқиғаларын ұсыну маңызды. Себебі, жасанды интеллект кез келген саланы табысқа жеткізе алады, мысалы:

1. Khan Academy:

Khan Academy – оқу материалдары мен тапсырмаларды қамтамасыз ету үшін ЖИ-тіқолданатын танымал платформа. Жүйе оқушының деңгейіне бейімделіп, математика, жаратылыстану және басқа да пәндерді оқыту үшін жекелендірілген ұсыныстар береді.

2. Duolingo:

Duolingo – үйрену тәжірибесін пайдаланушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеу үшін ЖИ-ті қолданатын тіл үйрену қолданбасы. Жүйе тіл дағдыларын жақсарту үшін әртүрлі жаттығулар мен кері байланыс ұсынады.

3. Carnegie Learning:

Carnegie Learning – жекелендірілген оқу жоспарларын жасау үшін ЖИ пайдаланатын математикалық білім беру бағдарламаларын қамтамасыз етеді. Бұл оқушылардың математикаға деген сенімділігін және дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Coursera:

Coursera – жетекші университеттер мен институттардың курстарын ұсынатын онлайн оқыту платформасы. Жасанды интеллект тапсырмаларды бағалау және қайта қарау және студенттердің қызығушылықтары мен мақсаттарына сәйкес келетін курстарды ұсыну үшін қолданылады.

5.ScribeSense:

ScribeSense – сабақтар мен дәрістерді автоматты түрде транскрипциялау үшін ЖИ қолданатын қолданба. Бұл мұғалімдерге оқу материалдарының мәтіндік нұсқаларын оңай алуға және оларды талдауға мүмкіндік береді.

Осы мысалдардың әрқайсысында ЖИ оқытуды жекелендіруде, кері байланысты қамтамасыз етуде және білімге қолжетімділікті жеңілдетуде рөл атқарады. Олар сонымен қатар әртүрлі білім беру сценарийлерінде ЖИ пайдаланудың артықшылықтары мен тиімділігін көрсетеді.

Жасанды интеллект біздің өміріміздің барлық саласына еніп жатқан керемет қуатты құрал және білім де артта қалмайды. Біз ЖИ қазірдің өзінде білім беру процесіне қалай оң өзгерістер енгізіп жатқанын және мұғалімдерге жаңа мүмкіндіктер беріп жатқанын қарастырдық. Дербес оқыту, процестерді автоматтандыру, деректерді жинау және талдау, виртуалды мұғалімдер мен білім беру қосымшаларын жасау білім беру сапасын арттырады және пайда әкеледі.

Жасанды интеллект білім берудің ажырамас бөлігіне айналуда, біздің оқу және табысқа жету жолын өзгертеді. Қиындықтарға қарамастан, осы саладағы ілгерілеудің келешегі жігерлендіреді, қазіргі заманғы әлемнің қажеттіліктерін көрсететін неғұрлым қолжетімді, жекелендірілген және сапалы білім беруге жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегі оқыту қолданбалары: ағымдағы тенденцияларға шолу». International Journal of Educational Technology, 7(1), 32-45.
2. Джонсон, А. (2019). «ЖИнегізіндегі білім берудегі этикалық ойлар». Білім беру этикасы, 12(2), 45-58.
3. Ғаламтор материалдары

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Жанкина Гүлбану Қосайқызы
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы,Қаражар ауылы
Қаражар орта мектебінің химия -биология пәні мұғалімі

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Ғылым мен технологияның дамуы, ақпараттық қоғамның қалыптасуы педагогтардың кәсіби дамуына жаңа талаптар қояды. Білім беру саласындағы жаңашылдықтар мен трендтер мұғалімдердің үздіксіз білім алуын, кәсіби құзыреттілігін арттыруын және инновациялық әдістерді меңгеруін қажет етеді.

Педагогтың кәсіби дамуының маңыздылығы

Педагогтың кәсіби дамуы – білім беру сапасын арттырудың негізгі факторы. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның пәндік білімімен, педагогикалық шеберлігімен, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеруімен және тұлғалық қасиеттерімен анықталады. Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушылардың жеке дамуына ықпал ететін, шығармашылық қабілеттерін ашатын жетекші тұлға болуы тиіс.

Қазіргі трендтер

1. Цифрлық технологияларды қолдану

Білім беру процесінде цифрлық технологияларды пайдалану мұғалімдердің кәсіби дамуының маңызды бағытына айналды. Онлайн платформалар, интерактивті құралдар, виртуалды зертханалар және басқа да цифрлық ресурстар оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Мұғалімдерге цифрлық сауаттылықты дамыту, жаңа технологияларды меңгеру және оларды тиімді пайдалану қажет.

2. Өмір бойы білім алу (Lifelong Learning)

Педагогтардың үздіксіз кәсіби дамуы өмір бойы білім алу қағидатына негізделеді. Мұғалімдер жаңа білім мен дағдыларды меңгеру арқылы өз кәсіби деңгейін көтеріп, білім беру саласындағы өзгерістерге бейімделе алады. Өмір бойы білім алу мұғалімдердің кәсіби өсуіне, шығармашылық әлеуетін дамытуға және оқушылардың қажеттіліктеріне жауап беруге мүмкіндік береді.

3. Инновациялық оқыту әдістері

Қазіргі білім беру жүйесінде оқытудың инновациялық әдістері кеңінен қолданылады. Жобалық оқыту, проблемалық оқыту, сараланған оқыту, флиппед-класс және басқа да әдістер оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың сыни ойлау қабілетін дамытады. Мұғалімдерге осы әдістерді меңгеру және оларды тиімді қолдану кәсіби дамудың маңызды аспектісі болып табылады.

4. Жеке білім беру траекториясы

Әрбір мұғалімнің кәсіби дамуы жеке білім беру траекториясына негізделуі тиіс. Бұл мұғалімнің өз кәсіби қажеттіліктеріне, мүдделеріне және мақсаттарына сәйкес білім алуын білдіреді. Жеке траектория мұғалімнің өзін-өзі дамытуына, кәсіби өсуіне және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері мұғалімдердің үздіксіз білім алуын, цифрлық технологияларды меңгеруін, инновациялық әдістерді қолдануын және жеке білім беру траекториясын құруын талап етеді. Бұл бағыттар мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырып, білім беру сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Әр мұғалім білім беру саласында қоғамның дамуының басты айғағы болып саналатын ақпараттық - коммуникативтік технологияларды ұтқыр қолдана білсе, сабақтың дамытушылық сипаты да тиімді болатындығы сөзсіз.

Зерттеуші ғалым Джон Хэтти де оқыту өнері және оның басты табыстары «бұдан әрі не болады» дегенмен байланысты деп атап көрсеткен екен (Көзге көрінетін оқу. Джон Хэтти (2009)). Мен оқушылардың оқыту мен оқу барысындағы әрекеттерін бақылай отырып, жаңадан жаңаны тапқан әрбір сабақтарым арқылы оқыту өнерінің қыры мен сырын өзіме жаңалық ретінде аша алатынына және оқытуда табыстарға жететініме сенімді болдым.

Мен өз тәжірибемді жинақтап, ғылыми негізделген түрде тиімді әдіске айналдырып, болашақта көпшілікке әдістемелік құрал ретінде ұсынғым келеді. Осы жолда мен үздіксіз ізденемін. Өйткені біз қарқынды дамып келе жатқан еліміздің болашағына қызмет ететін адамдарды тәрбиелеушіміз. Сол үшін мұғалімнің кәсіби жетілу жолында үздіксіз ізденуі – ел болашағын өркендетуге қосып жатқан үлесі деп есептеймін.

Пайдаланылған әдебиеттер
1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. «Педагогикалық білім берудің қазіргі заманғы трендтері» мақаласы, Aikyn.kz.
4. «Білім берудің жаңа парадигмасы жағдайында педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттырудың өзекті мәселелері» мақаласы, Taisoigan.kz.
5. «Қазіргі білім берудегі трендтер» мақаласы, Eduindex.kz.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Жуматова Индира Жанаткызы
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің "№5 жалпы білім беретін мектебі" КММ ағылшын тілі пәні мұғалімі

Қазіргі таңда цифрлық біліктілік білім беру саласындағы маңызды бағыттардың бірі екендігі және әлемдік деңгейде қарқынды дамып жатқан бағыт болып табылатындығы баршаға мәлім.

Ағылшын тілі әлемде ең көп қолданылатын халықаралық тілдердің бірі болып табылады. Ағылшын тілін үйрену көптеген адамдар үшін жаңа мүмкіндіктерге жол ашады, ал бұл үрдісті жеңілдету үшін әр түрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Жасанды интеллект (ЖИ) соңғы жылдары білім беру саласында жаңа мүмкіндіктер ұсынуда маңызды рөл атқарып келеді. Оның көмегімен ағылшын тілін үйрену процесі әлдеқайда тиімді әрі қызықты бола түсуде. Жасанды интеллекттің қолданылуы арқылы оқушылар өздеріне қолайлы уақыт пен ортада үйрену мүмкіндігін алады, бұл өз кезегінде оқыту сапасын арттырады.

Ағылшын тілін үйретуде жасанды интеллектті тиімді қолданудың мақсаты — оқыту үдерісін персонализациялау, оқушылардың тіл үйрену дағдыларын жақсарту және олардың ағылшын тіліндегі жазу, сөйлеу, тыңдалым және оқылым дағдыларын дамыту. Жасанды интеллект құралдары оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу қабілетін арттырып, білім алу процесін жеңіл әрі тиімді етеді.Жасанды интеллекттің ағылшын тілін үйренудегі рөліне тоқталсам, олбілім беру саласындағы қолданылуы, әсіресе тіл үйрену бойынша түрлі бағдарламалар мен қосымшалар түрінде кеңінен таралған. Олардың ішінде ең танымал құралдар:

D-ID — бұл жасанды интеллект (AI) және компьютерлік көру технологиялары саласындағы бірегей компания. Оның негізгі мамандандыру саласы — терең оқыту (deep learning) мен бейнелерді өңдеу арқылы өмірлік бейнемазмұнды жасаудағы инновациялық шешімдер. D-ID компаниясы жасанды интеллекттің көмегімен бет әлпетін анимировать ету, сөйлеу мен әрекеттерді синхрондау және бейнелерді өңдеудің жаңа жолдарын ұсынады. Мен іс-тәжірибемде D-ID технологиясы бейнемазмұнды өңдеу барысында нақты адамның бет әлпетін өзгертіп, сонымен қатар оның эмоцияларын, қозғалыстарын және сөйлеуін табиғи түрде анимациялауға тиімді қолдандым. Бұл жасанды интеллект әдетте видео контентті жасауда өте көмекші құрал болып табылады. Сабақтың кіріспе бөлімінде қолданып, оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттыруға бірден-бір себеп және оқушылардың ішкі уәжі оянады.

1-сурет. D-ID жасанды интеллектісін қолданып кейіпкерге жан бітіру.

Grammarly - бұл ғылшын тіліндегі жазу дағдыларын жақсартуға көмектесетін тағы бір ЖИ құралы. Grammarly оқушының жазған мәтіндерінде грамматикалық және стилистикалық қателерді автоматты түрде анықтап, оларды қалай түзетуге болатынын түсіндіреді.

Grammarly-дің ағылшын тілін үйренушілер үшін маңызы

Grammarly ағылшын тілі сабағында үлкен көмекші құрал болып табылады. Ол оқушыларға:

Грамматикалық қателерді тез анықтап, түзетуге мүмкіндік береді.

Сөздік қорын кеңейтуге көмектеседі: жаңа сөздер мен синонимдер ұсынып, мәтіндерді байытады.

Қателер мен қиындықтарды түсінуге мүмкіндік береді: әр қате үшін нақты түсініктемелер мен мысалдар ұсынылады, бұл оқушының білімін тереңдетеді.

Capilot- бұл OpenAI компаниясы әзірлеген жасанды интеллекттің бір түрі, ол мәтіндермен жұмыс істеу, сұрақтарға жауап беру, мәтіндер мен бағдарламаларды түзету, сондай-ақ идеялар мен шығармашылық жұмыстар жасау үшін қолданылуы мүмкін. Ағылшын тілі пәнінде Capilot-ті қолдану оқушылардың тіл үйрену процесін анағұрлым тиімді әрі қызықты ете алады. Оны оқу үдерісінде келесі тәсілдермен пайдалану мүмкіндігі бар:

1. Жазу дағдыларын дамыту

Capilot мәтіндерді түзету мен өңдеу үшін өте пайдалы құрал болып табылады. Оқушылар өз жазған эсселері мен шығармаларын Capilot арқылы тексеріп, грамматикалық, орфографиялық және стилистикалық қателерін анықтай алады. Бұл оқушылардың тіл үйрену үдерісін тездетіп, дұрыс жазу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Мысалы, оқушы ағылшын тілінде эссе жазады, содан кейін Capilot тексеріп, грамматикалық қателер мен жақсартуға болатын жерлерді көрсетеді. Бұл оқушының өз қателерін түсініп, қайтадан дұрыс жазуға мүмкіндік береді.

2. Сөйлеу дағдыларын дамыту

Capilot тек жазу ғана емес, сөйлеу дағдыларын дамытуда да қолданылуы мүмкін. Оқушы Capilot-пен сөйлесіп, сұхбаттасу дағдыларын жетілдіре алады. Оған әртүрлі тақырыптар бойынша сұрақтар қоюға болады, ал Capilot жауап береді. Бұл тіл үйренушілердің ағылшынша сөйлеу тәжірибесін жақсартады. Мысалы, оқушы Capilot-пен ағылшын тілінде сұхбаттасып, өзінің сөйлеу дағдыларын тәжірибе жүзінде жетілдіре алады. Оқушының сұрақтарына жауап беріп, жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын үйренеді.

3. Лексикалық қорды кеңейту

Capilot жаңа сөздер мен фразаларды үйренуде және тілдік құрылымдарды түсінуде көмектеседі. Оқушылар Capilot-қа сөздің мағынасын, қолданылуын немесе синонимдерін сұрап, өз лексикалық қорын кеңейте алады. Мысалы,оқушы ағылшын тіліндегі бір сөздің мағынасын сұрап, Capilot-тан оның синонимдері мен қолданылу мысалдарын алады. Мысалы, "happy" сөзінің синонимдерін сұрап, оның қолданылу үлгілерін көре алады.

4. Оқылым дағдыларын дамыту

Capilot оқушыларға ағылшын тілінде мәтіндерді түсінуге көмектеседі. Оқушыға мәтінді талдап, сұрақтар қою арқылы оның түсінігін тексеруге болады. Бұл әсіресе оқылым дағдыларын жақсарту үшін пайдалы. Мысалы, оқушы ағылшын тіліндегі мәтінді оқып, оны

Capilot арқылы талқылайды. Capilot мәтін бойынша сұрақтар қойып, түсініктеме береді. Оқушы мәтінді жақсырақ түсініп, дұрыс жауап беруге тырысады.

5. Сөздік қорының жаттығуларын жасау

Capilot сөздік қорды жаттықтыру үшін әртүрлі тапсырмалар мен жаттығулар жасауға көмектеседі. Оқушылар жаңа сөздермен жұмыс істеп, оларды сөйлемдерде қолдануды үйренеді. Capilot арқылы оқушы сөздердің синонимдері мен антонимдерін таба алады. Мысалы, оқушы Capilot-тан белгілі бір сөздің синонимдерін немесе антонимдерін сұрайды. Ол әрбір жаңа сөзді контексте пайдалану арқылы сөздік қорын тереңдетеді.

6. Грамматика мен ережелерді түсіндіру

Capilot грамматикалық ережелерді түсіндіруге өте тиімді құрал бола алады. Оқушылар өздеріне түсініксіз грамматикалық ережелерді Capilot-тан сұрап, нақты түсініктемелер мен мысалдар ала алады. Мысалы, оқушы ағылшын тіліндегі уақытша етістіктердің (tenses) қолданылуы туралы сұрақ қояды. Capilot грамматикалық ережелерді түсіндіріп, нақты мысалдармен көрсетуі мүмкін.

7. Шығармашылық жазу тапсырмалары

Capilot шығармашылық тапсырмалар жасау үшін де қолданылуы мүмкін. Оқушылар белгілі бір тақырып бойынша эссе, әңгіме немесе өлең жаза алады, ал Capilot оларды түзетіп, жақсырақ жасау үшін ұсыныстар береді. Мысалы, оқушыға тақырып беріледі, мысалы, "Ағылшын тілін үйренудің маңызы". Оқушы эссе жазады, кейін Capilot түзетіп, оны жақсарту үшін ұсыныстар береді.

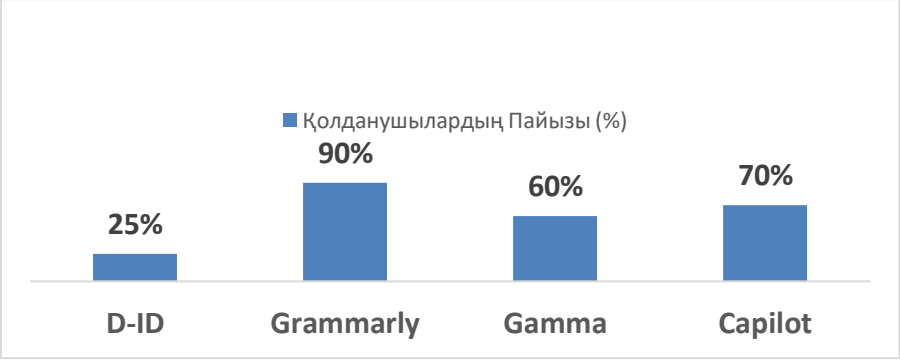
2-сурет. ЖИ арқылы әзірленген суреттер

Capilot жасанды интеллектін ағылшын тілі пәнінде тиімді қолдану оқушылардың тіл үйрену үдерісін барынша жеңілдетеді және қызықты етеді. Оны жазу, сөйлеу, оқылым және тыңдалым дағдыларын дамытуда қолдану арқылы оқушылардың тілдік қабілеттерін жақсартуға болады. Сонымен қатар, Capilot оқушыларға жеке қажеттіліктеріне сәйкес білім алу үшін қолайлы жағдайлар жасайды, бұл олардың ағылшын тілін меңгеруін тездетеді.

Жас мамандардың арасында жасанды интеллект құралдарына қатысты пікірлерін, қолдану тәжірибелерін және олардың кәсіби өмірде қолдану тиімділігін анықтау мақсатында сауалнама алынды. Сауалнама қорытындысын келесідей баяндауға болады.

1-кесте. Сауалнама қорытындысы.

2-

Жас мамандар арасында жасанды интеллект құралдарын қолдану әлеуеті жоғары. Grammarly мен Capilot сияқты құралдар жұмыс процесін оңтайландырып, тілдік дағдыларды дамытуда тиімді көмек көрсетеді. Gamma мен D-ID құралдары шығармашылық және визуализация салаларында маңызды рөл атқарады. Алайда, кейбір құралдардың функционалдығын жетілдіру және олардың тиімділігін арттыру қажет.

Жасанды интеллекттің ең үлкен артықшылығы – ол оқыту процесін жеке қажеттіліктерге бейімдей алады. Әр оқушының деңгейі мен қарқыны әр түрлі болғандықтан, ЖИ қолданатын жүйелер оқушылардың білімін автоматты түрде талдай отырып, олардың әлсіз тұстарын анықтап, жеке оқу жоспарын құра алады. Бұл әсіресе тіл үйренушілердің жеке қажеттіліктерін ескеру үшін өте тиімді.

Жасанды интеллекттің ағылшын тілін оқытуда қолданылуы оқу процесін әлдеқайда тиімді әрі интерактивті етеді. ЖИ негізіндегі платформалар мен қосымшалар тіл үйренушілерге нақты уақыттағы кері байланыс ұсына отырып, олардың білімін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, ЖИ оқу процесін жекешелендіріп, әрбір оқушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес тиімді оқу бағдарламасын ұсына алады. Осының арқасында ағылшын тілі үйрену үдерісі жеңілдетіліп, қызықты әрі жан-жақты болады.

Жасанды интеллекттің білім беру саласындағы келешегі зор, әрі бұл технологиялар ағылшын тілін үйренуді жаңа деңгейге көтереді. Сондықтан тіл үйренушілерге тиімді әрі интуитивті құралдарды ұсынатын ЖИ платформаларын одан әрі дамыту маңызды.

Пайдаланға әдебиеттер:

1. Өмірбекова, Н. (2020). Жасанды интеллекттің ағылшын тілін үйретудегі рөлі. ҚазҰУ хабаршысы.

2. Сәрсенова, Б. (2019). Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды қолдану. Алматы: Қазақ университеті.

3. Цифрландыру – серпінді дамудың өзегі // URL: https://egemen.kz/article/169759 tsifrlandyru-%E2%80%93-serpindi-damudynh-ozegi (қаралым мерзімі: 27.03.2021)

4. 2. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ ресми сайты // URL: https://www.nis.edu.kz/ru/press-center/news/?id=9336 (қаралым мерзімі: 27.03.2021)

5. 3. Хакимова Т.Жасанды интеллекті іс жүзінде пайдалану. ИНФОРМАТИКА НЕГІЗДЕРІ.Республикалық- ғылыми әдістемелік журнал.№1,Алматы,2012ж.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС – ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

Жумашева Динара Амантаевна
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы "SMART BILIM" мектеп - гимназиясынің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Қазіргі таңда қоғамда болып жатқан өзгерістерге байланысты қоғам шығармашыл әрекет пен шығармашыл тұлғаға мұқтаж екенін күнделікті өмірдің өзі дәлелдеуде,осыған орай бүгінгі күні білім беру мекемелері мен ұстаздарға үлкен талап қойылуда.Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты – шынайы өмірде оқушылардың ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін қалыптастыру болып табылады.

Жаңаша көзқарастардың дамуы шетел тілін оқыту, дамытуға ықпалын тигізуде. Білім алушылардың жан–жақты дамуына, сапалы білім алуына,

Өмірде жақсы көрсеткіштерге қол жеткізуінде ағылшын тілін жақсы менгеруінің маңызы үлкен.Осыған орай қазіргі заманға сай ағылшын тілін тиімді үйретуге мүмкіндік беретінкөптеген әдістер пайда болды. Сондықтан, әр мұғалім өзінің шығармашылығын дамыта отырып озық іс-тәжірибелерді пайдалана білуі тиіс.

Еліміздің шет елдермен қарым-қатынасымыз күшейіп отырған қазіргі кезде оқушылардың шет тілінеқызығушылығын, білімге құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру әрбір шетел тілі мұғалімінің міндеті.Демек, балаларымыздың ағылшын тілін білуі – уақыт талабы.

Ағылшын тілін саналы меңгерту, оны өз деңгейінде қажеттілікке айналдыру, бір жылғы мәселе емес, сондықтан ағылшын тілін оқыту ісімен шұғылданатын мамандар арасында туындайтын бір сұрақ: ағылшын тілінде өз ойын ауызша және жазбаша еркін жеткізе алуға қалай үйрету керек? Оқушыны ынталандыру үшін қандай әдіс-тәсілдерді, технологияларды қолданған жөн?

Қазақ әдебиетінің классигі, ұлы атамыз Абай Құнанбайұлы: «Шәкірттерің жақсы оқу үшін, оның оқуға деген ынтасы және қызығушылығы зор болу керек», — деген. Расында да, тек ғана жігерлі, әр нәрсені үнемі білгісі келген, табандылығын, шыдамдылығын көрсеткен адам ғана мақсатына жетеді.

Тәжірибелер жинақтала келе жаңадан жаңа туындайтын сияқты. Американдық ұстаз Линданың «Оқытудың бұрынғы әдіс - тәсілдері –бүгінгі әдістеріміздің ата –анасы » дегеніндей, жаңа технологияларды меңгеру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Заман талабына сай технологияларды қолдану ауқымы, түрлері өзгеріп отырады. Бірақ, ең басты технологияларды тиімді, жүйелі қолдану керек. Инновациялық технологиялар : - жобалау технологиясы ; - саралап даралап оқыту; - дамыта оқыту технологиясы; - модульдік оқыту технологиясы; - сын тұрғысынан ойлауды дамыту; - сатылай кешенді талдау; - деңгейлеп оқыту технологиясы. Инновациялық технология нәтижелері:

1. Түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі. 2. Оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады.

3. Олардың әрқайсысының деңгейін анықтай аласың. 4. Оқушылардың көбін бағалауға мүмкіндік аласың. 5. Оқушыларды ізденіске баулып, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді. 6. Оқушылардың қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады. 7. Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауда, өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастырады.

Қазақтың рухани көсемі А.Байтұрсынов «Мұғалім әдісті көп білуі керек,оларды сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек»деген деген сөзін басшылыққа ала отырып,мен өз сабақтарымда жаңа технология әдістерін мумкіндігінше пайдаланып отырамын. Атап айтқанда «Деңгейлеп,саралай оқыту», «Ұжымдық», «Ойын технологиясы», «Модульдік технология» тағы басқа технология элементтерін бағдарлама мазмұнына орай пайдаланып отырамын.Осы технологиялардың ішінде оқушының ойлау қабілетін дамытуға ықпал ететін жаңаша оқытудың бір түрі-оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.

азу. Сын тұрғысынан ойлау технологиясымен жұмыс істегенде оқушы нені үйренеді?1.Ұжымдық,топтық,жұптық жұмыс істеу дағдылары қалыптасады. 2.Білімді өз бетінше іздеуге,салыстыра болжауға,ойын еркін жеткізе білуге дағдыланалды. 3.Оқушы сабақтың басынан бастап білімді игеруге белсене кіріседі. 4. Сабаққа қызығушылығы төмен оқушыларда ерекше белсенділік пайда болады. 5. Өзін-өзі бағалауға,саралауға.6.Ғылыми жұмыспен айналысуды үйренеді. 7. Өз «менін»қалыптастыруға үйренеді.

Сабақ үрдісінде оқушыларға ойынның мақсаты мен талаптары, ережесі толық түсінікті болуы өте маңызды рөл атқарады. Ойын әдісі арқылы оқыту олардың, пәнге деген қызығуын арттырамыз, өз ойын, пікірін, көзқарасын білдіруге, екінші бір адамның жауабын тыңдап, оны толықтыруға, жетістіктері мен кемшіліктерін айта білуге жаттығады. Жақсы құрастырылған және де үздік әдіспен ұйымдастырылған ойын практикалық, тәрбиелік және дамытушылық жағынан оқыту тәсілі болып табылады. Оқытушы ойынның жүру барысында оқушылардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар оларды ойын үстінде дұрыс шешім қабылдай білуге жетелеуі маңызды болып табылады.

Бұл ретте білім мен тәрбиені ұштастыра отырып оқушылардың бойында өзіне сын тұрғысында қарау түсінігін қалыптастыруға күш салуымыз қажет. Ол үшін әңгіме,

пікірталас, және басқа әдіс –тәсілдерді, сондай –ақ ролдік, іскерлік ойындарды енгізіп отырған жөн.

Педагогикалық технологияларды талдау барасында мына факторлар ескерілуі керек: - Алынып отырған технология сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сай болуы; - Тиімділігі, жүйелігі және басқа жақтары. XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Ағылшын тілі – XXI ғасырдың тілі.Бұл тіл қазақты дүниеге танытатын, әлемдік деңгейге шығаратын тіл.

Еліміздің шет елдермен қарым-қатынасымыз күшейіп отырған қазіргі кезде оқушылардың шет тілінеқызығушылығын, білімге құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру әрбір шетел тілі мұғалімінің міндеті.Демек, балаларымыздың ағылшын тілін білуі – уақыт талабы

Шәкірттерінің сабақтағы белсенді іс-әрекеттерін ұйымдастыру, ойлау,шығармашылық, ізденіс қабілеттерін дамыту арқылы білім сапасын көтеруде ойын технологиясын пайдаланудың мәні зор. Ойын технологиясын сабақта дұрыс қолдана білу керек. Санына емес сапасына назар аударған жөн.

Ойын технологиясын қолдану арқылы барлық мәселе шешіле қалды деп айту дұрыс емес.Дегенмен,қиындықтар азаяды.

Мұғалім үнемі ізденіс үстінде болу керек.Сонымен қатар,кроссвордтар, ребус, жұмбақтар, жаңылтпаштарды тез әрі дұрыс айттыру арқылы оқушылардың тілдері жаттығады, логикалық ойлау қабілеттері дамиды, шапшаң ойланатын болады.Сергіту сәтін ұйымдастырған кезде «happy song », «Bingo» «If you happy», «Hello how are you» т.с.с.сияқты әндерді бейнеге қарап тұрып орындатса, оқушылар сергіп ,қызығушылықтары оянар еді деп ойлаймын.Бір жағынан, тілдері жаттығады,екінші жағынан, ағылшынша әндер жаттайды. Ағылшын тілін оқытуда ең алдымен тәжірибелік мақсат қойылады, оған оқушылардың сөздік қорларын байыту, сауатты жазуға үйрету, сөйлесуге, көргендерін, естігендерін әңгімелеп беруге үйрету қажет. Ал бұл іс-әрекеттерді сауатты да дұрыс жүзеге асыру үшін грамматикалық жұмыс жүргізілуі керек.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Пән мұғалімдері арасында да үнемі үзілмес байланыс болуы керек деймін. Мысалы: қазақ тілі, орыс тілі және ағылшын тілі мұғалімдері бір тақырыпты бір уақытта бастап, пәндер арасында тым құрығанда атауларын бала үш тілде біліп, байланыстыра отырып тіркес, сөйлем, қысқа біліп, байланыстыра отырып тіркес, сөйлем, қысқа әңгіме құра білсе бір оқу жылы ішінде біршама жетістікке жетер еді демекпін. Диалог – сөйлесудің ең негізгі түрі болып саналады. Адамдар арасындағы қарым-қатынас амандасудан басталады. Мұғалім сабаққа кіргеннен оқушылармен диалогта болады. Оқушыларға белгілі бір тақырыпта тапсырмалар беру арқылы сұхбаттар құрылады.

Ағылшын тілін оқытуда ең алдымен тәжірибелік мақсат қойылады, оған оқушылардың сөздік қорларын байыту, сауатты жазуға үйрету, сөйлесуге, көргендерін, естігендерін әңгімелеп беруге үйрету қажет. Ал бұл іс-әрекеттерді сауатты да дұрыс жүзеге асыру үшін грамматикалық жұмыс жүргізілуі керек.

Сабақ үрдісінде оқушыларға ойынның мақсаты мен талаптары, ережесі толық түсінікті болуы өте маңызды рөл атқарады. Ойын әдісі арқылы оқыту олардың, пәнге деген қызығуын арттырамыз, өз ойын, пікірін, көзқарасын білдіруге, екінші бір адамның жауабын тыңдап,

оны толықтыруға, жетістіктері мен кемшіліктерін айта білуге жаттығады. Жақсы құрастырылған және де үздік әдіспен ұйымдастырылған ойын практикалық, тәрбиелік және дамытушылық жағынан оқыту тәсілі болып табылады. Оқытушы ойынның жүру барысында оқушылардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар оларды ойын үстінде дұрыс шешім қабылдай білуге жетелеуі маңызды болып табылады.

Бұл ретте білім мен тәрбиені ұштастыра отырып оқушылардың бойында өзіне сын тұрғысында қарау түсінігін қалыптастыруға күш салуымыз қажет. Ол үшін әңгіме, пікірталас, және басқа әдіс –тәсілдерді, сондай –ақ ролдік, іскерлік ойындарды енгізіп отырған жөн.

Педагогикалық технологияларды талдау барасында мына факторлар ескерілуі керек: - Алынып отырған технология сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сай болуы; - Тиімділігі, жүйелігі және басқа жақтары. XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық.

Оқушылармен жұмыс жүргізгенде грамматикалық, фонетикалық ойындарды дұрыс таңдау керек. Ал, дұрыс таңдау үшін оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін білу керек.Тек қана осы жағдайда ғана ,біз күткен нәтижелерімізге қол жеткізе аламыз.

СОВРЕМЕННЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ: ТРЕБОВАНИЯ XXI ВЕКА

Ибрагимова Таита Султановна
РК Актюбинская область Темирский район поселок Шубаркудык
КГУ «Общеобразовательная средняя школа имени Ж.Кереева» учитель информатики

Аннотация

В условиях стремительных изменений в технологическом ландшафте образование требует от учителя информатики гибкости, готовности к внедрению инноваций и способности ориентироваться в новых образовательных форматах. В данной работе рассматриваются современные компетенции, которые необходимы учителю информатики в условиях цифровизации образовательного процесса, подробно анализируются ключевые аспекты профессии педагога информатики, включая требования к профессиональным знаниям, умениям и навыкам, а также их роль в формировании цифровой культуры учащихся. Особое внимание уделено развитию метапредметных и универсальных компетенций, таких как критическое мышление, цифровая грамотность, этика и безопасность в цифровом пространстве. Доклад также акцентирует внимание на важности постоянного профессионального роста, включая повышение квалификации, участие в профессиональных сообществах и освоение новых технологий. Работа подчеркивает, что успешное освоение этих компетенций способствует не только качественному обучению учеников, но и их подготовке к жизни в цифровом обществе.

В XXI веке информатика занимает особое место в системе образования, становясь не только учебным предметом, но и основой цифровой грамотности, логического и алгоритмического мышления, навыков решения проблем. Стремительное развитие информационных технологий, их проникновение во все сферы жизни, в том числе в образование, предъявляет новые требования к профессиональной деятельности учителя информатики. Учитель информатики, как никто другой, находится в авангарде этих изменений: он первым внедряет новые технологии, экспериментирует с интерактивными форматами уроков, обучает школьников навыкам программирования, цифровой безопасности, работе с большими данными и элементами искусственного интеллекта.

Важным аспектом становится также умение педагога воспитывать критически мыслящего, социально ответственного и цифрово грамотного учащегося, способного ориентироваться в потоке информации, работать в команде, решать нестандартные задачи и адаптироваться к быстро меняющемуся миру. Учитель информатики играет ключевую роль в формировании этих качеств, развивая у школьников не только технические навыки, но и мягкие навыки (soft skills), столь востребованные в XXI веке.

Таким образом, анализ и систематизация современных требований к профессиональным компетенциям учителя информатики представляют собой важную научную и практическую задачу.

Современные научные и методические подходы выделяют следующие **основные группы профессиональных компетенций**, необходимых учителю информатики в XXI веке:

Предметные компетенции. Учитель информатики должен глубоко знать содержание своего предмета и тенденции его развития. Особое значение имеет умение интегрировать новейшие достижения в курс школьной информатики и создавать междисциплинарные связи — с физикой, математикой, технологией, обществознанием и др.

Методические компетенции. Предполагают способность учителя организовать образовательный процесс так, чтобы он был эффективным, доступным и мотивирующим. В рамках этой компетенции важны: владение современными образовательными методиками (проектное обучение, перевернутый класс, STEM/STEAM-подходы, геймификация); умение разрабатывать учебные программы, модули, рабочие тетради, интерактивные задания; создание электронных образовательных ресурсов (презентации, тесты, видеоуроки, симуляторы); применение цифровых платформ; учет индивидуальных образовательных потребностей учащихся, в том числе обучающихся с ОВЗ.

Цифровая грамотность и ИКТ-компетентность.

Коммуникативные и педагогические навыки.

Учитель информатики должен быть не только технарем, но и полноценным педагогом, способным выстраивать эффективное взаимодействие с учениками, коллегами и родителями. Эти компетенции особенно важны в условиях инклюзивного образования и при работе в дистанционном формате.

Навыки саморазвития и обучения в течение всей жизни (lifelong learning)

Учитель информатики должен постоянно совершенствоваться, адаптируясь к новым требованиям: способность к самоанализу и критической оценке своей деятельности; участие в онлайн-курсах, семинарах, профессиональных конкурсах и конференциях; активность в педагогических сообществах, наставничество, ведение профессионального блога или канала; проектная и исследовательская деятельность в области ИКТ-образования.

Таким образом, профессиональная компетентность учителя информатики — это не набор разрозненных знаний и умений, а целостная система, позволяющая эффективно решать педагогические задачи в условиях быстро меняющейся цифровой реальности. Только при условии комплексного развития этих компетенций учитель может стать современным и востребованным специалистом, способным формировать новое поколение цифрово - грамотных граждан.

Также особую роль играют

- Метапредметные и универсальные компетенции учителя информатики
- Критическое и системное мышление
- Креативность и инновационность
- Гибкость и адаптивность
- Навыки сотрудничества и командной работы
- Цифровая культура и этическое поведение

С развитием цифровых технологий и их интеграцией в образовательный процесс особую значимость приобретают **этические и правовые аспекты педагогической деятельности**.

Значительная часть цифровой образовательной деятельности связана с обработкой персональных данных учащихся. Учитель обязан использовать защищенные каналы связи и проверенные цифровые платформы; обучать школьников базовым навыкам цифровой безопасности: защите паролей, распознаванию фишинговых атак, работе с конфиденциальной информацией. Особое внимание уделяется защите данных при использовании электронных журналов, образовательных платформ и облачных сервисов.

Ответственность за цифровое поведение учеников

Учитель информатики выполняет функцию медиатора и наставника в цифровой среде. Он должен своевременно реагировать на случаи нарушения сетевого этикета; проводить профилактическую работу, объясняя последствия противоправного поведения в интернете (взломы, распространение фейков, плагиат и др.); участвовать в разработке школьных политик по использованию ИКТ и цифровых устройств.

Эти меры способствуют формированию правосознания, цифровой ответственности и информационной безопасности в школьной среде.

Учитель как проводник в цифровой среде

В отличие от представителей старших поколений, современные дети — цифровые аборигены. Они с раннего возраста активно пользуются смартфонами, мессенджерами и интернетом. Однако владение техникой не означает осознанного и безопасного её использования. Учитель информатики становится для учеников проводником в мире технологий, помогая структурировать знания об ИКТ и интернете; развивать навыки поиска, оценки и анализа информации; отличать достоверные источники от фейков и манипулятивного контента. Важно не просто обучить ученика работать с устройствами, а сформировать у него критичное мышление и умение ориентироваться в информационном потоке.

В условиях стремительных технологических изменений профессиональное развитие учителя информатики становится неотъемлемым условием его эффективности. Постоянное обновление знаний, освоение новых цифровых инструментов, методик и форматов преподавания позволяют учителю оставаться актуальным и конкурентоспособным специалистом. Сегодня развитие педагога невозможно без ориентации на концепцию **обучения в течение всей жизни (lifelong learning)**. Это и

- ✓ Повышение квалификации и профессиональная переподготовка
- ✓ Самообразование и онлайн-обучение
- ✓ Участие в профессиональных сообществах
- ✓ Научно-исследовательская и проектная деятельность
- ✓ Участие в конкурсах и олимпиадах

Среди ключевых технологических трендов, которые уже сейчас трансформируют образовательную среду и будут определять требования к компетенциям учителя информатики в ближайшие годы. Современный учитель информатики должен быть наставником и фасилитатором, способным сопровождать учащихся в их индивидуальных траекториях развития.

Будущее образования — за смешанными, гибкими, персонализированными форматами.

Таким образом, технологии будущего не просто изменяют образовательную среду — они требуют **нового типа учителя информатики**, гибкого, технологически грамотного, креативного и рефлексивного. Постоянное развитие, способность к переобучению и переосмыслению своей роли — ключевые ориентиры для педагога цифровой эпохи.

Итак, современная образовательная среда стремительно меняется под воздействием цифровых технологий, и учитель информатики оказывается в эпицентре этой трансформации. От него требуется не только владение техническими навыками, но и широкий спектр педагогических, методических, коммуникативных, этических и правовых компетенций.

В XXI веке учитель информатики выполняет сразу несколько ключевых ролей:

***педагога и наставника**, формирующего у школьников цифровую грамотность, критическое мышление и культуру ответственного поведения в сети;

***технологического лидера**, внедряющего в учебный процесс современные ИКТ-инструменты и образовательные платформы;

***организатора проектной и исследовательской деятельности**, способного увлечь учеников реальными задачами из мира информационных технологий;

***медиатора между школьной и цифровой средой**, обеспечивающего безопасное и этичное взаимодействие обучающихся с информационными ресурсами.

Таким образом, учитель информатики в XXI веке — это не просто предметник, а **многофункциональный педагог нового поколения**, способный обучать, вдохновлять, направлять и быть примером цифровой грамотности и компетентности. От качества подготовки и профессионального развития такого специалиста зависит, насколько успешно школьники войдут в цифровое общество и насколько уверенно будут себя чувствовать в условиях экономики знаний.

Список использованной литературы

1.Каштанов, П. В. Информатика в школе XXI века: новые подходы и методики / П. В. Каштанов. — СПб.: Питер, 2019. — 240 с.

2.Носкова, С. В. Цифровая грамотность учителя как фактор успешного обучения: учебное пособие / С. В. Носкова, М. Н. Мельникова. — М.: Издательство «Русское слово», 2021. — 160 с.

3.Внедрение искусственного интеллекта в школьное образование: международный опыт / под ред. С. А. Герасимова. — М.: Научная книга, 2021. — 240 с.

ДИЗАРТРИЯЛЫҚ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Имаш Гулбану

«Шу ауданының білім бөлімнің психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» мұғалім-логопеді, Шу ауданы, Қазақстан

Дизартрия дегеніміз – дыбыс шығарудың және сөйлеудің просодиялық жақтарының бұзылуы, сөйлеу қозғалысы анализаторларының орталық бөлімдерінің органикалық бұзылуы, ол артикуляциялық бұлшық етте сал ауруының дамуына немесе парезге әкеп соқтырады. Дыбыстардың бұзылуында артикуляциялық бұлшық еттердің сал болуы немесе парезі көрінеді, сонымен қатар апракция бар болуы - өзінше қимылдары да бұзылады. Сипаттардың дәрежесі бойынша дизартрияның мына формалары ерекшеленеді: анартрия, дизартрия. Анартрия мен дизартрия – әр түрлі дәрежедегі сипаттың біркелкі бұзылуы. Анатрия – аса ауыр бұзылуы, сөйлеудің мүлдем жоқтығымен немесе артикуляциялық қозғалыстың мүлдем жоқтығымен сипатталады. Дизартрия сөйлеудің мүшелік бөлігінің бұзылуы байқалады, дыбыс пен демалудың бұзылуы, яғни сөйлеудің толығымен фонетикалқ сәтсіздігі көрінеді. Дизартрияның пайда болу себебіне құрсақтағы кезде түскен зақымдар қатты әсерін тигізеді. Қазіргі уақытта ұрықтың дұрыс дамымауына әсерін тигізетін 400 деректер саналады. Ұрықтын миына әр түрлі теріс факторладың әсер ету механизмі көбінесе оттегі жетіспеуінен болады. Созылмалы гипоксияда бәрінен бұрын нерв жүйесінің дамуы азап шегеді. Ана құрсағының ішінде жарақат алған ұрық қорғаныс және бейімделу механизімдері туу кезінде жарақат алуына көп мүмкіндік болдырады. Ана құрсағындағы потология қазіргі уақытта дизартрияның туындауының ең негізгі себептерінің бірі. Дизартриясы бар балалар үшін жеткіліксіз терең тыныс алмау және үлкен жиелілік тән. Сонымен қатар, тыныс алу ритмінің бұзылуы да тән: сөйлеу кезеңінде тыныс алу қиындайды, дыбыстарды шығарғаннан кейін бала үстіртін тез – тез дем алады. Көбінесе тыныс алу мен артикуляция арасындағы үйлесімділік бұзылады. Барлық жағдайларға

белсенді тыныс шығару бұзылады, ол ауыздың әр дайым ашық тұратынына қарамастан, мұрын арқылы шығарылатын жол қысқарған. Тыныс алудың бұзылуының ауырлығы көбінесе жалпы қозғалыстың бұзылу ауырлығына сәйкес келеді. Дизартриядағы ерекшелік дауыстың бұзылуы болып табылады.[1] Дизартриялық бұзылыс көбінесе дауыстың жеткіліксіз күшінен көрінеді. Дауыс қырылдаған, жылдамдатылған, үзік-үзік болуы мүмкін, әлсіз мәнерлілік немесе дауыс үнінің жоқ болуы мүмкін. Сөйлеу тілінің айналасындағыларға түсініктілік денгейіне байланысты топтастыруды француз невропатологі Дж.Тордиор (1968) қарастырған. Балалардың церебральді сал ауыруына (БЦСА) қатысты автор сөйлеу тілінің бұзылуын төрт денгейге бөледі:

- I денгей – сөйлеу тілі мүлдем жоқ немесе жақындары да түсінбейді (анартрия).
- II денгей – баланың сөзі тек жақын адамдарға ғана түсінікті, басқалар түсінбейді;
- III денгей — айналасындағылар дыбыс айту бұзылыстарын байқайды, бірақ сөздері түсінікті болады;
- IV денгей – ең жеңіл түрі, сөйлеу тілінің бұзылысы тек арнайы тексеру барысында ғана анықталады;

Дизартриясы бар балалар клиникалық-психологиялық сипаттамасы бойынша әр түрлі топтарды құрайды. Дизартрияның ең ауыр түрлері интеллекті сақталған, зияты бұзылған балаларда кездесуі мүмкін, ал жеңіл немесе «көмескі» түрі интеллекті сақталған балаларда кездеседі. Сөйлеу патологиясының алғашқы топтастыруында артикуляцияның барлық бұзылыстары жеке топқа бөлінеді және «дизартрия» терминмен аталды. Бірақ, 1888 ж. Гауерс сөйлеу тілінің дизартриялық бұзылысын церабральды және бульбарлы түрі деп екіге бөлді.[2] Дизартрияның табиғатын зерттеу Ресейлік логопедия тәжірибесінде айрықша көрініс тапты. О. В. Правдинаның (1969) еңбегінде дизартрия түсінігі неврологиялық жағынан анықталды және де дыбыстық бұзылыстарға сәйкес жеке синдромдар көрсетілді. И. И. Панченконың (1972) жұмысында сал ауыруы бар балаларда дизартрияның клиникалық көрінісінің патогенезін анықтауға әрекет жасалды және логопедиялық жұмыстың патогенетикалық негіздемесінің әдестемесін жасауға тырысты. Сөйлеу тіліндегі кемшіліктерді түзету жұмыстарының мазмұны психологиялық - педагогикалық тұрғыдағы анықталған әдіс – тәсілдердің көмегімен, арнаулы логопедиялық жұмыстардың мазмұнымен, қажет жағдайларда медициналық көмектің біртұтас бірлігі арқылы шешіледі.

Дизартрия бар болғанда сөйлеудің бұзылуының ерекшеліктері олардың патогенетикалық орталықпен артикуляциялық моторика болып табылады. Сонымен қатар дизартрияда әрқашан тыныс алу бұзылады. Оларда ауыр патогенез болады, олардың координациясының бұзылуымен, олардың тонусының өзгеруімен, тыныс алу бұлшық еттерінің сал болуымен байланысты, сонымен қатар тыныс алу жүйесі қызметінің өсуінің тежелуімен де байланысты.[3]

Сөйлеу тілінде кездесетін түрлі дәрежедегі кемшіліктер бала тұлғасының дамуына кедергі келтіретіндігін есепке алып, қажетті білім мен іскерлікті, дағдыны игертудің тиімді жолдарын қарастыруымыз керек. Сөйлеу қызметінің кемшілігі дизартрия кезіндегі жалпы сөйлеу тілінің даму ерекшеліктерін есепке алып, сөйлеу тілін дамытудағы педагогикалық жағдайларды логопедиялық жұмыстармен байланыстырып орындауға болатыны анықталған. Соның ішінде массажбен емдеу жолы қазіргі таңда кеңінен танылып жүрген тәсілдердің бірі. Сондықтан зерттеудің стратегиялық болжамы ретінде мектеп жасына дейінгі дизартриясы бар балалардың емдік сауықтыру шараларын тиімді ұйымдастыру және логопедиялық массаждың маңыздылығын көрсету болып табылады.

Негізінен сөйлеу тілінде кемістігі бар адамдарға әсер етудің педагогикалық әдістері асып түсуде, бірақ өкінішке орай барлық мәселелерді шеше алмайды. Сонымен қоса логопедиялық массаждың мақсаттылығын дизартрия, ринолалия, тұтығу, афазия, алалия секілді сөйлеу тіліндегі ауытқушылықтардың ауыр түрлерімен айналысатын барлық мамандар мойындайды. Массаждық кешені дұрыс таңдап алу артикуляциялық мүшелердің бұлшықет тонусын реттеуге, моторикасын жақсартуға негіз болып, сөйлеу қабілетін түзету жұмыстарын жеңілдетеді. Массаждың нәтижесінде ми қанайналымы және метаболизм

жақсарып, көптеген психикалық процестердің дұрыс өтуін және қалыптасуын реттейді, жалпы денсаулықтың жақсаруы байқалады, яғни бүкіл ағзадағы процестер үйлесімді өтеді.

Логопедиялық ырғақ сөйлеу тілді тыныс алудың темпі және ырғақтылығының дамуына, оральды праксистің дамуына, мимикалық мускулатурасын қатайтуға, сөйлеу тілдің темпті-ырғақты және әуенді –интонациялық сипатының дамуына, фонематикалық жүйенің қалыптасуына, қимыл және сөйлеу тілді сәйкестендіре алу яғни оларды біріңғай ырғаққа келтіре алу біліктілігін дамытуға жәрдемдеседі. Логопедиялық ырғақ сабақтарының құрылымы келесі бөлімдерден тұрады:

1.Кіріспе бөлім- ырғақты сергіту сәті.

2.Негізгі бөлім – бұлшық ет тонусын реттеуге арналған жаттығулар, жалпы моториканың дамуына арналған жаттығулар,

- ✓ — ұсақ моторикасының дамуына арналған жаттығулар (саусақ гимнастикасы),
- ✓ — мимикалық бұлшықетті дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — тыныс алуды дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — темп және ритм сезімін дамытуға арналған жаттығулар,
- ✓ — сөйлеу тілінің қимылмен координациясындамытуға арналған жаттығулар, — ән айту

3.Қорытынды бөлім: — ойын.

Әр сабақ бір тақырыпқа немесе сюжетке арналған, оның барлық бөлімдері өзара байланысқан және бір –бірін толықтырады. Сабақтар сюжеті бойынша түрліше. Сабақтардың сюжетті тақырыптық ұйымдастырылуы балаларға өздерін ынғайлы, сенімді сезінуіне мүмкіндік береді, өйткені ойын кезінде балалардың потенциалды мүмкіндіктері максималды іске асырылады. Сонымен бірге сабақтардың бұлай құрылуы барлық сабақ барысында тұрақты зейінді қамтамасыз етеді. Дизартриясы бар балалармен логопедиялық ырғақты сабақтарды өткізу кезінде, сөйлеу тілінің және моторикасының қалпы ескеріледі. Қимыл қозғалысты сабақтар дизартриясы бар балаларда ерекше маңыздылыққа ие, өйткені қимылды жаттығулар бірінші кезекте миды, жүйке үрдістерінің қозғалғыштығын жаттықтырады. (Н.А.Бернштейн, В.М.Бехтерев, И.М.Сеченев және т.б). Сонымен қатар музыкаға сүйеніп қимылдау балаға іс-әрекеттің қызықты, ойынды түрі болып табылады. [4]

Дизартрия кезінде логопедиялық жаттығуларды қолдана отырып жұмыс істеген мамандардың өзара әсер етулері туралы сөз етіледі. Ол бойынша барлық мамандар логопедтің басшылығымен жұмыс атқарады, ол ұйымдастырушы және барлық түзету-дамыту жұмысының координаторы болып табылады. Балаларда жұмыс істеу барысында сөйлеуді қабылдай алу дағдысын арнайы тәрбиелеп, одан кейін өзінің сөйлеуін өзінің іс-әрекетімен байланыстыруға дайындау қажет. Сөздік белгілер балаларға заттардағы олардың белгілерін бөліп көрсетуге мүмкіндік жасайды. Сөз шығармашылық нәтижесін саналы түрде түсінуге көмектеседі. Сөйлеудің жалпы дамымағандығы бар бала жасалатын істерді өз бетімен жан –жақты бақылауға қабілетсіз. Сондықтан балалардағы заттың және оның бөліктерінің пішінін, контурын, түсін және басқа белгілерін байқауға дағды қалыптастыруда ересек адамның рөлі зор.

Дизартрия балалар бір-бірімен дыбыстарды айтуындағы ақаулықтарының, денсаулықтарының, сөйлеу тілінің қозғаушы мүшелерінің ерекшеліктерімен ажыратылады, соған байланысты әртүрлі логопедиялық ықпалды қажет етеді және түзетуге әртүрлі дәрежеде көрінеді. Дыбыс айту бұзылыстарын түзету жұмысында ең күрделісі машықтандыру кезеңі. Өзіндік сөйлеуінде дұрыс артикуляциялық қалыптарды қолдануға баланы үйрету қиын. Оны бұл балалардың жүйке процестері инерттелгенімен жаңа байланыстарды құру күрделілігімен, ауысудың әлсіздігімен өзіндік сөйлеуін қадағалаудың төмендігімен түсіндіруге болады. Логопедиялық жұмыстың міндетті кезеңі – дыбыстарды ажырату, себебі бұл балаларда дыбыс айту бұзылыстарының симптоматика ерекшеліктері, дыбыстардың бұзылуының фонологиялық сипаты бәсеңділеу. Дыбыс айту бұзылыстарын түзетуді балалардың танымдық әрекетін дамытумен, анамнез, сөзсіз, салыстыру операцияларын қалыптастырумен байланыстыру керек. Ерекше назар жолын және сөйлеу

тілі моторикасын, естуін қабылдау, зейінді, есте сақтауын дамытуға, яғни сөйлеу тіл дыбыс айту жағының бұзылысы негізінде жатқан барлық факторларды қалыпқа келтіруге бөлінуі керек.

Логопедтің әрекетінің келесі кезеңі – логопедиялық сабақтарды ұйымдастыру және өткізу. Сөйлеу тілі бұзылыстарын түзету бойынша жұмыс мектеп бағдарламасы материалында, ақаулықтың құрылымын жас ерекшеліктерін ескеріп жүргізіледі. Логопедиялық сабақтардың түрлері: жеке және топтық сабақтар. Оқушылардың әр тобына арнап логопед жұмыс кезектілігін, ұзақтылығын көрсететін перспективалық жоспар құрастырады. Логопедиялық сабақтар қажетті оқу-әдістемелік материалымен жабдықталған логопед кабинетінде жүргізіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Волковой Л.С.Логопедия. – Москва, 2004.
2.Винарская Е.Н., ПулатовА.М. Дизартрия и ее топико – диагностическое значение в клинике очаговых поражений мозга. – Ташкент, 2003. – 415б.
3.Архипова Е. Ф. Дизартрия.- М., 2006. - Б.-87.
4.Приходько О.Г. Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений речи у детей раннего и дошкольного возраста. - СПб.: КАРО, 2008. – 157.

ОРЫС МЕКТЕБІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Кайыржанова Бакыт Кумаргалиевна
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы, "Ж.Тәшенов атындағы 68 жббом -нің
орыс класындағы қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Аннотация

Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқыту аспектілері маңызды тақырып. Осының кереметтілігі – оқыту процессінің үздіктіктері мен мақсаттарын анықтау. Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқыту кезінде басты ерекшеліктерден бірі - эки тілді оқытуға қатысуға мүмкіндік беру. Осы аспект ретінде оқушылар өздерінің тіл білімін және кеңесін дамытуға мүмкіндік алулары. Бұл аспект арқылы орыс мектебінде қазақша пәндерді аяқтау арқылы қазақ тілі мен әдебиетіне қатысушылардының өз тіл тарихы мен мәндеріне таныстыруға, олардың тілдің пайдалы қолдануына, ойлау мен өтілу дағдыларын ашуға көмек көрсету мүмкіндігі бар.

Аннотация

Аспекты преподавания казахского языка и литературы являются важной темой в русской школе. Прелесть этого в том, чтобы определить сильные стороны и цели процесса обучения. Одной из главных особенностей преподавания казахского языка и литературы в русской школе является возможность участия в двуязычном обучении. В этом аспекте студенты имеют возможность развивать свои языковые знания и советы. Благодаря этому аспекту, пройдя казахские предметы в русской школе, появляется возможность помочь участникам казахского языка и литературы ознакомиться с историей и ценностями своего языка, помочь им с пользой использовать язык, развивать мышление и коммуникативные навыки.

Annotation

Aspects of teaching the Kazakh language and literature are an important topic in the Russian school. The beauty of this is to identify the strengths and objectives of the learning process. One of the main features of teaching the Kazakh language and literature in a Russian school is the opportunity to participate in bilingual education. As this aspect, students have the opportunity to develop their language knowledge and advice. Through this aspect, by completing the Kazakh subjects in the Russian school, there is an opportunity to introduce the Kazakh language and

literature participants to the history and meaning of their language, to help them to use the language in a useful way, to develop thinking and communication skills.

Тіл тағдыры — ел тағдырына айналып отырған қазіргі қазақ тілінің кінәратты жағдайында оқушы бойында мемлекеттік тілге деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға, қазақ тілі арқылы жасалған ойдың кестелі өрнектеріне үңілтіп, ауызша, жазбаша сөздік қорларын молайтуға,шығармашылық қабілетін дамытуға, пәнге деген қызығушылығын арттырып,білім сапасын тереңдетіп, мемлекеттік тіліміздің қолдану аясын кеңейтуге, Тіл туралы заңды жүзеге асыруға барынша қолғабыс ету- әрбір қазақ тілі пәні мұғалімінің міндеті болуға тиіс. Ал қоғамымыздағы мұғалім алдында тұрған міндет- сапалы білімді, саналы тәрбиелі, экономикалық ойлауы дамыған, жалпы адамзаттық құндылықты меңгеруде шығармашылық,іскерлік пен дағдысы қалыптасқан, жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру екені сіздер мен бізге белгілі.

Қазақ тілі мен әдебиетін орыс мектебінде оқыту – күрделі, әрі маңызды міндет. Бұл міндетті жүзеге асыруда бірнеше тиімді жолдарды қарастыруға болады.

Коммуникативтік әдіс: Тілді оқытудың негізгі мақсаты – тілде еркін сөйлеуге үйрету. Сондықтан, оқушыларды диалогқа, пікірталасқа, рөлдік ойындарға тарту арқылы тілдік практиканы арттыру қажет.

Интерактивті әдістер: Оқыту процесінде интерактивті тақтаны, аудио-видео материалдарды, онлайн ресурстарды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Мәдени контекст: Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда қазақ халқының мәдениетін, тарихын, салт-дәстүрін көрсету арқылы тілге деген құрметті қалыптастыру керек.

Дифференциалды тәсіл: Әр оқушының тілдік деңгейі әртүрлі болғандықтан, оларға жеке тапсырмалар беру, қосымша материалдар ұсыну қажет.

Ойын технологиялары: Оқыту процесін қызықты ету үшін ойын элементтерін пайдалану (викториналар, кроссвордтар, т.б.) оқушылардың мотивациясын арттырады.

Қазақ тілінде сөйлейтін орта: Мектепте қазақ тілінде сөйлейтін орта қалыптастыру (үйірмелер, іс-шаралар, т.б.) тілдік дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Бұл жолдарды жүйелі түрде қолдану арқылы орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың тиімділігін арттыруға болады.Қазіргі таңда Қазақстанда білім кеңістігінде жаңа бағдар жүйесі жүріп жатыр. Бұл жағдай орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиетін жүргізудің талаптарын өзгертуге жол салады. Орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиетін оқытып үйрету қиын да, күрделі жұмыс екенін білеміз. Басқа ұлтқа қазақ тілін оқыту әдістемесі оқушының ана тілінің ерекшелігін ескере отырып, оны үйретудің түрлі тиімді жолдары бар. Орыс тілінде оқытатын мектепте қазақ тілін оқыту әдістемесі орыс тілін оқыту және шет тілдерін оқыту әдістемесімен тығыз байланысты. Орыс тілді мектепте қазақ тілін оқытудың өзіндік көптеген ерекшеліктері кездеседі. Орыс тілінде оқитын мектептерде мемлекеттік тілді оқыту әдістемесінің негізгі міндеті оқушылардың қазақша білетін азаматтармен қазақ тілінде күнделікті тығыз қарым-қатынаста болуы деп есептеймін.

Менің басты мәселемнің бірі орыс тілінде сөйлейтін оқушылардың тіл үйренуге деген құлшынысының болмауы ғана емес, оларға қазақ тілін меңгеру айтарлықтай қиын екендігінде сияқты. Бұл болашағымыз үшін маңызды әрі шешуді талап ететін мәселе болғандықтан, мен «*Орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін оқытудың тиімді әдістері*» атты әдістемелік тақырыпты таңдадым. Менің әдістемелік тақырыбымның негізгі міндеттері: жас ұрпақ арасында қазақ тілінің мәртебесін көтеру, қазақ тілін оқытудың тиімді жолдарын табу, қазақ тілін білу сапасын арттыру.

Өз сабақтарымда қазақ тілін едәуір тиімді үйрету мақсатында қазақ тілін тиімді үйретуге көмектесетін әдістемелерді пайдаланамын. Қазіргі уақытта қазақ тілі мен әдебиеті пәндері жаңа әдіске сәйкес оқытылады.

Бұл техниканың мәні-бірінші кезекте оқушыларға қазақ тілінде жиі қолданылатын белсенді сөздерді оқып үйрену, олардың лексикасын біртіндеп арттыру. Осылайша, оқыту жағдайы ең алдымен ең жиі қолданылатын сөздерді үйренуден басталады, содан кейін жиі қолданылмайтын сөздерге көшеді.

Біздің педагогикалық жұмысымыздың барлығы интерактивті оқытуға негізделгеніне сенімдімін. Менің ойымша, біз коммуникативтік стратегиямызды сыныпта дұрыс жасасақ, ол тіл үйренуге көмектеседі. …Выготскийдің айтуы бойынша, білім алу оқушыларды диалогқа, бірлескен әңгімелесуге тарту нәтижесінде пайда болады. Оқушылардың сабақта бірігіп сөйлесуі үлкен пайда әкеледі, себебі оқушыларға тақырыпты түсінуге, әр адамның жеке көзқарасы мен идеясының бар екендігіне көз жеткізуге, топ ішінде өздерінің идеяларын талқылауға, балалардың танымдық даму жолында, мұғалім оқушылардың қандай сатысында оқып жатқанын түсінуге көмектеседі.

Оқудың бастапқы кезеңінде түсінбеген сұрақтар да болды, бірақ кейін қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін білу сапасы айтарлықтай артады. Мұны маған сабақ беретін сыныптардағы білім сапасының мониторингісі арқылы көруге болады.

Менің ойымша, сабақтарды жаңартылған жүйеге көшіру арқылы кейбір әдістерді қолдану қиын болды. Мен, сонымен қатар, жаңартылған білім беру жүйесіне бейімделіп отырмын: әдістемелік нұсқаулықтарды оқып, жаңартылған жүйе бойынша ғана емес, курстардан білім алумен ғана шектелмеймін. Алайда, балалардың жаңа оқу жүйесіне көшу оңай бола қойған жоқ, бұл олардың көрсеткіштеріне де әсер етті.

Сондай-ақ, менің ойымша, қазақ тілін үйрену сөздік қорын зерттеумен шектелмеу керек. Грамматиканы оқу әсіресе орыс сыныптарында қажет. Бұл белгілі бір сөз тіркестерін жаттап қана қоймай, олардың негізін қалайтын принципті түсінуге көмектеседі. Бірақ күрделі тақырыптарды зерттеуді жеңілдету үшін оқушылар біртіндеп үйренеді. Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде грамматикалық тақырып пен лексикалық тақырып қатар өтіледі. Оқушының сөздік қорын, сөйлеу дағдысын, тілін дамытуда лексикалық тақырыптардың рөлі ерекше деп ойлаймын.

Осылайша, мен оқушыларымды әр түрлі әдіс-тәсілдер бойынша тілдік оқытуға тартамын, бұл да нәтиже береді. Оқушыларым мектепішілік, аудандық жарыстарға шын ниетімен қатысып, жүлделі орындарға ие болып жүр. Сонымен қатар, зерттеуші ретінде мен әдістемелік тақырыпты шешудің әртүрлі жолдарын іздеймін. Орыс мектептерінде қазақ тілін оқытуда көрнекі құралдардың да алатын орны ерекше деп ойлаймын, өйткені көрнекі құрал өзге ұлт өкілдеріне тілді үйретуде мәселенің түйінін есте сақтауға көмектеседі. Сөзбен толық түсіндірілген мәселенің көрнекі құралдағы түйіні әрі есту, әрі көру сезімдерінің қатысуына байланысты есте нақтырақ сақталады. Сонымен қатар, көрнекілік сабақта қазақ тілін өзге ұлт өкілдеріне үйретудің психологиялық талаптарын ескере отырып, оқытудың тиімділігін арттырушы күш болып табылады.

«Өз тілінде сөйлейтін, өз тілінде жазатын адамдардың ұлты ешқашан жоғалмайды. Ұлттың сақталуы немесе жоғалуы үшін ең күшті фактор-бұл тіл. Тілді жоғалтуымен қатар, адамдар өздері жоғалады. Басқа ұлтты өз халқына қосқысы келетіндер, ең алдымен, бұл ұлттың тілін құртуға тырысады», мен ұлы жазушы Ахмет Байтұрсыновтың сөзімен толық келісемін. Мемлекеттік тіл мәртебесін көтерудің қажеттілігі бүгінгі күннің Қазақстандағы басты міндеттердің бірі болып табылады. Ал осы мақсаттардың орындалуы ерте жастан, яғни мектеп табалдырығынан басталуы керек. Сондықтан мен, қазақ тілі пәнінің мұғалімі үшін қазақ тілін үйренудің ең тиімді жолдарын табу өте маңызды.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Калачева Елена Владимировна
КГУ" Средняя школа 4 имени Сагадата Нурмагамбетова"
отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования ВКО,
учитель английского языка, г. Усть-Каменогорск, Казахстан

Аннотация

Статья посвящена теоретическому и практическому обоснованию эффективности использования игровых методов при формировании навыков чтения на уроках английского языка в начальной школе. В работе рассматриваются психолого-педагогические предпосылки интеграции игровых технологий в учебный процесс, описываются конкретные игровые приёмы, адаптированные к возрастным и когнитивным особенностям младших школьников. Особое внимание уделяется методу *Map Story* как инновационной форме развития осмысленного чтения. Сделан вывод о высокой результативности игровых форм в контексте формирования языковой компетенции на ранних этапах обучения.

This article provides a theoretical and practical justification for the effectiveness of game-based methods in developing reading skills in English lessons at the primary school level. It examines the psychological and pedagogical foundations of integrating game technologies into the educational process, and presents specific techniques adapted to the cognitive and age-related characteristics of young learners. Particular attention is given to the *Map Story* method as an innovative way to foster meaningful reading. The study concludes that game-based strategies are highly effective in forming linguistic competence during the early stages of language acquisition.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының ағылшын тілінде оқу дағдыларын қалыптастыруда ойын технологияларын тиімді қолданудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылады. Жас ерекшеліктеріне сай бейімделген әдістер мен тапсырмалар сипатталып, ойын элементтерін оқу үдерісіне енгізудің психологиялық-педагогикалық алғышарттары ашылады. *Map Story* әдісіне ерекше назар аударылып, ол мағыналы оқуды дамытудың тиімді құралы ретінде ұсынылады. Зерттеу нәтижелері бойынша, ойын арқылы оқыту оқушылардың тілдік құзыретін ерте кезеңде қалыптастыруда жоғары нәтижелер береді.

Ключевые слова игровые технологии, обучение английскому языку, начальная школа, чтение, осмысленное чтение, мотивация, Map Story, языковая компетенция.

Согласно концепциям Л. С. Выготского, Д. Б. Эльконина, В. В. Давыдова, игра выступает ведущей деятельностью в младшем школьном возрасте. Она не только способствует эмоциональному развитию ребёнка, но и формирует внутреннюю мотивацию, произвольное внимание, память и мышление. Применение игры в образовательном процессе обеспечивает переход от внешней деятельности к внутренней — интеллектуальной, что крайне важно для становления полноценной читательской компетенции.

Игровые технологии позволяют:

- адаптировать учебный материал к возрасту;
- создать положительную мотивацию;
- усилить взаимодействие в коллективе;
- минимизировать страх ошибки;
- сделать обучение многоуровневым и доступным.

Игровые методы — это особая форма организации учебного процесса, при которой дети включаются в активную деятельность, направленную на решение образовательных задач через игровые ситуации. На уроках английского языка игры можно использовать для развития всех аспектов языка: грамматики, лексики, произношения и, конечно же, навыков чтения.

Игры помогают создать атмосферу доверия и поддержки, в которой дети не боятся делать ошибки, и развивают уверенность в себе. В этом контексте игры становятся важным

инструментом для развития навыков чтения, так как они дают возможность ребенку не просто механически проговаривать слова, но и понимать их смысл, а также применять знания на практике.

Чтение как вид речевой деятельности занимает центральное место в системе обучения иностранному языку на начальном этапе. В условиях обновлённой парадигмы образования, ориентированной на функциональную грамотность, особое значение приобретает развитие навыков осмысленного чтения у младших школьников, формирование интереса к языку и способности работать с текстом на аналитическом уровне.

Однако традиционные методы обучения, построенные преимущественно на механическом воспроизведении и репродуктивной деятельности, часто оказываются малоэффективными при работе с детьми младшего школьного возраста. В связи с этим всё большее внимание уделяется игровым методам, соответствующим возрастным особенностям учеников: высокой потребности в активности, подвижности, наглядности, эмоциональной вовлечённости.

В начальной школе я применяю следующие методы для развития навыков чтения:

Игра «Кто быстрее найдет слово?»

Этот метод позволяет развить навыки быстрого восприятия текста. Дети получают лист с текстом, и учитель называет слово, которое они должны найти как можно быстрее. Такая игра помогает тренировать зрительное восприятие и ускоряет процесс чтения, а также улучшает внимание и концентрацию.

Ролевая игра с чтением диалогов

Ролевые игры с использованием текста помогают детям закрепить лексический материал и улучшить понимание прочитанного. Ребенок читает отрывок из диалога, а затем играет роль одного из персонажей. Это помогает не только развить навыки чтения, но и улучшить произношение, а также понять интонационные особенности языка.

Викторины и конкурсы по текстам

Игровые конкурсы, в которых дети должны отвечать на вопросы по прочитанному тексту, помогают развивать навыки быстрого понимания и запоминания информации. Учитель может предложить викторину по содержанию прочитанного текста или истории, и каждый правильный ответ будет вознагражден баллами или мелкими призами.

Игры с картинками и словами

Использование картинок и слов для развития навыков чтения – это игра, в которой детям нужно соединить картинку с соответствующим словом или фразой. Такие игры помогают детям ассоциировать слова с изображениями, что облегчает процесс запоминания и понимания лексического материала.

Map Story

Map Story — это формат обучения, при котором чтение интегрируется с пространственным воображением и элементами приключенческого сюжета. Учебный материал организуется в виде карты, каждая точка которой содержит фрагмент текста и задание. Продвижение по маршруту возможно только после успешного выполнения задания, основанного на осмысленном чтении.

Игровые методы обучения на уроках английского языка в начальной школе обладают рядом неоспоримых преимуществ:

- Повышение мотивации. Дети с большей охотой включаются в процесс обучения, когда уроки превращаются в увлекательные и интересные игры.
- Развитие когнитивных способностей. Игры способствуют развитию памяти, внимания, логического мышления и воображения.
- Укрепление социальных навыков. Многие игры требуют работы в группах, что способствует развитию навыков взаимодействия и сотрудничества.
- Развитие самостоятельности и уверенности. Игры дают детям возможность проявить инициативу и принимать решения, что способствует развитию их самостоятельности.

• Адаптация для детей с разными стилями обучения. Игры позволяют учителю легко адаптировать урок в зависимости от уровня знаний и потребностей каждого ребенка.

Выводы

1. Игровые методы в обучении английскому языку в начальной школе представляют собой эффективный инструмент формирования читательской компетенции.

2. Их применение позволяет учитывать особенности развития младших школьников и сделать процесс обучения более личностно-ориентированным.

3. Методика *Map Story* демонстрирует успешное сочетание осмысленного чтения, интерактивности и творческого подхода.

4. Внедрение игровых форм способствует формированию устойчивого интереса к языку и самостоятельной мотивации к обучению.

Реализация задач начального языкового образования невозможна без переосмысления традиционных подходов. Использование игровых методов, в том числе таких инновационных, как *Map Story*, позволяет перейти от формального обучения к обучению, в котором ребёнок становится активным субъектом образовательного процесса. Подобные методы не только развивают навыки чтения, но и формируют важнейшие метапредметные умения: сотрудничество, критическое мышление, самостоятельность.

Список литературы

1. Алексеева, С. В. *Методика преподавания английского языка в начальной школе*. — М.: Просвещение, 2019.

2. Ушакова, О. С. *Игровые технологии на уроках английского языка в начальной школе*. — СПб.: КАРО, 2020.

3. Выготский, Л. С. *Воображение и творчество в детском возрасте*. — М.: Педагогика, 1986.

4. Cameron, L. *Teaching Languages to Young Learners*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

5. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). — London: Pearson Education, 2015.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМЫТУ

Калиева Майгуль Ермековна
«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны тәрбиешісі

Сәбилер мен мектеп жасындағы балаларды өз ана тіліне үйрету –тәрбиешінің кәсіби даярлығының маңызды көрсеткіші болып табылады. Баланың табиғат сыйға тартқан барлық интеллектуалдық қабілеттері ана тілін меңгерудің, әсіресе мектепке дейінгі кезеңде меңгерудің арқасында пайда болады және дамиды.

Бала ана тілінде ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын халықтың рухани байлығын мұрат етеді.Одан арғы жерде тәрбиеленушілердің өз заманының ғылыми жетістіктеріне сай болуы – тәрбиешіге байланысты. Балаларға ана тілін оқытуда кәсіби шеберлікті меңгеру үшін болашақ тәрбиешіге әдістеме теориясын ұғыну және ғылымға белгілі әдістерді меңгеру, яғни осы әдістерді жүзеге асыратын оқытудың аса маңызды тәсілдерін орындауға жаттығу керек.Әрбір жеке тұлғаның бойындағы жетістіктің де, олқылықтың да негізі бала кезде ,оның ішінде балабақшада берілетін білім мен дағдыға байланысты болады. Көрнекті орыс психологы Л.С.Выготский баланың жеке тұлға болып қалыптасу процесін бірнеше кезеңге бөліп қарастырады:

1) жаңа туған нәрестенің жады пайда болғаннан кейінгі кезең;

2) тәй-тәй басып, тік жүре бастағаннан кейінгі кезең;

3) алғаш сөйлеу дағдысын меңгере бастағаннан кейінгі кезең;

4) белсенді ойын кезеңі;

5) мектеп есігін ашқаннан кейінгі кезең;

6) 12 жасқа толғаннан кейінгі кезең;

7) жасөспірім жетілу кезеңі;

Жоғарыда айтылған әр кезеңді баланың даму, жеке тұлға ретінде қалыптасу жолындағы шағын секірістерге балайтын ғалым, әсіресе алғашқы сөйлеу дағдысын меңгеру мен балабақша табалдырығын аттау оқиғаларына ерекше маңыз береді.

“Адам ата-анадан туғанда есті болмайды: естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды-дағы, сондайдан білген, көргені көп болған адам білімді болады”,- деген ұлы Абай өсиетімен өз ұлының алғаш сөйлеген күнін оның рухани туған күні деп санаған белгілі неміс педагогы И.Фихтенің пікірі де жеке тұлғаның қалыптасуы мәселесін арнайы зерттеген Л.С.Выготскийдің жоғарыдағы ғылыми тұжырымдамасымен үндесіп жатыр.

Оқу жұмысын ойдағыдай жүргізу үшін балалардың жас ерекшеліктері мен жеке ерекшеліктерін,олардың зейінін, қабылдау мен есін, ой-қиял ерекшеліктерін, т.б.білу керек. Мысалы, алты жасар баланың зейіні тұрақсыз, сабақ үстінде оның толқуы күшті, ал бөліну қасиеті мүлде жоқ десе болғандай, көлемі шағын болады. Оқудың алғашқы күнінен бастап-ақ балаларды тыңдай білуге, тапсырмаларды дәл орындап жүруге үйрету керек. Олардың зейіндері заттарды бақылап, олармен жұмыс жүргізу арқылы тәрбиеленеді.

Суреттерді көргенде, әңгіме, ертегі тыңдағанда бала зейінінің тұрақтылығы арта түседі. Сабақтарда пайдаланылатын ойын элементтерін, іс-әрекеттің түрлерін жиі өзгерту–олардың зейінін тәрбиелеуге көмектеседі. Мектепке дейінгі ес ерекшеліктері логикалық-сөздік байланыстардан қарағанда көрнекі бейнелердің басымдылығында. Сөздік материалды олар мағынасын түсінбестен, механикалық түрде жаттап алады. Қабылдау мен ойлауында да толып жатқан ерекшеліктер бар:олар ажырата қабылдауды білмейді, тұтас қабылдайды. Осыған орай, тапсырма бергенде дәлдеп, бөліктерге бөліп беру немесе заттар мен құбылыстардың құрамымен таныстыруды ескерген жөн.

Мысалы, олар «сөз», «буын», «дыбыс» ұғымдарын шатастырады. Ажырата қабылдауға салыстыру арқылы үйретуге болады. Мұнда тек әріп дыбыс,буын,сөздерді ғана салыстырып қоймай,заттар мен құбылыстарды да салыстыруға болады. “Тауықты құстар қатарына қосамыз ба?”- сұрағы арқылы, ”Егер болса, қандай белгілеріне қарай құс дейміз? Егер болмаса, неге құстар қатарына жатпайды?, т .б.салыстыруды іске асыруға болады.

Бала тілінің дамуы дыбыс аппаратының бұлшық еттерінің күрделі шартты және шартсыз қозғалысына сәйкес қалыптасады. Сонымен қатар, басқа адамдармен қарым – қатынастың маңызы зор екеніне көптеген мысалдар бар. 12-16 жасқа дейін адамдармен араласпай өскен балалардың адам сияқты сөйлеу қабілеті болмайды. Сөздердің мағынасын түсініп, аздап сөйлеп үйренгенімен, оларда екінші сигналдық дәрежедегі тіл қалыптаспайды. Бұған дәлел - маймылдар тәрбиелеген адам балалары. Сәби кезінен жануарлардың тәрбиесінде болып, адамдармен қарым-қатынасы кеш басталған балалардың ересек адамдардай сөйлеу қабілеті болмайды, оларды адам кейпіне келтіріп тәрбиелеу де, сөйлету де қиын, кейде мүлдем мүмкін болмайды.

Жаңа туған бала дыбыс аппаратының шартсыз қимыл рефлекстеріне байланысты мағынасыз үн шығарады.

2 – айдан бастап бала дауыстай алады. Ересектерге еліктеп, кейбір дауысты дыбыстарды қайталауы мүмкін.

3 - айдан бастап гу-гулеп, былдырлап, дыбыс аппаратын сөйлеуге дайындайды.

5 - 6 айдан еліктеу арқылы жеке дыбыс, буындарды айта бастайды. Бұл кезде тек бірінші сигнал жүйесі ғана дамығандықтан, сөздің мағынасын түсінбейді, жай қайталайды. Сонымен қатар, тілдің шығуына есту қабілетінің әсері зор. Есту қабілеті ерте жойылған балалардың тілі шықпайды. Жақсы еститін баланың тілі 9 айында түсінікті жеке сөздерге айналады. 2 жасқа дейінгі баланың сөйлеуі оның ана тіліне

байланысты емес, содан кейін ғана ана тіліне сәйкес артикуляция байқалады. Ми қыртысында дыбыс орталығы мен сөйлеу орталығының арасында нервтік байланыс пайда болады. Кейіннен байланыс күшейеді. Дені сау, жақсы дамып келе жатқан баланың 1 жасында - 6-10, 2 жасында -250-300, 3 жасында – 1500, 4 жаста - 4000-ға жуық, 5-6 жасында - 4000-5000-ға дейін баратын сөздік қоры жиналады. Тәрбиесіне, жоғары жүйке әрекетінің тобына, қозу мен тежелу қасиеттеріне байланысты балалардың сөз қорының мөлшері әртүрлі болады. Басқа адамдармен қатынасына, табиғатына, яғни генетикалық (тұқым қуалаған) ерекшеліктеріне, болмысты білуге арналған ынтасына, өмір сүріп отырған ортасының мәдениетіне байланысты алғашқы сөздері баланың көңіл – күйіне негізделген, өмір қажеттілігінен шыққан сөздер болса, кейіннен мағына тереңдейді. Ерекше ескеретін жай – баланың тілінің дамуында 3-4 жас аралығының маңыздылығы. Осы кезде баланың сөздерді дұрыс, анық айтуына көбірек көңіл бөліп, онымен сөйлескенде қателерін жөндеу маңызды. Бұл кезең ата-аналардан шыдамдылықты талап етеді, баланың мәлімет алуға ынтасы зор, сұрағы көп болады. Бір сұрақтан екінші сұрақ туындап, ересек адам мезі болуы мүмкін. Баланы дөрекі тыйып тастамай, сыпайы түрде көңілін басқа нәрсеге аударып жіберген жөн. Жалпы алғанда, ауызша сөз қорының дамуы 5-7 жасқа дейін созылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тіл байлығын дамытуда түрлі ойыншықтардың, әңгімелердің, балалармен серуендеп жүрген кездердің, сыртқы ортамен таныстырудың маңызы зор. Олардың есінде белгілі бір жағдайға, нақтылы әсерге байланысты сөздер жақсы сақталады. Бұл кезде баланың санасы нақтылы тітіркендіргіштердің әсерінен дамиды.Балабақшадан мектептің бастауыш сыныбына аяқ басқан балалардың жазбаша тілін дамытқан кезде ауызша тілінің маңызы зор екенін ұмытпау керек. Жауап беріп үйрене бастағанда баланың ішкі қабілеті дамиды. Ішкі ойын дәл жеткізу қабілеті баланың жеке басының санасының, ақыл – ойының дамуына байланысты. Сондықтан баланы дұрыс сөйлетіп, ойын дәл айтуға үйретуде тәрбиешінің орны ерекше.

Тәрбиеші тілі – бақшадағы балалардың сөйлеу тілін дамытудың негізгі көзі болып табылады. Жас шамасына қарай әр топтағы балалар өз тәрбиешілерімен шаруашылық – тұрмыстық және еңбек іс - әрекетінде қатынас жасайды. Тәрбиеші балалардың ойындарын ұйымдастырады, бағдарламада көрсетілген барлық сабақтарда балалармен сөйлеседі, кітап оқып беру кезінде балаларды көркем шығарма авторларының сөздерімен таныстырады. Демек, балалар тәрбиеленетін мекемелерде тілді дамыту потенциалының мүмкіндігі түгелімен тәрбиеші сөзінің сапасына байланысты. Балабақша тәрбиешісі үшін үлгілі сөйлеуді меңгеру - оның кәсіби даярлығының көрсеткіші. Сондықтан өзінің сөйлеу тілін жетілдіру - әрбір педагогтың адамгершілік және қоғамдық парызы.

Библиография:

1.Ж.Аймауытов.Психология/оқу құралы/.Алматы,1994ж.

2.Выготский Л.С. Мышление и речь-М. «Просвещение», 1954г.

3.Ж.Аймауытов.Тәрбиеші жетекші.Орынбор,1924ж.

Абай облысы

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ-НӘТИЖЕЛІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ

Коикельдинова Анар Аскербаевна

Мақаншы ауданы Қабанбай ауылы «Б.Майлин атындағы орта мектеп-бақшасы» КММ ағылшын пәні мұғалімі

Адамдар әрқашан болашаққа алаңдайды. Бұл алаңдаушылықтың себептерінің бірі — адамзат қазір тез және болжауға болмайтын өзгерістер әлемінде өмір сүріп жатыр.

Осы өзгерістер неғұрлым жылдам болған сайын, солғұрлым адамдар өздерін болашақта не күтіп тұрғанына сенімсіз болады. Мұндай әлемде жастардың болашақ қоғамның сын-

қатерлеріне, жалпы болашақ талаптарына төтеп беруге дайын болу үшін қажетті дағдылар мен құзыреттерді меңгеруі өте маңызды.

Қазіргі уақытта дүниежүзіндегі зерттеушілер (әлеуметтанушылар, бизнес қауымдастықтары, психологтар, педагогтар және т.б.) болашақ қоғамның ерекшеліктері қандай? Адамның қандай қасиеттері болашақ қоғамда сұранысқа ие болады? Болашақ қоғамның ерекшеліктері білім беру мазмұнын анықтауға қалай әсер етеді? Бүгінгі күні оқушыларда болашаққа қажетті қандай құзіреттіліктерді қалыптастыру керек? «21 ғасыр дағдылары мен құзыреттері» терминінің түсіндірмесі қандай? деген мәселелер мен сұрақтарға назар аударуда.

Осы сұрақтарға жауап бермес бұрын, ең алдымен «дағдылар мен құзыреттер» терминдерінің қалай түсіндірілетінін түсініп, анықтамаларды ажыратқан жөн деп санаймыз.

Құзіреттілік тек білім немесе дағдылар ғана емес. Еуропалық Комиссияның Cedefop глоссарийінде (Cedefop, 2014) «дағдылар» және «құзыреттіліктер» терминдері былай анықталады: дағды – тапсырмаларды орындау және мәселелерді шешу қабілеті, ал құзыреттілік – (білім, жұмыс, жеке немесе кәсіби даму сияқты) нақты бір контекстегі оқу нәтижелерін тиісті түрде тәжірибеде, іс жүзінде қолдану қабілеті. Құзыреттілік — ауқымы кең ұғым. Ол функционалдық аспектілермен бірге, сондай-ақ әлеуметтік ұйымдастыру дағдылары, этикалық құндылықтар және т.б. сияқты тұлғааралық қасиеттермен біріктірілген теорияны, тұжырымдамаларды және білімді пайдалануды қамтиды.

Жалпы құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымының өзін-өзі өзгерте алу қабілетттілігі деп түсінуге болады.Бүгінгі шәкірт-ертеңгі ел тізгінін ұстар,мемлекетіміздің болашағы деп тану үшін оқушыға сабақты түрлендіріп,қызықты ұйымдастырса бала неге оқымасқа?!Сондықтан мен өзім алдыма бір ғана мақсат қойдым сапалы білім беру мұғалімнің міндеті.Осы мақсатқа жету үшін оқытудың әртүрлі технологияларын қолданудамын.

Бүгінгі шәкірт-ертеңгі ел тізгінін ұстар,мемлекетіміздің болашағы.Жас ұрпақтың жаңаша ойлауына,олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуына,әлемдік сапа деңгейінің білім,білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру-жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі.

Ендеше құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымның өзін-өзі өзгерте алу қабілеттілігі деп түсінуге болады.Білім саласындағы түбегейлі өзгерістерді күнделікті оқу үрдісінде берілетін тапсырмалардан бастау қажет екендігі айқын көрсетілген.Оқушылар мұғалім қауымынан тек білімге ғана емес,өмірге үйретететін қабілеттілікті қажет етіп отыр.Демек,болашақ ұстаздарымыз осы ақпараттық қоғамнан қалыспай жедел ойлаушы,жедел шешім қабылдаушы,ерекше ұйымдастырушылық қабілетті,нақты бағыт-бағдар беруші болып шығуы-бұл қазіргі заманның талабы.Міне, құзыреттілік қалыптастыру өзі болашақ мұғалім – қазіргі оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу,жаңаны түсіне білуге,білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ.Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда,білім беруде,тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзыреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді.

Мұндай құзырлылықтың қатарына мыналар жатады:

-бағдарлы құзыреттілік (азаматтық белсенділік,саяси жүйені түсіну,баға бере білу,елжандылық, т.б);

-мәдениеттанымдық құзыреттілік (ұлттық ерекшеліктерді тани білу,өз халқының мәдениеті мен өзге ұлттар,әлем мәдениетін салыстыру,саралай білу қабілеті);

-оқу-танымдық құзыреттілік (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу,жоспарлай білу,ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру,талдау,қорытынды жасай білу);

-коммуникативтік құзыреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу,мемелекттік тіл ретінде қазақ тілінде,халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы);

-ақпараттық-технологиялық құзыреттілік (ақпараттық технологиялармен,техникалық обьектілер көмегімен бағдарлай білу,өз бетінше іздей білу,таңдай,талдай білу,өзгерте білуді жүзеге асыру қабілеті);

-әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу,шешім қабылдай білу,түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);

-тұлғалық өзін-өзі дамыту құзыреттілігі (отбасылық еңбек,экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімі мен тәжірибесіннің болу қабілеті);

Аталған құзыреттілік қасиеттерді тұлға бойына дарытуда педагог қауымның арнайы әлеуметтік білім беру құзыреттіліктерінің жан-жақты болуы талап етіледі.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп-үйрететін орта,оның жүрегі-мұғалім.Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс-оның сабақты түрлендіріп,тұлғаның жүрегіне жол таба білуі.Ұстаз атана білу,оның қадір тұту,қастерлеу,өзін-өзі ұстауы-әр мұғалімнің борышы.Ол өз кәсібін,өз пәнін,барлық шәкіртін,мектебін шексіз сүйетін адам.Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі-педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген,тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған,рухани дамыған,шығармашыл тұлға құзыреті.Қазіргі уақытта мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі,білім беру сапасының жоғары болуы,кәсіби шеберлігі,әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Бұл міндетті тек кәсіби білімі жетік,құзыретті,бәсекеге қабілетті ұстаздар ғана атқара алады.

«Құзырлық» сөзі туралы қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігінде: «құзыр (компетенция) – жалпы алғанда қайсыбір тапсырманы орындауға қабілеттілік немесе бір нәрсені жасау» деп берілген.

«Құзырлылық» - тек кәсіби білімі емес,тұлғаның жалпы мәдениеті мен шығармашылық әлеуетін дамыту қабілеті»-деп түйіндейді белгілі оқымысты Т.Г Браже.Сондықтан бүгінгі ұстаз тек кәсіби білімін толықтырып қана қоймай, үнемі шығармашылықпен жұмыс жасауы қажет.

Білім беру жүйесіндегі негізгі талап – сабақта білім берудің жаңа технологиясы әдістерін қолдана отырып,оқушыларды өздігінен шығармашылықпен жұмыс істей алатын деңгейге жеткізу.Соңғы кезде мектеп оқушыларының оқу пәндеріне деген қызығушылығы мен белсенділігі әр түрлі себептерге байланысты біршама төмендеп барады.Осы орайда мұғалім тиімді технологияларды сабақ үрдісінде тиімді қолданғаны дұрыс.Әдіс-тәсілдер арқылы өткізілген әрбір сабақ оқушылардың ойлауына және қиялына негізделіп келеді,баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді.

Жаңа педагогикалық технологиялардың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту.Инновациялық білімді дамыту,өзгеріс енгізу,жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу.Бұрыңғы оқушы тек тыңдаушы,орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек.

Қорытындылай келе,әр ұстаз – XXI ғасыр мұғаліміне сай болу үшін – ізденімпаз ғалым,нәзік психолог,жан-жақты шебер,тынымсыз еңбекқор, терең қазыналы білімпаз,кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек.

Ежелгі грек философы Демокрит айтқандай, «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі».Баланы жеке тұлға ретінде өздігінен дамуға үнемі итермелеуіміз керек.Себебі жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білім алу арқылы өз бетінше дамуын қояды.Бұл мақсатқа жетуде өз бетінше жұмыстардың алар орны ерекше.

Осындай биік нәтижеге қол жеткізуді – кәсіби құзыреттілігі жоғары мұғалім ғана жүзеге асырмақ.Олай болса,жас ұрпаққа үйретері мол аға ұрпақтың ісі өрге жүзіп,еңбектері үстем болсын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Жүнісханов., Бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу.2008ж., 3-39б.
2. «Мастер класс» -журналы, - Алматы, 2007 ж.

3. В.П.Симонов., «Педагогический менеджмент»-М,1997ж
4. Т.С.Сабыров.,Оқыту технологиясының негіздері.-Алматы Республикалық баспа кабинеті 1993ж.,14 б.
5. Е.Т.Акитбаев., «Жеке тұлғаның шығармашылық дарындылығын дамыту жолдары»-2006ж.,15б

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Кумекова Гульмира Булековна
Ақтөбе қаласы А.Кекілбаев атындағы ЖББ №72 IT школа-лицей еңбек пәні мұғалімі

Аннотация
Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер жоспарлау мен жүзеге асыру үшін көптеген құжаттамалық құралдарды қолдану керек. Оқудағы жоспарлау процесінде мұғалімнің деңгейі мен оқу орнына мұғалімнің сапалы пән-оқу тәсілдерінің бірге қолданылатындығы маңызды. Тәсілдерді педагогикалық теориялардың жаңа үзінділерімен байланыстыру, технологияларды оқу процесіне қосу, жоспар жүргізу керек. Кез келген педагогикалық тәсіл ағымдағы оқу дағдыларын ұйымдастыру мен бекіту мақсатын ұсынылады.

Аннотация
Многие средства документирования должны использоваться для планирования и реализации педагогических подходов в обучении художественному труду. В процессе планирования образования важно, чтобы уровень учителя и его качественные методы обучения предметам использовались вместе. Необходимо соединить подходы с новыми фрагментами педагогических теорий, включить технологии в процесс обучения, планировать. Любой педагогический подход рекомендуется с целью организации и закрепления имеющихся навыков обучения.

Annotation
Many documentation tools should be used for planning and implementation of pedagogical approaches in teaching the subject of artistic work. In the process of planning in education, it is important that the teacher's level and the teacher's quality subject-learning methods are used together. It is necessary to connect approaches with new fragments of pedagogical theories, to include technologies in the learning process, to plan. Any pedagogical approach is recommended for the purpose of organizing and consolidating current learning skills.

Көркем еңбек пәні – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қолөнерге деген қызығушылығын арттыруға және эстетикалық талғамын қалыптастыруға бағытталған маңызды пән. Бұл пәнді оқытуда әр түрлі педагогикалық тәсілдерді қолдану оқушылардың білім алу сапасын арттырып, олардың жеке тұлға ретінде дамуына ықпал етеді.

Оқытудың дәстүрлі тәсілдері:

Түсіндіру және көрсету: Мұғалім жаңа материалды түсіндіреді, әдістер мен техникаларды көрсетеді. Оқушылар мұқият тыңдап, көріп, қайталауға тырысады.

Жаттығулар мен тапсырмалар: Оқушылар алған білімдерін бекіту үшін әртүрлі жаттығулар мен тапсырмаларды орындайды.

Бағалау және кері байланыс: Мұғалім оқушылардың жұмысын бағалап, оларға кері байланыс береді.

Оқытудың инновациялық тәсілдері:

Жобалық оқыту: Оқушылар өздері таңдаған жобаларды орындайды. Бұл тәсіл оқушылардың зерттеу дағдыларын, проблемаларды шешу қабілеттерін және шығармашылық ойлауын дамытады.

ЫнтымақтастықоқытуОқушылар топтарда жұмыс істейді. Бұл тәсіл оқушылардың коммуникативтік дағдыларын, командада жұмыс істеу қабілетін және жауапкершілігін арттырады.

Ойын элементтерін қолдану: Оқыту процесіне ойын элементтерін енгізу оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың белсенділігін ынталандырады.

Көркем еңбек пәнін оқытуда әр түрлі педагогикалық тәсілдерді тиімді қолдану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, олардың өнерге деген сүйіспеншілігін арттырады. Мұғалімдер оқушылардың жас ерекшеліктерін, қажеттіліктерін және қызығушылықтарын ескере отырып, оқытудың ең қолайлы тәсілдерін таңдауы керек.

Көркем еңбек пәні – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық түсініктерін және практикалық дағдыларын дамытуға бағытталған маңызды оқу пәндерінің бірі. Бұл пәндің оқу процесі педагогикалық тәсілдер арқылы жүзеге асады. Педагогикалық тәсілдер – бұл мектептегі білім беру мен тәрбиенің мазмұны мен формаларын, әдіс-тәсілдерін, ұйымдастыру формаларын, құралдарын, жағдайларын, әдістемелерін біріктіретін ұғым. Көркем еңбек пәнін оқытуда қолданылатын әдістер мен тәсілдерді зерттеу, қазіргі уақытта осы пәннің мәні мен маңызын түсінуге көмектеседі.

Көркем еңбек пәнінің мақсаты

Көркем еңбек пәнінің негізгі мақсаты – оқушыларға көркем өнер мен қолөнер негіздерін үйрету, шығармашылықтарын дамыту. Оқушылар тек теориялық білім алумен шектелмей, практикалық дағдыларын да қалыптастыруы қажет. Бұл пәннің жүзеге асуы оқушылардың эстетикалық сезімдерін, шығармашылық қабілеттерін, қиялдарын және олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыруға бағытталған.

Сондай-ақ, көркем еңбек пәнінде балалардың өздігінен шығармашылық жұмыстар жасау дағдыларының қалыптасуы маңызды. Оқушылар түрлі материалдармен жұмыс істеп, олардың қасиеттерін меңгеру арқылы, өзінің идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Осылайша, көркем еңбек пәні оқушылардың жалпы адамзаттық құндылықтарын, яғни талғам, мәдениет, эстетикалық көзқарас қалыптастыруға ықпал етеді.

Педагогикалық тәсілдер

Көркем еңбек пәнін оқытуда педагогикалық тәсілдердің түрлері аса зор. Оларды түсінікті ету үшін, төменде негізгі педагогикалық тәсілдерді қарастырамыз.

Шығармашылық тәсіл

Шығармашылық тәсіл – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған әдіс. Ол арнайы жаттығулар, жобалар мен шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы жүзеге асады. Мұнда оқушылар өз идеяларын, концепцияларын анықтап, оларды көркем түрде білдіруге мүмкіндік алады. Мысалы, саяхаттар немесе шеберлік сабақтары арқылы өздерінің қолөнер жұмыстарын көрсетуге, мақтаныш сезімін ұялатуға болады.

Шығармашылық тәсілдің маңызды компоненті – түрлі техникалар мен материалдармен эксперимент жүргізу. Оқушылар әр түрлі материалдар мен құралдарды қолдана отырып, шеберлік деңгейін арттыра алады. Бұл әдіс олардың өзін-өзі тануына, өз дағдыларын жетілдіруіне және тәжірибе алуына көмектеседі.

Модельдеу

Модельдеу әдісі – бұл оқушылардың әр түрлі көркем бейнелерді дайындауға, жобалауға бағытталған тиімді тәсіл. Оқу барысында, олар макеттер мен модельдер жасау арқылы, өз идеяларын жүзеге асыруды үйренеді. Бұл әдіс тек теориялық білімді ғана емес, практикалық дағдыларды да дамытуға ықпал етеді.

Модельдеу процесі оқушыларға көптеген мүмкіндіктер ашады. Олар өз жұмысындағы идеяларды жүзеге асырып, көркем шығармашылық және практикалық дағдыларын байытады.

Тренингте шығармашылық ойындарды, топтық жобаларды жасау да модельдеу тәсілін қолданудың тиімді жолы болып табылады. Бүлдіршіндердің шығармашылық қабілеттерін дамытуда түрлі техникалар мен стратегияларды қолдану маңызды.

Интегративті тәсіл

Интегративті тәсіл – әр түрлі пәндерді біріктіре отырып, көркем еңбек пәнін оқыту. Бұл тәсілдің арқасында оқушылар көптеген ғылымдар мен өнер салаларының байланыстарын түсінеді. Мысалы, математика, физика, биология, тарих және өнер сабақтарының қиылысында оқушылар көбірек ақпарат алып, алған білімдерін практикада пайдаланады.

Интегративті тәсіл шығармашыл және сыни ойлауды дамытуға үлкен ықпал етеді. Оқушылар интеграцияланған білім алғанда, олар әлемнің түрлі аспектілерін түсінікпен көреді. Тәсілдің негізгі мақсаты – оқушылардың білім алудағы үйренуші рөлін күшейту.

Дидактикалық тәсіл

Дидактикалық тәсілдер – оқу оқу жоспары мен бағдарламасына сәйкес әдістер мен формаларды таңдауды қарастырады. Көркем еңбек пәні оқу процесінің әрбір кезеңінде дидактикалық мақсаттарды белгілей отырып, оқушылардың білім алуына кепілдік береді.

Дидактикалық тәсілдердің негізгі компоненттері – оқу, тәрбие, бақылау, бағалау және оқыту. Оқушылардың білімін бағалау үшін, оларды даму динамикасын, қабілеттерін және практикалық дағдыларын есепке ала отырып, заманауи бағалау жүйелерімен сәйкестендіру қажет.

Салыстырмалы тәсіл

Салыстырмалы тәсіл – түрлі мәдениеттер мен өнер салаларын салыстыру арқылы оқушылардың кеңестік негізде білім алуын қамтамасыз етеді. Бұл тәсіл арқылы оқушылар әлемдегі әр түрлі мәдениеттердің өзіндік ерекшеліктерін, көркем өнердің сипаттамаларын зерделей алады. Салыстыру арқылы оқушылар білім мен тәжірибесін кеңейту арқылы ой-өрістерін дамытады.

Салыстырмалы тәсіл әсіресе өнер тарихы мен мәдениеттану сабақтарында тиімді. Оқушылар авторлар мен шығармалар арасындағы байланыстарды түсінуге, өнердің әр түрлі стильдерінің даму тарихы мен мәнін ұғынуға мүмкіндік алады.

Оқытудың инновациялық әдістері

Көркем еңбек пәнін оқытуда инновациялық әдістердің қолданылуы тиімділікті арттырады. Оларды пайдаланудың артықшылығы – оқушылардың оқу мотивациясын, қызығушылығын жоғарылатады, шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Қашықтан оқыту

Соңғы жылдарда озық технологияларды қолдану арқылы қашықтан оқыту белсенді түрде енгізілуде. Оқушыларға онлайн-ресурстар арқылы тапсырмалар беру, вебинарлар мен шеберлік сабақтарын ұйымдастыру, виртуалды көрмелер өткізу сияқты әдістер қолданылады. Бұл тәсіл оқушылардың өз бетінше білім алуы мен шығармашылығын дамытуға ыңғайлы мүмкіндік береді.

Жобалық әдіс

Жобалық әдіс – оқушылардың шығармашылығын дамытуға, өзін-өзі ұйымдастыруға және топта жұмыс істеуге мүмкіндік беретін тәсіл. Оқушылар топтық жұмыстар мен жобаларды жүзеге асыру кезінде белгілі бір тақырыпты тереңірек зерттеп, практикалық дағдыларын қолданады. Бұл әдіс өзара әрекеттестікті, ынтымақтастықты және жауапкершілікті дамытуға септігін тигізеді.

Оқушының рөлі мен жауапкершілігі

Көркем еңбек пәнін оқыту барысында оқушының рөлі маңызды екені сөзсіз. Оқушылар өздерінің білім алу процесінің белсенді қатысушысы болуы тиіс. Олардың шығармашылық қабілетінің дамуына жауапкершілік жүктеледі. Сабақ барысында оқушылар өз беттерімен жұмыс істеуге, зерттеулер жүргізуге, проблемаларды шешуге және ұсыныстар жасауға ынталануы керек.

Оқушылардың жауапкершілігін арттыру үшін, мұғалімдер оларға еркіндік беруі, шығармашылық тапсырмалар арқылы білім алуға ынталандыруы қажет. Оқушылардың осындай белсенділігі, олардың әлеуметтенуіне, түйсіктері мен дағдыларының қалыптасуына негіз болады.

Оқытудың нәтижелері

Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер нәтижесінде оқушылар мынадай дағдылар мен қабілеттерді меңгереді:

- Шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- Эстетикалық және мәдени талғамды қалыптастыру;
- Практикалық дағдыларды меңгеру;
- Топтық жұмыс дағдыларын жетілдіру;
- Зерттеу және талдау қабілетін дамыту.

Оқушылардың жеке және топтық жұмыстарда танытқан белсенділігі, оларды өз мақсаттарына жетелеуге көмектеседі. Оқушылардың білім алу процесінде көрсеткен нәтижелері педагогикалық тәсілдердің тиімділігін көрсетеді.

Қорытынды

Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда, белгілі бір дағдылар мен білімді қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар өздерінің шығармашылығын дамыту, эстетикалық түсінігін кеңейту, және практикалық дағдыларын жетілдіру бойынша әр түрлі тәсілдерді меңгеруі керек.

Инновациялық әдістердің, жобалық және интегративті тәсілдердің қолданылуы оқушылардың белсенді оқу процессіне қатысуын және көркем еңбек пәніне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Соңында, педагогикалық тәсілдер – көркем еңбек пәнінің жемісті оқытылуы мен оқушылардың шығармашылық дамуының негізі болып табылады.

МҰҒАЛІМНІҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІ – ОҚУ ҮДЕРІСІНІҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ

Кунанова Айнур Амангельдыевна,
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы «№8 жалпы орта білім беретін мектеп -гимназия» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Бұл баяндамада мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің оқу үдерісіндегі рөлі, әсіресе қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық қасиеттері қарастырылады. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті білім сапасын арттыруда маңызды фактор болып табылады. Көшбасшы мұғалім оқушылардың білім алу процесін ұйымдастыруда, олардың шығармашылық және интеллектуалды дамуына ықпал етеді, әрі олардың тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері өз пәнінің ерекшелігін пайдалана отырып, оқушылардың ұлттық құндылықтарды түсінуіне, тілдік және әдеби білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. Баяндамада мұғалімдердің көшбасшылық қабілеттерін дамыту жолдары мен оның оқу үдерісіне әсері талқыланады. Сонымен қатар, педагогтардың кәсіби дамуын жетілдіру, шығармашылық әдіс-тәсілдерді енгізу және білім беру саласындағы көшбасшылықты күшейту үшін ұсыныстар беріледі.

Түйінді сөздер: мұғалімнің көшбасшылығы, оқу үдерісі, шығармашылық даму, қазақ тілі мен әдебиеті, педагогикалық шеберлік, ұлттық құндылықтар, білім сапасы, тұлғалық даму, мотивация, әдістемелік жаңашылдық, кәсіби даму, оқу әдістері, көшбасшылық қабілет.

Қазіргі қоғамда білім берудің сапасы мен тиімділігі әртүрлі факторларға байланысты, оның ішінде мұғалімнің кәсіби деңгейі, шығармашылық қабілеті, педагогикалық шеберлігі және көшбасшылық қасиеттері маңызды рөл атқарады. Көшбасшылық қасиеттері бар мұғалімдер – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқу үдерісін ұйымдастырушы, оқушылардың тұлғалық және шығармашылық дамуына жол ашушы, өз ісінің нағыз мамандары. Әсіресе, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық рөлі айрықша, өйткені олар тек білімді беру ғана емес, ұлттың рухани-мәдени құндылықтарын сақтап, оны жас ұрпаққа жеткізуші тұлғалар болып табылады.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттері білім беру үдерісіне ғана емес, оқушылардың жалпы адамгершілік, интеллектуалды дамуына да әсер етеді. Қазіргі білім беру жағдайында мұғалімнің көшбасшылық рөлі – оқу үдерісінің қозғаушы күші. Бұл өз кезегінде, оқушылардың мотивациясын арттыруға, оларды шығармашылық жұмысқа тартуға және олардың білім деңгейін жақсартуға мүмкіндік береді.

1. Мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің мәні мен маңызы. Көшбасшылық қабілет – бұл мұғалімнің оқушылармен және ұжыммен тиімді байланыс орнату, оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыру, жаңашыл педагогикалық әдістер мен технологияларды қолдану арқылы оқушылардың жоғары нәтижелерге жетуіне қол жеткізу қабілеті. Мұғалімнің көшбасшылық қасиеттері оның жеке тұлғалық сипаттарына, кәсіби біліктілігіне, шығармашылық мүмкіндіктеріне және педагогикалық шеберлігіне негізделеді.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті негізінен төрт негізгі компоненттен тұрады:

- **Білім мен дағдылардың жоғары деңгейі**. Мұғалімнің теориялық білімінің тереңдігі, жаңа білім беру технологиялары мен әдістерін қолдануға қабілеттілігі – оның көшбасшылық қасиетінің негізі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері осы білімді оқушылардың рухани және шығармашылық деңгейін дамыту үшін пайдаланады.
- **Командалық жұмыс дағдылары**. Мұғалім тек жеке тұлға ретінде ғана емес, ұжымдық жұмысты ұйымдастыратын көшбасшы болып табылады. Әріптестерімен тығыз қарым-қатынаста болу, педагогикалық тәжірибе алмасу, ортақ мақсатқа бірігу – бұл көшбасшылықтың тағы бір қыры.
- **Әлеуметтік жауапкершілік**. Мұғалімнің қоғам алдындағы жауапкершілігі, ол тек білім берумен шектелмей, оқушыларды тәрбиелеуге, оларды моральдық құндылықтар мен адами қасиеттерге баулуға міндетті.
- **Шығармашылық көзқарас**. Көшбасшы мұғалімдер оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылық шешімдер қабылдауға, жаңа идеяларды жүзеге асыруға ынталандырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі көшбасшылық қабілетінің арқасында оқушыларды тек қазақ тілін үйретумен ғана шектелмей, сонымен қатар қазақ мәдениеті, әдебиеті мен тарихын зерттеуге бағыттай алады. Бұл оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, олардың өз тарихы мен мәдениетін бағалауға деген көзқарасын қалыптастырады.

2. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің көшбасшылық рөлі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің көшбасшылық рөлі қоғамның, ұлттың дамуына тікелей байланысты. Бұл пән – оқушыларды тек тілмен таныстыру ғана емес, сонымен қатар олардың рухани дүниесін байытатын, дүниетанымын кеңейтетін маңызды құрал. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті арқылы:

- **Әдебиеттің мәні мен маңызы** оқушылардың санасына жеткізіледі. Ұлы жазушылардың шығармашылығы арқылы мұғалім оқушыларды өмірдің мәнін түсінуге, дүниетанымдық сұрақтарға жауап табуға шақырады.
- **Ұлттық құндылықтар мен тілдің өзектілігі** насихатталады. Қазақ әдебиетінің классикалық туындыларын зерттеу барысында мұғалім оқушыларға ұлттың тарихы мен мәдениетінің негіздерін үйретеді.
- **Қазақ тілін үйрету барысында тіл мәдениеті мен сөйлей білу дағдылары** қалыптасады. Қазақ тілінің құрылымын, стилін, әдебиеттегі көркем сөздерді қолдана отырып, мұғалім оқушылардың тілдік қорын молайтады.
- **Әлеуметтік және рухани дамуға ықпал жасалады**. Қазақ әдебиеті мұғалімі шығармашылық жұмысқа, әдеби талдауға, өнер мен әдебиеттің байланысын түсінуге ынталандырады. Мұғалімнің көшбасшылығы арқылы оқушылар әдебиет пен мәдениетке деген терең құрмет сезімін қалыптастырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің көшбасшылығы, әсіресе, оқушылардың өзіндік ойлау, сыни тұрғыдан пайымдау және шығармашылық қабілеттерін дамытуда аса маңызды рөл атқарады.

3. Көшбасшылық қабілеттерді дамыту жолдары. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттерін дамыту үшін бірнеше тиімді тәсілдер мен әдістерді енгізу қажет. Бұл педагогтың кәсіби дамуын үздіксіз қамтамасыз етіп, оқу үдерісін сапалы түрде жақсартуға мүмкіндік береді:

- **Тренингтер мен семинарларға қатысу**. Мұғалімдер көшбасшылық дағдыларын дамыту үшін кәсіби біліктіліктерін арттыру бағытында тренингтерге, семинарларға және курстарға қатысуы қажет.
- **Жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу**. Жобалық оқыту, пікірталастар, шығармашылық жұмыстар сияқты инновациялық әдістерді қолдану арқылы мұғалім оқушыларды жаңа білімдермен қаруландырып, олардың белсенділігін арттырады.
- **Өзін-өзі жетілдіру**. Мұғалімнің өзіндік даму жолы болуы керек. Өзін-өзі сараптау, жаңа білім мен дағдыларды игеру арқылы мұғалім өз көшбасшылық қабілетін дамытуы мүмкін.
- **Педагогикалық қауымдастыққа қатысу**. Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе алмасып, білім беру саласындағы жаңалықтарды талқылап, өз тәжірибелерін ортаға салуы тиіс.

Көшбасшылық қасиеттерін дамыту үшін мұғалімнің жеке тұлғасы мен кәсіби құзыреттілігі қатар дамуы керек. Бұл, ең алдымен, оның оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнатуына, олардың сенімін жеңіп алуына және оларға дұрыс бағыт көрсетуіне мүмкіндік береді.

4. Мұғалімнің көшбасшылық қабілетінің оқу үдерісіне әсері. Мұғалімнің көшбасшылық қабілеттері оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың білімге деген көзқарасын түбегейлі өзгертеді. Көшбасшы мұғалімнің оқу үдерісіне тигізетін әсері мынадай:

- **Оқушылардың өзін-өзі бағалау деңгейі артады**. Көшбасшы мұғалім оқушыларға өз күшіне сенуін, мақсатқа жету жолында табанды болуды үйретеді.
- **Шығармашылық қабілеттері дамиды**. Оқушылар шығармашылық жұмыстарға, әдеби талдауларға, жазбаша жұмыстарға белсене қатысады.
- **Әлеуметтік дағдылар қалыптасады**. Оқушылар өзара пікірталасқа қатыса отырып, қоғамдық пікір қалыптастыру, топта жұмыс істей білу дағдыларын игереді.
- **Жоғары деңгейдегі білім алуға ынталандыру**. Мұғалім өзінің көшбасшылық қасиеттерін қолдана отырып, оқушыларға терең білім алуға, өзін үздік ретінде көрсетуге жол ашады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі көшбасшы ретінде оқушылардың тұлғалық және кәсіби дамуына бағыт сілтеп, олардың болашақтағы жетістіктері үшін жақсы негіз қалдырады.

Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті оқу үдерісінің қозғаушы күші болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің көшбасшылық қасиеттері оқушылардың білім алу процесіне тікелей әсер етеді, олардың шығармашылық, интеллектуалды дамуына ықпал жасайды. Көшбасшылық – бұл оқушыларға дұрыс бағыт көрсету, олардың ішкі мүмкіндіктерін ашуға, мотивациясын арттыруға, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған процесс. Мұғалімнің көшбасшылығы оның тек білім беру шеберлігін ғана емес, оқушылармен және ұжыммен тиімді жұмыс істеу қабілетін де айқындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абаев Т. (2021). *Қазақ тілінің фонетикасы мен грамматикасы*. Алматы: Қазақ университеті, 154 бет.

2. Жақсылықова А. (2020). *Қазіргі қазақ әдебиетінің тарихы*. Алматы: «Қазақ кітап баспасы», 241 бет.

3. Қуандықова Ш. (2020). *Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі және көшбасшылық қасиеттері*. Астана: Ақорда баспасы, 123 бет.

4. Сағындықова Г. (2022). *Қазақ тілін оқыту әдістемесі: жаңа көзқарастар мен инновациялар*. Алматы: «Жоғары мектеп», 112 бет.

5. Тұрғанова Ж. (2021). *Педагогикалық көшбасшылық: теориясы мен практикасы*. Қарағанды: КарМУ баспасы, 88 бет.

6. Тұяқова С. (2020). *Қазақ әдебиетінің дидактикасы мен әдістемесі*. Шымкент: Шымкент университеті баспасы, 152 бет.

7. Үмбетова А. (2021). *Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында шығармашылық тәсілдер*. Алматы: «Білім» баспасы, 87 бет.

8. Шамшиева Б. (2020). *Оқу процесінде инновациялық әдістерді қолдану*. Алматы: Қазақ тілі мен әдебиеті, 67 бет.

9. Ысқақова Ә. (2020). *Мұғалімнің көшбасшылық рөлі мен оның ықпалы*. Алматы: Мұғалім, 64 бет.

ПЛЕНЭР -КӘСІБИ ШЕБЕРЛІКТІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ НЕГІЗГІ БАҒЫТ

Маханбетжанова Гульнар Маханбетхалиевна
К.Байсейітова атындағы Қазақ ұлттық өнер университеті, «Сценография, сәндік өнер, кескіндеме және мүсін» ПЦК меңгерушісі, Астана, Қазақстан

Аннотация. Оқу тәжрибесі (пленэр) – кәсіптік шеберлікті қалыптастыратын негізгі оқу пәнінің бірі, табиғатта таза ауадағы оқытуды ұсынады. Негізгі пішінге және табиғат құбылыстарына жер, өсімдіктер, су, аспан, ауа, жарық жатады. Оқу жұмысының орындалу барысында әртүрлі техникалар қолданылады– графикалық қарандаш, тушь, қалам, көмір, акварель, майлы бояу. Пленэрдегі оқу жұмыстарының негізгі түрлері –этюд, нұсқадан салып алынған суреттер. Көркемөнер мектебіндегі пленэрде жұмыс жасаудың басты мақсаты - оқушылардың жыл бойы алған білімдерін бекіту және дамыту, табиғи жарық жағдайында ашық кеңістікте сурет салу барысында сол білімдерін шығармашылық қолдана білу икемділіктерін қалыптастыру.

Түйін сөздер: пленэр, көру қабілеті, этюд, табиғи формалар, түстік кеңістік, перспектива, көкжиек сызығы, ауа перспективасы.

Пленэр сабақтарында оқушылар табиғат нысандарын зерттейді; үздіксіз өзгерісте болатын табиғи жарық жағдайында тез жұмыс жасауға үйренеді; кеңістік тереңдігін бейнелеу әдістерін, сызықтық және ауа перспективасы заңдылықтарын меңгереді; шығармашылық композицияға материал жинайды. Үлкен кеңістік қатынастарын (жер-аспан, су-аспан), табиғат күйін, ауа құбылыстарын бейнелеуге машықтанады. Табиғатта сурет салу барысында балалардың көзбен өлшеу қабілеттері өткірленеді, бақылау, есте сақтау, жалпылай көру қабілеттері дамып, қолдары жаттығады. Оқушыларда жағымды эмоциялар тудырып, қоршаған ортаның сан қырлы сұлулығын тануға көмектеседі. Табиғатты тануға қызығушылықтарын арттырып, оған деген құндылық қатынастарын тәрбиелейді.

Бір табиғат көрінісінің өзі суретшінің қылқаламынан басқаша түске ие бола отырып, шебердің талғамын, көзқарастарын, көңіл күйін береді. Табиғаттың көз ұшына кетіп жатқан кеңістік сезілуге тиіс, ал әрбір зат, әрбір ағаш өзіне тән белгілерімен көрінуге тиіс. Бейне бір ағаштың жеке-дара келбетін - діңгегін, бұтақтарын, ағаштардың ұшар басының, жапырақтардың және жапырақ топтарының сипатын беру керек. Ағаштың суреті келесі күні сурет пен түпнұсқаның арасындағы дәлме-дәл сәйкестікті еш қиындықсыз табуға болатындай етіп салынуға тиіс. Ағаш-бұтақтар мен жапырақтардың кездейсоқ үйінділері емес, осы бөлшектердің өте сымбатты жүйесі. Жердің суретін салған кезде оны көрермен көлденең және көрерменнен қиырға кетіп бара жатқан жазықтық ретінде қабылдауын қадағалау керек. Бұған жазықтықтың туынды төріне қарай кетуін баса көрсететін горизонталь бөліктер жәрдемдеседі. Табиғатты игеруге жеке бөлшектер, яғни кіші табиғи формалардың-тастардың, жер қыртыстары бөліктерінің, бұтақтардың, шөптердің суретін салу көмектеседі. Алдыңғы жоспардағы мұндай бөлшектер табиғатқа жан бітіреді.

Шалғайдағы таулар да өзіне тән сыртқы тұрпаты бар жәй дақ емес. Суретші олардың құрлысын, бөлшектерін, жарықпен білінетін пластикасын ажырата алуға тиіс. Табиғатта судың үлкен маңызы бар. Бұл арада толқып жатқан суға назар аударамыз. Желдің күшімен су бейне бір дөңес және майысқан айналардың шоғырына айналғандай болады. Бұлттардың формасы мен табиғатын да ұғыну керек. Бұлттар тік кеңістікте бейне бір ілініп тұрғандай болады. Табиғаттың суретін салған кезде ең алдымен бейнеленетін көріністің шегін анықтап алу керек. Сурет салуды жаңа бастаған суретші алғашқы кезде көрсеткіш тетікті-ортасынан тік бұрышты тесік кесіп алынған картонды немесе қағазды пайдалана алады.

Пленэр тәжірибесі барысында, этюдтың маңыздылығы ерекше зор. Қазіргі таңда, студенттер осыған терең көңіл бөлмей, фотоға түсіріп алып, бір суретпен ұзақ отырады. Ол натураны зертемеуі қазіргі таңда, күрделі проблемалардың бірі болып табылады. «Этюд» (французша etude сөзінен шыққан) сөзі «зерттеу» мағынасында аударылады. Заттың өзіне қарап салған этюдті - қолға қылқалам ұстаған суретшінің белсенді пайымдауы мен ой толғауы деп айтуға болады. Заттың өзіне қарап этюд салу жұмысы процесінде ол табиғатты зертейді. Этюд салу үстіндегі жұмыстың мақсаты - өмір мен табиғаттың құбылыстарына жете көз тастап, шынайы беру, бұл құбылыстар сурет салушының бойында тудыратын сезімдерді айқын да дәлме-дәл білдіру. Н.Рерих табиғатта көргенді бейнелей білу маңызды, бірақ бейнелегің келетінді көре білу одан да маңызды деген болатын. Түрлі жарық жағдайында, бір мәтінді бірнеше рет салған пайдалы. Содан кейін этюдтарды салыстыру керек. Ашық күнгі тал түсте салынған табиғат кешкі табиғаттың жарығырақ болуға тиіс, сұрғылт ауа-райында жасалған табиғатта жарық пен көлеңкенің күрт айырмашылығы байқалмауы керек. Салыстыру үшін қатар қойылған олардың бәрі табиғаттың сол жай-күйіне тән жалпы түстік құрылысты дұрыс беруге тиіс. Натюрморт, интерьер, табиғат жасау үстіндегі жұмыс процесі де осыған жақын. Түпкі ой, қойылым, көру нүктесін іздестіру, қайта орналастыру немесе табиғатты жазу, «құрастыру» көптеген әсерлер мен этюдтердің негізінде жүргізіледі. Осыған байланысты кескіндемемен айналысудағы бар жоғы төрт бояудан: ақ, ашық охрадан, күйдірілген охрадан және күйдірілген сүйектен тұратын палитрадан бастау ұсынылады. Сөйтіп, табиғаттың бүкіл сан алуан түстерін, пейзаж немесе натюрморт болсын, тек осы бояулардың көмегімен беру керек. Бұл оңай шаруа емес, өйткені бұл бояулар жиынтығында ашық сары да, көк те, қызыл да бояу жоқ. Бұлай жұмыс істеу қиын болады, көп нәрсені ойластырып, байқап көруге тура келеді. Бірақ осы төрт бояудан-ақ жеткілікті дәрежеде бай бояу үндестігін алуға болатыны біртіндеп айқындала түседі. Осындай төрт бояулы палитрадан ең азы 10-15 этюд салынады.

Атақты кеңес суретшілері де көбіне шектеулі палитраны пайдаланған. Өте ашық бояуларды қолдануға да көп еліге бермеген жөн. Тіпті кешкі аспан қаншалықты қызарып тұрғанымен, кадмийге, кобальтқа және краплакқа ұмтылмай-ақ, аспанның ашық бөліктері үшін күйдірілген сүйек, жасыл топырақ пен өте ашық көк бояудың ұстамды қоспасын, бұлттар үшін күйдірілген сүйек, күйдірілген охра мен ақ бояу қоспасын ғана алып, сурет салуға болады. Жұмыс істеу үшін палитрадағы реттілік елеулі роль атқарады. Бояулар әрдайым белгілі бір жүйелікте орналасуы тиіс. Барлық суретшілер қабылдаған, қандай да болсын бірыңғай реттілік жоқ. Әрбір суретші палитра бетіне бояуларды өзінше, бірақ әрдайым белгілі бір, өзі үшін үйреншікті жолмен орналастырады. Бояуларды палитра бетіне орналастырудың ықтимал жолдарының бірі мынандай: барлық спектрлік түстер ақ бояудан сол жаққа, ал барлық топырақ түстес бояулар және қара бояу оң жаққа, орналастырылады. Қабылданған реттілік үйреншікті жайға айналады да суретші жұмыс үстінде қажетті бояуды қылқаламмен палитраға тіпті көз тастамай-ақ, алады.

Натурамен қызықты сурет салған, тақырыбы жағынан ерекше көрінген студенттерге, әрдайым қолдау жасап, көтермелеп, олардың деңгейін көрмеге лайық бағыттап, дайындау қажет. Пленэр тәжірибесін нәтижелі және жемісті өткізу үшін, алуан түрлі географиялық аудандарға жолға шығатын тәжірибе ретінде өткізу қажет. Қызықты жерге барса, шығармашылық тәжірибесі нығайа түсіп, ландшафты ортаны сезінуге, оның түстік шешімін,

үйлесімділігін ажыратуға, кеңістіктегі жарықты –ауаны зерттеуге ықпалы зор. Халықаралық пленэрге барғанда, студенттер зор ықыласымен сурет салды. (Ресей –Воронеж қаласы, Грузия –Тбилиси, Италия –Рим). Қызығушылықпен салынған жұмыстар ерекше жазылып, жоғары бағаға ие болып жатты. Пленэрде ұзақ мерзімді академиялық тапсырмалармен бірге, қысқа мерзімді этюдтерде қарастырылады.

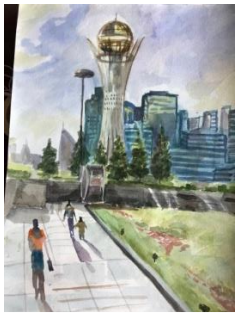
Практикаға дайындық көптеген шараларды қамтиды: жыл мезгілін таңдау, практика өткізілетін орын, сол ауданды зерттеу; негізгі маршруттарды анықтап алу және натурадан қарап салатын мазмұнды ерекше орындарды таңдау. Тәжірибе өткізілетін жерде, практика жетекшілері жергілікті аудан жетекшілерімен және өндіріс орындарының басшыларымен қарым-қатынас жасауы. Ұйымдастыру-шаруашылық сұрақтарын шешіп алу, пленэрде қолданылатын құрал-саймандарды және материалдарды жинақтау.

Білім алушыларға төменгідей міндеттер қойылады: заттың тікелей өзінің ерекшелік сипатын көрсете білу, кескіндеменің көрінісін көрсете білу, жарық пен түстің көмегімен көлемді көрсету, композициялық ойды дамыту, пішінді қорытындылай білу, пропорциональдық арақатынасты көрсете білуге үйрену, жоспарлылықты, сызықтық ауа көрінісінің заңдылығы, жарықтың түсуіне байланысты көлемді–пластикалық пішін шешімі, - түстік–үндестік қатынасты қабылдау, заттың тікелей өзін тұтас көре білуге үйрену, түр–түстік және үндестікті әртүрлі жоспарда айыра білу, анықтай білуге үйрету, табиғат жағдайының күн мезгіліне, ауа райына, атмосфера байланыстылығын анықтап бере білуге үйрену, жарықтың сипатын беру, сызықтық, ауа кеңістігіндегі алдыңғы көріністің, дәлелді бейнелеудің кезінде өзара байланысын беруді үйрену.

Ең үздік пленэрлік жұмыстарды, оқу жылының басында, кафедраның дәстүрлі көркемдік жұмыстардың көрмесіне қояды. Барлық аяқталған пленэрлық жұмыстар кафедраның әдістемелік фондысында сақталады.

Оқу тәжірибесі пленэр, бейнелеу өнерін оқытуда маңызды орын алады. Тұлғаға қарап сурет салу, тәжірибелік шеберлігін қалыптастыруға мүмкіндік жасайды, көру түйсігін дамытып, түсті қабылдау заңдылығын меңгеріп, шығармашылық еркіндік пен өзін өзі дамытуына мүмкіндік зор.

Әдебиеттер тізімі

1. Мастер класс. Обнаженная натура, шаг за шагом. М.: Аст/Астрель, 2007. - 255 с., ил., тв. Пер.

2. Мастер класс. Натюрморт. Шаг за шагом. М. Аст-Астрель,2006. -256 с., ил., тв. Пер.

3. Мастер класс. Масленная живопись. М. Аст-Астрель,2006.- 256 с., ил., тв. Пер

4. В. Маркиарри. Искусство владения цветом. Москва, Маршала Бирюзова, д. 1, ЗАО "Издательство Кристина-новый век"2008.

5. Как нарисовать воду. – Москва: АСТ: Астрель, 2003. – 32 с.: ил. – (Начинающему художнику) 21. Как нарисовать пейзаж. – Москва: АСТ: Астрель, 2003. – 32 с.: ил. (Начинающему художнику).

6. Бурденюк Е.В. Работа над пейзажем// Изобразительное искусство в школе. 2007. №4

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ РӨЛІ.

Канымкулова Данара Валихановна
Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы, «Құмжарған ЖББОМ» КММ

Математикалық сауаттылық қазіргі заманда аса маңызды орын алады. Әлем үнемі өзгеріп, дамып жатқан сайын, математика күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Біз қаржы басқарудан бастап, технологиялық жетістіктерге дейін көптеген салаларда математикаға сүйенеміз. Мысалы, жеке өмірде бюджетті жоспарлау, сатып алу, инвестиция жасау сияқты әрекеттер математикалық есептерді талап етеді. Кәсіби салада болса, инженерлер, IT мамандары, экономистер мен ғалымдар күнделікті математикалық модельдер мен есептеулерді пайдаланады. Бұл жағдайлар математикалық сауаттылықтың маңыздылығын көрсетіп отыр.

Математиканы меңгеру тек қана есептерді дұрыс шығару ғана емес, сонымен қатар логикалық ойлау, проблема шешу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мұндай дағдылар оқушылардың жалпы білім деңгейін арттырып, оларды өмірлік шешімдер қабылдауға дайындайды. Математикалық сауаттылық адамның аналитикалық қабілеттерін күшейтіп, сын көзбен қарауға үйретеді. Бұл қасиеттер кез келген мамандықта табысты болудың негізі болып табылады.Шығармашылық тапсырмалар математикалық ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады. Қалыпты есептерден бөлек, шығармашылық тапсырмалар оқушыларды жаңа тәсілдер ойлап табуға, мәселелерді әртүрлі көзқарастардан қарастыруға ынталандырады. Мысалы, геометриялық фигураларды құрастыру, математикалық ойындар ойнау немесе нақты өмірлік жағдайларды математикалық тұрғыдан талдау сияқты тапсырмалар оқушылардың қиялын қозғайды және олардың шығармашылық қабілеттерін ашуға көмектеседі. Мұндай тапсырмалар оқушыларға математика пәнін қызықты әрі мағыналы етуге септігін тигізеді.

Инновациялық әдістер математикалық сауаттылықты арттыруда тиімді құрал болып табылады. Қазіргі заманда технологиялар білім беруді жаңа деңгейге көтеруде. Мысалы, интерактивті тақталар, математикалық бағдарламалар және онлайн ресурстар оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. GeoGebra немесе Desmos сияқты бағдарламалар арқылы оқушылар геометриялық фигураларды динамикалық түрде өзгертіп, олардың қасиеттерін тереңірек зерттей алады. Сонымен қатар, виртуалды шындық пен аугменттелген шындық технологиялары сабақтарды визуалды әрі интерактивті етуге мүмкіндік береді, бұл оқушылардың материалды түсінуін жеңілдетеді.

Математикалық сауаттылықты арттырудың тағы бір маңызды аспектісі – топтық жұмыстар мен жобалық әдістерді қолдану. Оқушыларды топқа бөліп, оларды бірге жұмыс істеуге ынталандыру арқылы математикалық жобаларды орындау кезінде ынтымақтастық пен коммуникация дағдылары да дамиды. Мысалы, экологиялық таза қаланы жобалау немесе транспорт қозғалысын оңтайландыру сияқты нақты өмірлік мәселелерді математикалық тұрғыдан талдау арқылы оқушылар математика пәнін практикалық қолдану жолдарын үйренеді. Бұл тәсіл оқушыларға математика мен шынайы өмір арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі.

Шығармашылық тапсырмалардың артықшылығы тек қана ойлау қабілеттерін дамытуда ғана емес, сонымен қатар оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттыруда да жатыр. Математикалық мәселелерді шешу барысында әр түрлі тәсілдерді қолдану оқушыларға өз қабілеттеріне деген сенімділік береді. Олар күрделі мәселелерді шешуге деген қызығушылықтарын арттырып, жаңа идеяларды жүзеге асыруға ынталандырады. Бұл өз кезегінде оқушылардың оқу мотивациясын жоғарылатып, математика пәніне деген оң көзқарасты қалыптастырады.

Инновациялық әдістер мен шығармашылық тапсырмаларды сабаққа енгізу барысында мұғалімнің рөлі ерекше маңызды. Мұғалім оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі тапсырмалар мен әдістерді қолдануы тиіс. Оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін сабақтар интерактивті және ойын түрінде болуы қажет. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың жетістіктерін үнемі бақылап, оларды қолдау мен бағыттау арқылы олардың математикалық сауаттылығын жүйелі түрде арттыруға көмектеседі.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың рөлі өте зор. Олар оқушылардың математикалық білімін тереңдетіп, олардың ойлау қабілеттерін дамытады. Инновациялық әдістерді қолдану арқылы математика сабағын қызықты әрі тиімді етуге болады. Бұл өз кезегінде

оқушылардың математика пәніне деген қызығушылығын арттырып, олардың жалпы білім деңгейін көтеруге септігін тигізеді. Қазіргі заманда математикалық сауаттылықтың маңыздылығын ескере отырып, мұғалімдер шығармашылық тапсырмалар мен инновациялық әдістерді белсенді түрде қолдануы тиіс. Осы арқылы оқушылардың математикалық ойлау қабілеттерін дамытып, олардың өмірлік маңызды дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік туады.

Математикалық сауаттылықтың негіздерін қалыптастыру оқушылардың математикаға деген көзқарасын өзгертіп, олардың пәнге деген қызығушылығын арттырудың маңызды аспектісі болып табылады. Бұл процесте негізгі математикалық ұғымдарды түсіну мен логикалық ойлау, дәлелдеу және есептеу дағдыларын дамыту басты орын алады. Мұндай негіздер оқушыларға математика пәнін тереңірек меңгеруге және оны күнделікті өмірде тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Алғашқы кезекте, негізгі математикалық ұғымдарды қалыптастыру маңызды. Математикалық ұғымдар — бұл пәннің фундаменталды құрылыс блоктары, оларсыз күрделі мәселелерді шешу мүмкін емес. Оқушыларға сандар, фигуралар, функциялар сияқты негізгі ұғымдарды түсіндіру барысында олардың арасындағы байланыстарды анықтау қажет. Мысалы, геометриялық фигураларды зерттей келе, үшбұрыш пен төртбұрыштың қасиеттерін салыстыра отырып, олардың арасындағы айырмашылықтар мен ұқсастықтарды көрсету маңызды. Бұл тәсіл оқушылардың абстрактілі ойлау қабілетін дамытады және математикалық терминологияны түсінуге көмектеседі.

Ұғымдарды түсінуді тереңдету үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады. Бір әдіс ретінде визуалды құралдарды пайдалану тиімді. Геометриялық фигураларды үшөлшемді модельдер арқылы көрсету немесе графикалық түрде бейнелеу оқушылардың материалды жақсы қабылдауына ықпал етеді. Сонымен қатар, нақты өмірлік мысалдарды пайдалану арқылы ұғымдарды өмірге жақындатуға болады. Мысалы, пропорциялар ұғымын күнделікті өмірден алынған мысалдар арқылы түсіндіру, мұғалімдерге математика мен шынайы өмір арасындағы байланысты көрсетуге мүмкіндік береді.

Сауатты математикалық ойлау дағдыларын дамыту оқушылардың интеллектуалдық мүмкіндіктерін кеңейтеді. Логикалық ойлау қабілеті мәселелерді жүйелі түрде талдауға және дұрыс шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Оқушыларға логикалық тізбектер құрастыру, аргументтерді дәлелдеу және қорытындылар жасау дағдыларын үйрету қажет. Мысалы, математикалық теоремаларды дәлелдеу тапсырмалары арқылы оқушылардың дәлелдеу дағдылары жетілдіріледі, бұл олардың сыни ойлау қабілетін күшейтеді.

Дәлелдеу дағдыларын дамыту үшін интерактивті әдістерді қолдану маңызды. Топтық жұмыстарда оқушыларды бірге ойлауға және өз идеяларын қорғауға ынталандыру арқылы дәлелдеу процесіне белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер оқушылардың өзара қарым-қатынасын жақсартады және математикалық ойлауды ынталандырады.

Есептеу дағдылары да математикалық сауаттылықтың маңызды бөлігі болып табылады. Оқушыларға түрлі есептерді шешу барысында есептеу әдістерін тиімді қолдануды үйрету қажет. Бұл мақсатта практикалық тапсырмалар мен жаттығуларды жиі пайдалану керек. Мысалы, қаржы есептері арқылы пайыздарды есептеу, геометриялық есептер арқылы аудан мен көлемді анықтау сияқты нақты тапсырмалар оқушылардың есептеу қабілеттерін арттырады.

Критикалық ойлауды арттыратын тапсырмалар оқушылардың мәселелерді жан-жақты қарастыруын және түпкі себебін анықтауды үйретеді. Мұндай тапсырмалар оқушылардың аналитикалық қабілеттерін дамытып, олардың шығармашылық потенциалын ашуға көмектеседі. Мысалы, оқушыларды нақты өмірдегі күрделі мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға шақыру, олардың шешімдер қабылдау процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Бұл тәсіл оқушылардың сыни ойлау қабілетін күшейтіп, олардың өзіндік пікір қалыптастыруына ықпал етеді.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Мұғалім оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануы тиіс. Оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін сабақтар интерактивті және ойын түрінде болуы қажет. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың жетістіктерін үнемі бақылап, оларды қолдау мен бағыттау арқылы олардың математикалық сауаттылығын жүйелі түрде арттыруға көмектеседі.

Технологияларды қолдану да математикалық сауаттылықты дамытуда маңызды рөл атқарады.

Мысалы, компьютерлік бағдарламалар мен онлайн ресурстар арқылы оқушылардың математикалық түсініктерін нығайтуға болады. GeoGebra, Desmos сияқты бағдарламалар оқушыларға геометриялық фигураларды динамикалық түрде зерттеуге және өзара байланыстарын визуалды түрде көруге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың материалды жақсы түсінуіне және оны тиімді қолдануға септігін тигізеді.

Математикалық сауаттылықтың негіздерін қалыптастыру барысында негізгі мақсат — оқушылардың математикалық ойлау қабілеттерін дамыту және олардың пәнге деген қызығушылығын арттыру. Бұл процесте негізгі математикалық ұғымдарды түсіну, логикалық ойлау, дәлелдеу және есептеу дағдыларын дамыту маңызды. Сонымен қатар, критикалық ойлауды арттыратын тапсырмалар оқушылардың сыни көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Мұғалімдердің шығармашылық тәсілдері мен инновациялық әдістерді қолдануы оқушылардың математикалық сауаттылығын жоғары деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Осылайша, оқушылардың математикалық білімін тереңдетіп, олардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, жалпы математикалық сауаттылықты арттыруға болады.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың түрлі түрлері мен әдістері маңызды рөл атқарады. Бұл тапсырмалар оқушылардың математикалық білімдерін тереңдетіп қана қоймай, олардың ойлау қабілеттерін дамытуға, шығармашылық потенциалын ашуға және математиканы өмірлік дағды ретінде меңгеруге ықпал етеді. Әр түрлі әдістер мен тапсырмалар қолдану арқылы мұғалімдер сабақтарды қызықты әрі тиімді ете алады.Проблемалық тапсырмалар оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге ынталандырады. Бұл тапсырмалар математиканы тек теориялық деңгейде емес, практикалық қолдану арқылы түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, "Қаланың инфрақұрылымын оңтайландыру үшін қандай математикалық модельдер қолдануға болады?" деген тапсырма оқушыларға қаланың көлік қозғалысын, су және электр энергиясын тұтыну сияқты мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді. Мұндай тапсырмалар

оқушыларды сыни ойлауға, мәліметтерді жинап, оларды талдауға үйретеді, сонымен қатар топта жұмыс істеу дағдыларын дамытады.

Ойын түріндегі тапсырмалар математика пәнін ойын арқылы меңгертуге бағытталған. Бұл әдіс оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, олардың белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Мысалы, "Математикалық бинго" ойыны оқушыларға сандарды тану, есептеуді және логикалық ойлауды ойын арқылы меңгеруге көмектеседі. "Эврика" секілді ойындарда оқушылар берілген математикалық жағдайды шешу үшін жаңа тәсілдер ойлап табады, бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді. Ойындар арқылы оқушылардың математикалық дағдылары ойын атмосферасында табиғи түрде қалыптасады, бұл олардың пәнге деген ынтасын арттырады.

Зияткерлік ойындар логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған. Бұл ойындар оқушылардың сыни және аналитикалық ойлауын күшейтіп, олардың мәселелерді шешу дағдыларын жетілдіреді. Мысалы, судоку ойыны арқылы оқушылар сандарды логикалық түрде орналастыруды, шахматтық есептерді шешу арқылы стратегиялық ойлауды үйренеді. Мұндай ойындар оқушылардың назарын жинауға, шоғырлануына және қиын мәселелерді жүйелі түрде шешуге үйретеді. Зияткерлік ойындар математикалық ойлауды ойын түрінде жүзеге асыру арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және олардың интеллектуалдық қабілеттерін дамытады.

Топтық жұмыстар оқушыларды ынтымақтастықта жұмыс істеуге және математикалық жобаларды орындауға ынталандырады. Топтық тапсырмалар арқылы оқушылар өзара идея алмасып, бірлесіп шешімдер табуға үйренеді. Мысалы, "Экологиялық таза қаланы жобалау" тапсырмасы оқушыларға экологиялық мәселелерді математикалық тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді. Бұл тапсырмада оқушылар қаланың су ресурстарын басқару, энергетикалық тиімділікті арттыру, қалдықтарды қайта өңдеу сияқты мәселелерді математикалық модельдеу арқылы шешеді. Топтық жұмыстар оқушылардың коммуникация дағдыларын дамытып, олардың бірлесіп жұмыс істеу қабілеттерін күшейтеді. Сонымен қатар, мұндай тапсырмалар оқушыларға жауапкершілікті бөлісуге және әрқайсысының үлесін бағалауға мүмкіндік береді, бұл олардың жеке тұлға ретінде дамуына септігін тигізеді.

Шығармашылық тапсырмалардың әр түрлі әдістерін қолдану арқылы мұғалімдер математиканы оқушылар үшін қызықты әрі мәнді ете алады. Проблемалық тапсырмалар оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге ынталандырып, олардың сыни ойлау қабілеттерін дамытады. Ойын түріндегі тапсырмалар математиканы ойын атмосферасында меңгеруге мүмкіндік беріп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Зияткерлік ойындар логикалық ойлау мен аналитикалық қабілеттерді дамытуға бағытталған, ал топтық жұмыстар оқушылардың ынтымақтастық пен коммуникация дағдыларын күшейтеді. Осылайша, шығармашылық тапсырмалар математикалық сауаттылықты қалыптастыруда кешенді және тиімді құрал болып табылады.

Мұғалімдердің шығармашылық тапсырмаларды сабаққа енгізуде белсенді рөл атқаруы қажет. Олар әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмалардың күрделілігін және мазмұнын реттеуі тиіс. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушыларды қолдап, олардың жетістіктерін бағалап, қажет жағдайда бағыт беріп отыруы керек. Шығармашылық тапсырмаларды тиімді қолдану үшін мұғалімдерге педагогикалық біліктілікті үнемі жетілдіріп отыру, жаңа әдістер мен тәсілдерді меңгеру маңызды. Технологияларды қолдану, мысалы, интерактивті тақталар мен математикалық бағдарламалар арқылы сабақтарды байытуға болады. Бұл тәсілдер оқушылардың материалды жақсы түсінуіне және оны тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың түрлері мен әдістерін қолдану оқушылардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың математикалық ойлауын жетілдіруге және пәнге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Мұғалімдердің шығармашылық тәсілдерді белсенді қолдануы арқылы сабақтар қызықты әрі тиімді болып, оқушылардың жалпы білім деңгейін көтеруге мүмкіндік туындайды. Бұл әдістер қазіргі заманғы білім беру

талаптарына сай болып, оқушыларды болашақта табысты болуға дайындауға септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Әбдірахманов, Н. Ж. Математиканы оқытудағы инновациялық әдістер. – Алматы: Білім беру, 2021. – 250 б.

2. Бекенов, А. Т. Шығармашылық тапсырмалардың математикалық сауаттылықты дамытудағы рөлі. – Алматы: Педагогика, 2020. – 180 б.

3. Дүйсенбаев, Е. М. Математикалық ойлауды дамыту тәсілдері. – Шымкент: Оқу, 2019. – 300 б.

4. Жұбанова, Г. Қазіргі заманғы технологияларды қолдану арқылы математика сабағын байыту. – Алматы: Ғылым, 2022. – 220 б.

5. Кәрімова, М. А. Математика пәнін оқытудағы проблемалық тапсырмалар. – Астана: Білім, 2020. – 200 б.

6. Нұрбаев, С. Қызметкердің математикалық сауаттылығын арттыру әдістері. – Алматы: Білім беру, 2021. – 150 б.

7. Омаров, Р. М. Математиканы оқытуда ойын түріндегі әдістерді қолдану. – Алматы: Педагогика, 2018. – 190 б.

8. Сейітқали, Т. Шығармашылық тапсырмалардың оқушылардың логикалық ойлауын дамытудағы маңызы. – Алматы: Ғылым, 2023. – 210 б.

9. Тұрсынбеков, У. Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда топтық жұмыстардың орны. – Астана: Оқу, 2019. – 230 б.

10. Хан, Ә. Математика пәнін оқытудағы заманауи әдістер мен тәсілдер. – Алматы: Білім, 2022. – 260 б.

ПРАКТИКАЛЫҚ ҚАЗАҚ ТІЛІ

Мирзаева Курбангуль Эсиргаповна

Титов атындағы № 20 мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Шымкент қ.

Аннотация:

Бағдарлама көпжылғы жинақталған тәжірибелердің негізінде құрастырылды. Бағдарлама Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру)мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген. «ПРАКТИКАЛЫҚ ҚАЗАҚ ТІЛІ» факультатив курсы бағдарламасы 7-сынып оқушыларына арналған. Бағдарлама аптасына 1 сағат жылына 34 сағат өткізуге жоспарланған. ҚМЖ, КТЖ, оқушыға арналған дидактикалық тапсырмалардан тұрады.

Тірек сөздер: практикалық,грамматикалық, теориялық ,шығармашылық қабілеттері

Еліміздің болашағы — жас ұрпақтың мемлекеттік тілді жетік меңгеруі заман талабы болып отыр. Осы мақсатта "Практикалық қазақ тілі" факультативтік курсы 7-сынып оқушыларына арналып енгізілген. Бұл курс оқушылардың теориялық білімін практикада қолдануына, тілдік дағдыларын шыңдап, өз ойын еркін әрі сауатты жеткізуіне көмектеседі.Факультатив сабағы жалпы білім беру бағдарламасын толықтырып қана қоймай, оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін дамытуға, шығармашылық мүмкіндіктерін арттыруға бағытталған. Оқушылар қазақ тілінің байлығын, көркемдігін түсініп, сөйлеу және жазу мәдениетін қалыптастырады.Практикалық қазақ тілі курсының мақсаты мен міндеттері:

Курстың негізгі мақсаты —қазақ тілінің қызметін жүйелі меңгерген,оның қыр-сыры мен тарихын жетік білетін,қарым-қатынастық біліктілігі дамыған,ұлттық санасы оянған дара тұлға қалыптастыруға мүмкіндік туғызу, оқушылардың қазақ тілінде дұрыс сөйлеу, сауатты жазу, тыңдау және түсіну дағдыларын дамыту. Сонымен қатар:

- Қазақ тілінің грамматикалық құрылымын практикада қолдану;

- Әр түрлі өмірлік жағдайларда тілдік нормаларды дұрыс пайдалану;

- Оқушылардың сөйлеу мәдениетін, шығармашылық қабілеттерін арттыру.

- Оқушылардың фонетикалық,морфологиялық,лексикалық және синтаксистік машықтары мен дағдыларын дамыту;

- Тіл дыбыстары,сөз таптары мен қосымшалар туралы төменгі клсатарда алған теониялық білімдерін жүйелеу;

- Теориялық білімдерін ауызша ,жазбаша сөйлеу тілдерінде орынды қолдануға төселдіру;

- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- Өз ойын жүйелі әрі түсінікті жеткізуге үйрету;

- Әдеби тіл нормаларын сақтай отырып сөйлеуге дағдыландыру.

Қазақ тілінен берілетін теориялық білімді практикалық жұмыстармен тығыз ұштастырып,тіліміздің өзіндік заңдылықтарын өздерінің ауызша,жазбаша жұмыстарында дұрыс сауатты қолдану.Өтілген грамматикалық ережелердің негізінде мәтінмен жұмыс істеу.Фонетикалық ерекшеліктер ,орфографиялық заңдылықтарды дұрыс танып,ұқсас формаларды бірден ажырату үшін салыстыру,талдау жұмыстарын жүргізу.Жай талдау үлгісімен қатар талдаудың жаңа әдісін сатылай кешенді талдау үлгілерін жүргізу.Деңгейлік тапсырмалар орындау.Әр тақырыптан соң әр оқушының белгілі тақырыптардан өзінше жұмыс жасауына мән беріледі.Сабақта оқушылар әртүрлі тапсырмалар орындайды: мәтін құрастыру, сұхбат жүргізу, диалог құру, шығармашылық эссе жазу, шағын жобалар дайындау. Сонымен қатар, сабақта рөлдік ойындар, пікірталастар, топтық жұмыстар ұйымдастырылады.

Инновациялық әдістер кеңінен қолданылады:

- Кейс әдісі (нақты өмірлік жағдайларды шешу);

- Жобалық оқыту (өз бетінше ізденіс жұмыстарын орындау);

- АКТ пайдалану (интерактивті жаттығулар, презентациялар жасау).

Мысалы, "Футбол ойнаймыз" немесе "Мен жастарға сенемін" тақырыптарында шағын мәтін құрастыру арқылы оқушылар өз ойларын қазақ тілінде жеткізуді үйренеді.

Практикалық бағыттағы сабақтар оқушылардың тілді нақты өмірлік жағдайларда қолдануына үлкен мүмкіндік береді. Оқушылар тек ережені біліп қана қоймай, оны дұрыс пайдалану жолдарын меңгереді. Бұл олардың өз ойын еркін жеткізуге, еркін сөйлесуге және жазбаша сауаттылығын арттыруға ықпал етеді.Сабақ барысында оқушылар күнделікті қолданыстағы сөйлеу тілі мен әдеби тілдің айырмашылығын түсінеді, сөйлеу мәдениетінің негізгі ережелерін меңгереді. Бұл болашақта оларды қоғамдық ортада, кәсіби салада сәтті сөйлеуші тұлға ретінде қалыптастыруға көмектеседі.

"Практикалық қазақ тілі" факультативтік курсы 7-сынып оқушылары үшін өте қажет және өзекті пән. Ол оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, туған тілін тереңірек меңгеруге ықпал етеді.

Мұндай сабақтар оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттырып, қазақ тілінде еркін әрі сауатты сөйлеуге мүмкіндік береді. Тілді құр сөз жүзінде емес, нақты әрекетте меңгеру — оқушылардың болашағы үшін өте маңызды. Осы бағыттағы жұмыстарды әрі қарай дамыту арқылы жас ұрпақтың қазақ тілін терең меңгерген, рухани дүниесі бай, білімді тұлға болып өсуіне жол ашылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1.Мырзахмет М. Абайтану тарихи. Алматы: « Ана тілі» 1994 - 192 б.

2. Мырзахмет лы М. лы Абайды таныту тарихы// Абай.-2006.-№1.-б.5-16

3.АхметовЗ.Абайдың ақындық әлемі-Алматы,ана тілі ,1995.272б.

4.Оралбаева Н.,Жақсылықова Қ.Орыс тіліндегі мектептерде қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі.

5.Досмұхамедұлы Х.Абай-Шәкәрім 1991 155-б.

6.Құлкенов М.Отарбаев Р.Ғылым,1992.47-б.

7.Ай,заман-ай,заман-ай... бес ғасыр жырлайды.Екі томдық.-а.,1991

8.Байтұрсынов А.Тіл тағдыры.Алматы.Ана тілі 1992 ж,8-б.
9.Томанов М.Қазақ тілінің тарихи грамматикасы.А-1988 ж.
10. « Қазақ тілі мен әдебиеті журналдары» 2005-2007ж.ж.
11. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналдары 2004-2008
12.Абай,өзекті мәселелері Алматы . «Рауан» 2000 ж
13.Нығмет Ж.Н.Қазақ тілі 1999 ж,Алматы.
14.НұрахметовН.Н. Жадрина М.Ж. Байжасарова Г.З.Мектеп,2002ж.
15.Жұмабаев М.Абай және біз.Ғылым.1992ж.
16.Жұмабаева Ш.З.Абдрахман.25б.
17.Қазақ әдебиеті Алматы-1999 ж.
18. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журнал № 1 1995ж,№2 1999 ж.

ЕРТЕ КӘСІПТІК БАҒДАРЛАУ ЖӘНЕ БЕЙІНДІК ОҚЫТУ, МЕТАПӘНДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мухаметкали Самал Хусайынқызы
Жетісу облысы, Сарқан ауданы, «Мектепке дейінгі шағын орталығы бар Әл-Фараби атындағы орта мектеп» КММ қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Аңдатпа

Қазіргі еңбек нарығында жағдай өте ерекше. Қазіргі экономиканың ерекшеліктеріне байланысты, саяси жағдай сияқты, еңбек сипаты да, оның мақсаттары да біршама өзгерді. Енді адамның психофизиологиялық ерекшеліктеріне ерекше талаптар қойылады, ал оның кәсіби құзыреттілігі мен төзімділік деңгейі өте жоғары болуы керек.

Сондықтан білім беру процесіне ерекше назар аударып, кәсіби бағдарды уақытында қайта бағыттау қажет. Ол бүкіл жүйені терең білуден және кәсіби ниеттердің қалыптасуына әсер ететін факторлардан негізделуі керек.

Түйін сөздер: бейіндік оқыту, метапәндік құзыреттілік, оқушы, оқытушы.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған елдердің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім, ол үшін бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет», – деп білім беру жүйесін жетілдіру мәселесін 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында атап көрсетті [1].

Мұның өзі білім беру жүйесінің алдында үлкен міндеттер тұрғандығын білдіреді.

12 жылдық білім берудің әдіснамалық негіздеріне орай, мектепте білім берудің мазмұндық жағын жаңартудың аса маңызды келесі бағыттарын атап өту керек. Мектептегі білім берудің мазмұны қазіргі қоғам қызметінің серпінді құрылымымен сәйкес келтіру үшін оқушылардың өз бетінше білім алуына және оны іс-әрекеттерінде қолдануға, әрі оқытудың әр түрлі саласында өз мүмкіндіктерін тануға және жақсы қасиеттерін ашуға тәрбиелеуді мақсат етіледі.

Білім беру жүйесін түбегейлі реформалау жағдайында оның барлық деңгейлері арасындағы үздіксіздік принципі сақталуы қажет. Бұл дегеніміз — жүйенің бір бөлігі өзгеріске ұшыраған жағдайда онымен байланысты басқа компоненттер де соған икемделуі тиіс. Бұл, әсіресе, жалпы орта және кәсіби білім беру деңгейлері арасындағы байланысқа қатысты. Себебі кәсіби білім беру жүйесі (нақтырақ айтсақ, оның ішінде педагогикалық мамандар даярлау жүйесі) жалпы орта білім жүйесіне тікелей қызмет етеді, екіншісінің сапасынан бірінші жүйенің сапасы тәуелді болады.

Бүгінгі таңда бұл жағдай жалпы білім берудің жоғары сатысында бейіндік оқытуға көшіп отырған өте көкейкесті, сол себепті педагог-мамандарды даярлау болып жатқан

өзгерістерді есепке ала отырып, жүргізілуі керек. Яғни жалпы білім беретін орта мектептің жоғары сатысында жұмыс жасайтын мұғалім бейіндік оқыту жағдайында жұмыс істей алатын, оның ерекшеліктерін білетін және сол бойынша қосымша білім бағдарламаларын жасай алатын және оларды жүргізе алатын болуы, баламалық жағдайда жұмыс істей алуы қажет. Міне, осы аталғандар пән мұғалімінің пәндік, әдістемелік дайындығымен бірдей деңгейде көңіл бөлінетін, маман даярлау жүйесінде қалыптастырылатын негізгі құзыреттіліктер болуы тиіс [2].

Бұл жағдайда, білім беру процесінің негізгі мақсаты - оқушылардың кәсіби білім алу мен келешек кәсіби бағдарын игерудегі жалпы білім дайындығын бейіндік оқытудың қоғамдық-гуманитарлық, жаратылыстану-математикалық және технологиялық бағыттарында оқыту мазмұнын саралап жіктеу негізінде іске асыру. Оқушыларға жеке шығармашылық бағдарламасына сәйкес қызығушылығы, мүмкіндіктер мен кәсіби жобасы негізінде оқу деңгейін, әдістерін және түрін таңдау құқығы беріледі[3].

Мектеп бітіруші өмір, қоғам және адам туралы, келесі білім алу деңгейіне қажет танымдық және қатынас түрлері туралы жүйелі білім алады. Оқушылардың пәндерден алған білімі және таңдап алған бейіндік оқу бағытындағы құзыреттілігі әлеуметтік және кәсіби өзіндік таңдауының негізі болады.

Негізгі мақсаты-кәсіптік бағдар беру жұмысы, курс, оқушыларға осы мамандық бойынша оқу курсын таңдауға көмектесу, яғни одан әрі кәсіби қызмет. Сонымен, мұндай жұмыс жастардың жұмысына саналы түрде оң көзқарас қалыптастыру түрінде мақсаттар қояды.

Сондай-ақ бұл міндеттер іске қосуға болады:

- оқушылар туралы объективті және толық ақпарат алу, олардың қабілеттері, оқу профильдері бойынша сәтті және дұрыс бөлу артықшылықтары.
- пайдалану стандартты әдістерін, сондай-ақ нысандары, кәсіби қалыптасқан, ол үшін жас адамдар кең диапазоны нұсқалары үшін өз мамандығын таңдау. Мұндай әдістер жан-жақты жүргізілуі керек және тәрбие жұмысында үнемі қолданылуы керек.
- қолдау өтті, олар болашақта жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады деп болжануда. Оларға түзету сыныптарының оқушылары, үлгерімі өте нашар бала және т. б. кіруі мүмкін.
- қалалық және аудандық мекемелер тарапынан қосымша кәсіптік білім беру жүйені құрумен өзара байланысты.

Мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес мектеп оқушыларын жасына қарай кәсіптік бағдарлау топтарына бөлуге болады.

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау (1-4 сынып). Бұл жұмыстың басты мақсаты-кәсіптік анықтау бойынша төменгі сыныптарда еңбекке деген оң көзқараспен қарау, оның құндылығы адам үшін маңыздылығын түсіндіру, сондай-ақ бүкіл қоғам үшін тұтастай алғанда пайдасын анықтау. Сондай-ақ, балаларды оқыту мен тануға, оның ішінде оқу-танымдық іс-әрекеттің әртүрлі түрлеріне, соның ішінде зерттеу, жұмыс, ойын және т. б. қызығушылықты дамыту қажет.

5-7 сынып оқушыларына арналған кәсіптік бағдар.

Бұл кезеңде әрбір оқушы жеке мағынасын, танымдық тәжірибесін, сондай-ақ кәсіби қызметке қызығушылығын түсінуі тиіс. Оқушылар өз мүдделерін білдіріп, өздерінің "мен" құрып, өз мүмкіндіктерін түсінуі керек. Сонымен қатар, оларға әртүрлі қызмет салаларында: мәдениет, техника, өнер, медицина және т. б. тәжірибе қажет.

Кәсіби бағдар 8-9 сыныптардан өтті.

Бұл ең жауапты кезеңдерінің оқыту мектепте тарапынан оқушыларды кәсіптік бағдарлау. Себебі сегізінші және тоғызыншы сыныпта мұғалімдер білім беруді нақтылау керек. Сондай-ақ әртүрлі курстарды таңдау бойынша болашақ мамандықтар бойынша элективті курстар өткізу қажет. Қажеттілігі өткізу жеке консультациялар ұсыну үшін болашақ мамандығы және басқа да осындай іс-шаралар құрылу қажет. Негізгі мақсат – баланың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес алдағы профильді таңдауға көмектесу.

Жоғарғы сыныптар (10-11 сынып).

Бұл кезең-алдыңғы жұмыс нәтижелерін есептеу. Бағдарлама кәсіптік бағдарлау осы сыныптарда, сондай-ақ мынадай мақсаттар болуы тиіс: түзету және бағалау, Дайын, таңдалған мамандық, сондай-ақ одан әрі жоспарлары студент[4-5].

Негізгі әдістер оқушыларды кәсіптік бағдарлау, яғни ақпараттық жұмыстар жүргізу. Бұл әдісті әртүрлі кәсіптердің қысқаша сипаттамасына келтірілген профиограммаға қосуға болады. Бірақ мұндай тәсілді сәтті деп айту қиын, өйткені оны қабылдау қиын және іздеу әлі де ықшам және қызықты бейнені қажет етеді.

Жарнама және насихат. Бұл тәсіл сәтті болуы мүмкін, Қарағай жарнамасы мектеп оқушылары үшін өте тартымды болады, ал оған ұсынылған ақпарат өте дұрыс. Мұндай жағдайда жарнама көмектесе алады қызығушылық табу үшін белгілі бір ЖОО көрсете отырып, нақты өзектілігін осы кәсіп, сондай-ақ түсу үшін студент үшін интроспекция және өзін-өзі дамыту жүктеледі.

Кәсіпорындар бойынша экскурсиялар. Бұл олардың болашақ мамандығымен танысу үшін ашық есік жобалары болу керек. Бірақ мұнда бірнеше айырмашылықтар бар: турды таңдау тек білікті басшылық немесе көшбасшы бола алады, ол өндірістің барлық егжей-тегжейін және оның маңыздылығын балаларға айта алауы керек.

Сілтемелер және ақпараттық дәрістер. Екіншісі біріншісіне қарағанда күшті әсер етеді. Бірақ әдебиет мектепте жеткілікті мөлшерде болуы керек.

БАҚ пайдалану. Бұл өте тиімді әдіс болуы мүмкін, бірақ бухгалтерлік есеп пен бұқаралық ақпарат құралдарының ерекшелігіне байланысты болатынын ескерген жөн.

Интерактивтік әдістері Кәсіби бағдар беру

Интерактивті әдіс қазіргі заманғы мамандық таңдау тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл дос алдында қандай да бір өзара әрекетті білдіреді. Мұндай әдістер әртүрлі өмірлік жағдайларда проблемаларды одан әрі бірлесіп шешумен модельдеуге тұрарлық деп қарастырамыз. Олардың арқасында сіз ынтымақтастық атмосферасын құра аласыз, жасөспірімдерде белгілі бір құндылықтарды дамыта аласыз, сонымен қатар белгілі бір дағдылар мен тәжірибе жасай аласыз.

Интерактивті әдістерге кәсіпкерлік ойындар, осы тақырып бойынша түрлі тренингтер кіреді. Атап айтқанда, олар қазіргі заманғы досына мамандықтар туралы көбірек білуге мүмкіндік береді, сонымен қатар ойын арқылы белгілі бір кәсіби қызметтің барлық қыр-сырын білуге мүмкіндік береді.

Кәсіптік бағдарлау тренингі.

Бұл кәсіби қызметті арттырудың ең тиімді белсенді әдістерінің бірі. Сонымен қатар, бұл оқушыға тақырып бойынша барлық қажетті ақпаратты алуға көмектеседі, сонымен қатар проблемалық жақтарды таңдау, табу және шешу орынды табуға, сонымен қатар жай байланыс орнату үшін қарым-қатынас дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Профориентациялық тренинг пайдалану жиынтығында неғұрлым әр түрлі, бірақ ең тиімді әдістерін, олардың арасында психотерапиялық, оқытушылық және психокоррекциялық жатқызсақ болады. Мұндай тренинг өзін-өзі тануға, кәсіби дағдылар мен коммуникативтік дағдыларды дамытуға бағытталған.

Кәсіби бағдар берудегі белсенді әдістері.

Мұндай әдістер жасөспірімді кәсіп анықтау мәселесін табуға мүмкіндік беріп қана қоймайды, сонымен қатар оны шешу үшін базада қажет нәрсенің бәрін береді. Белсенді әдістерге мыналар жатады:

Кәсіптік бағдар беру ойындары-әдетте өте динамикалық, шеңберінде өткізіледі Сабақ түрінде және тиісінше мектеп мекемелерінің қабырғаларында өткізіледі. Олар бүкіл сыныппен жұмыс істеуді қамтиды.

Виртуалды кабинеттер кәсіби бағдарлау - ең қарапайым және ең аз тиімді инновациялық әдіс. Оның артықшылығы-бұл балалардың қызығушылығын тудырады, өйткені ол қазіргі заманғы ақпараттық технологиялармен тікелей байланысты. Балаға қазір кәсіптер әлемімен танысу, олардың сипаттамалары туралы және тиісті жоғары оқу

орындарында ақпарат алу оңай және қызықты болған жерде компьютерді нұқсаған жөн. Жасөспірім айналыса алады және өз мәселесінің шешімімен кез келген яғни ыңғайлы уақытта, оған құқығы бар таңдау, және қашан онымен танысуға мүмкіндік ашады. Мұндай сайттарда, әдетте, ақпараттан басқа, профориентацияларды табуға болады, сондай-ақ психологиялық тесттер, тіпті онлайн-кеңес алуға көмектесу үшін көптеген проблемаларды шешуге кәсіби бағдарлау қарастырылған [6].

Ол сондай-ақ еңбек нарығындағы даму мен өзгерістерді, сондай-ақ жаңа технологиялар мен әдістердің пайда болуын ескеруі тиіс. Болашақта оқушының қайда өтетіні маңызды емес – медициналық, гуманитарлық немесе техникалық университет немесе кез-келген басқа оқу орны-бастысы таңдау саналы және дұрыс болады.

Болашақ мұғалімдерді даярлауда негізгі тірек ұғымдардың бірі болып табылатындықтан, «іскерлік» ұғымына жеке тоқтала кеткен жөн. Айта кету керек, зерттеушілер арасында бұл түсінік әр түрлі мағынаға ие. Іскерліктер мәселесі бірқатар зерттеу жұмыстарында ерекше орында. Іскерліктердің мәніне, олардың білімдер мен дағдыларының өзара қатынасына, олардың іс- әрекеттеріне арналған еңбектерді талдай келіп, біз бұл категория арқылы саналылықты, мақсатқа бағытталғандықты, әрекеттердің жоспарлылығын, ой және практикалық әрекеттердің қабысуын, іс- әрекет мақсатына жету тәсілдерінің тиімділігін сипаттау қажет деген қорытындыға келдік [6].

Қазақстанда бейіндік оқытуды ұйымдастыруды оқушылардың оқуын саралап жіктеу және даралау әдісі ретінде екі кезеңге бөліп қарастырамыз. Республикадағы білім берудің бірінші кезеңі, XX ғасырдың 90-жылдарынан бастап, барлық кеңестік кезеңнен кейінгі елдер кеңістігінің тәжірибесіндегі бір, бірыңғай жалпы білім беретін кеңестік мектептерді өзгерту қажеттігі туындады. XX ғасырдың соңғы он жылдығы оқу орындары (лицей, гимназия, арнаулы мектептер, дарынды балалар мектебі, халықаралық мектептер) моделінің дамуы және қалыптасуымен, мемлекеттік емес сектордағы оқу орындарының құрылуымен, авторлық оқу курстарының бағдарламасын әзірлеумен ерекшеленді.

Бейіндік оқытуды деңгейлеп, саралап жіктеу мен даралауды жүзеге асыру үшін педагогикалық қызметкерлердің дайындық деңгейін мазмұнды жақсарту мен оқу процесін ұйымдастыру қажет. Бейіндік оқытуды ұйымдастыруда кәсіби пәндерді оқытуды ғылым магистрлері арқылы шешу қарастырылуда .

Метапәндік және пәндік құзыреттіліктер білім берудің нәтижесі ретінде нақты, өлшемді, қолжетімді, шынайы болуы қажет.

Пәндік нәтижелер сондай-ақ, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуға және негізгі, пәндік құзыреттіліктерге қол жеткізуге бағдарланады.

Аталған құзыреттіліктерді игеру оқушының бейіндік мектеп жағдайында нәтижелі әлеуметтенуіне игі ықпал етеді.

Маманды кәсіби даярлауға қатысты «құзыреттілік» ұғымының мазмұны келесі негізгі белгілерді қамтиды: білімнің мобильділігі, әдістің икемділігі және ойлаудың сынилығы. Осыған қарап отырып педагогтың кәсіби құзыреттілігі дегеніміз — бұл құрамында мұғалімнің білімдері мен іскерліктері жүйесінің, оның құндылықтық бағдарларының, оның мәдениетінің интегративті көрсеткіштері (сөйлеу, қарым-қатынас стилі, өзіне және өзінің іс-әрекетіне, білімдердің көршілес аймақтарына қатынасы) .

Қорыта келе, бейіндік мектепте жұмыс жасайтын мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы шешілмей келе жатқан мәселенің бірі — педагогта өзінің педагогикалық ойлауын жаңартуға, инновациялық іс-әрекет атқаруға мотивациялық дайындығын көтеруге, кәсіби өрлеуге сұраныс тудыратын құралдар табу болып отырғандығы екендігін айтуға болады.

Бейіндік мектеп үшін өзіндік идеялары бар, жаңа оқу бағдарламаларын жасауға және жүргізуге қабілетті, жоғары интеллектуалдық әлеуетке және ғылыми құзырға ие мұғалім қажет. Бейіндік оқыту жағдайында педагог әдістемелік даярлығы қалыптасқан, сабақта оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудың түрлі әдістерін меңгерген тұлға болуы тиіс. Ол оқушылармен бірге олардың пәнге қызығушылығын арттыру мақсатында ізденістік-

зерттеу жұмыстарын үнемі жүргізуі керек. Бейіндік сыныптардағы мұғалім оқу, ізденістік жұмыстың ұйымдастырушысы, кеңесші болып табылады.

Пайдаланыған әдебиеттір тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы, №205 Жарлығы.

2. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. - Астана, 2018 // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/v1800016989 (қаралым күні: 20.09.2017 ж).

3. Кант И. О педагогике. Трактаты и письма. - М: Наука, 1980. - 712 с. // http: // platona. Net /load / knigi _ po _ filosofii / istorija nemeckaja_klassicheskaja/kant_traktaty_pisma/12-1-0-1890 (дата обращения: 23.09.2017 ж).

4. Аристотель. Метафизика. Эксмо. – М, 2006. – 608 с.

5. Античные философы (тексты) / пер. М.А. Дынника. - М.: Гераклит, 1935. - С. 5-18.

6. Блонский П.П. Избранные педагогические произведения — М.: АПН РСФСР, 1991. — С.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ГЕОГРАФИИ

Мынбаева Жанаргул Елемесовна

учитель истории и географии, КГУ «Онгарская средняя школа» Хромтауского района Актюбинской области Село Онгар, Хромтауский район, Актюбинская область, РК

Аннотация

В статье рассматриваются ключевые проблемы, с которыми сталкиваются учителя географии в условиях цифровизации образования: неравный доступ к технике, недостаточная подготовка педагогов, отсутствие методических рекомендаций. Также описаны перспективные направления развития: использование ГИС, виртуальных экскурсий, индивидуальных цифровых маршрутов. Отмечает важность поддержки учителей и развития единой системы цифрового обучения.

Ключевые слова

Цифровизация, география, образование, ГИС, цифровые технологии

Текст статьи

Цифровизация образования – это внедрение современных технологий в учебный процесс, которое кардинально трансформирует методы преподавания, взаимодействие между учениками и педагогами, а также подходы к обучению. География, как наука, непосредственно связана с анализом пространственных данных, картографией и геоинформационными системами (ГИС), что делает ее одной из дисциплин, наиболее выигрышных от цифровизации. Однако этот процесс сопровождается определенными сложностями, требующими комплексного решения. Важно не только интегрировать новые технологии в образовательный процесс, но и учитывать специфику преподавания географии, обеспечивая эффективное обучение в условиях цифровизации.

Проблемы преподавания географии в условиях цифровизации

1. Неравномерный доступ к цифровым технологиям

Одним из ключевых вызовов является разница в техническом обеспечении образовательных учреждений. В городских школах зачастую имеются все необходимые условия: доступ к современным компьютерам, интерактивные доски, интернет и специализированное программное обеспечение. Однако в сельских районах или школах с ограниченным финансированием подобные возможности могут быть сильно ограничены.

Этот дисбаланс приводит к тому, что качество образования в разных регионах существенно различается. Ученики, лишенные доступа к цифровым ресурсам, оказываются в менее выгодном положении по сравнению с теми, кто активно использует передовые технологии в обучении.

2. Недостаточная цифровая подготовка педагогов

Эффективное применение цифровых инструментов в обучении требует от учителей не только знания предмета, но и навыков работы с современными технологиями, такими как ГИС, виртуальные карты, интерактивные презентации и образовательные платформы. Однако не все преподаватели обладают достаточным уровнем цифровой компетентности.

Особенно остро эта проблема стоит среди педагогов старшего поколения, которым сложнее адаптироваться к новым технологиям. Это может снижать качество учебного процесса, если учителя не используют современные инструменты в полной мере. Для успешной цифровизации образования необходимо развивать системы профессиональной подготовки и повышения квалификации педагогов.

3. Отсутствие единых методических стандартов

В настоящее время нет единой общепринятой методики по внедрению цифровых технологий в преподавание географии. Это приводит к тому, что каждый учитель самостоятельно выбирает подходящие для себя инструменты и методы, что в свою очередь может вызывать несогласованность в образовательных программах.

Недостаток стандартизированных методических рекомендаций усложняет системное внедрение цифровых технологий в образовательный процесс. Это может приводить к тому, что в одних школах цифровизация активно развивается, а в других остается на минимальном уровне.

4. Перегрузка информацией и снижение концентрации внимания

Доступность большого объема информации, которую предоставляют цифровые технологии, может приводить к когнитивной перегрузке учащихся. Изобилие интерактивных материалов, видеоуроков и онлайн-ресурсов иногда усложняет восприятие основной информации, снижая концентрацию внимания.

Кроме того, постоянное использование цифровых технологий может привести к тому, что учащиеся теряют интерес к традиционным методам обучения. Важно сохранять баланс между цифровыми и классическими подходами, комбинируя технологии с живым общением и практическими занятиями, такими как полевые исследования.

5. Сложности в оценивании знаний

Оценивание знаний учащихся в цифровой среде представляет собой сложную задачу. Традиционные формы контроля, такие как тесты и контрольные работы, могут не в полной мере отражать уровень усвоения материала, особенно если значительная часть учебного процесса проходит в цифровом формате.

Современные системы автоматической проверки знаний требуют точной настройки, чтобы обеспечить объективные и справедливые результаты. Однако пока такие технологии еще далеки от совершенства и не всегда способны точно оценить уровень подготовки ученика.

Перспективы преподавания географии в условиях цифровизации

1. Развитие ГИС и картографических технологий

Одной из самых значительных перспектив является широкое использование геоинформационных систем. ГИС-технологии позволяют учащимся не только изучать карты, но и анализировать пространственные данные, прогнозировать изменения окружающей среды и визуализировать различные географические процессы.

Применение ГИС делает уроки более практико-ориентированными: школьники могут самостоятельно работать с данными, проводить анализ информации и делать выводы. Это значительно повышает уровень понимания предмета и развивает аналитические способности.

2. Виртуальные экскурсии и дистанционное обучение

Цифровые технологии открывают возможность для проведения виртуальных экскурсий, что особенно полезно при изучении труднодоступных или удаленных территорий. С помощью 3D-моделей и виртуальной реальности ученики могут исследовать природные зоны, посещать музеи, изучать географические объекты без необходимости покидать класс.

Дистанционные уроки также расширяют образовательные возможности, позволяя учащимся получать знания вне зависимости от их местонахождения. Это особенно актуально для регионов с ограниченным доступом к квалифицированным педагогам.

3. Интерактивное и персонализированное обучение

Использование цифровых технологий позволяет индивидуализировать образовательный процесс, адаптируя его под уровень знаний и интересы каждого ученика.

Интерактивные платформы предоставляют возможность работы в собственном темпе, доступа к дополнительным материалам и участия в интерактивных заданиях. Такой подход делает обучение более гибким и эффективным.

4. Совместные проекты и дистанционное взаимодействие

Цифровые технологии позволяют школьникам из разных регионов и стран работать над совместными проектами, исследуя глобальные географические проблемы. Онлайн-проекты, посвященные изучению экологии, миграции, климатических изменений и других актуальных тем, помогают учащимся не только приобретать знания, но и развивать навыки сотрудничества.

Такие образовательные инициативы способствуют формированию глобального мышления, пониманию взаимосвязей географических процессов и укреплению научного интереса к предмету.

Заключение

Цифровизация образования предоставляет широкие возможности для совершенствования преподавания географии, делая его более наглядным, интерактивным и практико-ориентированным. Однако для полноценной реализации потенциала цифровых технологий необходимо решать ряд ключевых проблем:

- **Обеспечение равного доступа к цифровым ресурсам** во всех школах, независимо от их местоположения.
- **Повышение цифровой грамотности педагогов** через обучение и курсы повышения квалификации.
- **Разработка единых методических стандартов**, обеспечивающих эффективное внедрение технологий в учебный процесс.
- **Создание сбалансированной образовательной среды**, которая сочетает цифровые технологии с традиционными методами преподавания.

Перспективы цифровизации в преподавании географии очевидны: использование ГИС, виртуальных экскурсий, персонализированного обучения и дистанционного взаимодействия может значительно повысить качество образования. Однако важно подходить к этому процессу осмысленно, адаптируя новые технологии под реальные потребности учеников и педагогов.

Список литературы

1. Гусев, А. А. Цифровизация образования: вызовы и перспективы / А. А. Гусев. – Москва: Наука, 2020г

2. Воробьева, В. В. «Цифровизация образования: вызовы и перспективы» – Журнал "Педагогика и психология", 2020г

3. Тимофеева, Н. В. "Использование цифровых технологий на уроках географии". Руководство по созданию интерактивных и мультимедийных материалов для уроков./электронный ресурс/

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ДӘУІРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫ

Абдильденова Динара Нұрмаханқызы
Жамбыл облысы Жуалы ауданы №30 Көктөбе орта мектебінің география пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада цифрлық технологиялардың география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына әсері қарастырылады. Қазіргі цифрландыру дәуірінде мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі — сапалы білім берудің басты шартына айналуда. Мақалада география сабағында қолданылатын заманауи цифрлық құралдар, мұғалімдердің кәсіби даму мүмкіндіктері, онлайн ресурстар мен платформалар, сондай-ақ кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары жан-жақты талданады. Практикалық мысалдар арқылы цифрлық технологиялардың оқыту тиімділігін арттырудағы маңызы дәлелденеді. Бұл зерттеу жалпы білім беретін мектептердегі география мұғалімдеріне әдістемелік көмекші құрал ретінде ұсынылады.

Кілт сөздер

география пәні, цифрлық технологиялар, кәсіби даму, мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі, онлайн оқыту, ArcGIS, Google Earth, цифрлық білім беру ресурстары

Цифрлық технологиялар дәуірі – бүгінгі білім беру жүйесінің негізін құрайтын маңызды кезең. Бұл кезеңде білім беру процесі түбегейлі өзгерістерге ұшырауда, әсіресе география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы тұрғысынан. География пәні – оқушыларға әлемнің географиялық ерекшеліктерін, табиғи ресурстарын, климаттық жағдайларын және әлеуметтік-экономикалық аспектілерін түсінуге көмектесетін пән. Цифрлық технологиялардың енгізілуі бұл пәнді оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады, сонымен қатар мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыруға ықпал етеді.Бүгінгі таңда мұғалімдер арасында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану дағдыларының жоқтығы – білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі. Бұл мәселені шешу үшін мұғалімдердің кәсіби даму кезеңдерін анықтау, цифрлық технологиялардың тиімділігі мен әсерін бағалау, оқу процесінде интерактивті әдістерді енгізу, сондай-ақ онлайн курстар мен вебинарлар ұйымдастыру қажет.

Осы орайда география мұғалімінің кәсіби дамуы жаңа бағыттармен толықты. Бұл мақалада география пәнін оқытудағы цифрлық технологиялардың маңызы, мұғалімнің кәсіби дамуына ықпалы және осы үрдістерді жетілдіру жолдары қарастырылады.

1. География сабағында цифрлық технологияларды қолдану қажеттілігі

Цифрлық технологиялардың география пәніндегі рөлі қазіргі білім беру жүйесінде маңызды. Оқу процессінде цифрлық контенттің қолжетімді болуы оқушының танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл ресурстар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту барысында ерекше орын алады. География сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, онлайн платформалардың тиімділігі, мысалы, Quizlet немесе Nearpod, оқудың интерактивтілігі мен белсенділігін арттыруда көмектеседі. Оқушылар мұндай ресурстарды пайдалану арқылы тапсырмаларды орындап, өз бетінше жұмыс жүргізуге жағдай жасайды.

Мұғалімдерге қойылатын талаптардың артуы мен цифрлық дағдылардың маңыздылығы география пәні бойынша білім беруде де байқалады. Мұғалімдердің цифрлық білімдерін жетілдіру қажет, себебі цифрлық трансформация дәстүрлі оқыту әдістерінен цифрлық форматтарға көшуге алып келеді. География саласында цифрлық технологиялардың қарқынды енгізілуі педагогтардың кәсіби дамуына әсер етеді. Бүгінгі күні еңбек нарығында цифрлық дағдыларды талап ететін жұмыс орындары көп. Осыған байланысты мұғалімдерге ақпараттық технологияларды меңгеру міндетті болып табылады.

География пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы, жаңа білім беру технологияларын енгізу арқылы жүзеге асады. Мысалы, цифрлық әдістерді сабақ процесіне енгізу мұғалімдерге ғана емес, оқушыларға да жаңа мүмкіндіктер ашады. Олар бұл арқылы нақты заттардың,

карталардың, деректердің визуалды түрде ұсынылуын түсінеді. Сонымен қатар, цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыруды жеңілдетеді, әсіресе шығармашылық тапсырмалар мен жобалық жұмыстарға байланысты. Мұғалімдер бұл бағытта өз тәжірибелерін жаңартып, электрондық ресурстарды тиімді пайдалану арқылы оқу процессін жетілдіруге мүмкіндік алады.

Сондай-ақ, цифрлық ресурстардың көптүрлілігі география сабағында оқушылардың қызығушылығын арттыруға септігін тигізеді. Оқушылар виртуалды саяхаттар, интерактивті диаграммалар секілді заманауи шешімдерді пайдалана алады. Өз кезегінде, ұстаздар өз сабақтарын қызықты әрі жемісті етіп ұйымдастыру үшін бұл ресурстарды пайдаланады, бұл оларды білім беру сапасын арттыруда көмектеседі.

Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы, сабақ барысында жаңа технологияларды қолдану мүмкіндігін арттырады. Оқу процессінде цифрлық технологияларды пайдалану, сонымен қатар, оқушылардың білім алу тәсілдерін өзгерту мен модернизациялауға ықпал етеді. Интерактивті құралдар мен онлайн ресурстар тек оқу материалдарын жетілдірумен шектелмей, тағы да оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға әсер етеді. Мұғалімдердің жаңа дүниетанымын қалыптастыру және цифрлық дағдыларын дамытуы міндетті.Осылайша, цифрлық технологиялар география сабақтарында оқу-танымдық процесс жұмысының тиімділігін, ашықтығын және қызығушылығын нығайтуда ерекше рөл атқарады.

2. География мұғалімінің цифрлық құзыреттілігі

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен заманауи технологияларды меңгеруі өзара тығыз байланысты. Цифрлық құзыреттілікке келесі дағдылар жатады:
- Ақпаратты цифрлық форматта өңдей білу (график, диаграмма, карта);
- Онлайн оқыту платформаларымен (Moodle, Zoom, Google Classroom) жұмыс жүргізу;
- Цифрлық оқыту ресурстарын (Bilimland, Khan Academy, YouTube EDU) сабақта тиімді пайдалану;
- Білім беру процесін цифрлық форматта бағалай білу (Google Forms, Socrative, Mentimeter).

3. Мұғалімнің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін цифрлық ресурстар

Мұғалімдер үшін қолжетімді цифрлық ресурстардың түрлері жылдан-жылға артып келеді. Солардың ішінде ең тиімділері:
- Bilimland.kz — географияға арналған мультимедиялық контент пен тапсырмалар;
- NIS EdTech және PISA тренингтері — халықаралық бағалау талаптарына сай әдістемелер;
- Coursera, EdX — әлемдік деңгейдегі географиялық курстар мен сертификаттар алу мүмкіндігі;
- Telegram және Facebook қауымдастықтары — тәлімгерлік пен тәжірибе алмасудың заманауи алаңы.

4. Практикалық қолдану: цифрлық сабақ мысалдары

- Климаттық мәліметтерді өңдеу: Kazhydromet сайтының негізінде нақты ауа райы деректерін сараптап, диаграмма жасау;
- Онлайн картография: ArcGIS платформасында жергілікті география бойынша интерактивті карта құру;
- Жобалық әдіс: Оқушылардан цифрлық презентация, инфографика, постер дайындау;
- Сандық тестілеу: Google Forms арқылы жиынтық бағалауды автоматтандыру.

5. Кедергілер мен оларды шешу жолдары

Кейбір мектептерде цифрлық технологияларды енгізуде келесідей қиындықтар кездеседі:
- Материалдық-техникалық базаның әлсіздігі;
- Мұғалімдердің цифрлық құралдармен жұмыс істеу тәжірибесінің жеткіліксіздігі;
- Интернеттің тұрақсыздығы мен онлайн платформаларға қолжетімділіктің шектеулігі.

Шешу жолдары:
- Қысқа мерзімді біліктілікті арттыру курстарын жүйелі өткізу;
- Әріптестік қолдау мен тәлімгерлік бағдарламаларды ұйымдастыру;
- Ауыл мектептерін цифрлық инфрақұрылыммен қамтамасыз ету.

Цифрлық технологиялар дәуірінде география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуы білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда білім беру процесінде цифрлық құралдарды тиімді пайдалану арқылы мұғалімдер оқушылардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік алады. Бұл тек қана білім беру әдістерін жаңартумен шектелмейді, сонымен қатар мұғалімдердің өздерінің кәсіби біліктілігін арттыруға да ықпал етеді.

Мұғалімдердің кәсіби даму кезеңдері әртүрлі, және олар білім алу, тәжірибе жинақтау, өздігінен оқу, сондай-ақ әріптестерімен тәжірибе бөлісу сияқты әрекеттерді қамтиды. Цифрлық технологияларды меңгеру мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттырып, оқушылардың оқу мотивациясын жоғарылатуға септігін тигізеді. Бұл тұрғыда, мұғалімдер арасында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану дағдыларының жоқтығы – маңызды проблема болып табылады.

Цифрлық технологиялардың тиімділігі мен әсерін бағалау, оқу процесінде интерактивті әдістерді енгізу, онлайн курстар мен вебинарлар ұйымдастыру – мұғалімдердің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін негізгі міндеттер. Онлайн курстар мен вебинарлар мұғалімдерге жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге, педагогикалық тәжірибені жаңартуға мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, география пәнін оқытуда жаңашылдық енгізуге, оқушылардың қызығушылығын арттыруға және білім сапасын жоғарылатуға ықпал етеді.

Интерактивті әдістерді енгізу – бұл оқушылардың белсенділігін арттыруға, олардың оқу процесіне қатысуын күшейтуге мүмкіндік беретін маңызды құрал. Мұғалімдер интерактивті платформаларды, ойын элементтерін, виртуалды экскурсияларды және басқа да цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, география пәнін қызықты әрі тартымды ете алады.

Сондай-ақ, мұғалімдердің цифрлық дағдыларын дамыту – бұл білім беру жүйесінің заманауи талаптарына жауап берудің маңызды шарты. Мұғалімдер цифрлық технологияларды меңгеру арқылы өздерінің кәсіби біліктілігін арттырып, оқушылардың білім алу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік алады.

Осылайша, цифрлық технологиялар география пәні мұғалімдерінің кәсіби дамуына үлкен әсер етеді. Мұғалімдердің цифрлық дағдыларын дамыту – бұл тек қана жеке тұлғаның кәсіби дамуы емес, сонымен қатар білім беру жүйесінің жалпы сапасын арттыруға бағытталған маңызды қадам. Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы жоғарылаған сайын, оқушылардың да кеңістіктік ойлау қабілеті мен зерттеу мәдениеті арта түседі. Заманауи технологияларды тиімді қолданатын мұғалім – болашақ білім алушыларына сапалы білім мен бәсекеге қабілетті дағдылар беретін негізгі тұлға.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Мыңбаева А.К. Оқытудың инновациялық әдістері, немесе сабақты қалай қызықты өткізуге болады: оқу құралы / А.К. Мыңбаева., З.М. Садвакасова. — Алматы: Эверо, 2010. — 187 б.
2. Саттибаева Р. Цифрлық білім беру ресурстары география сабағында: әдістемелік нұсқаулық / Р. Саттибаева. —Қарағанды: Болашақ, 2019. — 34 б.
3. Новенко Д.В. Цифровые образовательные ресурсы для обучения географии в соответствии с образовательными стандартами нового поколения / Д.В. Новенко // География в школе. — 2010. — № 3. — С.75–77.
4. Блаженов В.А. Приемы развивающего обучения географии: учеб. пос. / В.А. Блаженов. — М.: Дрофа, 2006. — 158 с.
5. Кыстаубаева Ж.Н. Интерактивные формы работы как средство повышения мотивации учащихся к обучению: метод.реком./ Ж.Н. Кыстаубаева. — Алматы: Атамұра, 2017. — 36 с.
6. Медетбекова М.А. Жаңа тұрпатты сабақты құрылымдау технологиясы: әдістемелік құрал / М.А. Медетбеков, Г.Қ. Рахимжанова. — Шымкент: Өрлеу, 2011. — 83 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БЖБ, ТЖБ ТАПСЫРМАЛАРЫН ДАЙЫНДАУҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Абилхасова Мирамгул Ермухановна
г.Актобе Aqbobek International School

Бастауыш сыныпта БЖБ, ТЖБ тапсырмаларын дайындауда нені басшылыққа аламыз?

Әдістемелік ұсыныстарда бөлім / ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауды өткізуге арналған бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар ұсынылған. Сондай-ақ, жинақта білім алушылардың оқу жетістіктерінің мүмкін деңгейлері (рубрикалар) сипатталған. Дескрипторлары мен балдары бар тапсырмалар ұсыныс түрінде берілген.

Тоқсандық жиынтық бағалауды өткізу үшін спецификация мен балл қою кестесі ұсынылған. Спецификация стандартталған және оны тоқсандық жиынтық бағалауды өткізуде басшылыққа алу міндеттелген.

Көмекші құрал ретінде әр пән бойынша ұсынылған **жиынтық бағалауға арналған әдістемелік ұсыныстарды (www.smk.kz)** басшылыққа аламыз. Бұл ұсыныстар оқу бағдарламасы (орта білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы) мен оқу жоспарының негізінде дайындалған. Жиынтық бағалау мұғалімдерге, білім алушылар мен ата-аналарға ұсыну үшін балл, баға қою арқылы оқу бағдарламасындағы бөлім/ортақ тақырыптар, белгілі бір оқу кезеңі (мысалы, оқу тоқсаны, триместр, оқу жылы, орта білім беру деңгейі) аяқталғанда өткізіледі. Бұл белгілі бір кезең бойынша оқушылардың оқу бағдарламасы мазмұнын меңгеру деңгейін анықтауға, тіркеуге, жоспарлау, түзету, оқу процесіне талдау жүргізу үшін жиынтық бағалау нәтижелері бойынша алынған ақпараттарды қолдануға мүмкіндік береді.

Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларын құрастыруда сол бөлімдегі күрделі, орта күрделі оқу мақсаттарын алу керек. Жиынтық бағалау құралдары ойлау дағдыларының әр түрлі деңгейін, соның ішінде талдау, жинақтау, бағалауды қамтитын жоғары ойлау дағдыларын тексеретін деңгейлі тапсырмалардан тұруы қажет. Тоқсандық жиынтық бағалау мен білім берудің белгілі бір деңгейіндегі жиынтық бағалау оқушылардың оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтау үшін жүргізіледі.

Бөлім бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларын әзірлеу алгоритмі:

1) Оқу бағдарламасын, бөлім/ортақ тақырыптар бойынша оқу мақсаттарын талдау;

2) Жиынтық бағалауда тексерілетін оқу мақсаттарына сәйкес бағалау критерийлерін анықтау, оларды ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкестендіру;

3) Ойлау дағдыларының деңгейлеріне сәйкес келетін тексеру критерийлердің, оқу мақсаттарының мазмұнын қамтитын бір немесе бірнеше тапсырмалар дайындау;

4) Әр тапсырмаға дескриптор құрастыру кезінде орындау тәсілін сипаттау;

5) Білім алушыларға, олардың ата-аналарына сындарлы кері байланыс ұсыну.

БЖБ, ТЖБ тапсырмасын жасауда оқу мақсатында (**) белгісі қойылса, ол оқу мақсаттарын сол бөлімдегі ұқсас күрделі оқу мақсатына ауыстыруға болады. Мысалы, ...

Оқу мақсаты	2.1.2.5** Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайтуды орындау 2.2.1.6 Екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу 2.5.1.8** Барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу

БЖБ, ТЖБ тапсырмасын жасауда оқу мақсаты күрделі болған жағдайда керекті оқу мақсатының ішінен керегін ғана алып, астын сызып көрсету керек. Мысалы, ...

Оқу мақсаты	2.1.2.5** Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайтуды орындау 2.2.1.6 Екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектерде арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу 2.5.1.8** Барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосады және азайтады • Жақшалы, жақшасыз өрнектердегі амалдардың орындалу тәртібін анықтайды және өрнектің мәнін табады • Мәтіндік есептерді теңдеу құру арқылы шығарады

Тапсырма әзірлеу барысында неге назар аудару керек?

Білім алушылар үшін жақсы практикалық тапсырма құрастыру – жай ғана техникалық тұрғыдан жүзеге асыру емес, ол түсіну, сынамалау, қолданумен байланысты, себебі оқушылар алған білімін тәжірибеде қолданатын болады.

Кезең	Сипаттамасы
Жоспарлау	Бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу мақсаты мен міндеттерін айқындау, қажетті құжаттарды анықтау
Құрастыру	Оқу бағдарламасын, спецификацияны қолдану, бағалау критерийлерін белгілеу, тапсырма құрастыру
Сараптама жасау	Тапсырманың сапасын талдау, материалды қайта қарау, өзгерту енгізу
Қолдану	Тапсырманы белгіленген уақыт пен жағдайға сәйкес қолдану
Талдау	Нәтижеге шолу жасау, кері байланысты ескеру, өзгеріс енгізу

Бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу кезінде ескеретін ұсыныстар

1. Сыныпта меңгерілген материалды бағалаңыз.

2. Оқушылардан берілген дереккөздерге сүйеніп, дұрыс жауабы бар 1 немесе 2 тапсырма құрастыруды сұраңыз.

3. Жұмысты орындауға қанша уақыт қажет екенін анықтау үшін төмендегі ақпараттарды қолданыңыз:

- ✓ шындықты анықтау тапсырмасы үшін – 30 секунд;
- ✓ көп таңдауы бар тапсырма үшін – 60 секунд;
- ✓ қысқа жауапты қажет ететін тапсырма үшін – 120 секунд;
- ✓ толық жауапты қажет ететін тапсырмаға/эссеге – 10-15 минут;
- ✓ жұмысқа шолу жасау үшін – 5 минуттан 10 минутқа дейін.

4. Оқушылардың кем дегенде 50-70%-ы жауап бере алатындай немесе күрделілігі орташа тақырыпты таңдаңыз.

5. Сенімділік тұрғысынан алғанда, барынша ұзақ уақыт мұқият әзірленген тест сенімді деп есептеледі.

6. Есіңізде болсын, оқулықтардағы көптеген тест тапсырмаларының жоғары деңгей дағдыларын бағалауы өте сирек болатынын ескеріңіз.

Тапсырмалар ашық тапсырма және жабық тапсырмалар болып бөлінеді.

Шындықты анықтау тапсырмасы жауапты таңдауға берілетін тапсырмалардың ішінде ең жиі қолданылатыны болып табылады. Оларды дайындау оңай, дегенмен оларды қолдану кезінде мұқият болған жөн. Оқушылар мұндай тапсырмалардың осал тұсын тауып, жауабын болжауға көмектесетін сөздерді, грамматикалық құрылымды, т.б. пайдаланып, жоғары балл алуы мүмкін.

Мұндай тапсырмаларды қызығушылықты арттыру және талқылау сұрақтарын енгізу үшін тиімді қолдануға болады. Бұл алдыңғы сабақтағы жетілдіруді қажет ететін проблемалық тұстарды анықтау үшін, оқушыларды жаңа тапсырмаларды орындауға ынталандыру үшін, күнделікті сабақта сұрақ-жауап түрінде қысқаша викторина өткізу үшін қолдануға ыңғайлы құнды құрал болып табылады.

Шынайы, жалған және басқа да тұжырымдар әдетте білу мен түсінуді бағалау үшін қолданылады, сондай-ақ оларды жоғары деңгей дағдыларын бағалау үшін де қолдануға болады. Оқушыларға жаңа мәлімет, тың деректер ұсынылуы немесе жұмыстың мазмұнында белгілі бір сипаттамалардың бар/жоғын анықтауға арналған жазбаша жұмыс түрінде берілуі мүмкін. Жауабында көп таңдауы бар тапсырмалар: бір дұрыс жауабын таңдау немесе бірнеше дұрыс жауабын таңдау тапсырмалары;

- сәйкестендіруге арналған тапсырмалар;
- реттілікті анықтау тапсырмалары;
- тұжырымның шындық немесе жалған екенін анықтауға арналған тапсырмалар (ақиқат немесе жалған тапсырмалары).

Жабық тапсырмаларды құруда ескеру керек:

- Тапсырманың кілтінде тікелей оқулықтан алынған үзінділерді қолданбаған жөн, әсіресе, дистрактордың оған ерекше қатысы болмаса.

• Алдыңғы тапсырмада кездескен сұрақтарды дұрыс жауап (кілт) ретінде қолданудың қажеті жоқ. Бұл тапсырманы орындауды жеңілдетуі немесе қиындатуы мүмкін.

• Тапсырманың кілті дистракторлардан ерекшеленіп берілмегені дұрыс (өте қысқа немесе ұзақ болмауы, жеңіл немесе күрделі түрде берілмеуі).

• Тапсырма кілті мен дистракторларда «әрқашан», «кейде», «ешқашан», «жоғарыда аталғандардың барлығы» сияқты сөз тіркестерінің болмауын ескерген жөн.

• Дистракторлардың «жартылай дұрыс» болуын, яғни қарастырылған жағдайда дистрактордың әртүрлі мағыналы болуын, екіұштылығын болдырмау керек.

Жабық тапсырмалардың мысалдары

Көп таңдауы бар тапсырмалар

Көп таңдауы бар тапсырма – оқушының жауабы ұсынылған тізімнің көлемінде шектелген, дәйекті жауабы берілген сұрақ түріндегі тапсырма. Мұндай тапсырма екі компоненттен тұрады: тапсырманың мәтіні және жауап нұсқалары, мұндағы дұрыс жауап – тапсырманың кілті, ал дұрыс емес жауаптары дистракторлар болып табылады.

▪ Дистрактор (ағылш. distraktor, distrakter,

“көңіл аудару” етістігінен жасалған) – бір немесе бірнеше дұрыс жауап таңдалатын тест тапсырмаларындағы қате, бірақ шындыққа жанасатын жауап.

▪ Дистракторлар оқылатын материалға сәйкес келуі тиіс, қате, бірақ шындыққа ұқсас болуы керек.

Тапсырманың кілті мен дистракторларды құрастыру кезінде нені ескеру керек?

Тапсырманың кілтінде тікелей оқулықтан алынған үзінділерді қолданбаған жөн, әсіресе, дистрактордың оған ерекше қатысы болмаса.

Алдыңғы материалда кездескен сұрақтарды дұрыс жауап (кілт) ретінде қолданудың қажеті жоқ.Бұл тапсырманы орындауды жеңілдетуі немесе қиындатуы мүмкін.

Салыстыру және сәйкестендіру тапсырмаларын құрастыруға арналған ұсыныстар

- Бір сұрақтың бірнеше дұрыс жауабы жоқ екендігіне көз жеткізіңіз (алайда бір жауап бірнеше сұраққа қолданылуы мүмкін)
- Сәйкестендіру тапсырмасын екі бетке бөлмеуге тырысыңыз, бұл тапсырманы орындау кезінде оқушыларға қиындық тудырады, сондай-ақ мұғалімнің тексеруіне де кедергі болады.
- Тапсырманы орындауға қатысты нұсқаулар нақты болып, оқушыларға сәйкестендіру тапсырмасын қалай орындау керектігі түсінікті болуы тиіс. Барлық оқушылар тапсырманы бірдей түсінуі қажет. Тапсырманың бір мағыналы бір дұрыс жауабы болатындай етіп құрастырған жөн.

Сәйкестендіру түрлеріне мысалдар:

1)Кейіпкерлердің аттары мен шығарма атауларын сәйкестендіру;

2) Кейіпкерлердің аттары мен олардың айтқандарын сәйкестендіру;

3)Шығармалардың атаулары мен авторларын сәйкестендіру;

4)Сөздердің мағынасы мен анықтамалық сөздіктің түрлерін сәйкестендіру.

«Шындық/Жалған» тапсырмаларының ерекшеліктері:

Жан-жақтылық. Мұндай түрдегі тапсырманы түрлі оқу нәтижелерін өлшеу үшін бейімдеуге болады.

Жылдам балл қою. Балл қоюға көп уақыт кетпейді, балды есептеудің нақтылығы жоғары. Қолданбалы бағдарламалардың көмегімен дұрыс жауаптарды автоматты түрде есептеуге болады.

Сенімділік. Дұрыс құрылған сұрақтар оқушының оқу жетістігінің сенімді нәтижелерін беруі мүмкін.

Сұрақты талдау мүмкіндігі. Шындықты анықтау сұрақтарын талдау арқылы жетілдіруге болады.

Тиімділік. Қолда бар материалдардан аз уақыт ішінде көптеген әртүрлі тапсырмалар құрастыруға болады.

Түсінгенін тексеру. Шындықты анықтау сұрақтары зерделеген материалды түсінуін бағалауға пайдалы.

Қысқаша мазмұндалуы. Шындықты анықтау сұрақтары тез оқу үшін ыңғайлы бірнеше сөзден тұратын қысқа болуы мүмкін

Жабық тапсырмалар

Артықшылықтары	**Кемшіліктері**
Сенімділік (субъективті бағалауға байланыстыфакторлардың болмауы)	Жауапты кездейсоқ дұрыс таңдау мүмкіндігі
Объективтілік (бағалау барысында келіспеушіліктердің болмауы)	Дұрыс жауаптарды болжау ықтималдығы
Жауаптардың мүмкін нұсқаларының берілуі	Тар ауқымды білім саласын тексеруге бағытталуы
Тапсырмаларды орындауға аз уақыт жұмсалады	Тапсырманы орындау процесін бағалау мүмкін емес
Ақпараттың көбірек ауқымын қамту мүмкіндігі	Бастауыш сыныптарда тапсырманың шартын оқуға көп уақыт кетеді
Дұрыс жауаптарды болжау ықтималдығы төмен	Оқушының төмен ойлау деңгейі бағаланады
Жауаптарды тез және қолайлы өңдеу	

Ашық тапсырмалар

Ашық тапсырмалар жоғары деңгейлі танымдық дағдыларды тексеруге, дәлелдер келтіре алуға, жеке көзқарасын білдіруге, сыни ойлай алуға және т.б. арналған. Ашық тапсырмалардың жауабы ұзақтығына (көлеміне) қарай ерекшеленуі, бір немесе бірнеше сөздерден (қысқа жауап) толық дәлелді пайымдауларға (толық жауап) дейін болуы мүмкін.

Қысқа жауапты қажет ететін тапсырмалар	**Толық жауапты қажет ететін тапсырмалар**
Бос орындарды толтыру	Шығарма
Қысқа шешім	Толық шешімін көрсету
Сұрақтарға жауап беру	Жобалар
Санамалау	Таныстырылым

Ашық тапсырмалардың мысалдары

Қысқа жауапты қажет ететін тапсырма:

1. ***Өлеңді түсініп оқы.***

Бойға жылу тарады,
Апам маған қарады.
Деді сосын: - Ерледің,
От жақпай-ақ терледің!
Жылуы бұл жұмыстың,
Қызуы ғой бұл істің!

Өлеңге ат қой. _____

Дескриптор:

- Өлеңді түсініп оқиды;
- Өлеңге ат қояды.

Толық жауапты қажет ететін тапсырма:

2. ***Өлеңнің мазмұны бойынша сұрақтарға 3-4 сөзбен жауап жаз.***

Жұмысқа дейінгі балаға сипаттама бер.

_____

Баланың жұмыс кезіндегі күйі қандай?

_____

Жұмыстан кейінгі баланың көңіл-күйі қандай?

_____

Мәтіннен қандай ой түйдің?

_____

Дескриптор:

- Жұмысқа дейінгі балаға сипаттама береді;
- Баланың жұмыс кезіндегі күйін жазады;
- Жұмыстан кейінгі баланың көңіл-күйін жазады;
- Мәтіннің негізгі ойын анықтайды.

Ашық тапсырмаларды құрастыруға қатысты кеңестер:

Тапсырмаларды әзірлеу кезінде:

1) Сұрақтармен бірге әрдайым дұрыс жауап үлгісін әзірлеңіз.
2) Сұрақты тексеру үшін әрдайым дұрыс жауап үлгісін қолданыңыз.
3) Сұрақты ақпараттық бөлікке және сұрақтың өзіне ажыратыңыз.
4) Стандартты /түсінікті/ таныс сөздерді қолдануға тырысыңыз.

Ашық тапсырмалар

Артықшылықтары	**Кемшіліктері**
Тақырып мазмұнының кең ауқымын қамту мүмкіндігі	Дескрипторларды /балл қою кестесін құрастырудың қиындық тудыруы
Шығармашылық қабілетін, жүйелі және қалыптан тыс ойлауын, білімін, дағдылары мен қабілеттерін әртүрлі тәсілдер арқылы көрсету мүмкіндігі	Балл қоюда субъективті көзқарастың болу қаупі
Белгілі бір нәтижені, өнімді ұсыну мүмкіндігі	Жұмысты тексеру мен бағалаудың кезінде ұзақ уақыттың талап етілуі
Жауаптарға дәлелдеу және дәлелдер келтіру мүмкіндігі	
Өзін-өзі көрсету мүмкіндігі	

Пайдаланған әдебиеттер:

1.https://baribar.kz/151205/bzhb-men-tzhb-baghalau-zhujeleri-oqushy-bilimin-durys-anyqtaj-ma/

2. Нұсқау-карточкалар жиынтығы-20210624.zip - ZIP архив, размер исходных файлов 339 394 байт

3. Нұсқау-карточкалар жиынтығы-20210624.zip - ZIP архив, размер исходных файлов 339 394 байт

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА КЕҢІНЕН ҚОЛДАНУ

Азимкулова Замира Уринбосаровна

Қарағанды облысы білім басқармасы, Теміртау қаласы білім бөлімінің

«№9 лицей» КММ дене шынықтыру пәні мұғалімі

Аңдатпа.

Қазақ халқының бай мәдени мұрасының бір тармағы — ұлттық ойындар. Олар тек қана көңіл көтеру құралы емес, сонымен қатар ұрпақ тәрбиесінің маңызды бөлігі болып табылады. Ұлттық ойындар арқылы балалардың дене күшін арттырып қана қоймай, рухани,

зияткерлік қабілеттерін де дамытуға болады. Осы тұрғыда дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды кеңінен қолдану – өте өзекті мәселе.

Ұлттық ойындар – халқымыздың асыл қазынасы. Олар – ғасырлар бойы елмен бірге жасап келе жатқан бай рухани мұра. Қазақтың ұлттық ойындары ұлттың тарихынан, тұрмыс-салты мен табиғи болмысынан бастау алады. Бұл ойындар баланың денсаулығын нығайтып қана қоймай, оның ойлау, ептілік, батылдық, төзімділік сияқты қасиеттерін де қалыптастырады. Оқу үрдісінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану сабақтың тақырыбы мен мазмұнын ашуға, белгілі бір мақсатқа жетуге өз ықпалын тигізеді. Мектептегі дене шынықтыру пәнінің жоспарлау жұмысын ұйымдастыру, жас ұрпақтың жалпы дене бітімін дамыту үшін еңбек етуге, Отанын қорғауға дайындау үшін, салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін пайдасы зор. Ұлттық ойындар - сабақ жүйесінің негізгі құралы.

Ұлттық рухани бейне - күрделі құбылыс. Оның құралып қалыптасуына әр түрлі сипатты халықтық құбылыстар қатысады. Бірқатар құбылыстар кешені ұлттық рухани бейнесімен байланысты. Олардың қатарына ұлттық мүдде, сана-сезім, сезім, мәдениетін, тілін, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлерін жатқызуға болады. Сондай-ақ, дене тәрбиесі мен спорт ұлттың рухани бейнесімен тығыз байланысты. Өйткені, олар ұлттық тұрмыстың элементтерінің бірі болып табылады.

Демек, ұлттық тәрбиені және ол қоғамдық өмірдің басқа құбылыстарымен қатынасын әрдайым даму жағдайында, нақты жағдайлармен, күллі қоғамның, жеке ұлттың, кемелдену деңгейімен, олардың өмірлері мен өзара қарым-қатынастарының басқа жақтарымен тығыз байланыста болуы керек. Ұлттық тәрбиенің табиғаты әрі күрделі, әрі қарама-қайшылыққа толы. Адамдардың «туыстық сезімге» барынша жақын екендігі қашаннан белгілі. Мұның өзі ұлттыққа байыппен келуді, оны әрбір халықтың, әрбір ұлттың нақты жағдайларына сәйкес қарастыруды талап етеді.

Неміс ғалымы В.Зигер былай деп жазды: «Дене тәрбиесін қоғамдық құбылыс, мәдениет пен тұрмыс салтының құрамдас бөлігі, адамдардың нақты тарихи әлеуметтік топтарының тәрбиесі ретінде айтқанда, біз тәнді (денені) жетілдірудің әлеуметтік-мәдени жағдайларының, сонымен қатар белгілі бір жеке адамның тарихи тұрғыдан әлеуметтік қалыптасуының жиынтығын айтамыз. Жалпы адамзаттық және әлеуметтік дамудың тарихи формасы болған ұлт сонымен бірге халықтың ұлттық ерекше спецификалық белгілерін алып жүруші де болған, ол жеке адамның тарихи құралуының (қалыптасуының) негізі болып та қызмет етеді. Жеке адамның тәрбиесін қалыптастыруға бағытталған дене тәрбиесі мен спорт өз ішіне көптеген құбылыстарды алып, ұлт өмірінің құрамдас бөлігі болып кіреді.

Ұлтттық өмірі дене тәрбиесі мен спорттың айырмашылық белгілерін, олардың имандылық негіздерін, педагогикалық процестің ерекшеліктерін белгілеп береді.

Дене тәрбиесі мен спорттағы ұлттық тәрбие өзара байланысты процестердің тұтас бір жүйесін ұсынады, оның басты компоненттері (сыңарлары) жалпы адамдық, әлеуметтік, ұлттық өзгелік болып табылады.Ұлттық тәрбиеде «жалпы адамдық белгілердің» болуы ұлттық тәрбие ұғымын мазмұны жағынан кең әрі терең ете түседі.

Дене тәрбиесі мен спорттағы ұлттықтың өз даму заңдылықтары бар, ол ұлттық өмірдің көптеген жақтарын орынды қозғайды. Бұл жайында кей-кейде аяу және алыс шет ел ғалымдары да жазып жүр. Солардың бірі, мәселен, ұлттық тәрбиеге мынадай түсінік береді: Дене мәдениетінің ұлттық ерекшеліктері ұлттық нақты өмір жағдайларында тарихи қалыптасқан дене шынықтыру жаттығуларының, ойындарының, спорттық өзіндік бір формаларын, өзіндік бір ережелері мен дене қызметін ұйымдастыру тәсілдерін, оған деген

дәстүрлі қатынастарын (бұл қатынастарды ұлттық тұрмыс салты мен психикалық құрылым ерекшеліктері көрініс береді) білдіреді.

Осы заманғы дене тәрбиесі мен спортта ұлттық тәрбие интернационалдық тәрбиесіз толық мағынасында өмір сүруі мүмкін емес.Өзара бір-бірін байыту, өзара ықпал ету олардың даму бағыты мен сипатын анықтайды.

Алайда нақты өмірде ұлттық форма мен мазмұнның көрінуі субъективтік факторлармен араласып кетеді. Мұның өзі бұл процестің дамуына мақсатты түрде ықпал ету мүмкіндіктерін туғызады

Дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды қолданудың бірнеше тиімді тұсы бар:

1. Сабаққа деген қызығушылықты арттырады. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін ұлттық ойындар — білім алудың қызықты әрі көңілді тәсілі.

2. Қозғалыс белсенділігін арттырады. «Ақ сүйек», «Асық ату», «Арқан тартыс» секілді ойындар бұлшық еттерді шынықтырып, жалпы физикалық дайындығын жақсартады.

3. Ұжымдық жұмысқа тәрбиелейді. Ойын барысында балалар бір-біріне көмектесіп, достық пен ынтымақтастықты үйренеді.

4. Ұлттық сана-сезімді қалыптастырады. Бұл – өте маңызды. Оқушы өз халқының мәдениетін, салт-дәстүрін, ойындарын біліп өсуі керек.

Ұлттық ойындар — халқымыздың тұрмыс-тіршілігіне, табиғатпен етене байланысына негізделген, ғасырлар бойы сұрыпталып, дамып келген мәдени мұра. Мысалы, «Бес асық», «Бәйге», «Қара жорға», «Теңге алу»,«Ханталапай», «Асық ату», «Тоғызқұмалақ», «Ақ серек, көк серек», «Көкпар», «Арқан тартыс», «Сақина салу» сынды ойындар баланың дене қозғалысын жетілдіріп қана қоймай, тапқырлық, шапшаңдық, батылдық секілді қасиеттерін де дамытады.

Дене шынықтыру сабағында бұл ойындарды қолдану бірнеше маңызды нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

1. Қызығушылықты арттыру: Ұлттық ойындар балалардың сабаққа деген қызығушылығын оятады, белсенді қатысуға итермелейді.

2. Ұлттық сана мен рухты қалыптастыру: Сабақ барысында ұлттық ойындарды пайдалану оқушылардың өз мәдениетіне деген құрметін арттырады.

3. Қимыл-қозғалысты дамыту: Дәстүрлі ойындар дененің икемділігін, тепе-теңдік сақтау қабілетін, жалпы қозғалыс дағдыларын дамытады.

4. Ұжымдық жұмыс дағдылары: Ұжыммен ойнайтын ойындар арқылы балалар ұйымшылдыққа, достыққа және өзара көмектесуге үйренеді.

Қорыта келгенде, ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабағында кеңінен қолдану — білім беру мен тәрбиелеу үрдісінің маңызды бір бөлігі. Бұл ойындар оқушылардың денсаулығын нығайтып, қимыл-қозғалыс қабілеттерін дамытумен қатар, олардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттырады. Сонымен бірге, оқушыны ұйымшылдыққа, жауапкершілікке, шапшаңдық пен тапқырлыққа баулиды.

Ұлттық ойындарды жүйелі түрде сабаққа енгізу — болашақ ұрпақты отансүйгіштікке, салт-дәстүрді құрметтеуге тәрбиелеудің тиімді жолы. Сондықтан бұл мұраны заманауи білім беру үдерісіне лайықтап, сабақ мазмұнына тиімді кіріктіру — әрбір ұстаздың маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕУРОЧНОЙ СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ЗОЖ У ШКОЛЬНИКОВ.

Байсерикова Наталья Сергеевна
учитель физической культуры «Средней школы-гимназии №№1 имени Абая»
Республика Казахстан Жетiсу область г. Талдыкорган

Аннотация:

В статье рассматривается практический опыт организации внеурочной спортивной деятельности как эффективного средства формирования здорового образа жизни у школьников. Подчеркивается значимость систематических занятий спортом вне учебного времени для повышения физической активности и устойчивой мотивации к здоровому образу жизни. Описаны формы и методы работы, включая спортивные секции, турниры, подвижные игры и оздоровительные мероприятия. Представлены примеры успешной реализации программ внеурочной деятельности, способствующих улучшению физического и психоэмоционального состояния учащихся. Делается вывод о необходимости интеграции внеурочной спортивной активности в систему воспитательной работы школы.

Ключевые слова: внеурочная деятельность, здоровый образ жизни, школьники, физическая активность, спортивные мероприятия.

В условиях современных образовательных реалий одной из ключевых задач школы становится формирование у учащихся ценностного отношения к здоровью и навыков ведения здорового образа жизни (ЗОЖ). В контексте увеличивающейся гиподинамии, роста психоэмоциональной нагрузки, нарушений режима дня и несбалансированного питания особенно важным становится вопрос сохранения и укрепления здоровья школьников. В связи с этим, школа обязана не только предоставлять академические знания, но и выполнять важную социальную функцию по поддержке физического и психического здоровья учащихся. Эффективным инструментом решения этой задачи является организация внеурочной спортивной деятельности, способной стать мощным мотиватором для школьников, а также помочь в формировании устойчивых установок на ЗОЖ.

Внеурочная спортивная деятельность включает в себя систему мероприятий, проводимых вне основного учебного расписания, с целью удовлетворения потребностей школьников в движении, развитии физических качеств, социализации и получении положительных эмоций. Одной из отличительных черт этой деятельности является вариативность форм и добровольность участия, что позволяет каждому учащемуся выбрать вид активности, соответствующий его интересам и физическим возможностям: игровые виды спорта, лёгкая атлетика, оздоровительная гимнастика, фитнес или туризм. В отличие от уроков физической культуры, внеурочные занятия обладают большей гибкостью, позволяют использовать городскую инфраструктуру и вовлекать родителей, внедряя элементы проектной и исследовательской деятельности.

В теоретическом аспекте работа опирается на Концепцию развития физического воспитания в системе образования Республики Казахстан, а также на идеи деятельностного и личностно-ориентированного подходов. Согласно этим подходам, учащийся воспринимается не как объект педагогического воздействия, а как активный субъект образовательного процесса. Это подразумевает, что организация внеурочной спортивной деятельности должна учитывать возраст, интересы и уровень физической подготовки учащихся, включая элементы выбора, самоопределения и ответственности за результат.

Практическая реализация внеурочной спортивной деятельности продемонстрировала её высокую эффективность в воспитании дисциплины, силы воли, чувства товарищества и устойчивой мотивации к самосовершенствованию. В средней школе-гимназии №1 успешно работает программа «Активный час», ориентированная на учащихся 5–9 классов. Программа охватывает несколько направлений: оздоровительно-развивающее, спортивно-прикладное, игровые формы и спортивный туризм.

В рамках оздоровительно-развивающего направления учащиеся осваивают комплексы упражнений, направленных на укрепление опорно-двигательного аппарата, развитие выносливости, ловкости и координации. Одним из ключевых элементов является использование казахской гимнастики "Айкуне", которая включает традиционные упражнения, развивающие гибкость, силу и устойчивость. Занятия айкуне сочетают элементы растяжки, дыхательных упражнений и активных движений, что способствует улучшению физической подготовки и укреплению здоровья учащихся. Эти упражнения помогают формировать уверенность в движениях и гармонию между телом и сознанием.

В спортивно-прикладном направлении внимание уделяется элементам легкой атлетики, туризму и прикладным видам спорта. В осенний и весенний периоды проводятся «Марш-броски» и «Школьные туристические тропы», в рамках которых учащиеся выполняют задания на силу, выносливость и командное взаимодействие. В мероприятии «Тропа здоровья» участники, используя карту и компас, находят станции, где выполняют физические задачи, такие как подтягивания, прыжки через скакалку и преодоление препятствий. Это развивает физические качества, командную работу и уверенность в себе.

Игровое направление программы включает межклассные турниры по волейболу, мини-футболу, настольному теннису и пионерболу. В «Кубке гимназии» команды 6–9 классов соревнуются в круговых турнирах, где учитываются очки, результаты и индивидуальная статистика игроков. Важно, что учащиеся не только играют, но и выполняют роли судей и организаторов, что развивает их лидерские и коммуникативные навыки. В рамках подготовки к играм проводятся тренировочные сборы, где анализируются тактические ошибки и моделируются игровые ситуации.

Кроме того, в программе проводится физкультурно-оздоровительный праздник «Весёлые старты», в котором участвуют учащиеся, педагоги и родители. Команды соревнуются в эстафетах, требующих ловкости, координации и коллективного взаимодействия. Одной из игр является «Туннель дружбы», где участники по очереди проходят под связанными руками команды, не нарушив ритм и согласованность, что способствует укреплению связей между поколениями и созданию позитивной атмосферы в школьной среде.

Также в программе активно используются профилактические челленджи и акции, такие как «Пешеходная пятница», «День без гаджетов», «10 000 шагов к здоровью». Учащиеся с энтузиазмом участвуют в этих инициативах, фиксируя результаты с помощью шагомеров и делясь достижениями на школьных стендах и в цифровом портфолио. Это помогает формировать осознанное отношение к физической активности и навыки самоконтроля.

Ежемесячные спортивные турниры по мини-футболу, баскетболу и настольному теннису становятся одной из эффективных форм вовлечения учащихся. Учащиеся формируют команды, выбирают капитанов, разрабатывают названия и символику, а преподаватель выполняет роль наставника и организатора. Такие мероприятия развивают лидерские качества, коллективное взаимодействие и уверенность в своих силах.

Особое внимание уделяется так называемым «Дням здоровья», проводимым в формате спортивно-игровых станций. Учащиеся проходят квесты с физическими заданиями, посещая станции «Гибкость», «Скорость», «Сила», «Равновесие», «Знание о ЗОЖ».

Участники получают маршрутные листы, где фиксируются результаты. Важнее всего — это старание и вовлеченность учащихся, а не только спортивные достижения, что делает мероприятия доступными для детей с разным уровнем подготовки.

Таким образом, организация внеурочной спортивной деятельности является не только дополнением к урокам физической культуры, но и важным элементом формирования здорового и активного образа жизни. Внедрение этих мероприятий способствует развитию у школьников навыков самоконтроля, осознанного отношения к своему здоровью и социальной ответственности.

Списка литературы:

1. Грекова, Н. П. Здоровый образ жизни школьников: педагогический аспект. – Вестник образования, 2017. – № 12. – С. 65-70.
2. Курилова, И. В. Внеурочная деятельность как средство формирования здорового образа жизни у школьников. – Журнал физической культуры и здоровья, 2018. – Т. 6, № 2. – С. 92-96.
3. Сидоренко, Е. А., Иванова, Л. В. Организация физкультурно-оздоровительных мероприятий в школьном образовании. – Москва: Академия, 2015. – 280 с.
4. Мельников, И. В. Роль спортивных мероприятий в образовательном процессе: теоретические и практические аспекты. – Санкт-Петербург: Издательство РГПУ, 2020. – 152 с.
5. Вигдорчук, Л. Я. Психология и педагогика формирования здорового образа жизни у подростков. – Киев: Издательский дом "Психология", 2016. – 210 с.
6. Миньков, В. И., Самсонова, Т. Ю. Мотивация школьников к занятиям физической культурой: проблемы и решения. – Журнал теории и практики физической культуры, 2017. – № 4. – С. 15-20.
7. Ракова, Л. В. Организация внеурочной спортивной деятельности в современных школах. – Мурманск: Арктическое издательство, 2019. – 183 с.
8. Ремезова, Н. П. Здоровье школьников: пути улучшения через внеурочную деятельность. – Педагогические исследования, 2018. – № 9. – С. 45-51.
9. Иванова, Т. С. Роль казахской гимнастики в физическом воспитании детей. – Алматы: Центр образовательных технологий, 2020. – 122 с.
10. Лебедева, М. А. Традиционные и современные методы физического воспитания: учебное пособие. – Москва: Высшая школа, 2021. – 250 с.
11. Сидорова, И. В. Применение проектных методов в физическом воспитании школьников. – Вестник школьного образования, 2017. – № 11. – С. 34-40.
12. Беляев, В. В. Методика проведения спортивных праздников в школе. – Воспитательная работа, 2016. – № 5(7). – С. 22-26.
13. Орлова, И. С. Спортивные челленджи и акции как средства мотивации школьников. – Физическая культура в школе, 2019. – № 6(4). – С. 11-15.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИССКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЕКТА НА УРОКАХ ХИМИИ В 8 КЛАССЕ НА ПРИМЕРЕ ИЗУЧЕНИЯ ТЕМЫ «КИСЛОТЫ»

Сауле Сайлаубековна Бекбатырова
учитель химии и биологии КГУ средней школы имени В.Г.Белинского г.Каскелен Карасайского района Алматинской область Республика Казахстан

Аннотация:
Доклад посвящён использованию искусственного интеллекта на уроках химии в 8 классе. На примере темы «Кислоты» показаны способы интеграции цифровых инструментов в учебный процесс. Рассматриваются конкретные ИИ-сервисы, позволяющие визуализировать молекулы, моделировать реакции и проводить виртуальные эксперименты. Представлен фрагмент урока с включением ИИ на разных этапах обучения. Подчёркивается роль ИИ в повышении интереса учащихся и развитии цифровой грамотности.

Ключевые слова:
искусственный интеллект, химия, кислоты, цифровые технологии, 8 класс

Введение

Современная школа стоит перед задачей не только обучать, но и формировать у учеников навыки, востребованные в цифровую эпоху. Одним из ключевых направлений инновационного образования стало использование искусственного интеллекта (ИИ).

Внедрение ИИ в преподавание химии даёт возможность повысить интерес к предмету, развивать критическое мышление и умение работать с новыми технологиями.

Актуальность темы

Темы, вызывающие у учащихся наибольшие трудности, часто связаны с абстрактными понятиями и невидимыми процессами — такими как строение веществ, химические реакции и свойства соединений. В 8 классе учащиеся знакомятся с темой «Кислоты», где требуется не только запомнить формулы, но и понять строение молекул, реакции с другими веществами и области применения. ИИ позволяет визуализировать, моделировать и анализировать эти процессы, что делает обучение более осмысленным и эффективным.

Цели и задачи использования ИИ

Цель — продемонстрировать возможности ИИ в обучении теме «Кислоты» на уроке химии в 8 классе.

Задачи:

- Повысить наглядность и интерактивность изучаемого материала;
- Развивать ИКТ-компетенции учащихся;
- Привлечь внимание к практическому применению химических знаний с помощью ИИ;
- Внедрить элементы персонализации и исследовательской деятельности.

Примеры ИИ-инструментов

1. MolView / ChemSketch / Molecule Editor (PubChem) — позволяют ученикам строить 2D- и 3D-модели молекул кислот (например, HCl, H_2SO_4), видеть пространственное строение, рассматривать химические связи.

2. AI Tutor (на основе ChatGPT) — ученик может задать вопрос по теме и получить объяснение, примеры уравнений, тестовые задания.

3. Виртуальные лаборатории (например, Phet, MEL Science) — моделируют реакции кислот с основаниями, металлами, карбонатами, позволяют экспериментировать без риска.

4. Генераторы тестов на основе ИИ (Quizizz с автоматической проверкой) — создают интерактивные опросы по теме.

Фрагмент урока с применением ИИ

Тема: «Кислоты: состав, свойства, химические реакции»

1. Актуализация знаний: ученики в парах вводят формулы известных кислот в MolView и рассматривают их молекулярную структуру.

2. Объяснение нового материала: учитель показывает на интерактивной доске 3D-модели кислот, обсуждаются особенности строения (наличие водорода, кислотного остатка).

3. Практическая работа: ученики с помощью виртуальной лаборатории моделируют реакцию кислоты с основанием и составляют уравнение реакции.

4. Закрепление: ИИ-бот предлагает индивидуальные тестовые задания разного уровня сложности.

5. Домашнее задание: построить модель кислоты на выбранной платформе и описать её свойства.

Результаты и выводы

Использование ИИ на уроках химии:

- Повышает мотивацию учащихся;
- Помогает учащимся с разным уровнем подготовки осваивать материал;
- Позволяет лучше визуализировать сложные химические процессы;
- Формирует навыки цифровой грамотности и самостоятельной работы.

В условиях стремительного развития технологий педагог XXI века не просто передаёт знания, а создаёт условия для исследовательского и осознанного обучения. Использование ИИ в преподавании химии — это шаг к современной, доступной и увлекательной школе.

Список литературы
1. Кузнецова Н. Е., Габриелян О. С. Химия. 8 класс: Учебник для общеобразовательных учреждений. — М.: Дрофа, 2021.
2. Левинсон А. И., Сысоева Н. В. Информационные технологии в обучении химии. — М.: Академия, 2020.
3. Соловьёв С. А. Искусственный интеллект в образовании: теория и практика. — СПб.: Питер, 2022.
4. MolView [Электронный ресурс]. — URL: https://molview.org/
5. PhET Interactive Simulations [Электронный ресурс]. — URL: https://phet.colorado.edu/ru/
6. ChemSketch — ACD/Labs [Электронный ресурс]. — URL: https://www.acdlabs.com/resources/freeware/chemsketch/
7. Quizizz [Электронный ресурс]. — URL: https://quizizz.com/
8. OpenAI ChatGPT [Электронный ресурс]. — URL: https://chat.openai.com/

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАРЫ

Бексултанова Гульнур Жаксылыккызы
Жамбыл облысы Шу ауданы Жайсан орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Мұғалімдерге арналған оқыту құралдары мен ресурстар — бұл педагогикалық үдерісті тиімді ұйымдастыруға көмектесетін түрлі әдістемелік құралдар, материалдар және ақпараттық ресурстар. Мұғалімдер оқушыларға білім беру үшін әртүрлі заманауи құралдар мен әдіс-тәсілдерді пайдалана алады. Бұл ресурстар оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Тарих пәнін оқытуда жаңа әдістерді тиімді қолдану мұғалімдерге оқушылардың білім деңгейін арттыруға, олардың сыни ойлауын дамытуды қамтамасыз етуге және оқу процесін қызықты әрі тиімді етуге мүмкіндік береді. Бұл әдістер тек оқушылардың білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың жеке тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Мұғалімдер цифрлық ресурстарды, жаңа әдістерді қолдану арқылы оқушыларды білім алу процесіне белсенді түрде қатыстыруға және олардың қызығушылығын арттыруға бағытталған жұмыстар жүргізуа алады.

Мақсаты:

Заманауи цифрлық ресурстар— бұл білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен инновациялық әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған педагогикалық құралдар мен әдістер жиынтығы. Заманауи цифрлық ресурстар білім беру процесінің сапасын арттыруға, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және олардың оқу мотивациясын жоғары деңгейде ұстауға көмектеседі. Олардың басты мақсаты — оқушыларды тек біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, оларды өмірде қажетті дағдылармен қаруландыру.

1. Оқыту платформалары

Электронды оқулықтар мен онлайн оқыту платформалары мұғалімдерге оқу материалдарын ұйымдастыруға және оқушылардың үлгерімін бақылауға мүмкіндік береді. Оқушыларға интерактивті тапсырмалар мен сұрақтарды ұсыну, бейнемазмұндар көрсету арқылы сабақтарды қызықты әрі тиімді етуге болады.

Мысал:

➢ **Google Classroom** — оқушылардың тапсырмаларын жүктеп, бағалау жасауға арналған платформа. Мұғалімдер оқушылармен байланыс орнатып, оқу материалдарын бөлісіп, қосымша ресурстар ұсына алады.

➢ **Moodle** — бұл оқыту мен білім берудің ашық жүйесі, мұғалімдер курс мазмұнын, тапсырмалар мен бағалауды ұйымдастыра алады.

➢ **Kahoot!** — бұл онлайн викториналарды ұйымдастыру үшін қолданылатын платформа, оқушылардың білім деңгейін тексеруге ыңғайлы.

2. Цифрлық ресурстар мен виртуалды мұражайлар

Цифрлық ресурстар мен виртуалды мұражайлар тарих сабағында оқушыларға нақты деректермен танысуға, тарихи ескерткіштер мен құнды дереккөздерді зерттеуге мүмкіндік береді. Оқушылар тарихты тек кітаптардан ғана емес, визуалды және интерактивті түрде де үйренеді.

Мысал:

➢ **Google Arts & Culture** — бұл ресурс әлемнің әйгілі мұражайларындағы өнер туындыларын виртуалды түрде зерттеуге мүмкіндік береді.

➢ **The British Museum** — Ұлыбританияның мұражайындағы тарихи экспонаттарды онлайн көріп, оқушыларға қызықты тапсырмалар жасауға болады.

➢ **Google Earth** — оқушыларға әлемдегі тарихи орындарды көрсету арқылы олардың тарихи кеңістікті меңгеруіне көмектеседі.

3. Рөлдік ойындар мен кейс-стадиялар

Рөлдік ойындар мен кейс-стадиялар арқылы оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға болады. Бұл әдістер арқылы тарихтың түрлі кезеңдері мен оқиғаларын терең түсінуге мүмкіндік беріледі. Мұғалімдер тарихи жағдайларды талқылау үшін рөлдік ойындар ұйымдастырып, оқушыларға тарихи тұлғаларды немесе қоғамның рөлдерін көрсетуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **Case Study (Кейс-стадиялар)** — нақты тарихи оқиғаларға немесе тұлғаларға қатысты мәселелерді шешу үшін оқушыларға түрлі жағдайлар ұсыну.

➢ **RPG (Рөлдік ойындар)** — оқушыларға белгілі бір тарихи кезеңде өмір сүрген тұлғалар рөлінде ойнау арқылы оқиғаның терең мағынасын түсінуге мүмкіндік береді.

4. Тарихи деректер мен білім беру ресурстары

Мұғалімдер оқушыларды әртүрлі дереккөздермен таныстырып, оларды оқыту үшін пайдаланатын әртүрлі оқу материалдарын қамтиды. Бұл дереккөздер оқушыларға тарихи оқиғалар мен тұлғаларды терең зерттеуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **Google Scholar** — ғылыми мақалалар мен кітаптардың онлайн базасы, мұғалімдер оқушыларға қосымша әдебиеттер мен ғылыми мақалаларды ұсынып, тарихи деректерді терең зерттеуге мүмкіндік береді.

➢ **History.com, Britannica** — тарихи оқиғалар мен тұлғалар туралы мәліметтер алуға болатын онлайн ресурстар.

➢ **The National Archives** — тарихи деректер мен архивтік құжаттар арқылы зерттеу жасауға мүмкіндік береді.

5. Бейнемазмұн мен оқыту видеолары

Бейнемазмұн мен оқыту видеолары — оқу процесінде қолдануға болатын маңызды ресурстар. Мұғалімдер бейнемазмұнды пайдалану арқылы тақырыпты айқын және көрнекі түрде түсіндіріп, оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсарта алады. Бұл видеолар сабақта қызығушылықты арттырып, тарихи оқиғаларды нақты көрсетуге мүмкіндік береді.

Мысал:

➢ **YouTube** — тарихи оқиғалар мен тұлғалар туралы түрлі деректі фильмдер мен білім беру видеоларын көруге мүмкіндік береді.

- **TED-Ed** — оқушыларға арналған білім беру видеолары мен анимациялар.
- **CrashCourse History** — YouTube-те тарихи оқиғалар туралы қысқаша және қызықты видеолар.

6. Қосымша оқыту құралдары мен әдіс-тәсілдер

Оқушыларға білім беру кезінде қосымша құралдар мен әдіс-тәсілдерді қолдану өте маңызды. Олар оқушылардың оқу белсенділігін арттырып, әртүрлі оқыту тәсілдерін жүзеге асыруға көмектеседі. Мұғалімдер оқу құралдарын тек ақпаратты беру ғана емес, оқушылардың сыни ойлауын дамыту мақсатында қолдана алады.

Мысал:

- **Quizlet** — сөздік қорын, тарихи терминдер мен даталарды жаттауға арналған онлайн құрал.
- **Padlet** — оқу тақырыптарын, дереккөздерді және идеяларды жинақтап, талқылау үшін қолдануға болатын платформа.
- **Poll Everywhere** — оқушылармен нақты уақытта пікір алу немесе сұрақтар қою үшін қолданылады.

7. Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR және AR)

Виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR) технологиялары оқушыларға тарихи оқиғаларды немесе тұлғаларды нақты көрініс түрінде көруге мүмкіндік береді. Виртуалды экскурсиялар арқылы тарих сабағын қызықты әрі ұмытылмас етіп өткізуге болады. Бұл технологиялар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқиғаларды толықтай визуализациялауға мүмкіндік береді.

Мысал:

- **Виртуалды экскурсия ұйымдастыру.** Мысалы, оқушыларға Ежелгі Рим немесе Қытайдың тарихы туралы виртуалды тур жасау.
- **Кеңейтілген шындық (AR)** қолдану арқылы тарихи ескерткіштерді және карталарды оқушыларға 3D форматта көрсету.

Қорытынды

Мұғалімдерге арналған оқыту құралдары мен ресурстар оқу процесін тиімді ұйымдастыруға, оқушылардың білімін тереңдетуге және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұл құралдар мұғалімдерге әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға және оқушылардың білім алудағы белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Заманауи цифрлық ресурстар оқушылардың оқу процесін қызықты әрі әсерлі етеді, сондықтан мұғалімдер бұл құралдарды үнемі пайдаланып, білім сапасын арттыруға ұмтылуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Рахметова, Қ. (2021). Жобалық оқыту әдісі: тарих пәні бойынша тәжірибелік сабақтар. Алматы: Білім баспасы.

2. Сейдахметова, Г. (2022). Инновациялық педагогикалық технологиялар: теория және практика. Шымкент: Қазақ тілі және әдебиеті баспасы.

3. Кемелбекова, Ж. (2022). Қазіргі заманғы білім беру технологиялары мен олардың тиімділігі. Тараз: Тарих және қоғам баспасы.

4. Назарбаев, Н. (2018). Қазақстанның білім беру жүйесіндегі жаңашылдық. Алматы: Қазақ университеті.

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ И ПРОЕКТЫ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Волошина Инна Анатольевна
Средняя школа-гимназия №11 города Актобе

Аннотация: В статье рассматриваются возможности интегрированных занятий и проектов в формировании важных компетенций, необходимых в современном мире, также автор обобщает свой опыт как учителя немецкого языка в данном аспекте.

Der Artikel befasst sich mit den Möglichkeiten des integrierten Unterrichts und der Projekte zur Bildung wichtiger Kompetenzen, die in der heutigen Welt erforderlich sind, und fasst eigene Erfahrungen als Deutschlehrerin in diesem Aspekt zusammen.

Ключевые слова: *Интегрированный урок, бинарный урок, проекты, поликультурное воспитание*

Integrierter Unterricht, binärer Unterricht, Projekte, multikulturelle Erziehung

Всё, что находится во взаимной связи, должно преподаваться в такой же связи…
Ян Амос Каменский

Основная цель обучения немецкому языку – формирование коммуникативной компетенции. Это предусматривает не только практическое владение иностранным языком, но и умение работать с информацией: печатной, звуковой на разных носителях, т.е. владение умениями критического и творческого мышления. Поэтому я считаю: необходимо изменить содержание обучения и познавательной деятельности учащихся, что облегчало бы и ускоряло овладение знаниями, активизировало бы процесс их усвоения, дало возможность школьникам использовать приемы самостоятельной работы с учебным материалом и информацией, способствовало бы формированию у них информационной и коммуникативной компетенций.

Используя метод интеграции в преподавании немецкого языка, я пришла к выводу, что интеграция предметов в современной школе - реальная потребность времени, необходимо всем тем, кто заинтересован в формировании всесторонне развитой личности, а также всем, кто занимается вопросами базового педагогического образования.

Интегрированные уроки, в моём понимании, предполагают возможность вовлечения каждого учащегося в активный познавательный процесс самостоятельной деятельности, т.к. каждый имеет возможность проявить себя в той области, которая ему ближе и применить на практике полученные знания. Такие уроки позволяют чётко осознать, где и каким образом, для каких целей эти знания могут быть применены. На своих интегрированных уроках я создаю условия для проявления коммуникативных умений, являющихся важными компетенциями в современном мире. По своей сути предмет «Немецкий язык» является интегрированным. Он весь пронизан меж предметными связями и предлагает обучающимся знания многих областей науки, искусства, культуры, а также реальной повседневной жизни.

Интеграция – это организация предметной деятельности, предполагающая использование подхода, ориентированного на формирование системного типа мышления. Главное в интегрированном уроке, на мой взгляд, - вычленить проблему. Она должна быть комплексной, жизненной, социально значимой. Ученик включается в решение проблем, важных для него, а я, как учитель, предлагаю проблемно ориентированные задания, значимые для ученика задачи, формулирую вопросы на стыке знания и незнания.

На традиционных уроках обучение иностранному языку строится как процесс приобретения моно системных знаний: обучение с основными видами речевых действий, грамматике, что направленно на раскрытие внутренних механизмов функционирования и реализации их в речи. На нетрадиционных уроках (интегрированных) формируются поли

системные знания о языке и окружающем мире, при этом овладение иностранными языками является не только целью, но и средством в осознании взаимосвязей с другими сферами знаний и жизни. Такие уроки повышают мотивацию к изучению иностранного языка.

Я использую различные виды интегрированных уроков, а именно: координированные, комбинированные, проектные.

На координированных уроках знания одного предмета основываются на знании другого предмета, например, уроки истории, географии, познании мира, глобальных компетенций, музыки и немецкого языка. На таких уроках происходит фрагментарное обращение к общей проблематике в различных областях знаний. Они не формируют целостного мировоззрения.

Комбинированные уроки строятся на основе одного организующего предмета, происходит слияние нескольких предметов в один, что дает возможность исследовать одну и ту же проблему с различных позиций. В своей деятельности я провожу комбинированные интегрированные уроки немецкого языка с другими учебными предметами. Например, урок познания мира, информатики и немецкого языка «Kasachstan ist meine Heimat“, урок немецкого и английского языков на тему части тела ,рождественские сказки, поздравляем наших мам, «Праздник алфавита».

На проектных уроках продумывается рассмотрение проблемы под различными углами зрения, с использованием информации из разных областей знаний. Они должны формировать на основе изучения жизненного опыта или распространенных социальных проблем проект на немецком языке «Охрана окружающей среды», «В здоровом теле-здоровый дух».

Мои интегрированные уроки строятся на тематической или проблемной основе, выделении одной дисциплины в качестве ядра или взаимного переплетения учебного материала на каждом этапе урока.

Интегрированные уроки относятся к нестандартным формам урока.

Я провожу их один раз в четверть, в полгода, так как они требуют подготовки и творческой инициативы группы учителей разных предметов. Немецкий язык – особый предмет, но невозможно постичь всю глубину и сложность языковых явлений, не учитывая их психологических и социальных аспектов (языковых выражений).

Интегрированный урок немецкого языка с историей, информатикой, искусством, музыкой повышают мотивацию при обучении немецкому языку. Интегративный подход позволяет обучать смешанным в реальном мире коммуникативным функциям в рамках речевого акта, указывая на то, как речь используется в ежедневных ситуациях, например, для извинения, похвалы, Интегрированные уроки, построенные на широкой литературной, музыкальной, математической, искусствоведческой информации, дают многомерное понимание действительности и роли языка как элемента культуры. (До сих пор помню счастливые глаза учеников 5 классов при изучении рецептов немецкой кухни и то, с каким удовольствием они разбирали рецепты и все вместе, под руководством учителя технологии и немецкого языка, выпекали и дегустировали по этим рецептам немецкие рождественские печенья)

Интерес у учащихся вызывают и бинарные, интегрированные уроки, которые учителя немецкого языка ведут совместно с учителями казахского, английского, русского языков, а также математики, технологии, информатики, химии, биологии. Изучив определённый учебный материал, мы с коллегами находим причинно-следственные связи и точки соприкосновения, выделяем совместно с учениками ведущую идею и выходим на образовательный продукт- интегрированное внеклассное мероприятие или урок.

Так было подготовлен и представлен на семинаре по полиязычию бинарный урок «Старые, мудрые сказки». Как возникла идея и возможность проведения бинарного урока по казахскому и немецкому языку?

Во втором классе данные языки изучаются второй год. Есть достаточный уровень развития языковых компетенций, чтобы понимать на слух текст, читать, строить диалог,

выполнять письменные упражнения с опорой на картинки.

Учебный материал по казахскому и по немецкому языкам содержит идентичные темы. Так пройден и изучен материал по темам: части тела, семья, описание человека по его характеру.

При обсуждении возможности данного урока, учителя пришли к выводу, что в культурно – нравственном аспекте также много общего. Урок делится на дополняющие друг друга части, при этом нет дублирования в материале и видах учебно – практической работы и формах заданий. Рандомно образованные группы учащихся шаг за шагом выполняют задания урока, учатся работать в команде, логически и критически мыслить, и приходят к выводу, что все сказки учат добру, каким надо быть. Все учащиеся, даже со слабым уровнем владения немецким и казахским языками, смогли себя реализовать, создав самим себе ситуацию успеха. А это очень важно в обучении иностранным языкам и в формировании устойчивой мотивации к изучению.

Я считаю, что интегративный подход является источником использования широкого спектра коммуникативных навыков и умений. Он дает право учащимся расширять и углублять знания, полученные из разных областей, а также представляет возможность открыто высказываться о вещах, которые действительно имеют большое значение для их собственной жизни.

Очень нравятся учащимся виртуальные путешествия по немецкоговорящим странам. Ребята в парах готовят презентации на определенные темы, гсогласно программе и коммуникативным речевым возможностям.

В начале года – традиция: это фото презентации с пояснениями на немецком языке о летних каникулах, городам и странам где были или хотели бы побывать ребята (не у всех есть такая возможность увидеть это своими глазами, тогда на помощь приходит вариант „Meine Traumreise“, а также

«заочная» экскурсия по родным местам. Она дополнит часто практикуемые

«заочные» экскурсии по столицам стран изучаемого языка. Ведь не секрет, что, уверенно называя достопримечательности городов стран изучаемого языка, дети часто затрудняются назвать достопримечательности своего родного города.

В этом году уточнив у учителей информатики , математики, познания мира, я предложила ученикам 4 класса объединить свои знания по умению работать с презентацией (информатика), числительные операции Математика), знания о ландшафте Казахстана и провести урок с применением всех этих знаний, с лексическим материалом по теме ландшафт

, темой по грамматике образование числительных, знакомство с текстом о Казахстане. Учащиеся работали в группах, которые мы заранее обсудили. Так, наши юные информатики готовили презентацию с анимацией «Woran grenzt Kasachstan?“, в это время группа экскурсоводов составляла туристический проспект и устную презентацию, и любители мастерить пытались с помощью разноцветного пластилина воспроизвести карту Казахстана и описать. В качестве разминок был „Laufdiktat“- представители команд должны были найти на стенах в классе ответы на вопросы: сколько стран - соседей, сколько городов, рек, озер в Казахстане, принеся в команды дополнительные баллы. Надо ли говорить, что урок был очень насыщенным, познавательным, а главное успешным для каждого ребенка. Каждый смог реализовать себя и увидеть труд своих одноклассников. Учащимся по душе подобные уроки и проекты.

Использование метода интеграции в обучении немецкому языку, на мой взгляд, методически целесообразно для формирования коммуникативной компетенции учащихся на всех этапах обучения иностранным языкам и для формирования устойчивой мотивации, развития познавательных интересов учащихся, интеллектуальных умений критического мышления, способностей самовыражения и самореализации («Я-концепция»). На уроке я, как учитель, стараюсь создать такую ситуацию, чтобы у ребёнка появилось желание действовать творчески, принимать участие в решении проблемы, выполнять работу

самостоятельно. Это является важным путём формирования у школьников творческих мыслительных операций. Такой подход к построению учебного процесса позволяет раскрыть весь потенциал ученика и воспитать человека, способного к решению проблем, человека продуктивного и конкурентоспособного.

Метод интеграции в обучении иностранному, а в том числе немецкому языку позволяет сформировать творческую, инициативную и конкурентоспособную личность.

Одной из продуктивных форм формирования компетенций у обучающихся является проектная деятельность. Наша школа имеет опыт создания и реализации обучающимися проектов различной направленности, в том числе и поликультурной.

Как пример, летом 2019 я разработала программу полиязыковой площадки и мы с коллегами, учителями немецкого, английского, казахского языков плодотворно работали в июне с учениками.

В данной связи хочется отметить такой масштабный проект как международный конкурс школьных проектов «Встречи с Восточной Европой», который инициирован в Германии 70 лет назад, 15 лет в данном проекте участвуют и наши ученики вместе с педагогами.

В работе с одаренными учащимися я использую информационные технологии. Например, участие вместе с учащимися в международных медиапроектах „Deutschlandcollage“, „Superkraft Deutsch“ в которых мы играем одновременно со многими школьниками мира. Это дает высокую мотивацию.

Но в то же время я пришла к выводу, что злоупотребление интеграцией может привести к нежелательным результатам, связанным с поверхностным восприятием материала. Поэтому необходимо знать, что интеграция возможна только при ряде условий: родстве наук, соответствующих интегрируемым учебным предметам; совпадении или близости объекта изучения; наличии общих методов и теоретических концепций построения.

В атмосфере поликультурного образования дети понимают, что в основе каждой национальной культуры лежат общие человеческие ценности, раскрываемые разными средствами. Следовательно, изучение национальных культур способно обогащать внутренний мир ребёнка. Мероприятия, имеющие поликультурную направленность, способствуют формированию гармоничной личности, её национальной идентичности.

Использованная литература:

1. Интегрированный урок: опыт разработки и проведения: учебно- методическое пособие / Под ред. , . – Елец: ЕГУ им. , 2010. – 126 с.

2. Пушкарёва Е.В. И использование новых информационных технологий в обучении иностранному языку. www.virtbab.ioso.ru/method.hmm

3. Платонова Н.А. Интернет на уроке немецкого языка.// Иностранные языки в школе.-1999-№4.-с.17-19

4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка.// Иностранные языки в школе.-2000-

5. Из опыта работы учителя немецкого языка Волошиной И.А.

ПЕДАГОГТІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІСІ: САБАҚТЫ ТИІМДІ БАСҚАРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ

Жадауов Түгел Қуанышбайұлы,
Ақтөбе облысы, Шалқар қаласы «№2 мектеп-гимназия» КММ, дене шынықтыру пәні мұғалімі

Аннотация. Бұл баяндамада педагогтің эмоционалдық интеллектісі ұғымы және оның дене шынықтыру сабағындағы тиімді сабақ басқару үдерісіндегі рөлі қарастырылады. Эмоционалдық интеллектінің компоненттері: өзін-өзі тану, өзін-өзі басқару, эмпатия, ішкі мотивация және әлеуметтік дағдылар дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби әрекетінде ерекше маңызға ие екендігі баяндалады. Сабақ барысында мұғалімнің оқушылармен жағымды қарым-қатынас орнатуы, эмоцияны дұрыс басқаруы және қолайлы психологиялық ахуал тудыруы оқыту сапасына тікелей әсер ететіні дәлелденеді. Сонымен қатар, мұғалімнің эмоционалдық қабілетін дамыту жолдары мен нақты ұсыныстар берілген. Баяндама дене шынықтыру пәні мұғалімдеріне әдістемелік көмек ретінде ұсынылады.

Түйінді сөздер: эмоционалдық интеллект, дене шынықтыру, мұғалімнің құзыреттілігі, сабақ басқару, эмоцияны реттеу, эмпатия, мотивация, оқушы мен мұғалім қарым-қатынасы, тиімді сабақ, психологиялық ахуал.

Білім беру жүйесінде мұғалімнің кәсіби даярлығы мен әдістемелік шеберлігі қаншалықты маңызды болса, оның тұлғалық қасиеттері, атап айтқанда, эмоционалдық интеллектісі де соншалықты мәнге ие. Эмоционалдық интеллект – адамның өз сезімін түсінуі, басқаруы және басқа адамдардың эмоциясын тани отырып, орынды әрекет ету қабілеті. Бұл қабілет педагогикалық процесте ерекше маңызға ие, себебі мұғалім тек білім беруші ғана емес, ол — оқушының тұлғалық дамуына әсер ететін жетекші тұлға.

Дене шынықтыру сабағы – оқушылар үшін тек қана дене белсенділігін дамытатын пән емес, ол сондай-ақ ынтымақтастыққа, тәртіпке, өзін-өзі бақылауға, қарым-қатынас мәдениетіне тәрбиелейтін орта. Мұндай ортада мұғалімнің эмоцияны басқара білуі, оқушылардың көңіл күйін сезінуі, ынталандыру тәсілдерін таба алуы аса маңызды.

1. Эмоционалдық интеллект дегеніміз не? Эмоционалдық интеллект (ЭИ) – алғаш рет 1990 жылдары американдық психологтар Питер Сэловей мен Джон Майер тарапынан анықталған ұғым. Кейін Даниэль Гоулман бұл түсінікті кеңінен таратып, оның педагогика мен көшбасшылықтағы маңызын дәлелдеді.

Эмоционалдық интеллект келесі компоненттерден тұрады:

- **Өзін-өзі тану** – өз эмоциясын дұрыс сезіну, тану;
- **Өзін-өзі реттеу** – эмоцияны басқару, ашуды тежей білу;
- **Ішкі мотивация** – ішкі ынта арқылы әрекет ету;
- **Эмпатия** – өзгенің көңіл күйін түсіну қабілеті;
- **Әлеуметтік дағдылар** – қарым-қатынасты тиімді құру.

2. Дене шынықтыру пәні және эмоциялық жағдай. Дене шынықтыру сабағы – мектептегі ең эмоционалды, қарқынды және әлеуметтендіруші пәндердің бірі. Оқушылар бұл сабақта физикалық күш жұмсайды, бәсекеге түседі, жеңеді немесе жеңіледі, эмоцияға ерік береді. Мұндай жағдайда мұғалімнің эмоцияны бақылауы, оқушылармен дұрыс байланыс орната білуі – сабақтың нәтижесіне тікелей әсер етеді.

Эмоционалдық интеллекті жоғары мұғалім:

- Балалардың көңіл күйін сезеді;
- Әр баламен жеке қарым-қатынас орната алады;
- Конфликт жағдайларын алдын ала болжайды және оларды дұрыс бағыттайды;
- Мотивацияны арттыратын тіл табысу жолдарын табады;
- Оқушылардың өзара қарым-қатынасына оң әсер етеді.

3. Сабақты тиімді басқару – эмоциямен байланысты. Тәжірибе көрсеткендей, эмоциялық орта – оқыту нәтижелілігінің негізгі факторы. Сабақты басқару тек қатаң тәртіп немесе бақылаумен шектелмейді. Ол – қарым-қатынас, қолдау, сезіну мен бағыттау үдерісі. Дене шынықтыру сабағында бұл басқару мыналар арқылы көрінеді:

- **Сабақтағы жағымды ахуал құру:** оқушылар сабаққа қуана келуі үшін.
- **Бәсекелестікті әділ ұйымдастыру:** жеңілген оқушы өзін төмен сезінбеуі керек.
- **Қарым-қатынас мәдениетін дамыту:** достық, серіктестік, құрмет.
- **Қиын балаға қолдау көрсету:** мінезі қиын оқушыны өз жағына тарту үшін эмпатия қажет.
- **Мотивациялық тіл қолдану:** «Сен жасай аласың», «Тырысып көр», «Керемет болды!» сияқты сөздер оқушыға үлкен күш береді.

Эмоционалдық интеллектті дамытудың жолдары. Педагогтің эмоционалдық интеллектісі туа біткен қасиет қана емес, оны тәжірибе арқылы дамытуға болады. Ол үшін мұғалім өзін-өзі тануға бағытталған жұмыс жүргізуі, күнделікті эмоциялық жағдайын бақылап отыруы, жағымсыз эмоцияны басқару дағдыларын меңгеруі тиіс. Мысалы, стресс жағдайында тыныс алу жаттығуларын қолдану, рефлексия жасау, жағымды әдеттерді қалыптастыру (таңертеңгі позитивті ойлау, алғыс білдіру) эмоционалдық тұрақтылыққа көмектеседі. Сонымен қатар, эмоционалдық интеллектті дамытатын тренингтерге, вебинарларға қатысу да пайдалы.

Дене шынықтыру сабағындағы нақты мысал. Мәселен, дене шынықтыру сабағында командалық жарыс өткізу кезінде кейбір оқушылар жеңіліс тапқанда ашулануы немесе ренжуі мүмкін. Мұндай жағдайда мұғалімдің рөлі — баланың эмоциясын түсініп, оны тыныштандыру және мотивациясын төмендетпей, келесі тапсырмаларға қызығушылығын арттыра білу. «Жеңіс – тек нәтижемен емес, күш салып, тырысып ойнаумен де бағаланады» деген сөздер оқушыларға шабыт береді. Эмоцияға дұрыс әсер еткен мұғалім ғана балалардың сеніміне ие болады.

Эмпатияның маңызы. Эмоционалдық интеллектінің маңызды құрамдас бөлігі – эмпатия. Бұл – өзгенің жағдайын түсініп, соған сәйкес әрекет ете білу. Дене шынықтыру сабағында мұғалім оқушының көңіл-күйін, физикалық немесе психологиялық жағдайын ескеріп, тапсырмаларды соған қарай бейімдеуі қажет. Мысалы, шаршаған немесе көңілсіз балаға қысым жасамай, жеңіл тапсырма ұсыну немесе қолдау сөз айту – мұғалімнің эмпатиялық қабілетінің айғағы.

Эмоционалдық мәдениет – оқушы тәрбиесінің негізі. Эмоционалдық интеллектті дамыта отырып, мұғалім оқушының тұлғалық қалыптасуына да зор үлес қосады. Себебі баланың өзін-өзі бағалауы, өз эмоциясын басқаруы, басқаға құрметпен қарауы – бәрі де мұғаліммен күнделікті қарым-қатынастан бастау алады. Сондықтан дене шынықтыру сабағы тек қимыл-қозғалыс емес, ол өмірлік дағдыларды қалыптастыратын алаң. Мұғалімнің эмоцияға толы, адамгершілікке негізделген әрбір іс-әрекеті — оқушы жадында өмір бойы сақталатын тәлім.

Педагогтің эмоционалдық интеллекті – бұл қазіргі заманғы мұғалімнің негізгі құзыреттілігінің бірі. Эмоцияны түсіну және басқару – білім берудің тиімділігін арттырудың кілті. Дене шынықтыру пәні мұғалімі үшін бұл қабілет тіпті екі есе маңызды, себебі ол тек қана жаттықтырушы емес, сондай-ақ тәрбиеші, дос, кеңесші, тіпті кей кезде психолог рөлін атқарады.

Сондықтан әр педагог, әсіресе дене шынықтыру мұғалімі, эмоционалдық интеллектіні дамытудың жолдарын үйреніп, оны тәжірибеде қолдануға ерекше назар аударуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Алимова Ж.Қ. (2021). Педагогтың эмоционалдық интеллектісін дамыту жолдары. Алматы: Білім, бет 29–31.

2. Жұмағұлова А.Н. (2022). Қазіргі білім беруде эмоционалдық интеллектінің рөлі. Астана: Педагогика баспасы, бет 21–22.

3. Ибраева М.Т. (2023). Эмоционалды интеллект: мұғалім тұлғасының кәсіби аспектілері. Қазіргі білім беру: теория және тәжірибе, бет. 50.

4. Кенжебеков Б.Ж. (2020). Дене шынықтыру сабағындағы педагогикалық шеберлік және эмоциялық ахуал. Тараз: ТарМУ баспасы, бет 68.

5. Нұрғалиева С.К. (2021). Эмоционалдық интеллект – табысты педагог болудың шарты. Білім және ғылым әлемі, бет 38.

6. Төлегенова Ә.С. (2022). Мектеп мұғалімінің эмоционалдық құзыреттілігі: теория және тәжірибе. Шымкент: Ұстаз, бет 79.

7. Шәріпова Л.А. (2023). Эмоционалдық интеллектті дамыту – заманауи мұғалімнің міндеті. Білім беру кеңістігіндегі инновациялар, бет 17–24.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Жауынбаева Ира Шыганаковна
Ойыл ауданы, Ш.Берсиев атындағы орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация

Қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқу үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Мектеп өміріне еніп отырған заманауи технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Қазіргі заманның талабына сай болу педагогтардың алдында тұрған проблемаларды шешу негізгі мақсат болып табылады.

Негізгі сөздер: технология, ақпараттық, компьютерлік, әдіс-тәсілдер, жаңа, сабақ, оқушы, оқыту.

Оқытудың заманауи әдістері – оқытудың мақсат-міндеттеріне сай оның мазмұнын оқушыларға меңгертуде оқытушы мен оқушылардың қолданатын амал-тәсілдері мен құралдарының жиынтығы болып табылады. Оқытушы оқыту әдістерінің көмегімен оқушыларға білім беріп, олардың тәжірибелік әрекетін ұйымдастыруда өзінің іс-әрекетін оқушылардың таным әрекетіне басшылық етумен байланыстырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары). Оқушылар сыртқы ортада адамдармен, құрбыларымен, жанұясымен қарым-қатынас жасағанда оқу дағдысын қолданады, яғни ақпарат алмасу үшін, ақпарат беру үшін мәтінмен жұмыс жасайды. Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс үлкен рөл атқарады, сондықтан біз сабағымызда оқушыларға мәтінмен жұмыс жасау барысында орындалатын әр түрлі тапсырмалар, ал оларды алып шығатын әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана білуіміз керек.

Білім беру технологияларының басты мақсаты – білім беру сапасын арттыру, оқушылардың білім, білік дағдыларын қалыптастыру. Орта кәсіптік білім беру жүйесінде сабақ беру жүйесінде, сабақ беру жүйесін әлемдік деңгейдегі талаптарды қанағаттандыратындай етіп құруда жаңаша ізденіс пен шығармашылықтың берері мол. Соған сәйкес білім беру жүйесінде жаңа инновациялық технологиялар пайда бола бастады. Жаңа технологиялар сан

түрлі оны игеріп қолдану мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Мысалы: СТО технологиясы, модульдік оқыту, деңгейлеп оқыту және сындарлы оқыту.

Қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың барысында мұғалім оқытудың формалары мен мазмұнын, міндеттерін шешуде, әдістемені анықтауда дидактикалық принциптерді басшылыққа алады. Мұғалім қызметіндегі маңызды дүние – жекелеген оқушылардың тақырыпты қабылдау ерекшеліктерін, оқушылардың түсінігін жетілдіру немесе жақсарту мақсатында олармен жұмыс жүргізу қажеттігін ұғынуы, сондай – ақ кейбір оқушылардың тақырыпты өзіне оңтайлы бірегей тәсілдермен меңгеретіндігін жете түсінуі. Мұғалім оқытудың нәтижесін арттыруда оқыту әдістеріне қатысты амал – тәсілдерімен қатар оның құралдарын да пайдаланады.

Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі мектептегі білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, білім беру мекемелерінің тәжірибесіне енуде.

Заманауи технологияларды меңгерту мұғалімнің интелектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Жаңа технологиялар теориялық тұрғыда дәлелденіп, тәжірибеде жақсы нәтижелер беруде. Заманауи педагогикалық технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр мұғалім алдында отырған оқушылардың жас ерекшеліктерін ескереотырып, педагогтік мақсатына, мүддесіне сай, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Бұл заманауи технологиялар – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін, теориялық негіздерін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған.

Жалпы білім беретін мектептердегі оқу-тәрбие үрдісін жаңаша дамыту, яғни оның нәтижесінің жоғарғы деңгейде болуын қадағалау жаңашыл педагогтардың қолында болды. Олар педагогикаға «жаңа технология» терминін енгізді. Бұл жаңашыл педагогтардың мақсаты – оқушылардың алатын білімдерін сапалы ету, оның толыққанды жеке тұлға болып қалыптасуына негіз болу. Осыған орай қазірде педагогикалық технологиялар көптеп саналады. Еліміздің алдағы уақытта көркейіп, дамыған елу елдің қатарына қосылу мақсатында білім сапасын арттыруымыз қажет.

Білімді игеру екі жақтың да (шәкірт пен ұстаздың) белсенділігін қажет етеді. Бұл үшін ұстаз дәстүрлі сабақ түрінен бас тартып, бас рөлді шәкіртке ұсынуы қажет. Төмендегі кестеден дәстүрлі сабақпен интербелсенді әдістердің айырмашылықтарын көруге болады.

Дәстүрлі сабақ

1. Мұғалім уақыттың көп бөлігінде сөйлейді.
2. Оқушылар тыныш отырып, мұғалімді тыңдайды.
3. Оқытудың басым түрі – түсіндіру.
4. Сабақтың негізгі бөлігі - жеке - жеке бағалау.
5. Сабақ кезеңдері ұзақ мерзімде өтеді.

Интербелсенді әдіс

1. Оқушылар көп уақыт бойы белсенді, тапсырманы талқылайды.
2. Мұғалім - бағыттаушы. Пікірталас кезінде көмектеседі, сұрақтар қояды.
3. Оқушының өзі сұраққа жауап іздейді.
4. Бағалаудың жаңа түрлерінен пайдаланылады.
5. Жұппен және топпен жұмыс

Интербелсенді оқыту көптеген жұмыс түрлері мен әрекеттері арқылы жүзеге асырылады: бірлескен жұмыстар, жеке және бірлескен ізденіс пен зерттеу жұмыстары, ситуативтік және рөлдік ойындар, ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс жасау, шығармашылық жұмыстар, т.б. Интербелсенді оқуда білім алушылар мынадай білім, білік, дағды, құзырлылық, машықтарды иемденеді: терең және жүйелі ойлану; ақпаратты өздігінен түсініп, оны таразылап, екшеп, оның ішінен керектісін таңдап алу; ақпаратты жан-жақты

талдау және бағалау; өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру; пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірлерін дәлелдеу; басқалармен тиімді қарым – қатынас құру.

Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруда мен инновациялық технологиялар ішінен «Қазақ тілі сабағында интербелсенді тәсілдерді қолдану жолдары» тақырыбын алдым. Негізгі мақсат — оқушылар арасында еркін, ашық шығармашылық қарым-қатынас орнату, оқушыларға білімді өз бетімен ізденуге бағыт-бағдар сілтеу, оқушыларға қажетті білік-дағдыларды қалыптастыру, белсенділікті дамыту;

Аталған мақсатты жүзеге асыруда алдыма қойған міндеттерім:

- Зерттеу жүргізу және жоспарлау, сабақта интербелсенді оқыту технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдану;
- Оқушыларды өз бетімен білімді игеруге, бір-бірімен қарым – қатынас жасауға, сыни тұрғыдан ойланып, проблемаларды шешуге дағдыландыру;
- Қазіргі заманғы жаңа техникаларды қолдана білу білімдерімен және дағдыларымен қаруландыру, оқу үрдісінде кеңінен қолдану;

Қорытындылай келе, қазақ тілі мен әдебиеті сабағында заманауи технологияларды қолдану барысында еркін, өзіндік дәлел – уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, белсенді, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы қалыптасады. Заманауи технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, білімгер тұлғасын дамытып, оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құдайбергенева К.С. «Инновациялық тәжірибе орталығы-педагогикалық технология көзі»,«Алматы», 2001 жыл.
2. Қалым Г.М. «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар», 2011 жыл.
3. Түсіпова А. «Компьютер-оқытудың жаңа ақпараттық технологиясы», Қазақстан мектебі, 2004 жыл, №7.
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті журналы», 2013 жыл, №3.

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ОЗЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Исаева Дина Шаймерденовна
Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы Ш.Берсиев атындағы орта мектебінің
информатика пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада информатиканы оқытуда озық технологияларды қолдану мүмкіндіктері қарастырылды, әдістемелердің мысалдары, оларды практикалық қолдану, сондай-ақ осы тәсілдің тиімділігі талданды. Озық технологиялар білім беру жүйесінің басты орнына баланың тұлғасын, оны дамытудағы ыңғайлы, қауіпсіз, қолайлы жағдайларын құрып, табиғи әлеуетін жүзеге асыруды қамтамасыз етуін қояды. Информатика пәнін оқытуда озық технологияларды қолдану жеке оқытуға мүмкіндік береді, әртүрлі білім беру ақпараттарына (анықтамалық, энциклопедия, оқулықтар және т.б.) қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Тірек сөздер: білім, инновация, озық технологиялар, әдістер, Jamboard тақтасы.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын озық педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары болмақ. Информатика пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық танымын арттырады. Оқушылар бір тестілеуден жақсы нәтижеге жеткенше бірнеше қайтара өтеді. Бұл тестілердің барлығы информатика бойынша минимум талаптарына сәйкес келеді. Келесі бір

маңызды жағдай уақытты үнемдеу. Информатика мұғалімі компьютерлік техниканың дамуын, жаңа бағдарламалардың пайда болуын және олармен жұмыс істеудің өзгеретін әдістерін қарқынды бақылауға мәжбүр. Есептеу техникасының дамуына үлгеру үшін үздіксіз өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жетілдіру қажет. Компьютерлік технологияны кәсіби қолдану үшін сізге тағы бір нәрсе қажет – жеке мақсаттылық және ақпараттық технологиялар әлемінде және педагогикалық салада не болып жатқандығы туралы үнемі білуге деген ұмтылыс. Информатиканы оқытудың ерекше күрделілігі компьютермен жұмыс істеудің таза технологиялық мәселелерінде оқушылардың хабардарлығы көбінесе оқытушылардың білімінен асып түсетіндігімен байланысты. Информатика сабақтары оқушылардың шығармашылық дамуына да әсер етеді. Сабақта компьютер оқушының жұмысын бақылап қана қоймайды, сонымен қатар оның білімінің, дағдылары мен дағдыларының артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтауға көмектеседі. Тек осы сабақтарда балалар жауапты қалыптастыруға байланысты емес, техникалық білім жағынан аша алады. Пәнді жоғары деңгейде оқығысы келетін балалар үшін қашықтықтан оқытуға жүгінуге болады. Мұндай ресурстарды пайдалану оқушыларға мектеп бағдарламасы пәндерінің жекелеген тақырыптарын өз бетінше зерделеуге, міндеттерді шешуге, оқытушылармен қашықтан қарым-қатынас жасауға және консультациялар алуға, сырттай олимпиадаларға қатысуға мүмкіндік береді. Мектептегі информатика – бұл барлық мектеп пәндерінің ішіндегі ең жасы.

Информатика сабағына ең қажеттісі ол тақта. https://jamboard.google.com/ Сондықтан Jamboard интерактивті тақтасын кез-келген уақытта қолдануымызға болады. Тақтаның мүмкіншілігі орасан зор. Нұсқауыштардың көмегі арқылы жаңа сабағымызды түсіндіруге және есепті шығаруға мүмкіндігіміз бар. Одан да басқа интерактивті тапсырмаларды құрауға арналған бірнеше платформаларды қолдануға болады. заман ағымына қарай видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану оқушының дүнетанымы кеңейтеді.

Білім беру саласын жетілдіру мақсатында озық технологияларды оқу үрдісінде жиі қолдану қажеттігі, информатиканы оқыту үдерісінде қазіргі заманауи инновациялық техникаларды қолдану арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын, оқу – ақпараттық, зерттеу-тәжірибелік әрекеттерін дамытуға болатындығы, олардың оқытушыға және оқушы үшін берер пайдасы бар екендігін айтамыз. Оның бірі интерактивті оқыту.

https://learningapps.org/; интерактивті модульдердің көмегімен оқыту және оқыту процесін қолдау; модульдерді жылдам құру және өзгертуге ие; тапсырмалар базасын құру, қолжетімді ету; онлайн сабақ кезінде де қолдануға мүмкіндік бар, жаппай қолдану тегін.

https://wordwall.net/ сайтта арқылы ұсынған шаблондар негізінде тапсырмалар құра аласыз. Сайтта орналасқан шаблондармен тапсырма құру ғана емес, сонымен қатар топқа бөлуді, түрлі ойын, анаграмма, жұбын табу, фикториналық сұрақтар т.б. құрастыруға болады.

https://www.liveworksheets.com/, https://worksheets.ru/ аталған екі сайтта бұрынғыдай тапсырмаларды ақ параққа немесе дәптерге орындатып оны тексеріп жүрмей, кез-келген тапсырмаңызды сайтқа салып электронды түрде орындалатын тапсырмаға айналдыра аласыз және нәтижесән сол уақытта көріп, қай оқушының тапсырманы дұрыс немесе бұрыс жасағандығын, қанша қате жібергенін барлық ақпаратпен таныс бола аласыз.

https://www.learnis.ru/ бұл сайт арқылы сабақ барысының түгелдей жүрісін осы ойын ақылы өткізуге болады. Ойын балалар үшін өте қызыты. Оқушылар тапсырманы белсенділікпен орындайды. Ойын барысында сайтқа кіру арқылы әр түрлі бөлмелер суреті болады және ішіне салынатын тапсырмалар саны көрсетіліп тұрады. Бөлмелер үш түспен беріледі: жасыл, сары, қызыл, яғни бұл түстер тапсырмаларды табу деңгейін көрсетед, оңай, орташа, қиын деген сияқты.

https://okulyk.kz/ бұл сайтты айтпасада түсінікті деп ойлаймын. Кез-келген уақытта кітап болмаған жағдайда аталған сайтқа кіріп барлық сыныптың барлық оқулықтарын таба аламыз.

https://kahoot.com/, https://www.plickers.com/ екі сайтта оқушылардың алған білімін бекіту мақсатында қолдануға болады, яғни тест тапсырмаларын беру арқылы оқушының жаңа тақырыпты қаншалықты дәрежеде игергендігімен таныс бола аламыз. Тест даындау барысында, біріншісіне ұялы телефон немесе сыныпта компьютер болған жағдайда соны пайдалана аламыз, екінші тест түрін ұйымдастыруда оқушы қолына жан – жағында төрт әріппен көрсетілген карточка ұсынылады. Яғни көрсетілген сұрақтың А жауабы дұрыс болған уақытта, оқушы карточканың А жағын жоғары көтереді. Мұғалім qr-code скрин жасау оқушының берген жауабымен таныс болады.

Информатиканы оқытуда озық технологияларды пайдаланудағы перспективалары келесідей:

Белсенді оқыту: инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын ынталандырады. Ойындарды, геймификацияны және басқа интерактивті форматтарды пайдалану оқушыларға үйренуге ғана емес, сонымен қатар процестен рахат алуға мүмкіндік береді.

Үздіксіз оқыту: заманауи технологиялар мен әдістер оқушыларға тәулік бойы және кез келген құрылғыда білім алуға мүмкіндік береді.

Құзыреттілікті дамыту: инновациялық технологияларды қолдану қазіргі әлемде табысты жұмыс істеу үшін қажетті білімді ғана емес, құзыреттілікті де дамытуға мүмкіндік береді.

Заманауи технологияларды қолдану дағдыларын дамыту: информатиканы оқыту процесінде жаңа технологияларды қолдану оқушыларға заманауи бағдарламалық жасақтамамен, құрылғылармен және желілермен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Ақпарат алмасуды жеңілдету: заманауи технологияларды пайдалану оқушылар мен оқытушылар арасында ақпарат алмасуды жеңілдетеді, бұлттық технологиялар мен цифрлық ресурстарды пайдалану бұл оқу процесін айтарлықтай жеңілдетеді.

Қорытындылай келе, информатиканы оқытудағы озық технологиялар оқу процесін жетілдіруге үлкен мүмкіндіктер береді деп айтуға болады. Алайда, осы технологияларды қолданған кезде барлық оқушылар үшін тиімді және қол жетімді білім беру ортасын құру үшін олардың артықшылықтары мен қателіктерін ескерген жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Болғанбаев Н. Білім сапасын аттыру жолдары //Қазақ тілі мен әдебиеті, 2008, №3.
2. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №5 – 2010 ж.
3. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №6 – 2010 ж.
4. М.В.Буланова –Топоркова. «Педагогические технологии» М., 2002 г.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ

Исмаилова Инабат Кайратовна
учитель химии КГУ «СОШ №35» г.Семей, Казахстан

Аннотация: в статье отражены актуальные проблемы преподавания химии в организациях среднего профессионального образования, вопросы преемственности школьного и профессионального образования. Дан анализ причин неуспеваемости обучающихся. Приведены примеры педагогических технологий, используемых в практике работы.

Ключевые слова: педагогические технологии, проблема эффективного преподавания, причины неуспеваемости учащихся, проблемное обучение, информационно-коммуникационные технологии, научно - исследовательская и проектная деятельность, личностно - ориентированные технологии, реализация межпредметных связей, технология игровых методов, здоровьесберегающие технологии, технология дистанционного обучения.

В настоящее время в условиях реформирования старшей школы и опытные учителя, и, конечно, начинающие педагоги сталкиваются с целым рядом проблем. – мотивационного

характера (при переходе от основного общего к среднему общему образованию обучающимся предлагается сделать выбор профиля обучения). Многие из них затрудняются с выбором или лишены возможности выбора. В таких условиях невозможен равный доступ к полноценному образованию для разных категорий обучающихся. Такая ситуация приводит к деструктивным явлениям в мотивационной сфере (вплоть до потери стремления к учёбе);

– Не обобщены и не систематизированы наиболее эффективные методы, методики и технологии обучения по химии с учётом возрастных особенностей обучающихся и содержания обучения);

– материально-технического характера (в недостаточной степени решена проблема создания электронных наглядных средств обучения. Зачастую химический эксперимент представлен видеороликами низкого качества как в техническом, так и в дидактическом плане. Практически отсутствуют учебные фильмы, рассказывающие о современных химических производствах, работе аналитических лабораторий и научно-исследовательских институтов. Также не разработана методика использования этих материалов в учебно-воспитательном плане);

– кадровые (поскольку преподавание химии предполагает наличие у учителя теоретических знаний в области химии, математики, физики, биологии, умений и навыков экспериментальной работы, а также владение методикой преподавания учебного предмета, негативное влияние на состояние химического образования оказывает возможность переподготовки специалистов с любым высшим или средним профессиональным образованием, в результате они получают право занимать должность учителя).

Всем нам известны основные факторы, способствующие возникновению желания заниматься химией: химический эксперимент, современное учебно-методическое обеспечение, соответствующее принципам доступности, научности, системность в изложении учебного материала и, конечно, профессиональные и личностные качества педагога. Чтобы желание идти на урок химии в дальнейшем переросло в мотивацию, важно создавать для учащихся ситуации успеха, а это зависит от уровня сформированности у них знаний и умений, способов деятельности, интегрированных понятий и др.

Исследование показало, что 85% детей учат теорию химии, чтобы не получить два балла, чтобы не было проблем с родителями, и те же 85% – чтобы не было проблем с учителем.

С чего начинать изучать химию или почему она стала неинтересным предметом?

Можно выделить следующие проблемы при изучении химии в школе:

1. Большинство детей приходят в 8-й класс неподготовленными. Математических знаний у них недостаточно, физические представления почти отсутствуют. Поэтому приходится решать не только свои задачи, вводить новые определения и понятия, но и пояснять некоторые математические и физические темы. Большинство родителей не заинтересованы в повышении мотивации детей к обучению. Учащиеся имеют недостаточную подготовку к изучению химии.

2. В 10 классе Программа органической химии зажата в один год обучения, – это нереально при 2 часов занятий в неделю. Нет возможности решать задачи, составлять уравнения. Сейчас дети ничего не отрабатывают. Каждый урок – новая тема. Получается, что каждый урок – 2-3 параграфа. Нет времени обстоятельно закрепить, усовершенствовать знания. Естественно, когда материал не усваивается, он не может быть интересен.

3. Еще одна проблема – программы по физике, химии, биологии не согласованы. Это касается тем «Строение атома» (физика и химия), «Белки, жиры, углеводы, ДНК и РНК» (химия и биология).

4. Школьный учебник. Наверное, многие со мной согласятся, что большинство учителей пытаются использовать те или иные школьные учебники, задают по ним параграфы, но большую часть информации дают сами, по своим собственным конспектам.

5. Опытно-демонстрационный эксперимент. Ни для кого не секрет, что база современной школы оставляет желать лучшего, не хватает реактивов и оборудования. А детям очень нравятся демонстрационные эксперименты.

6. Необходимость введения пропедевтического курса по химии за счет школьного компонента учебного плана. Он имеет целью пробудить интерес учащихся к предмету, создать мотивацию к изучению химии, чтобы они потом сознательно входили в 8-й класс. И тогда дети смогут обучаться по любому учебнику, который будет предложен. Любой учебник будет им понятен.

7. Проблема мотивации к обучению химии среди старшеклассников (10-11 классы). Они считают, если в будущем они не связывают свою жизнь с химией и другими естественно-научными дисциплинами, то она им не нужна. С такой позицией никак нельзя согласиться: химию невозможно убрать из жизни. Не важно, кем станет человек — руководителем предприятия, администратором, мэром города, он должен будет принимать решения, которые так или иначе связаны с химией. Если человек знает химию, он никогда не примет аспирин (ацетилсалициловую кислоту) на голодный желудок, зная, что этот препарат может вызвать раздражение стенок желудка.

8. И ещё очень большая проблема — подготовка учителей химии в вузах. Парадоксально, но при поступлении на химфак педагогического вуза абитуриенты не сдают химию. В итоге на первый курс подчас приходят студенты, которые о химии не имеют почти никакого представления, и преподаватели вынуждены работать с ними с нуля. И во многих школах явно не хватает действующей системы наставничества. А ведь как важно, чтобы старшие поколения учителей передавали свой опыт работы начинающим учителям, чтобы те правильно вошли в профессию и могли продуктивно работать.

И все же мы смотрим вперед с оптимизмом, потому что у нас есть замечательные учителя. Они преодолеют все трудности, они вкладывают всю свою душу, мастерство, чтобы химия стала близкой и понятной их ученикам.

Литература:

1. Казаченко А.С. Особенности преподавания химии в высшей школе / Казаченко А.С. // Успехи современной науки и образования. - 2017. - Т. 2. № 5. - С. 96-100.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Под ред. Е.С.Полат. - М., 2000.
3. Овчинникова М.В. Особенности преподавания химии для непрофильных специальностей среднего профессионального образования / М.В.Овчинникова // Современные тенденции экономики, управления и образования: матер. Всероссийской научно-практич. конференции - Курский институт кооперации - Курск, 2015. - с. 167-170.
4. Полат Е.С. Типология телекоммуникационных проектов. Наука и школа №4, 1997

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ТҮСІНІГІ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

Калыбаева Задагуль Боранбаевна
Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ директоры

«Кемсітуді білмейміз, бәріміз де бірдейміз» - деген ұстанымды негізге ала отырып, қазіргі қоғамымызда өзекті мәселеге айналған мүмкіндігі шектеулі балалар тағдырын талқылаудағы инклюзивті білім берудің негізгі түсінігі мен ұстанымдары қарастырылады. Осы тұрғыдан келгенде, Қазақстан Республикасы дүниежүзілік қауымдастықтың мүшесі ретінде халықаралық Конвенциялар мен Декларациялардың негізгі қағидаларын басшылыққа алынады. Халықаралық Конвенциялар мен Декларациялар: Бала құқықтары туралы Конвенция, Адам құқығы туралы жалпыға ортақ Декларация, Мүгедектердің құқықтары

туралы Декларация, Саламанк Декларациясы «Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балаларға арнайы білім беру және жағдайын реттеу үшін».

Мүмкіндігі шектеулі балалардың құқықтары Қазақстан Республикасының Заңдарында қарастырылған: Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық қолдау туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының «Бала құқықтары туралы» Заңы.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың

Қазақстан халқына «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында: «Мүмкіндігі шектеулі азаматтарға көбірек көңіл бөлу керек. Олар үшін Қазақстан кедергісіз аймаққа айналуы тиіс».

Мүмкіндігі шектеулі бала (балалар) – белгіленген тәртіппен расталған, туа біткен, тұқым қуалаған, жүре пайда болған аурулардан немесе жарақаттардың салдарынан тіршілік етуі шектелген, дене және (немесе) психикалық бұзылыстары бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар).

Инклюзия» - «inclusif» француз тілінен аударғанда «өзімді қосқанда» ал, «include» латын тілінен аударғанда «араластырамын» деген мағынаны білдіреді.

Инклюзивті білім беру – барлық балалардың психикалық және физикалық мүмкіндіктеріне,ата-аналарының әлеуметтік және

экономикалық мәртебесіне, мәдениетіне, жеке ерекшеліктеріне қарамастан білім алуы мен нәтижелі табысқа жетуі үшін қажет жағдайлар жасау және білім берудің баршаға қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Инклюзивті білім берудің мақсаты – мүмкіндігі шектеулі балалардың эмоционалдық ерік-сезім, физикалық, танымдық даму ерекшеліктерін ескере отырып, жалпы білім беру бағдарламасын (мемлекеттік білім беру стандарты) меңгерту.

Инклюзивті білім берудің негізгі ұстанымдары:

1. адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады;

2. әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті;

3. әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы;

4. барлық адам бір-біріне қажет;

5. білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады;

6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын

қажет етеді;

7. әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай

орындай алатын әрекетін жүзеге асыру;

8. жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Оқыту үдерісі:

-Мүмкіндігі шектеулі балалардың жеке ерекшелігіне қарай оқу бағдарламаларын бейімдеу;

-Жеке білім беру бағдарламаларын құрастыру;

-Мүмкіндігі шектеулі оқушылармен қосымша сабақтар өткізу.

Түзетушілік-дамытушылық үдеріс

-Түзетушілік-педагогикалық қолдау;

-Психологиялық-педагогикалық қолдау;

-Жеке түзетушілік-дамытушылық бағдарлама құрастыру;

Арнайы мектептердің, реабилитациялық және ресурстық орталықтардың логопедтері, психолог, педагог-дефектологтары жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне әдістемелік көмек көрсетеді .

Мүмкіндігі шектеулі оқушыларды сыныпқа отырғызу тәртібі.

«Қайталау» стратегиясы: Сыныпқа отырғызудың бұл стратегиясында мүмкіндігі шектеулі балаларды бір қатарға отырғызып, онымен педагогтың ассистенті жұмыс жасайды. Ол мұғалімнің айтқанын сол қарқынмен мүмкіндігі шектеулі балаларға қайталайды.

«Бекет»: Мүмкіндігі шектеулі оқушыларды сыныпқа отырғызудың екінші нұсқасы «Бекет» деп аталады. Сыныпқа отырғызудың бұл тәртібінде оқушыларды деңгейі бойынша «Бекетке» бөледі. Екінші бекеттегі мұғалімнің жетекшілігімен ассистент мүмкіндігі шектеулі оқушылармен жұмыс жасайды.

Параллель оқыту:

Параллельді оқытуда – педагог пен ассистент қатар жұмыс жасайды. Көмекшісі педагогтың айтқандарын тыңдап, оны мүмкіндігі шектеулі балаларға түсіндіреді.

Топпен жұмыс:

Төртінші нұсқа – «Топ» деп аталады. Бұл нұсқаға сәйкес педагог пен ассистент сынып алдында бірге жұмыс жасайды. Педагог сыныпқа түсіндіреді, ал ассистент мүмкіндігі шектеулі оқушыларға қосымша түсіндіреді, толықтырады.

Инклюзивті сыныптарда физикалық ортаның келесі параметрлері ескерілуі қажет:

-баспалдақтары бар орындарға пандустар орнату;

-екі жаққа кең ашылатын жарма есік және есіктердің ойықтары,

бұл есіктердің ашылып, жабылу жылдамдығы;

-жиһаздарды таңдау;

-сыныптағы сөрелер, парталар мен үстелдердің биіктігі;

-жарықтандыру;

-ашық кеңістік;

-көңіл аудартатын факторлар;

жаратылыстану бағытындағы пәндерде арнайы құрал-

жабдықтардың қолжетімділігі;

-су ішетін құрылғылардың және мектеп ғимараттарының: ойын

алаңдары мен спорт алаңдары, мектептің басқа корпустарының

қолжетімділігі;

Қауіпті орындарды анықтау және шартты белгілермен көрсету.

Инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі оқушылардың тең

құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Арнайы педагогика [Мәтін] / Л.С. Заркенова, Н.Н. Омарова, Б.И. Ильясова. - Алматы: Эверо, 2014. – 180 б.
2. Специальная педагогика [Текст]: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. Назаровой Н.М.- 8-е изд., испр. - М.: Академия, 2008. - 400с.
3. Инклюзивті білім беру жағдайында даму мүмкіндігі шектеулі оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұйымдастырылуы // «Открытая школа» журналы. - № 7(128) 09. - 2013.
4. Елисеева И.Г. Включение детей с ограниченными возможностями в общее образование. Ресурсные материалы. - Астана 2013. – 107 с.
5. Шматко Н.Д. Базовые модели интегрированного обучения. // Дефектология. – 2008. - № 1. - С. 79-83.

ПЕДАГОГТІҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Караева Мая Мизанбаевна
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы №17 ЖББМ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалім

Қазіргі білім беру жүйесі қоғамдағы, экономикадағы, технологиядағы жаһандық өзгерістерге байланысты түбегейлі жаңарып келеді. Бұл процесс педагог қызметіне жаңа міндеттер мен талаптар жүктейді. Педагог тек білім беруші емес, оқушының жеке тұлғасын дамытатын, оны өмірге бейімдейтін, жан-жақты қолдау көрсететін маман болуы тиіс. Осы орайда педагогтің білімі мен кәсіби дамуының заманауи трендтері айқындала түсті.

1. Үздіксіз кәсіби даму (Lifelong learning)

Қазіргі уақытта білім алу – тек белгілі бір жаспен шектелмейтін, өмір бойы жалғасатын үдеріс. Мұғалім үнемі кәсіби біліктілігін арттырып, жаңа білім мен дағдыларды меңгеріп отыруы қажет. Бұл үшін түрлі ресурстар бар:

- Онлайн курстар мен платформалар (Coursera, Udemy, OpenEdu, Bilimland);
- Вебинарлар мен онлайн конференциялар;
- Тренингтер мен шеберлік сыныптары;
- Қызметтестермен тәжірибе алмасу.

Үздіксіз даму педагогтің өз кәсібінде сенімділікпен әрекет етуіне, жаңашыл идеяларды енгізуіне мүмкіндік береді.

2. Цифрлық құзыреттілік

Цифрлық сауаттылық – заманауи педагогтың басты талаптарының бірі. Пандемия кезеңі қашықтан оқыту форматына жаппай көшу қажеттілігін көрсетті. Сондықтан мұғалім:

- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) тиімді қолдана білуі;
- Онлайн платформаларда сабақ өткізу дағдылары (Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle);
- Цифрлық құралдар мен сервистерді (Kahoot, Padlet, Mentimeter) қолдану;
- Мультимедиалық контент жасау (видео, презентация, анимация) қабілеттерін меңгеруі тиіс.

Цифрлық құзыреттілік оқушылардың қызығушылығын арттырып, сабақтың тиімділігін күшейтеді.

3. STEM және STEAM білім беру

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) және STEAM (Arts қосылған) бағыттары оқытуда пәнаралық байланысты нығайтады. Бұл тәсілдер оқушыларды:

- Ғылыми-зерттеу жұмысын жүргізуге;
- Практикалық міндеттерді шешуге;
- Шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағыттайды.

Мұғалімдер үшін бұл жаңа әдістемелерді игеруді, жобалық және практикалық оқыту технологияларын қолдануды талап етеді. Сонымен қатар, робототехника, 3D-модельдеу, бағдарламалау сияқты заманауи бағыттарда кәсіби құзыреттілігін арттыру қажеттілігі туындайды.

4. Оқушыға бағытталған оқыту

Білім беру үдерісінің орталығында оқушы тұруы тиіс. Бұл тәсіл әрбір оқушының қабілеттерін, қызығушылықтары мен қажеттіліктерін ескеруді көздейді. Педагог:

- Дифференциалды және жеке оқытуды жүзеге асыру;
- Жеке білім траекторияларын құру;
- Оқушының өзіндік зерттеу жүргізуіне, шығармашылығын дамытуға жағдай жасау міндеттерін орындайды.

Осы тренд оқушының белсенді, өз бетінше білім алатын тұлға ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

5. Soft skills дамуы

Қазіргі педагог тек пәндік білім берумен шектелмейді. Оған жұмсақ дағдылар (soft skills) – кәсіби емес, бірақ жұмыс тиімділігіне әсер ететін қабілеттер де қажет. Оларға жатады:

- Коммуникативтік қабілет – әріптестермен, ата-аналармен, оқушылармен тиімді қарым-қатынас жасау;
- Эмоционалды интеллект – өз сезімін және басқалардың эмоцияларын түсіне білу;
- Стресті басқару, икемділік, өзгерістерге бейімделе білу;
- Топта және командада жұмыс істеу.

Бұл дағдылар педагог қызметінің барлық саласында қажет – сынып басқарудан бастап, әдістемелік жұмысқа дейін.

6. Коучинг және менторинг

Мұғалімдер қауымдастығы ішінде бір-біріне қолдау көрсету, тәжірибе бөлісу маңызды рөлге ие. Коучинг – педагогтың кәсіби өсуіне бағытталған серіктестік қарым-қатынас. Менторинг – тәжірибелі ұстаздың жас маманға тәлімгерлік етуі. Бұл тәсілдер:

- Кәсіби оқыту мен тәжірибе алмасуды ұйымдастыру;
- Жаңа педагогикалық тәсілдерді енгізу;
- Ұжымдық мәдениетті дамыту мүмкіндіктерін береді.

Коучинг пен менторинг нәтижесінде мұғалім өз кәсіби мәселелерін шеше алатын, үздіксіз дамуға ұмтылатын маманға айналады.

7. Инклюзивті білім беру

Инклюзия – әрбір баланың білім алу құқығын қамтамасыз ету. Педагогқа арнайы білімді, түзету педагогикасының әдістерін, ерекше қажеттіліктері бар балаларға қолдау көрсету дағдыларын меңгеру қажет. Бұл бағытта:

- Оқыту әдістерін бейімдеу;
- Қосымша ресурстар мен арнайы оқыту материалдарын қолдану;
- Сабақта икемділік пен шыдамдылық таныту маңызды.

Инклюзивті білім беру – педагогтың кәсіби әрі адами дамуын қажет ететін сала.

8. Құндылықтарға негізделген білім

Қазіргі әлемде оқушыларға тек білім ғана емес, құндылықтар да берілуі тиіс. Педагог:

- Адамгершілік, азаматтық-патриоттық тәрбиені жүзеге асыру;
- Экологиялық мәдениетті қалыптастыру;
- Әлеуметтік жауапкершілікті дамыту міндеттерін атқарады.

Бұл бағыт мұғалімді тек пән мұғалімі емес, тәрбиеші, рухани көшбасшы рөліне шығарады.

Қорытынды

Педагогтің кәсіби дамуы – үздіксіз, көпқырлы үдеріс. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер мұғалімнен әрдайым жаңа білім, дағдылар мен көзқарасты талап етеді. Цифрландыру, оқушыға бағытталған оқыту, инклюзия, құндылықтарға бағдарлану – мұғалімнің кәсіби дамуының басты бағыттарына айналып отыр. Тек үнемі даму арқылы педагог жаңа ұрпаққа сапалы білім беретін, бәсекеге қабілетті, жаңашыл тұлға бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” заңы. – Астана, 2007.

2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2019.

3. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші (ілгері) деңгей бағдарламасы. – Астана, 2012.

4. Халықаралық педагогикалық тәжірибе және инновациялар: оқу құралы / Ж.Қараев, А.Әбдікәрімова, Ә.Тоқберген. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.

5. Серікбаев С.Қ. Мұғалімнің кәсіби дамуы: теория және практика. – Алматы: Ғылым, 2019.

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУШЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РӨЛІ

Касенова Ырыскат Кабималлаевна
«Қарабұлақ орта мектеп-бақшасы» КММ, Абай облысы,
Мақаншы ауданы, Қарабұлақ ауылы

Кіріспе

XXI ғасырдың білім беру жүйесі қарқынды дамып, жаңа сипатқа ие болуда. Білім беру саласында цифрлық трансформациямен қатар, барлық балалар үшін білім алуға тең жағдай жасау – басты міндеттердің бірі. Бұл – инклюзивті білім беру мен технологиялық даму бағыттарының өзара байланыста жүруін талап етеді.

Инклюзивті білім – бұл барлық балалардың, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕБҚ) оқушылардың сапалы білімге тең қол жеткізуін қамтамасыз ететін жүйе. Ал технологиялар – сол теңдік пен икемділікті қамтамасыз ететін маңызды құрал.

Осы орайда мұғалім тек білім беруші ғана емес, әр оқушының жеке әлеуетін ашуға көмектесетін ұйымдастырушы, цифрлық кеңістіктің навигаторы, инклюзивті ортаның құрушысы ретінде әрекет етеді.

Негізгі бөлім

1. Инклюзивті білім беру ортасын қалыптастырудағы мұғалім рөлі

Инклюзивтілік ұғымы – оқушылардың жеке ерекшелігіне, даму мүмкіндіктеріне қарамастан, оларды жалпы білім беру үдерісіне толыққанды енгізуді көздейді.

Мұғалімнің негізгі міндеттері:

- Оқу мазмұнын оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеу;
- Сараланған оқыту мен бағалау әдістерін қолдану;
- Жан-жақты қолдаушы орта құру;
- Ата-анамен және мамандармен бірлесіп жұмыс істеу.

Бұған қоса, мұғалім оқушылар арасындағы өзара түсіністік пен ынтымақтастықты қалыптастыру арқылы, буллингтің алдын алады және инклюзивті мәдениетті дамытады.

2. Технологиялық дамушы білім беру ортасы

Білім беру саласында цифрлық технологиялардың рөлі артып келеді. Әсіресе, қашықтықтан оқыту, цифрлық бағалау, геймификация, AR/VR технологиялар, онлайн платформалар мұғалім жұмысының ажырамас бөлігіне айналды.

Технологиялардың артықшылықтары:

- Жеке оқыту траекторияларын құруға мүмкіндік береді;
- Қолжетімділікті арттырады;
- Ынталандырушы әрі интерактивті орта қалыптастырады;
- Уақыт пен ресурстарды тиімді пайдалануға көмектеседі.

Мұғалім не істеуі керек?

- Цифрлық құзыреттілікті жүйелі түрде жетілдіру;
- Оқу үдерісінде BilimLand, Google Workspace, Zoom, Kahoot сияқты құралдарды тиімді пайдалану;
- Оқушыны белсенді әрекет етуші ретінде тарту.

3. Инклюзивті және технологиялық мүмкіндіктерді ұштастыру

Бүгінде ерекше білім алушы балаларға арналған адаптивті технологиялар кең тарауда:

- Экранды оқу бағдарламалары – көру қабілеті төмен балаларға арналған;
- Дыбыстық тапсырмалар – дислексиямен ауыратын оқушылар үшін;
- Сенсорлық тақталар, тактильді кітаптар – танымдық бұзылыстары бар балаларға арналған.

Мұғалім осы мүмкіндіктерді оқу мазмұнына бейімдей отырып, әр оқушыны толыққанды тұлға ретінде қабылдайтын, инклюзивті цифрлық орта қалыптастыра алады.

Қорытынды

Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасы – бұл тек инфрақұрылым мәселесі емес, ең алдымен мұғалімнің кәсіби құндылықтары мен біліктілігінің көрінісі. Мұндай ортада мұғалім:

- Әр оқушыны тең қабылдайды;
- Оқушылардың ерекшелігіне қарай оқыту тәсілдерін бейімдейді;
- Технологияны оқушының оқуына кедергі емес, көмекші құралға айналдырады.

Сондықтан қазіргі мұғалімге қойылатын басты талаптар: инклюзивті ойлау, цифрлық құзыреттілік және кәсіби икемділік.

Ұсыныстар

1. Педагогтердің инклюзивті білім беру мен цифрлық педагогика бойынша біліктілігін жүйелі арттыру;
2. Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған цифрлық оқу ресурстарын көбейту;
3. Барлық мектепте инклюзивті мәдениетті қалыптастыру бойынша стратегиялық жоспарлар жасау;
4. Мұғалімдердің табысты тәжірибелерін ортақ база ретінде жинақтау және тарату.

Қосымша мәліметтер мен тәжірибелер

Мұғалімнің инклюзивті білім беру процесіндегі кәсіби дамуы үздіксіз болуы тиіс. Ол тек біліктілікті арттыру курстарымен шектелмей, кәсіби қауымдастықтармен жұмыс, онлайн вебинарларға қатысу, өзара тәжірибе алмасу, lesson study, action research сияқты зерттеушілік тәсілдерді меңгеруді де қамтиды.

Сонымен қатар, технологиялық даму мұғалімдерге өз оқушыларымен кері байланысты жедел әрі тиімді орнатуға мүмкіндік береді. Google Forms, Padlet, Mentimeter секілді онлайн платформалар оқушы пікірін жинауға, формативті бағалауды ұйымдастыруға өте ыңғайлы. Оқу процесінде технологияны қолдану тек жаңа құралдарды енгізу емес, ең алдымен педагогикалық мақсатқа сай қолдану мәдениетін қалыптастыру болып табылады. Яғни, технология – мақсат емес, құрал ретінде қарастырылуы керек.

Инклюзивті оқытуда мұғалімдердің soft skills деп аталатын икемді қабілеттерінің маңызы зор. Бұл — коммуникациялық мәдениет, стресске төзімділік, эмоционалдық интеллект, адаптивтік қабілет. Мұндай дағдылар әртүрлі оқушылармен жұмыс жасауда және тиімді психологиялық климат қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Қазіргі таңда көптеген білім беру ұйымдары инклюзивті орта қалыптастыру бойынша халықаралық жобалармен бірлесе жұмыс жасауда. Мысалы, ‘Accessible Kazakhstan’ бастамасы мектеп инфрақұрылымын ерекше балаларға қолжетімді етуге бағытталған. Сондай-ақ, ЮНИСЕФ-пен бірлескен ‘Inclusive Schools’ жобасы педагогтерге әдістемелік көмек көрсетуді көздейді.

Мұғалім – бұл тек пәнді үйретуші ғана емес, қоғамды өзгертуші күш. Ол арқылы біз әр баланың даралығын құрметтейтін, әділетті әрі білімге ашық қоғам құра аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.
2. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы. – Астана, 2022.
3. ЮНЕСКО. Inclusive Education: Guidelines for Policy and Practice. – Paris, 2020.
4. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. – Teachers College Press, 2020.
5. Anderson, T., & Dron, J. Teaching Crowds: Learning and Social Media. – AU Press, 2014.
6. Ерешева, М.Ж. «Цифрлық білім беру ресурстары және олардың тиімділігі». // Білім беру кеңістігі, №3(45), 2023.

ДАМЫТА ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Қалдар Гүлнар Исахқызы
Қасым Аманжолов атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі, Түркістан облысы, Шардара қаласы

Кіріспе

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңының негізгі міндеттерінің бірі баланың интелектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуды міндеттеп, оларға қолдау көрсетіп дамыту концепциясы шығармашылық қабілетті дамытуға бағытталған білім беру кеңістігін туғызуды талап етеді. Соған сәйкес Қазақстан Республикасының білім саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттары адамның шығармашылығын дамытуда басым бағыттарды жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін, шығармашылық қабілетін, шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызметінің артуына қажетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Қазіргі күні Қазақстан Республикасында бастауыш білім берудің жаңа мемлекеттік стандартына сәйкес мектептегі оқыту мен тәрбиелеу маңызы түбегейлі өзгеріп, бірінші кезекке бұрынғыдай оқушыны пәндік білім, білік және дағдылардың белгілі бір жиынтығымен қаруландыру емес, оқушының оқу танымдық, шығармашылық іс-әрекетін дұрыс және тиімді ұйымдастыру негізінде жеке бас тұлғасын қалыптастыру мақсаты қойылып отыр. Бүгінгі таңда еліміздегі білім беру ісі балалардың жас ерекшелігіне сай бағытталуы, ортаның әлеуметтік-мәдени өзгеруіне икемделіп отыруы, ең алдымен оқушылардың жеке тұлғалық дамуы мен жалпы дамуға дайындығы мәселелерінің бірлігін шешуі керек. Мемлекеттік күш-қуаты ең алдымен өз ісіне шығармашылықпен қарайтын, ғылымның, техниканың, өнердің, өндірістің ойдағыдай дамуына өзінің жекелей еңбегімен ықпал етуге қабілетті адамдардың санымен анықталады. Сондықтан да баланың әр уақытта қоғамдық санасының, жеке тұлғасының жан-жақты дамыған еңбек білігі мен шығармашылық қабілеті қалыптасқан тұлға болып өсуі өзекті де көкейтесті мәселе болып отыр. Қазіргі ғылым мен техниканың даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білімнің, іскерліктің болуын қамту. Оқушыларды белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін және кеңінен ойлаға

Дамыта оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу

Мектепте білім беру-жауапты іс. Өйткені мектеп арқылы жеке тұлға тәрбиеленеді. Бүгінгі мектеп оқушысы-ертеңгі ел тізгінін ұстайтын азамат. Соңғы жылдары мектепте білім беру саласында заман талабына қажетті жаңартылған Өзгерістер мен ізденістер қарастырылуда. Білім берудің мақсаты, мазмұны өзгерді. Соған сәйкес оқытудың жаңа технологиялары енгізілуде. Қазіргі білім беру жүйесіндегі озық технология - мен әдістәсілдерді ұтымды пайдалану оқушының танымдық және ақыл-ой белсенділігін арттырады. Сондықтан да мектепте жеке тұлғаны дамытуға негізделген әдістәсілдер іздестірілуде. Мектеп кез-келген оқушыға жақсы білім беретіндей етіп құрылуы тиіс. Сол себепті мұғалімнің алдында балаға «Қалай тиімді білім беру керек» деген мәселе тұруы тиіс. Шығармашылық жұмыс және әрекет диалектикалық бір тұтастықты құрайды. Әрекет шығармашылықты тудырып, оны нақты болмысқа айналдырса, шығармашылық әрекетті ретінде оның амалдарын, тиімділігін анықтайды. Бастауыш мектеп оқушысының ашатыны тек өзіне ғана жаңалық болып табылатын субъективті жаңалық [1]. Шығармашылық әрекет арқылы бір жағынан адамның іскерлігі мен қабілеттері жетілсе, екінші жағынан материалдық рухани көзқарасы қалыптасып, адамзат мәдениетіне үлес қосылады. Баланың табиғи, ашылмаған мүмкіндіктері неғұрлым үйлесімді толығырақ дамыса, ол есейген кезде қызметті де соғұрлым мазмұнды, жан-жақты, табысты атқарады. Шығармашылық әрекет арқылы оның жасампаздығы, іскерлігі қалыптасады. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қызығушылығындамытуға жас мөлшері нағыз қолайлы синтезивті кез.

Дамыта оқытудың мақсаты - балаларға дайын пәндік білім. біліктердің белгілі бір жиынтығын берумен шектелмейді. Кеңес дәуіріндегі дайын нұсқаулар мен бұйрықтарды орындайтын адамдарды тәрбиелейтін қазіргі мектептерде орын алып отырған дәстүрлі оқыту жүйесі шығармашылық жұмыстарды орындауға үйрететін, оны қолдана білетін дамыған адамдарды дайындауға негіз бола алмайтындығын өмір көрсетуде. Сондықтан біз көтеріп отырған мәселені нәтижелі етуде басшылыққа алатын нысана - дамыта оқыту жүйесі болады. Оқыту барысында бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылық қызығушылығын дамыту барысында тапсырмаларды орындауға арналған қабілеттерін дамытуды жоғарыда белгіленген көрсеткіштер мен өлшемдерге сай келетіндей Л.В.Занков, В.В.Давыдов, Д.Б.Эльконин сияқты ғалым педагогтардың еңбектерінің дидактикалық қағидаларына негізделген әдістеменің мазмұны жасалады. Оған сәйкес оқулықтар мазмұны қайта қаралып, олардағы сұрақтар, тапсырмалар, жаттығуларға дамытушылық сипат берілді.

Оқулықтар мазмұнында ұсынылып отырған шығармашылық тапсымалар баланы конвергенттік (бір бағыттағы, жүйелі логикалық) ойлаудан, дивергенттік (логикадан ауытқу) баланы ойлауға үйретететіндей етіп лайықталынып беріледі. Өйткені баланың шығармашылық жұмысты орындауға арналған қабілеттерін, дамуы осы дивергенттік ойлаумен тығыз байланысты.[2] Сабақтардың практикалық бағытын күшейту, білімді жаңа жағдайға тасымалдай білу, сол арқылы өзінің ашқан «жаңалығының» қуанышын сезінетіндей болуы қарастырылды. Баланың шығармашылық істеріне басшылық жасау, ондай нәтижеге жету үшін мұғалім мен оқушы арасындағы қарымқатынас, сыйластық, түсіністік, ізгілік ұстанымдарына негізделеді. Сабақтағы оқушының орны, рөлі алмасты, оның еркіндігінің, дербестігінің болуы басты назарда ұсталды. Нәтижеде мұндай оқыту баланың ақыл-ойын дамытып қана қоймай, сол арқылы пайдалана білу, қоршаған дүниедегі жаңалықты көре білуге үйретететіндігі анықталды. Кез келген мұғалім үздіксіз ізденіп, оқушыға қажетті ақпараттар жинап, бүгінгі болатын әрбір сабағына аз да болсын жаңалық енгізуге ұмтылуы керек. Білім сапасын көтерудегі ең басты тұлға-мұғалім. Менің ойымша, 21 ғасырдағы мұғалім тұлғасын былай деп көрсетуге болады: МҰҒАЛІМ өз білімін жетілдіретін өзін-өзі тәрбиелейтін педагогикалық мәдениеті бар айқын мақсаты бар жаңашыл ЖЕКЕ ТҰЛҒА Міне, осындай жаңа талапқа сай мұғалім ғана оқушыларды шығармашылыққа баули алады.[3] Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс жасайтын мұғалім жас кезеңі ақыл-ой әрекетіне қызығушылық пен қажеттілікті тудыратынын естен шығармауы тиіс. Егер ол бастауыш мектепте қалыптаспаса, жасөспірім шақта шығармашылық бағытта жұмыс жасау өте қиынға соғады. Шығармашылық қабілеттерді дамытудың негізгі бағыттары:

- Ойын әрекеті
- Шығармашылық құрастыру
- Шығармалар мен диктанттар
- Сабақтардың сюжетті және тақырыптық циклдары, панорамалық сабақтар
- Интеллектуалдық ойындар. 1- сурет. Бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу моделі . Ж.Аймауытовтың «Адамды ілтипатты ететін ереже қайсы десеңіз, мынау: нәрсе ұғындырылғанда оның барлық шарттары көрсетіліп, барлық жаңа нәрселерді туғызарлық болсын, бір сөзбен, нәрсені түрлендіру керек, тоқсан түрге түсіру керек» деген озық ойы әлі күнге дейін маңызын жойған жок. Қазіргі заманғы электрондық оқу материалдарына телекоммуникация құралдарын (видеокассета, оқу теледидардан т.б.) пайдалану, Интернет жүйесі арқылы ақпарат алу, сабақты түрлендіруге, баланы қызықтыруға жол" ашады. Осы сияқты жаңа оқыту құралдарын, жаңа әдістәсілдерді іс-тәжірибеде тиімді пайдаланылады. Шығармашылық жұмыста қазіргі заман талабына сай кез келген ортада, кез келген жағдайда өз ойын, пікірін жүйелеп айтатын мәдениетті дайындау үшін бастауыш сыныптан бастап баланы байланыстырын сөйлеуге үйретудің әртүрлі әдіс-тәсілдері іздестіріледі. Көптеген ғалым педагогтардың, практик мұғалімдердің тәжірибесіне сүйенсек, оқу-тәрбие үрдісі негізінде дамыту мәселесінде басты рөлді ең алдымен, оқушының өз бетімен әрекеті, белсенділігі атқарады. Себебі, сабақ қанша сапалы болсын немесе мұғалімнің білімі, тәжірибелік шеберлігі мол болсын, бірақ бала тарапынан өзіндік

белсенділік, әрекет болмаса жұмыстың нәтижелі, сапалы орындалуы мүмкін емес. А.Байтұрсыновтың оқу-ағарту саласындағы негізгі көзқарастарының ішінде біз көңіл аударалық мәселе-бұл автордың, «Қазақша оқу жайынан» атты еңбегінде айтқан пікірі.Автордың пікірінше, білімді бала тәжірибе арқылы өз бетімен алуы керек. Ал мұндағы мұғалімнің қызметі балаға орындалатын жұмыс түрлерін шағындап беру және қойылған мақсатқа жету үшін бағыт-бағдар беріп отыру.

Пайдаланған әдебиеттер:

1.Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. 2017 жылғы 12 сәуір.
2. Қазақстан Республикасының Білім беру заңы. Астана. 24 қазан 2011 жыл.
3. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасының білімді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы.
4. С.Ожеговтың сөздігі
5. Жалғасбаева Г. Баланың шығармашылық қабілеттері.//Қазақстан мектебі, 2013,№3, 28-29 б
6. Әбдібекқызы.К. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. Алматы, 2007, 47-б
7. Асқарова.Ж Ұстаздық іскерлік негіздері// Ұлағат, 2004, №4, 15-б.
8. Балтабай.А. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту//Білім, 2003, №3, 41-426.
9. Серімбетова.С. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. //Бастауыш мектеп, 2010, №4, 21-б.
10. Жолдыбекова.К. Оқушылардың шығармашылық белсенділігін

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мамбетбаева Фарида Туганбаевна
Жамбыл облысы Шу ауданы Төле би ауылы Мұқағали Мақатаев атындағы тірек мектебі

Түйін

Бұл мақалада ағылшын тілін оқытуда оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту жолдары қарастырылады. Сөйлеу дағдысы — тілді меңгерудің негізгі компоненттерінің бірі болып табылады. Мақалада тиімді әдіс-тәсілдер, сөйлеу әрекетін белсендіру жолдары және оқыту процесінде кездесетін кедергілер мен оларды шешу жолдары талқыланады.

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде шет тілін оқытудың басты мақсаты – оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру. Ағылшын тілі — халықаралық қатынас тілі болғандықтан, оны еркін меңгеру, әсіресе ауызша сөйлеу дағдыларына ерекше көңіл бөлуді қажет етеді. Алайда мектеп жағдайында бұл дағдыны дамыту әрқашан оңай бола бермейді.

Негізгі бөлім

1. Сөйлеу дағдысын қалыптастырудың маңызы

Сөйлеу арқылы оқушылар өз ойын еркін жеткізіп, тілдік ортада қарым-қатынас жасай алады. Бұл дағдыны ерте кезеңнен бастап қалыптастыру — болашақта тілді еркін меңгерудің негізі.

2. Тиімді әдіс-тәсілдер

- Диалог пен рөлдік ойындар: оқушылардың тілдік белсенділігін арттырады.
- Топтық жұмыс: бірлескен сөйлеу әрекеті арқылы сенімділікті қалыптастырады.

• Аудио-визуал құралдарды пайдалану: тыңдау және көру арқылы сөйлеуді дамытуға ықпал етеді.

• Шынайы коммуникативтік жағдайлар жасау: мысалы, “Market day”, “Interview”, “At the airport” сияқты жағдаяттық тапсырмалар.

3. Кедергілер мен оларды шешу жолдары

• Сөйлеуден қорқу: сенімді атмосфера құру, қателесуге рұқсат беру.

• Лексикалық қордың шектеулілігі: жаңа сөздерді қолдану мүмкіндігін арттыратын тапсырмалар беру.

• Уақыт тапшылығы: сабақ құрылымын тиімді жоспарлау арқылы сөйлеуге жеткілікті уақыт бөлу.

Қорытынды

Оқушылардың ағылшын тілінде сөйлеу дағдыларын дамыту – жүйелі әрі мақсатты жұмысты талап ететін үдеріс. Мұғалім оқушының тілдік ерекшелігі мен деңгейін ескере отырып, тиімді әдістемелерді қолдану арқылы олардың сөйлеу белсенділігін арттыра алады. Бұл бағыттағы үздіксіз жұмыс болашақта оқушының ағылшын тілін еркін меңгеруіне жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Байтұрсынова А. «Тіл дамыту әдістемесі»
2. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching
3. Scrivener, J. (2005). Learning Teaching
4. Интернет ресурстар мен оқулықтар

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІ МЕН КРЕАТИВТІ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Молдагазина Асыл Жумагалиевна
«Облыстық санаторлық мектеп-интернаты» КММ

Кіріспе

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту басты міндеттердің бірі болып табылады. Креативті ойлау – жаңа идеяларды қалыптастыру, мәселені дәстүрлі емес тәсілдермен шешу және жаңашылдыққа ұмтылу процесі. Бұл дағды оқушылардың оқу үлгеріміне ғана емес, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына да ықпал етеді.

Креативті ойлауды дамытудың маңызы

Өзгермелі әлемде табысты болу үшін адамның тек білімді болуы жеткіліксіз. Жаңа идея ұсыну, мәселеге ерекше көзқараспен қарау, күтпеген шешімдер таба білу – мұның бәрі креативті ойлау қабілетіне тікелей байланысты.

Креативті ойлау дегеніміз не?

Креативті ойлау – бұл дәстүрлі тәсілдерден тыс, жаңаша, ерекше ойлай білу қабілеті. Ол шаблонды ойлаудан алыстап, жаңа шешімдер мен идеялар ұсынуға көмектеседі.

Креативті ойлаудың маңыздылығы:

1. Мәселені шешу қабілетін арттырады.
Креативті адам бір ғана дұрыс жауапты емес, бірнеше түрлі нұсқаны қарастырады. Бұл күрделі жағдайлардан шығуға мүмкіндік береді.

2. Бәсекеге қабілеттілік артады.
Ерекше идеялар ұсынатын адамдар үнемі сұранысқа ие. Олар кәсіпкерлік пен өнертапқыштықта, жарнама мен маркетингте табысты бола алады.

3. Өзін-өзі дамыту мен мотивация көзі. Креативтілік адамның өзіне сенімділігін арттырады. Өзіне қызықты іспен айналысып, шабыттанып жүрген адам өмірге оң көзқараспен қарайды.

4. Коммуникациялық дағдыларды жақсартады. Креативті адамдар өз ойларын нақты әрі әсерлі жеткізе біледі, бұл оларға кез келген ортада тиімді қарым-қатынас жасауға көмектеседі.

Креативтілікті қалай дамытуға болады?

- Жаңа нәрселер үйрену және тәжірибе жасау;
- Ойындар мен тапсырмалар арқылы миға жаттығу жасау (мысалы: ассоциациялар ойыны, «Мүмкін бе?» сияқты сұрақтар);
- Өнермен айналысу – сурет салу, музыка, жазу;
- Жиі сұрақ қою, «неге?» және «егер солай болса ше?» деген сұрақтар арқылы ой тереңдету;
- Басқалардың идеяларына ашық болу және пікір алмасу.

Креативті ойлауды дамытуға арналған әдістер

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған жұмыстар бірнеше түрлі әдістер арқылы жүзеге асады:

1. "Миға шабуыл" әдісі

Бұл әдісте бір тақырып немесе мәселе бойынша барынша көп идея ойлап табу мақсат етіледі. Идеялардың сапасына емес, санына мән беріледі. Кейін сол идеялар сарапталып, ең тиімділері таңдалады.

Мысал:

Оқушыларға «Интернетті пайдалы қолданудың жолдары» тақырыбында миға шабуыл ұйымдастырылады. Әр оқушы өз идеясын ұсынады, ал мұғалім оларды тақтаға жазады.

2. Синектика әдісі

Синектика – әртүрлі, бір-бірімен байланысы жоқ ұғымдарды біріктіру арқылы жаңа идеялар жасау. Бұл әдіс абстрактілі ойлауды дамытады.

Мысал:

"Егер телефон гүл сияқты өссе ше?" деген сұрақ арқылы оқушылар өзгеше ойлауға үйренеді.

3. Аналогия және метафоралар қолдану

Мәселеге басқаша қырынан қарау үшін ұқсастықтарды (аналогияларды) табу пайдалы. Бұл әдіс ойлау шекарасын кеңейтеді.

Мысал:

Мұғалім «Мұғалім – бағбан сияқты. Неге?» деп сұрап, оқушылардан өз көзқарасын сұрайды.

4. Шығармашылық тапсырмалар мен ойындар

- "Егер..." сұрақтары: «Егер адамдар ұшуды үйренсе ше?»
- "5 заттан жаңа құрылғы ойлап тап"
- «Басқа қырынан қара» тапсырмасы – күнделікті затты ерекше мақсатта қолдану

5. Арт-терапия және шығармашылық өнер

Сурет салу, әңгіме жазу, музыка – креативтілікті еркін дамытуға мүмкіндік береді. Эмоция мен ой еркіндігі осы әдістер арқылы кең ашылады.

6. Технологияны қолдану

Қазіргі заманғы технологиялар оқушыларға жаңа идеяларды жүзеге асыруда үлкен мүмкіндік береді:

- **Цифрлық презентациялар** – интерактивті материалдар жасау арқылы оқушылар өз жобаларын қорғайды.
- **Графикалық дизайн және анимация** – визуалды контент арқылы шығармашылықты дамытады.
- **Онлайн платформалар** – әртүрлі шығармашылық жобаларға қатысуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Креативті ойлауды дамыту – оқушылардың интеллектуалды және тұлғалық дамуына ықпал ететін маңызды фактор. Шығармашылық жұмыстар олардың ойлау көкжиегін кеңейтіп, өз ойларын еркін білдіруге көмектеседі. Сондықтан білім беру жүйесінде креативтілікке негізделген оқыту әдістерін қолдану маңызды.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Мырзагалиева Токжан Тлековна
Атырау облысы, Қызылқоға ауданы с.Мұқыр
«Тасқұдық бастауыш мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Мақсаты:

Бастауыш сынып оқушыларының оқу әрекетіне деген қызығушылығын арттыру мақсатында мотивацияны тиімді қалыптастыру жолдарын анықтау және осы бағытта педагогикалық-тәжірибелік ұсыныстар беру.

Міндеттері:

1. Мотивация ұғымының теориялық негіздерін зерттеу;
2. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне талдау жасау;
3. Оқу мотивациясын арттырудың заманауи педагогикалық жолдарын ұсыну;
4. Мұғалім мен ата-ананың ынтымақтаса жұмыс істеуінің рөлін айқындау;
5. Мектеп тәжірибесіндегі тиімді әдіс-тәсілдерді сипаттау.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты дамыту негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Осы ретте, бастауыш білім беру кезеңінде бала тұлғасының қалыптасуына ерекше мән беріледі. Бұл кезеңде бала тек оқу дағдыларын меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар өмірге, білімге деген көзқарасы қалыптасады. Оқу мотивациясы — баланың білім алуға деген ынтасын, танымдық белсенділігін, шығармашылық қабілетін анықтайтын басты фактор. Сондықтан оқу процесінде баланың қызығушылығын арттыру, оны үнемі ынталандырып отыру — мұғалімнің басты міндеті.

Бастауыш сынып оқушысы үшін оқу – тек міндет емес, ол жаңа әлемге апарар жол. Бұл жолдың қызықты да, тартымды болуын қамтамасыз ету арқылы ғана бала бойында тұрақты оқу мотивациясы қалыптасады. Оқу мотивациясы төмен болған жағдайда, баланың білім сапасы мен өзін-өзі дамыту мүмкіндігі де шектеледі. Сондықтан бұл мәселені зерттеу – педагогика ғылымының және мұғалімдердің маңызды міндеті.

Мотивация ұғымының ғылыми негіздері

Мотивация — адам әрекетінің себептерін, мақсатқа ұмтылысын сипаттайтын психологиялық ұғым. Оқу мотивациясы — білім алуға итермелейтін ішкі және сыртқы факторлар жиынтығы. Психологтар мотивацияны үш түрге бөледі:

- Ішкі мотивация — білімге деген қызығушылық, жаңа нәрсені білуге ұмтылыс, өзін-өзі дамыту;
- Сыртқы мотивация — баға, марапат, ата-ана мен мұғалімнің мақтауы;
- Әлеуметтік мотивация — жолдастарының ықпалы, қоғамда мойындалуға деген қажеттілік.

Ішкі мотивацияның тұрақты болуы — бала бойында оқу әрекетіне тұрақты қызығушылықтың қалыптасуының белгісі. Бастауыш сыныпта дәл осы ішкі мотивацияны қалыптастыруға назар аудару қажет.

Мотивацияның жоғары деңгейі оқушыда белсенділік, зейін, мақсат қою, табандылық қасиеттерінің дамуына ықпал етеді. Керісінше, мотивациясы төмен оқушы өздігінен әрекет етуден бас тартады, тапсырмаларды орындауға енжарлық танытады. Сондықтан педагогикалық әрекет баланың ішкі уәжін оятуға бағытталуы қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері

Бұл кезеңде балада мынадай психологиялық өзгерістер байқалады:

- Қызығушылығы тұрақсыз, эмоциясы басым;
- Зейіні шашыраңқы, бірақ қызықты тапсырмаларға тез шоғырланады;
- Қимыл-қозғалысқа бейім, ойын арқылы жақсы қабылдайды;
- Өз жетістігіне мақтануға, мақтауға мұқтаж.

Мұндай ерекшеліктерді ескере отырып, оқу тапсырмаларын баланың жасына сай, ойын түрінде және практикалық негізде беру қажет. Мысалы, қарапайым тапсырманы жарыс түрінде немесе ойын арқылы ұсынғанда, бала оған ықыласпен кіріседі.

Сонымен қатар, оқушылардың дамуы біркелкі жүрмейтінін ескеру керек. Кейбір балалардың сөйлеу қабілеті жақсы дамығанымен, есте сақтау қабілеті әлсіз болуы мүмкін. Мұндай жағдайда әр баланың даму динамикасына жеке бақылау орнату, қолдау көрсету маңызды.

Оқу мотивациясын арттырудың заманауи жолдары

Ойын арқылы оқыту

- Дидактикалық ойындар – білімді бекіту мен пысықтауға арналған. Мысалы, «Сөз тапқанға қолқа жоқ», «Қай әріптен басталады?», «Әріптер елінде» ойындары;
- Рөлдік ойындар – шынайы өмір жағдайларын бейнелеп, баланың ойлау қабілетін дамытады. Мысалы, «Дүкенде», «Поштада», «Дәрігер мен науқас»;
- Қозғалысты ойындар – сергіту мен белсенділікке ықпал етеді. Мектеп практикасында «Кім тез?», «Жоғалған әріп» сияқты ойындар жиі қолданылады.

Ойын – балаға қуаныш сыйлайды. Оқу материалы ойын арқылы ұсынылса, ол оқушыда теріс эмоция тудырмайды. Ойын кезінде бала еркін, белсенді, сергек болады. Бұл – оқу процесіндегі маңызды алғышарт.

Интерактивті оқыту әдістері

- «Ақылды доп», «Кім жылдам?», «Серпілген сауал» сияқты әдістер оқушылардың белсенділігін арттырады;
- Сұхбат, пікірталас түрлері оқушыны еркін сөйлеуге баулиды;
- Кейс әдісі – оқушыларға нақты жағдайларды шешуді ұсынады;
- «Ыстық орындық», «Миға шабуыл», «Салыстыр» әдістері ойлауды дамытады.

Интерактивті әдістер балаларды тек тыңдаушы емес, белсенді әрекет етуші қатысушы етеді. Бұл мотивацияны күшейтудің тиімді тәсілі.

АКТ құралдарын пайдалану

- Интерактивті тақтада тапсырма орындау;
- Kahoot, LearningApps, Wordwall, Quizizz сияқты цифрлық платформаларда викториналар өткізу;
- Бейне сабақтар мен мультфильмдер арқылы білім беру.

АКТ баланың танымдық қызығушылығын арттырып, оқу процесін жандандырады. Цифрлық құралдар арқылы оқушының зейіні, есте сақтау қабілеті, логикалық ойлауы дамиды.

Мадақтау мен әділ бағалау

- Смайлик жүйесі, жұлдызша жинау, топтық марапаттау – мотивацияны күшейтетін қарапайым, бірақ тиімді тәсілдер;
- Формативті бағалау – оқушыға қателерін түзетуге мүмкіндік беріп, ішкі сенімді қалыптастырады;
- «Кері байланыс» әдістері – «Екі жұлдыз, бір тілек», «Сэндвич әдісі».

Бағалау әділетті, түсінікті, нақты болуы тиіс. Әр жетістік мақтауға тұрарлық екенін сезінгеноқушы өз білімін дамытуға ұмтылады.

Шығармашылық тапсырмалар

- Сурет салу, өлең шығару, ертегі құрастыру – балаға өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді;
- Жобалық жұмыс – «Менің сүйікті кітабым», «Табиғатты аяла», «Менің болашағым» сияқты тақырыптарда.

Шығармашылық жұмыстар – оқушының өзін-өзі тануына, дербес ойлауына, ізденісіне жол ашады. Мұндай тапсырмалар оқу әрекетінің мәнін тереңдетеді.

Мұғалімнің рөлі және ата-анамен ынтымақтастық

Оқушы мотивациясын арттыруда мұғалімнің орны ерекше. Мұғалім тек білім беруші ғана емес, оқушының дамуына бағыт-бағдар беретін тұлға. Мұғалімнің позитивті қарым-қатынасы, қолдауы, әділ бағалауы — баланың сенімін оятып, оқуға деген ынтасын арттырады.

Ата-анамен бірлескен жұмыс — баланың оқу жетістігіне тікелей әсер етеді. Ата-аналар жиналысында, тренингтерде баланың жетістігі мен қабілеті жайлы кері байланыс беру, үй жағдайында қолдау көрсету, ынталандыру – оқу мотивациясының дамуына ықпал етеді.

Практикалық тәжірибеден мысалдар

Бірінші сыныпта қолданылған «Әріптер еліне саяхат» атты ойын-сабақта балалар әр әріппен байланысты тапсырмаларды орындайды: сурет салады, сөз құрайды, өлең айтады. Мұндай тапсырмалар қызығушылықты арттырып қана қоймай, есте сақтауды да күшейтеді.

Үшінші сыныпта «Кітап апталығы» өткізіліп, әр оқушы сүйікті кітабы туралы презентация жасайды. Бұл – балалардың сөйлеу, ой қорыту және шығармашылық қабілеттерін дамытатын пайдалы шара.

Төртінші сыныпта «Білім жарысы» викторинасы ұйымдастырылды. Әр пән бойынша қызықты сұрақтар, логикалық есептер, сурет бойынша тапсырмалар ұсынылды. Бұл оқушылардың белсенділігін, командалық жұмысқа бейімділігін арттырды.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларында оқу мотивациясын қалыптастыру – білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі. Оқу мотивациясы бала бойындағы білімге деген қызығушылықты, белсенділікті, шығармашылық қабілетті дамытуға тікелей әсер етеді. Осы бағытта мұғалімнің кәсіби шеберлігі, ата-ананың қолдауы, оқыту әдістерінің тиімділігі маңызды рөл атқарады.

Заманауи білім беру жүйесінде ойын технологияларын, интерактивті әдістерді, АКТ құралдарын тиімді қолдану арқылы ғана оқушыда білімге деген ішкі қызығушылық қалыптасады. Мұндай тәсілдер баланың білім алуға деген ұмтылысын арттырып, болашақта өмір бойы оқуға деген дайындыққа жетелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. – Педагогика. Алматы, 2010
2. Мұқанова Б.М. – Психология. Астана, 2015
3. Сластенин В.А. – Педагогика. Москва, 2004
4. Жанпейісова М.М. – Модульдік оқыту технологиясы. Алматы, 2002
5. Әбиев Ж.Ә. – Жалпы педагогика. Алматы, 2005

ПЕДАГОГТІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫ: ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Наурызбаева Айнұр Ақбергенқызы

Ақтөбе облысы Ойыл ауданы Саға мектеп –балабақшасының тәрбиешісі

XXI ғасырда білім беру жүйесінде жаһандық өзгерістер орын алып отыр. Ақпараттық технологиялар дамып, қоғамның әлеуметтік құрылымы мен еңбек нарығы түбегейлі өзгеруде. Бұл өзгерістер білім беруді де, мұғалім рөлін де қайта қарастыруды талап етеді. Қазіргі заман мұғалімі – жай ғана білім жеткізуші емес, сонымен қатар көшбасшы, фасилитатор, зерттеуші, кеңесші рөлін атқаратын кәсіби тұлға.

Қазіргі таңда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күн сайын артып келеді. Сондықтан оның кәсіби дамуына қойылатын талаптар да күрделене түсу

Ғылыми-техникалық прогресс, цифрландыру, оқушылардың өзгермелі сұраныстары мен қоғамдағы жаңаша құндылықтар педагог мамандығына жаңа міндеттер жүктеуде. Осы

өзгерістер аясында педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы – сапалы білім берудің негізгі шартына айналып отыр. Бұл үдеріс – мұғалімнің білімін, біліктілігін және құзыреттілігін жүйелі түрде жаңартып отыруды, өзін кәсіби және тұлғалық тұрғыда дамытуын көздейді.

Үздіксіз кәсіби даму ұғымы

Мұғалімнің үздіксіз кәсіби дамуы — бұл педагогтің білімін, кәсіби құзыреттілігін, оқыту әдістерін және жеке даму қабілеттерін үнемі жетілдіруі. Ол қазіргі білім беру талаптарына сай болуға, оқушылардың сапалы білім алуына және мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға бағытталған.

Үздіксіз кәсіби даму – мұғалімнің өмір бойы білім алып, жаңа дағдыларды меңгеріп, педагогикалық шеберлігін арттыруға бағытталған жүйелі, жоспарлы және мақсатты қызметі. Бұл – формалды (курстар, семинарлар), информалды (тәжірибе алмасу, онлайн оқыту), және бейформалды (өзін-өзі дамыту, оқу, зерттеу) деңгейлерде жүзеге асады **Мұғалімнің үздіксіз кәсіби дамуының маңызы:**

Оқыту мен тәрбиелеу сапасын арттыру;

Жаңартылған білім беру мазмұнына бейімделу;

Заманауи педагогикалық технологияларды меңгеру;

Кәсіби құлдыраудың (профессиональное выгорание) алдын алу;

Мансаптық өсуге мүмкіндік алу (санат, марапат, лауазым).

Қазіргі таңда мұғалімдердің кәсіби дамуы – өмір бойы жалғасатын процесс. Бұл тек міндет емес, сонымен қатар жеке өсу мен кәсіби жетістікке жетудің жолы.

2. Заманауи кәсіби даму әдіс-тәсілдері

Педагогтің заманауи кәсіби даму әдіс-тәсілдері — бұл мұғалімнің білім беру жүйесіндегі өзгерістерге бейімделуіне, оқыту сапасын арттыруына және өмір бойы үйренуіне көмектесетін тиімді жолдар жиынтығы. Педагогтардың кәсіби дамуы тек білім мен дағдыларды меңгерумен шектелмейді, сонымен қатар олардың психологиялық дайындығы мен тұлғалық қасиеттеріне де байланысты. Педагог-психологтерді даярлау барысында цифрлық білім беру ортасының маңызы артып келеді. Цифрлық сауаттылық пен ақпараттық құзыреттілік педагог-психологтің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл бағытта жаңа жүйелер мен әдістер енгізілуде, олар педагог-психологтердің кәсіби дамуында маңызды орын алады.

1.Онлайн оқыту және цифрлық платформалар

Coursera, EdX, Khan Academy, Udemy, BilimLand, NIS платформалары

Webinars, MOOCs (Massive Open Online Courses)

Мобильді қосымшалар (Google Classroom, Zoom, Padlet, Quizlet)

Артықшылығы: икемділік, қолжетімділік, жаңартылған мазмұн.

2. Коучинг және менторинг

Коучинг: педагогтің кәсіби өсуін мақсатты түрде қолдау (мысалы, сабақ сапасын арттыру)

Менторинг: тәжірибелі ұстаздың жас маманға жүйелі бағыт-бағдар беруі.ЫІнтымақтастық пен тәжірибе алмасуға негізделген.

3. Lesson Study (Сабақты зерттеу)

Мұғалімдердің бірлесе жоспарлап, сабақ өткізіп, бірін-бірі бақылап, рефлексия жасап, сабақты жақсартуға бағытталған зерттеу әдісі.Практикаға бағытталған тиімді тәсіл.

4. Рефлексия мен өзін-өзі бағалау

Күнделік жүргізу, портфолио жинақтау, өзіндік SWOT-талдау жасау.Кәсіби өсу бағыттарын нақтылауға көмектеседі.

5. Кәсіби қауымдастықтарға қатысу

Әріптестермен пікір алмасу, жаңа идеялармен танысу.Онлайн-форумдар, Facebook/Telegram топтары, конференциялар.Ашық тәжірибе алаңы.

6. Ғылыми-зерттеу және шығармашылық жұмыстар

Жобалар мен мақалалар жазу, педагогикалық эксперименттер.Іс-әрекеттегі зерттеу (Action Research) Ойлау мен талдау қабілетін дамытады.

7. Біліктілікті арттыру курстары мен тренингтер

Жергілікті және халықаралық бағдарламалар (PISA, CLIL, STEM, т.б.)

"Өрлеу", НЗМ педагогикалық шеберлік орталығы сияқты ұйымдар Кәсіби стандарттарға сай болуға көмектеседі.

а) Педагогикалық коучинг пен менторинг

Коучинг – мұғалімнің кәсіби мақсаттарға жетуіне бағытталған серіктестік негіздегі диалог процесі.

Менторинг – тәжірибелі мұғалімнің жас маманға кеңес беріп, бағыт-бағдар көрсетуі. Бұл тәсілдер мұғалімдердің бір-бірінен үйренуіне, қолдау табуына және өзін-өзі бағалауға мүмкіндік береді.

б) Lesson Study әдісі

Бұл әдіс – мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлап, өткізіп, сараптау арқылы кәсіби шеберлігін жетілдіру тәсілі. Lesson Study топ мүшелері оқушының оқу үдерісіне назар аударып, педагогикалық тәжірибені ғылыми негізде жетілдіреді.

в) Цифрлық платформа және онлайн білім

Мысалы:

Coursera, EdX, Udemy – әлемдік университеттер мен мамандардың курстары

BILIMLand, Daryn.online – қазақстандық контентке негізделген білім беру платформалары

Онлайн оқу педагогтерге уақыт пен орынға тәуелсіз кәсіби дамуға жол ашады

г) Қоғамдастықтар мен кәсіби желілер (PLC – Professional Learning Community)

Мұғалімдер белгілі бір ортақ мақсатқа біріккен кәсіби қауымдастықтар аясында тәжірибе алмасып, бір-бірінің сабағын талдау арқылы кәсіби білімін толықтырады.

д) Мақсатты өзіндік білім алу (self-directed learning)

Мұғалім өз кәсіби дамуын өзі жоспарлап, қажетті дағдыларды игеруге ұмтылады. Бұл үдеріс жеке оқу траекториясы негізінде жүзеге асады. Бұл адамның өзіне қажетті білім мен дағдыларды алдын ала қойылған мақсаттарға сай, дербес және жүйелі түрде меңгеру процесі. Бұл ұғым мұғалімнің кәсіби қызметін жаңғыртуға, жаңа талаптарға бейімделуге және бәсекеге қабілетті болуға бағытталған. Педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы – заманауи білім беру жүйесінің іргелі бөлігі. Мұғалімдер тек білім таратушы емес, сонымен қатар – үнемі дамушы, зерттеуші, оқушы тұлғаға айналуы тиіс. Заманауи әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға, оқыту сапасын жақсартуға және білім алушының тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Сондықтан әр педагог өзінің кәсіби дамуын өмірлік миссия ретінде қабылдауы қажет.

Қазіргі таңда мұғалім – тек пән мұғалімі ғана емес, көшбасшы, кеңесші, жаңашыл әрі шығармашыл тұлға болуы тиіс. Педагогтің кәсіби дамуы – бұл үнемі ізденіс, өзгеріске бейімделу және заманауи талаптарға сай болу жолы. Сондықтан мұғалімдер өз даму траекториясын жоспарлап, жаңа трендтерді ескере отырып білімін үздіксіз жаңартып отыруы қажет.

Қазіргі педагогтің білімі мен кәсіби дамуының трендтері білім беру жүйесінің үздіксіз өзгеріп отыратын талаптарына жауап ретінде қалыптасып келеді. Бұл үрдістер педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін арттыруға, білім беру мазмұнын жаңартуға және цифрлық трансформацияға бағытталған

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы, 2007 ж.
2. Қалиева Н. (2021). Мұғалімнің кәсіби дамуы: заманауи бағыттар. – *Білім.kz журналы.*
3. Әбенбаев, С. Б. (2017). *Педагогика және тәрбие жұмысының әдістемесі*. – Алматы: Рауан.
4. Айтмамбетова, Б. (2018). *Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және дамуы*. – Алматы: Білім.
5. Құдайбергенова, К. Ш. (2020). *Педагогтің кәсіби дамуы мен көшбасшылығы*. – Нұр-Сұлтан: Ұлттық білім академиясы.

21 ҒАСЫРДАҒЫ СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІКТЕР

Нуржигитова Айгуль Демесиновна
Ақтөбе қаласы «№13 орта мектебі» КММ

XXI ғасыр – қарқынды өзгерістер мен жаңарулар дәуірі. Ақпараттыққоммуникациялық технологиялардың дамуы, жаһандану, цифрландыру, жасанды интеллект пен автоматтандыру сияқты үдерістер қоғамның барлық саласына, соның ішінде білім беру жүйесіне де елеулі ықпал етуде. Бүгінгі әлемде білімнің тек жинақталған көлемі ғана емес, оны тиімді пайдалана білу, жаңа жағдайларға бейімделу, шығармашылықпен ойлау, технологияны меңгеру сияқты қасиеттер аса жоғары бағаланады.

Бұрынғы дәстүрлі білім беру жүйесі көбінесе дайын ақпаратты меңгертуді көздесе, қазіргі талап – білім алушылардың өздігінен білім алуға, өмір бойы үйренуге, сыни ойлауға және өзін-өзі дамытуға бағытталған құзіреттіліктерін қалыптастыру. Осыған байланысты мұғалімнің рөлі де түбегейлі өзгерді: енді мұғалім – тек білім беруші емес, көшбасшы, кеңесші, шабыттандырушы және бағыт-бағдар көрсетуші тұлға болуы тиіс.

Сондықтан қазіргі заман мұғалімі заман ағымына сай кәсіби құзіреттіліктерді меңгеріп қана қоймай, оларды үнемі дамытып отыруы қажет. Бұл баяндамада XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзіреттіліктердің мәні, олардың мазмұны және мұғалімнің кәсіби дамуындағы маңызы жан-жақты қарастырылады.

XXI ғасырдағы өзгерістер мен білім беру талаптары

XXI ғасыр – технологиялық серпіліс, жаһандық байланыс және ақпараттық қоғам дәуірі. Бүгінде білім беру тек білім мен дағдыны берумен шектелмейді. Қазіргі заман адамы үшін өмір бойы білім алу, икемділік, креативтілік, көшбасшылық қасиеттер, эмоционалдық интеллект пен цифрлық сауаттылық басты талаптарға айналды.

Жаһандану үдерісі әлем елдері арасындағы шекараларды жойып, бәсекелестікті арттырды. Енді әрбір адам тек өз елінде емес, халықаралық деңгейде де сұранысқа ие маман болуға ұмтылады. Сондықтан білім беру жүйесі оқушыларды стандартты біліммен ғана емес, түрлі жағдайда шешім қабылдай алатын, сыни ойлайтын, топпен жұмыс істей алатын, өзгерістерге икемді тұлға ретінде қалыптастыруды мақсат етеді.

Білім беру мазмұны жаңарып, құндылықтарға негізделген білім беру моделі енгізілді. Бұл модельдің басты ерекшелігі – оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру, шығармашылығын дамыту және өз бетінше ой түйіндеуге үйрету. Сонымен қатар, мектеп мұғалімдеріне де жаңа талаптар қойылды: олар тек пәндік біліммен шектелмей, педагогикалық технологияларды меңгеруі, цифрлық құралдарды пайдалана алуы, білім алушылардың бойында XXI ғасыр дағдыларын дамытуға бағытталған инновациялық әдістерді қолдануы тиіс.

Әлемдік трендтерге сәйкес Қазақстанда да білім беру жүйесі жаңартылған мазмұнға көшті. Мұнда құзіреттілік тәсіл негізінде білім беру басты орынға қойылды. Яғни, мектеп оқушылары дайын ақпаратты жаттаушы емес, оны қолданушы, ізденуші және жаңашыл ойлаушы ретінде қалыптасуы керек. Ал бұл міндетті жүзеге асыруда мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі шешуші рөл атқарады.

Мұғалімнің кәсіби құзіреттіліктері

1. Пәндік құзіреттілік

Мұғалім өз пәнінің теориялық және практикалық негіздерін терең әрі жан-жақты меңгеруі керек. Бұл тек оқулық көлеміндегі біліммен шектелмейді; заманауи ғылым жетістіктерін, өз саласындағы жаңа үрдістерді де тұрақты түрде бақылап, кәсіби дамып отыруды талап етеді. Мұғалім пәндік мазмұнды оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай жүйелі, қызықты әрі түсінікті етіп жеткізе білуі тиіс. Сонымен қатар, пәндік білімін өмірмен байланыстырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуы маңызды. Оқушының пәнге деген қызығушылығы мен ынтасы көбіне мұғалімнің өз пәнін қаншалықты жақсы меңгеріп, оны қалай жеткізе білуіне байланысты.

2. Педагогикалық құзіреттілік

Педагогикалық құзіреттілік – мұғалімнің білім алушылармен кәсіби деңгейде жұмыс істей алу қабілеті. Әр оқушының жас ерекшеліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, тиімді оқыту стратегияларын таңдау – мұғалімнің шеберлігін айқындайды. Сонымен бірге, баланың психологиялық даму заңдылықтарын білу, мотивациясын арттыру әдістерін меңгеру, білім алушылардың дербестігін дамытуға жағдай жасау да педагогикалық құзіреттіліктің құрамдас бөлігі болып саналады. Мұғалім сабақты жоспарлауда, өткізу мен бағалауда оқыту процесінің барлық кезеңін ғылыми негізде ұйымдастыруы тиіс.

3. Ақпараттық-коммуникациялық құзіреттілік

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дәуірінде мұғалім үшін цифрлық сауаттылық міндетті талапқа айналды. Компьютерлік бағдарламаларды, интернетресурстарды, оқу платформаларын (Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Kahoot т.б.) тиімді пайдалана білу – оқу процесінің сапасын арттырудың маңызды факторы. Сонымен қатар, мұғалім деректерді өңдей білу, ақпаратты сүзу, талдау және қолдану дағдыларын меңгеруі керек. Цифрлық құралдарды шебер қолдану арқылы мұғалім сабақтың тиімділігін арттырып қана қоймай, оқушылардың қызығушылығын оятып, олардың XXI ғасыр дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

4. Сыни ойлау және шешім қабылдау құзіреттілігі

Сыни ойлау – XXI ғасырда табысты болудың негізгі шарттарының бірі. Мұғалім күнделікті педагогикалық тәжірибеде түрлі жағдайларда дұрыс, дәлелді шешім қабылдай білуі қажет. Бұл қабілет, әсіресе, күтпеген мәселелер туындағанда немесе даулы жағдайларды шешуде аса маңызды. Сонымен қатар, мұғалім өзінің сыни ойлау қабілеті арқылы оқушыларды да дербес ойлауға, фактілерді талдауға, өз көзқарасын дәлелдеуге үйретеді. Сыни ойлау қабілеті мұғалімнің білім беру процесіне жаңашыл көзқараспен қарауына және оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуына мүмкіндік береді. 5. Коммуникативтік және әлеуметтік құзіреттілік

Коммуникативтік құзіреттілік – мұғалімнің оқушылармен, әріптестермен және атааналармен тиімді қарым-қатынас орната алу қабілеті. Әртүрлі әлеуметтік, мәдени және этникалық топ өкілдерімен өзара түсіністік пен сыйластық негізінде жұмыс істей білу бүгінгі күннің маңызды талаптарының бірі. Мұғалім сабырлылықты, тыңдай білуді, эмпатияны және ашық қарым-қатынас орнату дағдыларын меңгеруі қажет. Командалық жұмыс пен көшбасшылық қасиеттер де мұғалімнің әлеуметтік құзіреттілігінің көрсеткіші саналады. Мұғалім ұжымды ұйымдастырып, ынтымақтастықты қалыптастыра отырып, білім беру сапасын арттыра алады.

6. Креативтілік пен инновациялық құзіреттілік

Бүгінгі мұғалім – жаңашылдық пен шығармашылықты қатар алып жүретін тұлға. Креативтілік мұғалімге дәстүрлі әдістерден тыс ойлап, сабақ үдерісін қызықты, тартымды әрі тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Инновациялық құзіреттілік жаңа педагогикалық технологияларды, әдіс-тәсілдерді меңгеру және қолдану арқылы көрінеді. Мұғалім білім беру процесіне заманауи трендтерді (STEM, STEAM, дизайн ойлау, геймификация т.б.) енгізе отырып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыра алады. Сонымен қатар, креативті мұғалім оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға, өзіндік идеяларын жүзеге асыруға қолдау көрсетеді.

Халықаралық зерттеулер мен әлемдік еңбек нарығының болжамдарына сәйкес, 2030 жылға қарай еңбек нарығында табысты болу үшін адамның кәсіби құзіреттіліктеріне қойылатын талаптар түбегейлі өзгереді. Жаңа технологиялар, жасанды интеллект, автоматтандыру және жаһандану үрдістері адамның білімінен гөрі оның икемділігі мен дербес даму қабілетіне жоғары талап қояды. Болашақта ең қажет құзіреттіліктер қатарына төмендегілер жатады:

- Сыни ойлау және күрделі мәселелерді шешу қабілеті.

Ақпарат ағыны шексіз заманда фактілерді ажыратып, шынайы ақпаратты анықтай білу, түрлі жағдайларға объективті баға беру және дәлелді шешімдер қабылдау маңызды болмақ.

Бұл қабілет адамды стандартты емес жағдайларда дұрыс бағдар табуға және күрделі мәселелерді тиімді шешуге үйретеді. - **Адамаралық қарым-қатынас және командада жұмыс істей білу.** Болашақта ұжымдық жұмыс формалары басым болады. Әртүрлі мәдениет өкілдерімен тиімді қарым-қатынас орната білу, серіктестік қатынастарды дамыта алу, конструктивті диалог жүргізу – табыстың негізгі шарттарының бірі. Бұл дағды жұмыс процесін үйлестіруге және ортақ мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

- Бейімделгіштік және өмір бойы оқу дағдысы.

XXI ғасырда білім тек мектеп немесе университет қабырғасында ғана алынбайды. Технологиялардың қарқынды дамуы үнемі жаңа білім мен дағдыларды меңгеруді талап етеді. Сондықтан өзгерістерге икемді бейімделе алу, жаңа білімді тез игеру қабілеті кез келген салада табысты болудың кілтіне айналады.

- Креативтілік пен инновацияға ашықтық.

Стандартты ойлау шеңберінен шығып, тың идеялар ұсына білу және оларды жүзеге асыру қабілеті – болашақ көшбасшыларының басты ерекшелігі болады. Креативтілік бизнес, ғылым, өнер, білім беру сияқты барлық салаларда жоғары бағаланады. Мұғалім де өзінің сабақ беру әдістемесін үнемі жаңартып, инновациялық тәсілдерді іздестіре білуі керек.

Эмоционалдық интеллект пен көшбасшылық қасиеттер.

Эмоционалдық интеллект – өз эмоцияларын түсіну, басқару және өзгелердің сезімін ескере отырып әрекет ету қабілеті. Бұл қасиет басқалармен тиімді жұмыс істеуге, даудамайларды шешуге, ұжымды ынталандыруға мүмкіндік береді. Көшбасшылық қасиеттері бар мұғалім оқушыларға сенімділік ұялатып, оларды дамуға және жетістікке жетуге шабыттандырады.

- Цифрлық сауаттылық және технологияларды қолдану білігі.

Сандық технологиялар барлық салада маңызды рөл атқарады. Ақпараттық қауіпсіздік, деректерді өңдеу, бағдарламаларды қолдану сияқты дағдылар кез келген кәсіби қызметтің ажырамас бөлігі болады. Мұғалімдер үшін цифрлық құралдарды сабақта тиімді пайдалану, оқушыларды цифрлық мәдениетке тәрбиелеу – басты міндеттердің бірі.

Қорытындылай келгенде, XXI ғасырда әлем жылдам әрі үнемі өзгеріп отырғандықтан, білім беру жүйесіне және мұғалімнің кәсіби құзіреттілігіне қойылатын талаптар да жаңа деңгейге көтерілді. Бүгінгі мұғалім тек білімді жеткізуші ғана емес, сонымен бірге оқушылардың бойына өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастырушы, бағыт беруші көшбасшы болуы тиіс. Ол – сыни ойлайтын, цифрлық технологияларды меңгерген, креативті идеялар ұсынуға және жаңашылдыққа ашық, әлеуметтік-эмоционалдық интеллекті дамыған әмбебап маман.

Болашақта сұранысқа ие құзіреттіліктерді бүгіннен бастап меңгеру – кәсіби бәсекеге қабілеттіліктің басты кепілі. Әлемдік трендтерге сәйкес бейімделе отырып, өз білімін үздіксіз жаңартып отыру – әрбір педагогтың міндеті. Өйткені білім алушылардың бойында XXI ғасыр талаптарына жауап бере алатын қабілеттерді қалыптастыру үшін ең алдымен мұғалімнің өзі осындай құзіреттіліктердің үлгісі болуы қажет.

Осылайша, білім беру саласындағы басты мақсат – оқушыларды тек теориялық біліммен қаруландыру емес, оларды шынайы өмірде қолдана алатын, икемді, ойлай алатын, жан-жақты дамыған тұлға ретінде тәрбиелеу. Бұл мақсатқа жету үшін бүгінгі мұғалім XXI ғасыр сұраныстарына сай кәсіби құзіреттіліктерді үздіксіз дамытып отыруы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ЮНЕСКО. (2015). Білім беру саласындағы XXI ғасыр құзіреттіліктері.
2. Т.Х. Габдуллина. (2022). Заманауи мұғалімнің кәсіби құзіреттіліктері.
3. ЮНЕСКО. Білім беру болашағы: XXI ғасыр үшін білім беру туралы жаһандық есеп. — Париж, 2021.
4. Андреева Г.М. *Психология социального познания.* — Москва: Аспект Пресс, 2019.
5. Рахимова Г.Ш. *Заманауи мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі: теориясы мен практикасы.* — Алматы: "Білім", 2021.

БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ МЕН ОҚЫТУДЫҢ САПАСЫ

Нурмуханбетова Назым Бейсенбаевна
Мұқағали Мақатаев атындағы № 14орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі,
Жамбыл облысы, Тараз қаласы

Аннотация:

Оқу процесіндегі бағалау жүйесі білім беру сапасын анықтайтын негізгі факторлардың бірі болып табылады. Бұл баяндамада бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері, бағалау түрлері, олардың тиімділігін арттыру әдістері қарастырылады. Бағалау тек білімнің деңгейін анықтап қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың мотивациясын көтеру, олардың оқуға деген қызығушылығын арттыру, өзін-өзі бағалауды дамыту секілді маңызды аспектілерді қамтиды. Заманауи білім беру жүйесінде бағалау түрлерінің арасында формативті және суммативті бағалау маңызды орын алады. Сонымен қатар, технологиялық құралдарды қолдану бағалау жүйесінің тиімділігін арттыруға үлкен ықпал етеді. Бұл баяндамада әртүрлі бағалау әдістері мен олардың оқыту сапасына тигізетін әсері зерттеліп, білім беру процесінің тиімділігін арттыру үшін ұсыныстар беріледі.

Түйінді сөздер:
Бағалау жүйесі
Формативті бағалау
Суммативті бағалау
Оқытудың сапасы
Кері байланыс
Оқушылардың мотивациясы
Цифрлық бағалау құралдары
Оқушылардың мотивациясы
Цифрлық бағалау құралдары

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың білім деңгейін бағалау маңызды рөл атқарады. Бағалау жүйесі оқыту сапасын бақылауға, оқушылардың оқу нәтижелерін анықтауға, сондай-ақ олардың мотивациясын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бағалау процесі мұғалімдерге оқушының даму деңгейін анықтап, оқу барысында қандай қиындықтар бар екенін түсінуге мүмкіндік береді. Тиімді бағалау әдістері білім беру сапасын арттырып қана қоймай, оқушылардың өзін-өзі дамытуына ықпал етеді.

Бағалау жүйесінің түрлері

Бағалау жүйесін екі негізгі түрге бөлуге болады: **формативті** және **суммативті** бағалау. Әрқайсысының мақсаты мен қолданылу ауқымы әртүрлі.

1. Формативті бағалау

Формативті бағалау — бұл оқыту процесінің барысында жүзеге асырылатын бағалау түрі. Оның мақсаты — оқушының білімін тексеру және оның нәтижелері бойынша кері байланыс беру. Мұғалімдер оқушының күшті және әлсіз жақтарын анықтап, оқу барысында қажетті түзетулер енгізуге мүмкіндік алады. Формативті бағалаудың негізгі ерекшелігі — ол оқу процесінің бір бөлігі ретінде қызмет етеді және оқушының білімін жетілдіруге бағытталған.

Формативті бағалаудың ерекшеліктері:

◆ Оқушының оқу процесі кезінде үздіксіз бағаланып отыруы.
◆ Оқушының әлсіз тұстарын анықтап, оларды жетілдіруге арналған ұсыныстар беру.
◆ Тұрақты кері байланыс алу арқылы оқушының өз білімін бақылауы.

2. Суммативті бағалау

Суммативті бағалау — бұл оқу процесінің соңында жүргізілетін бағалау. Ол оқушының білім деңгейін қорытындылап, оның оқудан алған нәтижесін көрсетеді. Бұл бағалау түрі

көбінесе емтихан, курстық жұмыс немесе тест түрінде болады. Суммативті бағалау оқу процесінің нәтижесін қорытындылап, оқушының меңгерген білімін бағалайды.

Суммативті бағалаудың ерекшеліктері:

◆ Оқушының білімін оқу аяқталған соң тексеру.

◆ Нәтижелердің қорытындысын шығару.

◆ Оқушының білім деңгейін жүйелі түрде салыстыру.

Бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері

Бағалау жүйесі оқыту сапасын арттыруға маңызды әсер етеді. Тиімді бағалау әдістері оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың білім алу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Формативті бағалау оқушылардың күшті жақтарын анықтап, олардың дамуына ықпал етеді, ал суммативті бағалау оқушының алған білімінің қорытындысын көрсетеді. Оқушыға тиімді кері байланыс берілген жағдайда, оның оқу мотивациясы артып, өзін-өзі бағалауы да жақсарады.

Бағалау процесінің маңызды аспектісі — оқушылардың білім сапасын тексеріп қана қоймай, олардың дағдыларын дамыту болып табылады. Бұл үшін мұғалімдер әртүрлі бағалау әдістерін қолдануы керек. Жаңа технологиялар мен цифрлық құралдар бағалау процесін тиімді және дәл жүргізуге мүмкіндік береді.

Бағалау жүйесінің тиімділігін арттыру әдістері

Цифрлық бағалау құралдарын пайдалану Цифрлық технологиялар бағалау процесін жеңілдетеді және оны дәл әрі объективті етеді. Мысалы, онлайн тесттер, бейнемазмұнды тапсырмалар мен интерактивті платформалар оқушылардың білімін тиімді бағалауға мүмкіндік береді.

Кері байланыс жүйесін жетілдіру Оқушыларға уақытында және нақты кері байланыс беру — бағалаудың тиімділігін арттырудың негізгі жолы. Кері байланыс оқушының жетістіктері мен кемшіліктерін көрсетуге және оның оқу процесінде ары қарай даму үшін қажетті қадамдар жасауға мүмкіндік береді.

Өзін-өзі бағалау Оқушыларды өзін-өзі бағалауға ынталандыру олардың оқу процесіне деген жауапкершілігін арттырады. Өзін-өзі бағалау — оқушының өз күш-жігерін саралап, қандай бағытта жетілдіру қажет екенін түсінуге мүмкіндік береді.

Жеке оқыту жолдарын қолдану Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, бағалау әдістерін бейімдеу қажет. Мұғалімдер оқушылардың оқу стилі мен қабілеттерін ескере отырып, жеке бағалау әдістерін қолданса, олардың білім деңгейі тиімді бағаланады.

Қорытынды

Бағалау жүйесі мен оқытудың сапасы бір-бірімен тығыз байланысты. Тиімді бағалау әдістері оқушылардың білім деңгейін ғана анықтап қоймай, олардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етіп, оқу мотивациясын арттырады. Формативті және суммативті бағалау әдістерінің үйлесімді қолданылуы оқытудың сапасын арттырады. Заманауи цифрлық құралдар мен технологиялар бағалау процесін тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін оқушыларға дұрыс және уақытында кері байланыс беру, өзін-өзі бағалау мен жеке оқыту тәсілдерін қолдану арқылы оқыту сапасын арттырудың маңызы зор.

Әдебиеттер:

· **Қабдолов, З. (2015).** *Қазақстандағы білім беру жүйесі: даму бағыттары мен мәселелері*. Алматы: Қазақ университеті. Бұл еңбекте Қазақстанның білім беру жүйесінің қазіргі жай-күйі және даму бағыттары қарастырылған. Бағалау жүйесінің оқытудың сапасына әсері туралы пікірлер ұсынылған.

· **Әбдіғаппарова, А. Қ. (2013).** *Білім беру жүйесіндегі бағалау және мониторинг*. Астана: Фолиант. Автор білім беру жүйесіндегі бағалау әдістері мен мониторингтің маңыздылығын зерттеп, оқытудың сапасын арттыруға бағытталған тәсілдер туралы талдау жасайды.

· **Сухомлинский, В. А. (2017).** *Педагогика: теориясы мен практикасы*. Алматы: "Қазығұрт" баспасы. Бұл еңбек педагогика саласындағы көптеген мәселелерді қамтып, оқыту мен бағалау процесінің өзара байланысын, оқытудың сапасын арттыру жолдарын қарастырады.

· **Аймағамбетов, Т. Б. (2018).** *Білім берудегі жаңа технологиялар мен бағалау әдістері*. Алматы: "Мектеп" баспасы. Аймағамбетовтің зерттеуі білім беру жүйесіндегі жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді қарастырады, соның ішінде бағалау әдістерінің тиімділігін арттыруға арналған ұсыныстар бар.
· **Бүркітбаев, А. С. (2016).** *Қазіргі білім беру мен тәрбиенің мәселелері*. Алматы: "Раритет" баспасы. Автор қазіргі білім беру жүйесінің мәселелерін талдап, бағалау жүйесінің оқыту сапасына әсері мен тиімді бағалау әдістері туралы пікірлерін ұсынады.
· **Мұхаметқалиұлы, Ж. (2014).** *Қазақ мектебіндегі оқыту сапасы және бағалау жүйесі*. Астана: "Нұр-Медиа". Бұл кітапта қазақ мектебінде қолданылатын бағалау әдістері, олардың оқушы білімін жетілдірудегі рөлі талқыланған.
· **Дәулетбаева, Г. (2012).** *Білім беру процесінде инновациялық технологиялар мен бағалау әдістері*. Алматы: "Қазақ энциклопедиясы". Дәулетбаева білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар мен бағалау жүйелерінің тиімділігін зерттеп, оқыту сапасын арттырудың жолдарын қарастырады.
.

ӘН САЛУДА МУЗЫКАЛЫҚ ЫРҒАҚТЫ ИГЕРУ ФОРМАСЫ

Нұрлыбаева Олболсун Хамзақызы
Халықаралық Франция, Түркия, Польша, Дубай, Россия, Беларусь елдерінің спикерлерінен біліктілігін арттырып сертификатталған практик маман
Маңғыстау облысы Ақтау қаласы «Оқушы орталығы» КММ «Ән салу» үйірмесінің қосымша білім педагогы

Кіріспе

Ән салу – өнердің күрделі де нәзік түрі. Ән үйрету барысында дауыс диапазоны, тыныс, дикциямен қатар ырғақтық сезімді дамыту аса маңызды. Ырғақ – музыканың жүрегі. Әншінің ырғаққа деген ішкі сезімі дамымаған болса, ән орындалуы көркемдігін жоғалтады. Сондықтан ән салуды үйрету кезінде ырғақты игеруге ерекше мән берілуі тиіс. Бұл баяндамада ырғақтық сезімді дамытудың маңыздылығы, үйрету барысындағы әдіс-тәсілдер мен нақты жаттығулар ұсынылады

І. Ырғақтық сезім дегеніміз не?

Ырғақтық сезім – музыкалық дыбыстардың ұзақтығы мен екпіндік құрылымын ішкі түйсікпен қабылдау және дәл қайталау қабілеті. Ол орындаушылық мәдениеттің негізі болып табылады. Әнші ырғақты ішкі есту арқылы сезінуі және оны сөзбен, әуенмен дәл жеткізе алуы керек.

Ән айтуда ырғақтың атқаратын қызметі

Ырғақ – әннің қаңқасы, негізі. Егер әнші ырғақты дұрыс сезінбесе немесе оны бұзса, ән өзінің көркемдік сапасынан айырылады. Ән айтуда ырғақ келесі қызметтерді атқарады:

- **Музыканың құрылымын реттейді** – дыбыстар мен паузалар белгілі тәртіппен орналасады;
- **Темп пен өлшем сақталады** – әннің жалпы формасы бұзылмайды;
- **Екпін мен акцент орынды қойылады** – сөздің мәні ашылады;
- **Сезім мен мазмұн дәл беріледі** – тыңдаушыға әсер ету күшейеді.

Мысалы, халық әндеріндегі еркін ырғақ сөзбен әуеннің үндесуін талап етеді, ал кәсіби шығармаларда нақты өлшем, тұрақты темп қажет.

ІІ. Ырғақтық сезімді дамыту не үшін қажет?

- **Дұрыс музыкалық есту қабілетін қалыптастыру үшін;**
- **Әуен құрылымын түсіну және сезіну үшін;**
- **Топпен ән айтуда бірлік пен үйлесімділік үшін;**
- **Темпті сақтап, әннің мазмұнын бұзбай орындау үшін.**

Ырғақты игермеген әнші жиі шалысып, екпінсіз, әрі құрғақ айтады. Бұл тыңдаушыға әсер етпейді және музыкалық мәнін жоғалтады

Ырғақты игеру жолдарының маңызы

Әнші ырғақты игеру арқылы:

- Ән құрылымын жақсы түсінеді;
- Темпті сақтап айтады;
- Жаттығу процесінде музыкалық жадысын дамытады;
- Топпен немесе ансамбльмен айтқанда үйлесімділік сақтайды.

Ырғақты игермеген әнші жиі адасады, шумақ пен қайырмада қате кетеді, бұл тыңдарманға кері әсер етеді.

III. Ән салуды үйрету барысында ырғақты игеру жаттығулары

1. Қарапайым ырғақ жаттығулары

Мақсаты: Темп пен өлшемді түсініп, қайталау қабілетін арттыру.

Жаттығу үлгісі:

- Мұғалім 2/4 немесе 3/4 өлшемінде ырғақтық шапалақ соғады.
- Оқушы дәл сол ритмді қайталайды.
- Содан кейін осы ырғаққа қарапайым буындарды (ла-ла, ма-ма) қосып айтады.

2. Метрономмен жұмыс

Мақсаты: Темп сезімін қалыптастыру.

Жаттығу:

- Метрономды 60 немесе 80 bpm-ге қою.
- Әннің жолын сол темпке сай айту.
- Темпті баяулатып немесе жылдамдатып ырғақтың өзгерісіне икемделу машығын қалыптастыру.

3. Буынға бөліп айту

Мақсаты: Сөз ырғақтылығын меңгеру.

Жаттығу:

- Қарапайым өлең жолдарын әр буынға бір соққы келетіндей етіп айту.
- Мысалы: «А-на тілін ұмытпа» жолын төрттік ноталарға бөліп, әр буынды бір ритммен айту.

4. Қозғалыс арқылы ырғақты сезіну

Мақсаты: Қимыл арқылы ырғақты ішкі санада бекіту.

Жаттығу:

- 2/4 өлшемінде – оң және сол аяқпен кезек қадам жасау.
- 3/4 өлшемінде – екі қадам және бір секіру арқылы ритм сезу.
- Қимылға қарапайым әуен айту қосылады (мысалы, халық әні).

5. Сөз және әуенді сәйкестендіру

Мақсаты: Сөз бен әуен арасындағы ырғақ үйлесімін меңгеру.

Жаттығу:

- Ән сөзін тек ритммен айту (әндемей).
- Сол ритмге әуен қосып айту.
- Осылайша сөздің табиғи екпіні сақталады.

IV. Жас ерекшелігіне сай әдістер

Балалармен жұмыс істеуде ырғаққа үйретудің ойын түрлері үлкен рөл атқарады. Мұндай әдістерге:

Бастауыш жастағы балалар үшін:

- Ырғақты ойындар (мысалы, «ырғақты қайтала» ойыны);
- Шапалақпен және дене қозғалысымен жаттығу;
- Көлеңке арқылы ырғақты елестету (жарық пен қараңғылық ауысу).
- **Дене қозғалысымен ырғақты бейнелеу**
- **Барабан немесе қарапайым перкуссиялық аспаптарды қолдану**

Жасөспірімдер мен жоғары сынып оқушылары үшін:

- **Ритмикалық ойындар** (мысалы, «қайтала» ойыны)
- Күрделі ырғақ диктанттары;
- Әртүрлі өлшемдегі әндерді салыстырып айту;
- Халық және заманауи әндерді ырғақпен талдау.

Жас ерекшелігіне сай ырғақ жаттығуларын беру – олардың музыкалық қабілеттерін дұрыс бағытта дамытуға ықпал етеді

V. Ырғақты игерудің нәтижесі

Ырғақты сезіне білетін әнші:

- Музыкалық мәтінді еркін игереді;
- Көркем жеткізе біледі;
- Хор мен ансамбльде ырғақты бұзбай үйлесімді айтады;
- Әннің құрылымын жақсы түсінеді;

Тыңдаушыға әсер ете алатын кәсіби орындаушыға айналады

Қорытынды

Ән салу барысында ырғақтық сезімді дамыту – орындаушылықтың негізгі бөлігі. Бұл қабілет жаттығулар арқылы біртіндеп дамиды. Мұғалімдер ән үйрету кезінде ырғақты жеке бағыт ретінде қарастыруы керек. Ырғақ – музыканың «жүрегі» болса, оны сезіну – орындаушының «жан дүниесінің» көрінісі.

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ МҰҒАЛІМ: КӘСІБИ ДАМУ МЕН ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР

Нұрмұханбетова Назгүл Бейсенбайқызы
№34 орта мектебінің ағылшын тілі мұғалімі, Жамбыл облысы, Тараз қаласы

Аннотация:

Бұл баяндамада цифрлық дәуірдегі мұғалімнің рөлі, оның кәсіби дамуы мен жаңа мүмкіндіктері талқыланады. Цифрлық технологиялардың білім беру саласындағы маңызы артқан сайын мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктері мен дағдыларын жетілдіру қажеттілігі де артып келеді. Заманауи мұғалімдер үшін онлайн платформалар мен құралдарды тиімді пайдалану – білім беру сапасын арттырудың басты факторларының бірі.

Түйін сөздер:

Цифрлық дәуір, мұғалімнің кәсіби дамуы, онлайн платформалар, цифрлық технологиялар, білім беру жүйесі

Кіріспе

XXI ғасырда білім беру жүйесі үлкен өзгерістер мен жаңаруларды бастан өткеруде. Цифрлық технологиялардың дамуымен бірге мұғалімнің рөлі де едәуір өзгерді. Заманауи мұғалімдер тек дәстүрлі білім беру әдістерімен шектеліп қалмай, жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың білімін арттырып, оқыту үдерісін тиімді етуге мүмкіндік алады. Бұл баяндамада цифрлық дәуірдегі мұғалімнің кәсіби дамуы, оның жаңа мүмкіндіктері мен талаптары талқыланады.

Негізгі бөлім

1. Цифрлық дәуірдегі мұғалімнің жаңа рөлі

Цифрлық дәуір білім беру саласында түбегейлі өзгерістерге алып келді. Бұл өзгерістер мұғалімнің міндеттері мен рөлін де өзгертіп отыр. Қазіргі мұғалімдер:

- Білім беру контентін цифрландыруды жүзеге асырады;
- Цифрлық құралдарды пайдалану арқылы оқыту әдістерін жаңартуды қамтамасыз етеді;
- Оқушыларды тек академиялық біліммен ғана емес, цифрлық дағдылармен де қамтамасыз етеді.

Мұғалімдер үшін жаңа міндеттер мен жауапкершіліктермен қатар, цифрлық құралдар мен ресурстарды қолданудың жаңа мүмкіндіктері ашылуда. Бұл өзгерістер мұғалімнің оқыту әдістемелеріне шығармашылықпен қарауына, өзін-өзі дамытуға, және білім беру процесін жекелендіруге жол ашады.

2. Мұғалімдердің кәсіби дамуының цифрлық аспектілері

Цифрлық технологиялар мұғалімдердің кәсіби дамуын үнемі жаңартып, дамытып отыруға мүмкіндік береді. Олардың кәсіби дағдыларын арттыру үшін келесі цифрлық мүмкіндіктерді пайдалануға болады:

- **Онлайн курстар мен тренингтер**: Мұғалімдер әртүрлі онлайн платформаларда (Coursera, edX, Khan Academy, Udemy) білімдерін жетілдіре алады. Бұл курстар тек педагогикалық біліммен ғана шектелмей, цифрлық технологиялар, инновациялық әдістер мен зерттеулер бойынша да жаңа білім береді.
- **Вебинарлар мен онлайн конференциялар**: Бұл платформалар мұғалімдерге өз тәжірибелерімен бөлісуге, жаңалықтарды талқылауға және педагогикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.
- **Педагогикалық қауымдастықтар мен форумдар**: Мұғалімдер кәсіби пікір алмасу және өзара оқыту үшін әртүрлі онлайн форумдар мен қауымдастықтарға қосылу арқылы бір-бірінен тәжірибе алады. Бұл мұғалімдер үшін өзін-өзі дамыту мен кәсіби өсу жолында маңызды қадам болып табылады.
- **Цифрлық портфолио**: Мұғалімдердің кәсіби жетістіктері мен тәжірибелерін жинақтауға арналған цифрлық портфолио да жаңа мүмкіндіктердің бірі болып табылады. Мұғалімдер өздерінің білім беру қызметін құжаттап, өз жұмыстарын көрсету арқылы кәсіби деңгейлерін арттыра алады.

3. Цифрлық технологияларды оқыту процесіне интеграциялау

Цифрлық құралдар мен платформалар білім беру саласындағы негізгі трендтерге айналып отыр. Мұғалімдер оқу үдерісінде келесі цифрлық технологияларды қолдануда үлкен мүмкіндіктерге ие:

- **Онлайн оқыту және қашықтықтан білім беру**: Онлайн платформалар (мысалы, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams) оқытудың ыңғайлылығын арттырады және оқушылардың сабаққа қатысуын бақылауды жеңілдетеді. Мұғалімдер бұл платформаларды оқушыларға тапсырмалар беру, бағалау және кері байланыс алу үшін пайдалана алады.
- **Интерактивті оқыту құралдары**: Мұғалімдер сабақ барысында интерактивті тақталар, виртуалды зертханалар, электронды кітаптар мен қосымшаларды пайдалана отырып, оқушыларды қызықтырып, оқыту сапасын арттыра алады. Бұл құралдар білімді түсінікті әрі жеңіл қабылдауға көмектеседі.
- **Виртуалды және қосымша шындық**: Виртуалды және қосымша шындық технологиялары оқушыларға білімді тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді. Мұғалімдер физика, химия, биология сияқты пәндерді тәжірибе жүзінде үйрету үшін осы технологияларды пайдалана алады.

4. Мұғалімге арналған жаңа цифрлық мүмкіндіктердің артықшылықтары мен қиыншылықтары

Артықшылықтары:

- **Жекелендірілген оқыту**: Цифрлық құралдар мұғалімдерге әрбір оқушының оқу қажеттіліктеріне сәйкес материалдар ұсынуға мүмкіндік береді.
- **Үнемділік**: Онлайн оқыту мен ресурстарды қолдану мұғалімдер мен оқушыларға уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.
- **Жалпы білім беру мүмкіндіктерін арттыру**: Қашықтықтан білім беру, цифрлық ресурстар арқылы әртүрлі аудиторияға білім ұсыну мүмкіндігі пайда болады.

Қиыншылықтары:

- **Технологиялық алшақтық**: Барлық білім беру мекемелері мен оқушыларда жоғары сапалы интернетке немесе қажетті құрал-жабдықтарға қол жеткізу мүмкіндігі болмауы мүмкін.

• **Цифрлық сауаттылық**: Мұғалімдердің кейбірі жаңа технологияларды қолдануда кедергілерге тап болуы мүмкін. Сондықтан, мұғалімдердің цифрлық сауаттылығын арттыру үшін арнайы тренингтер мен курстар ұйымдастыру маңызды.

Қорытынды

Цифрлық дәуірдегі мұғалімдер жаңа дағдылар мен білімдерге ие болуға міндетті. Олар тек оқыту әдістерін жаңартып қана қоймай, оқушыларды ақпараттық технологияларға үйретіп, өмір бойы білім алу процесін дамытуға ықпал етуі тиіс. Қазіргі педагогтің кәсіби дамуы цифрлық технологиялармен тығыз байланысты және бұл үдеріс білім беру жүйесінің сапасын арттыруға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. (2023). *Цифрлық білім беру стратегиясы*.

2. Сағындықова, Г. (2018). Цифрлық білім беру: мүмкіндіктер мен перспективалар. Алматы: Қазақ университеті.

3. Меңлібекова, Д. (2019). Цифрлық дәуірдегі білім беру жүйесі. Астана: Литер.

4. Есентаева, С. (2021). Цифрлық технологиялармен оқыту: теория және практика. Алматы: Дайк-Пресс.

5. Баялиев, Ж. (2017). Қазіргі білім беру саласындағы инновациялар мен технологиялар. Алматы: Білім.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫН НЫҒАЙТУ ЖЕКЕ ГИГИЕНАСЫ

Нұртаза Ләззат Мұханбетсадыққызы

«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны тәрбиешісі

«Дені сау ұлт инфрақұрылымын қалыптастыру-басты мақсат»- деп атап көрсеткен болатын Елбасы Қазақстан халқына Жолдауында.

Бала туылғаннан бастап, мектепке барғанға дейінгі алғашқы жылдар адам өмірінде өте үлкен маңызға ие. Бұл кезеңде денсаулықтың іргетасы шыңдалады, әр түрлі қабілеттер дами бастайды, сапалы қасиеттері көрінеді және мінез-құлық ерекшеліктері қалыптасады. Осы жылдарда баланың қалай тәрбиеленуі, оның болашақтағы оқуына, жеке адамзат болып қалыптасуына негіз болады.

Баланы алғашқы жылдары жан-жақты тәрбиелеудің негізгісі дене тәрбиесі болып табылады.

Дене тәрбиесі дамуында дене мәдениетінің жан-жақты күтімі мен дұрыс дамуы, баланың дене күшінің сапасы мен қозғалыс белсенділігін арттыру. Денсаулық сақтау құзіреттілігін меңгерген, өз денсаулығын жете түсініп қарайтын және салауатты өмір салтын сақтайтын тұлғаны қалыптастыру.Баланың денсаулығын сақтау және нығайту, дене жаттығуларын жасауға қызғушылықтарын арттыру, қимылдық іскерліктері мен дағдыларын жетілдіру қарастырылады.

Міндеттері:

- жүру, жүгіру, секіру, лақтыру, лақтырып тосып алу, еңбектеу және өрмелеудегі негізгі қимыл түрлерін орындау іскерліктерін жетілдіру;

- ұйымшылдыққа, дербестікке, шығармашылыққа, құрдастарымен өзара достық қарым-қатынаста болуға тәрбиелеу, икемділікке, шапшаңдыққа, шыдамдылыққа үйрету, тепе-теңдік қалпын сақтау іскерліктерін меңгерту;

- барлығы бірге, бірдей қарқынмен әрекет етуге үйрету;

- денесін дұрыс ұстауға, жеке бас гигиенасын сақтау дағдысы мен денсаулық сақтау негіздерін қалыптастыру;

- спорттық ойындармен, жаттығулармен таныстыру;

- белсенді қимыл-қозғалыс (қимылдың қосымша түрлерін соның ішінде емдік-сауықтыру бағытындағы қимыл әрекеттерін енгізу, өз еркімен қимыл-қозғалыс жасау үшін күн тәртібінен уақыт бөліп, мүмкіншілік жасау) уақытын ұлғайту;

- әр халықтың қимылды ойындарына, сабақтағы спорттық құрал-жабдықтарды қолдануға қызығушылықтарын арттыру;

- түрлі спорттық құрал-жабдықтармен жабдықталған, әр түрлі қимыл әрекеттерін дамытуға жағдай жасайтын қозғалыс ортасын құру.

Дұрыс дамып келе жатқан бала ылғи да қозғалысқа қабілетті болады. Қозғалыс ықпалымен жүрек-буын, тыныс алу және жүйке жүйесі қызметі жақсартады, трек-қимыл жүйесі жетіліп зат алмасу реттеледі. Олар бала ағзасының ауруға қарсы әрекетін күшейтіп, қорғаныс күшін реттейді. Бала қимыл арқылы әлемдітаниды, оның психикасы, еркі, дербестігі, үлгерімі, ұйымшылдығы дамиды.

Әсіресе қол саусақтарының қимылы зор мәнге ие, болады. Мидың үлкен жарты шеңбер үлкен жарты шеңбер бөлігінің белсенділігін арттырып, тіл қозғаушы орталықтың дамуын реттейді. Сондықтан бала неғұрлым түрлі қимыл-қозғалыстарды меңгерсе, соғұрлым сезім, қабылдау және де басқа психикалық процестерді дамуын мүмкіндік туғызады.

Бала ағзасының нәзіктігіне, оның бойы мен ағза дамуының теңсіздігіне, біркелкі еместігіне қарай отырып, өмірінің алғашқы жылдары сауықтыру міндеттерін енгізу зор маңызға ие болды.

-Өмірін қорғау, аурумен күрес, шынығу, қоршаған ортаның кері әсерлерінен ағзаның қарсылығын жетілдіру.

-Барлық ағза жүйесінің уақытылы, жүйклі дамуын, оның қызмет мүмкіндігінің кейеюін, омыртқасы мен табандарының дұрыс пішінінің, жылдамдығын, ептілігін, төзімділігінің дамытуды жүзеге асыруды қамтамасыз ету.

Бала өзгермелі шарттарға, дене жүктемесіне тез икемделеді. Оны игеру, қабылдауы, биіктігі ерекшелендіреді. Сондықтан білім беру міндеттерін шешу аса маңызды.

1) Жеке бас және қоғамдық гигиенаны ұстану.

2) Өмірге ең қажетті қимылдық қозғалыстарды (жүру, жүгіру, секіру т.б.), сонымен бірге жүзу, шаңғымен жүру, коньки тебу, жүгіру, велосипед тебу сияқты жаттығулардың негізін құрайтын қимылдарды реттеу.

3) Атқарылып жатқан дене жаттығулары жайында алғашқы білім беру

Сонымен тәрбиелеу міндеттерін де естен шығармау керек:

- Рухани-ерікті сапаларын тәрбиелеу /адалдық, шешімге келу, батылдық, табандылық т.б./.

- Ақыл-ой, адамгершілік, әсемдік еңбекке тәрбиелеуді қамтамасыз ету.

Дене тәрбиесінің мазмұны

Жасына лайықты қимыл – қозғалыс ерекшеліктермен оған деген қажеттілікті ескере отырып, алғашқы жылы дене тәрбиесінің арнайы құралдары қолданады.

Бала дене тәрбиесінде, әсіресе өте жас кезінде күн режимі басты маңызға ие болады. Күн режимін сақтау (жүйелі сергу, ұйқы, тамақ т.б.) баланың ырғақтылығын қамтамасыз етеді, жүйке жүйесін әлсіреуден сақтайды. Күн режимінің тәрбиелік маңызы да зор: белсенділікті, дербестікті, үлгерушілікті арттырады.

Бала даму үшін санитарлық тазалық құрылымының да зор мәнге ие. Тәртіп пен тазалықты ұстану, бөлменің ауасын, жарығын, жылылығын реттеу, дұрыс киіну – дене тәрбиесіндегі ең басты нәрсе.

Бала ағзасын шыңдауда табиғат әсерлері де кеңінен қолданылады, олар: ауа, су және күн. Әр баланың жеке бас ерекшелігіне байланысьы шыңдайтын процедураларды жүйелі қабылдау жүйке жүйесін нығайтады, бейімділікті арттырады, аурудың алдын алуға көмектеседі.

Дене тәрбиесін оқыту әрбір жастағы топтарға арнайы дайындалған түрде беріледі. Балалар үлкен төзімділік көрсетіп, қимылды есте сақтауға тырысады.

Дене тәрбиесі құзіреттілігі салауатты өмір салтын ұстану ниеті мен қызығушылығының артуына байланысты — қажетті гигиеналық шараларды, күн тәртібін орындау, қимыл-қозғалыс белсенділігін реттеу, қозғалысын жетілдіру сияқты әрекеттерден көрініс береді.

Дене шынықтыру балаларды үйлесімді дамытып жетілдіреді,денсаулығын сақтап нығайтады.Дене мүсінің сұлулығын қалыптастырып,қимыл-қозғалыс қабілеттерінің негізін салып,оларды өмірде белсенді болуға дайындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аммарин Б. А. «Дене тәрбиесінің ілімі мен әдістемесі» М. 1999.

2. Дене тәрбиесі және спорт арқылы Қазақстан Республикасының халқын сауықтыру бағдарламасы. Алматы 1999.

3. «Дене тәрбиесі»Әдістемелік құрал.Алматыкітап баспасы//2011ж

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Полын Алла Викторовна
учитель начальных классов,
КГУ «Архангельская средняя школа» Кызылжарский район, СКО

Аннотация. В статье рассматривается использование эффективных методов и игровых технологий на урокахв начальной школе. Анализируются виды игровых технологий, которые могут использовать учителя начальных классов на своих уроках, а также их преимущества. В частности, рассматривается эффективность и продуктивность использования игровых технологий для усвоения нового материала, повторения и закрепления знаний в начальных классах. Изучается эффективность применения различных методов и игровых технологий в учебном процессе и их влияние на повышение качества образования.

Ключевые слова: игра, обучающие игры, развивающие игры, репродуктивные игры, диагностические игры.

Происходящие изменения в настоящее время в общественной жизни предполагают гуманизацию образовательного процесса, обращение к личности обучающегося, на развитие его лучших качеств.

При подготовке к учебным занятиям очень важно найти ту струнку души, чтобы вызвать не только интерес к предмету, но стимулировать душевные размышления и сопереживания. Перед педагогом всегда стоит два вопроса: чему учить? И особенно: как учить? Учитель должен стимулировать обучающегося к собственному росту и самосовершенствованию. Какие необходимо использовать эффективные подходы и инновационные методы.

В.А. Сухомлинский писал: «Учение не должно сводиться к бесконечному накоплению знаний, к тренировке памяти, хочется, чтобы ученики были путешественниками, открывателями и творцами в учебном процессе». [1]

Для младшего школьного возраста характерны яркость и непосредственность восприятия, легкость вхождения в образы. Обучающиеся свободно вовлекаются в любую деятельность, особенно в игровую. Одно из эффективных средств развития интереса к учебному предмету – игра.

В образовательном процессе начальной школы активно используются игровые технологии, где обучающимся в непринуждённой обстановке излагается новый материал: ученики закрепляют, совершенствуют навыки и обобщают свои знания по теме. Огромную роль игры в жизни и развитии обучающегося осознавали и отмечали во все времена. В игре

ребёнок действует не по принуждению, а по внутреннему побуждению. Игра для обучающегося – это естественная среда и гуманная форма обучения. Цель игры - сделать напряжённый, серьёзный труд занимательным, увлекательным и интересным для обучающегося. Игра позволяет раскрыть творческий потенциал обучающихся. Игра ставит обучающегося в условия поиска, пробуждает интерес к победе, а отсюда – стремление быть быстрым, собранным, ловким, находчивым, уметь чётко выполнять задания.

Игры можно использовать на всех этапах урока. Игровые технологии, которые используются в обучении и развитии школьника, позволяют:

- проводить уроки в нетрадиционной форме: урок – путешествие, урок – КВН, урок – сказка, урок – праздник, урок – аукцион, урок – игра, урок – соревнование, урок творчества, урок – исследование и т.д. Такая нетрадиционная форма урока пробуждает интерес к обучению, способствует становлению и раскрытию творческой индивидуальности каждого обучающегося, обобщает знания по предмету, развивает интеллект, содействует формированию и сплочению классного коллектива, навыков доброжелательного отношения друг к другу, воспитывает самостоятельность.

Все игры, которые используют учителя, можно разделить на следующие группы: обучающие, раазвивающие, репродуктивные, диагностические. [2]

1) Обучающие игры.

Обучающийся в игровой форме узнаёт информацию, о которой раньше не знал.

Например: при изучении темы в 1 классе по естествознанию «Какие бывают растения» проводим игру «Овощи-фрукты». Водящий по очереди бросает мяч игрокам, которые стоят в одну шеренгу, и при этом называет овощи или фрукты в произвольном порядке. Когда звучит название фрукта, например: груша, нужно поймать мяч и присесть. Если водящий называет овощ, ребёнок ловит и подпрыгивает. С помощью данной игры обучающиеся повторят разновидности растений и одновременно сделают физкультминутку, что экономит время на уроке.

На уроке изобразительного искусства при изучении темы «Радуга» можно использовать игру «Радуга - дуга». Обучающимся раздаются листы с изображением радуги, которая не раскрашена в цвете и выдаются карточки-полоски всех цветов радуги. Детям предлагается расположить в правильном порядке эти полоски, так как идут цвета радуги. Выигрывает тот, кто быстрее справится с заданием. Первый ученик называет, в какой последовательности он разложил полоски, если кто-то сделал неправильно, то обучающемуся предлагается исправить ошибку. После чего они разукрашивают радугу.

На уроках обучения грамоте в букварный период очень хорошо использовать книгу В. В.Волиной «Занимательная азбуковедение». Книга состоит из 5 разделов: «На что похожа буква», «Учимся, играя», «Занимательный материл (скороговорки, загадки, пословицы, кроссворды, ребусы, шарады)», «Словарь (крылатые слова и выражения, происхождение слов)», «Физкультминутки» [3]. Это книга хорошее подспорье в работе учителю, имеет богатый материал.

При изучении букв можно использовать такой метод, как моделирование. Обучающиеся из палочек / пластилина должны выложить букву, слоги, слова.

2) Развивающие игры.

Развивающие игровые образовательные технологии направлены на развитие новых качеств, способностей у обучающегося, учит логически мыслить. Уже в первом классе на уроках математики используются задания на логическое мышление. Рассуждая, обучающиеся заполняют пустые клетки, объясняют, доказывают свою точку зрения. (рис. 1).

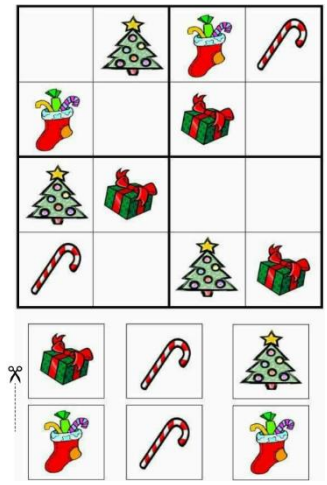

Рис. 1 – Задания на логическое мышление

Развивающие игры развивают такие качества, как внимание, память, наблюдательность. На уроках обучения грамоте использую игру «Полубуковка». Учитель медленно показывает из-за ширмы букву, начиная с её верхней части, нижняя часть буквы закрыта. Обучающиеся должны мысленно дорисовать контур буквы по памяти и узнать её. После того, как буква будет названа, педагог показывает букву.

Игра «Четвёртый лишний»

В каждой строчке ученикам нужно найти «лишнее» слово, записать его и объяснить свой выбор. В этой игре развивается не только память, внимание, но и речь, так как обучающийся должен обосновать свой ответ. [4].

3) Репродуктивные игры.

Репродуктивные игры помогают закреплять, повторять выученный материал.

Используя такие игры, учитель может выявить пробелы или какой материал был усвоен не в полном объёме. Викторина по категориям. Очень хорошо использовать при обобщении.

Каждый ученик класса может поучаствовать в этой викторине.

4) Диагностические игры.

Игра в работе педагога является главным «оружием». Через шутки, метафоры, постановку и обыгрывание определённой ситуации мы можем найти пути решения проблем, выхода из тупиковых и некомфортных для нас и обучающихся ситуаций. Леванова Е.А. пишет: «Гросс видел в игре первичную форму приобщения человека к социуму через добровольное подчинение общим правилам / лидеру» [5].

Диагностическая функция игры определяется тем, что она обладает большей предсказательностью, прогностичностью, чем любая другая деятельность. Во-первых, человек ведёт себя в игре «по-максимуму» (интеллект, творчество, физические силы), во - вторых, игра сама по себе – особое поле «самовыражения», в котором человек наиболее естественен, искренен, открыт.

Внедрение компьютерных технологий в структуру урока становится неотъемлемой частью изучения многих школьных дисциплин, что способствует совершенствованию методик преподавания, развитию межпредметных связей, повышению качества знаний обучающихся в целом за счёт усиления индивидуализированного подхода. Компьютерные игры не заменяют обычные игры, а дополняют их, обогащая педагогический процесс новыми возможностями. Игровые методы способствуют активному вовлечению детей в учебный процесс, развивают их творческое мышление, критическое восприятие и познавательную активность. Благодаря играм дети учат не только материал, но и осваивают навыки сотрудничества, ответственности и самоконтроля. Игры помогают создать позитивную атмосферу на уроках, делают процесс обучения более увлекательным и доступным для младших школьников. К тому же, они способствуют более глубокому усвоению знаний, обеспечивая мотивацию и закрепление пройденного материала. Таким образом, применение

игровых методов в обучении способствует всестороннему развитию учеников и повышает качество образовательного процесса.

Список литературы

1. В.А. Сухомлинский Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. - К.: Рад. шк" 1985.-557 с.

2. Бурдюгова, М.Н. Коллекция идей «Обучение с элементами развлечения» // Начальная школа - 2022. - №11-12 - С.56-59.

3. Волина, В.В. Занимательное азбуковедение. – Издательство Просвещение, 1991. – 368 с.

4. Богатырёва Е. В. и др. Русский язык. Учебник для учащихся 3 класса общеобразовательной школы. В 4-х ч. / Часть 1. Е. В. Богатырёва, Р. А. Бучина, Н. В. Регель, О. И. Труханова, Е. Э. Штукина. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2018. – 96 с.

5. Леванова Е.А. Игра в тренинге. Возможность игрового взаимодействия. 2-е издание, Питер, 2008.

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы
Ақтөбе облысы , Ырғыз ауданы, Жайсаңбай елі
Ө.Қанахин атындағы жалпы білім беретін орта мектебі

Тәуелсіз ел тірегі –білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған өзекті мәселе –білім беру, ғылымды дамыту. Білім беру жүйесіндегі негізгі талап – сабақта оқытудың жаңа технология әдістерін қолдана отырып, оқушылардың бәсекеге қабілетті болып шығуына ат салысу.

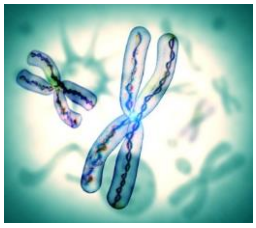
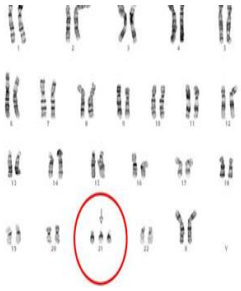
Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден–бір жолы функционалдық сауаттылықты қалыптастыру. Білім беруді жаңарту оқушы білімін ғана емес, оларды қолдану дағдыларын, атап айтқанда функционалдық сауаттылығын қалыптастырады.

Функционалдық сауаттылық – мектепте алған білімдерін, іскерлік дағдыларын, адами іс әрекеттердің әр түрлі салаларында сондай-ақ тұлға аралық қарым-қатынастарды өмірлік міндеттерін шешу үшін пайдалану болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті – мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мақсатында мектеп бағдарламасында Lesson Study әдісін пайдалану оқушының іс-әрекеттік - компетенттік тәсілге (өз бетінше іздену, өз бетінше білім алу, өзін-өзі білім алуға тәрбиелеу, дамыту) бейімделуіне мүмкіндік береді. Lesson Study – ерекше форманы сипаттайтын сабақтағы іс – әрекеттерді зерттейтін педогогикалық тәсіл. Бұл тәсіл Жапонияда XIX ғасырдың 70 жылдары құрылған зерттеу әдісі болып табылады. Lesson Study мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтеруде, білімін жетілдіруде, тәжірибе алмасуда өте тиімді зерттеу сабағы болып табылады.. Lesson Study тәсілін сабақта қолдану арқылы оқушылардың оқудағы белсенділіктерін арттырып қана қоймай, мұғалімдерге әріптестерінің зерттеу сабағын бақылауға, бақылау барысында жақсы әдіс-тәсілдермен бөлісіп, оны болашақта шығармашылықпен қолдануға мүмкіндік туады. Жаңартылған білім мазмұны бойынша, биология пәнінде; Lesson Study тобын құру, Lesson Study-дің мақсатын және күтілетін нәтижелерді айқындау, таңдалған проблема ауқымында коучинг өткізіп, мәселенің теориялық мазмұнын ашу, мүмкін шешімдерін таңдау, сабақты бірлесе жоспарлау, бақыланатын оқушылар мен шағын топтарды, бақылау барысы мен интервьюде қолданылатын құралдарды таңдау. Мен өз сабағымды Lesson Study әдісін биология

сабағында қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында STEM технологиясының элементтерін пайдалану арқылы жоспарладым. Осы орайда оқушылармен 10 – сыныптың биология қоғамдық гуманитарлық бағыты бойынша № 1 модельдеу “Адам кариограммасын құру. Геномдық мутацияны оқып білу” тақырыбындағы модельдеу сабағы барысында оқушыларды бақылау жүргізіп шағын топтарға яғни А, В және С деңгейіндегі оқушылардың сабаққа қатысуымен қызығушылығын зерттеу арқылы жұмыс жасадым.

S-(Science) ғылым.	Т – (Technology) технология	Е– (Engineering) инжинерия	М–(Mathematics) математика.(есеп-теулер жүргізу)
Мутацияның түрлерін зерттейді 	Интерактивті тақтаны пайдаланып, видеоролик, слайд арқылы тақырыпты жан - жақты түсіндіру. Микроскоп көмегімен дайын препарат арқылы хромосома жасушасымен танысады. 	Қолда бар дүниелер арқылы хромосоманың модельін жасау 	Адам кариотипінің идиограммаларының көмегімен хромосома санын есептеу жүргізу арқылы ауру түрлерін анықтап сипаттайды.

Оқушылар ғылыми тұрғыда мутацияның түрлерімен танысады, АКТ пайдалану арқылы хромасомалық және геномдық аурулардың видеороликтерін көреді. Хромасоманың модельін өз қолдарымен жасап көз жеткізеді. Соңында берілген суреттер бойынша хромасома саны бойынша есептеулер жүргізіп ауру түрлерін анықтайды. [3]

Lesson Study әдісін өз сабағымда пайдалану нәтижесінде оқушылардың білімдерін жаңа технологиялар арқылы жетілдіруге болатындығы. Сабақ соңында өз мақсатыма жеттім, қалыс қалған оқушылар болған жоқ. Сабақ барысында оқушылар сұрақтарға толық жауап беруіне, ойларын ашық айтуына дағдыланды. Топтық жұмыс арқылы ойларын ортаға салып талқылау, талдау, зерттеу жүргізе отырып пәнге деген қызығушылығын арттырдым. Зерттеу нәтижесінде сабақ барысында іс – әрекеттерді зерттеу арқылы оқушылардың темпераментін анықтап, соған қарай тапсырма жоспарлау керек екенін ескердім. А деңгейдегі оқушы барлық уақытта белсенді тапсырманы орындады, В дейгейдегі оқушы тұқымқуалаушылық аурудың түрлерін анықтап, оқулықтың көмегімен кариограммаға есептеулер жүргізді. С деңгейіндегі оқушы мұғалімнің көмегін қажет етті. Болашақта осындай әдіс – тәсілдерді қолдана отырып С дейгейіндегі оқушыны В деңгейіне жеткізуге тырысамын.

Бүгінгі таңда білім беру саласында функционалдық сауаттылықты арттыруға арналған тапсырмаларды күнделікті сабақтарда қолдану өзекті мәселелердің бірі. Әзірлеуде оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығының даму деңгейін анықтау мақсатында химия мұғалімдерінің сабақ жоспарларына енгізу үшін тапсырмалардың мысалдары келтірілген. Химия сабағында оқытудың заманауи әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, оқушылардың шығармашылық ізденістерін, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, өз білімдерін өмірде қолдана білуге үйрету.

Тапсырмалар жинағы арқылы оқушылардың білімін жалғастыруға қатысты жеке өмірлік өзін-өзі танытуына ықпал ететін талабымен, қызығушылығын арттыру мақсатында бейімдеп оқиды. Оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әр тақырыпқа арналған тапсырмалар жинағы 8-9 сынып оқулығына сай құрастырылған.

Тапсырмалар жинағы оқушылардың жаратылыстану-ғылыми және функционалдық сауаттылығын дамытады. Пән мұғалімдеріне көмекші құрал ретінді пайдалануға болады.

Жаңа оқу бағдарламаларының тағы бір ерекшелігі – олардың пәндік білім мен дағдыларды ғана емес, сондай-ақ, кең ауқымды дағдыларды қалыптастыруға бағытталуы. Оқу мақсаттарының жүйесі келесі кең ауқымды дағдыларды дамытудың негізі болып табылады: функционалдық және шығармашылық түрінде білімдерін қолдану, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, қарым-қатынастың әртүрлерін қолдану, жеке және топта жұмыс істей алу, мәселелерді шешу және шешімдер қабылдау. Ол үшін күнделікті оқыту үдерісінде әрбір тақырыпқа берілетін теориялық білімді өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, практикалық жағына бағыттап отыру керек. Сондықтан теория мен практиканың байланыста болуын қамтамасыз ету үшін әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда теориялық қағидалардың, заңдылықтар мен ережелердің, яғни ұғымдық-ақпараттық материалдардың бала өмірінде кездесетін түрлі проблемалық мәселелерді шешуге көмегі тиетіндей, бала оны қолдана алатындай практикалық маңызы ескерілуі тиіс. Сондай-ақ оқушылардың оқу материалын тек жаттап қана алмай, оның мән-мағынасын терең түсінуін қамтамасыз ету міндетті боп саналады. Оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әр тақырыпқа арналған тапсырмалар жинағы 8-9 сынып оқулығына сай құрастырылған. Мысалы мына тапсырманы судың кермектігі тақырыбын өткен кезде оқушыларға беруге болады.

5-1 Елестетіп көріңізші, орман жолдарында ұзақ жүру кезінде радиаторға таза су құю керек. Бұл аймақтағы табиғи су тек бұлақ және құдық, өте қатты. Қолыңызда реактивтер болмаса, қандай жағдайында радиатор үшін суды қалай жұмсартуға болады?

Жауап: Алдымен суды отқа қайнату керек, содан кейін оттан күл жинап, суға қосу керек. Шүберек арқылы сүзіңіз немесе тұндырғаннан кейін үстіңгі қабатты абайлап төгіңіз. Күл құрамында кальций мен магний тұздарын тұндыратын калий карбонатының едәуір мөлшері бар.

5-2 Екі үй шаруасындағы әйел кір жууға дайындалып жатты. Біріншісі суды 60 градусқа дейін қыздырып, кірді салды, екіншісі суды 5 минут қайнатты, содан кейін 60 градусқа дейін салқындатты , содан кейін ғана жууды бастады. Киімді кім жақсы жуады ? Мұны қандай қарапайым тәжірибемен дәлелдеуге болады және оны қалай түсіндіруге болады?

Жауабы: Сабын және басқа жуғыш заттар жұмсақ суда әлдеқайда тиімді. Судың кермектігі оның құрамында кальций мен магний гидрокарбонаттарының болуына байланысты, олар қайнаған кезде карбонаттар түрінде тұнбаға түседі:

$Ca(HCO_3)_2 = CaCO_3+H_2O+CO_2$

$Mg(HCO_3)_2 = MgCO_3+H_2O+CO_2$

Суды 60 градусқа дейін қыздырғанда бұл реакциялар болмайды және су қатты болып қалады. Сондықтан кірді суды қайнатқан үй шаруасындағы әйел жақсы жуады. Қорытындылай келе мұғалім сабақ беру барысында барлық оқушыларды бақылауға тырысқанымен әрбір оқушыны бақылау мүмкін емес, егер нақты оқушыларды бөліп алып, соларды бақылап отырсаңыз оқушының сабақтағы іс-әрекетін объективті түрде бағалауға мүмкіндік туады

Заман көшіне ілесу талабының бірі –оқу үрдісінде жаңа әдіс – тәсілдерді пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес. Бүгінгі таңдағы білім беру саласында тек мұғалімнің айтқанын орындау немесе оқулықты пайдалану заман талабын қанағаттандырмайды. Бүгінгі таңда оқушыларымызға білім беру сапасын көтеру және олардың білімі терең, ойы ұшқыр, функционалдық сауаттылығы жоғары адам болып қалыптасуына ықпал жасау біздің міндетіміз деп ойлаймын.

ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ: АВС ДЕҢГЕЙІНДЕГІ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ

Рискулова Майрамгул Бигалиевна
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы №64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі КММ орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың жеке қабілеттерін ескере отырып, саралап оқыту әдісін қолдану – оқу үдерісінің тиімділігін арттырудың негізгі жолдарының бірі болып табылады. Әсіресе, орыс тілі пәнінде оқушылардың тілді меңгеру деңгейі әртүрлі болғандықтан, әр оқушының қажеттілігіне сай тапсырмалар ұсыну өзекті мәселеге айналып отыр. Саралап оқыту –оқушылардың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып, білім беру процесін тиімді ұйымдастырудың заманауи әдісі. Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға және олардың мотивациясын арттыруға мүмкіндік береді. Баяндамамда А, В, С деңгейлеріне сәйкес тапсырмалар құрастырудың тәжірибелік тәсілдерін қарастырамыз.

Бұл бағытта А, В, С деңгейіне бөлінге тапсырмалар арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға, оқу мотивациясын күшейтуге, және тілді меңгеру қабілетін дамытуға мүмкінді береді. А деңгейдегі тапсырмалар – базалық білім мен түсінікті қалыптастыруға бағытталса, В деңгей – оқушыны өздігінен ойлануға жетелейді, ал С деңгейдегі тапсырмалар – шығармашылық қабілетін дамытуға және алған білімді өмірмен байланыстыруға бағытталған. Осы зерттеу жұмысының мақсаты – орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды тиімді ұйымдастыру жолданын қарастыру және АВС деңгейіндегі тапсырмалар үлгілерін ұсыну арқылы мұғалімдердің іс-тәжірибесін байыту. Сараланған тапсырмалар оқушының даралығын құрметтей отырып, оқу жетістіктерін арттыруға ықпал етеді.

Саралап оқытудың мәні Саралап оқыту оқушылардың білім деңгейіне, оқу стиліне және қызығушылықтарына сәйкес тапсырмаларды бейімдеуді көздейді. Орыс тілі сабақтарында бұл әдіс мынадай мақсаттарға жетуге көмектеседі:

- Оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту.
- Оқуға деген қызығушылықты арттыру.
- Жеке және топтық жұмысты тиімді ұйымдастыру.

АВС деңгейіне арналған тапсырмаларды құрастыру

1. Тапсырмалардың құрылымы

Тапырмаларды құрастыру кезінде мына қағидаларды басшылыққа алу қажет

- ***Нақтылық:*** тапсырманың мақсаты мен нәтижесі анық болу керек.
- ***Сәйкестік:*** тапсырмалар оқушылардың деңгейіне және оқу бағдарламасына сәйкес боу керек.
- ***Әртүрлілік:*** Тапсырмалар әртүрлі дағдыларды (тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым) дамытуға бағытталуы керек.

2. Тақырып бойынша тапсырма мысалдары

Тақырып: «Менің отбасым»

А. Деңгейі (жоғары)

Тапсырма: «Отбасы мүшелерінің мінезі мен қызығушылықтарын сипаттайтын эссе жазыңыз (150-200 сөз). Эссе ке дегенде 3 күрделі сөйлем құрылымын және 5 жаңа сөзді қолданыңыз»

Мақсаты: Шығармашылық ойлау мен күрделі граматикалық құрылымдарды қолдану дағдыларын дамыту.

В деңгей (орта)

Тапсырма: «Отбасыңыз туралы 8-10 сөйлемнен тұратын мәтін жазыңыз. Мәтінде отбасы мүшелерінің аты, жасы және бір хоббиі туралы айтыңыз. Берілген сөздерді қолданыңыз: добрый, веселый, интересный»

Мақсаты: Лексиканы бекіту және қарапайым сөйлемдерді құрастыру дағдыларын дамыту.

С деңгей (бастапқы)

Тапсырма: «Отбасыңыз туралы 5 сөйлемнен тұратын мәтін жазыңыз. Үлгіні пайдаланыңыз: «Менің атым – [аты] Менің отбасымда [----] адам бар. Менің аты [ата-анам] - [аты]»

Мақсаты: Қарапайым сөйлемдерді құрастыру және негізгі лексиканы меңгеру.

3. Тапсырмаларды орындауды ұйымдастыру

Жеке жұмыс: А деңгейіне арналған тапсырмалар көбінесе өз бетінше орындалады.

Жұппен жұмыс: В деңгейіне диалог немесе мәтінді бірге құрастыру сияқты тапсырмалар беріледі.

Топтық жұмыс: С деңгейіне топта қолдау көрсете отырып, қарапайым тапсырмаларды орындау ұсынылады.

Саралап оқытудың тиімділігі

Оқушылардың мотивациясы: Өз деңгейіне сәйкес тапсырмалар оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады.

Жеке даму: Әр оқушы өз қарқынымен ілгерілеуге мүмкіндік алады.

Нәтижелілік: тілдік дағдылардың дамуына және білім саласының артуына ықпал етеді.

Қорытынды:

Қорыта айтқанда, орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастыру – оқушының жеке қабілеті мен оқу қарқынын ескеріп, тиімді білім беру жолдарының бірі. АВС деңгейіндегі тапсырмаларды құрастыру оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың білім деңгейіне сәйкес дербес жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл білім алда теңдік пен әділеттілікті қамтамасыз етіп қана қоймай, дарынды оқушылардың әлеуетін ашуға, ал оқуында қиындықтар бар оқушыларға қолдау көрсетуге септігін тигізеді. Саралап оқыту арқылы мұғалім оқушының қызығушылығын оятып, оқу үдерісін жекелендіріп, шығармашылық және функционалдық сауаттылығын дамытуға жағдай жасайды. Орыс тілі сияқты күрделі пәндер әр оқушының деңгейіне қарай тапсырмалар ұсыну – сапалы білімнің кепілі. Сондықтан саралап оқытуды жүйелі жоспарлау мен шығармашылықпен ұйымдастыру – бүгінгі мұғалімнің кәсіби шеберлігін көрсететін маңызды факторлардың бірі.

Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастырудың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру процесін тиімді етеді. АВС деңгейіне арналған тапсырмаларды дұрыс құрастыру арқылы мұғалім әр оқушының әлеуетін ашуға және тілдік құзіреттілігін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсілді тәжірибеде қолдану мұғалімдерге оқытудың заманауи әдістерін меңгеруге және оқушылардың білім сапасын арттыруға септігін тигізеді.

“ҰСТАЗДЫҢ ҚАБІЛЕТ КАРТАСЫ: САПАЛЫ БІЛІМГЕ АПАРАР ЖОЛ”

Сальменова Гулия Темирбековна,
Ақтөбе облысы Шалқар қаласы “ 5 мектеп-лицейі “ КММ
математика пәнінің мұғалімі

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесі қоғамның даму қарқынына сәйкес үнемі жаңарып отыруды талап етеді. Осы үрдісте негізгі қозғаушы күш – мұғалімдер қауымы. Мұғалім – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар жас ұрпақтың рухани тәрбиешісі, кәсіби бағдаршысы, тұлға қалыптастырушы тұлға ретінде танылады. Сондықтан, ұстаздардың кәсіби дамуын жүйелі қолдау мен бағалау қажеттілігі өзекті мәселеге айналды. Бұл тұрғыда "қабілет картасы" ұғымы алдыңғы қатарға шығып отыр. Ұстаздардың қабілет картасы – мұғалімнің кәсіби біліктілігі мен дамуының сапалық және сандық көрсеткіштерін жүйелі түрде бағалауға, болашақтағы өсу траекториясын анықтауға мүмкіндік беретін маңызды құрал.

Қабілет картасы мұғалімнің педагогикалық шеберлігін, оқыту әдістерін, инновациялық технологияларды меңгеру деңгейін, оқушылармен қарым-қатынас орнату мәдениетін, цифрлық сауаттылығын және шығармашылық әлеуетін кешенді түрде қамтиды. Бұл құрал мұғалімнің өз кәсіби қызметіндегі жетістіктері мен әлсіз тұстарын айқындап, оның ары қарайғы дамуына жүйелі бағыт береді. Қабілет картасы арқылы әрбір ұстаз өз мүмкіндігін шынайы бағалап, өзіне нақты кәсіби мақсаттар қоя алады.

Бүгінгі таңда білім беру мазмұны жаңартылған кезде мұғалімдерден тек пәндік біліммен шектеліп қалмай, педагогикалық және цифрлық құзыреттіліктерді меңгеруі талап етіледі. Қабілет картасы осы талаптардың орындалуын бағалаудың нақты механизмі ретінде қызмет етеді. Ол мұғалімнің кәсіби дамуындағы ілгерілеуін кезең-кезеңімен қадағалап, білім сапасын арттырудағы үлесін нақты көрсетеді.

Педагогикалық шеберлік – қабілет картасындағы негізгі бағалау критерийлерінің бірі. Мұғалімнің сабақты тиімді ұйымдастыра білуі, әртүрлі оқыту әдістерін шебер қолдануы, әр оқушының қажеттіліктеріне қарай дербес тәсіл таба білуі кәсіби шеберліктің басты көрсеткіштері саналады. Әсіресе, оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған сабақ формаларын қолдану қабілеті ерекше бағаланады. Бұл бағытта мұғалімнің жобалық қызметті ұйымдастыруы, командалық жұмысты үйлестіруі, оқушылардың рефлексия жасауына жағдай туғызуы маңызды рөл атқарады.

Сонымен бірге, бүгінгі заман мұғалімінен цифрлық сауаттылықты жоғары деңгейде талап етеді. Қабілет картасында мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану біліктілігі де ескеріледі. Мысалы, электронды күнделік жүргізу, қашықтан оқыту платформаларын қолдану, цифрлық оқыту ресурстарын жасау және қолдану секілді дағдылар мұғалімнің заманауи кәсіби бейнесін қалыптастырады. Цифрлық сауаттылық мұғалімнің оқушылармен байланысын жақсартып қана қоймай, оқу процесінің тиімділігін арттыруға да ықпал етеді.

Оқушылармен қарым-қатынас орната білу де қабілет картасының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Мұғалімнің эмпатия танытуы, оқушылардың эмоциялық жағдайын түсінуі, сенімді әрі ынтымақтастық атмосфера қалыптастыруы – білім беру сапасына тікелей әсер ететін факторлар. Мұндай дағдыларды меңгерген мұғалім оқушылардың өзін-өзі дамытуына, өз ойын еркін жеткізуіне және шығармашылық әлеуетін ашуына жағдай жасайды.

Қабілет картасы мұғалімнің шығармашылық және инновациялық әлеуетін бағалауға да мүмкіндік береді. Жаңа жобаларды әзірлеу, креативті тапсырмалар құрастыру, STEAM-білім беру элементтерін қолдану, ғылыми зерттеу жұмыстарына оқушыларды тарту сынды әрекеттер ұстаздың жаңашылдық қабілетінің көрсеткіші болып табылады. Әсіресе, мектеп деңгейінде жүргізілетін стартап жобалар мен ғылыми-зерттеу топтарына жетекшілік ету тәжірибесі мұғалімнің шығармашылық деңгейін жоғары бағалауға мүмкіндік береді.

Қабілет картасын енгізу бірнеше кезеңнен тұрады. Бірінші кезеңде мұғалімнің бастапқы кәсіби деңгейін диагностикалау жүргізіледі. Бұл мақсатта өзін-өзі бағалау парақтары, сауалнамалар, тестілеу және ашық бақылау әдістері қолданылады. Екінші кезеңде мұғалім өзінің даму жоспарын әзірлейді. Бұл жоспар оның кәсіби мақсаттарын нақтылап, оларға қол жеткізу жолдарын айқындайды. Үшінші кезеңде мұғалім мен ментор немесе әдіскер арасындағы кәсіби кеңесулер өткізіледі, мұнда мұғалімнің жетістіктері мен қиындықтары талқыланады. Төртінші кезеңде аралық мониторинг жүргізіліп, қабілет картасы жаңартылып отырады.

Қазақстанның білім беру жүйесінде қабілет картасын енгізу тәжірибесі бірқатар пилоттық жобалар арқылы жүзеге асырылуда. Мәселен, қазіргі таңда мектепте ұстаздар арнайы платформада өздерінің сабақ жоспарларын, оқушылардың жетістіктері мен кері байланысын тіркеп отыру арқылы қабілет картасын жүргізіп келеді. Мұндай тәжірибе мұғалімдердің өз кәсіби дамуына саналы түрде қарауына және білім сапасын арттыруға зор ықпал етіп отыр.

Шетелдік тәжірибеге жүгінсек, Эстония, Финляндия және Сингапур секілді елдерде мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдау үшін қабілет картасына ұқсас жүйелер кеңінен қолданылады. Эстонияда, мысалы, мұғалімдердің қабілет картасы арқылы кәсіби портфолио жасалып, олардың мансаптық өсу траекториясы анықталады. Финляндияда ұстаздардың өзіндік бағалау жүйесі мен әріптестік коучинг дамыған. Бұл елдерде мұғалімдердің кәсіби дамуы үздіксіз процесс ретінде қарастырылып, арнайы қолдау бағдарламаларымен қамтамасыз етіледі.

Қазақстанда да қабілет картасын кеңінен енгізу үшін бірқатар шараларды жүзеге асыру қажет. Біріншіден, ұлттық деңгейде мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін бағалау стандарттарын әзірлеу қажет. Екіншіден, облыстық және аудандық білім басқармалары мұғалімдердің қабілет картасын жүргізуді міндеттейтін нормативтік-құқықтық актілер қабылдауы тиіс. Үшіншіден, мұғалімдерді кәсіби дамытуға арналған қаржылық және материалдық қолдау тетіктерін қарастыру керек.

Қабілет картасы негізінде мұғалімдерді марапаттау және ынталандыру жүйесін құру да маңызды. Үздік нәтиже көрсеткен ұстаздарға қосымша сыйақылар, кәсіби дамуға арналған гранттар және халықаралық тәжірибе алмасу бағдарламаларына қатысу мүмкіндіктері ұсынылуы керек. Бұл шаралар мұғалімдердің кәсіби дамуға деген қызығушылығын арттырып, қабілет картасының тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Технологиялық дамудың жаңа кезеңінде қабілет картасына жасанды интеллект пен мәшинелік оқыту технологияларын енгізу мүмкіндігі туып отыр. Мұғалімнің сабақ барысындағы іс-әрекетін автоматты түрде талдау, дауыстық интонация мен интерактивті элементтердің жиілігін есептеу арқылы оның кәсіби дамуын нақты бақылауға болады. Мұндай инновациялар ұстаздардың жеке даму траекториясын нақты анықтауға және кәсіби қолдау көрсетуге жол ашады.

Сонымен қатар, ата-аналар мен қоғамның да қабілет картасының қалыптасуына қатысуы маңызды. Ата-аналардан алынған кері байланыс арқылы мұғалімнің оқыту стилі, оқушылармен қарым-қатынасы туралы қосымша мәліметтер жинауға болады. Бұл ақпарат мұғалімнің кәсіби дамуына сыртқы көзқарас тұрғысынан баға беруге мүмкіндік береді.

Ұстаздардың қабілет картасы – сапалы білімге апарар жолдың басты бағдаршамы. Бұл карта мұғалімнің кәсіби жетістігін ғана емес, сонымен бірге оның үнемі дамуға деген ұмтылысын көрсетеді. Сондықтан, қабілет картасы мұғалімдердің кәсіби дамуын басқарудың заманауи, тиімді және нәтижелі құралы ретінде білім беру жүйесіне толық енгізілуі тиіс. Егер осы жүйе кешенді түрде іске асса, Қазақстанның білім беру сапасы жаңа биіктерге көтерілуі сөзсіз. Себебі, сапалы білім – ұстаздан басталады.

Ұстаздардың қабілет картасы тек мұғалімнің кәсіби шеберлігін бағалаумен шектелмейді. Ол – ұстаздың тұлғалық, әлеуметтік, шығармашылық қабілеттерін де жүйелі түрде ашатын, көпқырлы диагностикалық құрал. Әсіресе заманауи мектептерде мұғалімнің бір ғана пәнді оқытушы емес, сонымен бірге тәрбиеші, ментор, көшбасшы ретіндегі рөлі артып келе жатқандықтан, қабілет картасы осы барлық рөлдер бойынша нақты критерийлер мен көрсеткіштерді қамтуы қажет.

Бұдан басқа, қабілет картасын әзірлеу кезінде мұғалімнің рефлексивті қабілеттеріне ерекше мән беру маңызды. Мұғалім өзінің кәсіби қызметін үнемі сараптап, артықшылықтары мен әлсіз жақтарын өздігінен анықтауға дағдылануы тиіс. Рефлексияның дамуы педагогты үздіксіз өзін-өзі жетілдіруге итермелейді. Бұл бағытта, мысалы, әр тоқсан сайын мұғалім өз сабақтарының видеоаналитикасын жасап, жіберілген қателерді және жақсы тәжірибелерді талдап отыруға міндетті болуы мүмкін.

Ұстаздардың қабілет картасын дамытуда педагогикалық этика және кәсіби жауапкершілік те негізгі критерийлердің бірі ретінде қаралуы тиіс. Мұғалім білім беру үрдісінде әділдік, адалдық, баланың құқығын құрметтеу сияқты негізгі құндылықтарды ұстануы керек. Әсіресе, эмоционалдық интеллект пен дағдарысты жағдайларда дұрыс шешім қабылдау қабілеті қазіргі заман мұғаліміне қойылатын басты талаптардың біріне айналды.

Қабілет картасының құрылымы мультидисциплинарлы сипатта болғаны дұрыс. Бұл дегеніміз, картада педагогиканың, психологияның, менеджменттің, коммуникацияның және цифрлық технологиялардың негізгі элементтері біріктірілуі тиіс. Мұғалімнің ақпараттық сауаттылығы, медиатехнологияларды қолдану деңгейі, киберқауіпсіздік ережелерін сақтау білігі сияқты қабілеттері де бағалау жүйесіне енуі қажет. Осы арқылы ұстаз тек пәнді оқытушы емес, XXI ғасырдың бәсекеге қабілетті азаматын тәрбиелеуші кәсіби маман ретіндегі бейнесін толық ашатын болады.

Сонымен бірге, қабілет картасы педагогтің инклюзивті білім беру ортасындағы қабілеттерін де бағалауға мүмкіндік беруі керек. Әртүрлі білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істей алу, жеке білім беру маршруттарын құрастыру, әлеуметтік бейімделуге көмек көрсету сынды аспектілер қазіргі кезде әлемдік білім беру жүйесінің негізгі талаптарының қатарына енді. Сондықтан ұстаз қабілет картасында инклюзивті оқыту саласындағы құзыреттілігін де көрсетіп, тұрақты дамытып отыруға ұмтылуы қажет.

Ұстаздардың қабілет картасын тиімді енгізу үшін мемлекет тарапынан да жүйелі қолдау шаралары қажет. Әр деңгейдегі білім беру ұйымдарында арнайы жұмыс топтарын құрып, мұғалімдерге қабілет картасының маңызын түсіндіру, оны қолдану бойынша практикалық тренингтер өткізу ұсынылады. Сонымен қатар, педагогтердің қабілет картасы бойынша жинаған көрсеткіштері олардың мансаптық өсуіне, кәсіби дамуына және еңбекақы жүйесіне тікелей ықпал етуі қажет. Бұл ұстаздардың карта жүргізуге деген мотивациясын арттырады.

Болашақта ұстаздардың қабілет картасы білім беру сапасын арттырудағы негізгі индикаторлардың біріне айналуы мүмкін. Әр мектеп өзінің педагогикалық құрамының қабілет карталарының жиынтық көрсеткішін сараптай отырып, оқу бағдарламаларын, әдістемелік қызметтерді және педагог кадрларды дамыту стратегиясын жүйелі түрде құра алады. Бұл тәсіл жалпы ұлттық білім беру сапасын арттыруға нақты үлес қосады.

Ақпараттық технологиялардың жылдам дамуы ұстаз қабілет картасын автоматтандырылған платформаларда жүргізуге мүмкіндік береді. Арнайы мобильді қосымшалар, жасанды интеллект элементтері мұғалімнің сабақ өту стилін, оқушылармен өзара іс-қимылын, цифрлық ресурстарды қолдану жиілігін автоматты түрде сараптап, картаны толықтыруға көмектеседі. Бұл уақытты үнемдеп қана қоймай, педагогикалық қызметке объективті көзқарасты қалыптастырады.

Қорытындылай келе, ұстаздардың қабілет картасы – білім беру саласындағы сапалы өзгерістерге бастайтын инновациялық құрал. Ол ұстаздарға өздерінің кәсіби мүмкіндіктерін тереңірек түсінуге, өзін-өзі жетілдіруге бағыт береді. Сонымен қатар, білім беру ұйымдарының кадрлық саясатын жақсартуға, оқушыларға сапалы білім беру ісін жүйелі түрде арттыруға ықпал етеді. Қабілет картасы арқылы әрбір ұстаз өзінің даму жолында нақты мақсаттар қойып, оларды кезең-кезеңімен жүзеге асыруға мүмкіндік алады.

Егер Қазақстан осы бағытта жүйелі жұмыс жүргізіп, педагогтардың кәсіби дамуын қолдауға барлық қажетті жағдай жасаса, онда ұлттық білім беру жүйесі жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттырып, болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына берік негіз қалады. Себебі сапалы білімнің өзегі – жоғары қабілетті, өз ісіне жан-тәнімен берілген мұғалімдер.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. (2021). «Орта білім беру мазмұнын жаңарту тұжырымдамасы». Нұр-Сұлтан: ҚР БҒМ.

2. Храпченков, Г. М. (2019). *Педагогика: теория и практика*. Мәскеу: Академический проект.

3. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы. (2020). «Білім беру жүйесіндегі цифрландыру үрдістері». Нұр-Сұлтан.

4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілген «Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы». Нұр-Сұлтан: ҚР Үкіметі.

ДИАЛОГТЫҚ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Сармурзина Гулбану Оналбаевна
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы «№13 гимназиясы» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру, сыни ойлауын дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Осы мақсатта диалогтік оқытуды сабақта қолдану үлкен жетістіктерге қол жеткізеді. Диалогтік оқыту- мұғалім мен оқушы және оқушылардың өзара белсенді қарым- қатынасына негізделген оқыту тәсілі. Бұл әдіс оқушылардың ойлау қабілетін дамытуға, білімді терең меңгеруге және өзара түсіністікке бағытталған.

Диалогтік оқытудың мәні мен маңызы: Диалогтік оқыту барысында оқушылар өз ойларын еркін білдіріп, пікір алмасуға қатысады. Бұл әдіс оқушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін арттырады, сөйлеу, тыңдау және жазу дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, диалогтік оқыту оқушылардың бір-бірімен және мұғаліммен тиімді қарым-қатынас орнату қабілетін күшейтеді. Ғылыми зерттеулерге сүйенсек, диалогтік оқыту оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың білім деңгейінің өсуіне әсер етеді.

Диалогтік оқытудың тиімділігі:Мерсер мен Литлтон: «Диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосады».

Мерсер мен Литлтонның пайымдауынша, диалогтік оқыту оқушылардың берілген тақырыпты тереңірек түсінуіне мүмкіндік береді.

Диалогтік оқытудың түрлері:Мерсердің зерттеуіне сәйкес, диалогтік оқытудың үш түрі сипатталған:

1. Әңгіме-дебат: Оқушылар бәсекеге қабілетті, басқа адамдардың көзқарасын қабылдауды қаламайды.

2. Кумулятивтік әңгіме: Идеялар қайталанады және жасалынады, бірақ үнемі мұқият бағалана бермейді.

3. Зерттеушілік әңгіме: Әркімнің идеясы пайдалы деп саналғанымен, мұқият бағалау жүреді, топтағы қатысушылар келісімге келуге тырысады.

Әңгіме-дебат:1.Ой- пікірлерде үлкен алшақтық болады және әрқайсысы өз шешімдерінде қалады.

2. Ресурстарды біріктіруге бағытталған аздаған талпыныс жасалады.

3. Қарым-қатынас көбіне **“Иә , бұл солай”, “Жоқ, олай емес”** деген бағытта жүзеге асады.

4. Орта бірлесуден гөрі, көбіне бәсекелестікке бағытталған.

Кумулятивтік әңгіме:1.Айтылған пікірлермен тыңдаушыларды әрқайсысы механикалық түрде келісе береді.

2.Әңгіме білім алмасу мақсатында жүргізілгенімен, оған қатысушылар өзгелер ұсынған қандай да болсын идеяларды төзімділікпен тыңдайды.

3. Идея қайталанады және жасалынады, бірақ үнемі мұқият бағалана бермейді.

Зерттеушілік әңгіме:1.Әркім ақылға қонымды мәлімет ұсынады;

2. Әркімнің идеясы пайдалы деп саналғанымен, мұқият бағалау жүргізіледі;

3.Қатысушылар бір-біріне сұрақ қояды;

4. Қатысушылар сұрақ қояды және айтқандарын дәлелдейді, осылайша әңгімеде дәлелдеме «көрінеді»;

5. Топтағы қатысушылар келісімге жетуге тырысады (олар келісімге келуі де, келмеуі де мүмкін, ең бастысы-келісімге ұмтылу.

Диалогтік оқытуда сұрақ қою маңызды орын алады.

Сұрақтың түрлері:төмен деңгейдегі, жоғары деңгейдегі.

Сұрақ қою техникасы: түткі болу, сынақтан өту, қайта бағытттау.

Түрткі болу: сұрақты қарапайым етіп қою, өткенді пысықтау.

Сынақтан өту: толық жауап беруге, ойын толық айтуға итермелейді. «Сіз мысал келтіре аласыз ба?» деген сұрақтармен бағыттайды.

Қайта бағыттау: Сұрақты басқа оқушыларға бағыттайды.«Көмектесе алатындарың бар ма?» деген сұрақ қойылады.

Диалогтік оқытудың артықшылықтары:

1. Оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттырады. Диалогтік оқытуда оқушылар пассивті тыңдаушы емес, оқу үдерісінің белсенді қатысушысы болады.

2. Сөйлеу және ойлау қабілеттерін дамытады. Диалог арқылы оқушылар өз ойларын нақты әрі дұрыс жеткізуге үйренеді, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады және сыни ойлау қабілетін жетілдіреді.

3. Қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдыларды нығайтады. Диалогтік оқыту оқушылардың өзара түсіністігін, бір-біріне деген құрметін арттырып, ұжымдық жұмыс жасауға үйретеді. Бұл олардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді.

4. Терең түсінік пен ұзақ мерзімді есте сақтауды қамтамасыз етеді.Мағыналы талқылаулар мен зерттеушілік әңгімелер оқушылардың оқу материалына тереңірек үңілуіне, жаңа идеяларды зерттеуіне және білімді ұзақ мерзімге есте сақтауына көмектеседі.

5. Оқушылардың өз-өзіне сенімділігін арттырады. Диалогтік оқыту барысында оқушылар өз пікірлерін ашық айтуға, қателесуден қорықпауға үйренеді. Бұл олардың өз-өзіне деген сенімділігін нығайтады.

6. Мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестікті жақсартады. Диалогтік оқыту мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты нығайтып, оқу үдерісін бірлесіп жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың оқуына оң әсер етеді. Диалогтік оқыту оқушылардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етіп, білім сапасын арттыратын тиімді әдіс болып табылады.

Диалогтық оқытуда қолданылатын әдістер:

«Ақылдың алты қақпағы» әдісі:

Әңгіме қалай аталады?Ол кімге қатысты айтылған? Әңгімені жазған кім?

Аланды сипатта.Ол алдына қандай мақсат қойды?Нені армандаған?

Аланның өмірінде қандай қиындық болды?

Аланның әкесінің соңғы сөзінде қандай мән бар?

Аланның әкесінің ақылы туралы сен не ойлайсың?

Аланның іс әрекетінен не үйрендің?

Антиципация. Мәтіндегі түсіп қалған сөздерді мағынасына сай қойыңдар.

АВТОБУСТА

Ә. Шынбатыров.

Автобус тоқтайтын _____келдік. Көп ұзамай көк _____ келіп тоқтай қалды. Екі ---------- бірден ашылды. . Адам да көп. Бірі мінсе, бірі -------____ жатты. Алдыңғы-------- апам екеуміз ішке кірдік.

- Мұнда _____, - деп, менен үлкендеу екі бала анама орын ұсынды.

– Рахмет, _____, - деді анам отырып жатып.

– Ана, _____ не үшін айттыңыз?

– Кішіпейілдігі үшін. Сен де солардай бол. Үлкенді_____.

Сонда үлкендер саған да _____ айтатын болады. Сәлден кейін базарға кеттік.

1.Тақырыптың негізгі ойын анықтаңдар.

2. Анасы не үшін рахмет айтты?

3. Өзің үлкендерге орын бересің бе?

Сөздерді оңнан солға қарай жылдам оқу.

Йағрот, қарыпаж, патік, нішрегөк, қызаж,

Назарды жылдам ауыстыруға арналған жаттығу. Әріптерді (сөздерді) табу.

• А к ғ н ұ р ы а д а н а с ш л а

• ы б қ о ң ы р щ ф ә і ұ қ

• г с м ы н м е к т е п ц в қ ғ ү б а л к

Баланың қиялын дамытуға арналған жаттығу. Берілген сөздермен әңгіме құрастыр.

Үкі, піл, ыдыс, сыйлық, кітап, шұлық, қасық, орамал, айна, сақина.

Диалогтік оқыту нәтижесі:

1. Пікірлерді зерттеуге талпынады.
2. Жаңа білімдерімен бөлісуде белсенділік танытады .
3. Өзгенің пікірін өзгертуге дайын болады.
4. Оқушылар орынды сұрақ қояды.
5. Қызығушылық танытады.
6. Дәлелдер іздейді
7. Оқушылардың өз бетімен оқуға ынтасы артады.

Елімізідің болашағы- білімді ұрпақ. «Қыран түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талмас талап сыйлайды» Әрбір ұстаз білімді ұрпақ әрбиелеу үшін аянбай еңбек еткенде нәтижеге қол жеткізе алады.

Диалогтік оқыту әдісі оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың білім сапасын жақсартуға ықпал етеді. Бұл әдіс арқылы оқушылар өз ойларын еркін білдіріп, пікір алмасуға қатысады, сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін арттырады. Сондықтан диалогтік оқыту қазіргі білім беру жүйесінде маңызды орын алады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ерменова Қ. «Диалогтік оқытуға жаңа көзқарас» Kitaphana.kz 2016 жыл
2. Alexander, R. Towards Dialogic Teaching: Rethinking Classroom Talk (4-th ed.). Dialogos, 2008.
3. Mercer, N., & Littleton, K. Dialogue and the Development of Children's Thinking: A Sociocultural Approach. Routledge, 2007.
4. Wegerif R. Dialogic: Education for the Internet Age. Routledge, 2013.
5. Barnes, D., & Todd, F. Communication and Learning Revisited: Making Meaning through Talk. Open University Press, 1995.
6. Ur, P. 100 Teaching Tips. Cambridge University Press, 2016.

ТҰЛҒА ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ: ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ КЕЙІПКЕРЛЕР ӘЛЕМІ

Сейтханова Бахыт Тулегеновна

Титов атындағы №20 мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі,

Шымкент қаласы, Қазахстан

Аннотация

Қазақ әдебиетіндегі көрнекті кейіпкерлерді зерттеу арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтармен таныстырып, тілдік қорын байытуға, әдеби талдау жасау дағдыларын дамытуға бағытталған.Әдеби шығармалардың талдауына, кейіпкерлердің образын ашуға,олардың іс-әрекетіне баға беруге,шығарманың идеялық мазмұнын түсінуге баса назар аударылған.Ұсынылған тақырыптар мен әдістемелік тәсілдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін,сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік

береді.Сонымен қатар оқушыларды ұлттық құндылықтармен, мәдени мұрамен таныстыру,патриоттық сезімдерін ояту.

Тірек сөздер: кейіпкерлер,тілдік қор,құндылықтар,мәдени мұра,,мазмұн

Әдебиет – адамзат тарихы мен мәдениетінің айнасы, қоғамның әлеуметтік-саяси ахуалын, халықтың рухани дүниесін көрсететін құдіретті күш. Әдеби шығармаларда тұлға мен образ арқылы автор өз идеясын, көзқарасын білдіреді, оқырманға әсер етіп, ой қозғайды. Тұлға – нақты тарихи адам, ал образ – әдеби шығармадағы шартты бейне, белгілі бір идеяны, мінезді, типті көрсетеді. Әдебиетте тұлғаның өмірі мен қызметі шығарманың сюжетіне арқау болып, образ арқылы оның ішкі дүниесі, құндылықтары ашылады. Әдебиеттегі тұлға мен образдың өзара байланысы шығарманың көркемдік құнын арттырып, оқырманға әсер ету күшін арттырады.

Абай Құнанбаев. Абай – даналық символы

Абай Құнанбаев – қазақ халқының ұлы ақыны, ағартушы-философы, композитор, аудармашы, қазақ жазба әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі. Абайдың шығармашылығы қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына зор ықпал етті. Абай өз өлеңдері мен қара сөздерінде адамгершілік, әділдік, білім, өнер, еңбекқорлық сияқты мәселелерді көтеріп, халықты оқуға, білім алуға, өнерге ұмтылуға шақырды. Абай – қазақ халқы үшін даналықтың, ақыл-ойдың, адамгершіліктің символы. Абай мұрасы – қазақ халқының рухани қазынасы.

Абайдың “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасының кейіпкерлері

“Сегіз аяқ” – Абайдың 1889 жылы жазылған өлеңі. Өлең сегіз жолдан тұратын шумақтардан құралған және әр шумақта белгілі бір ой, сезім, көңіл-күй білдіріледі. “Сегіз аяқ” – Абайдың философиялық, әлеуметтік, моральдық көзқарастарын көрсететін шығарма. Өлеңде ақын өмірдің мәні, адамның қоғамдағы орны, жақсылық пен жамандық, ақыл мен надандық сияқты мәселелерді көтереді.

“Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасындағы кейіпкерлерді шартты түрде екі топқа бөлуге болады:

1. **Оң кейіпкерлер:** Ақылды, білімді, еңбекқор, адамгершілігі мол адамдар. Бұл кейіпкерлер арқылы Абай оқырманға жақсылыққа ұмтылуға, білім алуға, еңбек етуге шақырады.
2. **Теріс кейіпкерлер:** Надан, жалқау, ақылсыз, адамгершіліксіз адамдар. Бұл кейіпкерлер арқылы Абай оқырманды жамандықтан аулақ болуға, надандықпен күресуге шақырады.

“Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасында Абай адамның ішкі дүниесіне, оның жақсы және жаман қасиеттеріне терең үңіледі. Ақын өлеңдері арқылы оқырманға өзін-өзі тануға, өмірдің мәнін түсінуге, жақсылыққа ұмтылуға көмектеседі.

Қорытынды

Әдебиеттегі тұлға мен образ арқылы автор өз идеяларын, көзқарастарын жеткізеді, оқырманға әсер етіп, ой қозғайды. Абай Құнанбаев – қазақ халқының ұлы ақыны, даналықтың символы. Абайдың “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасы – ақынның философиялық, әлеуметтік, моральдық көзқарастарын көрсететін шығарма. Өлеңде Абай адамның ішкі дүниесіне, оның жақсы және жаман қасиеттеріне терең үңіледі. Ақын өлеңдері арқылы оқырманға өзін-өзі тануға, өмірдің мәнін түсінуге, жақсылыққа ұмтылуға көмектеседі.

Мәтінге негізделген 7 сұрақ:

1. Әдебиет дегеніміз не және оның қандай күші бар?
2. Әдеби шығармадағы тұлға мен образдың айырмашылығы неде?
3. Абай Құнанбаев кім және оның қазақ әдебиеті мен мәдениетіне қосқан үлесі қандай?
4. Абай өлеңдері мен қара сөздерінде қандай мәселелерді көтереді?
5. “Сегіз аяқ” өлеңі қандай жылы жазылды және оның негізгі идеясы қандай?
6. “Сегіз аяқ” өлеңдер топтамасындағы кейіпкерлерді қандай екі топқа бөлуге болады және олардың сипаттамасы қандай?
7. Абай өлеңдері оқырманға қандай әсер етеді және неге шақырады?

Ыбырай Алтынсарин. Ыбырай – ұстаз, ағартушы. “Қазақ байы” әңгімесіндегі кейіпкерлердің образы.

Ыбырай Алтынсарин. Ыбырай – ұстаз, ағартушы

Ыбырай Алтынсарин (1841-1889) – қазақ халқының көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы, этнограф, қоғам қайраткері. Ол қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашып, оқулықтар жазды, қазақ әдебиетінің дамуына зор үлес қосты. Ыбырай Алтынсарин – қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі. Оның әңгімелері мен өлеңдері жастарды білім алуға, еңбек етуге, адамгершілік құндылықтарды сақтауға шақырады. Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқы үшін білім мен ағартудың символы.

“Қазақ байы” әңгімесіндегі кейіпкерлердің образы

“Қазақ байы” – Ыбырай Алтынсариннің танымал әңгімелерінің бірі. Әңгімеде қазақ қоғамындағы байлардың өмір салты, адамгершілік қасиеттері және қоғамға пайдасы туралы мәселелер көтеріледі. Әңгімедегі кейіпкерлердің образы арқылы автор байлықтың маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді.

“Қазақ байы” әңгімесіндегі негізгі кейіпкерлер:

- **Қазақ байы:** Әңгімедегі басты кейіпкер – бай адам. Ол байлығын ақылмен, еңбекпен тапқан, қоғамға пайдасы тиетін істерге жұмсайтын адам. Бай өзінің байлығын кедейлерге көмектесуге, мектептер мен ауруханалар салуға, жолдарды жөндеуге жұмсайды. Бай – адамгершілігі мол, ақылды, білімді адам. Ол өзінің байлығымен қоғамға үлгі болады.
- **Кедейлер:** Әңгімеде кедейлердің өмірі ауыр, қайғылы жағдайда суреттеледі. Олар байдың көмегіне мұқтаж, білім алуға, жақсы өмір сүруге ұмтылады. Кедейлер – еңбеккор, шыдамды, қайырымды адамдар. Олар байға алғысын білдіріп, оның жақсылығын ешқашан ұмытпайды.
- **Жалқаулар:** Әңгімеде жалқаулардың өмірі бейшара, мағынасыз болып көрсетіледі. Олар еңбек етпей, дайын асқа ие болғысы келеді, бірақ мұндай өмір оларды бақытты ете алмайды. Жалқаулар – ақылсыз, надан, адамгершіліксіз адамдар. Олар қоғамға зиянын тигізеді.

“Қазақ байы” әңгімесінде Ыбырай Алтынсарин байлықтың адам өміріндегі маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді. Автор оқырманды байлықты ақылмен, еңбекпен табуға, оны қоғамға пайдалы істерге жұмсауға шақырады.

Қорытынды

Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы. Ол қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашып, оқулықтар жазды, қазақ әдебиетінің дамуына зор үлес қосты. “Қазақ байы” әңгімесінде Ыбырай Алтынсарин байлықтың адам өміріндегі маңызын, оны дұрыс пайдаланудың қажеттілігін көрсетеді. Автор оқырманды байлықты ақылмен, еңбекпен табуға, оны қоғамға пайдалы істерге жұмсауға шақырады.

Ақиқат/Жалған тапсырмасы

Нұсқау: Төмендегі тұжырымдарды мұқият оқып шығыңыз. Егер тұжырым мәтінге сәйкес келсе, “Ақиқат” деп, ал сәйкес келмесе, “Жалған” деп жазыңыз.

1. Ыбырай Алтынсарин тек қана ақын болған. (Жалған)
2. Ыбырай Алтынсарин қазақ балаларына арнап алғашқы мектептер ашты. (Ақиқат)
3. “Қазақ байы” - Ыбырай Алтынсариннің ең танымал романы. (Жалған)

4. “Қазақ байы” әңгімесінде байлықты дұрыс пайдаланудың маңыздылығы көрсетілген. (Ақиқат)

5. “Қазақ байы” әңгімесіндегі бай өзінің байлығын тек өзінің қажетіне жұмсайды. (Жалған)

6. Әңгімедегі кедейлер байға алғысын білдірмейді. (Жалған)

7. ЫБырай Алтынсарин оқырманды жалқаулыққа шақырады. (Жалған)

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әуезов М. Әдебиет тарихы. – Қызылорда.1927.– 341 б. – кітап

2. 2.Қазақ халық әдебиеті: көп томдық/Құрастырып,түсініктерін жазған М.Құмарова.-Алматы: Жазушы.-Тақырып алдында: Қазақ ССР Ғылым академиясы М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты.Т.3: Батырлар жыры/жауапты шығарушы Ж.Әбішев .-1987.-304бет

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Серікбаева Айгүл Болатқызы

«Ақтөбе облысының білім басқармасы Байғанин ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Қарауылкелді» бөбекжай-балабақшасы» КММ тәрбиешісі

Ал қазіргі таңда білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, білікті маман болу мүмкін емес. Елбасының «Болашақтың берік іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауында «Әлеуметтік жаңғырту – жаңа әлеуметтік саясат деген айдармен айқындалып, өмір бойы білім алу әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» - деп жазылған. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау болып отыр.

«Ұстаздың биігі ойлана қарасаң биіктей береді, үңіле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң қарсы алдыңда, айналсаң артыңда тұрғандай» – деп Сократ айтқандай Егеменді еліміздің алдыңғы қатарлы отыз мемлекеттің қатарына қосылуға табандылықпен жылжу саясаты қоғамымыздың барлық саласында түбегейлі өзгерістер енгізіп, жаңа талаптар қойылып отыр. Соның ішінде болашақ ұрпаққа әлемдік деңгейде білім беру мақсатына орай білім мазмұнына жаңаша қарау – басты міндеттердің бірі. Қазіргі кезде білім берудің жаңа жүйесінің жасалынуы, білім мазмұны мен әдіс-тәсілдерінің жаңаруы бәсекелестікке қабілеті мол, шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді.

Сапалы білім – ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Бүгін мектеп партасында отырған бүлдіршіндер ертең ел тағдырын шешетін азаматтар. Олардың сапалы білім алуын бүгін қамтамасыз ету –мұғалімнің басты міндеті.

Ал қазіргі таңда білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, білікті маман болу мүмкін емес. Елбасының «Болашақтың берік іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауында «Әлеуметтік жаңғырту – жаңа әлеуметтік саясат деген айдармен айқындалып , өмір бойы білім алу әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» - деп жазылған. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Ғылыми тілмен айтқанда «иновациялық процесс» немесе «педагогикалық жаңалықтарды енгізу»деп аталады. Инноватика ұғымының мәні латынның «in -novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту,өзгерту,жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді.

Иновациялық білім беру құралдарына : аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мултимедиялық құрал, электрондық оқулықтар және тағы басқалары

жатады. . Интерактивті тақта сабаққа қатысушылардың барлығының ойын бір ортаға жинақтап ,қажет ақпаратты өңдеу арқылы жалпыланған ақпараттық біліктілікті қалыптастыратын тиімді құрал болып табылады. Интерактивті тақтаны қолданудың тиімділігі шексіз.Осындай құралдардың бірі – мултимедиялық оқулықтарды сабақта пайдалану оқу іс -әрекеттерінің жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда мұғалім әр оқу іс-әрекеттерін өтер алдында жиі-жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді.Ал мультимедиялық оқулықтар арқылы мұғалім уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады , екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік береді , сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-әрекетіне белсенділігін арттыра түседі.

Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі – баланың оқыта отырып, ой еркіндігін, белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Әр мұғалім өз сабағының –көшбасшысы.Көшті қалай бастап алып жүрем десе де өз еркі. Ал көшті дұрыс бағыттай білу ол шеберлігіне байланысты. Педагогикалық технологияда ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым-қатынасы болып табылады. Қарым-қатынас жасауда үлкендер жағынан балаға мынадай жағдай туғызу қажет.

«Бала біздің болашағымыз, қоғамыздың азаматы».

Оның мақсаты: Баланы жеке тұлға етіп қалыптастыру.

Қазіргі таңдағы білім беру технологиясының қатарына мыналар кіреді:

-Денсаулық сақтау технологиясы.

-Жобалы-іс шығармашылығы.

-Ізденіс-шығармашылық технологиясы.

-Қатынастық-ақпараттық технология

-Жеке тұлғаға бағыттау технологиясы.

-Ойын технологиясы.

-Триз технологиясы

Денсаулық сақтау технологиясының мақсаты: Баланың денсаулығын нығайтуға,білім дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту ұйымдары,баланың денсаулығы мен оның дене бітімінің қалыптасуына үлкен үлес қосады.

Қазіргі таңда адамдардың даму жағдайында оның денсаулығын қалыптастыруда реттік жүйесіз мүмкін емес.

Денсаулық сақтау технологиясы мынадай топтарға жіктеледі:

Әдістемелік-профилактикалық: медбикенің жетекшілігі мен медициналық талаптардың нормасына байланысты. Медициналық құралдарды қолдану және балалардың тамақтануын қадағалау, алдын алу іс-шараларын жүргізу.

Сауықтыру-шынықтыру: бұл балалардың денсаулығын нығайтып, шынықтыруға бағыттау. Физикалық дамуының сапасын жақсартуда шынықтыру, тыныс алу жаттығулары жатады.

Жобалау шығармашылық технологиясы.

Мақсаты: Әлеуметтік тұлғалық тәжірибені дамыту және байыту.

Тәрбиешілер өз іс әрекеттерінде жобалау технологиясын қолданады.

Жобалау классификациясы «Ойын түрінде» барлық топтың қатысуымен өткізілетін сабақтар

(ойындар, ұлттық билер, драматизациялау, әр түрлі көңіл көтерулер)

«Баяндау» Балалар өз сезімін көркемдеп,музыка арқылы,ауызша,жазбаша,жеке дауыста жеткізуді үйренеді.

«Құрастыру» анық пайдалы заттарды жасауға бағытталған;

(құс ұясы, гүлзарлар құрылымы.)

Ұлы педагог Ушинский: «Бала балқытылған алтын, оны қандай қалыпқа салып құям десе де мұғалімнің қолында» дегені әр ұстазға қойылар үлкен сын деп ұғамын, ал ақпараттық- коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру оң ықпалын беріп отыр.

Елді өсіретін де, елді төмен түсіретін де – білім. Сондықтан қолда бар амалдарды тиімді пайдана білу сіз бен біздің үлесімізде, құрметті әріптестер!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жаңа технологияны қолдану.«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту»

2. Оқу-тәрбие үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі. «Информатика негіздері», 2008 №4

3. Н.Ә. Назарбаевтың «Келешектің берік іргесін бірге қалаймыз»халыққа жолдауы .2011ж.

4. Мултимедиялық құрал. «Оқыту-тәрбиелеу технологиясы» 2014 №3

ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: ИИ — УГРОЗА ИЛИ ПОМОЩНИК ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ?

Сисенова Клара Туралиевна
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы,"Қарауылкелді орта мектебі" КММ
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ИИ стремительно меняет облик образования, открывая новые горизонты для обучения, благодаря адаптивным технологиям и персонализированным программам. В нашем интервью мы поговорили с Игорем Сенюшиным, руководителем направления R&D в ЦАРКА, об обучении детей и роли искусственного интеллекта (ИИ) в развитии их технических навыков и мышления. Игорь поделился своим мнением о важности раннего знакомства с ИИ и современными технологиями, подчеркивая их влияние на будущее поколение. В этом контексте важно исследовать, как использование ИИ может не только облегчить процесс усвоения знаний, но и сделать его более увлекательным и эффективным.

Искусственный интеллект станет надежным помощником для педагогов, облегчая выполнение рутинных задач, таких как составление методических материалов и отчетов. Тем не менее, сам процесс обучения требует человеческого участия, особенно когда речь идет о мотивации и воспитании учеников.

Примеры из Мексики и США показывают, что ИИ может успешно выполнять функции наставника, предоставляя индивидуальные рекомендации и поддержку. Но при этом именно преподаватель остается ключевым звеном, которое вдохновляет и поддерживает интерес учеников к учебе.

Таким образом, ИИ не заменит учителей, а станет их ценным союзником. Это позволит педагогам сосредоточиться на более важных аспектах обучения, таких как эмоциональное развитие и формирование критического мышления у студентов.

Один из известных примеров — стартап CodiPlay, который уже получил признание за пределами Казахстана. Кроме того, в стране работают талантливые педагоги и образовательные программы, например, Artision Education – помогают изучать программирование, электронику и физику, TSARKA Academy – для обучения кибербезопастности в разном возрасте и курсы, которые мы реализуем с Cyber Formula 3. Цель последнего курса — познакомить детей с разными профессиями в IT через практические примеры.

Оптимальный возраст для начала обучения IT-навыкам зависит от ребенка, его интересов и уровня развития, но в среднем можно сказать, что основные IT-навыки дети могут начинать осваивать уже с 5-6 лет. На этом этапе важно не углубляться в технические

детали, а познакомить ребенка с компьютером, его возможностями и базовыми принципами работы. Например, многие программы и платформы предлагают игры, которые учат основам логики и мышления — навыков, которые являются фундаментом для программирования. В таком возрасте детям полезно развивать интерес к технологиям в игровой форме, когда они начинают понимать, что такое алгоритмы и последовательность действий.

Начиная с 7-8 лет, дети могут переходить к простым языкам программирования, таким как Scratch, который помогает им визуализировать процессы и создавать свои первые программы. Этот подход укрепляет их способности к решению задач и развивает креативное мышление. Важно, чтобы обучение IT-навыкам не перегружало ребенка, поэтому программы должны быть адаптированы к его возрасту и уровню подготовки.

В целом, главное — это поддерживать интерес ребенка к IT и не навязывать обучение, а наоборот, предлагать возможности для самостоятельного исследования и творчества. Подход к обучению должен быть последовательным и увлекательным, чтобы ребенок мог развивать навыки естественно и с удовольствием.

Возможно, программирование станет базовым навыком, как знание Excel и Word. В начальных классах стоит развивать для начала логическое мышление, а программирование можно уже внедрять с 5-7 классов. Это позволит ученикам видеть реальные перспективы в разных сферах IT.

Сейчас в школьных программах уже появился Python, вытеснив такие языки, как Basic и Pascal. Это прогрессивное изменение. Для внедрения новых подходов нужно взаимодействие школ с представителями индустрии, чтобы быстрее адаптироваться под современные реалии.

STEM-навыки крайне важны, особенно с учетом популярности инженерных специальностей. При этом мне нравится расширенная концепция STEAM, включающая «A» (Arts). Искусство и дизайн помогают лучше понять механизмы создания удобных и полезных продуктов. Интеграция искусства позволяет будущим разработчикам учитывать не только технические аспекты, но и восприятие пользователей, делая продукт более привлекательным и интуитивным. Такой подход формирует лидеров, которые могут создавать не только функциональные, но и эстетически приятные и удобные решения, что становится ключевым в конкурентном технологическом мире.

Один из частых мифов — что технологии слишком сложны или что IT ограничено только программированием. Мы стремимся показать, что профессий в сфере IT гораздо больше, и все они требуют различных навыков и компетенций. Помимо программирования, IT охватывает такие направления, как дизайн, аналитика данных, управление проектами и бизнес-навыки. Важно, чтобы дети понимали: независимо от их интересов и талантов, IT-сфера может предложить им подходящие возможности для раскрытия их потенциала и творчества.

Существует несколько устойчивых заблуждений, которые могут отпугнуть детей от выбора профессий в электронике и приборостроении. Один из таких мифов — что это направление слишком сложное. Это действительно трудоемкий путь, иногда более сложный, чем, например, программирование на Python. Но наиболее вредным мифом является утверждение, что такие профессии никому не нужны и что мы, как страна, в этом направлении уже не сможем «догнать». Подобные стереотипы, к сожалению, часто слышны от представителей профессии «старой закалки», — радиолюбители или те, преподает в этой сфере десятилетиями и не видит значительных изменений. Однако реальность такова, что сейчас — как раз лучшее время для развития в этой области. Порог сложности создания и производства устройств снижается, а спрос на разработки, сделанные в Казахстане, наоборот, растет.

В первую очередь, это логическое и критическое мышление, умение учиться и планировать свое время. Ребёнок должен уметь анализировать информацию и проверять её, что становится особенно актуальным в общении с ИИ. Критическое мышление помогает избегать влияния потенциальных ошибок ИИ, и это навык будущего, учитывая, как

стремительно развивается бизнес на основе ИИ. Планирование помогает правильно расставлять приоритеты и выстраивать траекторию своего профессионально и личного роста.

Онлайн-курсы и платформы станут важной частью образования, особенно с учетом того, как быстро меняется мир. Вероятно, они войдут в нашу жизнь так же как сериалы: кто-то будет смотреть сериалы, а кто-то изучать новый материал на онлайн-курсах. Сегодня многие люди меняют специальность, благодаря курсам и интенсивам, и тренд на онлайн-образование только усиливается. Мы видим появление "атомарных" курсов, которые дают конкретные знания — от работы с библиотеками до узкоспециализированных инструментов. Это позволяет постепенно расширять навыки и становиться более компетентным профессионалом.

Однако важность офлайн-образования тоже нельзя недооценивать. Когда студент учится в окружении единомышленников, это поддерживает его мотивацию и позволяет обмениваться знаниями и опытом. Онлайн-курсы же часто лишены этой социальной составляющей. Поэтому формирование здорового сообщества, где можно задать "глупый" вопрос, очень важно для того, чтобы люди чувствовали себя уверенно. Мы в ЦАРКА также стремимся развивать такие сообщества, в этом году на ежегодной конференции KazHackStan мы посвятили отдельный трек, где весь день спикеры рассказывали про разработку электронных устройств, стараемся поддерживать образовательные инициативы коллег по индустрии, проводить лекции и рассказывать личный опыт на встречах, где люди могут не только получать информацию от нас, но и обсуждать практические аспекты с профессионалами индустрии.

ЗАМАНАУИ ТАЛАПТАР КОНТЕКСТІНДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАНСАП ЖОЛЫ

Сыдыкова Сауле Акажановна
Абай облысы, Семей қаласы «№35 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
тарих және география пәндерінің мұғалімі:

Кіріспе

Қазіргі әлемде білім беру жүйесі үнемі өзгеріп, дамып отырады. Бұл өзгерістер қоғамның әлеуметтік-экономикалық, технологиялық және мәдени салаларындағы жаңа талаптарға байланысты туындайды. Осыған орай, мұғалімдерге қойылатын талаптар да артып, олардың мансап жолы да күрделене түсуде. Бұл баяндамада біз заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолының негізгі кезеңдерін, мұғалімдердің кәсіби даму бағыттарын және олардың алдында тұрған мүмкіндіктер мен қиындықтарды қарастырамыз. Қазіргі XXI ғасырда білім беру жүйесі бұрын-соңды болмаған өзгерістерге ұшырауда. Цифрлық трансформация, ақпараттық қоғамның дамуы, оқушылардың қажеттіліктерінің өзгеруі және жаһандық сын-қатерлер – барлығы педагогика саласына жаңа талаптар қойып отыр. Осы жағдайларда педагогикалық мамандық тек білім беруші маман болудан гөрі, шығармашыл, икемді, көшбасшы тұлға болуды қажет етеді.

Педагогтың кәсіби мансабы — бұл үздіксіз даму жолы. Ол жеке тұлға ретінде де, кәсіби маман ретінде де өсуді қамтиды. Бүгінде педагог өз жұмысында тек дәстүрлі әдістермен шектелмей, заманауи технологиялар мен әдіснамаларды қолдануы керек. Сонымен қатар, кәсіби біліктілік пен құзыреттілік, цифрлық сауаттылық, эмоционалдық интеллект, рефлексия жасау қабілеті сияқты факторлар педагогикалық мансаптың маңызды элементтері болып табылады.

1. Педагогикалық мансаптың негізгі кезеңдері

Педагогикалық мансап – бұл мұғалімнің білім беру саласындағы қызмет жолы. Ол әдетте бірнеше кезеңнен тұрады:

• Бастауыш кезең: Бұл кезеңде жаңадан оқу бітірген мұғалімдер тәжірибе жинақтап, кәсіби дағдыларын дамытады. Олар тәлімгерлердің көмегіне сүйеніп, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруды үйренеді.

• Тәжірибелі мұғалім кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер өз пәнінің маманы ретінде қалыптасады, оқытудың әр түрлі әдістерін меңгереді және оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнатады. Олар әріптестерімен тәжірибе алмасып, кәсіби қоғамдастықтарға қатысады.

• Шебер мұғалім кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер оқытудың жоғары деңгейіне жетеді, өздерінің авторлық әдістемелерін жасайды және білім беру процесіне инновациялар енгізеді. Олар жас мұғалімдерге тәлімгерлік етеді, педагогикалық кеңестерге қатысады және білім беру саясатына ықпал етеді.

• Педагог-зерттеуші кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер ғылыми-педагогикалық қызметпен айналысады, зерттеулер жүргізеді және білім берудің өзекті мәселелерін шешуге атсалысады. Олар ғылыми конференцияларға қатысады, мақалалар жазады және ғылыми дәрежелерге ие болады.

• Білім беруді басқару кезеңі: Бұл кезеңде мұғалімдер білім беру ұйымдарында басқарушылық қызметтерді атқарады, педагогикалық ұжымды басқарады және білім беру саясатын жүзеге асырады. Олар стратегиялық жоспарлаумен айналысады, ресурстарды басқарады және білім беру сапасын арттыруға жағдай жасайды.

2. Мұғалімдердің кәсіби даму бағыттары

Заманауи талаптарға сай мұғалімдердің кәсіби дамуының бірнеше бағыты бар:

• Пәндік білімді тереңдету: Мұғалімдер өз пәнінің соңғы жетістіктерімен таныс болуы, жаңа оқу материалдарын меңгеруі және оларды оқу процесіне енгізуі қажет.

• Педагогикалық шеберлікті арттыру: Мұғалімдер оқытудың заманауи әдістерін, технологияларын және стратегияларын меңгеруі, оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескеруі және олармен тиімді қарым-қатынас орнатуы керек.

• Зерттеу дағдыларын дамыту: Мұғалімдер білім беру проблемаларын анықтауға, зерттеу жүргізуге, деректерді талдауға және нәтижелерді тәжірибеде қолдануға қабілетті болуы қажет.

• Кәсіби этиканы сақтау: Мұғалімдер педагогикалық этиканың қағидаларын білуі, оқушылармен, әріптестермен және ата-аналармен әділ, сыйластық және жауапкершілік қарым-қатынас орнатуы керек.

• Өзін-өзі дамыту: Мұғалімдер өз білімін үнемі толықтырып отыруы, жаңа дағдыларды меңгеруі, кәсіби құзыреттіліктерін арттыруы және мансаптық мақсаттар қоюы қажет.

3. Мұғалімдердің алдында тұрған мүмкіндіктер мен қиындықтар

Заманауи талаптар мұғалімдерге көптеген мүмкіндіктер ұсынады:

• Кәсіби өсу мүмкіндігі: Мұғалімдер мансаптың әр түрлі кезеңдерінде өзінің білімін, дағдыларын және тәжірибесін арттыра алады.

• Шығармашылықпен айналысу мүмкіндігі: Мұғалімдер оқытудың жаңа әдістерін, технологияларын және материалдарын жасап, оларды оқу процесіне енгізе алады.

• Әлеуметтік мәртебенің артуы: Білім берудің қоғамдағы рөлінің артуы мұғалімдердің әлеуметтік мәртебесін көтереді.

• Қашықтықтан жұмыс істеу мүмкіндігі: Технологиялар мұғалімдерге қашықтықтан оқытуға және әлемнің түкпір-түкпіріндегі оқушылармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, мұғалімдер бірқатар қиындықтарға тап болуы мүмкін:

• Жұмыс жүктемесінің жоғары болуы: Мұғалімдер көп сағат жұмыс істейді, сабақтарға дайындалады, оқушылардың жұмыстарын тексереді және әкімшілік тапсырмаларды орындайды.

• Жалақының төмен болуы: Көптеген елдерде мұғалімдердің жалақысы олардың біліктілігі мен жауапкершілігіне сай келмейді.

• Кәсіби стресс: Мұғалімдер оқушылардың тәртібі, ата-аналармен қарым-қатынас және білім беру саясатының өзгеруі сияқты факторлардан стресске ұшырайды.

• Технологиялық өзгерістерге бейімделу: Мұғалімдер үнемі жаңа технологияларды меңгеріп, оларды оқу процесіне енгізуге мәжбүр болады.

4. Заманауи мұғалімге қойылатын талаптар

Заманауи мұғалім – бұл:

• Білімді және құзыретті: Өз пәнін жетік білетін, оқытудың заманауи әдістерін меңгерген және оқушылармен тиімді қарым-қатынас орната алатын маман.

• Шығармашыл және инновациялық: Оқытудың жаңа тәсілдерін іздейтін, оқу процесіне инновациялар енгізетін және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытатын тұлға.

• Зерттеуші және сыншыл: Білім беру проблемаларын зерттейтін, өз тәжірибесін талдайтын және оқытуды жақсарту үшін өзгерістер енгізетін маман.

• Этикалық және жауапкершілікті: Педагогикалық этиканың қағидаларын сақтайтын, оқушылардың құқықтарын қорғайтын және өз іс-әрекетіне жауап беретін тұлға.

• Үнемі дамитын: Өз білімін толықтырып отыратын, жаңа дағдыларды меңгеретін және кәсіби құзыреттіліктерін арттыратын маман.

5. Кәсіби мансапқа мотивация және кәсіби күйзеліс

Педагогтың мансаптық дамуында мотивация үлкен рөл атқарады. Ішкі мотивация (оқушылармен жұмыс істеу ләззаты, шығармашылық еркіндік) және сыртқы мотивация (еңбек ақының өсуі, марапаттар, мансаптық көтеріліс) өзара байланыста дамиды.

Алайда, кәсіби мансап жолында күйзеліс пен кәсіби қажу (burnout) мәселелері де кездеседі. Бұл құбылыстың алдын алу үшін:

• Жұмыс пен демалыс арасындағы тепе-теңдікті сақтау,

• Қолдау көрсететін орта қалыптастыру,

• Эмоционалдық тұрақтылықты дамыту маңызды.

Қорытынды

Заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолы мұғалімдерден үнемі өзін-өзі дамытуды, жаңа технологияларды меңгеруді және оқытудың инновациялық әдістерін қолдануды талап етеді. Мұғалімдердің алдында көптеген мүмкіндіктер мен қиындықтар тұр. Білім беру саясаты мұғалімдерді қолдауға, олардың кәсіби дамуына жағдай жасауға және олардың әлеуметтік мәртебесін арттыруға бағытталуы керек. Тек сонда ғана біз заманауи талаптарға сай келетін және қоғамның дамуына үлес қосатын білімді, құзыретті және шығармашыл мұғалімдерді дайындай аламыз.

Заманауи талаптар контекстінде педагогикалық мансап — бұл үздіксіз даму мен ізденістің жолы. Қазіргі мұғалім – көпфункциялы, технологияны меңгерген, креативті және эмоционалды тұрақты тұлға. Оның кәсіби дамуы тек өзіне ғана емес, бүкіл ұрпақтың сапалы білім алуына әсер етеді. Педагогикалық мансапты тиімді дамыту үшін мемлекет, білім беру ұйымы және мұғалімнің өзі бірлесе жұмыс істеуі қажет. Олай болса, болашақ ұрпаққа сапалы білім мен тәрбие беру – кәсіби дамуға ұмтылатын заманауи педагогтың басты миссиясы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбиев Ж.Ә., Бабаев С.Б., Құдиярова А.М. *Педагогика*. — Алматы: Дарын, 2022.

2. Жұмабаев С. *Заманауи білім беру жүйесіндегі мұғалімнің рөлі*. — Білім журналы, 2021, №2, 14–19-б.

3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. *Мұғалімдердің кәсіби даму тұжырымдамасы*, 2023 ж.

4. Серікбаева Р.Ш. *Педагогтың кәсіби құзыреттілігі мен даму бағыты*. — Ұстаз тәжірибесі, 2020, №5, 32–36-б.

5. Тұрғынбаева Б.А. *Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары*. — Алматы: Білім, 2020.

NEW TRENDS IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF AN ENGLISH TEACHER

Тәжен Айнұр Бекмұратқызы
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы №31қазақ орта мектебі КММ
ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

INTRODUCTION

In the dynamic world of education, the role of the English language teacher is pivotal. English, often referred to as the global lingua franca, bridges cultures, fosters international **communication,** and opens doors to myriad opportunities. As such, the teachers responsible for imparting this language hold a significant responsibility not only to their immediate students but to a broader global community. This immense responsibility underscores the importance of professional development for English language teachers

MAIN PART

One of the most tangible impacts of professional development is its direct correlation with teaching quality. As teachers engage in continuous learning, they acquire new teaching methodologies, strategies, and insights that enable them to deliver lessons more effectively. This enhanced teaching quality translates to improved student outcomes. Students benefit from teachers who are well-versed in the latest pedagogical approaches, can integrate technology seamlessly into lessons, and are adept at tailoring instruction to cater to diverse learning needs . In essence, a well-equipped teacher is better positioned to foster an environment where students can thrive, leading to higher levels of engagement, comprehension, and overall achievement.

The digital revolution has left no stone unturned, and the realm of professional development for English language teachers is no exception. As technology continues to evolve at a breakneck pace, it brings with it a plethora of opportunities for educators to enhance their skills, knowledge, and teaching methodologies.

The Rise of Online Platforms, Tools, and Apps

Gone are the days when professional development was confined to physical workshops or seminars. Today, the digital landscape offers a vast array of platforms and tools tailored to the needs of English language teachers. Online courses, often offered by prestigious institutions, provide comprehensive modules on everything from pedagogical strategies to language nuances. Interactive language apps, with their gamified lessons, offer insights into engaging teaching methodologies. Furthermore, digital forums and communities foster collaboration, allowing teachers from across the globe to share experiences, resources, and best practices. These digital avenues not only offer flexibility but also ensure that teachers have access to the latest trends and research in the field

The Role of Collaboration and Networking

In the realm of professional development for English language teachers, collaboration and networking emerge as powerful catalysts for growth. Beyond the confines of individual classrooms and institutions, a vast community of educators, researchers, and professionals exists, offering a wealth of knowledge, experiences, and opportunities. Tapping into this community can significantly enhance the professional journey of English language teachers.

Benefits of Joining Professional Organizations and Attending Conferences

Professional organizations, such as TESOL or IATEFL, serve as hubs for English language educators worldwide. Membership in such organizations offers a plethora of benefits. Teachers gain access to a wealth of resources, including research publications, teaching materials, and specialized training opportunities. These organizations often host conferences, seminars, and workshops, providing platforms for educators to learn from industry experts, share their insights, and engage in meaningful discussions. Attending these events not only broadens one's knowledge base but also provides opportunities to forge connections with peers, mentors, and potential collaborators (Burns & Richards, 2009).

Significance of Community Involvement and Online Forums/Groups

In today's digital age, the concept of community has transcended geographical boundaries. Online forums and groups dedicated to English language teaching have sprouted across platforms like Facebook, LinkedIn, and specialized websites. These virtual communities offer spaces for teachers to ask questions, share experiences, and discuss challenges. Whether it's seeking advice on a specific teaching strategy, sharing a successful lesson plan, or discussing the nuances of a new pedagogical trend, these forums provide real-time feedback and support. Moreover, being part of such communities fosters a sense of belonging, reminding teachers that they are part of a global fraternity working towards a common goal: enhancing the quality of English language education .

Collaboration and networking are not mere adjuncts to the professional development process; they are integral components. By actively engaging with the broader community of English language educators, teachers can amplify their growth, stay updated with global trends, and enrich their teaching practices with diverse perspectives and insights.

Lifelong Learning and Continuous Professional Development

The journey of an English language teacher is one of perpetual growth and evolution. In a field as dynamic and globally significant as English language teaching, the concept of 'finishing' one's education or training is virtually non-existent. Instead, the emphasis is on lifelong learning and continuous professional development, ensuring that teachers remain at the pinnacle of their profession, ready to meet the diverse and ever-changing needs of their students.

CONCLUSION

The realm of English language teaching, with its global significance and dynamic nature, presents a unique set of challenges and opportunities. At the heart of navigating this intricate landscape lies the concept of professional development. As we've explored throughout this article, professional development is not a mere adjunct to a teacher's career but an integral, ongoing journey that profoundly impacts both educators and their students.

The importance of professional development cannot be overstated. It directly influences teaching quality, ensuring that educators are equipped with the latest methodologies, tools, and insights to deliver effective instruction (Ur, 2012). More than just imparting linguistic skills, today's English language teachers play a pivotal role in shaping global citizens, capable of navigating a multicultural, interconnected world. This responsibility necessitates a commitment to continuous learning and growth.

Looking ahead, the future of professional development is rife with possibilities. From hyper-personalized learning paths to immersive VR training sessions, the horizon is expansive. Yet, amidst these advancements, the core essence remains unchanged: a commitment to excellence, a passion for teaching, and an unwavering dedication to enhancing student outcomes.

The journey of professional development for English language teachers is a testament to the ever-evolving nature of education. It's a journey of discovery, growth, and profound impact, reminding us that in the world of teaching, the quest for knowledge is truly endless.

ПЕДАГОГТІҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Тажмагамбетова Светлана Сагынбаевна
Ақтөбе қаласы "№13 орта мектебі"КММ

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру саласына қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Педагог қызметі де жаңаша сипат алып, кәсіби дамудың жаңа бағыттарын қамти бастады. Педагог тек оқытушы ғана емес, сонымен қатар баланың әлеуетін ашатын, оның шығармашылығы мен сыни ойлау қабілетін дамытатын жетекші тұлғаға айналды. Осы орайда педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз әрі жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

Қазіргі білім беру трендтері мұғалімнің тек пәндік білімін емес, сонымен қатар заманауи цифрлық құралдарды меңгеруін, эмоционалдық интеллектінің дамуын,

көшбасшылық және командамен жұмыс істей білу қабілеттерін талап етеді. Педагогтің үздіксіз кәсіби өсуі — білім беру сапасының негізгі факторы.

Негізгі бөлім

2.1 Үздіксіз кәсіби даму

Бүгінгі таңда педагог үшін үздіксіз кәсіби даму қажеттілікке айналды. Білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтар мен өзгерістер мұғалімнің өз білімін және дағдыларын тұрақты түрде жаңартып отыруын талап етеді. Үздіксіз кәсіби даму формаларына біліктілікті арттыру курстарына қатысу, әдістемелік бірлестіктер жұмысына араласу, тәжірибе алмасу және өзіндік білім жетілдіру кіреді.

Қазақстанда мұғалімдерге арналған кәсіби даму бағдарламалары кеңінен қолжетімді. “Өрлеу” ұлттық орталығы, “Назарбаев Зияткерлік мектептері” тәжірибесін тарату жобалары педагогтердің кәсіби өсуіне үлкен үлес қосуда. Сонымен қатар халықаралық онлайн курстар (Coursera, EdX) педагогтердің әлемдік тәжірибемен танысуына мүмкіндік береді.

2.2 Цифрлық технологияларды меңгеру

Қазіргі заман мұғалімінен цифрлық сауаттылық талап етіледі. Қашықтықтан оқыту тәжірибесі көрсеткендей, білім беру үрдісінде сандық технологиялар маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle сияқты платформаларды еркін меңгеруі керек.

Қазақстанда BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz сияқты платформалар кеңінен қолданылады. Сонымен қатар, Kahoot, Quizizz сияқты ойын түріндегі бағалау құралдары сабақтарды қызықты әрі тартымды етеді. Цифрлық технологияларды дұрыс қолдану оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді.

2.3 Жеке білім беру маршруттарын құру

Әрбір мұғалім кәсіби даму бағытында өз жеке білім беру маршруттарын құруы керек. Бұл – мұғалімнің жеке кәсіби қажеттіліктері мен мақсаттарына сәйкес жоспарланған даму жолы. Мысалы, бір педагог цифрлық білім беру технологияларын тереңдетуді мақсат етсе, екіншісі педагогикалық психология бойынша білімін арттыруды жөн көруі мүмкін.

Жеке маршруттар EdCrunch Academy, Cambridge Teacher Development бағдарламалары арқылы жүзеге асырылады. Өз дамуын жоспарлай алатын мұғалім кәсіби шеберлігін тиімді дамытады.

2.4 Эмоционалды интеллект және педагогикалық рефлексия

Эмоционалды интеллект (EQ) — мұғалімнің кәсіби табысты қызметінің негізі. Мұғалім оқушылардың көңіл-күйін түсіне білуі, сыныпта оң психологиялық ахуал қалыптастыра алуы тиіс. Сонымен қатар педагог өзінің кәсіби қызметін ұдайы рефлексия жасап, жетілдіріп отыруы керек.

Педагогикалық рефлексия әдістеріне “Сабақтан кейінгі күнделік”, “Өзін-өзі бағалау парағы”, “Әріптестермен кері байланыс алу” тәсілдері жатады. Бұл әдістер мұғалімнің өз тәжірибесін сыни тұрғыдан қарап, кәсіби кемшіліктер мен жетістіктерді талдауына мүмкіндік береді.

2.5 Soft skills және көшбасшылық қабілеттер

Бүгінгі мұғалімге пәндік білімнен бөлек, soft skills деп аталатын жеке дағдылар аса қажет. Оларға коммуникация, командада жұмыс істеу, креативті ойлау, эмоционалды тұрақтылық, шешім қабылдай білу дағдылары жатады. Сонымен қатар көшбасшылық қасиеттерді дамыту педагог қызметінің ажырамас бөлігіне айналуда.

“Teacher Leadership” халықаралық жобаларының тәжірибесі мұғалімнің көшбасшылық қасиеті оқу процесінде белсенділікті, ынтымақтастықты арттыратынын дәлелдейді.

2.6 Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім беру – барлық балаларға, олардың жеке ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім алу мүмкіндігін беру идеясын ұстанады. Мұғалім ерекше білім қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыс жасауда адаптивті әдістерді меңгеруі қажет.

Қазақстанда “Болашақ” қорының бастамасымен инклюзивті білім беру саласындағы көптеген жобалар жүзеге асырылуда. Мұғалімдерге арнайы семинарлар мен тренингтер ұсынылады. Инклюзивті әдістер арқылы әрбір оқушының әлеуетін ашуға жағдай жасалады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, педагогтің кәсіби дамуы – заман талабы. Білім беру саласындағы үздіксіз өзгерістер мұғалімнен бейімделгіштік, жаңашылдық және үздіксіз даму дағдыларын талап етеді. Заманауи педагог үздіксіз оқу мен кәсіби шеберлігін жетілдіру арқылы ғана оқушыларға сапалы білім мен тәрбиені ұсына алады.

Сондықтан педагогтерге кәсіби даму мүмкіндіктерін кеңейту, үздік тәжірибелерді меңгеру және жеке дамуға тұрақты көңіл бөлу маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” Заңы.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2021-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. Fullan, M. (2007). The New Meaning of Educational Change.
4. Darling-Hammond, L. (2017). Teacher Education Around the World.
5. Bichsel, J. (2013). The State of E-Learning in Higher Education.

БЕЛСЕНДІ ТӘСІЛДЕРДІ САБАҚТА ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Темирханова Мадина Бексултановна

Солтүстік Қазақстан облысы Қараағаш ауылы «Қараағаш негізгі мектебі» бастауыш сынып мұғалімі

Жақсы ұстазға қандай қасиеттер тілеуге тиіспіз?
Өзінің оқытатын пәнін терең білуді ,
адал да сезімтал жан дүниесі болуын...
Ян Амос Каменский

Ян Амос Каменский сияқты Ұлы ғұламалардың нақыл сөздерімен осы баяндамамды бастағым келіп тұр. Өйткені, ұстаздық жолының тамыры ежелгі сол кезден-ақ, тіпті, одан да ертерек басталған . Олардың бізге қалдырған өсиеттері мен нақыл сөздерінде терең мән-мағына жатыр. Осы тәрбиелік қасиеттері бар сөздерін ұғынып алған адам өмір жолында теріс жолға баспайды деп түсінемін.

Қашан да ел тұтқасын жан-жақты, білімді ұрпақ ұстаған шақта ғана өркениет алға арай дамымақ. Ол үшін қазіргі таңдағы жеке тұлға өзіндік дәлел – нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, көңілді, белсенді, сыни пікір – көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын білім алушы ретінде қалыптасуын қамтиды. Қазір ұстаздар қауымына қойылатын талап та жоғары. Олар жан – жақты, әлемдегі жаңалықтардан хабардар, үнемі шығармашылық ізденістегі, кәсіби біліктілігін шыңдайтын жеке көзқарасы бар, соны қорғай білетін жігерлі тұлға, зерттеушілік қабілеті бар, білімді де білікті, көп оқитын, білімін күнделікті ісіне шебер қолдана білетін, өзінің оқушысын өздігінен білім алуға баулитын, компьютерлік дағдылар мен ақпараттық технологияның барлық түрін меңгерген кәсіби маман иесі болуы керек. Сонымен қатар ұстазда ұйымдастырушылық, бейімділік, сараптамалық қабілеттердің де болуы шарт.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – білім алушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сыни тұрғыда ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АКТ қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсуі, жеке, жұппен, топта жұмыс істей білу, функционалдық сауаттылықты, шығармашылықты

қолдана білуді және оны жүзеге асыру үшін қажетті белсенді оқыту тәсілдерін тиімді пайдалануды іске асыру.

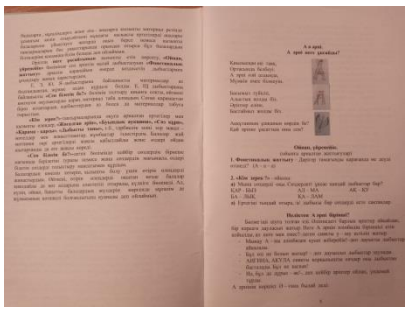
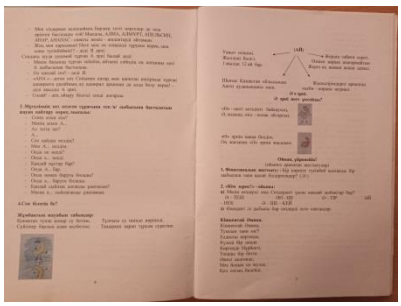
Заманауи педагогикалық процесте қоданылатын әдістер саны, түрі орасан зор. Сабақ процессін қызықты етіп өткізу, сапасын арттыру әр ұстазды күнбе-күн толғандыратын мәселе. **Біздің мектебіміздің әдістемелік мәселеміз: Жаңартылған оқыту бағдарламасының аясында білім сапасын арттыру.** Демек, білім сапасын жоғары сапаға артыру үшін белсенді оқыту тәсілдерді тиімді пайдалану мұғалімнің шеберлігі деп білемін. Белсенді оқыту әдістері білім алуға қызығушылығын тудырып, жаңа білімді алуға ықпал етеді. Оқыту әдістерінің басты қызметі- оқыту, баланың өзіндік және жеке ойлауын қалыптастыру, ынталандыру, тәрбиелеу, ұйымдастыру,сабақ үдерісінде АКТ –ны тиімді пайдалану, сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту, ақыл-ойды, ұғымталдықты, қабілетті, дарындылықты дамыту. Оқытудың көрнекі құралдары арқылы оқушының зейінін сабаққа аудару, ақыл-ой жұмыстары тәсілімен оқу материалын өздігінше түсінуге бағыттайды. Оқытудың әдіс-тәсілдері оқушының қызығушылығын туғызып, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді.

Менің жетекші идеям: оқытуда ең басты нәрсе, оқушылардың танымдық жұмыстарын тиімді пайдалану, яғни, әдіс - тәсілдерді оқушылар қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп, қолдану. Мысалы, **сабақты бастамас бұрын, ой қозғауда түрлі стратегияларын қолданамын. Бұл оқушының жаңа тақырыпты ашуға қызығушылығын тудыруға ықпалын тигізеді. Баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет.**

Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығымен, қызығушылығының жемісі. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелілігін осыдан көруге болады. Қазіргі таңда оқушылар өзара сөйлесу дағдысынан айырылып бара жатыр, ауызекі сөйлеу дағдыларын дамыту бүгінгі күнде басты талап деп санаймын. Сөздік қоры мол адам өз ойын екінші адамға жеткізуіне қиындық тудырмайды, сондықтан мен өз сабақтарымда сөйлеу дағдыларын дамыту үшін жұмыс жасаймын. Сөйлеу үшін жеткілікті сөз қоры болу керек, ал қазіргі балалар кітап оқымайды, сондықтан да менің ойым оқушының тілдік дағдылары дамымаған. Тілдік дағдыларды қалыптастыруда, айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым сияқты тәсілдерді пайдаланамын. Сөздерді дұрыс айту,өз ойын дұрыс жеткізу,баланың ақпаратты дұрыс қабылдай алмауы сондықтан деп білемін.

Сыныптарымдағы негізгі мәселе оқушылырдың өз ойын толық жеткізе алмауы, өз ана тілінде еркін сөйлей алмауынан білім алушылардың оқу материалын толық меңгере алмауына әкеліп соқты, ал керісінше балалар орыс және ағылшын тілінде сөйлеуге талпынысын көремін. Сондықтан өз тәжірибемде оқу мен оқытуда **диалогтық оқытудың әдіс-тәсілдерін сабақта тиімді қолдана отырып оң нәтиже беретіндігін білемін.**

Жаңартылған білім бағдарламасы бойынша,қазіргі оқушы оқу бағдарламасының білім, білік дағдыларын меңгеру ғана емес, білімді өз бетімен іздеп, оқып үйренуі керек, бірақ балалардың көбіне бұл «қиындық» туғызады. Ендеше білім саласында болып жатқан жаңалықтарды дер кезінде қабылдай алып , дұрыс әрі жүйелі қолдансақ , оқушылардың оқуға деген қызығушылықтары артып , білім сапасы жоғарлайды деген сенімдемін. **Осы мәселелерді негізге ала отырып, «Әріптерді ойнап, үйренейік» атты әдістемелік құрал шығарғанмын. Бұл еңбегім 5,6,7 жастағы балаларға қызықты деп ойлаймын. Осы қралымды өзім де, мектептегі әріптестерім де қолданады.**

«Маған айтып берсең ұмытып қаламын, көрсетсең - есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң-үйренермін» ,- деп, Конфуций айтқан сияқты, адам үшін ең қызықты нәрсе-өз қолымен жасағаны.

Жалпы бастауыш сыныпта танымдық қызметінің мотивациясын дамыту үшін оқытудағы белсенді әдістерді пайдаланамын. Оның бірі - ойын сабақ. Ойын сабақтың танымдық потенциялы өте жоғары. Мен бастауыш сыныптарға сабақ беремін, өз сабақтарымда оқушының үй тапсырмасын орындағанда логикалық әдіс-тәсілдерді пайдаланып жеке, жұптық жұмыс жасайды және өз жұмысын қорғайды.Оқушыға оқу тапсырмасын шығармашылық, яғни сөзжұмбақтар мен ребус жасау, шешу арқылы тақырыпты меңгереді. Балалардың білімді шығармашылықпен қолдана алуы, істеген жұмыстарын салыстыра отыра талдай алу оны ой елегінен өткізіп, өз бойынша жұмыс жасай алуы-бұл үлкен жетістік. Оқушы өз жасаған еңбегінің жемісін,алған баға ретінде сезініп,ішкі уәжі пайда болады, бәсекелестікті байқаймын.

Бұл суреттер менің бастауыш сыныптағы сабақтарымнан көрініс. Өз сабақтарымда «Мен кіммін?», «Саябақтағы кездесу», «Кір жуу», «Сыңарын тап», «Микрофон» т.б. белсенді әдіс – тәсілдерді қолданамын.

Мысалы: **«Мен кіммін?»** әдісінде білім алушы маңдайына стикерге жазылған жасырын сөзді тауып алу керек. Ол сөзді табу үшін сыныпқа сұрақтар қойып отырады. Сынып оқушылары «ИӘ» немесе «ЖОҚ» деп жауап беоіп отырады. Сол сұрақтар арқылы жауабын табуға тырысады.

Бастауыш сынып оқушыларына ұнайтын әдістердің бірі, ол, **«Кір жуу»** әдісінде балалар өздері бір киім үлгісінің суретін салып, оны қиып алады да, оған тапсырмаларын жазады. Сол киімдерін мен жинап аламын да, қағаздан жасалған ләгенге салып қоямын. Содан соң, сол қағаз киімдерді араластырып, таратамын. Балалар ондағы тапсырмаларды орындап, кірқысқышпен жіпке іледі.

«Саябақтағы кездесу» әдісі де білім алушыларға өте ұнайды, қызыға қатысады. Әсіресе, әдебиеттік оқу пәнінен жиі қолданамын. Мәтінді бөліктерге бөлемін. Сол бөліктерді балалар өздігінен оқып, таңдап алған сыңарына түсіндіреді. Түсіндіргенде сыныптың кез- келген жерін өздері таңдап, бір – біріне оқығандарының мазмұнын түсіндіреді.

Сабақты ойын арқылы өткізу балаларға ұнайды, сабаққа деген қызығушылығы артқанын байқадым да. Жаңа технологиялардың ерекшелігі- өсіп келе жатқан жаңа тұлғаны жан-жақты дамыту. Бұрын оқушы тек тыңдаушы және орындаушы ретінде болса,ал енді ол заманауи оқушы, өздігінен білім іздейтін оқушы, екеніне зор мән беруіміз керек(заманның талабы). Инновациялық білімді дамыту білімде жаңа идеяларды енгізу. Өскелең ұрпақ үшін компьютер өте маңызды құрал,олар үшін қоршаған әлемді танудың бірде бір негізгі құралы болып табылады. Заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану оқушы білімін

көтерудің тиімділігін арттырады. Бұл бірінші кезекте сандық түрде жазылған ақпараттарды пайдалану кезінде қажетті мәліметтерді оңай табуға мүмкіндік береді.

Белсенді оқыту әдісі бірлесе үйрену идеяларын насихаттағандықтан, әсіресе бірлескен топтық жұмыс әдістерінің маңызын айта кеткім келеді. Топтық жұмыстар барлық балалардың жұмысқа белсене қатысуын қамтамасыз етеді. Балалар, әсіресе бастауыш буын оқушылары коммуникативті дағдыларын іс жүзінде көрсетіп, ойынды ойдағыдай ойнап шығып, сабақ соңында өздері бағалайды. Міне көрсетілген ойын түрін мен сабақты қайталауда немесе бөлімнің соңында жиі қолданамын. Мұндай сабақ түрлері оқушы белсенділігін арттырып, өз біліміне деген жауапкершілігін түсіндіреді. Оларға қатты айтып қысым жасаудың қажеті жоқ,себебі олардың өз біліміне деген жауапкершілігі жоғарылайды. Ойын түрінде,пікір таластырып бірлесе оқи отыра, өз қолымызбен шығармашылық тапсырмаларды жасай отыра білім аламыз. Пікірталасты сабақта жиі қолданамын.

Қазіргі балалардың көбі кітап оқымайды, бірақ көптеген әлемге танымал энциклопедиялар, сөздіктер электронды түрге айналдырылған. Сондықтан барлық сабақтарды компьютерлердің көмегімен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі екенін пайдаланып, сабақ үрдісінде барлығынша пайдаланып жатырмын. Сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін сапалы білім берудің тиімді жолдарын таңдау, дүниетану сабақтарында тарихи және мәдени мұралармен таныстыру (виртуалды мұражайларға сапар: http://www.csmrk.kz/index.php/mnu-exposition/mnu-virtual-obzor ; http://dp.azretsultan.kz/; https://museum-portal.com/ru/museum/the-state-art-museum-of-kazakhstan ...), қосымша мәліметтерді пайдаланып, әдіс-тәсілдерді енгізу арқылы баланың шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік беремін. АКТ-ны тиімді пайдалана алады. Әр сабақта бір оқушы сұрақ-жауап (3 сұрақ) ойынынан бастайды. Осылайша балалар әр сабақта қойылатын сұрақтарға жауап беру үшін берілген тақырыпқа дайын болуға тырысады.

Компьютер мен интернеттің көмегімен қашықтықтан оқыту үрдісін де жүгендедік. Интернет желісіне қосылған компьютер болса, заман талабымен қашықтықтан оқыту кезінде тапсырма мен ұсынылған оқулықтарды қарай отыра білім алғысы келген адам ізденуі арқылы білімін шыңдап, жауаптарын салып жібере алады.

Қорытындылай келгенде, белсенді әдіс – тәсілдер – көп қырлы әрекет. Бұл әрекеттер оқушының психикалық қызметінің өзгеруіне ықпал етсе, ал мұғалімнің кәсіби әрекетін жоғары шығармашылық деңгейде жүргізуіне көмегін тигізеді. Бүгінгі таңда күнделікті сабақтарымызда белсенді әдіс – тәсілдер пайдалануды дағдыға айналдырып келеміз. Ол арқылы оқушының қажеттіліктерін біліп, оларды жинақылыққа тәрбиелеуге болатынын түсіндік. Сабақтағы оқушының ой-пікірін, көңіл-күйін біліп қана қоймай, сабақ мазмұнын қай деңгейде меңгергенін анықтауға болады. Сабақта үнемі кері байланыс жасап, білім алушыларды бірнеше бағалау түрімен жетістігін бағалап отыру сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады және оқу сапасын көтерудегі маңызы мен мүмкіндіктері орасан зор. Оқу процесіне компьютерлік технологиялар күннен күнге жаңартылып енгізілуде, оларды тиімді пайдалану әдіс-тәсілдері де күннен-күнге дамып келеді.Тіпті, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың арқасында ол оқу орындарында үйде отырып-ақ кейбір мектептер интернет арқылы қашықтан оқуға толық мүмкіндік жасап отыр. Заманауи «оқимын» деген талабы бар әр баланың әлемнің қалаған оқу орнында білім алуына жағдайы бар. Бұл жеке адамның өзіне деген жоғары талаптар қоя білуіне байланысты, тынбай ізденіп, тәртіппен, тынымсыз еңбектеніп даму қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Назарбаев Н. Заманның сыншылы да, тарихшысы да — бүгінгі жастар // Егемен Қазақстан.
2. «Білімді ел» Республикалық білімділік қоғамдық – саяси газеті.№44
3.Р. Қ. Қарсыбаева. Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту технологиясының ерекшелігі. «45-Минут» №1 2009
4. С.Мирсентова. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде. Қарағанды 2011 ж.
5. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту». С.Т.Мұхамбетжанова

6. «Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту» Тұжырымдамасы.
7. «ҚР Білім туралы» Заңы.
8. Инновациялық педагогикалық технологиялар.Қ.Сарбасова.(2006 ж)
9. Мұғалімге арналған нұсқаулық 1 деңгей, 2 басылым, 2014 - жыл
10.egemen.kz: https://egemen.kz/article/5692-til-%E2%80%93-eldigimizdinh-negizi

21 ҒАСЫРДА СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР.

Орынтаева Айгул Жайгалиевна
Ш Құдайбердіұлы атындағы 66 ЖББОМ оқу ісінің орынбасары
Тілеуханова Ботакөз Тілеуханқызы
Ш Құдайбердіұлы атындағы 66 ЖББОМ тарих пәнінің мұғалімі

Бүгінгі таңда жаһандану мен ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы кәсіби құзыреттіліктерді жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді. Әлемдегі білім беру жүйелері мен мамандардың талаптары өзгеруде, ал XXI ғасырдың жаңа мазмұны бойынша мамандардан көптеген жаңа дағдылар мен қабілеттерді меңгеру талап етілуде. Қазіргі уақытта тек кәсіби білім мен дағды жеткіліксіз, сондай-ақ жан-жақты дамыған, коммуникативті қабілеті жоғары, инновациялық көзқарасы бар мамандар керек. Бұл өзгерістер білім беру саласында да үлкен жаңалықтар мен реформаларды әкелді. Біздің мақсатымыз — оқушыларымызды болашаққа дайындау үшін олардың бойында осы құзыреттіліктерді қалыптастыру. Бұл баяндамада XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер туралы және олардың білім беру саласындағы маңыздылығы туралы сөз қозғаймыз.

1. Сын тұрғысынан ойлау және ақпаратты сараптау дағдылары

XXI ғасыр маманының ең маңызды дағдыларының бірі — сын тұрғысынан ойлау. Бұл дағды ақпараттың дұрыс не бұрыстығын бағалау, оны салыстырып, талдап, саралап нақты шешімдер қабылдау қабілетіне негізделеді. Қазіргі замандағы ақпараттар ағымы өте жылдам және көп, сондықтан оқушыларымызды ақпаратты дұрыс талдауға, оны сын тұрғысынан бағалауға үйретуіміз керек. Сын тұрғысынан ойлау дағдысын дамыту үшін оқу барысында оқушыларға түрлі мәселелерді шешуді ұсыну қажет. Тарих пәні мұғалімі ретінде мен оқушыларға тек тарих ұғымдар мен карталарды ғана үйретіп қоймай, сондай-ақ олардың осы ақпаратты саралап, оны қолданудағы дұрыс шешімдер қабылдай алуына ықпал ете аламыз. Мысалы, тарих пәнінде табиғи және әлеуметтік мәселелерді, оның ішінді ұтымды тұстарын саралай отырып, әлсіз тұстарын талқылап, оқушыларға оларды шешудің жолдарын ұсынуға мүмкіндік беру маңызды. Әрбір оқушының пікірін тыңдап, әртүрлі көзқарастарды сараптай отырып, талқылаулар жүргізу арқылы олардың сыни ойлау дағдыларын арттырамыз.

2. Цифрлық құзыреттілік – жаңа дәуірдің міндеті

Сандық трансформация — бұл енді болашақ емес, бүгінгі шындық. Онлайн білім, электронды күнделік, қашықтан оқыту, сандық бағалау, жасанды интелект, мультимедиалық ресурстар — мұның барлығы білім беру жүйесінің күнделікті тәжірибесіне еніп үлгерді. Мұғалім цифрлық сауатты болуға, цифрлық этика мен ақпараттық қауіпсіздік негіздерін білуге міндетті. Бұл құзыреттілік қазіргі мұғалім үшін функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөлігіне айналды.

Оқу ісі жөніндегі орынбасар ретінде мен мектептегі педагогтардың цифрлық құзыреттіліктерін жүйелі түрде арттыруды көздеймін. Бұл бағытта мұғалімдерге арналған онлайн курстарға қатысуын ұйымдастыру, сандық платформа (Kundelik.kz, Google Workspace, BilimLand) қолдану бойынша әдістемелік қолдау көрсету және қашықтықтан оқыту жүйелерін , онлайн білім беру платформаларын және түрлі мобильді қосымшаларды

тиімді пайдалана білуі маңызды. Сонымен қатар, оқушылардың да цифрлық құзыреттілігін дамытатын сабақ формаларын, зерттеу жобаларын, веб-квест, интерактивті презентацияларды енгізу тиімді нәтижелер береді.

Тарих пәні мұғалімі ретінде мен оқушыларға тек тарихи ақпараттарды дәстүрлі әдістермен емес, сондай-ақ тарихи ақпараттық жүйелер мен картографиялық бағдарламалар арқылы көрсетіп, олардың цифрлық сауаттылығын арттыруға назар аударамын. Бұл пәнді оқыту барысында оқушылар виртуалды саяхаттар ұйымдастырып, ғаламтор ресурстарын (OpenStreetMap, GeoGuessr, GoogleEarth т.б) пайдалану арқылы тарихи ақпараттарды зерттеу әдістерін үйренеді. Осылайша, оқушылар тек дәстүрлі оқу әдістеріне ғана емес, технологиялық шешімдер мен цифрлық құралдарды қолдана отырып білім алады.

3. Эмоционалдық интеллект және психологиялық тұрақтылық

XXI ғасыр адамы тек білімді ғана емес, сонымен қатар ішкі үйлесімі бар, эмоциясын басқара алатын, басқа адамдармен тіл табысуға қабілетті эмоциялық интеллектпен де ерекшеленеді. Эмоционалдық интеллекті дамымаған мұғалім оқушымен, ата-анамен, әріптестермен тиімді қарым-қатынас орната алмайды. Бұл құзыреттілік әсіресе білім беру саласында аса маңызды. Осыған байланысты оқу-тәрбие процесіне әлеуметтік-психологиялық қолдау, тимбилдинг, рефлексия әдістерін енгізу қажет. Мұғалімдерге эмоциялық қажуды болдырмау бойынша тренингтер өткізу, «эмоциялық климат» мониторингін жүргізу — мектептің басқарушы құрылымдарының күн тәртібінен түспеуі тиіс. Өзінің эмоцияларын түсінген, оларды дұрыс басқара отырып, өзіне сенімді болған мұғалім, оқушыларды тек академиялық біліммен ғана емес, сондай-ақ эмоциялық интеллектін дамытуға жұмыс жасай алады. Оқушылардың эмоциялық жағдайын түсіну және олармен тиімді қарым-қатынас жасау үшін, мысалы, оқушылардың стресс пен уайымдарына көңіл бөліп, оларды қалай жеңуге болатындығын түсіндіру, сабақта жағымды атмосфера құру арқылы олардың эмоциялық жағдайын жақсартуға болады.

4. Үздіксіз бейімделу және коммуникация, командалық жұмыс дағдылары

Жылдам өзгеретін ортада табысты болу үшін маман жағдайға бейімделе алуы қажет. COVID-19 пандемиясы кезінде бүкіл әлем қашықтан жұмыс істеу мен оқуға көшіп, мұғалімдердің бейімделу қабілетін айқын көрсетті. Бұл құбылыс тек техникалық бейімелу ғана емес, педагогикалық тәсілдерді, өзара әрекеттесу формаларын өзгертуге мәжбүр етті.

Білім беру мазмұнының жаңаруына, бағалау жүйесінің өзгеруіне, жаңартылған бағдарламаларға икемделе алатын мұғалім ғана өз кәсібінің шебері бола алады. Осы орайда мектеп әкімшілігі тарапынан ұстаздарға әдістемелік қолдау, тәлімгерлік және кәсіби желілік қоғамдастықтар арқылы бейімделу үдерісін жеңілдетуге көмектесу — басты басымдық.

Әрбір маманның жұмыс орнында тиімді коммуникация дағдылары өте маңызды. Әсіресе, бірлескен жобалар мен тапсырмалар кезінде оқушылардың топтық жұмыс жасауы, ортақ мақсатқа ұмтылуы талап етіледі. Білім беру процесінде мұғалімдер оқушыларды топпен жұмыс істеуге баулуы қажет. Бұл оқушылардың арасындағы ынтымақтастықты нығайтады және олардың көшбасшылық дағдыларын дамытады.

Тарих пәні бойынша топтық жобалар мен зерттеулер ұйымдастыру, оқушыларды белгілі бір тақырып бойынша бірлесе жұмыс істеуге тарту маңызды. Бұл дағды оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуына, өз идеяларын қорғауға және топтық шешім қабылдауға үйретеді. Мысалы, оқушыларды әртүрлі елдердің экономикалық, әлеуметтік мәселелерін зерттеуге бағыттап, оларды топ болып жұмыс істеуге шақырамын. Бұл олардың коммуникациялық дағдыларын дамытады әрі географиялық білімдерін кеңейтеді.

5. Шығармашылық және инновация

Стандартты ойлаудан арылып, оқушыларға білімді жаңаша жеткізе білетін мұғалім – қазіргі заманның басты сұранысы. Оқу бағдарламасы мен сабақ жоспары бір болғанымен, оны жүзеге асырудағы тәсіл шығармашылықты қажет етеді. Мұғалім әр сабағын зертханалық жұмысқа, ізденіс процесіне айналдыра алса, оқушының да қызығушылығы оянады.

Оқу ісін ұйымдастыру барысында мен мұғалімдердің шығармашылық бастамаларын қолдауға, авторлық бағдарламалар мен жобаларды енгізуге, инновациялық тәжірибелерді

таратуға жағдай жасаймын. Мектепішілік және қалалық деңгейде шығармашылық топтар құрып, тәжірибе алмасу алаңдарын жүйелі түрде ұйымдастыру арқылы жаңашыл мұғалімдердің дамуына ықпал етеміз.

Мұғалімгеде заманауи жұмыс орнында жаңа шешімдер мен тәсілдерді қолдану өте қажет. Тарих пәнінде шығармашылық ойлау дағдысын дамыту үшін оқушыларға әртүрлі тарихи жағдайларды шешуге арналған қызықты тапсырмалар беру керек. Мысалы, климаттың өзгеруі, табиғи апаттар, экологиялық мәселелер сияқты күрделі тақырыптарды зерттей отырып, оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін нақты мәселелерді шешуге ынталандырып, олардан жаңа көзқараспен ойлануды сұраймын. Бұл олардың тек пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, шығармашылық ойлаудың маңыздылығын түсінуге де мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер — бұл жай дағдылар емес, олар тұлғаның кәсіби әрі адамгершілік келбетін қалыптастыратын кешенді қасиеттер. Бұл — сын тұрғысынан ойлау, эмоциялық зеректік, цифрлық сауаттылық, икемділік және шығармашылық ойлау. Осы құзыреттіліктер тек еңбек нарығында табысты болудың ғана емес, сонымен қатар, өмірлік белсенді, жауапты азамат болатын, болашақта өз елінің дамуына үлес қосатын, халықаралық аренада бәсекеге қабілетті азаматтарды тәрбиелей аламыз.

Мектеп — болашақ мамандардың алғашқы қалыптасу ортасы. Осы мақсатта мұғалімдер мен оқушылар бірлесе отырып, білім алу мен шығармашылықты дамытуда үздіксіз еңбек етуі қажет. Сондықтан, білім беру үдерісін осы құзыреттердің дамуына бағыттау – біздің басты ұстанымыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ЮНЕСКО. "Future of Education" баяндамасы. 2021.
2. OECD. "21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries."
3. Қазақстан Республикасының орта білім беру мазмұнын жаңарту тұжырымдамасы.
4. Trilling & Fadel. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.

ПРЕПОДАВАНИЕ ПРЕДМЕТА ИСТОРИИ В 21 ВЕКЕ: ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

Тлембаева Анаргуль Барлыковна
учитель истории общеобразовательной средней школы-гимназии №11 г.Актобе Казахстан

Аннотация

В 21 веке преподавание истории сталкивается с новыми вызовами, связанными с цифровизацией и глобализацией. Однако, эти же факторы открывают и уникальные возможности для инновационных подходов к обучению, способствующих развитию критического мышления и формированию исторической грамотности у учащихся.

Введение в обучение истории в современном мире

Образование в 21 веке сталкивается с множеством новых вызовов и возможностей, что в значительной мере отражается на преподавании истории. Эпоха цифровых технологий, изменение социально-экономических условий и глобализация влияют на подходы к обучению данному предмету. Преподавание истории в 21 веке требует от педагогов не только традиционных методов, но и инновационных стратегий, способных внести свежие идеи и подходы в образовательный процесс.

В данной статье мы подробно рассмотрим ключевые аспекты преподавания истории, включая его значение в современном обществе, методологию и интеграцию технологий, а также исследуем новые тенденции и далеко идущие последствия на образовательный процесс.

Значение истории в 21 веке

Работа с историей стала более важной, чем когда-либо, особенно в условиях глобальных кризисов, политических изменений и социальных конфликтов. История предоставляет ценные уроки, которые могут помочь современным обществам избежать ошибок прошлого и строить лучшее будущее. Например, изучение исторических конфликтов, таких как Вторая мировая война, может помочь понять текущие международные отношения и предостеречь от повторения катастрофических событий.

Кроме того, история формирует критическое мышление и способность анализировать информацию. Умение критически осмысливать события и источники информации стало особенно актуальным в условиях цифровизации, когда информационные потоки возрастили риск дезинформации. Обучение истории развивает у студентов навыки анализа, что необходимо для оценки разнообразных мнений и точек зрения.

Методология преподавания истории

Традиционные методы преподавания истории, такие как лекции и учебники, уступают место более интерактивным подходам. Использование технологий, таких как компьютерные симуляции, виртуальные экскурсии и видео, позволяет ученикам более активно участвовать в образовательном процессе. Эта новая методология помогает глубже понять сложные исторические события и обстановку.

Тем не менее, важным аспектом методологии остается воспитание способности к критическому мышлению. Учителя истории должны создавать условия для обсуждения и дебатов, чтобы ученики могли сформировать собственное мнение по различным аспектам истории. Это, в свою очередь, способствует развитию навыков аргументации и аналитики.

Интеграция технологий в обучение истории

С появлением интернета и большого количества доступных ресурсов, возможности для изучения истории значительно расширились. Исторические документы, архивы и даже 3D-модели исторических объектов стали доступны для студентов. Виртуальные экскурсии предоставляют возможность «посетить» исторические места по всему миру, что особенно актуально в условиях пандемий и ограничений на передвижение.

К тому же, использование образовательных платформ и мобильных приложений способствует созданию уникального образовательного процесса. Студенты могут взаимодействовать с историческими событиями через игры и симуляции, что помогает создать более личное восприятие прошлого.

Преподавание истории в условиях глобализации

Глобализация оказывает значительное влияние на изучение истории. Учителя должны предоставить студентам разнообразные взгляды на одни и те же события. Это важно, чтобы избежать однобокого восприятия истории и помочь студентам понять, как культурные и политические контексты могут изменить наши взгляды на события.

Тем не менее, в условиях глобализации может быть сложно восстановить местные традиции и нарративы, которые могут затеряться на фоне доминирующих версий событий. Поэтому очень важно, чтобы образовательные программы были разнообразными и инклюзивными, учитывая разные точки зрения, включая местные и региональные истории.

Новые тенденции в преподавании истории

Существует несколько новых тенденций, которые меняют подходы к преподаванию истории в 21 веке. Например, интеграция образовательных технологий, таких как искусственный интеллект и большие данные, открывает новые горизонты для учителей.

Проектное обучение

Проектное обучение — одна из самых актуальных тенденций в образовании. Это подход, который предполагает работу над реальными проектами, связанными с историческими событиями или периодами. Студенты могут исследовать, анализировать и представлять свои достижения через различные форматы, такие как презентации, видеоролики или блог-посты. Такой подход помогает учащимся лучше усвоить материал и развить навыки, необходимые для дальнейшего обучения.

Междисциплинарный подход

Междисциплинарный подход также становится важным аспектом преподавания истории. Связывание истории с другими предметами, такими как экономика, социология и искусство, позволяет создать более полное понимание исторических событий. Это особенно полезно для студентов, которые могут лучше запомнить информацию, видя связи между разными областями знаний.

Заключение

Преподавание истории в 21 веке — это сложный, но увлекательный процесс. Необходимость использовать современные технологии, а также подходы, способствующие критическому мышлению и навыкам анализа, является ключевым моментом для успешного обучения. Понимание исторического контекста, его значение в современных условиях и инновационные методологии помогут ученикам получить не только знание о прошлом, но и инструменты для анализа настоящего и будущего.

История, как предмет, продолжает развиваться, и вместе с тем его преподавание. Эффективное обучение истории поможет формировать сознательных граждан, способных принимать участие в обсуждении актуальных вопросов и разбираться в многообразии взглядов на мир. Это особенно важно в современном обществе, в котором информация становится все более доступной, а способность её анализировать и интерпретировать — одной из важнейших компетенций для успешной жизни.

Список литературы

1.Загашев, И.О., Заир-Бек, С.И. Критическое мышление: технология развития: учебное пособие для студентов педагогических вузов. – СПб.: Альянс «Дельта», 2003. – 284 с.

2.Иванова, С.М. Использование информационных технологий в преподавании истории // Преподавание истории в школе. – 2015. – № 7. – С. 3-10.

3.Короткова, М.В. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях: Практическое пособие для учителей / М.В. Короткова. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2001. – 240 с.

4.Репина, Л.П. Историческая наука сегодня: учебное пособие / Л.П. Репина. – М.: Академия, 2011. – 320 с.

5.Вяземский, Е.Е., Стрелова, О.Ю. Методика преподавания истории в школе. - М.: Владос, 2003. (Базовый учебник по методике преподавания истории, актуальный и сегодня).

ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ БОЛАШАҒЫ – ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ САЛАСЫНДА

Тлеумаганбетова Жанарнгуль Тасболатовна

Ақтөбе облысы,Ақтөбе қаласы Ж.Тәшенов атындағы 68ЖББОМ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Тілді оқытуда жасанды интеллектіні қолдану қалыпты тенденцияға айналып келеді. Уақыт талабына, сұранысқа сай мемлекеттік тілді оқыту методикасын жаңартып, IT технологияға бейімдеу тұрақты күн тәртібіне енді. Сондықтан тіл мамандарының, әдіскерлер мен оқытушылардың кәсіби дағдыларын арттыру өзекті. Осыған орай «Тіл-Қазына» ұлттық ғылыми-практикалық орталығы ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі Тіл саясаты комитетінің тапсырмасымен әдістемелік сегіз күндік онлайн семинар өткізуде. Іс-шараның алғашқы үш күні «Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллектіні тиімді пайдалану» тақырыбына арналды.

- *Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллектіні қолдану жылдам нәтиже береді. Педагогтер бұл әдісті пайдалануды үрдіске айналдырып, әр кезеңінде жетілдіріп отыруы тиіс. Бүгінгі менің мақсатым – тыңдаушылар үшін тиімді, қолданбалы жасанды интеллект мүмкіндіктерін жан-жақты түсіндіріп, тәжірибе алмасу,*

• *Миға шабуыл жасап, жаңа платформалармен танысып, мықты мамандардың шеберлік сыныбын алық. Қазір жасанды интеллектсіз тіл үйрету мүмкін емес болып қалды. Сондықтан өте пайдалы семинар болып жатыр*

• Жасанды интеллект – әдетте адамдарға жүктелетін когнитивті тапсырмаларды шешумен айналысатын информатика саласы. Мұндай тапсырмаларға оқыту, үлгі құру және үлгіні тану жатады. Заманауи ұйымдар әртүрлі көздерден үлкен көлемдегі деректер жинайды: смарт сенсорлар, бақылау құралдары, жүйелік журналдар және адам жасаған мазмұн. Жасанды интеллекттің мақсаты деректерден мағына шығаратын өздігінен білім алатын жүйелерді құру болып табылады. Содан кейін жасанды интеллект бұл білімді адам сияқты жаңа мәселелерді шешу үшін қолдана алады. Мысалы, жасанды интеллект технологиясы адамның сөйлеуіне тиімді жауап бере алады, түпнұсқа суреттер мен мәтінді жасай алады және нақты уақыттағы деректер негізінде шешім қабылдай алады. Жасанды интеллект — компьютерлер мен машиналардың адам сияқты интеллектуалды әрекеттерді орындау қабілеті. Жасанды интеллект алгоритмдері мен модельдері деректерді талдау, үйрену, шешім қабылдау, табиғи тілде сөйлесу және басқа да тапсырмаларды орындау үшін қолданылады.

• Жасанды интеллектінің (ЖИ) негізгі түрлері:

• 1. Тар ЖИ: Белгілі бір тапсырмаларды орындауға арналған, мысалы, дауыстық көмекшілер (Siri, Google Assistant) немесе бет танып білу жүйелері.

• 2. Жалпы ЖИ: Адамның интеллектуалды қабілеттерін толықтай имитациялай алатын, бірақ қазіргі уақытта әлі дамымаған.

• ЖИ-дің қолдану салалары өте кең, оның ішінде медицина, білім беру, қаржы, көлік және т.б. бар. Жасанды интеллект технологиялары адамдардың өмірін жеңілдетіп, тиімділікті арттыруға мүмкіндік береді.

• Жасанды интеллект (ЖИ) қазіргі заманғы білім беру жүйесінде маңызды рөл атқаруда. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ЖИ-ді қолдану оқушылардың білімін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, және тілдік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл мақалада ЖИ-дің қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданудың тиімділіктері қарастырылады.

• *1. Жеке оқыту*

• Жасанды интеллект оқушылардың деңгейі мен қажеттіліктеріне сәйкес жеке оқыту бағдарламаларын құра алады. Мысалы, ЖИ-дің көмегімен оқушылардың тілдік дағдыларына қарай тапсырмалар мен жаттығулар ұсынылады. Бұл әдіс әрбір оқушының өз қарқынында оқуына мүмкіндік береді.

• *2. Тілдік дағдыларды дамыту*

• ЖИ-ді қолдану арқылы оқушылардың тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамытуға болады. Мысалы, автоматтандырылған тіл үйрету платформалары мен қосымшалары арқылы оқушылар қазақ тілінде сөйлесуді, тыңдауды және жазуды үйрене алады. ЖИ алгоритмдері грамматикалық қателерді түзетіп, дұрыс сөйлем құрастыруға көмектеседі.

• *3. Әдебиетке қызығушылықты арттыру*

• Жасанды интеллект әдеби шығармаларды талдауда және түсінуде көмек көрсете алады. Оқушыларға белгілі бір шығарманың мазмұнын, кейіпкерлерін және тақырыптарын түсінуге арналған интерактивті құралдар ұсынылуы мүмкін. Мысалы, ЖИ негізіндегі әдебиет талдаушысы оқушыларға шығармаларды тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.

• *4. Шығармашылық қабілеттерді дамыту*

• ЖИ шығармашылық жазу тапсырмаларын орындауға көмектеседі. Оқушыларға тақырып берілгенде, ЖИ оларға идеялар мен шабыт бере алады. Сонымен қатар, ЖИ-дің көмегімен оқушылар өз шығармаларын бағалап, жетілдіре алады.

• *5. Уақытты үнемдеу*

• Мұғалімдер үшін ЖИ-дің көмегімен оқу процесін ұйымдастыру жеңілдейді. Автоматтандырылған тестілеу жүйелері мен бағалау құралдары мұғалімдердің уақытын үнемдеп, оқушылардың жетістіктерін жылдам бағалауға мүмкіндік береді.

• Соңғы жылдары оқу процесінде жасанды интеллектті пайдалану өзекті бола бастады. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту контекстінде ЖИ оқу тиімділігін арттырудың бірегей мүмкіндіктерін ұсынады.

Жасанды интеллектінің оқу үдерісіне енгізудің негізгі артықшылықтары мен әдістеріне тоқталуға болады. Жасанды интеллект әрбір оқушыға жеке көзқарас – табысты оқудың кепілі. Жасанды интеллект оқушылардың білім деңгейін, қызығушылықтары мен қабілеттерін талдай алады, бейімделген оқу материалдары мен тапсырмаларын ұсына алады. Бұл әр оқушының қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді және оқу процесін тиімдірек және қызықты етеді. Оқытудың көп уақытты қажет ететін аспектілерінің бірі – жазба жұмыстарын бағалау. ЖИ грамматикалық және стилистикалық қателерді автоматты түрде тексеріп, жылдам кері байланыс береді. Бұл мұғалімдердің уақытын үнемдеп қана қоймайды, сонымен қатар оқушыларға өз қателерін түсіну және оларды түзету бойынша ұсыныстар алу арқылы материалды тез меңгеруге көмектеседі. Жасанды интеллект қазақ әдебиеті классиктерінің мәтіндерін, аудиокітаптарды және бейне сабақтарды қамтитын оқу материалдарының ауқымды дерекқорына қолжетімділікті қамтамасыз ете алады. Бұл әртүрлі форматтар оқушыларға ақпаратты жақсы қабылдауға және пәнге деген қызығушылықты дамытуға көмектеседі. Чатботтар сияқты интерактивті қолданбаларды сауалнамалар, викториналар және оқушыларың оқу процесіне қатысуын ынталандыратын басқа әрекеттерді жүргізу үшін пайдалануға болады.

Оқушылар нақты уақыт режимінде сұрақтар қойып, оларға жауап ала алады, ыңғайлы оқу ортасын жасайды. ЖИ күшті және әлсіз жақтарын анықтай отырып, оқушылардың үлгерімі туралы деректерді жинап, талдай алады. Бұл мұғалімдерге оқу үрдісінің сапасын арттыра отырып, оқыту әдістерін түзетуге мүмкіндік береді. Оқушылардың үлгерімін уақыт бойынша бақылауға болады, бұл проблемаларды дер кезінде анықтауға және қажетті шешімдерді ұсынуға көмектеседі. Қазақ тілі мен әдебиеті мәдени контекстпен тығыз байланысты. ЖИ Қазақстанның мәдени аспектілері, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері туралы қосымша ақпарат бере алады, бұл материалды түсінуді тереңдетеді және оны бай және қызықты етеді.

Қорытындылай келе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллектті қолдану оқу-тәрбие үрдісінің жаңа көкжиектерін ашады. Жасанды интелекттіні оқытуды жекелендіруге, күнделікті тапсырмаларды автоматтандыруға, ресурстарға қолжетімділікті кеңейтуге және интерактивті ортаны құруға көмектеседі. Бұл технологияларды оқу үдерісіне енгізу оның тиімділігін арттырып қана қоймай, оны оқушылар үшін қызықты әрі мазмұнды ете алады. Болашақта интеллектіні одан әрі дамыту Қазақстандағы және әлемдегі білім беруді трансформациялауда шешуші рөл атқарады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллекті қолдану білім беру процесін тиімді әрі қызықты етеді. ЖИ-дің көмегімен оқушылардың тілдік дағдылары мен шығармашылық қабілеттері артып, жеке оқу жолдары қалыптасады. Білім беру саласында ЖИ-ді қолдану – болашақтың қажеттілігі, және оның мүмкіндіктерін пайдалану арқылы біз сапалы білім алуға қол жеткізе аламыз.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ РӨЛІ

Тортаева Молдир Шапаевна
география пәні мұғалімі
Жетісу облысы, Алакөл ауданы, Ж.Балапанов ауылы, «Қызылащы орта мектебі мектеп жасына дейінгі шағын орталығы бар» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Бүгінгі цифрлық дәуірде білім беру саласы жаңа мүмкіндіктерге ие болды. Әсіресе, жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары оқыту үрдісін жетілдіруге және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға айтарлықтай үлес қосуда. География пәні кең көлемді деректерді, динамикалық құбылыстарды және күрделі өзара байланыстарды қамтитындықтан, бұл пәнде ЖИ қолдану ерекше маңызға ие. Бұл баяндамада жасанды интеллекттің география сабағындағы қолданыс жолдары, оның оқушылардың қызығушылығына тигізетін әсері, практикалық мысалдар мен болашақтағы даму мүмкіндіктері қарастырылады.

Жасанды интеллекттің білім берудегі маңызын қарастыратын болсақ, ЖИ – компьютерлік жүйелердің адам интеллектісінің кейбір аспектілерін, мысалы, ойлау, үйрену, шешім қабылдау және тілдік түсінуді имитациялай алатын технологиялар жиынтығы. Білім беру саласында ЖИ қолдану:

- Жеке дара оқыту траекториясын жасауға,
- Оқушылардың қабілетіне сәйкес бейімделген тапсырмалар ұсынуға,
- Үйрену үрдісін қызықты әрі интерактивті етуге мүмкіндік береді.

ЖИ технологияларының көмегімен география сабағы тек теориялық білім берумен шектелмей, оқушыларды белсенді зерттеуге, өздігінен ой қорытынды жасауға, деректерді талдауға баулиды.

География пәнінде ЖИ қолданудың негізгі бағыттары

1. Деректерді визуализациялау және интерактивті карталар. География – кеңістіктік ақпаратты түсіндіруді талап ететін пән. ЖИ негізінде құрылған интерактивті карталар мен географиялық ақпараттық жүйелер (ГАЖ) арқылы оқушылар әлемдік климаттық өзгерістерді, халық тығыздығын, табиғи апаттардың таралуын нақты уақытта көре алады. Мысалы:

- Google Earth Engine, ArcGIS, QGIS сияқты платформалар ЖИ технологияларымен бірге ауа райының өзгерісін, орман алқаптарының кемуін визуалды түрде көрсетеді.
- Sentinel Hub спутниктік деректерді өңдеу арқылы ауыл шаруашылығы, табиғи ресурстар және урбанизация процестерін зерттеуге мүмкіндік береді.

Бұл құралдарды пайдалану оқушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастырып, қоршаған ортаға деген жауапкершілігін арттырады.

1. Бейімделген оқыту жүйелері ЖИ негізіндегі бейімделген оқыту платформалары әр оқушының жеке білім деңгейін ескере отырып, материалдарды ұсынады. Географияда бұл тәсіл оқушылардың әртүрлі аймақтар, климаттық белдеулер, табиғи ресурстар жайлы білімдерін жүйелеуге көмектеседі. Мысалы:

- Socratic by Google, Khan Academy, Quizlet AI құралдары оқушылардың білімін автоматты түрде талдап, олардың әлсіз тұстарын анықтайды.
- География пәні бойынша арнайы жасалған бейімделген тесттер мен ойын элементтері оқушылардың ынтасын арттырады.

2. Виртуалды шынайылық және кеңейтілген шынайылық
ЖИ көмегімен виртуалды шынайылық (VR) және кеңейтілген шынайылық (AR) технологиялары да дамып келеді. Оқушылар арнайы көзілдірік арқылы әлемнің әртүрлі бөліктеріне «саяхаттап», табиғи объектілер мен тарихи орындарды «көзбен көре» алады. Мысалдар:

- Google Expeditions арқылы Амазонка орманының виртуалды туры;

- 360Cities платформасы арқылы әлемнің кез келген нүктесіне шолу жасау;
- Эверест шыңына «виртуалды экспедиция»;
- Merge Cube көмегімен интерактивті AR тәжірибелері.

Бұл әдістер оқушылардың пәнге деген эмоционалды байланысын нығайтып, оқытудың тиімділігін арттырады.

3. Оқу процесін геймификациялау ЖИ негізінде жасалған білім беру ойындары географиядағы күрделі ұғымдарды жеңілдетіп түсіндіреді. Мәселен, табиғи апаттар туралы симуляторлар немесе картографиялық ойындар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады. ЖИ құралдары:
- Ойынның деңгейін оқушының жетістігіне байланысты бейімдейді;
- Қиындықтарды басқаруға мүмкіндік береді;
- Марапаттау жүйесі арқылы мотивацияны арттырады.

Мысалы:
- Earth Primer, GeoGuessr, Seterra, Worldle сияқты ойындар арқылы оқушылар елдерді, астаналарды, табиғи нысандарды қызығушылықпен үйренеді.

4. Аналитикалық ойлау және болжау қабілеттерін дамыту
ЖИ моделдері үлкен деректерді талдап, белгілі бір құбылыстарды болжай алады. География сабағында мұндай модельдерді пайдалану оқушыларды деректерге негізделген шешім қабылдауға үйретеді.Мысалы:

- Климаттық өзгерістердің болашақтағы ықтимал салдарын модельдеу;
- Урбанизация үрдістерінің таралуын болжау;
- Су ресурстарын басқарудың тиімді жолдарын жоспарлау.

5. Оқушылардың шығармашылығын дамыту

6. Жасанды интеллектпен жұмыс істеу тек аналитикалық емес, шығармашылық қабілетті де дамытады. Мысалы:
- Географияда оқушылар өз карталарын, климаттық модельдерін жасай алады;
- StoryMap құралдары арқылы саяхат бағыттарын визуалды түрде жоспарлайды.

Практикалық тәжірибелер мен мысалдарды қарастыратын болсақ, көптеген елдерде география пәнінде ЖИ қолдану бойынша тәжірибелер жасалып жатыр:
- Финляндия мектептері виртуалды шынайылық құралдарын белсенді пайдаланып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын 40%-ға арттырған.
- Жапония мектептерінде жасанды интеллект негізіндегі оқу көмекшілері сабақ барысында интерактивті сұрақтар қойып, оқушылардың белсенділігін ынталандырады.
- Қазақстанда да бірнеше пилоттық мектептерде география сабағында интерактивті карталар мен VR құралдары енгізілуде.

Қиындықтар мен шешу жолдарында кездесетін ЖИ қолдануда белгілі бір қиындықтар да бар:

- Техникалық жабдықталудың жеткіліксіздігі
- Мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгеру деңгейінің әркелкілігі
- Оқушылардың барлығына бірдей қолжетімділік мәселесі.

Мұндай мәселелерді шешу үшін:
- Мұғалімдерге арналған арнайы курстар ұйымдастыру;
- Мемлекеттік деңгейде мектептерді заманауи техникалармен қамтамасыз ету;
- Қарапайым және қолжетімді ЖИ құралдарын жасау қажет.

Болашаққа көзқарасты қарайтын болсақ, алдағы уақытта география пәнінде жасанды интеллекттің рөлі одан әрі арта түсетіні сөзсіз. Әсіресе:

- Автоматтандырылған деректер талдау жүйелері;
- Әлемдік климаттың өзгеруіне арналған жасанды интеллекттік модельдер;
- Оқушылардың жеке қызығушылығына негізделген оқыту бағдарламалары кеңінен қолданылады.
- Мұғалім мен оқушы арасындағы интерактивті диалогты дамытатын жасанды интеллект көмекшілері пайда болады.

Білім беру саласындағы трансформация ЖИ мен педагогиканың үйлесімділігін қажет етеді. Сондықтан ЖИ құралдарын білім мазмұнына сәйкестендіре қолдану – маңызды мәселе.

Қорытындылайтын болсақ, география сабағында жасанды интеллектті қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың сыни ойлау, аналитикалық қабілеттерін дамытады, жаһандық үрдістерді тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Білім беру үрдісін жетілдіру үшін ЖИ мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – заманауи мұғалімнің маңызды міндеттерінің бірі. Әлем өзгеріп келеді, онымен бірге оқыту тәсілдері де өзгеруі тиіс. Жасанды интеллект – осы өзгерістердің ажырамас бөлігіне айналып отыр.

ЖИ – тек технология емес, ол – болашаққа апаратын құрал. География пәнінде оны тиімді пайдалану арқылы біз жаңа буынның интеллектуалдық әлеуетін арттыра аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізім

1. Назарбаев, Н.Ә. (2018). Цифрлық Қазақстан мемлекеттік бағдарламасы. Астана: ҚР Үкіметі.

2. UNESCO. (2021). Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. Paris: UNESCO Publishing.

3. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson Education.

4. Хамитова, Г.Ж. (2021). Жасанды интеллектіні білім беру жүйесінде қолдану мүмкіндіктері. Қазақ білім академиясының хабаршысы, №1, 55–60 б.

5. Mishra, P., & Mehta, R. (2017). What We Educators Get Wrong About 21st-Century Learning: Results of a Survey. Journal of Digital Learning in Teacher Education, 33(1), 6–19.

6. Ермекбаева, М.Ж. (2020). Географияны оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану. Білім беру және ғылым әлемі, №4, 42–46 б.

7. Zhang, K., & Aslan, A. (2023). The Impact of AI-powered Tools on Geography Learning Outcomes. International Journal of Educational Technology, 14(2), 78–92.

8. OECD. (2021). AI and the Future of Skills. OECD Publishing.

9. Мухтарова, А.Б. (2022). Цифрлық технологиялардың мектеп географиясында қолдану тиімділігі. Қазақстан мектебі, №9,

XXI ҒАСЫРДА СҰРАНЫСҚА ИЕ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР

Тугелбаева Айша Болекбаевна
«Матайқұм орта мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі,
Ақтөбе облысы, Қазақстан

Аннотация: Мақалада XXI ғасыр мұғаліміне қойылатын жаңа талаптар мен қажетті кәсіби құзыреттер қарастырылады. Мұғалімнің цифрлық сауаттылығы, коммуникация дағдылары, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті, сондай-ақ икемділік пен эмоционалдық интеллекті – заманауи білім беру процесінің маңызды құрамдас бөліктері ретінде сипатталады. Автор мұғалімнің үздіксіз дамуы мен жаңа технологияларға бейімделуінің маңыздылығын ерекше атап өтеді. Бұл құзыреттер оқушыларды болашаққа дайындауда және білім сапасын арттыруда шешуші рөл атқарады.

Кілт сөздер: кәсіби құзыреттілік, цифрлық сауаттылық, коммуникация дағдылары, сыни ойлау.

Қазіргі заманда технология мен қоғамның қарқынды дамуы еңбек нарығында талап етілетін кәсіби құзыреттіліктерді түбегейлі өзгертті. Бұл өзгерістер білім беру саласына да айтарлықтай әсер етуде. XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пәнді жақсы меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар жаңа заман талабына сай кешенді дағдыларға ие болуы керек. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі – оқушыларды болашақ өмірге дайындаудың негізі. Егер бұрын тек мамандық бойынша терең білім мен тәжірибе жеткілікті болса, бүгінгі күні бұл

жеткіліксіз. XXI ғасырда табысты болу үшін адамға тек техникалық дағдылар емес, сонымен қатар икемділік, коммуникация қабілеті және сыни ойлау сияқты кешенді құзыреттер қажет. Бұл өзгерістер білім беру саласына да айтарлықтай әсер етуде. XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пәнді жақсы меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар жаңа заман талабына сай кешенді дағдыларға ие болуы керек. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі – оқушыларды болашақ өмірге дайындаудың негізі. [1]

Біріншіден, цифрлық сауаттылық – қазіргі мектеп мұғалімінің ең маңызды қасиеттерінің бірі. Қазір білім беру процесі дәстүрлі әдістерден цифрлық технологияларға көшіп жатыр. Мұғалімдер интерактивті тақталарды, онлайн платформаларды, электронды оқулықтарды пайдалана білуі тиіс. Мысалы, қашықтан оқыту кезінде Zoom немесе Google Classroom сияқты құралдарды тиімді қолдану – оқушылармен байланыста болудың негізгі жолы. Сонымен қатар, мұғалім өзі де үнемі жаңа технологияларды үйреніп, білімін жаңартып отыруы қажет. Цифрлық сауаттылық – бұл заманауи еңбек нарығында ең негізгі талаптардың бірі. Компьютерлік бағдарламаларды меңгеру, ақпаратты жылдам іздеу және өңдеу, онлайн платформаларда жұмыс істеу қабілеті кез келген маман үшін маңызды.

Екіншіден, коммуникация дағдылары мектепте ерекше маңызды. Мұғалім тек оқушыларға ғана емес, ата-аналармен және әріптестерімен де дұрыс қарым-қатынас орната білуі керек. Оқушының оқу үлгерімі мен мінез-құлқын талқылау кезінде ашық әрі түсінікті сөйлесу – табысты педагогикалық жұмыстың кепілі. Себебі тиімді коммуникация оқу процесінің үйлесімді жүруіне, түсініспеушіліктердің алдын алуға және әріптестік қарым-қатынасты нығайтуға мүмкіндік береді. Ата-аналармен ашық және сенімді диалог орнату арқылы мұғалім оқушының үйдегі жағдайы мен қажеттіліктерін жақсырақ түсініп, білім беру әдістерін соған сәйкес бейімдей алады. Сонымен қатар, әріптестерімен ынтымақтастықта болу педагогикалық тәжірибе алмасуға, жаңа әдістерді енгізуге және мектептің жалпы жұмыс сапасын арттыруға септігін тигізеді. Осылайша, коммуникация дағдылары мұғалімнің кәсіби өсуіне және мектептегі оқу-тәрбие процесінің тиімділігіне тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, топтық жобалар мен сыныптағы ынтымақтастықты ұйымдастыру үшін мұғалімнің коммуникация қабілеті жоғары деңгейде болуы қажет.

Қандай салада жұмыс істесеңіз де, әріптестермен тиімді сөйлесе білу маңызды. Бұл тек сөзбен ғана емес, жазбаша және виртуалды ортада да дұрыс қарым-қатынас орнатуды қамтиды. Топпен жұмыс істеу қабілеті де осының бір бөлігі болып табылады. XXI ғасырда жобалар көбіне командалық түрде жүзеге асады, сондықтан әркім өз ойын ашық жеткізіп, басқалардың пікірін тыңдай білуі тиіс. [2]

Үшіншіден, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге күнделікті жұмысында көп көмектеседі. Әрбір оқушының ерекшелігін ескере отырып, оқу материалын қалай тиімді жеткізу керектігін ойластыру – педагогтың басты міндеттерінің бірі. Сондай-ақ, күтпеген жағдайларда (мысалы, техникалық ақаулар немесе тәртіп мәселелері) жылдам әрі дұрыс шешім қабылдау қажет. Қиын жағдайларда тез әрі тиімді шешім қабылдау, ақпаратты сараптап, дұрыс қорытынды жасау – бұл қасиеттер қазіргі заманғы еңбек нарығында жоғары бағаланады. Сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге күнделікті жұмысында көп көмектеседі. Әрбір оқушының ерекшелігін ескере отырып, оқу материалын қалай тиімді жеткізу керектігін ойластыру – педагогтың басты міндеттерінің бірі. Мұғалім сыни ойлау арқылы оқушылардың білім деңгейін, қызығушылықтарын және оқу стилдерін бағалап, оларға сәйкес әдіс-тәсілдерді таңдай алады.

Мысалы, кейбір оқушылар визуалды ақпаратты жақсы қабылдаса, басқалары тыңдау немесе тәжірибелік әрекеттер арқылы тиімді үйренеді. Мұғалім осы ерекшеліктерді ескере отырып, әртүрлі оқу стратегияларын қолдана отырып, сабақтарды қызықты әрі нәтижелі өткізуі тиіс.

Проблемаларды шешу қабілеті мұғалімге сыныптағы қиындықтарды тез анықтап, оларды тиімді түрде шешуге мүмкіндік береді. Мысалы, егер оқушылар арасында түсініспеушілік немесе конфликт туындаса, мұғалім оны дер кезінде байқап, конструктивті диалог арқылы мәселені шешуге тырысуы керек.

Сонымен қатар, сыни ойлау мен проблемаларды шешу дағдылары мұғалімнің кәсіби дамуына да ықпал етеді. Ол жаңа білім мен тәжірибені игеріп, өз әдістемесін жетілдіре отырып, білім беру процесін үздіксіз жақсартуға мүмкіндік алады. Осылайша, сыни ойлау және проблемаларды шешу қабілеті мұғалімнің кәсіби қызметінде маңызды рөл атқарады және оқушылардың сапалы білім алуына ықпал етеді.

Төртіншіден, икемділік пен үйренуге деген құштарлық – XXI ғасыр мұғалімінің тағы бір маңызды қасиеті. Білім беру саласы үнемі өзгеріп отырады: жаңа бағдарламалар енгізіледі, оқыту әдістері жаңарады. Сондықтан мұғалім өз кәсібін жетілдіру үшін семинарларға қатысып, жаңа әдістемелерді меңгеруге дайын болуы тиіс. Бұл оқушыларға сапалы білім берудің кепілі. Икемділік пен үйренуге деген құштарлық XXI ғасырдың басты кәсіби құзыреттерінің бірі болып табылады. Әлем өзгеріп жатыр: жаңа технологиялар пайда болады, жұмыс әдістері жаңарады. Сондықтан маман үнемі өзін жетілдіріп отыруы керек. Бұл тек курстарға қатысу немесе жаңа білім алу ғана емес, сонымен қатар өзгерістерге оңай бейімделу деген сөз.

Сонымен қатар эмоционалдық интеллекттің маңызы да артып келеді. Мұғалім өз эмоциясын басқара білуі және оқушылардың көңіл-күйін түсіну арқылы сыныптағы жағымды атмосфераны қалыптастырады. Бұл балалардың оқу мотивациясын арттырып, олардың жеке тұлға ретінде дамуына ықпал етеді. Сондай-ақ эмоционалдық интеллекттің маңызы артып келеді. Өз эмоцияңды басқару және басқалардың көңіл-күйін түсіну арқылы жұмыс орнында жағымды атмосфера қалыптастыруға болады. Әсіресе көшбасшылық қызметтерде қажет.

Бұл өз кезегінде оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың өзін-өзі сенімді сезінуіне ықпал етеді. Эмоционалдық интеллект мұғалімге қиын жағдайларда сабырлы болып, конфликтілерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге, мұғалімнің эмпатиясы мен эмоционалдық қолдауы оқушылар арасындағы сенімділік пен ынтымақтастықты нығайтып, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді. Осылайша, эмоционалдық интеллект білім беру процесінің сапасын арттырып, оқушылардың жан-жақты дамуына жағдай жасайды. [3]

Қорыта айтқанда, XXI ғасырда мектеп мұғалімі тек пән маманы ғана емес, көпқырлы кәсіби құзыреттерге ие жан-жақты тұлға болуы керек. Цифрлық сауаттылықтан бастап коммуникацияға дейінгі барлық дағдылар кешенді түрде дамытылуы тиіс. Бұл – заманауи білім беру жүйесінің басты талабы және әрбір педагогтың өз жұмысында табысқа жетуінің негізі. XXI ғасырда табысты болу үшін маман тек өз саласының білімімен шектелмей, кең ауқымды кәсіби құзыреттерге ие болуы тиіс. Цифрлық сауаттылықтан бастап коммуникацияға дейінгі барлық дағдылар кешенді түрде дамытылуы қажет. Бұл – заманауи еңбек нарығының басты талабы және әрбір адам өз болашағын қамтамасыз ету үшін осы бағытта үздіксіз жұмыс істеуі керек.

Осылайша, кәсіби құзыреттіліктердің дамуы – мектептің ғана емес, бүкіл қоғамның өркендеуінің кепілі болып табылады. Сондықтан әрбір мұғалім өз мүмкіндіктерін кеңейтіп, жаңа білім мен дағдыларды игеруге ұмтылса деймін. Әрқайсымыз өзіміздің мүмкіндіктерімізді кеңейтіп, жаңа білім мен дағдыларды игеруге ұмтылсақ деймін. Бұл – XXI ғасырдың талабына сай өмір сүрудің және табысқа жетудің басты жолы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бақытжанова, А., & Жакупова, Г. (2022). XXI ғасыр мұғалімінің кәсіби құзыреттіліктерін дамыту мәселелері // Қазақстан педагогикалық ғылымы, №3(103), 60-68 с..

2. Әбдірахманова, Г. (2019).XXI ғасыр мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі: теория мен практика // Педагогика и психология, №4, 45-52 с..

3. Нұртазаева, А., & Сейітова, Ж. (2020). Қазақстандағы мұғалімдердің кәсіби дамуының өзекті мәселелері // *Вестник КазНУ*, №2(98), 112-120 с..

ФОРМИРОВАНИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Уксукбаев Амангельды Елюбаевич
учитель истории КГУ №17 гимназии города Актобе

Цель: Рассмотреть теоретические основы и практические подходы к формированию критического мышления на уроках истории, выявить педагогические условия, способствующие развитию у школьников способности к самостоятельному анализу, оценке и интерпретации исторических событий, а также определить значение этих навыков в контексте современного образования и гражданского становления личности.

Задачи

1. Дать определение понятию «критическое мышление» и раскрыть его значение в образовательном процессе.
2. Определить особенности и возможности преподавания истории для развития критического мышления.
3. Проанализировать методические приёмы и технологии, способствующие формированию критического мышления.
4. Выявить практические рекомендации для учителей истории.

Введение

Современное общество предъявляет всё более высокие требования к уровню образованности и самостоятельности мышления подрастающего поколения. В условиях информационного общества, когда человек ежедневно сталкивается с огромным потоком сведений, важно не только обладать знаниями, но и уметь критически воспринимать, анализировать и интерпретировать информацию. Особенно это актуально на фоне появления большого количества фейков, манипуляций и исторических мифов.

Предмет «История» занимает особое место в школьной программе: он не только формирует у учащихся представление о прошлом человечества, но и способствует развитию личностных качеств — патриотизма, уважения к культуре, способности к моральной оценке поступков и событий. Но в равной степени история может и должна стать эффективным инструментом для развития критического мышления — важнейшей компетенции XXI века.

Формирование критического мышления у школьников на уроках истории позволяет не просто заучивать даты и факты, а осмысленно подходить к изучению прошлого, понимать сложность исторических процессов, а главное — видеть их взаимосвязь с настоящим. Именно поэтому данная тема представляется особенно актуальной в контексте современных образовательных задач.

1. Понятие критического мышления

Критическое мышление представляет собой целенаправленный процесс активного и умелого восприятия, анализа, синтеза и оценки информации. Это способность ставить вопросы, формулировать обоснованные суждения, делать логические выводы, а также видеть альтернативные точки зрения и оценивать их аргументированность.

Особенность критического мышления заключается в его независимости от субъективных предпочтений: оно требует объективности, взвешенности и доказательности. Учащиеся, обладающие этим навыком, не просто воспроизводят материал, а анализируют, сомневаются, ищут подтверждения и делают самостоятельные выводы.

2. Потенциал предмета «История» для развития критического мышления

История — это не только свод фактов, но и сложная наука о человеке и обществе. Её изучение предполагает работу с разнообразными источниками информации, анализ противоречивых данных, формирование собственного отношения к сложным моральным и политическим вопросам.

Развитие критического мышления на уроках истории возможно благодаря следующим особенностям предмета:

• многозначность трактовок одних и тех же событий;
• разнообразие исторических источников и необходимость оценки их достоверности;
• наличие моральных и этических дилемм в исторических процессах;
• возможность сравнивать события, эпохи, подходы и идеологии;
• применение исторического знания к современным реалиям.

История формирует у школьников умение сомневаться в «единственно верной» версии, проверять факты, сопоставлять разные мнения, распознавать идеологические установки.

3. Методические приёмы и технологии

Для формирования критического мышления учителю необходимо использовать интерактивные, исследовательские и проблемно-ориентированные методы. Вот наиболее эффективные из них:

• Анализ первоисточников и документов: ученики учатся отличать факты от мнений, выявлять авторскую позицию и контекст.
• Дискуссии и дебаты: формируют аргументацию, умение слушать и опровергать.
• Историческое моделирование: позволяет «пережить» ситуацию, принять решение от имени исторического персонажа.
• Работа с альтернативными интерпретациями событий: например, сравнение советской и западной трактовки одних и тех же событий.
• Проектная деятельность: исследовательские работы на тему «Что было бы, если...», «Как изменилась бы история при других условиях» и т.д.
• Разбор исторических мифов и фейков: актуально при изучении медийных источников, интернета.
• Сравнительный анализ источников: учебников, мемуаров, хроник — для выявления различий в подаче информации.

Эти подходы развивают у учащихся такие качества, как внимательность к деталям, логическое мышление, способность к самостоятельной оценке и аргументации.

4. Роль учителя в формировании критического мышления

Учитель истории в данном контексте выступает не только как носитель знаний, но и как организатор учебного взаимодействия, модератор обсуждений, наставник в поиске истины. Он создаёт условия для постановки проблемных вопросов, поддерживает открытый диалог, направляет учеников на самостоятельное мышление и выводы. Важно, чтобы на уроке царила атмосфера взаимного уважения и свободы выражения мнений.

Заключение

Формирование критического мышления — одна из приоритетных задач современного образования. Уроки истории, благодаря своей специфике, являются уникальной платформой для развития этих навыков. Использование различных методик, подходов и приёмов позволяет не только углубить знания по предмету, но и воспитать думающего, активного и ответственного гражданина. Именно такие ученики будут способны осознанно воспринимать информацию, принимать взвешенные решения и формировать собственную позицию в сложном мире.

Список использованной литературы

1. Ержанов, К.Р. Методика формирования критического мышления на уроках истории в школах Казахстана. — Алматы: Қазақ университеті, 2019. — 220 с.

2. Кусаинова, Ш.Т. Роль истории в воспитании гражданственности и патриотизма у школьников Казахстана. // Қазақстан тарихы және білім беру. — 2020. — №1. — С. 45–50.

3. Нагимова, С.Н. Использование методов активного обучения на уроках истории в Казахстане: от традиционных подходов к инновациям. — Алматы: Республикалық баспа үйі, 2021. — 240 с.

4. Мажитов, Ж.А. Интерактивные методы обучения на уроках истории как средство развития критического мышления у школьников. // Қазақстан мектебі. — 2021. — №7. — С. 19–23.

5. Сейдахметова, Л.Н. Методика преподавания истории в контексте развития критического мышления у школьников Казахстана. — Алматы: Мектеп баспасы, 2020. — 198 с.

6. Юсупов, А.Ш. Использование проектной деятельности для формирования критического мышления на уроках истории в средней школе Казахстана. // Қоғам және білім. — 2021. — №3. — С. 56–62.

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Хасенова Дина Сырымовна
Қ.Күржіманұлы атындағы №8 ЖББ мектебінің музыка пәні мұғалімі
Маңғыстау облысы. Жаңаөзен қаласы

Кіріспе

Қазіргі заман мұғалімінің бейнесі бұрынғыдан мүлде бөлек. XXI ғасыр — бұл ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, жасанды интеллекттің енуі және өмір бойы оқу (Lifelong Learning) ұғымының кең таралу ғасыры. Осыған байланысты педагог кадрлардың кәсіби дамуы – білім беру жүйесінің стратегиялық мәселесіне айналып отыр. Ұлттық білім беру жүйесін жаңғыртуда мұғалімдердің рөлі шешуші болып табылады, өйткені сапалы білім – сапалы мұғалімге тікелей байланысты. Цифрландыру, жаһандану және қоғам сұраныстарының өсуі мұғалімдерден тек пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар заманауи технологияларды игеру, креативті ойлау және өмір бойы оқуға бейімділік сияқты қасиеттерді талап етеді. Осы тұрғыда педагогтардың кәсіби дамуы ерекше маңызға ие.

Негізгі бөлім

I. Цифрлық сауаттылық пен EdTech құралдарын меңгеру

Қазіргі мұғалімдер үшін интерактивті тақталар, онлайн платформалар (Google Classroom, Zoom, Moodle және т.б.) сияқты құралдарды еркін пайдалану маңызды. Білім беру процесінде жасанды интеллект, виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR) элементтерін қолдану трендке айналды. Цифрлық сауатты мұғалім – білім сапасын арттыруда, оқушылармен тиімді байланыс орнатуда және заманауи білім беру талаптарына сай болуда маңызды рөл атқарады. Маңыздылығы: оқытудың тиімділігін арттырады, қашықтан оқыту мүмкіндіктерін кеңейтеді. Google Classroom, Zoom, Moodle, BilimLand платформаларын пайдалану арқылы жетістікке қол жеткізіледі.

II. Кәсіби дамудың мәні және маңызы

Педагогтың кәсіби дамуы – бұл үздіксіз жүретін процесс, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін арттыруға, педагогикалық тәжірибесін тереңдетуге және жаңа білімдер мен дағдыларды меңгеруге бағытталған.

Негізгі міндеттері:

- педагогикалық шеберлікті арттыру;
- инновациялық әдістерді меңгеру;
- білім беру сапасын арттыруға үлес қосу;
- оқушының жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасау.

"Мұғалім өз тәжірибесін үнемі талдап, кәсіби қызметіндегі кемшіліктер мен жетістіктерін саралап отыруы қажет. Бұл үдеріс білім сапасын арттыруға, оқыту әдістерін жетілдіруге және оқушылардың қажеттіліктеріне сай тиімді педагогикалық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, өзін-өзі талдау мұғалімнің кәсіби дамуына, жауапкершілігін арттыруға және заманауи білім беру талаптарына бейімделуіне жол ашады." Қазіргі қоғам педагогке жоғары талап қояды. Мұғалім тек білім көзі емес, сонымен қатар көшбасшы, психолог, фасилитатор және жаңашыл болуы керек. Бұл үдерісте кәсіби дамудың үздіксіздігі – басты шарт.

III. Қазіргі педагогикадағы негізгі трендтер

1. Цифрлық сауаттылық пен EdTech құралдарын меңгеру
2. STEM және STEAM білім беру бағыты
3. Құзыреттілікке негізделген білім беру
4. Коучинг және менторинг әдістерін енгізу
5. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы
6. Педагогикалық рефлексия және кәсіби өзін-өзі жетілдіру

IV. STEM және STEAM білім беру бағыты

STEM және STEAM білім беру сабақта қолдану – оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық, ғылыми-зерттеу және технологиялық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл тәсіл өмірмен байланысқан тапсырмалар арқылы оқушыларды белсенді оқуға ынталандырады және болашақ мамандықтарға дайындықты арттырады.

V. Құзыреттілікке негізделген білім беру

Құзыреттілікке бағытталған білім беру – білім, білік және дағдыны өмірлік жағдайларда тиімді қолдануға бағытталған оқыту жүйесі. Оқушыларға нақты өмірде қолдана алатын дағдыларды меңгерту. Функционалдық сауаттылық, медиасауаттылық, креативті ойлау, командада жұмыс істеуге жол ашу.

VI. Өмір бойы білім алу

Педагогтың кәсіби дамуы үздіксіз процесс ретінде қарастырылуы керек. Біліктілікті арттыру курстары, онлайн-вебинарлар, халықаралық тәжірибе алмасу – мұғалімнің дамуына ықпал етеді. Өмір бойы білім алу (Lifelong Learning) – бұл адамның бүкіл өмірі бойы жаңа білім мен дағдыларды үнемі үйренуі. Ол мектеп пен университеттен тыс та, жұмыс барысында немесе күнделікті өмірде де жалғасады. Мақсаты – үздіксіз даму мен заманға бейімделу. Педагогтардың үздіксіз кәсіби дамуы. Мұғалімнің ізденуі: біліктілікті арттыру курстары, онлайн-вебинарлар, халықаралық тәжірибе алмасуларға қатысу.

VII. Коучинг және менторинг әдістерін енгізу

Бұл әдістер ұжым ішінде кәсіби қоғамдастық орнатуға септігін тигізеді. Коучинг және менторинг әдістерінің мақсаты – жаңа педагогтерге тәжірибелі әріптестер тарапынан қолдау көрсету. Маңыздылығы: ұжым ішінде кәсіби қоғамдастық орнатуға септігін тигізеді. Бұл жеке тұлғаның немесе қызметкердің әлеуетін ашуға, кәсіби және жеке мақсаттарына жетуге бағытталған серіктестік қарым-қатынас. Коуч сұрақтар қою арқылы адамның өз шешімін өзі табуына көмектеседі. Тәжірибелі маманның (ментордың) өз білімін, тәжірибесін және кеңестерін беру арқылы жас маманға немесе шәкіртке бағыт-бағдар көрсетуі. Бұл – ұзақ мерзімді, дамуға бағытталған қарым-қатынас.

VIII. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы

Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы маңызды рөл атқарады, өйткені бұл қасиеттер әртүрлі қажеттіліктері бар оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Эмоционалдық интеллект педагогқа өзінің және оқушылардың эмоцияларын дұрыс түсінуге, басқаруға, сонымен қатар күрделі жағдайларда сабыр сақтап, оң шешім қабылдауға көмектеседі. Ал эмпатия – оқушының ішкі күйін, қиындықтары мен сезімдерін терең сезініп, оған қолдау көрсету қабілеті – инклюзивті ортада ерекше маңызға ие. Мұндай қасиеттері бар мұғалім әр баланың ерекшелігін қабылдап, оның әлеуетін ашуға жағдай жасайды, сенімді әрі қолдаушы оқу ортасын қалыптастырады. Сонымен қатар, педагогтың эмоционалдық интеллектісі мен эмпатиясы мектеп ұжымында ынтымақтастықты арттырып, ата-аналармен өзара түсіністік орнатуға да септігін тигізеді.

IX. Педагогикалық рефлексия және кәсіби өзін-өзі жетілдіру

Педагогикалық рефлексия – бұл мұғалімнің өзінің кәсіби қызметін саналы түрде бағалап, талдауы, оның нәтижелері мен тиімділігін сараптап, болашақта қалай жақсартуға

болатыны жөнінде ой түюі. Рефлексия мұғалімнің кәсіби өсуінің негізгі құралы болып табылады, себебі ол оқыту үдерісіндегі жетістіктер мен кемшіліктерді анықтауға, әдістерді жетілдіруге, білім алушылармен қарым-қатынас сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Рефлексияны жүзеге асыру барысында мұғалім келесі сұрақтарға жауап іздейді:

- Не үшін мен бұл әдісті қолдандым?
- Бұл әдістің нәтижесі қандай болды?
- Қандай қиындықтар кездесті және оны қалай жеңуге болады?
- Келесі жолы не өзгертемін?

Кәсіби өзін-өзі жетілдіру – бұл педагогтің өз білімін үздіксіз жаңартып отыруы, кәсіби дағдыларын дамытуы және заманауи педагогикалық технологияларды меңгеруі. XXI ғасыр мұғалімі өмір бойы білім алуға, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеруге және өз тәжірибесін үнемі жаңартуға міндетті. Ол үшін мұғалім үнемі төмендегідей міндеттерге қол жеткізу керек:

- Өзін-өзі жетілдіру, өз білімін көтеру;
- Біліктілік арттыру курстарына қатысу;
- Педагогикалық оқулар мен конференцияларға қатысу;
- Заманауи әдебиеттер мен ғылыми мақалаларды оқу;
- Әріптестерімен тәжірибе алмасу;
- Жеке әдістемелік портфолио жүргізу;
- Цифрлық технологиялар мен интерактивті платформаларды қолдану.

Рефлексия арқылы мұғалім өз жұмысын үнемі саралап отырады, ал өзін-өзі жетілдіру арқылы ол заманауи талаптарға сай бәсекеге қабілетті маман бола алады.

Қорытынды

Әр педагог өзін-өзі жетілдіруді, ізденуді, жаңа инновациялық жетістіктерге қол жеткізу үшін тоқтатпауы қажет. Мемлекет тарапынан да бұл бағыттағы қолдау артып келеді, алайда басты рөл — мұғалімнің өз қолында. Педагогтың кәсіби дамуы — білім беру сапасының негізі. Қазіргі трендтер мұғалімдерден үздіксіз даму мен бейімделуді талап етеді. Жаңашылдыққа ашық, білімін үнемі жетілдіріп отыратын педагог қана XXI ғасыр оқушысына сапалы білім бере алады. Қазіргі заманғы педагог тек пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар заманауи технологияларды игеру, креативті ойлау және өмір бойы оқуға бейімділік сияқты қасиеттерді де меңгеруі қажет. Бұл бағыттар педагогтардың кәсіби дамуының негізгі трендтері болып табыла

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жұмабекова Г.Ғ. Педагогтың кәсіби даму жолдары // Қазақстан мектебі, 2017. – №6.
2. Қалиева М.М. Инновациялық педагогикалық технологиялар. – Алматы: 2015.
3. Мұхамбетқали А.Ж. Қазіргі педагогика және оның бағыттары // Қазіргі білім берудің жаңа парадигмалары. – Астана: 2020.
4. Тұрғынбекова Н.Ж. Цифрлық сауаттылық және оның педагогикадағы рөлі // Білім берудегі жаңалықтар. – Алматы: 2021.
5. Қараева А.М. "STEM" білім берудің маңызы мен ерекшеліктері. – Алматы: 2019.
6. Goleman D. Emotional Intelligence. – New York: Bantam Books, 1995.
7. Darling-Hammond L. The Flat World and Education: How America’s Commitment to Equity Will Shape Our Future. – New York: Teachers College Press, 2010.

МӘТІНДІ ЕСЕПТЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Шатырбаева Жазира Асемхановна
Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Қайнарбұлақ ауылы,
«Қайнар жалпы білім беретін мектеп» КММ Бастауыш сынып мұғалімі

Кіріспе

Қоғамдағы ең жауапты әрі мәртебелі мамандықтардың бірі – ұстаздық. Ұстаз болу – жай ғана мамандық емес, ол – үлкен жүрек пен жанқиярлықты талап ететін өмірлік миссия. Әр мұғалім өзінің кәсіби жолында үздіксіз ізденіп, дамуға ұмтылуы керек. Білім беру сапасын арттырудың бірден-бір жолы – ұстаздың кәсіби өсуі мен жаңашылдыққа деген ашықтығы. Мұндай даму, ең алдымен, мұғалімнің мансаптық өсуінен басталады.

Сондай-ақ қазіргі таңда оқушылардың логикалық ойлауын дамыту – білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі. Бұл дағды тек математикада ғана емес, барлық салада қажет: талдау жасау, жүйелі ойлау, дәлел келтіру – өмірлік маңызды қабілеттер. Ал логиканы дамыту үшін ең тиімді тәсілдердің бірі – мәтінді есептерді қолдану. Олар оқушыны терең ойлауға, ақпаратты сұрыптауға және шығармашылықпен жұмыс істеуге үйретеді.

І. Мансапты өсу – ұстаз жетістігінің негізі

Ұстаздың мансаптық өсуі – оның кәсіби тұрғыда кемелдену жолындағы басты баспалдағы. Мансап – бұл тек қызмет баспалдағымен көтерілу ғана емес, ол – ұстаздың педагогикалық, әдістемелік, тұлғалық тұрғыдан дамуы. Бұл үдеріс мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен беделіне тікелей әсер етеді.

Мансаптық өсудің негізгі бағыттары:

- Біліктілік санатын көтеру. Бұл – мұғалімнің кәсіби шеберлігін мемлекеттік деңгейде мойындау.
- Педагогикалық шеберлікті арттыру курстарына қатысу.
- Әдістемелік бірлестіктерге, семинарларға қатысу.
- Ғылыми-тәжірибелік конференцияларда баяндама оқу, мақалалар жариялау.
- Ашық сабақтар, шеберлік сағаттарын өткізу.

Бұдан бөлек, кәсіби дамуға оқу-әдістемелік құралдар жазу, инновациялық жобалар әзірлеу, онлайн курстар өткізу сияқты істер де жатады. Мансаптық өсу – ұстаздың өзін-өзі таныту, өз ортасында беделін арттыру мүмкіндігі.

ІІ. Ерекше ұстаздың кәсіби бейнесі

Заманауи білім беру жүйесі – әрбір оқушының жеке қабілетін, қызығушылығын ескеретін бағытқа көшті. Осыған байланысты ұстаз да жаңа талаптарға сай болуы керек. Ерекше ұстаз – тек пән мұғалімі ғана емес, ол – тәрбиеші, кеңесші, бағыт-бағдар беруші тұлға.

Ерекше ұстаздың сипаттамалары:

- Шәкіртке сенім арту және қолдау көрсету;
- Оқушыны ынталандырып, жетістікке жетелеу;
- Жаңа әдіс-тәсілдерді батыл қолдану;
- Өз пәнін терең меңгеріп, оны тиімді жеткізе білу.
- Жаңашылдыққа ашық болу.

Ерекше ұстаз – оқушының жан дүниесіне үңіле білетін, оның рухани дамуына да әсер ете алатын тұлға. Мұндай мұғаліммен оқушы еркін сөйлесе алады, пікірін айта алады, қателесуден қорықпайды. Бұл өз кезегінде оқушының шығармашылық, логикалық қабілеттерін аша түседі. Осы орайда өзімнің кәсіби бейнемді аша кетейін, қазіргі таңда педагог-зертеуші санатындамын.

Мұғалімдік жолымның басында білім мен тәжірибе жинақтауға басымдық бердім.

Біліктілікті арттыру курстарына қатысу, жас маман ретінде тәлімгермен жұмыс жасау мен үшін үлкен тәжірибе мектебі болды.

Кәсіби дамудың негізгі бағыттарының бірі – тұрақты оқыту. Мен келесі курстар мен семинарларға қатыстым:

- Деңгейлік курс
- «Жаңартылған білім беру мазмұны» бағдарламасы;
- Цифрлық технологияларды қолдану бойынша курс;
- «Оқу мен оқытудағы критериалды бағалау» семинары;
- «Авторлық бағдарлама жазудың әдістемесі» курсы;
- «Білім беру саласының өзекті мәселелері» конференциясы;
- «Бастауыш мектепте құндылыққа бағдарланған тәсілді жүзеге асыру» курсы.

Бұл білімдер оқыту әдістемемді жетілдіруге ықпал етті.

Практикалық жетістіктер мен марапаттар:

Жылдар бойы жинақталған тәжірибем келесі жетістіктермен расталады:

Оқушыларым аудандық және облыстық , республикалық олимпиадаларда (2-4 сынып оқушыларына арналған «Бастау» республикалық математикалық олимпиадасы -2023ж.) жүлделі орындарға ие болды;

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған «Алтын тұғыр » республикалық математикалық олимпиадасының аудандық кезеңінде 1 орын, облыстан 1 орын, республикалық кезеңінде 2 орын иелендім -2024 ж.

«Үздік сынып жетекші» номинациясы бойынша марапатталдым;

Әдістемелік құралдарым мен сабақ жоспарларым білім беру сайттарында жарияланды;

Жеке және кәсіби дамуға әсер еткен факторлар

Кәсіби жетістіктерге жету үшін мен келесі қағидаларды ұстандым:

- Өзін-өзі жетілдіру мен рефлексия жасау;
- Шығармашылықпен жұмыс істеу;
- Әр оқушыны жеке тұлға ретінде тану;
- Командалық жұмыс пен кәсіби қауымдастыққа белсенді қатысу.

Менің жетістіктерім – бұл тынымсыз еңбектің, үздіксіз үйренудің, және кәсіби құндылықтарға деген адалдықтың нәтижесі. Алдағы уақытта да кәсіби дамуды жалғастырып, өзімнің тәжірибем арқылы жас буынға бағыт беруге ниеттімін. Себебі әр ұстаздың жетістігі – ел болашағына қосылған үлес.

ІІІ. Мәтінді есептер – логикалық ойлаудың негізі

Логикалық ойлау – тек математика сабағына қажетті қабілет емес. Ол – баланың өмірде кез келген мәселені шеше білуіне қажетті басты дағды. Сондықтан бұл қабілетті бастауыш сыныптан бастап дамыту маңызды. Мәтінді есептер – осы бағытта таптырмас құрал.

Аталған тақырып дүние жүзіндегі білім беру стандарттары мен білім беру бағдарламалары математикадағы пәндік білімді күнделікті өмірде қолдана білудің маңыздылығын атап айтады. Сондықтан, Қазақстанның PISA, TIMSS халықаралық зерттеулерге қатысуы еліміздегі мектеп оқушыларының өзін-өзі дамытуды жоғары деңгейде іске асыруы мен қоғам өмірінде өз орнын табу, өздігінен іздену, талдау жасау, құрылымдау, ақпараттарды дұрыс пайдалану, қоғамдық және кәсіби өмірдің барлық салаларында математикалық аппаратты тиімді қолдану, математикалық сауаттылығы мен сыни тұрғысынан ойлау дағдыларын жетілдіру, әртүрлі өмірлік жағдайларда кездесетін практикалық міндеттерді шешу және математикалық пайымдау дағдыларына ерекше назар аудару арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда өзекті. Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында мәтінді есептер арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру қазіргі білім жүйесінде маңызды.

Мәтінді есеп – шынайы өмірге негізделген есеп. Ол оқушыдан тек математикалық операцияны ғана емес, ситуацияны түсініп, шешу жолын табуды талап етеді. Осы арқылы оқушының:

- Талдау жасау қабілеті
- Мәселені жан-жақты қарастыруы
- Себеп-салдарлық байланысты анықтауы

- Сандық және мәтіндік ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті
- Сараптау, салыстыру, болжау сияқты дағдылары дамиды

Мәтінді есептердің артықшылықтары:

- Оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырады;
- Өмірмен байланысты болғандықтан, оқушының дүниетанымын кеңейтеді;
- Оқу процесінде пәнаралық байланысты жүзеге асырады;
- Өз ойын нақты, логикалық жүйемен жеткізуге үйретеді.

Оқушылардың логикасын дамыту үшін ұсынылатын әдістер:

- Сыни тұрғыдан ойлауға арналған сұрақтар;
- Қисынды тізбек құрастыру;
- Мәтінді есептерді бірлесіп талдау;
- Бір есептің бірнеше шешу жолын қарастыру;
- «Есеп құра» тапсырмалары;
- Топпен жұмыс, пікірталас жүргізу.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, ұстаздың кәсіби өсуі мен мансаптық жетілуі – білім сапасының негізгі кепілі. Ерекше ұстаз – оқушының рухани жетекшісі, жанашыры, бағыт берушісі. Мұндай ұстаз тек білім беріп қоймай, оқушының бойындағы дарын мен логиканы ашуға ықпал етеді.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамытуда мәтінді есептердің орны ерекше. Олар оқушыны өмірлік жағдаяттарға бейімдейді, нақты ойлауға үйретеді. Осы арқылы оқушы шығармашылықпен жұмыс істеуді меңгереді.

Ұстазға артылған жауапкершілік зор. Бұл жол – тоқтаусыз ізденіс пен жаңашылдықты талап етеді. Қоғамның келешегі ұстаздың бүгінгі жұмысына байланысты екенін ескерсек, әр педагог өз кәсібіне үлкен жауапкершілікпен қарап, дамуға ұмтылуы керек. Тек сонда ғана біз сапалы, терең білімді, логикалық ойлау қабілеті жоғары жас ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі құжаттары
2. «Педагог мәртебесі туралы» ҚР Заңы
3. Әдістемелік нұсқаулықтар мен құралдар
4. www.zakon.kz, www.nao.kz, www.orleu-edu.kz
5. Жанпейісова М. М. «Модульдік оқыту технологиясы»
6. Қабдықайырұлы Қ. «Оқушының шығармашылық қабілетін дамыту»
7. Назарбаев Зияткерлік мектептерінің оқу бағдарламалары
8. TIMSS, PISA халықаралық зерттеулері материалдары
9. Педагогикалық шеберлік орталығы жарияланымдары
10. Заманауи педагогика бойынша ғылыми мақалалар

РАЗВИТИЕ НЕСТАНДАРТНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Юлдашева Лилия Фаритовна
учитель начальных классов
КГУ «Школа-гимназия имени Ермухана Бекмаханова»
Республика Казахстан, Жамбылская область, Шуский район, село Толе би

Аннотация

Воспитание творческой активности учащихся в процессе обучения является одной из актуальных задач, стоящих перед учителями начальной школы. Основным средством такого воспитания и **развития нестандартного мышления** учащихся является развитие креативного мышления учащихся.

Будучи учителем, я прилагаю массу усилий для того, чтобы мои ученики стали **успешными**. Современный урок— это урок, на котором осуществляется индивидуальный подход к каждому ученику; содержит разные виды деятельности; урок, на котором ученику комфортно; деятельность стимулирует **развитие познавательной активности** ученика; развивает у детей **креативное мышление.**

Креативное мышление — компонент функциональный грамотности, под которым понимают умение человека использовать своё воображение для выработки и совершенствования идей, формирования нового знания, решения задач, с которыми он не сталкивался раньше. По версии PISA, креативное мышление также способность критически осмысливать свои разработки, совершенствовать их.

В своей практике я использую обучающие структуры Сингапурского метода обучения. Для начала я прошла курсы по Сингапурской методике, получила сертификат. Сначала всё это было таким непонятным, а когда начала применять эти приёмы — мне они очень понравились. Сингапурская система обучения хороша тем, что на уроке задействован весь класс. Используя эту систему, учащимся, хотят они этого или нет, приходится учиться, самостоятельно думать, отвечать на поставленные вопросы, дополняя друг друга, обмениваться мнениями. Детям некогда отвлекаться, приходится слушать внимательно друг друга. У них развивается устная речь. На таком уроке нет лидера, все на равных. Эта методика хороша ещё и тем, что у ученика развивается коммуникация, сотрудничество, критическое мышление, креативность — это необходимые качества в наше время. Целью этой программы является переход от пассивных учеников через обучающие структуры к заинтересованным обучающимся XXI века.

Плюсы сингапурской методики:

Обеспечивает полную вовлеченность всех учеников. Резко возрастает активность каждого ученика. Ребёнок оказывается в центре вопроса. Ему необходимо общаться, чтобы научить товарища.

Развитие навыков коммуникации. Работа в паре, в команде улучшает умение общаться и договариваться, учатся сотрудничать, критиковать и принимать критику, нет буллинга.

Применение знаний. Уроки становятся практическими, что помогает ученикам лучше запоминать материал. Обучение для каждого ребёнка становится интересным и результативным, а качество знаний по предмету растёт.

Хочу поделиться некоторыми эффективными приёмами Сингапурской методики:

1. Приём ЭЙ АР ГАЙД / «До и после». Задание. В столбике «ДО» поставьте «+», если вы согласны с утверждением, или «–», если вы не согласны с утверждением. Чтобы принять решение, учитывайте свои знания, личный опыт, убеждения. Например, перед чтением объёмного произведения

К. Паустовского «Корзина с еловыми шишками» детям даётся таблица с несколькими ложными и истинными утверждениями. До чтения произведения в колонке «ДО» дети ставят «+» или «-». После чтения произведения дети проверяют свои варианты ответа и исправляют ошибки в колонке «ПОСЛЕ». Это приём учит детей осмысленному чтению произведений.

ДО	УТВЕРЖДЕНИЕ	ПОСЛЕ
	Эдвард Григ - великий писатель.	
	Дагни Педерсен встретила Грига в лесу.	
	Эдвард Григ пообещал Дагни подарить подарок, когда ей исполнится 18 лет.	
	Эдвард Григ подарил Дагни золотое кольцо, когда ей исполнилось 18 лет	

2. Приём Си- Финк- Уандэ. «Подумай- Посмотри- Задумайся!»- мыслительный приём, в котором ученики индивидуально или в команде отвечают на следующие вопросы с целью развития навыков наблюдения и описания наблюдаемого. Этот приём на развитие навыков наблюдения, умозаключений, любознательности, развитие навыков построения теорий на основе доказательств.

1. Учитель представляет классу визуальный раздражитель(картина, график, иллюстрация).

2. Ученики внимательно рассматривают и описывают свои наблюдения в деталях.

- Что вы видите?
- Что вы думаете об этом?
- О чём это заставляет вас задуматься?

3. Дети размышляют, приводят толкование того, что они видят, делятся своими идеями с одноклассниками.

4. Дети углубляются в изучение темы, задавая вопросы по своим наблюдениям и интерпретациям этих данных.

Например. Тема «Млекопитающие травоядные животные». Положительный раздражитель- изображение слона среди хищных животных

Я ВИЖУ	**Я думаю**	**Вопрос**
Каких млекопитающих травоядных животных вы видите на картине? (запишите в виде списка)	Что вы думаете об этом животном?	Придумайте вопросы об этом млекопитающем травоядном животном

3. Приём «Фо Бокс Синексис» (связь в четыре квадрата) – приём для развития креативного мышления.

Технология выполнения: 1. Ученики складывают лист бумаги пополам, затем еще пополам. Каждый квадрат пронумеровывают и рисуют в нём любой предмет.

2. Учитель определяет изучаемое понятие, а обучающиеся записывают аналогии между своими картинками и понятием.

3. Учитель проверяет работы, проверяет их, затем даёт возможность поделиться своими ответами с одноклассниками.

Например: Тема «Имя прилагательное», 4 класс

3 ножницы Имя прилагательное похоже на ножницы, потому что мы при изучении частями режем его морфологические признаки	пылесос **4** Имя прилагательное, подобно пылесосу, «притягивает» к себе характеристики и свойства предметов, делая их более конкретными и выразительными. Без пылесоса комната могла бы быть покрыта слоем пыли, а без прилагательных речь — стать сухой и бесцветной.
Имя прилагательное Самолёты бывают разных моделей — пассажирские, военные, спортивные — так и прилагательные могут выражать разные оттенки эмоций, характеристик и состояний. **2** самолёт	Прилагательное похоже на кепку, потому что оно придаёт «окончательный штрих» существительному, так же как кепка завершает образ человека. Кепка бывает разных цветов, форм и стилей, так и прилагательные добавляют разнообразие и оттенки значений в речь. кепка **1**

Этот приём можно использовать при проведении формативного оценивания, как домашнее задание по теме, которое списать невозможно, актуализации знаний, закрепления материала, самостоятельной работы, локализации индивидуальных затруднений. Структура направлена на развитие критического и креативного мышления. Школьники рассматривают какую-либо тему (понятие) с разных сторон путём составления аналогий.

4. Приём «МИКС-ПЭА-ШЭА (СМЕШАЙТЕСЬ - НАЙДИТЕ ПАРУ – ПРЕДСТАВЬТЕ ОТВЕТ)»

Учащиеся заранее готовят к уроку вопросы по пройденной теме. На этапе урока дети в свободном движении ходят по классу. Музыка останавливается, каждый находит себе пару и работает в паре. Затем снова музыка играет, дети двигаются. При остановке музыки находят другую пару и работают с этим человеком

Например:

Класс - 3

Тема – Тема «Таблица умножения от 5 до 8»

Какую музыку будем использовать – весёлая песня «Дважды два-четыре».

Сколько вопросов зададите – 6

Такой приём детям интересен. Они любят вести опрос вместо учителя, обучают, поправляют друг друга. В этом приёме задействован весь класс. Для контроля учитель может задать свои вопросы:

Что спросил у тебя Петя? или Что тебе ответил Куаныш?

Этот приём также можно использовать при проверке правил, при опросе внутренних органов человека, таблицы сложения и вычитания.

5. Приём КОНЭРС «УГЛЫ » - обучающая структура, в которой ученики распределяются по

разным углам для обмена мнениями/идеями в зависимости от выбранного ими варианта ответа. Этот приём для развития навыка принятия различных точек зрения (критическое мышление)

Например: вопрос: - Какая часть речи самая важная в русском языке?

Название углов: имя существительное, имя прилагательное, глагол, местоимение.

Направляясь к углам комнаты, каждый ученик высказывает своё мнение о частях речи.

Видя свои результаты в опросе по сравнению с мнением других, ученики осознают, что существует разнообразие точек зрения по данной проблеме. Они понимают: точки зрения, отличные от собственных, способствуют развитию критического мышления.

6. Обучающая структура РАНЬШЕ Я ДУМАЛ... ТЕПЕРЬ Я ТОЧНО ЗНАЮ, ЧТО... прекрасно подходит для рефлексии. Ученик произносит эти фразы в конце урока, например, своему партнёру по плечу. Эта структура развивает критическое мышление, ученик, только произнося фразы «раньше я думал...», «теперь я точно знаю, что...», меняет свое видение.

Таким образом, современным учителям предстоит научить младшего школьника креативно мыслить всегда и везде, научить видеть ситуацию, где можно применять творческое мышление, пльзоваться им по мере необходимости. В результате продуктивного мышления происходит становление психических саморегуляций, свойств личности, её способностей, что знаменует сдвиг в умственном развитии ребёнка.

Список литературы

1. Журнал «Педсовет», https://pedsovet.org/

2. Я- учитель, 22 окт. 2020 г. К https://teacher.yandex.ru/

ПӘНДЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ НЫҒАЙТУ: МАТЕМАТИКА, ФИЗИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА АРҚЫЛЫ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ТӘСІЛДЕР

Абаева Кулшат Мырзабековна
Қарағанды облысы, Нұра ауданы Егінді ауылы, Абдолла Асылбеков атындағы ЖББ мектебінің математика және информатика, физика пәндерінің мұғалімі

Жаратылыстану ғылымдары – физика, математика және информатика – қазіргі заманғы білім беру жүйесінің негізін құрайды. Бұл пәндер арасындағы байланыс оқу үдерісінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Пәндер арасындағы интеграция, әсіресе, қазіргі заманғы білім беру әдістері мен технологиялары арқылы, оқушыларға жан-жақты, терең білім алуға жағдай жасайды. Бұл мақалада математика, физика және информатика пәндерінің арасындағы байланысты нығайту жолдары және жаңа тәсілдер қарастырылады.

Пәндер арасындағы интеграция – бұл оқу бағдарламаларында әр пәнді бір-бірімен байланыстырған жаңа тәсілдерді қолдану. Математика, физика және информатика пәндері жаратылыстану ғылымдарының негізгі салалары болып табылады және олардың арасында тікелей байланыс бар. Мысалы, физика заңдары математикалық формулалармен өрнектеледі, ал информатика физикадағы модельдер мен есептерді шешу үшін қажет құралдарды ұсынады. Мұндай байланыс оқушылардың теориялық білімін практикалық дағдылармен толықтыруға мүмкіндік береді[1, 23 бет].

Жаңа тәсілдер қолдану арқылы пәндер арасындағы байланысты нығайтуға болады.

Кросс-пәндік жобалар **жұмысы іске асыруда м**атематика мен физика пәндерінде қарастырылатын есептерді информатика құралдарымен шешу оқушылардың пәндер арасындағы байланысқа назар аударуына мүмкіндік бері.

"Жарықтың таралуын модельдеу" тапсырмасын орындау барысында оқушылар математикалық модельдерді дұрыс құрып, физикалық құбылысты нақты есептей отырып, теория мен практиканы байланыстырып, ғылымды тереңірек түсінеді. Бұл жоба физика, математика және информатика пәндерін біріктіреді. Оқушылар жарықтың таралу заңдарын зерттеп, математикалық модельдер құра алды, ал кейін оларды компьютерлік бағдарламалар арқылы есептеп, нәтижелерін визуализациялайды. Жоба нәижесіне назар аударсақ:

Физика аспектісі: Оқушылар жарықтың таралуы және айналу заңдарын (мысалы, Шмидт заңы) зерттейді.

Математика аспектісі: Жарықтың таралуын сипаттайтын теңдеулерді шығару, мысалы, дифференциалдық теңдеулер немесе геометриялық оптикадағы есептер.

Информатика аспектісі: Математикалық модельдерді компьютерде Python немесе MATLAB сияқты тілдерде программалау арқылы шешу. Оқушылар нәтижелерді графиктер мен анимация арқылы көрсетеді[2, 45 бет].

Интердисциплинарлық оқытуда физика, математика және информатика пәндерінде қозғалыстың математикалық модельдерін жасауға бағытталға "Қозғалыс пен уақыттың байланысы" тапсырмасын орындау барысында оқушылардың математикалық дағдыларын қолдана отырып физикалық құбылыстарды есептеп, сол есептерді компьютерлік бағдарламалар арқылы модельдеп көрсетуге мүмкіндік береді.

Қозғалыс – физикадағы негізгі ұғымдардың бірі және оның әртүрлі түрлері мен заңдары бар. Бұл тақырыпта қозғалыстың екі негізгі түрі – **бірқалыпты қозғалыс** және **бірқалыпсыз қозғалыс** қарастырылады.

Сурет-1. Қозғалыстың әртүрлі түрлерін есептеуге арналған негізгі теңдеулерді

Қозғалыс түрі	Негізгі теңдеу	Түсініктеме
1. Бірқалыпты қозғалыс	S=v⋅ tS = v \cdot tS=v⋅ t	Қозғалыс кезінде жылдамдық тұрақты болады. Жүрілген жол жылдамдық пен уақыттың көбейтіндісі болып табылады.
2. Бірқалыпсыз қозғалыс	**2.1. Тұрақты үдеумен қозғалыс**	
	v=v0+a⋅ tv = v_0 + a \cdot tv=v0 +a⋅ t	Бұл теңдеу бойынша жылдамдық үдеумен уақытқа тәуелді түрде артады. v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық, aaa — үдеу.
	S=v0⋅ t+12a⋅ t2S = v_0 \cdot t + \frac{1}{2} a \cdot t^2S=v0 ⋅ t+21 a⋅ t2	Жүрілген жолды есептеу үшін қолданылады, мұнда v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық, aaa — үдеу, ttt — уақыт.
2.2. Еркін түсу қозғалысы	v=v0+g⋅ tv = v_0 + g \cdot tv=v0 +g⋅ t	Еркін түсу кезінде жылдамдықтың уақыт бойынша өзгеруі. ggg — Жердің тартылыс үдеуі.
	S=v0⋅ t+12g⋅ t2S = v_0 \cdot t + \frac{1}{2} g \cdot t^2S=v0 ⋅ t+21 g⋅ t2	Еркін түсу қозғалысындағы жүрілген жол. ggg — Жердің тартылыс үдеуі, v0v_0v0 — бастапқы жылдамдық.
2.3. Тұрақты емес үдеумен қозғалыс	v=v0+∫a(t) dtv = v_0 + \int a(t) \, dtv=v0 +∫a(t)dt	Үдеу уақытқа тәуелді болғанда, жылдамдықты табу үшін қолданылатын теңдеу. a(t)a(t)a(t) — уақытқа тәуелді үдеу.
	S=S0+∫v(t) dtS = S_0 + \int v(t) \, dtS=S0 +∫v(t)dt	Жолды табу үшін интеграл қолдану арқылы есептеу. v(t)v(t)v(t) — уақытқа тәуелді жылдамдық.

Цикл түрі	Модель/Теңдеулер	Түсінік
Карно циклі (Carnot Cycle)	- **Жұмыс тиімділігі**: η=1−TсTн′eta = 1 - \frac{T_{\text{с}}}{T_{\text{н}}}η=1−TнTс	Карно циклі — ең тиімді термодинамикалық цикл. Қыздырушы мен салқындатқыш арасындағы жылу айырбасын көрсетеді.
	- **Жылу алмасу**: Qығым⋅ Cp⋅ (Tы−Tб)Q_{\text{ық}} = m \cdot C_{\text{p}} \cdot (T_{\text{ы}} - T_{\text{б}})Qық =m⋅ Cp⋅ (Tы −Tб)	
Ранкин циклі (Rankine Cycle)	- **Жұмыс тиімділігі**: η=1−TсTн′eta = 1 - \frac{T_{\text{с}}}{T_{\text{н}}}η=1−TнTс	Бу қозғалтқыштары мен турбиналарда қолданылады. Су мен бу қоспасы арқылы жылу энергиясын механикалық энергияға айналдырады.
	- **Жұмысшы сұйықтың жұмыс жасауы**: Wсұйық=Pж⋅ VжW_{\text{сұйық}} = P_{\text{ж}} \cdot V_{\text{ж}}Wсұйық =Pж⋅ Vж	
Оттегімен жану циклі (Otto Cycle)	- **Идеал газдар теңдеуі**: P⋅ V=n⋅ R⋅ TP \cdot V = n \cdot R \cdot TP⋅ V=n⋅ R⋅ T	Ішкі жану қозғалтқыштарында қолданылады. Жанудың кеңеюі мен сығылуын қамтитын цикл.
	- **Жұмыс циклінің тиімділігі**: η=1−1εγ−1eta = 1 - \frac{1}{\varepsilon^{\gamma-1}}η=1−εγ−11	ε — сығылу коэффициенті, γ-гаппау — газдың адиабаттық көрсеткіші.
Компьютерлік симуляциялар	- **Python, MATLAB, Simulink** (жылу қозғалтқыштарын модельдеу үшін қолданылатын құралдар)	Математикалық есептеулер мен жүйенің динамикалық өзгерістерін көрсету үшін қолданылады.
	- **Жылу қозғалтқыштарының динамикасы**: Python немесе MATLAB арқылы модельдеулер.	Термодинамикалық циклдерді және жылу қозғалтқыштарының жұмысының динамикалық процесстерін көрсететін симуляциялар жасалады.
Мысалдар (Python кодтары)	- **Карно циклі тиімділігін есептеу**: T_н = 500; T_к = 300; efficiency = 1 - (T_к / T_н); print(efficiency)	Карно циклі бойынша тиімділікті есептейтін Python код мысалы.
	- **Оттегімен жану циклі**: r = 8; gamma = 1.4; efficiency = 1 - (1 / (r ** (gamma - 1))); print(efficiency)	Оттегімен жану циклі бойынша тиімділікті есептейтін код мысалы.
	- **Ранкин циклі тиімділігін есептеу**: T_н = 500; T_к = 300; efficiency = 1 - (T_к / T_н); disp(efficiency);	Ранкин циклі бойынша тиімділікті есептейтін MATLAB код мысалы.

Қозғалыс пен уақыттың байланысы туралы түсінік беру үшін, физикадағы қозғалыстың әртүрлі түрлерін қарастыру маңызды. Бірқалыпты қозғалыс кезінде жол мен уақыт арасындағы байланыс қарапайым сызықтық қатынаспен беріледі, ал бірқалыпсыз қозғалыс кезінде үдеу мен жылдамдықтың уақыт бойынша өзгеруі есепке алынады. Жоғарыда келтірілген теңдеулер мен шешу жолдары арқылы оқушылар физикалық процестерді тереңірек түсініп, математикалық модельдерді дұрыс құра алады.

Оқушылардың физикалық құбылыстарға қатысты терең түсініктері қалыптасады. Нәтижесінде:

Физика аспектісі: Оқушылар дененің бірқалыпты және бірқалыпсыз қозғалысының заңдылықтарын зерттейді. Олар объектінің жылдамдығы, үдеуі мен жолы арасындағы байланысты түсінеді.

Математика аспектісі: Қозғалыс теңдеулерін шығару, жылдамдық, үдеу, уақыт пен жол арасындағы қатынастарды есептеу.

Информатика аспектісі: Оқушылар Python немесе MATLAB тілдерінде бағдарламалық код жазып, қозғалыстың уақыт бойынша графигін шығарып, оны анимациямен көрсетеді[3, 60 бет]. Әрбір пән бойынша алған білімді басқа пәндерде қолдану дағдыларын дамыту. Математикадағы есептерді шешу физикалық немесе компьютерлік модельдермен байланысты болуы мүмкін.

Оқушыларды топқа бөліп, түрлі физикалық немесе математикалық проблемаларды шешуге бағытталған жобалар жасау мақсатында “**Жобалық әдіс”** тиімді болды. Менің іс-тәжірибемде 10-11 сынып оқушыларынан "Термодинамиканың принциптерін моделдеу" тапсырмасын орындау кезінде оқушылар термодинамиканың негізгі принциптерін теориялық тұрғыда ғана емес, практикалық тұрғыда да игереді. Олар физикалық құбылыстарды математикалық әдістермен сипаттап, оны компьютер арқылы моделдейді, осылайша пәндер арасындағы байланыстың тиімділігін арттырады.

Бұл әдістің нәтижесінде:

Физика аспектісі: Оқушылар термодинамиканың негізгі принциптерін, мысалы, энтропияның өзгерісін, жылу тепе-теңдігін және энергияның сақталу заңын зерттейді.

Математика аспектісі: Термодинамикалық жүйелерді сипаттайтын математикалық теңдеулерді шығару, статистикалық физикадағы есептерді шешу.

Информатика аспектісі: Оқушылар термодинамикалық процестерді модельдеу үшін компьютерлік бағдарламаларды қолданады. Мысалы, жүйенің энергия балансын немесе энтропияның өзгеруін симуляциялайды.

Информатика пәні қазіргі таңда білім беру жүйесінде ерекше орын алады. Бұл пән тек компьютерлік бағдарламаларды оқыту ғана емес, сонымен қатар басқа пәндермен интеграция арқылы жаңа оқу әдістерін енгізуге мүмкіндік береді.

Математикадағы күрделі есептерді шешу үшін программалау тілдерін қолдануда Python, MATLAB секілді тілдер арқылы оқушылар математикалық есептерді шешіп, сонымен қатар, олардың бағдарламалық шешімдерін де көре алады.

Физикалық модельдерді компьютерде жасау кезінде физикада күрделі процестерді түсіну үшін математикалық модельдер мен компьютерлік симуляциялар дайындау физиканың теориялық тұжырымдамаларын нақты өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді [5, 32 бет].

Физикалық процестерді түсіну үшін математикалық модельдер мен компьютерлік симуляцияларды қолдану маңызды құрал болып табылады. Бұл тәсіл физикадағы күрделі құбылыстарды түсінуге, сонымен қатар теориялық тұжырымдамаларды нақты өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Әрбір физикалық заң немесе принцип компьютер арқылы моделденген кезде оның нәтижелерін визуализациялау арқылы оқушылар ғылыми құбылыстарды тереңірек түсінеді. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушылардың сыни ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Кесте-2. Практика: Физикалық модельдерді компьютерде жасау

№	Тақырып	Мақсаты	Тапсырма сипаттамасы	Қажетті құралдар	Нәтиже
1	**Термодинамикалық циклдерді модельдеу**	Жылу қозғалтқыштарының жұмысын модельдеу, Карно цикліне қатысты теориялық білімді қолдану	Карно циклі бойынша жылу қозғалтқышының тиімділігін есептеу, жылу мөлшері, температура, қысым сияқты физикалық параметрлерді анықтау, Python немесе MATLAB көмегімен модельдеу.	Python (NumPy, Matplotlib), MATLAB	Оқушылар Карно циклінің әрбір кезеңін және тиімділігін есептеп, нәтижелерді графиктер түрінде көрсетеді.
2	**Дыбыстың таралуын модельдеу**	Дыбыстың таралу жылдамдығы мен акустикалық толқындарды зерттеу	Дыбыстың таралуын модельдеу, акустикалық толқындардың математикалық моделін шығару, нәтижелерді Python немесе MATLAB арқылы визуализациялау.	Python (SciPy, NumPy), MATLAB	Дыбыстың таралу жылдамдығын, амплитуданы, жиілікті есептеп, нәтижелерді график түрінде көрсету.
3	**Еркін түсу қозғалысын модельдеу**	Еркін түсу қозғалысының заңдарын түсіну және дененің жылдамдығы мен биіктігін есептеу	Еркін түсу кезінде дененің жылдамдығы мен биіктігін есептеп, уақыт пен жылдамдықтың өзгеруін моделдеу, Python арқылы есептеу және визуализациялау.	Python (NumPy, Matplotlib)	Еркін түсу қозғалысын моделдеп, дененің жылдамдығы мен биіктігін уақыт бойынша көрсетеді.

Физикалық модельдерді компьютерде жасау оқушыларға теориялық білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік береді. Компьютерлік симуляциялар мен модельдер арқылы оқушылар физикалық процестерді нақты әрі түсінікті түрде көре алады, бұл олардың сыни ойлау қабілеттерін, математикалық және физикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

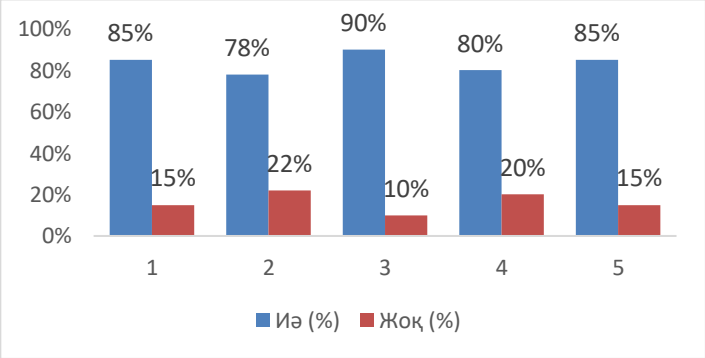
Мұндай тәсіл оқушыларға физика мен математика арасындағы байланысты түсінуге, олардың күнделікті өмірдегі қолданылуын байқауға мүмкіндік береді [6, 27 бет].

Жаратылыстану ғылымдарын оқыту барысында пәндер арасындағы байланысты нығайту оқу процесінің тиімділігін арттырып, оқушылардың ғылыми көзқарастарын кеңейтуге мүмкіндік береді. Математика, физика және информатика пәндерін біріктіру арқылы білім беру тәсілдерін жаңарту, оқушылардың логикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Осы тұрғыда, 10-11 сынып оқушыларымен сауалнама жүргізіп, олардың пәндер арасындағы байланысты нығайтуға, компьютерлік модельдер мен бағдарламалау әдістерін қолдануға қатысты пікірлерін зерттедім.

Сауалнама сұрақтары:

1. Математика, физика және информатика пәндері арасындағы байланыстың маңызды екенін қалай бағалайсыз?
2. Сіз үшін пәндер арасындағы байланысты нығайту оқу процесіне қалай әсер етеді?
3. Математика, физика және информатика пәндерінің интеграциясын қолдана отырып оқу әдістемесі тиімді деп санайсыз ба?
4. Оқытушылардың пәндер арасындағы байланысты қолдануы оқу материалын түсінуге әсер ете ме?
5. Компьютерлік модельдер мен бағдарламалауды оқу барысында пайдалану қажет деп ойлайсыз ба?

Диаграмма №1. Сауалнама нәтижелері

Жоғары сынып оқушыларының сауалнама нәтижелері пәндер арасындағы байланысты нығайту мен математика, физика және информатика пәндерін біріктіріп оқытудың маңыздылығын айқындайды. Оқушылардың көпшілігі пәндер арасындағы байланыс оқу процесіне оң әсер етеді деп санайды, ал компьютерлік модельдер мен бағдарламалау әдістерін пайдалану оқу материалын түсінуге көмектеседі деп пікір білдірді. Осыған орай, оқыту әдістемелерін жаңартып, пәндер арасындағы байланысты тереңдету білім сапасын арттыруға және оқушылардың ғылыми дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл сауалнама оқушылардың пәндер арасындағы байланысты жақсы түсінетінін және оларды біріктірудің оқу процесіне оң әсер ететінін көрсетеді. Математика, физика және информатика пәндерін интеграциялау арқылы оқыту оқушылардың пәндер арасындағы байланыс туралы көзқарастарын қалыптастырып, оларды жаңа тәсілдермен білім алуға ынталандырады.

Жаңа оқыту тәсілдері мен ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың білімін тереңдетуге және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Осы тәсілдер арқылы:

- Оқушылар пәндер арасындағы байланыс пен ғылымның тұтастығын жақсырақ түсінеді.
- Математика мен физиканың теориялық білімін практикалық түрде меңгереді.
- Жаратылыстану ғылымдары саласында ғылыми зерттеу жүргізу дағдыларын қалыптастырады.

Жаратылыстану ғылымдарын оқытуда математика, физика және информатика пәндерінің арасында байланысты нығайту – білім беруді жаңартудың маңызды бағыты. Жаңа

тәсілдер мен ақпараттық технологиялар қолдану арқылы оқушылардың пәндер арасындағы байланысты сезінуі, ғылыми-зерттеу дағдыларын қалыптастыруы және сыни ойлау қабілеттері дамиды. Бұл тәсілдер білім беру үдерісінің сапасын арттыруға, оқушыларды заманауи ғылым мен технологиялармен таныстыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Қазақов, И.Ж. Математика негіздері: оқу құралы. Алматы: Ғылым, 2020.
2. Ли, М. Физикалық модельдер мен есептеулер. Астана: Ел-Пресс, 2019.
3. Сәбитов, Қ. А. Информатика пәні бойынша әдістемелік нұсқаулар. Алматы: Білім, 2018.
4. Қабдрахманов, М. Жаратылыстану пәндері бойынша тәжірибелік жұмыстар. Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2017.
5. Керімбаев, Т. Д. Жаңа ақпараттық технологиялар білім саласында. Қарағанды, 2021.
6. Әлімбеков, С. А. Білім берудегі инновациялар мен жаңа әдістер. Алматы, 2022.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА БІЛІМ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢА ТРЕНДТЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

авторлық бағдарлама негізінде тәжірибе тарату

Утеуова Миргуль Тагибергеновна
Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы, Қожасай негізгі орта мектебінің
математика пәні мұғалімі

«Жобалау әдісі – студент пен оқытушының бірігіп, белгілі бір мәселені шешуге және қорытынды жасауға негізделген оқу немесе басқа да әрекеттерін айтуға болады."
Ш.Д.Абдиева

Білім алушылардың өмірде кездесетін жағдайларға байланысты әртүрлі процестердің математикалық модельдерін құру дағдыларын, логикалық және сыни ойлауын қабілеттерін математикалық сауаттылығын жобалық оқыту технологиясы арқылы дамыту тиімді. Авторлық бағдарлама негізінде 9-сынып оқушыларымен PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясы тәжірибе барысында қолдандым. Оқушылардың шынайы өмірлік мәселені шешу арқылы білімі мен тәжірибесі арттып, зерттеу тобымен бірге сол мәселенің шешімін табу үшін қажетті қадамдары анықталып, жету жолдары анықталды. Оқушылардың қызығушылығы, ынтасын дамып, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіріп, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптасты. Сыни тұрғыдан ойлау қабілеті арттып, болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін өзі көрсете білуге бейімделе бастады.

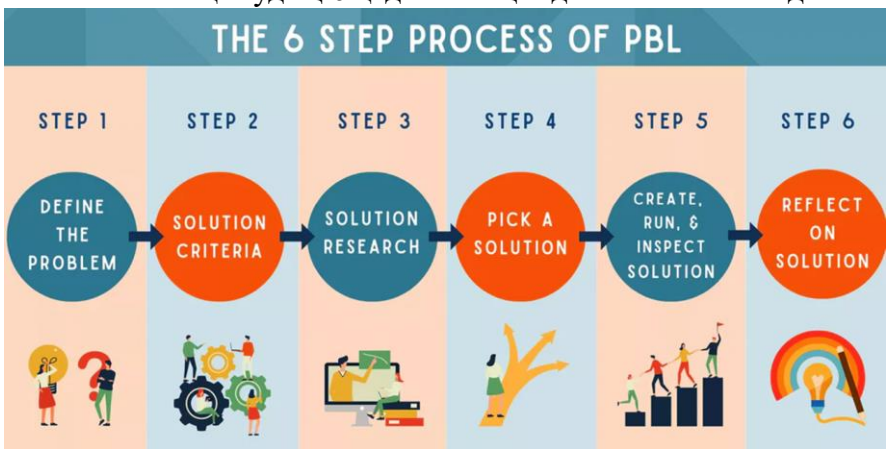
Жоба - бір мақсатқа жетуге арналған басталу және аяқталу мерзімдері бар жоспарланған іс-әрекеттердің жиынтығы. Білім алушылардың математикалық сауаттылығын арттыру қажеттілігі туындаған болатын. Мақсатқа жету үшін SMART-критерий қолдандым:

Specific- нақты
Measurable - өлшемді
Attainable - қолжетімді
Realistic - шынайы
Time-bound – мерзімді

Жобалап оқыту технологиясының негізгі тірегі – өз бетімен белсенді істер атқаратын оқушының өзіндік ізденісіне, олардың өзін-өзі танытуына, танымдық-практикалық қабілеттерін жүзеге асыруына қажетті мүмкіндіктері. Жоба орындалу алдында мұғалім білім көзі ретінде тақырып таңдауға көмек береді, миға шабуыл, концепция карталар арқылы идея жинақтауға ықпал етеді. Оқушыларға жобаны тұжырымдауға бағыт-бағдар береді. Жоба орындалғаннан кейін мұғалім – комментатор, бағалаушы болады. Оқушылар жоба орындау кезінде үйренгенін ортаға салады, рефлексиямен бөліседі,

жобаның күшті және әлсіз жақтары анықталады. Жақсарту жолдарын ұсынылады. Ал жоба орындалу кезінде мұғалім – кеңесші, фасилитатор, co-learner оқушыларға идеяларын жинақтауға, мақсаттарын анықтауға, жоспарлауға көмекетеседі. Мәселені шешуге ұсыныстар беріп, оқушылардың сұрақтарына жауап табады, қате бағытқа кетсе, дара жолды көрсетеді.

Жобалап оқытудың 6 қадамы маңызды болып табылады:

1-сурет. Жобалап оқытудың 6 қадамы

1-суретте көрсетілгендей мұғалім оқушыларға өзекті мәселе ұсынады. Оқушылар қандай ақпарат және сол проблеманы шешу үшін қандай қадамдар керек екенін анықтайды. Оқушылар мұғалімнің көмегімен жұмыс жоспарын құрастырады. Мәселені зерттейді. Проблеманың ең тиімді, креативті, керемет шешімін анықтайды. Презентация жасап, жұмыстарын ұсынады.

PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясының негізгі қағидаттары:

- Мәселемен таныстырып, оқушылардың рольдерін тағайындау;
- Бастапқыда ақпараттың аз мөлшерін ұсыну;
- Мәселе қарапайым формуламен шешілмейді, ізденіс қажет;
- Оқыған, зерттеген сайын мәселеге көз-қарас өзгереді;
- Іс-әрекеттердің бірнешесі қажет етеді;
- Оқушылар – мәселе шешушілер, мұғалім – ақылшы, коуч;
- Бағалау жобаны орындау кезінде жүргізіледі.

Жобалап оқытуда жобаның аяқталғанын күтпей, оқушылардың прогрессін бақылау немесе орындаған жазба тапсырмаларын тексеру арқылы мәлімет жинау қажет. Осы іс-әрекеттер кері байланыс ретінде оқушыларға қателерін түзетіп, алға жылжуға оң әсер етеді. Оқушылардың бәріне сапалы кері байланыс беру үшін бағалауда түрлі тәсілдер қолдануы маңызды:

- ментордың бағалауы
- өзін-өзі бағалау
- бағалау
- жазба тапсырмалар: график органайзер, баяндама, күнделік, бақылау
- ауызша презентация
- портфолио.

Жобаның түрлері пәндік-мазмұндық жағынан

-*Моножоба* – бұл жоба бір оқу пәнінің аясында, орындалатын жоба;

-*Пәнаралық жоба* – бірнеше пәндердің аясында орындалатын жоба;

- *Мультипроект* – кешенді жоба, бірнеше моножобадан тұрады

- *Мегажоба* - бірнеше моно- және мультижобалардан тұрады.

Оқушылардың туындаған қажеттілігіне сәйкес Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы ЭЫДҰ) ұйымдастыратын, білім алушылардың оқу үлгерімін (қалыптасқан білімі мен дағдыларын) бағалайтын халықаралық салыстырмалы зерттеу PISA зерттеуіне дайындық ретінде 15 жастағы оқушылармен мегажоба қорғау үшін топтарға бөлінді:

1 топ. ***Жеке тұлғалық***
2 топ. ***Әлеуметтік***
3 топ. *Ғылыми*
4 топ. *Кәсіби.*

PISA деген не? PISA зерттеуінің басты мақсаты білім алушылардың сол білімін күнделікті өмірде қолдана алу қабілетін, яғни қоғамда толыққанды өмір сүруге қажет қабілеттерін тексеруге бағытталған. Обьективті түрде өтетіндіктен, тестілеу нәтижесі қатысушы елдерге өзбілім беру жүйесіне қандай өзгеріс енгізу қажет екені туралы қорытынды шығаруға көмектеседі:

• алған білімін өмірде қолдана алу,
• кез-келген мәселенің мәні мен себеп-салдарын терең түсіну
• шығармашылық тапсырмаларды орындау
• ақпаратты іздеу, талдау, түсіндіру сынды дағдыларын бағалайды [1].

PISA зерттеуінде берілетін контекст бойынша мегажоба жасап, зерттеулер жүргізді.

Бір топ дүкендердегі заттардың бағасын салыстырып жоба жасаса, екінші топ кітапханадағы кітап бетін нөмірлеуге арналған есептер құрастырып, өз таныстырылымдарын қорғады: «Абай» кітабының бетін 3 тен бастап нөмірлеу үшін 772 цифр қолданылса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

2-есеп. Жазушы Мұхтар Әуезовтың – әлемге әйгілі «Абай жолы» кітабының беттерін 3 тен бастап нөмірлеу үшін 1039 цифр қолданса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

3-есеп Жазушы Мұхтар Әуезовтың – «Энциклопедия» кітабының беттерін 1 ден бастап нөмірлеу үшін 1950 цифр пайдаланса, осы кітаптың беттерінің санын табыңыз.

Қорытындылай келе, оқушылар жоба жұмысын орындау тиімді болды. Оқушының өз бетімен орындайтын жұмысына басымдылық беру нәтижесінде өздігінен шешім жасауға үйренді, жобаның орындау логикасын анықтады. Оқушының білім деңгейін артты, ол өз бетінше әрекетке түсіп, ізденді. Мұғалімге де, оқушыға да жұмысына, ғылыми дәлелдемелеріне қанағаттану сезімін, яғни «эгофакторлық» сенім ұялады.

Әдебиеттер тізімі:

• «Құпиялылық режимінен шыққан PISA-2022 тест тапсырмаларының жинағы. Математика». Астана: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ», 2023 ж., - 58 бет.
• Әлімов А. «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да колдану мәселелері» - Алматы.- 2023ж.
• К.Өстеміров, А.Айтбаева. «Қазіргі білім беру технологиялары». Алматы: Мектеп 2006 ж.-276 б.
• Бұзаубақова К.Ж «Жаңа педагогикалық технология» Тараз,-2003ж,-15-296.
• Математика сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту. Нұр-Сұлтан: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы, 2020. — 60 бет.

Аннотация. Ұсынылып отырған мақалада авторлық бағдарлама негізінде жобалық оқыту технологиясын қолдану нәтижесі қарастырылған. Білім алушылар өмірде кездесетін жағдайларға байланысты әртүрлі процестердің математикалық модельдерін құру дағдыларын, логикалық және сыни ойлауын қабілеттерін математикалық сауаттылығын PROJECT BASED LEARNING жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың тиімділігі зерттелген. PISA контекст есептерін өмірлік жағдайда қолдану математика әлеміне қызығушылығын оятып, математикалық сауаттылық құпияларын білуге, зерттеуге тигізер пайдасы анықталған.

Түйінді сөздер: мегажоба, математикалық сауаттылық, контекст есептер

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Алдабергенова Нургуль Жумаевна
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы Құмжарған ЖББОМ педагог- психологы

“Замана – соққан жел. Мағыналы өмір сүргің келсе, оған желкен бол. Желкен болу – ұдайы желдің өтінде тұру – айтуға ғана оңай. Оған мықтылық керек. Жай мата желкен бола алмайды”. М.Кемелов.

Бастауыш мектеп жасындағылардың психикалық дамуы.

Бастауыш мектеп жасының / 7-11 жастың / өзінше жас кезеңіне бөлінуі оқудың әсіресе орта оқу мектебінің көп елдерде жаппай үстем алып дамып келуінен. Осы жас кезеңін өзінше бөліп алудың себебі- бұларда өтетін оқу материалдарының ұқсас келуінен. Бастауыш сынып оқушыларының оқу материалдарын меңгеруге мүмкіншілігі өте көп. Себебі олардың интеллектісі қарапайым ой операциясы дәрежесінде кездеседі. Кеңес психологы В.В.Давыдовтың пікірінше, көбіне оқушылардың оқу материалдары олардың ақыл-ой деңгейіне сай келмей отырады. Сондықтан, олардың оқуға мумкіншілігін толық пайдалану үшін тапсырмаларды одан әрі қиындата түсу керек.

Егер бұл жастағылардың негізгі іс-әрекеті ойын болса, оқуға кіргеннен кейін оқу қызметі шешуші рөл атқарады. Осыдан, оқу әрекеті – бала психикасының дамуына әсер ететін негізгі әрекет болып табылады. Ойынға қарағанда оқуға байланысты талаптар бала үшін күрделі болып келеді. Сонымен қатар, жаңа мектепке келген бала сыныптағы құрбыларымен қатынас жасап, осының нәтижесінде өзінің психикалық өрісін кеңейтеді. Дегенмен, алғашқы уақытта мектептегі жаңа жағдайға бала әлі бейімделе алмағандықтан, мынадай қиындықтар туындауы мүмкін:

бала мектептің, сыныптағы тәртіп ережелеріне бейімделе алмайды / белгілі уақытта тұрып, мезгілінде жатуға, сабақтан қалмауға, сабақ кезінде үнсіз тыныш отыруға үйрене алмағандықтан / қиналады;

мұғалімнің өзіне тән мінезіне және құрбыларымен қарым-қатынас жасауға үйрене алмағандықтан бала қиналады, мұғалімнен түсінбеген нәрсесін сұрауға ұялады;

мектепке дейінгі кезеңдегі оқуға дайындық жеткілікті дәрежеде болмаса, мектептегі оқу материалдарын бала дұрыс меңгере алмайды;

мектептегі оқытылатын материалдардың тым жеңіл келуі. Тапсырмалардың тым жеңіл келуі қиындықтармен күресуді тежейді; балалардың оқуға деген қызығушылығын арттыра білу керек.

Мұндай қиындықтарды ескеріп, назардан тыс қалдырмау керек.

Бастауыш сынып оқушысының анатомо-физиологиялық дамуы.

Соңғы жылдары балаларды мектепке дайындау жоспарында балалардың кейбір әдеттерді, шеберлікті игеруі мен мінез-құлықтың маңызды дағдылары мен әрекеттерінің қалыптасуына үлкен мән берілуде: тұрмыстық , өзіне-өзі қызмет ету, гигиеналық, мәдени

(бір-бірімен сыпайы қатынас), еңбектік (қарындашты, қайшыны, бояу жапқышты, инені пайдалану).

Баланың мектепке дайындығының маңызды көрсеткіші болып олардың грамматикалық және фонетикалық байланысты, дұрыс сөйлеуді меңгеруі, басқаны өзіне тура қаратылып айтқан сөзін ғана түсіне білу, сондай-ақ өз ойын білдіру үшін өздігінен сөйлем құра білуі де жатады. Сөзді таңдай білу мен айта білу, сөздердегі ересектер көрсеткен дыбыстардың кейбірін ерекшелей білу, есту арқылы ұқсас дыбыс тіркестерін айыра білу жатады.

Мектепке барғанда жазуды меңгеру үшін қолдың білезігі, саусақтардың ұсақ мускулатурасының жетілуі өте маңызды. Осы мақсатпен балалар тәрбиешінің жетекшілігімен балалар бақшасында әр түрлі жаттығулар орындайды: сурет салады, суретке сызықты түрлер салады, контур бойынша тапсырылған әшекейлерді қияды т.б.

Балалар жолдастарымен бірлесіп істейтін жұмысқа және өмірге дайындалған болуы керек: тыңдай білу, және басқаның сөзін бөлмеу, қиын кезде жолдасына көмектесу, басқалардың пікірлерімен санаса білу ғана қажет емес, сондай-ақ, егер белгіленген мінез-құлық ережелеріне сай келетін болса, өзіңнің дұрыстығыңды қорғай білу керек.

Мектепке барар алдында оқуға ықылас, білімге ынта, жаңаны білгенге қуана білуінің қалыптасуы өте маңызды. Осы негізде мектепте баланың оқу жұмысы процесінде терең және тұрақты таным мүдделері және жемісті де жүйелі ой еңбегі нәтижесінде пайда болған қуаныш тәрбиеленуі мүмкін.

2.Жеткіншектік жастағылардың психикалық даму ерекшеліктері.

Жеткіншектің кезеңінің шектері шамамен балардың орта мектептің V-VIII кластарында оқитын кезеңімен сәйкес келеді де, 11-12 жастан 14—15 жасқа дейінгі арлықты қамтиды, бірақ жеткіншектік жастың іс жүзінде басталуы 5 класқа өсумен тура келмей, бір жыл ерте не кеш болуы мүмкін.

Жеткіншек кезеңінің баланың дамуындағы ерекше орны оны «өтпелі, бетбұрыс, қиын, сыналатын»кезең деген атаулармен бейнелеген. Бұл атауларда осы жастарда болатын , өмірдің бір дәуірден екіншісіне өтуімен байланысты даму процесінің күрделілігі мен маңыздылығы айтылған. Балалық шақтан ересектікке өту осы кезеңдегі дене, ақыл-ой, адамгершілік, әлеуметтік дамудың барлық жақтарының негізгі мазмұны мен өзіне тән ерекшелігі болып табылады.

Жеткіншектің жеке басының дамуының аса маңызды факторы – оның өзінің ауқымды әлеуметтік белсенділігі; ол белгілі-бір үлгілер мен игіліктерді игеруге, үлкендермен және жолдастарымен, ақырында өзіне қанағаттанарлық қарым-қатынас орнатуға (өзінің жеке басы мен өзінің болашағын, ниетін, мақсаты мен міндетін жүзеге асыру әрекеттерінің жолбалануы) бағытталады.

Алайда, жаңаның қалыптасу процесі біраз уақытқа созылады., бұл көптеген жағдайларға байланысты болады және осы себепті бүкіл майданда әркелкі болуы мүмкін. Мұның өзі бір жағынан жеткіншекке «балалық пен ересектіктің»қатар болуымен, ал екінші жағынан, сол бір ғана паспорттық жастағы жеткіншектерде ерсектіктің түрлі жақтырының даму дәрежесіндегі елеулі айырмашылықтары болуымен анықталады. Бұл қазіргі мектеп оқушыларының өміріндегі жағдайларда екі түрлі жай сәттерінің болуымен байланысты. Олар: 1) ересектік дамуын тежейтін жағдайлар: балалардың көбінде тұрақты және байыпты міндеттер болмай, тек оқумен ғана шұғылдануы, көптеген ата-аналардың балаларды тұрмыстағы еңбектен, қиыншылықтар мен қынжылыстардан қорғаштауға, түгелдей қамқорлыққа алуға тырысуы. 2) Ересектендіретін жағдайлар: мазмұны жөнінен сан алуан информацияның орасан зор тасқыны, көптеген ата-аналардың бос уақытының аздығы, осының мүмкін салдары ретінде балалардың дербестікке ерте жетуі, жолдастарымен қарым қатынастың жедел дамуы, дене күші дамуы мен жыныстық толысудың акселерациясы.

Осының бәрі ересектіктің дамуын анықтайтын алуан түрлі жағдайлар жасайды, осыдан келіп оның белгілі бір жақтары дамуының алуан түрлі көріністері мен елеулі айырмашылықтары келіп шығады. Мәселен, VII класта бет пішіні мен мүдделері әлі балаға

ұқсас ер балалар да бар, сонымен қатар ересектер өмірінің қайсыбір жағына ортақтасқан өте ересек балалар да бар, өздігінен білім алып жүрген интеллектуалдар да бар, бірақ сонымен қатар оқу матералының өзін өздігінен игере білмейтін жеткіншектер де бар, болашаққа деген жоспары айқын емес, мектеп оқушылары бар, ал болашақ мамандығына саналы түрде дайындала бастағандар да бар, кейбір қыз балалардың бар ойлағаны сән қуу мен ер балалар ғана,басқалары бұған онша мән бермейді, кейбір балалар үйінде нағыз қолғанат-жәрдемші болса, енді біреулері әбден ерке болып кеткен, тіпті тұрмыстағы қарапайым жұмыстарға ебі жоқ.

Жеткіншектердің ересектігінің дамуындағы жалпы бағыты әртүрлі және әрбір бағыттың көптеген варианттары болуы мүмкін. Мысалы, қайсыбір интеллектуал үшін өмірде ең бастысы кітап пен білім болады, қалғанының бәрін ол әлі «нәресте» деседі №01 (144), қаңтар 2025 жыл 85 №1 бөлім бір нағыз интеллектуал үйде электроника туралы мақалаларды оқып, радиотехникамен әуестенсе де, сабақта түк бітірмейді, модадан қалып қоймаумен төтенше шұғылданады, өмірдің мәнінен бастап ең шебер шаштараз туралы барлық мәселелер жөнінде әңгімелесуге болатын ересек жасөспірімдермен сөйлескенді бәрінен артық көреді, үшінші бір интеллектуалды ересектіктің сыртқы көріністері онша қызықтырмайды, бірақ ол шешесінің сүйеніші, өзін ерлік қасиеттерге тәрбиелейді, ал қыздарға келгенде, осы қыздардың пікірінше өзін бала сықылды ұстайды, галстуктарын тартқылап, шаштарын ұйпалап кетеді. Бір өлшем ұқсас осы варианттар ересектіктің дамуы әрқилы болады да, бұл орайда мазмұны әртүрлі өмірлік игіліктер қалыптасады, біреу үшін маңыздының енді біреуге құны жоқ. Жеткіншектік кезеңнің маңыздылығы адамның жеке басының моральдық және әлеуметтік негіздері қолданылады және олардың қалыптасуының жалпы бағыты білінеді.Жасөспірімдік шақта олардың қалыптасуы жалғасады.

Жеткіншектік кезеңдегі дамудың сыналу көріністерінің пайда болуында биологиялық және әлеуметтік жағдайлардың ролі туралы теориялық талас жарты ғасырдан астам уақыттан бері болып келеді. Бұл проблеманың аса маңызды педагогикалық мәні бар. Жеткіншек жасына өтудің анатомиялықфизиологиялық және психологиялықалғышарттары.

Жеткіншек дамуындағы биологиялық фактор проблемасы баланың организмінде нақ осы шақтағы биологиялық толысу жолына түбегейлі өзгерістердің болуынан туындайды. Дене күшінің дамуында жаңа кезең басталып, жыныстық жетілу процесі өркендейді. Бұлардың бәрінің сыртында организмнің морфологиялық және физиологиялық қайта құрылу процестері тұрады.

Организмнің қайта құрылуы эндокриндік жүйедегі өзгерісренден басталады. Гипофиздің әсіресе оның алдыңғы бөлігінің қызметі күшейеді, ал мұның гормондары талшықтардың өсуіне жіне ішкі секрецияның өте мааңызды бездерінің қызметіне қолавйлы жағдайлар жасайды. Олардың қызметі жеткіншектің организмінде көптеген өзгерістер туғызады. Бұл процестер қыз балаларда 11-13 жаста, ер балаларда 13-15 жаста неғұрлым жедел жүреді. Дене күшінің толысуы мен жыныстық жетілудің акселерациясы байқалып отырған қазіргі уақытта кейбір қыз балалар 10-11, ер балалар 12-13 жаста жыныстық жетілудің бастапқы сатысында болады.

Бойдың ұзаруы, салмақтың артуы, кеуде клеткасы шыңберінің өсуі – жеткіншек шақтағы дене толысуының өзіне тән жағдайлары, бұлар күрт өсу деген ерекше терминмен белгіленеді. Осының нәтижесінде баланың пішінімен салыстырғанда жеткіншектің пішіні өзгереді, дене пропорциясы ересе адамға тән пропорцияға жақындайды. Бас сүйегінің бет бөлігінің жедел жетілуі нәтижесінде бет әлпеті де өзгереді. Жеткіншек жасындағы жылдарда омыртқа жылдық өсуінде бойдың ұзару қарқынынан қалып қояды. 14 жасқа дейін омыртқалар арасындағы кеңістік әлі шеміршікпен толы болады. Дене түзілісінің неғұрлым көбірек бұзулуы 11- 15 жаста болады, дегенмен нақ осы шақта мұндай кемшіліктерді түзеу одан да кейінгі кездегіден оңай болады. 20-21 жаста жамбас сүйекткрінің бекуі аяқталады (қыз балалардың жыныс органдары осы сүйектердің аралығында болады). Өте биіктен секірген кезде бұл сүйектердің тайып кетуі мүмкін, ал биік өкшелі аяққиім кигенде

жамбастың формасы өзгеріп, мұның кейінгі босану функциясына зиянды әсері болуы мүмкін.

Бұлшық ет күшінің неғұрлым жедел артуы жыныстық жетілудің аяғында болады. Бұлшық еттің дамуы ер балаларда еркектер типінде, ал қыз балаларда әйелдер типінде болады, осыдан келіп әр жыныстың өкілдерінде еркектерге тән немесе әйелдерге тән белгілер қалыптасады, бірақ бұл процестің аяқталуы жеткіншек шақтан өткеннен кейін болады.

Бұлшық ет күшінің артуынан жеткіншектің дене күшінің мүмкіндіктері ұлғаяды. Мұны ер балалардың өздері де ұғынады және олардың әрқайсысы үшін оның үлкен маңызы бар. Алайда ересектерге қарағанда жеткіншектің бұлшық еттері тез шаршайды, сондықтан ұзақ уақыт жұмыс істейтін қабілеті әлі болмайды, спортпен және дене еңбегімен шұғылданған кезде мұны ескеріп отыру қажет. Мотор аппаратының қайта құрылуымен қатар көбіне қозғалыстардағы үйлесім жоғалады, өз денесін дұрыс ұстай білмеушілік шығады. Алайда 6-7 жастан 13-14 дейінгі шақ – көптеген қозғалыс сапалары оптималды дамитын, қозғалыс функцияларының бірқатар көрсеткіштері жедел артып жетілетін кезең. Сондықтан спортта жетістіктерге жету мүмкіндіктері де артады.

Жеткіншек шақта эндокриндік және жүйке жүйелерінің қызметіндегі балалық шақта болатын тепе-теңдік бұзылады да, жаңа тепе-теңдік енді ғана қалыптаса бастайды. Бұл қайта құрылу жеткіншектің ішкі жағдайларына, әсерлеріне, көңіл-күйіне әсер етіп, оның жалпы ұшқалақтығының, ашуланшақтығының, шамданғыштығының, қозғыштығының, қимыл белсенділігінің, мезгіл-мезгіл селсоқтығының, енжарлануының негізі болады.

3.Жасөспірімдердің психикалық даму ерекшеліктері.

Өзіндік сана – күрделі психологиялық құрылым, ол ерекше компоненттер ретінде В.С.Мерлиннің осылай деп санайтынындай, біріншіден, өзінің теңдестігін ұғынуды, екіншіден, белсенді, іс-әрекетшіл негіз ретінде өз “менін” ұғынуды, үшіншіден, өзінің психикалық қасиеттері мен сапаларын ұғынуды, төртіншіден, өзін-өзі әлеуметтік-адамгершілік бағалаулардың белгілі бір жүйесін қамтиды. Бұл элементтердің барлығы бір-бірімен функциялық және генетикалық жағынан байланысты. Бірақ олар бір мезгілде қалыптаспайды. Теңдестігін ұғынудың бастамалары сыртқы заттардан болған және өз денесінде болған түйсіктерді ажырата бастаған кезден бастап нәрестенің өзінде-ақ болады, “менді” ұғыну бала жіктеу есімдіктерін дұрыс қолдана бастаған, шамамен үш жастан басталады. Өзінің психикалық қасиеттерін ұғыну мен өзін-өзі бағалау жеткіншектік және жасөспірімдік кезеңде неғұрлым көп маңыз алады. Бірақ бұл компоненттердің бәрі өзара байланысты болғандықтан, оның біреуінің баюы бүкіл жүйенің түрін өзгертпей қоймайды.

Жасөспірімнің өзі-ақ өзін көрсетуге барынша ұмтылуымен өзінің “мені” мен өз қасиеттеріне зор ынта қояды. Атап айтқанда, ол өзінің келбеті мен дене тұлғасын мүлдем жаңаша қабылдай бастайды. Бұл зор ынта балаң жасөспірім жаста да сақталады. Өзінің өзгергіш тұлғасына зер сала зерттейтін жасөспірім жігіттер мен қыздар бұған барынша алаңдайды. Олардың бәрі дерлік өз келбеттерін өзгерткісі келер еді. Олар үшін әсіресе құрдастары алдындағы беделін арттырып, танымалдығын өсіретін қасиеттер ерекше маңызды. Жасөспірімдердің көбі тапал, толық болғанына, бетіне безеу шығуына т.б. қынжылады. Әсіресе кеш толысатын ер балалар мұнысына қатты уайымдайды; екінші жыныстық белгілердің шықпай кешігуі құрдастарының алдындағы беделін төмнедетіп қана қоймай, өзін қатарынан кем сезінуді туғызады. Бұл қынжылыстар, әдетте, ешкімге білдірілмейді. Өз денесінің бейнесін жас өспірімдердің өзін-өзі ұғынуының ересектердің ойлағанындай емес, анағұрлым маңызды компоненті. Қалыпты өсудің барлық нюанстары мен вариантарын білмеу көптеген жас өспірімдер үшін нағыз “норма трагедиясына” айналады.

Жеке бастың қасиеттерін ұғыну мен өзін-өзі бағалау.

Кішкентай балалардың өзіндік санасы мен өзін-өзі бағалауы, әдетте, ата-аналарынан және басқа да беделді үлкендерден алған бағаны қайталайды. Бірақ бала неғұрлым есейген сайын оның мінез-құлқы бағалардан гөрі өзін-өзі бағалауға соғұрлым бағдар ала түседі.

Алайда өз қасиеттерін, әсіресе, батылдық, ерлік немесе принципшілдік секілді күрделі моральдық-психологиялық қасиеттерді ұғынудың өзінде-ақ эмоциялық бағалау мен әлеуметтік салыстыру сәттері қамтылады (өз ақылы немесе сұлулығын басқа біреумен салыстыру арқылы ғана бағалауға болады).

Жасөспірім де жеткіншек секілді өзінің қандай екенін, қаншалық құнды, қабілетті екенін барынша білгісі келеді. Өзін-өзі бағалаудың екі тәсілі бар. Біреуі өз талаптарының деңгейін жеткен нәтижесімен өлшемдестіру (“Қиын жағдайда саспаған болсам, қорқақ болмағаным; қиын міндетке кірісіп кетіп, орындап шықсам, қабілетті болғаным ”). Бірақ жас өспірімнің өмірлік тәжірибесінің шектеулілігі мұндай тексеруді қиындатады. Ересектердің көзқарасымен қарағанда қисынсыз көптеген қылықтар – қауіпті сотқарлық, даңғойлық – көзге түсіп, жұртқа танылғысы келуден гөрі өзінің батылдығын, өжеттігін т.б. сынап көргісі келуден болады.

Өзін-өзі бағалаудың екінші жолы – әлеуметтік жарыс, өзі туралы төңірегіндегілердің пікірлерін салыстыру. Төңірегіндегілердің өзі туралы пікіріне өте сезімтал қарайтын жеткіншектің өзі-ақ әркімнің бағалары ғана емес, бағалайтын өлшемдерінің өзі әрқилы болатынына көзі жетеді. Сыныптастары ерлік деп бағалаған әрекетті мұғалім жалған жолдастық деп атайды. Осыдан келіп таңдау, өздігінен ойланып көру қажет болады.

Өз “менінің” бейнелері күрделі әрі бір мәндес болмайтыны белгілі. Мұнда нақты “мен” (қазір қандай болсам, сондай) де, динамикалық “мен” де (қандай болғым келсе, сондай), мұраттағы “мен” де (өзімнің моральдық принциптерім негізіндесондай болуға тиістімін), қиялдағы “мен” де (бәрі де мүмкін болса, сондай болғым келер еді), көз алдыма елестететін басқа толып жатқан “ мендер” де бар. Тіпті толысқан адамның өзін-өзі ұғынуы да қарама қайшылықтарсыз болмайды және өзін-өзі бағалаудың бәрі адекватты емес. Жас өспірімдік кезде мәселе бұдан да қиынырақ. Кейде жасөспірім өзін-өзі бақылау, байқау арқылы өзін білсем дейді.

Кейбір психологтар жасөспірімдік рефлексиясының өзін-өзі оқшаулау, шындық болмыстан қиялдағы арман дүниесіне беріліп кету қаупі бар екенін есептеп, оған теріс көзқараста болады. 15 жастағылардың ішкі жандүниесі алаңсыз болып көрінгенімен әжептеуір қалыптасқан және нәзік болады. Психикалық саулық нормаларының өзі оларда үлкендердегіден гөрі өзгеше. Кіші шәкірттік жастағыларға қарағанда, жасөспірім жігіттер мен қыздарда алаңдаудың жалпы дәрежесі жоғары. Пубертанттық жаста деперсонализация және психикалық жатсыну жағдайлары аз болмайды. Балалықпен қоштасу көп жағдайда бір нәрседен айырылу сезімі ретінде, өз “менінің” бұлыңғырлығы, жалғыздық, өзін басқадлар түсінбейтініндей көру т.с.с ретінде уайымдалады.

Тұрақты эгоцентризмнің нақты қаупі невротизм белгілері бар жасөспірімдерде ғана немесе бұған дейінгі дамудың ерекшеліктерімен байланысты (өзін -өзі сыйламаушылық, адамдармен қарымқатынастың нашарлығы) оған бейім жастарда ғана болады. Жақсы мұғалім мұндай балаларды қарым-қатынастың олар неғұрлым қолдан келетін және қолайлы формаларына елеусіз тарта отырып тиімді көмек жасай алады. Алайда қысым атаулы немесе дөрекі араласу қосымша тауқыметке ғана ұғындырады. Адамгершілік тұрғыдан байсалды ортада, ұйымшыл ортада тәрбиеленген жас өспірім жігіттер мен қыздардың көпшілігінде психологиялық оқшаулану мен рефлексия қарым-қатынасқа кедергі болмағанымен қоймай, қарым-қатынастың тереңдеп, оның іріктеліп өсуіне жағдай жасайды.

Өзіне-өзі талдау жасауды өзін-өзі мақсатсыз байқаумен шатастыруға болмайды. Қайталанбас дара адам ретінде өзін-өзі ашу осы адам өмір сүруге тиісті әлеуметтік дүниені ашумен ажырығысыз байланысты.

Жасөспірімдік рефлексия, бір жағынан, өзінің “менін” ұғыну (“Мен кіммін? Мен қандаймын? Менің қабілеттерім қандай? Мен өзімді не үшін сыйлай аламын?”), ал, екінші жағынан, дүниедегі өзінің жағдайын ұғыну (“Менің өмірлік мұратым қандай? Менің достарым, жауларым кім? Кім болғым келеді? Өзім де, айналамдағы дүние де жақсы болуы үшін мен не істеуім керек?”) болмақ. Мұны әр кезде бірдей ұғынбаса да жеткіншектің өзі-ақ өзіне арналған алғашқы сұрақтар қояды. Екінші, неғұрлым жалпы, дүниетанымдық

сұрақтарды жасөспірім қояды, онда өзіне-өзі талдау жасау, әлеуметтік-адамгершілік тұрғыдан өзін-өзі анықтаудың элементіне айналады.

Жасөспірімнің өзін-өзі сыйлауы және оның функциялары.

Жасөспірімнің өз өзіне деген сенімі қаншалық жағымсыз болғанымен, психологиялық тұрғыдан өзін-өзі сыйлаудың кемдігі анағұрлым қауіпті. Мұның өзі адамның өзі туралы түсінігін қарама қарсы әрі орнықсыз етеді. Өзін-өзі сыйлауы төмен жасөспірім жігіттер мен қыздар қарым-қатынаста көбінесе қиыншылық көреді, қайсыбір жалған бет перде жасап алып, айналасындағылардан бөлектенуге тырысады. Басқа рөлде көріну қажеттігі ішкі қарбаластықты күшейтеді. Мұндай адамдар сынағанды, күлгенді, жазғырғанды өте ауыр алады, жұрттың өзі туралы не ойлайтынына мазасызданады. Адамның өзін-өзі сыйлауы неғұрлым төмен болса, оның жалғызсырап қиналуы соғұрлым көбірек болады. Өзін-өзі сыйлаудың төмендігінен барып адамның әлеуметтік талаптарының деңгейі біршама төмен болады, оны жарысу сипаты бар іс-әрекет атаулыдан тартындырады. Мұндай адамдар көбіне өз күштеріне сенбегендіктен, алға қойған мақсаттарына жетуден бас тартады. Ал мұның өзі олардың өзін-өзі төмен бағалауын нығайта түседі.

Әдебиеттер тізімі: 1. Аймауытов Ж. Психология. ҚызылордаТашкент. 1926. 2. Алдамұратов Ә. Жалпы психология. Алматы, 1996. 3. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. М., 1980. 4. Әбенбаев С.Ш. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2004. 5. Байжұманова Б.И. Оқушының психикалық даму ерекшеліктері. // Бастауыш мектеп. №12, 1998. 6. Байжұманова Б.И. Бастауыш мектеп оқушыларының танымдық қабілетін дамыту // «Қазақстан мектебі» №2, 1999.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ГРАФИКАЛЫҚ ОРГАНАЙЗЕРДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Альжанова Танагул Жанайдаровна
Қарағанды қаласы "17 ЖББМ" КММ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада білім берудің тиімді жолдарының бірі графикалық
органайзер жайы соз етіледі. Графикалық органайзер әртүрлі жанр- дағы, типтегі және сөйлеу мәнеріндегі мәтіндермен жұмыс істеуде тамаша нәтиже лерге кол жеткізуге мүмкіндік беретін оңтайлы құралдардың бірі де бірегейі. Гра фикалық органайзер арқылы оқушылар матіндегі акларaттың манызды жане косалқы бөліктерін анықтауға, автор идеясын айкындауға, кажетті акларaттарды салыстыруға, сюжет желісін логикалық реттілікпен жүйелеуге, сыни көзкарас біл діруге, ойын анық жеткізуге дағдыланады. Ол білім алушылардың аналитикалық ойлау қабілетін қалыптастыруға көмектеседі.

Түйін сөздер: графикалық органайзер, диаграмма, кесте, оқу процесі, тиімді, оңтайлы құрал, матінмен жұмыс істеу.

Оқу процесін оңтайлы ұйымдастыру күрделі де көпжақты процесс. ЖОББМ мұғалімдерінің міндеті күнделікті сабағына шығармашылықпен дайындалып, сабағын жүйелі, тиімді, қызықты өткізу арқылы оқушылардың пәнге деген қы- зығушылығын, ынтасын арттыру. Тұлғаға бағдарланған білім беру білім беру ұйымдарының оқу бағдарламаларын жүзеге асырудағы тиімді педагогикалық тәсілдердің және бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартта көрсетілгендей, мұғалім оқыту нәтижелеріне бағдарлана отырып, оқушылардың теориялық алған білімдерін қолдана білу іскерлігінде инновациялық практиканы шығармашылықпен қолдануға, сын тұрғысынан ойлауына, коммуникативтік және ақпараттық-коммуникациялық құралдар мен технологияларды тиімдіқолдана білуіне жетелеуі тиіс [1].

Шетелдік ғалым Н.Сингхте «Личностно-ориентированное обучение в классах - всесторон-ний обзор» деген еңбегінде оқушыға бағдарланған оқытуда білім алушылар

пассивті оқудан гөрі белсенділікке ауысатынын және ондай оқыту тұлғаның жауапкершілігін, дербес жұмыс істеуін арттыруға негізделетінін, соның негізінде білім алушының сыни ойлауы, түсіну және аналитикалық зерттеуі жүзеге асатынын айтады [2].

Демек, оқушыларға бағдарланған оқытуда мұғалім оқушылардың дайын білімді ғана меңгеруін емес, керісінше, білім алушының білімді ой елегінен өткізіп, түсініп меңгеруін көздейді. Осы ретте оқуды ұйымдастыруда мұғалімге графикалық органайзер көп көрім көмек болары анық

А.Ш. Феттаева графикалық органайзерді ақпаратты жүйелеу, ұйымдастыру және визуалдау, сонымен қатар ақпаратты басқа формаға түрлендіру құралы, сондықтан оны оқу процесінде қолданудың практикалық маңызы зор екенін айтады [3].

Ал Г.Кенесхан, А.Умарова сияқты отандық ғалымдар графикалық органайзер оқушылардың талдау дағдысын дамытудың таптырмас құралы екенін, ал талдау қабілетін дамыту тілдік және әдебиет құбылыстарын терең түсінуді қалыптастыруда маңызды рөл атқаратынын айта келе: «Анализ результатов исследования подтверждает, что внедрение графических органайзеров способствует более глубокому и системному пониманию литературных произведений, а также улучшает уровень аналитических навыков учащихся», жазған [4].

Сонымен графикалық органайзер дегеніміз не? Графикалық органайзер оқушының мәтінмен жұмыс істеу қабілетін дамытуға ықпал ететін логикалық тәртіпте үлкен көлемдегі ақпаратты құрылымдаудың көрнекі тәсілі. Графикалық органайзер беріліп отырған оқу материалдарын визуалды түрде талдап, білім, білік, дағдыларды тереңнен меңгеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың бойында белгілі бір білім, білік, дағдыларды қалыптастыруда оқушының оқу материалдарын түсініп барып қабылдауы маңызды. Өйткені білім алушы меңгерген білімін тәжірибеде, яғни өмірде қолдана білуі керек. Өкінішке орай, графикалық органайзерді білім беру процесінде қолдану жайлы ғылыми еңбектер жоқтың қасы.

Графикалық органайзер акпараттарды жинауға, байланыстыруға және (немесе) визуалды ұсынуға мүмкіндік беретін құрал немесе құрылым. Ол Венн диаграмма, сюжет желісі, интелект карта, т.б. диаграммаларды қамтиды.

Тәжірибемдегі бақылаулар оқушылардың бойында танымдық қызығушылықты қалыптастыру, өздігінен ойлау, маңызды ақпаратты таба білу, коммуникативтік дағдыларды дамыту бойынша жұмыс жүргізу қажет екенін көрсетті. Өкінішке орай, көптеген оқушылар мәтіндегі негізгі және қосымша ақпаратты ажырата, мәтін мазмұнын семантикалық түрде қысқарта, қажетінше нақты баяндай алмайтындығын айту керек. Ал графикалық органайзер осы мәселені шешуге, үлкен көлемді ақпаратты есте сақтауға көмектеседі.

Графикалық органайзер және интелект-карта әдісін қолданудың маңызы зор. Ол оқушы назарын тақырып немесе тапсырмаға барынша аудара отырып, ойлау қабілетін жақсартады, ойын жүйелі жеткізуге дағдыландырады.

Әдістің мәні оқушы зейінін тапсырмаға мәжбүрлеусіз шоғырландыруда, оқу материалын түсіне отырып, тиісті ақпаратты анықтауында және есте оңай сақтауында.

Графикалық органайзердің тиімділігін бағалау:

- Көрнекілік. Сабақтың көрнекі құралы бірнеше проблеманы бірден шешуге жар демдеседі (назарды шоғырландыру, оқу материалын тез қабылдау, есте сақтау, т.б.).
- Тартымдылық, Эстетикалық жақтан тартымды болғандықтан оқушылардың са баққа қызығушылықтары мен ынтасы ар тады.
- Есте сақтау мүмкіндігі. Суреттер мен түстер ақпаратты есте оңай сақтауға көмек теседі.
- Уақытылы шешім қабылдау. Оқушы кан-дай ақпарат жетіспей тұрғанын тез түсініп, шешім қабылдайды.
- Шығармашылық Шығармашылық қабілетті арттырады, мәселені шешудің стандартты емес жолдарын табуға көмектеседі.

Графикалық органайзер арқылы толтырылған кесте немесе диаграмманы мұғалім кейінгі сабақтарында оқу моделі ретінде қолдануына әбден болады. Бұл оқушының графикалық түрде қағазға түсіретін ойы десек те болады.

Графикалық органайзерді сабақтың әртүрлі формалары мен түрлерінде қолдануға болады:

- жаңа материалды өткенде;
- материалды бекіткенде;
- материалды жалпылағанда;
- баяндама, реферат, ғылыми-зерттеу жұмысын жазғанда;
- жоба, презентация дайындағанда.

Графикалық органайзер оқушының өзіндік сыни ойлау әрекетін ұйымдастыруға және дамытуға ықпал етеді. Құрылымдау және жүйелеу арқылы оқу материалының үлкен көлемін есте сақтауға көмектеседі. Бұл бүгінгі ақпараттың ағыны мол заманда өте маңызды [6, 2].

Қазақ тілі мен әдебиеті маманы ретінде мәтінмен жұмыс ұйымдастырудағы басты мақсатым- оқушының оқу материалдарын түсінуін, сыни ойлауды дамытудың тиімді технологиялары мен әдіс-тәсілдерін іздеп табу, соны қолдану арқылы оқушы бойындағы ашылмай жатқан қабілеттерін ашу, болмысын жетілдіру, ойын еркін жеткізе алатын тұлғаны қалыптастыру. Осы ретте мен өзіме визуалды коммуникация құралы графикалық органайзердің тамаша қырларын аштым:

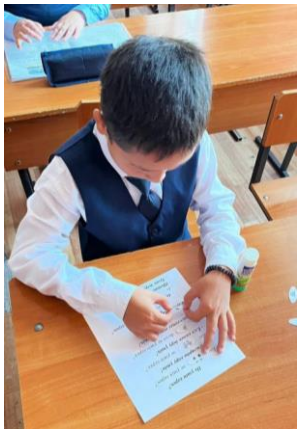
- Ойды жинақтауға;
- Қажетті ақпараттарды реттуге;
- Өзіндік тұжырым жасауға;
- Есте сақтауға көмектеседі;

Бұл жай құрал ғана емес, әр оқушының сабақта жұмы істеуіне, оқуға уәждендіретін, когнитивтік, коммуникативтік қызмет атқаратын тиімді дидактикалық құрал. Сабақта графикалық органайзерлердің жұмыс парақтарын тақырыптың мазмұнына сійкес жиі қолданамын. Бұл оқушылардың мәтін бойынша ақпаратты анықтау, заттың белгілерін салыстыру, мәнін тереңінен түсіну, ортақ жағын анықтау, айырмашылықтарын көрсету, білімді жалпылау және жүйелеу дағдыларын қалыптастырудың таптырмас құралы.Маған оқушылардың тақырыпты қаншалықты түсінгендерін бақылауға да көмектесті.

Өз басым графикалық органайзер арқылы қазақ әдебиеті сабағында әңгіме сюжетін реттілікпен көрсетуге, кейіпкер әрекетін сабақтастыра байланыстыруға, уақыт пен кеңістікті кейіпкер қалай қолданғанын баяндауға үйрету арқылы оқушы ойын жүйелендіріп, дұрыс, қысқа да нұсқа сөйлеу машығын қалыптастырып келемін.

1-сурет.
“Чемодан” ГО

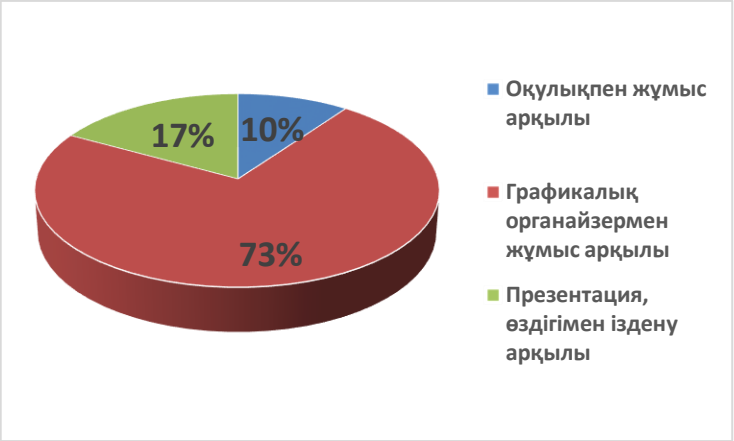
2-сурет.
“Сәйкестендір” ГО

3-сурет.
“Қарындаш” ГО

Оқушылармен бірқатар тақырыптар бойынша интеллект карталар жасадық. Жоғарыда аталған әдістер оқушыларға ұнайтынын сауалнама нәтижесі көрсетіп отыр:

Диаграмма №1

Сауалнама 5 сынып оқушыларынан алыды. “Сіз мәтінде берілгн қалай тез, әрі жақсы меңгересіз?” деген сұрақ пен үш жауап нұсқасы берілді: 1. Оқулықпен жұмыс арқылы. 2.Графикалық органайзермен жұмыс арқылы.3.Презентация, өздігімен іздену арқылы. Сауалнамаға қатысқандардың 10% оқулықпен жұмыс, 73% графикалық органайзер, 17% презентация, өздігімен іздену арқылы деп жауап берген.

Тәжірибе көрсеткендей, бұл әдісті қолдану оқушылар үшін тиімді. Ол білімді динамикалық түрде жүйелеуге және жалпылауға, өз білімі мен дағдыларын тексеруге мүмкіндік береді. Графикалық органайзер арқылы оқушылар қажетті деректі анықтап, дәйектемелерді тауып, өзіндік ой қорыта алады.

4.1-сурет. *4.2-сурет.*

Графикалық органайзер пайдаланып жоба қорғау сәтінен

Қорытындылай келе графикалық органайзерді пайдалану кезінде оқушылардың, ең алдымен, визуалды ақпаратты талдау дағдыларын қалыптастыру міндеті іске асырылады.Сонымен қатар жоғарыда айтанымыздай, білім алушылардың аналитикалық және сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері артады, сондай-ақ шығармашылық қабілеттері дамиды. Ол оқушылардың жүйелі ойлап, жүйелі сөйлеуге жетелеудің таптырмас құралы десек те болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова, Ш. Қ. (2018). Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. Алматы: Қазақ университеті. – 45-75 беттер.

2. Құлмағамбетов, Қ. (2019). Педагогикалық технологиялар: Әдіс-тәсілдер мен тәжірибе. Алматы: Мектеп. – 112-130 беттер.

3. Мұхамбетқали, Ә. (2017). Қазақ әдебиетін оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер. Астана: Фолиант. – 58-80 беттер.

4. Рахметова, Г. (2020). Әдеби шығармалармен жұмыс істеу әдістемесі. Қарағанды: ҚарМУ баспасы. – 104-120 беттер.

5. Сәрсенова, Б. (2021). Қазақ әдебиетінде графикалық органайзерлердің қолданылуы. Алматы: Жаңа әлем. – 93-107 беттер.

6. “2023-2024 оқу жылында ҚР орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері” туралы әдістемелік нұсқау хат. Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА,2023-104 б.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КӨРНЕКІЛІКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ

Аманжанова Жанар Бактыбаевна
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы "№66 МЕКТЕП лицейі" КММ -нің
ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманда білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, білім алу процесін тиімді ұйымдастыру және шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды мәселелердің біріне айналды. Ағылшын тілін оқыту барысында көрнекі құралдарды пайдалану танымдық белсенділікті арттырып, білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілінің бастауыш кезеңінде баланың қызығушылығы мен белсенділігі өте маңызды рөл атқарады, себебі осы кезеңде тілге деген сүйіспеншілік қалыптасады. Көрнекіліктердің, әсіресе суреттер мен визуалды құралдардың қолданылуы, сабақтың мазмұнын нақтылап, оқушылардың оқу материалын жеңіл әрі қызықты қабылдауына септігін тигізеді.

Ағылшын тілі сабақтарында көрнекі құралдарды пайдалану маңызы.

Көрнекі құралдардың білім беру процесіндегі маңызы ерекше. Олар оқушылардың оқу іс-әрекетіне қызығушылықтарын арттырып, жаңа материалды тиімді меңгеруге көмектеседі. Ағылшын тілін үйрету барысында көрнекі құралдар тек тілдік дағдыларды дамытуға ғана емес, оқушылардың когнитивті және эмоционалдық дамуына да ықпал етеді. Көрнекі құралдар арқылы оқу материалы нақты әрі түсінікті болады, ал оқушылардың танымдық қызығушылығы артады, себебі олар тек тыңдап қана қоймай, көзімен көріп, өз тәжірибесіне негізделген тапсырмалар орындай алады.

Көрнекі құралдардың түрлері және олардың қолдану әдістеріне тоқталатын болсам, ағылшын тілін оқытуда қолданылатын көрнекі құралдардың бірнеше түрі бар:

Суреттер мен карточкалар: Бұл құралдар балаларға сөздерді және ұғымдарды бейнелі түрде түсінуге көмектеседі.

3 сынып оқушыларына "have got" және "has got" құрылымдарын қолдана отырып сөйлемдер құруды үйрету мақсатында "Have got / Has got Sorting Game for English Language (3rd Grade)" көрнекілігін тиімді пайдаландым. Бұл көрнекілік ағылшын тілін оқытудағы "have got" және "has got" құрылымдарын үйрену үшін қолданылатын ойын ретінде арналған. Ойын 3-сынып оқушыларына арналған және олардың ағылшын тіліндегі негізгі грамматикалық құрылымдарды меңгеруіне көмек көрсетеді. Бұл құрылымдар ағылшын тілінде иелік ету немесе бар екенін көрсету үшін қолданылады. Оқушылар дұрыс құрылымдарды ажыратып, түрлі сөйлемдер құрастыруды үйренеді.

Ойынның ережелері:

Құрылымдарды ажырату: Оқушыларға "have got" және "has got" сөздерінен тұратын сөйлемдер ұсынылады. Олар осы құрылымдарды дұрыс пайдаланып, сөйлемдерді дұрыс топтастырады.

Сөйлемдерді жинау: Оқушылар әртүрлі карточкалар немесе суреттер арқылы "have got" және "has got" құрылымдарымен сөйлемдер құрастыруға тырысады.

Практикалық жаттығулар: Ойын барысында оқушылар әртүрлі контексттерде "have got" және "has got" құрылымдарын қолданады, мысалы: "I have got a cat" (Менің мысығым бар) немесе "She has got a book" (Оның кітабы бар).

Нәтижесінде оқушылардың грамматикалық дағдыларын дамытуға, сөйлем құрылымдарын меңгеруге және тілдік қарым-қатынасты жақсартуға мүмкіндік береді. Оқушылар "have got" және "has got" құрылымдарын дұрыс қолдануды үйреніп, олардың арасындағы айырмашылықтарды түсінеді.

1-сурет. "Coffee time" көрнекілігі

"Character Adjectives" (мінез-құлық сын есімдері) карточкалары балаларға адамдардың мінез-құлқын, қасиеттерін және тұлғалық сипаттамаларын сипаттайтын сын есімдерді үйретуге арналған құрал. Бұл карточкалар оқушылардың тілдік қорын байытып, оларды адамдардың мінезі мен сезімдерін сипаттауға үйретеді. Мінез-құлық сын есімдері тұлғаның ішкі қасиеттерін, мінез-құлқын, эмоцияларын көрсету үшін қолданылады.

Карточкалардың мақсаты:

- Оқушыларға түрлі мінез-құлық сын есімдерін үйрету.
- Оқушылардың сипаттамалық сөйлемдер құрау дағдыларын дамыту.
- Адамдардың мінез-құлықтарын түрлі сын есімдермен сипаттауға көмектесу.
- Тілдік дағдыларды жақсарту үшін тақырыптық және контекстual тапсырмалар ұсыну.

Карточкалардың құрылымы мен қолданылуы:

Сын есімдер мен суреттер: Карточкаларда әр түрлі мінез-құлық сын есімдері (мысалы, kind - мейірімді, honest - адал, friendly - достық, lazy - жалқау) және осы сын есімдерге сай суреттер болуы мүмкін. Оқушылар карточкаларды пайдаланып, әртүрлі адамдардың мінез-құлқын сипаттай алады.

Сөйлемдер құрастыру: Әрбір карточкада мінез-құлық сын есімі және мысал ретінде сөйлемдер болуы мүмкін. Оқушылар осы сын есімдермен сөйлемдер құрастырады. Мысалы, "She is very kind" (Ол өте мейірімді) немесе "He is quite lazy" (Ол өте жалқау).

2-сурет. "Character Adjectives" карточкасы

"Character Adjectives" карточкалары балаларға адам мінезін сипаттауға арналған түрлі сын есімдерді үйренуге, өз ойларын нақты әрі түсінікті түрде жеткізуге мүмкіндік береді. Оқушылар бұл карточкаларды қолдану арқылы адамның ішкі қасиеттерін, эмоцияларын

және мінез-құлықтарын тереңірек түсініп, оларды ағылшын тілінде дұрыс қолдануды үйренеді.

Рөлдік ойындар: Бұл карточкалар рөлдік ойындарда да қолданылуы мүмкін, мұнда оқушылар мінез-құлық сын есімдерін қолдана отырып, белгілі бір адамды немесе кейіпкерді сипаттайды. Мысалы, "Imagine you're a friendly person. How would you act?" (Өзіңізді достық қарым-қатынастағы адам деп ойлаңыз. Қалай әрекет етер едіңіз?)

Оқушыларға карточкалар беріледі, ал олар сол карточкадағы мінез-құлық сын есімін қолдана отырып, түрлі жағдайлар мен оқиғаларды сипаттайды. Бұл тапсырмалар оқушылардың сөздік қорын кеңейтіп, жаңа сөздер мен тіркестерді үйренуге көмектеседі.

Видеоматериалдар және анимациялар: Видеолар мен анимациялар арқылы баланың назарын аудару оңай. Мұндай материалдар мәтіннің көрінісін көрсетіп, оқушының тілдік қабілеттерін тек тыңдау ғана емес, көру арқылы дамытуға мүмкіндік береді.Ағылшын тілі сабақтарында видеоматериалдар мен анимацияларды қолдану – оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырудың және олардың білім сапасын жақсартудың тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл әдіс оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына, жаңа ақпаратты көрнекі түрде қабылдауына мүмкіндік береді. Видеоматериалдар мен анимациялар арқылы сөздік қорды байыту, тілдік дағдыларды дамыту және тыңдау, түсіну, сөйлеу қабілеттерін жетілдіру оңай әрі тиімді жүзеге асырылады.

Жаңа тақырыпты түсіндіру барысында «Fruits and Vegetables» (Жемістер мен көкөністер). Бастауыш сынып оқушыларына "Fruits and Vegetables" тақырыбы бойынша анимациялық бейнемазмұнды көрсету.Ағылшын тілін үйретуде көкөністер мен жемістерді атап көрсететін қысқа анимация. Әр жеміс пен көкөністің аты ағылшынша айтылып, сол заттың суреті көрсетіледі. Видеоны көрсеткен соң оқушыларға келесі сұрақтарды қояды:

◆ What fruit is red? (Қандай жеміс қызыл?)

◆ What vegetable is green? (Қандай көкөніс жасыл?)

◆ Can you see a banana in the video? (Бейнемазмұнда банан көріп тұрсыңдар ма?)

Оқушыларға жемістер мен көкөністерді қолдана отырып сөйлемдер құруды ұсынылады.

◆ "I like apples." (Мен алманы жақсы көремін.)

◆ "Carrots are orange." (Сәбіздер қызғылт-сары.)

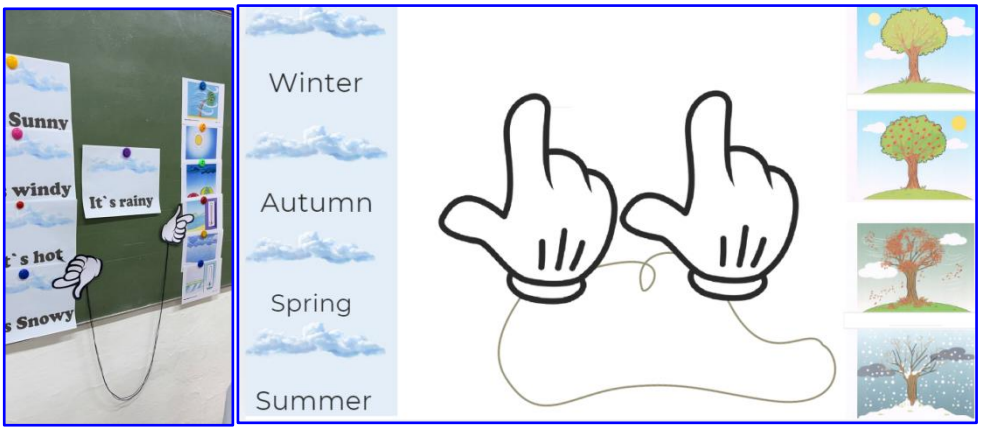
Интерактивті құралдар: Интерактивті тақта, мультимедиялық құрылғылар мен онлайн ойындар оқушылардың сабақты белсенді түрде меңгеруіне мүмкіндік береді. Бұл құралдар оқу процесін ойын түрінде өткізуді жеңілдетіп, балаларды қызықтырады.

Тақталар мен плакаттар: Сабақ барысында тақталарды пайдалану оқушыларды тақырыпқа назар аударуға ынталандырады. Плакаттар мен түрлі схемалар арқылы оқушылар жаңа ақпаратты жеңіл қабылдайды, өйткені бұл визуалды әдістер ақпаратты құрылымдап, оны логикалық түрде ұсынуға мүмкіндік береді.

Көрнекі құралдарды қолданудың тиімділігі

Жаңа материалды түсіндіру: Көрнекі құралдар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйретуде маңызды рөл атқарады. Мысалы, әртүрлі тақырыптарда (мысалы, жануарлар, түстер, пішіндер) сөздерді үйрету үшін суреттер мен карточкаларды қолдану балаларға түсінікті әрі жеңіл болады. Бұл әдіс баланың есте сақтау қабілетін дамытады.

Жаңа тақырып бойынша оқушылардың сөздік өорларын дамытып, тілдік дағдыларын дамытуда “Matching” көрнекілігі таптырмас құрал. Көрсетіп тұрған қолдар арқылы жіптерді сөздердің мағынасына сәйкестендіру арқылы, оқушылар шапшаңдыққа үйренеді, пәнге деген қызығушылықтары артады.

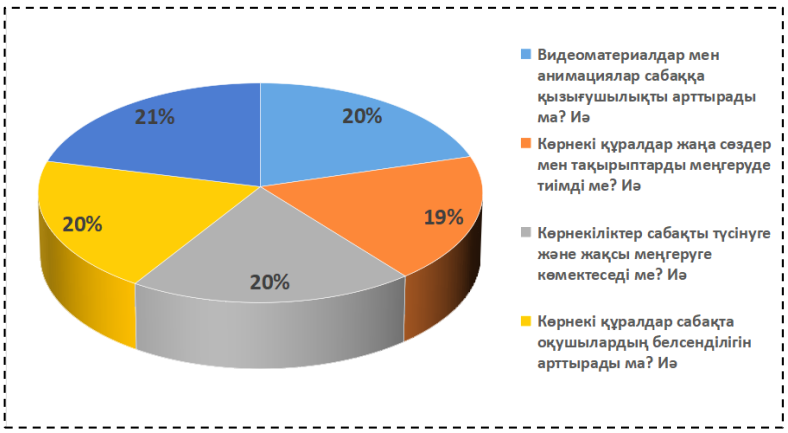
3-сурет. "Matching" көрнекілігі

Оқушылардың қызығушылығын арттыру: Көрнекіліктер арқылы сабақтың мазмұнын визуалды түрде көрсеткенде, балалардың назарын аудару оңай болады. Сабақта әртүрлі ойындар, суреттер мен диаграммалар қолдану балаларды қызықтырады, олардың танымдық белсенділігін арттырады.

Тілдік дағдыларды дамыту: Көрнекі құралдар тек тілдік дағдыларды ғана емес, сонымен қатар балалардың ауызекі сөйлеу қабілеттерін, сөздік қорын дамытуға көмектеседі. Оқушылар көрнекі құралдар арқылы жаңа сөздерді қолдану арқылы тілде сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Топтық және жеке жұмыс: Көрнекі құралдарды қолдану топтық және жеке жұмысты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, суреттер немесе карточкалар арқылы топ ішінде сұрақ-жауап ойындарын өткізу балалардың тілін дамытуға ықпал етеді.

Диаграмма-1. Сауалнама қорытындысы

Бұл әдістерді пайдалану арқылы бастауыш сынып оқушыларын ағылшын тілін үйренуге ынталандырып, олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен септігін тигізеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ахметова, Г. (2018). Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясындағы ағылшын тілі сабағында көрнекіліктерді қолданудың тиімділігі. Алматы: Қазақ университеті, 123 б.

2. Томилин, В. М. (2016). Ағылшын тілін үйретуде көрнекі құралдарды қолдану әдістемесі. Мәскеу: Просвещение, 89 б.

3. Құдайбергенова, А. Қ. (2017). Бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытудың әдістемелік негіздері. Астана: Фолиант, 176 б.

4. Шмидт, И. П. (2019). Ағылшын тілін оқытуда интерактивті әдістер мен көрнекіліктердің рөлі. Санкт-Петербург: Білім, 210 б.

5. Жексенбаев, М. Б. (2020). Оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыруда көрнекіліктерді пайдалану. Алматы: Қазақ мемлекеттік педагогикалық университетінің баспасы, 132 б.

6. Мұхамеджанова, М. Қ. (2018). Оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда көрнекі әдіс-тәсілдердің маңызы. Оқу әдістемесі мен педагогикалық инновациялар журнал, 5(12), 45-50 б.

ИНКЛЮЗИВТІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУШЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РӨЛІ

Аманжолқызы Айдана
Ақмола облысы, Қосшы қаласы "Ақмола облысы білім басқармасының Қосшы қаласы бойынша білім бөлімі Қосшы қаласының мектеп-гимназиясы" КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің басты бағыты – оқушыға сапалы білім мен қолайлы орта ұсыну. Бұл тұрғыда инклюзивті білім мен технологиялық дамуға негізделген оқу ортасын құру – білім беру саласындағы басты міндеттердің бірі. Бұл мақсатта инклюзивтілік пен технологияны біріктіре қолдану – уақыт талабы. Әр баланың қабілеті мен қажеттілігін ескере отырып, барлығына тең мүмкіндік жасау – мұғалімнің кәсіби әрі адами жауапкершілігі. Осыған орай, инклюзивті және технологиялық даму үдерісінде мұғалім басты рөл атқарады. А. Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім қандай болса, мектеп те сондай болмақ».

Инклюзивті білім беру – бұл барлық балаларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды, бірлескен ортада оқыту және дамыту. Мұғалім бұл үдерісте оқушының мүмкіндігін ескеріп, жеке бағдарлама жасап, бала мен ата-ана арасындағы байланысқа бағыт береді. Ол оқушының өзіне сенімді болуына, қоғаммен еркін араласуына жағдай жасайды. ЮНЕСКО 2021 жылғы баяндамасында: «Инклюзивті білім – бұл тек білімге қолжетімділік емес, бұл – әрбір баланың өзін қоғамның бір бөлшегі ретінде сезінуі», – деп атап көрсеткен. Мысалы, сөйлеу кемістігі бар оқушыға арнайы жаттығулар, визуалды құралдар немесе топтық қолдау арқылы білім беру оның дамуына айтарлықтай әсер етеді. Мұғалім тек білім беруші емес, сонымен қатар балаға мотивация беруші, бағыт көрсетуші тұлға.

Мұғалім инклюзивті ортада келесі міндеттерді атқарады:

- Әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, бейімделген оқу бағдарламаларын жасау;
- Топпен және жеке жұмыс тәсілдерін үйлесімді қолдану;
- Эмпатия, төзімділік, креативтілік сынды педагогикалық құндылықтарды игеру;
- Психологиялық қолдау көрсету арқылы оқушыны ортаға бейімдеу.

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңы бойынша: «Мемлекет инклюзивті білім беруді дамытуды қамтамасыз етеді және ерекше қажеттілігі бар балалардың сапалы білім алу құқығын қорғайды». Сонымен қатар, қазіргі білім беру технологияларымен қаруланған мұғалім заманауи білім беру процесінің басты қозғаушы күшіне айналады.

Цифрлық сауаттылық, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану, онлайн платформалар арқылы қашықтықтан оқыту – мұғалімге жаңа міндеттер жүктейді. Цифрлық технологиялар инклюзивті білім беруде ерекше рөл атқарады. Интерактивті құрылғылар, мультимедиялық материалдар, онлайн платформалар арқылы мұғалім оқыту үдерісін оқушыға бейімдеп жүргізе алады. Бұл – әсіресе ерекше қажеттілігі бар балалар үшін тиімді әдіс. Мысалы, BilimLand, Google Classroom, LearningApps секілді ресурстарды қолдану оқушыға жеке қарқынмен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Дыбыстық,

бейнелік және визуалды тапсырмалар баланың танымдық мүмкіндіктерін кеңейтеді. Мұғалім үшін бұл – әртүрлі деңгейдегі оқушылармен сапалы жұмыс істеудің тиімді жолы.

Сир Кен Робинсон былай деген: «Технология білім беруді өзгертпейді. Технологияны қалай қолданатынымыз – сол өзгертеді». Мұғалім – тек пән үйретуші ғана емес, сонымен қатар тәрбиеші, кеңесші және өзгерістерді жүзеге асырушы көшбасшы.

Инклюзивті және цифрлық ортада тиімді жұмыс істеу үшін мұғалім келесі қасиеттерді меңгеруі қажет:

- Әлеуметтік-эмоционалдық қолдау көрсету қабілеті;
- Коммуникациялық технологияларды пайдалану білігі;
- Жекелеген оқушыға бейімделе алу икемі;
- Серіктестікке ашықтығы (ата-анамен, әріптестермен, мамандармен жұмыс).
- Жасанды интеллект, виртуалды шындық сияқты жаңа технологияларға бейімі;

Мұғалім тек әдістемелік тұрғыдан ғана емес, адамгершілік ұстанымы жағынан да үлгі бола білуі керек. Оның әр әрекеті оқушы бойындағы сенім мен әлеуетті оятады. Пандемия жағдайында бұл қажеттілік айқын көрінді. ЮНЕСКО 2020 жылы мәлімдегендей: «COVID-19 пандемиясы технологияның білім берудегі орнын қайта бағалауға мәжбүр етті. Бұл мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін арттырудың маңыздылығын көрсетті».

Инклюзия мен технология – бір-бірін толықтыратын факторлар. Технологиялық шешімдер ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді: мысалы, мәтінді дыбыстау, арнайы қаріптер, оқуды жеңілдететін бағдарламалар.

Л.С. Выготский атап көрсеткендей: «Білім – оқушы мен мұғалімнің арасындағы белсенді әлеуметтік өзара әрекеттесу нәтижесі». Бұл ой инклюзивті әрі заманауи білім беру ортасының негізі ретінде қабылданады.

Қорытындылай келе, инклюзивті және технологиялық дамыған орта – бұл болашаққа апарар жол. Инклюзивті және технологиялық дамыған білім беру ортасын қалыптастыру – үздіксіз кәсіби дамуды, жаңашылдықты және шынайы педагогикалық жауапкершілікті талап етеді. Ол ортада әр бала өзін қауіпсіз, қабылданған әрі бағаланған сезінуі тиіс. Бұл мүмкіндікті жасау – мұғалімнің басты миссиясы. Ол білім беру үрдісін жаңғыртып қана қоймай, әр оқушының тұлғалық дамуына ықпал етеді. Сондықтан мұғалімнің рөлі тек кәсіби шеберлікпен ғана емес, сонымен қатар адами және моральдық құндылықтармен де өлшенеді. Жаңашыл мұғалім – жаңашыл ұрпақтың негізін қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007. (өзгерістерімен және толықтыруларымен).

2. ЮНЕСКО. Education and Inclusion: A Guide for Inclusive Education Policy Development. – UNESCO, 2021. https://unesdoc.unesco.org

3. ЮНЕСКО. COVID-19: A wake-up call for education technology and teachers' digital competence. – UNESCO, 2020.

4. Байтұрсынұлы, А. Тіл – құрал. – Алматы: Ана тілі, 1992.

5. Робинсон, Кен. The Element: How Finding Your Passion Changes Everything. – Penguin Books, 2009.

6. Выготский, Л.С. Педагогикалық психология. – Алматы: Раритет, 2005.

МӘТІНМЕН ЖҰМЫС КЕЗЕҢІНДЕГІ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ МАҢЫЗЫ

Артықбай Данагүл Майлыбайқызы
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, “5 мектеп-лицей” КММ, бастауыш пәні мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының функционалдық сауаттылығын дамытудың басты құралы – мәтінмен жұмыс. Себебі оқушы мәтін арқылы ақпаратты қабылдайды, түсінеді, талдайды және өз ойын білдіруді үйренеді. Бастауыш сынып оқушылары үшін бұл дағдылардың қалыптасу кезеңі болғандықтан, мұғалім мәтінмен жұмысты мақсатты, жүйелі және тиімді әдіс-тәсілдер арқылы ұйымдастыруы қажет. Өз тәжірибем мен зерттеулерім негізінде мен мәтінмен жұмыс түрлерін жетілдірудің оқушы жетістігіне тікелей әсер ететінін байқадым.Тағы да байқағаным – мәтінмен жұмыс тиімді жүргізілсе, оқушы тек ақпаратты меңгеріп қана қоймай, сол ақпаратты саралай алатын, өз ойын дәл жеткізе алатын тұлға ретінде қалыптаса бастайды. Осы орайда, мәтінмен жұмысты қалай ұйымдастыру керек, қай әдіс-тәсілдер оқушы белсенділігін арттырады деген сұрақтар зерттеуші ретінде мені қызықтырады.

Негізгі бөлім

Мәтін – тіл дамыту құралы. Мәтін тек тіл сабағында ғана емес, барлық пәндерде оқушының тілін, логикалық ойлауын дамытатын әмбебап құрал. Тіл сабақтарында мазмұнды мәтіндер арқылы оқушылардың сөздік қоры, сауатты сөйлеу дағдысы және жазбаша тіл мәдениеті қалыптасады. Сонымен қатар, мәтін – баланың сыни ойлауын дамытудың тиімді тәсілі. Мұғалім ретінде мен мәтінді талдау кезінде әр оқушының өзіндік пікірін айтуға мүмкіндік беру арқылы олардың жеке ойлау стилін байқаймын.

Мәтінмен жұмыс бірнеше кезеңнен тұрады: мәтінді қабылдау, мазмұнын түсіну, талдау, өз ойын айту және шығармашылық жұмыс. Осы кезеңдердің әрқайсысы мұғалімнің тиімді әдіс-тәсіл қолдануына байланысты нәтижелі болмақ.Оқушылар мәтінді оқығанда, тек оқып шығу жеткіліксіз.

Мұғалім сол мәтіннің мазмұнын оқушы санасына жеткізу үшін түрлі әдістерді қолдануы тиіс. Мысалы, «Болжау» әдісі арқылы мәтіннің тақырыбы мен суретіне қарап, оқушылардың қызығушылығын оятуға болады. Бұл әдіс арқылы оқушыда мәтін туралы алғашқы түсінік қалыптасады. Сонымен қатар, «INSERT» әдісін пайдалану – оқушыны мәтінмен бірге ойланып, түсінігін белгілеп отыруға үйретеді. Мен өз тәжірибемде бұл әдістердің мәтінді түсінуге зор ықпал ететінін байқадым. Мәтінмен жұмыс барысында оқушыны тек тыңдаушы емес, ой қозғаушы ретінде қатыстыру қажет. «Ыстық орындық», «Джигсо» (топтық оқу), «Қосжазба күнделігі» әдістері – оқушыны белсенді оқуға жетелейді. Бұл әдістерді қолдану арқылы оқушы мәтін мазмұнын тереңірек түсініп, кейіпкердің іс-әрекетін бағалап, өзіндік пікірін қалыптастырады. Талдау кезінде сұрақ қою – өте маңызды. Ашық сұрақтар (мысалы, «Неге олай болды деп ойлайсың?», «Сен болсаң не істер едің?») оқушының сын тұрғысынан ойлауын дамытады. Мәтінмен жұмыстың соңғы кезеңінде оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту көзделеді. Бұл үшін «Эссе жазу», «Рөлге ену», «Мәтіннің жалғасын құрастыру» сияқты тапсырмалар тиімді. Мен өз тәжірибемде оқушылардың мәтін желісімен сурет салу немесе шағын көрініс қою арқылы өз түсінігін көрсететінін жиі байқаймын. Бұл – олардың мәтінді тек түсініп қана қоймай, оны қайта ой елегінен өткізіп, жаңаша қабылдауының көрінісі.Қазіргі білім беру үдерісінде ақпараттық технологиялар да маңызды рөл атқарады. Мәтінді интерактивті тақтада көрсету, онлайн тапсырмалар беру, Padlet, Wordwall секілді платформаларды пайдалану – оқушы қызығушылығын арттырады. Әсіресе, мәтін бойынша «Кахут» викторинасын жасау – білімді ойын арқылы тексерудің тиімді тәсілі екенін көрсетті. Мысалы, «Бес жолды өлең» әдісі арқылы оқушылар мәтіннің негізгі идеясын өз сөзімен жеткізеді. Бұл – сөз қорын молайтуға, ойлау мен талдау қабілетін дамытуға сеп болатын тәсіл. Ал «Әңгіме картасы» мәтіннің

құрылымын оңай түсінуге мүмкіндік береді: кейіпкер, оқиға орны, мәселе, шешім. Әсіресе төменгі сыныптар үшін өте тиімді.

Мен жиі қолданатын тағы бір тәсіл – «Қос жазба күнделігі». Бұл әдісте оқушы бір бағанға мәтіндегі қызықты немесе маңызды үзіндіні жазса, екінші бағанға өз ойы мен сезімін білдіреді. Бұл тәсіл баланың жеке көзқарасын қалыптастыруға, өзін еркін жеткізуге мүмкіндік береді.

Тәжірибемде байқағаным – тиімді әдіс тек сабақтың мазмұнына сай болмауы керек, ол сонымен бірге баланың жас ерекшелігіне, психологиялық күйіне сай таңдалуы тиіс. Мысалы, 1–2-сыныптарда көрнекілікке, ойын элементтеріне, қимылмен байланысты әдістерге басымдық берсем, 3–4-сыныптарда топтық жұмыс, пікірталас, сұрақ-жауап әдістері тиімді бола бастайды.

Мәтінмен жұмыс кезінде оқушы тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны салыстырады, өз ойын білдіреді, дәлелдейді. Яғни бұл жұмыс – баланы ойлауға, ізденуге жетелейді. Менің көзқарасымда, мәтінмен жұмыс – оқушыны «сөйлеуші» және «тыңдаушы» етіп тәрбиелеудің негізгі жолы. Тағы бір тиімді әдіс – «Мәтінді бөліп оқу». Әр абзацты жеке талқылап, оқушылармен бірге басты ойды анықтаймыз, сөйлем құратамыз. Кейде бір сөйлемнің өзінен бірнеше ой туындайды. Осындай тәсіл оқушылардың ұсақ детальдарды байқауына көмектеседі. «Рөлге ену» әдісі де өте әсерлі. Мәтіндегі кейіпкерлердің рөлін ойнау – оқушының сөздік қорын байытып қана қоймай, сөйлеу дағдысын қалыптастырады. Бала кейіпкердің орнына өзін қойып көреді, сол арқылы ішкі дүниесімен де жұмыс жасайды. Бұл – тәрбиелік мәні бар әдіс. Мұғалім ретінде мен үшін маңызды қағида – әдіс баланың жас ерекшелігі мен психологиялық дайындық деңгейіне сай болуы керек. Төмен сыныптарда иллюстрациямен жұмыс, сурет салу, сызбамен жұмыс сынды көзбен көру арқылы меңгеру тәсілдері жақсы нәтиже береді. Ал жоғары сыныптарға ауысқан сайын салыстыру, дәлелдеу, өз пікірін қорғау секілді күрделі әдістер қолданылады.

Мәтінмен дұрыс жұмыс жасай алған оқушы еркін ойлайды, өз пікірін айтуға ұмтылады, шығармашылықпен жұмыс істеуге бейім болады. Мұндай оқушының білім сапасы да жоғары, өзіне сенімділігі де артады.

Оқушыны мәтінмен жұмысқа ынталандыру үшін не істеуіміз қажет? Бастауыш сынып оқушыларының мәтінге қызығушылығын арттыру үшін оқытушы мәтін мазмұнын баланың жас ерекшелігіне сай іріктеуі керек. Мен сабақта ертегі, қысқа оқиға, өлең мәтіндерін пайдаланамын. Сонымен қатар, балалармен бірге мәтін құрастыру, мәтінге ат қою, кейіпкерге мінездеме беру тапсырмалары баланың шығармашылық қабілетін ашады.

Тиімді әдіс-тәсілдердің рөлі

Мәтінмен жұмысты тиімді жүргізу үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер маңызды рөл атқарады. Менің тәжірибемде мына әдістер оң нәтиже берді:

- «Болжау» әдісі – мәтін тақырыбы мен иллюстрациясы бойынша оқушылардан болжам жасауын сұраймын. Бұл – қызығушылықты арттырады.
- «Сұрақ-жауап» әдісі – мәтінді оқып болған соң, ашық және жабық сұрақтар қою арқылы мазмұнын қаншалықты түсінгенін анықтаймын.
- «Ой қозғау» стратегиясы – мәтін мазмұнына байланысты топтық талқылау ұйымдастырып, баланың пікірін тыңдау арқылы танымдық белсенділігін арттырамын.
- «Рөлдік ойындар» – кейіпкерлерді сомдау арқылы оқушылар мәтіннің мәнін терең түсінеді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, мәтінмен жұмыс – оқушының тілдік, логикалық, коммуникативтік қабілетін дамытудың негізі. Мұғалімнің әдіс-тәсілдерді орынды қолдануы оқушының білімге деген ынтасын арттырып, білім сапасын көтереді. Зерттеуші мұғалім ретінде мен әр сабағымда мәтінмен жұмыс жүргізуді шығармашылықпен ұйымдастыруға тырысамын. Себебі, мәтінді түсініп, талдай алатын оқушы – өз ойын анық, дәл, сауатты жеткізе алатын тұлға болып қалыптасады. Ал бұл – бүгінгі білім беру жүйесінің басты мақсаты.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдікәрімұлы Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: «Атамұра», 2012.
2. Жиенбаева С. Бастауыш сыныпта мәтінмен жұмыс жүргізу әдістері. – Алматы: Рауан, 2018.
3. Әлібекова Н. Интерактивті оқыту әдістері арқылы мәтінмен жұмыс жүргізу. // «Ұстаз» журналы, №6, 2021.
4. Қонысбаева Б. Оқу сауаттылығын дамытудағы тиімді әдіс-тәсілдер. // «Ұстаз жаршысы» журналы, №5, 2022.
5. Шалабаева Б. Мәтінмен жұмыс – функционалдық сауаттылық негізі. // «Бастауыш мектеп» журналы, №9, 2020.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна
Семей қаласы «№35 ЖОББМ» КММ бастуыш сынып мұғалімі

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические приемы, формирующие функциональную грамотность детей младшего школьного возраста. Раскрываются задачи учителя начальных классов. Что значить развить мышление? Представлены примеры заданий, которые должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, и в свою очередь направлены на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Особое внимание уделено развитию самостоятельности мышления младшего школьника как основополагающего качества поведения, имеющего прямое отношение к функциональной грамотности.

Требования стандарта таковы, что наряду с традиционным понятием «грамотность», появилось понятие «функциональная грамотность».
Что же такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть общий уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.
Функционально грамотная личность – это человек, ориентирующийся в мире и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами.
Основные признаки функционально грамотной личности: это человек самостоятельный, познающий и умеющий жить среди людей, обладающий определёнными качествами, ключевыми компетенциями.к ним относятся, умение изучать, искать, думать, сотрудничать, приниматься за дело.

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. В современном обществе умение работать с информацией (читать, прежде всего) становится обязательным условием успешности.
Развитию осознанности чтения необходимо уделять самое пристальное внимание, особенно на первой ступени образования. Осознанное чтение является основой саморазвития личности – грамотно читающий человек понимает текст, размышляет над его содержанием, легко излагает свои мысли, свободно общается. Недостатки чтения обусловливают и недостатки интеллектуального развития, что вполне объяснимо Все методы, используемые педагогом,

должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Пути повышения функциональной грамотности учащихся на разных предметах

И сейчас, на примере урока естествознания , мне хотелось бы раскрыть содержание каждой стадии урока.

Для проверки домашнего задания я использовала приём «Лови ошибку»

1этап Чтение текста.

-Я вам прочитаю текст, послушайте. Текст называется « На лугу». Это материал, который вы читали дома

2 этап. Поиск ошибок. Работа в группе.

-Ваша задача, в этом тексте найти ошибки, которые допустил автор, подчеркнуть их, при ответе объяснить, с чем вы не согласны. (Дети читают текст и находят ошибки)

На лугу

Луг – это участок земли, на котором растут травянистые растения. Все обитатели луга живут отдельно и не зависят друг от друга. Поэтому луг не является природным сообществом.

Крупные животные на лугу не живут – им негде прятаться. Зато очень разнообразны насекомые. На цветках – пчёлы, шмели, бабочки, цветочные мухи. Со всех сторон доносится стрекотание незаметных в траве кобылок и кузнечиков. Насекомыми питаются жабы и ящерицы. Луговые птицы: перепел, коростель, трясогузки. Свои гнёзда луговые птицы устраивают на деревьях.

Растут на лугах и грибы: опёнок луговой, шампиньон, лисички. В луговой почве много червей и, конечно же, почвенных бактерий.

На лугу можно рвать красивые букеты цветов, ловить красивых бабочек.

3 этап. Проверка по алгоритму

- Итак, какие ошибки вы нашли и подчеркнули. (Прочитайте и объясните, с чем вы не согласны).

- Давайте проверим, у вас должны быть подчеркнуты слова. (слова на слайде)

Первая стадия. Вызов. Ее присутствие на каждом уроке обязательно. Эта стадия позволяет:

- актуализировать и обобщить имеющиеся у ученика знания по данной теме или проблеме;

- вызвать устойчивый интерес к изучаемой теме, мотивировать ученика к учебной деятельности;

- побудить ученика к активной работе на уроке

На этой стадии можно использовать приемы:

-Верные, неверные высказывания или «Верите ли вы»

-Кластер

-Лови ошибку

-Работа с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

Таблицу «ЗХУ» начинают заполнять на стадии «Вызова», продолжают на стадии «Осмысление», заканчивают на стадии «Рефлексия».

На данном этапе я использовала работу с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

После того, как дети вывели тему урока, было предложено поработать с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал»

-Запишите, что вы знаете о пресном водоеме в первую колонку. Каких животных вы знаете, растения, названия водоемов.

-Что вы записали.

Постановка учебной задачи. Хочу знать.

- А теперь запишите во вторую колонку, чтобы вы хотели узнать о пресных водоемах, т.е. поставить цели и задачи урока. (Узнать о животных и растениях водоемах, об их жизни и взаимосвязях).

Вторая стадия. Осмысление. Здесь другие задачи. Эта стадия позволяет ученику:

- получить новую информацию;
- осмыслить ее;
- соотнести с уже имеющимися знаниями.

На этом этапе можно использовать такие приёмы как:

-Инсерт -"Рыбий скелет" или "Фишбоун" Работа с таблицами ЗХУ, концептуальная таблица

- «Толстые» и «тонкие» вопросы Я использовала прием «Инсерт» и таблицуЗХУ.

В методике Инсерт часто называют и технологией эффективного чтения.

Как использовать прием "Инсерт" на уроках?

1. Обучающиеся читают новый текст, маркируя его специальными значками:

V – это мы знаем + - новое -- думали иначе ?- не понял, хочу узнать лучше

Маркировки в тексте удобнее делать на полях карандашом или можно подложит полоску бумаги, чтобы не пачкать учебники.

2.Заполняется таблица «Инсерт»

3. Работа может проводиться как индивидуально, так и в парах или группах.

На данном уроке мы делились на группы ученых

V	+	-	?
Знали	Новое	Думал иначе	Не понял, есть вопросы
Рогоз, камыш, тростник своими корнями прикрепляются ко дну. А стебли и листья этих растений поднимаются над водой.	Клопы – водомерки - это хищники, охотятся на комаров. Их длинные ножки покрыты жиром, и поэтому не тонут.	Рогоз и тростник – это одно растение, оказывается - разные растения.	Чтобы спасти мальков, ребята их вылавливают и переносят в банках или ведрах в безопасные места.

Узнал

- Работая с таблицей «Знаю – Хочу знать – Узнал» запишите в третью колонку, что вы узнали о пресном водоеме.

- А самое главное, что вы узнали? (Водоем -это природное сообщество.)

-Что значит природное сообщество? (Это значит, что все живые существа между собой живут сообща).

Третья стадия. Рефлексия. Подведение итогов. Здесь основным является;

На этой стадии можно использовать приемы:

Я использовала прием «Синквейн».

1.Водоем

2.Пресный, естественный.

3.Украшает, питает, перевозит.

4. Берегите и охраняйте пресный водоем!

5. Сообщество.

Таким образом, использование на всех этапах урока, стратегий и приёмов в технологии критического мышления предполагает сотрудничество учителя и обучающихся, деятельностное участие самого ученика, создание комфортных условий, снимающих психологическое напряжение. Данная технология отвечает целям образования на современном этапе, вооружает ученика и учителя способами работы с информацией, методами организации учения самообразования. Работая по технологии

«Критическое мышление», я убедилась, что обучающиеся реализуют свои потребности и возможности, учатся решать свои проблемы самостоятельно, А это предполагает развитие функциональной грамотности у обучающегося.

Литература

1. Перминова Л.М. Дидактическое обоснование формирования естественнонаучной грамотности / Л.М.Перминова // Отечественная и зарубежная педагогика. - 2017.

2. Мамедов Н.М. Естественнонаучная грамотность как условие адаптации человека к эпохе перемен / Н.М.Мамедов, С.Е.Мансурова // Ценности и смыслы. - 2020.

3. https://topuch.com/formirovanie-estestvennonauchnoj-gramotnosti-mladshih-shkoleni/index.html

МУЗЫКА ӨНЕРДІҢ ҚҰДІРЕТІ

Бақтыбаева Қалдыгүл Жақсылыққызы
Ақтөбе облысы Ырғыз ауданы “Аққайың” бөбекжай-бақшасы

Тіршілікті музыкасыз елестету мүмкін емес. Музыка – адам санасын еріксіз билеп алатын құдіретті күш.

«Адамды адам еткен дыбыс», деген А. Сейдімбектің пайымдауына сүйенер болсақ, дыбыстан сөз және музыка құралады. Сөз сана арқылы қабылданады, ал, музыка бірден түпкі санаға өтеді.Санада ойлау операциялары жүргізіледі. Адам қандай да бір ақпаратты қабылдаған кезде оны талдайды, саралайды. Түпкі санада ойлау операциялары жүргізілмейді. Түпкі санаға өткен ақпарат адамды сол ақпараттың мазмұныны сай өзгертеді. Музыканың құдіреттілігі де осында. Музыка бірден түпкі санаға өтіп кететін болғандықтан да өте құдіретті күшке ие. Музыканың бұл қасиеті құпия емес, біздің дәуірімізге дейінгі уақытта өмір сүрген адамдардың өзі бұл құдіретті күшті шебер пайдалана білген.

Платонның пікірі бойынша, мемлекеттің күштілігі, құдіреттілігі – ондағы айтылатын ән ырғағы мен оның музыкалық ладына тікелей байланысты. Платон – мемлекеттегі адамгершілік әдепті, адамаралық қатынасты бұзудың ең сұрқия жолы - әдепті, арлы музыкадан ауытқу деп есептеді. Дарақы әуен мен ырғақтарды тыңдау арқылы адамдардың ішкі жан дүниесінде дарақылық, бұзақылық, азғындық орныгып бастау алады. Платон және оның ізбасарлары, музыка адамға мемлекеттік талап деңгейіне көтеріліуге сол қоғамның белсенді мүшесі ретінде сезінуіне көмектесетін болуы керек деп есептеген.

Музыканы адамды қоғамдық өмірмен үйлесімде дамуына ықпал жасаушы құрал ретінде пайдалануды Платоннан кейін Аристотель дамытты. Аристотель өз еңбектерінде мимесис жайындағы ілімін жасап шықты. Бұнда адамның ішкі жан-дүниесі жайында ашып көрсетті және оған өнердің көмегімен ықпал ету жайында айтылады. Аристотель мимесис теориясында катарсис тұжырымдамасын жасады. Бұл тұжырымдама бойынша ежелгі грек трагедиясында көрерменнің, тыңдаушының жандүниесінде зиянды аффектілерден босатылу жүріп отырған. Аристотелдің пікірі бойынша адам қандай да бір зиянды күйзеліске түсіп қиналғанда, оның жандүниесі қоғамдық өмірден ерекшеленіп жалғызсырайды. Ал терең сезіну процесін бастан өткізген жағдайда ол аффекті жағдайынан арылады, жандүниесі өзінің жеке жалғыздық күйінен жалпы қоғамдық деңгейге көтеріледі. Адам психикасын қалыптандырудың бұндай принципі бүгінгі күнге дейін сақталған. Бүгінгі таңда адамды адамгершілік, психикалық тұрғыда сауықтыратын әдістемелер көптеп саналады.

Аристотель адам психикасын музыкалық ладтардың қайсысы қай бағытқа өзгертетінін дәл жүйелеп баяндап берді. Бір ладтағы музыка адамды мүсәпір, бейшара күйге түсірсе, енді бір ладтағы музыка адамның делебесін қоздырады, еліртеді.

Антикалық еңбектерден музыканың адам психикасына ықпалы жайында баяндайтын оқыйғаларды көптеп-ақ кездестіре аламыз. Мысалы, Спартаның қатал, қатыгез патшаларының бірі Ликург, өз әскері үшін музыканы өзі шығарған және сол музыканы труба

мен барабандардың үнінен тыңдап, қанығып әскери рухы ұшталмай әскерді соғыс алаңына еш уақытта шығармаған.

Белгілі грек философы Демокрит, жұқпалы ауру кезінде музыка тыңдауды ұсынған. Платон өз ауруларына дәрі-дәрмек бергенде, керемет дуалы ән тыңдау міндетті болған - олай етпеген жағдайда дәрінің әсері болмайды деп есептеген.

Ежелгі Қытайда музыка, тәрбиенің маңызды бір элементі болып саналған және міндетті түрде оқытылатын ғылымның саласына кірген.

Әбу Насыр әл-Фараби музыка туралы трактатында муыканың адамның жандүниесіне ықпалы, яғни жағымды немесе жағымсыз көңіл-күйді қалай тудыратыны, адамның сұлулық талғамы, яғни әсемдік пен ұсқынсыздықты, көріксіздікті бағалай алуы, музыканың адам организмін бір қалыпты күйге келтіруі жайлы сөз қозғайды, эстетикалық талғам мен этикалық түсініктің тығыз байланыстылығын айтады. Әбу Насыр әл-Фараби–

«Бұл ғылым (музыка, ән), – өзінің байсалдылығынан айрылған адамды түзетуге, қызба адамды бірқалыпты ұстауға құдіреті әбден жетеді»деп жазды.

Бұл ақпараттар музыканың жәй ғана көркемдеуші ғана емес, одан әлде қайда жоғары, құдіретті күш екенін дәлелдейді.

Бүгінгі таңда бүкіл әлемдік танымалдыққа ие болған кино өнерінің жұлдызы Жерар Депардьенің бір кездерде кекеш және өзіне сенімді емес болғанын біреу білсе біреу білмейді. Оны осы аурудан музыкалық терапияның көмегімен емдеген белгілі психотерапевт, Альфред Томатис. Ж.Депардье «А. Томатиспен кездескенге дейін бірде-бір ойымды толық жеткізе алмаушы едім.Маған ол және Моцарт көмектесті», дейді. Бұл естеліктен психотерапевттің актерді Моцарттың шығармалары арқылы емдегенін байқаймыз.

ЖАҢА ЗАМАН МҰҒАЛІМІ: КӨШБАСШЫЛЫҚ ПЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТЫҢ ҮЙЛЕСІМІ

Балгазина Гульмира Нуралиевна
Ақтөбе қаласы №44 ауысымдық (кешкі)жалпы білім беретін мектептің
тарих және география пәндерінің мұғалімі

Мұғалім ол – ұлы мамандық иесі. Ұлағатты ұстаздардың еңбегі мәңгі есте сақталады. Себебі ол бала мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап, оның екінші ата-анасына айналады.Ұстаз баланы тәрбиелеп, білім нәрімен сусындатады. Дегенмен бізді қоршаған әлем үнемі өзгеріп отырады. Біз де өзгереміз. Мұндай өзгеріске балалармен жұмыс істейтін мұғалімдер де дайын болуы керек. Жас ұрпақпен жұмыс істей отырып, мұғалімдер оқушылармен байланыс орнатуға және олардың тікелей жұмыс міндеттерін мүмкіндігінше тиімді орындауға көмектесетін белгілі бір жеке және кәсіби қасиеттерге ие болуы тиіс.Бәріміз білетіндей, XXI ғасыр – ақпараттық технологияның және ғылымның дамыған заманы. Заман кез келген адамнан әмбебеп болуды талап етеді. Оның ішінде мұғалімдер де заман ағымымен бірге өзгеруі керек.

Мұғалім заман ағымына ілесуі керек: өз жұмысында инновацияларды, әр түрлі әдістерді қолданып, материалды еркін меңгеруі керек. Негативті мектепке кірерде табалдырықта қалдырып, балаларға мейірімділік пен жылулық сыйлауы тиіс. Болашақ осы мұғалімдерге тікелей байланысты.Қазіргі мұғалім қандай? Ол – шығармашылық қабілеттерді дамытуға жағдай жасай алатын, оқушылардың білімді қабылдауға деген құштарлығын дамыта алатын, өз бетінше ойлауға үйретететін, материалды оқыту барысында өз бетінше сұрақтар құрастыра алатын, өз білімін толығырақ іске асыра алатын адам. Сонымен қатар пәндерді оқуға деген ынтасын арттырып, олардың жеке бейімділігі мен талантын көтермелейтін тұлға. Қазіргі мұғалім үнемі шығармашылық ізденіс үстінде жүреді, олар «Мектеп оқушыларына не үйрету керек?» деген өзекті проблемалық сұраққа жауап іздеуде. Қазіргі заманауи мұғалім кәсібіне және оқушыларға деген сүйіспеншілікті біріктіреді, олар

балаларды білім нәрімен сусындатып қана қоймай, сонымен бірге өз оқушыларынан да үйрене алатынын маман иелері. Қазіргі заманғы мұғалім әр баланың жан дүниесіндегі ең жақсы қасиеттерді анықтап, балаларды алған білімін ұнатуға ынталандыруы керек, сонда ғана оқушылар мектепті бітіргеннен кейін өздерінің қоғамдағы орнын анық түсініп, оның пайдасына жұмыс істей алады.

Сондықтан да XXI ғасыр педагогы-ол кәсіби маман. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның кәсіби қажеттілігімен анықталады. Қазіргі мұғалімнің, ұстаздың айрықша ерекшеліктері – оның үнемі өзін-өзі жетілдіруі, өзін-өзі сынауы, эрудициясы және жоғары жұмыс мәдениеті. Өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігінсіз мұғалімнің кәсіби өсуі мүмкін емес. Қазіргі мұғалім қол жеткізген нәрсеге ешқашан қанағаттанбауы керек. Бұл өте маңызды. Сондай-ақ алға ұмтылу да өте маңызды, өйткені мұғалімнің жұмысы – шексіз шығармашылықтың көзі.

Бүгінгі таңда мұғалім білім көзі ғана емес, сонымен қатар оқу-тәрбие процесінің белсенді қатысушысы болуы керек. Мұғалімнің міндеті – әр баланы оқу процесіне қатыстырып, оны тыңдай білу, көмекшісіне айналдыру, оқушының көзімен оны мазалайтын мәселеге үңілу. Әдісті жақсы меңгерген мұғалім ғана педагогикалық әрекетті дұрыс ұйымдастыра алады, сабаққа дайындалады.Ақпараттар ағымының толассыз өзгеруіне байланысты, сол ақпарат легімен уақытылы танысып, заман ағымына ілесіп отыру керек. Бір орнында отырып қалу – бүгінгі өзгермелі заман мұғаліміне тән қасиет емес.

Ұстаздың биігі ойлана қарасаң, биіктей береді, үңіле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң қарсы алдыңда, айналсаң, артыңда тұрғандай» – деп Сократ айтқандай, мұғалім – үлкен білімнің, мәдениеттіліктің, жаңашылдықтың нышаны. Ұстаз – үлкен құрметке лайық маман иесі. Себебі адам баласы өмірге келгеннен кейін өз орнын өмірден адаспай табу үшін тәрбие мен білімді қажет ететіні сөзсіз. Осы екі ұғымды бала бойына дарыту – ұлағатты ұстаздың еншісінде. Сол себепті болашағымызды тәрбиелейтін мұғалім – баланың екінші ата-анасы, жол сілтер ақылшысы. Осы тұста Абай атамыздың: «Ақырын жүріп, анық бас, еңбегің кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға», – деген өлең жолдарын еске түсіргеніміз абзал. Егер әр шәкірт өмірде бір кірпіш болып қаланса, ұстаздан шәкірт озып жатса, жылдар бойы төккен тер мен адал еңбектің ақталғанын көреміз. Ұстаз үшін одан асқан бақыт жоқ, – дейді ұстаз.

Осыған орай ұстаздың бойында болуы керек қасиеттер қай ғасырда болсын, ұстаз ұлы тұлға болып қала бермек. Ұстаздығынан жаңылмас үшін бұл маман иесінің бойында жеке ерекше қасиеттері болуы керек.

Қазіргі мұғалім бойында ең бастысы сабырлылық және ұстамдылық қасиеттері керек деген пікірді үнемі айтып отырамын. Қандай жағдай болмасын, мұғалім өзінің беделін түсірмеуі қажет. Мұғалім беделі әр ұстаздың өзіне байланысты. Қоғам өміріндегі кездесетін келеңсіз жайттарға да, әсіресе әлеуметтік желідегі саяси тақырыптарға ұстаз өзінің үлкен білім иесі екенін, зиялы қауым өкілі ретінде әр түрлі алып-қашпа әңгімелерге терең біліміне сүйене отырып, жауап беру керек деп ойлаймын. Бүгінгі қоғам алдында өзінің беделін әрқашан биіктен көрсете білуі қажет. Себебі ұстаз – ұлт болашағын тәрбиелеуші тұлға. Мектеп қабырғасында оқушылар өзінің ұстазына қарап бой түзейді, ұқсағысы келеді. Осыны естен шығармаған жөн, – деп айтты ұлағатты ұстаз сұхбатында.

Бүгінгі таңда мұғалім адамгершілік құндылықтары қалыптасқан, өз елінің мәдениетін бағалай білетін және өзгелердің мәдениетін құрметтейтін, әлемді өркендетуге үлес қосуға дайын, дені сау, зияткер, шығармашыл, табысты тұлғаны тәрбиелеуі керек.

Қазіргі мұғалім ең алдымен қарапайым адам болуы керек. Бұл оның жоғары адамгершілік қасиеттерге ие болуы, белсенді позициясы болуы және қоғамдық өмірге қатысуы керек дегенді білдіреді.Адамға тән қасиеттер жетерлік, ол – адамгершілік, белгілі бір руханилық, гуманизм. Жақсы мұғалім әрқашан өз қателіктерін мойындайды және оны түзетеді, оқушыларға құрметпен қарап, барлығымен бірдей байланыс орнатуға тырысады.

Одан бөлек, XXI ғасыр мұғалімның басты құндылығы – заманауи техниканы игеру, оны оқу процесінде қолдана білуі. Қазір қағаз бен қаламның дәуірі артта қалып, оны бәріміз компьютермен алмастырдық. Енді мұғалімдер жаңа заманға бейім жастардың көңілін

алдандыра да, сабақты қызықты өткізе де алады. Ол үшін педагог үнемі өз білімін жетілдіріп, біліктілігін де арттырып отыруы керек.

Бүгінгі күні ұстаздар өз біліктіліктерін үш жылда бір рет арттыру керек екені айтылуда. Әрине, бұл – құптарлық бастама. Дегенмен ұстаз білімнің биік шыңын бағындырғысы келсе, өз білім деңгейін күнделікті арттыру қажет деп есептеймін. Білім жетілдіру мәселесін ішкі және сыртқы фактор деп қарастыруға болады. Сыртқы деп отырғанымыз – белгілі бір біліктілікті арттыру курстарына немесе орталықтарына барып арттыру. Бұл да – керек үдеріс. Дегенмен де, ішкі фактор маңызды дер едім. Мектепішілік кәсіби қоғамдастық аясында, сабақтарға қатысу, бірлесе сабақты жоспарлау, бір-біріне кері байланыс беру арқылы біліктілікті жетілдіру әлдеқайда тиімді. Демек, оқыту үдерісіндегі кездесетін кедергілерді бірге талқылау, шешімін бірлесе шешу – біліктілікті арттырудың ең тиімді жолы. Бұл ғылыми дәлелденген. Мен өз мектебімде мұғалімдердің біліктілігін арттыруды осындай бірнеше қадамнан тұратын мектепті дамыту жоспарының басымдығы етіп алдым. Дана Абайдың он бесінші қара сөзіндегі «Егерде есті кісілердің қатарында болғың келсе, күніне бір мәрте, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір, өзіңнен өзің есеп ал!» деген тағылымды сөзін басшылыққа алып, жұмыс істеп келеміз. Демек, мұғалімдердің рефлексиялық дағдысын дамыту маңызды, - деді ол.

Қазіргі таңдағы мұғалімдердің ерекшелігі – олар баланы заманауи, яғни бәсекеге қабілетті ету үшін жан-жақты болуына септігін тигізіп жатқан маман. Қазіргі күні келешек ұрпақтың саналы да, сапалы тәрбие алуы мұғалімге тікелей байланысты болып тұр. Өмірдің заңы – алға ұмтылу, озу.Қазіргі педагогтерге талапта ерекше «Заманына қарай адамы» деген сөз бекер айтылмаса керек. Әрине, XXI.асырдың заманауи мұғалімдерінің білім беру процесінде айтарлықтай алшақтық бар. Себебі өткен ғасыр қазіргі замандай болмады. Ғаламтор, компьютер, қашықтан оқыту, жаңа әдістемелік құралдар сияқты жаңа, тың дүниелер күнделікті өміріміздің бір бөлігіне айналып үлгерді.Қазір жаңа көзқарастағы, жаңа компьютерлік технологияларға ұмтылатын, сыни тұрғыдан ойлайтын жаңа ұрпақтың балалары өсіп келеді.Әрине, ол заман мен қазіргі кезді салыстырсақ, екеуі – екі бөлек дүние. Бізді тәрбиелеген ұстаздарда еркіндік болды. Ең мықты тәрбие мектебі сол заманда болды. Себебі тәрбиенің қатал әдіс-тәселдерін пайдаланса да, ата-ана, оқушы тарапынан өкпе-реніш болмайтын. Олар солай болу керек деп түсінетін. Сол тәрбиені көрген балалар – бүгінгі күні ел тізгінін ұстап жүрген азаматтар мен азаматшалар. Ал қазіргі ұрпақты тәрбиелейтін мұғалімде бәрі шектеулі. Бала тәрбиелеу жолында бүгінгі мұғалімдерге ең бірінші, үлкен сабырлылық, ұстамдылық қасиеттері керек. Бүгінгі күннің балалары – әлеуметтік желіні, ғаламтор желісін, қашықтан оқуды меңгерген, індет кезеңін басынан өткеріп жатқан ұрпақ. Сонымен қатар жақсы ұстаздан білім алған оқушы есейгенде өмірден өз жолдарын тауып, табысты адамға айналатыны сөзсіз. Жұмысына адал адам оқудан, өзін-өзі жетілдіруден тынбайды, оның сабағында бүгінгі күннің жаңалығы, қазіргі заманның лебі есіп тұрады. Бұрынғы жақсы мұғалім өзінің өмірге деген жағымды көзқарасымен, ашық-жарқын мінезімен балалардың жүрегіне жол тауып, болашаққа деген сенімдерін нығайтып, жақсы істерге, бастаушы ниеттеріне жол аша білді.

Мұғалім өзінің білімін үздіксіз дамытып, жетілдіріп отырғанда ғана сыйлы ұстаз бола алады. «Оқуды, ізденуді тоқтатысымен, оның мұғалімдігі жойылады» деп Константин Ушинский айтқандай, педагогтар өздеріне жүктелген міндетті мүлтіксіз орындауы тиіс. Сол себепті іздену, даму, кәсіби өсу, біліктілігін арттыру – мамандардың кезек күттірмейтін міндеттерінің бірі. «Егер болашақтың өзгеруін қаласаң, өзің қазіргі сәттің өзгерісі бол», – деп Ганди айтқандай, ағысы күшті қоғамның талабына сай болу – әр ұстаздың міндеті.

Педагогикалық мамандық адамды жас, белсенді және тынымсыз болуға міндеттейді. Оқушыларды зерттеу жұмысына үйрету, оларды адамзат жинаған тәжірибені құрметтеуге, қоршаған әлемге және өмірге деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, олармен бірге оқу, білім алуға мұғалім міндетті болады.Сонымен қатар қазіргі заманғы мектеп – бұл мейірімділік, өзара түсіністік, оқушылардың, ата-аналар мен мұғалімдердің ынтымақтастығы мектебі. Балаларды ассимиляцияланатындай емес, өздері қалайтындай дәрежеде оқыту керек деп

ойлау мүлде орынсыз. Қазіргі мектептегі оқушы бұл – тек білім алатын адам ғана емес. Бұл – өзінің, ата-анасының, мектептің намысын қорғайтын адам. Оқушы сыныптастарының серігі, көмекшісі бола білуі керек.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесі педагогика ғылымы мен озат тәжірибелердің басты бағыты болары даусыз. XXI ғасыр мектебін көптеген қиындық, кедергіге қарамай, өркендету, оның сапасын арттыру мейлі қай дәуірдің болсын мұғаліміне байланысты.

Қорытындылай келе, қазіргі мұғалім – бұл ең алдымен, шебер мұғалім. Ол өзінің мамандығының басты міндетін жақсы атқарады. Шын мәнінде мұғалім үлкен күшке ие. Қазіргі қоғамда балалар білімнен бұрын, тәлім-тәрбиені қажет етеді. Ол – баламен қатар жүретін, бірақ қажет болған жағдайда жетекшілік ететін адам. Әлем туралы, қарым-қатынас туралы, түрлі құбылыстар туралы ойларын кеңейтетін, жаңа көкжиектерді ашатын адам. Баланы құрметтейтін және оған өзімен теңдей қарайтын адам.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Әлмұхамбетов Қ., Педагогикалық шеберлік және көшбасшылық. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

2. Сағындықов Е.Н., Шығармашылықпен жұмыс істеу әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2019.

3. Нұрманова Б., Білім беру жүйесіндегі педагог көшбасшылығы. – Алматы: Рауан, 2021.

4. Құдайбергенова К.С., Инновациялық педагогика және шығармашылық тұлға. – Алматы: 2020.

5. Жұмабайқызы С., Заманауи мұғалімнің кәсіби дамуы. – Шымкент: ОҚМУ баспасы,

6. Селевко Г.К., Современные образовательные технологии. – Москва: Народное образование, 2017.

7. Монахов В.М., Педагогическое творчество и инновации в образовании. – Москва: Академия, 2019.

8. Лидерство в образовании: теория и практика / Под ред. Т.М. Ковалевой. – Москва: Просвещение, 2020.

ПЕДАГОГИКА И STEM: РАЗВИТИЕ КАРЬЕРЫ УЧИТЕЛЯ В XXI ВЕКЕ

Бекбатырова Гульнар Сайлаубековна
учитель биологии КГУ «Средней школы имени В.Г.Белинского»
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен

Аннотация

В статье рассматриваются ключевые направления карьерного роста современного педагога и формирование уникального профессионального профиля учителя, включая преподавателей естественнонаучных дисциплин, в условиях стремительных изменений в системе образования XXI века. Особое внимание уделяется новым компетенциям, цифровой грамотности, лидерству и гибкости мышления как важнейшим характеристикам современного учителя. Показаны возможности профессионального развития, особенно в контексте преподавания биологии с использованием современных цифровых лабораторий и проектных технологий. Статья будет полезна молодым специалистам, а также педагогам, заинтересованным в профессиональном росте.

Ключевые слова: педагог XXI века, карьерный рост, профессиональные компетенции, цифровая грамотность, уникальный профиль учителя, STEM

Современный педагог — это не просто носитель знаний, а активный участник трансформации образовательного процесса. В условиях цифролизации, глобализации и

быстрого изменения мира учитель становится навигатором, способствующим не только обучению, но и развитию личности учащегося, его критического и креативного мышления.

Карьерный рост педагога XXI века принимает разнообразные формы. Традиционно он ассоциируется с повышением квалификации, участием в конкурсах профессионального мастерства, написанием методических разработок и переходом на административные должности. Однако сегодня все большее значение приобретают горизонтальные траектории развития: наставничество, проектная деятельность, участие в международных программах и исследовательская работа.

Важной составляющей успешной карьеры современного педагога является формирование уникального профессионального профиля. Это включает в себя сочетание нескольких компонентов:

1. Профессиональные компетенции — знание предмета, методик преподавания, умение адаптировать уроки под различные образовательные потребности.

2. Цифровая грамотность — умение использовать современные технологии, образовательные платформы, интерактивные ресурсы и дистанционные форматы обучения.

3. Мягкие навыки (soft skills) — коммуникативность, эмпатия, способность к сотрудничеству, эмоциональный интеллект.

4. Лидерство и способность к саморазвитию — умение вдохновлять коллег, делиться опытом, работать в команде и постоянно учиться.

Для формирования уникального профиля педагога важно целенаправленно выстраивать личный профессиональный маршрут, опираясь на свои сильные стороны и интересы. Одни стремятся стать экспертами в своей предметной области, другие — лидерами изменений в школе или регионе, третьи — методистами или тренерами.
Особое место занимает учитель биологии, который не только передаёт знания о живой природе, но и внедряет междисциплинарные подходы, связывая биологию с химией, экологией, медициной и цифровыми технологиями. Использование STEM-подхода, виртуальных лабораторий и экспериментальных заданий помогает учащимся формировать научное мышление и исследовательские навыки.

В современном образовательном процессе учитель биологии всё чаще становится проводником в мир STEM-образования (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Интеграция биологии с другими науками позволяет учащимся не просто изучать теоретический материал, но и применять знания на практике. Это особенно актуально в эпоху цифролизации, когда виртуальные лаборатории, онлайн-симуляции и микроскопия с цифровым выводом изображения позволяют углубить понимание сложных биологических процессов.
STEM-подход стимулирует исследовательскую деятельность школьников. На уроках биологии учащиеся могут работать над проектами, связанными с охраной окружающей среды, генетикой, физиологией человека, микробиологией и биоинженерией. Такие проекты формируют академические знания, критическое мышление, навык работы с данными, умение работать в команде.
Кроме того, STEM-образование расширяет горизонты карьерного ориентирования. Учащиеся, погружённые в биологические исследования в школьные годы, в будущем могут выбрать профессии в области медицины, биотехнологий, экологии, аграрных наук или научной журналистики. Роль учителя биологии в этом контексте трудно переоценить — именно он помогает раскрыть потенциал каждого ученика и направить его в русло научного познания.

Большую роль в профессиональном росте играет участие в сообществах практиков, обмен опытом, публикации научных и методических статей. Кроме того, современные платформы и онлайн-курсы позволяют учителям из любой точки мира проходить обучение в лучших университетах и образовательных центрах.

Таким образом, педагог XXI века — это многогранная личность, сочетающая в себе традиционные ценности профессии и инновационные подходы. Он не боится вызовов,

стремится к постоянному росту и создает вокруг себя пространство развития как для учеников, так и для коллег.

Список литературы

1. Косыгина Е.А. Профессиональный рост молодого педагога или шаг в будущее / Е.А. Косыгина, Н.Г. Отт // Наука и образование: проблемы, идеи, инновации. – 2019. – №4. – С

2. Селевко Г. К. Компетентностный подход в образовании. – М.: Народное образование, 2004. – 256 с.

3. Байтенова Л.Б. Профессиональный рост педагога через индивидуальную траекторию развития // Научный альманах ассоциации France – Kazakhstan. – 2020. №2, – С. 79–83

4. Назарова Л. Г. Проектная деятельность школьников в рамках STEM-обучения // Естествознание – 2021. – № 6. – С. 30–34.

5.Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании // И.А. Зимняя [Текст]. – М., 2004.с – 38

ТУРИЗМ В КОМПЛЕКСЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Виктория Григорьевна Бельчуевская
учитель физической культуры КГУ средней общеобразовательной школы№ 35»
Абайская область г.Семей

Основы туризма: статья для пользования учащихся школ, студентов колледжа, молодых специалистов учителей физической культуры.

Одной из самых доступных форм активного отдыха, одним из эффективных средств укрепления здоровья являются туристские походы. Они дают возможность сохранять ученикам бодрость, энергию помогают производительно работать, учиться.

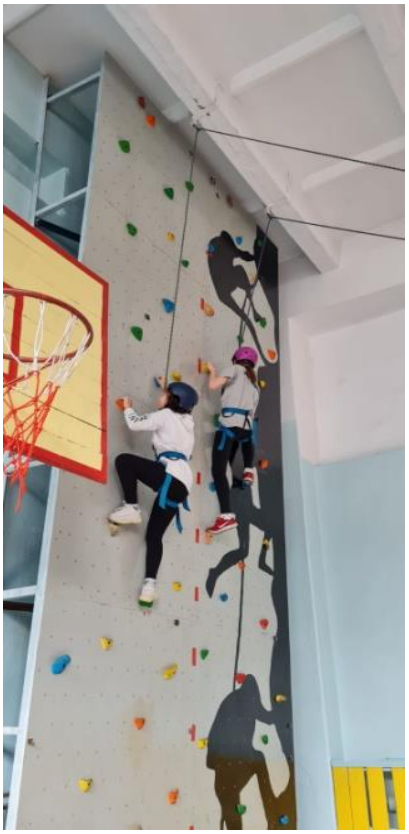
Разумное соотношение пассивного и активного отдыха имеет большое значение в жизни человека. Особенно полезен спорт во всем его разнообразии. Это первое лекарство, которое может спасти человека от старости и преждевременного одряхления. Труд и спорт, как и активный отдых, цены тем, что предупреждают, а иногда и излечивают ставшие в последние время «Модными» болезни сердечнососудистой системы, снимают вялость, избавляют от ожирения, улучшают дыхание (если заниматься регулярно). Активный отдых не только улучшает физическое состояние, но и оказывает существенное влияние на сохранение умственной деятельности человека в процессе его жизни и творческой активности. Для школьников туризм –это не только активный отдых, но непосредственное общение с природой, элемент эстетического восприятия, выполнение учебной программы и воспитание чувства гордости за нашу Родину Республику Казахстан.

В нашей стране для туризма и отдыха имеется множество самых разнообразных направлений. Возле Алматы – горы Алатау, прекрасное ущелье Кольсай, в южном Казахстане – природный заповедник Аксу-Жабаглы, на западе республики - озеро Шалкар, Каспийское море, в Карагандинской области - Каркаралы, в Павлодарской - Баянауыл. В каждом регионе есть свои красивые места, Восточный Казахстан примерит на себя статус центра экологического туризма, с его неповторимой и уникальной природой **Катон-Карагая и гор Западного Алтая».**

Туризм – прекрасное и наиболее эффективное средство воспитания здорового и закаленного человека. Здоровью туриста могут позавидовать многие. Туризм закаляет организм школьника так, как ни один вид спорта. Более того, туризм с его большими, но равномерно распределенными по времени нагрузками, способствуют излечению некоторых заболеваний, а также приобретению ценных навыков, необходимых в жизни. Основными видами туризма в учебных заведениях нашей области являются: пеший, горно-пешеходный, водный, велосипедный и лыжный.

Школьники на тренировках должны получить необходимое теоретическое знания и основные практические навыки выполнения работ по устройству бивака, преодоление препятствий, основы ориентирования на местности, умения работать с компасом. Конечно, для этого надо много времени для того, чтобы школьники, ранее не сталкивавшийся непосредственно с установкой палатки, разжиганием костра, ориентированием и прочим, оказался полностью подготовленным к выполнению норм и требований по туризму.

Поэтому в ходе учебных занятий учащиеся знакомятся с тем, что, в какой последовательности и как нужно правильно делать, чтобы на это затратить как можно меньше энергии и времени, чтобы при этом добиться хорошего качества подготовки учеников к дальнейшей учебно-спортивной, тренировочной работе, обеспечить подготовку к походу к с соблюдением безопасности похода

Перед очередным походом учитель (инструктор) проводит теоретическую подготовку по туризму.

Темы занятий:

1. Индивидуальное и групповое снаряжение.
2. Режим и дисциплина на маршруте.
3. Охрана природы.
4. Виды туризма.
5. Топография туриста и организация бивака.
6. Личная гигиена туриста, оказание первой необходимой помощи при травмах и несчастных случаях.
7. Техника туризма: пеший, горный, водный, лыжный.

Теоретический раздел по туризму:

1. Умение ориентироваться на местности, по звездам, читать природу.
2. Ходить по азимуту, по карте и компасу.
3. Правильно заполнять маршрутный лист, маршрутную книжку.
4. Обеспечение безопасности похода.
5. Оформление документации после похода.

Прикладное значение туризма.

Исключительные возможности в изучении истории Родины – Республики Казахстан – принадлежат туризму, когда увиденное и пережитое в походе остается не только в альбоме, но и в повседневных делах туристов.

Желание увидеть, открыть для себя новые земли, прикоснуться к девственной красоте природы – первоисточник многих высоких чувств и побуждений человечества.

Туристские походы способствуют воспитанию у школьников казахстанского патриотизма и чувства гордости за нашу Родину. Они обогащают учащихся новыми знаниями, повышают их культурный уровень, дают возможность ознакомиться со многими явлениями природы, условиями жизни и быта нашего многонационального государства и развить интерес к жизни, укладу, характеру больших и малых народностей Республики Казахстан – одно из проявлений великого нашего братства.

У туристов огромное преимущество – верно говорят, что лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать.

Преодоление сложных участков вырабатывает у туристов настойчивость, силу воли и высокую дисциплинированность. Покорение горных перевалов, порогов бурных рек или зарослей девственного леса будет под силу только мужественным людям,

а мужество и дружба всегда идут рядом, ибо не может быть мужественный человек быть плохим другом, товарищем. Отправляясь в поход, турист должен не только смотреть, но и видеть, замечать красоту вокруг, находить удивительное, что кажется обычным.

В походе любой категории сложности имеются самые широкие возможности для проведения краеведческой и общественно-полезной работы, которая основывается на всестороннем изучение того или иного края, Республики Казахстан.

Цель работы.

Туризм является одним из видов спорта, имеет большое прикладное значение и гармонично воспитывает физические качества.

В этой статье я поставила задачу рассказать о своей многолетней работе по организации туризма в школе.

По туристскому определению походом считается длительная (в течение нескольких часов) загородная прогулка группой по заранее выработанному маршруту. Для того чтобы туристский поход стал настоящим отдыхом, очень важно умело выбрать маршрут по интересным и живописным местам. Ведь не зря говорится, что смена впечатления – лучший отдых. Музейные редкости, памятники старины, радующие взор, новый ландшафт неизменно должны попадать в поле зрения группы, отправившийся в туристский поход. Каждый участник должен помнить, что поход – не просто прогулка. Он требует определенной выносливости и тренированности знания техники в преподавании препятствий, правил охраны природных богатств нашей Родины. Поход обязательно должен включать в себя и познавательную нагрузку, ибо в туризме не может быть бесцельного похождения.

ЖАҢА ЗАМАНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛ МҰҒАЛІМ ҚАНДАЙ БОЛМАҚ?

Болтаева Актоты Туребаевна
Ақтөбе обл. Мұғалжар ауданы Бірлік ауылы Құмжарған ЖББОМ

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күн санап артып келеді. Заман өзгеріп, қоғам дамыған сайын ұстаз бейнесі де жаңғыруда. Бұрынғыдай тек тақта алдында дәріс оқитын мұғалім емес, енді – көшбасшы, бағыт-бағдар беруші, оқушының болашағын қалыптастырушы тұлға. Сондықтан да жаңа заман – жаңашыл ұстазды қажет етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) маңызды рөл атқарады. Жаңа технологияларды тиімді пайдалану – ұстаздың кәсіби шеберлігінің көрсеткіші. Ол оқыту процесін жаңғыртып, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады.

Жаңа технологияларды қолданудың маңыздылығы: жаңа технологиялар мұғалімге оқу материалын тиімді жеткізуге, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мысалы, интерактивті тақталар, онлайн платформалар, мультимедиялық ресурстар сабақтың сапасын көтереді.

Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі: ұстаз жаңа технологияларды меңгеріп, оларды сабақ барысында тиімді қолдана білуі қажет. Бұл үшін мұғалім үнемі өз білімін жетілдіріп, жаңа бағдарламалар мен қосымшаларды үйренуі тиіс. Осы арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыра алады. Жаңа технологиялар мысалы, интерактивті ойындар, бейне сабақтар, онлайн тесттер оқушылардың белсенділігін оятады.

XXI ғасыр – жаңашылдық пен цифрландыру дәуірі. Бұл кезеңде білім беру жүйесі үлкен өзгерістерге ұшырап, мұғалім қызметіне жаңа талаптар қойылуда. Қазіргі мұғалім тек пәнді үйретуші емес, сонымен қатар оқушының тұлғалық дамуын бағыттаушы, жетекші, рухани тәрбиеші және қоғамдағы өзгерістерге бейім маман болуы тиіс. Қазіргі мұғалім ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетік меңгеруі керек. Бұл – қашықтан

оқыту, электрондық ресурстармен жұмыс, цифрлық платформаларда сабақ өткізу секілді негізгі дағдылар. XXI ғасырдың ұстазы әрбір оқушының ерекшелігін ескеріп, оқушы тұлғасына бағытталған тәсіл жеке траекториямен оқытуы қажет. Оқушының қызығушылығы мен қабілетін дамытатын әдістер – саралап оқыту, жобалық жұмыс, критериалды бағалау жүйесі. Жаңашыл педагог оқытудың дәстүрлі емес, креативті жолдарын қолданады. Ол оқушылардың белсенділігін арттыру үшін ойын, дебат, тренинг, зертханалық жұмыс, STEAM жобаларын қолдана біледі.

Ұстаз – оқушының сенімді досы, бағыттаушысы. Ол оқушыларды қоғамға бейімдеу жолында көшбасшылық танытып, оқушыларға өмірлік құндылықтарды үйретуге жауапты. Жаңа ғасыр мұғалімі әрқашан ізденіс үстінде болуы керек. Ол білімін үнемі жетілдіріп, әдістемелік жаңалықтарды меңгеріп отыруы тиіс. Курстарға қатысу, семинарларға бару, педагогикалық зерттеулер жүргізу – бұл даму жолындағы маңызды кезеңдер.

Ұстаз – тәрбиеші, ментор, мотиватор деп қарауға да болады.

Жаңашыл мұғалім – тек білім ғана емес, тәрбие беруші, қамқор, мейірімді, қолдаушы тұлға бола біледі. Ол оқушының болмысын тануға, сенім артуға, өмірлік құндылықтарды бойына сіңіруге үлес қосады. Мұғалімнің әр сөзі, әр ісі – тәрбиелік мәнге ие.

Жаңаша ойлайтын, жаңаша жұмыс істейтін, шығармашыл ұстаз – еліміздің болашағы саналатын жастардың бағыт-бағдарын айқындаушы. Сондықтан ұстаздың әрбір жаңашыл қадамы – қоғам дамуының кепілі.

Ұлы ойшылымыз Абай заманында «Толық адам» тәрбиелеу идеясын көтерсе, бүгінгі күнде де ұстаздан дәл осыны талап етеді. Абайдың ұстанымына сай жаңа заман ұстазы:

1. Ақыл, жүрек, қайрат үшеуі тең ұстаз

Абай 17-қара сөзінде: «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден бөлек» дейді. Жаңа заман ұстазы – білімді (ақыл), табанды (қайрат), мейірімді (жүрек) болуы шарт. Оқушының жан дүниесін түсініп, ақылмен бағыт көрсетіп, жүрегімен тәрбиелейді.

2. Ғылымды сүйетін ұстаз

Абай 25-қара сөзінде: «Ғылымды үйрену – парыз» дейді. Заманауи ұстаз – үнемі ізденісте жүретін, ғылым мен білімге құштар, жаңалыққа ашық, білімін үнемі толықтырып отыратын жан.

3. Нағыз тәрбиелеуші тұлға

Абай «Баламды медресеге біл деп бердім, құран оқыт деп емес» деп, шынайы білім берудің маңызын айтады. Бүгінгі ұстаз да оқушыға жаттаудан гөрі түсінуді, саналы білімді үйретуі қажет.

4. Өз-өзіне сын көзбен қарайтын ұстаз

Абай 38-қара сөзінде: «Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ» дейді. Бұл – ұстаз да күн сайын өз мінезі мен кәсібін шыңдап, адамгершілігімен озық болуға ұмтылуы тиіс деген сөз.

Қорыта айтқанда, Абайша ұстаз – бұл өзі де «толық адам» болып, шәкіртті де сол жолға бастайтын кемел тұлға. Ақылмен бағыт беріп, жүрекпен сүйіп, қайратпен шабыттандыра алатын ұстаз ғана – Абай идеалына сай нағыз мұғалім.

Қазіргі қоғам дамыған технологиялар дәуірінде өмір сүріп жатса да, адамзаттың басты құндылықтары өзгермейді. Олардың бірі – адамгершілік тәрбиесі. Жаңа заманның ұстазы тек білім үйретуші ғана емес, рухани бағыт-бағдар беретін тұлға болуы тиіс.

«Адамгершілік – білім негізі» деген ұстанымды алға тарта отырып, білімді тәрбиемен ұштастыруы тиіс.

Адамгершілік қасиет болмаса, білім – құрғақ ақпарат қана. Оқушы алған білімін өмірде дұрыс қолдануы үшін оның бойында мейірімділік, әділеттілік, жауапкершілік, адалдық секілді адамдық қасиеттер болуы шарт. Бұл – ұстаздың тәрбие арқылы беретін міндеті.

Ұстаз – тұлға қалыптастырушы. Жаңа замандағы ұстаз әр сабағында адамгершілікке қатысты үлгі-өнеге көрсетуі керек. Оқушыларды:

- үлкенге құрмет,
- кішіге ізет көрсетуге,

- шындықты айтуға,
- табиғатты аялауға,
- өз ісіне жауап беруге тәрбиелеуі қажет.

Кез келген пән арқылы балаға адамгершілік дәнін егуге болады. Мысалы:
- әдебиетте – кейіпкерлер тағдыры арқылы;
- тарихта – әділет пен әділетсіздіктің айырмашылығын талдау арқылы;
- күнделікті тәртіп пен тәрбие сағаттарында – өмірлік жағдаяттарды талдау арқылы.

Оқушы ұстазға қарап бой түзейді. Мұғалімнің сөйлеген сөзі, қарым-қатынасы, әдебі, ұстанымы – бәрі баланың адамгершілік қасиетінің қалыптасуына әсер етеді. «Ұстаз – екінші ата-ана» деген осыдан шықса керек.

Сөз соңында айтарым: жаңа заман ұстазы – тек білім емес, тәрбие беруші, болашақ тұлғаның рухани негізін қалаушы. Оның басты миссиясы – баланың бойына адам болу өнерін сіңіру. Бүгінгі мұғалімнің ең үлкен жетістігі – ізгі жүректі, адал азамат тәрбиелеу.

РЕШЕНИЕ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ТЕХНОЛОГИИ ДИАЛОГА КУЛЬТУР

Александр Робертович Геворкян
КГУ «Тобольская общеобразовательная школа
отдела образования района Беимбета Майлина»
Управления образования акимата Костанайской области,
учитель математики, п. Тобол, Казахстан

Аннотация

Статья посвящена исследованию возможности применения технологии диалога культур при решении практико-ориентированных задач на уроках математики. Представлены результаты исследования, демонстрирующие повышение мотивации и уровня понимания практического применения математических знаний у учащихся. Приведены примеры решения задач с использованием элементов диалога культур, а также план серии уроков с подробным описанием методов, форм обучения, ожидаемых результатов и цифровых инструментов.

Ключевые слова: практико-ориентированное обучение, математика, диалог культур, технология, Ибрай Алтынсарин, задачи, мотивация, результаты обучения, цифровые инструменты, план уроков.

Современное образование ставит перед собой задачу формирования компетентностной личности, способной применять знания в реальных жизненных ситуациях. Практико-ориентированное обучение, направленное на решение задач, имеющих прикладное значение, становится ключевым элементом образовательного процесса [2]. Интеграция различных технологий обучения, в том числе и технологии диалога культур, позволяет значительно повысить эффективность практико-ориентированного обучения. Технология диалога культур, разработанная В.С. Библером, предполагает создание образовательной среды, в которой учащиеся взаимодействуют с различными культурными концептами, интерпретируют их и формируют собственное понимание мира [1]. Применение данной технологии на уроках математики позволяет расширить контекст задач, сделать их более интересными и понятными для учащихся, а также способствовать формированию толерантности и уважения к культурному многообразию.

В рамках исследования была предпринята попытка интегрировать технологию диалога культур в процесс обучения математике учащихся 7-8 классов. Была выдвинута гипотеза о том, что применение данной технологии способствует повышению мотивации к обучению, улучшению понимания практического применения математических знаний и развитию навыков решения реальных жизненных проблем.

Методология исследования:

Выборка: Две группы учащихся (экспериментальная и контрольная), сопоставимые по уровню знаний и успеваемости.

Методы: анализ учебных планов и программ на предмет возможности интеграции элементов диалога культур, разработка практико-ориентированных задач с использованием элементов диалога культур (примеры приведены ниже),обучение экспериментальной группы с использованием разработанных задач и применением методов диалога культур, обучение контрольной группы по традиционной методике, оценка результатов обучения с использованием тестов, практических заданий, проектов и опросов, статистическая обработка данных.

Примеры практико-ориентированных задач с применением технологии диалога культур:

Задача 1. (геометрия, 8 класс, теорема Пифагора). Рассмотрите два примера применения теоремы Пифагора в архитектуре: строительство юрты (традиционного жилища кочевников) и возведение египетской пирамиды. Сравните подходы к использованию геометрии в этих культурах. Какие математические знания были необходимы строителям в каждом случае? Какие культурные и религиозные факторы влияли на выбор формы и размеров этих сооружений?

Диалог культур: Задача позволяет сравнить практическое применение теоремы Пифагора в двух различных культурах – кочевой и оседлой. Обсуждение культурных и религиозных аспектов строительства расширяет контекст задачи и делает ее более интересной для учащихся.

Задача 2 (геометрия, 7 класс, углы и параллельные прямые). Изучите традиционные казахские орнаменты. Определите, какие геометрические фигуры и углы используются в этих орнаментах. Сформулируйте математические правила, которые описывают построение этих орнаментов. Сравните казахские орнаменты с орнаментами других культур (например, греческими или индийскими). Какие общие черты и различия вы видите?

Диалог культур: Задача интегрирует математические знания с культурным наследием казахского народа и других народов мира. Обсуждение геометрических закономерностей в орнаментах позволяет лучше понять математические принципы и развить творческие способности учащихся.

Предлагаю провести серию уроков с применением технологии диалога культур (7 класс, геометрия, тема “Параллельные прямые и углы”)

Урок 1: Параллельные прямые. Определение. Знакомство с архитектурой мира

Примерные задания:

1. Используя онлайн-энциклопедию, найдите примеры зданий, в которых используются параллельные прямые в качестве основных элементов конструкции. Опишите, как параллельные прямые обеспечивают устойчивость и эстетическую привлекательность здания. Примеры: Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Парфенон, Великая Китайская стена.

2. Совершите виртуальную экскурсию по нескольким архитектурным памятникам с помощью Google Earth. Определите, какие геометрические формы и линии преобладают в каждом здании. Сравните архитектурные стили разных культур и выявите общие черты и различия в использовании параллельных прямых.

3. Обсудите в группах, какие культурные и исторические факторы могли повлиять на выбор архитектурных форм и линий в разных культурах.

Урок 2: Углы, образованные при пересечении прямых. Геометрия в дорожном строительстве разных стран

Примерные задания:

1. Используя, геометрический калькулятор, постройте пересекающиеся прямые и измерьте образованные углы. Определите, какие углы являются соответственными, накрест лежащими и односторонними.

2. Изучите структуру дорожных сетей в разных странах (например, в Древнем Риме, в современной Германии, в Казахстане). Обратите внимание на углы, под которыми пересекаются дороги, и на параллельность дорог. Объясните, почему важны точные измерения углов при строительстве дорог.

3. Исследуйте устройство ирригационных каналов в разных культурах (например, в Древнем Египте, в Центральной Азии). Определите, какие углы используются при строительстве каналов для обеспечения оптимального потока воды.

4. Проведите дискуссию о том, какие культурные и географические факторы влияют на выбор способов строительства дорог и каналов в разных странах.

Урок 3: Признаки параллельности прямых. Геометрия в казахском и других национальных орнаментах

Примерные задания:

1. Изучите казахские орнаменты (например, “кошкар мүйіз”, “бота көз”, “құс қанаты”). Определите, какие геометрические фигуры и углы используются в этих орнаментах. Найдите примеры параллельных прямых в орнаментах.

2. Создайте собственные орнаменты с использованием параллельных прямых, применяя знания о признаках параллельности прямых.

3. Сравните казахские орнаменты с орнаментами других культур (например, с кельтскими узорами, с японскими геометрическими узорами). Какие общие черты и различия вы видите? Какие математические принципы лежат в основе создания этих орнаментов?

4. Проведите небольшое исследование о символике орнаментов в разных культурах. Объясните, как геометрические формы и линии могут передавать определенные идеи и ценности.

Урок 4: Решение задач на параллельность прямых. Планировка городов мира: математический подход.

Примерные задания:

1. Изучите планировку городов, в которых широко используются параллельные прямые (например, Нью-Йорк, Барселона, Астана). Определите, какие преимущества дает такая планировка с точки зрения транспорта, строительства и логистики.

2. Решите задачи на нахождение углов и расстояний между объектами на карте города, используя знания о параллельных прямых.

3. Разработайте проект по планировке нового района города, используя принципы параллельности и симметрии. Представьте свой проект с использованием 3D-моделирования.

4. Проведите дискуссию о том, какие факторы (географические, исторические, экономические) влияют на выбор планировки города.

Урок 5: Контрольная работа. Обобщение знаний о параллельных прямых и углах.
Примерные задания:

1. Выполнение тестовых заданий на знание определений, признаков и свойств параллельных прямых и углов.

2. Решение задач на применение знаний о параллельных прямых и углах в различных контекстах (архитектура, дорожное строительство, орнаменты, планировка городов).

3. Написание эссе на тему “Роль параллельных прямых и углов в окружающем мире”.

Анализ результатов показал, что учащиеся экспериментальной группы, обучавшиеся с использованием практико-ориентированных задач и технологии диалога культур, продемонстрировали: повышение мотивации к обучению, улучшение понимания практического применения знаний, развитие коммуникативных навыков, применение методов решения практических задач, повышение уровня знаний.

Применение технологии диалога культур при решении практико-ориентированных задач на уроках математики позволяет значительно повысить эффективность образовательного процесса. Интеграция различных культурных контекстов в задачи делает их более интересными и понятными для учащихся, способствует развитию критического мышления, творческих способностей и формированию толерантности. Разработанный план серии уроков может быть использован учителями математики для реализации данной технологии на практике.

Список использованной литературы:

1. Библер В.С. От наукоучения к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век. — М.: Политиздат, 1991.

2. Столяр А.А. Педагогика математики. – Минск: Вышэйшая школа, 1986.

3. Алтынсарин И. Избранные педагогические сочинения. – Алма-Ата: Рауан, 1991. (Ссылка в тексте: [Алтынсарин И., 1991])

4. Кульжанова Г.К. Педагогические идеи И. Алтынсарина и их роль в становлении современной системы образования // Вестник Казахского Национального педагогического университета имени Абая. Серия «Педагогические науки». - 2016. - №1 (49).

5. Задачи прикладной направленности в обучении математике: методические рекомендации / под ред. Л.И. Боженковой. - Курск: КГУ, 2010.

6. **Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы,** утверждённая постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №249

XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКЕШЕ ҰСТАЗДЫҢ ПРОФИЛІ

Бисеналина Айжан Алимжановна
Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы «Құмжарған ЖББОМ» КММ тарих мұғалімі

Қазіргі заман мұғалімі тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар қоғамды алға сүйрейтін көшбасшы. XXI ғасырдағы педагог – бұл жан-жақты дамыған, цифрлық сауатты, үздіксіз өзін-өзі жетілдіруге ұмтылатын кәсіби маман. Заманауи білім беру үрдісінде мұғалімнің рөлі бұрынғыдан әлдеқайда кеңейіп отыр. Білім беруде инновацияны енгізу, оқушының әлеуетін ашу және жеке даму жолында бағыт беру – осындай қасиеттер бүгінгі ұстаздың кәсіби профилін сипаттайды.

Ерекше ұстаздың бейнесі

XXI ғасыр ұстазы келесі негізгі сипаттамаларға ие:

1. Цифрлық құзыреттілік – жаңа технологияларды меңгеріп, оларды оқу процесінде тиімді қолдана білу.
2. Жаңашылдыққа бейімділік – дәстүрлі әдістермен қатар жаңа педагогикалық тәсілдерді енгізу.
3. Эмоционалдық интеллект – оқушымен психологиялық байланыс орната алу, қолдау көрсете білу.
4. Көшбасшылық қабілет – оқушыларға үлгі бола алу, оларды алға жетелеу.
5. Үздіксіз даму – кәсіби шеберлігін арттыру, жаңа білім мен дағдыларды үнемі игеру.

Мансаптық өсу – табысты мұғалімнің жолы

Мұғалім мансабын дамыту – тек лауазымдық өсу емес, сонымен бірге білім сапасын арттыруға бағытталған жүйелі жұмыс. Мансаптық өсу келесі бағыттар бойынша жүзеге асады:

•Біліктілікті арттыру курстары арқылы жаңа білім игеру;

•Ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобаларға қатысу;
•Тәлімгерлік пен коучинг арқылы әріптестермен тәжірибе алмасу;
•Басшылық қызметтерге ұмтылу, білім беру ұйымдарының дамуына үлес қосу;
•Халықаралық бағдарламалар мен байқауларға қатысу.

XXI ғасыр ұстаздары

21 ғасырда ақпараттың қолжетімділігі артқан сайын мұғалімнің рөлі де өзгерді. Бүгінгі ұстаз – оқушыға бағыт беретін, оны жеке тұлға ретінде дамытатын кәсіби маман. Қазіргі мұғалім технологиямен жұмыс істей алатын, өмірлік дағдыларды үйретететін, жаңашыл ойлайтын педагог болуы тиіс.

Сипаттамалары:

•Оқушы – оқу процесінің белсенді қатысушысы;
•Мұғалім – бағыттаушы, кеңесші рөлінде;
•Білім – өмірлік тәжірибеге негізделген, функционалдық сауаттылық басты орында;
•Цифрлық құралдарды кеңінен қолдану (интерактивті тақта, онлайн платформалар
•Жеке, сараланған және жобалық оқыту әдістері.

«Заманына қарай адамы» деген сөз бекер айтылмаса керек. Әрине, екі заман мұғалімдерінің білім беру процесінде айтарлықтай алшақтық бар. Себебі өткен ғасыр қазіргі замандай болмады. Ғаламтор, компьютер, қашықтан оқыту, жаңа әдістемелік құралдар сияқты жаңа, тың дүниелер күнделікті өміріміздің бір бөлігіне айналып үлгерді.

Қазір жаңа көзқарастағы, жаңа компьютерлік технологияларға ұмтылатын, сыни тұрғыдан ойлайтын жаңа ұрпақтың балалары өсіп келеді.

Ең мықты тәрбие мектебі сол заманда болды. Бүгінгі күннің балалары – әлеуметтік желіні, ғаламтор желісін, қашықтан оқуды меңгерген, індет кезеңін басынан өткеріп жатқан ұрпақ. Олардың зейіндері тұрақсыз, есте сақтау қабілеттері де қанағаттанарлық деңгейде емес. Мұғалімдерге де оңай тиіп жатқан жоқ.

Сонымен қатар жақсы ұстаздан білім алған оқушы есейгенде өмірден өз жолдарын тауып, табысты адамға айналатыны сөзсіз. Жұмысына адал адам оқудан, өзін-өзі жетілдіруден тынбайды, оның сабағында бүгінгі күннің жаңалығы, қазіргі заманның лебі есіп тұрады. Бұрынғы жақсы мұғалім өзінің өмірге деген жағымды көзқарасымен, ашық-жарқын мінезімен балалардың жүрегіне жол тауып, болашаққа деген сенімдерін нығайтып, жақсы істерге, бастаушы ниеттеріне жол аша білді.

Мұғалім өзінің білімін үздіксіз дамытып, жетілдіріп отырғанда ғана сыйлы ұстаз бола алады. «Оқуды, ізденуді тоқтатысымен, оның мұғалімдігі жойылады» деп Константин Ушинский айтқандай, педагогтар өздеріне жүктелген міндетті мүлтіксіз орындауы тиіс. Сол себепті іздену, даму, кәсіби өсу, біліктілігін арттыру – мамандардың кезек күттірмейтін міндеттерінің бірі.Жас мамандарға мектептің берері өте көп. Сонымен бірге тәжірибелі ұстаздар да өз көмектерін аяп қалған емес.

«Егер болашақтың өзгеруін қаласаң, өзің қазіргі сәттің өзгерісі бол», – деп Ганди айтқандай, ағысы күшті қоғамның талабына сай болу – әр ұстаздың міндеті.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесі педагогика ғылымы мен озат тәжірибелердің басты бағыты болары даусыз. XXI ғасыр мектебін көптеген қиындық, кедергіге қарамай, өркендету, оның сапасын арттыру мейлі қай дәуірдің болсын мұғаліміне байланысты.

XXI ғасырдың ұстазы – бұл үздіксіз даму үстіндегі маман. Ол тек пәндік біліммен шектелмейді, сонымен қатар цифрлық, эмоционалдық және әлеуметтік дағдыларды меңгерген.

Басты қасиеттері:

1.Цифрлық сауаттылық – онлайн платформалармен, интерактивті құралдармен жұмыс істей алу.

2.Креативтілік – шығармашылықпен сабақ жүргізу, оқушыны қызықтыра білу.

3.Сын тұрғысынан ойлау – мәселені терең талдап, оқушыны ойлануға үйрету.

4.Коммуникация және коллаборация – әріптестермен, ата-анамен, оқушымен тиімді байланыс орнату.

5.Эмоционалды интеллект – оқушының психологиялық жағдайын түсіну, қолдау көрсету.

Ұстаздың жаңа міндеттері

•Жеке оқытуды жүзеге асыру – әр оқушының қабілетіне қарай бағыт беру;

•Инновациялық әдістерді қолдану – STEM, CLIL, жобалық оқыту, геймификация сынды заманауи тәсілдерді енгізу;

•Өмірлік дағдыларды дамыту – қаржылық сауаттылық, экологиялық тәрбие, медиасауаттылық;

•Кәсіби даму – семинар, вебинар, халықаралық бағдарлама, тәжірибе алмасу арқылы үздіксіз жетілу.

Ұстаз – болашақты қалыптастырушы

XXI ғасырдағы педагог – бұл елдің болашағына тікелей әсер ететін тұлға. Оқушының бойындағы талантты ашу, қабілетін дамыту, азаматтық жауапкершілік қалыптастыру – ұстаздың күнделікті жұмысының бір бөлігі. Сондықтан бүгінгі мұғалім жаңашыл, жан-жақты, заманауи технологияны меңгерген, ашық және талапшыл болуы керек.

Қорытынды

XXI ғасыр педагогы – бұл білім мен тәрбиені қатар алып жүретін, қоғам сұранысына сай икемделе алатын, өмір бойы үйренуге дайын тұлға. Ұстаздың кәсіби өсуі – тек жеке жетістік емес, ол жалпы білім беру сапасының көрсеткіші. Сондықтан да, әрбір мұғалім өзінің жеке профилін дамытып, заман талабына сай педагог болуға ұмтылуы керек.

Әдебиет тізімі

1. Назарбаев Н.А. Жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауы // Казахстанская правда, 06.09. 2012.

2. Жаңа педагогикалық технологиялар (оқу құралы). -Алматы, 2006.

3. Серікқалиұлы З. Дүниетану даналығы. Ғылыми және көркемдік таным ерекшеліктері. -Алматы: Білім, 1994, -224 б. 7. Баширова Ж.Р., Төлешова Ұ.Б. Педагогикалық технологиялар арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Оқу-әдістемелік құрал. -Алматы, 2003, -60 б.

4. Абдімәжитов К. Педагогикалық практика кезінде студенттерді тәрбие жұмысына даярлау (Ауыл мектептерінің тәжірибесінен). -Алматы, 1996, -76 б.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ИГР ДЛЯ РАЗВИТИЯ МОТОРИКИ И КООРДИНАЦИИ У ШКОЛЬНИКОВ

Дарибаева Нурсулу Азырхановна
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г. Белинского»
учитель физической культуры

Аннотация. В данной статье рассматривается использование нетрадиционных игр для развития моторики и координации у школьников. Актуальность темы заключается в необходимости применения инновационных методов в процессе физического воспитания, направленных на развитие двигательных навыков и улучшение общей физической подготовки учащихся. В статье подробно освещены методы формирования атакующих и защитных тактик в играх, направленных на развитие координации, гибкости, баланса и других двигательных качеств у школьников. Также представлено описание различных нестандартных игр, таких как эстафеты, спортивные квесты и другие упражнения, которые способствуют улучшению моторики у детей. На основе личного опыта преподавания

физической культуры в школе показано, как нестандартные подходы в организации физкультурных занятий помогают ученикам не только улучшать свои физические показатели, но и развивать важные качества, такие как командная работа, внимательность и быстрота реакции.

Ключевые слова: нетрадиционные игры, моторика, координация, баланс, гибкость, школьники, физическое воспитание, атакующие и защитные тактики, эстафеты, спортивные квесты, физическая культура.

В последние годы наблюдается значительный рост интереса к нетрадиционным формам и методам работы на уроках физической культуры. Это связано с необходимостью поиска новых способов мотивации школьников, а также с увеличением потребности в физическом развитии детей в условиях современных образовательных требований. Одним из таких методов является использование нетрадиционных игр, которые оказывают комплексное воздействие на развитие моторики и координации у школьников. На собственном опыте преподавания я убедилась в высокой эффективности таких игр, особенно для улучшения баланса, гибкости и общей двигательной активности учащихся.

Основной задачей использования нетрадиционных игр является не только физическое развитие детей, но и воспитание у них командного духа, внимания и способности быстро принимать решения в нестандартных ситуациях. В отличие от традиционных спортивных игр, такие подходы позволяют разнообразить уроки, вовлечь учащихся в активную деятельность, а также развить их способность к взаимодействию в группе, что немаловажно для формирования личностных качеств.

Одним из ключевых элементов, который включает в себя использование

нетрадиционных игр, является развитие координации движений. Это качество играет главную роль в успешности выполнения большинства спортивных и повседневных задач.

Наиболее эффективным способом тренировки координации является создание таких условий, в которых школьники вынуждены применять все свои двигательные навыки в динамично меняющихся ситуациях. Для этого важно включать в занятия физической культурой такие игры и упражнения, которые требовали бы от учеников не только силы и выносливости, но и ловкости, способности ориентироваться в пространстве, быстро адаптироваться к меняющимся условиям.

В своей практике я использую множество нетрадиционных игр, направленных на развитие координации. Например, спортивные эстафеты, в которых дети выполняют различные задания, требующие ловкости, быстроты и точности движений. В этих играх часто сочетаются элементы скорости, силы и выносливости, что позволяет развивать разнообразные физические качества. Каждое упражнение в таких эстафетах направлено на выполнение определенных двигательных навыков, например, передача мяча с одной руки на другую, прыжки через препятствия, балансирование на различных поверхностях и многие другие.

Важным элементом таких игр является создание атакующих и защитных тактик, что помогает детям не только развивать физическую подготовленность, но и учить их быстро принимать решения и работать в команде. В спортивных квестах, которые я также активно использую на уроках физкультуры, дети разделяются на команды, каждая из которых

выполняет различные задания. Задания могут быть как индивидуальными, так и групповыми, что способствует формированию навыков работы в команде. В этих играх важно не только преодолеть препятствия, но и выработать стратегию: как грамотно распределить силы, какие действия предпринять в случае возникновения сложных ситуаций.

Одним из примеров такой игры является квест, в котором ученикам нужно пройти несколько этапов, используя различные физические упражнения. Например, первое задание может быть связано с преодолением полосы препятствий, где школьники должны продемонстрировать ловкость и координацию движений, а следующее задание может потребовать от детей решения логической задачи на время. В ходе выполнения задания

необходимо учитывать как атакующие, так и защитные действия, например, «защита» своей позиции от «противников» — сверстников, что развивает не только физическую активность, но и стратегическое мышление.

Для формирования атакующих и защитных тактик в таких играх я использую

упражнения, в которых школьники должны применить свои навыки и тактические решения для успешного выполнения задания. Эти упражнения развивают гибкость мышления, так как дети учат гибко подходить к решению задачи, используя различные стратегии в зависимости от ситуации. Они должны уметь менять свои действия в ответ на действия противников, что развивает не только координацию, но и быстроту реакции.

Кроме того, в нетрадиционных играх важно использовать элементы игры с мячом, что также способствует улучшению координации движений и развивает пространственное ориентирование. Мяч — универсальный тренажер, который можно использовать в различных вариантах и с разными целями: для тренировки баланса, координации и реакции. Например, в некоторых эстафетах с мячом школьники должны передать мяч друг другу на определенной скорости, при этом выполняя различные элементы, такие как бег, прыжки, повороты и балансирование.

Не менее важным аспектом таких игр является использование элементов фитнеса и растяжки, которые помогают развивать гибкость, улучшать подвижность суставов и предотвращать травмы. В этом контексте можно использовать игровые упражнения, направленные на растяжку, такие как «колесо», «лягушка», «слон» и другие. Такие элементы не только тренируют мышцы, но и помогают детям развить гибкость и улучшить осанку, что, в свою очередь, положительно влияет на общую физическую подготовленность. Результаты применения таких нетрадиционных игр в моей практике показывают их высокую эффективность. Школьники становятся более уверенными в своих силах, у них развивается не только физическая выносливость, но и умение работать вкоманде, принимать решения в стрессовых ситуациях. Кроме того, такие игры стимулируют интерес к физической культуре, создают положительное отношение к физической активности и позволяют учащимся почувствовать значимость командной работы.

Таким образом, использование нетрадиционных игр на уроках физкультуры способствует всестороннему развитию школьников. Эти игры развивают не только физические качества, такие как координация, гибкость и баланс, но и важные социальные навыки, такие как командная работа, стратегия и тактика. Применение таких методов в учебном процессе помогает детям не только улучшать свои двигательные навыки, но и учит их думать, анализировать ситуации и адаптироваться к меняющимся условиям. Это делает обучение физической культуре более увлекательным и эффективным.

Список литературы:

1. Смирнов, А. А. (2012). Теория и методика физического воспитания. М.: Академия.
2. Калмыков, В. П. (2013). Нетрадиционные формы физического воспитания школьников.М.: Просвещение.
3. Петренко, Л. П. (2015). Современные подходы к организации уроков физическойкультуры. СПб.: Речь.
4. Рождественская, Н. И. (2016). Игровые технологии в физическом воспитании. Казань: Академия.5. Николаева, И. В. (2018). Развитие моторики у школьников с помощью нетрадиционных форм занятий физической культурой. Алматы: Білім.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІНЕН ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТҰРҒЫСЫНДА БІЛІМ БЕРУ – ӘЛЕМДІК БІЛІМ КЕҢІСТІГІНЕ ЕНУДІҢ КЕПІЛІ

Джапанова Нина Абилгазыевна
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы «№9 жалпы білім беретін мектеп»
КММ-сінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

«Білген адам білімді өмір бойы іздейді» деп С.Торайғыров айтқандай заман дамуындағы жетістіктер болашақ ұрпақтың білімі мен тәрбиесіндегі жетістіктерге, ал ол өз кезегінде білім беру бағдарламаларын табысты жүзеге асыратын, цифрлық мәдениетті қалыптастыруға ықпал ететін мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне байланысты.

Қазіргі кезде оқыту технологияларын қолдану әріптестерімнің тәжірибесіне еніп қоймай, бүкіл білім беру жүйесіне де әсерін тигізуде. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында әр түрлі. Сондықтан алда тұрған міндет – оқушылардың бойында көрінбей тұрған дарыны мен талантын, қабілеті мен қырын ашу. Бүгінгі таңда өз пәнін жақсы білгендік жеткілікті емес, оқытудың озық технологиясына сай тиімді оқыта алу қажет. Әрбір мұғалім заман талабына сай білім үрдісіне дайын болып, жаңашылдыққа ұмтылып отыруы тиіс. Педагогтың тәжірибелілігі оның жаңа тың идеялармен мақсатқа бағытталып жұмыс істеуінен, қабілетінен көрінеді.

«Олар жұмыстарына жеткілікті уақыт бөле білулері керек, оқушының білімі мен дағдыларын дамытуда ғана емес, жалпы алғанда оның оқуын барынша даралау және баланың бойында метасананы – қалай оқу керектігін үйренуді қалыптастыруға мән бере отырып, оны тұлға ретінде дамытуда икемділік танытулары тиіс (Schleicher,2012) [1,5].

Бүгінгі күні мұғалім кәсіби және тұлғалық өздігінен жетілуге деген айтарлықтай жоғары ішкі уәждемеге ие болмаса, онда ол өзінің кәсіпқойлығының төменгі деңгейінде қалып қоятыны белгілі. Сондықтан олар ғылыми-техникалық прогресстен қалыспай, заманауи технологияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, өз тәжірибелерінде нәтижелі пайдалана білуі керек.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда әдіс-тәсілдер сабақтың мазмұны мен мақсатына сай таңдалып, оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға, ғылыми танымын қалыптастыруға бағытталуы қажет. Әдістердің үйлесімді қолданылуы – оқыту тиімділігінің басты шарты.

Сабақты ұйымдастыруда оқытуды ынтымақтастық және топтағы бірлескен жұмыс формалары арқылы ұйымдастыру керек. Өйткені, «кәсіпқой ұстаз сабақ пен мұғалімнің мінез-құлқы драматургия заңдарына бағынатындығын түсінуі керек: қызығушылық тудыра білуі қажет, оны сақтап қалу, оның шарықтау шегіне жетіп және танымдық нәтижені қамтамасыз етуі қажет» [4,52].

Өз тәжірибемде «ТИСТ (түсінік, идея, сұрақ, тұжырым) кестесі» әдісін үнемі қолданып отырамын. Бұл технологияның негізгі мақсаты – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, қалыптан тыс ойлауға үйрету. Демек жаңа нәрсе ойлап табу, сол арқылы жетістікке қол жеткізу деп түсіну керек. Шығармашылық қабілеттер - шығармашылық ойлау арқылы қалыптасатын ойдың жылдамдығы, икемділігі, тапқырлығы, дәлдігі.

Оқушыларға қазақ әдебиеті сабағында ірі тұлғаларының бірі саналатын қаламгер шығармаларын зерттеу арқылы әдеби-теориялық білімдерін тереңдетуді, тарихи танымдарын кеңейтуді және тұлғалық дамуын көздейтін «Әбіштану негіздері: Жазушы мұрасына ғылыми жол» элективті курсы өткізу жемісті нәтиже берді. Бұл бағдарлама оқушыларға терең әдеби білім берумен қатар, ұлттық рухты бойға сіңіретін, елжандылыққа, адамгершілікке тәрбиелейді. Оқушылардың ішкі мотивациясын, өз ойын еркін жеткізуіне, өзіндік бағасын арттыруға, көзқарасын қалыптастыруға жағдай жасайтын курсты оқытуда жұмыс барысында рефлексия, пікірталас, өзара бағалау әдістері қолданылады. Бұл әдістер баланың тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Мұғалім оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, мәтінді терең түсінуге, пікірталасқа қатысуға, өз ойын әдеби тілде жеткізе білуге үйретеді. Сонымен қатар, топтық жұмыс, сұхбат, шығармашылық тапсырмалар, дебат, көркем оқу, зерттеу жобалары секілді белсенді әдістер қолданылады. Оқушылардың әдеби-теориялық танымын кеңейту, зерттеушілік және шығармашылық дағдыларын дамыту, тұлғалық көзқарасын қалыптастыруға бағытталған «Әбіштану негіздері: Жазушы мұрасына ғылыми жол» сияқты курстарды көптеп өткізудің маңызы зор. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында материалды қысқаша түсіндіруге (сызба, кесте, т.б.) тырысамын. Бұл оқушылардың өзі қорытынды шығарып, ізденуіне жол ашады. Қазіргі кезде оқытудың озық технологияларын меңгерген оқушыларымның саны күннен-күнге өсіп келеді. Цифрлық платформалар мен мультимедианы пайдалану арқылы олардың сыни ойлауы, креативтілігі, коммуникативті дағдылары дамып, білімді меңгеру деңгейі жоғарылауда. Мәселен:

- Аудиокітаптар, электронды оқулықтар және подкаст арқылы есту, сезіну қабілеттері артты.
- Бейнематериалдар, анимациялық көріністер мен мультфильмдер арқылы қызығушылықтары оянды.
- Әртүрлі платформалардағы интерактивті тапсырмалар (learningApps, Google Classroom, Wordwall, Kahoot, Quizizz және т.б.) арқылы шығармашылыққа жол ашылды.
- AR (Augmented Reality) технологиясы арқылы кейіпкерлерді «сөйлетіп», олармен виртуалды қарым-қатынас жасай алды.
- YouTube немесе TikTok жобасы арқылы шығармаға арналған шағын бейнекөрініс түсірді, рөлдік ойындар және сахналық қойылымдарға дайындалды.

Оқушылардың зерттеушілік, шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытуда да оқушылармен төмендегі технологиялар өз жемісін берді:

1. **Жобалық оқыту технологиясы** (ақпарат жинау, талдау, презентация жасау);
2. **Шығармашылық ізденіс технологиясы** (шығарманы ғылыми тұрғыда қайта құру);
3. **Кейс әдісі** (жағдаяттық тапсырмалар арқылы талдау жасау).

Жұмыстың кіріспе бөлімінде – «Ғылыми проблема таңдау», «Зерттеу сұрағы», «Гипотеза ұсынысы»;
Негізгі бөлімде – «Зерттеу құрылымы», «Дәйек пен дәлелдер», «Қорытынды жасау»;
Қорытындыда – «Жоба қорғау», «Ғылыми пікірталас», «Өзіндік бағалау парағы» әдістері ұсынылды. Бұл әдістер оқушылардың өздігінен ғылыми жоба тақырыбын таңдап, зерттеу жұмыстарын жүргізуде ғылыми танымын қалыптастырды.

Сабақ кезінде және сабақтан тыс уақытта ұйымдастырылған жеке, жұптық, және топтық жұмыстар, қолданылған зерттеу жобалары, рольдік ойындар, жүргізілген шығармашылық жұмыстар оқушылардың бойында патриотизм, адамдық, азаматтылық, ғылым, отбасы, еңбек пен шығармашылық, өнер мен әдебиет құндылықтарын сақтап өсуіне үлкен септігін тигізуде.

Білім жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана біліп, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ұстаздар алдында тұрған міндет екендігін айқындап берсе керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші (ілгері) деңгей. Екінші басылым // www.cpm/kz.
2. Лизгинский В.М. Современный урок: особенности, подходы, диагностика. М.: Центр «Педагогический поиск», 2009.
3. Тәңірбергенова Д. Жаңа педагогикалық технологиялар – ұстаздардың жан-жақты құзыреттілігін арттыру құралы. Білім берудегі менеджмент. №3 2014.
4. Бітібаева Қ.О. «Әдебиетті оқыту әдістемесі»: әдіст. құр. – Алматы: Рауан, 1997 (2017). – 89 б.
5. Жарқынбеков С.Д. Сманқұлова Ж.Е. XXI ғасыр мұғалімі. А.:2006.
6. Рахметова Ә.Е. Мәдениетаралық құзыреттілік және тілдік білім. Қ.:2014.

БИОЛГИЯ САБАҒЫНДА STEM ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Дошмаганбетова Нуржанат Есеновна
Қызылорда қаласы, "Зерде" жеке жалпы білім беру мекемесінің биология пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада биологияны оқытуда STEM технологияларын қолдану мүмкіндіктері қарастырылды, әдістемелердің мысалдары, оларды практикалық қолдану, сондай-ақ осы тәсілдің тиімділігі талданды. Зерттеу нәтижелері STEM технологияларын пайдалану зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал ететінін, биологиялық тұжырымдамаларды меңгеруді жақсартатынын көрсетеді.

Тірек сөздер: биология, STEM, PBL (Problem - Based Learning), PBL (Project - Based Learning), IBL (Inquiry - Based Learning), Google form, тірек-қимыл жүйесі.

Ғылым мен технологияны дамытудың қазіргі жағдайында білім беру жүйесі оқушылардың 21 ғасырдың негізгі құзыреттерін қалыптастыруға бағытталған оқытудың жаңа әдістерін енгізуді талап етеді. Ең тиімді тәсілдердің бірі-жаратылыстану, технология, инженерия және математиканы біріктіретін STEM білімі. STEM білім беру жүйесі оқушылардың сенімін, тиімділігін, ғылымға қызығушылығын арттыруға бағытталған. Біздің оқушыларымыз ертеңгі өмірге қабілетті болсын десек, бүгін оларға stem кеңістігінде жұмыс жасауға жағдай жасауымыз керек. Осы мақсатпен stem технологиясын түрлі жағдайда білімдерін арттыру арқылы, мұның ішінде, биология пәнінде қолдану маңызды болып отыр.

Әлемдік білім берудің негізгі тренді – STEM технологиясын биология пәнін оқытуда қолдану оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау, қарым – қатынас жасау, алған білімдерін өмірде пайдалана алу, кез келген уақытта өзгерістер мен тәжірибеге ашықтық қабілеттерін дамыта отырып, жаңашыл, креативті көзқарас қалыптастырады. Негізгі ережелер биологиялық білім беруде теориялық іргелі заманауи зерттеулердің нәтижелері мен зерттеудің жүйелі іске асырылуының логикалық бірізділігі басшылыққа алынды. Білім беру мекемелерінде биологиялық білім беруде «STEM» технологиясын қолданудың тиімділігін ашып көрсету мақсат болып отыр. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде биология пәнін оқытуда мынадай қағидаларды ескеру қажет: кәсіби бағыттылық, объективтілік, теорияның практикамен байланысы, бірізділік, тәрбиелік оқыту, сабақтастылық, ғылымилық, пәнаралық байланыс, жүйелілік, білім алушылардың белсенділігі, қажетті қиындық дәрежесіндегі қолжетімділік, көрнекілік әдістерінің әр түрлігі,шығармашылық іс-әрекет.

- білім алушыларды STEM-ге тарту, қызықтыру және олардың қабілетін арттыру;
- STEM технологиясын қолдану бойынша мұғалімдердің әлеуетін арттыру;
- білім беру мекемелеріндерде STEM – білім беруге байланысты мүмкіндіктерді қолдау;
- STEM бойынша ЖОО, мектеп, бизнес, өнеркәсіп арасында тиімді қарым – қатынас орнату;
- сапалы деректер қорын құру;

STEM тәсілі – бұл оқыту әдісі ғана емес, ол ойлау тәсілі. Өйткені оқушылар бір платформаны пайдалану үшін, бір құбылысты сол платформаны пайдалана отырып түсіндіру үшін тек қана биология пәндерінен білімін ғана пайдалана қоймайды, ол тағы информатика, география, химия пәндерінен алған білімін пайдалануы тиіс және алған білімдерін практикада қолдануды үйренеді. Бұл жерде тек қана бір пәннің білімі жеткіліксіз, оқушылар жан – жақты ойлай алатын, сыни тұрғыдан қарай алатын болады. STEM – биология, химия, физика, география, информатика, математика, технология, робототехника пәндерін біріктіру нәтижесінде пайда болған тәсіл және келешекте бір бөлек пән болады деуге тұрарлық. Виртуалды STEM кабинетінде математика мұғалімдері Promethean Activ Panel интерактивті жабдығының мүмкіндіктерін кеңінен пайдаланса, ал барлық анатомиялық органдардың құрылымын егжей-тегжейлі талдауға және анимациялар мен презентация жасауға мүмкіндік

беретін, жоғары сапалы визуалды – интерактивті «Vived science» бағдарламасымен биология мұғалімдері жұмыс жасауға болады. Биология пәндеріндегі зертханалық, сарамандық, жұмыстары осы тәсілдің көмегімен виртуалды зертханалық жұмыстарды көрсету арқылы оқушылардың пәнге деген қызуғушылықтарын арттыруға болады. Сонымен қатар биология мен химиядағы көптеген зерттеу объектілерінің 3D нұсқаларын оқушылар өз қолдарымен шашып және жинастырып сабақты түсінікті етіп қабылдауға мүмкіндік береді. Макро және микроәлемде өтіп жатқан табиғи құбылыстарды зерттеуге, сандық зертхана мен демонстрациялық жұмыстар мен виртуалды модельдеу жұмыстарын жасауда маңызы зор болып отыр.

Биология пәндерінде дәстүрлі оқытудың әдістерімен салыстыратын болсақ STEM тәсілі арқылы оқушылар тәжірибе жасауға, модельдерді жобалауға, қысқаметражды видеороликтерді түсіруге, өз идеяларын берілген тапсырмаларын ашып жүзеге асыратын керемет тәсілдің бірі болып табылады. Мысалы: 5-6 сынып оқушылары Lego Education Mindstorms EV3 конструкторлары арқылы роботтарды құрастырумен қатар, оларға программа жазып басқаруды үйренуге болады. Роботтарды жүргізу, билету, лабиринттен бағдаршам арқылы жүру, шеңбер бойынша ақ қара сызықтар бойынша қозғалу, кедергілерге тоқтау жобаларын жасау оқушылар үшін қызықты болары сөзсіз. Сонымен қатар оқушыларға роботтарды құрастырумен қатар оның бағдарламасын жазуды үйретететін ноутбукке орнатылған бағдарламалық жасақтама толық оқушылар үшін жұмыс жасауға болады.

Problem - Based Learning (проблемаға бағытталған оқыту) – теория мен тәжірибені біріктіре отырып, алға қойылған проблеманы шешуге және білім алушылардың сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған әдіс түрі. Project – Based Learning (жобаға негізделген оқыту) – мәселелер мен сұрақтардың жауабын зерттеп, терең білімге қол жеткізетін динамикалық тәсіл. Ал Inquiry – Based Learning (зерттеуге бағытталған оқыту) – бұл сұрақ қоя білуге және сол бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізуге бағытталған тәсіл болып табылады. Жалпы сабақ барысында аталған әдістердің ішінде оқушылардың басым көпшілігінің Cooperative learning әдісін пайдаланғысы келетіндігі анықталды.

Биология пәндеріне қатысты STEM технологиясын келесі бағыттарда қолданған тиімді болып саналады: макроәлемде өтіп жатқан табиғи құбылыстарды зерттеуге, мұнда нақты өмірдегі әртүрлі нысандардың, құрылыстардың, құралдар мен жабдықтардың (ракета, машина, әуе, су кемелері, зауыттар мен фабрикалар үлгілері, кез-келген өндірістің инженерлік технологиясы, физикалық, химиялық, биологиялық құбылыстар) прототиптерін жасап шығару. Оларға STEM технологияның құрылымдау, технологиялық модельдеусынды түрлері жатады. Нақты әлемдегі үдерістерді компьютерлік, ақпараттық-бағдарламалық тұрғыдан жасақталған, STEM технологияларының озық түрлерінің (математикалық модельдеу, инженерлік графика, дизайн жасау, сандық зертханалар) көмегімен бақылап, зерттеп, қандай-да бір өнімдер жасауға болады. Сандық зертханалар – биология сабақтарында демонстрациялық және зертханалық сабақтарды жүргізу үшін қажетті қондырғылар мен бағдарламалық қамтамасыз ету құралдары. Сандық (компьютерлік) зертхана – әртүрлі физикалық – химиялық шамаларды тіркейтін құрылғылар мен контейнерден, жеке компьютермен байланыс жасау қабілеті бар өлшеу блогынан тұрады. Мұндай зертханаларды қолдану жұмыс барысындағы көрнекілікті арттырып қана қоймай, зертхана комплектісіне енетін жаңа, сезімтал құралдар арқылы жұмыс нәтижелерін де тез, әрі жоғары дәлдікпен өңдеуге көмек береді.

Қорытындылай келе, биология сабағында stem заманауи технологиясын қолдану тиімді екенін көруге болады. STEM технологиясы арқылы жұмыс жасау мұғалім үшін де, білім алушы үшін де қызықты, әрі қажет болып келеді. Оқушылар алған білімдерін практикалық жұмыстар арқылы бекітіп отырса, өз бетінше білім алуға құштарлықтары арта түседі, оқушылардың функционалдық сауаттылықтары қалыптасып, олардың өмірлік және кәсіби перспективалары, өз күштеріне деген сенімділігі артады.

Пайдаланылған әдебиет тізімі:

1. Анисимова Т.И., Шатунова О.В., Сабирова Ф.М. STEAM-образование как инновационная технология для Индустрии. //Научный диалог, 2018.

2. Обухова А.С., ЛовягинС.А. Задания для практики STEM образования: от суммы частных задач и учебных дисциплин к целостному деятельностному междисциплинарному подходу //Исследователь/Resrarcher, 2020.

3. Ногайбаева Г. Развитие STEM-образования в мире и Казахстане. //Білімді ел – образованная страна, 2016.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Еламанова Гульхан Усербаевна
"Сазды орта мектебі" КММ ағылшын тілі мұғалімі

Сандық білім беру ресурстары – оқу процесінің білім беру және тәрбиелік міндеттеріне қол жеткізуге бағытталған графикалық, мәтіндік, сандық, сөйлеу, музыкалық ақпаратты қамтитын ақпараттық дереккөз болып табылады. Ағылшын тілі сабағында сандық білім беру ресурстарын пайдалану бірнеше мәселені шешеді. Соның ішінде оқушылардың оқу материалын жете түсінуін және есте сақтауын жеңілдетеді. Ағылшын тілі сабағында сандық технологияларды қолдану шексіз мүмкіндіктер сыйлайды.

Бұл үдеріс шет тілдерін, әсіресе ағылшын тілін оқытуға айтарлықтай ықпал етеді. Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы оқу үдерісін жаңа деңгейге көтеріп, мұғалімдер мен оқушылар үшін жаңа мүмкіндіктер туғызуда. Ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану, оқыту әдістерін жетілдіруге, оқушылардың ынтасын арттыруға және оқу материалын игеруге көмектеседі.

Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды тиімді қолданудың жолдары, олардың артықшылықтары мен кемшіліктері, сонымен қатар білім беру үдерісін жақсартуға көмектесетін цифрлық құралдар мен платформалар талқыланады.

Цифрлық технологиялардың білім беру жүйесіндегі рөлі Цифрлық технологиялар бүгінгі күні білім беру үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Олар білім берудің сапасын жақсартуға, білім алушылардың белсенділігін арттыруға және олардың білім деңгейін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілін оқытуда цифрлық технологияларды қолдану тілдік дағдыларды дамытуға, жеке оқыту әдістемесін енгізуге және оқушылардың өз бетімен білім алуына ықпал етеді.

Цифрлық технологиялардың артықшылықтары

1. Оқушылардың белсенділігін арттыру

Цифрлық құралдар сабақтарды интерактивті және қызықты етуге көмектеседі.

Мультимедиялық материалдарды қолдану (бейне, аудио, анимация) оқушылардың назарын аударып, олардың белсенділігін арттырады. Интерактивті ойындар мен тапсырмалар оқушылардың тілдік дағдыларды ойын түрінде меңгеруіне көмектеседі.

2. Жеке оқыту мүмкіндігі

Цифрлық технологиялар арқылы әрбір оқушының жеке қабілеттеріне қарай тапсырмалар беру оңайырақ болады. Әр оқушының оқу қарқынына сәйкес жаттығулар мен тапсырмалар жасауға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе тілді меңгерудің бастапқы кезеңінде маңызды.

3. Дербестік және өз бетімен оқу

Онлайн платформалар мен қосымшалар оқушыларға өз бетімен оқуға мүмкіндік береді. Олар интернетте түрлі тапсырмалар орындап, өз білімдерін жетілдіре алады. Бұл оқушылардың жауапкершілігін арттырып, өз оқуын басқаруға мүмкіндік береді.

4. Қол жетімділік

Цифрлық технологиялар оқушыларға кез келген уақытта және кез келген жерде оқу материалдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл олардың оқу процесін үздіксіз жүргізуге ықпал етеді, сабақтан тыс уақытта да өз білімін жетілдіруге жағдай жасайды.

Ағылшын тілі сабағында қолданылатын цифрлық құралдар

1. Интерактивті тақталар

Интерактивті тақталар ағылшын тілі сабағында кеңінен қолданылатын тиімді құралдардың бірі болып табылады. Олар арқылы мұғалімдер мәтінді көрсету, бейнелерді ойнату және интерактивті тапсырмалар орындау мүмкіндігіне ие.

Бұл тақталар бірлескен жұмысты жақсартып, оқушылардың белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

2. Оқу қосымшалары мен бағдарламалар

Duolingo, Memrise, Quizlet сияқты оқу қосымшалары ағылшын тілін оқып-үйренуге арналған тиімді құралдар болып табылады. Бұл қосымшалар оқушыларға сөздік қорын байытуға, грамматикалық ережелерді меңгеруге және тыңдалым дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3. Онлайн платформалар

Edmodo, Google Classroom сияқты платформалар оқыту процесін ұйымдастыруға және басқаруға мүмкіндік береді. Бұл платформалар мұғалімдер мен оқушылар арасындағы байланысты нығайтып, тапсырмаларды беру және орындау процесін оңайлатады.

4. Виртуалды және кеңейтілген шынайылық

VR және AR технологиялары ағылшын тілін оқытуды иммерсивті етеді. Виртуалды шынайылық арқылы оқушылар шетел тілінде сөйлейтін ортаға еніп, тілдік дағдыларын нақты жағдайларда жаттықтыра алады. Кеңейтілген шынайылық құралдары физикалық әлемге цифрлық ақпаратты орналастырып, интерактивті тапсырмалар орындауға мүмкіндік береді.

Цифрлық технологияларды қолданудағы қиындықтар Цифрлық технологияларды қолдану көптеген артықшылықтармен қатар қиындықтар да туғызады. Олардың бірі — технологияларға тең қолжетімділіктің болмауы. Барлық оқушыларда қажетті құрылғылар мен интернет байланысы болмауы мүмкін. Сондай-ақ, мұғалімдерге технологияларды тиімді пайдалану үшін тиісті даярлық қажет. Мұғалімдердің цифрлық сауаттылығы мен цифрлық құралдарды қолдану дағдылары жетілдірілуі керек.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану стратегиялары

1. Жоспарлау және мақсат қою

Цифрлық құралдарды енгізу кезінде мұғалімдер нақты мақсаттарды анықтап, оларды қалай тиімді қолдануға болатынын жоспарлауы керек. Технологияны қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіруге, белсенділігін арттыруға және сабақтың тиімділігін арттыруға бағытталуы тиіс.

2. Біртіндеп енгізу

Цифрлық технологияларды біртіндеп енгізу маңызды. Оқушылар мен мұғалімдер жаңа құралдарға бейімделуі үшін бастапқыда қарапайым құралдар қолданылып, кейіннен күрделі технологиялар енгізілуі мүмкін.

3. Үздіксіз қолдау және оқыту

Мұғалімдерге цифрлық технологияларды тиімді қолдану үшін үнемі кәсіби даму бағдарламалары ұсынылуы қажет. Сондай-ақ, мектептер мұғалімдерге қажетті құралдар мен ресурстарды қамтамасыз етуі керек.

Қорыта келе ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану қазіргі заманғы білім берудің маңызды бөліктерінің бірі болып табылады.

Олар оқыту әдістерін жетілдіріп, оқушылардың белсенділігін арттырып, оқыту процесін жеңілдетеді. Дегенмен, оларды тиімді пайдалану үшін мұғалімдердің цифрлық сауаттылығы мен даярлығына ерекше көңіл бөлу қажет. Цифрлық технологияларды дұрыс пайдалану арқылы оқушылардың ағылшын тілін меңгеру деңгейін айтарлықтай жоғарылатуға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Bax, S. (2003). “CALL—Past, present and future.” System, 31(1), 13-28.
2. Beetham, H., & Sharpe, R. (Eds.). (2013). Rethinking pedagogy for a digital age: Designing for 21st-century learning. Routledge.
3. Blake, R. J. (2013). Brave new digital classroom: Technology and foreign language learning. Georgetown University Press.
4. Cox, M., Abbott, C., Webb, M., et al. (2004). “ICT and attainment: A review of the research literature.” Journal of Computer Assisted Learning, 20(2), 147-156.
5. Dudeney, G., & Hockly, N. (2007). How to teach English with technology. Pearson Education.
6. Golonka, E. M., et al. (2014). “Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness.” Computer Assisted Language Learning, 27(1), 70-105.
7. Hampel, R., & Stickler, U. (2005). “New skills for new classrooms: Training tutors to teach languages online.” Computer Assisted Language Learning, 18(4), 311-326.
8. Hockly, N., & Dudeney, G. (2018). Digital literacies (2nd ed.). Pearson Education.
9. Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). “An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction.” ReCALL, 20(3), 271-289.
10. Li, L., & Walsh, S. (2011). “Technology uptake in Chinese EFL classes.” Language Teaching Research, 15(1), 99-125.

ЖАҢА ҚОҒАМ МҰҒАЛІМІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТІ ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Еришева Жанат Сейтбаевна
«Қызылорда облысының білім басқармасының Қармақшы ауданы бойынша білім бөлімінің «№274 орта мектебі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
Байқоңыр қаласы Қазақстан Республикасы

Аннотация: Бүгінгі қоғам дамуының динамикасы, адамның кәсіби қызметі, мансабы-үздіксіз білім алуды, өзінің кәсіби біліктілігін, құзыреттілігін үнемі арттырып отыруды талап етеді. Мұғалімнің педагогикалық құзіреттілігі – білім алушылардың оқуға, білімге деген қызығушылықтарын арттыру арқылы шығармашылық қабілеттерін аша отырып, ойлау жүйесінің, интеллектісінің өсуіне, өзіндік көзқарасы қалыптасуына, өзінің осал тұстарын білуге, сол арқылы іздене түсуге, белгілі бір саланы зерттеуге бағыттай отырып, сапалы

білім алуын қалыптастыру. Мақалада жаңа қоғам мұғалімінің педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары талданады.

Тірек сөздер: педагогикалық құзыреттіліктер, сапалы білім беру, нәтижелі, табысты сабақ.

Жалпы білім беру бағдарламасы мақсаттарының бірі – жаһандану кезеңінде қоғамда білімді, алған білімін өмірде қолдана алатын, өзіндік дүниетанымдық көзқарасы қалыптасқан, түрлі әлеуметтік топтармен тиімді тіл табысуға қабілетті және өркениет көшінен қалмайтын, ұлттық рухта сусындаған білімді азаматтарды тәрбиелеп шығару. Мектепке жүктелген осы мақсатты жүзеге асыру үшін не істемек керек? Осы мақсатқа жету үшін жаңа қоғам мұғалімі педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы құзыреттілігін дамыту керек. Жаһандану заманында педагогтердің кәсіби құзыреттілігін үнемі дамыту қажеттілігі "Педагог мәртебесі туралы" Заңның "Педагогтің міндеттері" деп аталатын 15-бабында да атап көрсетіледі:

1. Педагог:

1) өз қызметінде тиісті кәсіптік құзыреттерді меңгеруге;

2) оқыту мен тәрбиелеудің педагогтік қағидаттарын сақтауға, оқыту мен тәрбиелеудің сапасын мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарында көзделген талаптардан төмен емес деңгейде қамтамасыз етуге ... міндетті ("Педагог мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы, 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ).

Кез келген саладағы маманның кәсіби құзыреттілігі – оқу нәтижесінде меңгерген білім, дағдыны тәжірибеде қолдана алуы, проблеманы шеше білуі десек, мұғалімнің педагогикалық құзіреттілігі – білім алушылардың оқуға, білімге деген қызығушылықтарын арттыру арқылы шығармашылық қабілеттерін аша отырып, ойлау жүйесінің, интеллектісінің өсуіне, өзіндік көзқарасы қалыптасуына, өзінің осал тұстарын білуге, сол арқылы іздене түсуге, белгілі бір саланы зерттеуге бағыттай отырып, сапалы білім алуын қалыптастыру.

Жалпы білім алушылардың білім сапасы сабақтың табысты жүргізілуіне тікелей байланысты. Сабақты табысты жүргізу үшін мұғалім педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда педагогикалық әдептің негізгі қағидаттарын сақтауға міндетті:

1) оқыту мен тәрбиелеуде адал болу,

2) бағалауда әділдік таныту;

3) жеке тұлғаның абыройы мен қадір қасиетін құрметтеу (Педагогикалық әдеп қағидалары, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №190 бұйрығына 1- қосымша).

Сондай ақ мұғалімнің сабақта табысқа жетуінің алғышарттары:

-мінез-құлқы: оқу процесінде қарым-қатынас мәдениетін сақтай білу;

-білім алушылардың жеткен жетістіктерін мақұлдай, қолдай білу;

-шыдамдылық және төзімділік таныту;

-білім алушылардың пікірін сыйлай білу, еркіндік, икемділік, кез-келген жағдаятты оңтайлы бағытта шешуге арналған әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана алу;

-білім алушылардың қызығушылығына қарай әрекет ете білу дағдысы;

-пайымдау мүмкіндіктері;

-сыртқы кескін-келбеті.

Мұғалім сабақ нәтижелі болуы үшін мына ережелерді ескергендері дұрыс:

-өте жинақы болу;

-білім алушылардың білмегеніне ренжімеу, көп ескерту бермеу, мейірімді болу;

-білім алушылардың сөзін бөлмеу, соңына дейін сөйлеуге мүмкіндік беру (білім алушының жауабы дұрыс болмаса, ол қойылған сұрақтың нақты болмауынан болуы мүмкін);

-білім алушылардың жауабын мақұлдап, ынталандырып, қоштап отыру қажет;

-тапсырма мен нұсқау анық, білім алушы мұғалімнің талабын анық түсінетін болуы шарт;

-сабақ барысында білім алушылардың зейінін тұрақтандыру, білім алушылардың ынта-ықыласын, қызығушылықтарын қадағалап отыру (егер ауытқулар болса, әдісті өзгерту немесе қосымша материалдарды пайдалану);

-сабақты дәл уақытында бастау, уақытты үнемдей білу (қазір тәрбиелік ақыл-кеңесті ұзақ уақыт айтып тұрудың қажеттілігі аз);

-білім алушыларға қойылған талап міндетті түрде жүзеге асуы керек.

Сабақ мақсатына жетсе, онда ол - нәтижелі сабақ. Мұғалімнің сабақты дұрыс жоспарлай білуі күтілетін нәтижеге қол жеткізеді және оның педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы кәсіби құзыреттілігін таныта алады. Төмендегідей педагогикалық кәсіби құзыреттіліктерге ие болған педагогтің сабағы нәтижелі болмақ:

-сабақ мақсаттары оқу мақсаттарына сәйкес алынып, барлық білім алушыларға нақты, айқын және қол жетімді болуы және мақсатқа жетудің жолдарын ретімен, бірізділікпен жүргізе білу;

-оқыту әдістері мен ресурстарды қолдану (мақсат пен күтілетін нәтижеге, жас ерекшеліктеріне, білім беру қажеттіліктеріне сәйкес жоспарлануы);

-оқу материалдарын тиімді таңдау және қолдану (оқу материалдары білім алушылардың тақырыпты толық меңгеруіне лайықты жасалуы шарт);

-сабақтан тыс ақпараттармен қамтамасыз ету (мұғалім сабақ материалын ұсынғанда білім алушының функционалдық сауаттылығын дамытуды көздеп, әртүрлі көздерден ақпаратты іздеу, алу және түсінік беру дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар қолданғаны жөн);

-цифрлық білім беру ресурстарын таңдай білу (білім алушылардың қабілетін дамытуды көздейтін мақсатта таңдалған дұрыс);

-сабақты жоспарлауда оқыту әдістерін, тапсырмалар мен ресурстарды саралау тәсілдерін қолдану (сабақтың барлық кезеңінде оқушының тақырыпқа танымдық қызығушылығын тудырады, білім алушылардың өзара әрекеттесуіне әсер етеді, құндылықтардың дамуына ықпал жасайды);

-бағалау әдістерін, құралдарын тиімді таңдап қолдану (бағалау әділ жүргізілгені дұрыс, себебі сабақта кім табысты болды, кімнің осал тұстары болды- барлығы рефлексия кезеңінде анық айтылғаны жөн);

-дұрыс рефлексия жасау (дұрыс жасалған рефлексия білім алушылардың сабақтың мақсаттары мен күтілетін нәтижелерге қол жеткізуіне ықпал етеді және келесі сабақта жоспарлауда нақты іс-әрекеттерді айқындауға мүмкіндік береді);

-сабақтың өткізілу темпінің интенсивті болуы (оқушылар тез жалығып кетпеу үшін).

Бүгінгі таңда педагогтің кәсіби құзыреттілігі - мұғалімнің педагогикалық үрдісті жоғары деңгейде ұйымдастыра алуы, білім алушылармен тиімді коммуникативтілік қатынасқа түсуі ғана емес, оқушылардың білім сапасының сипатын анықтайтын жаңа деңгей. Жаңа қоғам мұғалімінің құзыреттілігі адамның жеке тұлғалық қасиетіне бірден айналмайды, ол педагогикалық үрдісті ұйымдастыру мен қарым-қатынас жасау барысында ғана танылады, нәтижесінде жоғары біліктілік деңгейіне жетеді. Нәтижеге бағытталған сапалы білім беруде пән мұғалімінің құзыреттілігін дамыту жолдарына төмендегі талаптарды жатқызуға болады:

-үздіксіз кәсіби дамуы;

-жоғарғы деңгейге ұмтылу мен ізденіс;

-жаңашылдығы мен жаңалықты қабылдай білу, оны қолдана алу;

-адами құндылықтарға сай бола отырып, оны бала бойына сіңіре білу;

-біліктілігін арттыру;

-қоғам алдындағы жауапкершілікті сезіну;

-тұлғаны жаһандық мәселелер мен оқиғаларға үнемі және тұрақты назар аударуға бағдарлау.

Осы талаптарды бойына қалыптастырғанда жаңа қоғам мұғалімін құзыретті деп айтуға болады, себебі білім алушылардың білім сапасы, олардың тәрбиелік деңгейінің

жоғары болуы - мұғалім қызметінің нәтижесі. Мұғалімдер сабақта және сабақтан тыс іс-шараларда оқушыларды өздігінен білім мазмұнын ашатын, шешім қабылдауға қабілетті, зейіні жоғары, өзіне сенімді, жауапты, белсенді, жаңалыққа ұмтылатын және өзінің, өзгенің іс-әрекетіне талдау жасай алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған қағиданы ұстанады. Мұғалімдер оқушылардың бойында бұл дағдыларды түрлі оқыту тәсілдерін қолдану арқылы қалыптастырады және дамытады.

Қорытындылай келе айтарым, бүгінгі қоғамдағы мұғалімнің құзіреттілігін дамыту нәтижелерге жетуді көздейді. Нәтижеге бағытталған сабақта ескеруге тиіс ережелер, жетістікке жетудің алғышарттары, сапалы білім берудегі пән мұғаліміне қойылатын талаптар мұғалім бойынан табылса- онда мұғалімнің өзінің кәсіби құзыреттілігін игергені. Мұғалім болу - өмір бойы оқу. Осы кәсіби құзыреттіліктерді игерген мұғалім әрі қарай көп оқып, еңбектенсе, біліктілігін арттырып, өзін-өзі дамытуға арналған мүмкіндіктерді дұрыс пайдаланса, онда ол өз жұмысының нағыз шебері болатыны сөзсіз. Бүгінгі қоғам дамуының динамикасы, адамның кәсіби қызметі, мансабы- үздіксіз білім алуды, өзінің кәсіби біліктілігін, құзыреттілігін үнемі арттырып отыруды талап етеді.Қазіргі қоғамға сай болу үшін, педагогтің кәсіби құзыреттілігін үнемі жетілдіріп отырғаны жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1."Педагог мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы, 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ);

2."Педагогикалық әдеп қағидалары", Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №190 бұйрығына 1- қосымша;

3. Бұзаубақова К. Жаңа педагогикалық технология. "Қазақстан мектебі", 2001, №2;

4. К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі "Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі " атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008ж. 30-32 -б.

КӨРУ ҚАБІЛЕТІ ЗАҚЫМДАЛҒАН 3-4 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СИПАП СЕЗУІ МЕН ҰСАҚ МОТОРИКАСЫН ДИАГНОСТИКАЛАУ

Жайлаубек Шолпан Ергенқызы
Тифлопедагог, Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы «Шу ауданының білім бөлімінің психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті» КММ
Жамбыл облысы, Шу ауданы

Аңдатпа

Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде жалпы педагогикалық міндеттермен қатар арнайы түзету-педагогикалық міндеттер де шешіледі. Солардың ішіндегі ең маңыздысы – балалардың әлеуметтік бейімделуі мен абилитациясы. Бұл міндеттердің сәтті жүзеге асырылуы әр баланың даму деңгейін дәл диагностикалау арқылы қамтамасыз етіледі, мұндай диагностика бар мәселелерді анықтап, соған сәйкес түзету жұмысының жоспары мен оқыту мазмұнын нақтылауға мүмкіндік береді.

Кілт сөз: көру қабілеті зақымдалған бала, сипап сезу, ұсақ моторика.

Балалардың диагностикалық материалды және диагностика барысында ұсынылатын тапсырмаларды (нұсқауларды, сұрақтарды) нақты және дәл қабылдауы үшін тифлопедагог әрбір тексерілетін баланың көру ауруының диагнозын және көру функциясының жай-күйін (көру өткірлігі, түсті ажырату қабілеті, көру сипаты, көру алаңы, сонымен қатар қылилық түрі мен бұрышы) білуі қажет. Тифлопедагог сондай-ақ көру патологиясының әртүрлі түрлері кезінде көру қабылдауының ерекшеліктерін де білуі тиіс. Осы көрсеткіштерге сәйкес, тексеруге арналған ойын, дидактикалық және иллюстрациялық материалды және оны өткізу әдістемесін таңдау қажет. [1]

Көру патологиясы бар мектепке дейінгі жастағы баланы диагностикалық тексерудің мақсаты – баланың танымдық деңгейінің және әлеуметтенуінде бар ауытқуларды анықтау, түзету және өзгерістерді бақылау.

Тексеру процесінде тифлопедагог келесі міндеттерді шешеді: баланың танымдық әрекетінің жеке ерекшеліктерін, түзетуге дайындық деңгейін, педагогикалық түзету мүмкіндігі мен басқа да даму бұзылыстарын түзету және компенсациялау мүмкіндіктерін анықтайды. Бала өзінің қалдық көру қабілетін пайдалану дағдыларын және сақталған анализаторлардың (ең алдымен, сипап сезу және есту) даму деңгейін анықтау маңызды орын алады.

Біз ұсынып отырған диагностикалық тексеруге арналған материал негізгі бағыттарды қамтиды: көру арқылы қабылдау, сипап сезу және ұсақ моторика, кеңістікте бағдарлау және әлеуметтік-тұрмыстық бағдар.[2]

Тексеру жүргізу барысында тифлопедагог баланың танымдық әрекетті меңгеруіне кедергі келтіретін қиындықтарды көре алады, олардың себептерін талдайды; баланың мінез-құлқының ерекшеліктерін, ұсынылған тапсырмаларға көзқарасын, жұмысқа қабілеттілігін анықтайды. Баланың осы мәліметтері тифлопедагогқа түзету оқытуында неге сүйену керектігін түсінуге, қажетті көмектің деңгейі мен сипатын анықтауға және түзету оқытудың негізгі міндеттерін белгілеуге мүмкіндік береді.[1]

3–4 жастағы баланы тифлопедагогикалық тексеру схемасы

Көру арқылы қабылдау

Параметр	**Диагностикалық тапсырмалар**	**Қажетті материалдар**
Түсі - Негізгі түстерді ажырату (локализация және сәйкестік); - Қоршаған заттардың түсін ажырату және атау.	• «Картинкадағыдай жасыл түсті барлық шарларды қуыршаққа көрсет» • «Карточкадағыдай түстегі барлық ойыншықтарды ал» • «Аталған түстегі пирамидашаны тап» • «Ойыншық қандай түсті?»	- Түрлі жасыл реңктегі шарлармен қуыршақтың суреті, жасыл түстің үлгісі бар карточка; - Қызыл, сары, жасыл, көк, қара, ақ карточкалар; - Түрлі түсті ойыншықтар.
Пішіні - Геометриялық фигуралар мен денелерді ажырату және атау; - Зат пішінін геометриялық үлгімен салыстыру; - Ұқсас пішіндерді ажырату.	• «Фигураны (немесе ойыншықты) ата» • «Сол фигураның (немесе ойыншықтың) дәл сондайын тап» • «Фигураны дәл сондай пішіндегі заттың жанына қой» • «Шаршыға ұқсас печеньені тарелкелерге бөліп сал»	- Жазықтықтағы геометриялық фигуралар жиынтығы (дөңгелек, шаршы, үшбұрыш), көлемдік фигуралар (куб, шар); - Геометриялық фигуралар және ойыншықтар жиынтығы.
Көлемі - Қоршаған заттардың көлемін ажырату; - Заттардың көлемін сөзбен атау; - Заттарды көлемі бойынша реттеу.	• «Үлкен (кіші) допты ал», «Биік (аласа) шыршаны көрсет», «Ұзын (қысқа) жолақпен машинаны жүргіз» • «Ойыншықтарды салыстыр да, бұл доптың	- Үлкен және кіші доптар, биік және аласа шыршалар, ұзын және қысқа жолақтар, ойыншық көліктер; - Әртүрлі көлемдегі шеңберлер жиынтығы.

	көлемі қандай, ал мынау ше? Бұл машинка қандай, ал анасы?» • «Шеңберлерді үлкенінен кішісіне қарай әдемілеп қатарластырып қой»	
Бейнелерді қабылдау - Заттық бейнелерді ажырату; - Жай, бірпланды сюжеттерді тану.	• «Картинкада не салынғанын ата»	- Жануарлардың бірпланды қарапайым суреттері.
Күрделі бейнелерді қабылдау - Геометриялық фигуралардан бейне құрастыру; - Жетпей тұрған бөліктерді толықтыру; - Бүтін мен бөлшек арасындағы байланысты түсіну.	• «Картинканы қарап, не салынғанын айт. Сол сияқтыны құрастыр» • «Картинканы жөндеп, қиылған бөліктерді өз орнына қой» • «Бөліктердің барлығын біріктіріп, толық сурет құрастыр»	- Геометриялық фигуралардан құралған сурет үлгісі; - Бөліктері жоқ сурет; - Үш бөлікке бөлінген сурет.
Қабылдау ерекшеліктері - Көру назар көлемі (көңіл қойып көру қабілеті).	• «Саған қонаққа ойыншықтар келді. Оларды ата. Көзіңді жұм. Қай ойыншықтар қонаққа келіп еді, соларды тап»	- 5 ойыншық: үшеуі басында көрсетіледі, екеуі кейін қосылады.

Сипап сезу және ұсақ моторика

Анықталатын параметрлер	**Диагностикалық тапсырмалар**	**Қолданылатын материал**
Сипап сезу - Материалды анықтау - Беттің қасиеттерін ажырату	«Мына матрешка ағаштан жасалған. Оны ұстап көр, осындайды түрімен тап.» «Әр дөңгелекке жұбын тап. Саусақтарыңмен ұстап көріп, сондайын тап.»	Түрлі материалдан жасалған ойыншықтар жиынтығы (ағаш, резеңке, пластмасса) Түрлі беттегі дөңгелектер жиынтығы: жылтыр, барқыт, тікенек және т.б.
Қимылдарды орындау - Толық алақанмен - Жеке саусақтармен	«Ойыншықты ал.» «Батырманы ортаңғы саусақпен, сұқ саусақпен, бас бармақпен, шынашақпен, аты жоқ саусақпен бас.»	Кез келген таныс ойыншық Батырмасы бар үстел шамы немесе батырмалы ойыншық
Графо-моторлық дағдылар - Түзу сызық жүргізу - Нүктелерді қосу - Жол салу: түзу, ирек	«Барлық шарларға жіптерін салып шық.» «Нүктелерді дұрыс қоссаң, сурет шығады. Қара, мен былай қостым. Енді сен.» «Машиналар жолмен қалай жүретінін салып көр.»	Шарлар бейнеленген, бірақ жіпсіз парақ, қарындаштар Нүктелер арқылы үй бейнеленген парақ, қарындаштар Машиналар мен жолдар бейнеленген парақ, қарындаштар

Қолданылған әдебиеттер:
1. « Материалы по организации и проведению тифлопедагогической диагностики детей с пониженной остротой зрения (0,05-0,4)».
Епишенкова Е.Ю. Чулибаева Е.Д.
2. Тифлопедагогическая диагностика дошкольника с нарушением зрения/ Е.Подколзина

MASTERING PRONUNCIATION WITH SHADOWING AND SONG

Zhumagaziyeva Alfiya
Atyrau region, Kurmangazy district Akkol General Secondary School

Pronunciation remains one of the most challenging aspects of second language acquisition (SLA), often overshadowed by grammar and vocabulary. Yet, intelligible pronunciation is essential for effective communication. Traditional methods emphasize articulation drills and phonetic instruction, but recent trends highlight the potential of more immersive, engaging methods. This paper presents an integrated method using **shadowing**—the real-time repetition of speech—and **song-based learning** to enhance learners' phonological awareness and fluency. I mentioned this method in my topic of the competition "Panorama of pedagogical ideas', where I took the third place.

Shadowing was introduced by linguistic researcher Alexander Arguelles, has shown promise not only in improving speech and also this powerful method used to increase listening, intonation, and fluency. It involves listening to a native speaker and repeating what they say immediately. Learners already have done this in class when they repeat a new phrase along with their teacher. They may also shadow when they sing along to their favorite English songs. Similarly, music has long been recognized for its mnemonic power and its ability to reinforce language patterns (Murphey, 1992). Several studies (e.g., Medina, 2002; Mora, 2000) indicate that melody aids retention of sound and stress patterns. The combination of these two strategies remains underexplored, particularly in formal educational settings.

There are several **types of shadowing techniques**, each of them has different goals and intensity levels:

1. Classic Shadowing

- Goal: Improve intonation, pronunciation, and fluency.
- Example: You hear a sentence → you repeat it right away, even if you don't fully understand the meaning.

2. Content Shadowing

- Focuses on **both repeating and understanding** the meaning.
- You shadow with attention to vocabulary, grammar, and context.

3. Silent Shadowing

- □ You move your mouth silently (no voice) while listening.
- 🎯 Focuses on **mouth movement**, pronunciation awareness, and listening.

4. Mimicry Shadowing

- You try to **exactly mimic** the tone, emotion, and rhythm of the speaker.
- Focus: Intonation, stress, natural speech flow.

5. Delayed Shadowing

- You repeat what was said with a **short delay** (1–2 seconds).
- Good for practicing longer chunks or full sentences.

6. Chunk Shadowing

- Focused on **rhythm and sentence structure**.

As an English student, you have access to hundreds of podcasts and other recordings in English — and many of these have a transcript already added.

There are also a lot of sites. Let's look through this site. It's my learners' number 1: **https://shadowing.tech**

How to Practice Shadowing Effectively on this site?

Step 1: Pick an Accent.

Decide whether you want to sound British or American. Then, find video content that aligns with your interests and features the accent you've chosen.

Step 2: Listen Carefully.

Play the chosen video and focus closely on how the native speaker talks—note their pronunciation, intonation, rhythm, and speed. You can also refer to phonetic transcriptions if needed.

Step 3: Imitate.

As the speaker talks, pause and repeat what they say. Try to mirror their speed, tone, and pronunciation as accurately as possible.

Step 4: Record Yourself.

Once you feel confident, record your voice. Aim to replicate the native speaker's delivery as closely as you can.

Step 5: Compare and Adjust.

Listen to both your recording and the original audio side by side. This will help you evaluate your pronunciation and identify areas to improve. Make corrections and try again until your version matches closely.

Step 6: Practice Regularly.

To get better, make shadowing a routine part of your learning. The more often you do it, the more noticeable your progress will be in fluency and pronunciation.

Step 7: Have Fun With It.

Enjoy the process! Use content that interests and excites you. When you're engaged, your practice becomes more effective and enjoyable.

4 reasons to practice Shadowing Today

1. **Improve Your Pronunciation**. Shadowing helps you practice all elements of speech at once—pronunciation, intonation, stress, and speech rhythm. It also exposes you to natural conversation techniques, like using fillers to avoid awkward pauses—something you won't usually learn in traditional language classes.

2. **Boost Your Vocabulary.** Shadowing introduces you to new vocabulary in context, helping you understand how words work together. It not only makes learning new words easier but also moves them from passive recognition to active use in everyday conversations.

3. **Develop Fluency.** This method helps you reach fluency in a more engaging way. Practicing like you're rehearsing for real conversations builds your confidence and makes your speaking more fluid and natural.

4. **Experience the Culture.** By choosing engaging audio or video content, you not only practice the language but also connect with the culture behind it—making the learning process more enjoyable and enriching.

I created Instagram account to give for my learners extra information and to share with effective methods to my colleagues.

Sing along as shadowing

Everyone enjoys listening to a song. But which of them do prefer to sing karaoke?

Singing karaoke is more than just a fun night out—it's a powerful tool for self-expression, stress relief, and even language learning. Whether you're belting out your favorite ballad alone at home or performing with friends at a lively bar, karaoke allows you to connect with music on a personal level. It helps build confidence, improve vocal skills, and bring people together through shared moments and melodies. No matter your skill level, karaoke invites everyone to take the mic and enjoy the pure joy of singing.

Benefits of sing-along shadowing:

Improves pronunciation (especially connected speech and stress).

Boosts listening skills (you catch fast, native-like pronunciation).

Helps with intonation and rhythm (music makes it easier to remember).

Builds confidence speaking out loud.

With the help of AI, such as Hedra, Veed, Suno, Speechgenai, ChatGPT I like to create lots of songs, then make videos to them. Songs expose you to idioms, slang, and new words in everyday usage. For example,

Сәлем! – Hello!

Қалайсың? – How are you?

Жақсы, рахмет! – I'm good, thank you!

Не жаңалық? – What's news?

Менің атым… – My name is...

Сенің атың кім? – What's your name?

Танысқаныма қуаныштымын! – Nice to meet you!

Танысқаныма қуаныштымын, мен де. – I'm glad to meet you too!

This song is useful not only for learners, also it plays a great role to adults who wants to speak English.

The Shadowing Technique can really help you master English speaking. It reinforced rhythm and stress, while songs enhanced long-term retention and prosody. The multisensory input—listening, singing, mimicking—seemed to activate deeper processing pathways.

The integration of shadowing and song offers a compelling, low-cost, and enjoyable method for enhancing pronunciation in language learners. While more quantitative research is needed, this pilot study confirms the approach's pedagogical value. Educators are encouraged to incorporate music and real-time repetition into their pronunciation curricula.

References

- Arguelles, A. (2006). Shadowing: A Language Learning Technique. [Online resource]
- Medina, S. (2002). Using Music to Enhance Second Language Acquisition.
- Mora, C. F. (2000). Foreign language acquisition and melody singing. *ELT Journal*, 54(2), 146–152.
- Murphey, T. (1992). *Music and Song*. Oxford University Press.

ИССЛЕДОВАТЕЛИ И ЭКСПЕРТЫ В ОБЛАСТИ ПЕДАГОГИКИ

Жуманазарова Разия Тажетдиновна
учитель русского языка и литературы,
Управление образования Алматинской области отдел образования по Карасайскому району КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»

В современном мире система образования стремительно развивается, и значение педагогических исследований постоянно возрастает. Труды учёных и экспертов, внесших вклад в развитие педагогической науки, служат основой для научно обоснованного учебно-воспитательного процесса. В данном докладе рассматриваются известные исследователи в области педагогики и их научные труды.

Классические исследователи в педагогике

Одним из основоположников педагогики является Я.А. Коменский. В XVII веке он предложил системный и научный подход к обучению. Его труд «Великая дидактика» до сих пор остаётся актуальным. Коменский первым сформулировал систему уроков, принцип наглядности, а также учёт возрастных особенностей учеников.

Такие мыслители, как Жан-Жак Руссо, И.Г. Песталоцци, Ф. Фребель, также акцентировали внимание на естественном развитии ребёнка, его индивидуальности и предлагали новые методы обучения и воспитания. Они придавали особое значение моральному, трудовому и эстетическому воспитанию.

Исследователи педагогики советского периода

В XX веке педагогическая наука активно развивалась на пространстве Советского Союза. Особое внимание заслуживают труды таких педагогов и исследователей, как А.В. Луначарский, Н.К. Крупская, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинский.

А.С. Макаренко — педагог, разработавший основы коллективного воспитания. Его опыт в перевоспитании подростков оказался очень успешным. Он подчёркивал важность труда и дисциплины в формировании личности.

В.А. Сухомлинский сосредоточил внимание на внутреннем мире ребёнка и индивидуальном подходе. Его труд «Сердце отдаю детям» стал настольной книгой для многих педагогов. Он подчёркивал важность нахождения подхода к каждому ученику и ведущую роль учителя в воспитании личности.

Исторические исследователи и мыслители в педагогике

Педагогическая мысль имеет глубокие исторические корни. Уже в античные времена вопросы обучения и воспитания рассматривались великими философами. Например, **Сократ** считал, что истина рождается в диалоге, и заложил основы метода сократической беседы, который и по сей день используется в педагогике.

Платон предложил концепцию идеального государства, где образование занимало ключевое место. Он подчёркивал важность морального и эстетического воспитания. В его «Академии» учились будущие мыслители, включая Аристотеля.

Аристотель же сделал шаг вперёд, рассматривая обучение как процесс, связанный с развитием рассудка и добродетелей. Его идеи легли в основу воспитательных систем Средневековья и эпохи Возрождения.

В эпоху Средневековья значительное влияние оказала **схоластическая педагогика**, развиваемая в монастырях и университетах. **Фома Аквинский** в своих трудах обосновывал необходимость согласования веры и разума в процессе воспитания.

В период **Возрождения** педагогическая мысль получила новое развитие. **Витторино да Фельтре** в Италии организовал «Дом радости» — первую школу, где наряду с академическими дисциплинами большое внимание уделялось физическому развитию и нравственному воспитанию.

Мишель Монтень подчеркивал индивидуальный подход к ученику, критикуя механическое заучивание и призывая развивать критическое мышление и самостоятельность.

Современные эксперты в области педагогики

Сегодня в педагогике развиваются такие направления, как образовательные технологии, инклюзивное образование, цифровая педагогика, функциональная грамотность. В этих сферах работают как международные, так и казахстанские эксперты.

Профессор Джон Хэтти (John Hattie) — исследователь, изучающий факторы, влияющие на эффективность образования. В своём труде «Visible Learning» он анализирует тысячи исследований и выделяет наиболее значимые факторы, влияющие на успехи учащихся.

В казахстанской педагогической науке также ведутся активные исследования. Например, доктор педагогических наук, профессор А.А. Бейсенбаева занимается вопросами внедрения инновационных технологий в образование. На кафедре педагогики Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва молодые учёные ведут систематические научные исследования.

В цифровой педагогике также проводятся современные исследования. Например, использование образовательных платформ, внедрение искусственного интеллекта в образовательный процесс активно изучается зарубежными учёными, такими как Эрик Мазур (Harvard University) и Сугата Митра (Newcastle University).

Заключение

Развитие педагогической науки — это непрерывный процесс. Опыт исторических личностей и современные исследования служат основой для повышения качества образования в будущем. Их идеи играют ключевую роль в совершенствовании образовательной системы и профессиональном росте педагогов.

Использованные источники:

1. Коменский Я.А. «Великая дидактика». — М.: Педагогика, 1982.
2. Сухомлинский В.А. «Сердце отдаю детям». — М.: Просвещение, 1977.
3. Макаренко А.С. «Педагогическая поэма». — Алматы: Мектеп, 1985.
4. Хэтти Дж. «Visible Learning». — Routledge, 2009.
5. Бейсенбаева А.А. Инновационные образовательные технологии. — Алматы: Казахский университет, 2016.
6. Mitra S. «The Hole in the Wall: Self-Organising Systems in Education». — 2006.
7. Mazur E. Peer Instruction: A User’s Manual. — Prentice Hall, 1997.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ

Идрисова Жанар Карабалаевна
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы Бірлік ауылы “Құмжарған ЖББОМ” КММ

Қазіргі уақытта білім беру ең қарқынды қарқынмен дамып келеді, әр жолы жаңа технологиялармен байытылған. Педагогикалық үрдіске тиімді бағыттар мен жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу барысында инновациялық әдістер ерекше шабыт әкелді. Дегенмен, жаһандану заманымызда әр мемлекет өзінің менталитеті мен ұлттық ерекшеліктерін сақтауға тырысады. Ал біздің еліміз Қазақстанды бұл үдерістен /жаһанданудан/ уақыт өте қалыптасып, шыңдалған ұлттық құндылықтарымыз құтқарады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға, тәжірибе мен ғылым жетістіктеріне негізделген жеке тұлғаны қалыптастыру, сапалы білім алуына, дамуы мен кәсіби даярлығына, жеке тұлғаның рухани, дене және шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау, дара тұлғаны дамыту және өзіндік сана-сезімін арттыру арқылы салауатты өмір салты мен адамгершіліктің берік негізін қалыптастыру» делінген.

Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізіп, тиімді әдістерді қолдану қажет; қоғамда өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жүзеге асыру деңгейін арттыру қажет. Еліміздің әрбір азаматының білім алу құқығын ескере отырып, оқыту,

тәрбиелеу, дамыту, әрбір оқушының бойында ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен ұлттық тәрбиенің ерекшеліктерін қалыптастыру процестеріне дидактикалық жағдайларды қамтамасыз ету қажеттілігі артып отыр.

Ұлттық құндылықтар – ұлттық салт-дәстүріміз бен әдет-ғұрпымыз, халқымыздың мәдениеті мен өнері. Жаңа ұрпақты тәрбиелеу мен оқытуда ұлттық құндылықтарды озық технологиялармен байланыстыра отырып, әрбір жастың бойына ұлттық патриот, өз-өзіне сенімді жеке тұлғаны тәрбиелеу қажет. Ал қазақ ағартушысы М.Жұмабаев: «Тәрбиеші баланы осы бала қай ұлтқа жататын, өзі өмір сүретін, сол үшін өмір сүріп, жасайтын ұлттың рухында тәрбиелеуге міндетті» десе, қазақ ғалымы Жүсіпбек Аймауытов: «Мектеп түлегі бүкіл әлемге қарап, айналасындағыны саралап, өз өміріне саналы түрде көз жібере алатын болса – міне, сол кезде ғана білім берудің мақсаты өз мәнінде орындалады» деген болатын.

Технологиядан мәдениетке дейін қарқынды өзгерістер өмірдің барлық саласына әсер етіп отырған қазіргі заманда әрбір ұлттың өзіндік болмысын, рухани тірегін сақтау бұрынғыдан да маңызды бола түсті. Бұл тірек – ұлттық құндылықтар. Олар жай ғана дәстүр немесе әдет-ғұрып емес, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан өнегелі ұстанымдардың, тарихи жадының, мәдени мұраның және дүниетанымдық қағидалардың тұтас жиынтығы. Ұлттық құндылықтар ұлттың келбетін қалыптастырып, оның болашағын айқындайды.

Ұлттық құндылықтар – белгілі бір халыққа тән, ғасырлар бойы қалыптасқан рухани, мәдени және әлеуметтік мұралар. Олар:

- Үлкенді сыйлау мен отбасылық дәстүрлерді құрметтеу,
- Еңбекқорлық, әділдік, адалдық сияқты адамгершілік қасиеттер,
- Ел тарихының қаһармандық беттерін ұмытпау,
- Ұлттық тіл мен мәдениетті қастерлеу.

Бұл құндылықтар халықты бірлікке шақырып, түрлі көзқарас пен өмір салтын ұстанатын адамдардың арасын жақындастырады. Олар әсіресе қиын кезеңдерде бағыт-бағдар беретін моральдық компас қызметін атқарады.

Қоғамдық тұрақтылық пен ұрпақ сабақтастығының негізі – ұлттық құндылықтар. Егер жастарды ұлттық салт-дәстүр мен тарихи сана рухында тәрбиелеу ұмыт қалса, рухани жұтаңдық пен мәдени әлсіреу орын алуы мүмкін. Бұл, өз кезегінде, ұлттың ішкі бірлігіне сызат түсіреді.

Ұлттық құндылықтар:

- Туған жерге деген сүйіспеншілік пен мақтаныш сезімін қалыптастырады,
- Қоғамның тұтастығын, ішкі ынтымағын күшейтеді,
- Жауапты әрі саналы азамат тәрбиелеуге ықпал етеді,
- Ұзақ мерзімді дамудың рухани негізін қалайды.

Бүгінгі жаһандану дәуірінде, түрлі сыртқы мәдени ықпалдар ұлттық бірегейлікке қауіп төндіріп жатқан кезде, бұл құндылықтардың маңызы арта түсуде.

Ұлттық құндылықтарды сақтау – бүкіл қоғамның ортақ міндеті. Бұл істе бірнеше маңызды бағыт бар:

Отбасы – ұлттық тәрбиенің алғашқы мектебі. Баланың бойына ұлттық болмысты сіңіру, тілге, дәстүрге, үлкенге құрмет көрсетуге баулу – ата-ананың басты борышы.

Білім беру жүйесі – жас ұрпақтың дүниетанымын қалыптастыратын күш. Мектеп пен университет тек білім беріп қоймай, елжандылық пен тарихи сананы дамытуы тиіс.

Мемлекет пен бұқаралық ақпарат құралдары – саясат, әдебиет, кино, теледидар және интернет арқылы ұлттық рухты насихаттап, мәдени мұраға деген қызығушылықты арттыра алады.

Қоғамдық бастамалар – мәдени іс-шараларға қатысу, волонтерлік жұмыстар, тарихи-мәдени ескерткіштерді сақтау – осының бәрі ұлттық сана мен құндылықты жандандырады.

Қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесінде ұлттық тәрбиені күшейту, өскелең ұрпақты өз халқының тарихын, мәдениетін, дәстүрін құрметтеуге баулу өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Осы бағытта қолға алынған **«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы** – ұлт болашағының рухани-мәдени дамуын қамтамасыз ететін маңызды құжат.

Бағдарламаның негізгі мақсаты – оқушылардың бойына **ұлттық құндылықтар** жүйесін сіңіре отырып, оларды жан-жақты дамыған, елжанды, рухани бай азамат ретінде қалыптастыру. Ұлттық құндылықтар – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған тәлім-тәрбиесінің, дүниетанымының, өмір сүру салты мен салт-дәстүрлерінің көрінісі.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы осы асыл құндылықтарды мектептегі білім беру процесіне ықпалдастыру арқылы ұлттық тәрбиенің бірізділігін қамтамасыз етуді көздейді. Бағдарлама аясында мектептерде түрлі тәрбие сағаттары, ұлттық ойындар мен салт-дәстүрге арналған іс-шаралар, ашық сабақтар, ата-аналарға арналған семинарлар мен шеберлік сабақтары өткізіліп келеді.

Сонымен қатар, «Қамқор», «Smart Bala», «Балалар кітапханасы», «Шабыт» сияқты жобалар ұлттық сананы көтеруге, оқушылардың шығармашылық және әлеуметтік белсенділігін арттыруға бағытталған. Бұл жобалар баланың тұлғалық дамуына әсер етіп қана қоймай, оның бойында елжандылық пен жауапкершілік сезімін қалыптастырады.

Ұлттық құндылықтарды дәріптеу – ұлттың рухын көтерудің, мемлекеттілікті нығайтудың және жас ұрпақты болашаққа лайық тұлға етіп қалыптастырудың негізгі жолы. «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы осы маңызды миссияны жүзеге асырудың пәрменді құралы ретінде үлкен рөл атқарады.

Мұғалім ұлттық құндылықтарға сүйене отырып, ұлттық рухтағы тұлғаны, еліне шын берілген патриотты тәрбиелей алады. Ұлттық құндылықтар арқылы оқыту – жас ұрпақты халықтың дәстүрі мен салтына құрметпен қарауға баулу, оның мінез-құлқын, қоршаған ортамен қарым-қатынасын қалыптастыру болып табылады. Тәуелсіз мемлекеттің жас ұрпағы ұлттық құндылықтардың маңыздылығы мен ұлылығын терең түсініп, санасына сіңіруі аса маңызды.

Тәуелсіз Қазақстанға ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиеленген, елін сүйетін, ұлттық педагогиканың және жалпыадамзаттық құндылықтардың мәнін түсінетін азаматтар қажет. Бүгінгі таңда мәдениетке, дәстүрге, дінге, тарихқа, тілге, халқына, туған жері мен мемлекетіне құрметпен қарайтын, елі үшін білімін де, қабілетін де сарп етуге дайын тұлғаны тәрбиелеу – уақыт талабы.

Мағжан Жұмабаевтың «Тәрбиеші өзінің ұқсасын емес, болашақ заманға лайық адамды тәрбиелеуі керек» деген сөзі тәрбиенің мәні мен болашақ алдындағы жауапкершілікті дәл бейнелейді. Қазақ халқының тәрбиелік дәстүрлері ешбір халықтың дәстүрінен кем емес. Сондықтан біз өсіп келе жатқан жас буынды халқымыздың баға жетпес дәстүрі мен салт-санасы рухында тәрбиелей отырып, олардың бойында шынайы тұлға, патриот, азамат болып қалыптасуы үшін маңызды негіздерді сіңіруіміз керек.

Өткенін қастерлемей, рухани тамырын сақтамай, ұлттың келешегін көзге елестету мүмкін емес. Ұлттық құндылықтар – өткеннің сарқыншағы емес, қазіргі мен болашақты жалғайтын тірек, мәңгілік бағдар. Оларды сақтау – болашаққа салынған сенімді көпір. Бүгінде біз ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, ертеңіміздің іргесін нықтап, келешек ұрпаққа өнеге боларлық рухани мұра қалдырамыз.

ПЕДАГОГТЫҢ БІЛІМІ МЕН КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТРЕНДТЕРІ

Ілияс Лариса Таңатқанқызы
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы,Қорғантұз ЖОББ мектебінің физика пәні мұғалімі

Қазіргі уақытта педагогикалық кәсіпқойлықты түсіну өте кең болып көрінеді. Әдетте, «кәсіби» термині белгілі бір биіктерге жетуге баса назар аудару қажет болған кезде қолданылады. Мұғалімнің кәсібилігін жетілдіруді жеке тұлғаның кәсібилігі мен іс-әрекеттің кәсібилігін дамыту процестерінің өзара байланысы ретінде ашуға болады. Біз кәсіпқойлыққа жету процесі, ең алдымен, адамның ішкі ұмтылысына байланысты, ол өзі қол жеткізуді жоспарлап отырған биіктіктерді анықтап, статикалық білім болып табылмайтын және азды-көпті өзгергіштігі бар өзіне қол жетімді шыңға қарай қозғалыс жобасы мен моделін құрған кезде қалыптасады деген көзқарасты ұстанамыз.

Кәсібилік дегеніміз — адамның санасы мен психикасының белгілі бір жүйелі ұйымы, кез-келген қызмет саласындағы жетістіктердің ең жоғары деңгейі. Педагогикалық кәсібилік ұғымының тұтастығы мен толықтығы тұжырымдаманың интеграциялану дәрежесін, кәсіби мінез-құлықтың қалыптасуын, нәтижелілігін, сондай-ақ педагогтың біліктілігін, құзыреттілігін, кәсіби мәдениетін анықтайды. Бұл құрылымдық компоненттердің механикалық байланысы туралы емес, олардың өзара енуі туралы, бұл кәсіби шыңдарға жетуде жаңа нәтиже береді. Педагогикалық кәсіпқойлықтың осы компоненттерінің мәнін біз келесідегідей түсінеміз:

- Біліктілік – қызметкерге қойылатын кәсіби қызмет талаптары, олардың сәйкестігі оның білім беру бағасында және басқа да кәсіби қасиеттерінде, біліктілік сипаттамасында көрінеді.
- Құзыреттілік — кәсіби қызмет саласының мәселелерін білікті түрде бағалауға мүмкіндік беретін білім жиынтығын қамтитын мұғалімнің өз іс-әрекетінің субъектісі болу қабілетінің кешенді сипаттамасы.
- Педагогикалық мәдениет — осы әлеуметтік — тарихи дәуірде түсінуге және практикалық қолдануға міндетті, яғни кәсіби-мәдени құндылық болып табылатын және тиісті стандарт ретінде әрекет ететін педагогикалық мұраны иелену.
- Тұжырымдамалық — бұл сенімдерде, дүниетанымда, белгілі бір құбылыстарға көзқарастар жүйесін түсінуде және иелену көрінетін педагогикалық сенім.
- Кәсіби мінез-құлықтың қалыптасуы — мұғалімнің шығармашылық белсенділіктен, жеке стильдің, педагогикалық қолжазбаның болуынан көрінетін педагогикалық кәсіпқойлықтың ең жақсы үлгілеріне сәйкестігі.
- Нәтижелілік — оқушылардың олимпиадалардағы, конкурстардағы, жарыстардағы жетістіктері, мектептегі шығармашылық қызметі, емтихан нәтижелері, үлгерім динамикасы, мұғалімнің өз жетістіктері (авторлық бағдарламалар, технологиялар, жарияланымдар) әсер ететін педагогикалық жетістіктердің маңызды көрсеткіші.[1, бб.20-35]

Педагогикалық кәсіпқойлық, біздің ойымызша, қоғамның әлеуметтік сұранысына сәйкес келетін белгілі бір білім беру жағдайын көрсететін әртүрлі өзара байланысты компоненттердің сипаттамасы. Оны жетілдіру білім беру кеңістігінің дамуына тікелей байланысты, оның тиімділігі бүгінгі күнге дейін интегративтілікпен анықталады. Қазіргі білім берудегі интегративті процестердің дамуы бейінді оқытуға көшумен байланысты. Бұл өзгерістер оқытудың сапалы жаңа жүйесі, білім беруді ұйымдастырудың жаңа тарихи және логикалық деңгейі, әртүрлі типтегі және түрдегі (жалпы, қосымша, жоғары білім) білім беру мекемелерінің артықшылықтарын, мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін біріктіретін арнайы білім беру жүйесі болып табылатын интеграциялық білім беру кеңістігінің қажеттілігі мен біртіндеп қалыптасуы туралы айтуға мүмкіндік береді.

Жаңа білім беру кеңістігі кәсіби білімнің интеграциясымен, бірлескен күш-жігермен дамыған мамандардың нақты өзара әрекеттесуін талап етеді. Профильдік дайындықты жүзеге асыра отырып, кәсіби педагог сәйкесінше интеграциялық кәсіби сипаттамаларға,

білімге, дағдыларға ие болуы керек. Бүгінгі таңда пән мұғалімі ғана емес, сонымен қатар қалыптасқан кәсіби мінез-құлық шеңберінен шығуға ұмтылу қажет — бейін алдындағы және бейіндік элективті курстарды, сабақтан тыс, жобалық қызмет курстарын әзірлеп, жүзеге асыра білу. Оқушыларды үздіксіз білім беру, жоғары оқу орындарында оқыту шындығына бағдарлау қажет. Қазіргі жағдайда білім беру мекемесі үшін мұғалімдердің кәсіби құрамы, олардың құзыреттілігі, табыстылығы, бір жағынан белгілі бір әмбебаптығы мен интегративтілігі, екінші жағынан білімнің кез-келген саласында жоғары тар мамандану мәселесі өте өзекті болып отыр. [1, б.40]

Айта кету керек, қазіргі заманғы кәсіби мұғалім тек білікті мұғалім ғана емес, сонымен қатар, жекелеген мектеп пәндерін оқытуға ерекше колорит пен заманауи ғылыми-практикалық тенденцияларды енгізе отырып, кез-келген басқа салада білікті маман болуы керек. Мұндай мұғалім өзінің негізгі кәсібінде де (заңгер, экономист, тарихшы, математик және т.б.) және педагогикалық салада табысты бола алады. Жаңаны қабылдауға, өскелең ұрпақпен қарым — қатынасқа деген байланыс пен ашықтық-қазіргі білім беру кеңістігіндегі тағы бір маңызды қасиет. Пән ретінде — мұндай мұғалім оқушыларды белгілі бір білім деңгейін таңдауға дайындайды, өз саласының маманы, бейіндік және элективті, сабақтан тыс курстардың оқытушысы ретінде-оқушыларға болашақ кәсіби қызмет саласын таңдауға және анықтауға көмектеседі. Мұндай интегративті деңгейдегі мұғалімдер балалардың әлеуметтік тәжірибесін байытуға ықпал ете алады, бұл білім берудегі қазіргі жағдай үшін өте маңызды.

Интеграциялық білім беру кеңістігіндегі кәсіби мұғалімнің жұмысы үш компоненттің органикалық бірлігін білдіретінін атап өтуге болады: оқушының жеке басының қалыптасу жағдайын педагогикалық меңгеруді жүзеге асыратын мұғалім; білімі көбінесе пәннің қызметінде тікелей аналогы жоқ бейіндік оқыту мұғалімі; оқушыларды жоғары оқу орнына дайындау тәжірибесі бар мұғалім. [2, б.132]

Бүгінгі күннің шындықтары педагогикалық қызметте шығармашылықтың қажеттілігі оның мазмұны үнемі өзгеріп, дамып, жаңа инновациялық идеяларды енгізуге байланысты екенін көрсетеді, оған бейін алдындағы дайындық пен бейіндік оқытуды енгізу кіреді. Өз қызметіндегі ең үлкен нәтижелерге қажетті білімді, дағдыларды, педагогикалық қабілеттерді, сондай-ақ педагогикалық талантты қалыптастыратын жеке тұлғаның жеке қасиеттерін дамыту арқылы қол жеткізуге болады. Шығармашылық педагогикалық дарындылықты көрсету үшін кәсіби шыныққандық пен біліммен біріктірілген туа біткен қабілеттер қажет, сондықтан педагогикалық талант сирек кездеседі. Педагогикалық талантты өзектендіру және дамыту шешуші түрде әлеуметтік ортаға, өмірмен байланысқа, мұғалімнің дүниетанымына, оның шеберлігіне байланысты. Кәсіпқойлыққа қол жеткізу бір реттік әрекет емес, бүкіл педагогикалық өмірге жалғасатын күрделі процесс екені белгілі болады.

Қазіргі білім беру үрдістері, интеграциялық білім беру кеңістігін құруға ұмтылу, оған жалпыадамзаттық құндылықтарды енгізу мұғалімнің кәсібилігін жетілдіруге әртүрлі көзқарастардың болуына мүмкіндік берді. Олардың ішінде мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға және дамытуға, стандартты емес педагогикалық міндеттердің өзіндік шешімдеріне, кәсіби зерттеу ойлауын дамытуға ықпал ететін жоғарыда аталған шығармашылық тәсілді атап өтуге болады. Кәсіпқойлықты жетілдіруге құндылық бағдарларының, жеке мағыналардың жеке маңызды жүйесіне көмектесетін аксиологиялық тәсілдің мүмкіндіктерін тарту әсер етеді. Көптеген ғылымдардың білімін синтездеу, білім берудегі әртүрлі тәсілдердің негізгі элементтерін қолдану арқылы, мұғалімнің кәсібилігін жетілдіру туралы нақты түсінік акмеологиялық тәсіл береді. 4, б.98]

Педагогтың кәсіби дамуының қазіргі трендтері туралы айтатын болсам, заман талабына сай,білім саласындағы қажеттіліктерді толықтыру үшін жасалатын пән мұғалімінің авторлық жұмысын айтуға болады. Қазіргі таңда ғылым мен технологияның қарқынды дамуы білім беру жүйесінен де жаңаша тәсілдерді, жаңа құралдарды пайдалануды талап етуде. Әсіресе, дәстүрлі пәндердің бірі — физика сабағы бүгінгі заман талабына сай болуы үшін оқытудың инновациялық әдістерімен байытылуы керек. Бұл ретте жасанды интеллект (AI) – болашақ технологиясының негізі ретінде, білім беру процесіне белсенді түрде енгізіліп келеді.

«Жасанды интеллект және физика: оқушыларды креативті зерттеуге бейімдеу» атты авторлық бағдарлама осы екі саланың — физика және жасанды интеллекттің — өзара байланысын зерттеуге бағытталған. Бұл бағдарламам оқушылардың физика пәніне қызығушылығын арттырумен қатар, оларды креативті, сыни тұрғыдан ойлай алатын, ғылыми-зерттеу жұмысын өздігінен ұйымдастыра алатын тұлға ретінде қалыптастыруға көмектеседі.

Бағдарлама шеңберінде оқушылар ұлы ғалымдардың (Ньютон, Эйнштейн, Максвелл және т.б.) ашқан жаңалықтары негізінде физикалық заңдылықтарды түсініп қана қоймай, оларды заманауи AI құралдары арқылы модельдеп, зерттеп, шешуге мүмкіндік алады. Мұндай тәсіл оқушыларға теорияны практикалық әрекетпен ұштастырып, нақты өмірде кездесетін ғылыми мәселелерді шешу жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді.

Бағдарлама ғылыми негіз ретінде классикалық физика заңдылықтарын және жасанды интеллекттің заманауи мүмкіндіктерін біріктіреді. Физикалық заңдар – табиғатты түсінудің іргетасы болса, жасанды интеллект – сол заңдарды жаңа қырынан зерделеуге мүмкіндік беретін құрал.

Мысалы, Ньютонның екінші заңы (F=ma) негізінде қозғалыс теңдеулерін шешу үшін AI алгоритмдері арқылы деректерді өңдеп, жылдамдық пен үдеудің нақты моделін жасауға болады. Мұндай тәсіл ғылым мен техниканың интеграциясын тереңірек түсінуге жол ашады.

Бағдарламада қолданылатын әдістемелік тәсілдер:

- Жобалық оқыту: Оқушылар өз бетімен тақырып таңдап, зерттеу жүргізеді.
- Интерактивті модельдеу: AI құралдарын (мысалы, Python, Scratch, Teachable Machine) қолдана отырып физикалық процестерді модельдеу.
- Деректерді жинау және талдау: Эксперименттік нәтижелерді жинап, AI көмегімен талдау.
- Кейс-стади әдісі: Нақты өмірдегі ғылыми мәселелерді шешу үшін топпен жұмыс.

Оқушылар сабақ барысында келесі практикалық дағдыларды меңгереді:

- Жасанды интеллект алгоритмдерін пайдаланып, физикалық процестерді модельдеу;
- Физика есептерін автоматты түрде шешуді үйрену;
- Эксперименттік деректерді AI көмегімен талдау және визуализациялау;
- Ғылыми гипотезаларды дәлелдеу үшін цифрлық құралдарды пайдалану.

Бұл бағдарламаның жаңашылдығы келесі аспектілермен ерекшеленеді:

- Физикаға цифрлық әдістерді енгізу: AI құралдарын физика сабағына енгізу – инновациялық қадам. Бұл оқушыларды жаңа технологиялармен таныстырады.
- Интердисциплинарлық оқыту: Физика, информатика және математика пәндерінің өзара байланысын көрсету.
- Шығармашылық дағдыларды дамыту: Оқушылар есептерді шешіп қана қоймай, оларды жаңа жолмен шешудің әдістерін іздейді.
- Оқушыны зерттеуші ретінде қалыптастыру: Әр оқушы өз бетінше ізденіп, тәжірибе жасайды, жобалық жұмыс жасайды.

Бағдарлама педагогикалық тұрғыдан толық орынды:

- Танымдық белсенділікті арттырады: Интерактивтілік пен эксперименттік жұмыс арқылы.
- Деңгейлік тапсырмалар: Әр оқушының қабілетіне қарай жеке жұмыс түрлері ұсынылады.
- Құндылыққа негізделген білім беру: Ғылыми әдістер мен заманауи технологияны меңгеру арқылы болашақ маманға қажетті дағдыларды дамыту.

10-сынып оқушыларын физика ғылымын заманауи әдістермен, әсіресе жасанды интеллект құралдарын пайдалану арқылы меңгеруге бейімдеу. Олардың шығармашылық, зерттеушілік қабілеттерін дамыту және ғылыми мәселелерді өздігінен шешуге бағытталған дағдыларын қалыптастыру.

- Физика мен жасанды интеллекттің теориялық негіздерін біріктіру арқылы жаңа ғылыми парадигма құрылады.

- Ұлы ғалымдардың еңбектері заманауи технологиямен ұштастырылып, ғылыми мұраның маңыздылығы көрсетіледі.

- Оқушыларды ғылыми ойлау жүйесі мен логикалық талдауға дағдыландырады.

- Машиналық оқыту және алгоритмдер арқылы теорияны нақты модельмен байланыстыруға мүмкіндік береді.

- Оқушылар физика есептерін жасанды интеллект көмегімен шешіп, заманауи құралдармен жұмыс істеуді үйренеді.

- Практикалық жобалар: датчиктермен тәжірибе жасау, AI платформаларында модель құрады.

- Эксперименттер нәтижесін талдайды және шешім ұсынады.

- Ақпараттық-коммуникативтік құзыреттерді дамытады.

- Ғылым мен технологияны нақты өмірмен байланыстырады.

Сонымен, қазіргі әлемнің тенденциялары мен сын-тегеуріндеріне жауап беретін білім беруді құру педагогикалық қызметтің тиісті құндылықтары мен мағыналарын игерген мұғалімдерсіз мүмкін емес. Ең маңыздысы — баланың құндылығын, бірегейлігін, позитивтілігін және оның дамуының шексіздігін түсіну, педагогикалық іс-әрекеттің терең мағынасын жеке тұлғаны құру, өзін-өзі тануды қолдау, өзін-өзі анықтау және оқушының өзін-өзі дамытуы ретінде түсіну. Бұл көзқарастар мұғалімнің белсенділігінің сипатына да әсер етеді, оның басым әрекеттері: кеңес беру, қолдау көрсету, ойлау және оқушымен бірге құру, үйрену, көмек көрсету және қабылдау, тарту және ынталандыру. Мұндай педагогикалық іс-әрекеттің жалпы принциптері бар, бірақ әр мұғалім өзінің тәжірибесіне, икемді оқыту жүйесіне сүйене отырып, өзіндік ерекше нәрсені жасайды және дамытады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Құдайқұлов С.М., Құдайқұлов М.Ә. Творчестволық және бәсекелестік қабілеттілік. Алматы, «Школа XXI века», 2006. -82 б.
2. Берикханова А.Е. Педагогикалық мамандыққа кіріспе. Оқу құралы. – Алматы, 2009.- 240 б.
3. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. Книга для учителя. – М.: Просвещение, 2010г.
4. Шнибекова Э.А., Урунбасарова Э. Педагогическая этика. Алматы. 2008г
5. Мизамбекова Ж.Б. Физика пәнін оқытуда жасанды интеллектіні қолдану арқылы, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру// https://community.orleu-edu.kz/t/fizika-p-n-n-o-ytuda-zhasandy-intellekt-n-oldanu-ar-yly-b-l-m-alushylardy-funkczionaldy-sauattyly-yn-arttyru/37704 - 2024 ж.
6. Жасанды интеллекті бар физика: физикалық процестерді оқытуға арналған тапсырмалар жинағы// https://translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.96aba_3b0-67a24b0b-ba624835-74722d776562/https/infourok.ru/fizika-s-iskusstvennym-intellektom-komplekt-zadaniya-dlya-obucheniya-fizicheskih-processov-7169081.html – 2024 ж.
7. Вяхирев Е.Мектептегі жасанды интллект: болашақ бүгін// https://astanahub.com/kk/blog/iskusstvennyi-intellekt-v-shkolnom-obrazovanii-budushchee-uzhe-segodnia - 2023 ж.

ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПСИХОФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫДАН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Каримова Салтанат Саматовна
Абай облысы, Семей қаласы «№ 35 жалпы орта білім беретін мектеп» КММ

Аннотация: Аталған мақалада ерекше қажеттіліктерді қажет ететін оқушылардың психофизиологиялық тұрғыда ерекшеліктері, олардың өзін-өзі ұстаулары, қоршаған ортамен қарым-қатынасы, сөйлеу,ойлау қасиеттері жайлы қарастырылған. Және де осындай ерекше балаларға инклюзивті білімнің берілуі, коммуникативті дағдылары туралы айтылған. Коммуникативті дағдыларды пайдалана отырып оқушыларға әр түрлі әдістер арқылы қоршаған ортаға бейімделуі, яғни диологтық әдіс арқылы оқуға деген зейіндерін арттыру болып табылады. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау маңызды рөл атқарады. Психологиялық-педагогикалық қолдау мамандардың жүйелі ұйымдасқан, бір тұтас әрекеттерінің барысында әрбір баланың білім беру-тәрбие үдерісінде өз мүмкіндігі мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін қажетті әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық қолдау балаға көмек көрсетудің ерекше түрі ретінде қарастырылған.

Кілттік сөздер: Инклюзивті білім беру, коммуникативті дағды,аутизм, іс-әрекетті ауызша талдау (VB) әдісі, Психикалық дамуы тежелуі, диалог.

Аутизм эмоционалды байланыстың бұзылуымен байланысты. Бала айналасында ешкімді байқамайтын сияқты. Ол сұраққа жауап бермейді, ештеңе сұрамайды және мән бермейді, басқа адамның, көбінесе анасының да көзіне қарамайды. Бұл қиындықтар құрдастарымен қарым-қатынаста өте айқын көрінеді: елемеу, белсенді түрде кетіп қалады, ойлану.

Бірнеше сағат бойы бала ойынды нақты еске түсіретін әрекеттерді орындай алады: ыдысқа су құйып, одан су төгу, үстіне бірдеңе құю, қағаз парақтарын, сіріңке қораптарын, жіптерді сұрыптап, оларды орындарынан екінші орынға жылжыту, белгілі бір ретпен орналастыру. Бұл манипуляциялар, сондай-ақ, әдетте ойын мақсаттары жоқ белгілі бір нысандарға (арқан, сымдар, катушкалар, банктер, жеміс сүйектері, қағаз кесектері және т.б.) қызығушылықтың артуы патологияның пайда болуындағы рөлі бар ерекше образдың көрінісі болып табылады. Бұл балаларға тән инстинкттерге жақын дискілер.[1]

Вербалды емес қарым-қатынас. Мектепке дейінгі жаста ауызша емес қарым-қатынаста айқын қиындықтар байқалады, атап айтқанда: әр түрлі бет қимылдарды қолдану, дене қимылдары. Көбіне ешқандай қимыл іс әрекет болмайды. Бала ата-анасының қолынан ұстап, нысанға апарады, әдеттегі орналасқан жеріне жақындап, оған зат берілгенше күтеді.

Дәм сезгіштігі. Көптеген тағамдарды ұнатпайды. Жеуге болмайтын заттарды жеуге ұмтылады. Қоршаған ортаны жалап тексеруге ұмтылады.

Интеллектуалды дамуы. Қарапайым өмірге дәрменсіз болып келеді. Өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын қалыптастырудың кешігуі, оқу дағдыларының қиындығы, басқа адамдардың іс-әрекеттеріне еліктеуге бейімділігі жоқ. Тақырыптың функционалды мәніне қызығушылықтың болмауы. Пішінге, түске, өлшемге деген қызығушылықтың жалпы кескінге қарауға бейім келеді. Белгіге қызығушылық: кітаптың мәтіні, хат, нөмір, басқа белгілер. Суреттелген объектіге қызығушылықтың шындықтан басым болады.

Уақыт қатынастарының ерекшеліктері: өткен және қазіргі кездегі жағдайдың сәйкестігін білмейдіі. «Жедел ойлаудың», зияткерлік белсенділіктің стихиялық және берілген әрекеттің айырмашылығы.[2]

Инклюзивті білім беру – барлық дискриминация формасына тосқауыл қоятын, оқушының білім алуындағы әртүрлі қажеттіліктері мен алуан түрлілігін есепке ала отырып, сапалы білім беруді қамтамасыз етуге бағытталған, жалпы білім беруді дамытудың үздіксіз процесі.[3]

Н.В.Боисова, С.А.Прушинский, М.Перфильева инклюзивті білім берудің негізгі ұғым түсініктерін қарастырушы ғалымдар болып табылады. Осы ғалымдардың редакциялауымен жарық көрген «Инклюзивное образование:ключевые понятие» оқу құралында ең негізгі ғылыми аппаратқа тоқтала отырып, ұғым түсініктердің мәнін ашты.

Осы білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылдары АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саяатына инклюзивті білім беру бағдарламасын толық енгізілді. Біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарда арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілді.» [4]

Коммуникативті дағдылар - бұл бір адамның басқалармен қарым-қатынас жасау қабілеті, алынған ақпаратты дұрыс түсіндіру және оны беру.

Л.Выготский, Запорожец, Леонтьев, Лисина, Рубинштейн, Эльконин сияқты белгілі психологтар қарым-қатынас адамның дамуындағы негізгі шарттардың бірі, адам тұлғасын қалыптастырудың маңызды факторы деп санады. Ол адам өміріндегі бірқатар маңызды функцияларды орындайды: бірлескен қызметті ұйымдастыру; адамның психологиялық жайлылығын қамтамасыз ету; мінез-құлық пен қызметті басқару; қарым-қатынас қажеттілігін қанағаттандыру; өзін-өзі растау. Коммуникативті дағдылар бала кезінен қалыптасады - қарым-қатынас жасайды, бала өзінің айналасындағы дүниені біледі, басқалармен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Тиімді қарым-қатынас дағдылары байланыс орнатуды, қызықты әңгіме құруды, келіссөздер жүргізуді және адам туралы көп нәрсе білуді жеңілдетеді. [5]

Коммуникативті дағдылар дегеніміз - адамның іс-әрекетін дұрыс құруға, адам психологиясын түсінуге байланысты дағдылар: дұрыс интонацияны таңдау, ым-ишара, басқа адамдарды түсіне білу, әңгімелесушіге жанашырлық таныту, өз орнында болу, әңгімелесушінің реакциясын болжау, әрқайсысына байланысты таңдау қабілеті. сұхбаттасушылардан ең дұрыс байланыс әдісі

Коммуникативті дағдылар көбінесе тіл білімі мен риториканың білім деңгейі мен дағдыларын білдіреді (сөйлеу кезінде әртүрлі риторикалық әдістерді дұрыс қолдану, орфоэпия нормаларын ұстану және т.б.). Бұл дағдылар, әдетте, сөйлеу дағдыларына қатысты. [6]

Әдетте «коммуникативті құзіреттілік» терминіне 3 компонент енеді: эмоционалды-мотивациялық, танымдық және мінез-құлық.

Эмоционалды-мотивациялық компонент сұхбаттасушының бекіту қажеттілігі мен қарым-қатынас пен мақсаттың маңыздылығын түсіну арқылы қалыптасады. Когнитивті құзіреттілік жеке тұлғаның қоғамдық қабылдауын, қиялын және ойлауын, рефлексиялық және аналитикалық қабілеттерін қамтиды. Сонымен, танымдық құрамдас бөлікке адамның өзара әрекеттесу саласынан алынған білім және оқыту нәтижесінде алынған арнайы психологиялық білім, әлеуметтік-қабылдау қабілеттері, тұлғалық ерекшеліктері, оның ішінде тұлғаның коммуникативтік әлеуеті кіреді. [7]

Аутизм - баланың қалыпты емес мінез-құлқында көрінетін ауру. Бірақ бұл баланың мінез-құлқы - жалғыз тіл, күрделі кодтардың жүйесі, ол арқылы оның ниеті, тілегі, тәжірибесі туралы түсінуге болады. Баланың мінез-құлқын мұқият қадағалап, қоршаған ортадағы тірек факторларын мұқият анықтай отырып, ересектер оны түсінуді үйреніп қана қоймай, оған АВА тілін қолдана отырып, немесе мінез-құлыққа қолданбалы талдау жасай алады. Іс-әрекетті ауызша талдау (VB) әдісі - бұл АВА философиясы сонымен қатар АВА қағидаттарына негізделген оқыту әдістері, балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Сонымен қатар, АВА - бағдарламалар мамандардың арқасында айтарлықтай кеңейді, VB біршама қысқа мерзімде, 90 жылдардың аяғынан бастап 2000 ж. дамиды, Ауызша мінез-құлықты талдау (VB) Аутизмді емдеудің әмбебап әдісі Америка Құрама Штаттары. Жалпы АВА терапиясының арқасында және VB-ның ауызша мінез-құлықты талдау әдісінің артықшылықтары атап айтқанда, балалармен жұмыста айтарлықтай өзгеріс болды. Бұл өзгерістердің басты себептері балаларының негізгі мұғалімдері - ата-аналардың қатысуы. [8]

Мұндай баламен жұмыс бірнеше жылдар бойы жүргізілуі керек, осы уақыт ішінде әртүрлі мамандар жұмыстың әр бөлігін, қалған бөлігін жалпы бағытпен үйлестіреді.

Аутист баламен жұмыс үнемі педагогикалық ізденісті, оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі әдістерін қолдануда икемділікті қажет етеді. Сіз сабақты алдын-ала жоспарлай аласыз, бірақ көп жағдайда баланың қалауына байланысты әрекет етуге тура келеді. Баламен байланыс орнату сатысында нақты ойындар өткізуді талап етілмеуі қажет. Баланың реакцияларына аса мұқият болу қажет, және сіз оның өзі сізге қазіргі уақытта оған ең ыңғайлы болатын ықтимал әрекеттесу формасын ұсынатындығын көресіз. Кейде бала ұсынған ойын ережелерін қабылдаған жөн. Осыдан кейін біраз уақыттан кейін ол сізді ойындардағы жолдас көреді, сізге сене бастайды.

Сабақ ізгі ниет жағдайында өткуі керек. Сабақта болып жатқанның бәрі эмоционалды түсініктікпен бірге жүреді - сіз барлық іс-әрекеттер мен жағдайларды айтып, оларды әрқашан жағымды етіп көрсетуге тырысуыңыз керек. [9]

Бұл белгілердің патогенетикалық негізіне баланың орталық жүйке жүйесінің (ОЖЖ) органикалық зақымдануы және оның қалдық-органикалық жетіспеушілігі, Г.Е. Сухарева, Т.А. Власова, М.С. Певзнер, К.С. Лебединская, В.И. Лубовский, И.Ф. Марковская және т.б. ZPR орталық жүйке жүйесінің функционалды жетілмегендігіне байланысты болуы мүмкін.

Дамудың тежелуіне әр түрлі себептер себеп болуы мүмкін: орталық жүйке жүйесінің ауыр емес құрсақішілік зақымдануы, босанудың жеңіл дәрежесі, ерте туылу, егіздік, жұқпалы және созылмалы соматикалық аурулар. ZPR этиологиясы тек биологиялық ғана емес, сонымен қатар қолайсыз әлеуметтік факторлармен де байланысты.

ЗРП бар балалардың психикалық санасы үшін жартылай жеткіліксіз жоғары психикалық функциялардың қауіпсіз функциялармен үйлесуі тән. Кейбір балаларда эмоционалды-тұлғалық жетілмегендіктің белгілері басым болады, ал әрекеттері өздігінен реттеу зардап шегеді, ал басқаларында еңбек қабілеті төмендейді, басқаларында көңіл, есте сақтау қабілеті мен ойлаудың жетіспеушілігі айқын байқалады. Көрнекі-моторлы және есту-визуалды-моторды үйлестірудің кемшіліктері атап өтілді. Интеранализатормен өзара әрекеттесудің болмауы ырғақ сезімі болмауынан, кеңістіктік бағдарларды қалыптастырудағы қиындықтардан көрінеді. [10]

Балалардағы ЗРП алдын алуда ананың нәрестемен эмоционалды және физикалық деңгейде байланысы үлкен мәнге ие. Бала анасы оны құшақтап, бетінен сүйген кезде тыныштық сезінеді. Зейін мен қамқорлықтың арқасында нәресте оған жаңа ортада жақсырақ бағдарланады, айналасындағы дүниені дұрыс қабылдауға үйренеді.

Диалог - бұл студенттер өздерін жайлы және жайлы сезінетін ерекше орта. Достық, дұшпандық атмосферада студенттер бір-бірін жаңа ойлармен байытады, шығармашылық мүмкіндіктерін ашады және жеке дамиды.

Оқу диалогы - бұл қарым-қатынас тәсілі. Диалог адам қатынастарының маңызды формаларын көрсетеді: өзара құрмет, өзара байыту, жанашырлық, бірлесу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Беррес Фредерус скиннер «Поведение организмов» 2016.
2. Волкмар Фред, Вайзнер Лиза. Аутизм: Практическое руководство для родителей, членов семьи и учителей. "Выход". М., 2014. — 225 с.
3. Открытое досье по инклюзивному образованию. ЮНЕСКО, 2003
4. Грозная Н. С. Инклюзивное образование за рубежом. От мечты к реальности 2011.№ 1.3. Леонтьев А.А. Психология общения: учебное пособие. – 3- е изд.- Москва
5. Мкртчян, М.А. О проблеме понимания в коммуникации. // Организационно-деятельностные игры в образовании. - Красноярск, РИО КГПУ, 2001. - 100 с.
6. Ломов Б.Ф. Общение как проблема общей психологии // Методологические и теоретические проблемы психологии.

7. Головко Е.Е. Технология формирования коммуникативной компетентности молодых специалистов вуза на этапе адаптации к педагогической деятельности: автореф. дисс. канд. Пед. Наук / Е.А. Головко. - Ставрополь, 2004.

8. Роберт Шрамм Детский аутизм и АВА – (ерапия, основанная на прикладном анализе поведения

9. Янушко Е. Игры с аутичным ребенком

10. Дунаева, Зинаида Михайловна. Формирование пространственных представлений у детей с задержкой психического развития : методическое пособие / З. М. Дунаева ; Ин-т коррекционной педагогики РАО. - Москва : Советский спорт, 2006.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ПЛАТФОРМАСЫ

Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы
Ақтөбе облысы Мұғалжар ауданы №4 Ембі қаласының ЖББО мектебінің
биология және география пәнінің мұғалімі

Еліміздің білім беру жүйесіндегі жаңа реформалар мен саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар кез - келген ұстаз қауымының білім беруде ерекшеленуіне алып келуде, өткені жаңа заман педагогы бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялар мен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына тура келеді. Оқытуды ұйымдастыру формаларын, оқыту әдістері мен тәсілдерін жаңа технологияларды қолдана отырып өзгерту оқушының адамгершілік, интеллектуалдық, рухани, адамзаттық, ұлтжандық және басқа адами келбетінің қалыптасуына игі әсер етеді. Оқытуды инновациялау, жаңаландыру, түрлендіру оқушылардың оқуға ынтасын, белсенділігі мен қызығушылығын арттырады, өзін-өзі тәрбиелеу мен дамытуға итермелейді, оқу әрекетіне елеулі өзгерістер енгізеді. Олай болса, қазіргі білім беру жағдайында оқушылардың құзыреттілігін арттырудың ең тиімді жолы жаңа технологияларды оқу-тәрбие процесіне қарқынды енгізу.

Зерттеп отырған тақырыбымның негізгі мән-мағынасын ашу үшін құзыреттілік ұғымына тоқтала кетейін. Соңғы жылдары құзыреттілік ұғымына деген көзқарастардың ауқымы кеңейе түсті.

«Құзыреттілік» ұғымы бүгінгі таңда жан-жақты зерттеліп, талқылануда. Оған педагогика және психология ғылымының зерттеуші ғалымдары түрліше анықтамалар беріп жүр. Сондықтан да құзыреттілік ұғымының мән-мағынасын анықтауға бағытталған мәселелер көптеген педагогика саласындағы зерттеулерде, ғылыми-әдістемелік басылымдарда кеңінен қарастырылады. Сонымен көптеген зерттеушілер мен ғалымдардың еңбектерін саралай келіп, құзыреттілік дегеніміз жеке тұлғаның танымға деген әрекетін, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген іскерлігінің белсенділігінен көрінеді. [2]

Құзыреттілік ұғымының маңызды белгілері болып мынадай критерийлердің жиынтығы жатады:

- іскерлік пен білімді меңгеру деңгейі (іскерлік пен білім саласы)
- іскерлік пен білімнің кеңдігі және диапазоны;
- өз жұмысын ұтымды ұйымдастырып, жоспарлау қабілеті;
- тосын жағдайларда өз білімін қолдана білуге қабілеттілігі (техника, технология, еңбек ұйымдастыру мен оның шарттары өзгерген жағдайда тез бейімделу)

Сапалы білім беру арқылы оқушылардың алған теориялық білімін практикалық іспен байланыстыра отырып, олардың дүние танымын кеңейтіп, белгілі бір құзіреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыра аламыз. Білімнің сапасын көтеруде қазіргі таңда қолданылып жатқан әдіс-амалдар өте көп, олар оқушылардың қызығушылығын арттыруда, жаңа технологиялар да жылдан-жылға көбею үстінде. Жаңа технология негізінде оқушы,

біріншіден, таныс тәсілдер арқылы бұрыннан таныс үлгілер бойынша жұмысты іске асырады. Екіншіден, танымдық іс-әрекет арқылы білім мазмұнын нәтижеге бағдарлайды. Үшіншіден, шығармашылық іс-әрекет арқылы таныс емес жағдайдағы проблемалық жағдаяттардан шығу жолдарын қарастырады, жеке адамның тұлғалануымен ерекшеленеді. Оқушы шығармашылықты тапсырмаларды орындау барысында ақпараттық көздерінен алынған мәліметтерді пайдалана отырып өмірден көрген практикасымен байланыстыру арқылы сұрақтардың шешімін табуға жол ашады. (1-сурет)

(1-сурет)

Сонымен орта білім беру тұжырымдамасында оқушыдан орта білім берудің негізгі күтілетін нәтижелері ретінде оқушының құзіреттілігін дамыту платформасын төмендегіше ұсынамын:

1. Құндылықты – бағдарлы құзіреттілік –қоғам өмірінде өз ролін таба білу біліктілігі, азаматтық белсенділік, ең бастысы – өз Отанының патриоты болу.

2. Мәдени-танымдылық құзыреттілік – рухани келісім мен толеранттық идеяларына бейім болу. Өз халқының мәдениеті мен әлемнің мәдени көптүрлілігін түсіну, бағалау: жалпы азаматтық мәдениет жетістіктері мен этномәдниеттік құбылыстарды тани білу.

3. Оқу – танымдылық құзыреттілік– оқушының зерттеу әрекеті мен өзіндік оқу – танымдылық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлық. Әлемнің ғылыми бағытын ізденушілік – зерттеушілік әрекет арқылы игеру.

4. Коммуникативті құзыреттілік - адамдармен өзара әрекет пен қарым – қатынас тәсілдерін білу, түрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеу.

5. Ақпараттық технологиялық құзыреттілік – өз бетінше іздей білу, талдау, таңдай білу, ақпараттық технологияны игеру, интерпретациялау.

6. Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі - отбасылық, еңбек, экономикалық, саяси, қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді қоғамдық азаматтық тәрбие мен білімге ие болу. Әлеуметтік – қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасап, шешім қабылдай білу.

7. Тұлғалық өзін өзі дамыту құзыреттілігі – қызметін өзіндік қадір-қасиет сезімін ұйымдастыра білу, өзінің өмірі мен ісіне жауапты қарау, өз мүмкіндігін нақты перспективалық жоспарламен салыстыра білу.

Осындай іс-әрекет түрлерімен қарым-қатынасқа түсе отырып, бүгінгі талапқа сай «құзіреттілік» негізінде өзінің әлеуетін көтеруді жүзеге асырады. Қазақстан республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту реформасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалылық қағидасы бекітілген, бұл мұғалімдерге кез келген үлгімен сабақ

өтуге мүмкіндік береді. Осыдан келіп жаңа технологияларды тиімді түрде қолдану қажеттігі туындайды. Бұл әдістемелер жиынтығы оқушының өзін-өзі дамытуға, жан-жақты тануға, өзін-өзі өзектендіруге көмектеседі. Бұл орайда кез келген ізденіс – оқу ісіндегі субьектілер оқушы мен оқытушының өзара іс-әрекетіне, танымдық қызметіне бағытталуы тиіс. Әрбір сабақтан кейін оқушылар өзінің ой-толғанысын әртүрлі сұрақтарға жауап беру арқылы білдіріп, бөлісіп отырғаны абзал. Осындай тәжірибелер арқылы, қазіргі ұстаз оқушылардың ішкі мүмкіндіктерін ашу арқылы, олардың шығармашылық қабілеттерін тани білуге жаңашыл іс-әрекет жасауға, білімге деген жетіспеушілігін сезіп білуіне, өмірде кездесетін көптеген жағдаяттарды шеше білуге, жаңаны танып білуге деген құлшынысын, қабілеттерін оята білуге болады. (2-сурет)

(2-сурет)

Білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды мынадай әдістер көмегімен айқындауға болады:

1) арнайы өз бетімен орындауға арналған тапсырмалар жүйесі;

2) жобалау әдісі;

3) шағын топтағы диалогтық (Сократтық әдіс), проблемалық жағдаяттар.

Сократтық әдіс ерекшелігі – әдіс қарапайым өмірлік ситуациялар негізінде құрылады. Шындықты бірлесе іздеу – білім берудегі ең басты тәсіл. Сократтың оқушылармен әңгімесі дәстүрлі тақырыптардан басталған. Диалогты өрістете отырып, оны құрамдас бөліктерге ажырата отырып, оның әрбір талқылау тармақшасынан жаңа сұрақтар тудырып, өзімен бірге ойлануға дайын адамдардың ойын шындықты іздестірудің қиын жолына апарған. Ойдың туындауына көмектесе отырып, Сократ бірде бір көзқарасты назарынан тыс қалдырмаған, алдын ала ешбір көзқарасқа жақтаспай, әңгімелесушілерді өзін-өзі жоққа шығаруға қатыстырған, осылайша, беделге емес, тек дәйектерге сенуге үйреткен. Сократтың пайымдауынша, педагог ештеңені қалыптастыру керек емес, ол басқа адамдарда даналықтың туындауына жағдай жасауы керек.

Кәсіби құзыреттілік ең алдымен оқушылардың ақпаратты сауаттылығы мен кез-келген мәселені дұрыс шеше білу қасиетінен көрініс табады. Оқушы қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз жетілдіріп отыратын, кәсіби білімді, жаңа технологияларды меңгерген, ортамен қарым-қатынасқа тез бейімделе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, тәжірибесі мол т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана кәсіби құзыретті маман бола алады. [1]

Қорыта келе құзіреттілік – жеке тұлғаның теориялық білімі мен практикалық тәжірибесін белгілі бір міндеттерді орындауға даярлығы мен қабілеті. Ол жансыз жаттанды білім түрінде емес жеке тұлғаның танымға, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген икемділігінің белсенділігінен көрінеді.

Демек, осы аталып отырған платформалар мен негізгі ұстанымдарды ұстаздар үлкен жауапкершілікпен, зерттеушілікпен өз тәжірибелерінде жүзеге асырса, оқушылардың құзыреттіліктерін арттыра алады. Яғни, менің көтеріп отырған мәселеміз де өз шешімін табары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ташкулова Қ.Е. «Оқушының құзіреттілігін дамыту» Білім айнасы 2017ж.

2. Шәкілікова С., Білім берудегі компетенттілік тәсіл / С. Шәкілікова, Д,Қазақбаева, Ш.Кәрібаева, Қ.ұмағұлова. – Қазақстан мектебі2004. №4. 14-

3. Г.Апселемова «Қазіргі білім беру жағдайында оқушылардың құзыреттілігін арттырудың жолдары мен маңыздылығы» «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы ШҚО бойынша ПҚ БАИ журналы 2021ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Кемешева Сауле Турсуновна

Жетісу облысы білім басқармасының Талдықорган қаласы бойынша білім бөлімі"мемлекеттік мекемесінің №12 "Байтерек" бөбекжай мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорнының тәрбиешісі

.

Жас ұрпақты саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен мектепке дейінгі ұйым қызметкерлерінің бірден-бір парызы. Бабаларымыздың игі дәстүрлерін сақтай отырып, өз ұрпақтарымызды адал, үлкенді құрметтейтін,әділ,ержүрек,ізгі қасиетті, ар ожданды қылып өсіру тәрбиешінің басты міндеті.

Қазақстан Республикасының білім беру саласы бүгінгі басты міндеттерінің бірі-ұлттық ерекшеліктерді ескере отырып, жас бүлдіршідерге терең білім мен тәрбие беру керек деген. Әр саланы, бөлімді оқыту кезінде қазақ халқының тұрмыс-салты, әдет-ғұрпы, үлгілі дәстүрлермен шебер ұштастырып, бала бойына ұлттық мақтаныш, ұлттық патриоттық сезім қалыптастыру, оны бүгінгі күн талабына сай мазмұнды да пәрменді жүргізуге күш салу менің басты міндетім екенін білемін.Ұлттың бүгіні де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты.

Тәуелсіз мемлекетіміздің бүгінгі таңдағы басты міндеттерінің бірі – өз Отанына деген елжандылық сезімін жас ұрпақ бойына сіңіріп, ұлттық тәлім тәрбие беру, халық педагогикасы арқылы баланың дүниетанымын қалыптастыру, әр халыққа тән салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге тәрбиелеу болып отыр. Ұлттық құндылықтардың мақсаты – халықтық салт-дәстүрді, әнерді дәріптейтін, ана тілін қадірлейтін, Отанын, елін, жерін сүйетін, жан-жақты жетілген, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Сондай-ақ, халықтық тәрбие түрлерін жас бүлдіршіндердің бойына сіңіртіп ілім, білік дағдыларын дамыту, сөйтіп дене еңбегіне де, ой еңбегіне де қабілетті, жан-жақты жетілген азамат етіп шығару. Ол басқа тәрбиелермен қатар жүргізіліп, балалардың қайрат- жігерін, ақыл-ойын халықтың өнер туындылары негізінде оқытып, тәрбиелеу арқылы іске асырылады.

Ұлттық ойындар. Қазақ халқының өмір кешкен тарихында ұлттық ойындардың көптеген түрлері балалық, жеткіншектік, жасөспірімдік сияқтағы балалар тәрбиесінде пайдаланылады. Ойын тек көңіл көтеру, шаттандыру ғана емес, ол өзінше ерекше қазақ халықының әлеуметтік өміріне байланысты тәрбиелік мағынасы зор жеке адамның дамуына, жетілуіне әсер етуші фактор. Жиі қолданылып келген бірнеше ойын түрлерін атап өтуге

болады. Олар: «Ақ серек- көк серек», «Айгөлек», «Жаяу жарыс», «Соқыр теке», «Ақ боран», «Төбетей», «Бәйге», «Орамал тастау» т.б.

Мақал-мәтелдер

Халықтың ауызша ақындық шығармашылығының көп тараған ескерткіштері. Ғасырлар бойы халықтың әлеуметтік тарихи тәжірибесі туралы нақыл сөздер арқылы халықтың ой-пікірі, арманы, көзқарасы баяндалған. Қасиетті сөздерді қазақ халқы қастерлеп өнеге етіп, адамдардың өлең өрнектерімен ойластырып мақал-мәтелдерді үнемі пайдаланып келген. Мақал-мәтелдер халық өмірінің барлық жағынан қамтылған.

Жұмбақтар.

Халық арасында жылдам айтылып келе жатқан жұмбақтардың саны көптеп саналады. Жұмбақ балалардың қиялын, танымдық іс-әрекетін, қабілетін дамытады. Оның жауабын табу үшін мазмұнын талдап ой елегінен өткізеді. Жұмбақтың тәрбиелік мәні өте зор.

Тәрбиелеп отырған жас жеткіншекке бала деп қарамай, кішкентай күнінен бастап оның елін сүйер бүлдіршін, ұлтын ұлық тұтар ұлан, мақта-нышымызға айналар отаншыл азамат болып қалыптасуына тырысуымыз қажет. Бала бойына тәрбиенің ұрығын себетін, ең алдымен, ата-анасы болса, одан кейін, балабақшасы.

Халқымыз ғасырлар бойы өз ұрпағын адамгершілікке, елжандылыққа, отансүйгіштікке тәрбиелеп келді. Осы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан дәстүрдің өзегі, алтын діңгегі халықтық педагогика болды деуге болады

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында да «Қазақ халқының мәдениеті мен дәстүр-салтын оқып үйрену үшін жағдайлар жасау бірінші кезектегі міндеттердің бірі» деп атап көрсетілген. Халықтық тәрбие, ол ұлттың ұлт болып қалыптасуымен бірге дамып келе жатқан көне тарихи жүйеге жататыны кімге болса да аян.

Тұрмыс – салтқа байланысты туған әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлердің, бәрінде халықтың арман-тілегі, ой-пікірі, келешек ұрпаққа айтар өсиеті көрініс беріп отырады.

Сондықтан балаларға ұлттық салт-дәстүр мен мәдениетімен, ұлттық ойындарымен т.б қызығушылықтарын арттыру арқылы жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Отан сүйгіштікке баулу олда үлкен маңызға ие. туымызды жықпай,ұлан-байтақ жерімізді қорғайтын патриотты тәрбиелеу біздің міндетіміз болып табылады. Сондықтан да бала тәрбиесі отбасынан бастау алып, мектепке дейінгі мекемеде дағдыландырып, бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру арқылы елін жерін сүйетін, мықты тұлға тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер

Ақадықова Б. "1001 мақал". // Қазақстан мектебі. 2003ж, №7.

Арғынбаев Х. "Қазақ отбасы". -Алматы: "Қайнар", 1996ж.

Асарбаева А. Ұлттық ойындар — халық педагогикасының құрамдас бөлігі. // Ұлт тағылымы. 2002ж. №2.

Әбдіқадырова Г. Халықтық педагогиканың мәні зор. //Қазақстан мектебі. 2003ж., №8.

Әбілова 3., Қалиева Қ. "Этнопедагогика". Алматы, 1999ж.

Әбуова А. Жаңылтпаштар — тіл дамыту~құралы// Бастауыш мектеп. 2003ж.

Нұрғанова 3. Ертегілер еліне саяхат. // Бастауыш мектеп. 2002 ж. №10.

Сағындықов Е. "Қазақтың ұлттық ойындары". -Алматы: "Рауан", 1994ж.

БАЛАБАҚША-БАРЛЫҚ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМНІҢ ЕҢ АЛҒАШ БАСПАЛДАҒЫ

Кененбаева Гулжанар Бериковна
Аққайың бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Тәрбие мен білім – егіз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Егемен еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – білімді, жан-жақты тәрбиешілердің еншісінде. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды, қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану үздіксіз тәрбие беру мен білім сапасын арттырады.

Жаңа заман баласы – ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр-сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай жасау қажет. Біздің балабақшамызда балаларға үздіксіз білім беруде барлық жағдай қарастырылған. Балабақшада балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығы өте жоғары. Осы уақытқа дейін тәрбиеші ретінде балаларға үздіксіз тәрбие мен білім беруде жаңартылған педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануға тырысамын. Себебі қазіргі заман балаларының берілген ақпаратты тез қабылдауынан, есте сақтау қабілеттері жоғары дамығандығын байқауға болады.

Мектепке дейінгі мекеме балаларына үздіксіз тәрбие мен білім беру келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына тікелей әсер ететін балабақша мен тәрбиешілері. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі технологиялары енгізілуде. Мәселен, ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан-дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиешілердің ұстанымы ауысқан: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы. Мұндай оқыту баланың интеллектуалды қабілеттілігін айтарлықтай шамада анықтайды, балаларға мінезін қалыптастыруға, байланыс тілді, логикалық ойлауды, дүниетанымды дамытуға, сыни ойлауды қалыптастыруға және жеке мүмкіндіктерді беретін дамытушы орта құруға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі шақ адам өміріндегі ең маңызды кезең болып келеді. Өйткені осы кезде баланың бойындағы табиғи бар дарындылық жан-жақты дами бастайды. Сондықтан осы шақта балалармен анағұрлым жан-жақты дамытушылық әрекеттер жүйелі жүргізілсе, жұмыс соншалықты нәтижелі болады. Тәрбиелі, білімді ұрпақ балабақшадан мектепке дайын шәкірт болып шығады.

Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы іспеттес. Мұндағы тәрбие мен білім балалардың табиғи мінезін, қабілетін ерте жастан дамытады. Бала – болашағымыз, бала – қуанышымыз. Ендеше мектепке дейінгі үздіксіз тәрбиемен, біліммен қамту өзімнің басты мақсаттарымның бірі екенін қуана айта аламын. Ерте кезімізден бастап бала тәрбиесі бірінші орынға қойылып,оған аса маңызбен қарайды.Және де әр ата-ана өз баласының ер жеткен кезінде оларға жақсы тәләм-тәрбие бергенін,жақсы адам болып шыққандығын көргісі келеді.Ал балаларға кейбір жағдайда ата-ананың қарауға,күні бойы оларға күтім жасауға уақыттары болмай,жұмыста болып жататыны өтірік емес.Осы жағдайда олар балабақшаға беріп жатады,себебі осы ортада олар дамып,басқа балалармен сөйлесіп,қоршаған ортаны танып біле бастайды.Осы кезден олардың өздерінің ойы,тіршілік танымы қалыптасады.

Балақшада тәрбиеленген бала ең алдымен белгілі бір заңдылыққа, тәртіпке үйренеді.Ол дегеніміз мысалы балабақшада уақытылы ас ішіп,уақытылы ұйықтап тұру одан соң аз-аздан сабақтарға бейімделетініне көз жеткіземіз.Яғни мектеп табалдырығын аттаған кезде балабақшада тәләм тәрбие алған балаға қиын болмайды,ол сол балалардың ортасына тез кіріп,сабағында оқып жүре береді.Себебі,ол балабақшада да дәл солай жүрген болатын,ол ұшін бұл қиындық тудырмайды....

Осы білім жолында балаларға тәлім-тәрбие беретін бірде бір жандар олар тәрбиешілер.Бәріміз білетіндей ұстаздың бала өмірінде маңызы зор. Тәбриешінің ішкі жан дүниесі таза болса ол баладан нағыз азамат шығады.Ұядан не көрсең,ұщқанда соны іліесің дейді.Яғни баланың кішкентай кезінен бастап ақыл айтып,оларға жаман жақсы ажыратуға көмектесіп,өмірлік ұстаным беріп өсіру керек. Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, тәрбиесіз берілген білім адамзатқа апат әкеледі-деген ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби атамыз.Мектеп жасына дейінгі балаларды мейрімділікке,қамқорлыққа, сабырлыққа,адамгершіліккке,ата-бабамыздан қалған мұраны қастерлеуге тәрбиелейді.Менің ойымша әр бала ол бір жеке әлем.Әр баланың тілін тауып,олардың барлығына белгілі бір көңіл бөлу керек.Ал кейбір кезде бұл қиын болады.Себебі қанша бала болса,сонша мінез,сонша ой.Бір сөзбен айтқанда бала өсіп бара жатқан гүл сияқты,ол күтімді,қомқоршылдықты талап етеді.Тек сонда ғана ол жайқалып өседі деп ойлаймын.

Егер әр тәрбиеші өзінің бойындағы барлық жақсылықты жинап,балаға бере алса,оларды дұрыс жолға салып,бағыт-бағдар көрсетсек онда нұр үстіне нұр болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Балабақшадағы экологиялық тәрбие / Отбасы және балабақша — 2006.
№11-12/
2. Көбеева Н «Бала және табиғат» \\
3. ҚұлмағамбетовТ. Табиғат тануды оқыту әдістемесі -Алматы, қ университеті, 2008.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Кожамсеитова Айнагул Ахатовна
Абай облысы, Мақаншы ауданы Қабанбай ауылы
Жарбұлақ орта мектебі КММ биология пәні мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде әлем күн сайын өзгеріп, жаңарып отыр. Осындай өзгерістер білім беру саласына да тікелей әсер етуде. XXI ғасыр — цифрлық технологиялар мен ақпараттық ағынның уақыты. Бұл ғасырда табысты тұлға қалыптастыруда мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім – тек білім беруші емес, рухани тәрбиеші, жаңашыл бағыт беруші, оқушының тұлғалық дамуына серік болар жетекші. Сол себепті, қазіргі таңда мұғалім мамандығына қойылатын талаптар күрделі әрі жан-жақты.

Осыған байланысты мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі — табысты білім беру жүйесінің негізі саналады.

Негізгі бөлім

1. Кәсіби құзыреттілік ұғымы

Кәсіби құзыреттілік – бұл мұғалімнің теориялық білімін, әдістемелік білігін, тұлғалық қасиетін, технологиялық сауаттылығын және этикалық ұстанымын қамтитын кешенді түсінік. Құзыретті мұғалім – оқушылардың қажеттілігіне жауап бере алатын, оқыту мен тәрбиелеуді сапалы ұйымдастыратын, заманауи талаптарға бейімделе алатын маман.

Кәсіби құзыреттіліктің негізгі компоненттері мыналар:

- Пәндік білімді терең меңгеру;
- Педагогикалық шеберлік;

- Цифрлық сауаттылық;
- Коммуникативтік дағды;
- Шығармашылық және креативтік ойлау;
- Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект.

2. 21 ғасыр мұғаліміне қойылатын жаңа талаптар

21 ғасырдағы оқушы — ақпараттық ортада еркін өмір сүретін, шығармашылықпен ойлай алатын, өз ойын еркін жеткізетін, проблеманы шеше алатын жеке тұлға. Осыған сай мұғалім де бұрынғыдай тек пән оқытушысы ғана емес, сонымен қатар:

- Ментор (бағыт-бағдар беруші),
- Фасилитатор (оқуға мүмкіндік жасаушы),
- Коуч (дамытуда серік),
- Зерттеуші,
- Технология қолданушы болуы қажет.

3. Мұғалімнің сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктері

3.1. Цифрлық құзыреттілік

- Электронды білім беру ресурстарын меңгеру;
- Онлайн-платформаларды қолдану (Zoom, Google Classroom, Moodle т.б.);
- Ақпараттық қауіпсіздікті сақтау;
- Мультимедиялық құралдарды пайдалану.

3.2. Педагогикалық-инновациялық құзыреттілік

- Оқыту мен тәрбиелеудің жаңартылған мазмұнына бейімделу;
- Құндылықтарға негізделген білім беруді жүзеге асыру;
- Оқытудың сындарлы тәсілдерін қолдану (дискуссия, жобалық әдіс, зерттеу жұмыстары);
- Сыни ойлауды дамыту.

3.3. Коммуникативтік және тілдік құзыреттілік

- Қарым-қатынас мәдениетін сақтау;
- Көптілді ортада жұмыс істеу қабілеті;
- Тілдік дағдыларды дамытып, оқушылардың пікірін тыңдап, бағалай білу.

3.4. Зерттеушілік құзыреттілік

- Білім беру процесіне зерттеу жүргізу;
- Мектепішілік және республикалық зерттеулерге қатысу;
- Дәлелді педагогикалық шешімдер қабылдай білу.

3.5. Эмоционалды және әлеуметтік құзыреттілік

- Оқушылардың психологиялық жағдайына назар аудару;
- Қиын жағдайларды шешуге икемді болу;
- Эмпатия мен сабырлық таныту.

3.6. Мәдениетаралық құзыреттілік

- Әртүрлі мәдениеттерге құрметпен қарау;
- Толерантты көзқарасты қалыптастыру;
- Жаһандық азаматтыққа тәрбиелеу.

4. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары

1. Үздіксіз кәсіби даму – курстар, семинарлар, шеберлік сыныптарына қатысу;
2. Өзін-өзі жетілдіру – кәсіби әдебиеттер оқу, жеке даму жоспарын құру;
3. Білім беру трендтерін қадағалау – цифрлық платформаларды пайдалану;
4. Әріптестік қарым-қатынас – тәжірибе алмасу, Lesson Study, PLC форматтары;
5. Коучинг және менторинг тәжірибесі – жас мамандармен жұмыс жасау;
6. Жобалық жұмыстар мен шығармашылық ізденістерге қатысу.

Қорытынды

XXI ғасыр мұғалімі – жан-жақты дамыған, заман ағымына ілесе алатын, рухани және кәсіби құндылықтары берік тұлға болуы тиіс. Оның кәсіби құзыреттілігі – білім сапасының

негізгі кепілі. Қазіргі таңда сұранысқа ие мұғалім – жаңа технологияларды еркін меңгеретін, баланың жеке дамуын алдыңғы орынға қоятын, үнемі ізденісте жүретін маман.

Осыған орай, әрбір педагог кәсіби шеберлігін шыңдап, заман талабына сай болуға ұмтылуы тиіс. Тек осылай ғана біз бәсекеге қабілетті, рухани бай, білімді ұрпақ тәрбиелей аламыз.

СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ КАК ИМПУЛЬС К РАЗВИТИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КАРЬЕРЫ

Косжанова Айгуль Орынбековна
Коммунальное государственное учреждение «Средняя школа №34 отдела образования города Тараз управления образования акимата Жамбылской области»
учитель русского языка и литературы
город Тараз, Казахстан

Аннотация

В докладе рассматриваются особенности построения педагогического карьерного пути в условиях современных вызовов, связанных с цифровизацией образования, ростом психологической нагрузки на педагогов и изменением общественного запроса к профессии учителя. Анализируются актуальные стратегии профессионального роста, включая индивидуальные маршруты, менторство, сетевое взаимодействие и непрерывное образование. Особое внимание уделяется необходимости системной поддержки со стороны образовательных организаций и государства. Подчёркивается важность формирования устойчивых условий для осознанного и продуктивного карьерного развития педагогов в современной образовательной среде.

Ключевые слова: педагог, карьера, вызовы, цифровизация, наставничество.

Введение

Современный мир предъявляет всё более высокие требования к профессии педагога. Быстрое развитие цифровых технологий, изменения в образовательной политике, растущая социальная нагрузка и необходимость непрерывного профессионального роста ставят перед учителями задачи, выходящие за рамки традиционного представления о профессии. В этих условиях карьера педагога приобретает новое содержание: от выбора пути профессионального становления до осознанного движения по ступеням профессионального развития.

Современные вызовы в педагогике

Одним из ключевых вызовов сегодня является цифровизация образования. Учителю необходимо не только освоить разнообразные цифровые инструменты, но и уметь использовать их для повышения качества обучения. Цифровая компетентность становится обязательным компонентом профессионального портфолио.

Не менее важным является и психологический аспект профессии. Педагог сталкивается с высоким уровнем эмоционального выгорания, вызванного постоянным взаимодействием с детьми, родителями и коллегами в условиях высокой ответственности и ограниченного времени. Это требует формирования устойчивых механизмов саморегуляции и поддержки.

Кроме того, изменяется сам статус учителя в обществе. От педагога ожидается не только передача знаний, но и развитие у учащихся критического мышления, навыков коммуникации, креативности и умения работать в команде. Это трансформирует содержание педагогической деятельности и требует иного взгляда на карьерный путь.

Этапы и стратегии педагогического карьерного пути

Карьерный путь педагога можно представить как совокупность горизонтальных и вертикальных траекторий. Горизонтальный рост предполагает развитие профессиональных компетенций внутри своей должности — участие в методических объединениях, внедрение

инноваций, кураторская деятельность. Вертикальная траектория связана с продвижением по служебной лестнице — от учителя до методиста, заместителя директора, руководителя образовательного учреждения.

Современные стратегии карьерного развития включают:

- **Индивидуальный маршрут профессионального роста**, оформляемый через аттестацию, профессиональные конкурсы, участие в проектах и грантах.
- **Сетевое взаимодействие**, предполагающее обмен опытом и ресурсами между педагогами, школами, образовательными сообществами.
- **Менторство**, в рамках которого опытные педагоги сопровождают молодых специалистов, способствуя их адаптации и развитию.
- **Непрерывное образование**, реализуемое как через формальные формы (повышение квалификации), так и через неформальные (вебинары, самообразование, участие в профессиональных сообществах).

Поддержка и сопровождение педагогов

Создание условий для осознанного и устойчивого карьерного пути требует системной поддержки со стороны государства и администрации образовательных учреждений. Это может включать:

- развитие института наставничества;
- внедрение системы мотивации и нематериального поощрения;
- обеспечение доступа к современным цифровым и методическим ресурсам;
- создание среды профессионального общения и обмена опытом.

Особую роль играет руководитель образовательной организации, который становится модератором карьерного развития сотрудников, формирует климат доверия и стремления к саморазвитию.

Заключение

Карьерный путь педагога в условиях современных вызовов требует гибкости, открытости к изменениям, готовности к постоянному профессиональному обновлению. Формирование устойчивых стратегий карьерного развития способствует не только повышению профессионального уровня педагогов, но и качественному изменению образовательной среды в целом.

Список литературы

1. Лебедев О. Е. *Цифровизация образования: вызовы и перспективы* // Образовательные технологии. — 2022. — № 4.

2. Селевко Г. К. *Современные образовательные технологии*. — М.: Народное образование, 2020.

3. Абдрахманова Г. С., Есенгулова А. М. *Профессиональное развитие педагогов в условиях цифровой трансформации образования Казахстана* // Вестник КазНПУ им. Абая. — 2022. — №1(65).

4. Даулетова А. К. *Наставничество как фактор адаптации молодых педагогов в школах Казахстана* // Образование и наука в XXI веке. — Нур-Султан, 2021. — №2.

5. Жумагалиева Г. Б. *Карьерное сопровождение педагогов в системе непрерывного образования Казахстана* // Вопросы педагогики. — 2023. — №3.

«АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ»

Айжан Амангельдиена Космуратова
№53 Сабыр Рақымов атындағы жалпы орта мектебінің ағылшын тілі пән мұғалімі
Шымкент, Қазақстан

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту жолдары қарастырылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформалар және жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту жолдары талданады. Мақалада заманауи технологияларды тиімді пайдалану арқылы оқыту процесін жетілдірудің әдіс-тәсілдері ұсынылады.

Мақсаты

Ағылшын тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту, тілдік дағдыларын жетілдіру және оқу процесін тиімді ұйымдастыру.

Тірек сөздер

Ағылшын тілі, жаңа технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформа, жасанды интеллект, шығармашылық қабілет, тілдік дағдылар

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде ағылшын тілін оқытуда жаңа технологияларды қолдану маңызды рөл атқарады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мультимедиялық құралдар, интерактивті платформалар және жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, сабаққа деген қызығушылығын арттыруға және оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ)

АКТ құралдары, мысалы, интерактивті тақталар, онлайн платформалар (Kahoot, Quizlet, Duolingo) және бейне сабақтар, оқушылардың ағылшын тілін үйренуін жеңілдетеді. Бұл құралдар арқылы оқушылар тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамыта алады.

2. Жобалық оқыту әдісі*

Жобалық оқыту әдісі оқушыларды нақты тапсырмалар арқылы ағылшын тілін қолдануға ынталандырады. Мысалы, «Менің арманымдағы қала» тақырыбында презентация жасау оқушылардың сөздік қорын байытып, шығармашылық қабілеттерін дамытады.

3. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар оқушылардың коммуникативтік дағдыларын жетілдіреді. «Әуежайда», «Мейрамханада» сияқты сценарийлер арқылы оқушылар нақты өмірлік жағдайларда ағылшын тілін қолдануға үйренеді.

4. Бейнежазбалар мен подкасттар

Бейнежазбалар мен подкасттар тыңдау дағдысын дамытуда тиімді құрал болып табылады. Оқушылар ағылшын тіліндегі бейнематериалдарды қарап, тыңдау арқылы тілдік түсінігін арттырады.

5. Жасанды интеллект (AI) құралдары

Жасанды интеллект негізіндегі құралдар, мысалы, ChatGPT, Grammarly, Microsoft Copilot, мұғалімдерге сабақ жоспарлау, тапсырма құрастыру және оқушылардың жұмыстарын бағалау процесін жеңілдетеді. Бұл құралдар оқушылардың жазу дағдыларын жақсартуға көмектеседі.

Қорытынды

Жаңа технологияларды күнделікті сабақта тиімді қолдану – оқушыны пассив тыңдаушыдан белсенді тілдік қатысушыға айналдырады. Әр технология – тек құрал, бірақ

сол құралды дұрыс, мақсатты таңдаған мұғалім шығармашылыққа жетелей алады. Ағылшын тілін меңгеруде заманауи әдістерді жүйелі қолдану – сапалы нәтиженің кепілі.

ЭФФЕКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ РАБОТЫ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СЛАБОМОТИВИРОВАННЫХ УЧАЩИХСЯ

Котова Людмила Индюновна
КГУ «Средняя школа имени Лермонтова» директор
село Кызылжар, Каратальский район, область Жетісу, Республика Казахстан

Аннотация.

В статье предлагается система работы школы со слабомотивированными учащимися. Вся система работы представлена в пяти этапах, которые последовательны и цикличны. В работе есть четкие пояснения целенаправленности каждого этапа. Данная работа результативна, имеет важное практическое значение для предупреждения неуспеваемости учащихся.

Ключевые слова: слабомотивированные учащиеся, диагностический этап, оперативный этап, продуктивный этап, статистический этап, аналитический этап, сперктральный анализ.

Очень важной проблемой в школе, которую приходится решать учителям является работа со слабомотивированными и неуспевающими учащимися. Слабомотивированные учащиеся - это учащиеся, у которых отсутствует желание учиться, которые испытывают трудности в обучении в связи с этим, которые имеют слабые учебные умения и навыки, а также низкий уровень памяти и внимания. В школе такие ученики имеются. И чтобы в дальнейшем учащиеся не перешли в разряд неуспевающих, необходима системная работа учителей с такими детьми. Чтобы предупредить неуспеваемость, надо приложить множество усилий учителям и родителям вместе, своевременно выявлять пробелы в знаниях, умениях и навыках учащихся и организовать своевременную ликвидацию этих пробелов.

Главной задачей учителя становится – проявление у учащихся интерес к предмету, заинтересованности в положительной динамике успеха, в развитие общеучебные навыков, критического мышления, логического мышления, воспитании трудолюбия, настойчивости в достижении цели.

Данную работу в нашей школе мы разделили на пять этапов:1. Диагностический,

2. Оперативный, 3. Продуктивный, 4. Статистический , 5 Аналитический. Рассмотрим по порядку.

1. Диагностический этап.

Цель диагностического этапа - определить проблемы в низком качестве знаний учащихся. Основные этапы изучения текущего состояния качество знаний учащихся:

Блок 1. Уровень развития учащихся, успеваемость, качество знаний, умений и навыков. Цель анализа: определить общешкольный, в каждой ступени, уровень развития учащихся и тенденции его формирования; проанализировать по группам классов, предметам качество знаний, умений и навыков, а также успеваемость учащихся; составить представление об изменениях качества знаний и успеваемости учащихся за несколько лет. Составляется следующие мониторинговые таблицы: 1) Сравнительный анализ результатов итоговой аттестации за 2023-2024 учебный год и текущий год; 2) Сравнительный анализ итогов качества обучения по предметам за 2024-2025 учебный год в сравнении с текущим годом

Результаты успеваемости в текущем учебном году (по группам классов); 3) Сравнительная таблица успеваемости и качества обучения по предметам за 2022-2023 учебный год и текущего года (в %).

Блок 2. Уровень доступности обучения.

Цель анализа: выявить уровень реальных возможностей учащихся.

В дидактике есть принцип научности и доступности. Дидактическая доступность – наиболее высокая, наиболее варьируемая составляющая обучения. Ее можно понимать как уровень реальных возможностей и для ее оценки можно использовать критерий ИК (индекс качества) – частоту появления высоких отметок в общем массиве. Если оценивать по этому критерию меру дидактической доступности применительно к отдельному ученику, то надо разделить количество предметов, по которым он имеет высокие отметки, на общее количество изучаемых им предметов. Дидактическая доступность обучения в оценивается по баллам-уровням.

Блок 3. Надежность обучения. Эффективность обучения.

Цель анализа: составить представление о сохранности качества обучения в школе

Эффективность обучения = Сохранность обучения=надежность обучения

Определяется по формуле Н = качество обучения в 6б классе : качество обучения в 7б классе

Блок 4. Стратиграфия. Стратиграфический анализ

Цель анализа: послойное описание ученического коллектива для работы над повышением качества образования.

Одним из инструментов диагностического анализа является стратиграфия, т.е.

послойное описание ученического коллектива. Учащиеся (по методике В. Зайцева) делятся на следующие группы (слои):

М – ученики, заканчивающие на 4 и 5, нуждающиеся в дальнейшем совершенствовании мышления, в овладении мысленными операциями высокого уровня;

В – ученики, имеющие тройки по одному или двум предметам. У этих детей надо укреплять волю, настойчивость в преодолении трудностей;

Р – ученики, имеющие тройки по трем и более предметам, нуждающиеся в речевой поддержке (тренировка в пересказе, овладении терминологией);

Э – ученики, эмоционально надломленные, имеющие тройки почти по всем предметам.

2. Оперативный этап.

Цель оперативного этапа: определить способы устранения пробелов в знаниях учащихся. Другими словами, это планирование работы. Чем конкретней и детальней будет составлен план, тем выше эффективность проделанной работы.

3. Продуктивный этап.

Цель продуктивного этапа: организовать и провести мероприятия, направленные на устранение пробелов в знаниях учащихся. Это педагогические советы, совещания при директоре

заседание МС, коучинги, семинары, занятия с родителями, посещение уроков, Lesson Study, индивидуальные занятия, внеклассные мероприятия, Дни открытых дверей и другие.

4. Статистический этап.

Цель статистического этапа: собрать сведения о результатах работы по повышению образовательных возможностей слабомотивированных обучающихся.

5. Аналитический этап.

Цель аналитического этапа: обобщить результаты, определить успехи и трудности в работе по повышению качества знаний обучающихся.

На данном этапе проводится спектральный анализ деятельности школы, в разрезе учителей, классов, учащихся. Данные сравниваются, обобщаются, определяется лучший опыт в работе со слабомотивированными учащимися и трудности в работе с данной категорией учащихся.

Далее проводится спектральный анализ деятельности как всего педагогического коллектива, так и в разрезе каждого учителя. (Таблица 1.)

Таблица 1. Спектральный анализ

	Диагностический	Оперативный	Продуктивный	Статистический
	Сбор материала подиагностике «Трудности в обучении и преподавании».	Выполнение краткосрочного плана.	Проведение Lesson Study.	Многогранность данных результатов проделанной работы.
	Работа педагога-психолога, социального педагога, классного руководителя.	Выполнение некоторых пунктов долгосрочного плана.	Проведение коучингов, обучающих семинаров.	Объективность в получении данных.
	Работа над пробелами в знаниях учащихся (СОР, СОЧ).	Выполнение индивидуального образовательного маршрута (50%).	Проведение занятий по самоподготовке.	Незначительное повышение качества знаний учащихся.
	Работа над пробелами в знаниях учащихся по результатам «0»-х срезов.	Не выполнение индивидуального образовательного маршрута (50%).	Индивидуальная работа с учащимися (на уроках, во время дополнительных занятий).	Оперативность сбора данных.
	Провести серию семинаров на тему «Как организовать эффективную работу по восполнению пробелов в знаниях учащихся».	Корректировка индивидуального образовательного маршрута. Подготовка Алгоритма действий учащихся в преодолении барьеров при обучении.	Провести обучающие семинары по организации индивидуальной работы с учащимися.	Соблюдение принципов «золотого часа» и целесообразности.

В данном спектральном анализе определяются результативные формы и методы работы, виды работ, которые необходимо улучшить, составляются рекомендации. Так, 1 ряд – это работа, которая принесла положительный результат. 2 ряд – работа, которая способствовала повышению мотивации учащихся в обучении. 3 ряд – работа, требующая существенной доработки. 4 ряд – работа, задерживающая положительную динамику повышения мотивации учащихся. И 5 ряд – это рекомендации по совершенствованию работы со слабомотивированными учащимися.

Таким образом, спектральный анализ дает полное представление о состоянии обучения слабомотивированных учащихся, определяет эффективные формы и методы работы и пути решения проблем в преподавании и обучении.

Проблема неуспеваемости беспокоит всех: и взрослых, и детей. Слабая мотивация, пассивность учеников в урочной и внеклассной деятельности приводит учащихся к низкой мыслительной деятельности ребёнка, отсутствие у него мотивации к учению, несовершенство организации учебного процесса у ребёнка и т.д. Чтобы определить средство для преодоления низкой мотивации и неуспеваемости, надо знать причины, их порождающие.

В силу разных причин, интересы учащихся находятся за пределами образовательного учреждения. Школу они посещают безо всякого желания, на уроках избегают активной познавательной деятельности, к поручениям учителя относятся отрицательно. Об учениках этой группы, можно сказать: будет мотивация – будет продуктивность учения. Существует прямая зависимость интеллектуальных процессов от мотивации деятельности. Такая работа в школе должна стать приоритетной.

Сегодня мы можем сказать, что система работы школы в данном направлении дает свои положительные результаты: у слабоуспевающих учащихся повышается мотивация к обучению, они стараются, они верят в свои силы и в себя – а это главный ключ к успеху!

И мы продолжаем совершенствовать свою работу со слабомотивированными учащимися.

Список литературы:

1. Об одной из возможностей преодоления второгодничества /Бударный А.А., Розенталь У.Д. - Педагогика. – 2006. – №7. – с. 56-67. 32.

2. О причинах неуспеваемости и путях ее преодоления. / Гельмонт А.М. – М., 2004.

3. Неуспеваемость школьников и ее предупреждение./ Цетлин В.С. – М., 1997.

4. textarchive.ru›c-1929758-p6.html

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УПРАЖНЕНИЙ ПО ТИПУ КРУГОВАЯ ТРЕНИРОВКА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Кузьмина Ирина Анатольевна
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского» учитель физической культуры,
Алматинская область, Карасайский район, г. Каскелен

Современный урок физической культуры в школе направлен не только на развитие физических качеств учащихся, но и на повышение их двигательной активности, мотивации к занятиям спортом и формирование здорового образа жизни. Одним из эффективных методов, позволяющих достичь этих целей, является использование круговой тренировки.

Сущность и преимущества круговой тренировки

Круговая тренировка представляет собой последовательное выполнение различных физических упражнений по станциям с кратковременным отдыхом между ними. Этот метод позволяет гармонично развивать силу, выносливость, скорость, координацию и гибкость, а также поддерживать высокий уровень активности на протяжении всего занятия.

Преимущества круговой тренировки:

- Высокая интенсивность — учащиеся находятся в постоянном движении, что способствует увеличению общей двигательной активности.
- Разнообразие упражнений — задания на станциях можно варьировать, адаптируя их к уровню подготовки учащихся.
- Минимальные простои — благодаря четко организованному процессу ученики не теряют время на ожидание своей очереди.
- Развитие мотивации — выполнение упражнений в игровой форме и с элементами соревнования делает занятия более увлекательными.
- Комплексное развитие — данный метод способствует улучшению работы сердечно-сосудистой и дыхательной систем, укрепляет мышцы и связки, а также развивает общую выносливость организма.

Практическое применение на уроках физической культуры.

Применение круговой тренировки возможно в разных возрастных группах. В начальной школе рекомендуется использовать комплексы, включающие базовые

упражнения: прыжки на месте, отжимания, приседания, бег с высоким подниманием колен, метание мячей. В средней и старшей школе круговая тренировка может включать более сложные упражнения, направленные на развитие общей и специальной физической подготовки.

Круговая тренировка может быть организована по различным схемам: линейная, поточная или станционная. В зависимости от уровня подготовленности учеников можно изменять время выполнения упражнений и продолжительность отдыха между станциями.

Примерные упражнения круговой тренировки:

1. Прыжки через скакалку – 30 секунд (начальная школа), 40 секунд (средние классы), 50 секунд (старшие классы).
2. Отжимания – 10 повторений (начальная школа), 12 повторений (средние классы), 15 повторений (старшие классы).
3. Приседания – 15 повторений (начальная школа), 20 повторений (средние классы), 25 повторений (старшие классы).
4. Планка – 20 секунд (начальная школа), 30 секунд (средние классы), 40 секунд (старшие классы).
5. Бег на месте с высоким подниманием колен – 30 секунд (начальная школа), 40 секунд (средние классы), 50 секунд (старшие классы).

Время отдыха между станциями:

Начальная школа: 20-30 секунд.

Средние классы: 15-20 секунд.

Старшие классы: 10-15 секунд.

Рекомендации по внедрению

Чтобы круговая тренировка была максимально эффективной, важно учитывать несколько факторов:

- Правильный подбор упражнений в зависимости от возраста, уровня физической подготовки и задач урока.
- Постепенное увеличение нагрузки, позволяющее учащимся адаптироваться к интенсивным занятиям без риска травм.
- Контроль техники выполнения со стороны учителя, чтобы минимизировать ошибки и повысить эффективность тренировки.
- Использование игровых элементов, которые делают упражнения интересными и мотивирующими для детей.
- Интерактивный подход, позволяющий учащимся оценивать собственные достижения и видеть прогресс.

Выводы:

Круговая тренировка – это эффективный метод повышения двигательной активности на уроках физической культуры. Она способствует всестороннему развитию физических качеств, формированию интереса к занятиям спортом и созданию позитивного отношения к физической активности. Внедрение данной методики позволяет повысить качество уроков, сделать их более динамичными и полезными для здоровья учащихся.

Использование круговой тренировки в школьной практике не только повышает общий уровень физической подготовки учащихся, но и формирует у них положительное отношение к спорту. Это универсальный метод, который может быть адаптирован для различных возрастных групп, обеспечивая активное участие всех учеников в процессе занятий.

Комплекс упражнений по типу «Круговая тренировка»

ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУДАҒЫ МҰҒАЛІМНІҢ РӨЛІ

Кусаинова Айжан Айтжановна
Жетісу облысы Талдықорған қаласының облыстық №2 арнайы мектеп-интернаты

Кіріспе

Инклюзивті оқыту – мүмкіндігі шектеулі балаларға мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік берумен қатар адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивтік білім беру – бұл барлық балаларды олардың денсаулық жағдайына, экономикалық жағдайына, этникалық немесе әлеуметтік шығу тегіне, тіліне, жынысы мен жеке ерекшеліктеріне қарамай жалпы білім беру үдерісіне қосуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Бұл мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы білім беретін мектепте дені сау балалармен қатар білім алуына жағдай жасайды.

Білім берудің бұл түрінде мүмкіндігі шектеулі баланың өз-өзіне сенімі артады, ол маңайындағылар тарапынан өзіне қолдау бар екенін сезінеді, бұл баланың өзін-өзі бағалай білуіне, қоршаған ортасына сүйіспеншілікпен қарауына, өзін қоғамның толыққанды мүшесі сезінуіне жол ашады.

Оқытудың бұл түрі арқылы мүмкіндігі шектеулі бала өз қабілетіне сай, ата-анасынан алшақтамай, яғни арнайы мектеп-интернаттарда тұрып оқуға мәжбүр болмай, тұрғылықты жерде білім алады. Қоғаммен біте қайнасып, әлеуметтік жағынан бейімделеді. Мүмкіндігі

шектеулі баланың қоғамның толыққанды мүшесі ретінде сезінуін қалыптастыру жолында әрбір мұғалімнің алатын орны ерекше.

Мұғалім -тәрбиелеу барысында ерекше балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, балаларды шешім қабылдай алуға, өзін-өзі қамтамасыз етуге, еңбекке, тәртіпке, ұжымда бірлесе жұмыс жасай алатындай деңгейге бейімдейді.. Оқыту үшін балалардың өмір жағдайына сәйкес және олардың әлеуметтік бейімделулеріне пайдалы болатын мазмұнды таңдау керек.

Ал оларға білім беру үшін көп еңбек, ұстаздық жылы сезім мен кішіпейілділік керек. Оларға қарапайым түсініктерді жеткізу оңай шаруа емес. Оларға әсер ету жолдары түрліше. Ұстаз ізденісі әр баланың жан дүниесіне үңілуден басталады. Бұл балаларды зерттеу - Ол нені жақсы көреді?, Нені ұнатпайды?, Кімді құрмет тұтады?, Немен айналысқанды ұнатады? сияқты сұрақтарға жауап алудан басталады. Оның маңыздылығы бұларды білу сол оқушымен әрі қарай әңгімені өрбітуге көмегін тигізеді, Яғни күнделікті ең қарапайым әңгімелеудің өзі қарым-қатынасыңызды нығайтып, оның бір сәтке болса да сергіп, көңіл көтеріліп қалауына әсер етеді.

Даму мүмкіндігі шектеулі балалармен педагогтың, жұмыс жасаудағы ерекшелігі:

Мектеп жағдайына тез бейімделуге қажет әлеуметтік - адамгершілік жағымды мінез – құлық қалыптастыру

Оқуға қызығушылығын дамыту

Жеке тұлғалық ерекшеліктерін дамыту (оқу белсенділігі, өз бетімен жұмыс істеу т.б.) арқылы оқудағы қиындықтарды жою

Жалпы интеллектуалдық біліктілігін жас ерекшелігіне қарай дамыту(салыстыру, қарым –қатынас, практикалық топ, ойлау т.б.)

Жалпы даму деңгейін көтеру және жеке дамуындағы ауытқушылықты түзету.

Өз жасына сәйкес баланың жалпы дамуын және біліктілігін дағдыларын нығайту үшін жағымды әлеуметтік орта қалыптастыру

Күтілетін нәтиже:

- Оқу барысындағы негізгі қиындықтары жойылады;
- Әлеуметтік – адамгершілік қасиеттері дамиды, жағымды мінез – құлық қалыптасады;
- Өзіне деген сенімділігі артады, көзқарасы өзгереді;

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке және мектеп өміріндегі тыныс тіршілігіне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анық-тайды және ұжымда болып жатқан іс-әрекеттерге қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың жүріс-тұрысындағы кемшіліктер адамның жеке тұлға болып қалыптасуына, оның жеке қасиеттеріне оқу бейімделу әрекеттерінің бұзылуын қалыптастырып, баланың үлкендерімен құрдастарымен қарым-қатынасына кері әсер етеді..

Инклюзивті білім беру саласында педагог даму мүмкіндігі шектеулі балалармен көптеген жұмыстар жасайды. Бұл саладағы оқушылар ерекше назарда болады. Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың кейбіреулерінде өзіндік қабілет, ерекшелік бар. Мысалы кейбіреулері би билеуге, спортқа, сурет салуға қызығады, осындай қызығушылығы мол балаларды әрі қарай дамыту әлеуметтік педагогпен әрбір мұғалімнің міндеті. Бұл балаларды өздерінің қабілетіне қарай түрлі конкурстарға қатыстырамыз. Оқушылар жүлделі орындарды иеленіп қуанып келеді.

Мектептерде инклюзивтік білім беруді енгізе отырып, педагогтар әр адам ойлауға, сезінуге, қарым-қатынас жасауға, бір-біріне сүйеніш болуға қабілетті деген қағиданы ұстанады және осыны балалардың көкейіне құйып, мейірімділікке баулиды. Бұл өз кезегінде мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамнан шектемей толыққанды мүше ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

Негізгі бөлім:

Инклюзивті білім беруде педагогтің рөлі

Инклюзивті білім беру-ерекше білім алу қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерінің әртүрлілігін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету.

Инклюзивті білім берудің негізіне барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын балалардың кез келген кемсітуін болдырмайтын идеология салынған. Ол әрбір оқушыға өзінің қабілеттері мен қажеттіліктерін ескеруге және бағалауға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім берудің негізгі міндеті қоғамда дені сау тұлғааралық қарым-қатынас орнату болып табылады.

Инклюзивтік білім беру әр түрлі әлеуметтік азшылық топтарға жататын балаларға білім беруге кемсітушілік көзқарасқа қарсы тұрады, сол себепті кемсітушілікке қарсы халықаралық құқық актілерін орындаудың мүмкін болатын жалғыз нормасы болып табылады. Осыған байланысты инклюзивтік білім берудің сегіз қағидасын еске түсіріп кету дұрыс болады:

1.Адамның құндылығы оның қабілеті мен жетістігіне тәуелді емес.

2. Әрбір адам сезінуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адамның қарым-қатынасқа және естілуге құқығы бар.

4. Барлық адам бір-біріне мұқтаж.

5. Нағыз білім беру өзара шынайы қатынастар контексінде ғана жүзеге асырылады.

6. Барлық адамдар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж.

7. Барлық оқушылар үшін ілгерілеу нені істей алмайтынында емес, нені істей алатынында болуы мүмкін.

8. Сан алуан түрлілік адам өмірін жан-жақты күшейтеді

Мектепте ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен жұмыс істеу үшін міндетті түрде психологиялық-педагогикалық қызмет қажет, олардың міндеттері шеңберіне балалармен дамыту немесе түзету жұмыстары ғана емес, сонымен қатар педагогтармен және ата-аналармен жалпы тәсілдерді, баламен жұмыстың бірыңғай стратегиясын әзірлеу бойынша тұрақты ынтымақтастық кіреді.

Даму мүмкіндігі шектеулі баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның (бұдан әрі-ПМПК) қорытындысы мен ұсынымдары негізінде ұйымдастырылады және білім беру ұйымының ішінде штаттық мамандар (арнайы педагог, психолог, мұғалім-логопед, әлеуметтік педагог және басқалар) негізінде жүзеге асырады.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу тобының әрбір мүшесі кәсіби этиканы сақтауы, егер бұл балаға немесе оның отбасына зиян келтіруі мүмкін болса, психологиялық-педагогикалық тексеру, консультациялық жұмыс немесе басқа да қызмет түрлері нәтижесінде алынған мәліметтерді таратпауы тиіс.

Оқу-тәрбие процесіне инклюзивті білім беруді енгізу мектеп психологына тікелей әсер етеді. Оның бұл үдерістегі рөлі-жекелеген балалар мен педагогтарды, тұтас сыныптар мен жергілікті қоғамдастықты біріктіретін, балалардың шектеулеріне емес, мүмкіндіктерге назар аударатын тұтас қолдау жүйесін құру. Басқаша айтқанда, мектеп психологы мектептің корпоративтік мәдениетін өзгертіп, мұғалімдерге кәсіптің жаңа қырына бейімделуге көмектеседі.

Оқушыларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу білім беру процесінің барлық кезеңдерінде жүзеге асырылады.

Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы:

1. Балаларда қабылдау дамуының төмен деңгейі байқалады.

2. Кеңістіктікті бағдарлау көріністері жеткіліксіз қалыптасқан.

3. Назар тұрақсыз, шашыраңқы, балалар бір қызметтен екіншісіне әрең ауысады.

4.Есте сақтау процестерінің бұзылуы.

5. Танымдық белсенділік төмен.

6.Құрдастарымен, сондай-ақ ересектермен қарым-қатынас қажеттілігі төмендеді.

7. Ауызша және жазбаша сөйлеудің бұзылуы.

8. Төмен жұмыс қабілеттілігі байқалады.

Осының салдарынан балаларда оқу қызметінің толыққанды дағдыларын меңгеруге психологиялық алғышарттардың жеткіліксіз қалыптасуы байқалады. Оқу іскерліктерін қалыптастыру қиындықтары пайда болады (алдағы жұмысты жоспарлау, оқу мақсатына жету жолдары мен құралдарын анықтау; қызметті бақылау, белгілі бір қарқынмен жұмыс істей білу) .

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу баланың білім беру - тәрбие процесі жағдайында дамуын қамтамасыз ететін көмек пен қолдаудың ерекше түрі болып табылады және әрбір баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін әлеуметтік - психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасайтын мамандардың біртұтас, жүйелі ұйымдастырылған қызметін білдіреді.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің екі бағытын бөліп көрсету керек:

- балада туындаған қиындықтарды шешуге бағытталған өзекті;

-оқыту мен дамытудағы ауытқулардың алдын алуға бағытталған, перспективалы.

Екі бағыт тек барлық сүйемелдеу қызметі мамандарының бірлескен күш-жігерімен іске асырылуы мүмкін. Сүйемелдеу қызметінің қызметінде бір-бірімен өзара байланысты үш міндетті компонент бар:

* баланың дамуының диагностикасы (психикалық, тұлғалық, әлеуметтік):

* түзету-дамыту бағытындағы жеке және топтық сабақтар бағдарламаларын іске асыру:

* оқыту және дамыту үшін мүмкіндіктері мен баланың даму деңгейіне қойылатын талаптар тұрғысынан білім беру ортасын талдау.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің негізгі міндеттері:

1) балалардың даму бұзылыстарын ерте түзетуді ұйымдастыру (анықталған сәттен бастап);

2) бала мен оның отбасына дамудың, оқытудың, әлеуметтендірудің өзекті міндеттерін шешуде көмек (жәрдемдесу)

3) білім беру және тәрбие бағдарламаларын психологиялық қамтамасыз ету;

4) педагогтардың, ерекше білім беруді қажет ететін оқушының, ата-аналардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін (психологиялық мәдениетін) дамыту;

5) түзету-дамыту, тәрбие жұмысы және баланы оқыту нәтижелілігінің мониторингі (Психологиялық-педагогикалық мониторинг).

Осылайша, сүйемелдеудің негізгі принциптері:

1) баланың дамуының кез келген проблемасын шешудің кешенді, пәнаралық тәсілі;

2) білім беру процесінде баланың дамуын сүйемелдеудің үздіксіздігі;

3) сүйемелдеу процесін ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз ету;

4) ілесіп жүретін қызметті әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық жобалау (болжау)

5) Даму мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу жөніндегі іс-шараларға ата-аналарды, педагогикалық және балалар ұжымын белсенді тарту.

Арнайы педагог,дефектолог өз жұмысында психологиялық оңалтудың мынадай әдістерін қолданады: әңгімелесу, жеке психологиялық консультациялар, психологиялық көмек, рөлдік ойындар, тренингтік жаттығулар. Даму мүмкіндігі шектеулі баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді қамтамасыз ететін білім беру ұйымының мамандары мүмкіндіктері шектеулі баланы оқыту мен тәрбиелеуде отбасының кең әлеуетті мүмкіндіктерін іске асыру мақсатында ата-аналармен жұмысты ұйымдастырады.

Инклюзивті білім берудегі психолог жұмысында кездесетін үлкен проблема-балалардың мінез-құлқы мен психикалық денсаулығына әсер ететін отбасылық психологиялық тетіктерді анықтау, сондықтан ата-аналардың психологиялық-педагогикалық білімі туралы өте маңызды. Тәжірибе көрсеткендей, біздің мектепте ата-аналармен жұмыс

жасаудың ең тиімді түрі мұғалімдердің қатысуымен белсенді түрде өткізілетін ата-аналар жиналысы болып табылады. Осындай тренинг-жиналыстарда ата-аналар баланың дамуының психофизикалық заңдылықтары туралы ойлануға мәжбүр. Мұнда олар проблеманы жан-жақты зерделеуді, баланың мінез-құлқын түсінуді үйренеді, баламен өзара әрекет ету құралдарының жеке арсеналын кеңейтеді; тәрбиелеудің тиімді тәсілдерін іздеуде кәсіби психологиялық-педагогикалық қолдау алады. Ата-аналарда балалар мүмкіндіктері мен қажеттіліктері туралы түсінік қалыптасады, жаңа ресурстар ашылады.

Арнайы маман түзету-дамыту жұмыстарын кезең-кезеңмен, негізінен "ерекше" балалар бар сыныптарда ұжымдық ойын түрінде жүргізеді. Бұл жеке жұмыс үшін жеке шақыра отырып, сыныптастар арасында оларды бөлмеу үшін байланысты. Ойын барысында, әрине, оларға көп көңіл бөлінеді, бірақ бұл өзгелер үшін байқалмайды.

"Ерекше" баламен психологиялық жұмыстың мәні жүйке-психикалық шиеленісті алып тастау; өзін - өзі бағалауды түзету; психикалық функцияларды-есте сақтау, ойлау, қиял, зейін дамыту; пассивтілікті жеңу; дербестікті, жауапкершілікті және белсенді өмірлік позицияны қалыптастыру; коммуникативтік дағдыларды иеліктен айыру және қалыптастыру.

Насихаттау мақсатында мүгедек адамдармен қарым-қатынаста қолданылатын К. Мейер (АҚШ-тың Ұлттық қол жетімділік орталығы) жасаған әдептіліктің 10 жалпы ережелерін атап өткім келеді.

1. «Ерекше балалармен» сөйлескеніңізде, әңгімелесу кезінде бірге болатын баланы алып жүрушіге немесе сурдо аудармашыға емес, тікелей өзімен сөйлесіңіз.
2. Сізді «ерекше баламен\адаммен» таныстырғанда, оның қолын қысу табиғи жағдай. Қолын қозғауға қиналғандар немесе жасанды мүшені пайдаланатын адам өзіне қолжетімді қолмен – оң қолымен немесе сол қолымен қол алыса алады.
3. Нашар көретін немесе мүлдем көрмейтін «ерекше баламен» кезескенде, өзіңізді және өзіңізбен бірге келген адамдарды атаңыз. Егер топта ортақ тақырыпта әңгіме жүріп жатса, онда сол сәтте кімге сөйлегеніңізді және өзіңізді атауды ұмытпаңыз.
4. Егер сіз көмек ұсынсаңыз, онда оны қабылдағанша күтіңіз, содан кейін нені және қалай істеу керектігін сұраңыз. Егер сіз түсінбесеңіз, онда ұялмай, қайтадан сұраңыз.
5. «Ерекше балаларды» есімдері бойынша атаңыз, ал жасөспірімдер мен одан ерсектерге үлкен адамдарға қарағандай қараңыз.
6. Біреудің мүгедектік арбасына сүйену немесе асылу, оның иесіне сүйену мен асылу дегенмен бірдей. Мүгедектік арба – бұл адам пайдаланатын оның өзіндік жеке кеңістігінің бөлігі. (Педагогтар үшін де және балалар үшін де).
7. Қарым-қатынасқа түсуге қиналатын «ерекше баламен» сөйлескенде, оның сөзін мұқият тыңдаңыз. Сөйлегенін өзі аяқтағанша, шыдамды болыңыз, күтіңіз. Оны жөндемеңіз және ол үшін оның сөзін аяқтамаңыз. Егер оның айтқан сөзін ұқпасаңыз, қайтадан сұрауға ұялмаңыз.
8. Мүгедектік арбаны немесе балдақты пайдаланатын «ерекше баламен» сөйлескенде, сіздің көзіңіз бен оның көзінің бір деңгейде болатындай етіп орналасыңыз. Сізге сөйлесуге жеңіл болады, ал сөйлесіп тұрған адамға басын шалқайтудың керегі болмайды.
9. Нашар еститін «ерекше баланың» көңілін өзіңізге аудару үшін қол бұлғаңыз немесе иығынан қағыңыз. Көзіне тура қараңыз, анық сөйлеңіз, алайда нашар еститін балалардың барлығы еріннен оқи бермейді. Еріннен оқи білетіндермен сөйлескенде, сізге жарық түсетіндей, сіз жақсы көрінеіндей жерге орналасыңыз, сізге ештеңенің бөгет болмауын және жауып тұрмауын қадағалаңыз.
10. Егер көрмейтін немесе естімейтін «ерекше балаға» қапысызда

«көрісерміз» немесе «ол туралы естідің бе?» деп айтып қалсаңыз, қысылмаңыз.

2.4. Арнайы мектеп-интернатындағы жеңіл және орташа ақыл-ойы кем балалармен жұмыс. Білім беру жүйесін дамытудің қазіргі кезеңінің басты міндеті білім беру ұйымының әрбір тәрбиеленушісіне оңтайлы педагогикалық жағдай жасау болып табылады.Арнайы мектеп-интернатындағы дефектолог мұғалім білім беруде маңызды рөл атқарады.

Бұл жеңіл және орташа ақыл-ойы кем оқушыларға шығармашылық қуанышын және өз қабілеттеріне деген сенімділікті табуға көмектеседі. Оқытушылар ерекше қабілеті бар балаларға әлемді тануға, шығармашылық қуанышына бөленуге және өз күшіне деген сенімін оятуға көмектесуі тиіс. Мұндай педагогтердің бірі дефектолог мұғалім болып табылады. Бұл қарапайым материалды жеткізудің «өзіндік» барынша тиімді әдістерін меңгерген маман. Оның негізгі қызметі оқу білімдерін, машықтарын, дағдыларын меңгеруде қиналатын ЕҚБ балаларға бағытталған. Жұмыс мазмұны балаға сабақ формасында және даму барысын динамикалық қадағалау формасында, сонымен бірге ата-аналарға, мұғалімдерге, ұйым басшылығына ұсыныстар формасында көмек көрсетуге бағытталған шаралардың біртұтас жиынтығын білдіреді.

Арнайы мектеп-интернатындағы жеңіл және орташа ақыл-ойы кем оқушылардың оқыту жүйесі арнайы оқыту бағдарламасына сүйеніп жасалады.Ал орташа деңгейдегі оқушыларға өзіндік жеке жоспармен жүзеге асырылады.Бұл жерде жеке тоқтап айтатын болсақ,мен өзімнің сабақ жүргізудегі әдіс-тәсілім, былай яғни орташа ақыл-ойы кем баланың қабылдауын жеңіл-ақыл ойы кем баладан төмен тұрады,бірақ ол баланың қабілетіне жете үңіліп оған мен егер мүмкіндігі болса қалыпты,жәйлі орта қалыптастырамын.Мысалы менде бір бала бар Қырықбай Ерасыл орташа деңгейдегі мен оны жеңілақыл ойы кем баланың деңгейіндегі тапсырманы орындауға кіріктіремін.Нәтиже жаман емес.Бала бүгінгі таңда өзіне берілген тапсырманы женіл деңгейдегі баламен бірдей орындап отыр.Жеңіл ақыл-ойы кем балалардың өзінің қабілетіне қарай типке бөліп білім беретініміз бәрімізге аян.Бағдарламаны толық меңгеріп жазып ,оқып отырған баламызда бар ол Даулетбек Ералы. Бұл балалармен алғаш мектеп табалдырығын аттаған күннен бастап қойылған диагноздарына қарай,терең жұмыс жүргізудің нәтижесі деп ойлаймын.Арнайы мектеп-интернатындағы оқушылардың өздеріне қойылған диагноздары өздеріне тән даму ерекшеліктері бар. Осы ортада тәрбие алып жатқан әр оқушының ата-анасы бізге үлкен рахмет айтуда.Балам өзін емін-еркін ұстайтын өзіне қолайлы орта тапты деп осы ортаға келгелі көңіліміз тынышталды деген жақсы ниеттерін жолдауда.Сөзімді аяқтар болсам бала қандай ортада да болсада мұғалімдердің терең білімі мен,саналы тәрбиесімен сусындауы тиіс.

Қорытындылай келе, «әдеттегі балаларда» «ерекше балалармен» қарымқатынас мәдениетін дамытудың, олармен дұрыс емес қатынас жасау қорқынышын төмендетудің маңыздылығын атап өту керек.

Инклюзивті білім беру, егер тиісті түрде іске асырылса, ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларға білімді меңгеруді, әлеуметтік дамуды және өзін-өзі бағалауды арттыруды қамтамасыз етеді.

Қоғамның өмірлік ұстанымының негізі төзімділік болуы тиіс. Инклюзия дені сау балаларда құрдастарының кемшіліктеріне төзімділікті, өзара көмек сезімін және ынтымақтастыққа ұмтылысты, ал ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларда - құрдастарына оң қарым-қатынасты және оған тән әлеуметтік мінез-құлықты дамытуға көмектеседі.

Осы санаттағы балалар үшін әлеуметтендірудің маңызы зор - баланы құрдастары ортасына, топ өміріне қосу, ұжымда оң тұлғааралық қарым-қатынасты қалыптастыру. Педагог-дефектолог мамандығы мұнда ерекше маңызға ие.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Егемен Қазақстан, 2010, 18 – маусым.

2. Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану. Республикалық педагогикалық – әдістемелік журнал, №4, 2015.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ СОВРЕМЕННОГО ШКОЛЬНОГО УЧИТЕЛЯ

Қасенова Аида Сейтқазықызы
учитель начальных классов,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №35» область Абай, г. Семей

Педагог XXI века: профессиональный профиль и карьерный рост
Современные подходы в образовании требуют от учителя не только глубоких предметных знаний, но и гибкости, способности к постоянному обучению и умению выстраивать диалог с учениками. Карьерный рост педагога сегодня зависит не столько от стажа, сколько от готовности развиваться, внедрять новые технологии и участвовать в профессиональных сообществах. Успешный учитель – это не только наставник, но и исследователь, методист, тьютор, а иногда и лидер образовательных инициатив."

В статье рассматриваются ключевые характеристики профессионального профиля современного школьного учителя, а также возможные траектории его карьерного роста в условиях цифровизации и трансформации образовательной среды. Подчёркивается значимость непрерывного профессионального развития и поддерживающей среды для эффективного функционирования педагога в XXI веке.

Ключевые слова:
учитель, профессиональные компетенции, карьерный рост, цифровизация образования, педагог XXI века.

Введение

Современная система школьного образования переживает глубокие трансформации, вызванные цифровыми технологиями, изменением социальных запросов и усилением роли soft skills в обучении. На этом фоне меняется и образ педагога. Учитель больше не является единственным источником знаний, а становится проводником, наставником, фасилитатором. Это требует новых подходов к определению профессионального профиля учителя и осмыслению возможностей его карьерного развития.

Профессиональный профиль современного школьного учителя

Учитель XXI века — это специалист, обладающий широким спектром компетенций, обеспечивающих успешную реализацию образовательного процесса в условиях быстро меняющейся среды. Основными из них являются:

Цифровая компетентность: владение образовательными платформами, инструментами онлайн-коммуникации, навыками организации дистанционного и гибридного обучения.

Метапредметные навыки: критическое мышление, креативность, системное мышление, способность к междисциплинарному подходу.

Коммуникация и эмпатия: умение выстраивать эффективное взаимодействие с учениками, родителями, коллегами.

Психолого-педагогическая гибкость: работа с учащимися с разными образовательными потребностями, развитие индивидуальных траекторий обучения.

Непрерывное саморазвитие: готовность к обучению в течение всей жизни, участие в курсах повышения квалификации, профессиональных сообществах и проектах.

Таким образом, современный педагог — это высокомотивированный и социально активный профессионал, ориентированный на результат и развитие.

Карьерный рост: от учителя к лидеру образования

Карьерный рост педагога сегодня может быть реализован по нескольким направлениям:

Вертикальная траектория:

продвижение по административной линии: старший учитель → завуч →директор;
участие в управлении образовательными проектами.

Горизонтальная траектория:

развитие в рамках педагогической практики: наставничество, методическая деятельность, кураторство исследовательских и проектных работ;

участие в профессиональных конкурсах («Учитель года», «Методический марафон» и др.), грантах и стажировках.

Индивидуальные траектории:

специализация в EdTech, цифровом преподавании, создании авторских программ и учебных пособий;

участие в исследовательской и экспертной деятельности.

Карьера учителя сегодня может быть гибкой и многоуровневой, отражая личные интересы, профессиональные цели и общественные потребности.

Вызовы и перспективы

Несмотря на рост возможностей, современный педагог сталкивается с рядом сложностей: высокая нагрузка, психологическое выгорание, нехватка времени на самообразование. Поэтому особую актуальность приобретает формирование системы поддержки учителя на всех этапах профессионального пути: менторство, профессиональные сообщества, доступ к качественным образовательным ресурсам.

Создание условий для карьерного роста учителя — это не только вопрос развития конкретного специалиста, но и механизм повышения качества образования в целом.

Заключение

Профессия учителя требует постоянной актуализации знаний, гибкости и готовности к изменениям. Современный школьный педагог — это не просто передатчик знаний, а лидер образовательной среды, способный формировать ценности и навыки будущего поколения. Развитие его профессионального профиля и поддержка карьерного роста являются ключевыми задачами системы образования XXI века.

Список литературы (по желанию можно дополнить):

1. Андреева, И.Н. Педагогические компетенции учителя в цифровую эпоху. — М.: Просвещение, 2021.

2. Громова, Т.Н. Современный учитель: новый профессиональный стандарт. // Вопросы образования. — 2022, №3.

3. Национальный проект «Образование». URL: https://education.gov.ru

МҰҒАЛІМДЕРДІҢ БІРЕГЕЙ ПРОФИЛЬДЕРІ: ДАҒДЫЛАР МЕН БІЛІМДЕРДІҢ ӘРТҮРЛІЛІГІ БІЛІМ САПАСЫНА ӘСЕР ЕТУІ

Құттыбай Гүлнәр Ибрайқызы

Маңғыстау облысы Ақтау қаласы №20 Мұхтар Әуезов атындағы жалпы білім беретін мектепің тарих пәні мұғалімі

«Тарих пәнін оқытудағы жаңа тәсілдермен тарихи мұраны меңгеру» атты авторлық бағдарлама.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту, сыни ойлауын қалыптастыру және тарихи оқиғаларға сын көзбен қарауға үйрету – тарих пәнінің басты мақсаттарының бірі. Осы мақсаттарға жету үшін мұғалімдер сабақ барысында жаңашыл әдіс-тәсілдерді тиімді қолдануы қажет. Дегенмен, бүгінгі таңда көптеген мұғалімдер осы әдістерді өз тәжірибесінде пайдалана алмай отырғандығы мені қынжылтады. Бұл мәселенің туындауына түрлі себептер бар. Кейбір мұғалімдер жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді меңгермеген, бірі жаңа әдістерге емес, материалды үлгеруге басымдық береді, бірі техниканың болмауы деген секілді кедергілер бар екендігін айтып жатады. Білімге қойылған талап- ортақ.Сондықтан талапты орындауға қазіргі заманда ешқандай кедергі жоқ деп ойлаймын. Инновациялық әдістерді пайдалану - білім беру сапасын

арттырудың бірден- бір жолы дер едім. Мәселен , «Жұбын тап!», «Қос жазба», «Тарихи диктант»,«SWOT талдау», «Фишбоун» әдістері тек тарих пәнінде емес, басқа пәндерге қолдануға бола беретін менің жиі қолданатын әдіс -тәсілдерім. Тақырыпқа сай оңтайлы әдістерді сабақ процесінде де , тіпті факультативтерде де қолдануға болады деп ойлаймын. Міне, осындай көпшіліктің себептері, кедергілері авторлық бағдарламаны жазуыма, осы тақырыпты таңдауыма әсер етті.

Авторлық бағдарлама мектепішілік,қалалық білім бөлімінің отырысында қаралып,бекітіліп, облыстық деңгейге ұсынылды.Бұл бағдарлама орта білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде әзірленіп, оқыту үдерісіне заманауи педагогикалық технологиялар мен оқыту әдістерін енгізуге негізделген. Авторлық бағдарламаның басты жаңашылдығы – білім алушылардың тарихи білімді дайын күйінде қабылдауынан бас тартып, оны өздігінен ізденіп, талдап, қорытынды жасауына бағытталған оқыту формаларын қолдану болып табылады.Оқыту барысында зерттеу, жобалау, топтық және жұптық жұмыстар, конференция, семинар, экскурсия сабақтары секілді белсенді оқыту әдістері кеңінен қолданылады. Бұл әдістер оқушылардың сыни ойлау, талдау, тарихи деректермен жұмыс істеу, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.Курс мазмұнында тарихи танымммен қатар оқушылардың ұлттық құндылықтарды, мәдени мұраны зерделеуі, тұлғалық қасиеттерін дамытуы көзделген. Сонымен қатар пәнаралық байланыстар мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы оқу үдерісі заманауи талаптарға сәйкестендірілген. Осылайша, бағдарлама білім алушылардың функционалдық сауаттылығын, тарихи ойлау қабілетін және азаматтық жауапкершілігін қалыптастыруға бағытталған.

Авторлық бағдарлама жалпы білім беретін мектептердің 6-сыныптарына арналған оқу жүктемесінің негізінде жасалды. Ол 34 сағатқа жоспарланған, оның ішінде 17 сағат – теориялық, 17сағат–практикалық сабақтарға бөлінген. Бағдарламаның басты мақсаты – педагог оқушыларды жаңа әдіс-тәсілдермен тарихи деректерді саралауға, картамен жұмыс жасауға, тарихи тұлғаларды тануға және өз бетінше меңгерту.**Бағдарлама міндеттері:**

- Интерактивті әдістер, жобалық жұмыс, ойын технологиялары сияқты заманауи тәсілдерді игеру және тәжірибеге енгізу;
- Виртуалды шындық, мультимедиа және цифрлық ресурстарды қолдана отырып, тарихи материалды меңгертудің тиімді жолдарын қалыптастыру;
- Сыни ойлау мен аналитикалық дағдыларды дамытуға арналған оқу тапсырмаларын дайындау;
- Жаңа әдістер мен құралдарды қолдана отырып, мұғалімдердің кәсіби құзыретін арттыру;
- Бағалау әдістерін жаңғырту арқылы оқыту нәтижесін нақты бақылауға үйрету;
- Заманауи тарихи білім берудің тенденцияларын зерттеу және кәсіби ортада тәжірибе алмасу.**Бағдарламаның күтілетін нәтижелері:**
- Курс нәтижесінде мұғалімдер тарихты оқытудың заманауи әдістерін меңгеріп, оны оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдей алады. Қатысушылар сыни ойлауды дамытатын оқу материалдары мен тапсырмаларды әзірлеу дағдыларын жетілдіреді.
- Педагогтер жаңа технологияларды сенімді түрде қолдануға үйреніп, кәсіби құзыреттіліктері артады. Командалық жұмыс, көшбасшылық, ақпаратты жинақтау, талдау және ұсыну қабілеттері қалыптасады.
- Сонымен қатар, заманауи бағалау әдістерін тиімді қолдана отырып, педагогикалық жұмысының нәтижесін бағалай алады. Тарихи білім берудің жаңа үрдістерін бақылап, практикасына инновация енгізуге мүмкіндік алады.

Жалпы, курс тыңдаушылары Тарих пәнін сапалы әрі тиімді оқытуға дайын, білікті маман ретінде қалыптасады деп күтілуде.**Курстық тапсырмалар:**

- Мәтінмен жұмыс: «Ой сүзгісі», «
- Сәйкестендір!»
- Жобалық тапсырма: «Case Study», «RAФT», «Mind Mapping»
- Дерек пен құжатқа негізделген Мағынаны аш!», «Critical Thinking» әдістері

o Сәйкестендіру: «Жұбын тап!», «тапсырма: «Қос жазба», «Тарихи диктант», «Storytelling»

o Рөлдік ойын: «Peer Teaching», «Role Play»

o Аналитикалық ойлауға бағытталған: «SWOT талдау», «SMART мақсаттары», «Фишбоун»

Сабақты ұйымдастыру және оқыту формалары:

o Түсіндірме сабақ, зерттеу сабақ, жоба сабақ, ізденіс сабағы, экскурсия сабағы

o Жеке жұмыс, жұптық жұмыс, топтық жұмыс, конференция, семинар, шығармашылық сабақ

o Интерактивті форматтар: онлайн платформаларда (Kahoot, Quizizz, Flippity, Padlet) ұйымдастыру

o Практикалық және рефлексиялық сабақтар: «Тік ток», «3/2/1», «Start-Stop-Continue»

Қолданылатын әдіс-тәсілдер:

o «Critical Thinking» – Сын тұрғысынан ойлау

o «Mind Mapping» – Ақыл картасы

o «Case Study» – Жағдайды талдау

o «Storytelling» – Әңгімелеу

o «Gamification» – Сабаққа ойын элементтерін енгізу

o «Project-Based Learning» – Жобалық оқыту

o «Flipped Classroom» – Аударылған сынып

o «Personalized Learning» – Жекелендірілген оқыту

o «Microlearning» – Шағын білім беру

o «Scaffolding» – Қадамдап қолдау

o «Inquiry-Based Learning» – Зерттеуге негізделген оқыту

o «EdTech Tools» – Цифрлық құралдар мен платформалар (Kahoot, Padlet, Quizizz)

o «Peer Teaching» – Оқушылар бірін-бірі оқыту

Бұл авторлық бағдарлама тарих пәнін тек дерек жаттатумен шектемей, оқушыны белсенді ізденушіге, зерттеушіге айналдыруды көздейді. Оқу барысында оқушылар ұлттық тарихи мұраны бағалайды, тарихи ойлау қабілеті дамиды, және ең бастысы – өз халқының өткені мен бүгініне құрметпен қарауға тәрбиеленеді.Бағдарлама білім мазмұнын жаңарту талаптарына сай жасалып, құзыреттілікке бағытталған оқытуды жүзеге асыруға арналған. Бұл оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға және заманауи білім беру үрдісіне бейімделуіне көмектеседі. Осылайша, «Тарих пәнін оқытудағы жаңа тәсілдермен тарихи мұраны меңгеру» бағдарламасы – тарихи білім берудің мазмұны мен әдістемесін қайта қарастырып, заманауи талаптарға сай жетілдіруге бағытталған маңызды қадам болып табылады. Бұл курс мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырумен қатар, жаңа буынның тарихи санасын қалыптастыруға нақты үлес қосады

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігінің жаңартылған білім беру бағдарламасы.
2. Оқыту әдістемесі бойынша нұсқаулықтар.
3. EdTech платформалары: Kahoot, Padlet, Quizizz.
4. CLIL, Case Study материалдары

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЫҢДАЛЫМ ЖӘНЕ АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы, «№45гимназия» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Ана тілін ұмытқан адам - өз халқының өткенінен де,
болашағынан да қол үзеді.
Ғабит Мүсірепов

Қазақ тілін дамыту-ұлттың мәдениеті мен болашағы үшін маңызды. Әдістемелік нұсқаулық арқылы оқушылардың қазақ тілін меңгеру деңгейі артып, ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамыту жолында өз үлестерін қосатын тұлғалар тәрбиеленеді. Сонымен қатар, Әдістемелік нұсқаулық арқылы қазақ тілі мен әдебиетінен алған білімдерін кеңейтеді, сөйлеу мәдениетін арттырады.Ұсынылып отырған әдістемелік нұсқаулықта, тілдік дағдыларға аса мән берілген және оқытуды ұйымдастырудың формалары мен оқушылардың білімдерін тексеру мен рейтингілік, кестелік т.б. бағалау тәсілдері мен әдістері атап көрсетілген. Оқушылардың бойына өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін қажетті дағдыларды дарыту мақсатында мұғалімдерге тынымсыз еңбектену керек болады. Ал ұсынылып отырылған әдістемелік нұсқаулықтың осы бағытта жұмыс істейтін жаңашыл, білімге құмар, өз білімін жан-жақты жетілдіретін ұстаздарға таптырмас құрал екені анық.

Бүгінгі таңда білім беру саласына түбегейлі өзгерістің қажеттілігін ескерсек, жаңартудың басында тілдік пәндердің тұру себебін әдістемелік нұсқаулықта көрсетілген мына жолдармен түсіндіре аламыз: «...Әрбір оқушы үшін тіл – негізгі білім құралы. Оқушылардың тілдік қарым-қатынасы өздері өмір сүріп отырған және білім алатын орта арқылы жүзеге асады. Тілді жетік меңгеру ұлттық құндылықтарды түсінетін, әлемдік деңгейде жаңа өзгерістерге бейім, жаңашыл жеке тұлға қалыптастыруға ықпал етеді». Еліміздің білім саласында білім беру сапасын арттыруға және оқу мен оқытуды жан-жақты жетілдіру бағытында көптеген бастамалар орын алды. Оқушыны білім, білік, дағдылармен қаруландырып қана қоймай, оны тұлға етіп қалыптастыру басты міндет. Олай болса, интеллектуалдық, біліктілік, коммуникативтік жағынан баланы әлеуметтік ортамен белсенді қарым-қатынасқа түсуге, сол ортаға барынша тез бейімделе алуға дайындау орта мектептегі оқыту кезеңінің негізгі қызметі болып табылады. Жеке тұлғаның ақыл-ойы, санасының жетіліп-толуының, мәдениеттілік, зиялылық сияқты қасиеттерінің қалыптасуының басты көрсеткіші бала тілінің жеткілікті деңгейде дамуына, коммуникативтік дағдыларының (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) дұрыс қалыптасуына тікелей байланысты болады.Тіл қарым-қатынас құралы болып табылады. Тілді оқытудың әдіс-тәсілдері оқу ортасы мен мәнмәтінді ескере отырып, оқушыны тиімді білім алу үшін ауадай қажет болып табылатын дербестікке ұмтылуға оң ықпал етуге тиіс. Қазақ тілі оқу бағдарламасының бөлімдері төрт тілдік дағдыны қамтиды: тыңдалым және айтылым бір бөлімге біріктірілген.

Тыңдалым – анағұрлым маңызды тілдік дағды деуге болады, бірақ қадағалау анағұрлым қиынға түсетін дағды. Дыбыстық ақпаратты түсініп, меңгеріп, бағамдау үшін тыңдалымның тиімді стратегиялары қажет. Тыңдалым дағдысын дамытуға арналған сабақты өткізудің негізгі мақсаттарының бірі оқушыларды тиімді тыңдауға үйрету, яғни ақпаратты түсіну үшін онымен не істеу керек екенін үйрету болып табылады.

Айтылым оның кімге арналғанына, мақсаты мен мәнмәтінге тығыз байланысты: бір мезгілде көптеген адам ауызша қарым-қатынасқа түсе алады немесе оның барысына ықпал ете алады. Жазылым тіліне қарағанда, айтылым тілінде грамматика толық сақталмайды, шаблонды фразалар мен қайталамалар жиі қолданылады. Оқушыны сөйлетудің алуан түрлі мақсаттары бар, айталық, қатысу (араласу) үшін сөйлеу, түсіндіру үшін сөйлеу, өз білімін байқату үшін сөйлеу, бағамдау үшін сөйлеу. Әр мақсат барлық төрт үдерістің болуын көздейді, алайда әрбір кезеңге жұмсалған уақыт ерекшеленетін болады. Қазіргі таңдағы

педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу-оқыту үрдісінде мақсатқа жетудің бірден — бір жолы. Мен қазақ тілі мен әдебиет пәнінен орыс сыныптарына сабақ беремін. Өзге ұлт өкілдері болғандықтан ол сыныптарда тыңдалым және айтылым дағдысын әдістер арқылы оқушыға түсінікті болатындай оқытып жүрмін. Сабақ барысында тіл дамыту, ойын жетілдіруде және айтылым дағдысын дамытуда түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану керек. Әдіс-тәсілдерді неліктен қолданамыз? Деген сұрақ туындайды әрине, әр мұғалім өз сабағын көңілді, қызықты, тартымды өткізгісі келеді. Оқулық бойынша тапсырманы орындата бергеннен оқушылардың да қызығушылықтары жоғалады. Оқулықтағы тапсырмаларды орындау барысындаәдіс-тәсілдер арқылы орындатса, оқушы да жан-жақты ойланып, оқушы өзінің білімін толықтыра түседі.Тілдік дағдыларды толық меңгереді.Орыс сыныптарында қазақ тілі сабағының білімдік дәрежесі бүтіндей басқа. Өйткені, орыс топтарындағы қазақ тілін оқытудың әдісі де, оған қойылатын талаптары да өзгеше. Қазақстанның білім беру жүйесінде тілдік дағдыларды дамыту басты бағыттардың бірі болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиетінің тереңдігі мен байлығын түсіну және қолдану оқушылардың шығармашылық және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Осы мақсатта оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамыту үшін тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану, оларды жаңа білім мен тәжірибе арқылы ынталандыру маңызды болып отыр. Бұл әдістемелік нұсқаулықта тыңдалым мен айтылым дағдыларын дамытуға бағытталған оқу үдерісі қарастырылады. Тыңдалым — оқушылардың тыңдаған материалды дұрыс түсіну қабілетін, ал айтылым — өз ойын нақты және сауатты жеткізу дағдысын дамытуға ықпал етеді. Әдістемелік нұсқаулық оқушылардың тілдік және әдеби білімін арттыру, қазақ тілін еркін қолдану және әдеби шығармаларды терең түсіну мақсатында жасалған.

Тыңдалымның түрлері:

Әңгімелесу (диалог), әңгімелер (оқиға), хабарландыру, әндер, нұсқау, лекция және жарнама және т.б. Тыңдалым дағдылары бірнеше ішкі дағдылардан тұрады:

Мазмұнын түсіну үшін тыңдау – жалпы мазмұнын, идеясын түсіну үшін тыңдау.

Нақты ақпараттарды алу үшін тыңдау - тыңдалымдағы қажетті ақпараттарды алу үшін тыңдау. Мысалы, теміржол вокзалында өзіңізге қажет уақытты немесе пойызды білу үшін сол ақпаратты ғана тыңдайсыз, басқа ақпаратты қажет қылмайсыз.

Детальді түрде тыңдау- әрбір сөздің мағынасын түсіну үшін әрбір сөзін зер салып тыңдау, түсіну. Мысалы,маңызды жаңалықтарды айтып жатырған кезде оны дұрыс түсіну үшін әрбір сөзін мұқият тыңдап шығасыз.

Сөйлеушінің қарым-қатынасын анықтау үшін тыңдау – сөйлеушінің көңіл-күйін не айтқысы келіп отырғанын түсіну үшін тыңдау.

Интенсивті тыңдалым – сөйлеу барысындағы сөйлемдердің грамматикалық құрылымын, белгілі бір тақырыпқа арналған сөздерді талқылау үшін тыңдау. Мұндағы мақсат – оқушылардың тілді дұрыс қолдана білудегі білімін арттыру. Мысалы, белгілі бір грамматикалық тақырыптарды өткен кезде тыңдалымды пайдалану, бірақ бұл жерде басқа дағдыларды араластырмайсыз.

Экстенсивті тыңдалым - үлкен көлемді мақала немесе шығармаларды(роман, әңгіме) тыңдау.

Тыңдалымға арналған сабақ жүйесінің мысалы:

Тыңдалым алдындағы тапсырма: тақырыпты таныстыру; тыңдалымдағы маңызды сөздерді үйрету; тақырыпқа қатысты сұрақтар құра отырып, сол тақырыптағы оқушы білімін қозғау.

Тыңдалым тапсырмасы: әртүрлі тыңдалым дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығулар тобы; олар жалпы мазмұнын түсінуден бастап, детальді түсінуге бағытталады.

Тыңдалымнан кейінгі тапсырма: тыңдалымдағы тақырып туралы сұрақтардан тұрады және ол сұрақтарға өз көзқарастарын білдіре отырып, тәжірибелерімен байланыстыра отырып жауап берулері тиіс. Сонымен қатар сұрақтар жауап беру барысында тыңдалымдағы сөздерді пайдалана алатындай құрылуы қажет. Айтылым және тыңдалым дағдыларын білім

алушыларға жылдам үйрету үшін тиімді әрі мақсатты әдістерді қолдану қажет. Бұл дағдыларды жылдам әрі тиімді дамыту үшін әртүрлі тәсілдер мен әдіс-тәсілдерді пайдалану маңызды.

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРДА ТҮРЛІ ДЕҢГЕЙЛІ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Майманова Жайна Меделбаевна
Жамбыл облысы Тараз қаласы, Ө Жолдасбеков атындағы №50 орта мектебінің биология пәні мұғалімі

Қазіргі таңдағы еліміздегі білім беру жүйесінің ең басты міндеті – білім берудің ұлттық модуліне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жетелеу.

Бүгінгі таңда бірінші кезекте оқушының тұлғасын қалыптастыруға ықпал етіп қана қоймай, деңгейлі тапсырмалар арқылы оның жеке қабілеттерін ашуға көмектесу керек. Деңгейлік тапсырмаларды енгізудегі басты мақсат – сынып оқушыларын «қабілетті» және «қабілетсіз» деп жасанды түрде әр түрлі жіктерге бөлуді болдырмау. Осы арқылы саралау және дербес оқыту ұстанымдарымен қатар, барлық оқушыға қатысты, ізгілендіру ұстанымыда сақталады

Деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жасау арқылы оқушының өзіндік жеке жолы, темпі, даму динамикасы, ынтасы, ойлауы, есте сақтауы, оқу сапасы арта түседі. Әр оқушының ой-өрісі кеңейеді.

Биология сабақтарында түрлі деңгейлі тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктерін қолдану мүмкіндіктерін талдай отырып, оқу процесінің сапасы мен тиімділігін арттыруға ықпал етеді , атап айтқанда:

- деңгейлі тапсырмаларды пайдалану-үй тапсырмалары, тексеру тапсырмалары, кестелер, графиктер мен диаграммалар түріндегі формасы мен мазмұны бойынша әртүрлі ақпарат, оқушылардың мектептен тыс уақытта әртүрлі көздерден алатын білімдерін есепке алу;

Бұл биология мұғаліміне оқушыларының жаратылыстану ғылымына деген танымдық қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді. Мұғалім балаларға тапсырмаларды ұсынады, оларды шешу үшін олар өздерінің дербестігін, логикалық ойлауын, жаңа ғылыми білім алуға, практикалық дағдылар мен дағдыларды жетілдіруге деген ұмтылысын көрсетуі керек.

Күтілетін нәтиже барысында оқушылардың биология пәніне деген қызығушылығын, белсенділігін арттырады және салыстыру, бақылау дағдыларын дамытады

Оқушылардың деңгейі әртүрлі, мысалы, аудиал (ақпаратты есту мүшесі арқылы қабылдайды), визуал (айналасында жүзеге асып жатқан құбылыстарға терең үңіліп, ақпаратты көздері арқылы қабылдайды) және кинестик (ортаны ерекше сезініп, ақпаратты қимыл-қозғалыс арқылы, пікір-таласты ұнатады.)

Әр деңгейдегі оқушыларға өз деңгейлеріне сәйкес тапсырмалар берілді. Бұл тапсырмада оқушылардың ақпаратты талдап, салыстыра отырып, қорытынды жасай алу дағдыларын арттыруға бағытталған.

Оқушылардың әрқайсысы бірінші деңгейлік тапсырмаларды орындауға міндетті және жоғары деңгейлік тапсырмаларды орындауға құқылы.

***Деңгейлік тапсырмаларды құрастыруға төмендегідей талаптар қойылады*. Бірінші деңгейдегі тапсырмаларға:**

1.Жаттап алуға лайықталған болуы керек.

2.Алдыңғы сабақта жаңадан меңгерілген білімнің өзін өзгертпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беруі тиіс.

3.Тапсырмалар жаңа тақырып үшін типті және өмірмен байланысты болуы керек.

Екінші деңгейдегі тапсырмаларға:

Өтіп кеткен материялдарды реттеуге және жүйелеуге берілген тапсырмалар. Бұлар өзгертілген жағдайлардағы тапсырмалар, яғни бұрынғы тапсырмаларға ұқсас, бірақ оларды орындау үшін алғашқы алған білімдерін түрлендіріп пайдалану қажет болады.

Оқушылардың ойлау қабілетін жетілдіруге берілетін тапсырмалар.

Ребустар мен сөзжұмбақтар.

Үшінші эвристикалық деңгейдегі тапсырмалар түрлері.

1) Танымдық іздену (эвристикалық) түрдегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жтілдіріп, тереңдетумен қатар, ол тағыда жаңа білімді меңгеріп,өзі үшін жаңалық ашуы тиіс.

2) Әртүрлі әдіс-тәсілдермен шешілетін тапсырмалар.

3) Өздігімен мысалдар, тапсырмалар құрастыру және оны өздігінен шешімін табу. Диаграмма, сызбалар салу, жергілікті жағдайда өлшеу жұмыстарын жүргізу, көрнекті құралдар дайындауға берілетін тапсырмалар.

Төртінші шығармашылық деңгей тапсырмалары:

1) Оқушыларың жинаған өмірлік тәжірибесі мен белсенді ой еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына негізделген.

2) Олимпиадалық тапсырмалар.

3) Берілген тақырыптарға өз бетінше реферат, баяндамалар, ғылыми жобалар дайындау.

Оқулықта берілген тапсырма жұмыстары түгел қамтылып, деңгейлік тапсырмалар арқылы орындалады.

45 минутқа негізделген 3деңгейлік тапсырмалар беріледі. Бұл тапсырмаларды оқушылар сыныпта және үлгермегенін үйде орындайды. Мысалы, I деңгейдің тапсырмасы бойынша әр дұрыс жауап 1ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 6 сұрақ берілетін болса, барлығы - 6 ұпай болып есептелінеді.

II деңгей бойынша әр сұрақ 3 ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 4 сұрақ берілетін болса, барлығы - 12 ұпай болып есептелінеді.

III деңгей бойынша әр сұрақ 5 ұпай болып есептелсе, тапсырмаға 2 сұрақ берілетін болса, барлығы - 10 ұпай болып есептелінеді. Сонымен, 3 деңгейдің тапсырмаларын қосып:

I деңгей - 1 - 6 ұпай,

II деңгей - 12 ұпай,

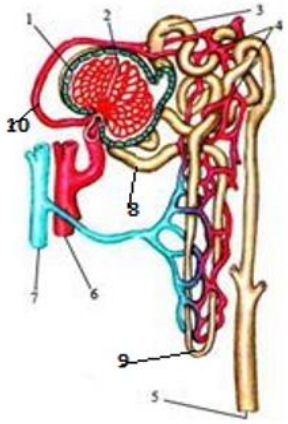
III деңгей - 10 ұпай аралығы болуы мүмкін.

Бағалануы: 3 - 7 ұпай - «3», 7 - 18 ұпай - «4», 19 - 28 ұпай - «5».

Әрбір оқушы деңгейлік тапсырманы орындап болған соң, мұғалім дайындаған дұрыс жауаптармен өзі орындап үлгерген тапсырмаларын тексереді. Осылайша бір деңгейден бір деңгейге, өз білімін біртіндеп толықтыра отырып, өз қабілетінде жетілдіреді. Оқушылардың бір - бірінің үлгерім деңгейлерін бақылап отыра алатындықтарынан, өзара жарыс туады.

«9.2В Бөліп шығару» бөлімі бойынша құрастырылған деңгейлік тапсырмалар

Нефронның құрылысы және қызметі. Ультрафильтрация. Абсорбция және таңдамалы реабсорбция. Несептің құрамы.

Тапсырма №1

Суреттегі 1 санымен берілген құрылымды анықтап, қызметін жаз

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Тапсырма №2 Тиісті сөздерді орнына қой.

	Бірінші реттік зәр түзілу деп атаймыз. Қысым арқасындағы сүзу процесі. Қанның гидростатикалық қысымы арқасында бүйрек шумағына жүректен қолқа шығып үлкен қысыммен қан келеді. Шумақты қылтамырлар жүйесі қоршаған.
	Несеп құрамындағы су мен онда еріген кейбір заттар кайта сіңеді, сіңбей қалған заттар мен түтікшелер эпителиіндегі синтез нәтижесінде түзілген заттар қосылып соңғы несеп құрайды

Кілт сөздер: Реабсорбция, Ультрасүзілу

Тапсырма №3
Кестені толтыр

Несептің түзілуі	Кезеңдері және қалай түзіледі	Қай жерде түзіледі	Құрамы
Бірінші реттік зәрдің түзілуі (тәулігіне 150-170 л)			
Екінші реттік зәрдің түзілуі (тәулігіне 1,2-1,5 л)			

Қорыта айтқанда деңгейлік тапсырмалар арқылы оқытудың тиімділігі мынада:

1. Өтілген материалды толық меңгереді, өйткені сабақ сайын қайталанып, пысықталынып отырады.

2. Тақырыпқа байланысты оқулықта берілген тапсырмалар толығымен орындалады.

3. Оқушы өзін - өзі тексереді, өзінің жіберген қателерін біліп отырады.

4. Талдау жұмыстарын үнемі жүргізіп отырады. Талдаудың барлық түрінде сабақ сайын қайталап отырады.

5. Білім сапасы әр сабақ сайын тексеріліп отырады, алған білімдерінің нәтижесі айқын көрініп тұрады.

6. Ойлау қабілетін арттыратын тапсырмалар орындайды.

7. Техникалық құралдарды жиі пайдаланады.(Компьютер, интерактивті тақта).

Қорытынды: Оқушылардың танымдық белсенділігі мен тәуелсіздігінің сәтті дамуы оқу процесі әр баланың интеллектуалды белсенділігі ретінде оның ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып ұйымдастырылған кезде мүмкін болады;

оқушының қажеттіліктерін, қызығушылықтарын, дайындық деңгейін, танымдық ерекшеліктерін біле отырып, оның білімін, дағдылары мен дағдыларын игерудегі, қабілеттерін дамытудағы рөлін толық пайдалануға болады.

Осылайша, оқу процесінде сараланған тәсілді қолдану арқылы биология сабақтарында сәттілік жағдайын құру оқу-танымдық іс-әрекетке мотивация деңгейін ғана емес, сонымен қатар пәнді игеру сапасын, оқытудың сындарлы және шығармашылық деңгейлерін, сондай-ақ деңгейді арттырады.

Деңгейлік тапсырмаларды тиімді ұйымдастыру – биология сабағында оқушы білімін тереңдетуге, қызығушылығын арттыруға, логикалық және шығармашылық қабілеттерін

дамытуға ықпал етеді. Бұл тәсіл оқушының танымдық белсенділігі мен дербестігін арттырып, пәнге деген ынтасын нығайтады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. ҚР Орта білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламалары
3. Биология пәні бойынша әдістемелік нұсқаулықтар
4. Педагогикалық шеберлік орталығының материалдары
5. Оспанов Ж., «Биологияны оқыту әдістемесі», Алматы, 2021
6. www.sabak.kz
7. www.zheti.kz – білім ресурстары
8. UNESCO – білім беру стратегиялары мен ұсынымдары

"ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТЕ-ДАМЫТЫП ОРТАҒА ҚОСУ ЖОЛДАРЫ"АВТОРЛЫҚ БАҒДАРЛАМАНЫ ТАРАТУ

Медина Гаухар Мақсатқызы
«Облыстық санаторлық мектеп-интернаты»КММ-сінің
музыка пән мұғалімі

1. Бағдарламаның өзектілігі мен мақсаты

Өзектілік. Қазіргі таңда ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған оңалту педагогикасы, медициналық, әлеуметтік-экономикалық шаралар кешені маңызды орын алады. Қоғамда осы балалардың толық әлеуметтенуі мен өз әлеуетін ашуы үшін олардың дамуына кешенді қолдау қажет. Мәдени жүйедегі «кемістікке» бағытталған көзқарастан арылып, баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыру, оның әлеуметтік бейімделуі мен шығармашылық қабілетін дамыту – бұл бағдарламадағы басты ұстанымдардың бірі.

Негізгі мақсаты. Бағдарламаның негізгі мақсаты – ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды жүйелі, тиімді қолдау жүйесін құру. Сондықтан:

Профилактикалық және оңалту шаралары арқылы балалардың физикалық, психикалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ету;

Індивидуализацияланған түзету-дамыту сабақтары арқылы балалардың оқу мотивациясын арттырып, агрессия мен эмоционалды тепе-теңдікті реттеу;

Шығармашылық әлеует пен әлеуметтік интеграцияны дамыту шарттарын жасау көзделеді.

2. Бағдарламаның міндеттері мен жұмыс бағыттары

Міндеттер. Бағдарлама келесі міндеттерді көздейді:

Тәрбиелік бағыт:

Негізгі білім мен дағдыларды қалыптастыру;

Танымдық саланы кеңейту және өзін-өзі бақылау деңгейін көтеру;

Оқу процесінің оң мотивациясын дамыту.

Шығармашылық және жеке даму:

Шығармашылық қабілеттерді арттырып, жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал ету;

Қарым-қатынас нормаларын меңгерту және өзара сыйластық, сенім мен эмпатияны қалыптастыру.

Бейімделу және интеграция:

Баланың әлеуметтік топқа қосылуына, өзін-өзі бағалауына ықпал ету;

Отбасы, педагогтар мен мамандар арасында консультациялық қолдауды қамтамасыз ету;

Диагностика мен түзету-дамыту жұмыстарын үйлестіру.

Жұмыс бағыты. Бағдарлама үш негізгі жұмыс бағытына бөлінеді:

Диагностикалық жұмыс:

Балалардың даму бұзылыстарын және бейімделу мәселелерін дер кезінде анықтап, жан-жақты ақпарат жинау. Әртүрлі мамандар (психолог, логопед, дәрігер) бірлесіп, диагностикалық әдістерді (мысалы, «Жоқ жануар», «Кактус», «10 сөзді жаттау») қолданады.

Түзету-дамыту жұмыстары:

Мүмкіндігі шектеулі балалардың дене және психикалық дамуын, оқу мазмұнын меңгеруді қамтамасыз ету. Жеке және топтық сабақтарда әмбебап тәрбиелік әрекеттер (тұлғалық, реттеушілік, танымдық, коммуникативті) ұйымдастырылады.

Консультативтік және ақпараттық-ағарту қызметі:

Отбасылар мен педагогтарға ұсыныстар әзірлеп, бірлескен әдіс–тәсілдерді енгізу;

Әр түрлі дәрістер, презентациялар, инфографика және практикалық семинарлар арқылы ақпарат алмасу іске асырылады.

3. Сабақтың режимі мен мазмұны

Сабақ құрылымы.

Әр сабақтың ұзақтығы 35–40 минут, оқу жылы бойы жүзеге асырылады.

Сабақ үш кезеңнен тұрады:

Топты біріктіру: Балалармен сәлемдесу, көңіл-күй орнату, ынталандыру.

Негізгі жұмыс: Тапсырмалар, ойындар, жаттығулар арқылы когнитивтік, моторлық және эмоционалды дамуды қамтамасыз ету.

Қорытынды: Балалардың нәтижелерін талқылау, кері байланыс.

Мазмұндық бөлім. Бағдарламаның негізгі мазмұнына мыналар кіреді:

Дене және ұсақ моторика:

Жалпы моторика, қолдың ұсақ қозғалыстары, саусақ пен қол моторикасын дамытуға арналған әртүрлі жаттығулар.

Әр тақырып бойынша белгіленген сағат саны (мысалы, жалпы моторика – 2 сағат, саусақ моторикасы – 1 сағат) арқылы құрылымдалады.

Қарым-қатынас пен танымдық қабілеттер:

Қаланың, заттардың пішіні мен көлемін қабылдау, түстерді ажырату, кеңістіктік бағдарлау және уақытша өкілдіктерді меңгеруге арналған тапсырмалар.

Жазу құралдарын басқару:

Қарындаш пен қаламды дұрыс ұстауға, жазуға үйретететін әдістер: «Пинцет» әдісі, арнайы тұтқалар, дартс ойыны арқылы мотериканы жетілдіру.

Қосымша дидактикалық ойындар мен әдістер:

Саусақ гимнастикасы (мысалы, “Екі қол”, “Он саусақ”, “Жылыну”, “Жауын”, “Тышқандар”, т.б.)

Көрнекілік, практикалық тапсырмалар, импровизацияларды қолдану арқылы балалардың қиялын, логикалық ойлауын және шығармашылығын дамыту мақсаты қойылған.

4. Әдістемелік нұсқаулық пен қолданылатын әдістер

Психологиялық-педагогикалық негіздер.

Балалардың психикалық қалпын қалпына келтіру, эмоционалды жағдайын реттеу және агрессиялық мінез-құлықты төмендетуге бағытталған әдістер қолданылады.

Мамандырылған диагностикалық әдістер мен тестілер арқылы баланың жеке ерекшеліктері анықталып, оқу процесінде қажет түзетулер енгізіледі.

Тәрбие мен оқытудың ойын, әңгімелесу, пікірталас, драматизация сияқты интерактивті әдістері балалардың өзара қарым-қатынасы мен өзін-өзі білдіруін дамытуға ықпал етеді.

Дидактикалық ойындар мен жаттығулар. Бағдарламада ұсынылған әдістемелік нұсқаулықта:

Саусақ ойындары:

«Саусақ гимнастикасы», «Қорқақ қоян», «Қолтырауын», «Кім келді?» және басқа да ойындар арқылы малы мотериканы дамыту;

Қолды және жазу құралдарын басқару:

Балалардың қарындаш пен қаламды дұрыс ұстауы, «Пинцет» әдісімен және арнайы қосымшалар арқылы жазу дағдылары меңгеріледі;

Көру және қол–көз координациясы:

Көздермен бағыт-бағдарлау, нұсқаулық бойынша қозғалыс, тақпақтар мен ойындар арқылы жүйелі жаттығулар жүргізіледі;

Геометриялық және қабылдауға арналған ойындар:

Пішіндер, түстер, көлем мен өлшемдерді ажыратуға арналған әр түрлі тапсырмалар мен практикалық ойындар ұйымдастырылады.

5. Қорытынды

Бағдарлама ерекше білім беру қажет балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін кешенді жүйе болып табылады.

Диагностикалық кезең арқылы әр баланың даму мәселелері анықталып, жеке жоспарлар құрылып, түзету-дамыту жұмыстары жүргізіледі.

Оқыту процесі ойын түрінде, интерактивті әдістермен өтеді, бұл балалардың оқу мотивациясын арттырып, әлеуметтік өзара әрекеттестікті жақсартады.

Әдістемелік және ақпараттық қолдау ата-ана, мұғалім, психолог және логопедтердің бірлескен еңбегімен жүзеге асады, осылайша балалардың шығармашылық және танымдық қабілеттері дамиды.

Бағдарламаның түпкі мақсаты – әр бала өз әлеуетін толық аша отырып, қоғамның белсенді, жауапты және шығармашылық мүшесіне айналуы. Сонымен қатар, педагогикалық тәжірибе мен заманауи әдістерді қолдану арқылы балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, ортақ білім беру процесі жетілдіріледі.

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Моменова Мирагуль Боранбаевна

Ақтөбе облысы,Ақтөбе қаласы Ж.Тәшенов атындағы 68ЖББОМ көркем еңбек пәні мұғалімі

Көркем еңбек - бұл ұзақ тарихы және халықтық мәдениеттің ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлері бар әмбебап интеграцияланған қызмет. Бізге белгілі барлық көркемдік техникалар мен технологиялар ежелгі әрекеттерге немесе операцияларға негізделген: тоқу, байлау, бояу, тігу, кесу, бұрау, бұйралау және т.б. және көптеген дәстүрлі өнер бұйымдары (зімбір нан мен багельдер, себеттер мен кілемшелер, тостағандар мен құмыралар, сырғалар мен брошкалар) ежелгі уақытта ойлап табылып, халықтық сәндік - қолданбалы өнерде бейнеленген.

Көркем еңбек - бұл функционалды және эстетикалық қасиеттерді (пайда мен сұлулықтың бірлігі) үйлесімді түрде үйлестіретін белгілі бір өнімді жасауға бағытталған трансформациялық, шығармашылық, әлеуметтік негізделген қызмет. Өнер еңбегі мектеп жасына дейінгі балалардың сәтті дамуы үшін қол жетімді. Сонымен қатар, көркем еңбек - бұл жаңа нәрсе жасалатын шынайы шығармашылық деңгейінде тәжірибе мен өзін - өзі жүзеге асыруға, өзін - өзі дамытуға, өзін - өзі тануға байланысты өте еркін әрекет.

Көркем еңбек - бұл өнімді және сонымен бірге құрал - саймандар, онда бала құралдарды (қайшы, пышақ, степлер, ине, тоқу ілгегі және т.б.) игереді, әртүрлі материалдардың (қағаз, мата, қамыр, фольга, жапырақтар және т. б.) қасиеттерін зерттейді және нақты нәтиже алу мақсатында оларды мәдени тәсілдермен түрлендіреді.

Көркем жұмыстың қолданбалы нәтижесі - қолдан жасалған ойыншықтар мен кітаптар, кәдесыйлар мен сыйлықтар, ойын және өмір сүру кеңістігін ұйымдастыруға арналған түрлі заттар. Бірақ ең маңызды нәтиже - бұл болашақта қандай мамандықты таңдайтынына және тағдырдың қалауымен қай мәдениетке интеграцияланатынына қарамастан, адамға кез - келген қызметте сәтті болуға мүмкіндік беретін әмбебап қабілеттер негізінде халықтық мәдениетті дамыту тәжірибесі.

Мектептегі көркем жұмыстың мазмұны - бұл әр түрлі өнер түрлерінде бейнеленген, бүкіл адамзаттың рухани тәжірибесі, адамның өмірі мен оның өмірінің мәні мәселелерін эстетикалық тұрғыдан ашады.

Көркем еңбек сабақтарының мақсаты - балаларға эстетикалық және тұрмыстық мәдениетті бағытталған және дәйекті тәрбиелеу, жеке өсуге ықпал ету және қоршаған әлемге эмоционалды және құндылық қатынасын қалыптастыру. Негізгі идея - балалардың көркемдік белсенділігі оның барлық деңгейлерінде – қабылдау, орындау, шығармашылық – баланың жалпыадамзаттық мәдениетке енуі ретінде ұйымдастырылған. Бұл мақсат бірқатар іргелі теориялық қағидаларды ашады.

Мектепте және отбасылық тәрбиеде әрдайым ынтымақтастық пен бірлесіп құру педагогикасы болған және болып қала беретін Халықтық педагогиканың дәстүрлерін ұстану өте маңызды. Бірлесіп құру - бұл рухани-адамгершілік, еңбек және көркемдік тәрбиенің ең қолайлы алғышарттары жасалған кезде, бала өзінің жеке мүмкіндіктері мен қабілеттеріне сәйкес жалпыадамзаттық мәдениетпен танысу жолын таңдаған кезде бірлескен қызметтің саласы мен формасы. Біз халық педагогикасының даналығына жүгінеміз, бір күнді мейірімді отбасы аясында елестетеміз.

Көркем жұмыстың мазмұнын жобалау процесінде көркемдік шығармашылық өзінің ішкі мәні бойынша адамның мағынасын табудың және оны басқа адамдарға берудің ерекше тәсілі екенін есте ұстаған жөн. Сондықтан, семантикалық білім берудің әмбебап әрекетін ерекше атап өту керек, оның мәні балалардың көркем еңбектің мақсаты (ниет, идеалды жоспар – біз не істейміз және қалай жасаймыз), ынталандырушы мотив (не үшін немесе кім үшін қажет) арасында терең байланыс орнатуы болып табылады.

Көркемдік және өнімді іс-әрекеттің ерекшелігі баланың белгілі бір объектілерді құрудың, өз ойларын, идеяларын, жоспарларын білдірудің жалпы мәдени тәсілдерін игеретіндігімен және оларды мәдени және жеке мағыналармен қамтамасыз ете отырып, әртүрлі жағдайларға еркін жеткізетіндігімен байланысты. Қазіргі білім беру мазмұны мектепте балалар игеретін әлеуметтік-мәдени тәжірибенің төрт түрін ажыратады:

- өмірлік - практикалық және танымдық жағдайларда бағдарлау үшін "дайын білімді" қолдану тәжірибесі;

- адам қызметінің әртүрлі түрлерін орындаудың алдын ала белгіленген тәсілдерін қолдану тәжірибесі;

- шығармашылық қызмет тәжірибесі;

-әлемге эмоционалды және құнды қарым - қатынас тәжірибесі.

Тәжірибенің алғашқы үш түрі белгілі бір тақырыптық қызметтің мазмұнына, ұйымдастырылуына, реттелуіне немесе формасына байланысты. Әлемге эмоционалды және құндылық қатынастарының жеке тәжірибесі - бұл тақырыптың мағынасын, оның мәнін, іс - әрекетін (оның мақсаттары, процесі, күтілетін нәтижелері және т.б.) нақты өмірге енгізу тәжірибесі, бұл субъективті көзқарасқа, сенімге, тәжірибеден алынған өзіндік қорытындыға айналған объективті құндылық.

Көркем еңбек сабақтарының негізгі міндеттері:

1. Көркем жұмыстың табиғаты мен мәнін өмірді жабдықтайтын және өмірін орындылық, үйлесімділік, сұлулық заңдарына сәйкес ұйымдастыратын адамның шығармашылық қызметі ретінде ашу.

2. Адам өмірінің барлық қырларының (табиғи, материалдық, әлеуметтік, рухани) көрінісі ретінде көркем еңбекке эмоционалды - құндылық қатынасын қалыптастыруға ықпал ету; көркем еңбек нәтижесінің ерекшелігін – пайда мен сұлулықтың бірлігін (Функционалды және эстетикалық) ашу.

3. Адамның көркемдік - шығармашылық қызметінің түрлері туралы түсінігін кеңейту; халық шеберін, суретші-конструкторды, дизайнерді еңбекпен таныстыру.

4. Көркемдік - өнімді іс–әрекеттің тәжірибесін оның барлық деңгейлерінде байыту: қабылдау - орындау - шығармашылық, жасына, жынысына, жеке ерекшеліктеріне сәйкес.

5. Эстетикалық қабылдауды, шығармашылық қиялды, бүйірлік (икемді, шығармашылық) ойлауды, әмбебап көркемдік қабілеттерді дамыту және еңбек адамының қасиеттерін тәрбиелеу – еңбекқорлық, жауапкершілік, адалдық, коммуникативтілік және т. б.

6. Зияткерлік және көркемдік іс - әрекеттерді біріктіру негізінде көркемдік әдістерді, техникаларды, технологияларды игеруге және жалпы қол шеберлігін дамытуға ықпал ету.

7. Әр баланың жеке өсуіне жағдай жасау.

Балалардың көркем еңбек мазмұнын интеграцияланған қызмет ретінде игеруінің сәттілігін қамтамасыз ететін негізгі психологиялық - педагогикалық жағдайларды бөліп көрсету керек:

- көркем - өнімді қызмет түрлерінің әртүрлілігі;
- білім беру мақсатымен және даму бағдарламасымен (стратегия мен тактиканың бірлігі) біріктірілген қызмет түрлерінің тұрақты ауысуы;
- жеке бағдарламалар мен даму бағыттары;
- мұғалімнің рөлі әр түрлі өзара әрекеттесу формаларында нақты бірлесіп құру әдісімен (мұғаліммен, ата-аналармен, суретшімен, халық шеберімен, басқа балалармен) еркін, тәуелсіз қызмет үшін жағдай жасау және оқу процесін ұйымдастырудан тұрады;
- материалдардың, көркем аспаптардың, альбомдардың, мәдениет заттары мен өнер туындыларының кең таңдауын қамтитын арнайы жабдықталған орынның (шеберхана, дизайн-студия, қолөнер орталығы және т.б.) болуы.

Дәстүрлі сабақтардың орнына шығармашылық жобалардың бір түрі ұсынылады, олар мыналармен сипатталады:

- нақты тақырыпты емес, әр баланың айналасындағы әлемді және оның осы дүниеде болуын түсіну тәсілі ретінде мағынасын анықтау;
- білім беру және нақты (материалдық) кеңістік шекарасын кеңейту(мұражайлар, көрмелер, мастер - кластар, балабақша алаңындағы шеберханалар, серуендеу және экскурсиялар, мәдени оқиғалар) ;
- жобалық қызметке басқа адамдарды - ересектерді (ата-аналар, ата-әжелер, қосымша білім беру педагогтарын, суретшілер мен халық өнерінің шеберлерін, музыкалық жетекшіні, экскурсоводты және т. б.) және пікірлестер командасын кеңейту, қалыптасқан топ шеңберінен шығу мақсатында әртүрлі жастағы балаларды тарту;
- алынған нәтижелерді түсіну және одан әрі іс-әрекеттер туралы шешім қабылдау үшін мұғаліммен және басқа балалармен мәселені барлық кезеңдерде (идеяны әзірлеуден бастап іске асыруға және қолдануға дейін) талқылау;
- жеке және әлеуметтік маңызы бар нәтижелі қызмет нәтижесінің тұсаукесері (қолдан жасалған ойыншықтар, кітаптар, альбомдар, кәдесыйлар, коллаждар, макеттер, аранжировкалар, инсталляциялар, коллекциялар);
- барлығы үшін бірыңғай міндеттің және нәтижені бағалаудың бірыңғай өлшемінің болмауы.

Портфолио құру (жеке, ұжымдық, отбасылық) және балалардың шығармашылық жұмыстарының көрмелерін ұйымдастыру - жалпы міндет, оны шешуге педагогтар, ата-аналар және балалардың өздері қатысады.

Бүгінгі таңда мұғалімдер мен психологтар әр баланың өзіне мақсат қоюы керек, шығармашылыққа мәжбүрлеу, идеялар, мүдделер мен шешімдер қабылдау мүмкін емес екенін айтады. Жеке даму бағдарламалары, нақты "тірі" істер жағдайындағы тәуелсіз көркемдік және өнімді іс-шаралар, балалардың халықтық мәдениеттің семантикалық өрісін практикалық тұрғыдан түсінуіне, қоршаған әлемге эмоционалды және құндылық қатынасына, зияткерлік және эстетикалық дамудың шынайы интеграциясына, нәтижені ұсыну мен бекітуге, білім беру қызметін жобалау әдісімен ұйымдастыруға бағытталған - бұл қазіргі заманғы мектеп пен қоғамдық көркем еңбекті жобалаудың маңызды белгілері.

SOFT SKILLS ПЕН HARD SKILLS: ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ПОРТРЕТІ

Мустанова Марал Булатовна
Атырау облысы,Қызылқоға ауданы,Миялы селосы Ығылман Шөреков атындағы мектеп-гимназиясының ағылшын тілі мұғалімі.

Аннотация:
Білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер педагогтің кәсіби бейнесіне жаңа талаптар қоюда. Мұғалім тек пән мұғалімі емес, сонымен қатар тұлғалық даму жетекшісі, фасилитатор және өзгерістер агенті ретінде танылады. Осыған байланысты педагогтің кәсіби дағдылары шартты түрде екіге бөлінеді: *Hard skills* (кәсіби-техникалық құзыреттер) және *Soft skills* (тұлғааралық, әмбебап дағдылар). Бұл тезисте осы дағдылардың мазмұны мен олардың өзара байланысы қарастырылады.

Негізгі сөздер: педагог, кәсіби құзыреттілік, soft skills, hard skills, мұғалім, дағды, білім беру

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде педагогке қойылатын талаптар түбегейлі өзгерді.Сол себепті қазіргі педагог – көпқырлы, жан-жақты, үнемі даму үстіндегі маман Қазіргі таңда мұғалімге тек пәнді білу жеткіліксіз, ол эмоционалды тұрғыдан тұрақты, цифрлық сауатты, шығармашылыққа бейім және тиімді коммуникатор болуы қажет. Бұл өзгерістер мұғалімнің кәсіби бейнесін қайта қарастыруды талап етеді. Білім тек оқулықпен шектелмей, өмірлік дағдыларды қалыптастыруға бағытталды. Мұғалім – білім беруші ғана емес, көшбасшы, кеңесші, зерттеуші, өзгерістер агенті ретінде көрініс табады. Осы ретте педагогтің кәсіби шеберлігі екі негізгі бағытта қарастырылады: **hard skills** (кәсіби-техникалық дағдылар) және **soft skills** (әмбебап, тұлғалық дағдылар).

Hard skills – мұғалімнің кәсіби білімін, әдістемелік және технологиялық дағдыларын қамтиды. Оларға:

- пәндік білім мен заманауи әдістемелер,
- бағалау жүйелерін (ЖБ, ТБ) қолдану,
- цифрлық құралдар мен платформаларды (LMS, Zoom, Google Classroom) меңгеру,
- жаңартылған білім беру мазмұнымен жұмыс жасау жатады.

Soft skills – мұғалімнің тұлғалық қасиеттерін, эмоциялық, әлеуметтік және коммуникативтік қабілеттерін қамтитын дағдылар. Бұл:

- **Коммуникация дағдылары** – ата-анамен, оқушымен және әріптестермен тиімді тіл табысу;
- **Эмоциялық интеллект** – өз эмоциясын басқару және оқушылардың көңіл-күйін түсіне білу;
- **Көшбасшылық пен ынталандыру қабілеті** – оқушыларды шабыттандыру, сыныпта мотивацияны арттыру;
- **Креативтілік** – жаңа идеяларды ұсыну және шығармашылықпен жұмыс істеу;
- **Стресті басқару және төзімділік** – қиын жағдайда сабыр сақтап, шешім қабылдау.

Қазіргі педагог тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар бала жанына үңіле алатын, сенім ұялататын тұлға болуы керек.

Soft пен Hard skills арасындағы өзара байланыс

Екі дағды тобы – бір-бірін толықтыратын құндылықтар. Мысалы, мұғалім цифрлық құралдарды (hard skill) меңгеруі мүмкін, бірақ оны тиімді пайдалану үшін аудиториямен байланыс орната білу (soft skill) қажет. Зерттеулер көрсеткендей, тиімді мұғалімнің жетістігі тек білімге емес, осы дағдылардың үйлесіміне тәуелді. Цифрлық құралды меңгеру – hard skill, ал оны оқыту процесінде тиімді қолдану үшін soft skill қажет. Педагогтің кәсіби жетістігі осы екі дағдыны тең ұштастыруға байланысты.

Бүгінгі педагог – жан-жақты дамыған, үздіксіз үйренетін, икемді және жанашыр маман. Soft skills пен Hard skills дағдыларының үйлесімді дамуы – мұғалімнің кәсіби табысының және білім беру сапасының басты кепілі. Осы екі дағдыны қатар дамыта отырып, педагог

оқушылардың жан-жақты дамуына жағдай жасайды, ал бұл – болашақ қоғамның табысты азаматын қалыптастырудың негізі.

Ал қазіргі педагогтің кәсіби портреті – оның hard және soft skills дағдыларымен анықталады. Бұл дағдыларды дамыту – үздіксіз кәсіби өсу кепілі. Сондықтан мұғалімдерді даярлау мен біліктілікті арттыру бағдарламалары бұл бағыттарды үйлестіре отырып дамытуы қажет.

Ұсыныстар

1. Педагогтерге арналған soft skills бойынша тренингтер ұйымдастыру;
2. Жеке даму жоспарына икемді дағдыларды енгізу;
3. Әріптестер арасында тәжірибе алмасу алаңдарын (PLC, коучинг, менторлық) дамыту;
4. Hard skills бойынша цифрлық және әдістемелік құзыреттілікті жетілдіру курстарын өткізу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. (2020). *Орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мұғалімнің кәсіби дамуы*. Астана.
2. Мұғалімнің кәсіби стандарттары. (2022). ҚР БҒМ. https://www.gov.kz
3. Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. Wiley.
4. Гусев, А. Н. (2020). *Мягкие навыки (Soft skills) как элемент профессиональной компетентности педагога*. Вестник современного образования.
5. Robles, M. M. (2012). *Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace*. Business Communication Quarterly, 75(4), 453–465.
6. Кембридж бағдарламасы материалдары (2015). Мұғалімге арналған нұсқаулық. 1-деңгей.

СТРУКТУРА, СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНО -ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИИ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ С ЦЕЛЬЮ УЛУЧШЕНИЯ ИХ УСПЕВАЕМОСТИ

Мухаметханова Гульжанат Сейпиловна
города Семей Области Абай КГУ «СОШ №35»
заместитель директора по УВР, учитель биологии и химии

Аннотация

В данной работе рассматривается проблема развития у учащихся познавательного интереса на уроках и во внеурочной деятельности. Автор ищет ответ на вопрос, что нужно делать учителю, чтобы на уроках проявляли активность все обучающиеся?

Данная проблема, требует применения разнообразных технологий, которые создают условия для творческого поиска и позволяют учащимся, в том числе и инклюзивных классов, проявить свои способности, что способствует развитию активного познавательного интереса к предметам.

Как сказал Эйнштейн: «Я ничему не учу своих учеников, я лишь создаю условия, в которых они сами научатся!» Для этого необходимо:

I. Материально-техническая база школы оснащена необходимым оборудованием - это интерактивные доски,компьютеры, моноблоки, ноутбуки,кабинеты новой модификации (кабинет биологии, робототехники, мультимедийный кабинет, нклюзивная зона).

Большую роль играет качественный состав учителей. В школе работают в основном учителя с высшим образованием, имеющие высшую, первую и вторую категорию, без категории работают молодые специалисты.

Для эффективной работы и контроля за учебно-воспитательным процессом, с целью повышения квалификации пройдены курсы:

1.Лидерство в школе.2.Курсы координаторов. 3.Менторство в школе

4. «Новые подходы личностно-ориентированного обучения в системе школьного образования».

5.Курсы инклюзивного образования.

6.STEM-подходы в школьном обучении.

II. Использование контрольно-измерительных приборов и показателей достижений позволяет проводить сравнение по контингенту учащихся, количеству хорошистов и отличников, качеству знаний и успеваемости.

На качество знаний оказывает влияние и состояние здоровья учащихся, поэтому ежегодно проводится мониторинг здоровья детей, которое позволяет выявить перечень заболеваний (проблемные зоны) учащихся, а также детей, состоящих на «Д» учете. Благодаря совместной работе коллектива и родителей через педконсилиум были рекомендованы консультации специалистов ПМПК и выявлены дети с проблемами в развитии.Так внедрилось в школе инклюзивное образование. При анализе учебно-воспитательной работы качество знаний рассматривается: по срезам, результатам СОЧ ,по классу, по параллели классов; по предметам; по направлениям.

Большая работа проводится по составлению социального паспорта школы,которое включает детей из малообеспеченных семей; из неполных семей;из многодетных семей;опекаемые дети; дети, проживающие в детском доме;неблагополучные семьи;дети-инвалиды.

III.Для эффективной работы школы большая роль отводится организации внутришкольного контроля на основании анализа учебно-воспитательного процесса:

• По объему (охвату): Классно-обобщающий, фронтальный, тематический,

• комплексный, персональный, обзорный .

• По признаку исполнителя: Взаимоконтроль, самоконтроль, административный, коллективный.

• По срокам: Входной, текущий, промежуточный, итоговый.

• По задачам: Предупредительный, диагностирующий, повторный.

• По методам: Наблюдение, опрос, анкетирование, проверка документации, оперативный

• По статусу: Внешняя экспертиза, административный, самоконтроль.

• По периодичности: Эпизодический, периодический

Такой контроль возможен при существовании системы учебно-воспитательной работы:

IV.Основные направления работы:

• Интеллектуально-познавательное;патриотическое;экологическое и трудовое;

спортивно-оздоровительное;нравственное;художественно-эстетическое;

коммуникативное;самоуправление

Успех в любом деле – это всегда преодоление,

• преодоление связано с мотивацией,

• мотивация с интересом,

• интерес с потребностью,

• потребность с волей

Внеклассная и внеурочная деятельность- является одной из форм организации свободного времени учащихся. Способствует более разностороннему раскрытию индивидуальных способностей ребенка, которые не всегда удаётся рассмотреть на уроке, развитию у детей интереса к различным видам деятельности, умению самостоятельно

организовать своё свободное время. В совокупности позволяющая развивать и улучшать успеваемость учащихся.

Сущность и основное назначение внеурочной деятельности

создание дополнительных условий для развития интересов, склонностей, способностей школьников и разумной организации их свободного времени:**творческая самореализация, социальное становление , профессиональное самоопределение личности.**

V. Виды внеурочной деятельности:

• игровая деятельность;познавательная деятельность;

• досугово - развлекательная деятельность ;художественное творчество;

• спортивно-оздоровительная деятельность;трудовая деятельность;

• кружковая деятельность;мастер- классы.

VI. Проведение мастер классов:

1.«КУКОЛЬНЫЙ ТЕАТР»

Оборудование: Доска-ширма, персонажи-куклы.

Цель: Развитие речи, памяти, творческих, ораторских и коммуникативных способностей, любовь к чтению книг.

Условие: Для учащихся 1-4 классов, участники «Читающей школы»

«ДЕЛОВОЙ ГОРОД».

Оборудование: материалы для плетения,ножницы,клей, рамочки,вазочки.

Цель:Развитие внимания,силы воли,аккуратности.

Деятельность мастерской связана с первоначальным знакомством и освоением навыков плетения из полос различного материала. Материал и ширина полос выбираются в зависимости от возможностей учеников.Активное участие присутствующих на занятии детей в выполнении практических заданий определяет интерес, а также возможные пути успеха. Успешное выполнение задания требует определённых волевых усилий от детей с ограниченными возможностями здоровья и от их здоровых сверстников.

МАСТЕРСКАЯ «НЕЗРЯЧИХ ПОВАРОВ»

Цель проведения: научиться узнавать предмет с помощью

тактильных ощущений; развить внимание и мелкую моторику, а также позволит ощутить чувства детей с проблемами зрения.

Условие: С завязанными глазами приготовить себе сэндвич, налить кофе или сок, угадать на запах любую специю или определить на ощупь крупу кажется почти нереальным.

Но в мастерской «Незрячих поваров» у Вас это обязательно получится. Вы с завязанными глазами можете создать свой маленький кулинарный шедевр.

«3D КУЛИНАРИЯ С ЗАВЯЗАННЫМИ ГЛАЗАМИ»

Оборудование: мешочки, пакетики, баночек и скляночек с разным содержимым.

Условие: Надо с завязанными глазами с помощью обоняния, осязания и вкусовых рецепторов определить тот или иной продукт. Дается три попытки: осязание – на ощупь определить вид крупы, обоняние – на запах определить вид специи и на вкус определить вид джема или сока. Если участник ни разу не ошибается, то получает заслуженный приз.

МАСТЕРСКАЯ «ПИСЬМА ПО БРАЙЛЮ»

Цель проведения: развитие осязательного восприятия и мелкой моторики; формирование умения работать с рельефно-точечным изображением.

Условие: В мастерской письма по Брайлю можно попробовать себя в роли шифровальщика и специальной ручкой написать тайное послание, поздравление родителям или друзьям. Помимо этого, в мастерской можно испытать судьбу и вытянуть из волшебного мешочка предсказание, написанное шрифтом Брайля. Авторы писем, не совершившие более двух ошибок, получат приятные призы.

МАСТЕРСКАЯ «ЖИВОПИСЬ СЛЕПЫХ»

Цель проведения: обучение зрячих художников новому способу развития творческих способностей, новому видению мира и новой технологии получения шедевров; совер-шенствование навыков инклюзивного взаимодействия.

Условие: Участники с завязанными глазами методом наливания красок на холст, создают основу произведения. Художник выявляет образы, расставляет акценты, при необходимости дорабатывает полотно и, в итоге получается завершенная картина, созданная в инклюзивном взаимодействии.

Этот мир придуман не нами, но, начиная с себя, мы можем менять его в лучшую сторону делая добро!

Данный вид работы позволяет учащимся ценить то, что они имеют и уважать учащихся,имеющих проблемы со здоровьем.

Список литературы:

1.Приспособления для оценки:
http://www.parentcenterhub.org/repository/assessmentaccommodations/

2. Аспицкая, А.Ф. Использование ИКТ при обучении биологии / А.Ф. Аспицкая, Л.В. Кирсберг. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2009. – 356 с.

3.Универсальный дизайн для среднего образования: http://www.washington.edu/doit/Brochures/Academics/equal_access_ss.html

4.Алексеев, М.Ю. Применение новых технологий в образовании / М.Ю.Алексеев-Троицк, 2005. - 62 с.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Нальбекова Жанат Дуйсенхановна

Шымкент қаласы, Аль-Фараби атындағы мектебі ЖШС көркем еңбек пәні мұғалімі

Технология – бұл қандай да бір істе, шеберлікте, өнерде қолданылатын тәсілдер жиынтығы (түсіндірме сөздік). Бұл педагогтың қызметіне қатысты барлық іс-әрекеттер белгілі реттілікпен және тұтастылықпен ұсынылатын құрылымы, ал оны орындау қажетті нәтижеге жетуді тұспалдайды және болжамды сипатқа ие. Жүздеген білім беру технологиялары бар.

Қазіргі заман ағымы болашақ ұрпақтың ой -өрісінің шыңдалуын, жеке тұлға ретінде қалыптасуын талап етуде. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала балқытылған алтын», -деген қанатты сөзді еске түсіреді. Егеменді еліміздің алғы шарттары өркениетті елдер қатарына көтерілуі керек болса, өркениетке жету үшін жан – жақты дамыған, рухани бай тұлғаны өсіру керек. Жас ұрпақтың бойындағы қабілетін көру,оны жетілдіру ізденгіштік қасиетін дамыту мұғалімнің сабақ берудегі ізденушілік, шеберлік қаблеттеріне байланысты. Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер»- деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың әрекеті арқылы ойоау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет. Елбасы Н.Ә.Назарбаев халыққа жолдаған жолдауында «Біздің міндет жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалана отырып, білім мен бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу» деп ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойды. Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау жән енақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінде құрылатын болғандықтан, педагогикалық техналогия сыртқы және ішкі болып бөлінеді. Осы принциптерді

жалғастырмалы орындау оларға объективті қарым – қатынастарында және педагогтың тұлғасын толық көрсететін жинағы ретінде қалыптастырылады.

Педагогикалық технологияны оны жақсы меңгеру дегеніміздің өзі – шеберлік. Оқыту технологисы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолындағы алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқытудың әдіс, құрал және түрлерінің жүйесі болып табылады. Педагогикалық технологиы үш аспектіде қаралады: ғылыми, процессуалды –сипаттамалы, процессуалды –әрекеттік. Осындағы жолмен педагогикалық технология оқытудың рационалды жолдарын зерттеуші ғылыми ретінде, принциптер мен зерттеуші қызметін атқарады. Баланы қызықтыра тәрбиелеп басқару оқушының білімге, ғылымға деген құлшынысын күшейтеді, өркендеуіне өте қажет шығармашылық қасиеттерін ашады. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты. Педагогикалық технология дегеніміз – оқытушының өзін –өзі ұстай білуі, байқағыштығы, алғырлығы, сөзге шешендігі. Педагогикалық тех- №04 (101), сәуір 2021 жыл 33 нология ақпаратты өңдеу, сақтау, беру әдістері мен құралдарының табыстарына байланысты дамудың барлық мүмкіндіктеріне ие бола алатын әлеуметтік технологияның маңызды компоненті болып табылады. Сонымен технология деп белгіленген мақсатты тиімді орындау үшін материалды түрлендіру процестері мен әдістерінің жиынтығы, кешеді бірлігін айтуға болады. Педагогикалық технологияда алғаш рет анықтама берген ғалымдардың бірі – орыс ғалымы В.П.Беспалько. Ол «педагогикалық технологияны практикада іске асатын нақты педагогикалық жүйе, жоба» деп көрсеткен. Б.Т.Лихачев «Педагогикалық технологияны оқу үрдісіне белгілі бір мақсат көздей отырып әсер ететін педагогикалық нәтижеге жетелейтін бірліктердің жүйесі» ретінде көрсетеді, оның үнемі өзгеріп отыратындығын айтады. Қазақстандағы Ж.А. Қараевтың, Ә.Жүнісбектің және тағы басқа ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде қолданылуда. Бастауыш саты – оқушының интелектілік дамуының іргетасы, оқу әрекетінің қалыптасуының қуатты кезеңі. Бала мектеп жасына жеткенімен, олардың есте сақтау қаблеті әлсіз, қабылдауы тұрақсыз бытыраңқы келеді. Не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап көзбен көргенді ұнатады.Сондықтан да сабақта көрнекіліктерді, ойын элементтерін қорлданыпоқыту процесін қызықты ұйымдастыру қажет. Бастауыш сыныпта қолданылатын технологиялар: «Ойын арқылы оқыту технологиясы», «Модульдік оқыту технологиясы», «Сын тұрғысынан оқыту технологиясы», «Білім беруді ізгілендіру технологиясы » «Дамыта оқыту технологиясы». Ойын арқылы оқыту технологиясы. Дидактикалық,тәрбиелік, дамытушылық,әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойындық іс-әрекеттің психологиалық механизмі жеке бастық өзіндік талап талғамдарына сүйенеді.Баланың бойындағы білімдік,танымдық,шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Модульдік оқыту технологиясы. Оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық үрдіс түзу, мұғалімге нәтижені талдап,түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру. Оқушылармен жүргізілетін қиындықтың алдын алу және түзету жұмысының жүйесін жасау. Бұл технологияның тағы бір ерекшелігі дарынды балалармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігі болып табылады.Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде құрылымды бөліктен: кіріспеден,сөйлесу бөлімінен және қортынды бөлімнен тұрады. Әр оқу модулінде сағат саны әр түрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша сол тақырыпқа,тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты.Кіріспе жәнеқортынды бөлімдерге 1-2 сағат беріледі. Барлық қалған уақыт сөйлесу бөлімінің меншігінде болады. Кіріспе бөлімінде мұғалім оқушыларды оқу бөлімінің жалпы құрылымымен, оның мақсат-міндеттерімен таныстырады. Снан соң мұғалім осы оқу модулінің барлық уақытында есептелген оқу материалын қысқаша сызба,кесте және т.б. белгілік үлгілерге сүйене отырып түсіндіреді. Оқушылардың оқу материалдарын жаңғырту деңгейін,қарапайым білік пен дағдыларды және білімін іс жүзінде бірнеше рет қайта қолдануы сөйлесу бөлімі сабақтарында жүзеге асырылады. Сөйлесу бөлімінде танымдық процесс сыныпты 2-6 адамнан шағын топтарға бөлу арқылы оқушылардың өзара әрекет етуіне құрылған. 3,4 сабақтардан бастап оқушыларға стандарт талаптарына сай сараланған тапсырмалар беріледі. Сөйлесу бөлімі

сабақтарының ұйымдастырылу формасы бойынша әр оқушы өзінің қалай және немен шұғылдануы тиіс, сабақ барысында сабақтың ережелерімен немесе оның жүру барысымен алдын ала таныстырады. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» (СТО) бағдарламасы қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түпкір- түпкірінен жыйылған білім берушілердің бірлескен еңбегі,ал бағдарламаның негізі Ж.Пиаже ,Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады. Сын тұрғысынан ойлау стратегиясы бойынша жүргізілетін жұмыста оқушылардың: 1. Өзбетінше тұжырым жасау,қортындыға келу. 2. Ұқсас құбылыстар арқылы арасынан тиімдісін таңдай білу. 3. Проблеманы шеше білу. 4. Пікір таласты жүргізе білуге қабілеті қалыптасады. Сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығын ың нәтижесі: 1. Әдіс түрлері. 2. Белсенді практикалық іс-әрекетте болуы 3. Басқалармен қарым-қатынас жасай білу,қорғай білу. 4. Қажет болса өз көзқарасын өзгерту. 5. Топтық тұжырымға келе білу. 6. Топ алдына шығып,өз тұжырымын айта білу. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға ,елестету мен есте сақтауын , белсенділігін дамытып ,білім сапасының артуыны көмектеседі. Деңгейлік тапсырмалардың ауқымы өте кең. Оқулықтағы жаттығулар өтілген ережелер бойынша қайталау, пысықтау бекіту жұмыстарына арналған тілдік , грамматикалық жұмыстар жүйесі. Деңгейлік тапсырмалар құрамына мәтіндер , тренингтер жүйесі қамтылады . Бұлар оқытудың деңгейіне сәйкес оқушыны саралап оқытуға ыңғайлы,әрі оқу бағдарламасы бойынша оқушының жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сай құрылады. Бұл технология оқушының да ,мұғалімнің де Қазақстан ұстазы 34 белсенді шығармашылық қызыметін дамытуға бағыттайды. Деңгейлік тапсырмалар төрт деңгейде беріледі . 1-деңгейдегі тапсырмаларын орындау барысында «танып білу» және үлгі бойынша «қолдану» арқылы орындалады,яғни жаңа сабақ бойынша берілгентапсырмалармен жұмыс жүргізіледі.Бұл тапсырмалар білімнің минималдық шегі, мемлекеттік стандарт талабына сәйкес бағдарлама мөлшерінен аспайтын, оқушының жас ерекшеліктерне сай болады. 2-деңгей тапсырмалары түрленіп , күрделене түседі. Оқушы өз бетімен керегінше қызмет етеді. Оқу мотивтері қанағаттанарлық дәрежеде. Ықыласы жоғары. Оқушының қабылдауы ,жазба жұмыстарын орындау көрсеткіштері міндетті деңгейден әлдеқайда жоғарыболады. 3- деңгейдегі тапсырмаларына ,талдау жинақтау,қорту барысында есептер беріледі. Ал 4- деңгейлік тапсырмалар дарынды ,ізденімпаз ,қабілеті жоғары , талапты балаларға арналады. Ондай оқушыларға мұғалім тек тақырыбын ғана береді,оқушының өзі мақсатын қойады,нәтижесіне жетеді,жазба жұмыстарын өз бетінше орындайды. Дамыта оқыту теғнологиясы. Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады.Ол үшін бала өзінің осы кезеңге дейінгі тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезініп ,содан барып оның білімін алуға деген ынтасы артып,білім алуға әрекеттенеді.Сабақ мұндай жағдайда 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады. 1. Оқу мақсаттарының нақты қойылуы. 2. Оны шешудің жолын бірлесе қарастыру. 3. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу. Қорта келгенде оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану сөзсіз білім сапасының артуына алып келеді. Сондықтан жаңа технологияны әрбір ұстаздың пайдалануы –өмір талабы.

Заманауи білім беру технологияларының қатарына:

- мәселелі оқытуды;
- әртүрлі деңгейлік оқытуды;
- оқытудың ұжымдық жүйесін;
- өнертапқыштық тапсырмаларды меңгеру технологиясын (ӨТМТ);
- оқытудың зерттеушілік әдістерін;
- оқытудың жобалық әдістерін;
- оқытуда ойын әдістерін: рөлдік, іскерлік және өзге де оқыту ойындарын қолдану технологиясын;

- ынтымақтастықта оқытуды (командалық, топтық жұмыс);
- ақпараттық-коммуникативтік технологияларды;
- денсаулық сақтау технологияларын және т. б. жатқызу

Оқу үрдісінде инновациялық технологияларды пайдаланудың студенттердің білімін көтерумен қатар оның тәрбиелік те маңызы зор. Дәстүрлі оқыту әдісіне қарағанда кредиттік оқыту жүйесі, электрондық оқулық немесе жаңа инновациялық оқыту технологиясы студенттердің жалпы қызығушылығын туғызады, ол өз кезегінде оларды сапалы және тұрақты білім алуына жағдай жасайды. Қазіргі кезеңде ақпараттық технологиялардың дамуының негізгі бағыты «мультимедиа» жүйесі болып табылады. «Мультимедиа» терминін ағылшын тілінен сөзбе-сөз аударғанда «көп орталық», яғни электрондық ақпаратты тасушы, құрамына бірнеше түрде мәтін, сурет, бейне және т.б. топтаушы деген мағынаны береді. Н.В.Клемешова мультимедиа терминін оқу материалының мазмұнына дыбыстық және визуальдық түрде интерактивтік форма беретін, сезімдік қабылдау процестердің тиімді өтуіне қолайлы жағдай туғызатын, студенттердің жеке қабілеттерінің дамуына мүмкіндік туғызатын компьютерлік құрал деп түсіндіреді.Мультимедиа бағдарламасында ақпарат үш құрал арқылы –сызба, аудио, видио арқылы беріледі. Оқытудың кез келген түрінің тиімділігі студент пен оқытушының ара-қатынасына, педагогикалық технологиялардың пайдалануына, оқу-мазмұнына, әдістемелік материалдардың құрастырылу деңгейіне тәуелді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Г.Кертаев.Оқытудың кейбір әдістері. Алматы,1991. 2. Б.Р.Айтмамбетова . Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. Алматы,1991. 3. Беспалько В.П. Педагогика технологиясы.1998. 4. Селенко К.К.Современненны образовательные технологии.1998

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ КІЛТІ

Нурбаева Миргуль Кыдырбаевна
Ақтөбе қаласы «Пригород орта мектебі КММ-нің биология пәні мұғалімі

Жаңа өнеркәсіптік революцияны қалыптастыру білім беру қоғамдастығының алдында тұрған міндеттерді өзгертеді, оның білімге қол жеткізу және жаңа дағдылар алу саласындағы мүмкіндіктерін кеңейтеді. Қазіргі кезеңдегі технологиялық жетістіктерге жасанды интеллект, роботтандыру, интернет желілері, үш өлшемді басып шығару, нанотехнология, биотехнология, материалтану, кванттық есептеу және басқа да инновациялар жатады. Технологияларды пайдаланудың жаңа жолдары осы өнеркәсіптік ақпаратқа байланысты қайта құру кезеңінде білім берудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Алдыңғы кезеңдерден айырмашылығы, бұл өнеркәсіптік революция сызықтық емес, экспоненциалды қарқынмен дамуда. Ол цифрлық революцияға және бағдарламалық жасақтама мен желілерге негізделген заманауи технологияларды біріктіреді. Төртінші өнеркәсіптік революция ақылды және өзара байланысты машиналар мен жүйелермен байланысты. Осы революция кезінде жаңа технологиялар мен жан-жақты инновациялар алдыңғы кезеңдерге қарағанда тезірек және әлдеқайда кең таралды. Бұл айналадағылардың бәрін, соның ішінде білім беру жүйесін түбегейлі өзгертеді. Төртінші өнеркәсіптік революцияның бірегейлігі әртүрлі ғылыми жаңалықтар мен пәндердің үлкен санының үйлесімділігі мен интеграциясының өсуінде жатыр. Мысалы, сандық технологиялар нысандарын құру үшін биологияда интеграциялануда. Компьютермен сөйлесу сияқты құбылыс сарапшылар «айналадағы ақыл» деп атайтын нормаға айналды. Электрондық құрылғылар жеке экожүйенің ажырамас бөлігіне айналады: олар мойынсұнады егер олар сұралмаса да, ескертулер жасайды, қажет болған жағдайда көмектеседі.

Елдің цифрландыру деңгейі мен цифрлық технологиялар туралы сауаттылық

көрсеткіші елдің әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілігін, халықтың әл-ауқатын айқындайтын факторлардың қатарына енеді. Осыған байланысты, цифрлық жүйе мен сауаттылықты дамыту қоғам үшін өзекті мәселелердің біріне айналды.Қазіргі заманғы мұғалімдер интернет желісіндегі кез келген ақпаратқа қол жеткізе алады. Мұндай өзгеріс үлкен әлеуетке ие және әртүрлі білім беру технологиялары мен әдістерін қолдануға мүмкіндік береді: − оқыту мен оқытудың жаңа немесе жетілдірілген әдістері білім берудің әсерін күшейтеді; − анықтайтын білім беру технологиялары білім беру ортасын ақылды ортаға айналдырады; − білім беру технологияларын байыту оқу процесін анағұрлым қанықтырады, оқу мақсаттарын қолдайды және оқыту немесе оқыту әдістерінің тиімділігін арттырады; − қолдау көрсететін білім беру технологиялары ақпараттық және коммуникациялық инфрақұрылым үшін қажет. Барлық осы технологиялар мен әдістер ең танымал және перспективалы SMART-білім беру жүйесінің бөлігі болып табылады Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Цифрлық трансформациялау идеясын әлемдік тренд деуге болады. Цифрлық технологиялар көптеген елдердің экономикасын дамытуда маңызды рөлге ие. XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры екені белгілі. Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайды.

Мұғалімдер мен білім алушылар үшін бұл платформалар ұсынатын бейнесабақтар білімді шыңдау үшін өте қажетті және пайдалы болып есептеледі. Биология сабақтарында пайдаланылатын білім беру платформаларының бірнеше түрі бар: «Bilimland», «Google Classroom», «MOODLE», «Univer», «Platonus», «Canvas», «Daryn.online». «Bilimland» платформасында бейнесабақтармен қатар виртуалдық зертхана бөлімі жұмыс оқушылардың қызығушылығын тудырады. Кез келген пәнді оқыту барысында оқушы қызығушылығын арттыруда өзіндік ерекшеліктері болуы керек. Сондықтан оқушылардың мектепте алатын білімі мен тәрбиесін жетілдіруде оқытудың жаңа формасы тиімді. Қазіргі кезде оқыту үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану сынып оқушыларының ойлау қабілеттерін, белсенділігін арттырады.

Биология» пәнінде Kahoot компьютерлік бағдарламасын пайдалану да сабақты тиімді өткізуге мүмкіндік жасайды.

Қосымшаны пайдалану қадамдары:

➢ сауалнама, тест құру;

➢ жүйе арқылы виртуалды кабинеттің номерін беру;

➢ тапсырманы экранда көрсету;

➢ виртуалды кабинетке кіру;

➢ білім алушылар мобильді құрылғыларда тапсырмаларды орындайды;

➢ білім алушылардың жауаптарын экранда көрсету. Сервис арқылы құрылған бір викторинаға жалпы саны 30-ға дейін оқушы қатыса алады. Kahoot компьютерлік бағдарламасы сабақты бекітуге, бағалауға мүмкіндік береді.

8-сыныптағы «Сүйектің байланыс түрлері» тақырыбында осы қосымша арқылы қозғалмайтын, жартылай қозғалмалы, қозғалмалы байланыс түрлерін көріп қана қоймай, қозғалтып көру мүмкіндігі болады. «Биология» пәнінің ерекшелігі сабақты тек есту мен ауызша баяндау арқылы жүргізу мүмкін емес, өйткені тіршілік үдерістерін бақылау, зерттеу, талдау үшін нақты іс-әрекеттер қажет болады. Мысалы, сабақ пен тамырдың ішкі

құрылысын зерттеу, жануарларда заттар тасымалына қатысатын мүшелерді танып білу, ас қорыту жүйесінің құрылысы мен қызметтері, тірі ағзалардың тыныс алу үдерісі тағы басқа да тірі ағзаларға тән қасиеттерді білу үшін оны бақылау керек болады. Инновациялық технологиялардың көмегімен осындай ақылды оқыту әдістерін жүзеге асыруға болады. Биология сабақтарында зертханалық жұмыстарды барлығына қолжетімді болуы үшін виртуалды форматта өткізуге болады. Ол үшін ресми сайттар арқылы, желілер арқылы зертхана жұмысын көрсетуге болады.

Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, оқу-тәрбие процесін жеделдету және жеңілдету, балаларға, ұстаздарға, ата-аналарға жүктемені азайту. Ең бастысы – білім беру сапасын арттыру. Біздің балаларымыз халықаралық деңгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде жасанды интеллект және ауқымды деректер жасау саласында бәсекеге қабілетті болуға тиіс. Мемлекет басшысы атап көрсеткендей, елді цифрландыру – бұл мақсат емес, бұл – Қазақстанның абсолюттік артықшылыққа қол жеткізу құралы.

Пайдаланылғанәдебиеттер:

1. Селевко, Г.К. ақпараттық - коммуникативтік құралдар негізіндегі педагогикалық технологиялар/ Г.К. Селевко. - М.: Мектеп технологиялары ҒЗИ, 2005.
2. Тілеуов Қ.Қ., Жұмабаев Р.Н., Қоңырбаева Ж.М., Унбаева С.И., Тайбазаров Н.Ә. «Төңкерілген оқыту» әдісін оқыту үдерісінде тиімді қолдану: әдістемелік нұсқаулық – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018.
3. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БОЙЫНША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Нурсапина Салима Тлековна
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің «№5 жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа: Мақалада жаңартылған білім беру бағдарламасының маңызы және оны жүзеге асырудағы мұғалімнің рөлі қарастырылады. Қазіргі білім беру үдерісіндегі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыру және олардың танымдық белсенділігін дамыту қажеттілігіне назар аударылған. Автор биология пәнін оқытуда қолданылатын түрлі әдіс-тәсілдерді, мысалы, «Құрылысшы ойыны», «SWOT», «Температура өлшеу», «Серпілген сауал» және басқаларын талқылай отырып, олардың сабаққа қызығушылықты арттыру мен білімді терең меңгеруге ықпал ететінін көрсеткен. Мақалада әдістерді тиімді қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, ойлау дағдыларын қалыптастыру және пәнге деген қызығушылықты арттыру жолдары ұсынылады. Сонымен қатар, жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында ұстаздардың кәсіби шеберліктерін жетілдірудің маңыздылығы және еліміздің бәсекеге қабілетті, білімді ұрпақ тәрбиелеудегі рөлі айқындалады.

Түйін сөздер: жаңартылған білім беру бағдарламасы, әдіс-тәсілдер, биология пәні, оқушылардың танымдық белсенділігі, шығармашылық қабілеттер, оқу үдерісі, тиімді оқыту, педагогикалық шеберлік, әдістемелік тәсілдер, бәсекеге қабілетті ұрпақ, білім сапасы.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай, келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты.

«Ұрпағы білімді халықтың,болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән- мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру-бүгінгі күннің басты талабы.

Тиімді әдіс- тәсілдер- сапалы сабақ кепілі. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс – тәсілдерді пайдалана отырып, сабақты қызықты да тартымды өткізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты екені баршамызға мәлім.

«Биология» пәні бойынша оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттары оқушылардан өздерінің дағдыларын үйренуі туралы ой-пікірлерін білдіріп, оны талдай және бағамдай білуді талап етеді. Әдістердің тиімділігі мұғалімнің оларды әдістемелік тәсілдермен байытуына білуіне байланысты. Әңгімелеу, сұхбаттасу барысында табиғи объектілерді, суреттемелерді, сызбаларды, жүйелеуші және жинақтаушы кестелерді пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, негізгі материалды игеруге жағдай жасайды.Биологияны оқыту үдерісінде әдіс таңдаған кезде оқу материалының мазмұнын және шешілуге тиісті нақты оқу-тәрбие міндеттерін, биология кабинетінің оқу жабдығымен жабдықталуын, үлестірмелі материалдың болуын, оқушылардың жас ерекшеліктерін, олардың дайындық деңгейін ескеру қажет. Оқу оқушылардың ойлауын дамытуға септігін тигізуі үшін оларды тек біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, талдау, жинақтау, салыстыру, сәйкестендіру, ортақ және жеке белгілерін анықтау, жалпылау, қорытындылар жасай білуді қалыптастыру қажет. Мысалға, мен өз сабағымда «Құрылысшы ойыны»,«Қораптағы сұрақ», «Серпілген сауал», « Температура өлшеу», «SWOT», «Сұраққа жылдам жауап», «Мұғалімге хат жазу», « Эссе жазу», «Сұхбат алу», «Қалың және жұқа сұрақтар», «Логикалық тізбекті ажырату», «Шырша немесе фишбоун», «Стикердегі диалог» әдіс-тәсілдерін қолдану барысында оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарының арттатындығын аңғардым. Сабақ барысында ресурстарды молынан пайдалануға тырысамын. Яғни, қолжетімді ресурстарды дұрыс, әрі тиімді пайдалану тиімді. Ал осы әдіс-тәсілдерді сабақ үдерісінде тиімді пайдалану үшін сабақ мақсаты нақты әрі қолжетімді болуы керек.Өйткені сабақтағы ең маңыздысы қойылған дұрыс мақсат пен күтілетін нәтижелер. Дұрыс қойылған мақсат күтілетін нәтижелерге жету жолында нақты іс- әрекетке жетелейді. Сондықтан сабақтарымды жоспарлауда мен үшін маңызды сабақ мақсатын нақты әрі қолжетімді етіп құру болды. «Құрылысшы ойыны» өте тиімді тәсіл. Мәтін бөліктерін тез жинау. Оқу шапшандығын, және өз ойын еркін жеткізу қабілетін дамытудағы үлесі зор екендігіне көз жеткіздім.

«SWOT» әдісі оқушының өзін және өзге топты бағалауына өте тиімді. «Көршіңмен сырлас»-бұл әдіс оқушылардың өз ойын ауызша білдіруіне үйретеді. Сұрақ қойып, ойлануына уақыт беріңіз. Өз ойын көршісімен бөлісіп, ақылдасуын сұраңыз. «Температура өлшеу әдісі» бұл әдіс топтық жұмыс барысында мұғалім топ жұмысын бақылау үшін «біз не істеп жатырмыз?» деген сұрақ қою арқылы оқушылардың жұмысы нәтижелі болу үшін бағыт береді. «Сұраққа жылдам жауап» тақырыпты терең түсіну және оқушылардың назарын сабаққа аударып, ой-өрісін дамыту мақсатында төмен дәрежелі сұрақтарға толық жауап алу мақсатында қолданамын. Мысалы, «Нүркен, Аркеннің жауабы дұрыс деп ойлайсың ба?» «Болат, Розаның жауабын қалай нысады.Осы пәнді оқытуда жаңа технологиялардың тиімді әдісін алып жетілдіру барысында есте сақтауға негізделген ақыл ойын дамыта отырып оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыруға болады.

Қорытындылай келе, жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша менің пікірімше: алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Мырзабаев А.Б. Биологияны оқыту әдістемесі. Қарағанды, 2006

2.МамонтовС.Г., ЗахаровВ.Б., Сонин Н.И., Қисымова Ә.Қ. «Биология. Жалпы заңдылықтар». Оқулық, А.2006.

3.Валиева М. Білім беру технологиялары және оларды оқу тәрбие үрдісіне енгізу жолдары. Алматы, 2002.

4.Өстемиров К. Оқыту құралдарын пайдалану негіздері. Алматы, 2002.
5.Юсупов Б.Ю. Мұғалімге тән педагогикалық қасиеттер. Алматы, 1999

УНИКАЛЬНЫЙ ПРОФИЛЬ УЧИТЕЛЯ: ВКЛАД В ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Нуршева Майра Бектурсынкызы
учитель русского языка и литературы КГУ «Жарыкской опорной школы»,
Карагандинской области.

Аннотация

В статье рассматривается опыт внедрения авторской программы по развитию читательской грамотности у учащихся 9 класса как часть формирования уникального профессионального профиля современного педагога. Подчеркивается влияние индивидуального методического стиля учителя на развитие функциональной грамотности обучающихся и общее повышение качества образования. Анализируются результаты апробации программы в рамках практической деятельности и подчеркивается значимость педагогического новаторства в условиях модернизации казахстанской системы образования.

Современная образовательная система требует от учителя не только прочных предметных знаний, но и способности интегрировать межпредметные компетенции, развивать функциональную грамотность обучающихся и внедрять инновационные подходы в педагогическую практику. Особое значение приобретает способность педагога формировать уникальный профессиональный профиль, отражающий его методическую гибкость, исследовательскую активность и готовность к педагогическим трансформациям. Одним из примеров реализации такого профиля является опыт Нурышевой Майры Бектурсынкызы по внедрению авторской методики формирования читательской грамотности в 9 классе на уроках русского языка.

Авторская программа «Развитие читательской грамотности на уроках русского языка в 9 классе» была разработана с учетом международных требований (PISA, PIRLS), образовательных стандартов Республики Казахстан (ГОСО) и результатов национальных мониторингов, выявляющих дефицит метапредметных навыков у школьников. Методологической основой программы стал интегративно-деятельностный подход, предполагающий активную учебно-познавательную деятельность учащихся в процессе работы с различными типами текстов.

В 2024–2025 учебном году программа прошла апробацию на базе КГУ «Жарыкская опорная школа» среди учащихся 9 класса. В ходе внедрения программы были проведены диагностические и формирующие оценивания, позволяющие отследить динамику развития читательской грамотности. Особое внимание уделялось работе с заданиями PISA-формата, формированию навыков смыслового чтения, интерпретации и оценки информации.

Результаты апробации показали значительное улучшение показателей: уровень успешности выполнения заданий на извлечение и интерпретацию информации вырос с 26% до 71%, повысилась самостоятельность учащихся при анализе и интерпретации текстов. Кроме того, наблюдалось повышение мотивации к изучению русского языка и активность на уроках, что свидетельствует о повышении уровня когнитивной вовлеченности.

Важно отметить, что реализация программы способствовала и профессиональному росту педагога. В рамках данной практики были подготовлены методические разработки, проведены мастер-классы, а также осуществлена публикация результатов на научно-

практических конференциях. Таким образом, педагог выступил не только как реализатор программы, но и как исследователь, методист и транслятор передового опыта.

Формирование уникального профессионального профиля педагога в данном случае проявилось в нескольких аспектах:

• Создание и апробация авторской методики;
• Систематическое использование критериального оценивания;
• Внедрение элементов исследовательского обучения;
• Использование дифференцированного подхода к обучению;
• Отражение результатов в рамках научной и практической деятельности.

Одним из приоритетных направлений современного образования является формирование у обучающихся компетенций XXI века, среди которых ключевое место занимает функциональная грамотность. Функциональная грамотность, в частности читательская, является неотъемлемой частью учебного процесса, так как она обеспечивает способность ученика взаимодействовать с информацией разных форматов, критически осмысливать и применять ее в различных жизненных ситуациях. В условиях цифровизации и информационного взрыва именно способность к смысловому чтению, анализу, интерпретации и оценке текста становится показателем готовности к жизни в современном обществе.

Роль учителя в этом процессе не может быть переоценена. Учитель XXI века — это не только транслятор знаний, но и модератор, навигатор и наставник, который создает условия для формирования универсальных учебных действий и развития метапредметных компетенций. Профессиональный профиль такого учителя включает в себя владение цифровыми технологиями, способность к педагогическому дизайну, критическое мышление, исследовательскую культуру, а также готовность к постоянному самообновлению и переосмыслению своей деятельности.

В рамках реализации авторской программы по развитию читательской грамотности мною была применена модель критериального оценивания, включающая четкие дескрипторы, ориентированные на уровни достижения образовательных целей. Такая система позволила более точно отслеживать прогресс учащихся, а также обеспечить качественную обратную связь. В практическом плане использовались методики работы с несплошными и цифровыми текстами, приемы формулирования “тонких” и “толстых” вопросов, стратегии смыслового чтения: “чтение с остановками”, метод “инсерт”, ведение читательского дневника.

Дополнительно были организованы уроки-исследования, на которых учащиеся самостоятельно формулировали гипотезы и искали аргументацию, опираясь на текстовую информацию. Такие задания активизировали мыслительную деятельность школьников, стимулировали развитие навыков аргументации, рефлексии и коммуникации. При этом каждый учащийся имел возможность проявить индивидуальность, что способствовало формированию внутренней учебной мотивации.

Важным аспектом работы стал дифференцированный подход, предполагающий адаптацию заданий в зависимости от уровня подготовки учащихся. Например, для слабомотивированных учащихся использовались тексты с упрощенной лексикой и наглядные схемы, а для продвинутых — анализ публицистических текстов, сопоставление источников, написание рецензий и аналитических эссе. Такая система позволила каждому ученику почувствовать успех и осознать свою зону роста.

Апробация программы сопровождалась активной научно-методической деятельностью. Результаты были представлены на региональных и республиканских семинарах, опубликованы в научно-практических сборниках. Проведено открытое занятие с онлайн-трансляцией и участие в профессиональных конкурсах. Это дало возможность не только подтвердить эффективность подхода, но и получить экспертную обратную связь от коллег и методистов.

Таким образом, педагогический стиль, основанный на исследовательском подходе, открытости к инновациям и индивидуализации обучения, формирует уникальный профессиональный профиль учителя. Такой учитель способен не только адаптироваться к изменениям, но и быть их инициатором, что является важнейшим качеством современного педагога.

Опыт показывает, что формирование читательской грамотности требует не эпизодической, а системной и целенаправленной работы. Только в этом случае можно обеспечить устойчивый рост образовательных результатов и сформировать у школьников навыки, необходимые для успешной социализации и профессиональной ориентации. Уникальный стиль работы учителя становится тем катализатором, который трансформирует традиционное образование в образование будущего.

Таким образом, опыт внедрения авторской программы по развитию читательской грамотности подтверждает тезис о том, что индивидуальные методические разработки педагога, опирающиеся на актуальные образовательные тренды, способны не только повышать функциональную грамотность учащихся, но и способствуют формированию уникального профессионального профиля учителя. Этот профиль характеризуется методической самостоятельностью, инновационным мышлением, способностью к рефлексии и профессиональному самосовершенствованию. Подобный подход к профессиональной деятельности учителя напрямую влияет на качество образования и формирует устойчивые основания для карьерного роста в условиях современного образования.

Список использованной литературы

1. 1. Назарбаев, Н.Ә. Казахстан – 2050 стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. – Астана, 2012.

2. 2. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина. Типовая учебная программа по предмету “Русский язык” для 5–9 классов общеобразовательных школ РК. – Астана: НАО, 2020.

3. 3. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework: Reading, Mathematics and Science. – Paris: OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org

4. 4. Жанпейисова, М.М., Оспанова, А.К. Функциональная грамотность в условиях обновления содержания образования // Педагогика и психология. – 2021. – №1 (46). – С. 54–62.

5. 5. Амиров, Р.С., Сатпаева, З.Т. Стратегии смыслового чтения на уроках гуманитарного цикла // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия “Педагогические науки”. – 2022. – №3 (75). – С. 115–123.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ТИІМДІ ТҮРЛЕРІ

Отаралиева Бақытжан Еңсепқызы

Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы №5 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі

Әдебиеттік оқу сабағын оқытудағы басты мақсат – оқушылардың сөздік қорын көбейту, берілген мәтінді қысқаша әңгімелеп беруге дағдыландыру, өз ойын қазақша жеткізе алатындай дәрежеге жеткізу. Сондықтан да бастауыш сыныптарындағы әдебиеттік оқу сабағында қолданылатын мәтінмен жұмыс жасаудың маңызы зор. Мәтінмен жұмыстың негізгі мақсаты – сабақтың тақырыбы мен мақсатына қарай мәтінді талдау барысында қажетті білім-түсінікті игерту.

Мәтінмен жұмыс жасау түрлері:

а) дайын мәтінді талдау;

б) мәтіннің жеке элементтерін (тақырыбына, негізгі ойына, жоспарына т.с.с. байланысты) талдау жұмыстары арқылы іске асырылады.

Мәтінмен жұмыс жасау барысында мына талаптар ескеріледі:

1) Біріншіден, белгілі бір тақырыпқа қатысты талдауға ұсынылатын мәтінді күні бұрын дайындау керек.

2) Екіншіден, ұсынылатын мәтін баланың түсінуіне жеңіл, ықшам, көркемдігі жоғары әрі қызықты болу қажет.

3) Үшіншіден, мәтіннің тәрбиелік мәні ескеріліп, оқушының жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру мақсатына сай болу керек.

Мәтінмен жұмыс – сабақта өтілетін әртүрлі жұмыстардың жиынтығынан құралады. Олар:

1. Сөздіктермен жұмыс.

2. Сөздік қорларын жетілдіру.

3. Тіл дамыту.

4. Ауызша сөйлей білуге дағдыландыру. Осы тұрғыда мәтінді меңгертуде сөздік жұмысының рөлі үлкен. Мәтінмен жұмыс жасау кезіндегі сөздік жұмысының атқарар қызметі:

1. Жаңа сөздерді тақтаға жазып есте сақтауын қадалап, оған байланысты сөздерді дыбыстап оқытуға, іштей қайталауға дағдыландыру керек.

2. Қиын сөздерді, сөз тіркестерін жекеше оқытып, дәптерге жазғызып, хормен оқыту керек.

3. Тақырыпты қаншалықты меңгергендігін байқатып, сөйлете білуге дағдыландыру мақсатында мәтіннің мазмұнын қысқаша баяндауды үйрету керек.

5. Мәтінге байланысты бір-біріне сұрақ қойғызып, жауап алу керек. Мәтінді меңгертуде осындай амал тәсілдерді қолданған тиімді. Мәтін оқылып болған соң, ондағы әр сөзді оқушылардан қалай түсінгеніне көңіл бөлу керек. Түсінбеген сөздерін мұғалім өзі қосымша түсіндіріп, әр сөздің мағынасына тоқталу керек. Мәтінде кездесетін сөздер мен сөз тіркестеріне де айрықша мән беру қажет. Біз оқытып жүрген оқулықта тақырыпқа сай мәтіндер көп. Оқулықтары мәтіндердің күрделігі сол мәтінмен жұмыс істейтін оқушылардың білім деңгейіне байланысты болу керек. Мәтінді оқытудың мынадай түрлері бар:

1) Дауыстап оқу – бұл әдісті жүргізе отырып, оқушының сөйлеу элементтерін меңгергендерін байқауға болады. Дауыстап оқытудың тағы бір тиімділігі мынада: оқушылар бірінің қатесін бірі естіп және оны түзетеді.

2) Іштей оқу. Бұл жұмыстың мақсаты – оқушылардың жылдам оқу дәрежесін анықтау. Мысалы: мұғалім оқушыларға іштей оқу үшін бір мәтін беріп, қай жерге келгенде кітаптарын жауып, мұғалімге бітіргенін байқатады. Осыған қарап ұстаз олардың оқу жылдамдықтарының мөлшерін белгілеп отырады.

3) Араласып немесе кезектесіп оқу – мұғалімнің нұсқаулығымен тоқтап, бір-бірімен кезектесе отырып оқу.

4) Дұрыс оқу – әрбір әріпті, буынды, сөзді бұрмаламай, сөздің соңғы буынын «жұтып қоймай», анық оқу, әрбір сөзге екпінді дұрыс түсіру.

5) Буынға бөліп оқу – мәтіндегі сөздерді дұрыс буындап оқу түрі.

6) Мәнерлеп оқу– оқушының дауыс екпінін дұрыс түсіріп, анық және түсініп оқуы. Яғни оқушы әрбір сөзді анық айтып, тиісті тыныс белгілеріне тоқтап, басқа біреудің сөзін оқығанда дауысты өзгертіп, сөзді анық, бұрмаламай оқиды.

Сабақта мәтінді тек оқытып қана қоймай, сол мәтіннің тәрбиелік мәніне байланысты мақал-мәтелдер, өлеңдер, қанатты сөздер алып, қосымша дәптермен жұмыс жүргізу қажет. Одан басқа, оқушылардың назарын сол мәтіннің авторына да аудара білген жөн.

Мысалы: бүгінгі сендердің қызығып тыңдаған әңгімелерді кім жазған екен?

Ол жазушыны естеріңе сақтадыңдар ма?

Автордың қандай туындыларын білесіңдер?

Кітабын тағы оқығыларың келеді ме?-деген сияқты сұрақтар қойылады. Сонымен бірге ол автор туралы буклет, реферат, хронологиялық таблица, сөзжұмбақ жасаймыз. Егер ол автор ақын немесе композитор болса, ол кісінің өлеңдері мен әндерін жаттаймыз, күй

табақтар, қара сөздер, поэмалар, термелер бар аудиокассеталар тыңдаймыз, берілген оқиғаға байланысты оқушылар өз ойларын суреттер арқылы да жеткізеді. Әр мәтінге байланысты портреттер, суреттер, дидактикалық материалдар қолдануға болады. Оқушыны қызықтыратын мәтіндер таңдау, оқушылық қызығушылығын есепке ала отырып сабақта қазақша сөйлеуге, жаттығуға бағыттау, оны ұйымдастыруда мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім сабақта әр түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалана білу керек. Негізгі әдістер: әңгімелесу, көрнекілік, техникалық құралдар қолдану, жұмысты қазақша сөйлесу түрінде жүргізу, оқушының танымдық мәніндегі тапсырмаларды орындауы арқылы сабаққа қызығушылығын арттыра отырып, өз бетімен шығармашылық жұмыс істеуіне жағдай жасау, қазақша жазу, дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыру, қазақша білімін конкурстарда, конференцияларды, олимпиадаларда көрсетуге жағдай жасау керек.

Осындай жұмыс түрлерін жүргізу кезінде ғана оқушылардың ой-өрісін дамытуға, терең білім алуларына мүмкіндік туады. Бастауыш сыныптардағы әдебиеттік оқу сабағында мәтінмен жұмыс жасау – оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, сөздік қорын байытуға, ойлау қабілетін жетілдіруге бағытталған маңызды әдіс. Мәтінмен жұмыстың бірнеше түрлері қолданылады:

Мәтінді түсініп оқу және мазмұндау

Мұғалім мәтінді дауыстап оқиды немесе оқушылар өздері іштен оқиды.

Тақырып пен негізгі ойды анықтау жұмыстары жүргізіледі.

Оқушылар өз сөзімен мәтінді мазмұндайды.

2. Мәтін бойынша сұрақ-жауап жұмысы

Оқушылар мәтіннің мазмұнына байланысты сұрақтарға жауап береді.

Ашық және жабық сұрақтар қойылады.

Мәтінді толықтыру және аяқтау

Оқушыларға аяқталмаған мәтін беріледі, олар оны өз ойынша жалғастырады.

Немесе кейбір сөздері түсіп қалған мәтінді толықтырады.

Мәтінді бөліктерге бөлу және жоспар құру

Оқушылар мәтінді мағыналық бөліктерге бөліп, әр бөлікке атау қояды.

Жоспар негізінде мәтінді қайта мазмұндайды.

Сөздікпен жұмыс.

Шығармашылық жұмыстар.

Мәтіннің стилін өзгертіп жазу (ертегіні әңгімеге айналдыру, диалогты монологқа өзгерту).

Мәтінге байланысты сурет салу, көрініс қою.

Мәтіннен негізгі ойды анықтау

Оқушылар негізгі және қосымша ақпаратты ажыратады.

Өз ойларын қысқа түрде жеткізеді.

Оқушылар мәтінді мұғалімнің айтуымен жазады.

Дайын мәтінді қайта жазып, өзгеріс енгізеді.

Қорыта айтқанда, бастауыш сыныптарындағы әдебиеттік оқу сабағында қолданылатын мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі тәсілдері оқушылардың оқу дағдыларын дамытуға, мәтінді түсінуіне, ойлау қабілетін жетілдіруге көмектеседі. Сондықтан бастауыш сыныпта әртүрлі әдістерді қолдану маңызды. Білім негізі – бастауышта болғандықтан, қаланған әрбір кірпішіміздің дұрыстығына жіті мән беріп, әр оқушының жүрегіне жол тауып, оқуға деген қызығушылығын арттыра білуіміз керек!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Қ.Бозжанова. Бастауыш мектеп оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру. – Алматы, 2005.

2Адамбаева Ж. Мұғалімдерге көмек. – Алматы, 2005.

3.Сығаева К. Мәтін арқылы тіл дамыту жолдары. – Алматы, 2004.

ПЕДАГОГИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУШІЛЕР МЕН САРАПШЫЛАР

Рыскулова Аида Жайиковна
Ақтөбе қаласы №77 Жалпы білім беретін орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Педагогика– адамзат қоғамының дамуындағы негізгі іргелі ғылымдардың бірі. Бұл ғылым саласы адамды тәрбиелеу мен оқыту процестерін зерттеп, білім беру жүйесінің негізін құрайды. Қазіргі таңда білім сапасын арттыру мақсатында педагогика саласында көптеген зерттеулер жүргізіліп, түрлі реформалар мен жаңа әдіс-тәсілдер енгізілуде. Бұл өзгерістердің барлығы білім алушының тұлғалық дамуына, әлеуетін ашуға, қоғамда белсенді азамат болып қалыптасуына бағытталған.

Педагог-зерттеуші – бұл тек мұғалім ғана емес, сонымен қатар ғылыми ізденіс жүргізе алатын, білім беру процесін үнемі жетілдіріп отыратын кәсіби маман. Ол өзінің тәжірибесіне сыни көзқараспен қарап, оны жақсарту жолдарын зерттейді және ғылыми негізделген шешімдер қабылдайды. Педагог-зерттеуші – білім беру жүйесінің сапалы дамуының кепілі.

Зерттеу жұмысын жүргізудің маңыздылығы

Педагогикалық зерттеу – бұл оқыту мен тәрбиелеу процесін жетілдіру мақсатында жүргізілетін ғылыми іс-әрекет. Зерттеу арқылы мұғалім оқушылардың қажеттіліктерін жақсы түсінеді, оқу үрдісіндегі қиындықтарды анықтап, оларды шешудің тиімді жолдарын табады. Сондай-ақ, мұғалімнің кәсіби өсуіне, шығармашылықпен жұмыс істеуіне де септігін тигізеді.

Бүгінгі таңда ең жиі қолданылатын зерттеу түрлеріне мыналар жатады:

1. Сабақты зерттеу (Lesson Study) – мұғалімдер тобы бірлесіп сабақ жоспарлап, өткізіп, оны талдап, үздіксіз жетілдіру процесі. Бұл тәсіл мұғалімдердің кәсіби ынтымақтастығын арттырып, оқыту сапасын жақсартады.

2. Әрекеттегі зерттеу (Action Research) – мұғалімнің өз сабағында бір мәселеге немесе әдіске қатысты сұрақ қойып, сол сұраққа жауапты тәжірибе барысында іздеуі.

Мұндай зерттеулер арқылы педагог оқытудағы нақты мәселелерді анықтап, шешім қабылдауға негіз бола алатын дәлелдер жинақтайды.

Белгілі педагог-ғалымдар мен сарапшылардың үлесі

1. Ян Амос Коменский (1592–1670)

Чех педагогі, "Ұлы дидактика" еңбегінің авторы. Ол білім берудің құрылымын жүйелеп, оқытуды өмірмен байланыстыру керектігін айтты. Оның ойынша, әр бала табиғатынан білімге құштар, сондықтан оқытудың міндеті – сол қызығушылықты дамыту.

2. Жан-Жак Руссо (1712–1778)

Француз философы, баланың еркін дамуын жақтады. Оның “Эмиль” атты еңбегі табиғи тәрбие туралы алғашқы іргелі еңбектердің бірі болды. Руссоның идеялары баланың жас ерекшелігіне сай дамуын басты назарға алуға себепкер болды.

3. Иоганн Генрих Песталоцци (1746–1827)

Песталоцци сүйіспеншілікке негізделген оқыту идеясын ұсынды. Ол баланың қол, жүрек және ақыл үйлесімінде дамуы керек екенін айтты. Оның педагогикалық жүйесі Швейцарияда және басқа елдерде кеңінен тарады.

4. Джон Дьюи (1859–1952)

Американдық философ және педагог. Ол "тәжірибе арқылы оқу" қағидатын енгізіп, мектепті шағын өмір моделі ретінде қарастырды. Оның идеялары білім беруді демократияландыруға, оқушының белсенділігіне негізделді.

5. Василий Сухомлинский (1918–1970)

Кеңестік педагог, “Сердце отдаю детям” атты еңбегімен танымал. Ол білім берудің басты мақсаты – рухани бай, адамгершілігі мол тұлғаны қалыптастыру деп білді. Оқушының жеке өміріне, қызығушылығына, ішкі жан дүниесіне терең үңіле отырып, білім беруді ұсынды.

Педагог-зерттеушінің кәсіби дамуындағы рөлі

Педагог-зерттеуші болу – жай мұғалім болудан әлдеқайда күрделі. Ол тек дайын бағдарламамен жұмыс істемей, сол бағдарламаның тиімділігін, қолдану жолдарын,

нәтижесін де зерттеп отырады. Мұндай ұстаз:
– сыни ойлай алады;
– өзінің және оқушысының нәтижесін талдай біледі;
– үздіксіз үйренуге бейім болады;
– жаңашыл идеяларды енгізуге дайын;
– өз тәжірибесін әріптестерімен бөлісіп, кәсіби қауымдастық құра алады.

Қорытынды

Педагогика саласындағы зерттеушілер мен сарапшылардың еңбегі – бүкіл білім беру жүйесінің іргетасы. Олар ұсынған идеялар мен тәжірибелер ғасырлар бойы білім саласын жетілдіруге қызмет етті. Қазіргі мұғалімдер де зерттеу жүргізу арқылы сол тарихи мұраны жалғастырып келеді. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында педагог-зерттеушінің рөлі ерекше – ол оқушыны жан-жақты дамыған тұлға етіп қалыптастыра алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Обухова, Л. Ф., & Подъяков, Л. С. (2014). Педагогика: учебник для вузов. М.: Академия.
2. Hattie, J. (2009). Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge.
3. Kemmis, S. (2007). Lesson Study және әрекеттегі зерттеу тәсілдері. Университет баспасы.
4. ҚР БҒМ (2023). Педагог-зерттеуші: кәсіби стандарттар жинағы.
5. Fullan, M. (2001). Leading in a culture of change. San Francisco: Jossey-Bass.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ӘДІС ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Саулебекова Рано Баратовна
Түркістан облысы Сарыағаш ауданы
№64 А.Байтұрсынов жалпы білім беретін мектебі КММ *бастауыш сынып мұғалімі*

Кіріспе

Білім беру мазмұны жаңартылып жатқан қазіргі кезеңде бастауыш сынып мұғаліміне қойылатын талап та жоғары. Себебі, бастауыш – баланың тұлғалық қалыптасуының іргетасы. Осы іргетасты дұрыс қалау үшін тек мазмұнды жеткізу жеткіліксіз, оны оқушыға ұғынықты, қызықты етіп жеткізетін тиімді әдіс-тәсілдер қажет. Мұғалімнің шеберлігі – осы әдіс-тәсілдерді оқушының жас ерекшелігіне, қабілетіне сай таңдай білуінде.

1. Бастауыш сыныптағы оқыту ерекшеліктері

- Оқушылардың ойлау қабілеті нақты бейнелі болады.
- Іс-әрекет арқылы таниды, тәжірибе мен эмоция маңызды рөл атқарады.
- Қимыл – қозғалысты жақсы көреді, сондықтан дене мен ойды байланыстыратын әдістер тиімді.
- Ұжымдық және ойын элементтері басым.

2. Әдіс – тәсілдерді қолданудың маңызы

- Білімді жаттанды емес, түсініп қабылдауын қамтамасыз етеді;
- Өз ойын айтуға, дәлелдеуге, зерттеуге үйретеді
- Оқушы мен мұғалім арасындағы диалогты нығайтады;
- Топпен жұмыс істеуге жауапкершілік алуға баулиды.

3. Қолдануға тиімді әдіс – тәсілдер мысалдары:

А «Ой қозғау»

Мақсаты: Білім алушының тақырыпқа қызығушылығын ояту, бастапқы білімді анықтау.

Мысалы: «Су – өмір көзі» тақырыбында: «Суды қайда кездестіреміз?», «Сусыз не болар еді?» деген сұрақтар қойылады.

В "INSERT" әдісі (түртіп алу жүйесі)

Мақсаты: Оқушыларды мәтінмен жұмыс істеуге үйрету.

Мысалы : Мәтін оқу барысында «Y- білемін», «+ - жаңа ақпарат», «- келіспеймін», «? – сұрағым бар» белгілерін қояды.

С «Топтастыру», «Кластер»

Мақсаты: Ұғым, түсініктерді жүйелеу.

Мысалы: «Табиғат» сөзіне байланысты ұғымдарды топтастыру. (жануар, өсімдік, ауа, су)

Д «Серпілген сауал»

Мақсаты: Оқушылар арасында пікір алмасуды дамыту.

Мысалы: Бір оқушы сұрақ қойып, солай тізбектеліп жалғасады.

Е «Пікір алмасу», «Болжау», «Рөлдік ойын» сияқты шығармашылық әдістер.

Мақсаты: Оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық дамуын қамтамасыз ету.

Ғ Цифрлық ресурстарды қолдану (Padlet, Wordwall, Kahoot, Quizizz)

Мақсаты: Оқуды қызықты етіп, оқушыны белсенді қатыстыру.

Мысалы: Тақырыпты бекіту үшін Quizizz арқылы викторина ұйымдастыру.

4. Практикадан мысалдар (Өз тәжірибемнен)

1. Тақырып: «Ауа - тіршілік тынысы»

Қолданылған әдіс: «Сен білесің бе?» бөліміне балалар INSERT әдісімен мәліметтерді түртіп отырады.

Нәтиже: Оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, бір-бірімен пікір алмасуға үйренеді.

2. Тақырып: «Менің жасыл әлемім»

Қолданылған әдіс: «Кластер» мен Padlet платформасы арқылы виртуалды қабырғада әр оқушы өз идеяларын жазды.

Нәтиже: Сынып оқушылары бірігіп, бір тақырып аясында түрлі көзқарас білдіре алады.

5. Әдіс – тәсілдерді іріктеудегі негізгі ұстанымдар

- Оқушының жасерекшелігі мен таным деңгейі
- Сабақтың мақсаты мен нәтижесі
- Топтық, жұптық, жеке жұмыс үйлесімділігі.
- уақыт пен ресурстың қолжетімділігі.

Қорытынды

Бастауыш сыныпты әдіс – тәсілдерді тиімді қолдану – сапалы білім берудің негізгі кепілі. Мұғалімнің әр сабағы бала үшін жаңа әлемнің есігі секілді. Сол әлемді қызықты әрі түсінікті ету – мұғалімнің әдіскерлік шеберлігіне байланысты. Ал мұндай шеберлікті шыңдаудың бір жолы - үздіксіз ізденіс пен тәжірибе алмасу.

Бүгінгі білім беру кеңістігі жылдам өзгеріп жатқан қоғам талабына сай үнемі жаңарып, жаңғырып отыруды қажет етеді. Әсіресе, бастауыш білім беру кезеңі – баланың тұлғалық қалыптасуының, ой-санасының, дүниетанымының негізі қаланатын аса жауапты саты. Осы кезеңде қолданылатын тың тәсілдер мен шабытты сәттер – оқушының болашақтағы білімге деген қызығушылығы мен көзқарасына тікелей ықпал етеді.

Бастауыш сыныпта білім беруде дәстүрлі оқыту әдістерін заманауи технологиялармен ұштастыру – сапалы білім берудің басты шартына айналып отыр. Мысалы, ойын арқылы оқыту, жобалық және зерттеушілік тапсырмалар, STEM және STEAM бағытындағы тәсілдер, цифрлық платформалармен жұмыс, оқушы қызығушылығына негізделген дербес оқыту – бұлардың барлығы бастауышта оқушының бойындағы танымдық белсенділікті арттырып, шығармашылық әлеуетін дамытады.

Шабытты сәттер – бұл мұғалім мен оқушы арасында сенімділікке, ынтымаққа, ізденіске құрылған сәттер. Мұндай мезеттерде оқушы өз идеясын еркін жеткізе алады, қателесуден қорықпайды және білімді өмірмен байланыстыра біледі. Мұғалім тарапынан жасалған мотивациялық қолдау, оқушы жетістігін уақытылы бағалау, кері байланыс беру – шабытты сәттердің өзегі болып табылады.

Сондай-ақ бастауыштағы білім берудің тың тәсілдері оқытушыдан жаңашылдық пен кәсіби шеберлікті талап етеді. Әрбір сабақта баланың қызығушылығын оятатын әдістер мен

құралдарды орынды пайдалану, эмоционалдық қолдау көрсету, рефлексия жүргізу – мұғалім мен оқушы арасындағы тиімді қарым-қатынастың дамуына негіз болады.

Қорыта айтқанда, бастауышта білім берудің тың тәсілдері мен шабытты сәттері – қазіргі заман мұғалімінің басты құралына айналды. Бұл тәсілдер арқылы біз тек білімді ғана емес, сонымен бірге шығармашыл, жан-жақты дамыған, жауапкершілігі жоғары тұлғаны тәрбиелеуге мүмкіндік аламыз. Ал әрбір шабытты сәт – болашаққа жол ашатын алтын кілт.

Ұсыныстар

1. Әр сабақта кем дегенде бір белсенді әдісті қолдану.
2. Заманауи цифрлық құралдарды тиімді пайдалану.
3. Әріптестермен тәжірибе алмасу алаңдарын ұйымдастыру (коучинг, Lesson Study).
4. Сабақтан кейін талдау жүргізіп, әдістің тиімділігін бағалау.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕРДІ ЕҢСЕРУДЕ "ҮШТҰҒЫР" ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОБАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ"

Сейтбекова Гульмира Сексеновна

Қарағанды облысы Білім басқармасының Шахтинск қаласы білім бөлімінің
“№12 жалпы білім беретін мектебі” КММ бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш білім беру кезеңі балалардың тұлғалық дамуының, шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуының маңызды кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде оқу процесі қызықты, тиімді әрі баланың қызығушылығын арттыратын жағдайда ұйымдастырылуы тиіс. Заманауи білім беру әдістемелері мен технологиялары осы мақсатқа жетуге бағытталған, оның ішінде "ҮШТҰҒЫР" педагогикалық жобасы ерекше орын алады. Бұл жоба балалардың танымдық қабілеттерін, шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған құралдарды қамтиды[1:37].

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерді дамыту "ҮШТҰҒЫР" жобасының негізгі мақсаты бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту, оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыру болып табылады[2:142].

Шығармашылық қабілеттері балалардың өз ойларын еркін жеткізу, жаңа идеялар ұсыну, түрлі проблемаларды шешу дағдыларын қамтиды. Осы мақсатта жобада қолданылатын құралдардың бірі — **Quiver** сандық суреттері болып табылады. Бұл құрал балаларға оқуға және жазуға деген ынтасын арттырады, өйткені олар суреттер мен жазбалар арқылы өз шығармашылықтарын ашық түрде білдіре алады [3:58]. Сонымен қатар, бұл құрал танымдық қызығушылықты арттырып, баланың ойын кеңейтеді (сурет-1).

*1-сурет.**Quiver** сандық бағдарламасы*

Балалардың танымдық қызығушылығын арттыру мақсатында **Graphic organiser** құралын қолдану тиімді болып табылады. Бұл құрал оқу материалдарын жүйелеп, түсінік қалыптастыруға көмектеседі. Оқушылар тақырып бойынша өз ойларын реттеп, ақпаратты ұйымдастыра отырып, шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік алады[4:114]. Graphic organiser балалардың ойлау қабілетін дамытумен қатар, оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді(сурет-2).

2-сурет. Графикалық органайзермен жұмыс барысынан

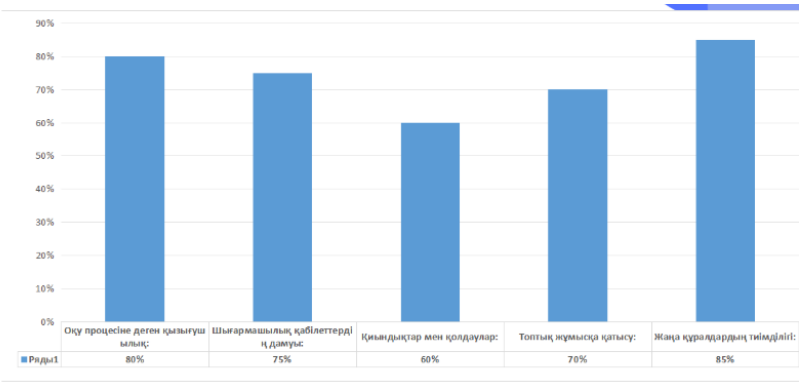
Оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыруда **"Асығың алшысынан түссін"** ойынының маңызы зор. Бұл ойында жеңіске жету үшін оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, шешім қабылдау дағдыларын жетілдіру қажет. Ойын элементтері балаларды оқу процесіне белсенді түрде тартуға мүмкіндік береді [5:213]. Сонымен қатар, ойын барысында оқушылар бір-бірімен ынтымақтасып, бәсекелестіктің де маңызын түсінеді. Қазақ халқының ұлттық құндылықтарын сақтай отырып, балалар ұлттық мәдениетпен танысып, логикалық ойлау, шапшаңдық, дәлдік дағдыларын меңгереді[6:47](сурет-3).

*3-сурет. **"Асығың алшысынан түссін" ұлттық-мотивациялық ойыны***

"ҮШТҰҒЫР" жобасы арқылы бастауыш сынып оқушылары оқу үрдісіне қызығушылықпен қатысып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға қатысты маңызды қадамдар жасауда. Жоба бойынша өткізілген сауалнама нәтижелері көрсеткендей, **2 сынып оқушыларының оқу үрдісіне деген қызығушылығын арттыруда қолданылған құралдардың тиімділігі жоғары** болды. Оқушылар топтық жұмысқа белсене қатысып, тапсырмаларды шығармашылықпен орындап, қиындықтарды мұғалімнің қолдауымен жеңе алғанын көрсетті. Мұғалімдер оқушылардың қызығушылығын арттыру және олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін құралдардың тиімді екенін атап өтті.

Мен осы жлбаның тиімділігін, 2 сынып оқушылардың оқу үрдісіне деген қызығушылығын, шығармашылық қабілеттерін дамытуда қолданылған құралдардың тиімділігін, сондай-ақ топтық жұмыс және қажетті қолдау деңгейін бағалау мақсатында алдым. Нәтижесінде оқушылар “Үштұғыр” жобасы арқылы берілген тапсырмаларды қызығушылықпен орындап, шығармашылық қабілеттерін дамытуда құралдардың тиімділігі жоғары болғанын, топтық жұмысқа белсене қатысып, мұғалімнің қолдауымен қиындықтарды жеңе алғанын көрсетті *(диаграмма-1)*.

1-диаграмма. Сауалнама қорытындысы

Қорыта айтқанда, "ҮШТҰҒЫР" педагогикалық жобасы бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуда, танымдық қызығушылығын арттыруда және оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыруда айтарлықтай тиімді құрал болып табылады. Бұл жоба оқушылардың оқу процесіне белсене қатысуына, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамытуды көздей отырып, оларды жеке тұлға ретінде қалыптастыруға үлес қосады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Абдрахманова, М. Ш. Бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары. – Алматы: ЖШС «Білім», 2020. – 204 б.

2. Құрманғали, Ә. А. Оқу процесін тиімді ұйымдастырудың инновациялық әдістері. – Астана: Қазақстан университеті, 2018. – 148 б.

3. Нұрғазина, Г. Ж. Бастауыш білім беру жүйесінде шығармашылық дағдыларды дамыту. – Алматы: Білім беру академиясы, 2019. – 112 б.

4. Тасмағанбетова, А. Қ., Омарова, А. Т. Интерактивті оқыту құралдарының тиімділігі: Quiver мен Graphic organiser әдістерін қолдану тәжірибесі. – Алматы: ҚазҰПУ баспасы, 2021. – 256 б.

5. Назарбаев, Н. Ә. Ұлттық мәдениет және білім беру: Ұлттың рухани дамуының негіздері. – Алматы: Ұлттық кітапхана, 2017. – 320 б.

6. Байқонысова, З. Т. Ойын технологияларының бастауыш сыныпта қолданылуы. // Білім беру журналында жарияланған мақалалар. – 2020. – № 2. – Б. 45-50.

7. Қазақ халқының ұлттық ойындары және олардың білім беру жүйесіндегі маңызы. // Қазақ ұлттық педагогикалық журнал. – 2018. – № 5. – Б. 80-85.

АРТ –ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

Сулекенова Гулжан Утесиновна
Ақтөбе қаласы, №56 ЖОББМ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Мемлекет басшысы Қасым –Жомарт Тоқаевтың халыққа жолдауында ерекше білімді қажет ететін балаларға ерекше көңіл бөлу қажеттілігін, оларды қолдаудың жаңа аспектілерін ашу мүмкіндіктерін көрсеткен. Бүгінде бұл мәселе уақыт күттірмейтін өзекті тақырыпқа айналды. Сондықтан да ерекше қажеттіліктері бар балаларға білім беру мемлекет үшін негізгі міндеттердің бірі болып табылады.

Нәтижеге бағытталған технологияның бірі де бірегейі АРТ технологиясы болып табылады. Ол түрлі терапиямен жүзеге асады. Арт-терапия даму үстіндегі психотерапиялық әдістердің жаңа түрі болып табылады. Аталған терапияның түрі қазіргі таңда үлкен жетістіктерге ие. Алғашқы Арт-терапия түсінігі енгізілген кезде оны тек сырқат, ауру, немесе демалыс үйіндегі емделушілерге ғана қолданған болса, қазіргі кезде оның қолданыс аясы, шеңбері кеңеюде. Яғни бұл терапия адамның шығармашылық жағдайын дамытып қана қоймай, адамның бойындағы қасиеттердің мүмкіндігін түсініп ашуға да жағдай жасайды. Арт терапия- бұл емдеу ғана емес, сонымен креативтің дамуы, тұлғаның дамуы мен үйлесімділігі, кез-келген жағдайды шешуге көмек. Арт терапия - бейнелік өнер арқылы жанның дамуы мен емдеудің табиғи және қолайлы әдісі. Арт-терапия терминін ғылымға 1938 жылы Адриан Хилл енгізді. Арт-терапия ағылшын тілінен аударғанда шығармашылық терапия деген ұғымды білдіреді. Әрбір адам өз әрекетінің қажеттілігін сезіне отырып, әр баланың әлеуетін жүзеге асыруына негіз болады. Мұндай қолдаудағы басты мақсат баланың қалыпты өмір сүруі және тәрбиеленуі үшін жан жақты қолдау көрсету боп саналады.

Ерекше білімді қажет ететін баланы психологиялық-педагогикалық қолдау деп баланың дамуына, әлеуметтенуіне байланысты мәселелерді шешудің кешенді таехнологиясы екенін білгеніміз жөн. Инклюзивтік білім беру- көп қырлы үдеріс болғандықтан тәрбиелеу мен білім берудің адамгершілік бағытының қалыптасуымен бірге балаларды әлеуметтік педагогикалық қолдау идеясы дами түседі. Инклюзивтік білім берудің табысты болуының маңызды шарты баланың өзіндік белсенділігі үшін жағдайларды қамтамасыз ету болып табылады. Бұл принципті іске асыру әлеуметтік белсенді тұлғаны қалыптастыру міндетін шешеді. Біз әр баланың қажеттіліктерін жүзеге асыркуға,қоғамға пайдалы болуы мен оның қоғамның толыққанды мүшесі болуға мүмкіндік тудыруға міндеттіміз. Олар өз қатарластарымен бірге қарапайым мектепте білім алып, дами алады.

Ұстаз еңбегі оқушы білімімен өлшенеді десек, оның күрделілігі ерекше білімді қажет ететін баланың бойындағы қабілетті дамыту арқылы өмірді танып, білуінде жатыр. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін мұғалім зерттеу нәтижесін негізге алып, сабақта түрлі әдістерді қолданғаны жөн. Шығармашылық сабақтардың жоспарын жасауда оның шығармашылық әрекетінің бағдарына сәйкес қабілетін ескереміз. Оқушылардың шығармашылық әлеуетін көтеруді мұғалім өзіне мақсат етеді. Яғни, өзіне, білім алушыға қызықты мәселені іздестіреді. Ол үшін мектептің психологімен бірге баланың пәнге қабілеттілігі, қызығушылығы анықталады.

Шығармашылық оқушының жеке қабілеті мен мүмкіндіктері, танымдық іс – әрекеті мен дағдыларының дәрежесін көрсетеді. Барлық оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. «Шығармашылық» ұғымының жалпы теориясын зерттеген С.Л.Рубинштейн «Оқушы шығармашылығы ыңғерекшелігі оның сапалы түрде мақсатты әрекет жасауымен анықталады. Бұл оқушының өзі үшін жаңалық болса жеткілікті.» екендігін айтқан еді. Балаға жеке жұмыс беру арқылы жетістікке жетуге болатыны айқын. Әсіресе, ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін бұл маңызды болмақ. Соның бірі де бірегейі ойын элементтерін ұтымды қолдану. Балалардың ойлауын, қиялын, сөйлеуін дамыту үшін танымдық ойындардың да үлкен дидактикалық мәні бар. Бір ойын түрі ойлауы мен қабылдауын

жетілдірсе, ал екіншісі ойлау қабілетін, үшіншісі есте сақтау қабілетін дамытады. Сонымен бірге сабақ үстінде ойын түрлерін қолдану оқушының оқып отырған сабағына қызығушылығын оятып, түсінуге мүмкіндік береді. «Жансызға жан бітіру»жұмысы ерекше білімді қажет ететін бала үшін аса қажет. Бұл жұмыс оның қызыға орындайтын жұмыс түрлерінің бірі болып табылады. Осындай әдіс тәсілдерді үнемі жүргізу шығармашылыққа баулуға, сөйлеу тілін реттеуге, өз бетінше әрекет етуге әсерін тигізеді.

Педагог К.Д.Ушинский: «Біз жан жақты тұлға тәрбиелегіміз келсе, ол тұлғаны әбден зерттеп білуіміз керек». Осы ой бүгінгі таңда ерекше білімді қажет ететін мұғалімдер әрекетінің тұжырымдамасы десек те болады. Сондықтан баланың тұлғалық құрылымы және басты белгісі мен сапасын анықтау міндетті. Ойын элементтері оқушының қызығушылығын оятады. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады. Қазақ тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интербелсенді тақтаны да қолданудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті шешеді. Сондай -ақ қазақ халқының балаларға арналған ұлттық ойындарын тіл дамыту сабақтарында, ойын шарттарын өзгертіп қолданамын. Мысалы: «Түйілген орамал», «Жүзік салмақ», «Ақ сандық, Көк сандық». Бұл ойындар баланың тілге деген құрметін арттырады. Өз кластастарымен ойын барысында тіл табысып, қарым қатынасқа түседі.

Бала белсенділігінің ең алғашқы формасының бірі қарым-қатынас жасау белсенділігі екенін ескерсек, ойын элементі қызығушылықты оятады. Бұл -адамның бүкіл өмірінде дамитын белсенділік. Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес басқа адамдар мен қарым-қатынас жасау белсенділігінің мазмұны өзгертеді. Олар басқа балалармен ойнауға тілек білдіреді, еңбекке байланысты тапсырмаларды бірігіп, орындауға, өз қылықтарын ережеге бағындыруға, керексіз әдеттерді тежеуге, кедергіні ығыстыруға үйренеді. Әр түрлі ойын баланың дүниетенымын кеңейтіп, қарым-қатынас жасау белсенділігін дамытады.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері — мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, жемісті, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алады. Өйткені, кіші жастағы оқушылар жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға өте ынталы келеді. Балалар тез сергіп, тапсырмаларды тез, әрі қызығып орындайтын болады. Ойын балалардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін, қызығушылығын арттырудағы басты құрал. Ойын барысында балалардың белсенділігі, шығармашылығы дамиды. Ал мұғалімнің міндеті — балаларды ойынға өз қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз ету. Ойын мен адам мәдениетінің өзара байланысы ғылыми түрде анықталды. Олардың тұлғаны дамытудағы маңызы анықталды, оның психологиялық және әлеуметтік факторлармен келісімі жөнінде кең қарастырылуда. Білім алушылар ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі — дидактикалық ойындар. Ойын элементтерін қолдана отырып мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Атап айтқанда, мұғалім ойын жағдаяттарын туғыза отырып, әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады. Ерекше білімді қажет ететін балаларға аса назар аударып, ойынға араластырған жөн. Ойын әрекеті балалардың бағалы өмірінің алғашқы күндерінен бастап-ақ маңызды болған. Ұлттық ойындарды отбасы тәрбиесінен бастап, мектептегі жеке пәндерді оқыту барысында қосымша материал үшін, баланың сол пәнге қызығушылығын арттыру үшін пайдалануға болады. Сабақта ойын түрлерін пайдалану сабақ түрлері мен әдістерін жетілдіру жолындағы ізденістердің маңызды бір буыны болмақ. Ойын түрлерін оқу процесін пысықтау, жаңа сабақты қорытындылау кезеңдерінде, қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдылық маңызы да арта түсетіндігі сөзсіз.

Ойынды ерте заманнан үлкендердің іс-тәжірибесін жеткіншек ұрпаққа жеткізу үшін пайдаланған. Ойын халық педагогикасында, мектепке дейінгі және мектептен тыс мекемелерде кеңінен пайдаланылған. Қазіргі мектепте ойын әрекеті ойын пәнінің тарауын

және тақырыбын түсіну үшін өздік технология ретінде, жалпы технологияның элементі ретінде, сабақ немесе оның бір бөлігі ретінде, сыныптан тыс жұмыстың технологиясы ретінде қолданылады. Қазақ тілі сабағында ойын технологиясын қолдану арқылы оқушыларының тілге деген қызығушылығын қалыптастыру: еңбек, ойын және оқу ерте кезден-ақ адам тіршілігінің негізгі үш тірегі болып есептелінген. Ойын технологиясы - балалардың айналасын тану қызметіндегі белсенділігі мен шығармашылығының қалыптасуына жолды кең ашатын табиғи құбылыс. Ойын барысында грамматикалық анықтамаларды, тілдік нормаларды игерту мүмкіндіктері мол болады. Адамның жас ерекшелігіне қарамай, яғни адам балалық шағынан бастап кәрілікке жеткенше ойын қажеттілігі жетелеп отырады. Ал жас баланың ой-өрісі ойын арқылы дамиды. Ойын барысында баланың адамгершілік қасиеттері, өмірге деген көзқарасы, қызығушылығы қалыптасады. Ойын арқылы сыныптағы нашар оқитын оқушыларды да сабаққа нәтижелі тартуға болады. Қазақ тілі сабақтарында рөлдік ойындардың маңызы зор. Ойын оқушылардың сол орындалатын іс-әрекеттер арқылы тіл үйренуге деген сенімін қалыптастырады.

Сабақтарда қолданатын ойын элементтері оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды ынталандырады, теориялық білімдерін практикада қолдануға үйретеді. Кез келген ойын элементі сабақта екі түрлі мақсатқа бағытталады. Оның біріншісі – оқушының сабаққа қызығушылығын, ынтасын арттыру, тілін дамыту, екіншісі – оқушыларды тапқырлыққа баулып, зейініне, ойлау қабілетін арттыру. Ойындар оқушылардың ой — өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер ететіні тәжірибеде дәлелденген.

Қорыта айтқанда, ART технологияларының артықшылығы мынада:

- Эмоцияларды білдіру және реттеу қабілеттерін дамыту.
- Танымдық процестерді жақсарту және өзін-өзі түсіну.
- Әлеуметтік дағдыларды меңгеру және қарым-қатынас орнату.

ART технологияларын қолдану ерекше балалардың тұлғалық және эмоционалдық дамуына оң ықпалын тигізіп, олардың қоғамға сәтті бейімделуіне көмектеседі. Арнайы (түзету) мектептерінде мұндай әдістерді қолдану балалардың оқу процесін жеңілдетіп, олардың дамуына қолдау көрсету үшін өте тиімді құрал болып табылады. Арнайы қажеттіліктері бар балаларда ART технологиялары стрессті төмендетіп, эмоцияларын сыртқа шығаруға және өзін-өзі тануға көмектеседі.Технология негізінде шығармашылықпен шабыттанған шәкірт ұстаз еңбегінің жемісі мен жеңісі болмақ. Әсіресе, ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар үшін аса маңыхзды болары анық.

Пайдаланған әдебиеттер:

1.Бұзаубақова К.Ж. «Жаңа педагогикалық технологиялар» Тараз 2013ж.(2020)

2. Жәнібекова С. Оқушылардың ойлау белсенділігін дамыту.// Бастауыш мектеп. 2014ж.

3. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы 2024 ж.

4. Қойшыбаева А. Оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастыру. /Қазақ тілі мен әдебиеті, №7. 2022ж.

5. Лэндрет Г.Л. Игровая терапия: искусство отношений, Москва- 1998

6. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ GOBLIN TOOLS, POE ЧАТТАРЫН ЖӘНЕ CANVA, RENDERFOREST СЕРВИСТЕРІНІҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ

Суюндикова Алия Тныштыкбаевна
"Сазды орта мектебі" КММ химия және биология пәні мұғалімі

Жасанды интеллекті Қазақстанда ақпараттандыру тұрғысынан кеңінен қолдануда. Жасанды интеллект мүмкіндігі ең алдымен смартфондар арқылы жүзеге асырылып, қазіргі таңда барлық маман, әрбір адам кеңес сұрау үшін де қолдану барысында. Осы мақалада біз биология және химия сабағында интеллекті қолдану жолдарын қарастыру барысында, тиімді чаттар ретінде Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерінің ерекшеліктерін анықтаймыз.

Жасанды интеллектінің Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерін биология сабақтарында қолданудың ерекшелігі мен тәсілдерін қарастыру арқылы тиімді жақтары мен теріс жақтарын анықтау.

- жасанды интеллект мүмкіндіктеріноқу үрдісіне қолданудың тиімділігі мен ерекшелігін анықтау;
- Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің сабаққа тиімді әрекеттерін қарастыру;
- жасанды интеллектінің мүмкіндіктерімен функционалдық сауаттылыққа тапсырма дайындау арқылыоқу үрдісіне қолданудың тиімділігі мен ерекшелігін анықтау;
- жасанды интеллекті сабақта қолданудың артықшылығы мен кемшілігін анықтау.

Жасанды интеллект қазіргі жаһандану үрдісінде өте маңызды орынға ие. Дәуір ағымына сай оқушылардың ойлау дәрежесі дамып келе жатыр. Балалар жаңа технологиялармен ілесіп, күннен күнге жаңа білімді өз күштерімен игеріп отыр. Мысалы, ол сұрақтарға жауап бере алады немесе түрлі ақпаратты өңдеп, талдай алады.Жасанды интеллектіні мектептер мен оқу орындарында пайдаланудың бірнеше жолы бар. Мысалы, ол оқушыларға үй тапсырмаларын орындауға немесе күрделі сұрақтарға жауап беруге көмектеседі. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін оқушының прогресін бақылауға, оқу материалдарын жеке таңдап беруге және сабақтарды қызықтырақ етуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект негізіндегі чаттар әртүрлі мақсаттар мен қолдану салаларына байланысты бірнеше түрге бөлінеді. Оларды функционалдығы мен күрделілігіне қарай жіктеуге болады.

Машиналық оқытуға негізделген чат-боттар

- Табиғитілдіөңдеу (NLP) технологиясынқолданады.
- Пайдаланушыныңсұрағынтүсініп, контекстібойыншажауапбереді.
- Үйренуқабілеті бар, яғниуақытөтекележауаптарынжақсартады.
- Мысалы: Siri, Google Assistant, Alexa.

Генеративті жасанды интеллект чаттары

- Ашықсұхбаттардыжүргізеалады, шығармашылықмәтіндер, кодтаржазаалады.
- GPT, Claude, Geminiсияқтыүлгілернегізіндежұмысістейді.
- Контекстіестесақтап, ұзақдиалогтардықолдайды.
- Мысалы: ChatGPT, Bard, Claude, Poe.

Жасанды интеллект көмегімен видео жасауғаарналғансервистербірнешесанатқабөлінеді. Олардыңәрқайсысытүрліқажеттіліктердіқанағаттандыруғабағытталған: мәтіндівидеоғаайналдыру, анимация жасау, дауыстысинтездеужәнет.б.

1. Мәтіндівидеоғаайналдыратынсервистер (Text-to-Video AI)

Бұлсервистермәтіндіенгізуарқылыавтоматтытүрде видео жасайды, фондық музыка, анимацияларжәнесинтезделгендикторлықдауыстардықосады.

• **Synthesia** – AI-аватарлар мен дауыстарарқылықәсібивидеоларжасауғамүмкіндікбереді.

• **Pictory** – мәтіндікмақалалардықысқаша видео форматындаұсынуғакөмектеседі.

• **Lumen5** – блогтар мен жаңалықмақалаларынвидеоғаайналдырады.

2. Анимациялықвидеоларжасауғаарналғансервистер

Бұлқұралдар 2D немесе 3D анимациялардыавтоматтытүрдежасайды.

• **Vyond** – кәсіптік анимация жасауғаарналған, бизнес және маркетинг үшінқолайлы.

• **Animaker** – мультфильм стиліндегівидеолар мен инфографикажасауғакөмектеседі.

• **Renderforest** – логотиптік анимация, жарнамалықвидеоларжасауғамүмкіндікбереді.

3. Видео өңдеужәнегенерациялау

Бұлсервистернейрондықжелілердіпайдаланып, автоматтыөңдеунемесетолықжасандывидеоларжасаумүмкіндігінбереді.

• **Runway ML** – AI арқылыбейнелердіөңдеуге, фонды ауыстыруғажәнестильдіөзгертугекөмектеседі.

• **Kaiber AI** – бейнелердістильгенемесетақырыпқабайланыстыөзгертугемүмкіндікбереді.

Бұлсервистермақалалар, шығармашылықмәтіндер, сценарийлер, хабарламаларжәнебасқа да контент жасауүшінқолданылады.

• **ChatGPT (OpenAI)** – сұхбатжүргізу, мәтінжазу, идея генерациялау.

• **Claude (Anthropic)** – күрделімәтіндер мен сұхбатқаарналған AI.

• **Copy.ai** – маркетингтікмәтіндер мен жарнамаларжасауғаыңғайлы.

• **Writesonic** – SEO-оптимизацияланғанмақалаларжазуғакөмектеседі.

1. Суретгенерациялаусервистері (AI ImageGeneration)

AI алгоритмдеріарқылысуреттерді, иллюстрацияларды, логотиптердіжәне дизайн элементтерінжасауғаболады.

• **DALL·E (OpenAI)** – мәтіндіксипаттамабойыншасуретгенерациялайды.

• **MidJourney** – жоғарысапалыөнертуындыларынжасауғамүмкіндікбереді.

• **StableDiffusion** – тегінжәнеашыққодтысуретгенерациялауқұралы.

• **Canva AI** – дизайн элементтері мен суреттердігенерациялау.

2. Видео генерациялаусервистері (AI VideoGeneration)

Бұлқұралдарбейнелердіавтоматтытүрдежасауғажәнеөңдеугекөмектеседі.

• **Synthesia** – AI-аватарлararқылывидеоларжасау.

• **Pictory** – мақалалардыавтоматтытүрдевидеоларғаайналдыру.

• **Runway ML** – бейнелердістильдеужәнеөңдеу.

• **Kaiber AI** – бейнелердістильгенемесетақырыпқасәйкесгенерациялау.

Жасанды интеллектің жоғарыда көрсетілген түрлерін қарастырып, біз оқу үрдісіне тиімді түрде қолдануға болатын чаттар ретінде Goblin Tools, Poe чаттарын және Canva, Renderforest сервистерінің мүмкіндіктерін биология сабағында қолдану ерекшеліктерін анықтадық. Биология пәнінен «Нейронның құрылысы мен қызметі» тақырыбын оқытуда жасанды инттелект мүмкіндіктерін қарастырдық:

1. «Нейронның құрылысы мен қызметі» тақырыбының оқу мақсаттарын және бағалау критерийлерін Poe чаты арқылы анықтау.Canva сервисі арқылы презентацияны тауып, ағылшын тілінде болса интеллект көмегімен қазақ тіліне аудару.

2.«Нейронның құрылысы мен қызметі» бойынша ұғымдарды Goblin Tools чаты бойынша «Профессор» құралы арқылы түсіну.

3.Блум таксономиясы бойынша тапсырмаларды Poe чатының көмегімен анықтау;

4. ChatGPT чатының көмегімен функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырмаларды алу.

5. Топтық жұмысқа арналған функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырманы Canva сервисінің көмегімен нейронға байланысты графикалық сызбаны тауып, интерактивті тақтада құрылысын жазу. Renderforest сервисімен функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырманың жауабымен видеопрезентация құру.

6.Рое чатының көмегімен тест тапсырмасын орындау.

Осылайша биология сабағында жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдануға болады. Сабақта интеллект мүмкіндігін қолдану барысында төмендегідей артықшылықтар мен кемшіліктерін байқадық.

Жасанды интеллекті сабақта қолданудың артықшылығы:

- тақырыпты түсіндіруге байланысты нақты ұғымдарды тез табу;
- берілген сұраққа көлемді түрде жауап, сурет, графика түрлерін алу;
- сервистердің көмегімен басқа тілде табылған мәліметтерді қазақ тіліне сол сәтте аудару.
- видеопрезентацияны берілген мәтін бойынша тездетіп жасау.

Жасанды интеллекті сабақта қолданудың кемшілігі:

- қажетті мәліметті нақты, дұрыс қою;
- мүмкіндіктері көп сервистер мен чаттар 2-3 әрекеттен соң ақылы түрде болуы;
- чаттан алған жауаптардың әр чатта әр түрлі болуы.

Сонымен, қорытындылай келе жасанды интеллекті сабақта қолдану бүгінгі күннің негізгі жаңа педагогикалық технология мүмкіндіктерінің инновациялық тәсілі болып табылады. Сондықтан сабақ беретін оқытушы, білім алатын студент те ақпараттылық құзіреттілігін дамытуда жасанды интеллектіні жете меңгергені дұрыс, себебі бұл білім беруде басты талаптың бірі болып саналуда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Смит, Дж. (2020). «Жасандыинтеллекттіңбілімгеәсері». Білім беру технологиясы журналы, 25(3), 123-136.
2. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегіоқытуқолданбалары: ағымдағытенденцияларғашолу». InternationalJournalofEducationalTechnology, 7(1), 32-45.
3. Ұлттықбілім беру зерттеулеріорталығы. (2017). «Оқытудыңболашағы: ЖИ жәнебілім». Зерттеуесебі, 42.
4. А.А. Утепбаева, Н.Б. Сарбасова. (2023). «Жасанды интеллект: арнайыбілімберудегіқолдануперспективалары».

КАК ЯЗЫКОВАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ СТАНОВИТСЯ КЛЮЧОМ К РАЗВИТИЮ SOFT SKILLS И ЦИФРОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Тастекеева Алла Куандыковна
Коммунальное государственное учреждение «Полтавская средняя школа» отдела образования района имени Магжана Жумабаева управления образования акимата Северо-Казахстанской области,
учитель английского языка
с. Полтавка, Республика Казахстан

Аннотация. В статье рассматривается роль учителя английского языка в формировании ключевых компетенций XXI века: креативности, критического мышления, коллаборации и коммуникации. Раскрывается значение языковой компетенции как инструмента развития soft skills и цифровой культуры учащихся. Описаны современные образовательные подходы: STEAM-образование, проектная деятельность, интеграция цифровых платформ. Показана роль учителя как медиатора между культурами и проводника в цифровую среду.

Ключевые слова: английский язык, цифровая культура, ключевые компетенции, soft skills, STEAM-образование

Введние

В условиях стремительной глобализации, цифровой трансформации общества и нарастающего межкультурного взаимодействия владение английским языком становится не только одним из важнейших инструментов профессионального и личностного развития, но и ключевым фактором формирования универсальных компетенций XXI века. Сегодня английский язык выходит за рамки учебного предмета: он служит медиатором в межкультурной коммуникации, платформой для освоения soft skills и катализатором цифровой грамотности.

Учитель английского языка в современных реалиях — это не просто транслятор знаний о языке, а проводник в мир многообразия культурных кодов, критического мышления и креативных подходов к решению проблем. Он становится наставником в развитии гибких навыков (soft skills), столь необходимых для адаптации к быстро меняющемуся миру. Языковая компетенция в XXI веке включает не только грамматическую и лексическую грамотность, но и способность анализировать и интерпретировать различные культурные контексты, умение вести конструктивный диалог, сотрудничать в мультикультурной среде, а также использовать цифровые технологии для эффективной коммуникации.

Цель исследования — определить особенности трансформации роли учителя английского языка в XXI веке в условиях цифровизации и глобализации, а также обосновать эффективные педагогические подходы к формированию у школьников ключевых компетенций через изучение иностранного языка.

Задачи исследования:

проанализировать современные требования к профессиональному профилю учителя английского языка;

выявить эффективные методы и технологии интеграции цифровых ресурсов и проектной деятельности в процесс обучения;

определить роль изучения английского языка в развитии креативности, критического мышления, коммуникативных навыков и цифровой грамотности учащихся;

обосновать практические подходы к формированию цифровой культуры и межкультурной компетентности через преподавание английского языка.

Теоретичская часть

Анализ современных исследований свидетельствует о важности интеграции развития ключевых компетенций в процесс изучения английского языка. Так, Trilling и Fadel (2009) подчеркивают, что обучение в XXI веке должно быть ориентировано на формирование креативности, критического мышления, коллаборации и коммуникативных навыков, а иностранный язык является естественной средой для развития этих умений. Гузикова Л. А. (2021) акцентирует внимание на роли уроков английского языка в развитии креативности учащихся, подчеркивая значение проектной и исследовательской деятельности.

Livingstone (2012) обращает внимание на возможности и риски использования цифровых технологий в образовании, подчеркивая необходимость критического осмысления информационных потоков. В свою очередь, Voogt и Roblin (2012) проводят сравнительный анализ международных стандартов ключевых компетенций, отмечая важность переосмысления национальных образовательных политик с учетом глобальных вызовов.

Отдельное внимание уделяется роли технологий в преподавании языка: Warschauer (2011) подчеркивает, что цифровые средства обучения не только расширяют возможности коммуникации, но и стимулируют развитие межкультурной компетенции. Бим И. Л. (2017) в своих трудах систематизирует методы эффективного обучения иностранным языкам, акцентируя внимание на необходимости соединения традиционных и инновационных подходов.

Практическая часть

В современной педагогической практике эффективное обучение английскому языку базируется на интеграции элементов STEAM-образования, проектных методик, технологий

развития критического мышления (Critical Thinking) и активном использовании цифровых платформ, таких как Blooket, Quizlet, Kahoot, Edmodo. Применение данных инструментов способствует не только повышению учебной мотивации, но и созданию условий для развития у обучающихся навыков командной работы, проектной деятельности, самопрезентации и аналитического мышления.

Особое место занимает организация работы через создание мультимедийных проектов на английском языке, в рамках которых учащиеся осваивают планирование собственной деятельности, распределение ролей в команде, анализ и интерпретацию информации, формулирование и аргументацию личной позиции. Подобные виды деятельности способствуют формированию у обучающихся навыков проектного мышления и критической оценки информации.

Формирование цифровой культуры рассматривается как неотъемлемая часть образовательного процесса. Работа с цифровыми ресурсами обучает учащихся критическому осмыслению информации, соблюдению этических норм поведения в онлайн-среде, развитию медиаграмотности. Создание собственных цифровых продуктов — подкастов, видеороликов, интерактивных презентаций — позволяет обучающимся перейти от пассивного потребления информации к её активному и осознанному производству.

Интеграция проектного обучения в процесс изучения английского языка реализуется через выполнение заданий, моделирующих реальные жизненные ситуации: разработку стартапов, участие в дебатах на актуальные темы, проведение профессиональных интервью и вовлечение в международные онлайн-проекты. Эти подходы способствуют развитию у учащихся навыков лидерства, эмпатии, самостоятельности и ответственности за коллективный результат.

Важным направлением работы является развитие метакогнитивных навыков обучающихся. Практика целеполагания, рефлексии, анализа индивидуальных стратегий обучения и планирования путей достижения целей способствует формированию осознанной образовательной траектории, что особенно актуально в условиях общества знаний и непрерывного профессионального роста.

Таким образом, эффективная организация образовательной среды на уроках английского языка строится на принципах сочетания академических знаний, развития креативности, формирования цифровой грамотности и культурной чувствительности. Учитель английского языка в этих условиях выполняет роль архитектора образовательного процесса, способствующего становлению глобальных граждан, способных к критическому мышлению, креативному решению задач и эффективному взаимодействию в мультикультурной и цифровой среде.

Перспективным направлением развития педагогической практики является внедрение концепции «гибридной компетентности» (hybrid literacy), объединяющей языковую, цифровую и культурную грамотность. Данный подход открывает новые горизонты для формирования универсальных профессиональных и личностных навыков обучающихся, обеспечивая их успешную адаптацию к вызовам будущего.

Заключение

В условиях глобализации, цифровизации и интенсификации межкультурных контактов преподавание английского языка приобретает стратегическое значение для формирования универсальных компетенций XXI века. Современный учитель английского языка выполняет функцию медиатора между культурами, наставника по развитию гибких навыков (soft skills) и проводника в цифровую образовательную среду.

Интеграция STEAM-подходов, проектных методик, цифровых платформ и технологий критического мышления в образовательный процесс способствует не только формированию языковой компетенции, но и развитию навыков креативности, самостоятельности, рефлексии, медиаграмотности и командного взаимодействия. Работа над мультимедийными проектами, участие в дебатах, создание цифровых продуктов на английском языке

позволяют обучающимся активно осваивать навыки анализа, самопрезентации и эффективной коммуникации в мультикультурной среде.

Формирование метакогнитивных умений, развитие цифровой культуры и вовлечение в реальные проектные задачи способствуют становлению у учащихся осознанной образовательной траектории и готовности к вызовам современного мира знаний.

Перспективным направлением развития педагогической практики в преподавании английского языка является внедрение концепции «гибридной компетентности» (hybrid literacy), предполагающей комплексное освоение языковой, цифровой и культурной грамотности.

Список литературы

1. Trilling B., Fadel C. *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.* – San Francisco: Jossey-Bass, 2009. – 256 p.

2. Гузикова Л. А. Развитие креативности школьников на уроках английского языка // Иностранные языки в школе. – 2021. – № 2. – С. 67–72.

3. Livingstone S. Critical Reflections on the Benefits of ICT in Education // Oxford Review of Education. – 2012. – Vol. 38, № 1. – P. 9–24.

4. Voogt J., Roblin N. P. A Comparative Analysis of International Frameworks for 21st Century Competences: Implications for National Curriculum Policies // Journal of Curriculum Studies. – 2012. – Vol. 44, № 3. – P. 299–321.

5. Warschauer M. Technology and the Future of Language Teaching // The Modern Language Journal. – 2011. – Vol. 95, Supplement 1. – P. 730–745.

6. Бим И. Л. Теория и практика обучения иностранным языкам: Учебное пособие. – Москва: Просвещение, 2017. – 383 с.

THE ROLE OF AI IN TEACHING READING SUB-SKILLS

Тлегенова Лаура Максотовна
Атырау облысы, Қызылқоға ауданы
«Қаракөл орта мектебі» КММ Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Abstract

This paper explores the role of Artificial Intelligence (AI) in teaching English reading sub-skills to secondary school students. It outlines how AI technologies such as ChatGPT, ReadTheory, CommonLit, and Duolingo AI Tutor support sub-skills development including prediction, reading for gist, reading for specific information, detailed reading, deducing meaning from context, and inferring. The study emphasizes AI's potential to personalize learning, deliver instant feedback, and increase student engagement. The integration of AI in English language teaching is evaluated through tool-based examples and task designs that enhance reading proficiency.

Keywords

Artificial Intelligence, Reading Skills, English Language Learning, Educational Technology, Comprehension, Inference, Vocabulary, Adaptive Learning

Introduction

Reading is a fundamental component of language learning and academic achievement. Traditionally, reading instruction has relied heavily on printed materials and teacher-led analysis. However, the rise of Artificial Intelligence has introduced new ways to support learners in developing reading sub-skills more effectively. AI technologies are now capable of adapting to individual student needs, providing real-time feedback, and creating interactive environments that make reading practice more engaging and meaningful.

Methodology

This research adopts a qualitative approach, focusing on case studies, tool analyses, and pedagogical reviews of AI-assisted language learning platforms. Data was collected from scholarly articles, online teaching communities, and AI tool user experiences. The reading sub-skills were

categorized, and specific AI tools were matched to each skill based on their functionality. The report also includes sample classroom applications of AI to demonstrate its practical use in secondary English education.

Main Body

Prediction

AI platforms like ChatGPT and Google Bard allow students to predict story endings or missing content, enhancing logical reasoning and engagement. Tools offer alternative outcomes for students to compare and discuss.

Reading for Gist

Tools like Quillbot and SMMRY generate summaries of texts, helping students focus on the main idea. AI-assisted highlighting helps learners identify essential information.

Reading for Specific Information

AI-generated comprehension questions from platforms like ReadTheory test students' ability to locate and understand precise information within a text. These questions adjust based on learner performance.

Detailed Reading

Kami, Hypothesis, and NaturalReader support close reading through annotation, text-to-speech, and vocabulary explanation features, allowing students to analyze texts more deeply.

Deducing Meaning from Context

With tools like Duolingo AI Tutor and Rewordify, students practice guessing word meanings based on context. This promotes vocabulary acquisition without constant dictionary use.

Inferring

InferCite and CommonLit AI assist in teaching inference by prompting students to analyze hidden meanings, motives, and implications in texts. AI offers feedback and suggests reasoning paths.

Recommendations

- Start Small: Introduce one AI tool at a time for a single sub-skill.
- Teacher Support is Key: Teachers should facilitate, interpret, and extend AI outputs.
- Provide AI Training: Equip teachers with workshops to understand and utilize AI in classrooms.
- Balance AI with Human Insight: AI should enhance—not replace—teacher-student interactions.
- Use AI for Assessment: Leverage AI analytics to monitor progress and adjust instruction.
- Conclusion

AI technology has transformed the way reading sub-skills are taught in English language education. From predicting text outcomes to deducing word meanings, AI offers learners personalized, adaptive, and interactive ways to strengthen comprehension. While AI brings efficiency and engagement to the classroom, it is most effective when combined with thoughtful, guided instruction from teachers. This balanced integration can lead to more autonomous, motivated, and capable readers in the 21st-century classroom.

References

6. Bissebayeva, A.G. (2025). Prospects for the use of artificial intelligence in the development of reading and writing skills in English. Pedagogical Sciences, No.9.

7. Generative Artificial Intelligence in the EFL Writing Context: Students' Literacy in Perspective. Retrieved from: https://journal.qubahan.com/index.php/qaj/article/view/506

8. The Use of Artificial Intelligence to Improve EFL Students' Writing Skill. Retrieved from: https://www.researchgate.net/...

9. How Artificial Intelligence Is Helpful to Improve English Writing Skills? Retrieved from: https://topsoftwarecompanies.co/...

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ДЛЯ ИЗМЕРЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЫ «ВОЛШЕБНЫЙ МИР СКАЗОК» В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 4 КЛАССА

Тлеулиева Гульайм Шингизовна
учитель начальных классов школы- лицея «BINOM SCHOOL»
им. Кадыр Мырза Али, г.Астана

Аннотация. Для измерения эффективности внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» использовался комплексный подход, включающий различные методы исследования. К ним относятся качественный анализ творческих работ учащихся, анкетирование, наблюдение, контрольные работы и эссе, а также анализ результатов групповых и индивидуальных проектов. Эти методы позволили всесторонне оценить развитие аналитических, творческих и моральных навыков учащихся, уровень их вовлеченности в учебный процесс и изменения в восприятии литературы и культуры. Результаты исследования демонстрируют положительное влияние программы на развитие ключевых компетенций, таких как критическое мышление, креативность и моральное сознание учащихся.

Ключевые слова: аналитическое чтение, творческое выражение, моральные ориентиры, вовлеченность учащихся, оценка эффективности

Annotation. To measure the effectiveness of the implementation of the author's program "The Magical World of Fairy Tales," a comprehensive approach was used, incorporating various research methods. These include qualitative analysis of students' creative works, surveys, observations, control works and essays, as well as analysis of the results of group and individual projects. These methods allowed for a comprehensive assessment of the development of students' analytical, creative, and moral skills, their level of engagement in the learning process, and changes in their perception of literature and culture. The results of the research demonstrate the positive impact of the program on the development of key competencies such as critical thinking, creativity, and moral consciousness in students.

Keywords: analytical reading, creative expression, moral values, student engagement, effectiveness evaluation

Андатпа. «Ертегілердің сиқырлы әлемі» авторлық бағдарламасын енгізудің тиімділігін өлшеу үшін кешенді тәсіл қолданылды, ол түрлі зерттеу әдістерін қамтиды. Оған оқушылардың шығармашылық жұмыстарын сапалы талдау, сауалнама жүргізу, бақылау, бақылау жұмыстары мен эсселерді талдау, сондай-ақ топтық және жеке жобалардың нәтижелерін сараптау кіреді. Бұл әдістер оқушылардың аналитикалық, шығармашылық және моральдық дағдыларын, олардың оқу процесіне қатысу деңгейін және әдебиет пен мәдениетті қабылдаудағы өзгерістерді жан-жақты бағалауға мүмкіндік берді. Зерттеу нәтижелері бағдарламаның оқушылардың сыни ойлау, шығармашылық және моральдық санасының дамуына оң әсерін тигізетінін көрсетті.

Түйінді сөздері: аналитикалық оқу, шығармашылық өзін-өзі білдіру, моральдық бағдарлар, оқушылардың қатысуы, тиімділікті бағалау

Введение. В последние годы в образовательной практике всё больше внимания уделяется развивающим и творческим методам обучения, направленным на формирование у школьников не только знаний, но и ключевых компетенций, таких как критическое мышление, эмоциональная зрелость и моральные ориентиры. Одной из таких программ стала авторская программа «Волшебный мир сказок», ориентированная на развитие читательской грамотности учащихся 4 класса. Программа направлена на систематическую работу с литературными произведениями, в первую очередь сказками, с целью формирования у детей навыков аналитического и творческого чтения, развития их эмоционального восприятия текста, расширения кругозора через знакомство с культурными традициями различных народов, а также укрепления нравственных и этических ориентиров.

Данная программа включала в себя разнообразные формы работы: от создания собственных сказок и инсценировок до углубленного анализа моральных аспектов литературных произведений. Основной задачей исследования было выявить, как внедрение этой программы влияет на развитие учеников, их вовлеченность в учебный процесс, а также на изменения в их интересе к литературе и восприятии моральных ценностей.

В рамках данного исследования использовались различные методы, позволяющие комплексно оценить результаты внедрения программы. В статье приводятся примеры применения этих методов, а также анализируются полученные данные, которые позволяют сделать выводы о значимости программы для формирования у учащихся 4 класса ключевых навыков, таких как аналитическое мышление, творческое самовыражение и понимание моральных ценностей.

Для измерения показателей, отражающих результаты внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» в процесс обучения учащихся 4 класса, использовались следующие методы исследования:

1. Качественный анализ текстов и творческих работ учащихся

- **Описание метода:** Анализ текстов, сочинённых учащимися в рамках программы (альтернативные концовки сказок, собственные сказки, ролевые игры, инсценировки), а также их участие в обсуждениях и дискуссиях.
- **Цель:** Оценить развитие аналитических и творческих навыков учащихся, их способность интерпретировать текст, выявлять ключевые моменты сюжета и разрабатывать собственные идеи.
- **Как измеряется:** Работы учащихся анализировались по критериям: глубина анализа, оригинальность подхода, логика изложения, способность выявлять и трактовать основные моральные и этические уроки.
- **Пример:** Учащиеся создавали альтернативные концовки сказок, такие как «Красная Шапочка», в которых волк спасает лес от загрязнения. Анализ этих работ позволил оценить, как дети переработали исходный материал, предложив новые концептуальные решения и добавив к традиционному сюжету элементы социальной ответственности.

2. Опросы и анкеты для учащихся и учителей

- **Описание метода:** Анкетирование учащихся и учителей для сбора данных о восприятии программы, уровне вовлеченности, интересе к чтению и литературе, а также о развитии моральных и нравственных ориентиров.
- **Цель:** Измерить изменения в интересе к литературе, читательской активности, уровне осознания нравственных и этических норм, а также восприятии культурных и социальных аспектов сказок.
- **Как измеряется:** Опросы проводились в начале и в конце реализации программы. Вопросы включали шкалы оценок (например, от 1 до 5) и открытые вопросы для анализа изменений в восприятии и осознании материала.
- **Пример:** Опросы показывают, что до внедрения программы 70% учащихся предпочитали читать только знакомые сказки, а после – 85% начали проявлять интерес к сказкам народов разных стран, включая японский и африканский фольклор.

3. Наблюдение за динамикой участия в классных и внешкольных активностях

- **Описание метода:** Наблюдение за участием учащихся в различных мероприятиях программы, таких как инсценировки, групповые проекты, участие в литературных обсуждениях и творческих заданиях.
- **Цель:** Оценить уровень вовлеченности учащихся в коллективную и индивидуальную работу, а также развитие коммуникативных навыков и эмоционального восприятия текста.
- **Как измеряется:** Фиксировался процент учащихся, активно участвующих в инсценировках, групповых проектах и обсуждениях, а также их способность работать в команде, делиться множественными точками зрения и высказывать собственные идеи.
- **Пример:** В одном из классов 80% учащихся активно участвовали в инсценировке сказки "Три поросенка", обсуждая моральные аспекты поступков героев и анализируя их решения.

4. Контрольные работы и письменные эссе

- **Описание метода:** Проведение контрольных работ и написание эссе, посвящённых ключевым аспектам программы, например, моральным урокам сказок, анализу персонажей, теме добра и зла, а также философским вопросам.
- **Цель:** Измерить уровень развития аналитического мышления, способность учащихся рассуждать о моральных и этических проблемах, а также умение выстраивать логичные и аргументированные выводы.
- **Как измеряется:** Оценка проводилась по ряду критериев: глубина анализа, аргументированность ответов, способность учащихся приводить примеры и находить связи между персонажами сказок и реальной жизнью.
- **Пример:** В эссе на тему «Моральные уроки сказки о Золушке» учащиеся приводили конкретные примеры из текста, объясняя, как добрые поступки всегда вознаграждаются, и анализировали, какие качества сделали героиню примером для подражания.

5. Педагогические наблюдения

- **Описание метода:** Наблюдение за поведением и активностью учащихся в классе во время реализации программы, а также за их отношением к литературе и учебному процессу.
- **Цель:** Измерить уровень вовлеченности учащихся в процессе чтения, восприятие моральных аспектов сказок, а также влияние программы на эмоциональное восприятие.
- **Как измеряется:** Педагог проводил наблюдения за поведением учащихся в процессе чтения и обсуждения сказок, а также в ходе творческих заданий и инсценировок. Оценивались их реакции, эмоциональные реакции, активность в процессе.
- **Пример:** В ходе наблюдений отмечено, что после внедрения программы дети стали более эмоционально вовлечены в обсуждения прочитанных сказок, например, во время обсуждения сказки "Гадкий утенок" дети начали делиться личными переживаниями по поводу чувств исключенности и принятия.

6. Сравнительный анализ до и после внедрения программы

- **Описание метода:** Проведение сравнительного анализа результатов до начала внедрения программы и по её завершению. Сравнивались уровни навыков аналитического и творческого чтения, развития моральных и этических ориентиров, интереса к литературе и культурному кругозору учащихся.
- **Цель:** Измерить количественные и качественные изменения в навыках и знаниях учащихся.
- **Как измеряется:** На основе полученных данных (результаты тестов, контрольных работ, творчества, опросов) строилась сравнительная таблица, фиксирующая изменения в процентном соотношении.
- **Пример:** После завершения программы 92% учащихся продемонстрировали значительное улучшение в анализе текста, в то время как до внедрения программы этот показатель составлял только 55%.

7. Анализ результативности групповых и индивидуальных проектов

- **Описание метода:** Оценка результатов выполнения групповых и индивидуальных проектов, включающих создание презентаций, инсценировок, коллективных работ и рецензий.
- **Цель:** Оценить развитие навыков коллективной и индивидуальной работы, способность учащихся к креативному подходу и командной работе.
- **Как измеряется:** Оценивались результаты работы групп (качество презентаций, участие в инсценировках, взаимодействие в команде) и индивидуальных проектов (креативность, глубина анализа, оформление).
- **Пример:** В проекте о культурных традициях разных народов группы учащихся создали презентации о сказках, которые сравнивали по элементам сюжета и персонажам. Это позволило им развить навыки работы в команде и креативного подхода к выполнению задания.

8. Метод рефлексии

- **Описание метода:** Использование рефлексивных заданий, где учащиеся могли выразить своё мнение о том, как программа повлияла на их восприятие литературы и личные моральные ориентиры.
- **Цель:** Измерить степень осознания учащимися собственного развития в ходе программы.
- **Как измеряется:** В ходе письменных рефлексий учащиеся должны были дать ответы на вопросы: «Что нового я узнал?», «Как я изменил своё отношение к чтению и сказкам?», «Какие ценности для меня стали более значимыми?». На основе ответов оценивался уровень самоосознания учащихся.
- **Пример:** Один из учащихся в рефлексивном задании отметил, что научился ценить честность и дружбу, а также стал лучше понимать, что добрые поступки всегда приводят к хорошим последствиям.

Заключение. Использование этих методов позволило комплексно оценить результаты внедрения программы «Волшебный мир сказок» в образовательный процесс. Данные исследования продемонстрировали значительное улучшение в развитии ключевых навыков учащихся, таких как аналитическое и творческое чтение, развитие моральных и нравственных ориентиров, а также рост интереса к литературе и культурному разнообразию.

Литература

1. **Абдуллина, Р.Р.** Методика преподавания литературного чтения в начальной школе. — Алматы: Жібек жолы, 2022.

2. **Кошеленко, А.В.** Сказка как средство воспитания: педагогический подход. — Санкт-Петербург: Речь, 2019.

3. **Маликова, Ж.А.** Роль фольклора в формировании нравственных ценностей у школьников. — Алматы: Атамұра, 2020.

4. **Михайлова, В.Л.** Современные подходы к обучению чтению в начальной школе. — М.: Учитель, 2021.

5. **Петрова, М.П.** Формирование читательской грамотности через фольклор. — М.: Просвещение, 2019.

6. **Семенова, И.А.** Сказка как метод воспитания и обучения в начальной школе. — М.: Эксперт, 2020.

7. **Шевченко, В.В.** Литературное развитие детей младшего школьного возраста. — Киев: Літера ЛТД, 2022.

ИГРОВЫЕ ПРИЁМЫ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ С МЛАДШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ, ИМЕЮЩИМИ НАРУШЕНИЯ ПИСЬМЕННОЙ И УСТНОЙ РЕЧИ

Тутаева Алия Мадыевна
КГУ «Средняя школа № 12» учитель-логопед,
Казахстан, город Актобе

Авторская программа для занятии логопеда с детьми нарушениями устной и письменной речи. Она включает логопедические упражнения, игровые приемы и отражает современный взгляд на проблему правильного и своевременного формирования устной и письменной речи у детей младшего школьного возраста.

Для родителей, учителей начальных классов, логопедов, дефектологов и всех, кто заинтересован в гармоничном развитии детей.

Цель данного пособия - помочь педагогам школьных учреждений развивать речь учащихся младшего школьного возраста с помощью игровых приемов и упражнений.

Современное образование и логопедическая помощь детям с нарушениями речи требуют поиска новых и эффективных методов работыИгровая форма работы с детьми, особенно с младшими школьниками, имеющими проблемы с устной и письменной речью, становится важным инструментом для улучшения речевого развития и преодоления барьеров в обучении.

Одним из главных преимуществ игрового подхода является то, что игра является для ребёнка естественным способом взаимодействия с окружающим миром. Она создаёт положительный эмоциональный фон, снимает напряжение и помогает детям более активно участвовать в процессе коррекции. Игровая деятельность способствует развитию речевых навыков, улучшению фонематического восприятия, правильной артикуляции и грамматической структуры речи. В игре ребёнок может без стеснения выразить свои мысли, отрабатывать звуки и слова, что является важным этапом на пути к исправлению речевых нарушений.

Игровые методики можно применять как в индивидуальной, так и в групповой работе. Например, игры на развитие слухового внимания, памяти, мышления могут быть использованы для тренировки фонематического восприятия. Разнообразные дидактические игры помогают детям закрепить лексический запас, развивают грамматические конструкции и связную речь. Такие игры как «Кто что где делает», «Скажи наоборот», «Что не так?» или игры с карточками, на которых изображены предметы, животные или действия, активизируют не только речь, но и внимание, память, логическое мышление.

Одной из эффективных методик является использование ролевых игр. Ребёнок, играя, может примерить на себя различные роли, что способствует развитию умения строить логичные высказывания, выстраивать правильные диалоги и тренировать социальные навыки. В таких играх ребёнок учится выражать свои мысли в соответствии с социальными нормами, что также важно для развития письменной и устной речи.

Также важным элементом в использовании игровых методов является создание ситуации успеха. Игровая форма работы позволяет детям достигать успехов, что мотивирует их на дальнейшее развитие. Важным аспектом является то, что игра позволяет ребёнку не только получать знания, но и активно участвовать в процессе обучения, что способствует лучшему усвоению материала.

Кроме того, использование игр в логопедической практике способствует развитию не только речевых, но и когнитивных навыков. Дети, играя, развивают внимание, восприятие, память, что напрямую влияет на способность обучаться, а значит, и на успехи в письменной и устной речи.

Таким образом, игровые приёмы в логопедической работе с детьми с нарушениями письменной и устной речи являются важным инструментом, который помогает не только улучшить речевые навыки, но и повысить мотивацию детей к обучению. В условиях игровой

деятельности ребёнок становится более уверенным в своих силах, а процесс обучения становится увлекательным и продуктивным. Важно, чтобы игры были грамотно подобраны и направлены на решение конкретных задач, связанных с развитием речи и общения.

Актуальность темы: В последние годы нарушение устной и письменной речи среди младших школьников становится одной из серьёзных проблем, с которой сталкиваются не только родители, но и педагоги, логопеды. Традиционные методы логопедической работы часто оказываются недостаточно эффективными, особенно когда речь идёт о работе с детьми младшего школьного возраста. Одним из новых и перспективных подходов является использование игровых приёмов в логопедической практике. Игровая форма работы позволяет значительно повысить мотивацию детей, сделать процесс коррекции речи более увлекательным и успешным. Использование игр способствует развитию всех аспектов речи, от артикуляции до грамматической структуры и лексического запаса.

Новизна подхода: Использование игровых приёмов в логопедической работе представляет собой новаторский подход, который сочетает в себе традиционные методы с элементами игровой деятельности. Это открывает новые возможности для коррекции речевых нарушений. На современном этапе большое внимание уделяется индивидуализации и дифференциации в логопедической практике, и игровые методы становятся основой для создания уникальных развивающих программ для каждого ребёнка с учётом его особенностей. Игры в логопедической работе не только развивают речь, но и способствуют общему развитию ребёнка, улучшая его когнитивные и социальные навыки.

Педагогическая целеустремлённость: Педагогическая целеустремлённость применения игровых приёмов заключается в том, чтобы сделать процесс коррекции нарушений речи интересным, эффективным и доступным для младших школьников. Игры позволяют снизить стресс и напряжение, с которыми дети часто сталкиваются при традиционном подходе, что способствует более глубокому вовлечению в процесс обучения и лучшему усвоению материала. Это важный аспект, особенно для детей с речевыми нарушениями, так как эмоциональный комфорт играет ключевую роль в успешности коррекционных занятий.

Цель: Развить устную и письменную речь у младших школьников с речевыми нарушениями с помощью игровых приёмов.

Задачи:

- Развивать фонематическое восприятие и слуховую внимательность.
- Обогащать словарный запас и улучшать произношение.
- Развивать грамматическое строение речи (употребление падежей, времен, согласование частей речи).
- Повышать уровень связной речи.
- Формировать коммуникативные навыки, развивать способность к диалогическому общению.
- Стимулировать детей к активному участию в процессе коррекции речи через игру.

Игровые приёмы в логопедической работе имеют несколько ключевых особенностей:

- **Мотивация**. Игры создают положительный эмоциональный фон, что делает процесс обучения увлекательным и снижает тревожность детей.
- **Интерактивность**. Дети активно участвуют в процессе, взаимодействуют друг с другом и с логопедом, что способствует развитию не только речевых навыков, но и социальных.
- **Разнообразие форм и видов игр**. Игра может быть как дидактической, так и ролевой, подвижной или настольной, что даёт широкие возможности для адаптации занятий в зависимости от возраста и особенностей ребёнка.
- **Индивидуализация**. Игры можно адаптировать под уровень речевых нарушений каждого ребёнка, что позволяет учитывать индивидуальные особенности.

Ожидаемые результаты

- Улучшение произношения и фонематического восприятия.

• Развитие связной речи и грамматического строя.
• Повышение уровня коммуникативных навыков.
• Обогащение словарного запаса и улучшение понимания речи.
• Увеличение заинтересованности детей в процессе коррекции, повышение мотивации к обучению.

Методы оценки результатов

Для оценки эффективности использования игровых приёмов в логопедической работе можно применить следующие методы:

• **Наблюдение** за поведением и активностью ребёнка в процессе игры.
• **Тестирование** речевых навыков, таких как произношение звуков, составление предложений, использование грамматических форм.
• **Анализ прогресса** через выполнение индивидуальных заданий, как в ходе игры, так и в процессе обычных логопедических занятий.
• **Педагогическое интервью** с родителями и учителями для оценки изменений в речевом развитии ребёнка в повседневной жизни.

Таким образом, игровые приёмы в логопедической работе с младшими школьниками, имеющими нарушения письменной и устной речи, представляют собой важный и актуальный инструмент для эффективной коррекции речевых нарушений. Игровая деятельность не только делает занятия более увлекательными, но и способствует глубокому развитию речи, что является основой успешного обучения и социализации детей.

Использованная литература:

Для учителей:

1. Дьяченко, Н. В. (2018). *Логопедия: Теория и практика*. М.: Просвещение.
2. Боброва, И. В. (2016). *Игровые технологии в логопедической работе с детьми*. М.: Академия.

БАЛАБАҚША МЕН ОТБАСЫНЫҢ СЕРІКТЕСТІГІ – ТИІМДІ ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ

Улыкпанова Бакыт Жолдаскалиевна
Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы «Жолшы» бөбекжай бақшасы МКҚК

Қазіргі мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде баланың жан-жақты дамуы мен әлеуметтенуіне қолайлы жағдай жасау – басты міндеттердің бірі. Бұл міндетті орындауда балабақша мен отбасының өзара серіктестігі маңызды рөл атқарады. Баланың алғашқы тұлғалық қалыптасуы отбасында басталса, оны жүйелі түрде жалғастырушы – балабақша. Сондықтан бұл екі орта арасындағы тәрбие үрдісіндегі үндестік – нәтижелі білім мен тәрбие берудің басты кепілі.

Ғылыми тұрғыдан алғанда, серіктестік – ортақ мақсатқа жетудегі екі тараптың өзара әрекеттестігі мен ынтымақтастығы. Білім беру жүйесінде бұл ұғым педагог пен ата-ананың баланың жеке дамуын үйлесімді қалыптастыру жолындағы бірлескен іс-әрекетін білдіреді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында да (2007) ата-ананың баланың тәрбиесі мен оқуы барысындағы жауапкершілігі нақты көрсетілген. Сонымен қатар ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында да отбасы мен балабақша арасындағы серіктестікті нығайту – басты бағыттардың бірі ретінде айқындалған (2022).

Педагогикалық тәжірибеде балабақша мен ата-аналар арасындағы серіктестіктің мынадай түрлері жиі қолданылады:

• Ашық есік күндері мен ата-аналар жиналысы – тәрбиешінің жұмыс әдістерімен таныстырып, кері байланыс орнату үшін маңызды.
• Тақырыптық семинарлар мен шеберлік сағаттары – ата-аналарға тәрбие мен даму психологиясы бойынша әдістемелік көмек көрсетеді.

• Отбасылық шығармашылық жобалар – ата-аналар мен балалардың бірлескен әрекет арқылы байланысын нығайтады.

• Онлайн платформалар мен мессенджер топтары – ақпарат алмасудың заманауи тиімді тәсілі ретінде кең таралған.

Бұл формалар ата-аналармен серіктестікті нығайтып, тәрбиенің бірізділігін сақтауға көмектеседі. Зерттеуші-ғалымдар Ж.Қараев пен Г.Жанарыстың еңбектерінде де бұл тұрғыда балабақша мен отбасы арасындағы диалогтық қарым-қатынастың маңызы ерекше атап көрсетіледі (Қараев, 2018; Жанарыс, 2020).

Жоғарыда көрсетілген серіктестік формаларының әрқайсысы мазмұны мен қолдану ерекшелігі тұрғысынан өзіндік сипатқа ие. Осыған орай, оларды жеке-жеке қарастырып, педагогикалық тиімділігіне талдау жасау – зерттеу үшін өзекті мәселе.

Ашық есік күндері мен ата-аналар жиналысы – дәстүрлі әрі тиімді педагогикалық серіктестік формаларының бірі. Бұл іс-шаралар тәрбиешінің әдістемелік жұмысын ата-аналарға ашық көрсетіп, тәрбие процесінің құрылымын нақты түсіндіру мүмкіндігін береді. Ашық есік күнінде ата-аналар баласының күнделікті режимін, топтағы қарым-қатынасын, сабаққа қатысу белсенділігін, тәрбиешінің қолданатын әдіс-тәсілдерін өз көзімен көріп, бақылау арқылы шынайы баға бере алады. Бұл – ата-ана мен педагог арасындағы сенім орнатудың алғашқы баспалдағы. Ал ата-аналар жиналысы – кері байланысты қамтамасыз ететін маңызды диалог алаңы. Бұл жерде баланың жеке даму ерекшелігі, жетістіктері мен қиындықтары сөз болады. Сонымен қатар жиналыс тәрбие мен оқыту мазмұнын түсіндіруге, ата-аналардың да белсенді пікірін ескеруге мүмкіндік береді. Педагогика ғылымында мұндай өзара әрекет «партнерлік модель» деп аталады (Л.С.Выготский). Яғни тәрбиеші – кеңесші, бағыт беруші, ал ата-ана – баласының дамуына жауапты әріптес.

Тақырыптық семинарлар мен шеберлік сағаттары – ата-аналарға ғылыми және тәжірибелік тұрғыда нақты бағыт беретін, баланың даму кезеңдеріндегі ерекшеліктерді түсіндіретін мазмұнды іс-шаралар. Бұл – педагог пен ата-ананың бірлесіп білім алатын тең дәрежелі ортақ кеңістігі. Мысалы, семинарда келесі бағыттағы сұрақтар қарастырылады: балада жағымсыз мінездің қалыптасу себептері, зейін мен ойлау қабілетін дамыту жолдары, үйдегі тәртіп пен эмоциялық орта. Мұндай кездесулерде психолог, логопед, дефектолог мамандар да қатысуы мүмкін. Ал шеберлік сағаттар – ата-ананы баламен бірге ойнап, жаттығу жасатып, үй жағдайында қолдануға болатын әдіс-тәсілдермен таныстыратын тәжірибелік сабақ. Бұл – педагогикалық мәдениетті арттырудың тиімді жолы.Педагог-ғалым С.Ұзақбаева өз еңбектерінде ата-аналарға жүйелі әдістемелік көмек көрсету – «отбасылық тәрбие сапасын арттырудың басты механизмі» екенін айтады (Ұзақбаева С., 2019).

Отбасылық шығармашылық жобалар – балабақшадағы тәрбиелік жұмыстың шығармашылық сипатқа ие болуын қамтамасыз ететін мазмұнды іс-шаралардың бірі. Мұндай жобалар бала мен ата-ананың эмоционалдық байланысын нығайтып, ортақ құндылықтар қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жоба формасы түрліше болуы мүмкін: отбасылық сурет байқауы, макет жасау, кітапша құрастыру, видеоролик түсіру, ертегі құрастыру, т.б. Бұл үрдісте ата-ана баланың ішкі жан-дүниесіне үңіліп, оның қызығушылығы мен шығармашылығын таниды. Ал бала үшін ата-ананың өзімен бірге іс жасауға қатысуы – өзіндік бағалаудың, өзіне деген сенімнің артуына жол ашады. Отбасылық жобалардың тағы бір артықшылығы – балабақша мен отбасының тәрбие мақсаттарын үйлестіру. Педагогикалық серіктестікте «бірлескен әрекет» – тәрбиенің нәтижесін еселей түсетін әлеуетті тәсіл (Эльконин Д.Б.).

Цифрлық технологиялардың дамуына байланысты балабақша мен ата-ана арасындағы байланыс бұрынғыдан да жылдам әрі қолжетімді бола түсті. WhatsApp, Telegram, Instagram, Zoom сияқты құралдар тәрбиешілерге де, ата-аналарға да кез келген уақытта ақпарат алмасуға мүмкіндік береді. Онлайн топтарда апталық жоспарлар, фотоесептер, бейнематериалдар, хабарландырулар үнемі жаңарып отырады. Бұл – ата-ананың балабақшадағы тәрбие үдерісінен тыс қалмауын қамтамасыз ететін заманауи шешім. Сонымен қатар ата-ананың сұрағына жедел жауап беру, кеңес беру мүмкіндігі туындайды.

Алайда мұндай байланыс этикасын сақтау, ақпарат ағынын шамадан тыс жүктемеу, құпиялылық пен бала құқығын сақтау да басты назарда болуы керек. Зерттеуші Т.И. Шамова бұл форматты «цифрлық серіктестік» деп атап, оны тәрбиеші мен ата-ана арасындағы «жаңа диалогтық кеңістік» деп сипаттайды (Шамова Т.И., 2021).

Серіктестік – жай ғана ақпарат алмасу емес, бұл – сенімге негізделген қарым-қатынас. Балабақша тәрбиешісі ата-ананың бала тәрбиесіне деген көзқарасын түсініп, қолдап, бағыт беруші тұлға болуы керек. Көп жағдайда ата-аналар баланың дамуындағы қиындықтарды байқамауы мүмкін. Мұндайда тәрбиеші ата-анаға кәсіби кеңес беріп, бірігіп даму жоспарын жасауы – тиімді нәтижеге жеткізеді.

Ғалым Ә.Әмірова былай деп жазады: «Педагог пен ата-ана арасындағы серіктестік – тек педагогикалық талаптар жиынтығы емес, бұл – тұлғалық өзара түсіністік пен сенім негізіндегі педагогикалық қарым-қатынас» (Әмірова, 2021: 75).

Бүгінгі таңда балабақша мен отбасының серіктестігін дамыту үшін келесі бағыттар маңызды:

1. Ашықтық пен кері байланыс: әр ата-ананың пікірін тыңдап, оларды шешім қабылдауға тарту.
2. Цифрлық ресурстарды пайдалану: WhatsApp, Telegram, Google Meet арқылы онлайн жиналыстар, кеңес беру.
3. Отбасылық клубтар құру: «Ата-ана академиясы» сынды бірлестіктер арқылы тәрбие мәселелерін бірлесе шешу.
4. Диагностикалық жұмыстар: бала дамуындағы өзгерістерді дер кезінде байқау үшін ата-анамен бірлескен бақылау күнделігін жүргізу.

Балабақша мен отбасының серіктестігі – баланың үйлесімді дамуын қамтамасыз ететін маңызды әлеуметтік-педагогикалық тетік. Бұл серіктестік тиімді болған жағдайда ғана тәрбие мен білім беру нәтижелі болмақ. Ата-ана мен педагогтың үйлесімді іс-әрекеті – баланың жан дүниесінің толыққанды дамуының кепілі. Сондықтан да балабақша педагогтары мен ата-аналар арасындағы тығыз ынтымақтастық орнату – бүгінгі заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.
2. ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
3. Қараев Ж.Қ. Мектепке дейінгі білім беру: әдістемелік негіздер. – Алматы: Білім, 2018.
4. Жанарыс Г. Отбасы және тәрбие: педагогикалық серіктестік. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
5. Әмірова Ә. Мектепке дейінгі тәрбие психологиясы. – Астана: Ұлт мұрасы, 2021. – 158 б.
6. Ұзақбаева С. Тәрбие теориясы. – Алматы: Рауан, 2019. – 264 б.
7. Эльконин Д.Б. Психология развития. – Москва: Институт практической психологии, 2001.
8. Шамова Т.И., Дьяченко О.Ю. Современное дошкольное образование: тенденции и технологии взаимодействия с родителями. – Москва: Просвещение, 2021.
9. Балабақша тәрбиешілеріне арналған әдістемелік жинақ / Құраст.: Әдістеме және тәжірибе орталығы. – Ақтөбе, 2023.
10. Оразбекова Ш. Отбасы мен балабақша арасындағы ынтымақтастықтың маңызы. // Педагогика және бала психологиясы. – 2020, №4.

ПРИМЕНЕНЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Фархатова Әйгерім Фархатқызы
учитель русского языка и литературы КГУ средней школы имени В.Г,Белинского
г. Каскелен Карасайский района Алматинской области Республика Казахстан

Аннотация:
В статье рассматриваются подходы к формированию функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы. Подчеркивается важность интеграции жизненных контекстов в учебный процесс. Приводятся примеры заданий, способствующих развитию читательской, коммуникативной и цифровой грамотности. Особое внимание уделяется формированию навыков критического мышления через работу с текстами разных жанров. Указывается на значимость межпредметных связей и практико-ориентированных заданий. Представлены методические приемы, направленные на развитие универсальных учебных действий учащихся.

Ключевые слова:
функциональная грамотность, русский язык, литература, читательская грамотность, критическое мышление, коммуникативные навыки

Применение функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы

Функциональная грамотность — это способность человека применять знания и навыки в реальных жизненных ситуациях...

1. Чтение и работа с текстом

Одним из ключевых направлений формирования функциональной грамотности является развитие читательской грамотности...

2. Письменные работы

Формируются коммуникативные и языковые компетенции через написание текстов различного назначения...

3. Устные высказывания и дискуссии

Организация обсуждений, дебатов, устных выступлений развивает навыки аргументации...

4. Интеграция с жизненными ситуациями

На уроках можно моделировать ситуации из повседневной жизни...

5. Работа с цифровыми текстами

Современный школьник постоянно взаимодействует с цифровой информацией...

Список литературы:

1. Воронцова, И. В. Формирование функциональной грамотности школьников: теория и практика. — М.: Просвещение, 2021.
2. Баранов, М. Т. Методика преподавания русского языка в школе. — М.: Просвещение, 2020.
3. Зинина, Е. А. Русский язык и функциональная грамотность: современные подходы. — СПб.: Лань, 2022.
4. ФГОС ООО. Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования.
5. Письмо Минпросвещения России № ТС-74/04 от 12.02.2021 «О внедрении оценки функциональной грамотности учащихся».

РАЗВИТИЕ КООРДИНАЦИИ В БАСКЕТБОЛЕ У ДЕТЕЙ 11-13 ЛЕТ

Хасанова Тахмина Молахметовна
Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г. Белинского»
учитель физической культуры

Баскетбол – это динамичный и многогранный вид спорта, требующий от игроков высокого уровня координации движений. В возрасте 11-13 лет у детей активно развивается моторика, что делает этот период идеальным для совершенствования координационных способностей. Развитая координация помогает юным баскетболистам быстрее реагировать на изменения игровой ситуации, эффективно взаимодействовать с партнёрами по команде и повышать точность выполнения технических элементов.

Значение координации в баскетболе Координация в баскетболе включает в себя способность контролировать движения, управлять своим телом в пространстве, синхронизировать действия рук и ног, а также реагировать на неожиданные ситуации на площадке. В этом возрасте особенно важно работать над следующими аспектами:

Пространственная ориентация – помогает игрокам оценивать расстояния и положение себя и соперников на поле.

Реакция – скорость отклика на движения противника или изменение игровой ситуации.

Баланс и устойчивость – обеспечивают контроль над телом во время прыжков, финтов и быстрых смен направлений.

Ритмичность движений – важна для правильного выполнения дриблинга, передач и бросков.

Гибкость и подвижность суставов – способствуют свободе движений и уменьшают рисктравм.

Координация рук и глаз – критически важна для точных бросков и передач.

Методы развития координации

Развитие координации должно быть систематическим и включать разнообразные упражнения. Наиболее эффективные методы:

Игровые упражнения

Мини-игры, эстафеты и соревнования, развивающие реакцию и ориентацию. Игровой формат помогает детям развивать координацию в естественных условиях.

Лестница координации

Упражнения на быстроту и точность движений. Прыжки через ступени, движения с изменением направления помогают тренировать баланс и скорость реакции.

Балансировочные упражнения

Работа с нестабильными поверхностями, упражнения на одной ноге. Использование балансировочных платформ помогает укрепить мышцы-стабилизаторы.

Комплексные тренировки

Сочетание дриблинга, передач и движений без мяча с усложнением заданий. Например, выполнение передачи после нескольких быстрых движений или неожиданных смен направления.

Реактивные упражнения

Тренировка скорости реакции с неожиданными изменениями направления. Включение тренировки с реакцией на визуальные или звуковые сигналы помогает развивать быстроту мышления на площадке.

Динамическая растяжка

Элементы йоги и гимнастики помогают увеличить диапазон движений и улучшить координацию тела в динамике.

Специальные упражнения с мячом

Серия упражнений с мячом, включающая ловлю, передачу и ведение двумя руками,

помогает укрепить связь между зрением и моторикой.

Прыжковые упражнения

Тренировка прыжков на разную высоту с контролем приземления. Улучшает баланс и координацию движений в воздухе.

Работа над ритмом

Музыкальное сопровождение в тренировках помогает улучшить ритмичность движений и их синхронизацию.

Заключение

Развитие координации у баскетболистов 11-13 лет является важным этапом их физической подготовки. Систематические тренировки, включающие упражнения на баланс, реакцию и ориентацию, помогут юным спортсменам стать более уверенными и эффективными на площадке. Грамотный подход к развитию координационных способностей позволит не только повысить уровень игры, но и заложить основу для дальнейших успехов в баскетболе.

Помимо игровых преимуществ, хорошая координация снижает риск получения травм, поскольку спортсмен лучше контролирует своё тело в движении. Важно, чтобы тренировки были разнообразными и интересными для детей, что повысит их мотивацию к занятиям.

Регулярные упражнения на координацию способствуют не только улучшению техники баскетбола, но и развитию общей физической формы.

Таким образом, тренерам и родителям следует уделять особое внимание координационным упражнениям в баскетболе. Включение различных методик и систематический подход обеспечат гармоничное развитие ребёнка, что приведёт к высоким результатам в спорте и общей физической подготовке.

АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ӘДІСТЕРІ

Чоканова Гульмира Мырзакановна
Талдықорған қаласының Облыстық №2 арнайы мектеп-интернатының педегог-дефектологы

Арнайы мектепте қазақ тілі пәнін оқытудың негізгі мақсаты- оқушыларды оқуға, жазуға және тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің түрлерін (тыңдау, оқу, жазу, сөйлеу) меңгеруге үйрету, ойлау қабілетін дамыту, өз ойын еркін жеткізе білуге тәрбиелеу.

Бұл мақсатты орындау үшін мынадай міндеттер қойылады:

-Оқушылардың ұғымына сай мәтіндерді дұрыс оқып, мағынасын түсінуге үйрету;

-Ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, өз ойын жүйелі түрде дұрыс жеткізе білуге үйрету;

- Айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым дағдыларын дамыту;

- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес орфографиялық және пунктуациялық ережелерді практикалық түрде меңгеру;

- Оқушылардың сауатты, көркем жазу дағдыларын жетілдіру.

Сөздерді дұрыс айтып, жаза білу –тіл мәдениетінің басты талаптарының бірі.

Қазақ тілі –мектептің ұлттық сипатын айқындап, оқушылардың бойында ұлттық сапалықты дарытатын, туған халқының тілі мен дінін, дәстүрі мен салтын құрметтей білуге үйретететін пән. Осы қадір -қасиетті оқушы бойына барынша толық жеткізу әрбір мұғалімнің білімдарлығына байланысты.

Типтік бағдарлама талаптарына сәйкес “Қазақ тілі” пәнінің мазмұны келесі бөлімдерді қамтиды: тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым, тілдік нормаларды қолдану.

Қазақ тілін оқытудағы оқулықты қолданудың ерекшеліктері.

Сабақ барысында оқушылардың енжар сөздік қоры жаңа сөздермен және терминдермен толықтырылып отырады.

Содан кейін оқушыларды белсенді сөйлеуде жаңа түсініктерді қолдануға шақыру қажет.

Жасыл дөңгелек күрделіліктің бірінші (төмен) деңгейін білдіреді. Бұл тапсырмаларда оқушы нысанның суретін немесе мұғалім сипаттап көрсеткен жағдаяттық бейнені оқып, көрсетуі тиіс.

Сары дөңгелек оқыту міндетінің күрделілігінің екінші (орташа) деңгейін көрсетеді, ол қазақ тілін түсінуді және терминологиясын өз сөзінде қолдануды, оны мұғалімге қайталап айтуды қамтиды.

Қызыл дөңгелек күрделіліктің үшінші (жоғары) деңгейін көрсетеді. Ол суреттерде көрсетілген бейнелерге өз бетімен сипаттама беріп, тапсырмаларды ережеге сай талдап, түсіндіріп бере алатындай дәрежені іске асыруды көздейді.

Оқушылардың тапсырмасының күрделілігі әртүрлі қызметтегі жетістіктері үшін бақылау негізінде таңдалады.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларды оқытудың әдістемелік ерекшеліктері.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларға арналған арнай мектептерде балаларды оқыту мен тәрбиелеу профессор А.А.Воронкованың жүйесі бойынша 4-топқа бөлінеді:

I топтағы балалар көбінесе бағдарламада берілген материалды толық меңгеріп, өз бетімен берілген тапсырманы орындай алады. Тапсырмадағы кейбір өзгерістерді тез ұғып, жаңа сабақты тез меңгереді

II топтағы оқушылар бағдарлама бойынша оқытуды көп көп қиындық келтірмейді. Бірақ I-ші топтағы оқушылармен салыстырғанда көптеген қиындықтаарға ұшырасады.

III топтағы оқушыларға бағдарламалық материалды меңгерту көп қиындықтар келтіреді, олар әр уақытта жаңа сабақты түсіндіруде заттық материалдар мен ауызша-логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға қажет көрнекіліктерді мол пайдаланғанды қажет етеді. Бұл топтағы оқушылар қазақ тілін оқып үйренуде мынадай қателіктер жібереді: – сөздер жазғанда көп қателіктер болады; – әріп, буын тастап кетеді; – әріптің үстіне әріп жазылады; – әріптерді қосып жазбайды, жолдан шығып кетеді. Осыны болдырмау әдісі: – буынды, сөзді, сөйлемді жазғанда, кеспе әріптермен жұмыс болу керек; – суреттер арқылы тілін дамытып, сөзді дәптерге жаздыру; – талдаудың ізімен анализ жасап, оқытып жаздыру.

IV топтағы оқушылар оқу материалдарыноқушылар арнайы мектепте қолданылатының өзін ең төменгі дәрежеде қабылдайды. Оларға жалпы оқу үдерісіндегі түсіндірулер жеткіліксіз. Оларға тапсырма беруде, жаңа сабақты меңгертуде көптеген тәжірибелер мен жаңа әдістемелік тәсілдерді қолдануды, оқытушы тарапынан нақты бақылауды қажет етеді. Ол үшін олармен жеке сауат ашу кезеңінде қойылатын талаптармен жұмыс жүргізіледі: – әріптерді, оларды бір-бірімен тіркестіріп, буындарды, тәсілдерді дұрыс меңгерту; – осы оқушыларды буындап оқуға жеткізу. Бұл кезең дыбыстық талдау, жинақтау тәсілімен жүргізіледі. Оқушылар сөйлемді сөзге, сөзді буынға бөлуді үйренеді.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу үшін қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады.

Оқушылар кітап оқиды, ол — кітаппен жұмыс әдісі; оқушы жаттығу жазады, ол — жаттығу әдісі; оқытушы әр түрлі сурет, таблица арқылы білім береді, ол — көрнекілік әдісі, техникалық құралдарды пайдаланса, ол- демонстрациялық әдіс, т.б. толып жатқан әдістер бар.

Тәсіл – оқыту әдісінің элементі. Жоспарды хабарлау, оқушылардың зейінін сабаққа аудару, оқушылардың мұғалім көрсеткен іс-қимылдарды қайталауы, ақыл-ой жұмыстары тәсілге жатады. Тәсіл оқу материалын түсінуге үлес қосады.

Оқыту тәсілдерінің түрлері:

• ой, зейін, ес, қабылдау, қиялды жақсарту тәсілдері;

• мәселелі жағдаят тудыруға көмектесетін тәсілдер;

• оқушылардың сезімдеріне әсер ететін тәсілдер;

• жеке оқушылар арасындағы қарым-қатынасты басқару тәсілдері

Күнделікті сабақ барысында қолданылатын әдістерге түсінік:

1. Түсіндіру әдісі: Бұл әдіске ауызша баяндау — түсіндіру, әңгіме, сұрақ-жауап, лекция түрлері жатады.

2. Кітаппен жұмыс істеу әдісі:Мұғалімнің түсіндіргенін кітаптан қарау — анықтама, түсініктер, жоспар, конспектілеу, газет, журнал, сөздікпен, т.б. жұмыстар.

3. Көрнекілік әдісі: экскурсия, таблица, сурет, схема, карточка пайдалану, т.б.

4. Техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің бірі -демонстрациялық әдіс: экран бейнесі арқылы диафильм, кино, фрагмент т.б. Техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің тағы бір түрі компьютермен жұмыс, т.б.

5. Жаттығу әдісі: ауызша, жазбаша және суретпен жұмыс тақтамен жұмыс, өз бетінше жұмыс, қайталау, пысықтау кезінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану жұмысы.

6. Баяндау әдісі. Қазақ тілінен оқушыларға белгілі тақырып бойынша берілетін білімді мұғалімдердің түсіндірудегі әрекеті -ауызша баяндаудан басталады. Мұғалімнің оқушыларға жаңа білімді баяндап айтып беруін — ауызша баяндау әдісі дейміз.

Әңгіме әдісі — көбіне сұрақ-жауап арқылы диалогтық сөйлеу формасында жүреді. Мысалы, қазақ тілінен «сөз жасамын», «сөз тіркестерін» өткенде, оқушыларды өздігінен іздендіру үшін сұрақтар қойғызып, оған жауап қайтарғызу, жауаптарының дұрыс-бұрыстығын оқушылардың өздеріне айтқызу, міне, осылар олардың естерінде жақсы сақталады. Әңгімелесу түрлері жаңа материалды түсіндіргенде білім жүйесін әңгімелеу, білімді қорытындылағанда — әңгімелесу, ауызша сұрау-жаттығулар тексергенде — өткен материалдарды қайталағанда бала оқып білгенін саналы түрде меңгерген сәттерін білу үшін жүргізіледі. Әңгіме әдісін жақсы ұйымдастыру — мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Әңгіменің нәтижелі болуы — сұрақты дұрыс, дәл, түсінікті қоя білуге байланысты. Мұғалім сұрақты дұрыс қоя алмаса, оқушылар да асып-сасып, жауап бере алмайды. Оқушы қиналған кезде жетелеп, сұрақтар беру мұғалімнің іскерлігін көрсетеді.

Түсіндіру әдісі — қазақ тілінен берілетін белгілі бір тақырыпты түсіндіруде мұғалім көрнекі құралды, кестені, т.б. құралдарды пайдалана отырып, сабақтың мазмұнын түсіндіреді. — «Бүгін сіздерге түсіндірілетін жаңа сабақ тақырыбы мынадай» — деп, бастап кетеді. Түсіндіру барысында оқушылардың назарын аудара отырып, әр түрлі әдіс-тәсілді пайдаланып, қызықты түсіндірсе, онда олар проблемалық мәселені өздері шешуге талаптанады. Мысалы: 5- сыныпқа қазақ тілінен зат есім, сын есім, сан есімді түсіндіргенде сөйлем құрату, сұрақ-жауап арқылы ережені, анықтамаларды өздері құрап шығады.

Қорыта келгенде, өз туған жеріне деген мақтаныш, махаббат сезімдерін одан әрі дамытад. Тілді үйретудың басты түйіні, кілті – қазақ тілінде сөйлесе білу, өз ойын жеткізе білу. Ол әрбір сабақта осы қарастырылып отырған аймақты компонентті тақырыбына тілдесе білуден басталып кез келген ортада рікірлесуге дейін жетеді. Сондықтан оқытудағы әр турлі жұмыстар орталық өзектен пайда болып келіп, басты түйінге айналып соғып отыруы керек.

Барлық жұмыс түрлері тілдік материалмен салаларды тізбектеп оқыта берумен емес, олардың ішінен сөйлеуге қажетті ең керектілерін сұраптап ала білумен, сөйлеу материалды танумен, оларды дұрыс қолданумен, сөйлеу әрекетінде тиімді пайдалана білумен де ерекшеленеді.

Жұмыс барысында нәтижеге тек қатысымдық әдіспен қатар, басқа да иновациялық технологиялардың элементтерін қолданып, солардың жақсы нәтижесін оқушыларымның жетістіктерінен көріп келемін. Біріншіден, оқушыларым дыбыстық ерекшеліктерді жақсы меңгерген, яғни айтылым дағдылары жоғары. Екіншіден, ауызекі сөйлеу дағдылары жоғары. Күнделікті жұптап, топтап жұмыс істеудің нәтижесінде оқушылар берілген тақырыпқа,

соның ішінде бүгінгі өзекті деген аймақтық компоненттер тақырыбына сұрақ қоя білу, жауап беру дағдылары даму үстінде.

Ұлы ғалым Ахмет Байтұрсынов былай деген екен «жақсы мұғалім деген атқа түрлі әдістерді меңгеріп, соларды оқытуда қолда білу арқылы ғана жетуге болады. Сонымен қатар, бірнеше әдісті меңгеріп қана қоймай, табанда өзі қажет әдісті тауып, пайдалана білу керек»

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1.А.Байтұрсынов А.Қай әдіс жақсы? Жаңа мектеп. 1928, №4

2.Балақаев.М. Тіл мәдениеті және қазақ тілін оқыту. Алматы, мектеп, 1989. 3.Қордабаев Т.Р. Жалпы тіл білімі. Алматы, мектеп, 1975.

4.Қордабаев Т.Р. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Қарағанды университеті, 1992. 5.Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. Алматы, 2000. 6.Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению.

ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ДАМЫТУ

Шамаханова Айнагуль Абуовна
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Н.Бекежанов ауылы
МКҚК "Қарлығаш" бөбекжай-бақшасы" тәрбиеші

Балабақша – бала өміріндегі маңызды кезеңдер мен алғашқы дамудың негізі қаланатын орын. Осы кезеңде балалардың когнитивті, эмоциялық, әлеуметтік және физикалық дамуы үшін оңтайлы жағдайлар жасау қажеттілігі күннен-күнге маңызды болып келеді. Балалардың әлемді тану жолында басты құрал – ойын. Ойын – баланың әлеммен танысу тәсілі, әрі ол баланың дамуына әсер ететін маңызды педагогикалық әдіс болып табылады. Ойын арқылы оқыту және дамыту бағдарламасы балабақша тәрбиешілеріне балалардың танымдық қабілеттерін арттыруға, шығармашылық әлеуетін дамытуға, әлеуметтік дағдыларды меңгеруге арналған практикалық және теориялық бағыттағы кешенді бағдарлама болып табылады. Ойын әдістерін қолдану арқылы тәрбиешілер баланың тұлғалық және интеллектуалдық дамуында ерекше орын алатын іс-әрекеттерді ұйымдастыруды үйренеді.

Бағдарламаның басты мақсаты – балалардың дамуын ойын арқылы жүзеге асыру, сонымен қатар тәрбиешілердің педагогикалық шеберліктерін арттыру, оқу үрдісінде ойынның тиімді қолданылуын қамтамасыз ету.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Ойын әдістерінің маңыздылығын түсіндіру: Ойынның балалардың эмоциялық, интеллектуалдық және әлеуметтік дамуына қалай әсер ететінін қарастыру.

2. Ойын түрлерін талдау: Балабақшадағы балалардың жас ерекшеліктеріне сай түрлі ойын түрлерін таңдап, олардың тиімділігін анықтау.

3. Тәрбиешілердің кәсіби біліктілігін арттыру: Ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістерін жетілдіру, тәрбиешілерге балалармен жұмыс істеуде жаңа тәсілдер мен стратегияларды ұсыну.

4. Ойын алаңдарын ұйымдастыру: Балалар үшін ойын алаңдарын ұйымдастыруды жоспарлау және оның дамытушылық қасиеттерін көрсету.

5. Топтық және жеке ойындар арқылы әлеуметтік дағдыларды дамыту: Балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы мен топтық жұмыс дағдыларын дамыту.

Бағдарламаның құрылымы: Бағдарлама бірнеше бөлімдерден тұрады:

1. Ойынның психологиялық негіздері: Ойын мен баланың дамуындағы байланыс, оның жан-жақты дамуына әсері.

2. Әр түрлі ойын әдістері: Танымдық, шығармашылық, логикалық және әлеуметтік ойын түрлері.

3. Ойын арқылы дағдыларды қалыптастыру: Балалардың тілін дамыту, әлеуметтік дағдыларды меңгеру, дене шынықтыру ойындары.

4. Ойын алаңдарын ұйымдастыру: Ойын алаңдары мен құралдарын тиімді пайдалану жолдары.

5. Практикалық қолдану: Ойындарды күнделікті тәрбие жұмысына енгізу тәсілдері, әдістемелік ұсыныстар.

Бағдарламаның мақсаты: Ойын арқылы оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдістерін енгізу, тәрбиешілерге балаларды дамыту үшін ойын элементтерін үнемі қолданудың маңызды екенін көрсету. Бағдарлама балалардың қызығушылығын арттыру, олардың оқуға деген ынтасын ояту мақсатында бағытталған. Баланың ойын арқылы үйренуі – бұл баланың дамуының табиғи жолы. Сондықтан, тәрбиешілерге ойынның әртүрлі түрлерін ұтымды пайдалану тәсілдерін үйрету, олардың шығармашылық әлеуетін дамыту – бағдарламаның басты міндеті болып табылады.

Күтілетін нәтижелер 1. Балалардың дамуына оң әсер ету:

- Ойын арқылы балалардың когнитивтік, әлеуметтік, эмоциялық және физикалық дамуы жетілдіріледі.

- Балалардың қызығушылығы мен ынтасы артады, шығармашылық қабілеттері дамиды.

-Әлеуметтік дағдыларды меңгеру, топтық жұмысқа бейімделу деңгейі өседі.

- Балалардың тілдік қабілеттері мен логикалық ойлау дағдылары жақсарады.

2. Тәрбиешілердің кәсіби шеберліктерін арттыру:

- Тәрбиешілер ойынның психологиялық негіздерін түсініп, балалардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес ойын әдістерін тиімді қолдануды үйренеді.

- Тәрбиешілер балалардың даму деңгейін ескере отырып, әртүрлі ойын түрлерін таңдауды, оларды баланың қызығушылығын арттыру үшін ұтымды пайдалануды меңгереді.

- Тәрбиешілер ойын алаңдарын ұйымдастыруда шығармашылық әдістерді қолдануды үйреніп, балалардың денсаулығын сақтауға, психологиялық жайлылықты қамтамасыз етуге бағытталған жағдайлар жасайды.

3. Ойынның оқу процесіне интеграциясы:

- Ойын элементтері балабақшадағы оқу процесіне толығымен интеграцияланады, бұл балалардың оқу материалдарын қызығушылықпен қабылдауға ықпал етеді.

-Ойын арқылы балалар өз білімдерін іс жүзінде қолдана отырып, оқу процесіне белсене қатысады.

- Оқу бағдарламаларына ойын әдістері мен әдістемелерін енгізу нәтижесінде балалардың оқу мотивациясы жоғарылайды.

4. Балалардың әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларының дамуы:

- Топтық ойындар арқылы балалар бір-бірімен тіл табысуды, ортақ шешім қабылдауды, көмек көрсету мен көмек алуды үйренеді.

- Әлеуметтік ортаға бейімделу деңгейі артып, балалардың қарымқатынас жасау дағдылары дамиды.

- Қоғамдық мінез-құлықтың негізгі ережелерін, әртүрлі әлеуметтік рөлдерді (достық, көмектесу, сыйластық) меңгеру жүзеге асады.

5. Балалардың эмоционалды дамуы:

- Ойын балалардың эмоциялық жағдайларын дұрыс бағытта дамытуға ықпал етеді, соның нәтижесінде баланың өзін-өзі бағалауы жоғарылайды.

- Тәрбиешілер баланың эмоционалдық жай-күйін бақылап, ойынның психологиялық әсерін түсініп, сол арқылы баланың жеке тұлғалық дамуында қолдау көрсетеді.

-Стресстен арылу, эмоционалды тұрақтылықты қалыптастыру бағытында ойынның рөлі артады.

6. Тәрбиешілердің ойын құралдары мен әдістеріне шығармашылық тұрғыдан қарауы:

- Тәрбиешілер балаларға қызықты және тиімді ойын құралдарын дайындап, оларды оқу және дамыту мақсатында ұтымды пайдаланады.

- Әртүрлі ойын түрлерін дайындау кезінде тәрбиешілер шығармашылық тәсілдерді қолдануды үйренеді, бұл балалардың қызығушылығын арттырады.

7. Ойын арқылы денсаулықты нығайту:

- Физикалық ойындар мен дене шынықтыру әрекеттері балалардың денсаулығын жақсартады, бұл балалардың бойында физикалық белсенділік пен энергияның артуына ықпал етеді.

- Ойын арқылы денсаулықты сақтау дағдылары қалыптасып, салауатты өмір салтына үйрету іске асады.

Бағдарламаға қойылатын талаптар

1. Білім беру сапасы

Бағдарлама балалардың жан-жақты дамуына ықпал етуі тиіс. Ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістері балалардың оқу мен тәрбиелеуге деген ынтасын арттырып, танымдық қабілеттерін жақсартуға бағытталған.

2.Балалардың қауіпсіздігі Ойын алаңдарын ұйымдастыруда балалардың қауіпсіздігі мен денсаулығын сақтау басты назарда болуы керек. Бағдарлама балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті санитарлық-гигиеналық талаптарға сәйкес болуы тиіс.

3.Тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігі

Тәрбиешілер бағдарламада көрсетілген әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана отырып, балалардың дамуына жағдай жасауы қажет. Ойын әдістерін меңгеру және қолдану тәрбиешінің кәсіби деңгейін арттыруға ықпал етеді.

4.Инклюзивті білім беру

Бағдарлама инклюзивті білім беру қағидаттарына сәйкес жүзеге асырылуы тиіс. Әртүрлі қажеттіліктері бар балалар үшін ойын арқылы оқыту мен дамыту әдістері тең мүмкіндік беретін әдістемелерді қамтиды.

5.Отбасымен ынтымақтастық

Бағдарлама ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орнатуды көздейді. Ойын әдістерін үйрету және баланың дамуындағы жетістіктерді ата-аналармен бірге талқылау жұмыстары ұйымдастырылады.

ПРОФЕССИОНАЛЬНО ВАЖНЫЕ КАЧЕСТВА И УМЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ

Шраева Гульсим Канатжановна
магистр естественных наук, учитель физики и информатики
КГУ СШЛ №23 им. А.Ермекова г.Актобе. Казахстан.

Аннотация: Рассматриваются качества современного педагога, его соответствие сегодняшним требованиям. Также личные качества, которые способствуют созданию благоприятной образовательной среды и гармоничному взаимодействию с учащимися. Выбранная мною тема обусловлена современными реалиями.

Ключевые слова: учитель, современный, профессионал, наставник, развитие, творчество.

Профессионализм и преданность делу — вот два важнейших столпа, на которых строится идеальный образ педагога. Помимо знания предмета и умения преподавать, учитель должен обладать определенными личными качествами, которые способствуют созданию благоприятной образовательной среды и гармоничному взаимодействию с учениками. От профессиональной грамотности до эмпатии и терпения — все качества педагога играют важную роль в формировании гармоничной образовательной среды, способствующей раскрытию потенциала каждого ребенка. В данной статье рассматривая ключевые профессиональные компетенции и личностные черты, которые делают учителя истинным вдохновителем и наставником для своих учеников.

✓ эмпатия и понимание — понимать потребности, интересы и проблемы учеников, проявлять внимание и заботу, чтобы создать поддерживающую атмосферу в классе;
✓ толерантность — быть терпеливым, поддерживающим и готовым адаптироваться под индивидуальные особенности каждого ребенка;
✓ организационные навыки — грамотно организовывать учебный процесс, распределять время и ресурсы для достижения максимальных результатов;
✓ коммуникабельность — обладать отличными навыками общения, чтобы эффективно взаимодействовать с учениками, родителями и коллегами.

Учитель помогает ученикам благодаря своим качествам и мастерству. Его характер, умение находить общий язык с детьми и творческие идеи вдохновляют их стремиться к большему. Чтобы быть эффективным, педагог постоянно учится, пробует новые подходы и совершенствует свои навыки. Личность учителя становится ориентиром для учеников, помогая им развивать себя и смело идти к новым целям.

Личные качества учителя играют огромную роль в том, как дети воспринимают учебу и самого учителя. Они помогают выстроить доверительные отношения, создать атмосферу, в которой ученикам комфортно расти, ошибаться и учиться на своих ошибках. Разобрали несколько качеств, которые характерны для педагогов.

Работа учителя — это не только про уроки и оценки. Это про любовь к детям, умение видеть их сильные стороны и помогать раскрывать потенциал. Учитель, который сам учится, ищет новые подходы и верит в своих учеников, становится тем, кого запоминают на всю жизнь.

XXI век диктует свои требования к учителю: на данный период времени важно первоклассно знать свой предмет, при этом развиваться в других направлениях, не связанных с учебным процессом. Например, заботиться о среде своего обитания. Можно создавать волонтёрские группы, формировать ЭКО – тропы, проводить массовые мероприятия с привлечением заинтересованных ребят. Этот опыт нужно обобщать, делиться с коллегами, чтобы показать, как можно приносить пользу своему городу, своей стране. В современном мире распространяются идеи ведения здорового образа жизни, где очень важно, чтобы человек был здоров не только ментально, но и физически. Естественно, эта тенденция наблюдается и в школьной жизни. И любой учитель должен поддерживать и этот тренд своим примером, демонстрируя учащимся необходимость занятия спортом, посещения различных спортивных секций, фитнес – клубов с целью поддержания хорошей физической формы.

Современной школе нужны компетентные, инициативные, креативные учителя, открытые ко всему новому, понимающие детскую психологию и особенности развития школьников, хорошо знающие свой предмет. Учителю важно не только совершенствовать свое педагогическое мастерство, но и увеличивать запас психологических знаний.

Современный учитель должен быть энергичным, жизнерадостным, излучать энергию добра, нести позитив своим ученикам. И в личной жизни он должен быть успешным и чувствовать себя комфортно внутри своей семьи.

Список литературы

1. Шамова Т.И., Давыденко Т.М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. М.: Центр «Педагогический поиск», 2011 год.
2. https://infolesson.kz/statya-na-temu-portret-sovremennogo-pedagoga-4443383.html
3. https://pedsovet.org/article/professionalno-vajnye-kachestva-i-umeniya-uchitelya

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЧИ СПЕЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА: ПУТЬ К КАРЬЕРНОМУ РОСТУ ЧЕРЕЗ РЕЧЕВУЮ КОМПЕТЕНТНОСТЬ

Якименко Юлия Геннадьевна
КГУ «Областная специальная школа-интернат No2 города Талдыкорган»,
Республика Казахстан, область Жетысу, город Талдыкорган

Аннотация. В условиях цифровизации образования и повышения профессиональных требований к педагогам, речевая компетентность становится важнейшим компонентом успешной профессиональной деятельности специального педагога. В докладе рассматриваются современные требования к профессиональной речи педагога, работающего с детьми с ограниченными возможностями здоровья, и раскрывается её роль в формировании уникального профессионального профиля. Особое внимание уделено инновационным практикам и онлайн-инструментам, позволяющим эффективно развивать речевые навыки.

Ключевые слова: специальное образование, дети с особыми образовательными потребностями, речевая компетентность, инновационные практики.

Сегодня в Казахстане большое внимание уделяется созданию общества равных возможностей для всех. Следуя мировым тенденциям в области социальной защиты, наша страна переходит от медицинского подхода к инвалидности, к социальному. Об этом говорится в Национальном плане по обеспечению прав и улучшению качества жизни людей с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года, утверждённом Постановлением Правительства от 28 мая 2019 года [1]. Главное отличие между медицинской и социальной моделями в том, что инвалидность, теперь понимается не только как проблема здоровья человека. Важную роль играют также условия окружающей среды и отношение общества, которые могут либо мешать, либо помогать человеку быть полноценным участником жизни.

В условиях внедрения инклюзивного образования требования к речевой и коммуникативной компетентности педагогов лишь повышаются. Этому способствует, во-первых, значимость коммуникации в процессе развития ребенка с ООП [2], а во-вторых, изменение самой роли школы, появление у учителей новых функций. Исследователи отмечают, что для успешной профессиональной деятельности учителям специального образования, помимо теоретических и методических знаний, необходимы развитые коммуникативные навыки. Это связано с тем, что значительную часть их работы составляют консультирование, координация и взаимодействие с другими педагогами.

F.Rodrigues и другие исследователи подчёркивают важную просветительскую и организационную роль учителей и всей школы. По их мнению, педагоги должны активно привлекать к образовательному процессу родителей, местное сообщество (включая родительские комитеты, неправительственные организации и другие заинтересованные стороны), чтобы обучение детей с ООП стало более результативным за счёт использования дополнительных ресурсов. Таким образом, школа должна выполнять не только обучающую, но и координирующую функцию [3].

В связи с этим, речь является важнейшим профессиональным инструментом педагога. Именно через неё осуществляется основная часть процесса обучения и воспитания. Не случайно словесные методы занимают значительное место в педагогической практике. В большинстве случаев именно учитель становится инициатором и организатором коммуникации.

Как отмечает Акимова О.Б., профессиональная речь педагога отражает различные аспекты его деятельности: педагогическое мастерство, стиль взаимодействия с учащимися, а также личностные качества, такие как эрудиция, способность к эмпатии, тактичность и другие [4, с. 124].

По мнению Лондаренко С.Ю., речь специального педагога должна отличаться грамматической правильностью, орфоэпической точностью и четкой дикцией. Это особенно

важно для детей с особыми образовательными потребностями: правильная речь облегчает понимание информации и служит образцом для формирования их собственной речи [5].

Недостаточное владение профессиональной речью может затруднять построение продуктивного диалога, снижать авторитет педагога, вызывать трудности в документационном сопровождении и презентации собственного опыта. В то же время развитая речевая компетентность способствует укреплению имиджа, формированию уникального профессионального стиля и повышению конкурентоспособности на рынке труда. Особенно актуальной становится задача внедрения инновационных практик речевого развития, доступных специалистам, что делает данную тему значимой и своевременной для обсуждения в профессиональном педагогическом сообществе.

В рамках доклада мы рассмотрим, каким требованиям должна соответствовать речь современного специального педагога, а также представим инновационные онлайн-ресурсы и практики, с помощью которых можно эффективно совершенствовать речевые навыки.

Речь специального педагога выполняет многофункциональную роль: она является средством обучения, коррекции, социализации, эмоциональной поддержки, а также инструментом профессионального общения. В XXI веке к речевому поведению педагога предъявляются новые, более комплексные требования, обусловленные не только спецификой работы с детьми с ОВЗ, но и изменениями в образовательной среде.

Среди ключевых требований выделяются следующие:

1. Ясность и доступность речи.

Педагог должен уметь выражать сложные идеи простыми словами, адаптируя речь к уровню восприятия ребёнка. Особенно важно это при работе с детьми с нарушениями интеллекта или речевого развития.

2. Грамотность.

Орфоэпическая, грамматическая и лексическая правильность речи формирует доверие к педагогу, влияет на восприятие его профессиональной компетентности родителями, коллегами и администрацией.

3. Логичность и структурированность.

Речь должна быть выстроена последовательно, с чётким логическим переходом между мыслями. Это необходимо как в образовательной, так и в публичной деятельности — при защите проектов, участии в конференциях и конкурсах.

4. Эмоциональная выразительность.

Особое значение в работе с детьми с особыми образовательными потребностями имеет интонация, темп, ритм и модуляция голоса. Именно через интонационно окрашенную речь педагог создаёт атмосферу безопасности и мотивации.

5. Коммуникативная гибкость.

Специальный педагог должен уметь быстро перестраивать речь в зависимости от ситуации — будь то объяснение ребёнку, разговор с родителями или доклад на методическом совещании.

6. Цифровая адаптивность речи.

Современные реалии требуют владения речью не только в очном формате, но и в дистанционной среде — при записи видеоуроков, участии в онлайн-конференциях, ведении образовательных блогов. Здесь особенно важны дикция, темп и чёткость.

Таким образом, речевая компетентность специального педагога сегодня — это не просто навык говорить правильно, а комплексное умение выстраивать продуктивное профессиональное общение в самых разных условиях. Владение этим навыком не только повышает качество образовательного процесса, но и является важным фактором профессионального роста и карьерных достижений.

Совершенствование речи — это не разовая задача, а системная профессиональная работа, требующая регулярной практики и осознанного подхода. Современные цифровые ресурсы позволяют педагогу заниматься развитием речи в удобном формате, индивидуально

и без необходимости владения иностранными языками. Особенно актуальны следующие доступные и эффективные онлайн-платформы и инструменты:

1. Яндекс. Мастерская речи

Инновационный онлайн-сервис, работающий в браузере или через «Умную колонку».

Возможности:

– Тренировка дикции с помощью скороговорок;

– Отработка интонации и чёткости речи;

– Интерактивная обратная связь (если использовать с Яндекс Станцией).

Пример: Упражнение «Произнеси скороговорку с разной скоростью».

Цель: развитие темпа и артикуляционной чёткости.

2. Курс «Говори красиво» на платформе Stepik

Бесплатный онлайн-курс.

Возможности:

– Обучение речевому дыханию;

– Упражнения на голос, интонацию, выразительность;

– Видеоуроки и задания с проверкой.

Пример: Проговорить длинную фразу на одном выдохе.

Цель: выработка плавности и дыхательной устойчивости речи.

3. «Оратор: развитие речи и памяти»

Бесплатное приложение для смартфона.

Возможности:

- 30 скороговорок разной сложности.
- 30 лучших стихов.
- Статистика и отслеживание личного прогресса.
- Встроенный секундомер для контроля скорости речи.
- Встроенное распознавание речи.
- Возможность добавлять свои тексты и скороговорки для тренировок.

4. *Vocal Image*

Приложение с бесплатным пробным периодом.

Возможности:

- ваш персональный ИИ-тренер голоса;
- Развитие навыков общения;
- Улучшение качества голоса;
- Индивидуальный план тренировок.

5. *Методика «аудиотренинга собственной речи»*

Самостоятельный метод, не требующий специальной платформы.

Возможности:

– Запись собственной речи (например, объяснения темы);

– Анализ дикции, логики, темпа, интонации;

– Самоконтроль и мониторинг прогресса.

Цель: выявление и коррекция индивидуальных речевых недостатков.

Онлайн-платформы, такие как Яндекс. Мастерская речи, Stepik, Оратор и другие, дают возможность каждому педагогу — независимо от места жительства или уровня подготовки — совершенствовать речь в комфортном темпе, получая современные инструменты саморазвития. Системная работа в этом направлении — это вклад не только в личный профессиональный успех, но и в повышение качества специального образования в целом.

Регулярная работа с этими ресурсами позволяет педагогу развивать свою речь в ключевых направлениях: дикция, темп, интонация, выразительность и структурность высказывания. В совокупности с традиционными практиками по развитию речи, чтением художественной литературы, регулярной работой с разными видами словарей, составлением словаря трудных слов, произношением скороговорок, решением тестов по культуре речи –

это усиливает профессиональный имидж, расширяет коммуникативные возможности и способствует карьерному росту в образовательной среде XXI века.

Литература

1. Об утверждении Национального плана по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года. — [Электронный ресурс]. — Access mode: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000326
2. Feng L. What makes special-education teachers special? Teacher training and achievement of students with disabilities / L. Feng, Tim Sass // Economics of Education Review. — 2013. — No 36. — P. 122–134. http://dx.doi.org/10.1016/j.econedurev.2013.06.006.
3. Forber-Pratt A.J. Disability identity development model: Voices from the ADA-generation / A.J. Forber-Pratt, M.P. Zape // Disability and Health Journal. — 2017. — Volume 10, Issue — P. 350–355.
4. Акимова О.Б. Вопросы культурно-речевой компетенции преподавателей высшей школы в системе повышения ква лификации / О.Б. Акимова // Акмеология профессионального образования. Материалы 15-й Междунар. науч.-практ. конф. — Екатеринбург: Изд-во Росс. гос. профес.-пед. ун-та, 2019. — С. 123–127.
5. Лондаренко С.Ю. Диагностика развития речевой компетенции студентов-дефектологов / С.Ю. Лондаренко // Вестн. Луган. гос. ун-та им. Владимира Даля. — 2021. — № 7 (49). — С. 149–155.

Трансляция опыта работы Авторской программы инновационной деятельности творческой площадки

СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК УСЛОВИЕ СОЗДАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ МОДЕЛИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЫ И СЕМЬИ

Наримбетова Гульнара Мухангалиевна,
директор КГУ «Средняя общеобразовательная школа №56» г.Актобе

Семья и школа – два общественных института, которые стоят у истоков нашего будущего. Еще Я.А. Коменский утверждал, что следующий век будет именно таким, какими будут воспитанные для него граждане.

В формировании и развитии личности ребенка, его индивидуальных качеств и социальных свойств ведущую роль играет семья. Однако с вступлением Казахстана в «эпоху перемен» семья оказалась в ситуации кризиса жизненной компетентности, что выражается в недостаточности традиционных стратегий семейного воспитания.

В такой новой и непростой ситуации школа, являясь важнейшим социальным институтом, призвана не только обучать и воспитывать ребенка, но и педагогически управлять семейным воспитанием. Кризис семейного воспитания оборачивается для школы не только изменениями в педагогической работе с детьми, но и в усложнении работы с родителями.

В результате экономических реформ в Казахстане усилилась тенденция самоустранения родителей от решения вопросов воспитания и личностного развития ребёнка. Во многих семьях ослаблены межличностные связи между родителями и детьми, и, как следствие, авторитетом становится внешнее, далеко не всегда позитивно направленное окружение, что приводит к утрате влияния семьи на ребенка.

Закономерно возникает вопрос об интеграции усилий школы и семьи, об активизации совместной деятельности в процессе воспитания школьников, о качестве взаимодействия двух важнейших институтов воспитания и социализации ребенка.

Сотрудничество семьи и школы важно на всех этапах школьной жизни, но особую

остроту, особое значение оно приобретает в первые годы пребывания ребенка в школе, когда он еще особенно тесно связан с семьей. С поступлением в школу у ребенка осуществляется переход к учебной деятельности, освоение новой социальной позиции, новой роли ученика, расширяется сфера его взаимодействия с окружающим миром, начинается формирование положительного отношения к образованию, школе, педагогам и сверстникам. Успешность и своевременность формирования указанных новообразований познавательной сферы, качеств и свойств личности связывается с активной позицией учителя и родителей, что делает их взаимодействие в начальной школе, безусловно, значимым.

Целью Программы является создание эффективной модели взаимодействия школы и семьи на основе социального партнерства для обеспечения каждому ребенку возможности раскрытия его способностей и личностного роста.

Задачи Программы:

- разработать нормативно – правовую базу по обеспечению деятельности инновационной площадки;
- разработать методическое обеспечение реализации инновационной деятельности;
- определить механизмы сотрудничества семьи и школы на основе социального партнерства;
- разработать систему мероприятий, направленную на деятельностное участие родителей в образовательном процессе;
- повысить уровень родительской компетентности по проблеме воспитания детей;
- определить основные компоненты и установить критерии и показатели эффективности процесса создания модели взаимодействия семьи и школы на основе социального партнерства в условиях современного начального образования.

Основная идея Программы: сделать образовательную среду более открытой и доступной для родительской общественности, а также создать атмосферу успеха для всех участников образовательного процесса.

Этапы, содержание и методы деятельности, прогнозируемые результаты по каждому этапу

Содержание и методы деятельности		**Прогнозируемые результаты**
Подготовительный этап (декабрь 2022 г. – август 2023 г.)		
Определение состава участников проекта		Приказ
Изучение нормативно-правовых документов, научной и методической литературы		Обобщение имеющегося педагогического опыта по теме инновационной деятельности.
Подготовка нормативно-правовых, материально-технических, финансовых, научно- методических, информационных, кадровых условий для создания эффективной модели взаимодействия семьи и школы на основе социального партнерства.		Пакет нормативно-правовых, инструктивно-методических материалов для создания эффективной модели взаимодействия семьи и школы на основе социального партнерства.

Планирование и разработка системы мониторинговых исследований за ходом реализации Программы инновационной деятельности.		Система мониторинговых исследований
Основной этап (сентябрь 2023 г.- август 2024 г.)		
Создание эффективной модели взаимодействия семьи и школы на основе социального партнерства: реализация Программы, мини- проектов, анализ и коррекция процесса инновационных изменений в образовательной системе школы.		Эффективная модель взаимодействия семьи и школы на основе социального партнерства.
Проведение мониторинговых исследований за ходом реализации Программы: анкетирование, диагностика, интервьюирование и др. Проведение педагогических советов, круглых столов по теме инновационной деятельности		Результаты мониторинга
Информирование общественности о ходе реализации Программы		Статьи в СМИ, информация на сайте, выступления на семинарах, конференциях, проведение семинаров муниципального регионального уровня.
Заключительный этап (сентябрь – декабрь 2024г.)		
Анализ, обобщение инновационного педагогического опыта.	.	Трансляция инновационного педагогического опыта, создание банка инновационных идей, издание методических рекомендаций.

Необходимые условия реализации проекта

- нормативно-правовое обеспечение;
- информационно-методическое обеспечение участников проекта;
- организация работы творческих групп по реализации задач инновационной деятельности;
- соблюдение традиций сотрудничества школы с родителями.

Средства контроля и обеспечения достоверности результатов

- Мониторинг материально-технического и методического оснащения образовательного процесса;
- Опрос и анкетирование родителей по вопросу удовлетворённости качеством работы ОО;
- Эмпирические методы педагогического анализа (наблюдение, анкетирование, интервьюирование и т.д.).

Критерии и показатели эффективности реализации Программы

Оценка эффективности Программы будет проводиться по четырем направлениям.

Родители	Педагоги	Обучающиеся	Администрация ОО
Степень включенности родителей, их заинтересованность будет проанализирована через анкетирование, опросы, организацию обратной связи, участие в совместных мероприятиях.	Уровень профессиональной компетентности педагогов будет отслеживаться в ходе участия педагогов в семинарах, педагогических советах, через анкетирование, анализ организации воспитательно-образовательного процесса, участие в работе творческих групп.	Динамика в развитии детей будет отслеживаться через педагогическое наблюдение.	Эффективность реализации Программы для администрации – создание в ОО эффективной модели взаимодействия школы и семьи на основе социального партнерства; расширение спектра современных, инновационных форм включения семьи в воспитательно-образовательный процесс ОО.

Направления взаимодействия школы и семьи
в рамках авторской программы инновационной деятельности творческой площадки
«Социальное партнёрство как условие создания эффективной модели взаимодействия школы и семьи»:

1. **Информационно-просветительское взаимодействие**
   - Организация семинаров, тренингов, круглых столов для родителей по актуальным вопросам воспитания, обучения и развития детей.
   - Проведение родительских собраний в интерактивной форме.
   - Информирование родителей о достижениях, трудностях и индивидуальных особенностях обучающихся.
2. **Психолого-педагогическая поддержка семьи**
   - Консультирование родителей специалистами школы (психолог, социальный педагог, классный руководитель).
   - Организация тематических консультационных пунктов и психолого-педагогических мастерских.
   - Проведение диагностики и совместного анализа уровня воспитанности, адаптации, эмоционального состояния обучающихся.
3. **Социальное партнёрство и совместные проекты**
   - Реализация программ наставничества, семейных проектов, родительских клубов.
   - Вовлечение родителей в социально значимую деятельность: волонтёрство, участие в акциях и благотворительных мероприятиях.
   - Создание школьных общественных советов, в состав которых входят представители семей.
4. **Развитие школьной культуры и традиций**
   - Совместное участие родителей и детей в школьных праздниках, конкурсах, спортивных и культурных мероприятиях.

- Поддержка семейных традиций и создание условий для их интеграции в школьную жизнь.
- Проведение дней открытых дверей, «семейных суббот», творческих мастерских.

5. **Организация совместной деятельности по формированию воспитательного пространства**

- Привлечение родителей к разработке и реализации воспитательных программ, школьного уклада и правил.
- Совместное планирование и реализация мероприятий, направленных на формирование гражданственности, патриотизма, нравственных ценностей у детей.
- Поддержка семей в решении проблем воспитания и обучения, профилактика девиантного поведения.

6. **Медиативная и конфликтологическая практика**

- Введение практик школьной медиации при участии родителей в разрешении конфликтных ситуаций.
- Формирование культуры диалога и доверия между всеми участниками образовательного процесса.

Авторская программа «Социальное партнёрство как условие создания эффективной модели взаимодействия школы и семьи», реализованная в общеобразовательной школе №56 г. Актобе в период с 2022 по 2024 годы, доказала свою актуальность, результативность и практическую значимость в контексте модернизации системы образования и укрепления воспитательной составляющей школьной среды.

Цель программы заключалась в формировании устойчивой, открытой и продуктивной модели взаимодействия между школой и семьёй, основанной на принципах доверия, партнёрства и взаимной ответственности за воспитание и развитие детей. Задачи включали активизацию участия родителей в образовательном процессе, повышение педагогической компетентности семьи, а также развитие единого воспитательного пространства через совместные инициативы и проекты.

Основная идея программы строилась на осознании того, что устойчивое социальное партнёрство между школой и семьёй является важнейшим ресурсом для формирования гармонично развитой личности ребёнка, обеспечения преемственности в воспитательных воздействиях и создания условий для успешной социализации учащихся.

По итогам реализации программы были достигнуты следующие **результаты:**

1. Повышение уровня взаимодействия школы и семьи:

- Количество родителей, регулярно участвующих в школьных мероприятиях, увеличилось на **40%** по сравнению с 2022 годом.
- Созданы и успешно функционируют **родительские клубы, советы родителей и инициативные группы.**
- Введены **новые формы коммуникации:** родительские чаты, ежемесячные встречи «Родительский час», цифровая платформа обратной связи.

2. Рост педагогической культуры родителей:

- Проведено более **30 информационно-просветительских мероприятий** (семинары, мастер-классы, тренинги).
- Согласно анкетированию, **80% родителей** отметили, что благодаря участию в программе получили новые знания в области воспитания, профилактики конфликтов и развития ребёнка.
- Вырос уровень доверия родителей к школе и педагогам.

3. Психолого-педагогическая поддержка:

- Организована работа **службы сопровождения семьи:** включены школьный психолог, социальный педагог и классные руководители.
- Проведены **психологические консультации для более чем 100 семей.**

• Реализована программа профилактики школьных конфликтов и повышения эмоциональной грамотности.

4. Развитие совместной деятельности:

• Реализовано **5 крупных социально-педагогических проектов:**

- «СемьЯ»
- «Здоровая семья»
- «Семейный досуг»
- «Трудимся вместе»
- «Мы — часть Казахстана»

• В мероприятиях приняло участие более **75% учащихся и их семей.**

• Родители выступали не только как участники, но и как **соорганизаторы и наставники.**

5. Укрепление школьной культуры и традиций:

• Введены **новые школьные традиции,** такие как «Семейный день в школе», «Праздник добрых дел», «День семейных историй».

• Повысился уровень сплочённости учеников, родителей и педагогов.

• Развита система **внеурочных и культурных мероприятий,** вовлекающих семьи в школьную жизнь.

6. Формирование воспитательного пространства:

• Организованы **совместные трудовые акции**, субботники, экопроекты, творческие мастерские.

• Участие в проектах способствовало формированию у детей трудовых навыков, ответственности, уважения к труду родителей.

7. Развитие медиативной практики:

• Обучены медиативным техникам **10 педагогов и 5 родительских лидеров.**

• Проведены тренинги по профилактике и разрешению конфликтов, в том числе внутри семьи.

• Количество острых конфликтных ситуаций между участниками образовательного процесса снизилось на **30%.**

8. Общественное признание и тиражирование опыта

• Материалы программы представлены **на городских и областных педагогических конференциях.**

• Школа №56 рекомендована как **базовая площадка** по теме взаимодействия школы и семьи.

• Опыт школы включён в методические рекомендации для других образовательных учреждений региона.

Вывод: Реализация программы позволила создать **устойчивую модель партнёрства между школой и семьёй,** повысить воспитательный потенциал образовательного пространства и заложить основу для дальнейшего развития социального взаимодействия. Полученные результаты доказывают эффективность программы и её высокую практическую значимость в условиях современной казахстанской школы.

Список использованной литературы

1. Баймуханбетова, М. К. Современная казахстанская школа: вопросы взаимодействия с семьёй / М. К. Баймуханбетова // Вопросы педагогики. — 2021. — № 4 (48). — С. 45–51.

2. **Шаукенова, З. К.** «Социальное взаимодействие этносов в современном казахстанском обществе». Монография. Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте РК, 2017.

ТАРИХ ПӘНІНДЕ ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Максутова Акнур Максутовна
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы, Т.Жармағамбетов
атындағы орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі заманда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күн санап артып келеді. Әсіресе, тарихи білім – ұрпақтың ұлттық сана-сезімін қалыптастыруда, елін сүюге тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады. Сондықтан тарих пәнін оқытуда дәстүрлі әдістермен қатар, заманауи технологиялар мен инновациялық тәсілдерді тиімді қолдану – білім сапасын арттырудың негізгі жолы болып табылады.

Негізгі бөлім

1. Заманауи әдістердің маңыздылығы

XXI ғасыр оқушысы ақпаратқа қанық, технологиямен етене таныс. Мұндай жағдайда тарих пәнінің мазмұнын қызықты әрі терең жеткізу үшін мұғалім:

оқушының танымдық белсенділігін арттыруы,

зерттеушілік қабілетін дамытуы,

тарихи деректерді сыни тұрғыда талдауға үйретуі қажет.

2. Қолданылатын тиімді әдістер

а) Сыни тұрғыдан ойлау стратегиялары (СТО)

«Түртіп алу», «INSERT», «Венн диаграммасы», «Болжау», «Әлемнің алты қалпағы» секілді әдістер арқылы оқушыны ойлауға, салыстыруға, қорытынды жасауға баулиды.

Ә) Жобалық және зерттеушілік әдістер

Оқушылар тарихи тұлғалар, оқиғалар бойынша шағын зерттеу немесе презентация дайындау арқылы дербес ізденеді, жауапкершілік сезімін дамытады.

Б) АКТ (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар)

Интерактивті тақта, Padlet, Kahoot, Quizizz сияқты онлайн платформалар оқыту үрдісін ойын түрінде ұйымдастырып, мотивацияны арттырады.

В) Интерактивті әдістер

Рөлдік ойындар (мысалы, «Құрылтайда шешім қабылдау»), дебаттар, тарихи реконструкциялар – оқушыны нақты тарихи жағдайға еніп, сол заманның тынысын сезінуге мүмкіндік береді.

Г) Кейс-стади (жағдаятты талдау)

Нақты тарихи жағдайды шешу жолдарын қарастыру арқылы оқушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеті дамиды.

3. Әдістерді тиімді қолдану шарттары

Әдістің мазмұнға, сынып деңгейіне сәйкестігі;

Оқушылардың жас ерекшелігі мен қабілеттерін ескеру;

Уақытты тиімді жоспарлау;

Әрбір әдісті оқушының белсенділігін арттыру құралы ретінде пайдалану.

Қорытынды

Тарих – өткенді танып, бүгінді түсінуге, келешекті болжауға үйретететін пән. Бұл пәнді қызықты әрі тиімді жеткізу – педагогтың кәсіби шеберлігіне байланысты. Заманауи оқыту әдістерін сабаққа енгізу оқушының тек тарихи білімін емес, тұлғалық қасиеттерін де

дамытады. Сондықтан қазіргі заман мұғалімі өз тәжірибесін үнемі жетілдіріп, әдістемелік құралдар мен тәсілдер қорын жаңартып отыруы қажет

ТАРИХ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ТӘСІЛДЕРІ

Жармагамбетова Гулназ Максутовна
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы № 3 Қарауылкелді
орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – өмірлік жағдайларда алған білімін тиімді қолдана алатын, сыни ойлайтын, шығармашылықпен әрекет ететін тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыда функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушылардың білімді тек жаттап қана қоймай, оны практикада қолдана білу дағдысын қалыптастыруды көздейді. Тарих пәні – функционалдық сауаттылықты дамытудың тиімді алаңы, себебі ол оқушылардың танымдық, азаматтық және әлеуметтік құзыреттілігін дамытады.

Негізгі бөлім

1. Функционалдық сауаттылық дегеніміз не?

Функционалдық сауаттылық – бұл адамның алған білімін нақты өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілеті. Тарих сабағында бұл қабілет:

тарихи фактілерді саралай білу,

оқиғалар арасындағы себеп-салдар байланысын анықтау,

қазіргі жағдаймен салыстыру жасау,

дереккөздерді сын тұрғысынан бағалау арқылы дамиды.

2. Тарих пәнінде дамыту тәсілдері

А) Дереккөздермен жұмыс

Оқушылар алғашқы тарихи деректерді (жазба, визуалды, ауызша) талдау арқылы нақты ақпаратты ажыратып үйренеді. Мысалы, тарихи құжаттарды оқып, автор позициясын анықтау, замана талабы тұрғысынан бағалау.

Ә) Сыни ойлау стратегияларын қолдану

«Т кестесі», «Венн диаграммасы», «Болжау», «Себеп-салдар шынжыры» әдістері тарихи оқиғалар мен үдерістерге терең талдау жасауға, салыстыруға дағдыландырады.

Б) Жағдаяттық тапсырмалар мен дебаттар

Тарихи ситуацияны модельдеу (мысалы, билеушінің орнында шешім қабылдау) – оқушыны тарихи рөлге енгізіп, мәселеге әртүрлі көзқараспен қарауға үйретеді.

Дебаттар арқылы оқушылар өз көзқарасын дәлелдеуге, тарихи фактілерге сүйеніп сөйлеуге үйренеді.

В) Топтық және зерттеу жобалары

Тарихи тұлғалар мен оқиғаларға байланысты жобалар жасау – оқушының дербес ізденісін, дерекпен жұмыс істеу және ақпаратты өңдеу қабілетін дамытады.

Г) Интерактивті құралдар мен цифрлық ресурстар

Padlet, Kahoot, Google Forms, LearningApps сияқты платформалар тарихи білімді қолдану барысында оқушылардың белсенділігін арттырып, өзара әрекеттестік орнатады.

3. Мұғалімнің рөлі

Тарих мұғалімі тек ақпарат беруші емес, бағыт көрсетуші, жол сілтеуші болуға тиіс. Ол:

оқушының өз ойын еркін айтуына жағдай жасайды;

функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған тапсырмалар әзірлейді;

сабақта шынайы өмірмен байланысты мысалдарды ұсынады;

оқушыларды диалогқа, талдауға, ізденіске жетелейді.

Қорытынды

Тарих пәні – функционалдық сауаттылықты дамытуға үлкен мүмкіндік беретін пәндердің бірі. Оқушы тарихи білімді күнделікті өмірмен ұштастыра алғанда ғана шынайы түсінік қалыптасады. Сондықтан тарих мұғалімінің міндеті – тек оқыту емес, сонымен қатар оқушыны зерттеуге, ойлануға, өмірлік мәселелерді шешуге дағдыландыру. Бұл – XXI ғасырдың талаптарына сай тұлға тәрбиелеудің жолы

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз..... 3
Предисловие..... 4
Давлеткалиева Е.С.
Глобальные тренды в образовании и вызовы для учителя XXI века..... 5
Васич Б.К.
Европейские ключевые компетенции как основа современного образования..... 8
Леонид Григорьевич Хает
Карьерный рост учителя и корпоративная культура школы..... 12
Тесля Е.В.
Форматы совместной деятельности с поколением Z: карьерные точки роста..... 15
Мурзабекова Келбет Бирмаганбетовна
Уникальный профиль педагога xxi века: сочетание профессионализма, креативности и эмоционального интеллекта 21
Кухмазова Юлизана Шафиевна
Музыкальный педагог XXI века: от традиции к цифровой реальности..... 22
Мулдашева Б.К., Изтаева Г.А.
Карьера в техническом образовании: профиль педагога XXI века..... 25
Хамзина Гульжан Минуллаевна
Педагогический карьерный путь в условиях современных вызовов: стратегические ориентиры и практические решения..... 27

I - Секция

Абдигапарова Гулбану Нурлановна
Ұлы химиктердің шабыттандыратын әңгімелері: химияны оқытуда жасанды интеллектті қолдану аі моделі мен тәжірибесі..... 29
Айгуль Полатовна Абдуллаева
Программа факультатива «Brush up your english!»..... 35
Абилова Раушан Конлимкосовна
Мұғалімдердің бірегей профильдері: дағдылар мен білімдердің әртүрлілігі білім сапасына әсер етуі..... 37
Алина Жанар Балтабековна
Профессиональная позиция педагога..... 39
Алпысбаева Гульнар Кальниязовна
Ақпараттық технологияның химия пәні сабақтарында қолданылатын формалары мен әдістері..... 42
Алуадинова Гульмира Тулегеновна
Использование искусственного интеллекта на уроках русского языка и литературы 44
Амангелдиев Норсултан Джумабаевич
Тарих пәнінен білім берудің сапасын жетілдіру жолдары..... 46
Амангосова Эленора Мухтаровна
Мектепке дейінгі білім беру үдерісін басқарудың ұтымдандыру жолдары..... 48
Амандыкова Гульжан Хаббасовна
Инновационные методы в преподавании информатики в 5 классе..... 50
Амиров Анвар Попович
Принципы обучения физическим упражнениям..... 53
Апекова Гулим Жусупбековна
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының заманауи трендтері..... 55
Аяпбергенова Орынгүл Асқарқызы
Ағылшын тілін мансапқа бағыттап оқыту студенттерді кәсіби өмірге дайындаудың тиімді құралы 56
Баймурзина Айнур Оразбаевна
Білім берудегі жасанды интеллект..... 58

Bauyrzhanov Bakytzhan Bauyrzhanuly
Developing functional literacy through reading and listening: a school-based action research..... 61
Бейсебаева Райхан Ауелбековна
XXI ғасырда тарих пәні мұғалімінің сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктері..... 66
Бердибекова Алтынай Мамырхановна
Инновационные методы обучения на уроках русского языка в 6 классах..... 69
Берикова Бақытгул
Орыс тілін оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері..... 71
Бисенгалиева Шынар Жаугаштыевна
Формирование читательской грамотности у младших школьников..... 73
Боранбаева Афуза Алпысбаевна
Мұғалімнің заманауи құзыреттіліктері – оқушының болашағына жол..... 78
Ботабек Сәбира Ілиясқызы
Эмоционалдық интеллект және педагогикалық көшбасшылық: бастауыш сынып мұғалімінің маңызды дағдылары..... 80
Гусейнова Саодат
Рост учителя в xxi веке:развитие профессиональных навыков и личностного роста. 83
Достаева Жанагул Галимжановна
Инклюзивті және технологияға негізделген білім беру жүйесін дамытудағы мұғалімдердің ықпалы..... 85
Дуйсебаев Абдимуталип Айдаралиевич
Ұлы даланың әлем өркениетке қосқан үлесі..... 87
Дуйсембина Багдагуль Жангереевна
Үздіксіз педагогикалық білім беру..... 90
Дюсенбаева Гульжан Амангазиевна
Колледж ішіндегі оқу үдерісінің әдістемелік қолдауын ұйымдастыру..... 93
Егізова Нұрлыгүл Мыңбаевна
Заманауи үрдісте қазақ тілін оқытуда тиімді инновациялық технологиялар арқылы білім беру жүйесін дамыту..... 102
Ербакиева Марьяна Машырыковна
Оқыту мен оқуды жетілдіру үшін кері байланыстың маңыздылығы..... 105
Еришова Асемгуль Сарсенгалиевна
Педагогтің кәсіби қалыптасуы мен дамуы-заман талабы..... 108
Yesengossova Gulmira
Professional development in english language teaching: trends, digital resources, and the singapore curriculum model..... 111
Есенова Галия Джамашевна
Применение искусственного интеллекта на уроках русского языка..... 114
Есмуханова Айнур Наурызбаевна
Информатика сабағында жасанды интеллектті пайдаланудың маңызы..... 116
Жанкина Гүлбану Қосайқызы
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 118
Жуматова Индира Жанаткызы
Ағылшын тілін үйретуде жасанды интелектті тиімді қолдану..... 120
Жумашева Динара Амантаевна
Ағылшын тілін оқытудағы жаңа әдіс – тәсілдерді тиімді пайдалану жолдары..... 123
Ибрагимова Таита Султановна
Современные компетенции учителя информатики: требования XXI века..... 126
Имаш Гулбану
Дизартриялық бұзылыстары бар балалармен логопедиялық түзету жұмыстарының ерекшелігі..... 129

Кайыржанова Бакыт Кумаргалиевна
Орыс мектебінде қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың тиімді жолдары..... 132
Калачева Елена Владимировна
Игровые технологии на уроках английского языка..... 135
Калиева Майгуль Ермековна
Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту..... 137
Коикельдинова Анар Аскербаевна
Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі-нәтижелі білім берудің негізі..... 139
Кумекова Гульмира Булековна
Көркем еңбек пәнін оқытудағы педагогикалық тәсілдер..... 142
Кунанова Айнур Амангельдыевна
Мұғалімнің көшбасшылық қабілеті – оқу үдерісінің қозғаушы күші..... 145
Маханбетжанова Гульнар Маханбетхалиевна
Пленәр -кәсіби шеберліктікті қалыптастырудағы негізгі бағыт..... 148
Канымкулова Данара Валихановна
Математикалық сауаттылықты қалыптастыруда шығармашылық тапсырмалардың рөлі..... 151
Мирзаева Курбангуль Эсиргаповна
Практикалық қазақ тілі 155
Мухаметкали Самал Хусайынқызы
Ерте кәсіптік бағдарлау және бейіндік оқыту, метапәндік құзыреттіліктер қалыптастыру..... 157
Мынбаева Жанаргул Елемесовна
Цифровизация образования: поблемы и новые подходы в преподавании географии..... 161
II – секция
Абдильденова Динара Нұрмаханқызы
Цифрлық технологиялар дәуіріндегі география пәні мұғалімінің кәсіби дамуы..... 164
Абилхасова Мирамгул Ермухановна
Бастауыш сыныпта бжб, тжб тапсырмаларын дайындауға қойылатын талаптар... 167
Азимкулова Замира Уринбосаровна
Ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабағында кеңінен қолдану..... 172
Байсерикова Наталья Сергеевна
Организация внеурочной спортивной деятельности как инструмент формирования ЗОЖ у школьников..... 175
Бекбатырова Сауле Сайлаубековна
Использование исскуственного интелекта на уроках химии в 8 классе на примере изучения темы «Кислоты»..... 177
Бексултанова Гульнур Жаксылыккызы
Тарих пәнін оқытудың заманауи цифрлық ресурстары..... 179
Волошина Инна Анатольевна
Интегрированные уроки и проекты по немецкому языку в общеобразовательной школе..... 182
Жадауов Түгел Қуанышбайұлы
Педагогтің эмоционалдық интеллектісі: сабақты тиімді басқарудың құралы..... 186
Жауынбаева Ира Шыганаковна
Қазақ тілі пәнін оқытуда заманауи технологияларды қолдану..... 188
Исаева Дина Шаймерденовна
Информатика пәнін оқытуда озық технологияларды қолданудың тиімділігі..... 190
Исмаилова Инабат Кайратовна
Актуальные проблемы преподавания химии 192

Калыбаева Задагуль Боранбаевна
Инклюзивті білім берудің негізгі түсінігі мен ұстанымдары..... 194
Караева Мая Мизанбаевна
Педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 197
Касенова Ырыскат Кабималлаевна
Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасын құрудағы мұғалімдердің рөлі..... 199
Қалдар Гүлнар Исахқызы
Дамыта оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу..... 201
Мамбетбаева Фарида Туганбаевна
Ағылшын тілін оқытуда оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру..... 203
Молдагазина Асыл Жумагалиевна
Оқушылардың шығармашылық қабілеті мен креативті ойлауын дамыту жолдары... 204
Мырзагалиева Токжан Тлековна
Бастауыш сынып оқушыларында оқу мотивациясын қалыптастыру жолдары..... 206
Наурызбаева Айнұр Ақбергенқызы
Педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы: заманауи әдіс-тәсілдер..... 208
Нуржигитова Айгуль Демесиновна
21 ғасырдағы сұранысқа ие кәсіби құзіреттіліктер..... 211
Нурмуханбетова Назым Бейсенбаевна
Бағалау жүйесі мен оқытудың сапасы..... 214
Нұрлыбаева Олболсун Хамзақызы
Ән салуда музыкалық ырғақты игеру формасы..... 216
Нұрмұханбетова Назгүл Бейсенбайқызы
Цифрлық дәуірдегі мұғалім: кәсіби даму мен жаңа мүмкіндіктер..... 218
Нұртаза Ләззат Мұханбетсадыққызы
Мектепке дейінгі балалардың денсаулығын нығайту жеке гигиенасы..... 220
Полын Алла Викторовна
Игровые технологии как средство повышения качества знаний в начальной школе. 222
Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы
Биология және химия сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру ерекшеліктері..... 225
Рискулова Майрамгул Бигалиевна
Орыс тілі сабақтарында саралап оқытуды ұйымдастыру: авс деңгейіндегі тапсырмаларды құрастыру..... 228
Сальменова Гулия Темирбековна
Ұстаздың қабілет картасы: «Сапалы білімге апарар жол»..... 229
Сармурзина Гулбану Оналбаевна
Диалогтық оқыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту..... 233
Сейтханова Бахыт Тулегеновна
Тұлға және әдебиет: қазақ әдебиетіндегі кейіпкерлер әлемі..... 235
Серікбаева Айгүл Болатқызы
Мектепке дейінгі білім беруде жаңа технологияның тиімділігі..... 238
Сисенова Клара Туралиевна
Образование в казахстане: ИИ — угроза или помощник для учителей?..... 240
Сыдыкова Сауле Акажановна
Заманауи талаптар контекстіндегі педагогикалық мансап жолы..... 242
Тәжен Айнұр Бекмұратқызы
New trends in the professional development of an english teacher..... 245
Тажмагамбетова Светлана Сагынбаевна
Педагогтің білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 246

Темирханова Мадина Бексултановна
Белсенді тәсілдерді сабақта тиімді пайдалану..... 248
Орынтаева Айгул Жайгалиевна, Тілеуханова Ботакөз Тілеуханқызы
21 ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер..... 252
Тлембаева Анаргүль Барлыковна
Преподавание предмета истории в 21 веке: вызовы и возможности…… 254
Тлеумаганбетова Жанарнгуль Тасболатовна
Қазақ тілінің болашағы – жасанды интеллект саласында..... 256
Тортаева Молдир Шапаевна
География пәнінде оқушылардың қызығушылығын арттыруда жасанды интеллекттің рөлі..... 259
Тугелбаева Айша Болекбаевна
XXI ғасырда сұранысқа ие кәсіби құзыреттіліктер..... 261
Уксукбаев Амангельды Елюбаевич
Формирование критического мышления на уроках истории..... 264
Хасенова Дина Сырымовна
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 266
Шатырбаева Жазира Асемхановна
Мәтінді есептер арқылы оқушылардың логикалық ойлау дағдыларын дамыту..... 269
Юлдашева Лилия Фаритовна
Развитие нестандартного мышления младших школьников..... 271

III – секция

Абаева Кулшат Мырзабековна
Пәндер арасындағы байланысты нығайту: математика, физика және информатика арқылы жаратылыстану ғылымдарын оқытудағы жаңа тәсілдер..... 275
Утеуова Миргуль Тагибергеновна
Білім алушылардың математикалық сауаттылығын арттыруда білім жүйесіндегі жаңа трендтер мен технологиялардың маңызы авторлық бағдарлама негізінде тәжірибе тарату..... 279
Алдабергенова Нургуль Жумаевна
Мектеп оқушыларының психологиялық даму ерекшеліктері..... 282
Альжанова Танагул Жанайдаровна
Қазақ әдебиетін оқытуда графикалық органайзерді қолдану әдістері 287
Аманжанова Жанар Бактыбаевна
Ағылшын тілі сабақтарында көрнекіліктерді пайдалану арқылы оқушыларының танымдық қызығушылықтарын дамыту..... 291
Аманжолқызы Айдана
Инклюзивті және технологиялық дамушы білім беру ортасын құрудағы мұғалімдердің рөлі..... 295
Артықбай Данагүл Майлыбайқызы
Мәтінмен жұмыс кезеңіндегі тиімді әдіс-тәсілдердің маңызы..... 297
Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна
Формирование функциональной грамотности младших школьников на уроках в начальной школе..... 299
Бақтыбаева Қалдыгүл Жақсылыққызы
Музыка өнердің құдіреті..... 302
Балгазина Гульмира Нуралиевна
Жаңа заман мұғалімі: көшбасшылық пен шығармашылықтың үйлесімі..... 303
Бекбатырова Гульнар Сайлаубековна
Педагогика и stem: развитие карьеры учителя в XXI веке..... 306
Бельчуевская Виктория Григорьевна
Туризм в комплексе образования..... 308

Болтаева Актоты Туребаевна
Жаңа замандағы жаңашыл мұғалім қандай болмақ?..... 310
Геворкян Александр Робертович
Решение практико-ориентированных задач на уроках математики с применением технологии диалога культур..... 312
Бисеналина Айжан Алимжановна
XXI ғасыр педагогы: мансапты өсу және ерекеше ұстаздың профилі..... 315
Дарибаева Нурсулу Азырхановна
Использование нетрадиционных игр для развития моторики и координации у школьников..... 317
Джапанова Нина Абилгазыевна
Қазақ тілі мен әдебиетінен құзыреттілік тұрғысында білім беру – әлемдік білім кеңістігіне енудің кепілі..... 320
Дошмаганбетова Нуржанат Есеновна
Биолгия сабағында stem заманауи технологиясын қолданудың тиімділігі..... 322
Еламанова Гульхан Усербаевна
Ағылшын тілі сабағында цифрлық технологияларды қолдану..... 324
Еришева Жанат Сейтбаевна
Жаңа қоғам мұғалімінің педагогикалық үрдісті ұйымдастырудағы құзыреттілігін дамыту 326
Жайлаубек Шолпан Ергенқызы
Көру қабілеті зақымдалған 3-4 жастағы балалардың сипап сезуі мен ұсақ моторикасын диагностикалау..... 329
Zhumagaziyeva Alfiya
Mastering pronunciation with shadowing and song..... 332
Жуманазарова Разия Тажетдиновна
Исследователи и эксперты в области педагогики..... 335
Идрисова Жанар Карабалаевна
Ұлттық құндылықтар – ұлт болашағы..... 336
Ілияс Лариса Таңатқанқызы
Педагогтың білімі мен кәсіби дамуының қазіргі трендтері..... 339
Каримова Салтанат Саматовна
Ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың психофизиологиялық тұрғыдан ерекшеліктері..... 343
Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы
Оқушылардың кәсіби құзіреттілігін дамыту платформасы..... 346
Кемешева Сауле Турсуновна
Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық құндылықтар арқылы шығармашылығын дамыту..... 349
Кененбаева Гулжанар Бериковна
Балабақша-барлық тәрбие мен білімнің ең алғаш баспалдағы..... 351
Кожамсеитова Айнагул Ахатовна
Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары..... 352
Косжанова Айгуль Орынбековна
Современные вызовы как импульс к развитию педагогической карьеры..... 354
Космуратова Айжан Амангельдиена
Ағылшын тілі сабағында жаңа технологиялар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту..... 356
Котова Людмила Индюновна
Эффективные формы и методы работы для повышения образовательных возможностей слабомотивированных учащихся..... 357

Кузьмина Ирина Анатольевна
Эффективность использования упражнений по типу круговая тренировка для повышения двигательной активности на уроках физической культуры..... 360
Кусаинова Айжан Айтжановна
Инклюзивті оқытудағы мұғалімнің рөлі..... 362
Қасенова Аида Сейтқазықызы
Профессиональный профиль современного школьного учителя..... 368
Құттыбай Гүлнәр Ибрайқызы
Мұғалімдердің бірегей профильдері: дағдылар мен білімдердің әртүрлілігі білім сапасына әсер етуі..... 369
Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамыту..... 372
Майманова Жайна Меделбаевна
Биология сабақтарда түрлі деңгейлі тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктері..... 374
Медина Гаухар Мақсатқызы
«Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды түзете-дамытып ортаға қосу жолдары» авторлық бағдарламаны тарату..... 377
Моменова Мирагуль Боранбаевна
Көркем еңбек пәнінің маңыздылығы..... 379
Мустанова Марал Булатовна
Soft skills пен hard skills: қазіргі педагогтің кәсіби портреті..... 382
Мухаметханова Гульжанат Сейпиловна
Структура, современные подходы и основные направления учебно - воспитательной работы при организации и проведении внеурочной деятельности учащихся с целью улучшения их успеваемости..... 383
Нальбекова Жанат Дуйсенхановна
Педагогикалық білім беру жүйесінде қолданылатын инновациялық жаңа технологиялар..... 386
Нурбаева Миргуль Кыдырбаевна
Цифрлық білім беру – заманауи оқыту кілті..... 389
Нурсапина Салима Тлековна
Биология сабағында жаңартылған білім бойынша әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану 391
Нуршева Майра Бектурсынкызы
Уникальный профиль учителя: вклад в повышение качества образования через развитие функциональной грамотности..... 393
Отаралиева Бақытжан Еңсепқызы
Бастауыш сыныптың әдебиеттік оқу сабағында мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді түрлері..... 395
Рыскулова Аида Жайиковна
Педагогика саласындағы зерттеушілер мен сарапшылар..... 398
Саулебекова Рано Баратовна
Бастауыш сыныпта әдіс тәсілдерді тиімді қолдану..... 399
Сейтбекова Гульмира Сексеновна
Бастауыш білім берудегі кедергілерді еңсеруде "үштұғыр" педагогикалық жобасының тиімділігі..... 401
Сулекенова Гулжан Утесиновна
Арт –технологияның инклюзивті білім берудегі рөлі..... 404
Суюндикова Алия Тныштыкбаевна
Биология және химия сабағында жасанды интеллектінің GOBLIN TOOLS, POE чаттарын және CANVA, RENDERFOREST сервистерінің мүмкіндіктерін қолдану.. 407

Тастекеева Алла Куандыковна
Как языковая компетенция становится ключом к развитию soft skills и цифровой культуры..... 409
Тлегенова Лаура Максотовна
The role of ai in teaching reading Sub-Skills..... 412
Тлеулиева Гульайм Шингизовна
Методы исследования для измерения эффективности внедрения авторской программы «Волшебный мир сказок» в процесс обучения учащихся 4 класса..... 414
Тутаева Алия Мадыевна
Игровые приёмы в логопедической работе с младшими школьниками, имеющими нарушения письменной и устной речи..... 418
Улыкпанова Бакыт Жолдаскалиевна
Балабақша мен отбасының серіктестігі – тиімді тәрбиенің негізі..... 420
Фархатова Әйгерім Фархатқызы
Примененение функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы..... 423
Хасанова Тахмина Молахметовна
Развитие координации в баскетболе у детей 11-13 лет..... 424
Чоканова Гульмира Мырзакановна
Арнайы мектепте қазақ тілі пәнін оқытудың ерекшеліктері мен әдістері..... 425
Шамаханова Айнагуль Абуовна
Ойын арқылы оқыту және дамыту..... 428
Шраева Гульсим Канатжановна
Профессионально важные качества и умения современного учителя..... 430
Якименко Юлия Геннадьевна
Современные требования к речи специального педагога: Путь к карьерному росту через речевую компетентность..... 432
Наримбетова Гульнара Мухангалиевна
Трансляция опыта работы Авторской программы инновационной деятельности творческой площадки, «Социальное партнерство как условие создания эффективной модели взаимодействия школы и семьи»..... 435
Максутова Акнур Максутовна
Тарих пәнінде оқытудағы заманауи әдістерді қолдану..... 441
Жармагамбетова Гулназ Максутовна
Тарих пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту тәсілдері..... 442

"XXI ҒАСЫР ПЕДАГОГЫ: МАНСАПТЫ ӨСУ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ ҰСТАЗДЫҚ ПРОФИЛІ

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫ

Теруге 05.05.2025 жіберілді.
Баспаға 16.05.2025. қол қойылды
Пішімі 60x84/8. Қағазы офсеттік.

«Mentor» Әдістемелік орталығы
Қазақстан Республикасы Ақтөбе қаласы А.Молдағұлова 66/2
Тел: 8 702 226 1560